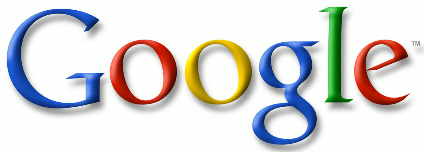

ADM. REV. P.

F. LUCII FERRARIS

Soler-Alexandrini, Ordinis Minor. Regul. Observ. S. P. Francisci, Lectoris Jubilati, Exprovincial. Examin. Synodalis, ac S. O. Consultoris

PROMPTA

BIBLIOTHECA

CANONICA, JURIDICA, MORALIS, THEOLOGICA

NEC NON

ASCETICA, POLEMICA, RUBRICISTICA, HISTORICA

De Principalioribus, & fere Omnibus, quæ in dies occurrunt, nec penes omnes facile, ac prompte reperiri possunt,

EX UTROQUE JURE, PONTIFICIIS CONSTITUTIONIBUS, CONCILIIS, SACRARUM CONGREGATIONUM DECRETIS, SACRÆ ROMANÆ ROTÆ DECISIONIBUS, AC PROBATISSIMIS ET SELECTISSIMIS AUCTORIBUS

Accurate collecta, adaucta, in unum redacta, & ordine alphabetico congesta

AC IN DECEM TOMOS DISTRIBUTA.

Editio Novissima denuo recognita, aucta, & emendata, adjecto Indice Materiarum absolutissimo.

TOMUS OCTAVUS

REL = S

VENETIIS

Apud GASPAREM STORTI

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

M. DCC. LXXXII.

INDEX TITULORUM

Qui hoc Septimo Tomo continentur.

R

Ro-

S

Art.

A D M. R E V. P.

F. LUCII FERRARIS

PROMPTA BIBLIOTHECA

CANONICA, JURIDICO-MORALIS, THEOLOGICA.

RELIGIO NATURALIS ET REVELATA.

Novus Articulus ex aliena manu.

1 IN articulo de Pantheiſmo alterum de Religione naturali & revelata promiſimus, in quo Atheorum, ac Deiſtarum errores fuſius exponerentur, ac expoſiti confutarentur. Ut autem Lectori ſatisfaciamus, & apta methodo procedamus, hunc Articulum quatuor in capita diſtribuemus: In primo de utilitate, neceſſitate, ac divinæ Religionis origine agemus: in altero Naturalem Religionem exiſtere adverſus Atheos, & Deiſtas nonnullos demonſtrabimus: in tertio de poſſibilitate, convenientia, neceſſitate, atque exiſtentia divinæ Revelationis contra alios Deiſtas tractabimus; & quoniam nulla unquam gens fuit, quæ Religionem, quam haberet, Deo non referret acceptam, in quarto capite certos atque perſpicuos characteres exponemus, & demonſtrabimus, quibus religio a falſa ſecernatur; atque hos in ſola Chriſti Religione reperiri, oſtendemus.

CAPUT PRIMUM.

De utilitate, neceſſitate, & origine Religionis.

2 Religio Ciceroni a *relegendo*, Lactantio, & Auguſtino a *religando*, aliis vero a *re*, & *eligendo* dicta eſt. Expenſis omnibus religionis muneribus, omnes has originationes probat Angelicus Doctor; quia actus, quos religio præſcribit, frequenter in corde repetendi, ac veluti relegendi ſunt; quia per religionem, quodam pietatis vinculo Deo adſtringimur, & religamur; & quia religionis uſu, quod negligenter amiſimus, iterum eligimus. Religio revelata dicitur ea, quam Deus hominibus per externam revelationem demonſtravit. Naturalem vero religionem vocamus illam, quam Natura per uſum rationis ſuggerit, atque inculcat. Atque hæc ita definiri poteſt. *Virtus, qua homo ex humanæ, & divinæ naturæ conſiderationе obligatum, ac propenſum ſe ſentiat ad debitum Deo honorem, cultumque exhibendum per officia a divina Providentia rectæ rationis uſu præſcripta, ſpe præmiorum metuque alterius vitæ ſuppliciorum.* Definitio hæc apta, ac ſatis perſpicua videtur, ſed clarior fiet, dum in ſecundo capite ſingulas ipſius partes demonſtrabimus.

Primum caput in duas dividimus partes; In prima parte confutabimus Epicuræos, Cardanum, Hobbeſium, atque Bailium, qui religionem privatis hominibus, ac humano generi noxiam, & inimicam eſſe aſſeruerunt; atque inter hos Bailius eo devenit, ut eam, ne quidem Societati civili, atque Reipublicæ utilem eſſe exiſtimaverit. In altera vero parte de religionis origine agemus contra duplex Atheorum genus; eorum ſcilicet, qui cum Syſipho apud Critiam, ut refert Sextus Empiricus *lib. 6. contra Phyſicos*, religionem a callidis legum latoribus excogitatam aſſerunt, ut efferatos homines metu Numinis in officio continerent; & eorum, qui ajunt, homines ignorantia ductos ſupremam inviſibilem omnium rerum cauſam primum finxiſſe, metu deinde perterritos ex inſolitis phænomenis terrorem excitantibus, adorare eam, & colere cœpiſſe; atque callidos demum legum latores, præmia, pœnaſque alterius vitæ confixiſſe.

PARS PRIMA.

De utilitate, ac necessitate Religionis.

3 Ut melius intelligatur, quæ commoda ac bona sint, quæ religio hominibus affert, notandum duximus, hominem in triplici statu considerari posse; nam vel solus concipitur, vel cum hominibus pari auctoritate pollentibus, vel ut Principi, sive Magistratibus subest. Primus dicitur status solitarius, in quo homo propriæ conservationis, ac solius corporis, animique sui curam gerit; Alter est status Societatis naturalis, in quo homo natura ipsa duce societatem cum aliis ineat hominibus, in qua sola naturæ dictata sequatur; Tertius vero status est societatis civilis, quam homines per conventiones, & pacta illa inierunt, quibus se obligarunt ad leges eorum exequendas, qui civitati, vel reipublicæ præsunt, ac leges ferunt, aliaque constituunt, & jubent, quæ ad commune bonum expedire videantur. Si unus præsit, reipublicæ status monarchicus dicitur; Si soli Optimates, Aristocraticus; Si omnes Patresfamilias, Democraticus; Mixtus denique, si cura reipublicæ, vel penes Principem simul sit, & Optimates, vel penes hos, & Populi Electos simul, quemadmodum in Anglia, ac in Romana olim republica sub Regibus fuit. His præmissis, sit

PROPOSITIO PRIMA.

Religio singulis hominibus & naturali eorundem Societati maxime utilis est.

4 Dem. prima pars. Utile homini est quidquid eum perficit, atque ad beatam vitam agendam ducit. Nam homo, ut res qualibet, ad perfectionem tendit, & felicitatem maxime expetit, Religio vero ad perficiendum hominem, ut beatam vitam agat, plurimum confert: Nam Religione monemur Deum parentem optimum, beneficentissimum, potentissimum, ac infinite sapientem, vitæ, corporisque nostri Dominum esse, qui præcipit, ut vitam servemus, eaque adhibeamus, quibus perfici corpus, animusque possit, aut virtutum, morumque præcepta præscribit, quæ ad ea servanda, tum fiducia ipsius in dubiis & adversis præsidii, tum jucunda bonorum alterius vitæ expectatione, allicit, atque æternorum suppliciorum metu quodammodo impellit. Quæ cum ita se habeant, quis non videt, Religionem per optimi parentis amorem, quem excitat, & per præcepta, quibus nostri conservationem, ac virtutem procurare jubet, in perfectionem nos inclinare, per supremum censorem, quem repræsentat, ad eundem nos incitare, per spem, quam affert supremi illius præsidii in adversis, & æternorum bonorum, allicere; ac demum per suppliciorum metum fortius ad perfectionem, & virtutem impellere?

Si Religio valida hæc ad virtutem incitamenta præbet; ergo ad beatam vitam agendam maxime utilis est. Nam præter quam quod, Epicuro quoque fatente, sine virtute felices esse non possumus, explorata res est, sola nos virtute affectus regere, & moderari, ac eorum cohibere impetus quibus turbamur, ac miserrimi sumus: solam virtutem securitatem conscientiæ parere, quæ remorsus, atque internus conscientiæ laniatus excludat; quæque jucundam delectationem afferat; atque hanc solam esse, quæ de omnium hominum approbatione, quam enixe cupimus, securos nos reddit. 5

Dem. altera pars. Bonum maximum, quod homines in naturali societate exoptant, est pax ac tranquillitas illa, quæ ex securitate oritur qua quisque persuasus sit ab aliis hominibus amari, atque ex iis neminem ipsi futurum molestum, sed omnes ad benefaciendum esse paratos. Hæc felicitas est, quam in societate sperare homines possint. Quis vero non videt, ex sola Religione bona hæc sperare homines posse? Sola enim hæc est, qua homines sese obligari credunt ad mutuum amorem, & ad aliis non facienda, quæ sibi fieri nolint; Idque ex præcepto supremi potentissimi Numinis, quod omnia videt, quodque infallibili auctoritate sua præcepta servantibus immensa bona spondet, violantibus vero æterna demonstrat supplicia. Hæc vero plurimum possunt ad securitatem conciliandam, qua felicitas constat. Tolle Religionem in statu naturali, nulla homines se obstringi lege putarent ad alios amandos, pacta servanda &c. sed quisque sola utilitate ac voluptate moveretur. Ubi tum securitas esset? Quis non metueret, ne homines datam fidem infringerent, ne bona propria subriperent, ac vitæ etiam insidiarentur, dum voluptati, aut utili optato bono impedimento esset? Tunc enim homo homini inimicus ac lupus esset, ut naturalem ipsius statum sublata Religione descripsit Hobbesius. Ergo sine Religione homo in statu naturali quacumque bellua miserior esset, ut est manifestum. Est ergo. 6

Opponunt duo sophismata. Primum ajunt, Religionem homini inimicam, & noxiam esse, quia 7

quia summam ei felicitatem adimit in eo positam ut voluptate liberrime fruatur; Deinde anxiam alterius vitæ sollicitudinem secum ferre, ac metum superni Censoris omnia videntis, & æterna minitantis supplicia; Qui metus cum perpetuo homines cruciet, miserrimos facit. Addit Bailius, hanc ex corrupto ac malo humanæ naturæ fomite prodire, ideoque nonnisi malam esse posse.

8 Hæc sunt superborum hominum præcipua adversus totius humani generis persuasionem argumenta, sibilis potius, quam responsione digna. Nam, ut incipiam a primo, Religio non solum timorem inculcat, sed etiam amorem superni, beneficentissimi Numinis, & summe boni, ac talem amorem, quo solum felices in hac quoque vita esse possumus, ut nos alibi demonstravimus, ac præterea spem affert præsidii in dubiis, adversis, ac jucundam bonorum alterius vitæ expectationem. Metus vero ille, quo timemus, ne supremo displiceamus Numini, neve ipsius iram subeamus, atque alterius vitæ supplicia, ad illa omnia nos impellit, quæ ad beatam vitam agendam sint necessaria, & ad ea cavenda, quæ noxia sint, quæque privatæ, & publicæ felicitati obsint. Itaque si Atheis omnibus societas civilis utilis est, quia per leges, metumque pœnarum in officio homines continentur; Cur utilis religio non erit, quæ tanta ad felicem in societate vitam incitamenta præbet? Nec turbulentus est metus ex religione ortus, sed cum suavi atque jucunda spe conjunctus, cum ex Deo sit summe sapiente, bono, justo, misericorde, qui infinita sapientia ad benefaciendum utitur, quantum incommutabilis divinæ sapientiæ atque justitiæ ordo patiatur.

9 Sollicitudo autem illa, quæ anxios non facit de vita futura, a vitiis hominem retrahit, sibi, ac societati noxiis, & ad virtutem incitat, quæ humanæ felicitatis præcipuum instrumentum est. Metus vero, qui hinc oritur, placidus est in probis justisque viris, atque jucunda bonorum expectationem temperatus; Et in solis improbis turbulentus est, atque excrucians; cum ii laniatus conscientiæ exuere nunquam possint. Sed id pœna peccati est, ac per intimum sensum natura ipsa nos monet, esse quoddam divini supremi opificis instrumentum, quo de malo facto monemur, & ad vitia declinanda, ac virtutes sectandas incitamur.

Corollarium.

10 Atque hinc patet, officia, quæ Religio præscribit, instrumenta quædam esse, quorum usu homo perficitur, atque ad tranquillam vitam agendam ducitur. Quamobrem Athei respuendo religionem utuntur intellectu, ac voluntate sua contra id, quod eorum naturæ utile est, ac bonum, & contra constitutum in natura ordinem faciunt; *cum res quælibet homine inferior utatur iis, quæ sunt ad suum bonum & perfectionem*, inquit Raymundus de Sabaude, *Athei vero intellectu & voluntate ad suum damnum, & destructionem utantur*. Ex quo appareat, quam inepte profanus Bailius asserat, probabilius esse Religionem esse malam & falsam, quia natura malorum utrorumque fons est. Nam si Religio bonum, ac verum bonum, cujusmodi virtus est, homini procurat: ergo religionis usu homo in perfectionem tendit; Homo ergo dum natura duce religionem servat ac sequitur, res omnes alias, quæ in mundo sunt, imitatur. Quis vero corruptas depravatasque res dicat, quæ certis legibus in debitam perfectionem feruntur?

Scholium.

Facile ex dictis intelligere est, Atheorum vitam omnium miserrimam; Nam sine religione, qua ad virtutem incitentur, vitiis laxant habenas, quæ pernicies sunt hominum; Omnium in se hominum odium atque iram conciliant, tum ob contemptam religionem, quæ omnibus quidpiam divinum habetur, tum quod ac omnibus veluti manifesti inimici jure meritoque reputantur, utpote qui nulla se obstringi lege, ac sola voluptate, & utilitate regi opinantur, ac denique nulla bonorum spe, sed sola effræni vitiorum licentia ducti, tot religionis bonis privantur, ac certo damnationis æternæ periculo sese exponunt. Hinc stulti in Scripturis, & a Patribus appellantur, qui hypothesim amplectuntur, quæ si vera statueretur, nihil aliud afferre ipsis posset, nisi privationem bonorum, quæ commemoravimus, & desperationem; si vero sit falsa, ut revera est, ad æterna illos supplicia trahit, *Doctrina hæc*, ajebat Auct. Homiliar. quæ Clementi Romano tribuuntur, *quamvis fabula esset, cum pia sit, vitæ non esset inutilis. Singuli enim dum expectant futurum erga se Dei cuncta intuentis judicium, ad temperate vivendum majorem impetum capiunt. Quod si vera est doctrina, æterno supplicio liberat eum, qui vitam moderatam traduxit, simulque pro beneficio largitur futura a Deo bona æterna, & ineffabilia.* 11

PROPOSITIO SECUNDA.

Religio Societati civili utilis est, eaqua sublata, illius vinculum, ac fundamentum evertitur.

12 Dem. Civilis Societatis vinculum in mutua obligatione situm est inter Supremum imperantem, & populum, qua hic sese adstrictum credat ad obsequendum Legibus, Magistratibus, ac iis, quæ Princeps pro bono Reipublicæ jubeat, & qua Princeps obligatum se credat ad protegendos Cives, eorumque securitatem, ac bonum commune procurandum. Religio vero ad hujusmodi fovendam obligationem plurimum confert; Nam ii per religionem jurejurando obstringuntur, hoc est, vocando in susceptæ obligationis testem Deum, qui omnia videat, qui officia inde orta adimplere jubeat, quique per præmia, ac æterna supplicia ad omnia præstanda impellat. Hinc optime Cicero: *Quis non videat*, inquit, *quam multa firmentur jurejurando, quantæ salutis sint fœderum religiones? Quam multos divini supplicii timor a scelere revocet? Quam sancta sit Civium inter ipsos societas, Deo immortali interposito, tum judice, tum teste?*

Rursus perfecta respublica esse nequit, nisi boni præmiis invitentur, mali autem pœnis coerceantur, ut Solon apud Ciceronem *Epist.* 15. ad Brutum, Lycurgus, Pythagoras, Anacharsis, ac reliqui sapientes Legumlatores tradidere. Religione posita, præsto sunt bonis Civibus præmia a potentissimo ac supremo bonorum Domino promissa, ac malis parata supplicia; Hac vero sublata, ubi bona sunt, quæ Cives omnes, tum palam, tum privatim ad officia præstanda invitent? Ubi supplicia pro delictis, de quibus Magistratibus nec constet, nec constare possit? Accedit etiam in recta præmiorum pœnarumque distributione non tam opus, quam operantis animum attendi oportere; Voluntas vero hominis soli Deo, quam religio præmiorum largitorem, malorumque vindicem demonstrat, explorata est. Desunt denique in republica præmia, quæ Civibus singulis tribuantur, ut est manifestum. Ergo necessaria religio est, quæ hujusmodi defectus suppleat, quæ optimi censoris omnia intuentis, amore, ac præmiorum spe, singulos alliciat, quæque coerceat singulos, parati supplicii metu.

13 Atque hinc altera quoque pars facile patet; Nam spes præmii, metusque supplicii affectus sunt, per quos Cives ad officia obligantur, ideoque pars saltem vinculi civilis societatis; sublata vero religione, hujusmodi affectus plerumque desunt, ut ex dictis patet. Immo deest etiam persuasio illa, qua summi imperantes & Cives sese obligati credant ad promissa servanda, & officia præstanda. Quis enim ad quidpiam sese adstringi credat, sine superiore, qui jubeat, qui vetet, quique præmia atque supplicia ostendat, ac dare possit? Qua ratione, sublato Deo, summi imperantes, ac Cives mutuo sese obligatos crederent, in iis positi circumstantiis, in quibus sibimetipsis tantum reddendam rationem putarent?

Scio, Bailium confugere ad honestatis, & 14
virtutis ideam, quam ex finis Societatis consideratione, sibi homines fingant, & qua ad promissa servanda, ac reliqua præstanda Societatis officia obstringi se credant. At hæc vera obligatio non est; Nam hac ratione homo a se ipso obligaretur per propriam cogitationem, nec quemquam agnosceret, cui reddendam rationem esse, & a quo reprehendi ac puniri posse, putaret. Vera autem obligationis notio duas necessario personas exhibet, quarum altera præcepto, promissis, minisque alteram liget. Accedit etiam, quod eadem ratione, qua homo seipsum ligare, solvere quoque semetipsum posset. Quis vero non videat, hanc non obligationem, sed obligationis figmentum esse, nullius Societati utilitatis?

Deinde falsum est, Religione sublata, homines 15
justi, honestique rationem servare. Liquet id ex impiis Epicuri, Hobbesii, Spinosæque hypothesibus, quibus, Religione sublata, sola voluptas, & utilitas, æqui justique mater constituitur, ut nos in altera parte exponemus. Hinc omnes fere Ethnicorum sapientes cum Cicerone *lib.* 2. *de Nat. Deor.* prædicant; *Sublata religione, fidem etiam & societatem humani generis, & unam excellentissimam virtutem Justitiam tolli necesse est*. Et quidem jure meritoque; Nam fingere sibi nequeunt homines honestatis virtutisque notionem, nisi distinguant inter privatam, & publicam utilitatem, inter bonum Civitatis & Reipublicæ, ac bonum proprium, ut etiam ipse Bailius fateri cogitur. Ubi vero in multitudine hæc distinctio occurrit? Nam major hominum pars ex proprio commodo ac voluptate, non ex publico bono, utilitatem metitur, ut experientia constat. Fac ergo, homines ex utilitate virtutem, ac justitiam existimare, ut Bailius opinatur: Quis impediret, ne homines occulte privatæ utilitatis, ac voluptatis causa aliis nocerent? Quis in principibus viris passionis impetum cohiberet? Ubi debita Legibus ac Magistratibus obedien-

dientia esset? Nam subditi, dum testes deessent, nulla obligatione adstringi se crederent, ac testes si essent, ii ad verum dicendum se obligatos neutiquam putarent, nec quidquam metuerent ex falsa depositione, atque perjurio. Mitto alia, quæ in societate orirentur incommoda, sublata religione, quæ divitiarum, imperii ac voluptate fruendi appetitus compescat; cum hactenus dicta satis superque ostendant præcipuum vinculum esse, ac civilis societatis fundamentum; Quod ex eo quoque comprobare possemus, quia omnes Legumlatores, quorum ex historiis memoria superest, ex religione suis præsidium quæsiere legibus, ut agendo de convenientia & necessitate revelationis ostendemus.

16 Opponit Bailius, homines ad pacta servanda & ad reliqua Civilis Societatis officia sine religione obligatos haberi posse; Nam ex consideratione finis humanæ societatis, atque ex ipsa rerum convenientia, non secus ac alii homines possunt cognoscere honestum, & turpe, justum, & injustum, bonum, & malum; ad id enim cognoscendum nihil requiritur, nisi attentio ad rerum convenientiam, & fines, ex quibus honesti, & turpis, justi, & injusti cognitio pendet; Si id cognoscere possunt, ergo censere quoque possunt se obligatos esse ad ea præstanda, quæ honesti, justique notiones suggerunt, adeoque sine religione vinculum humanæ Societatis in illa obligatione positum conservaretur.

17 Respondeo primum, paucos esse homines, qui ex rerum convenientia, atque fine, justi honestique notionem atque obligationem ad obeunda societatis officia, intelligere possint, sublato religionis subsidio. Nam affectus & cupiditates nec lege ulla superioris regulatæ, nec metu supremi Censoris & Vindicis refrænatæ, rationis lumen in majori hominum parte extinguerent, aut ita saltem præfocarent, ut præter passionum impetum, nullam aliam legem sentirent; sed cum Aristippo, aliisque Atheis uno ore clamarent: *Nil esse natura turpe, si vulgaris*, hoc est, ex religione, quæ vulgi magistra est, orta, *solvatur opinio*. Deinde actionum humanarum moralitas sine libertate, atque vera obligatione existere nequit; Atheorum vero plerique libertatem homini adimunt, & obligationem omnem; Cum hæc nonnisi ex Superiore jubente, atque vetante haberi possit. Dictata ergo rationis, religione sublata, pro consiliis haberi ad summum possent; At ex consilio obligatio illa non oritur, quæ necessarium est humanæ societatis vinculum, cujus scilicet in fractione homines se peccare, ac pœnæ certo sequendæ obnoxios fieri omnino credant.

Sed regerit Bailius, naturam sine religionis præsidio incitamenta præbere apta ad Societatis vinculum fovendum, atque servandum: honesti enim amorem suggerit, atque laudis magnam cupidinem. Hæc vero tantæ virtutis sunt, ut sine religione ad homines obligandos sufficiant, ut datam fidem, ac reliqua servent officia. 18

Responsio vero præsto est. Primum, quia vinculum societatis omnes, ac præsertim multitudinem adstringere debet, pauci vero homines sunt, quos amor honesti, laudisque cupido liget. Deinde laudis gloriæque amori fere semper conjunctus est honoris, divitiarum, ac magnæ potentiæ appetitus, cum hæ res magnam apud plebem gloriam, sive existimationem obtineant; Hujusmodi vero appetitus honesti amorem facile extingueret, vel præpediret, dum occasio esset comparandi divitias, & auctoritatem, etiam cum magno reipublicæ dispendio. Denique ex illis hypocrisis, non vera virtus oriri posset, quæ a publicis avocat hominem sceleribus, sed privatis laxat habenas. Dum vero post Lucretium fingit amorem gloriæ cohibere hominem posse a privato quoque scelere, quod timeat, ne id in somnis, aut in phrænesi palam ab ipso fiat; purum putumque figmentum, ac desperatæ causæ argumentum est. 19

At, inquit, quos honesti, gloriæque amor non compescat, nec persuasionem ex religione ortam cohibere posse; ideoque hanc supervacaneam esse. Nam experientia constat, homines in vita instituenda non sequi, sed contemnere passim philosophiæ, ac religionis principia. Stoici enim, aliique Fatalistæ passim usurpabant exhortationes ad virtutem & bonum libertatis usum, etsi libertatem ipsi negarent. Et christianorum plerique perverse vivunt, licet Religioni firmissime adhæreant. 20

Resp. atque principio ajo, non omnes Stoicos homini libertatem ademisse, ac Fatalistas, negata quoque libertate, utiles habuisse hortationes, quibus majus virtuti pondus adderetur, quo in virtutem potius, quam in vitia homines traherentur. Deinde principia illa intimo naturæ sensui adversabantur, quo libertatem in nobis experimur: quamobrem mirum esse non potest, quod aliquando non philosophiæ principia, sed intimum sensum sequerentur. Quod spectat ad persuasionem, quæ ex fide Christiana est, atque illius principia, hæc semper cupidi- 21

[illegible] . Contra vero Atheismum, [illegible] hominis, [illegible] principia [illegible] & [illegible], [illegible], & [illegible]. [illegible] principia [illegible], & laudis, gloriaeque desiderium [illegible] humanae societatis [illegible]. Si ergo in iis, quos religio [illegible] conscientiae stimulis, & metu poenarum [illegible], tantum potest passionum impetus, ut videant plerumque bona, meliora probent, ac deteriora sequantur, quis credat in Atheis vim appetitus principiorum auctoritate roboratam & auctam, non ita passionibus vitiisque indulgere, ut societatis civilis vinculum omnino dissolvat?

22 Ait vero, Atheismum in depravatam vitam homines non ducere; quia Athei, quos historia recenset, virtutibus ornati exhibentur, ut Diagoras, & Theodorus ex Graecis, ex Romanis Cassius, & Atticus, atque ex recentioribus Vaninus, atque Spinosa. Addit praeterea, Gentes fuisse, ac etiam nunc reperiri, quae in privatis familiis sine religione vivant; Has vero facilius posse in Societate civili sine religione conservari, ubi praeter naturae dictata, atque honestatis amorem, Civiles leges haberent.

23 Resp. Atque nego, Atheismum in depravatam vitam, quae Societati Civili obsit, homines non inducere. Ii autem, quos ipse affert, paucissimi sunt, ac talis fortasse indolis, quos amor virtutis afficere, & movere potuerit, & quos studium declinandi apud multitudinem invidiam, & conciliandi propriae sectae existimationem, retrahere a vitiis potuit. Ego vero plura in iis vitia fuisse contendo, quae religio sustulisset, & quae data occasione societati quoque noxia fuissent; quis enim a superbia, ab ambitu, & a vitiis inde profluentibus illos absolvat?

24 Quod secundo loco opponitur, falsum omnino est, ut infra ostendemus. Si vero id quoque daremus, non inde sequeretur posse sine religione civilem societatem consistere. A sociali enim [illegible] una familia vita, ad vitam civilem nulla consecutio est: Ibi enim unius familiae [illegible], in Civili societate innumeri sunt homines [illegible], divites, [illegible]. [illegible], ac [illegible] privatae familiae [illegible]; Hos vero [illegible], si religio desit, [illegible], ut societatis [illegible] velint.

Corollarium.

25 Si religio nonnisi privatis hominibus, ac civili Societati utilitatis est, ac ad felicem vitam necessaria; Ergo non ut res commentitia, sed ut bonum quoddam rationalis naturae consensum exhibetur, quo optatam felicitatem persequimur. Id sine ex dictis [illegible] possit, sed ut omnia Atheorum fundamenta deregamus, ac funditus omnino evertamus, expendamus Religionis originem.

PARS ALTERA.

De Religionis Origine.

26 Hactenus de utilitate, & necessitate; Dicendum ergo est de ejusdem origine, quam Divinam esse, paucis demonstrabimus. Itaque sit

PROPOSITIO PRIMA.

Nulla Gens est ex antiquis historiis cognita, quae Religione caruerit.

27 Demonstratur, ac primo veluti res ipsis Atheis explorata statuitur, omnes civiles Gentes, quas antiquissimae recensent historiae, in civili societate positas, Religionem aliquam habuisse, scilicet Hebraeos, Chaldaeos, Ægyptios, Phaenices, Indos, Persas, Arabes, Getas, Gallos, Germanos, Graecos, Romanos, aliosque Populos, quorum memoria superest. Id enim adeo persuasum omnibus fuit, ut Plutarchus adversus Colotem Epicureum confidenter scripserit, *facilius Urbem condi sine solo posse puto, quam opinione de Diis penitus sublata Civitatem coire aut constare*; Et ut Athei finxerint, cum Societate civili ortam Religionem esse, ac solum apud Gentes immanitate efferatas, & extra Leges positas Homines sine Religione ulla reperiri posse, speraverint.

28 Sed ne has quidem Gentes invenire unquam potuerunt. Nam Academicus Cotta apud Ciceronem *lib. 1. de Natura Deorum* provocavit

qui-

quidem ad hujusmodi Gentes veluti ad eas, apud quas nulla suspicio Deorum esset, sed nominare ac designare nullam potuit; & Cicero ipse tum *lib.* 1. *Tusculanorum quaestionum cap.* 13. tum *lib.* 1. *de Legibus cap.* 8. affirmat, adeo alte insidere omnium cordibus sensum Divinitatis, ut falsum multi Deum colere maluerint, quam nullum. Nec solum Cicero, sed quotquot fuere Gentium Sapientes palam testati sunt nullam fuisse unquam Gentem, quae Religione careret: ita Plato *de Legibus lib.* 1. *cap.* 10. ita Aristoteles *ad Nicomach. lib.* 10. *cap.* 11. ita Seneca *cap.* 117. ita Artemidorus *lib.* 1. *cap.* 9. ita Ælianus *var. hist. lib.* 2. *cap.* 13. ita Maximus Tyrius *diss.* 1. ita Sextus Empiricus *lib.* 1. *contra Physicos cap.* 61. ita Dion Chrysostomus nuncupatus, ita denique Julianus *epist. ad Heracl.* ubi haec habet: *Omnes ante doctrinam Numen esse aliquod persuasi sumus, eo respiciendum, ad eum properandum; credoque animos nostros sic se habere ad Deum, ut visu predita ad lucem.* Iis vero addi quoque potest, Lucretium hanc Epicuro suo laudem tribuere, ut omnium mortalium primus adversus Religionem ausus sit aperte pugnare. Itaque antiquis omnibus Gentium Sapientibus, atque Philosophis persuasum omnino fuit, nullam tunc detectam fuisse Gentem Religionis expertem. Ea autem, quae Bailius contra opponit, praeterquamquod ex iis, quae diximus *in art. de Pantheismo*, facile dissolvuntur, adversus tantam omnium Sapientium consensionem, nullius momenti reputanda sunt; tum quod ad impios Gentium, quas atheas, & sine Religione vocant, mores, Atheismi nota referri commode possit; tum quod ita appellari a nonnullis consueverint Gentes, quae externo Religionis apparatu carent, qui apud cultos Populos vigeret; tum demum quia omnes fere illae narrationes dubiae sunt; qui enim ea referunt, vel *fertur*, vel *putatur*, aut *fama est*, scribere solent. Quae quidem expressiones suspicionem, non vero animi persuasionem designant. Ita Mela de Atlantibus, & Strabo de Æthiopibus, qui ad torridam habitant, ita & alii de Callaicis, seu Lusitanis scribunt; quos tamen Religionem habuisse ex aliis monumentis constat.

PROPOSITIO SECUNDA.

Gentes omnes hac nostra quoque aetate cognitae aliquam Religionem habent.

Demonstratur. Omnes fatentur, politas omnes 29
nationes, atque in Civili Societate viventes Gentes in Europa, in Asia, in Africa, & in America, Religionem habere; ac satis obviae sunt descriptiones ex accuratis virorum relationibus, qui regiones illas perlustraverunt, in quibus harum Gentium mores, Religiones, sectae, dogmata, errores, superstitionesque exponuntur. De solis quibusdam barbaris controversia movetur, quos Petrus Bailius ex suspectis quibusdam relationibus veluti Atheos traducit, ut inde conficiat, generalem non esse totius humani generis circa Religionem consensionem, ac posse sine Religione civilem societatem consistere. At a plurimis gravissimis viris ex omni Europae parte, accuratissimarum relationum ope Bailii impostura detecta & confutata fuit. Praecipua autem momenta, quae cujusque cognitae, etiam silvestris Gentis, Religionem probant, collegere, atque referunt duo illustres ex Dominicana Familia Scriptores, scilicet, Thomas Vincentius Monilia in praefatione ad opus contra Fatalistas, & Jo. Vin. Patuzzi in opere de futuro impiorum statu cap. 9. Nos vero pauca ex iis recensebimus, quae tamen satis visa sunt ad rem conficiendam. Primum itaque ex Thevenotii relatione Bailius *Cafros*, & Hottentotos Africae populos in regionibus Capiti Bonae spei finitimis habitantes Atheismi accusaverat. At plures fuere accurati viri qui post Thevenotium regiones illas adiere, & vitae genus, moresque illorum hominum explorarunt, qui uno ore testantur, praeter paucos, qui Mahumedanam Religionem sequuntur, reliquos unum Summum ac Supremum Deum agnoscere, eumque magnum Ducem vocare, ac Lunam, Solemque adorare, & plerasque ceremonias habere. Horum testimonia satis obvia sunt in Collectionibus quae prodiere itinerariorum. Ex iis autem unum laudare sat erit Petrum Kolben Batavum, qui decem annis in illis regionibus commoratus est, quique illorum Hominum lingua comparata, summa cura eorum mores, Religionemque scrutatus est: is in descriptione Capitis Bonae spei Germanice primum edita, ac deinceps Gallice, illorum Hominum Religionem fusim exponit. Ab Africa ad Americam, sive ad Gentes in novo Orbe re-

[illegible] istas, gradum faciamus; In iis regionibus occurrunt 1. Canarienses, quos Columbus Religionis expertes exhibuerat, at ex historia, quam habemus, hujusmodi insularum subactionis, constat, Gentes illas unum Deum nosse, qui praemia virtuti, vitiis vero supplicia in alia quoque vita paraverit. 2. Accusati reperiuntur Caraibae Insularum Antillarum Incolae; de iis autem scribit Roschefort in eorum historia morali, quod agnoscant alium Deum boni, alium mali principium, atque hunc vocare *Mageba*; & Sacerdotes itidem habere, quos *Boyez* adpellant. 3. Brasilienses, quos ex relatione *de Lery* etiam Lockius asseruit, nec Deum nosse, nec nomen habuisse, quo Divinitatem exprimerent; Sed constat ex *Laet. de Orig. Gent. Amer.* & *Margrav. de Brasil. Reg. c. 9.* hos Deum Summum agnoscere, quem *Tupu*, & *Tupana*, nominant, eique per Sacerdotes Sacra facere. 4. Silvestres Homines *Canadà*, quos *Hurones*, *Souriquosios*, & *Armouchicosios* vocant, ex testimonio Sagard, & Lescarbot, sine Religione praedicantur; adest vero egregium opus P. Josephi Frider. Lafitau Soc. J. de moribus Silvestrium Americanorum in quo illorum Religio accurate describitur, & cum simplici primorum terrae habitatorum Religione comparetur: & de iis qui in Virginia, & Florida sunt, refert Dominus Winslovv, qui unus ex primis plantatoribus in nova Anglia fuit, didicisse a Barbaris, illos agnoscere unum Deum Supremum, & alios inferiores; atque ita correxit, quae antea externa deceptus specie scripserat, scilicet Deum homines illos non agnoscere. Ex istius autem confessione facile intelligere est, primos illos peregrinatores, qui nec sermonem habere poterant cum Hominibus, quorum linguam ignorarent, nec adhibito interprete eosdem explorarunt, deceptos ex eo fuisse, quod de Religione ex externo Templorum, Ministrorum, Rituumque apparatu judicaverint, ac scripserint vel nulla se deprehendisse apud Gentes illas Religionis indicia, vel pauca tantum, ut dixere Le Mair de habitatoribus Insularum Meridionalium, & Schouten de iis, qui sunt in Insula *Jedso* prope Japoniam. Atque haec satis visa sunt ad ostendendum, omnes cognitas hac aetate nostra gentes etiam barbaras atque silvestres Supremum Numen spe praemii, metuque supplicii alterius vitae colere, atque non solum suspectas, sed etiam falsas omnino esse illorum Hominum relationes, quas Lockius, atque Bailius adhibuere, ut demonstrarent, Homines esse, quibus nulla Divinitatis suspicio sit.

PROPOSITIO III.

Religio nec Legislatorum, nec privatorum Hominum commentum est.

Ut clarior res fiat, nonnulla principio ob- 30
servare necesse est. Primum, aliquando apud Scriptores Religionis nomine quemcumque cultum generatim significari, quo sensu dicitur, nullam gentem sine Religione esse; aliquando vero pro externo apparatu, dogmatibus, & doctrina ad Divinitatem pertinente; atque in Cic. *orat.* pro Fonteio dixit: *Gentes pro suis Religionibus bella suscepisse*, & alii antiqui Scriptores aliam Aegypti, aliam Persarum, aliam Graecorum, & aliam esse Romanorum Religionem dixerunt, & eodem sensu nos aliam Judaeorum, aliam Christianorum Religionem esse passim affirmamus.

Deinde certum est, Religioni, quam natura suggerit, plura addita esse per veram, & Divinam revelationem apud Judaeos, atque Christianos & per illorum quoque auctoritatem, quibus Deus decernendi ea, quae ad Divinum cultum spectant potestatem fecit: apud Gentes vero, primum privatorum Superstitione, deinde callidorum quoque Legislatorum impostura. Nam constat ex historia, privatos Homines etiam antequam magna constituta essent in Mundo Imperia, varias sibi effingere consuevisse Divinitatis species, atque iis, & etiam nonnullis Creaturis Divinos tribuere coepisse honores: & ex Diodoro Siculo *lib.* 1. & 5. & Ephoro apud Strabonem *lib.* 10. atque ex aliis Scriptoribus apud Suidam, antiquos omnes Legislatores, quorum memoria superest, Populorum credulitate, & superstitione abusos ita fuisse, ut commenti sint, a Diis, qui in maxima veneratione apud Populos essent, se legatos fuisse ad Leges, quibus etiam Religio praescriberetur, ferendas: *Sic Amasis*, & *Mnevis* apud Aegyptios leges ab *Herma* sibi datas commenti sunt. *Zoroaster* apud Bactrianos & *Zamolxis* apud Getas, a Dea *Vesta*, *Zathraustes* apud Arimaspos, a Daemone, seu bono genio; *Rhadamanthus*, & *Minos* Cretensium Reges, a *Jove Cretensi*; *Triptolemus* apud Athenienses, a *Cerere*, gentilitia Dea; *Pythagoras* & *Zeleuchus* apud Crotoniatas, & Locrenses a *Minerva*; *Lycurgus* apud Lacedaemonios, ab *Apolline*; *Romulus a Deo Conso*; *Numa* a Nympha *Aegeria* suas leges sibi traditas gloriabantur.

Praeterea constat etiam ex iisdem Historicis, 31

atque ex Herodoto, Legislatores, quos diximus, Divinos hominibus nonnullis decrevisse honores, ac in Deorum numerum eos retulisse, qui Rempublicam fundassent, aut de eadem optime meriti haberentur, & Mysteria, quæ Eleusina dicuntur, primum in Ægypto, deinde in aliis quoque regionibus stabiliisse, tum ut ea plebi occultarentur, quorum cognitione Religio vilesceret, ut Deorum genealogia, vita, mors &c. tum etiam ut in iis ea Religionis capita constituerentur, quæ magis ad Rempublicam viderentur conferre.

32 Denique certum quoque est, eos, qui stabilitam per Legislatores Religionem, ejusque Mysteria contemnerent, Atheos a Gentibus habitos fuisse: hac enim unice de causa, ut nos alias monuimus, Socrates, & Evehemerus, & etiam Judæi, Christianique ab ethnicis Atheismi accusati fuerunt; atque hujus generis fuisse antiquorum plerosque, qui Athei nominantur, ex eo quod Religionem Legislatorum commentum assererent, luculentissima Platonis auctoritate comprobamus: is enim *lib.* 10. de Legibus de iis verba faciens, qui pro Atheis haberentur, hæc scribit: *Deos, o beate vir, primum affirmant, non tantum natura esse, sed arte unice, ac legibus institutos: hinc fieri, ut singulis regionibus, & Populis proprii Dei sint, pro diverso eorum, qui leges rogarunt Civitatum, ingenio, & indole*. Itaque ii, qui primum asseruerunt, Religionem esse Legislatorum commentum, de sola Religione loquebantur, quam callidi hujusmodi homines confixissent, non vero de ea, quæ unius Supremi Numinis cultum decernat, qui nostri solicitus sit, qui per præcepta, & præmia ad virtutem nos alliciat, & per supplicia etiam alterius vitæ, a vitiis retrahat, cum hanc servandam esse Religionem constanter illi crediderint. Vides ergo quo labili fundamento innixi recentiores athei Religionem omnem callidorum Legislatorum inventum afferant.

33 Demonstr. modo propositio. Primum quia nullo antiquitatis monumento probat, Legislatores, aut alios Homines Religionem omnem finxisse. Quando enim, & quonam in Concilio ad hoc convenere callidi Homines ex omnibus terris, ut istud commentum humano generi persuaderent? Qui fieri potuit, ut nemine penitus discrepante in hujusmodi concilium convenirent omnes cujusque Regionis Homines, qui ut locis, ita vita, ac morum institutis tam immaniter invicem diffident? Et ut in tanta vitæ morumque diversitate post tot, ac tantas rerum mutationes, atque vicissitudines apud omnes omnino Gentes cultas æque, ac barbaras paucorum Hominum commentum sartum tectumque semper servaretur? *Opinionum enim commenta delet dies & naturæ judicia confirmat*, ut optime inquit Cicero, ac ipsa experientia comprobat, qua videmus, linguas, leges, Religionis ritus, atque alia ab Hominum opinione & arbitrio pendentia perpetuæ mutationi, atque vicissitudini obnoxia esse.

Deinde cum ex Mose, tum ex aliis antiquis historicis constat, plures Gentes in privatis Familiis Religionem servasse, antequam civilem Societatem inirent; ac similes quoque Gentes etiam nunc in America reperiuntur, in quibus Religio viget, quin quidpiam unquam a Legislatoribus acceperint. 34

Denique falsa omnino probatur hypothesis, quam Athei fingunt de conficto ex metu ab ignorantia orto invisibili Numine; tum quia in adstruendo Supremo Numine, docti, indoctique Homines conveniunt, ac convenere semper; hypothesis autem illa solum apud indoctos Homines locum habere potest; neque apud hos omnes, nam plerique sunt rudes Homines, qui hujusmodi timore non afficiuntur, ac plures etiam ob ingenii imbecillitatem, ad id configendum inepti; Divinitatis autem persuasio omnibus communis est. Tum etiam quia ex hujusmodi terrore confictus Deus, res esse deberet formidolosa, truculenta, ac vitæ insidians; id enim ignorantis Hominis menti offerunt tonitrua, atque metum, terroremque excitantia phænomena. At Religio semper, ac ubique Deum summe Sapientem, amabilem, de Homine optime meritum, ac spem nobis ingerentem tum præsidii in adversis, tum etiam æternæ felicissimæ vitæ demonstrat, qualem scilicet, indicant Universi structura, ac mirabilis rerum Ordo, & Varietas, ac certus, atque determinatus cuique finis. 35

Corollarium.

Si nulla gens cognita sine religione reperitur, incognitas quoque Australes, aliasque gentes religionem habere secundum Analogiæ regulas jure meritoque argumentamur. Sicut enim ea, quæ aliis omnibus hominibus communia sunt, in hominibus quoque incognitis præsumuntur, ita & Religio. 36

PRO-

PROPOSITIO IV.

Religio an Deo est, qui eam primis parentibus indidit, ac per traditionem propagata, & intimo sensu per rationis usum ubique terrarum semper conservata fuit.

37 Demonst. Si Religio semper, & ubique ab omnibus ratione utentibus conservata fuit, nonnisi ex Deo communi hominum Parente esse potest, cujus consilio stabilita sit, cujusque providentia per traditionem de patre in filium propagata, ac per intimum naturæ sensum excitata, & conservata sit. Neque enim alia suppetit via, per quam religio in homines omnes propagari, ac ab omnibus ubique locorum custodiri potuerit. Inditum vero hominibus esse intimum sensum, quo ad Supremi Numinis cultum excitentur, ac traditam Religionem custodiant, facile patet; Nam quod homini etiam invito natura suggerit, id ex intimo naturæ sensu oritur. Hac enim ratione constat, ex intimo naturæ sensu prodire felicitatis amorem, ac propensionem illam, qua ad assentiendum propositioni evidenter cognitæ trahimur. Natura vero etiam invito homini Dei cultum, metumque suggerit, & inculcat, dum ex. g. ob improbe facta homines de Deo cæteroquin non cogitantes, ac ipsos quoque Atheos damnat, ac metum hinc atque timorem incutit. Nemo enim est, qui post patratum scelus conscientiæ stimulum non experiatur, ac malum sibi inde imminere non sentiat, ac metuat. Hunc autem metum ne Atheos quidem ipsos exuere unquam posse, fatetur ipse Bailius; testatur Cotta apud Ciceronem de Epicuro ipso; & ut alios mittam, asserit Seneca per hæc verba: *Mentiuntur, qui dicunt se non sentire Deum esse; nam etsi sibi affirmant interdiu, nocte tamen sibi dubitant.* Quid vero est, quod hanc dubitationem, hunc metum excitat, & incutit, nisi intimus naturæ sensus factum improbans, ac Dei reverentiam timoremque incutiens?

38 Scio, Atheos confugere solitos esse ad Mundi æternitatem, ut argumenta eludant, quæ a nobis pro astruenda Divinæ Religionis origine allata sunt. At quis miserum effugium non rideat? Nam mundum a Deo conditum esse, atque initio Mundi hominem a Deo formatum fuisse, qui Religionem ab eodem accepit, modo a nobis supra indicato, propagatam, tam certum est quam quod maxime. Mundi enim, hominisque creatio, res facti cum sit, nonnisi ex historicis monumentis constare potest, eadem ratione, qua Urbium, & Imperiorum initia comprobantur. At quæque extant monumenta, recenter Mundum conditum, & hominum ex una a Deo constituta familia exordium demonstrant. Occurrit primum Mosis historia, quæ librorum omnium, qui supersunt, antiquissima est; in hac Mundi genesis, & qua ratione cum homo, tum ea singulæ formatæ sint, accurate describitur; & ad homines quod spectat, primum usque ad universale diluvium humani generis ex una Adami Evæque familia propagatio recensetur, deinde a diluvio ad Mosis ipsius ætatem ex una quæ superfuit Noemi familia. Designantur ibi distincte singulorum patrum - familias nomina, mores, annos, quos vixerint, ea perspicuitate, ac stili simplicitate, ut omnis omnino imposturæ suspicio excludatur. Accedit etiam, ea quæ hic narrantur de humani generis exordio, & propagatione, stabilita historiæ veritate, nota esse debuisse illorum plerisque, quorum gratia Mosis historia conscripta fuit; ut consideranti Patriarcharum successionem ex uno Adamo, & annos, quos illos vixisse afferitur, manifestum fiet. Si ergo animadvertamus, veluti Divinam ab universa gente Hebræa fuisse tunc susceptam Mosaicam historiam, atque ita deinceps ad ætatem usque nostram conservatam, perspicuum erit, non posse, nisi per summam impudentiam, de illius veritate dubitari.

Deinde circa Mundi genesim, hominumque ex una familia propagationem reliqua humani generis monumenta cum Mosis historia consentiunt. Nam omnes nobis cognitæ gentes Mundi initium habuisse fatentur; ac nulla unquam gens fuit, quæ nationis suæ exordia, eaque parva, ex una nempe, aut paucis familiis non ostenderet; Ægyptii, testibus Diodoro Siculo, & Laertio; Phœnices, teste Sanchoniathone; Chaldæi, teste Beroso; Persæ denique, Arabes, Assyrii, aliique Orientales, ut ex Homero, Hesiodo, aliisque Poetis liquet, qui Mundi nativitatem cecinere, ac Mundum in tempore a Deo ex rudi indigestaque mole conditum, asseruerunt. Historicis, & Poetis accedunt etiam Philosophi, scilicet Tales, Pythagoras, Anaximander, Plato, aliique; & Aristoteles ipse lib. 1. de Cœlo c. 10. scribit, ante ipsum omnes Philosophos recentem Mundi nativitatem habuisse; nec veram ipse putavit de Mundi æternitate opinionem, ut optime observavit Grotius; sed eam veluti hypothesim adhibuit, quam aptiorem existimavit 39

ad

ad rerum originem explicandam. Quamobrem ex ipsa quoque Aristotelis confessione constat, semper & ubique homines credidisse, Mundum in tempore conditum. Et sane nullus Ocello Lucano antiquior reperitur Philosophus, qui Mundum æternum asseruerit, cujus assertio, veluti monstruosum paradoxum, ab universo humano genere explosa fuit.

40 Sed expendamus reliqua humani generis monumenta. Super quatuor circiter annorum millia nulla humanæ historiæ monumenta supersunt; quæ enim de sua antiquitate, & astronomicis observationibus jactabant olim Chaldæi, ac nunc Sinenses, fabulosa, & falsa detecta, & demonstrata sunt a Huetio, aliisque eruditis Viris, qui de hoc argumento tractarunt. Quotquot præterea extant monumenta, omnia probant, ex paucis, immo ex una familia propagatos homines esse. Parva in iis occurrunt Societatum civilium, & Imperiorum initia in omnibus Mundi partibus; artium, quæ etiam humano generi omnino necessariæ sunt, ut seminandi, metendique frumenti, vinum ex uvis exprimendi, ac reliquarum hujus generis; scientiarum, legum civilium, superstitionis, idololatriæ, atque etiam atheismi primi inventores auctoresque nominatim designantur, ut legere est apud Jaquelotium in opere de Existentia Dei, & apud Auctorem Principiorum Religionis naturalis & revelatæ *tom.* 5. *pag.* 59. Quis vero fingat homines ex æterno extitisse sine scientia ulla, & sine artibus ad vitæ cultum omnino necessariis, & quin ullum prorsus posteris monumentum reliquerint sui, rerumque ab ipsis gestarum?

41 Nec male feriatis hominibus confugere licet ad eluviones, devastationesque Populorum: Nam per has, aut omnes aut unius tantum, vel alterius regionis homines periere. Si omnes, undenam postea humanum genus instauratum, ac propagatum est? Qui fieri sine miraculo potuit ut diluvium E. C. universale, ita omnes homines perderet, & omnia humani generis monumenta deleret, ut nullum prorsus remaneret vestigium, quo humanum genus antiquius indicaretur ætate illa qua per historias, ac reliqua monumenta demonstratur? Si vero dicat, per eluviones illas aliquos tantum periisse Populos, cur superstites homines aliquam saltem antiquarum rerum memoriam, ac aliqua antiquitatis monumenta non conservarunt? Qui fieri potuit, ut ne quidem eluvionum, ac depopulationum memoria remanserit? Nullum ergo, nequidem apparens, Atheis effugium superest, quo moveri ad dubitandum possint, quin Religio communi hominum cujusque ætatis consensione asserta, & custodita, ex Deo sit, qui Mundum condidit, ac homines, qui Deum semper coluerunt, ac colunt, *quasi unde orti sint, recordentur, & agnoscant*, ut inquit Cicero *lib.* 1. de Legibus.

Corollarium.

Habes ergo ex hucusque demonstratis, Religionem a Deo propriis hominibus inditam fuisse; per traditionem deinde, ex patre in filium in omnes homines propagatam; atque intimo naturæ sensu ita semper, ac ubique gentium custoditam esse, ut licet pravi efferatique homines naturæ legem plerisque in capitibus depravaverint; licet ignorantia, socordia, ac perversa hominum ratiocinatio veram divinitatis notionem in hominum plerisque corruperit, vel deformaverit; licet superstitio, & idololatria externum internumque cultum turpissime fœdaverit; & licet Epicuræi, Atheique convellere ex hominum animis studuerint omnem divinitatis Religionisque persuasionem; tamen obliterari omnino nunquam potuit confusa supremi Numinis notio, nec deleri, aut præfocari intimus ille naturæ sensus, qui colendum metuendumque prædicat Deum omnia intuentem, ac supplicia alterius vitæ improbis hominibus minitantem. Ex quo apparet, depravari utique potuisse per indicatas causas Religionem, deleri vero ac convelli ex hominum animis nullo unquam conatu potuisse, ac maluisse homines, falsos Deos, quam nullum Deum colere, ut olim ajebat Cicero. 42

CAPUT SECUNDUM.

De naturalis Religionis existentia.

Superiori in capite ostendimus, totum genus humanum adversus Atheos pugnare, ac ne quidem Atheos ipsos improbo conatu potuisse unquam Religionis persuasionem, ac metum supremi Numinis omnino exuere, atque ex eorum cordibus delere. Hoc itaque in capite causam tuemur totius humani generis contra paucos homines, vitiorum fautores, ac manifestos virtutis inimicos, quos vel ipsi Ethnici humanitatis monstra, ac perniciem humani generis dixerunt, & suppliciis, vel saltem exilio puniendos censuerunt, ut legere est in Laertio, Plutarcho, aliisque antiquis Scriptoribus. Horum hypotheses, quas in Articulo 43

de

de Pantheismo descripsimus, refutandas suscipimus. Caput vero dividimus in partes duas: In prima de Dei existentia, ejusque attributis; in altera vero de ejusdem Dei providentia agimus, quæ officia illa homini præscribuntur, quibus naturalis religio constat.

PARS PRIMA.

De Dei existentia, & Attributis.

44 Dei existentiam adversus Atheos demonstraturi, principio visibilia hujus mundi, & ea quæ facta sunt expendimus, quæ sane Dei existentiam, ac invisibilia ipsius attributa, ita nobis ostendunt, ut omnino inexcusabiles sint, qui Deum ex iis non agnoscant, & colant. Ita enim natura comparati sunt homines, ut dum opera videant, quæ rationem, consilium, & artem exprimant, illico intelligant ab eo perfecta fuisse, qui ratione, consilio, & arte polleret. Ubi vero major pulchritudo, quam in ornatu Cœlorum? ubi perfectior ordo, quam in Universi, ac rei cujusque partium dispositione? Ubi major constantia atque ars, quam in motu syderum, quam in plantarum, animantium, hominumque propagatione atque motionibus? Quæ ars mirabilior esse potest illa, quam vel in rei minimæ ejusque partis structura intuemur? Scimus enim, quidquid artis in homine est, id ex harum structuræ consideratione deductum esse; Si ergo natura ipsa duce res, quæ artem & sapientiam artificis demonstrant, in sapientis artificis cognitionem nos ducunt, exploratum procul dubio cuique esse debet, visibilia hujus mundi, invisibilem ejusdem Authorem Rectoremque potentissimum, & sapientissimum demonstrare.

45 Scio, opinari Stratonicos, Epicuræosque ornatum mundi, resque omnes Universi ex cæco particularum impetu, aut ex varia atomorum combinatione prodiisse. At permisso possibilem hanc rerum combinationem in sinu materiæ, atque in ejusdem materiæ particulis reperiri? plura adhuc sunt, quæ hujusmodi hypotheseos falsitatem demonstrant. Nam in possibili exgr. colorum combinatione, combinatio illa proculdubio reperitur, in qua per egregii Pictoris artem, pulcherrima pictura efficitur; & tamen insani universim haberentur homines illi, qui perfectam picturam ex fortuito colorum casu, seu ex fortuita colorum projectione emersisse assererent: Nam cum hanc non modo casus, sed ne homines quidem efficere possint, qui certis regulis, & arte instructi non sunt; non nisi per summam infinitam summae arte elaboratam diceremus: Quis ergo dicat, nisi stultissime, sine infinita sapientiæ arte, ornatum Cœlorum, hominisque, & res alias hujus Mundi fieri potuisse? Rursus fingunt Epicurei, ante hanc pulcherrimam rerum combinationem alias infinitas præcessisse. Si ita vero se res haberet, ubi nunc tanta in speciebus animantium & rerum similitudo? Cur ex hominibus ex causa nullus superfuit, qui unum tantum, vel plures quam duos oculos haberet, aut plures vel pauciores partes, quæ propagationi speciei non obessent? An non videtur perfectam similitudinem, quæ in omnibus ejusdem speciei individuis reperitur, artem ac sapientiam artificis demonstrare, qui species rerum omnium condiderit, partesque singulis concesserit ad necessarios usus destinatas, tum ob individuorum conservationem, tum ob propagationem speciei?

At hæc levia sunt, & contra infimum illum probabilitatis gradum faciunt, quem Athei, pro se afferre possunt. Graviora enim suppetunt; Nam falsum omnino est, combinationem illam, quæ in Universo reperitur, possibilem esse in fortuito particularum materiæ concursu, cæca tantum natura gubernante: etenim in hac Universi forma & rerum varietate, certæ motus ac proportionis regulæ sunt, quas solas sapientia præscribere & decernere possit: ex iis enim sibi comparavit homo quid quid sapientiæ, & artis habet; certos autem motus, & proportionis leges in cæca natura, in materia, ac in fortuita atomorum combinatione requirere, perinde est ac asserere, hominem, qui omni arte, sapientia, aut etiam ratione destitutus sit, ad perfectam artis normam, exactum opus perficere posse. Denique in hoc Universo homo reperitur mente, ac ratione præditus; ubi vero in atomis æternis, in vi genitrice illas agitante, aut in immensa materia, quam alii Athei fingunt, mentis & rationis causa sufficiens adest? Hæc ergo mundi visibilia non solum sapientissimum, & potentissimum Deum ostendunt, sed etiam falsitatis convincunt Pantheistarum hypotheses. At clarius demonstratur ex ipsa rerum contingentia. 46

Nam existit ens necessarium, quod scilicet ex se existit, & non potest non existere. Id evidens est. Evidens enim est, dari plura entia contingentia, quæ nempe aliquando non fuere, ac natura sua indifferentia sunt ad existendum, vel non existendum. Nam intimo sensu clare

clare intelligimus, nos aliquando non fuisse, nec amplius existere homines, a quibus progeniti fuimus, eadem evidentia constat: Atque ita etiam liquet, alios extra nos positos homines, animantia quæque, plantas, lapides, ac res alias hujus Universi, vel aliquando non fuisse, vel esse non posse. Porro ea, quæ aliquando non fuere, vel quæ ita exhibentur, ut clare intelligamus esse non posse; ut Tellus, Sol, Astra, Cœlum &c. in semetipsis sufficientem rationem existentiæ suæ non habent; alioquin non possent non existere, atque uti a seipsis existentiam haberent, ita intima sua virtute conservarentur, ac necessario essent: Accedit etiam, hujusmodi entia, quæ contingentia cum sint, habere debuerunt initium, non posse ex nihilo esse, quia nihil nil potest efficere; neque a semetipsis, tum quia si a semetipsis producta essent, sufficientem rationem in semetipsis haberent existentiæ suæ, qua ut esse, ita & conservari possent, ideoque perire non possent, contra experientiam, vel evidentiam, qua illorum contingentia constat; tum etiam quia res eadem secundum eandem rationem nequit esse causa, & effectus, alioquin qua causa sui ipsius, seipsa prior, & qua effectus, seipsa posterior esset; quod est evidenter falsum.

47 Ita evidens est, contingentia omnia ab alia causa producta esse. Age vero? Vel causa hæc a semetipsa, & necessario, vel ab alio priore ente procreata fuit. Si primum: En ens necessarium. Si vero dicant, ab alia causa productam esse, atque hanc itidem ab alia in infinitum usque; ne hac quidem in hypothesi ens necessarium excludi potest. Finge hunc in infinitum processum in humanæ generationis serie, in qua unus ab alio genitus sit homo, quin ad primum parentem humani generis deveniri possit. Hæc infinita esset effectuum series, quorum singuli producti essent; & in qua serie virtus, & sufficiens causa deesset, qua effectus illi existerent: Nam singuli homines destituti essent virtute, qua fiant & existant; tum quia ab alio producti exhibentur, ac sunt contingentes, tum etiam quia si in semetipsis sufficientem rationem habuissent existentiæ suæ, virtute hac fieri, & conservari potuissent. At evidens est, singulos homines, ac res contingentes reliquas, virtutes carere, qua conserventur; cum reluctante ipsa eorum natura pereant. Necesse ergo est, extra hanc seriem etiam infinitam dari aliquod ens, quod a semetipso existat, & quod in se sufficientem rationem, & virtutem habeat existentiæ suæ, & etiam rerum omnium contingentium. Hoc vero est ens necessarium. Neque fingant, contingentia esse individua, collectionem ens necessarium. Id enim perinde esset, ac fingere seriem rerum contingentium instar catenæ infinitis constantis annulis, quorum singuli ac omnes producti essent, atque adeo ab alio dependentes, catena vero ipsa improducta, ac ex se suspensa manens, qui in se sufficientem virtutem haberet, qua subsistere, & quin sustentaretur ab alio. Evidens vero est, catenam hanc repugnare. Id enim esset fingere ens aliquod infinitæ durationis, quod nec a se, nec ab alio existentiam habetet. Ergo evidens itidem esse debet, repugnare collectionem entium, quorum omnia, ac singula producta sint, ac esse non possint, nisi ab alio, ipsorum vero collectio improducta & indipendens sit. Est ergo evidens existere ens necessarium, quod a se sit, quod in semetipso sufficientem existentiæ suæ, ac rerum omnium contingentium rationem habeat, & causa & origo sit omnium contingentium. Id adeo verum est, ut nequidem Athei in controversiam revocare audeant. Ostendemus paulo infra, materiam inter entia contingentia numerari. Interim per corollaria demonstrare oportet, ens necessarium esse Deum Mundi Auctorem, Rectoremque.

I. Ex superiori demonstratione liquet, *ens necessarium esse ens a se*; quia ex se, non ab alio est; nec alia opus habet causa, ut existat, & conservetur. 48

II. *Entis necessarii essentia in existentia necessaria, sive a se posita est*. Nam id, quo posito res est, & quo sublato tollitur, quod primum in re concipitur, quodque rem illam ab omni alia secernit, atque attributorum omnium fons est atque origo, pro rei essentia, sive primario ejus attributo habetur; In ente vero necessario existere, sive existentia a se, vel ut scholæ loquuntur, *Asseitas*, id est, quo posito ens necessarium habetur, & quo sublato non amplius est, ut est evidens. Rursus *asseitas* est, qua ens ad entis necessarii constitutionem determinatur, & qua a contingenti secernitur: Ex hac denique necessaria existentia veluti ex prima radice, atque fonte omnes istius proprietates deducuntur, ut mox apparebit. Existentia ergo necessaria, sive *asseitas* essentia est entis necessarii. Hinc Deus ut se hominibus ens necessarium esse demonstraret, a Mose rogatus, ut quid ipse esset, exponeret, respondit: *Ego sum, qui sum*, hoc est, ipsum esse necessarium, ac plenitudo entis. 49

III.

50 III. *Est æternum*; Nam quod semper est, ac semper in se habet quidquid ei competere possit, id æternum dicitur; nam ejus duratio, initio & fine caret, ejusque perfectio tota simul, & interminabilis est. Hujusmodi vero ens necessarium est; ejus enim natura ex se ipsa existentiam, & quidquid exigit necessarie possidet; & nec a se ipsa, neque ab alia causa in nihilum redigi, aut imminui quidpiam potest.

51 IV. *Est prima causa & fons omnium contingentium*; Nam a seipso est, neque causam ullam habet, a qua pendeat: Contingentia vero cum nec a nihilo, nec a se ipsis existentiam habere possint, causam existentiæ suæ non aliunde, quam in ente necessario habent.

52 V. *Ens necessarium habet omnes perfectiones possibiles*. Quotquot enim possibiles sunt perfectiones, vel necessariæ sunt, vel contingentes; nil enim in rerum universitate concipi potest possibile, quod non sit aut ens necessarium, aut ens contingens; nam præter ea, quæ natura sua existunt, ac non possunt non existere, & ea, quæ sunt indifferentia ad existendum, & non existendum, nil superest præter merum nihil. At in ente necessario sunt perfectiones omnes entis necessarii, & quotquot possibiles sunt enti contingenti: De perfectionibus entis necessarii nemo dubitat, cum has absolute naturæ suæ necessitate possideat, qua necessarie sibi vindicat, quidquid habere potest: De contingentibus vero facile patet. Nam hæc vel existunt, vel possibilia sunt: quæcumque existunt, existentiam suam, & quidquid perfectionis habent, ab ipso ente necessario acceperunt: quæ autem possibilia sunt, non aliunde possibilem existentiam, & perfectionem habent, quam ab ente necessario, cujus unice virtute produci possunt.

53 VI. *Perfectiones entis necessarii infinitæ sunt, & nil imperfectionis admixtum habent*; Nam in hujusmodi ente, perfectiones omnes possibiles continentur entium contingentium. Hæ vero infinitæ sunt; sunt enim infinita cum numero, tum etiam specie contingentia possibilia. Sunt etiam hujusmodi perfectiones illimitatæ: nam per absolutam naturæ necessitatem, qua ens necessarium determinatum est ad existendum, determinat, atque vindicat sibi modo omnium perfectissimo, scilicet respondente existentiæ necessariæ, quidquid ei compossibile sit. Sunt autem ei infinitæ perfectiones possibiles, cum has in eo non repugnare clare intelligamus. Itaque cum causa desit, quæ imminuere illas, ac limitare possit, ac per existentiam determinatæ sint, qua perfectior concipi nequit, nonnisi illimitatæ esse possunt. Est ergo ens necessarium infinitum, & nihil imperfectionis admixtum habet, cum imperfectio defectus sit, in eo vero nihil deficiat.

54 Atque hinc patet, perfectiones, quæ dicuntur in scholis simpliciter simplices, cujusmodi sunt illæ, quæ nihil imperfectionis admixtum habent, in eo reperiri *formaliter*; Eas vero, quibus quidpiam imperfectionis admixtum sit, ut sunt corpora, & ea, quæ natura sua defectibilia sunt, atque ad interitum præproperant, *virtualiter* tantum & *eminenter*, cum quidquid in hujusmodi rebus perfectionis sit, infinite eminentiori modo in illo contineantur, ac produci ab illo possint.

55 VII. *Est etiam immensum*, tum quia absoluta existendi necessitas atque exigit esse ubique, ac alicubi; ergo cum causa desit, quæ unum, vel certum locum determinare queat, necessarie ubique esse debet. Tum etiam quia hæc ei perfectio possibilis est, cum concipere possimus spatium, sive expansionem immensam; cumque clare intelligamus, in qualibet illius expansionis parte ens aliquod contingens efficere posse. Si autem immensam expansionem concipere possumus, cui ens necessarium præsens sit, jam clare intelligimus, ei omni præsentiam, sive immensitatem possibilem esse.

56 VIII. *Est immutabile*. Nam quidquid mutari potest, vel ab externa, vel ab interna causa mutatur: ens vero necessarium cum independens sit, ex externa causa mutationem subire nequit: neque ab interna, cum naturæ necessitate quidquid ei compossibile sit, necessarie possideat. Rursus mutationem experiri nequit ratione existentiæ, quæ ei necessaria est; ratione loci, cum sit immensum; ratione temporis, cum æternum sit, ac omnes temporis differentias complectatur, ac ratione perfectionum, cum natura sua infinitum sit. Est ergo immutabile.

57 IX. *Est Omnipotens*. Nam omnia potest, quæ possibilia sunt, cum nil possibile sit, quod in ente necessario existentiæ ac perfectionis suæ rationem sufficientem non habeat.

58 X. *Vivit voluntate, & intellectu præditum*. Nam hujusmodi perfectiones in entibus contingentibus reperiuntur, in quibus non sunt, nisi quædam entis necessarii participationes. Deinde insunt in eo omnes possibiles perfectiones infinitæ, ut demonstravimus; sunt autem hæ perfectiones ei possibiles, atque modo infinite perfecto in eo reperiri intelligimus.

59 XI. *Est etiam liberum*; tum quod hæc ei perfectio non repugnet; tum quia rerum contingentium natura, atque contingentes leges, quibus earum motus reguntur, ipsius libertatem designat: tum demum quia inter creaturas entis necessarii virtute conditas, homo reperitur, qui perfectionem libertatis habet. Hæc ergo in ente necessario modo infinite perfecto reperiri procul dubio debet.

60 XII. *Est spirituale, & incorporeum*. Etenim intellectu, & voluntate præditum est, atque extensum esse non potest. Nam est immutabile, & nihil imperfectionis habet: quod vero corporeum, & extensum est, cum ex pluribus coalescat, quæ dividi, ac separari, & novas figuras, novosque motus suscipere possunt, immutabile esse non potest, nec defectus, sive imperfectionis expers. Tum quia in partes discerpi posse, & mutari imperfectio est, hoc est, defectus immutabilitatis, atque perfectæ & constantis perfectionis. Tum etiam quia in corporea & extensa natura desunt cognitio, ac perfectiones omnes inde sequentes, ut in philosophia satis demonstratum est. Atque hinc patet, ens necessarium esse substantiam spiritualem infinitam, quam Deus vocamus.

61 XIII. *Est simplex*. Nam simplex dicitur, quod compositionis est expers, In Deo autem nulla compositio esse potest: etenim immutabilis est, & infinite perfectus, res vero, quæ physice composita sit, cum in partes, ex quibus componitur, dividi possit, mutari potest, & ob divisibilitatem imperfecta est. Deus ergo nec ex mente, & corpore conflatus est, ut anthropomorphitæ opinabantur; neque mens est, cui nova accidentia superaddi possint, & quæ accidentaria quadam luce effici possit, ut Palamitæ commenti sunt; nec denique extensus Spiritus est, ut Clarckius, aliique arbitrati sunt, qui spatium Dei immensitatem esse asseruerunt: nam quod ita extensum sit, ex pluribus partibus coalescat necesse est, cum nonnisi per has extendi queat. Accedit etiam, quod si Divinus Spiritus ita extensus esset, vel quælibet pars ipsius Deus esset, vel non. Si primum, tot Dii essent, quot infinitæ illius extensionis partes. Alterum vero dici nequit; Nam si hujus Spiritus partes, vita, intellectione, & libertate carerent, neque harum collectio iis prædita esse posset. Denique si res ita se haberet, Deus totus ubique non esset, sed pars ejus in sole exempli grat. in terra &c. immo pars tantum ipsius in ista rerum universitate reperiretur; quo quidem nihil absurdius. Qua autem ratione Deus præsens loco sit, dicemus alibi.

XIV. *Deus unus est*. Nam est ens necessarium; 62
entia vero necessaria plura esse non possunt; nam illud tantum ens necessarium est, quod non possumus cogitare non existens; omnia autem entia, uno excepto concipere non existentia possumus; si enim novem ex. gr. fingantur, octo inutilia esse facile concipiemus. Deinde est infinite perfectus: plura vero entia infinite perfecta dari non possunt, quia unum perfectione careret, quam alii haberent, ideoque omnibus quidpiam deficeret. Accedit etiam, infinite perfectum immensum esse, ideoque a nulla alia re excludi posse; omnipotens esse, ideoque potentiam experiri non posse contrariam, & ipsi æqualem; omniscium denique esse, ideoque ignorare nihil posse. At si plura infinite perfecta essent; unum alterum e loco excludere posset; unius potentia alterius æqualem posset impedire, unus denique vim, atque consilia alterius independentis non intelligeret. Si vero dixeris, mendicare unum Deum posse ab alio vim agendi, & scientiam, quam diximus, jam independentiam, & entis necessarii notionem sustulisti. Denique ordo rerum contingentium, qui in hac universitate viget, unius Supremi Dei existentiam declarat. Atque hæc de præcipuis Dei attributis. Ut autem adversus Atheos res abunde demonstrata maneat, ostendendum suscipimus, materiam non esse ens necessarium.

Materia omnes contingentis characteres ha- 63
bet. Nam potest non existere; id enim clare intelligimus: etenim, vel Universum plenum est, vel quidpiam vacui habet. Si quidpiam vacui in Universo sit, jam clare intelligimus, ibi materiam non esse, & qua ratione concipimus materiam non existere ibi, eadem spatium omne sine materia esse intelligimus. Si vero vacuum non detur, concipere tamen illud nil vetat: quid enim prohibet, quominus spatium inter aulæ parietes interceptum omni destitutum corpore, concipiamus? Si concipere possumus materiam non existere, ergo in idea materiæ idea existentiæ non reperitur, atque existentia necessaria ei non competit. Rursus materia habet omnes modos contingentes, & mutabiles; Sunt enim materiæ modi magnitudo, figura, motus, situs, soliditas, inertia &c. hujusmodi autem proprietates, seu modi, contingentes, seu mutabiles sunt, nec aliter concipi possunt, quam ut arbitrarii effectus causæ a materia distinctæ. Tum quia motus illi contrarii materiæ possibiles sunt; tum etiam quia successive eosdem materia induit; quæ quidem mutatio entis necessarii naturæ repugnat. Illos vero a causa

sa arbitraria pendere, tum eorum contingentia ostendit; tum etiam ex eo liquet, quia ab indito materiæ motu ii repeti neutiquam possunt. Materiæ enim neque motus, neque vis motrix essentialis statui potest; tum quia sine motu a nobis concipitur, & veluti res indifferens ad motum, & quietem; tum etiam quia si essentialis materiæ motus esset, nulla ipsius pars quiesceret, immo nequidem quiescere posset; secus ac experientia docet, quæ plura quiescere corpora demonstrat, atque omnibus inditam ostendit vim inertiæ, qua corpus quodcumque status mutationi resistit; tum demum quia motus, & leges, quibus materiæ motus regulantur, arbitrarii sunt. Cum non sint ubique uniformes, ut Philosophi demonstrant de vi gravitatis, cohæsionis, repulsionis, & percussionis disputantes. Quæ cum ita se habeant, ita propositionem demonstramus; Quod proprietates non habet entis necessarii, & omnes proprietates exhibet entis contingentis, contingens est; materia vero destituitur proprietatibus entis necessarii a nobis expositis, & per omnes proprietates, quas habet, contingens ostenditur, Ergo.

64 Dices: ex nihilo nihil existere; ergo, cum materia existat, quæ ex nihilo fieri non potuit, necesse est natura sua existere.

65 Resp. ex nihilo nihil existere, quin causa præextiterit, quæ efficere illud potuerit, quod idem est, ac dicere, a nihilo nihil effici potest: ut si causa præcessit, quæ creare rem potuerit, nihil prohibet asserere rem ex nihilo factam. Nam ens illud cogitans, quod in me, & in quolibet homine est, initium proculdubio habuit: perspicue enim intelligo non fuisse semper: e nihilo ergo potentissimæ causæ actione conditum est. Si ens cogitans hac ratione fieri potuit, cur non etiam materia? Deinde ens illud cogitans, quod in me est, voluntate sua efficere motum potest, ac motum sistere, ut quisque intimo sensu cognoscit. Si mens limitata tanta vi pollet, ut novum efficere valeat motum, mens infinite perfecta, ac infinita potentia prædita, poterit sane non modo motum, sed ipsam etiam substantiam voluntate sua efficere.

66 Dices: at intelligere non possumus, quomodo res ex nihilo fiat. Sed nequidem intelligere valeo, qua ratione vis elastica, vel electrica, aut magnetica agat, nec proinde harum virium effectus in controversia revoco. Immo nec intelligo, quomodo ad nutum voluntatis meæ digitus moveatur unus, ac illico is deinde sistatur, & agitetur alter, & tamen de iis dubitare non possum. Ergo quod intelligere nequeam, qua ratione ex nutu divinæ voluntatis extiterit ex nihilo materia, in dubium istius creationem revocare non possum; cum hæc per proprietates, & affectiones omnes veluti effectus infiniti arbitrii exhibeatur.

Corollarium.

I. Ex dictis facile patet, falsam esse anti- 67
quorum fere omnium Philosophorum, atque Hermogenis sententiam de duobus Principiis æternis, altero efficiente, altero quod fingeretur; ac falsam itidem esse doctrinam de duobus principiis a Zoroastre apud Orientales traditam, ac per Simonem Magum in Ecclesiam traductam, juxta quam duo statuebantur æterna principia, bonorum unum, alterum vero malorum omnium fons, & origo. Ii enim omnes malum principium, vel materiam ipsam statuere, at materiam una cum maligna ipsi indita virtute, ex qua maligni spiritus prodierint, ut Manichæorum plerique, atque Priscillianistæ somniarunt. Si materia æterna, increata non est, sed Dei summe boni, ac potentissimi effectus, hujusmodi commenta a fundamentis evertuntur. Sophismata vero, quæ circa malorum originem opponunt, in sequenti parte solvemus.

PARS ALTERA.

De Dei providentia, atque officiis hominis, quibus naturalis Religio constat.

Providentiæ nomine rationem intelligimus, 68
qua per apta media finis procuretur. De Dei itaque providentia disputari inquiremus, num certum ob finem res condiderit, ac res singulas certa ratione in suum finem dirigat. Hæc enim inquisitio adeo cum Dei existentia connexa est, ut veteres non dubitaverint confidenter asserere, Epicurum ob negatam Dei providentiam rem sustulisse, ac solum Dei nomen reliquisse. Duplex autem distingui potest regimen, ac rerum cura, physica, & moralis: illa iis legibus continetur, quibus res omnes certo ordine dispositæ per quasdam naturæ leges in suum finem diriguntur; moralis vero in cura illa sita est, qua creaturæ ratione, ac libertate præditæ ita legibus reguntur, ut indito quodam naturæ sensu, spe præmiorum, pœnarumque metu in certum finem dirigantur, hoc est in optatam felicitatem. Paucis hic expendemus, quæ ad Providentiam, ejusque proprieta-

tes

tes spectant, & quæ contra ab impiis opponi solent; deinde hominis officia ab hac providentia præscripta designabimus; pœnas denique atque supplicia ostendemus, quibus ad hujusmodi officia præstanda eosdem impellit.

PROPOSITIO I.

Deus providentia sua omnia regit, & moderatur.

69 Dem. Posita infinita perfectione, quam sibi vindicat ens necessarium, evidens est, Deum providentia sua cuncta regere, & moderari. Cum enim in entibus contingentibus substantiæ reperiantur ab ipso conditæ, quæ intellectu, & sapientia prædita sunt, qua certos sibi fines præfigunt, & apta ad illorum consecutionem media disponunt, & adhibent, facile patet, hanc perfectionem in Deo sine limitatione ulla reperiri. Rursus Deus operando, modo naturæ suæ conveniente agere debet, alioquin in actionem ipsius cadere imperfectio posset: ergo non potest agere, nisi modo infinitæ sapientiæ suæ respondente; infinite vero sapientis est finem in agendo sibi proponere, ac aptissima ad istius consecutionem media adhibere. Item agere non potest, nisi modo infinitæ suæ bonitati respondente; boni vero opificis est, opus quod fecerit, curare. *Quis enim deserat, quod ipse condendum putavit? Si injuria est regere; nonne major injuria est fecisse? cum aliquid non fecisse nulla injustitia sit: non curare, quod feceris, summa inclementia*, inquit Ambrosius, *de off. c.* 13.

PROPOSITIO II.

Dei providentia cum sapientia, sanctitate, justitia, bonitate, cæterisque possibilibus perfectionibus moralibus conjuncta.

70 Dem. quia hæc perfectio, sive attributum est entis necessarii; omnia vero entis necessarii attributa absoluta necessitate perfectiones omnes illimitatas sibi vindicant, quæ sunt ipsi possibiles. Omnes autem istæ perfectiones cum providentia componi possunt.

Deinde sapientia est cognitio, qua finem elegit, & apta ad illius consecutionem media disponit, & adhibet; sanctitas est, quæ in recti, bonique amore consistit, quæque mala moralia, cujusmodi sunt peccata, atque vitia, omnino excludit; justitia constans voluntas agendi juxta æternas, & incommutabiles rationes, & præmia, atque supplicia tribuendi juxta merita, atque demerita; bonitas denique constans voluntas est benefaciendi, seu communicandi felicitatem creaturis; hæc vero dum non merentibus dona largitur, gratia; dum malis merita tribuit, misericordia; ubi vero malos punire tardat, longanimitas nuncupatur. Atqui hujusmodi perfectiones in Deo insunt; tum quia sine ipsis non esset infinite perfectus; tum etiam quia harum vestigia, ex participatione ab ente necessario, in ipsis creaturis rationalibus reperiuntur; Ergo juxta principia superius stabilita, in Deo infinite perfecto reperiri debent.

Atque hinc sequitur etiam esse Deum infinite veracem, qui nec falli nec fallere possit. Nam 71
infinite sapiens falli nequit, alioquin infinite perfecta ipsius sapientia non esset; in eo enim, qui decipitur, sapientia deest. Infinite autem bonus nequit fallere; decipere enim alium malum est, defectus est, ac rectæ rationi dissonum est. At in infinite bonum malum cadere nequit, alioquin infinite bonus non esset, quia defectum omnem non excluderet; quod ad plenitudinem bonitatis omnino necessarium est.

PROPOSITIO III.

Systema divinæ providentiæ incomprehensibile est.

Nam ab æterna, immensa, & infinita sapientia stabilitum est, quæ infinite superat limitatæ 72
mentis nostræ captum. Ita enim natura nos comparati sumus, ut quo a præstantiori ingenio, atque arte inventa atque disposita opera sint, eo difficilius comprehendamus: hinc rudes homines præclara humani ingenii inventa, & consilia Principum non intelligunt; & a brutis intelligi, quæ ab hominibus fiunt, nullo modo possunt. Deinde systema hujusmodi seriem complectitur omnium temporum, entium omnium, ac omnium eventuum sibi invicem cohærentium, ac sese successive explicantium: Res vero omnes, quibus Universus constat, leges, quibus cum omnes, tum singulæ reguntur; mutuæ inter ipsas actiones, & relationes, & quantum singulæ aliis conferunt, cognitum nobis esse non potest, ut experientia constat: ac multo minus successionem, earumque futuros eventus intelligimus. Immo nec minimam rem, vel nos ipsos comprehendimus, cum plura sint, quæ de re qualibet, ac de nobismetipsis ignoramus, quam quæ novimus, ut est evidens. Systema ergo divinæ providentiæ &c.

Atque in hac ipsa incomprehensibilitate ipsius 73
sapientia elucet. Tum quod id plurimum conferat ad movendos homines ad opera admiranda divinæ providentiæ, ac venerandum supremum

mum Opificem; cum homines, quæ obvia sunt; parvi pendere, quæ vero magis recondita videntur, plurimum existimare soleant. Tum etiam quia incertus rerum eventus necessarius videtur ad homines probandos, & ad summarum virtutum exercitium, fidei nempe, spei, fiduciæ, & devotæ erga Deum voluntatis; & ad fovendam sollicitudinem felicitatis vitæ futuræ, quæ per spem, atque metum a vitiis nos retrahat, & ad virtutes incitet.

74 Si integrum hujus Mundi systema compertum nobis non est, sed plures ipsius partes, ac rerum in eodem ordine, varietatem, relationes, usus, atque fines ignoramus, nil nos certi decernere possumus de pulchritudine, de bono, deque perfectione unius; sed cum evidenter nobis constet, a Deo summe sapiente conditum esse & gubernari, præsumere omnino debemus, ad Universi pulchritudinem, atque perfectionem spectare ea quoque, quæ superflua, vel noxia videantur, quin nos pulchritudinem intelligamus, & quin usus, & commoda ulla inde experiamur. Audi hac de re Augustinum adversus Manichæos disputantem *lib. de Gen. cap.* 18. *Cum ista dicunt, non intelligunt quemadmodum omnia pulchra sunt Conditori, & artifici suo, omnibus utitur ad gubernationem universitatis, cui summa lege dominatur. Si enim in alicujus Opificis officinam imperitus intraverit, videt ibi multa instrumenta, quorum causas ignorat: & si multum est insipiens, superflua putat. Jam vero si in fornacem incautus ceciderit, aut ferramento aliquo acuto cum id male tractat, seipsum vulneravit, etiam perniciosa, & noxia existimat ibi esse multa. Quorum tamen usum, quoniam novit artifex, insipientiam ejus irridet, & verba inepta non curans officinam suam constanter exercet. Et tamen tam stulti sunt homines, ut apud artificem hominem non audeant vituperare quæ ignorant; sed cum ea viderint credant esse necessaria... In hoc autem Mundo, cujus conditor, & administrator prædicatur Deus, audent multa reprehendere, quorum causas non vident... Quæ omnia unde veniant, non intelligo, nisi a summa mensura, & numero, & ordine, quæ in ipsa Dei sublimitate incommutabili atque æterna consistunt... De superfluis vero quid nobis est quærere? Si tibi displicet, quod non prosunt, placeat, quod non obsunt: quia etsi domui nostræ non sunt necessaria, eis tamen completur hujus universitatis integritas, quæ multo major est, quam domus nostra, & multo melior: hanc enim multo melius administrat Deus, quam unusquisque nostrum Domum suam.*

Solvuntur argumenta contra Dei providentiam ex malis petita.

75 Hic ad leviora solvenda Epicuræorum sophismata, notare sat est, Deum qua omniscium, omnia etiam possibilia cognoscere; qua infinite sapientem, nullum a se conditum opus negligere posse; qua infinite activum atque potentem, omnium curam sine defatigatione gerere; & qua infinite beatum, & sufficientissimum, nullam ex rerum cura pati posse molestiam. Iis itaque missis, reliqua persequamur, quæ ab Epicuræis, Manichæis, atque Bailio proponuntur. Quæ quidem omnia huc recidunt.

76 Deus est infinite sapiens, bonus, sanctus, & justus; Curam ergo rerum universitatis non gerit. Nam si infinite sapiens auctor, ac rector Mundi esset, nil in eo superflui, monstruosi, atque imperfecti occurreret: si infinite bonus, nihil homini noxium haberetur; si infinite sanctus, vitia, atque peccata omnino excluderentur, quæ cum sanctitate pugnant; si denique infinite justus, virtutes præmio compensarentur, ac vitiis præsto supplicia essent. In hac autem rerum universitate plura deformia, & monstruosa sunt, plura humano generi infensa animantia, desertæ regiones, atque alia plura nullius prorsus usus; plura itidem noxia sunt humano generi, ut infirmitates, dolores, senectus, mors ipsa omnium malorum pessima. Vitia præterea, & peccata reperiuntur, & bona probis, improbisque æque distribuuntur, nec virtuti præmia respondent. Mundus ergo Respublica non est, quam infinite sapiens, bonus, sanctus, & justus moderetur, & curet.

77 At hæc facile corruunt, si animadvertamus ignorare nos Mundi systema, rerum usus, & fines, ac infiniti opificis artem atque consilia. Nam cum hæc omnia ignoremus, reponere possumus, res, quæ nullius nobis usus videntur, usus habere in aliis rebus, quæ monstruosa videntur, ad Universi pulchritudinem spectare, ac suos quoque in eodem usus habere; quæ infensa apparent humano generi, ad systematis pulchritudinem necessaria esse, & homines per metum ex illis ortum, ad societatem ineundam, quæ maximum ipsis bonum est, quodammodo impellere, ac alias ignotas nobis utilitates afferre: quæ noxia sunt hominibus, ut dolores &c. præterquamquod ex revelatione novimus, pœnam peccati esse, haberi posse naturales hominis conditiones, qui cum ex partibus compactus sit quæ perpetuo motu agitantur,

tur, natura sua, ut res aliæ compositæ, ad interitum properat; dolores vero, qui ex infirmitatibus sunt, si ratione finis spectentur, boni, & quodammodo necessarii homini deprehenduntur, cum per hos moneantur, ut noxia caveant, atque ea procurent, quæ ad vitam conservandam sunt necessaria. Ad moralia vero mala quod spectat, ac bonorum in hoc mundo distributionem: fac hominem natura sua liberum esse, sed defectibilem, cum ens contingens sit, & limitatum: fac etiam vitam futuram esse, in qua bonis præmia, improbis vero supplicia parata maneant; quis infinite sapientis consilia, quæ nobis explorata esse non possunt, reprehendat, quod vitia, & mala moralia permittit, quod virtuti in hac vita præmia non respondere videmus: quod demum bona sua non æque omnibus distribuit? Nam si explorata nobis systematis Universi consilia forent, perspicue intelligeremus, infinitæ sapientiæ ordinem postulare, ut homini natura sua libero, usus libertatis concedatur, ideoque, ut permittantur mala moralia, quæ inde sequuntur: ut præmia, atque supplicia in futura vita distribuantur; atque ut nonnullorum bonorum largitio a sola munificentia supremi Opificis pendeat. Hæc satis esse videntur ad Atheorum extricanda Sophismata; sed ut nil omittamus in Dei providentia comprobanda, per singula malorum genera paucis discurremus.

78 Tria sunt malorum genera. Alia enim sunt metaphysica, alia physica, alia denique mala moralia: malum metaphysicum in defectu summæ, & infinitæ perfectionis; malum physicum in dolore, sive voluptatis defectu; malum denique morale peccatum est, sive defectus rectitudinis, & conformitatis ad legem, quæ in deliberata hominis actione inesse debet. Malum metaphysicum in creaturis necessarium est. Nam creaturæ non possunt esse nisi limitatæ, sunt enim entia contingentia, quorum perfectio limitata est; solius enim entis necessarii proprium est, infinitum esse. Creaturæ ergo esse non possunt nisi limitatæ, atque imperfectæ. Imperfectio ergo hæc non Creatori, sed creaturæ naturæ tribuenda est, quæ non nisi limitata esse potest. Ergo in systemate rerum contingentium mala metaphysica ex ipsa rerum naturæ necessaria sunt. Nec sapientiæ id obest Auctoris, qui non nisi ex possibilibus contingentibus Universum formare poterat. Et conveniens fuit, ut non res omnes æque perfectæ essent; tum quod Universum constet ex partibus, quæ totius perfectionem habere non possunt; tum quod in eo res una alterius usui inservire debeat; tum denique quia *in rerum bonarum inæqualitate ipsa est jucunda gradatio, ubi minorum comparatio ampliorum est commendatio*, ut inquit *August. contra adver. leg. & Proph. lib.* 1. *cap.* 4.

Mala physica, metaphysici mali consectaria 79
sunt. Nam ex peccato orta sunt, peccatum vero ex limitata & defectibili hominis libertate. Deinde mala hæc veluti media nobis exhibentur, quibus nos Deus a nimio præsentis vitæ, ejusque bonorum amore retrahit, ne æternæ vitæ bona, atque legem contemnamus. Sunt enim, vel præparationes quædam ad virtutem, ne peccemus, vel justæ punitiones, cum peccavimus, ut a peccatis recedamus. Nam animi corporisque doloribus monemur, non hanc, quam nunc veluti peregrini incolimus, sed futuram æternam alterius vitæ nostram patriam esse, ad quam intimo quodam conatu naturæ tendimus. Nil ergo vetat, quin hæc ab infinite sapiente proficiscantur, sicut a bono medico ingratum sapori pharmacum; cum bona sint, quibus malis, quæ ex metaphysico oriri possint, cujusmodi moralia sunt, medeamur.

Moralis denique mali fons atque origo in 80
limitata rationalis creaturæ libertate posita est. Nam si creaturæ omnes limitatæ, atque imperfectæ propria natura sunt, homo etiam imperfectus, ac natura sua limitatus fieri debuit. Si limitata mens, ac ratio hominis est, ideoque defectus errorisque capax, regula opus habuit, qua tuto, & sine erroris periculo, optatam felicitatem agnosceret, & prosequeretur: ita enim natura sua felicitatem expetit homo, ut velle esse miserum, etiamsi velit, non possit. Si regula hæc homini necessaria est, quæ apta ad felicitatem media, ac tutam viam demonstret, infinite sapiens, qui hominis curam gerit, præscribere hanc eidem debet; alioquin sapienter cum ipso non ageret, quia media non designaret ad finem necessaria. Hanc ergo regulam præscripsit, at homo natura sua liber est, atque ita proprietas hæc cum ratione conjungitur, ut tolli ea ab homine non potuerit, quin rationis expers, ideoque non homo esset, ut etiam Basilius, aliique SS. Ecclesiæ Patres observarunt. At libertas limitata, & finita esse debuit in creata natura, ut diximus. Deficere ergo a regula potuit, atque errare, tum in fine sibi proponendo, tum in electione mediorum; quamobrem necessaria quoque poena fuit, qua in officio a regula præscripto contineretur, & ad resipiscendum post lapsum impelleretur: ideoque hæc etiam

ad sapienter regendum hominem præscribenda fuit. At hæc omnia occurrunt in Dei erga hominem providentia. Quid ergo in ea mali occurrit? numquid lex homini data? At dedecet bonitatem, & providentiam Supremi rectoris hominem erroris capacem, sine lege esse, quæ dirigatur. Numquid libertas? sublata vero ratione, quæ sine libertate non consistit, hominis natura tollitur. Nec sapientis est, operis, quod faciendum putavit, naturam destruere. Num denique quia creaturam rationalem fecit? At sine creatura rationali non amplius in Mundo Dei Imago esset, cui communicando Deus bonitatem suam, beneficum se demonstraret. Accedit etiam, ex horum malorum permissione majora etiam bona Deum eruere, quæ ad systematis divinæ providentiæ ordinem, perfectionemque conferunt, ut pluribus demonstravit S. Augustinus. Hac enim posita, locus est nonnullorum divinorum attributorum manifestationi, longanimitati præsertim, misericordiæ, & justitiæ ex parte supremi Rectoris. Ex parte vero Universi, locus virtuti morali est, quæ sine libertate eligendi bonum, vel malum haberi non posset. Quæ cum ita se habeant, perspicuum est, neque ex malis moralibus, neque ex physicis inde sequentibus, quidpiam adversus divinæ providentiæ systema argumentari posse. Cum rerum natura attente perpensa, ac rerum cognitio sine nil occurrat, quod cum infinita auctoris, rectorisque sapientia optime non cohæreat.

81 Atque hinc facile patet, neque infirmum Deum esse, qui tollere, vel impedire hæc in Mundo mala non possit, nec invidum, si non impediat, dum possit. Poterat utique potentia sua, vel donum libertatis homini adimere, vel voluntatem in se liberam a prava electione continere, aut ita auxilio suo flectere, ut in malum declinare non possit; Sed non decuit divinam sapientiam rationalis creaturæ naturam immutare, adimere omnem virtuti locum, atque meritum, & demeritum ex hac rerum universitate excludere, per quæ summa ipsius erga homines beneficentia, atque justitia manifestaretur. Mala ergo non sustulit, quia hæc auferre non poterat, nisi simul bona longe plura sustulisset, quæ imperscrutabili ipsius consilio convenientia rerum Universitati viderentur. Rursus in dividendis bonis suis nulla lex Deo est præter arbitrium. Si enim ad quidpiam condendum infinita bonitas teneretur, istud esset perfectissimum; perfectissimum autem bonum creatum repugnat. Necesse ergo est, ut bonitas infinita in gradu finito perfectionis, & felicitatis consistat. Quinam vero est gradus infimus, cui Deus adstrictus sit? nullus sane: Ergo bonitas cujusvis infinita in quovis gradu perfectionis, & felicitatis creaturæ sistere potest, itemque in eo, qui proprius est homini in præsenti statu, & conditione.

82 His stabilitis principiis, facile ostendere est vanitatem exemplorum, quæ olim a Manichæis, & Epicureis, nuper vero a Baelio ad labefactandam divinam providentiam allata fuere, de medico nempe, qui scit ægrum, qui vinum jussus sit bibere, statim periturum, si sumat, idque permittat, & de matre familias, quæ ne filiæ libertati obstet, permittit hanc in perditorum hominum laqueos versari, in quibus pudicitiæ suæ jacturam certo facturam novit. Nam ii non vacarent culpa, quia mortem medicus, mater vero filiæ suæ pudicitiæ jacturam impedire tenetur, & ægrotus sine vino convalescere, & vivere, ut vivere puella potest, quin se ad laqueos illos se conferat: at Supremus rerum conditor, & rector non tenetur usum impedire facultatum, quas ad bonum finem, atque felicitatem comparandam creaturis indiderit; non potuit libertatem homini auferre, quin ipsius naturam, aut perderet, aut immutaret: jus plenum habuit constituendi certos in homine perfectionis gradus: rectas præscripsit regulas, quibus homines a malo avocaret, & in felicitatem dirigeret: internum quoque auxilium præbet, quo freti rite illas exequantur: præmiis, atque suppliciis a malo eos retrahit, & ad bonum impellit: ex malorum denique permissione bona illa eruit, quæ supra recensuimus. Atque hæc quo ad malorum originem: de præmiorum vero, pœnarumque distributione dicemus infra.

83 Inquiri hoc in loco posset, quodnam motivum, & quinam finis Deo in rebus condendis fuerit. Sed rem paucis expediemus, explicato discrimine, quod motivum inter atque finem intercedit. Motivum itaque vocamus id, quo Deus movetur, & inclinatur ad creandum Mundum: finem vero id, quod Deus per conditum Mundum obtinere voluerit, sive ad quod omnia opera sua ad extra ordinaverit. Hac distinctione posita, facile conciliavi invicem possunt dissidentes Theologorum hac de re opiniones. Nam Estius, aliique motivum cum fine confundentes, negant Deum finem sibi proposuisse ullum dum Mundum conderet, quod tamen sine infinitæ ipsius sapientiæ injuria

ria

ria dici nequit. Itaque Deo extra infinitam libertatem suam nil motivum fuit creandi Mundum, scilicet, nec res ipsæ creatæ, nec quidpiam ex istis consurgens. Nam cum independens omnino sit, pendere a creaturis nequit; at si ab iis determinari oporteret ad creandum, penderet ab ipsis, atque in hac determinatione passive se haberet; ageretur enim, & non ageret. Rursus cum sit Deus sibi sufficientissimus, ac nullius indigens, nihil a se diversum expetit, nam rei a se diversæ appetitio indigentiam denotat. Determinari ergo non potuit ab aliquo, quod ex ipsis creaturis expeteret. Denique cum creaturæ ante liberam divinæ voluntatis electionem nihil omnino sint, nil habeant, quod movere Deum possit, & si per objectivam repræsentationem movere creaturæ Deum possent, omnes indiscriminatim creaturas possibiles produxisset: nam nulla reddi potest ratio, cur aliquas tantum elegisset, cum omnes æque habeant objectivam illam bonitatem, qua Deus ad creandum motus & determinatus statuitur. Itaque in sola Dei libertate quærenda causa determinationis est, qua motus sit ad Mundum creandum, ut post Augustinum *lib.* 28. *de Civ. Dei* S. Thomas asseruit *par.* 1. *q.* 19. Nam cum Deus sit infinite perfectus, & sibi sufficientissimus, non plus ei molestiæ afferre potest voluntas creandi, quam otium. Cum prima causa sit omnino independens, determinatio, ac inclinatio ipsius voluntatis diverso a nobis concipi debent modo, ac determinationes concipiuntur causarum secundarum, in quibus inclinatio, & actio a præcedente aliena passione pendent. In Deo ergo sola infinita libertas causa est, a qua determinatio ad creandum pendet. Hinc præsto responsio est, dum inquirant, cur prius non creaverit Mundum? Cur certo, ac determinato spatio res omnes concluserit? Cur non plura produxerit? Cur denique alias creaturis non indiderit dotes? Scilicet, quia noluit.

84 Finis vero divinarum ad extra operationum non deest, cum infinita sapientia non casu, sed proposito fine agere debet. Is vero nonnisi Dei gloria esse potuit, cum nonnisi propter seipsum infinitum, & sibi sufficientissimum, operetur. Dei autem gloria ex divinorum attributorum exercitatione, ex divinarum perfectionum in creaturis expressione, aliisque consurgit, quæ creaturas rationales ad ipsum glorificandum moveant. Hæc de Providentia generatim; agendum nunc est de peculiari cura, quam erga rationales creaturas Deus exercet, &c.

De officiis hominis, quæ ex Dei providentia sequuntur.

Nonnulla præmittimus, quæ vel omnino exploratа sunt, vel in Philosophia abunde demonstrata statuuntur. Primo, hominem a Deo ratione donatum esse, ut intimo sensu novimus. Secundo, inditum ei esse appetitum felicitatis, ut malum, & miseriam velle non possit. Tertio, liberum esse ad agendum, & non agendum, ac libertatem nonnisi a summo bono, in quo summa ipsius felicitas posita est, vinci omnino posse. Quarto, errare per rationem posse, rationem regulæ capacem esse, ac posse per libertatem a rationis regula deficere. Quinto, principium rationis, & libertatis a corpore distinctum, & diversum esse, atque incorporeum, & spirituale: quod quidem tum in Philosophia abunde probatum stabilimus; tum etiam ex his paucis, quia nempe movet corpus, ac corporis partes virtute sua sistit, aut motas dirigit, ac distrahit se a consideratione molestæ alicujus corporis partis impressionis, & ad alia consideranda objecta seipsum applicat, etiam incorporea, atque sublimis, in quorum contemplatione ita quandoque defixum manet, ut quæ in corpore fiunt ne quidem intelligat. Hæc sane ab organico corpore, fluidisque per hoc discurrentibus omnino istud diversum exhibent. Accedit etiam, istud idem principium cogitans concipere commode posse non exigere organicum corpus, atque extensum quodcumque, ipso vere existente, quod quidem satis aperte ostendit esse rem a corpore, & materia omnino diversam. Cum vero omnes cognitæ per operationes proprietates indivisibile illud esse demonstrent, atque incorporeum, jure meritoque pro spirituali substantia habetur. His præmissis, paucis ostendemus primum, Deum ab hominibus cultum exigere: deinde præcepta, quibus ii ad certa officia obligantur, præscribere; ac demum, spe præmiorum, ac metu etiam alterius vitæ immortalis suppliciorum, ad officia præstanda compellere. Sit itaque 85

PROPOSITIO PRIMA.

Homines Deum colere tenentur.

Nota. Cultus nomine actionem intelligimus, quæ intuitu alterius excellentiæ suscipiatur, sive per quam alterius excellentiam testemur. 86

Debitus Deo cultus actio quælibet est, per quam ipsius excellentiam, & prærogativas testificari debemus. Cultus, vel internus est, vel externus; ille internis actibus continetur, quibus amore, fide, spe, aliisque internis mentis actibus bonitatem, aliasque Dei perfectiones testificamur, ac debita reverentia, & honore Deum prosequimur; alter vero, actus illos complectitur, quibus exterius hujusmodi venerationem significamus. Externus cultus, vel privatus est, quo quisque privatus homo debito Deum honore glorificat; vel publicus, quo scilicet homines conjunctis votis, publico in loco, ac veluti communi societatis nomine Deum venerantur, & colunt.

87 Dem. ergo propositio. Homo tenetur Deum colere, si ei debeat summum amorem, summam servitutem, summum obsequium. At hæc omnia Deo debet homo; Per summam enim Dei sapientiam homo natura sua constitutus est propensus ad amandum bonum sibi propositum, & ad testandum per servitutem, & gratos animi sensus dominium, atque suscepta beneficia, & per obsequium & cultum præstantissimam intelligentis naturæ excellentiam; nam natura sua ad bonum amandum fertur, ad gratum animum exhibendum ei, a quo beneficia receperit, ad ei serviendum, cujus dominio subsit, atque ad testandam cultu aliquo mirabilem alterius prærogativam, & excellentiam. Ergo cum Deus per rationem homini se manifestet, ut summum bonum, summum ab ipso amorem exposcit: cum se ostendat ut supremus Dominus vitæ, functionumque hominis, obsequia illa exigit, per quæ hujusmodi supremum dominium testetur: cum denique infinitam excellentiam suam demonstret, cujus consideratio per admirationem, quæ sequitur, in adorationem homines quodammodo rapit, summum obsequium postulat.

At inquiunt; Deus sibi sufficientissimus est, ideoque nil voluptatis, & utilitatis capere ex creaturis potest. Nil ergo ab ipsis exigit.

88 Etsi Deus sibi sufficientissimus sit, tamen libertate, ac summa sapientia sua rationalem creaturam condidit, atque ita hanc regit, ut hæc ignorare ipsum non possit. Vult ergo, ut ipsum agnoscat, & ut fateatur rerum omnium auctorem, rectoremque esse. Quorsum enim sua cura hanc in sui cognitionem duceret, nisi vellet, ut eum agnosceret, & fateretur? Deinde per hujusmodi cognitionem se summum bonum esse demonstrat, ac per inditum naturæ sensum hominem monet, summum bonum summe amari oportere. Quorsum vero id, nisi ut ostendat debitum ei esse summum amorem? Rursus per eamdem cognitionem se homini repræsentat, ut supremus Dominus omnium rerum, ac etiam singularum hominis actionum. Cur vero ita se exhibet, nisi ut homo cum in se, tum in omnibus actionibus suis eam servitutem ostendat, quæ supremo ipsius dominio respondeat? Denique eadem cognitione, ut infinite perfectus, ut potentissimus, omniscius, & immensus repræsentatur. Intelligi autem nullo modo potest, cur ita se nobis exhibeat, nisi velit, ut cultu, & honore ipsius excellentiam prosequamur, ut in dubiis, & adversis ad ipsius potentiam confugiamus, atque in ipsa spem omnem præsidii nostri collocemus. Non alios sane divinæ sapientiæ fines fingere possumus.

Præterea Religionem, non ut sibi, sed ut nobis bonam, atque utilem exigit, & imperat. Homo enim natura sua felicitatem expetit, atque hujusmodi desiderium ad felicitatem quoque futuræ immortalis vitæ protenditur, ut infra probabimus. Cum vero errori obnoxius sit, regula ei præscribenda a divina sapientia fuit; qua tuto in hujusmodi felicitatem dirigeretur: neque enim ab infinita sapientia finis proponi potuit homini, quin media ei designarentur ad hujusmodi finis consecutionem necessaria. Regula autem hujusmodi officiis continetur, quibus Religio constat, ut paulo infra ostendemus. 89

Non solum internus, & privatus cultus Deo debitus est, sed etiam externus, & publicus. Per cultum enim testari quoque debemus supremum Dei dominium atque suscepta beneficia. Ergo cum Dei Dominium etiam in corpus nostrum ejusque partes se se extendat, corpus etiam ejusque actus in Dei obsequium exercere tenemur; id vero fit per externum cultum. Deinde cum beneficia Dei plura experiatur ipsa hominum societas, & cum plura sint dona Dei civili societati concessa, facile patet etiam ipsam societatem teneri ad Deum communem Creatorem, ac bonorum largitorem palam ac publice, & conjunctis votis colendum. Ergo etiam publicus cultus Deo debitus est. 90

PRO-

PROPOSITIO II.

Existit lex Naturæ, quæ hominis officia præscribit erga Deum, erga seipsum, & erga alios homines.

91 Dem. Lex naturæ est ordinatio pro communi hominum bono a recta ratione præscripta, per quam a Deo actiones nonnullæ præcipiuntur, aliæ vetantur, propositis præmiis, atque suppliciis. Atqui lex hujusmodi existit. Nam homo Dei providentia gubernatur; sicut ergo vita ipsius animalis per mechanicas leges regitur, ita ipsius vita rationalis per leges rationis regulari debet; alioquin actiones creaturæ rationalis divina providentia non regerentur. Atqui leges ad regendas liberas actiones promulgatæ, & cognitæ esse debent, alioquin essent inutiles; ergo per usum rationis homini manifestantur, dum homo, cognito fine, nempe felicitate, quam appetit, ad media attendit, quæ pro hac comparanda ratio ipsa suppeditat. Rem paucis ostendam per singula hominum officia discurrendo. Homo per intimum sensum se infirmum, atque ita imbecillem sentit, ut se ad perfectam beatitudinem comparandam omnino insufficientem agnoscat. Recta autem ratio Deum esse demonstrat infinitum, sapientissimum, beneficentissimum, ac potentissimum, qui nostri sollicitus sit, qui juvare nos possit, ac beatos esse velit; atque hunc propitium nobis fieri oportere per amorem, per obsequium, per preces, ac debitum honorem & cultum. Hinc vero patet, qua ratione officia erga Deum media sint a Divina providentia præscripta ad felicitatem comparandam. Rursus homo dum seipsum considerat, illico intelligit, se non ab ipso existere, sed Dei actione, eaque conservari, atque regi. Ergo cognoscat, necesse est, se non esse vitæ suæ, membrorumque dominum, sed Deum; ideoque non posse, quin in Deum injuriosus sit, seipsum occidere, ac mutilare; vel ea negligere, quæ ad propriam perfectionem pertinent. Nam quilibet homo considerari debet veluti Dei opus, cujus conservatio, atque perfectio, rationi a divina providentia homini concessæ commissa sit. Ita ergo homo erga seipsum se gerere debet, ut quæ ad perficiendum tum corpus, tum animum necessaria sunt, ex divinæ providentiæ præscripto inquirere, ac adhibere debeat. Ad corpus partium integritas, & bona valetudo; ad animum vero, tum scientia eorum, quæ ad rite vivendum necessaria sunt, tum ad religionis, ac virtutum exercitium pertinent.

Denique homo spectari potest in ordine ad 92 alios homines. Natura sua ad societatem ineundam ferri, negavit nuper impius Hobbesius, qui homines natura invicem inimicos, atque in statu belli positos finxit, & solo metu ne ab aliis perderentur coactos civilem societatem iniisse. Sed putidum commentum facile refellimus, si animadvertamus, inter animantia solum hominem sermone præditum a natura esse, cujus extra societatem nullus est usus, homines ita a natura in lucem mitti, ut extra societatem vivere non possint, ac inditum a natura amorem habere, quo se mutuo amant, & ad societatem ineundam trahuntur. Stabilita propensione ad societatem cum aliis ineundam, facile intelligere est, tranquillam, ac beatam vitam in societate exoptare. Hoc vero cognito fine, facile principaliores leges intelligimus, quas Divina providentia per usum rationis demonstrat veluti media ad illam felicitatem necessariam. Nam ad id necessarium est, ne homo aliis faciat, quæ sibi fieri non vult, alioquin ita cum ipso alii se gererent, sicque pax, & tranquillitas nulla foret. Hinc autem sequitur, pacta servanda, neminem lædendum, damna compensanda, ac suum cuique tribuendum fore. Item mutuus inter homines amor, ac mutua voluntas aliis beneficiendi necessaria est, ut felix in societate sit vita. Homines ergo ad mutuum amorem, & benevolentiam adstringuuntur. Existit ergo naturæ lex per rationem promulgata, quod quidem aliis quoque argumentis comprobari adversus atheos posset: scilicet, ex generali omnium consensione: ex sensu justi, & iniqui omnium animis a natura insito, & ex ipsa conscientia, quæ vel ipsos improbos ob iniqua scelera damnat, ac recte facta commendat. Sed quæ dicta sunt, satis videntur. Qui plura desiderat, videat Ant. Genuens. *t.* 4. *Metaph.* & Auctorem *Princ. Relig. Natur.* & *Revel.*

PROPOSITIO TERTIA.

Vita hominis hujus mortalis conditionis limitibus circumscripta non est, sed præmia, atque supplicia post mortem supersunt a Supremo Judice tribuenda.

93 Dem. Omnes cognitæ gentes etiam extra Societatem civilem positæ, atque silvestres, futurum hominis statum agnoscunt, & credidere semper, in quo justis præmia, improbis vero a Supremo rectore supplicia tribuenda sint; ut ex indubiis monumentis a Cl. Patuzzi demonstratur *c. 9. de fut. Impior. statu*. At communis humani generis persuasio non aliunde, quam a natura communi hominum parente oriri potest; Et plura sunt, quæ perspicue ostendant, naturæ vocem esse, quæ in omnibus clamat, futurum Dei judicium esse, quo homini in alia vita præmia, vel supplicia decernenda sint. Homo enim dum rationis dictata audiat, non potest non intelligere, se a Deo legibus gubernari, quibus præmia, atque supplicia respondere debeant, ut ex dictis constat. Perspicue autem cognoscit, non ita bona in hac mortali vita distribui, ut virtutes præmio compensentur, ac vitia puniantur supplicio: Cum scelestos plerumque homines videat bonis abundare, ac voluptatibus, represso etiam quandoque interno conscientiæ stimulo, liberrime frui; justos vero miseros, ac passim eorum miseriam improborum malitia auctam. Hinc vero cognoscat necesse est, futuram superesse vitam, in qua homo Supremo gubernatori rationem reddat suorum operum; & in qua præmia, atque supplicia Divinæ Sapientiæ legibus respondentia distribuantur: cum hac sublata, supremum morale Dei in hominem imperium Divinæ Sapientiæ, atque justitiæ nullo modo respondeat. Præterea rem ita se habere natura ipsa intimo sensu declarat. Mitto conscientiæ laniatus, qui ex metu futuri Dei Judicii probos homines excruciant. Explorata res est, hominum cuique inditum a natura esse felicitatis amorem. Propria autem experientia compertum nobis est bonis hujus vitæ desiderium hujusmodi non expleri, sed potius augeri, ut perspicue in Philosophia ostenditur. Ergo per hujusmodi amorem ad bonum illa longe præstantius tendimus, quod nonnisi in futura vita obtineri possit. Cum enim amor ille inditus nobis sit a Sapientissimo Deo, qui nostri curam gerit, inutilis esse non potest: expleri ergo quandoque debet; non in hac, ergo in futura vita. Quod quidem magis magisque comprobatur ex, quod hujusmodi amori quoddam immortalitatis desiderium conjunctum sit longe ab eo diversum, quo Corporis conservationem cupimus, illud enim belluis quoque commune est, ac eo magis quam in hominibus vehementius, quod iis stupidiores sint; illud vero eo vividius, atque ferventius est quo magis excultus sit animus: Qui vero fingat indita a Deo desideria esse, quæ numquam expleri queant? Hac enim ratione longe præstantior esset cura, quam de belluis habet, quorum appetitibus præsto bona sunt, quibus expleantur.

Denique natura ipsa animi immortalis est; 94
mors enim a nobis nulla alia ratione concipitur, quam per divisionem, & separationem partium, quæ ante interitum jungebantur; anima vero spiritualis, ac simplex est, ut supra ostendimus, ideoque discerpi in partes nequit; est ergo immortalis. Quam quidem immortalitatem ipsius functiones abunde demonstrant. Per has enim ostenditur amputatis membris, ac mutato alternis annis corpore, integram, & invariatam animam perseverare, animam corpori præesse, atque cogitatione, & voluntate inde sequente corporis partes movere, motasque regere; ac longe a corpore diversa vita vivere, quæ in ipsa cogitatione consistit. Atque hinc facile refellimus excogitatam tertio Ecclesiæ sæculo a nonnullis in Arabia hæreticis ac iterum in Germania elapso sæculo excitatam hæresim, quæ contendit, animas in præsenti sæculo una cum corporibus interire, sive vitam amittere; rursus vero resurrectionis tempore simul cum iisdem corporibus ad resurrectionem redituras. Ii enim ita sentiunt, quod animam sejunctam a corpore cogitare non posse opinentur. Sed consideranti animæ naturam manifestum est separatam a corpore tum vim cogitandi, tum facultates reliquas expeditas habere. Has enim a corpore non habet; cum corpus cogitandi vim, qua destituitur, ac facultatem libere agendi tribuere non possit, nec corpus animæ necessarium est, ut cogitandi, aliasque facultates exerceat; ad id enim sola cognoscibilis rei repræsentatio necessaria est; res autem cognoscibiles menti per ideas exhiberi possunt, etsi a corpore separata sit. Et sane modus operandi per cogitationem, & voluntatem ita proprius rei a corpore sejunctæ videtur, ut Deus, qui cogitatione ac voluntate cuncta regit, & moderatur, nonnisi ut mens soluta quædam, & libera segregata ab omni concretio-

tione mortali, omnia sentiens, & movens, teste Cicerone, intelligi a nobis possit.

95 Nec ullum nobis negotium facessunt Epicureorum sophismata, quibus corpoream, atque mortalem animi naturam ostendere conantur, quia corpus movet, & movetur ab illo, ac corporis vicissitudines pati per proprias functiones demonstrat; qua enim ratione a corpore movetur, nisi per cognitionem? Non enim alios in se anima experitur motus, nisi cognitiones, atque affectus inde sequentes, corpus vero intelligibile est, atque intelligibiles itidem sunt corporis affectiones, & motus. Quid ergo prohibet, quominus substantia cogitans, quæ quidquid intelligibile sit cognoscere potest, a corpore, ejusque affectionibus intelligibilibus afficiatur? At, inquiunt, intelligere non possumus, qua id ratione fiat. Plura autem sunt, quæ fieri revera videmus, quin tamen modum intelligere valeamus, quo fiant: immo vix ulla est in Systemate Universi actio, quæ ita a nobis cognoscatur, ut modum, quo fiat, intelligamus. Ergo cum exploratum nobis sit, substantiam cogitantem corpus intelligere, dubitare non possumus, quin corpus ita illam moveat, ut ipsum cognoscat, licet modum, quo id fiat, ignoremus. Rursus movet mens nostra corpus per voluntatem, non mechanico pulsu, ea scilicet ratione, qua mens suprema voluntate sua omnia regit. Quis vero dicat, ad ita rem movendam opus esse extensione, atque mechanico tactu: & non sufficere intimam per cogitationem præsentiam?

96 Ad animi functiones quod spectat, quæ corporis vicissitudines imitari videntur, præsto responsio est si animadvertamus, animum partem hominis esse, quæ per organa corporis rerum cognitiones acquirit, & corporis organis utitur, quæ sunt humanarum functionum instrumenta. Hinc enim fit, ut paulatim sibi acquirat ideas, ac crescente homine magis ideis abundet, & ut pro qualitate organorum corporis, modo debiliores, modo robustiores animi per hæc explicatæ functiones appareant; ut diversa invicem sunt artificis opera, dum cereo, ligneo, ferreo, ac magis, minusve apto, atque exquisito instrumento utitur. Nec desunt in hujusmodi functionibus incorruptibilis animi indicia; nam plerumque videmus in debili, sene, ac infirmo, ac viribus debilitato corpore, vividiores ac expeditiores animi functiones, in robusto vero debiles, ac ita stupiditate repressas, ut vix rationis indicia præbeantur, & passim observamus, ortis ex corpore propensionibus animam voluntate obsistere.

Hæc vero perspicuum faciunt, animam nostram substantiam Spiritualem esse, quæ destructo corpore supersit, vivat, præmii, atque supplicii sit capax. 97

Sed sufficiat hæc indicasse, ut constet per summa capita, Deum providentia sua hominem regere, ac leges, & religionem etiam per usum rationis præscribere, quas spe præmiorum, & metu alterius vitæ suppliciorum servare curet. Qui plura cupit, videat *auct. citat. Princip. Relig. Nat. & Revel.* Genuensem, & alios. Interim sit 98

CAPUT TERTIUM.

De utilitate, convenientia, necessitate, & existentia Divinæ revelationis.

Confutavimus supra Atheos, & Pantheistas, atque etiam Deistas illos, qui naturalem Religionem inficiantur. Alii nunc occurrunt impii viri, qui etiam Deistæ, & Naturalistæ audiunt. Ii rationem, ac Religionem quæ ratio suggerit, tanti faciunt, ut non solum inutilem Dei revelationem asserant, sed etiam sapientiæ, ac summæ Dei bonitati contrariam, & repugnantem. Quamobrem præcepta omnia positiva Mosaicæ, atque Evangelicæ legis, ac omnia, quæ Divinæ revelationi referuntur accepta, veluti calidorum hominum commentum, atque imposturas respuunt. Ex Anglia hujusmodi elapso sæculo prodiit, ac plures in eadem regione male feriatos homines habuit, qui editis libris pro viribus illam tueri conati sunt. Ac inter alios detestandam hanc hæresim propugnarunt Tindal, edito anno 1730. libro, cui titulus est; *Christiana Religio Mundo æqualis*, Dominus Chubb in opere inscripto: *Religio essentialis homini*, & Auctor libri inscripti *les Moeurs*. Hos vero plures doctissimi viri confutarunt: ex Anglis Clarkius, Forsterus, aliique plures; ex Gallis Abbadie, & Uttevillus, & doctissimus Auctor operis inscripti: *Religionis naturalis, & revelatæ principia*; ex Germanis Fabritius, & alii; ex Italis vero Bernardus Maria de Rubeis Dominicanus, Antonius Genuensis, & alii, quibus addimus etiam eruditissimum virum Franciscum Jacquier, qui tom. II. Instit. philosoph. pag. 311. Controversiam hanc accurate pertractat. Nos vero ut clare procedamus, nonnulla prius explicare ducimus. Itaque. 99

Animadvertendum I. Deistas in duplici ver- 100

sari

sari errore: ajunt enim primum, rationem sine revelationis subsidio omnia agnoscere posse, quæ Deus veluti apta ad æternam salutem obtinendam media humano generi designarit; Deinde naturæ hominis vires sufficientes esse, ad gratum Deo cultum, atque opera præstanda æternæ felicitatis meritoria. Hic priorem dumtaxat errorem refellimus; de Superni Dei auxilii necessitate ad vitam æternam consequendam dictum in tract. de Christi gratia, ubi Pelagianos Socinianosque confutavimus: ab illa quoque controversia abstinendum duximus, quæ a Patribus pertractata olim fuit, & agitari universim solet in scholis, scilicet, *num homo aliquando potuerit, ac etiam nunc possit solo naturalis Religionis usu æternam consequi salutem, dum nil ei de revelatione constet*. De hac enim agendum erit, ubi de Christianæ fidei necessitate disseretur.

101 Animadvertendum II. duplicis esse generis Divina intelligibilia, ut optime advertit S. Thomas: quædam enim humanæ rationi pervia sunt: quædam vero humanæ rationis vires omnino excedunt. Humanæ rationi pervia sunt Dei intelligibilia, quorum cognitio sumitur ex ipsis creatis mentibus, & rebus sensibilibus; hac enim unice via potest mens nostra ad Divinarum perfectionum cognitionem adsurgere. Dei autem perfectiones, quæ nullam cum nostris mentibus, ac sensibilibus rebus connexionem habent, inditas mentibus nostris vires omnino excedunt. Cum Deus omnes perfectiones possibiles habeat, perspicuum est plures sibi vindicare perfectiones, quas limitata mens nostra attingere non valeat. Immo ipsa Dei natura, & ejus attributa, cujusmodi sunt in se, creatæ mentis vires omnino superant; cum ex iis, quæ facta sunt, manifestari, ut sunt in se ipsis, non possint. Quis deinde profunda Dei arcana, Divinæ voluntatis decreta, ac bona, per hæc justis hominibus præparata, ex Creaturarum consideratione agnoscat? Hæc adeo clara sunt, ut a Deistis in controversiam revocari non possint. Inquirendum ergo primo loco erit, *num Divinam Sapientiam, & Bonitatem ac summam Dei erga homines beneficentiam deceat, nonnullas ex iis perfectionibus hominibus revelare?*

102 Animadvertendum III. si stabiliatur Deum esse Mundi Conditorem, ac rectorem sapientissimum, & potentissimum, dubitari non posse, quin vel sonos articulatos in aere producere, aut motus in organo auditus excitare, aut signa quædam alia homini conspicienda præbere possit, aut imprimere perceptiones in anima, ut hisce modis hominibus innotescant, quæ Deus revelare ipsis velit. Cum enim perspicuum sit, nullam contradictionem involvere factam superius recensitis modis Divinarum perfectionum manifestationem, evidens quoque est, Dei revelationem hoc sensu impossibilem non esse; quod vel ipsi Deistæ fatentur. Neque enim de revelationis possibilitate adversus Spinosam, & Pantheistas primam rerum causam adstruentes Materiam necessario operantem, instituenda controversia est; nam ita inepti, ac ridiculi essemus, perinde ac illi, qui de miraculis adversus Spinosam scribunt: probandum enim adversus istos, est, Deum summum existere, qui libere mundum condiderit, ac præscriptis a se legibus regat: ex quo clare sequitur, posse arbitrio suo naturæ leges immutare, ac supra easdem agere. Deistæ itaque, quos refellimus, posse Deum libertate sua quidquid vel hominibus manifestare, fatentur; Sed negant id convenire summæ ipsius bonitati, atque sapientiæ, & revelationem Deo impossibilem putant, quemadmodum impossibile ei est innocentem perdere. Deus enim non potest agere, quin agendo se infinite Sapientem præbeat; hac autem ratione agendo, nil superflui velle potest, alioquin sapienter non ageret, & si bonus exhibere se velit, nil potest ab homine exigere præter id, quod attenta rerum convenientia, atque fine, ratio ipsi concessa agendum, vel omittendum suggerat. Si vero alia ratione ageret, nil homini præter Dei arbitrium appareret; Deus ergo instar tyranni exhiberetur, qui solam potentiam, & arbitrium ostenderet. En putidum Deistarum commentum! Nos vero sequentibus propositionibus delebimus.

PROPOSITIO PRIMA.

Dei sapientiam, bonitatem, ac summam erga homines beneficentiam quammaxime decet nonnulla hominibus revelare, & præcipere, quæ humanæ rationis vires attingere propria virtute nequeant.

Dem. Maxime decet Dei sapientiam, bonitatem, atque beneficentiam ea hominibus ostendere, quæ hominis desiderium in incommutabile, ac sublimius bonum inclinet; quæ vividius per delectationem sensibilium ad virtutem, & honestatem perducant; quæ veriorem Dei cognitionem ingerant, quæque opinionem in hominibus firment, quæ divinam deceat infinitam excellentiam. Quis enim dedecere fingat infinitam Dei bonitatem, & sapientiam 103

ho-

bonum illud hominibus ostendere, cujus unica possessione beati esse possint; ea manifestare, quæ valida sint ad virtutem incitamenta; quæque veriorem Dei cognitionem suppeditent, atque eam de Deo opinionem excitent, quæ aptissima sit ad infinitam illius excellentiam concipiendam? At manifestando Deus suas perfectiones, quæ mentis nostræ vires excedant, & ostendendo in horum unica visione, atque fruitione inditum nobis beatitudinis desiderium expleri posse, desiderium hominis altius bonum assurgit, quam quod experiri in hac vita possit humana fragilitas; homines a sensibilium delectationibus vividius moventur ad excolendam virtutem, quia agnoscunt esse alia bona iis sensibilibus longe meliora, quorum gustu multo suavius delectantur qui vacant activis, vel contemplativis virtutibus: veriorem etiam habent Dei cognitionem, quia tunc solum vere Deum cognoscimus, quando ipsum esse credimus supra id omne, quod de Deo cogitari ab homine possibile est, cum sane naturalem hominis cognitionem divina substantia excedat: denique ex harum perfectionum manifestatione firmatur in homine opinio, quæ divinam deceat infinitam excellentiam, ut perspicuum est. Hæc ex S. Thoma deprompsimus *lib.* 1. *contra Gentes cap.* 5. Accedit etiam, ut inquit idem S. Doctor, *præsumptionis repressio, quæ est mater erroris. Sunt enim quidam tantum de suo ingenio præsumentes, ut totam naturam divinam se reputent suo intellectu posse metiri: æstimantes scilicet, totum esse verum, quod eis videtur, & falsum, quod eis non videtur. Ut ergo ab hac præsumptione humanus animus liberatus, ad modestam veritatis inquisitionem perveniat, necessarium, vel conveniens, & utile fuit homini proponi quædam divinitus, quæ omnino intellectum ejus excederent. Quid? Quod rerum nobilissimarum cognitio, quantumcumque imperfecta, maximam perfectionem animæ confert: unde quamvis ea, quæ supra rationem sunt, ratio humana plane capere non possit, tamen multum sibi perfectionis acquirit, si saltem eadem qualitercumque teneat fide*. Hæc ex S. Thoma afferre placuit, ut inde appareat, luculentissimis argumentis fuisse ab Angelico Doctore hæresim hanc, antequam nasceretur, confutatam.

104 Rursus; Dei consilia circa hominis conditionem, sive præsentem, sive præteritam, sive futuram, humanæ rationis vires excedunt: nam ex iis, quæ rationi humanæ obversantur, argumentari non possumus, qua ratione, quibusque exornatus dotibus conditus homo initio a Deo fuerit; Num hominum vitio deterior, ac Deo ingrata evaserit humana natura; Qua denique ratione reconciliari Deo oporteat, si per peccatum concitaverit Dei in se iram. Ad præsentem conditionem quod spectat, ex iis, quæ agnoscimus, nil est, quod Dei consilia demonstret, circa apta media ad expianda peccata, & ad pœnas declinandas, quibus per culpam obnoxii evadimus; & circa cultum externum, qui Deo gratus sit. Denique non potest ratio nostra assequi, quæ Dei consilia sint circa præmia & supplicia vitæ futuræ; in quo hæc consistat, & num nostris viribus sufficientes simus, aut ipsius indigeamus ope, ut bona hæc mereamur; quo denique modo postquam per peccata pœnis etiam vitæ futuræ obnoxii fuimus, ab his subeundis pœnis liberari possimus. Hæc sane rationis usu ex nostris, rerumque contingentium consideratione assequi non possumus: & aliunde constat, hominem quemque scire hæc eadem cupere; atque hujusmodi scientiam necessariam esse, tum ad hujusmodi hominibus desiderium explendum; tum, ut homo propriam cognitionem, & vires agnoscat; tum, ut proprius ei finis sit cognitus; tum denique, ut præmia, & supplicia parata sciat, & certa illa media, quæ tutam viam ostendant ad declinanda supplicia, & æterna præmia comparanda. Decet vero Dei bonitatem, atque sapientiam hæc hominibus revelare, immo necessarium videtur, ut Dei bonitas, atque sapientia in ea, quam de homine gerit, cura resplendeat; quis enim infinita sapientia regi hominem credat, si ignoret, num a prima conditione homines propria culpa exciderint; quinam sit ultimus eorum finis, ac apta ad illum consequendum media; qua ratione post peccatum reconciliari debeat; num Mediatore indigeat, ut Deus injuria provocatus placetur, atque alia id generis ad tutam demonstrandam æternæ salutis viam necessaria?

Denique positiva præcepta, quæ scilicet in 105
rerum naturis fundata non sint, cujusmodi sunt præcepta moralia, quæ indifferentia, aut præcipiant, aut vetent, Dei sapientiam, & bonitatem neutiquam dedecent; nam hæc vel ad uniformitatem, ordinem, & decentiam spectant externi Divini cultus, cujusmodi sunt Cæremoniæ sacræ: vel ea præcipiunt, quæ plurimum possunt ad fovendos internos Religionis sensus, & promovendam virtutem, & ea vetant, quibus plerumque homines abutuntur, cujusmodi sunt pleraque Judæis, Christianisque indicta præcepta; vel denique in memoriam revocant collata a Deo beneficia, & factas promissiones,

quo spectare possunt etiam Sacramenta. Decet vero quammaxime divinam sapientiam ea hominibus praescribere, quibus uniformis externus cultus constet, atque decentia, & ordo in ipso habeatur, praesertim cum externus cultus haud facile ab hominibus convenienter ordinari possit, &, si hominum committeretur arbitrio, tot ritus essent, quot homines, & diffidia inter homines circa proprii ritus praestantiam orientur, quae illius violandae caritatis occasionem praeberent, quam exercere per actus Religionis tenentur. Decet praeterea divinam sapientiam ea homini praecipere, quae ad Religionis sensus fovendos, ad virtutis exercitium, & majus Deo conciliandum obsequium plurimum valeant; hoc enim morale ipsius in hominem imperium tendit. Ergo si Paterfamilias sapienter ea prohibet Filio, quibus eum abusurum noverit, ac ea praecipit, quibus Filius perfici magis possit; cur hac auctoritate divinam sapientiam privabimus? Praesertim cum memoria beneficiorum, ac divinarum promissionum, quae divinis plerisque praeceptis excitatur, validissima sint adversus vitia praesidia, & ad virtutem incitamenta; ac positiva hujusmodi praecepta plurimum possint ad imprimendum animis nostris vividum divinae auctoritatis sensum. Ex quo apparet, non solum in statu naturae hominis lapsae, sed etiam in statu innocentiae convenientem fuisse divinam revelationem.

106 Plura opponunt: Primum, revelationem eorum, quae ratio assequi nequit, inutilem esse, cum sine hac revelatione praesto homini sint necessaria praecepta ad rite vitam, Religionemque instituendam. Deinde Deum in agendo necessario sequi aeternum rerum ordinem, a quo nequit divina sapientia deflectere; Ordo vero hujusmodi quaedam natura bona esse, & jubenda, quaedam vero mala, ac prohibenda; alia denique indifferentia demonstrat, scilicet, nec jubenda, nec prohibenda. Si ergo Deus positiva homini praecepta imponeret, non hunc sequeretur ordinem, sed arbitrarie, & tyrannice ageret; nullum quippe ei, nisi imperandi motivum esset; Quod quidem quammaxime Dei bonitatem, sapientiam, & justitiam dedecet. Denique per positiva praecepta hominum felicitatem minui, cum eorum naturalis libertas cohibeatur, in qua magna ex parte eorum felicitas sita est, ac majori peccandi periculo exponantur. Addunt etiam, praecepta hujusmodi a vera virtute homines avocare, cum a praeceptis naturalibus eosdem retrahant; atque superstitioni obnoxios efficere, & ad superstitionem per externas caeremonias inclinare.

Resp. & ad primum ajo; humano generi rationem non sufficere, ut Deistae opinantur, quemadmodum in sequenti propositione ostendemus. Rursus eadem ratione nos intelligimus, Deum incomprehensibilem hominibus esse, ac plures in se perfectiones complecti, quas ratione attingere non possumus, sicuti cognita esse non possunt Dei circa nostram conditionem consilia, quae tamen scire natura ipsa impellente cupimus, ac plurimum interest, atque hinc ex nostrae, & divinae naturae consideratione eruimus, Dei bonitatem, atque sapientiam decere, ut ea nobis per revelationem ostendantur, quae necessaria esse cognoscimus, cum ut tuta nobis ad salutem via pateat, tum ut veriorem, firmioremque de divina excellentia opinionem habeamus. 107

Ad secundum; triplici modo potest aliquis arbitrarie agere. Primo, dum agat contra aeternum rerum ordinem; quo sensu Princeps arbitrarie agit, dum contra jus aliquid imperat. II. Dum inconsiderate, & sine consilio agat, Fatemur autem duplici hac ratione Deum agere non posse. III. Arbitrarie agere idem est ac, propria sui arbitrii determinatione agere, dum rerum naturae regulae esse nequeant; ut ex. gr. si ex duobus mediis ad finem obtinendum aeque aptis, unum prae altero arbitrarie eligamus. Hoc solo consensu arbitrarie Deum agere contendimus, atque arbitrio se determinasse ad creandum Mundum, & ad ea disponenda, quibus res in suos fines dirigantur. Cum vero res indifferentes, juxta divinum per rationem praescriptum, conferre plurimum possint ad exercitationem virtutis, ad fovendos pietatis sensus, ad decentiam, & uniformitatem cultus externi, & ad conservandam susceptorum beneficiorum memoriam, cujusmodi e. g. fuit Sabbaticus cultus in memoriam Creationis rerum, quis arbitrarie Deum agere fingat, si res indifferentes hujusmodi ob fines praecipiat? Accedit etiam, hujusmodi praecepta nova incitamenta esse ad illarum virtutum exercitium, quam naturalis Religio imperat. 108

Ad tertium; facile patet, positiva praecepta coercendo hominum licentiam, non minuere, sed potius augere eorum felicitatem; haec enim nova virtutum adjumenta sunt, ac mirifice provocant commoda, & veras utilitates hominum; cum bonum promoveant, in quo felicitas hominum consistit; ac licentiam illam cohibeant, quae vitiorum, & miseriae mater est. Nec in deteriori conditione homines ponuntur per positiva praecepta, tum quia nova haec suppeditant virtutis incitamenta, ex quibus plures homi- 109

hominibus utilitates accedere possunt; tum etiam quia si novis peccatis locus est, est etiam novo merito locus, ac majori præmio; ut adimpleantur. Neque dici potest, positiva præcepta a puriori cultu homines avocare, & ad superstitionem inclinare: nam præceptis hujusmodi verus ac purus Dei cultus præscribitur, & ea vetantur, quæ ad superstitionem inducant. Si vero homines iis abutantur, reprehendi hac de causa non possent: alioquin plura contemnenda essent bona, quibus hominum malitia abutitur.

PROPOSITIO SECUNDA.

Decet quam maxime divinam bonitatem, atque sapientiam per revelationem hominibus promulgare naturalis legis præcepta, & veritates etiam illas, quæ humanæ inquisitionis perviæ reputantur.

110 Dem. I. Virtutum ac morum præcepta, & Religio ad omnes homines pertinent; decet vero Dei bonitatem, & sapientiam, ea ratione hæc hominibus exhibere, ut omnibus nota esse possint, cum enim commune hæc sint omnium bonum, exhiberi, ac nota fieri omnibus debent; sola autem exterior revelatio est, quæ hæc omnibus hominibus nota facere possit: nam major hominum pars inepta prorsus est ad omnia cognoscenda virtutum, morum, ac naturalis Religionis præcepta, ut ipsa experientia constat: decet ergo &c. Confirmatur Argumento ex D. Thoma deprompto *lib.* 1. *contra Gentes c.* 4. nam si veritates id genus naturali dumtaxat rationi inquirendæ relinquerentur, sequeretur, quod *paucis hominibus Dei cognitio inesset. Plurimi propter complexionis indispositionem* minus apti sunt ad sciendum: impediuntur alii *necessitate rei familiaris*, quominus *otio contemplativæ inquisitionis* potiri queant, *ut ad summum fastigium humanæ cognitionis pertingant*, *Dei scilicet*, ejusque attributorum notitiam. Laborant alii *pigritia*, qua renuunt *magnos* adsumere *labores studii*, sine quibus *ad prædictæ veritatis inquisitionem perveniri non potest*. Vel *illi* præterea, qui *ad ejusdem veritatis cognitionem*, *aut inventionem pertingerent*, vix *post longum tempus* id adsequerentur, tum *propter hujusmodi veritatis profunditatem*, tum propter necessarium multiplicium cognitionum prævium apparatum, tum *propter passionum motus*, quibus anima commota *non est apta ad tam altæ veritatis cognitionem*. Quid ergo? *Remaneret humanum genus in maximis ignorantiæ tenebris: cum Dei cognitio, quæ homines perfectos, & bono facit, non nisi quibusdam paucis, & his paucis etiam post temporis longitudinem proveniret.*

Neque prætereas, *quod investigationi rationis humanæ plerumque falsitas admiscetur propter debilitatem intellectus in judicando, & phantasmatum permixtionem*. Hinc facillime accideret primo, *quod apud multos in dubitatione remanerent ea, quæ sunt verissime demonstrata, dum vim demonstrationis ignorant: præcipue cum videant, a diversis, qui sapientes dicuntur, diversa doceri*. Contingeret etiam, *inter multa* scilicet *vera*, *quæ demonstrantur immisceri aliquando falsum*, *quod equidem non demonstratur*, *sed aliqua probabili*, *vel sophistica ratione asseritur: quia interdum demonstratio reputatur*. Quæ S. Thomas asserit, atque ex humanæ naturæ consideratione probat, attendenti ad modum, quo in singulis hominibus ratio adhibetur, & explicatur, experientia ipsa omnino comperta esse debent. Ac demonstrari prætcrea possunt exemplo omnium hominum, qui Dei revelatione caruerunt, & ex ipsa Philosophiæ historia. Si enim Hebræam gentem excipias, an non omnes fere homines in idololatriam prolapsi aliquando fuerunt, qui vanis, crudelibus, atque etiam obscenis superstitionibus Religionem profanarunt? Rursus nullam gentem novimus, quæ Mosis, aut Christi revelatione instructa non fuerit, in qua plures non deprehendantur errores circa Dei naturam, & attributa, atque morum disciplinam; ut ex eorum Theologia, legibus, atque exteriori cultu, quorum adhuc vestigia supersunt, intelligere est; & ut demonstratum luculentissime fuit a Patribus & præsertim ab Eusebio Cæsariensi in sua Præparatione Evangelica. Ex Philosophis Gentium, ne unum quidem reperire est, qui de Deo, deque morum præceptis contra rectæ rationis dictata non erraverit. Mitto Stratonicos, & Epicuræos, aliosque, qui vel Dei existentiam, vel providentiam inficiati sunt, ac etiam eos, qui, cum Aristippo, naturam non distinguere inter justum, & injustum asseruerunt. Chaldæi, Stoici, aliique Deum natura igneum credidere: alii vel fato adstrictum, vel naturæ necessitate agentem, ut Aristoteles; alii cum quodam malo principio mixtum in res imperium exercere: alii denique absurdis aliis notionibus, quam Dei habuere cognitionem, miscuerunt. Ac circa morum præcepta erravit Plato, qui omnium sapientissimus habitus est, dum uxorum communionem commendavit; dum vagos concubitus, sive fornicationem permisit; dum denique expositionem infantium probavit, nec Bacchi ebrietatem damnavit. Et ipse Epictetus ethicæ apud gentes facile princeps, incestum,

stum, a quo natura adhorret, ac Patris & Filiæ, & Matris Filiique concubitum permisit; paria omnia peccata asseruit, ac sapientem Deum ipsum antecellere posse. Quamobrem jure meritoque S. Th. ita concludit: *Et ideo oportuit per viam fidei, ipsam veritatem de rebus divinis exhiberi hominibus; ut sic omnes de facili possent divinæ cognitionis participes fieri, sine dubitatione, & errore*. Ex quo ita rem conficimus. Decet quam maxime Dei bonitatem, atque sapientiam ea ratione Religionem, & officia homini præscribere, qua unice possint omnes divinæ cognitionis, atque etiam officiorum participes fieri sine dubitatione, & errore, id enim perspicuum est. Atqui sola exterior revelatio, qua omnibus Deus rite cognoscendus, & officia hominis explicata proponuntur, sufficiens hominibus in præsenti statu est, ut singulis sine dubitatione, & errore hæc innotescant; ut S. Doctor probavit. Decet ergo &c.

112 Accedit etiam, quod ipsa ratio sufficientia in se motiva non habeat, quibus homines ad debitum præstandum obsequium naturalibus præceptis adstringantur. Experientia enim constat, voluptatem, quæ ex virtute est, ac remorsus, qui vitia sequuntur, parum homines plerosque movere, sed necessarium esse ad omnes compescendos, præmia ipsi exterius exhibere, ac demonstrare supplicia. Hanc necessitatem novere legislatores omnes, historici, poetæ, & oratores; atque hac necessitate ducti iniere homines societates civiles, in quibus per exterius evulgatas leges ac per præmia, & supplicia ad officia homines adstringerentur. Insufficiens ergo est humano generi indita hominibus ratio ad officia debita præstanda. Maxime ergo utilis, atque conveniens, immo etiam necessaria humano generi est ea revelatio, qua Deus Religionem exterius, atque leges demonstret, ac per præmia, & supplicia ad Religionis officia exequenda compellat. Ergo &c.

113 At inquiunt: Lex naturæ, sive ratio perfecta esse debet; nam homini a Deo indita est, qui est infinite potens, bonus, & sapiens, adeoque qui nonnisi perfectam tribuere homini rationem potuit. Si perfecta hæc est, atque ad vitam instituendam ordinata juxta propositum homini finem, præcepta omnia contineat necesse est, quæ ad rite vitam instituendam necessaria sunt; alioquin fini a sapientissimo Domino proposito non responderet.

114 Resp. ac principio peto, quid nomine perfectæ rationis significent; numquid infinitam, atque erroris omnino incapacem? At infinitæ perfectionis ratio hominis capax non est; cum natura sua nonnisi limitata esse possit. Si limitata est, ergo imperfecta; Si imperfecta, errare potest. Itaque indita homini ratio errori obnoxia natura sua esse debuit, ac talis naturæ, quæ usu, & exercitatione explicaretur, ac perficeretur, cum ita res omnes limitatæ, quæ in Universo sunt, nobis exhibeantur. Si ita concipiatur homo, facile patet, sensuum usum ad rationem exercendam moveri, & determinari oportere, & ad id ita necessarius sensus auditus est, quo moveatur homo per externum sermonem ad rationem explicandam, ut Wolfius confidenter asserat, surdos ex nativitate ratione non exercere, scilicet, adeo exiguus in hujusmodi hominibus experimenti detectus est rationis usus, ut visum acuto Philosopho sit, non posse hominem, nisi externo sermone per auditum exerceatur, rationem explicare. Si tanta est inter sensus externos, & præsertim auditum, atque rationis usum connexio; quis non videat, ita hominem esse a Deo constitutum, ut ad ea cognoscenda, quæ rationis usu promulgantur, maxime utilis sit facta per externum sermonem revelatio; Immo cum homo ita nobis exhibeatur, facile conjicimus, stabilitum ita esse a divina providentia ordinem, ut hac via institui circa morum Religionem, & præcepta, oporteat. Nec dubito, quin perseverante beatissimo innocentiæ statu, Adamus cui interiori quadam clara revelatione perspicue omnia demonstrata fuerant, filiis, ac posteris per externum sermonem proponere, ac inculcare debuisse Religionem, ac morum præcepta; & quin Deus id significare hominibus voluerit, dum per externum sermonem, præceptum de non comedendo fructu scientiæ boni & mali inculcavit.

Deinde integro homini perfecta sane fuit, ut convenire homini poterat, ratio, quæ cum Dei donis, & gratia munita esset, aptissima esse debuit, ad perfectam vitæ institutionem. Ita sane mentem hominis initio formatam fatemur. Sed ab hujusmodi perfectione natura nostra excidit, ut non unius, vel alterius, sed omnium cujusque ætatis hominum experimento constat. In omnibus enim ita imbecillis, infirma, distracta affectibus, passionibus præpedita, & obscurata, atque erroribus obnoxia est, ut ne unum quidem reperire sit hominem, qui sine revelationis subsidio circa Deum, & Religionem in manifestum aliquem errorem non inciderit. Naturæ autem ita constitutæ conveniens, utilis, atque etiam necessaria revelatio est. 115

Sed

116 Sed regerunt; Est adhuc Dei voluntas, ut præcepta illa homines servent. Aut ergo commentitia est humanæ naturæ depravatio; aut Dei bonitas culpanda est, quæ ab ægrotantibus, & graviter læsis ea exigit, quæ sani tantum præstare poterant.

117 Rursus: Simplicia, inquiunt, & obvia, ac omnibus nota sunt Religionis principia: hæc enim cognitione existentiæ, & perfectionum Dei continentur, & notitia illa, qua honorandum esse, & diligendum cognoscimus optimum rerum omnium parentem, & benevolentia prosequi oportere omnia rationalia entia, cum quibus nobis juris communio est. At hæc omnibus obvia sunt, & facile in præsenti quoque statu cognoscuntur. Ergo commentitia est depravatio, ac necessitas inde deducta &c.

118 Ad 1. ajo, commentitiam non esse duplicis status naturæ humanæ distinctionem, integræ scilicet, atque depravatæ per peccatum naturæ. Id enim, tum ex ipsa divinæ sapientiæ consideratione conjicimus, ex qua decuisse intelligimus, hominem integrum, & iis ornatum præsidiis fieri a Deo debuisse, quibus par esset ad finis consecutionem; tum etiam ex Mundi, quam Moses describit, historia, aliisque indubiis Religionis monumentis, & ex antiqua traditione, cujus vestigia quædam occurrunt apud antiquas, & recentiores gentes. Ætas aurea, quam cecinere poetæ, Deorum ætas, quam descripserunt Ægyptii, quid sunt, nisi quædam antiquæ traditionis vestigia de felici integræ naturæ statu, ex quo per culpam homines exciderunt, cujus quidem status a præsenti diversitatem Calanus Indus ex antiqua traditione acceperat, atque ea ratione descripserat, quam refert Strabo *l.* 15. *Georg.* atque hæc eadem traditio ad nostra usque tempora, servata apud Ottentotos, gentem maxime barbaram, & apud Septentrionales Americæ incolas, ut auctores illi referunt, alias a nobis citati, qui accurate de horum Religione scripserunt. Nec culpandus est Deus, quod ab homine infirmo præstari hæc officia velit, ut in decursu Theologiæ abunde probatur.

119 Nunc vero indicare sat nobis est, propria culpa hominis in miseram hanc conditionem venisse: in qua ratio adeo imperfecta est, atque uberioris Dei auxilii, & revelationis maxime indiga. Nec nostrum in præsentia est ostendere quousque pertingere possint laudabiles hominis conatus, quos Deus juvare paratus est. Deinde si Deus peccantes homines ad terram incolendam damnasset, quæ fruges nonnisi maximo labore exercita praeberet, cujus laboris homines impatientes vesci potius noxiis herbis eligerent; nonne hæc hominis conditio deterior esset, quam nunc existit? Nonne in summa essent divini auxilii necessitate, ac summum haberetur beneficium, quidquid hujusmodi laborem minueret?

Ad alterum quod attinet, satis utique nobis obvia simplicissima illa principia videntur, qui ea in Christi schola didicimus, quæ rationi rectam viam demonstravit, per quam ad officiorum cognitionem veniat. Sed non ita visa sunt iis, quos cælestis doctrina non illuminaverit. Omnibus enim perobscura, ac maximis obvoluta difficultatibus cum Cicerone visa est quæstio de natura Deorum; ac nemo gentium sapientium fuit, qui circa attributa, ac circa debitum divinæ excellentiæ cultum non erraverit. Nemo præterea, qui ex simplicissimis illis principiis sine maximis erroribus morum præcepta deduxerit, ut nos superius diximus. Rursus ex illis principiis per argumentationem, ac difficilem etiam consectariorum seriem morum præcepta deducenda sunt; constat autem, vel ipsos Philosophos, si non in principiis, saltem in plerisque consecutionibus errasse: Quis ergo speret, ut ex ipsis universa hominum plebis omnia agnoscere officia possit? 120

PROPOSITIO TERTIA.

Revelatio humano generi necessaria est, & existit.

Dem. prima pars. Necessarium humano generi est id, sine quo omnes homines finem, ac media necessaria ad finis consecutionem agnoscere nequeant; homines vero sine revelatione finem, ac media, per quæ finem obtineant, cognoscere non possunt, ut ex superius allatis argumentis constat, quibus ostendimus, paucos esse homines, qui solo rationis usu finem, quo natura tendunt, agnoscere valeant, & media, sive præcepta a Deo præscripta ad finis consecutionem necessaria. 121

Dem. altera pars. Primum, quia Deus sapientissimus, ac beneficentissimus est; Ergo ita in gubernando homine se gerat necesse est, ut in hac cura ipsius sapientia atque bonitas resplendeat, alioquin actio prodire ex Deo posset, quæ cum ipsius attributis pugnaret. At si homini cognitio finis, & mediorum, quæ ad finem sunt necessaria, deesset, in horum 122

cura,

cura sapientia, & bonitas Dei non appareret; cum nec boni, nec sapientis Opificis sit finem velle sine iis, quæ sunt ad obtinendum finem necessaria. Ergo &c.

123 Deinde omnium omnino hominum consensione constat necessitas, & existentia revelationis, nam nulla umquam gens culta fuit, quæ Religionem, quam haberet, ex divina revelatione susceptam non crederet, & quotquot fuere callidi Legumlatores, qui Legem, & Religionem proponere Populis voluissent, incipiendo ab Amasi, & Mevi apud Ægyptios Legumlatoribus, usque ad Mahumetem, omnes finxerunt a supremo aliquo Numine revelatam sibi fuisse Religionem, quam Populis proponere, & inculcare contendebant, ut nos in primo capite ostendimus. Undenam vero generalis hæc omnium hominum consensio in expectanda ex Deo revelatione, quæ Religionem demonstret, oriri potuit, nisi ex intimæ conscientiæ sensu, quo se revelationis indigos agnoscerent; & ex persuasione, qua certo crederent, nonnisi ex Deo scire homines posse, qua ratione, & quibus officiis coli oporteat, ut ipsi placeamus; atque ex traditione, quam ex majoribus acceperant, quod aliquando Deus hominibus apparuerit, ac eos allocutus fuerit?

124 Plura contra revelationem opponunt Deistæ, quæ fusim in nostro hac de re vulgando Opere explicabimus. Hic vero ad ea diluenda notare sufficiat; Primum: nos in adstruenda divinæ revelationis necessitate non excludere rationem ab illa providentia, qua Deus morales hominis actiones moderatur, sed ei subsidium revelationis necessarium adserere, cujus ope vividius dictata rationis excitentur, ac ea homini demonstrentur, quæ melius ostendant, Deum esse supra id omne, quod ratione excogitare possibile sit, & quæ divina illa erga hominem consilia patefaciant, quæ homo scire natura sua cupit: & quorum scientia maxime utilis est ad Religionem exercendam, nec aliunde quam a revelatione expectari potest. Ex quo apparet, nos ita certitudinem, quæ ex authoritate est, in Religionis subsidium vocare, ut eam non excludamus, quæ ex ipsa ratione consurgit. Quamobrem ridiculi omnino sunt Deistæ, dum ex eo revelationem respuunt, quia certitudo, quæ ex ratione est, major est illa, quæ authoritatem sequitur.

125 Deinde, si Dei providentia homines per externam revelationem regit, ea quoque hominibus præbere debet, quæ ad firmissimum, ac ejus divinæ auctoritati respondentem assensum necessaria sunt, & ad intactam servandam semel factam revelationem, atque ad eam ab hominum impostura certissime discernendam. Hæc vero tria in Dei erga homines providentia occurrunt. Nam superna eos fide illustrat, unde omnium firmissimus assensus sequitur, ut proprio nos in loco ostendemus. Eam præterea externæ religioni formam indidit, atque ita hanc per suos ministros regit, ut certi ex ipsius promissionibus simul, semel factam ac hominibus inculcatam necessariam revelationem, nec deficere, nec immutari umquam posse: Denique iis characteribus munitam suam revelationem præbet, quibus perspicue ostenditur, eam a Deo summe bono atque sapiente factam hominibus esse, ac evidentissime secernitur ab omni falsa revelatione, atque impostura, ut ex iis clare constabit, quæ in sequenti capite disputabimus.

CAPUT QUARTUM.

De characteribus divinæ revelationis; ubi paucis ostenditur, hæc dari, atque in sola Christi Religione reperiri.

L. Disputationem hanc adversus eosdem, quos in superiori capite refutavimus, Deistas, suscipimus. Hi enim dari divinam revelationem negant, ac dedecere putant Dei providentiam alia ratione religionem hominibus demonstrare ab ea diversa, per quam unicuique rationali creaturæ ex rerum convenientia, & disconvenientia ostenditur, quid honestum, quid turpe, quid justum, quid injustum, quidve Deo gratum, vel ingratum sit: quia sola hæc rerum convenientia, & disconvenientia cum proposito homini fine character esse potest Divinæ Religionis omnibus obvius atque conspicuus; & quia cum Deus sit æque omnibus hominibus Pater, ac æqualem omnium curam gerere debeat, Religionem, quam ab hominibus exigat, eodem modo ostendere omnibus, ac manifestare debet: per convenientiam vero, ac rerum cum præfixo hominibus fine disconvenientiam æque omnibus religionem proponit, & inculcat; secus vero per revelationem, & per characteres revelationi conjunctos, cum ii paucis tantum, non omnibus hominibus, saltem immediate conspicui esse possint; & cum ita manifestata religione, ex fide potius hominum hanc prædicantium, quam ex infallibili Dei authoritate, adstringenda esset major hominum pars ad præstanda 126

standa religionis officia. Hæc hæresis est impiorum hominum, qui ab elapso sæculo Christianæ, ac omni revelatæ religioni bellum indixerunt: hos vero, ut supra diximus, generalis omnium cujusque ætatis hominum consensus refellit, ac manifestæ impietatis convincit vera humani generis historia, quæ ostendit: I. Deum initio hominem creasse rectum iis internis donis, eaque revelatione regularum, ut & clare officia religionis intelligeret, & facili assequi opera felicitatem posset. II. Hominem illum peccasse, ac peccato suo, cum semetipsum, tum totam, quæ in ipso continebatur, humanitatem, in miseriam illam dejecisse, in qua modo ignorantia, & passionum pondere premimur; atque ob illud peccatum tum ipsum Protoparentem, tum posteros, Dei inimicos, ac suppliciis dignos evasisse. III. Illa eadem historia demonstrat, Deum, non ex debito, cum nihil homini debeat, sed ex mera liberalitate, atque misericordia revelasse hominibus in peccatum lapsis futurum humani generis Redemptorem, per cujus fidem reconciliari Deo ac salvari possent; atque hanc fidem cum reliquis ad salutem necessariis pluries deinceps per homines Divino ac prophetico spiritu incitatos inculcasse. IV. Per Mosem postea Hebrææ genti, quæ unica ab Idololatriæ vitio immunis manserat, solemnem fecisse revelationem, quam loquendo multifariam multisque modis Patribus in Prophetis intactam ad promissi usque Reparatoris adventum custodivit. V. denique per Christum Messiam antea prædictum christianam manifestasse religionem, quæ per Apostolos, & viros sanctos characteribus divinæ legationis munitos universo humano generi promulgata, atque inculcata fuit.

127 II. Hæc ex indubiis monumentis præmittenda duximus, ex quibus nonnulla hic hypothesis loco stabilimus, quæ a theologis luculenter sunt demonstrata. Primo itaque statuimus, Deum nihil debere homini, qui propria culpa necessariam ad propriæ salutis conservationem, notitiam amisit, ac ignorantiæ, & passionibus obnoxius evasit, a quibus in errorem inductus est, sed sola liberalitate, ac misericordia gratias eidem, ac nova auxilia conferre: ex quo inferre possumus, culpandam Dei providentiam non esse, si divina ex. gr. revelatio, qua Abrahamus, qua Jacobus, qua Hebræi omnes per Mosem instructi fuere, gentibus in Idololatriam lapsis cum divinis suis characteribus proposita non fuit, & si non omnibus æque cum iisdem conspicuis notis expositum non fuit Evangelium. Cum enim hæ gratiæ sint, quas Deus gratis confert, & cum peccatores homines iis sese indignos reddant, justo Dei judicio privatos illos fuisse hujusmodi beneficiis præsumimus in pœnam peccati. Secundo pro certo habemus, hominem per peccatum divina exigente justitia fieri æternæ pœnæ obnoxium, ac sola liberrima Dei gratia liberari; ex quo sequitur, non fieri homini, qui jam peccavit, injuriam, si Dei gratia non erigatur, & non liberetur a peccato, & peccati pœna. Si ergo dicamus, Idololatris, qui propria culpa amisere lumen per antiquissimam revelationem traditum, qui sprevere alia Dei beneficia, ac Deum per Idololatriam dehonorarunt, in peccati pœnam perspicuum revelationis lumen datum non fuisse, quid est, quod in Dei providentia reprehendi possit? Numquid ex hoc argumentari potest, non esse convenientem revelationem ad consulendum saluti humani generis, aut dari hanc non posse, cum characteribus divina providentia dignis? Immo potius inferendum videtur, dari homines, qui propria culpa, & ob contemptum gratiæ Dei, hoc beneficio priventur, vel qui justo Dei judicio in peccato libere commisso perire debeant. Id sane affirmandum est, si necessaria ostendatur humano generi revelatio, si divini ipsius characteres possibiles, & convenientes, ac revera dari demonstrentur. Res vero ita se habet.

III. Nam superiori in capite satis superque demonstratum est, Deum, ut sese ostendat beneficum, sapientem, & justum, debere hominibus per externam revelationem, religionis officia præscribere, atque per idoneos ministros proponere, & inculcare. Etsi consideremus errores circa religionem, etiam contra Dei attributa, & naturæ legem, qui fuere apud gentes, & apud sapientes quoque homines, qui revelatione caruere; Si animadvertamus, paucos esse ex hominibus, qui propriæ rationis usu veram Dei notionem, naturalis legis præcepta, & religionis officia assequi possint; Si observemus, scire homines non posse sine revelatione statum vitæ futuræ, modum, quo cum Deo post peccatum reconcilientur, & convenientem Deo cultum, tum internum, tum externum? Si denique naturam hominis expendamus, quæ ita exigit per externum sermonem, non solum ad fidem, & religionem concipiendam, sed etiam ad exercendam rationem determinari, ut sine externo sermone vix, & ne vix quidem rationem explicet, & exerceat, ut nos ex Wolfio supra diximus: manifestum 128

erit, I. Ita natura sua comparatos homines esse, ut quin externo sermone exerceantur, rationem non explicent, sed bellearum more vivant, & ut externo indigeant Doctore ad rationem perficiendam. II. Ratione homines cognoscere nullo modo posse statum futuræ vitæ, ac promissa præmia, nec modum, quo reconciliari cum Deo peccatores debeant, neque convenire in designando apto & convenienti religionis cultu. III. Majorem hominum partem ineptam esse ad cognoscendum per ratiocinium systema naturalium legum, & religionis, atque ad acquirendam exactam Dei notionem; immo, cum ne unus quidem ex Philosophis etiam atque sapientibus repertus sit, qui in iis non erraverit, definire possumus, impossibile esse per humanam rationem hæc omnia cognoscere. Itaque Dei sapientiæ, bonitati, atque justitiæ consentaneum omnino videtur, ut homines per externam revelationem discant, quæ credere de Deo debeant, qua ratione eum colere, & quid agere, quidve vitare oporteat, ut tuto ad optatam felicitatem perveniant. Neque characteres desunt, quibus modo divina providentia digno, ac humani generis constitutioni consentaneo revelata religio proponatur.

129 IV. Primo itaque, ut religio a Deo revelata certo demonstretur, necesse est, hominem, qui se a Deo missum, sive Dei ad homines legatum asserat, prudentia, justitia, morum integritate, aliisque virtutibus ornatum esse; ita ut sese dignum ostendat, qui Dei legatus eligatur, ac in omnibus suis actibus demonstret, se non divitias, non Mundi voluptates, non honores ac inanem gloriam quærere, sed solo Dei amore agere, ac hujusmodi uti ministerio ad procurandam æternam hominum salutem, & Dei gloriam promovendam, augendamque. Si hæc præseferat argumenta virtutum homo, qui se Dei legatum nominet, operibus suis omnem imposturæ suspicionem excludit. Sed fieri potest, ut callidi homines has virtutes simulent, & fingant, atque, ut ii etiam qui bona fide agunt, imaginationis ludibria pro divina revelatione habeant, & evulgent. Quam ob rem necessarium est, ut homo probus, qui se Dei legatum dicat, divinæ missionis sive legationis suæ indubia atque perspicua signa demonstret: sive potius, necesse est, ut Deus, qui hujusmodi hominem elegit, per clara argumenta significet, a se missum esse, ac per hunc cælestem ipsius doctrinam patefieri. Hæc vero signa per miracula exhibentur, & per prophetias eventu comprobatas.

V. Miraculum vocamus effectum singula- 130
rem, cujus causa sive ratio sufficiens non reperitur in universali naturalium causarum serie; sive quod in idem recidit, effectus, qui supra naturæ vires, vel præter stabilitum rerum ordinem fiat. Deistæ, quos refellimus, cum Deum Mundi auctorem rectoremque agnoscant, fateantur etiam necesse est, possibilia esse miracula. Si seriem ipse constituit, & conservat rerum naturalium, & si leges ipse stabilivit, & custodit, quibus res contingentes reguntur; quis dubitet, quin effectum procreare valeat, cujus sufficiens ratio in serie causarum naturalium non contineatur? quin efficere opera possit, quæ creatarum rerum vires superent, & qui agere valeat, secus ac stabilitus rerum ordo postulare videatur? Id adeo clarum est, ut demonstrato adversus Spinosam, & Pantheistas, existere Deum infinite potentem, ac liberum, qui libere hunc Mundum condiderit, conservet, & regat, superfluum omnino censeamus, de miraculorum possibilitate adversus impios illos homines disputare. Nec difficile est demonstrare, convenire Dei bonitati, atque sapientiæ per miracula sese supremum Mundi rectorem ostendere, qui per suam revelationem hominum ministerio promulgatam, homines doctrinam doceat, quæ necessaria ipsis est ad æternam felicitatem comparandam. Convenit enim, & necessarium est, ut probavimus, hanc fieri revelationem. At necesse quoque est, ut Deus clare significet divinam hominum missionem, ac factam per istos revelationem; Id vero cum ante per miracula fiat, palam est, convenire Dei providentiæ, ut hanc ob causam miracula fiant.

VI. Neque dicant, miracula non adeo facile 131
posse ab hominibus cognosci, ideoque pro characteribus, ac perspicuis notis haberi non posse. Nam ad cognoscenda vera miracula, opus non est omnes metiri quotquot sunt in natura vires, sed sat est evidenter cognoscere, effectus, qui ad invocationem veri Dei fiant, vel esse præter stabilitum rerum ordinem, vel vires omnino excedere earum causarum, quæ ad effectus productionem applicentur; idque fieri non posse nisi virtute ipsius Dei, qui ab homine invocatus statuitur, ut per effectum illum testetur assertam veritatem. Fac, hominem ex. gr. qui se a Deo missum asserat, invocato Dei nomine, solo vocis suæ imperio suspensum detinere in aere hominem ex alta turri cadentem, sistere aquarum fluminis cursum, vel retrorsum aquas illas impellere, vel magnum incendium extinguere, ac cæco homini visum,

vel

vel mortuo vitam restituere; quis non intelligat, effectus istos humanæ vocis vires omnino excedere, ac sola omnipotentis Dei virtute fieri? Nullus sane hominum est, qui hujusmodi opera Dei prodigia ac miracula esse clare non agnoscat, & qui illico non intelligat, per hujusmodi miracula Deum comprobare veritatem ab eo assertam, qui ipsum invocaverat. Patet ergo, eam in miraculis inesse evidentiam, quæ pro charactere veritatis stabiliri possit.

132 VII. Miraculis accedunt prophetiæ eventu comprobatæ. Est autem prophetia prædictio rei contingenter futuræ, scilicet, quæ nondum evenit, dum prædicta est, & quæ neque ex causis naturalibus, neque ex præsenti rerum constitutione cognosci ullo modo potuit. Perspicuum autem est hujusmodi futura cognita hominibus esse non posse; cum nullam causam, nullumque medium habeant, quod valeant illa cognoscere. Ei ergo tantum cognita esse possunt hujusmodi futura, qui cognitione sua totam rerum naturam, quantum ipso loco, & tempore pateat, comprehendit. Hæc vero cognitio soli Deo competit: ergo prophetiæ eventu comprobatæ, nonnisi a Deo esse possunt. Fac ergo, hominem, qui se Dei Legatum dixit, miraculis, ac prophetia eventu comprobata missionem suam, ac revelatam doctrinam comprobasse, an non habes satis perspicuas notas, quæ divinam revelationem designent?

133 VIII. Neque his notis contenti sumus. Etsi scimus, veram prophetiam a solo Deo esse posse, ac miracula, quæ ad invocationem Dei fiant, non posse falsam doctrinam comprobare; tamen ne ex confictis a Cacodæmone prodigiis, aut ex falsis & antiquis impostorum prophetiis, suspicionis umbra saltem apud imperitum vulgus supersit, supra recensitis alterum characterem subnectimus in ipsa doctrina revelata positum. Doctrina itaque revelata omnino respondere debet sanctitati, bonitati, justitiæ, ac reliquis Dei attributis, pro revelata enim haberi nequit, nisi omnino Deo digna sit. Primo itaque, cum revelata doctrina sit in subsidium rationis, cum recta ratione pugnare non potest, sed eam perficere debet, circa Dei, ejusque attributorum, ac providentiæ cognitionem; & per leges, virtutumque præcepta. Secundo, quæ supra vires infirmæ nostræ rationis revelatio proponit, talia esse debent, quæ insigni aliqua præstantia incomprehensibilem Dei perfectionem nobis commendent, & Dei gloriam, ac hominum felicitatem promoveant. Hic enim ratione intelligimus, mysteriorum revelationem fini respondere Dei erga homines providentiæ consentaneo. Tertio, cum verum adversari vero non possit, necesse est, ut omnes divinæ revelationes invicem consentiant, & posteriores cum prioribus non pugnent: Quæ quidem consensio omnino necessaria est, ut Deo revelatio tribuatur, qui nec falli, nec fallere potest.

IX. Atque ii sunt characteres, quibus revelata religio demonstratur. Sunt præterea Notæ quædam, quibus perspicue quoque ostenditur vera Dei Ecclesia, quæ omnino consentaneæ sunt peculiari illi curæ, qua Deus conservare velit semel stabilitam societatem credentium, cui depositum concredit divinæ revelationis, ac assistentiam illam promisit, quæ necessaria est ad istud semper intactum conservandum. Vide Art. nostrum *de Ecclesia*. Interim vero sit 134

PROPOSITIO PRIMA.

Quatuor supra recensiti characteres evidenter veram demonstrant revelatam Religionem.

Dem. Doctrina, quæ nihil erroris admixtum 135 habeat, sed tota ad Dei gloriam promovendam, & ad procurandam veram hominis felicitatem etiam vitæ futuræ ordinata sit, veluti divinitus tradita nobis exhibetur, tum quod ex historia humana constat, homines proprio studio ac infirmæ rationis usu hanc assequi non posse; tum quia doctrina hæc veluti medium aptum, & necessarium concipi debet, quo homo ad propositum a divina providentia finem perveniat; cum fieri nequeat, ut Dei Sapientia stabilitus sit hominis finis, quin ei media manifestaverit ad illius consecutionem necessaria. Accedat huic doctrinæ viri probi, justi, & sancti testimonium, hominis scilicet, in quo solum deprehendamus Dei, ac veritatis amorem, ac unicum studium promovendæ Dei gloriæ, veræque hominis felicitatis procurandæ. Si hic homo Dei nomine doctrinam illam promulget, jam satis habes, quo cœlestem illam, ac divinam putes. Fac vero, hunc hominem prophetiis eventu comprobatis revelationem confirmare; ac invocare deinde Deum, ut palam per miracula testetur, suam atque divinam esse doctrinam. Si ad hanc invocationem, ac solo vocis imperio hominis Dei nomen invocantis, repente v. gr. dividantur fluminis aquæ, & retrorsum etiam impellantur, aut magnum extinguatur incendium, vel cæco homini visus, aut mortuo vita restituatur, ita perspicuum est, doctrinam ita promulgatam a Deo traditam esse, ut homo, etsi velit, de hoc

 dubi-

fallere non possit. Nam tamen qui a Deo ad id Legatum fuerit, tantum ostenta sine signis, & sine nullam veniendi causam habeat, non sufficere, sanum proponit. Ad probandam illius veritatem, sed ad communem humani generis felicitatem, & ad solam Dei gloriam promovendam ordinata est, atque ita perfecta morum praecepta, religionis officia, sed & veritates, mysteria ad manifestandum Dei praecellentiam apta, ac futurae vitae aeternae repraesentare supponitur, ut vel hac de causa eandem divinitatis charactere insignitam demonstrarem. Ergo tum a Dei Legato, qui missionem suam & doctrinam probat per miracula, & prophetias, evulgatur, atque explicatur, ita clare velut divina exhibetur, ut non possit eam homo non agnoscere pro divina; ergo per evidentes characteres proponitur. Itaque cum demonstratum superius sit, ita homines in hac rerum universitate constitutos esse, ac natura sua comparatos, ut necesse sit, per externam revelationem instrui in religionis officiis suis debere, perspicuum est, revelationem hujusmodi characteribus consignatam eisdem convenire. Cum autem omnes cultae gentes, ut supra diximus, se revelatam religionem habuisse semper, ac utrique asseruerint, inquirendum nunc est, quaenam gens fuerit, in qua vera, & divina revelatio facta, & deinceps intacta conservata sit. Incipiemus vero a Paganorum religione.

PROPOSITIO SECUNDA.

In Ethnicorum, sive in Paganorum religione characteres divinae revelationis desiderantur.

136 Divina revelatio doctrinam falsam exhibere non potest, falsa enim & erronea doctrina a Deo esse non potest, qui nec falli, nec fallere potest. In Paganorum vero religione plures errores occurrunt circa Dei naturam, & attributa, circa Dei cultum tum internum, tum externum, & circa ipsa quoque naturalis legis praecepta, ut superiori in capite ostendimus. Deinde Legislatores, qui se a Deo cum legibus religionem accepisse asseruerunt, a falsis Diis manifestatam religionem finxerunt, scilicet Numa a Dea Egeria, & alii vel ab Apolline, vel a Jove, vel ab alia conficta divinitate, ut in primo capite diximus: & ex eorum historiis constat, vel comparandi, vel stabiliendi imperii gratia revelationes illas evulgasse, quae sane res manifesta praeseferunt calliditatis & imposturae indicia. Desunt ergo in Paganorum religione divinae revelationis characteres. Scio, equidem eorum scriptores miracula quaedam recensere, & oracula Deorum, quae ipsi colerent. Sed cum in eorum religione character desideretur divinae legationis, & cum doctrina non solum sine nota fuerit divinae doctrinae, sed etiam falsa, & erronea in plerisque capitibus fuerit, manifestum est, defuisse characterem illum divinae revelationis, qui excludere quamque debet suspicionem. Nam dubitare aliquis posset prodigia conficta esse, aut ope Daemonum peracta. Immo cum doctrinae falsae, & rectae rationi contrariae Deus auctor esse nequeat, qui nec falli, nec fallere potest, jure meritoque praesumimus, aut non fuisse apud Idololatras miracula, aut, quae pro miraculis habebantur, fuisse mali genii spiritus opera, quibus Deus passus est homines decipi in poenam peccati, quia a vero cultu defecerant. Rursus, quae narrantur ab Ethnicis miracula, vel ut nulla sufficienti testium fide fulta rejiciuntur etiam ab eorum Scriptoribus, ut videre est apud Livium, & Ciceronem, aut facta perhibentur in recessu, & noctu coram uno, vel altero, quorum oculis falsa rerum specie facile a callidis viris imponi potuit, vel effectus fuere, qui in admirationem ignaros trahebant, ductio ex. gr. ferri per magnetem, & similia, qua usos fuisse arte ad ostendenda prodigia Simonem Magum, & Apollonium Tianaeum scribunt Julianus, multique antiqui Patres. Quod vero ad oracula spectat, Aristoteles, & Cicero, aliique Ethnici Scriptores nullam illis fidem adhibuerunt. De gentium vero vaticiniis ita scribit Eusebius l. 4. Praep. Evang. *Multi Vatum atque Aruspicum, non solum priscis, sed etiam nostris temporibus tormentis in judicio confecti, universam rem suis inventionibus fieri edixerunt; a quibus modos quoque artificii exquisitius patefactos non ignoramus, qui tanquam seductores, & malefici viri, ultimo supplicio secundum leges affecti sunt. Quae res adeo clarae sunt, ut neminem lateant.*

PROPOSITIO TERTIA.

In Mahumedana religione Divinae revelationis characteres non insunt.

In Mahumede defuit Dei legati character, is enim diu raptor fuit, ut legitur in ipsius chronico verso ex Arabico, fuit semper mulierosus ut legitur in Alkorano *Sura* 42. & seq. ac imperium vi, praedonum ope, atque armis sibi comparare studuit. Ubi ergo probitas vitae fuit, 137

qua

qua se dignum exhiberet, qui Dei legatus eligeretur, & qua ostenderet, se solius Dei gloriam, & hominum felicitatem, non vero commodum, voluptatem, gloriam suam, & imperium quæsisse? Immo cum omnia eo direxisset, ut alios sibi subjiceret, ut imperium acquireret, ut voluptatibus frueretur manifesta præbuit callidi impostoris indicia. Desiderantur etiam in ipso Divinæ Missionis signa: nullo enim miraculo missionem suam probavit; ut ingenue fatentur nonnulli ipsius sectatores, & ipse quoque testatur in Alkorano, ubi sæpe scribit, se non fuisse missum, ut miracula faceret; quæ vero a nonnullis ipsi tribuuntur, vel ea sunt, quæ humana arte effici potuerint, ut miraculum de columba ad aures advolante; vel quorum nulli sunt testes, ut dum ajunt camelum noctu ipsi locutum; aut quæ sui absurditate refelluntur, ut illud de magna lunæ parte in ipsius manicam delapsa, quæ ab ipso postea remissa fuit ad reddendam sideri rotunditatem; præterea tradita ab ipso de Deo, & moribus, atque religione doctrina plerisque in capitibus cum recta ratione pugnant; Nam Deum corporum facit, limitatum, ac fato subjectum; Polygamiam simultaneam probat; & ut alia mittam, contra naturæ legem, religionem, quæ libero interno animi obsequio constare debet, armorum vi extorquendam, & propagandam tradit. Pleraque demum inepta prorsus veluti divinitus revelata exponit; scilicet, Angelos corporeos esse, & ex igne factos, dœmones vero ex igne venenato, *Sura* 14. item Angelorum cum mulieribus commercia, atque mortem eorundem, & resurrectionem &c. Ad bona vero quod spectat alterius vitæ, quorum spes allicere homines ad virtutem debet; ea in corporis voluptatibus constituit, quæ virtuti obstaculo sunt, atque etiam contrariæ. Quid vero si anachronismos, & putida Alkorani expendamus commenta? *Sura* 36. Ismaelem cum Isaaco ab Abrahamo patre sacrificando confundit; *Sura* 19. Eliam Mosi synchronon facit; & *Sura* 3. Mariam Jesu Servatoris Matrem Amrani & Aaronis sororem facit: atque in iis, & aliis bene multis talem se prophetam exhibet, qui nec præterita scire potuerit. Sed, ut unum saltem ex putidis fabellis afferamus exemplum, *Sura* 9. scribit Jesum mortuum non fuisse, sed clam subductum in Cœlum, cruci vero affixum quoddam ipsius simulacrum. Quæ cum ita sint, facile quisque intelliget, in Mahumedi religione non solum deesse notas Divinæ revelationis, sed reperiri quoque manifesta imposturæ argumenta.

Quæ contra Christianos Mahumedani opponunt, puerilia prorsus sunt, & quæ in tractatibus de Trinitate, & Incarnatione a nostris Theologis explicantur. Quærunt enim, quomodo Deus, qui uxorem non habeat, generare filium potuerit, & huic similia: Sed hæc in tractatu, ut dixi, de Trinitate exponuntur. Ajunt etiam, corruptos esse Evangeliorum codices, sed in tractatu de Sacra Scriptura facile falsitatis convincuntur. 138

Ostendendum hic esset, in data per Mosem religione Divinos characteres fuisse; sed id brevitatis causa omittimus, ac sat ducimus adversus Judæos, atque Infideles, & Incredulos omnes ostendere, hos in Christi religione reperiri. 139

PROPOSITIO QUARTA.

In Christi religione divinæ revelationis characteres omnino perspicui sunt.

Dem. Christus hujus religionis Auctor, I. ea in mundum venit ætate, in qua Judæi fere omnes, ac nonnullæ etiam ex gentibus promissum longe antea a Deo Messiam expectabant, ac se Messiam illum esse dixit; & cum ipse, tum quotquot deinceps fuere Christiani, completas in ipso demonstraverunt prophetias, in quibus a pluribus sæculis futurus Messias prænunciatus fuerat; nec id revocari in dubium potest, cum etiam nunc extent libri antiquorum Judaicæ gentis Prophetarum, in quibus hujusmodi prædictiones leguntur. II. Vir fuit vitæ omnino inculpatæ, nam ne ipsi quidem falsi testes ab iis exhibiti, qui eum per invidiam Pilato morti damnandum tradiderant, quidpiam contra ipsum deponere potuerunt, ut ex ipsius Pilati confessione constat, quam in illa historia legimus, de cujus fide dubitari nullo modo posse infra probabimus. III. In eorum confirmationem, quæ assereret ipse, atque doceret, opera adhibuit sua, inquiens, *Si non vultis mihi credere, operibus credite*. IV. Opera, quæ ad comprobandam divinam ipsius Missionem, ac doctrinam, recensentur ab iis, qui oculati testes fuere, qui nullam mentiendi causam habuere, qui illam scribendo, & prædicando non alium sibi proposuere finem, quam Dei gloriam, & alterius vitæ præmia, quæ solis virtutum sectatoribus, & a mendacio abhorrentibus parata esse crede- 140

bant, qui demum adeo constantes in iis asserendis fuere, ut suppliciis, ac crudelissima morte assertionum veritatem comprobaverint. Tales enim fuere Evangelistæ, & Apostoli, quos mortem crudelissimam subiisse scimus, pro illa sustinenda veritate, quam litteris consignavere, ac palam ubique prædicaverunt. V. Horum operum ac prodigiorum summa hæc est: Christus solo voluntatis suæ nutu aquam in vinum convertit in Canæ Galilææ nuptiis, cœcis visum, surdis auditum, ac mortuis plurimis, etiam quatriduanis, & fœtentibus vitam restituit, atque hæc palam, & spectante multitudine, inter quos illi quoque fuerunt, qui eadem scripserunt, & prædicaverunt. Rursus prædixit mortem suam, & qua ratione tradendus esset in manus peccatorum, ut pro hominum salute Cruci affigeretur; prædixit quoque futuram post triduum sui Corporis Resurrectionem, & Ascensionem in Cœlum, & alia bene multa, quæ brevitatis causa omittimus. Resurrectio vero post triduum, ut prædixerat ipse, contigit, & post resurrectionem per dies quadraginta cum hominibus vixit, doctrina sua illos instruendo, ac sese videndum exhibuit, & palpandum tum duodecim discipulis simul congregatis, tum quingentis simul unitis, tum etiam aliis bene multis, quos testes oculatos esse voluit resurrectionis suæ, & etiam ascensionis in Cœlum; spectante enim ipsa multitudine post dies quadraginta a resurrectione in cœlum ascendit. Quid plura? Promiserat, se missurum Spiritum Sanctum, qui docturus Apostolos & discipulos esset omnem veritatem; ac ipsa Pentecostes die secundum factam promissionem, datis visibilibus signis, super Apostolos ac discipulos stetit, qui rudes ac piscatores homines cum essent, illico cœlesti & divina doctrina instructi loqui cæperunt variis linguis magnalia Dei coram Arabibus, Judæis, Elamitis, Parthis, Romanis, Ægyptiis, quorum quisque illos veluti propria in qua natus esset lingua loquentes audivit. Hæc ab eis scripta leguntur, qui vel oculati testes fuere, vel a multis acceperunt, qui illa viderant; Prætetea viri hujusmodi, quos in testes delegerat divinæ Missionis suæ, miraculorum, resurrectionis, ac aliorum, quæ diximus, ita de veritate persuasi fuerunt, ut Christum adorandum gentibus proposuerint, quemadmodum constat ex sola Christianorum historia, ac innumeris miraculis prædicationem suam comprobarunt, quod vel ipsi Hebræi, ac Ethnici Scriptores testantur, qui arte magica & ope cacodæmonis peracta illa scripserunt. Accedunt etiam tum illorum multitudo, qui Christi fidem susceperunt, tum invicta constantia illorum, qui hanc prædicaverunt; cum nulla alia causa nisi veritatis ac Dei amore, & spe illorum præmiorum, quæ parata annunciarunt solis hominibus virtutem sectantibus, induci potuerint, ad tot labores, tormenta, supplicia, ac mortem crudelissimam subeundam, pro iis confirmandis, quæ gentibus promulgarent.

Nec fingi potest, ope maligni spiritus patrata fuisse miracula illa; tum quia vulgata a Christo ejusque ministris doctrina malignis hujusmodi spiritibus adversatur; prohibet enim, malos spiritus coli, atque ab illa corporis immunditia retrahit homines, qua mali spiritus delectantur. Constat deinde, vulgata atque recepta Christi doctrina, cessasse apud homines Dæmonum cultum atque Magiam, & coli Deum cœpisse cum illorum detestatione. Sed neque sapientiæ & Dei bonitati convenit, ut credamus passum ipsum fuisse, dœmonis artibus illudi hominibus ab omni malitia prorsus alienis, & qui ipsum metuerent; cujusmodi fuere primi Christi Discipuli, quorum vita omnino inculpata fuit, & qui Dei amore mortem quoque subiere. Hæc urgeri adversus quoque Judæos possunt, & quidem validius: Dum enim supra dicta expendantur, palam fit, longe clariores esse in Christi, quam in Mosis religione, Divinæ revelationis characteres. 141

Ostendimus, in Christo characteres fuisse Divinæ Missionis, atque ex dictis facile patet, etiam in illis, quos elegit Christus, & ad vulgandam misit revelatam religionem, hujusmodi characteres fuisse. Ii enim Apostoli fuere, homines nempe, nec divitiarum cupidi, nec honorum, nec voluptatibus inclinati, sed solo Dei, & proximi amore incitati, ac Dei unice gloriam ac salutem hominum procurantes. Rudes ac piscatores homines erant, sed in comprobationem Divinæ missionis variis linguis loquebantur, Divinam & arcanam doctrinam explicabant, atque innumeris miraculis istam comprobaverunt, ut jam diximus. Per horum successores, quibus non semel perpetuam Divini spiritus assistentiam promisit, intactum servatum voluit depositum Divinæ revelationis, ut revera conservatum est usque adhuc. Quid demum de doctrina dicemus? Nec sane sola est, quæ sufficiat ad veram revelationem comprobandam. Hæc enim talis est, quæ vere ad Dei gloriam promovendam ordinata sit, & quæ unice ducat ad 142

veram

veram hominis felicitatem procurandam cum præsentis, tum vitæ futuræ. Nil enim in ipsa de Deo indignum atque repugnans asseritur, ut legentibus nostros Theologos manifestum fit. Proponuntur sane mysteria humanæ mentis nostræ captum superantia, aptissima tamen ad sublimem Dei excellentiam, ac incomprehensibilem ipsius naturam demonstrandam, & ad fovendum in nobis humilitatis exercitium, & debitum Enti præstantissimo cultum. Per mysterium enim Trinitatis incomprehensibilis Divina natura, per Mysterium Incarnationis, & Eucharistiæ incomprehensibilis Dei erga homines amor, & per Mysterium prædestinationis, & gratiæ incomprehensibilis ostenditur Dei providentia, nec quidpiam, ut dixi, in iis repugnans occurrit. Ad homines quod attinet, doctrina Christi Deum exhibet, ut summum bonum, cujus unica possessione per claram visionem, & fruitionem beati esse possimus; quo quidem nil recte rationi conformius esse potest; nam clare intelligimus; beatitudinem nostram non posse consistere in bonis fortunæ, quæ desideriis, & timore homines turbant, non in voluptatibus corporis, quæ rationem turbant, ac humanas passiones, quæ nostræ miseriæ veluti fontes habentur, & augent; non in virtute, & gloria inde sequuta, cum hæ humanam superbiam, ac immoderatum sui ipsius amorem fovent, ex quo pars maxima humanæ miseriæ oritur. Itaque non in alio, quam in Deo summe bono, & immutabili, ultimus finis hominis stabiliri potest. Ad hunc finem referri debent omnes actiones nostræ, si rectam rationem sequi velimus, atque id tradit Christi doctrina, quæ Deum summe bonum ita amare nos jubet, ut non nostram, sed Dei tantum gloriam procuremus; qua ratione conatus superbiæ cohibet, quibus miserrimi homines fiunt, & humilitatem, patientiam, aliasque virtutes fovet, ad tranquillam & beatam vitam agendam necessarias. Jubet præterea, Dei amore alios homines amandos esse, ac aliis præstanda, quæ fieri nobis optemus, & amandos quoque inimicos, illisque benefaciendum, a quibus mala recepimus, unde mutua illa benevolentia oritur, ex qua hominis in societate felicitas pendet. Et ut in eadem societate securitas illa vigeat, sine qua tranquilla ac beata vita esse non potest, non solum sub pœna æterni supplicii prohibet aliena rapere, vel aliorum jura lædere, sed etiam desiderare illa, & concupiscere. Quibus si addantur, quæ præscribit de mutuis conjugum officiis, deque conjugii indissolubilitate, ac de debito Parentibus, Magistratibus, ac Principibus obsequio, manifestum fit, talem esse Christi doctrinam, quæ modum præscribat unicum, quo homines optatam in terris felicitatem habere possint, & ad felicitatem illam obtinendam præparentur, quæ veluti merces in alia vita speranda est. Accedit etiam, ad inspirandam humilitatem, spem, ac fiduciam, sive jucundam expectationem, hominibus necessarium esse docere internum Dei auxilium, quo ad agendum Dei amore excitentur, & adjuventur, atque istud auxilium vere petentibus semper præsto esse. Ex quo ita argumentamur. Illa doctrina Deo digna, ac Divina haberi potest, quæ Dei præexcellentiam aptissimo ad debitum Deo cultum excitandum, & fovendum modo demonstret, quæ in homine virtutem promoveat; ac cætera ad beatam vitam agendam necessaria, quæque hominem ipsum tuto ad ultimum finem, seu æternæ felicitatis consecutionem dirigat. Hujusmodi est tradita a Christo doctrina; ergo.

PROPOSITIO QUINTA.

Inter varias sectas, quæ inter Chgistianos vigent, sola Romano-catholica est, quæ revelatæ a Deo religionis characteres retinet.

Dem. Dei providentia exigit, ut eadem cura, qua humano generi religionem manifestat, eandem integram atque intactam conservet. Sicut enim decet Divinam providentiam ita hominibus religionem promulgare, ut per obvios characteres constet a Deo traditam esse, ita decet ita eam conservare, ut iisdem conspicuis characteribus demonstretur profectam a Deo esse, atque infallibili ejusdem cura conservari, ac sartam tectam custodiri. Non minus enim ut tuta ab eo tradita regula suscipi ab illis debet, qui revelationem habuere, quam ab illis, qui eandem deinceps amplecti, ac servare tenentur. Nam ut illis, ita & istis veluti Divina proponi ita debet, ut a falsis secernatur sectis, & ut veluti tutissima æternæ salutis regula agnoscatur. Itaque per certas notas ac conspicuos characteres constare hominibus debet societas, quæ Divinæ revelationis depositum a Christo acceperit, ac intactum per idoneos ministros, Divinæ providentiæ cura, conservaverit. Nam sine iis characteribus constare hominibus non potest de Divina revelatione, ac de necessaria ad salutem regula, ut ex dictis liquet. Inter 143

varias vero Christianorum sectas, quæ invicem diffident, circa puritatem doctrinæ revelatæ, adeoque circa tutissimam æternæ salutis regulam, sola Romano-Catholica est, quæ notas, & characteres servet divinæ revelationis intactæ Dei providentia conservatæ. Nam in sola Romana Ecclesia ministri sunt, qui per legitimam deputationem sive ordinationem, suam missionem a Christo factam probant, & quibus divinæ revelationis depositum traditum ea lege fuit, ut nunquam defutura sit infallibilis Dei assistentia, qua ita regantur, ut in deposito fidei custodiendo errare nequeant. In sola enim Ecclesia Romana legitima successio Episcoporum adest, *quos posuit Spiritus Sanctus regere Ecclesiam Christi*, ut legitur in Actis Apostolorum: qui per legitimam ordinationem, non interrupta serie, ab Apostolis trahunt originem; qui acceptam a majoribus religionem plebi proponunt, & explicant; & quibus inerrantiæ privilegium dum docerent a Christo promissum fuit, ea ratione, quam in Art. de Ecclesia demonstravimus. Alii enim Christiani non a Christo, & ab Apostolis missionem suam ostendunt, sed vel a Nestorio, vel ab Euthychete, vel a Calvino, Lutero, aut ab aliis viris a Christi Ecclesiæ communione dejectis. Deinde, fatentibus Hæreticis, in aliis sectis miracula desunt, quæ ostendunt Dei curam in demonstranda hominibus vera ab ipso revelata religione; in Ecclesia vero Romana hæc semper viguere, atque vigent, ut discurrenti per singula istius historiæ sæcula liquet, præsertim ex actis Canonizationis Sanctorum, in quibus omnino demonstrata miracula exhibentur. Sunt etiam in Ecclesia Romana eximiæ sanctitatis viri, quorum vitæ sanctitas miraculis quoque comprobatur, quæ etiam sanctitas miraculis quoque comprobatur, quæ etiam ostendunt visibilem providentiæ curam, in conservanda in hac societate revelata religione. Quibus si addantur reliquæ veræ Ecclesiæ notæ in supra cit. art. demonstratæ, palam fiet, evidentia morali constare, solam Romanam & Catholicam religionem veram esse. Hæc paucis indicavimus, fusius vero in nostro hac de re vulgando opere exponemus.

RELIGIONES REGULARES, ET MILITARES.

ARTICULUS I.

Quo ad ea, quæ concernunt Religiones, in genere.

Religio secundum D. Isidorum *lib.* 10. *Etymol. cap.* 19. dicitur a relegendo, ibi: 1
Religio nominatur a relegendo, quod est verbum compositum ex præpositione *re*, & *lego*, *legis*, & significat semel, atque iterum legere ea, quæ sunt Domini cultus, quia Religiosus relegit, atque retractat, idest iterum atque iterum legit, & tractat ea, quæ ad Divinum cultum spectant; quæ enim sunt Domini cultus, frequenter in corde sunt revolvenda, ut dicit D. Thomas 2. 2. *quæst.* 81. *art.* 2. juxta illud *Proverb.* 2. *In omnibus viis tuis cogita illum*.

Sanctus autem Augustinus *lib.* 10. *de Civitate Dei cap.* 4. dicit, quod Religio dicitur a 2
religendo, ibi: *Religio ex hoc dicta, quod Deum reeligere debemus, quem amiseramus negligentes*, & est verbum compositum ex præpositione, *re*, & *eligo*, *eligis*; quod significat iterum eligere, quod jam erat electum.

Lactantius Firmianus *lib.* 4. *Divin. instit.* 3
cap. 24. dicit, quod Religio dicitur, & derivatur a religando, quod est verbum compositum ex præpositione *re*, & *ligo*, *ligas*; significatque iterum atque iterum ligare id, quod semel erat ligatum; Et tenet etiam D. Augustinus *lib. de vera Religione tom.* 1. *cap. ult.* ubi post multa alia verba inquit; *Religet nos uni Omnipotenti Deo vera Religio*; Et amplectitur etiam S. Thomas 2. 2. *quæst.* 82. *art.* 1. *& in Opuscul.* 19. *cap.* 1. *in princip.* ubi dicit: *Nomen igitur Religionis, ut Augustinus lib. de vera Religione innuere videtur, a religando sumptum est*.

Religio, seu status Religiosus *est Fidelium* 4
ad Christianæ Caritatis perfectionem tendentium editis votis perpetuæ Obedientiæ, Paupertatis, & Castitatis, stabilis in communi vivendi modus ab Ecclesia approbatus. Est in re communis.

Religiosus autem, seu Regularis *est persona*, 5
quæ emissis tribus votis substantialibus, in aliqua Religione ab Ecclesia approbata vivit, ibique

quæ abjectis hujus sæculi curis, & perfectionis impedimentis, propriaque abnegata voluntate, & carnis oblectamentis, ad id solum incumbit, ut ad perfectionem veniat, Deoque
6 *perfecte serviat*. Sic *in re communis*. Unde Religiosus, & Regularis idem significant, & solum differunt, quod ly *Religiosus* venit a verbo *Religio*, *Regularis* vero a *Regula*, quam quivis Regularis profitetur.

7 Hinc tria dicta vota, Paupertatis scilicet, Obedientiæ, & Castitatis perpetuæ sunt omnino de essentia Religionis; adeo ut sine illis Religio aliqua proprie dicta nullatenus consistere possit. S. Thom. 2. 2. *quæst.* 186. *art.* 1. Miranda in *Manual. Prælat. tom.* 1. *quæst.* 1. *art.* 4. Pellizzar. in *Manual. Regular. tom.* 1. *tract.* 1. *cap.* 1. *quæst.* 2. & 3. Donatus *prax. rerum Regular. tom.* 4. *tract.* 1. *q.* 5. & communis ac certa aliorum, *argum. cap. Cum ad Monasterium* 6. *de statu Monachor.* & Extravagant. Joann. XXII. incip. Quorumdam *de verbor. significat.* §. *penult.*

8 Tria dicta vota sunt de essentia Religionis ex Jure Divino; adeo ut nec Papa possit dispensare in sensu composito, quod aliquis sit, & maneat proprie Religiosus, & tamen non sit adstrictus tribus allegatis votis: quamvis ex aliqua gravissima causa bonum commune concernente possit dispensando ex Religioso facere non Religiosum, & ei concedere facultatem ad sæculum redeundi, & nubendi. Miranda in *Manual. Prælator. tom.* 1. *quæst.* 1. *art.* 5. *conclus.* 1. Donatus *loco cit. quæst.* 12. & 13. Reiffenstuel *lib.* 3. *Decretal. tit.* 31. *num.* 12. ubi testatur de communi, per text. *in cit. cap. Cum ad Monasterium* 6. *de statu Monachor. in fine*, ubi Innocentius Papa III. sic expresse dicit: *Abdicatio Proprietatis, sicut & custodia Castitatis adeo est annexa Regulæ Monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere*; & Glossa *ibid.* verb. *Abdicatio*, dicit: *Papa non potest dispensare, ut Monachus habeat proprium existendo Monachus, sed de Monacho potest facere non Monachum*; Ex quo clare sequitur, quod dicta tria vota non solo Jure humano, sed Divino requiruntur ad essentiam Religionis, quia si solo Jure humano essent ad eam necessaria, Papa in iis sine dubio posset dispensare, cum ipsemet Innocentius Papa III. *in cap. Proposuit* 4. *de concessione præbend.* expresse dicat; *Qui secundum plenitudinem potestatis de Jure possumus supra jus dispensare*. Vide verb. *Dispensatio n.* 19. & *seq.* verb. *Impedimenta Matrimonii art.* 3. *nu.* 1. *ad* 9.

Et ratio est, quia status Religiosus secundum suam substantiam, seu essentiam, non ab 9
aliquo puro homine, sed immediate a Christo Domino fuit institutus; Christus enim ipse homines ad tria illa consilia Evangelica est cohortatus, & ad vota perpetua de illis facienda, ut colligitur de paupertate *ex Matthæi* 19. ibi: *Vade, & vende quæ habes &c.* de Castitate ex *Matth.* 19. ibi: *Sunt Eunuchi, qui se ipsos castraverunt propter Regnum Cælorum*; de Obedientia, quæ fit per abnegationem sui, & suæ propriæ voluntatis *ex Matth.* 16. ibi: *Qui vult venire post me, abneget semetipsum &c.* adeoque dici debet esse de Jure Divino, non præcipiente, sed consulente, ut docent communiter Doctores mox citandi.

Unde talis status Religiosus a Christo Do- 10
mino sic institutus, eo invitante, & hortante, statim ab initio Ecclesiæ fuit susceptus ab ipsis Apostolis, ac aliis Christi discipulis, qui emissis dictis tribus votis, veram vitam Religiosam duxerunt, verique Religiosi extiterunt, & desumitur clare ex *illo Matth.* 18. ubi postquam Christus requisita ad statum Religiosum Adolescenti proposuit dicens: *Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in Cælo, & veni sequere me*; Petrus nomine omnium Apostolorum indicavit, hunc statum se una cum omnibus aliis jam assumpsisse, dicendo: *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te*, vivendo in Obedientia, sine proprio, & in Castitate; *reliquimus omnia*, idest bona temporalia, quod fit per voluntariam *Paupertatem*; Uxorem, quod fit per *Castitatem*, & *secuti sumus te*, per *Obedientiam*. Hinc *in Actib. Apostolorum cap.* 4. *num.* 32. expresse dicitur: *Multitudinis credentium erat cor unum & anima una, nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis communia*. Ita docent S. Augustinus *Epistol.* 89. *num.* 4. Sanctus Hieronymus *in lib. contra Jovinian.* & *in Apolog. ad Pamac.* S. Chrysostom. *l.* 3. *contra Monast. vitæ vitup.* S. Thom. 2. 2. *qu.* 88. *art.* 4. *ad* 3. Bellarmin. *tom.* 2. *Controvers. de Monachis tit.* 2. *cap.* 2. Joann. Gerson. *Alphab.* 42. *serm. de Cœna Domini*; Tambur. *de Jur. Abbat. tom.* 1. *disp.* 2. *quæst.* 8. & 9. Hieronymus Plati *de bono statu Relig. lib.* 2. *cap.* 2. Miranda *loc. cit. quæst.* 3. *art.* 1. *conclus.* 1. & 2. Donat. *tom.* 4. *tract.* 1. *quæst.* 7. Suarez *tom.* 3. *de Relig. l.* 3. *cap.* 2. *num.* 3. Engel *l.* 3. *Decret. tit.* 31. *num.* 4. Pirhing *ibid. num.* 18. Reiffenstuel *ibid. n.* 19. & alii passim.

Dicta tria vota potius, quam alia fuerunt 11
con-

constituta pro essentia status Religiosi, quia per ea homo perfectius se consecrat, & unit Deo: Cum enim homo tria principalia habeat, nempe animam, corpus, & bona temporalia, hæc omnia per tria illa vota plene Deo consecrantur. Primum, scilicet Anima, per *Obedientiam*, qua Religiosi voluntas se subjiciendo dispositioni Superioris plene Deo consecratur; ita ut Religiosus non habeat amplius velle, nec nolle, ut expresse dicitur in *cap. Si Religiosus 21. de election. in 6. cap. Religiosus 2. de testament. item in 6. cap. Religiosi 5. de sepult. item in 6.* Secundum, scilicet Corpus, plene consecratur Deo per *Castitatem*, dum per eam omni voluptati carnali propter Deum renunciatur; Tertium, scilicet Bona temporalia, plene consecrantur Deo per *Paupertatem*; Unde de his tribus votis ad propositum sic loquitur Joann. XXII. in Extravagant. incip. *Quorumdam 1. de verbor. significat. §. penult. circa finem*; ibi: *Religio namque primitus, si a meritoria subditi Obedientia subtrahantur; magna quidem paupertas, sed major integritas; bonum est Obedientia maximum si custodiatur illæsa, nam prima rebus, secunda carni, tertia vero menti dominatur & animo.*

12 Ante adventum Christi nulla fuit vera, & proprie dicta Religio cum dictis tribus essentialibus votis perpetuæ Paupertatis, Castitatis & Obedientiæ. *Communis.* Quamvis enim in ipsa Lege naturæ ante diluvium quædam Religiosi status vestigia, ac figuræ fuerint, ut patet ex *illo Genesis 4. in fine*, ubi de Enos dicitur: *Iste cœpit invocare nomen Domini.* Quod Expositores communiter intelligunt de speciali ritu colendi Deum, cum ante ipsum jam Adam, & justus Abel Deum invocaverint. Et in Lege veteri scripta status Religiosus fuerit figuratus in Nazaræis, de quibus fit mentio *Numerorum cap. 6.* & in grege illo, seu Cuneo Prophetarum psallentium Deo, de quibus 1. *Reg. cap*, 10. Unde S. Hieronymus Epist. 4. ad Rusticum ait: *Filii Prophetarum, quos Monachos in veteri Testamento legimus, ædificabant sibi casulas prope fluenta Jordanis, & turbis Urbium derelictis, polenta, & herbis agrestibus victitabant.* Et in Elia, & Eliseo, de quibus 1. *Reg. cap. 17. 3. Reg. cap. 9. & 4. Reg. cap. 1.* & in Samuele tamquam eorum Principe, de quo Genebrardus *in Chronologia*, & ex ipso Tamburinus *de Jur. Abbat. tom. 1. disp. 2. q. 1.* dicit: *Nota, quod Samuel primo instituerit Conventus Religiosorum jugiter psallentium.*

13 Tamen pro tunc nulla fuit vera & proprie dicta Religio cum perfectione dictorum trium essentialium votorum, perpetuæ Paupertatis, Castitatis, & Obedientiæ, ut tradunt communiter Doctores, quia, ut dicit Apostolus ad *Hebræos 7. num. 19. Nihil ad perfectum adduxit Lex, & ad Galatas 4. num. 3.* dicit, quod tempus veteris Legis fuit tempus infantiæ, ibi: *Ita & nos cum essemus parvuli, sub elementis mundi eramus servientes; At ubi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum &c.*

Hinc recte concludunt communiter Doctores, quod verus & perfectus status Religiosus secundum essentiam cum tribus dictis votis fuit primo, & immediate institutus a Christo Domino; & eo invitante & hortante, statim ab initio Ecclesiæ ab ipsis Apostolis, & aliis Christi discipulis fuit susceptus, ut patet ex dictis *supra num. 9. & 10.* 14

Secundum autem peculiares, & certas vivendi regulas Religionis substantiæ, seu essentiæ superadditas (post jam institutam a Christo Domino Religionis, sive Religiosi status substantiam) fuerunt a perfectis & sanctis Fundatoribus variæ Religiones institutæ, & ab Ecclesia approbatæ, ita ut quælibet earum suum specialem habeat Fundatorem, seu institutorem. Quamvis enim Christus Religionem, seu statum Religiosum instituerit secundum substantiam; tamen accidentalia ejusdem reliquit Ecclesiæ determinanda; sicuti quamvis Christus ipse instituerit Sacramenta quoad substantiam, tamen accidentalia eorum reliquit Ecclesiæ determinanda. *Sic communis Doctorum.* 15

Sicuti etiam quamvis dicta tria vota pro substantia, seu essentia Religionis, seu status, fuerint a Christo Domino instituta, ut patet ex antea dictis; tamen eorum solemnitas a sola Constitutione Ecclesiæ fuit inventa, textu expresso *in cap. Quod votum unic. de voto, & voti redemption. in 6.* ibi: *Nos igitur attendentes, quod voti solemnitas ex sola Constitutione Ecclesiæ est inventa*, & expresse declaravit Gregorius XIII. Constitut. incip. *Ascendente Domino*, statuendo, quod Religiosi præclarissimæ Societatis Jesu, qui, peracto Noviciatu, primam Professionem emittunt, pro veris habeantur Religiosis, non obstante quod non nisi simplicia tunc edant vota, & non solemnia emittant, ibi: *Nos considerantes, voti solemnitatem sola Constitutione Ecclesiæ inventam esse, triaque hujusmodi Societatis vota, tametsi simplicia, ut substantialia Religionis vota ab hac Sede fuisse admissa, illaque emittentes in statu Religionis vere constitui &c.* ex quo clare constat, quod votorum solemnitas non fuerit in- 16

stituta

stituta a Christo, sed a sola Ecclesia, & sic quod ipsa Ecclesia possit admittere, & approbare ut veram Religionem etiam sine votis solemnibus, & cum solis simplicibus; Pirhing *lib.* 3. *Decretal. tit.* 31. *num.* 10. *& sequent.* Reiffenstuel *ibid. num.* 14. Suarez *tom.* 3. *de Relig. lib.* 3. *cap.* 14. *num.* 9. Donat *tom.* 4. *tract.* 1. *quaest.* 10. Sanchez *in Summa lib.* 5. *cap.* 1. *quaest.* 2. *n.* 11. Pellizzar. *tom.* 1. *Manual. tract.* 1. *cap.* 1. *quaest.* 18. *num.* 26. Rodriquez *tom.* 1. *quaest.* 1. *art.* 4. Henriquez *lib.* 12. *Summ. capit.* 5. *num.* 6. & alii passim.

17 Unde quamvis omnes Religiones, seu Ordines conveniant in substantia dictorum Votorum, & in fine principali tendendi mediis ipsis votis ad perfectionem; Tamen differunt in accidentibus, & praecipue in duobus, nempe *primo* in fine cujusque Religionis proprio, ac particulari, ad quem quaevis Religio instituta est; *& secundo* in diversis mediis, & spiritualibus exercitiis, quibus quaelibet utitur, tum ad dicta tria vota substantialia exacte observanda, tum ad suum proprium, & particularem finem melius obtinendum. Sanctus Thomas 2. 2. *q.* 188. *art.* 1. Suarez *tom.* 4. *de Relig. lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 5. Miranda *tom.* 1. *q.* 6. *art.* 1. Pirhing *loc. cit. num.* 20. Reiffenst. *loc. cit. n.* 21. & alii communiter.

18 Et hinc Religio alia est Contemplativa,
19 alia Activa, & alia Mixta. *Communis. Contemplativa* est, quae praeter observantiam trium votorum substantialium ex primaeva sua institutione principaliter in contemplatione rerum Coelestium, & Divinarum se exercet; sicque ad vitam contemplativam potissimum ordina-
20 tur. *Activa* est, quae principaliter ex primaeva sua institutione ordinatur ad vitam activam, & opera misericordiae & caritatis erga proximum, sive spiritualia, sive corporalia
21 exercenda. *Mixta* est, quae utramque includit, scilicet contemplativam, & activam, eo quod ex primaeva sua institutione ordinata sit, tam ad contemplationem rerum Coelestium, & Divinarum, quam ad actionem operum misericordiae, & Caritatis erga proximum. Suarez *cit. lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 7. *& seq.* Pirhing *loco cit. nu.* 1. Reiffenstuel *loc. c. n.* 27. Miranda *loc. cit. q.* 6. *art.* 2. & alii communiter.

22 Insuper Religiones, aliae sunt Clericales, aliae Monachales, aliae Mendicantes, & aliae
23 Militares. *Communis*. Religiones *Clericales* sunt, quae ex primaeva sua institutione principaliter ordinantur ad Ministeria Clericorum in Divino cultu promovendo, & salute animarum procuranda, & tales sunt Religiones Canonicorum Regularium. S. Thomas 2. 2. *q.* 189. *art.* 8. *ad* 2. Suarez *cit. lib.* 1. *c.* 7. *n.* 6. Pirhing *loco cit. n.* 21. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 25. & alii passim.

Religiones *Monachales* sunt, quae ex primaeva sua institutione principaliter ordinantur ad 24
vitam contemplativam, & solitariam. S. Thomas *loc. cit.* Suarez *loc. cit.* Pirhing *loc. cit. num.* 21. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 26. Barbosa *lib.* 1. *Jur. Ecclesiast. univers. cap.* 41. *num.* 15. & alii communiter, *argum. cap. Placuit* 1. *caus.* 16. *quaest.* 1. ubi Monachus idem significare dicitur, quod *singularis*, ibi: *Monachus enim graece, latine singularis dicitur, cap. Si cupis* 4. *ead. caus. & quaest.* ibi: *Si cupis esse, quod diceris, Monachus, idest solus, quid facis in Urbibus? quae utique non sunt solorum habitacula, sed multorum; cap. Placuit* 8. *ead. caus. quaest.* ibi: *Sedeat itaque solitarius, & taceat, quia mundo mortuus est, Deo autem vivit. Agnoscat nomen suum; Monos enim graece, latine est unus, Achos graece latine est tristis, inde dicitur Monachus, idest unus tristis. Sedeat ergo tristis, & officio suo vacet.* Officium enim Monachi est plangere; *cap. Monachus* 4. *ead. caus. & quaest.* ibi: *Monachus non docentis, sed plangentis habet Officium.* Tales Monachi vi primaevae suae institutionis sunt Benedictini, Cistercienses, Carthusiani, Camaldulenses, & hujusmodi.

Religiones *Mendicantes* sunt, quae ex pri- 25
maeva sua institutione paupertatem non tantum in particulari, sed etiam in communi observant, nulla penitus bona immobilia possidentes, contentae iis solis, quae *vel mendicantur humiliter, vel donantur liberaliter, vel honesto acquiruntur labore, & industria*; *arg. cap. Exiit* 3. *de verb. significat. in* 6. *& Clementina Exivi* 1. *de verbor. significat.* & Glossa *in cap. Cum ex eo unic. de excess. Praelator. in* 6. verb. *Mendicantes*, ubi expresse dicit: *Hi dicitur Mendicantes, quibus victum tribuit incerta mendicitas, & qui reditus, aut possessiones ex Regula, vel Constitutionibus habere non possunt:* Pirhing *loc. cit. num.* 22. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 27. Pellizzar. *in Manual. Regular. tract.* 1. *cap.* 4. *sect.* 1. *num.* 12. & alii passim. Tales Religiones de jure communi approbatae sunt quatuor, scilicet Religio Praedicatorum, Minorum, Eremitarum S. Augustini, & Carmelitarum, textu expresso *in cap. Religionum diversitatem unic. de Religiosis Domibus in* 6.

Dicitur autem notanter: *ex primaeva sua in-* 26
stitutione, quia ex variis posterioribus Concessioni-

sionibus, ac Privilegiis Apostolicis, & ex Ordinatione Concilii Tridentini *sess. 25. de Regularibus cap. 3.* concessum est omnibus Religionibus, tam virorum, quam mulierum, etiam olim vere Mendicantibus (sola Religione Sancti Francisci Minorum de Observantia, & Capuccinorum excepta) bona immobilia, Dominiumque rerum habere in communi, ita ut soli dicti Minores de Observantia, & Capuccini in propria acceptione Juris antiqui Mendicantes sint, ibi: *Concedit Sancta Synodus omnibus Monasteriis, & Domibus, tam virorum, quam mulierum, & Mendicantium, exceptis Domibus Fratrum Sancti Francisci Capuccinorum, & eorum, qui Minores de Observantia vocantur, etiam quibus, aut ex Constitutionibus suis erant prohibitum, aut ex privilegio Apostolico non erat concessum, ut deinceps bona immobilia eis possidere liceat*; Ita tamen nomen, & amplissima Mendicantium Privilegia adhuc retinent, iisque plenissime gaudent Religiones Prædicatorum, Eremitarum Sancti Augustini, & Carmelitæ, quibus plures aliæ Religiones expost a Sede Apostolica fuerunt annumeratæ, quæ infra distincte adducentur.

27 Religiones *Militares* sunt, quæ in primario suæ institutionis fine potissimum ordinantur ad militandum pro defensione Religionis Christianæ, & Ecclesiæ; Et tales sunt Ordo Teutonicus, Melitensis, & plures alii apud Barbosa *loc. cit. num. 150.* Sic Pirhing *loc. cit. num. 24.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 30.* Suarez *tom. 4. lib. 1. de Relig. cap. 3. num. 4. & alii* communiter. Professi in illis Religionibus Militaribus, in quibus præter votum Paupertatis, & Obedientiæ, etiam emittitur perfectum, & totale
28 votum Castitatis, qualis est Ordo Militaris Sancti Joannis Hierosolymitani, seu Equitum Melitensium, sunt veri ac proprie dicti Religiosi, cum habeant omnia requisita ad essentiam veræ, & propriæ Religionis, nempe tria vota substantialia, & Pontificis approbationem. *Communis*. Vide verb. *Hierosolymitani Equites*,
29 *per tot.* Professi autem in illis Religionibus Militaribus, in quibus non emittuntur omnia dicta tria vota substantialia, nempe perpetuæ Paupertatis, Castitatis, & Obedientiæ, quamvis sint, & dici possint Religiosi cum addito *Militares*; Non sunt tamen, nec dici possunt absolute & simpliciter, proprie & rigorose *Religiosi*, quia dicta tria vota sunt de essentia Religionis proprie dictæ, ex jure Divino, ut patet ex dictis *supra a num. 8.* Sic Rodriquez *tom. 1. quæst. 1. art. 6.* Miranda *tom. 1. quæst.* 10. *art. 4.* Reiffenstuel *loc. c. num. 32.* & alii communiter.

30 Utilissimum semper fuit, & adhuc est Ecclesiæ Catholicæ, quod in ea fuerit, & adhuc sint Religiones, *Communis*. Nec indiget probatione, cum teste experientia, & fatentibus Pontificis Oraculis, Religiosi tum precibus, & exemplis, tum Doctrinis, & laboribus, innumera Ecclesiæ attulerint bona, & ab ea averterint mala, adeo ut merito Christus ipse Sanctæ Teresiæ dixerit: *Væ mundo,
si Religiosi non essent*. Et omnibus nota est fa- 31
mosissima illa visio, quam habuit Innocentius Papa III. qua vidit Lateranensem Ecclesiam (quæ tunc erat Sedes Pontificum) convulsis fundamentis, ruinæ propinquam, & jam labentem Seraphici S. P. mei Francisci suppositis humeris sustineri: *Vere*, inquit Pontifex, *hic est ille, qui opere, ac doctrina Christi sustentabit Ecclesiam*. *Sic in Breviario Franci-
scano die 5. Octobr. lectione 6.* Unde in coro- 32
natione Papæ tertia Collecta, seu Oratio canitur de S. P. N. Francisco; Canitur enim prima de Spiritu Sancto, ut illuminet, secunda de Beata Virgine Maria, ut protegat, tertia de S. P. N. Francisco, ut sicut reparavit Ecclesiam, eamdem sustentet. Ita Kazenberger *in supplement. Theologiæ Sporer in prærogativis Orationis nostri Seraphici numer.* 10. & alii.

33 Insuper utilissimum, ac summe expediens est, quod plures, & variæ institutæ fuerint & vigeant in Ecclesia Catholica Religiones. *Communis*; cum Sancto Thoma 2. 2. *quæst.* 183. *art.* 2. *& quæst.* 188. *art.* 1. *& seq.* & patet experientia, & fatentur etiam Pontificia Oracula, inter quæ signanter illud Gregorii XIII. merito prolatum in laudem, & gloriam præclarissimæ Societatis Jesu in Constitut. incip. *Ascendente*: Et ad rem facit illud *Psalm. 44.* ibi: *Astitit Regina a dextris tuis in vestitu deaurato circumdata varietate*, ubi per Reginam, Ecclesiam, per varietatem autem, qua decoratur, varias Religiones, plures Interpretes intelligunt, teste Reiffenstuel *lib. 3. Decretal. titul. 31. num. 58.* Tum quia, cum variæ sunt inclinationes, & propensiones hominum, nec sint in omnibus pares vires, & habilitates, ex speciali Dei providentia, plures, ac variæ Religiones saluberrime, ac sapientissime fuerunt institutæ, ut si una Religio alicujus inclinationi, propensioni, viribus, ac habilitati non quadraret, alia pro inclinatione, & viribus in promptu haberetur: Nam *in cap. Quia diversitatem 5. de concess.*

præ-

præbend. sic expresse dicitur : *Quia diversitatem corporum diversitas sæpe sequitur animorum.* Et juxta illud Poetæ : *Velle suum cuique est, nec voto vivitur uno.* Unde Apostolus 1. *ad Corinth. cap.* 7. *num.* 20. sic dicit : *Unusquisque, in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat*, & *ibid. num.* 34. subjungit : *Unusquisque in quo vocatus est, Fratres, in hoc permaneat apud Deum.*

34 Nimia tamen & excessiva multitudo, & varietas Religionum, tamquam confusionis causativa est evitanda ; Unde merito in Concilio Generali Lateranensi sub Innocentio III. sic fuit statutum, ut expresse refertur in *cap. Ne nimia 9. de Religiosis Domibus*, ibi ; *Ne nimia Religionum diversitas gravem in Ecclesia Dei confusionem inducat, firmiter prohibemus, ne quis de cetero novam Religionem inveniat, sed quicumque ad Religionem converti voluerit, unam de approbatis assumat ; Similiter qui voluerit Religiosam Domum de novo fundare, Regulam, & Institutionem accipiat de approbatis*, & concordat omnino *cap. Religionum diversitatem unic. de Religiosis Domibus in 6.* ibi : *Religionum diversitatem nimiam, ne confusionem induceret Generale Concilium consulta prohibitione vetavit . . . repetita Constitutione districtius inhibemus, ne aliquis de cetero novum Ordinem, aut Religionem adinveniat, vel Habitum novæ Religionis assumat.*

35 Religiones in specie, quamvis plures sint, tamen fere omnes sub quatuor principalioribus Regulis, S. Basilii videlicet, S. Augustini, S. Benedicti, & S. P. N. Francisci militant, exceptis aliquibus infra assignandis, quæ in pluribus quatuor præfatis Regulis se uniformantes, propria statuta, & peculiares Constitutiones pro Regulis habent. Barbosa *lib.* 2. *Jur. Eccles. univers. cap.* 41. *num.* 20. Layman *lib.* 4. *tract.* 5. *cap.* 2. *num.* 3. Pirhing *loco cit. num.* 25. Reiffenstuel *loco cit. num.* 34. & alii communiter.

36 Quatuor Ordines mendicantium quatuor fluminibus Paradisi sunt comparati ab Eugenio IV. Constit. incip. *Summæ Divinæ Bonitatis*, allata in Bullario Inclyti Ordinis Prædicatorum *tom.* 3. *p.* 12. & *seq.*

ARTICULUS II.

Quo ad primam principaliorem Regulam, & militantes sub ipsa.

PRima igitur principalior Regula est S. Basilii ab eodem Sancto instituta anno 359. 1
Pontifice Felice II. Imperatore Juliano Apostata, ut refert Barbosa *loc. cit. num.* 11. Vel circa annum 350. plus, minusve, ut tradit Miranda *in manuali Prælatorum tom.* 1. *quæst.* 4. *art.* 1. Sanctissimus hic Monachorum antiquorum Orientalis Ecclesiæ Patriarcha fuit primus, qui Monasticum statum reformavit, & ea omnia, quæ ab Antonio Magno, Hilarione, Pachomio, & utroque Macario pro instruendis illius temporis Monachis, & Religiosis verbo tenus audierat, & sibi fuerant tradita, literis mandavit, atque quibusdam demptis, aliis vero additis, confecit Regulam, quæ fuit approbata, & confirmata ab illius sæculi Episcopis, eo modo, quo tunc temporis Religionum Regulæ consueverant approbari, & confirmari : de quo quamvis nihil reperiatur expressum, sat est, ut id dicere possimus, quod in Concilio Generali 7. (quod est secundum Nicænum) Regulæ ejusdem fit mentio tamquam de Regula juris per Ecclesiam approbata, & confirmata. Sic Miranda *loco citato.*

Olim enim ab eo tempore, quo in Ecclesia 2
pro Monachis, sive Religiosis scripto Regulæ cæperunt institui, semper dictæ Regulæ consueverunt approbari, & confirmari ab Episcopis, ut tradunt communiter Doctores, & signanter Bellarminus *lib. de Monachis cap.* 4. Miranda *loco cit. q.* 3. *art.* 6. Rodriquez *lib.* 1. *qq. Regul. q.* 1. *art.* 1. Pirhing *lib.* 3. *Decretal. tit.* 31. *num.* 6. Reiffenstuel *ibid. num.* 9. & desumitur clare ex Concil. Chalcedonensi *cap.* 4. relat. *in cap. Quidam Monachor.* 10. *cau.* 18. *qu.* 2. ubi expresse habetur, quod nulli erigant Monasteria sine auctoritate, & licentia Episcopi, ibi : *Placuit igitur neminem, aut ædificare, aut constituere Monasteria, aut Oratorii Domum sine conscientia ipsius Civitatis Episcopi*. Et talis consuetudo duravit usque 3
ad tempus Concilii Lateranensis, quod fuit celebratum anno 1216. cujus Concilii fit mentio *in cap. Ne nimia 9. de Religiosis domibus*, in cujus Summario expresse dicitur : *Novam Religionem non licet constituere sine auctoritate Romani Pontificis*; Et quod Religionum approbatio, & confirmatio fuerit postea reservata soli

soli Romano Pontifici, habetur clarius *ex cap. Religionum diversitatem unic. de Religiosis Domibus in 6. & cap. Quod votum unic. de voto, & voti redemptione, item in 6.* ibi: *per Professionem expressam, vel tacitam alicui de Religionibus per Sedem Apostolicam approbatis*.

4 Monachi S. Basilii in Provincia Siciliæ, Calabriæ, & Apuliæ fuerunt reformati, & eorum Constitutiones fuerunt approbatæ, & forma gubernii, seu regiminis circa Superiorum electiones cum reliquis fuit eis præscripta ab Eugenio IV. Constitut. 26. incip. *Inter cuncta*.

5 Basilianorum Religioni, seu Congregationi unitum fuit Eremitorium dictum *del Tordon*, & alia similia, & forma gubernandi illa cum Religiosis in eis existentibus fuit statuta a Gregorio XIII. Const. 46. incip. *Cogit*.

6 Monachi omnes S. Basilii ad unam tantum Congregationem fuerunt redacti sub uno Abbate Generali, & forma gubernii fuit ei præscripta a Gregorio XIII. Constitut. 58. incip. *Benedictus*, & iterum a Clemente VIII. Constit. 14. incip. *Quæ ad restituendos*.

7 Monachi Basiliani obtinuerunt licentiam habendi in Hispania duo Monasteria pro Reformatis, & recipiendi in eis Novitios, & propriæ Constitutiones pro his fuerunt statutæ a Clemente VIII. Const. 103. incip. *Altissimi*.

8 Sub Divi Basilii Regula militant ferme omnes Monachi Græci, & Orientalis Ecclesiæ, & ejusdem Regulæ Professores fuerunt inter alios Sanctos, etiam S. Ephræm, S. Chrysostomus, S. Gregorius Nazianzenus, S. Joannes Damascenus, S. Hieronymus, Pachomius, Hesychius, Cassianus, Heraclides, & alii quamplures; fuitque hæc Religio primis sæculis celeberrima. Miranda *loc. cit. num.* 4. *art.* 1. Barbosa *loc. cit. a n.* 21, Reiffenstuel *loc. cit. num.* 25. & alii passim.

9 Sub hac Regula militavit aliquando Congregatio Armenorum sic appellata, eo quod ex Armenia in Italiam translata sit, ubi habitum S. Basilii per aliquot annos portavit, ejusque Regulam servavit utendo Cœremoniis Græcis. At progressu temporis, eo quod videretur insolitus apud Latinos ejus vivendi mos, Religiosi Regulam S. Augustini assumpserunt cum habitu parum dissimili ab habitu Religiosorum S. Patris Dominici. Et monasterium principale, ac Caput hujus Congregationis Genuæ situm est, diciturque S. Bartholomæi; Unde Armeni per Italiam dici solent Bartholomeitæ. Barbosa *loc. cit. num.* 2. Tamburin. *de Jur. Abbat. tom.* 2. *disp.* 24. *q.* 3. *n.* 4. *& sequentibus*, ubi etiam de Monialibus, & Equitibus S. Basilii.

Item sub hac Regula militarunt quandoque 10
Carmelitæ. Barbosa *loc. cit. nu.* 24. Reiffenstuel
loc. cit. n. 30. & alii. Hodie tamen aliam ob- 11
servant, quam una cum Carmelitarum Religione approbavit, & confirmavit Honorius III. anno 1226. Constit. 8. incip. *Ut vivendi*, cui Constitutioni inserta est Regula dicti Ordinis, de cujus initio, quamvis satis clare non constet, patet tamen de ejusdem approbatione, & confirmatione per d. Constit. 8. Honorii III.

Carmelitarum Regulam in suo primævo ri- 12
gore sine ullis moderationibus Apostolicis observat Religio Carmelitana discalceata: quam Regulam una cum qualitatibus a S. Teresia additis confirmavit Gregorius XIII. 22. Junii
1580. Constit. 64. incip. *Pia*. Hæc Carmeli- 13
nana Familia discalceata separata fuit a reliquo Corpore Ordinis cum proprio Generali sibi dato a Clemente VIII. die 20. Septembris 1593. Constit. 25. incip. *Pastoralis Officii*. Carmelitarum hujusmodi Discalceatorum Congregatio in Italia separatur ab Hispanica, & eadem tenet Privilegia, quibus gaudet Hispanica Congregatio; Clemens VIII. die 13. Novembris 1600. Constitut. 61. incip. *In Apostolica*.

ARTICULUS III.

Quo ad secundam principaliorem Regulam, & militantes sub ipsa.

SEcunda principalior Regula est S. Augusti- 1
ni ab eodem Sancto instituta circa annum Domini 390. existente Summo Pontifice Siricio, & Imperatoribus Occidentis Gratiano, Orientis vero Theodosio. Barbosa *loc. cit. num.*
88. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 37. & alii. Duo 2
a S. Augustino instituti fuerunt Ordines, scilicet Eremitarum, & Canonicorum Regularium; De anteriori utrius istorum institutione clare non constat, cum Eremitæ ex una, & Canonici ex alia parte acerrime de anterioritate contendant, quorum proinde disputationi negotium relinquitur.

Sub utriusque hujus Regula plures militarunt, & militant Congregationes, & quidem ut ex Bordono refert Reiffenstuel *loc. cit. num.* 57. Congregationes 34. Canonicorum Regularium, & Congregationes 18. Eremitarum, & inter omnes comprehensis etiam Ordinibus Militaribus 97. refert Tamb. *de Jur. Abbat. tom.* 2. *disp.* 24. *qu.* 4. quas juxta ipsius ordinem hic breviter referemus.

Cano-

Canonicorum Lateranensium Ordo institutus, fuit in primitiva Ecclesia a Christi Discipulis. Benedictus XII. Constitut. 6. incip. *Ad Decorem*; Barbosa *in Summa Apostolic. decis. verb. Canonici Regulares num.* 2. Tamburin. *de Jur. Abbat. tom.* 2. *disp.* 24. *q.* 4. *num.* 2. ubi refert præcisa verba dicti Pontificis Benedicti XII. ibi: *Ad Religionem Canonicorum Regularium Ordinis S. Augustini a Christi gloriosis Discipulis in primitiva Ecclesia sacris institutionibus stabilitam gerentes præcipue Caritatis affectum*: Et insuper subjungit hoc Eugenii IV. testimonium, ibi: *Hujus Sancti Ordinis, & Sancti propositi post Sanctos Apostolos primum in Alexandrina Ecclesia Marcus Petri discipulus fuit Institutor, & Conditor, ac gloriosus Doctor Augustinus Episcopus Divinis Regulis, & doctrina decoravit*; Et idem testantur S. Antoninus *in sua Chronic. par.* 2. *tit.* 15. §. 2. ibi: *Ordo Canonicus, non tam a B. Augustino institutus, quam renovatus, ab Apostolis in Monte Sion exordium sumpsit*; Vincentius Bellovacensis *in specul. doctrin. lib.* 19. *cap.* 16. ibi: *Ordo Canonicorum Regularium primum ab Apostolis, postea a B. Augustino Episcopo, & Doctore eximio regulariter institutus refloruit*, & alii.

5 Ordo Canonicorum Lateranensium est sic dictus ab Ecclesia S. Joannis Laterani in Urbe, in qua a S. Leone Magno Pontifice intra annum 440. & 457. collocatos fuisse refert Cæsar Franciotti Clericus Regularis Sanctæ Mariæ de Luca *in Historia Sacra Lucensi edita anno* 1613. *in Ecclesia S. Frigidiani statim in princip.* sive ut vult Onuphrius Panvinius *in Volumine proprio de Ecclesia Lateranen. lib.* 1. *cap.* 3. a S. Gelasio Papa S. Augustini Discipulo ab anno 495. & deinde duravit ibi eadem Familia per 800. usque ad Pontificatum Bonifacii VIII. qui, sublatis Canonicis Regularibus S. Augustini, introduxit Canonicos sæculares anno 1300. Barbosa *in Summa Apostol. decis. verb. Canonici Regulares Lateranenses n.* 1. *& lib.* 1. *Jur. Eccles. c.* 41. *num.* 101. Carol. Tapia *in Authent. Ingressi, Cod. De Sacrosanct. Eccles. verb. Monasteria cap.* 2. *num.* 3. Tamb. *loc. cit. num.* 2. cum aliis ibi citatis; Et hos Canonicos obtinuisse Ecclesiam S. Joannis in Laterano habetur expresse in Constit. 2. Paschalis II. incipient. *Quanto*, & in Constitut. 1. Anastasii IV. incip. *Potestatem*.

6 Canonicis Lateranensibus aliquas Constitutiones præfixit Sixtus IV. Constitut. 10. incip. *Cum ad universos*; Et licet amplius non essent in Ecclesia, & Monasterio in Laterano, sed in unam Congregationem essent redacti, statuit tamen, ut nomen retineant, eisque plurima Privilegia concessit. Canonici Lateranen-
ses tenentur portare vestem lineam super Ha- 7
bitum. Concil. Senon. *in Decret. morum cap.*
22. Isti Canonici, cum fiunt Episcopi, uti 8
possunt Habitu, quo alii Episcopi, qui sæculares erant Presbyteri. Leo X. Constitut. 34.
incip. *Dudum*. Præfati Canonici non sunt co- 9
gendi interesse processionibus publicis ultra solitum. *Sacr. Congr. Rit. in causa Canonicorum*
Regularium Lateranens. 30. *Julii* 1616. Præce- 10
dunt omnes Regulares, & vadunt immediate post Clerum sæcularem. S. Pius V. Constitut. 116. incip. *Ex Ordinum*.

Sancti Frigidiani Canonicorum Lateranensium 11
Congregatio ab anno Domini 556. incæpit, cujus Auctor fuit Sanctus Frigidianus ex Canonico Lateranensi a Gelasio primo creatus Lucanæ Civitatis Episcopus, ubi dictæ Congregationi dedit initium, & ab ipso Congregatio nomen desumpsit, & exinde ab Alexandro II. sub 3. Id Octobris anno 1068. in suo Brevi incip. *Quoties*, fuit approbata, & recepta sub patrocinio, & tutela Sedis Apostolicæ; Tambur. *loc. cit.* ubi refert Breve per extensum.

Sancti Jacobi de Spatha Canonicorum Regu- 12
larium Congregatio incæpit anno Domini 830. a Ramiro Rege Legionensi. Et fuit probata, & confirmata sub Regula S. Augustini ab Alexandro III. qui nomine Clericorum intelligit Canonicos, & refert Pennottus *lib.* 2. *c.* 70. vocari tales Clericos Regulares ab Adriano VI. Const. 1. incip. *Dum intra*, & a Clemente VII. Constit. 32. incipient. *Ex Apostolicæ*, Radesius *in suis Commentariis*; Tamburin. *loc. cit. n.* 4. Pennottus *loc. cit.* & alii.

Sancti Rufi Canonicorum Regularium Congre- 13
gatio incæpit circa annum Domini 1000. a quatuor Canonicis S. Mariæ Avenionensis, qui Apostolicam vivendi formam ducere cupientes se collegerunt in quadam Ecclesia Civitati propinqua, & ibi reposuerunt Reliquias S. Rufi Simonis Cirænei filii, de quo *Marc. c.* 13. *& ad Romanos c.* 16. & Episcopi Avenionensis; Unde Canonici Regulares S. Rufi nuncupari voluerunt, & dictam Ecclesiam S. Rufi caput Religionis statuerunt, sicut & fuit usque ad annum 1217. donec per Hæreticos Albigenses, destructo penitus Monasterio, Canonici Valentiam in Galliam commigrantes, ibique novam Ecclesiam sub Sancti Rufi titulo rursus erigentes illam caput Religionis statue-

fuerunt; & Abbas hujus Monasterii, & Ecclesiæ, Abbas Generalis totius Congregationis vocatur; Et hæc Congregatio Sancti Rufi fuit recepta sub tutela Sedis Apostolicæ anno 1115. a Paschali II. in suo Brevi incip. *Religiosis desideriis*, quod refert Tamburin. *loc. cit. num.* 4. Renatus Choppinus *in Monastico lib.* 2. *tit.* 1. §. 29. Vide ipsos *loc. cit.* ubi plura habent ad rem.

14 *Portuensium Canonicorum Regularium Congregatio* incæpit apud Ravennam circa annum Domini 1115. vel 1117. a Petro Cive Ravennatensi Sacerdote ex Familia de Honestis; qui arctioris vitæ peragendæ desiderio incensus, bonis paternis Monasterium & Ecclesiam in Portu Adriatici sinus ædificavit, & S. Mariam de Portu nuncupavit; Unde Congregatio ibi incepta Canonicorum Portuensium dicta est: Quam Congregationem cum certis Constitutionibus approbavit Paschalis II. in quodam suo Brevi dictis Canonicis Sanctæ Mariæ de Portu directo, & relato a Tamburin. *loc. cit. num.* 6. & sub tutela Sedis Apostolicæ recepit Alexander IV. in Brevi incipien. *Commissæ nobis*, relato a dicto Tamburin. *loc. cit.*

15 *Aroasiensis Canonicorum Regularium Congreg.* initium sumpsit circa annum Domini 1097. a duobus piis Sacerdotibus Conone, & Heldemaro, qui cum aliquando vitam solitariam, seu Eremiticam duxissent, anno prædicto sub institutione Canonica, & Regula Sancti Augustini Monasterium Sancti Nicolai fundaverunt in Aroasia, qui est locus prope Oppidum Bapalmæ in Artesia circa fines Regni Galliæ in Diœcesi Attrebatensi; Unde ab hoc Monasterio Aroasiæ Congregatio Aroasiensis Canonicorum Regularium nuncupatur. Crusenius *in Monastic. Augustin. part.* 2. *cap.* 17. Aubertus Miræus *de Origin. Canon. Regular. cap.* 10. & 46. Tamburin. *lib. cit. num.* 7. Barbos. *loc. cit. num.* 107.

16 *Mortariensis Canonicorum Regularium Congr.* initium sumpsit circa annum 1083. ab Adamo Clerico Murtariensi, qui in suis prædiis Monasterium, & Ecclesiam munificentissimam in honorem S. Crucis ædificavit, & ibi Canonici sub Regula S. Augustini in Congregatione degere cæperunt. Quæ Congregatio a S. Gregorio VII. recepta fuit sub speciali tutela Sedis Apostolicæ anno 1097. & a Nicolao V. 8. Idus Februarii 1449. unita fuit Congregationi Canonicorum Regularium Lateranensium. Tamburin. *loc. c. n.* 8. Pennottus *l.* 2. *c.* 56. Augustin. Ticinensis *in suo Dilucid. par.* 1. *præfat.* 28.

Marbacensis Canonicorum Regularium Congr. initium sumpsit circa annum Domini 1090. vel 1094. a quodam pio Viro Manegaldo nomine, qui auxilio, & opibus Viri nobilis Burcardi a Gebelvier primum Monasterium Caput Congregationis in oppido Marbac Diœcesis Argentinensis in Alsatia fundavit; Unde Marbacensis Congregatio nuncupata est: Tamburin. *loc. citat. num.* 9. Franciscus Guillimanus *in Histor. de Episcop. Argentinensibus in vita Othonis Episcopi* 43. Pennottus *libr.* 2. *cap.* 39. & 66. 17

Sancti Quintini Bellovacensis Canonicorum Regularium Congreg. instituta est circa annum Domini 1078. a B. Ivone S. Quintini Præposito, deinde Episcopo Carnotensi ab Urbano II. ordinato; Sigisbertus Gemblacensis *in suo Chronic. sub anno* 1078. S. Antoninus *in sua Histor. tit.* 15. *c.* 16. *in fin.* Tamburin. *loc. cit. num.* 10. & alii. 18

Sancti Laurentii de Plebe Martyrum, sive de Ultio Canonicorum Regularium Congr. in Delphinatu initium sumpsit circa annum Domini 1050. a Venerabili Sacerdote Gerardo de Oppido Ultio oriundo, qui apud idem Oppidum Monasterium sub Regula S. Augustini ædificavit; Unde ab ipso tamquam Capite d. Congregatio nomen desumpsit. Pennottus *lib.* 1. *c.* 58. Tamburin. *loc. cit. n.* 11. 19

Sancti Victoris Parisiensis Canonicorum Regularium Congreg. incæpit circa annum 1113. in Monasterio S. Victoris prope muros Parisienses ædificato a Ludovico Crasso Galliarum Rege, qui deinde ibi tumulatus fuit anno 1137. Crusenius *in Monastic. Augustin. par.* 2. *cap.* 19. Marul. *in Ocean. Religion. lib.* 1. *p.* 72. & *seq.* Augustin. Ticinens. *in Dilucid. par.* 2. §. *Institutio Canonici Ordinis in civitate Parisiens.* Tamburin. *loc. citat. num.* 12. Barbosa *loc. cit. num.* 108. 20

Sancti Sepulcri Canonicorum Regularium Hierosolymitana Congr. instituta fuit Hierosolymis sub Regula S. Augustini a piissimo Austrasiorum Principe, & Sacri Belli Hierosolymitani duce Gothifredo, Urbe e manibus Infidelium erepta: Hic enim piissimus Princeps voti compos factus, Canonicos Regulares, quos de partibus Occidentalibus secum adduxerat, collocavit in Ecclesia S. Sepulcri Domini Nostri Jesu Christi, a qua Congregatio tota in aliis Provinciis sub hoc eodem Instituto propagata nomen desumpsit, & retinuit; Et hanc Congregationem magnis Privilegiis, & Muneribus auctam sub Sedis Apostolicæ tutela suscepit Cœlestinus II. quarto Idus Jan. 1144. 21

in

in suo Brev. incip. *Si mansuetudo*, relat. per extensum a Tamb. *loc. cit. n.* 17.

22 *Sanctæ Mariæ ad Renum Canonicorum Regularium Cong.* alias Renanæ prope Bononiam tertio ab Urbe milliario apud Renum incæpit circa annum Domini 1136. & nomen desumpsit a Monasterio Renano ibidem constructo; Innocentius II. prædicto anno 1126. 6. Kalendas Septembr. Constitutiones Canonicorum Portuensium per Paschalem II. confirmatas Canonicis Renanis servandas sua auctoritate tradidit, & Privilegio Apostolicæ Sedis munivit. Cherubinus Gerardaccius *in Histor. Bononiens. lib.* 2. *pag.* 56. *&* 133. Mozzagrunus *lib.* 4. *fol.* 8. *& sequent.* Pennottus *in Histor. tripartit. lib.* 2. *cap.* 48. Tamburin. *loc. cit. num.* 24.

23 *Sancti Jacobi de Cella Volana Canonicorum Regularium Congr.* incæpit anno Domini 1000. in Monasterio vetustissimo Canonicorum in Diœcesi Comaclensi. Pennottus *lib.* 2. *Histor. tripartit. Regular. Canonicorum cap.* 54. Tamb. *loc. cit. n.* 15.

24 *Sanctæ Crucis Conimbricensis Canonicorum Regularium Cong.* sic dicta a celebri Monasterio S. Crucis in Civitate Conimbriæ incæpit circa annum Domini 1131. a Don Tello Conimbricensis Ecclesiæ Archidiacono, qui una cum aliis piis viris ibidem Regulam S. Augustini professus gloriosum initium dedit huic Congregationi, quæ confirmata fuit ab Innocent. II. anno 1135. Pennot. *cit. lib.* 2. *cap.* 59. *& seq.* Tambur. *loc. cit. n.* 16. Barbosa *in Summ. Apostol. dec. verb. Canonici Regulares Conimbricenses, & lib.* 1. *Juris Ecclesiast. universal. c.* 41.

25 *Sanctæ Mariæ de Crescentiaco Canonicorum Regularium Cong.* incæpit anno Domini 1140. in agro Mediolanensi circiter ab Urbe milliario in loco, qui vulgo *Crescenzago* nuncupatus. Ibi enim Dominus Otho de Morbiis Mediolanensis Canonicus Regularis cum variis sociis sub Regula S. Aug. in Ecclesia ædificata a quodam nobili, & Divite Mediolanensi in honorem B. M. V. huic Congregationi initium dedit, quæ potissimum floruit sub Urbano III. ex nobilissima Mediolanensi familia de Cribellis, qui eamdem Congregationem pluribus Privilegiis ornavit, suis bonis paternis multum ditavit, ut apparet ex diplomate ejusdem Pontificis sub 7. Kalendas Decemb. anno 1186. relat. a Pennot. *cit. lib.* 2. *cap.* 49. Et tandem unita fuit Congregationi Lateranensi. Tamb. *loc. cit. num.* 17. Aug. Ticin. *in suo Diluc. Canonic. Regular. & Chronic. Canonicor. Regular.* Pennot. *loc. cit.*

Vallis-Viridis Canonicorum Regularium Cong. 26
incæpit ante annum 1200. & nomen desumpsit a Monasterio in honorem B. M. V. erecto in loco dicto Vallis-viridis in Brabantia prope Bruxellas; Nec satis constat de præciso anno, & Auctore. Silvester Marulus *in Ocean. Religion. lib.* 1. *p.* 38. Pennot. *cit. lib.* 2. *c.* 66. Tamb. *loc. c. n.* 18.

Sancti Antonii de Vienna Canonicorum Regularium Cong. tempore Bonif. VIII. sub Regula S. Augustini instituta est circa ann. 1297. 27
Observandum tamen est, quod huic Ordini jam antea circa ducentos annos primordia fecerint nobilissimi viri Gasto, & Girinus, seu Girondus ejusdem Gastonis filius oriundi ex Oppido Motta Viennensis Diœcesis in Gallia, quod hodie S. Antonii dicitur a Corpore hujus Sancti eo allato ex Urbe Constantinopolitana per Joachinum Castri Albenciani, & Mottæ Dominum. Supradicti viri cum ex periculosissima infirmitate meritis Sancti Antonii fuissent liberati, pro salutis obtentæ gratiarum actione, se totos S. Antonii famulatui devoverunt, suaque omnia libentissime obtulerunt, quæ (sicut ab eodem Sancto per visionem acceperant) in alendos pauperes igne sacro, sive gehennali, seu epidemiæ morbo tunc in occiduis partibus crudeliter sæviente contractos insumpserunt; quibus alii pii viri sese adjunxerunt, & in similibus sanctis Caritatis operibus se exercuerunt sub Habitu sæculari, & sine titulo Ecclesiastico sub Magistrorum, seu Dominorum regimine per annos ferme ducentos, donec Bonif. VIII. eisdem Hospitalaribus (extinctis Magistrorum, seu Dominorum nominibus) Abbatem Generalem præfecit; eosque tam Abbatem, quam alios in Religiosos sub nomine Sancti Antonii, & Canonicos sub Regula Sancti Augustini instituit Constit. incip. *In dispositione* 15. *Kalendas Jun.* 1297. in qua illis etiam stricte præcepit signum *Tau*, sive Potentiam deferre, juxta morem solitum ipsorum Hospitalariorum, quod etiam S. Antonius in visione dederat supradicto Gastoni; Aubertus Miræus *de statu Relig. Christ. lib.* 1. *cap.* 24. & *de Origin. Monast. lib.* 1. *cap.* 3. Pennott. *cit. l.* 2. *cap.* 70. Marulus in *Ocean. Relig. lib.* 1. *p.* 53. Tamburin. *loc. c. num.* 10. Barbosa *cit. lib.* 1. *cap.* 106.

Præmonstratensium Canonicorum Regularium 28
Cong. sic dicta a loco *Præmonstrato* in Diœcesi Lugdunensi in Gallia, instituta fuit a S. Norberto tunc Archiepiscopo, & postea Magdeburgensi Germaniæ Primate sub Regula S. Augu-

Augustini, & Instituto Canonicorum Regularium anno 1120. & deinde confirmata fuit ab Honorio II. Constit. incip. *Honorius Episcopus* sub dat. Kal. Martii 1126. quæ reperitur impressa in statutis Ordinis renovatis de anno 1628. Silvester Marulus in *Ocean. Relig. lib.* 2. *pag.* 172. Barbosa *loc. c. num.* 109. *& in sum. Apostol. decis. verb. Canonici Regulares Præmonstratenses*, Tamburin. *loc. cit. num.* 20. Paulus Morigia *in origine Religion. l.* 1. *cap.* 57.

29 *Scholarium Canonicorum Regularium Congr.* instituta est anno 1200. a quibusdam Scholaribus Bononiæ [illegible] propæ [illegible] Jacobus de Vitriaco Episcopus [illegible] in *sua Histor. Occident.* [illegible] Pennottus *cit. lib.* 2. *cap.* 54. Tamburin. *loc. cit. num.* [illegible]

30 [illegible] *Canonicorum Regularium Congr.* instituta est a Viris quinque Religiosis, procurante ac [illegible] Hugone de S. Caro [illegible] Ordinis Prædicatorum Cardinali [illegible] per Germaniam Legato anno [illegible] Innocentio IV. a quo dicta Congregatio [illegible] Regula a S. Augustini confirmata [illegible] Monasterium totius Congregationis [illegible] [illegible]

31 [illegible] *Canonicorum Regularium Congr.* [illegible] Germaniæ [illegible] [illegible]

32 [illegible] *Canonicorum Regularium Congr.* [illegible] Mo[illegible] anno [illegible] [illegible]

annum Domini 1170. ex Molano *lib.* 1. *de Canonic. cap.* 14. & deinde anno 1430. unita est Congregationi Vindesimensi: ut habetur *ex Chronic. Vvindesimensi cap.* 4. Pennot. *cit. lib.* 2. *cap.* 76. Tamb. *loc. cit. num.* 24.

Sancti Demetrii, sive Sanctæ Mariæ de Metri Canonicorum Regularium Congregatio, sive de Pœnitentia Martyrum, instituta est in quibusdam Germaniæ, & Poloniæ partibus circa annum 1200. temporibus Innocentii III. Hæc Congregatio pene defecerat, illam tamen in Pauli V. Pontificatu renovatam, ac de novo approbatam sub Regula S. August: tradit Nicolaus Crosenius *in Monastic. Augustin. par.* 3. *cap.* 1. Tamb. *loc. cit. n.* 25. 33

Sancti Spiritus Venetiarum Canonicorum Regularium Congregatio sic dicta a Monasterio Sancti Spiritus, in quo degere cœpit, instituta est circa annum Domini 1424. a quatuor Clericis nobilibus Venetis, scilicet D. Andrea Bondimerio, D. Michaele Mauroceno, D. Philippo Paruta, & D. Francisco Contareno. Pennot. *cit. l.* 2. *cap.* 54. *&* 74. Tamburin. *loc. c. num.* 26. 34

Frigionariæ Canonicorum Regularium Congregatio sic dicta a Monasterio Sanctæ Mariæ in Silva Frigionaria non longe a Civitate Lucensi sic nuncupata a multitudine Frigionum [illegible] ([illegible] Frigiones aves [illegible] in Italia); instituta est sub Regula Sancti Augustini circa annum Domini 1406. a D. Bartholomæo ex nobilissima Columnensium Familia: Hæc Congregatio ab Eugenio IV. [illegible] est a Frigionaria cum Lateranensis, [illegible] Lateranensium Canonicorum fuerit [illegible] Barbosa *in Summa Apostolicar. decis.* [illegible] *Canonici Regulares Frigionariæ*. Paulus Morigia *in Origin. Relig.* [illegible] *cap.* 8. Pennot. *in Histor.* [illegible] Tamburin. *loc. cit. num.* [illegible] Marulus *in Ocean. Relig.* [illegible] 35

Sancti Petri ad Montem Corbulum Canonicorum Regularium Congregatio, sic dicta a primo ejus Monasterio sub patrocinio S. Petri in Monte Corbulo in agro Florentino, duodecimo a Sena [illegible] instituta est a quodam [illegible] Regesio [illegible] circa annum [illegible] sub Pontificatu [illegible] a quo fuit confirmata. [illegible] *in Canonic. Regular.* [illegible] Pennot. [illegible] Barbosa [illegible] *Canonici Regulares de Monte Corbulo*. Tamburin. *loc. cit. n.* 28. 36

Sancti [illegible] *Canonicorum Regularium Congreg.* sic dicta a primo Monasterio, quod habuit in Silva [illegible] non longe a Senis, instituta 37

stituta est a Venerabili P. Stephano Cioni Senensi, prius Ordinis Eremitarum S. Augustini, Coadjutore Jacobo Andrea Senensi ejusdem item instituti circa annum 1408. Isti Canonici vulgo appellantur *Scopettini* a Monasterio, quod initio Institutionis habuerunt prope muros Florentiæ sub nomine Sancti Donati Episcopi Fesulani, Aldan. *in Compendio Canon. Resolut. l.* 1. *tit.* 19. *de Relig. n.* 35. Barbos. *loc. cit. verb. Canonici Regul. S. Salvatoris*, Tamburin. *loc. cit. n.* 30. Morigia *in Origin. Relig. l.* 1. *c.* 40. Marulus *in Ocean. Relig. l.* 4. *p.* 322.

38 *Sancti Georgii de Alga Canonicorum Congreg.* sic dicta ab Alga, sive Alega parva Insula distante duobus Milliaribus a Venetiis, ubi situm est primum hujus Familiæ Monasterium, instituta est a D. Antonio Corrario Episcopo Hostiensi, & Cardinali Bononiensi, ut patet ex inscriptione facta in ejus Sepulcro in Ecclesia majori Alegæ, ibi: *Sepulcrum piissimi Patris D. Antonii Corrarii beatæ memor. Episcopi Hostiensis, Cardinalis Bononiensis, Fundatoris hujus Congr. qui obiit anno a Nativitate Domini* 1445. *dei* 19. *Jan. orate pro eo semper*. Sic refert Tamburin. *loc. cit. num.* 32. qui tamen dicit, quod Auctores hujus Congregationis incæptæ circa annum Domini 1404. fuerunt Antonius Corrarius, & Gabriel Condulmerius nobiles Veneti: Barbosa autem *loc. cit. verb. Canonici Sancti Georgii de Alga* dicit, quod hæc Congregatio instituta fuit a D. Antonio Corrario Bononiensi, & Episcopo Hostiensi anno 1404. & videtur concordare cum supra allata inscriptione Sepulcrali. Hanc Congregationem approbavit, Statuta, vivendique formam ei præscripsit Greg. XII. Constit. 1. incip. *Illis* 5. *Kal. Jul.* 1406. Vide Pennot. *cit. lib.* 2. *cap.* 70. Marulum *in Ocean. Relig. l.* 5. *p.* 341. Paul. Morigiam *de Origin. Relig. l.* 1. *c.* 44.

39 *Sancti Marci Canonicorum Mantuanorum Cong.* circa annum Domini 1194. originem sumpsit a quodam Venerabili Sacerdote Alberto Spinula, seu alias de Formigola, qui habita potestate a Sede Apostolica erigendi Collegium Canonicorum Regularium secundum Ordinem Divi Marci, locum pro Monasterio ædificando habuit ab Abbate S. Andreæ, & simul ab aliis Mantuanis civibus prædia, & reditus pro Canonicis sustentandis obtinuit, atque ita suæ Congregationi fundamenta posuit. Et fuit approbata, & confirmata ab Innocentio III. & Gregorio IX. Const. *Piæ postulatio voluntatis*. Sic refert Tamburin. *loc. cit. num.* 33. At Barbosa *loc. cit. verb. Canonici Regulares Mantuani*, & *cit. lib.* 1. *Jur. Eccles. univers. c.* 41. *num.* 110. dicit, quod hic Ordo refertur institutus a S. Marco, sed Monasterium Mantuanum fundavit ejus Urbis Episcopus Henricus anno 1150. Pontifice Eugenio II. Desiit autem hæc Congregatio, & eorum Monasterium S. Marci a Guillelmo Mantuæ Duce concessum fuit Monachis Camaldulensibus, obtenta prius a Sede Apostolica facultate, ut refert Tamburin. *loc. cit.*

Cruciferorum Sancti Cleti Canonicorum Regularium Cong. fertur instituta a B. Cleto Lini Successore, vel a Ciriaco Episcopo tempore Constantini Magni. Hæc Congregatio fuit reformata ab Alexandro III. ut fatetur Gregorius XIV. Const. 13. incip. *Romanus*. Ceterum approbata fuit ab Urbano VIII. Const. incip. *Cum antecessor*, quam refert Tamburin. *loc. cit. num.* 34. & vivere sub Regula S. Aug. tradit Pennott. *in Histor. tripartit. Canon. Regul. lib.* 2. *cap.* 74. 40

Sancti Spiritus in Saxia Canonicorum Congr. sic dicta, vel quia Collegium sub tutela, & patrocinio Sancti Spiritus constructum est sub saxo, seu Castro Neronis, vel quia Saxones Germaniæ populi ibi olim habitarunt, instituta est ab Innocentio III. anno 1197. Huic enim Pontifici oranti facta est vox de Cœlo dicens: *Innocent, vade piscatum ad Tiberim fluvium*: Re cum S. R. E. Cardinalibus communicata ad Tiberim se contulit, & laxatis retibus, prima vice octuaginta septem, secunda vero trecentos & quadraginta extraxit infantes abortivos ab impiis matribus suffocatos, & in Tiberim projectos. Non defuit piissimo Pontifici remedium divinitus revelatum: Congregatio enim quamplurimis piis hominibus eos ad curam Hospitalis Sancti Spiritus, quod Romæ circa annum 1201. construxit, præfecit. Eorum cura est Peregrinos, & infirmos suscipere, & curare, ac pueros, & infantes alere; confirmata fuit hæc Congregatio ab ipso Innocentio Constitut. 7. incip. *Inter opera pietatis*, 13. *Kalend. Jul.* 1204. Subsunt hi Religiosi Jurisdictioni, & correctioni Præceptoris Generalis, qui modo a Summo Pontifice eligitur, & Commendator Sancti Spiritus nuncupatur. 41

Eremitarum Sancti Augustini Ordo a quonam tempore incœperit? Variant Historici; Quidam enim dicunt, incœpisse tempore Divi Augustini, quos fuse rejicit Pennottus *in Histor. tripartit. Canonicor. Regular. lib.* 1. *fere per totum*. Alii in D. Guillelmum Aquitaniæ Du- 42

rem, & Pictavienfium Comitem originem referunt. Alii in B. Joannem Bonum Mantuanum, Alii alio modo. Unde decifionem relinquendo proprii Ordinis Scriptoribus, quafdam Congregationes Eremitarum S. Auguftini referemus.

43 *Sancti Guillelmi Eremitarum Congr.* fic dicta a Sancto Guillelmo Aquitaniæ Duce, & Pictavienfium comite ejus Fundatore incœpit circa annum 1156. Hanc Congregationem fuiffe inftitutam fub Regula Sancti Benedicti fcribunt varii Hiftorici, ut videre eft apud Tamburin. *loc. cit. num.* 37. Jo. Marquez *de vera origine Eremitarum Sancti Auguftini cap.* 13. §. 11. Barbofam *lib.* 1. *Jur. Ecclefiaft. univerf. cap.* 41. *num.* 64. qui tamen ibidem dicit, verius effe, fuiffe inftitutam fub Regula Sancti Auguftini, uti tenent Nauclerus *volum.* 2. *gen.* 40. & 41. Bellarmin. *in Chronol. in fin. lib. de Scriptorib. Ecclef. fub anno* 1241. & alii paffim dicentes, talem Congregationem vocari communiter Guillelmitarum Ordinis Sancti Auguftini.

44 *Jambonitarum Eremitarum Congr.* fic dicta, quia incœpit a B. Joanne Bono Mantuano apud Cæfenam in loco, qui dicitur Badriolum, paulo ante Innocentium III. S. Antonin. 3. *part. tit.* 24. *cap.* 1[illegible]. Vite Pernot. *cit. l.* 2. *cap.* 47. & [illegible] Tamb. *loc. cit. num.* 38.

45 *Sancti Hieronymi in Hifpania Eremitarum Congr.* [illegible] fuit, feu reformata fub Regula S. Auguftini, & Patrocinio S. Hieronymi a D. Petro Fernandez nobili Caftellano anno [illegible] tempore Urbani V. Licet alii alium hujus Ordinis faciant Auctorem, ut refert Barbofa *lib.* 1. *Jur. Ecclef. univerf. cap.* 41. *num.* 144. Prædictus igitur Religiofus vir una cum variis fociis Eremiticam, & fatis afperam vitam ducens cum eifdem decrevit Eremitarum S. Hieronymi titulum affumere. Unde iifdem fociis in unum collectis ad Ulpianæ locum Toletanæ Diœcefis, in quo Sacellum S. Bartholomæo Apoftolo dicatum invenerunt, fuo fancto Inftituto & Ordini fundamenta fecerunt, ejufque approbationem, & confirmationem fub Regula S. Auguftini a Gregorio XI. obtinuerunt anno 1373. ut refert Silvefter Marulus *in Ocean. Relig. lib.* 3. *p.* 202. Hinc prædictum S. Bartholomæi Monafterium eft conftitutum caput hujus Congregationis, quæ in Hifpaniis plurima fatis pulchra habet Monafteria, & præcipue celeberrimum illud Sancti Laurentii in Efcuriali a Philippo II. Hifpaniarum Rege magnificentiffime extructum. Barbofa *loc. cit. num.* 144. Tamburin. *loc. cit. num.* 39. & plures alii apud ipfos.

Beati Petri de Pifis Eremitarum Cong. inftituta fuit a nobili viro Pifano Petro Gambacurta fub Regula S. Auguftini, & patrocinio S. Hieronymi anno Domini 1380. Primum hujus Congregationis Monafterium, Caputque Ordinis extructum eft in honorem Sanctiffimæ Trinitatis apud Ceffanam in Territorio Urbini, qui ob aeris amænitatem, & Situs pulchritudinem Monsbellus appellatur. Tambur. *loc. citat. num.* 40. Barbofa *loc. cit. num.* 148. Paul. Morigia *de Origin. Relig. lib.* 1. *cap.* 31. & alii. 46

Illicetana Eremitarum S. Auguftini de Obfervantia Cong. fic dicta a Monafterio de Silva lacus, Illiceto a multitudine Illicum nuncupato, initium habuit a Magiftro Bartholomæo Veneto anno Domini 1387. Tamburin. *loc. cit. num.* 42. Morigia *loc. cit. cap.* 49. Barbofa *loc. cit. num.* 94. 47

Carbonaria S. Auguftini Eremitarum Cong. in Terra laboris Regni Neapolitani, vulgo Campagna, modo S. Joannis de Neapoli nuncupata, originem habuit a Patre Simone Cremonenfi anno Domini 1399. Tamburin. *loc. cit. num.* 43. Barbofa *loc. cit. n.* 94. 48

Perufina Eremitarum S. Auguftini Cong. alias Sanctæ Mariæ de populo nuncupata, in Provincia Umbriæ per aliquot Religiofos Auguftinianos incœpit anno 1424. Tambur. *loc. cit. num.* 44. Barb. *loc. cit. n.* 94. 49

Lombardiæ Eremitarum S. Auguft. Cong. ortum habuit anno 1444. a Patre Joanne Rocco Papienfi, & a Patre Gregorio Cremonenfi. Tamburin *loc. cit. num.* 45. & Barbofa *loc. cit. num.* 94. 50

Sanctæ Mariæ Montis Hortono Eremitarum S. Auguftini Congr. quinto ab Urbe Patavii milliario initium habuit a Patre Simone de Camerino anno 1460. ut fcribit Tamburin. *loco cit. num.* 46. At Barbofa *loc. cit. num.* 64. vocat hanc Congregationem Montis Orthonii, dicitque fuiffe inftitutam in Marchia Anconitana a d. Patre Simone de Camerino dicto anno 1460. 51

Baptiftellarum Eremitarum S. Auguftini Cong. feu Jannenfis, fic nuncupata a quodam Patre Baptifta Januenfi ejus Fundatore, incœpit anno Domini 1484. Tamburin. *loc. cit. num.* 47. Barbofa *loc. cit. n.* 94. 52

Pollenfis, feu Dulcita Eremitarum S. Auguftini Cong. incœpit circa ann. 1492. & eft fic dicta, quia eam inftituit P. Felix Polles. Barb. *loc. cit. n.* 94. Tamb. *loc. cit. n.* 48. 53

Cala-

Calabria, *seu Zampana Eremitarum S. Augustini Congr.* sic dicta, quia fundata fuit a quodam P. Francisco Zampana Calabrensi, incæpit anno Domini 1502. Tamburin. *loc. cit. num.* 49. Barb. *loc. cit. num.* 94. Paul. Morigia *de Histor. Relig. c.* 49.

55 *Dalmata Eremitarum Sancti Augustini Cong.* incæpit dicto anno 1502. in Dalmatia in Sclavonia. Barb. *loc. cit. n.* 50. Morigia *loc. cit.*

56 *Germanica Eremitarum S. Augustini Congreg.* instituta fuit in Germania a quodam P. Andrea de Proles anno 1514. Tambur. *loc. cit. n.* 51. Paul. Morigia *loc. cit. n.* 49.

57 *Sancti Pauli primi Eremitæ Congr. S. Augustini Hispanica* incæpit in Hispania anno Domini 1530. & ibi quamplura habet Monasteria, & in Italia prope Velitrensem Civitatem habet Monasterium satis illustre. Tamburin. *loc. cit. num.* 52. Morigia *loc. cit. c.* 49. sed jam fuerat erecta alia S. Pauli primi Eremitæ in Regno Hungariæ a B. Eusebio Strigoniensi anno 1215. Pontifice Innocentio III. confirmationem præstante; Fratre Gentili Cardinali ex Ordine S. Francisci Legato Clementis V. in Hungaria anno 1308. Barbos. *loc. c. n.* 126.

58 *Congregationes Eremitarum S. Augustini*, quæ in Generali unione per Alexandrum IV. facta per Constitutionem 6. incip. *Licet Ecclesiæ*, sub eadem denominatione Eremitarum S. Augustini venerunt, ut eas refert Silvester Marulus *in Oceano Religionum lib.* 4. *pag.* 284. & Tamb. *loc. cit. n.* 53. sunt sequentes.

Cong. Eremitarum Vallis Hirsuti.

Cong. Eremitarum de Pœnitentia Jesu Christi.

Cong. Eremitarum S. Augustini Turris Palmarum Firmanæ Diœcesis.

Cong. Eremitarum S. Joannis Boni.

Cong. Eremitarum S. Augustini in loco S. Blasii de Brittinis Fanensis Diœcesis.

Cong. Eremitarum S. Mariæ de Rupe cava Lucensis Diœcesis.

Cong. Eremitarum Sanctissimæ Trinitatis Centum Cellis in Tuscia.

Cong. Eremitarum S. Mariæ de Murrto Pisanæ Diœcesis.

Cong. Sancti Jacobi de Minilio Lucensis Diœcesis.

Cong. Eremitarum Sancti Benedicti de Monte Faboli.

Cong. Eremitarum S. Gulielmi.

59 *Eremitarum Discalceatorum S. Augustini Cong.* admissa, & instituta fuit in Urbe Roma circa annum Domini 1599. ut patet expresse in Const. 63. Clem. VIII. incip. *Decet Romanum Pontificem*, edita die 5. Nov. 1599.

Hæc Congregatio Eremitarum Discalceatorum divisa est in Hispanam, & Italam. Constitutiones Congregationis approbatæ fuerunt a Paulo V. Const. 2. incip. *Sacri Apostolatus*. Et distincta est in quatuor Provincias, Romanam, Neapolitanam, Januensem, & Siculam. Urban. VIII. Const. 58. incip. *Ad uberes*. Congregatio Hispana, quæ ulterius in quatuor Provincias distincta est, confirmata fuit cum propriis Constitutionibus a Greg. XV. Const. 36. incip. *Ad Sacram*. 60

In supradictarum omnium Congregationum S. Augustini formis, & Regula reperiuntur etiam propriæ cujusque Generalis Congregationis Sanctimoniales Deo inservientes cum magno devotionis, & sanctitatis incremento; Tamburin. *loc. cit. num.* 55. & alii passim, docetque communis experientia. 61

Armenorum, *seu modo S. Bartholomæi de Genua Cong.* a quo primo Monasterio in his partibus nuncupatur, ortum habuit in Armenia, temporibus S. Basilii, & deinde ab Armenia, & postea a Græcia, ubi in monte nigro Fratres hujus Congregationis se receperant, a Turcis expulsi, Genuam appulerunt, ibique in Monasterio S. Bartholomæi, relicta S. Basilii Regula, illam S. Augustini, & Constitutiones S. Patris Dominici amplexati sunt, & secundum prædictam Regulam, & Constitutiones profitentur; Silvester Marulus *in Ocean. Relig. lib.* 5. *pag.* 367. Tamburin. *loc. cit. num.* 56. 62

Sanctissimæ Trinitatis Redemptionis Captivorum Congr. instituta est circa annum Domini 1198. a S. Joanne de Matha, & S. Felice Valesio ad captivos e manibus Barbarorum redimendos, & eodem anno 1198. fuit approbata ab Innocentio III. Const. 1. incip. *Operante*, & ab eodem confirmata anno 1209. Constit. 9. etiam incip. *Operante*; Tamb. *loc. cit. num.* 57. Marulus *in Ocean. Relig. lib.* 3. *pag.* 194. Pennott. *in Histor. tripartit. lib.* 2. *cap.* 7. 63

Beatæ Mariæ de mercede Redemptionis Captivorum Congregatio instituta fuit circa annum Domini 1218. in Regno Aragoniæ a S. Raymundo de Pennafort. a Jacobo Aragonum Rege, & a S. Petro Nolasco sic à B. M. V. inspiratis ad liberandos & redimendos captivos, & oppressos a Mauris, tunc fere totam Hispaniam opprimentibus, & confirmata fuit anno 1235. a Greg. IX. Const. 9. incip. *Devotionis vestræ*, Tamb. *loc. c. n.* 58. Barb. *loc. c. num.* 127. 64

Prædicatorum Ordo institutus est a S. Patre Do- 65

Dominico Hispano Canonico Regulari S. Augustini anno Domini 1206. Pontifice Innocentio III. & approbatus, & confirmatus fuit solemniter sub Regula S. Augustini, & propriis Constitutionibus 12. Kal. Januarii 1216. ab Honorio III. Const. 2. incip. *Religiosam vitam*; Tamb. *loc. cit. num.* 59. Barbosa *loc. cit. n.* 117. Miranda *in Manual. Prælatorum t.* 1. *q.* 4. *art.* 3. & alii passim.

66 *Monialium S. P. Dominici Ordo* sub eadem Regula S. Augustini degens jam per Universum totum propagatus celeberrimus est, & floret in die continuis Sanctitatis exemplis, Tamburin. *loc. cit. num.* 60. & communis experientia.

67 *Tertii Ordinis de Pœnitent. S. P. Dominici Cong.* cum sua Regula, & Constitutionibus approbata fuit ab Innocentio VII. anno 1405. Const. incip. *Sedis Apostolicæ*.

68 *Servorum B. Mariæ Ordo* sic dictus, eo quod B. Mariæ Virginis peculiaribus obsequiis addictus sit, institutus fuit sub Regula Sancti Augustini sub anno Domini 1216. a septem nobilibus viris Florentinis, nempe Bonfilio de Monaldis, Amedeo, Bonajuncta, Manetto de Antellis, Alexio Falconerio, Sosteneo de Sosteneis, Uguccione de Ugnccionibus, & denuo confirmatus fuit a Benedicto XI. anno 1304. Constitution. 1. incip. *Dum levamus*. Ex qua Constitutione clare patet, hujusmodi Ordinem fuisse per Sedem Apostolicam antea confirmatum, sed forsan injuria temporum Litteræ confirmationis ante hanc editæ non extant; Tamburin. *loc. cit. num.* 62. Barbosa *loc. citat. num.* 135. Marulus *in Ocean. Relig. lib.* 4. *pag.* 302. & 303. Morigia *in Origine Relig. lib.* 1. *cap.* 35.

69 *Servorum B. Mariæ Reformatorum Congregatio* incœpit temporibus Martini IV. circa annum Domini 1285. Auctore S. Philippo Benitio, & hanc approbavit, iterumque reformationem indixit Clemens VI. anno 1346. Constit. 2. incip. *Regimini*. Urbanus V. anno 1379. Constit. 2. incip. *Sacrosanctæ Romana Ecclesia*, & Pius V. anno 1570. Constit. 103. incip. *Postquam*, Tambur. *loc. cit. n.* 64. Barbosa *loc. cit. num.* 131. & alii.

70 *Beatæ Mariæ Servorum Eremitarum Congr.* incœpit anno 1593. & habet Eremitas in Monte Senario tertio tantum lapide a Florentia distante, qui primævi Instituti modum sequentes, die, ac nocte Deo laudes persolvunt, & confirmata est hæc Congregatio cum præscriptione modi recipiendi Novitios ad Habitum, & Professionem, & cum peculiaribus Constitutionibus a Clemente VIII. Constit. 8. incip. *Decet*; Barbosa *loco cit. n.* 345. Tambur. *loco cit. n.* 63. & alii.

Tertii Ordinis Servorum B. Mariæ Congr. 71 cum sua Regula, & Constitutionibus confirmata fuit a Martino V. anno 1424. Constitut. 15. incip. *Sedis*; Tamburin. *loco cit. num.* 35. & alii.

Fratrum Pœnitentiæ Sanctæ Mariæ Magdalenæ 72 *Ordo* institutus fuit, seu potius renovatus sub Regula Sancti Augustini a quodam Beltramo Gallo in Diœcesi Massiliensi sub anno 1277. temporibus Nicolai III. Tambur. *loco cit. sub n.* 65. Crusenius *in Monast. Augustin. part.* 3. *cap.* 5. Barbosa *loco cit. n.* 137.

Mulierum Pœnitentium Congregatio instituta, 73 seu potius renovata fuit ab eodem S. Viro Beltramo Gallo sub eadem Regula S. Augustini anno 1278. Pontifice Nicolao III. ad refugium mulierum meretricum ad meliorem frugem redeuntium; Tamburin. *loco cit. n.* 66. Barbosa *loco cit. n.* 138. Crusen. *in Monastic. Augustin. part.* 3. *cap.* 5.

Caritatis Fratrum Congregatio instituta est 74 sub Regula S. Augustini tempore Nicolai IV. anno 1290. a Guidone Janvillano S. Georgii Domino in Diœcesi Catalaunensi in Provincia Campaniæ Regni Gallicani ad hospitalitatem exercendam, pauperes in Domibus suis recipiendos, & caritative alendos; Miræus *lib.* 5. *Histor. Monastic. cap.* 21. Crusen. *in Monast. Augustin. part.* 3. *cap.* 10. Barbosa *loco cit. n.* 139. Tambur. *loco cit. n.* 67.

Jesuatorum S. Hieronymi Congregatio instituta 75 est a S. Joanne Columbino Senensi sub Regula S. Augustini, & tutela, ac patrocinio S. Hieronymi anno 1354. & confirmata fuit a Martino V. Constitut. 11. incipient. *Piæ*. Isti Religiosi dicti sunt Jesuati, vel quia in ore primorum Patrum hujus Ordinis frequens erat dulce nomen Jesu, vel quia in primordio Religionis prophetico infantium spiritu fuerint sic appellati; Barbosa *loco cit. numer.* 142. Tambur. *loc. cit. num.* 68. Morigia *in Chronic. Jesuatorum*, & *de Origin. Relig. l.* 1. *c.* 38. & alii.

Monialium Jesuatarum Congregatio fuit insti- 76 tuta ab eodem S. Joanne Columbino circa annum 1358. Paulus Morigia *loc. cit.* Tamburin. *l. c. num.* 69. & alii.

Sancti Ambrosii ad Nemus Congregatio sic di- 77 cta, quia sub invocatione S. Ambrosii erectum fuit Mediolani primum ejus Domicilium in loco extra muros, ubi tempore S. Ambrosii nemus erat, in quod ipse Sanctus se ali-

aliquando ad vacandum Divinis contemplationibus recipiebat, instituta fuit sub Regula S. Augustini a tribus nobilibus Mediolanensibus, nempe Alexandro Crivello, Alberto Besotio, & Antonio Petrasancta circa annum 1375. & confirmata fuit a Gregorio XI. Constitut. 9. incip. *Cupientibus*; Isti Religiosi sub una Congregatione, cujus Caput est dictum Monasterium S. Ambrosii ad Nemus, fuerunt redacti ab Eugenio IV. Const. 22. incip. *Regimini*, & postea hæc Congregatio unita fuit cum Congregatione Fratrum S. Barnabæ Apostoli sub Regula S. Augustini a Sixto V. quam unionem confirmavit Paulus V. Constit. 12. incip. *Pastoralis*, Barbosa *loc. cit. num.* 154. Tamb. *loc. cit. numer.* 70. Morigia *de Relig. cap.* 41. Marulus *in Ocean. Relig. lib.* 1. *pag.* 70.

78 *Apostolorum, seu Apostolinorum Fratrum Congregatio* primam originem traxit a S. Barnaba Apostolo, qui cum ab Apostolis missus fuisset in Insubriam ad prædicandum Evangelium apud Mediolanum, cujus primus Archiepiscopus, seu Episcopus creatus fuit, multi homines ejus prædicationibus inflammati se in unum collegerunt, & vitam more Apostolorum sub tanto Magistro degebant; Verum, eo mortuo, dispersi hujusmodi homines in agris, & Villis eremitice vivebant; Donec horum quidam circa annum Domini 1484. Privilegio Innocentii VIII. sub Regula S. Augustini, emissis tribus votis in communi vivere iterum cæperunt, retento nomine *Congregationis Fratrum Apostolorum*, seu ut vulgo *Apostolinorum*, ut patet ex Constitut. 3. Alexandri VI. incip. *Piæ vitæ*; Et deinde hæc Congregatio unita fuit cum Congregatione S. Ambrosii ad Nemus a Sixto V. & Paulo V. Const. incip. *Pastoralis*; Tamburin. *loc. cit. num.* 71. Barbosa *loc. cit. num.* 155. Morigia *de Orig. Relig. lib.* 1. *c.* 47. Marulus *in Oceano Relig. lib.* 1. *pag.* 37.

79 *Sancti Hieronymi de Fesulis Fratrum Congregatio* sic dicta quod Fesulis antiquissima Tusciæ Urbe, cujus nunc vestigia vix extant, non longe a Florentia incæperint, instituta est sub Regula S. Augustini circa annum 1460. a Carolo Romena, seu Romensi Comite Montis Granelli, & fuit approbata ab Innocentio VII. & Gregorio XII. Constit. incip. *Sacrum*, in qua confirmat Bullam Innocentii VII. quæ non fuerat expedita ob mortem ipsius Pontificis, & eam iterum confirmavit expresse sub Regula S. Augustini Eugenius IV. Constitut. 21. incip. *Super gregem*, Barbosa *loco cit. num.* 7. Morigia *de Origin. Relig. lib.* 1. *cap.* 38.

Hospitalitatis, & infirmis servientium Congregatio S. Joannis Dei, ab eodem Sancto instituta est sub Regula S. Augustini anno 1538. & vulgo per Italiam ejusdem Religiosi appellantur *Fate bene Fratelli*. Hanc Congregationem confirmavit S. Pius V. Constit. 143. incip. *Licet ex debito*, & eam confirmavit Clem. VIII. Constitut. 44. incip. *Romani Pontificis*; Hæc Congregatio modo divisa est in duas, scilicet Hispanam, & Italam; utraque tamen vivit sub Regula S. Augustini; Tamburin. *loco cit. num.* 73. Barbosa *loco cit. num.* 161. Marulus *in Oceano Rel. lib.* 5. *pag.* 430. Pennottus *in Histor. tripart. lib.* 2. *cap.* 74. 80

Sancti Pauli primi Eremitæ Congr. Lusitana instituta est sub Regula S. Augustini circa annum Domini 1562. Tamburin. *loco cit. n.* 74. Pennottus *cit. lib.* 2. *cap.* 74. ubi dicit, fuisse jam antea institutam in Ossa rupe quadam satis aspera ejusdem Provinciæ. 81

Sanctissimæ Trinitatis Redemptionis Captivorum Reformatorum, & Discalceatorum Congregatio instituta fuit anno 1599. prout apparet ex Constitutione Clementis VIII. incip. *Ad militantis Ecclesiæ regimen*; Tambur. *loc. cit. num.* 75. & alii. 82

Discalceatorum Reformatorum Sanctissimæ Trinitatis Redemptionis Captivorum Congreg. Gallica similis Instituti, ac antea dicta, fuit erecta in Gallia auctoritate Gregorii XV. & Urbani VIII. ut apparet ex Litteris de ejus Ordine datis a Cardinali Octavio Bandino Ordinis Sanctissimæ Trinitatis Redemptionis Captivorum Protectore, *sub die* 27. *Febr.* 1624. incip. *Cum universæ Congregationi*, & ex ejusdem Urbani VIII. Const. incip. *Alias a Nobis*, *sub die* 28. *Februar.* 1631. apud Tamburin. *loc. cit. num.* 76. 83

Discalceatorum Reformatorum B. Mariæ de Mercede Congregatio initium habuit circa annum Domini 1613. sollicitante P. Joanne Baptista a Sanctissimo Sacramento; Quam reformatam novam Congregationem confirmavit Paulus V. Const. incip. *Inter omnes*; Et hujus reformatæ discalceatæ Congregationis Fratres separavit totaliter a Calceatis, & item Vicarium Generalem pro ipsis creavit Greg. XV. Const. incip. *Apostolici muneris sollicitudo*; quod & confirmavit Urbanus VIII. Constitut. incip. *In sede*; Tamburin. *loco cit. num.* 77. & alii. 84

Sancti Antonii Abbatis in Flandria Congr. instituta est anno 1615. sub Pontificatu Pauli 85

 li

II V, a quo est ei data Regula Sancti Augustini, & ejus unicum Monasterium Castellerum nuncupatum, subjectum est Provinciali Belgico Augustiniano, salvis tamen hujus Congregationis particularibus Constitutionibus, & Privilegiis; Tamb. *loc. cit. num.* 78. Barbosa *loc. citat. num.* 165.

86 *Alexianorum Fratrum Congregatio* sic dicta, eo quod ejus Alumni S. Alexium sibi in Patronum delegerint, instituta fuit a piis quibusdam viris circa annum Domini 1309. Hos Regulæ S. Augustini addixit Henricus Surdemanus ex Familia Eremitica S. Augustini, ut refert Crusenius *in Monast. part.* 3. *c.* 11. ubi addit, ab Officio sepeliendi mortuos, quod est eorum principale Institutum, vocari *Vespillones*; De cetero sunt simpliciter Laici, nullis Sacris initiati; Miræus *de Origin. Ord. S. August. lib.* 1. *cap.* 28. Tamb. *loc. cit. num.* 79. Barb. *loc. cit. num.* 141.

87 *Bonorum hominum Congr.* sub Regula S. Augustini instituta fuit circa ann. 1257. a quodam Richardo Cornubiæ Comite Henrici III. Regis Angliæ fratre, qui ædificato Monasterio in Villa Berranstendiensi vigesimo quinto a Londino milliario, ibi cum aliquot bonis hominibus, & Religiosis viris Regulam S. Augustini observabat; Tamb. *loc. cit. num.* 80. Morigia *in Histor. Relig. c.* 72.

88 *Clericorum Hospitalariorum Cong.* instituta fuit circa annum 1300. a P. Augustino Novello Cancellario primum Manfredi Regis Siciliæ, deinde Pœnitentiario, & a secretis, & Confessionibus Bonifacii VIII. electo in septimum Generalem Eremitarum S. Augustini, quo munere rejecto hanc Familiam erexit Senis sub Regula S. Augustini, quam Congregationem confirmavit idem Bonifacius VIII. Barb. *loc. cit. n.* 140. Tambur. *loc. cit. n.* 81. Crusen. *in Monast. part.* 3. *c.* 10.

89 *Clericorum vitæ communis Congr.* sic dicta, eo quod ejus alumni in communi vivant Apostolorum more, instituta fuit sub Regula S. Augustini anno 1376. a Gerardo Daventriensi ad Isalam fluvium in Germania inferiore, nato in Urbe Episcopali Daventria Archiepiscopi Trajectensis Suffraganea; Barb. *loc. cit. n.* 145. Tamb. *loc. cit. num.* 82. Morigia *in Histor. Relig. c.* 58. Marulus *in Ocean. Religion. l.* 3. *pag.* 192.

90 *Theatinorum Clericorum Congr.* instituta est circa annum 1524. sub Regula S. Augustini a Joanne Petro Caraffa Neapolitano Archiepiscopo Theatino, postea Summo Pontifice Paulo IV. Unde ejus Clerici dicti sunt Theatini: Is enim resignato in manibus Summi Pontificis Episcopatu, una cum S. Cajetano Thienensi, & Bonifacio Alexandrino, & D. Paulo Consiliario Romano, facta solemni Professione, Romæ primo suam Congregationem fundarunt, quam confirmavit Clemens VII. Constit. incip. *Exponi*; Hanc Congregationem dictus Joannes Petrus Caraffa univit cum Somaschensi, sed postea ad Summum Pontificatum assumptus, & Paulus IV. dictus, Theatinorum Congregationem a Somaschensi separavit, & pristinum solum Institutum servare coegit, ut in ejus Const. incip. *Aliquot ab hinc annis*. Barb. *loc. cit. num.* 158. & 160. Tambur. *loc. cit. num.* 83. Morigia *in Orig. Religion. lib.* 1. *cap.* 76. Marulus *in Oceano Religion. lib.* 4. *pag.* 368.

Sancti Pauli Decollati, *seu Barnabitarum Congregat.* sic dicta, quod Sanctum Paulum præcipue elegerit in Patronum, instituta est a tribus nobilibus Mediolanensibus, nempe Bartholomæo Ferrario, Jacobo Antonio Morigia, & Antonio Maria Zacharia anno 1526. Dicuntur hujus insignis Ordinis Religiosi vulgo *Barnabitæ* a Collegio S. Barnabæ Apostoli, quod primum Mediolani habuerunt, & Caput Ordinis statuerunt. Hunc insignem Ordinem approbavit, & confirmavit Clemens VII. Constit. 37. incip. *Vota*. Barbosa *loc. cit. num.* 159. Tambur. *loc. cit. num.* 84. Morigia *in Origine Religion. lib.* 1. *cap.* 66. Marulus *in Oceano Relig. lib.* 5. *pag.* 396. 91

Boni Jesu Clericorum Regularium Congregat. in Civitate Ravennæ instituta fuit circa annum 1526. a quadam Virgine Margarita ejusdem Civitatis, ministerio duorum Sacerdotum ejusdem Urbis, Domini Leonis, & Domini Hieronymi, qui primi tunc Ordinem professi sunt sub Regula S. Augustini cum propriis Constitutionibus. Pennott. *in Histor. tripartit. Canonicor. Regular. lib.* 2. *cap.* 74. Marulus *in Ocean. Religion. libr.* 5. *pag.* 398. Tamb. *loc. cit. n.* 85. Barb. *loc. cit. n.* 157. 92

Clericorum Regularium Somaschæ, *seu S. Majoli Congregatio* sic dicta a primo Monasterio constructo in Somascha Pago inter Mediolanum, & Bergomum, & a celebri Collegio S. Majoli in Civitate Papiæ, instituta fuit a B. Hieronymo Æmiliano Patritio Veneto circa annum 1526. & confirmata fuit a Paulo III. Constit. incip. *Ex injuncto*, & S. Pius V. sub Regula S. Augustini reposuit, & nomen ipsi Congregationi imposuit, nempe Clericorum Regularium S. Majoli Papiæ, seu Somaschæ; ut in ejus Constitut. incip. *Injunctum*; Huic Con- 93

Congregationi Joannes Petrus Caraffa Episcopus Theatinus univit suam Congregationem Theatinorum, sed postea ad Summum Pontificatum assumptus, & Paulus IV. dictus, Theatinorum Congregationem a Somaschensi separavit, & pristinum solum Institutum servare coegit, ut in ejus Constitut. incip. *Aliquot ab hinc annis*. Tambur. *loc. cit. num.* 86. Barbosa *loc. cit. num.* 160. Morigia *de Origine Religion. lib.* 1. *cap.* 68. Marulus *in Oceano Religion. lib.* 5. *pag.* 394.

94 *Ministrantium infirmis Clericorum Regularium Congregatio* instituta est a Sancto Camillo de Lellis Sacerdote Neapolitano ex Oppido Bucclanico Diœcesis Theatinæ oriundo, egregiæ Sanctitatis Viro circa annum 1586. & tunc sub Instituto simplicis Congregationis eam approbavit Sixtus V. Constitut. 15. incip. *Ex omnibus*; Et postea sub Instituto Religionis cum quatuor votis solemnibus, incluso scilicet quarto de perenni ministerio ægrotantibus exhibendo, etiam peste laborantibus, fuit confirmata a Gregorio XV. Constitutione 27. incip. *Illius*, & de hac Congregatione multa habentur in Constitutione 75. Clementis VIII. incip. *Superna*. Barbosa *loco citat. n.* 199. Tamburin. *loc. cit. nu.* 87. Marulus *in Oceano Religion. libr.* 5. *pag.* 426. Pennot. *in Historia tripart. lib.* 2. *cap.* 74. ubi asserit Alumnos hujus Congregationis vivere sub Regula S. August.

95 *Minorum Clericorum Regularium Congreg.* a VV. August. Adarno Januen. & Francisco, ac Augustino Caraccioli Neapolitanis, æque pietate, ac Nobilitate conspicuis, ære vulgaris Anno MDLXXXVIII. orta est. Eam illico summus ille, ac vere maximus Pontifex Sixtus V. tanta benignitate & studio est complexus, ut nedum Bulla incip. *Sacræ Religionis*, instar cæterorum regularium Ordinum approbaverit, sed ei insuper honoris ergo & in proprii amoris pignus ac argumentum *Minoritarum* titulum communicarit. Eandem plurimi qui Sixto successere Pontifices confirmatione Apostolica, & privilegiis amplissimis ornavere. Gregorius nempe XIV. Bulla incip. *Ut ea quæ ad Religionis propagationem*. Et alia incip. *Romanus Pontifex*. Clemens VIII. Bulla incip. *Sacræ Religionis propagationem*. Paulus V. Bulla incip. *Decet Romanum Pontificem*. Et alia incip. *Cum sicut nobis*. Et ne diutius immoremur, novissime Benedictus XIII. Bulla incip. *Sacrosanctum Apostolatus Officium*.

Ad tria vota consueta hæc Congregatio addit quartum de Ecclesiasticis dignitatibus non ambiendis, quæ omnia quotannis renovat in pervigilio Epiphaniæ: & supra consueta cæterorum Ordinum munia, tum orandi, tum psallendi, tum concionandi, tum Sacramenta fidelibus ministrandi, aliaque in Dei cultum, in Ecclesiæ splendorem, in sui & proximi utilitatem uergentia peragendi, id habet proprium, & peculiare, ut perpetuo suos alumnos in orbem singulis horis diei ante Sanctissimæ Eucharistiæ Sacramentum Orationi mentali per horam velit addictos: qui propterea etiam *semper orantes* populari prænomine nuncupantur.

Plurimos huc usque viros pietate insignes, & doctrina celebres edidit hæc Congregatio, quas in Chronico Ordinis Romæ edito typis Joannis Francisci Buagni anno 1710. fuse recenset Pisellus, *lib. prim. cap. prim.*

Sub Regula S. Augustini militarunt, & adhuc militant etiam plures Ordines Militares, seu Equestres, & in primis *Equestris Ordo Sancti Lazari*, alias de anno 391. institutus, & a Gregorio IX. qui simul Regulam Sancti Augustini his Equitibus servandam tradidit, confirmatus, seu, ut verius videtur, Alexander IV. eumdem Ordinem sub dicta Regula Sancti Augustini approbavit Constitut. 1. incip. *Cum a Nobis*. Hic tamen Ordo unitus fuit Ordini S. Mauritii a Gregorio XIII. Const. incip. *Pro commissa*, quam unionem approbavit etiam Clemens VIII. Const. 202. incip. *Decet*. 96

Equestris Ordo Sancti Sepulcri secundum Mennenium *in lib. de Symbol. & Origin. Equestr. Ordinum tit. Ordo Equit. Sancti Sepulcri*, & Patrem Marianum a Malco Minorum de Observantia *part.* 2. *libr.* 13. *cap.* 4. *suæ Terræ sanctæ illustratæ*, fertur institutus a Sancto Jacobo Apostolo primo Episcopo Sanctæ Civitatis Hierusalem anno 96. post Nativitatem Christi, & 63. post ejus mortem, ad hoc ut assisterent Custodiæ Sanctissimi Sepulcri Domini nostri Jesu Christi. Alii volunt, Fundatorem hujus Ordinis fuisse invictissimum Imperatorem Heraclium, ex quo ipse acquisierit S. Sepulcrum, & S. Crucem. Alii dicunt, Fundatorem fuisse Constantinum Magnum, ex quo ejus Mater S. Helena Crucem, & Monumentum Dominicum reperisset, ibique magnificas ædes construxisset, & custodiam seu curam Militibus quibusdam S. Sepulcri nuncupatis demandasset. Alii tenent, Fundatorem fuisse Carolum Magnum, ex quo ipse ab Aarone Principe Saraceno circa annum Domini 97

800.

800. dono accepit Ecclesias Sanctissimi Sepulcri, Calvarii, Montis Oliveti, & Civitatis Hierusalem. Alii communius sustinent, fuisse hunc Ordinem Equestrem S. Sepulcri sub Regula S. Augustini fundatum a Gotefrido Bullione primo Hierusalem Rege post recuperationem Sanctæ Civitatis anno 1099. Hic Ordo anno 1484. unitus fuit ab Innocent. VIII. præclarissimo Ordini Equestri tunc Rhodiano, nunc Melitensi. At Alexander VI. anno 1496. considerans, quod Equites Melitenses emittunt Votum Castitatis, quod non emittunt Equites S. Sepulcri, de novo istos ab illis sejunxit, ac divisit, concedendo facultatem nostro Guardiano Sacri Montis Sion Hierusalem tamquam Commissario Apostolico creandi Equites Sancti Sepulcri; quæ concessio fuit iterum confirmata a Summis Pontificibus Leone X. Clemente VII. & Urbano VIII. & in praxi feliciter perseverat, ut videre est apud P. Petrum Antonium de Venetiis *in Viridario Seraphico Historico*, *tom.* 1. *par.* 1. *cap.* 20. & *tom.* 2. *par.* 7. *c.* 8. ubi per extensum dat modum, & formam eos creandi, & dat formulam Litterarum, quæ ipsis novellis creatis Equitibus Sancti Sepulcri a dicto nostro Guardiano Hierusalem in dies conceduntur; sed de his uberius infra, cum de Religione Seraphici Patris nostri Francisci.

98 *Equestris Ordo S. Joannis Hierosolymitani*, *seu Melitensis* sub Regula S. Aug. & propriis Constitutionibus quando, & a quo fuerit institutus? Vide verb. *Hierosolymitani Equites per tot.* ubi multa ad rem.

99 *Equestris Ordo S. Mariæ Teutonicorum* sic dictus, quod sub Patrocinio Beatissimæ Virginis a Teutonicis, & pro natione Teutonica institutus sit Hierosolymis sub Regula S. Augustini an. 1119. a quodam Viro nobili Teutonico, cujus nomen apud nullum Scriptorem, quem legerit, testatur se invenisse Barbosa *lib.* 1. *Juris Ecclesiastic. cap.* 41. *nu.* 167. & *in Summa Apostolic. Decis. verb. Equites S. Mariæ Teutonicorum*; ubi dicit, quod dictus Ordo fuit primum dicto anno 1119. Calisto II. Pontifice institutus sub sodalitii specie ad recreandos Hierosolymis, & excipiendos peregrinos Gentis Germanicæ; deinde vero ad tutandum eosdem ab incursionibus Barbarorum, confirmatus est Ordo a Cœlestino III. anno 1192. Barbosa *loc. cit.* Tambur. *loc. cit. nu.* 92. Morigia *de origine Relig. libr.* 4. *cap.* 3. Marulus *in Oceano Religion. lib.* 3. *pag.* 212. & alii.

Equestris Ordo S. Joannis Acconensis, & *S.* 100 *Thomæ Martyris* imitatione prædictorum erectus est sub Regula S. Augustini, & protectione S. Thomæ Martyris, a quo nomen desumpsit, ut constat ex Bullis Summorum Pontificum apud Mennenium *de Equestr. Ordin. symbol.* & *Orig. pag.* 38. ubi refert hanc inscriptionem, ibi: *Magistro*, & *Fratrib. Militiæ Hospitalis S. Thomæ martyris Cantuarien. Acconen.* Item ex Bulla Alexandri IV. ibi: *Thomæ Magistro*, & *Fratribus Hospitalis Sancti Thomæ Martyris Acconen.* Vocantur etiam Sancti Joannis Acconensis Milites, qui ad exemplum Equitum S. Joannis Hierosolymitani in Accone Civitate, seu Ptolemaide infirmis inserviebant; Franciscus Mennenius *loc. c.* Tamburin. *loc. c. n.* 93.

Equestris Ordo Sancti Jacobi in Hispania, ut 101 tradunt Lucas Episcopus Tudensis, Vasæus, Didacus Valera, Ambrosius de Morales, Illescas in *Histor. Pontif. part.* 1. *lib.* 4. *cap.* 81. Fr. Emmanuel *qu. Regular. tom.* 1. *quæst.* 5. *art.* 5. apud Barb. *cit. c.* 41. *num.* 168. & *in Summa Apostolic. Decis. verb. Equites S. Jacobi de Spatha apud Hispanos num.* 2. (qui tamen eos non sequitur, sed cum aliis tenet contrarium) dicunt, quod institutus fuerit a Ramiro I. Castellæ Rege, qui cum parva manu ingentes Maurorum copias vicisset anno 846. ad amnem Clavigium, quem Hispani vocant *Clauyo* ducente Christianorum copias Sancto Jacobo Apostolo, quem Rex ipse album prementem equum, ac vexillum rubra Cruce distinctum manu præferentem ante acies conspicatus est, in tanti Protectoris honorem hanc sacram Militiam instituit. Alii hujus Ordinis originem referunt ad Alphonsum IX. Castellæ Regem, qui ensiferis adjutoribus memorabili ad Navas Tolosanas victoria potitus, hujusmodi Milites in unum collectos, privatis rebus in commune collocatis, Equites ad Fidei defensionem contra Infideles suscipiendam ordinavit. Ipse autem Barbosa *loc. citat.* dicit, quod Equites Sancti Jacobi de Spatha apud Hispanos instituti sunt sub Regula Sancti Augustini a quibusdam Hispanis Legionensibus, & Gallecis, qui, bonis in commune collatis, se, suaque devovere tutandis Christianis a Maurorum incursionibus, iis maxime, qui ad Sanctum Jacobum Compostellanum peregrinarentur, ope, & cura Canonicorum Regularium Sancti Eligii, cujus Cœnobium non longe distat a Compostella. Et hoc anno 1170. Pontifice Alexandro III. Alphonso IX. Castellæ Rege. Utcumque sit, certum est, hunc Or-

Ordinem fuisse approbatum a dicto Alexandro III. Constit. 5. incip. *Benedictus Deus* 3. *Nonas Jul.* 1175.

102 *Equestris Ordo S. Jacobi in Lusitania* eadem habet initia, quæ Ordo S. Jacobi in Hispania, & eamdem S. Augustini Regulam profitetur, Et hujus Ordinis privilegia habentur in Constitutione 32. Gregorii XIII. incip. *Ex Apostolicæ Sedis*; & in Constit. 24. Pauli V. incip. *Majestatis*; in qua concedit, ut Equites S. Jacobi de Spatha Regni Portugalliæ contra Infideles per quinquennium militantes, ejusdem Militiæ Commendas consequi possit; Tambur. *loc. cit. n.* 95. Barbos. *in Summa verb. Equites S. Jacobi apud Lusitanos, & cit. c.* 41. *n.* 169. & alii apud ipsos.

103 *Equestris Ordo S. Mariæ Gloriosæ apud Italos*, ut refert Barb. *cit. cap.* 41. *n.* 171. *& in Summa verb. Equites S. Mariæ Gloriosæ apud Italos*, qui reponit ipsum inter Militares Regulam S. Augustini observantes, institutus est a P. Bartholomæo de Vicentia Ordinis Prædicatorum ejusdem Urbis Episcopo anno 1233. Pontifice Gregorio IX. Tamburin. autem *loc. cit. num.* 96. cum aliis dicit, fuisse institutum temporibus Urbani VI. Cum enim Bononiæ, & Mutinæ tunc temporis nobiles quidam viri a publicis oneribus alienari, prædicto Pontifici supplicassent pro Nova Militia hac instituenda, horum precibus annuit, atque ita novus hic Ordo erectus est, & floret maxime Bononiæ & Mutinæ sub nomine S. Mariæ Matris Domini.

104 *Equestris Ordo S. Mariæ de Mercede* institutus fuit a Jacobo I. Aragoniæ Rege sub Regula S. Augustini anno 1218. Pontifice Honorio III. Barbosa *cit. c.* 41. *n.* 171. *& in Summa verb. Equites S. Mariæ de Mercede apud Aragonios*, Marulus *in Oceano Relig. lib.* 6. *pag.* 335. ubi dicit, fuisse extinctum non sine maximo Captivorum Fidelium damno. Quem Ordinem militasse sub Regula Sancti Benedicti multi contendunt cum Tamburino *loc. cit. q.* 5. *num.* 80.

105 *Equestris Ordo S. Mariæ de Monte Carmelo apud Gallos* institutus est a Philiberto Nerestano Gallo sub Regula S. Augustini anno 1607. Pontifice Paulo V. regnante in Gallia Henrico IV. & fuit approbatus a dicto Paulo V. Const. 41. incip. *Romanus*. Barb. *cit. cap.* 41. *n.* 173. & alii.

ARTICULUS IV.

Quoad tertiam principaliorem Regulam, & militantes sub ipsa.

TErtia principalior Regula est Sancti Benedicti ab eodem Sancto instituta circa annum 500. sub Pontifice Symmacho, ut refert Barbosa *lib.* 1. *Juris Eccles. univers. c.* 41. *n.* 35. Vel circa annum 520. ut referunt Miranda *tom.* 1. *q.* 4. *art.* 2. Tamburin. *de Jur. Abbat. tom.* 2. *disp.* 24. *q.* 5. *num.* 3. Brugnol. & alii. Sub hac Regula plures erectæ sunt, & militant Congregationes, & Ordines, quorum 85. adducit Tamburin. *cit. disput.* 24. *q.* 5. *per tot.* Bordonus, & alii. 1

Specuensis, *sive Cassinensis*, *aut Benedictina Congregatio* est prima dicti Ordinis fundata ab ipso Sanctissimo Patriarcha Benedicto anno 520. in sacra specu Sublacensi, quo in loco ipse S. Benedictus primis suis discipulis Mauro, Placido, Fausto, & aliis viva Regula extitit, & postmodum anno 528. ad Cassinum Montem (Divina sic disponente gratia) eadem Congregatio translata fuit. Et ideo *Specuensis*, seu *Cassinensis*, aut *Benedictina* a Scriptoribus appellatur. *Specuensis* quidem a prima S. Benedicti Conversionis habitatione in dicta specu: *Cassinensis* a traditione Regulæ, quæ in Monte Cassino Divinitus eidem Sancto Patriarchæ Benedicto data est: *Benedictina* autem ab ipsius Sancti nomine. *Cassinensis* tamen appellatio est frequentior cum addito alias *Sanctæ Justinæ de Padua*, de qua infra. Tamburin. *loc. cit. num.* 3. Joann. Trithemius *de vir. Illustribus Ord. S. Benedicti lib.* 1. *cap.* 3. Arnold. Wion *part.* 1. *ligni vitæ tract. de nobilissim. Aniciorum familia* §. 10. & *part.* 2. *c.* 11. & alii. 2

Sicula Congregatio instituta fuit circa annum Domini 536. a S. Placido Abbate, & Martyre, uno ex primis S. Benedicti discipulis, & ejus consanguineo, qui postea Messanæ una cum sociis a Manucha Barbaro Tyranno martyrio coronatus est *die* 5. *Octob. anni* 541. Tamburin. *loc. c. num.* 4. Arnold. Wion 2. *par. ligni vitæ lib.* 3. *par.* 247. *& eod. lib. pag.* 317. & alii. 3

Gallica Congregatio a S. Mauro Abbate uno pariter ex primis Sancti Benedicti Discipulis, & ejus consanguineo, & condiscipulo S. Placidi instituta fuit in Gallia circa annum Domini 542. in Monasterio Glanofoliano; Unde & Congregatio *Glanofoliana* a primo hoc Monasterio 4

ſario, & *Marina* a *Marco* fundatore, & *Gallica* a *Ragiona* nuncupatur. Tamburin. *loc. cit. num.* 4. Vincent. Bellovacen. *in ſpecul. Hiſtor. lib.* 21. *cap.* 67. Trithemius *de vir. Illuſtrib. S. Benedicti lib.* 3. *cap.* 2. & alii.

5 *Benchorenſis Congregatio in Hibernia* a Sancto Comogello Abbate fundata fuit circa annum Domini 570. & Benchorenſis appellata eſt a primi Monaſterii nomine. Tamburin. *loc. cit. num.* 6. Arnold. Wion 2. *part. ligni vitæ lib.* 4. *cap.* 11. Carolus Sigon. *de Reg. Ital. lib.* 2. *ſub anno* 613. & 614. Petrus Record. *Hiſt. Mon. giornat.* 1. *de Ordine S. Benedicti*, & alii.

6 *Sancti Auguſtini Cantuarienſis Congregatio in Anglia* fuit inchoata circa annum 596. a prædicto S. Auguſtino Cantuarienſi Archiepiſcopo, & eſt ſic nuncupata ab ejus nomine. Dictus S. Auguſtinus erat Italus Romanus Monachus, & Præpoſitus Monaſterii S. Andreæ Ordinis Sancti Benedicti. Unde miſſus a S. Gregorio Papa I. cum aliquot ſociis Monachis in Angliam ad illius gentis converſionem, ibidem inchoavit prælatam Congregationem, creatus deinde Cantuarienſis Archiepiſcopus. Tamburin. *loc. c. n.* 7. Beda *in Hiſtor. Angliæ. lib.* 1. *a cap.* 21. & *lib.* 2. *cap.* 2. & 3. Trithemius *lib.* 4. *cap.* 48. Arnoldus Wion 2. *par. ligni vitæ lib.* 2. *cap.* 26.

7 *Vallerlarenſis*, *ſeu Sirbitana Congregatio* inchoata fuit circa annum Domini 610. a Sanctis Viris Donato Sirbitano & Joanne Gotho Monaſteriorum Valliſclaræ Fundatoribus, & eſt ſic nuncupata a loco *Vallerlarenſi*, & a *Sirbitano* principali fundatore. Tamburin. *loc. cit. num.* 8. Arnold. Wion. 2. *part. ligni vitæ lib.* 4. *cap.* 11. Carolus Sigonius *de Regno Ital. lib.* 2.

8 *Lirinenſis Congregatio in Gallia*, ſic dicta a celeberrimo Monaſterio Lirinenſi in Inſula Lirini prope mare Provinciæ erecto a S. Honorato Nicomedis Regis Filio, ac primo illius loci Abbate, & deinde Arelatenſi Archiepiſcopo: inchoata fuit circa annum 470. & illius Inſtituta, & Conſtitutiones retinuit uſque ad annum 641. tempore S. Amandi Abbatis, qui relictis Conſtitutionibus primi hujus Congregationis Fundatoris, Regulam Sancti Benedicti ad amuſſim in Lirinenſi Monaſterio cum ſuis Monachis obſervavit. Tamburin. *loc. cit. n.* 9. Arnold. Wion 2. *part. ligni vitæ lib.* 3. *ſub die* 26. *Maii*. Petrus Recordatus *giornat.* 1. *de Ord. S. Benedicti*.

9 *Floriacenſis Congregatio* fundata fuit circa annum 623. a quodam Floro comite Theoberti Francorum Regis clariſſimo, ab ejus nomine nuncupata eſt *Floriacenſis*, & præcipuum ejus Monaſterium Floriacenſe ab eodem in uno e propriis prædiis ædificatum, fuit poſtea receptum ſub protectione Sedis Apoſtolicæ, ac multis privilegiis, & favoribus decoratum anno Domini 1067. ab Alexandro II. Conſtitut. incip. *Si in Apoſtolica Sede*; Tamburin. *loc. c. num.* 10. S. Odo Abbas. & Aymo ejuſdem Monaſterii alumni *in Bibliotheca Floriacenſi*, Arnold. Wion 2. *part. ligni vitæ lib.* 4. *cap.* 11. Marcus Antonius Scipio *in lib. Elog. Abbat. Montis Caſſini in Elogio S. Mauri Abbatis*.

Ingirvienſis, *ſeu Gyribenſis Congregatio in Anglia* excitata eſt circa annum Domini 700. a S. Wilphrido, & Sancto Benedicto Biſcopio, a quo aliquando *Biſcopia Congregatio* nuncupata eſt, licet communius *Gyribenſis* vocetur. Hujus Congregationis Alumnus fuit Venerabilis Beda. Tamburin. *loc. cit. num.* 11. Raynerius *lib. de Apoſt. Benedict. in Anglia ſect.* 2. §. 2. Joann. Thritemius *de vir. Illuſtr. Ord. S. Benedicti lib.* 2. *cap.* 19. Arnold. Wion 2. *part. ligni vitæ lib.* 5. *c.* 11. & *lib.* 3. *ſub die* 12. *Jan.* & alii. 10

Fuldenſis Cong. in Germania erecta fuit in Germania circa annum Domini 750. a S. Bonifacio Anglo Regii ſtemmatis primum Monacho, deinde Archiepiſcopo Moguntino, & a Monaſterio Fuldenſi in Buchonia Silva conſtructo *Fuldenſis Congregatio* eſt nuncupata. Tamburin. *loc. c. num.* 12. Trithemius *de vir. Illuſtr. lib.* 1. *cap.* 6. *lib.* 2. *cap.* 24. & *lib.* 3. *cap.* 171. Wion 2. *part. ligni vitæ lib.* 3. *ſub die* 5. *Jun.* 11

Dunſtanenſis Congr. in Anglia initium ſumpſit a S. Dunſtano Abbate circa annum Domini 906. & ab ejus nomine eſt ſic appellata. Tamburin. *loc. cit. num.* 13. Raynerus *de Apoſt. S. Benedict. lib*, 3. *c.* 221. & *lib.* 4. *cap.* 100. Arnold. Wion 2. *part. ligni vitæ lib.* 3. *ſub die* 19. *Maii*. 12

Cluniacenſis Cong. in Burgundia ſic dicta a primo ejus Monaſterio *Clunio in Burgundia* apud Civitatem Matiſconenſem extructo opera Gullielmi Pii Aquitaniæ Ducis, incepit circa annum Domini 910. Primus hujus Congregationis Abbas fuit S. Berno, qui in prædicto Monaſterio ſexdecim annorum ſpatio Monaſticam diſciplinam cum pluribus aliis ad amuſſim obſervavit, cui defuncto ſucceſſit S. Oddo, quem Barboſa *lib.* 1. *Jur. Eccleſ. univerſ. cap.* 41. *num.* 55. & alii dicunt hujus Congregationis Fundatorem. Tamburin. *loc. cit.* 13

cit. num. 14. Miranda in *Manual. Prælat. t.* 1. *quæst.* 4. *art.* 2. S. Anton. *p.* 2. *tit.* 15. *cap.* 13. §. 2. Suarez *t.* 4. *de Rel. tr.* 9. *lib.* 2. *c.* 3. *n.* 1. & alii.

14 *Camaldulensis Congr.* sic dicta a Valle Camaldula in Tuscia non longe a Florentia inter Appenini juga instituta fuit a S. Romualdo Patritio Ravennate Monacho Benedictino circa annum 967. & approbata fuit ab Alexandro II. Constitut. 1. incip. *Nulli*. Barbosa *loc. c. num.* 46. Tamburin. *loc. c. n.* 15. S. Antonin. *part.* 1. *tit.* 1. *c.* 15. Silvester Marulus in *Oceano Relig. lib.* 2. *c.* 22. Suarez *tom.* 4. *de Relig. tract.* 9. *lib.* 2. *c.* 3. *n.* 7. & alii. Ex eadem Congregatione prodierunt Eremitani Montis Coronæ, & S. Michaelis de Murano. Et hos Camaldulenses Eremitas Montis Coronæ separavit ab illis Eremi Camaldulensis, & Sancti Michaelis de Murano Paulus III. Constitut. 1. incip. *Rationi*. Barbosa *loc. c.* & alii apud ipsum.

15 *Fontis, seu Montis Coryli Cong.* sic appellata a *Fonte Corylo* in Monte Appenino in radicibus Montis prope Civitatem Calliensem in statu Urbinaten. instituta fuit a Landulpho Monacho Benedictino circa annum Domini 1008. & postea hæc Congregatio unita fuit Congregationi Camaldulensi. Tamburin. *loc. c. n.* 16. Barbosa *loc. c. num.* 47. August. Fortun. *in Histor. Camaldulensi lib.* 5. *a c.* 5. *usque ad* 14. & alii.

16 *Hirsfeldensis Cong. in Germania* sic dicta ab *Hirsfeldia*, ubi incœpit, initium sumpsit anno circiter 1030. sub D. Mengichero Abbate, qui aliqua Monasteria in Hirsfeldia sub strictiori Regulæ Benedictinæ observantia reformavit. Tamburin. *loc. cit. num.* 27. Trithemius *lib.* 1. *de vir. Illustr. Ordin. Sancti Benedicti cap.* 9. Arnold. Wion. 2. *part. ligni vitæ lib.* 5. *cap.* 11.

17 *Sanctimonialium Damianitarum Cong.* sic dicta a Monasterio S. Damiani Assisinatis, ubi Moniales sub Regula S. Benedicti olim degebant, ut expresse patet ex pluribus privilegiis Ordinis Damianitarum concessis a diversis Summis Pontificibus, & signanter a Gregor. IX. Constit. incip. *Religiosam* 3. *Nonas Maii* 1235. in qua hæc præcisa verba habentur: *In primis siquidem statuentes ut Ordo monasticus, qui secundum Deum, & Sancti Benedicti Regulam, atque institutionem Monialium inclusarum Sancti Damiani Assisinatis in eodem loco institutus esse dignoscitur &c.* Idem repetit in alia sua Constitutione sub dat. Perusii 10. *Kalend. Augusti*, & in alia sub dat. Reate 4. *Kalend. Augusti* 1236. & in alia sub dat. Viterbii 18. *Kalend. Maii* 1237. Idem habet Innocent. IV. in sua Constitut. qua quædam privilegia confirmat Abbatiæ Monasterii S. Catharinæ Cæsaraugust. sub dat. Lugduni 4. *Nonas Octobris* 1246. Alexander IV. sub dat. Neapoli 2. *Kal. Maii* 1255. & sic plures alii. At nunc hujusmodi Moniales fere omnes Regulam Seraphici Patris N. S. Francisci profitentur, prout est eis a Sancta Sede concessum. Tamburin. *loc. cit. num.* 18. & alii.

18 *Sanctimonialium Camaldulensium Congregatio*, quæ in Italia satis numerosa existit, Regulam S. Benedicti, & Instituta Monachorum Camaldulensium observat. Tamburin. *loc. c. n.* 19. & alii.

19 *Vallis Umbrosæ Congregatio* sic dicta a *Valle densissimis arboribus consita* prope Florentiam, instituta est a S. Joanne Gualberto Monacho Benedictino circa annum 1012. quam primus privilegiis decoravit, confirmavit, & sub Sedis Apostolicæ protectione recepit Urbanus II. Constit. 1. incip. *Cum universis*; Tamburin. *loc. c. num.* 20. Miranda *in Manual. Prælat. tom.* 1. *quæst.* 4. *art.* 1. Marulus *in Oceano Relig. lib.* 2. *p.* 120. Morigia *de Origin. Religion. lib.* 1. *cap.* 15. B. Benignus Generalis Vallumbros. *lib.* 1. *suarum Epistolarum Epist.* 13. & alii.

20 *Congregatio Sanctimonialium Vallis Umbrosæ* plura habet Monasteria erecta sub Regula S. Benedicti, & Instituto S. Joannis Gualberti. Quorum Monasteriorum tres fuerunt principales Institutrices, scilicet S. Veridiana Florentina, S. Humilitas Faventina, & B. Berta item Florentina. Tamburin. *loc. citat. num.* 21. Eudoxius Locatellus *in vita S. Joannis Gualberti in fine*.

21 *Cavensis Congr.* sic dicta a principali ejus Monasterio in Metelliana Cava septimo a Salerno milliario a S. Alferio Abbate Sanctæ Trinitatis Cavæ constructo, qui dictæ Congregationis Institutor fuit, incœpit circa annum 1050. Tamburin. *lib. cit. n.* 22. Arnold. Wion 2. *part. ligni vitæ lib.* 5. *c.* 11. Joannes Abbas Capuanus *in vita prædicti S. Alferii*.

22 *Vivariensis Congr.* inchoata fuit circa annum 1064. a quibusdam Monachis Abbatiæ Castellanensis, quapropter a quibusdam *Congr. Castellanensis* appellata fuit. Arnold. Wion 2. *part. ligni vitæ lib.* 5. *c.* 11. Tamburin. *loc. c. n.* 23. & alii.

23 *Sancti Lanfranchi Congr. in Anglia* fuit erecta in Anglia circa annum 1077. ope prædicti Sancti Lanfranchi. Raynerus *de Apostat. Benedict. in*

dict. in Anglia sect. 2. §. *&* 3. Tamburin. *loc. c. num.* 24.

24 *Sancti Arialdi Congreg.* ab eodem S. Martyre cum sociis suis fuit excitata circa annum 1080. in Civitate Mediolanensi, & sub instituto S. Joannis Gualberti, diu floruit in Gallia Cisalpina, & post Martyrium S. Arialdi, & Sociorum a B. Andrea Abbate Strumiensi, & Discipulo S. Joannis Gualberti moderata fuit, & postmodum Congregationi Vallumbrosanæ unita est. Eudoxius Locatellus in *addit. M. S. ad vitam S. Jo. Gualberti, & Generalium ejusd. Ord. in addit. ad vitam B. Rodulphi II. Generalis Vallis Umbrosæ*, Tamburin. *loc. c. num.* 25. & alii.

25 *Hirsaugiensis Congr.* sic dicta, quia *in Hirsaugiensi Monasterio* apud Germanos valde conspicuo reformata fuit, instituta est circa annum 1080. a S. Guillelmo S. Aurelii Abbate in Confinibus Suevorum Spirensis Diœcesis; Tamburin. *loc. c. num.* 26. Trithemius *lib.* 2. *de vir. Illust. Ordin. S. Benedicti c.* 9. Arnold. Wion *v. p. ligni vitæ lib.* 5. *c.* 11.

26 *Grandimontensis Congr.* sic dicta a *Monte quodam prægrandi*, ubi principale ejusdem Congregationis conditum est Monasterium in Diœcesi Lemovicensi in Gallia, instituta est circa annum 1080. a S. Stephano Albanensi sub Regula S. Benedicti; Tamburin. *loc. c. num.* 27. Barbosa *cit. lib.* 1. *Jur. Eccles. univers. cap.* 41. *n.* 49. Marulus in *Oceano Relig. lib.* 2. *p.* 126. Miranda in *Manual. Prælator. tom.* 1. *q.* 4. *art.* 2. & alii.

27 *Cisterciensis Congr.* sic dicta a *Valle Cistercii*, ubi primum ejus Monasterium extructum est in Diœcesi Cabilon. in Burgundia apud Galles instituta fuit a S. Roberto Abbate circa annum 1098. & confirmata fuit ab Eugenio III. Constit. 2. incip. *Sacrosancta*. Tamburin. *loc. cit. n.* 21. Barbosa *loc. c. n.* 50. S. Antonin. *part.* 2. *tit.* 18. *c.* 12. §. 18. Marulus in *Ocean. Relig. lib.* 2. *p.* 153. Morigia *de Origin. Relig. lib.* 2. *cap.* 28. & alii.

28 *Fontanensis Congr. Eremitarum* sic dicta *a solitudine Fontanensi*, ubi primum ejusdem Congregationis Monasteriorum extructum est, instituta fuit anno 1120. a B. Richardo Monacho Cisterciensi. Tamburin. *loc. c. num.* 20. & alii apud ipsum.

29 *Fontis Ebraldi Congr.* sic dicta *a celebri Fonte*, juxta quem primum hujus Familiæ Monasterium ædificatum est in Diœcesi Pictaviensi in Gallia, instituta est a S. Roberto Blesio Parisiensi Monacho Benedictino circa annum 1117. Hujus Congregationis Monasteria sunt fere duplicia, idest Virorum, & Feminarum solo muro distincta. Præsidet viris, & feminis Abbatissa electa semper a Monialibus. Barbosa *loc. c. num.* 61. Tamburin. *loc. c. num.* 30. Claudius Robert. in *Gallia Christ. tit. de Abbatis lit. F. verb. Fons Ebraldi*, & alii.

Savignacensis Congr. sic dicta a primo ejusdem Monasterio *Savignaci* constructo, incæpit circa annum 1121. & a B. Serleone Savignacensi Abbate unita fuit cum triginta Cœnobiis, quæ eo tempore prædictus Abbas hujus Congregationis Generalis gubernabat, universali Congregationi Cisterciensi. Tamburin. *loc. c. num.* 32. Chrysost. Henriquez in *suo Menologio sub* 4. *Id. Sept. in annot.* Paulus Longius in *Chronico Lizitensis Eccles. sub anno* 1122. 30

Mellicensis Congr. sic dicta a primo ejusdem Monasterio *Mellicensi* non longe a Vienna Austriæ constructo, instituta est anno 1122. a Don Sigibaldo Abbate dicti Monasterii sub Regula S. Benedicti. Tamburin. *loc. c. num.* 31. Trithemius *lib.* 1. *de Vir. Illustr. Ord. S. Benedicti cap.* 9. Arnol. Wion 2. *part. ligni vitæ lib.* 5. *cap.* 11. 31

Montis Virginis Cong. sub Regula S. Benedicti instituta fuit a S. Guillelmo Vercellensi Monacho Benedictino circa annum 1121. sic dicta *a Monte Virgiliano*, in quo olim Virgilius celebratissimus Poeta amœnissimum hortum habuit, in quo Monte extructum magnificum Monasterium cum Ecclesia sub titulo Beatissimæ Virginis Constantinopolitanæ a Balduino Imperatore pretiosis Reliquiis, ornamentis, & privilegiis decorata. Hæc Congregatio, quæ Regnum Neapolitanum non egreditur, fuit confirmata prius per Johannem Episcopum Avellinen. sub anno 1126. & a Roberto sub anno 1133. & a Guillelmo itidem Episcopo Avellinen. sub anno 1182. & deinde ab Alexandro III. a Lucio III. & a Cœlestino III. ut apparet in hujus ultimi Constit. incip. *Religiosam vitam*. Tamburin. *loc. citat. num.* 33. Barbosa *loc. c. num.* 62. Ovidius de Lutiis hujus Congregationis Monachus in *relatione Sanctissimæ Virginis B. Mariæ Montis Virginis*, & alii. 32

Guillelmitarum Congr. instituta est a S. Guillelmo Vercellensi Monacho Benedictino anno 1124. & ab ipso nomen desumpsit. Monasteria totius Congregationis dicuntur esse 47. fere omnia per Italiam; Barb. *loc. c. num.* 61. Marulus in *Ocean. Relig. lib.* 2. *p.* 101. Carolus de Dapia in *Authent. Ingressi*, *verb. Monasteria cap.* 4. & alii. 33

Adest

34 *Adest & alia Guillelmitarum Congr. in Gallia* sic dicta a S. Guillelmo Aquitaniæ Duce, & Pictaviensium Comite ejus Fundatore, quæ incœpit circa annum 1156. quam fuisse fundatam sub Regula S. Augustini diximus, verius esse ex Barbosa & aliis *art. antecedenti n.* 43. At Tamburin. *loc. c. num.* 30. probat ex multis fuisse fundatam sub Regula S. Benedicti. Vide Barbosam *l. c.* & Tamburin. *l. c.*

35 *Florensis Congr.* sic dicta a S. Joanne *de Flore* Cœnobio insigni, & primaria Sede hujus Congregationis, instituta est in Calabria prope Cosentiam anno 1196. a B. Joachimo Monacho Cisterciensi, & Abbate Corarii; Decursu autem temporis unita est Congregationi Cisterciensi. Tamburin. *loc. c. n.* 36. Barbosa *loc. c. n.* 36. Marulus in *Ocean. Relig. lib.* 2. *q.* 177. & alii.

36 *Humiliatorum Congr.* instituta est a quibusdam Nobilibus Mediolanensibus, qui post dirutam patriam a Federico Ænobarbo jussi abire exules in Germaniam, inde humilitate, & precibus regressum in Mediolanum iterum sunt adepti, quia vero vestibus albis induti postliminium impetrarunt, ejusdem vestibus Deo inservire decreverunt anno 1196. sub Cœlestino III. Fertur autem a multis Institutorem fuisse B. Johannem Sacerdotem Comensem, quia ipse inter prædictos nobiles primus erat, & præcipuus. Hanc Congregationem extinxit S. Pius V. & Sedi Apostolicæ omnes Abbatiæ. Præposituræ, beneficia, & omnia bona reservata fuerunt, ut in sua Constit. 19. incip. *Quemadmodum sollicitus Pater*, & hoc, ut vindicaret gravem injuriam illatam S. Carolo Borromæo Cardinali, & Archiepiscopo Mediolanensi, & ejusdem Congregationis reformatori; cum nescio quis ex Humiliatis aliorum persuasu in eum Sclopetam duabus glandibus plumbeis onustam exoneravit, illæso interim non sine Divino miraculo Sancto Cardinale Archiepiscopo anno 1569. die 26. Octobris. Joannes Petrus Giussanus in *vita S. Caroli Borromei lib.* 2. & 23. Carolus de Tapia in *Authent. Ingressi verb. Monasteria cap.* 45. Barbosa *loc. c. num.* 65. Tamburin. *loc. c. num.* 37. S. Antoninus 2. *part. Histor. tit.* 25. *cap.* 22. & alii.

37 *S. Pauli primi Eremitæ Cong.* ab Eusebio Strigoniensi in Monasterio S. Jacobi Patachii in Regno Hungariæ fundata est anno Domini 1215. Huic Congregationi, quia Paulus Vesprinensis Episcopus quædam S. Pauli primi Eremitæ indixit servanda præcepta, cum præscripto tamen S. Benedicti, Regula S. Pauli primi Eremitæ nuncupata est. Arnold. Wion 2. *par. ligni vitæ lib.* 1. *cap.* 71. citans Trithemium, Tamburin. *l. cit. n.* 38.

Silvestrina Congr. instituta est a S. Silvestro Guzzolino nobili Auximensi Monacho Benedictino anno 1231. ab ejus nomine *Silvestrina* appellata, & confirmata fuit ab Innocentio IV. Constit. 6. incip. *Religiosam vitam*. Barbosa *loc. cit. n.* 67. Tamburin. *loc. c. n.* 39. S. Antonin. 2. *par. Histor. tit.* 15. *c.* 23. §. 2. & alii. 38

Vallumbrosellæ Cong. in Gallia excitata est in Gallia a S. Ludovico Rege ob eximiam ejus devotionem in S. Joannem Gualbertum, in cujus honorem construxit magnificum Monasterium prope Lutetiam Parisiorum, eidemque alias univit Abbatias, in quibus Institutum Monachorum S. Benedicti una cum Vallumbrosanis Constitutionibus observatur. Blasius Milanesius Generalis Vallis Umbrosæ *in tract. de miraculis*, & *Reliquiis S. Johannis Gualberti*, Eudoxius Locatellus 2. *lib.* 2. *vitæ S. Joannis Gualberti c.* 27. Tamburin. *loc. cit. num.* 40. & alii. 39

Vallis Caulium Congregatio sic dicta Gallice *a Val des Chous* prope Divionem Urbem Galliæ in Ducatu Burgundiæ, instituta fuit a Viardo quodam Monacho Benedictino anno 1240. sub Gregorio IX. a quo fertur confirmatam fuisse. Tamburin. *loc. cit num.* 41. Barbosa *loc. cit. n.* 48. Miræus *de stat. Eccles. Catholic. lib.* 1. *c.* 4. Claud. Robert. *in Gallia Christian. tit. de Abbat. litt. V.* & alii. 40

S. Nicolai de Arenis Congr. in Sicilia apud Catanam Civitatem incœpit circa annum 1300. & deinde anno 1506. cum quinque aliis Monasteriis unita est Congregationi Cassinensi. Wion 2. *part. ligni vitæ c.* 11. Tamburin. *loc. cit. num.* 47. 41

Cœlestina Congr. fundata est a Sancto Petro Morono Monacho Benedictino (dictus est Moronus a monte Morono Regni Neapolitani, quem Religiosus incoluit) anno Domini 1274. *Cœlestinorum* autem nomen sortita, est quia ejus Fundator S. Petrus Summus Pontifex electus Cœlestinus V. vocari voluit, & licet ipse Pontificatus honorem dimiserit, ejus tamen Congregatio cum honorifico Cœlestinorum nomine remansit. S. Cœlestinus V. Constitut. 1. incip. *Etsi cunctos*, & eamdem Congregationem confirmavit, & sub protectione Sanctæ Sedis Apostolicæ recepit Benedictus XI. Constit. incip. *Religiosam vitam*. Barbosa *loc. cit. num.* 69. Tambur. *loc. cit. num.* 43. Miranda *in Manual. Prælator. tom.* 1. *q.* 4. *artic.* 2. Morigia *de Origin. Relig. lib.* 1. *cap.* 36. Marulus 42

rulus *in Ocean. Religion. lib.* 4. *pagin.* 309. & alii.

43 *Vallis Scholarium Congregatio* Galliæ in Campania instituta est circa annum 1201. a quatuor Luterianis Theologiæ Professoribus, nempe Guilielmo, Richardo, Everardo, & Manasse in abdita Valle Campaniæ Belgicæ versus Lingonas, quam Lingonensium Episcopus anno 1215. & Honorius III. Summus Pontifex Nonis Martii 1218. approbarunt, & confirmarunt. Hæc Congregatio Regulam S. Benedicti profitebatur, ut tradit Wion 1. *part. ligni vitæ cap.* 71. quamvis modo ex Renat. Choppin. *lib.* 2. *Monastic. tit.* 1. *num.* 61. Regulam Sancti Augustini sequatur, Tamburin. *loc. cit. n.* 44. & alii apud ipsum.

44 *Olivetana Congr.* sic dicta a Monte Olivarum in Comitatu Ilciensi olim Diœcesis Aretinæ, nunc vero Diœcesis Pientinæ non longe a Senis, ubi primum ejus Monasterium est erectum, & dicitur Mons Olivetus major, instituta fuit a tribus nobilibus Senensibus, B. Bernardo Ptolomæo Philosophiæ Professore, Ambrosio Piccolomineo, & Patritio de Patritiis anno 1319. sub Pontificatu Joannis XXII. qui eam approbavit Constitut. 1. incip. *Cum a Nobis*. Marulus *in Oceano Relig. lib.* 1. *c.* 37. Tamburin. *loc. cit. num.* 45. Barbos. *loc. cit. n.* 91. & alii.

45 *Benedictina Cong. Nigrorum in Anglia* sub anno 1335. veræ, & propriæ Congregationis formam sumpsit, cum antea sub latiori quodam Instituto, quod nec Communitatem, nec certa præcepta continebat, vigeret, & creditur fuisse excitatam per Episcopos illos Sanctos Augustinum, Dunstanum, & Lanfrancum in Anglia tunc temporis Sanctitate insignes. Raynerus *lib. de Apost. Benedict. in Anglia sect.* 2. §. 3. *p.* 211. *& seq.* Tamburin. *loc. cit. num.* 46.

46 *Sanctæ Bergæ Viduæ, sive Birgittæ Congr.* instituta est in Anglia anno 1340. a prædicta S. Berga, sive Birgitta Vidua, quæ Congregatio in paucis Monasteriis dilatata est, & tempore ruinæ, & vastationis Divini cultus sub Henrico VIII. extincta est. Trithemius *lib* 1. *de Vir. illustr. Ord. S. Benedicti c.* 3. Arnold. Wion 1. *part. lign. vitæ cap.* 11. Tamburin. *loc. cit. num.* 47.

47 *Cisterciensis Congreg. in Regnis Castellæ* instituta est anno 1425. a P. Martino de Vargas, nato in Regno Castellæ in Civitate Xeres de la Fontera, auctoritate Martini V. Constitut. incip. *Pia supplicum Vota*. Tamburin. *loc. cit. num.* 48. Chrysostom. Henriq. in *Menologio Cisterciens. par.* 2. ubi *de privileg. p.* 245. *& seq.*

Genuensis Cong. quæ & S. Hieronymi de Silvaria a quibusdam nuncupatur, instituta est in Liguria anno 1415. & postea unita fuit Congregationi Cassinensi, ut, reticito ejus Fundatore, refert Tamburin. *loc. cit. num.* 48. & Arnold. Vvion 1. *par. Ligni vitæ c.* 11. 48

Bursfeldensis Congr. in Germania suum sumpsit initium, & nomen a quodam Monasterio extructo in Oppido, quod *Bursfeldia*, dicitur Diœcesis Moguntinæ, eo fere tempore, quo Constantiense Concilium terminabatur. Trithemius *lib.* 1. *de vir. Illustr. Ord. S. Benedicti c.* 12. Tamburin. *loc. cit. n.* 49. Barbosa *loc. cit. num.* 40. 49

Sagiensis Congr. sub Regula S. Benedicti cum magna observantia floruit anno 1454. Carolus Fernandez *lib. de observant. Regul. S. Benedicti ad Sagien. Monachos directo*, Arnold. Vvion 2. *par. ligni vitæ cap.* 11. Tamburin. *loc. cit. nu.* 51. ubi fatetur se non reperisse, quo loco, aut quo Institutore incæperit. 50

Sancti Bernardi Congregatio Cisterciensis in Italia instituta est circa annum 1497. instante Mediolanensium Duce Lodovino Maria Sfortia, ut clare constat ex Bulla erectionis Alexandri VI. incip. *Plantatus*, Chrysost. Henriquez *de privilegiis Cisterciens. pag.* 393. *& seq.* Tamburin. *loc. cit. num.* 52. 51

Casalis S. Benedicti Congregatio incepit, seu potius reformata fuit circa annum 1494. in Gallia, ut habetur in Constits Leonis X. incip. *Sacrosanctæ*, & nomen desumpsit a Monasterio in eo Pago fundato. Barbosa *loc. cit. num.* 13. 52

Sanctæ Justinæ de Padua Congregatio Cassinensis sic dicta a primo ejus Monasterio, & totius familiæ Capite Patavii sub Patrocinio S. Justinæ Virginis & Martyris ejusdem Urbis alumnæ erecto, instituta fuit anno 1410. a F. Ludovico Baldo Benedictino Ordinis Cluniacensis, ut scribit Barbosa *loc. cit. nu.* 74. seu, ut verius scribit Tamb. *loc. cit. n.* 54. a D. Ludovico Barbo Patritio Veneto, & Canonico S. Georgii de Alga. Desiit autem hæc Congreg. appellari *S. Justinæ* anno 1503. quo illi unitum est Monasterium Cassinense eo pacto, ut *Cassinensis* imposterum vocaretur ob reverentiam Archicænobii Montis Cassini, ut habetur ex Constitutione Jul. II. inc. *Super Cathedram*, ibi: *Nec non Congregationem ipsam propter nomen, & Dignitatem Monasterii hujusmodi, quod aliorum Monasteriorum dicti Ordinis Caput est, ut præfertur; de cetero Cassinensem Congregatio-* 53

tionem, *alias S. Justinæ*, *nuncupari debere*. Tamburin. *loc. cit. n.* 54. Barbosa *loc. cit. num.* 74. Marulus *in Oceano Relig. lib.* 1. *pag.* 84. Morigia *de Origin. Relig. lib.* 1. *cap.* 44. & præ ceteris D. *Jacobus* Cavaci in sua *Historia Cænobii Sanctæ Justinæ* eloquentissime conscripta.

54 *S. Michaelis de Murano Congregatio* Eremitarum instituta ante tempora Leonis X. ac in multis Monasteriis, in quibus vita Eremitica sub Regula S. Benedicti, & Institutis S. Romualdi Abbatis propagata est. Deinde vero a prædicto Leone X. redacta fuit hæc Congregatio, & unita Congregationi Eremi Camaldulensis, cui univit etiam Eremitas Montis Coronæ, ut patet ex ejus Constitut. 2. incip. *Etsi a summo*. Ast tamen Paulus III. Constitut. 1. incip. *Rationi*, Eremitas Montis Coronæ a Camaldulensibus separavit, & distinctam Congregationem constituit. Barbosa *loc. cit. num.* 46. Tambur. *loc. cit. num.* 55. & alii.

55 *Montis Coronæ Congregatio*, alias Grotana Congregatio instituta fuit circa annum 1520. a Paulo Justiniano Patritio Veneto, & Monacho Camaldulensi. Barbosa *loc. cit. num.* 46. Tamburin. *loc. cit. num.* 56. Arnold. Wion 1. *par. ligni vitæ c.* 30. & alii.

56 *Congreg. Eremitarum Camaldulensium*, quamvis prius esset eadem cum Congregatione Cænobitarum, modo tamen est distincta Congregatio, eamque ab illa separavit Paulus III. Constit. 1. incip. *Rationi congruit*; Tamburin. *loc. cit. n.* 57. Barbosa *loc. cit. num.* 44. Franciscus Petrarcha *de vita solitaria tr.* 3. *lib.* 2. *c.* 16. & alii.

57 *Vallisoletana Cong. S. Benedicti de Observantia* sic dicta a Monasterio totius Congregationis Capite, constructo in Civitate Vallisoleti, fundata fuit anno 1520. a Joanne Monacho Benedictino sub Regula S. Benedicti, & Constitutionibus Cassinensium, alias S. Justinæ, additis tamen aliquibus particularibus. Tambur. *loc. cit. num.* 57. Barbosa *loc. c. num.* 42. & alii.

58 *Lusitana Congr. S. Benedicti* in Regno Portugalliæ in Provincia Interamnensi non longe a Civitate Brachara incæpit in Monasterio S. Martini de Tibaes circa annum 1549. Hæc Congregatio habet sub se ultra viginti Monasteria Virorum, & Monialium plura. Tambur. *loc. cit. n.* 58. ubi dicit, se non reperisse hujus Congregationis Auctorem. Barbosa *l. c. num.* 43. & alii.

59 *Ulyssiponensis Congr. S. Benedicti* sic dicta a nobili & magnifico Monasterio in Ulyssiponensi Civitate extructo, fundata fuit anno 1549. a D. Jacobo de Murtia Ordinis S. Hieronymi, & S. Nicolai in Portugallia Abbate Commendatario. Tambur. *loc. cit. nu.* 59. Arnold. Wion 2. *par. Ligni vitæ cap.* 11. *in fine* & alii.

Melidensis Congreg. S. Benedicti sic dicta *a Melide* Insula juxta Ragusium in Dalmatia, saltem quoad novam reformationem surrexit circa annum 1560. ope & industria D. Chrysostomi Cassinensis Monachi Archiepiscopi postea Ragusini, Arnold. Wion *loc. cit. p.* 609. Tambur. *l. c. n.* 60. 60

Fulliensis B. Mariæ Virginis Congregatio sic dicta a Monasterio suo principali in Regno Galliæ apud Tolosam, in quo B. Virginis Imago inter folia depicta cernitur, fundata fuit a D. Joanne Bererio ejus Abbatiæ prius Commendatario anno 1583. & confirmata fuit a Sixto V. Constit. incip. *Religiosos Viros*. Barbosa *loc. cit. num.* 65. Tambur. *loc. c. num.* 61. & alii. 61

Cisterciensis Congregatio in Aragoniæ, Navarræ, Valentiæ, Catalauniæ, & Majoricæ Regnis excitata fuit circa annum 1616. promovente Philippo III. Hispaniarum Rege Catholico, & Paulo V. Pontifice approbante, ut patet ex ejus Constitutione incip. *Pastoralis Officii*, Chrysostom. Henriquez *de privileg. Cisterciens. pag.* 448. Tamburin. *loc. cit. num.* 62. 62

Cisterciensis Congregatio Romana circa annum 1623. propriam formam ab aliis Cisterciensium Congregationibus distinctam habere cœpit industria D. Vespasiani de Angelis primi ejusdem Congregationis Præsidis Generalis, & ope Eminentissimi Cardinalis Ubaldini Comprotectoris, ut patet ex Constitut. Gregorii XV. incip. *Sacrosancti Apostolatus*, & ex Litteris dicti Cardinalis Ubaldini relat. a Tamburin. *l. c. num.* 63. 63

Fulliensis Congregatio Reformatorum S. Bernardi in Italia particulare hoc nomen sortita est, & ab illa Galliæ separata, approbata est anno 1630. ab Urbano VIII. ut apparet ex ejus Constit. incip. *Ad celeres*, relata a Tamburin. *loc. cit. n.* 64. 64

Congregatio Cisterciensis B. Mariæ Virginis Calabriæ, & *Lucaniæ* excitata est circa annum 1633. a D. Emmanuele de Pelusio vigore Bullæ Urbani VIII. incip. *Sacrosancti Apostolatus*, relat. a Tambur. *loc. cit. n.* 65. 65

Scotorum Congregatio sub Regula S. Benedicti, a quo Fundatore, & quo tempore fuerit 66

rit instituta, ignoratur, ut ex Alexandro de Roma *lib. de feroc. Scotorum c. 12.* refert Tamburin. *loc. cit. num. 66.* & de ipsa scribunt Trithemius *lib. 1. de Vir. Illustr. Ordinis S. Benedicti c. 3.* & Arnold. VVion *11. part. Ligni vitæ lib. 1. c. 11.*

67 *Sclavorum Congregatio* sub Regula S. Benedicti a quo Fundatore, & quo tempore, & loco fuerit instituta, penitus ignoratur, ut fatetur Tamb. *loc. c. n. 67.* & de ea scribunt Trithem. *lib. 1. cit. c. 3.* & Arnold. VVion *cit. cap. 11.*

68 Sub Regula S. Benedicti militarunt, & adhuc varii militant Ordines Militares, seu Equestres, & in primis militant celebris *Templariorum Equitum Ordo*, sic dictus a Templo Hierosolymitano, prope quod ejus Hospitale primum eorum domicilium est erectum, & institutus fuit circa annum 1118. a novem Equitibus Gallis, quorum duo tantum a Scriptoribus nominantur, nempe Hugo de Paganis, & Gaufridus a S. Audomaro, & ipsis Equitibus data est Regula a S. Bernardo in Concilio Trecensi in Gallia celebrato anno 1027. nono post eorum institutionem, ad requisitionem Balduini Regis Hierosolymorum, ut apparet ex ejus Epistola ad d. Sanctum directa, & relata a Tamb. *loc. cit. nu. 70.* Talis autem Ordo extinctus est in Concilio Viennensi in Delphinatu a Clemente V. Constit. 3. incip. *Ad providam*. Tambur. *loc. cit. nu. 70.* Marulus *in Ocean. Relig. l. 3. pag. 215.* Franciscus Mennenius *de Origine Ord. Milit. tit. Templar. Equit. Ordo pag. 34.* Barbosa *loc. cit. nu. 76. & seq.* ubi ad rem vide *ibi usque ad num. 79. inclusive.*

69 *S. Salvatoris Equitum Ordo* institutus fuit in Aragonia sub Regula S. Benedicti, & Institutis, ac Legibus Templariorum ab Alphonso Navarræ, & Aragoniæ Rege circa annum 1118. Franciscus Mennenius *lib. de Orig. Ord. Militar. tit. Ord. Equitum S. Salvatoris p. 38.* Tamb. *loc. cit. n. 71.*

70 *Avisiensium, sive de Avis Equitum Ordo* sic dictus ab Oppido *Avis* in tractu Transtagnano triginta millia passuum ab Ebora distante, ubi primarium hujus Militiæ Domicilium adest, institutus est ab Alphonso Henriquez primo Lusitaniæ Rege an. 1146. Barbosa *loc. cit. n. 80.* Tamb. *loc. cit. num. 72.* Franciscus Mennenius *cit. tit. Ordo Equitum de Avis pag. 71.* & alii.

71 *Calatravæ Equitum Ordo* sub auspiciis Sancii III. Castellæ, & Ferdinandi Legionis, & Galliciæ Regibus anno 1158. erectus est a S. Raymundo Titerii Abbate, & Didaco Velasquio Alphonsi Regis jam generoso milite, & est sic dictus *a Calatravæ* Oppido, ubi primum & præcipuum hujus Militiæ Domicilium est, & approbatus fuit ab Alexandro III. sub Regula Cisterciensium Constit. 5. incip. *Benedictus*, & ab Innocentio III. Const. incip. *Quoties*. Tamburin. *loc. cit. num. 73.* Barbosa *loc. cit. num. 81.* Morigia *de Origin. Relig. lib. 4. cap. 5.* Marulus *in Oceano Relig. lib. 4. p. 226.* & alii.

Gladiferorum Equitum Ordo erectus est circa 72 annum 1164. in Livoniæ Regnis a Maynardo Sigibergensi Monacho Cisterciensi, & est sic dictus ab ejus insignibus, qui sunt duo Gladii forma Crucis decussatim positæ rubescentes, Chrysostomos Henriquez *in Menolog. Cistercien. sub Kal. Jun. p. 181.* Franciscus Mennenius *lib. de Origine Ord. Militar. tit. Gladiferorum Ordo p. 39.* Tamb. *loc. cit. n. 74.* asseritur hic Ordo, teste Mennenio *loc. cit.* confirmatus ab Innocentio III.

Equitum S. Juliani de Pereyro Ordo sic dictus 73 a S. Juliani de Pereyro Oppido Diœcesis Civitatensis, ubi primum & præcipuum habet Domicilium, institutus fuit sub Regula S. Benedicti, & institutis Cisterciensium anno 1170. sub auspiciis Ferdinandi II. Castellæ, Galliciæ, & Legionis Regis ab Nobilissimo Equite Gomezio Fernando, & confirmatus fuit ab Alexandro III. Const. incip. *Quoties*. Tamburin. *loc. cit. nu. 75.* Bernard. de Britto *in Chronic. Cisterciens. tom. 1. lib. 6. c. 3.* Tapia *in Authens. Ingressi ad Sacrosanct. Eccles. verb. Monasteria c. 42.* & alii.

Equitum Montis gaudii Ordo in Regno Hie 74 rosolymitano originem habuit circa annum 1180. quo anno sub Regula & Constitutionibus Cisterciensium approbatus fuit ab Alexandro III. particulari Diplomate, quod, teste Francisco Radesio Calatravæ Equite, asservatur in Archivio Calatravensi. Chrysostomus Henriquez in *Menologio Cisterciens. p. 38. & p. 276.* Tamb. *loc. cit. n. 76.* Franciscus Mennenius *de Orig. Ord. Militar. p. 38.* & alii.

Ordo Equitum S. Georgii de Alfama sic di- 75 ctus ab Alfamia Arce in Littore Maris Balearici in Principatu Catalauniæ Diœcesis Dertusen. sita, apud quam erectus fuit sub Regula S. Benedicti, & Constitutionibus Cistercien. anno 1201. a Petro II. Aragoniæ Rege; Tamb. *loc. cit. n. 77.* Marulus *in Oceano Relig. pag. 229. loc. cit. n. 85.*

Ordo Equitum S. Michaelis, seu de Ala sic 76 dictus quia insigne, seu Symbolum, & tessera hujus Militiæ est Ala S. Michaelis purpurea inter-

intermicantibus radiis aureis supra sinistrum latus, institutus est ab Alphonso I. Lusitanorum Rege anno 1166. apud Alcobaciæ Cœnobium Cisterciense in Lusitania sub Regula Sancti Benedicti, & Institutis Cisterciensium. Bernard. de Britto *Chronic. Cisterciens. tom.* 1. *lib.* 5. *c.* 18. *&* 19. Tamb. *loc. cit. num.* 78. Barb. *loc. cit. n.* 82. & alii.

77 *Alcantaræ Equitum Ordo* apud Hispanos institutus primum fuit in Oppido *Pereyro* ad ripam Goæ sito sub patrocinio S. Juliani, & Regula S. Benedicti cum Constitutionibus Cisterciensium a Nobili quodam Equite D. Suerio circa annum 1176. vel secundum alios 1185. Deinde anno 1218. a Nunio Fernandez S. Julian. Militum Magistrum hujus Militiæ Domicilium translatum est ad Alcantaram in Regno Castellæ ad Tagi fluminis ripam, locum donantibus Martino Fernandez de Quintano duodecimo Calatravæ Magistro, & Equitibus ejusdem Ordinis sub quibusdam conditionibus, quas ex Rades de Audrada refert Azorius *Institut. moral. part.* 1. *lib.* 13. *cap.* 5. *quæst.* 3. *vers. Sunt item Milites Alcantaræ*; Unde ab Alcantara, suppresso priori nomine S. Juliani, dicti sunt in posterum *Equites Alcantarenses*. Et hic Ordo primo confirmatus fuit a Benedicto XIII. Antipapa quem ut verum Pontificem habebat Hispania. Et postea a Julio II. Constitut. 16. incip. *Romani*, Barbosa *loco cit. nu.* 83. Tamb. *loc. cit. nu.* 79. Marulus *in Ocean. Relig. lib.* 3. *p.* 227. Morigia *de Orig. Relig. lib.* 4. *cap.* 6. Mennen. *lib. de Orig. Milit. Equest. tit. Alcantara*, *pag.* 45. & alii.

78 *Monti franci Equitum*, *sive Equitum de Monfranc Ordo* surrexit sub Regula S. Benedicti, & Constitutionibus Cisterciens. in Regno Castellæ circa annum 1221. & est sic dictus a præcipua conventus Sede, quæ fuit in Castro de *Monfranc* in ipso Regno Castellæ. Chrysost. Henriquez *in Menologio Cisterciens. p.* 176. Tamburin. *loc. cit. num.* 81. Franciscus Mennenius *lib. de Origin. Ordin. Milit. pag.* 48. & alii.

79 *Truxillensium Equitum Ordo* sic dictus a Civitate *Truxillo* in Hispania, in qua incæpit anno 1227. cui Alphonsus Rex, Diplomate condito, Truxillum cum aliis Oppidis, & prædiis ditissimis concessit. Chrysostom. Henriq. *in Menolog. Cisterciens. p.* 276. Tamburin. *loc. cit. num.* 82. & alii.

80 *Montesiæ Equitum Ordo* sic dictus a Castro *Montesiæ*, ubi primum, & præcipuum hujus Militiæ Domicilium erectum est, institutus est anno 1316. sub Regula S. Benedicti, & Constitutionibus Cisterciens. a Jacobo II. Aragoniæ, & Valentiæ Rege, & confirmatus a Joanne XXII. Summo Pontifice per ejus Bullam datam Avenione 4. Idus Junii Pontificatus sui anno primo, quæ inserta est in principio Constitutionum dicti Ordinis impressarum Valentiæ de anno 1573. Barbosa *loc. cit. num.* 85. Tamburin. *loc. cit. num.* 33. Marulus *Ocean. Relig. lib.* 3. Morigia *de Origin. Relig. lib.* 4. *cap.* 4. & alii.

Equitum Jesu Christi Ordo apud Lusitanos sub 81 Regula S. Benedicti, & Constitutionibus Cisterciens. sub Jesu Christi nomine & patrocinio, institutus fuit a Dionysio Perioca Lusitaniæ Rege S. Elisabethæ Reginæ Marito anno 1319. cui Ordini bona omnia, quæ in Lusitaniæ, & Algarbiorum Regnis habebant Templarii, sunt applicata, ut vicinorum Saracenorum incursibus resisterent, ut apparet ex Litteris Joannis XXII. relatis a Tamburin. *loc. cit. num.* 84. Barbosa *loc. cit. numer.* 84. Marulus *in Oceano Relig. lib.* 3. *pag.* 126. Mennenius *lib. de Orig. Ordin. Milit. tit. Equitum Christi Ordo*, & alii.

Equitum S. Stephani Ordo apud Florentinos 82 institutus fuit anno 1560. sub Regula Sancti Benedicti, ac nomine Sancti Stephani Papæ, & Martyris a Cosmo I. Mediceo Magno Etruriæ Duce, ad arcendos Mauros, & Turcas, & Piratas a Tyrrheno Mari, & confirmatus fuit a Pio IV. Constit. incip. *His*, *qui pro Religionis propagatione*; Barbosa *loc. cit. num.* 86. Tamburin. *loc. cit. num.* 85. Morigia *de Orig. Relig. lib.* 4. *c.* 8. & alii.

Equitum S. Mauritii Ordo apud Sabaudos in- 83 stitutus sub Regula S. Benedicti anno 1572. a Duce Sabaudiæ Emanuele Philiberto Emanuelis Regis Lusitaniæ ex filia Catharina Nepote ad Sabaudiam ab Hæreticis illæsam tutandam, & conservandam, deinde totam Italiam, cujus ipsa est Claustrum, & munimentum, & confirmatus fuit a Gregor. XIII. Constitut. 6. incip. *Christiani populi*. Auctus est Ordo Sancti Mauritii Ordine S. Lazari Hierosolymitani, quem ipsi univit Gregor. XIII. Constit. incip. *Pro commissa*. Unde appellatur nunc Ordo Equitum Sancti Mauritii, & Sancti Lazari, & ubi primum Tessera Ordinis Sancti Lazari erat Crux viridis; & Ordinis S. Mauritii Crux candida, in hac unione decretum est, Equitem in posterum pro insigni suæ Militiæ intra Crucem viridem Crucem candidam ponere debere, & communia utriusque Militiæ privilegia esse. Barbosa *loc. cit. numer.* 87. Tamburin. *loc. cit. num.* 86. Marulus *in*

Ocean. Relig. libr. 3. *pag.* 207. Morigia *de Origin. Relig. lib.* 4. *cap.* 7. Mennenius *loco citat. tit. Ordo Equitum Sancti Mauritii pag.* 24. & alii.

84 *Ordo Equitum Sancti Bernardi* in Hispania sub Regula Sancti Benedicti extitit, & militavit usque ad tempora Petri Regis Castellæ, qui eum extinxit. Chrysost. Henriquez *in Menologio Cisterciens. sub die* 20. *Augusti pag.* 270. Jo. Mariana *in sua Historia de Ordinibus S. Bernardi*; Tamburin. *loco cit. nu.* 87. A quo tamen Institutore initium sumpserit, non insinuant.

ARTICULUS V.

Quo ad quartam principaliorem Regulam, & militantes sub ipsa.

1 QUarta principalior Regula est S. P. N. Francisci, qui eam sibi immediate a Deo revelatam, & de verbo ad verbum sibi dictatam, & traditam conscripsit, prout non tantum ipsemet S. Pater sæpe est fassus, sed & plures Pontifices contestati sunt, inter quos Gregorius IX. *in Regul. FF. Minor. c.* 1. & Nicolaus III. *arg. c. Exiit* 3. *de verbor. significat. in* 6. Quod ipsum etiam ipsemet Christus revelavit S. Birgittæ *lib.* 7. *Revelationum cap.* 29. his verbis: *Istius Francisci Regula, quam ipse incœpit non fuit dictata, & composita ab ipsius humano intellectu & prudentia, sed a me secundum meam voluntatem quodlibet ejus verbum, quod in ea scriptum est, de Spiritu Sancto est*. Sic VVaddingus *ad annum* 1223. *n.* 13. Dominicus de Gubernatis *in Orbe Seraphico tom.* 2. *lib.* 1. *cap.* 9. Reiffenstuel *lib.* 3. *Decretal. tit.* 31. *n.* 47. & alii. Unde contristatus aliquando Sanctus Pater Franciscus de aliquibus Regulæ transgressionibus, quæ jam suo tempore in Ordine irrepserant, a Christo hanc habuit increpationem. *Cur tu pauper homuncio turbaris? An Ego te super Religionem meam Pastorem sic constitui, ut me principalem Patronum nescias? Hominem simplicem te constitui, ad hoc ut quæ in te fecero, non humanæ industriæ, sed supernæ gratiæ adscribantur, & quantiscumque fuerit impulsibus paupercula hæc concussa Religio, semper salva meo munere manebit*. VVaddingus, Gubernat, Reiffenst. *loc. c.* ac *Chronic. Ordinis*.

2 Clarius adhuc & evidentius plurimisque audientibus expresse revelavit Christus Regulam, & Religionem S. Francisci immediate a se fuisse institutam: Cum Fratre Elia Generali, inito cum aliis consilio, relaxationem Regulæ petente, ac contra nimium rigorem protestante in monte Raynerio ad Christum clara voce, Fratre Elia, & aliis præsentibus, dixit Franciscus: *Domine, nonne dixi hoc mihi non credituros?* Ad hæc enim verba illico in nube lucida apparens Christus, spectantibus & audientibus omnibus contra Regulæ rigorem cum Elia Generali conquerentibus, sensibili, & clara voce ita respondit: *Homuncio, quid turbaris, quasi tuum hoc opus esset? Tune Legislator? Tune hujus vitæ Præceptor? Nonne hæ tabulæ a me formatæ? tu duntaxat tenue hujus operis instrumentum, & calamus scribentis. Novi ego quid dictaverim. Novi quid velim præcipere, vires humanæ mihi compertæ: scio quid possunt, & quid ego valeo, & volo præstare subsidium. Volo proinde, ut Regula hæc observetur ad litteram, ad litteram, sine Glossa, sine Glossa, sine Glossa*. Quibus dictis conversus ad congregatos Franciscus dixit: *audistis? audistis?* Elias vero, ac ceteri cœlesti voce quidem territi, a proposito tamen suo necdum penitus desistentes rogare cæperunt, ut eisdem instar aliarum Religionum saltem in communi aliquid possidere liceret: ad quæ Christus a S. Francisco interpellatus, denuo voce clara & sensibili, omnibus audientibus respondit; *Ego pars, & hereditas eorum ero quandiu curaverint, ut hanc Regulam observent, & quo major erit eorum numerus, eo major in eos mea videbitur providentia*. Quod sane Divinum promissum mirabiliter adimpleri continua experientia in omnibus quatuor Mundi partibus clare cernitur, cum non obstante, quod Religio S. Francisci adeo creverit, ut teste Ludovico Granatensi *conc.* 2. *de S. P. Francisco* numero Provinciarum, Monasteriorum, & Fratrum superet omnes Religiones, & Ordines simul sumptos, quod idem Hieronymus Plati S. J. *lib.* 2. *c.* 22. & 24. *de propagand. Relig.* & alii testantur, veritate in facto testimonium perhibente. Hactenus Reiffenstuel *loc. cit. n.* 48.

Incœpit autem Religio Seraphici P. N. S. Francisci, quam Fratrum Minorum appellari voluit, anno 1208. Pontifice Innocentio III. qui eamdem solo tamen vivæ vocis Oraculo confirmavit anno 1210. Et iterum in Concilio Generali Lateranensi anno 1215. At quia ab ipso Innocentio III. non fuerat scriptis tradita Bulla dictæ Confirmationis, eamdem scriptis confirmavit anno 1223. ejus successor Honorius III. Constitut. 5. incip. *Solet annuere*. 3

Sub Seraphici P. N. S. Francisci Religione, ejusque sanctissima Divinitus accepta, & sibi immediate a Christo dictata Regula militant 4

om-

omnes illi Fratres Minores Franciscani, qui dictam Regulam, sine ulla dispensatione ad litteram observant, quorum alii vocantur *Observantes*, scilicet Regulam, desumpto nomine ab Observantia Regulæ in suamet puritate. Alii, ut in Gallia, & Belgio vocantur *Recollecti*. Alii, ut in Hispania, & partim in Italia vocantur *Discalceati*. Alii, ut in Italia, & Germania, vocantur *Reformati*.

5 Supradicti omnes Franciscani, seu Fratres Minores Regularis, & strictæ Observantiæ degunt sub Obedientia unius ejusdemque Generalis serie non interrupta a S. P. N. Francisco in Generalatu succedentis, ut declaravit Leo X. Constit. 26. incip. *Licet alias*. Unde solus ipse utitur Sigillo totius Ordinis, & solus ipse se nominare potest, & nominat *Generalem totius Ordinis S. Francisci*, *seu Fratrum Minorum*, ut statuit Leo X. Constit. incip. *Ite & vos in vineam meam*, & expresse definivit de mente Sanctissimi Sac. Rit. Congreg. in Controversia super hoc mota anno 1625. quæ duravit usque ad annum 1631. & resoluta fuit, ut infra.

6 „ Cum Procurator Generalis Fratrum Minorum Conventualium S. Francisci sex ab hinc annis ægre ferret Ministrum Generalem de Observantia in præteritum usum fuisse, & in præsentiarum uti titulo, & sigillo cum inscriptione Ministri Generalis totius Ordinis FF. Minorum, recursum habuit ad Sanctissimum supplicans mandari reformari hujusmodi titulum tamquam non legitime dicto Ministro Generali de Observantia competentem, & supplicatione per Sanctissimum ad hanc Sac. Rituum Congreg. remissa, Eadem Sac. Congregatio discussionem hujus negotii ad referendum usque de anno 1625. commisit Eminentissimo & Reverendiss. Domino Cardinali Muto, coram quo, formato dubio, de consensu ambarum partium: An titulus Ministri Generalis totius Ordinis FF. Minorum, quo insignitur Minister Generalis Observantium, sit reformandus? Utraque parte sæpe sæpius in facto, & jure desuper informante, & audita ad relationem ejusdem Eminent. Cardinalis Muti, causa acerrime in plena Congregatione discussa; Sacra Rituum Congregatio respondit, nihil innovandum, & Ministrum Generalem de Observantia legitime usum fuisse, & uti posse Titulo, & Sigillo cum inscriptione Ministri Generalis totius Ordinis FF. Minorum, & ita servari mandavit. Romæ 22. Martii 1631.

C. Episcop. Portuen. Card. Pius.

„ In Regesto hujus Congreg. fol. 47. Vide „ verb. *Sigillum nu.* 23. & 24. ubi expressius „ ad rem.

Hinc est, quod inter Generales Ordinis Minorum S. Francisci solus Generalis Fratrum Minorum de Observantia, una cum Generalibus aliarum Religionum assistit Capellæ Sanctissimi D. N. Papæ: ideo non immerito utitur Titulo Ministri Generalis totius Ordinis. Vide d. verb. *Sigillum n.* 23. & 24.

Sub Obedientia prædicti Ministri Generalis 7 totius Ordinis degunt etiam variæ Provinciæ Fratrum Discalceatorum Tertii Ordinis. Insuper & Conceptionistæ novissime florentes præsertim in Regno Poloniæ, ut notat P. Petrus Antonius a Venetiis *in Viridario Seraphico tom.* 1. *par.* 1. *cap.* 15. *in fine*.

Sub eadem S. P. N. Francisci Regula in sua 8 primæva puritate militant, eamque exactissime ad litteram observant PP. Capuccini, quorum Congregationem confirmavit Clemens VII. Constitut. 21. incip. *Religionis zelum*. Et deinde Paulus III. Constitut. 11. incip. *Exponi*, statuit, quod PP. Capuccinorum nomen, & habitum, aliumque similem nulli usurpare liceat. Quod & confirmavit Gregor. XIV. Constit. 11. incip. *Beati Francisci*, & Gregor. XV. Constitut. 19. incip. *Ex injuncto*. Patres Ca- 9 puccini sunt veri Fratres Minores, Filii S. P. N. Francisci, trahuntque Originem vere ex linea non intermissa dicti S. P. N. Francisci; Urban. VIII. Constit. 68. incip. *Salvatoris*.

Sub eadem Regula S. P. N. Francisci, non 10 in suo rigore, & ad litteram, sed cum certis dispensationibus Apostolicis militant *PP. Conventuales*, qui sicuti alii Regulares bona immobilia, & dominium in communi habere possunt, præsertim post acceptatum ab eis Indultum Concilii Tridentini *sess.* 25. *de Regularibus cap.* 3. Non autem ex Indulto ipsis prætenso concesso ab Innoc. IV. anno 1244. seu 1247. 14. Kalend. Septembr. Constit. incip. *Quanto studiosius*, ut varii falso censuere, & etiam in prima nostra editione *hoc ipso in loco* fuit inadvertenter traditum; Nam duobus primis sæculis Franciscanis nullum privilegium, nulla dispensatio, nulla fuit habita concessio Apostolica, quibus redderetur licitus Fratribus Minoribus usus redituum, possessionum, aut bonorum immobilium; Sicque ante annum 1430. fuit illis semper illicitus; Et prima ad id dispensatio fuit ipsis provisionaliter concessa a Martino V. dicto anno 1430. die 23. Augusti Constitut. incip. *Ad statum Ordinis*

Minorum. Et prima concessio succedendi in bonis temporalibus hereditariis, ac si essent in sæculo, fuit eis facta a Sixto IV. anno 1472. pridie Kalendas Martii Constit. incip. *Dum fructus uberes*; & non ex tam decantata Constitut. Clementis IV. incip. *Obtenta Divini Numinis* edita 2. Idus Febr. 1265., quæ directa fuit tantummodo *Magistro Generali, & Fratribus Ordinis Prædicatorum*; sine ulla mentione *Ministri Generalis, & Fratrum Ordinis Minorum*, ut clare constat ex ipsa authentice extracta ex Secreto Archivio Vaticani die 3. Junii 1727. per D. Jacobum Antonium de Pretis præfati Archivii custodiæ Præfecti, prout fideliter refertur in fine Epistolæ quartæ Boni Amici ad Filaletem Adiaforum impress. Lucæ per Sebastianum Dominicum Cappuri 1727. & in Apologia pro Ordine Fratrum Minorum *tom.* 1. *lib.* 4. *cap.* 4. §. 1. novissime anno 1748. impress. Lucæ apud Philippum Mariam Benedini. Quæ Constitutio fuit specifice confirmata, & de verbo ad verbum relata a Nicolao IV. Constit. incip. *Cum olim*; & a Martino V. Constitut. incip. *Dudum* cum solo prædicto titulo. Hinc prævio recessu a traditis *loco supra citato* sistendum omnimode edico in hic expositis, & nullimode recedendum a laudata eruditissima Apologia pro Ordine Fratrum Minorum in tribus Tomis ordinatissime distributa, ubi abunde, solide, & inconcusse omnia ad evidentiam pro nostratibus de Observantia demonstrantur, ac comprobantur.

11 Ex iis prodierunt Patres dicti Minores Conventuales reformati, quos approbavit, & privilegiis, ac gratiis Conventualium non reformatorum frui voluit Sixtus V. Constitut. 68.

12 incipient. *Apostolici*. Et ipsis Minoribus Conventualibus reformatis univit loca, & bona Fratrum Minorum Discalceatorum per Italiam degentium, & ad eos transire indulsit Sixtus V. Constit. 69. incip. *Cum sicuti*.

13 Sub S. P. N. Francisco militant etiam Moniales Clarissæ a S. Clara sic dictæ, ut statuit Urban. IV. Constitut. 7. incip. *Beata*, quarum Regulam a S. P. N. Francisco institutam anno 1210. approbavit Innocentius IV. Constit. 12. incip. *Solet annuere*; quæ postea, spectata feminarum imbecillitate, moderata fuit a variis Summis Pontificibus, & signanter ab Urbano IV. Constit. 7. incip. *Beata*, Eugenio IV. Constit. 28. incip. *Ordini*, Leone X. Constitut. 6. incip. *Cum sicut*, Pio IV. Constit. 103. incip. *Sedis*.

14 Item sub S. P. N. Francisco militat Tertius Ordo de Pœnitentia ab ipso Seraphico Patre institutus anno 1221. sub propria Regula, quam confirmavit Nicolaus IV. Constitut. 2. incip. *Supra Montem*. Hic Ordo autem vocatur *Tertius* respectu duorum prius a Seraphico S. P. N. Francisco institutorum, scilicet Fratrum Minorum, & Pauperum Monialium; Tres enim Ordines ipse instituit, ut patet ex supra citatis, & aliis Pontificiis Constitutionibus. Unde Ecclesia Seraphica in tertia Antiphona ad Laudes Officii ipsius S. P. N. Francisci sub die 4. Octobris sic canit; *Tres Ordines hic ordinat. Primumque Fratrum nomina Minorum. Pauperumque fit Dominarum medius. Sed Pœnitentium tertius sexum capit utrumque*. Eumque *de Pœnitentia* nuncupavit, quia fortassis, ut placet Divo Bonaventuræ, sicut pœnitentia est via communis ad Cœlum, sic Ordo iste cujuscumque status, & sexus, viros, & feminas, Clericos, & Laicos, solutos, & ligatos, seu conjugatos amplectitur, neminem excludit, omnesque hunc Ordinem ingredi, illumque profiteri possunt.

Hic Tertius Ordo a Seraphico P. N. S. Francisco institutus, nedum Sanctitate floruit, & adhuc in dies floret in conjugatis, & solutis utriusque sexus in propriis privatis Domibus in sæculo degentibus: sed etiam in Fratribus, & Monialibus in communi intra Claustra viventibus, & tria substantialia vota solemniter emittentibus, pro quibus Regulam reformavit, & approbavit Leo X. Constit. 42. incip. *Inter cetera*. 15

Regularis hic Tertius Ordo habet Generalem ad triennium, quem licet S. Pius V. Constit. 53. incip. *Ea est*, extinxerit, ac universos Fratres, & Sorores Tertii Ordinis prædicti sub Gubernio Generalis, & Provincialium Ministrorum Ordinis S. P. N. Francisci de Observantia constituerit; Sixtus tamen V. Constit. 20. incip. *Romani Pontificis*, ad pristinum usum creandi Generalem per triennium, Ordinem restituit: Voluit tamen hunc Generalem electum intra duos menses a Generali de Observantia confirmationem petere. Et postea quomodo hic Ordo celebrare debeat Capitula, sive Generalia, sive Provincialia, statuit Clemens VIII. Constitut. 33. incip. *Decet*. 16

Ex iis Tertiariis sunt alii Reformati, qui cœperunt in Gallia anno 1595. nam extincta fere memoria Regularis Observantiæ Tertii Ordinis ob Hæreticorum pravitatem, & bella Civilia inibi quam maxime grassantia, Pater 17

Vin-

Vincentius Mussart Parisiensis Prædicator Re-
gius, eximiæ probitatis vir, una cum P. Fran-
cisco Mussart germano suo, accitis etiam aliis
Religiosis ac piis viris prædicto anno reforma-
tionis hujusmodi auctoritate Clementis VIII.
ita strenue operam dare incœpit, ut usque ad
hæc tempora quam plura antiqua Cœnobia re-
stauraverit, ac nova erexerit in diversis Gal-
liæ Provinciis: nec non in Burgundia, Lo-
tharingia, & pluribus aliis locis; Et isti Ter-
tiarii gaudent plurimis privilegiis sibi per di-
versos Summos Pontifices concessis, & præci-
pue per Paulum V. Constit. incip. *Quæ pro
augenda*. Tamburin. *loc. cit. quæst. 6. num.* 8.
Barbosa *loc. cit. num.* 178. Hieronym. Roderic.
in Compend. quæst. Regular. resolut. 136. & la-
te P. Petrus Antonius de Venetiis *in Virida-
rio Seraphico tom.* 1. *part.* 1. *cap.* 13. & alii
passim.

18 Ab Ordine, seu Religione Seraphici P. N.
S. Francisci originem, seu progressum, vel de-
pendentiam habuerunt varii alii Ordines, seu
Congregationes Regulares, uti pluribus docu-
mentis adductis refert P. Petrus Antonius de
Venetiis *in Viridario Seraph. tom.* 1. *par.* 1. *cap.*
14. *usque ad cap.* 18. & signanter Præclarus
Ordo S. Francisci de Paula nati intercessione
Seraphici P. N. S. Francisci, cujus & habitum
induit, & Novitius extitit; Dictus Auctor *l.*
19 *c. cap.* 14. Item Congregatio Monialium Im-
maculatæ Conceptionis instituta a B. Beatrice
de Silva, in qua Congregatione sub directio-
ne Fratrum Minorum de Observantia floruit
Venerabilis, & celeberrima Soror Maria de
20 Agreda; Idem *loc. c. cap.* 15. Item Congre-
gatio Monialium Annunciationis B. Mariæ
Virginis instituta a B. Joanna Valesia Galliæ
Regina sub Regula composita a P. Nicolao
Gilberti nostri Ordinis Franciscani. Idem *loc.
c. cap.* 16.

21 Item Congregatio Monialium vulgo Capuc-
cinarum instituta est a V. Maria Longa Nea-
politana sub Regula nostri Tertii Ordinis, quæ
deinde sub gubernio Capuccinorum (unde di-
ctæ sunt Capuccinæ) a tertia Regula transie-
runt ad primam S. Claræ. Idem *loc. c. cap.*
22 17. Item Reformatio Carmelitarum Discalcea-
torum promota a nostro S. Petro de Alcanta-
ra totam assistentiam, & curam, & directio-
nem ad id S. Teresiæ præstante. Idem *loc. c.
cap.* 18.

23 Insuper ab Ordine, seu Religione S. P. N.
Francisci Originem, seu progressum, vel de-
pendentiam habuerunt variæ aliæ Congregatio-
nes Regulares, & Sæculares, utriusque sexus,
uti documentis adductis refert dictus P. Pe-
trus Antonius de Venetiis *loc. cit. cap.* 19.
Et signanter Congregatio Dimissarum institu-
ta a Venerabili P. Antonio Pagano nostri
Ordinis de Observantia in Civitate Vicentiæ;
& alia hominum Congregatio dicta Sanctæ
Crucis ab eodem Vener. Patre Antonio fun-
data. Item Congregatio Ursulinarum funda- 24
ta a Beata Angela de Desenzano Oppido in-
tra Veronam, & Brixiam, Religiosa profes-
sa Tertii Ordinis S. P. N. Francisci approba-
ta a Gregorio XIII. anno 1572. die 24. No-
vembris. Pro qua Congregatione P. Franci-
scus noster Gonzaga Minister Generalis to-
tius Ordinis, & deinde Episcopus Mantua-
nus varias compilavit Constitutiones, sub qui-
bus adhuc vivunt cum Regula ab ipsa B. An-
gela compilata, & a Paulo V. approbata;
Idem *cit. cap.* 19. Item Congregatio B. Petri 25
de Pisis fundata ab ipso B. Petro de Pisis, &
F. Angelo a Corsica ambobus professis Tertii
Ordinis S. P. N. Francisci, Idem *cit. cap.* 19.
Item Congregatio S. Hieronymi in Hispania 26
fundata a B. Stopa dicto etiam Tomasuc-
cio professo nostri Tertii Ordinis; Idem *cit.* 27
cap. 19. Item Congregatio S. Hieronymi de
Fesulis fundata a Carolo Sacerdote Comite
Montis Granelli una cum Gualterio Marsio
ambobus professis nostri Tertii Ordinis. Idem
cit. c. 19. Ubi insuper addit, non deesse Au- 28
ctores, qui referant S. Ignatium Loyolam Fun-
datorem præstantissimæ Societatis Jesu fuisse
prius professum Tertii Ordinis S. P. N. Fran-
cisci, uti inter alios testatur Franciscus Bor-
donus a Parma, qui fuit Generalis Tertii Or-
dinis anno 1654. in Historia ejusdem Tertii
Ordinis impressa Parmæ anno 1658. apud Ma-
rium Vignolam, ubi sic scribit: *Nonnulli etiam
asserunt S. Ignatium Fundatorem Sapientissimæ
Societatis Jesu fuisse Tertii Ordinis S. Fran-
cisci ex prima Institutione, eo quod in ejus
vita, & Bulla Canonizationis extensa ab Ur-
bano VIII.* §. 13. *scribitur: Aspera talari tu-
nica indutus, fune præcinctus, nudo Capite,
baculum manu gestans &c. Tertii Ordinis Fran-
ciscani potissimum exteriori signo demonstratur
per funis præcinctionem, ut notum est; Habuit
etiam Franciscanum &c.* Hæc ille, alia ad rem
subdens.

Item Congregatio S. Birgittæ Principissæ 29
Neriçiæ fundata ab ipsa S. Birgitta Professa
Tertii Ordinis S. P. N. Francisci; Idem 30
cit. cap. 19. Item Congregatio Dominarum
Oblatarum Turris Speculorum in Urbe fundata
a S. Francisca Romana professa nostri Tertii

31 Ordinis; Idem *cit. cap.* 19. Item Congregatio Dominorum de Robando in Civitate Marsiliæ fundata a B. Hugone de Digna, doctrina, & miraculis claro, & celeberrimo concionatore nostri Seraphici Ordinis; Idem
32 *cit. cap.* 19. Item Congregatio S. Mariæ Caritatis in Gallia fundata a B. Guido Domino Montis Sancti Georgii Professo nostri
33 Tertii Ordinis; Idem *cit. cap.* 19. Item Congregatio Convertitarum in Gallia sub Regula nostri Tertii Ordinis Pœnitentium fundata a B. Joanne Tessirando Doctore Parisiensi, Confessore, & intimo consultore Annæ Reginæ
34 Franciæ; Idem *cit. cap.* 19. Item Congregatio Pauperum infirmorum fundata a B. Bernardino de Obregon Hispano nostri Ordinis
35 Franciscani; Idem *cit. c.* 19. Item Congregatio Monialium Sancti Joannis Hierosolymitani fundata in Portugallia a Ludovico filio Emmanuelis Regis Portugalliæ sub Cura, & Gubernio Fratrum Minorum de Observantia;
36 Idem *cit. cap.* 19. Item Celebre Monasterium Convertitarum ædificatum Parisiis a S. Ludovico IX. Rege Francorum, & Tertii Ordinis S. P. N. Francisci. Insignia duo Monasteria S. Mariæ Magdalenæ, & S. Mariæ Ægyptiacæ ad eundem finem ædificata Neapoli a B. Regina Sancia vera filia S. P. N. Francisci, quamvis hodie sub gubernio Fratrum Minorum in ipsis non degant, nisi Moniales virgines primæ nobilitatis dicti Regni. Alia plura Monasteria ad eundem effectum ædificata variis in locis a S. Bernardino de Senis, S. Jacobo de Marchia, Beato Bernardino de Feltria, & ab aliis Religiosis Minoribus de Observantia; Idem *cit. c.* 19.

37 Item Patres Carthusiani introducti fuerunt in Civitatem Venetiarum opera nostri Sancti
38 Bernardini de Senis; Idem *cit. c.* 19. Item Hospitale Pietatis in eadem Civitate Venetiarum, in quo recipiuntur pauperes filii illegitimi, institutum fuit opera P. Petri de Assisio nostri
39 Ordinis Franciscani; Idem *cit. c.* 19. Item Societas Mortis in Civitate Mantuæ, cujus Officium est assistere Justitiatis, fuit promota, & erecta a B. Raimiro Perusino nostri Franci-
40 scani Ordinis; Idem *cit. c.* 19. Item ab eodem Beato Raimiro fundatum fuit Hospitale pro pauperibus infirmis in Civitate Bononiæ, ac Societas, seu Confraternitas Disciplinantium erecta in Civitatibus Perusiæ, Fulginei, Spo-
41 leti, & alibi; Idem *cit. c.* 19. Item Societas, seu Confraternitas SS. Sacramenti erecta fuit a nostro B. Cherubino de Spoleto, cujus anima fuit ad Cœlum sociata a sexaginta sex mille animabus suo medio ad æternam Gloriam transfactis; Idem *cit. c.* 19. Item Hospitale in Ci- 42
vitate Veronæ erectum fuit opera nostri S. Joannis de Capistrano; Idem *cit. c.* 19. Item plu- 43
rimis aliis relictis Congregationibus, & Societatibus, erectis a Sanctis, Beatis, & piis Religiosis Ordinis S. P. N. Francisci, solum recensentur Confraternitates disciplinantium prius fundatæ a S. Antonio de Padua, & deinde a S. Bernardino de Senis, Archiconfraternitas Confalonis a S. Bonaventura Romæ erecta, & celeberrima Archiconfraternitas Sacrorum Stigmatum Seraphici P. N. S. Francisci Romæ erecta, & jam per totum fere Orbem extensa;
Item *cit. c.* 19. Et insuper Montes Pietatis in- 44
venti, & erecti fuerunt primo a B. Barnaba ab Interamnis, deinde a B. Marco a Bononia, B. Cherubino a Spoleto, a S. Jacobo de Marchia, a B. Angelo a Clavasio, a B. Bernardino de Feltria: & ab aliis Religiosis omnibus nostri Ordinis S. P. Francisci; P. Petrus Antonius de Venetiis *in Viridario Seraphico tom.* 2. *part.* 7. *cap.* 7. Vide *ibi*, ubi multa ad rem.

Nedum supra recensitæ Congregationes, So- 45
cietates, & Confraternitates, & Hospitalia; sed etiam Ordines Militares, & Equestres, vel promoti, vel dependentes sunt ab Ordine S. P. N. Francisci. Et in primis Equestris Ordo S. Sepulcri, qui licet fundatus longe ante ortum nostræ Seraphicæ Religionis, ut patet ex dictis *supra art.* 3. *num.* 97. Tamen certum est, Equites Ordinis S. Sepulcri creari a solo nostro P. Guardiano Sacri Montis Sion Jerusalem, tamquam Commissario, seu Vicario Apostolico, pro ut ei fuit concessum ab Alexandro VI. anno 1496. *Committens facultatem* (dicit Andreas Favinus apud P. Petrum Antonium de Venetiis in *Viridario Seraphico tom.* 2. *part.* 1. *cap.* 20.) *suo Vicario Generali Guardiano Sancti Sepulcri, qui semper est de Ordine Minorum Sancti Francisci de Observantia, conferendi dictum Ordinem Peregrinis, & venientibus in Terram Sanctam.* Quæ concessio fuit iterum confirmata a Summis Pontificibus Leone X. Clemente VII. & Urbano VIII. & in praxi gloriosissime perseverat, ut videre est apud Petrum Antonium de Venetiis in *citat. Vir. Seraph. tom.* 1. *part.* 1. *cap.* 20. & *p.* 6. *cap.* 8. ubi per extensum dat formam, & modum eos creandi, & tradit formulam Litterarum, quæ ipsis Novellis creatis Equitibus Sancti Sepulcri a d. nostro P. Guardiano Jerusalem in dies conceduntur, & est ut sequitur.

Fr. N. N. Ord. Minor. Regul. Observantiæ 46

Pro-

Provinciæ N. &c. in partibus Orientis Commissarius Apostolicus, Terræ Sanctæ Custos, & Sacri Montis Sion Guardianus, & servus.

Universis & singulis præsentes nostras inspecturis, lecturis, & legi audituris Salutem in Domino sempiternam.

Ex antiquissimis rerum gestarum monumentis didicimus, Invictissimos Heroes Carolum Magnum Imperatorem semper Augustum, Sanctumque Ludovicum Gallorum Regem, ac alias quam plurimos Christianæ Reipublicæ Magnanimos Reges, & Principes honoris Dei Orthodoxæque Fidei nedum Zelatores, verum etiam strenuissimos Defensores, tantum ut nefariis devictis Saracenis, Jerosolymam expugnare, Gloriosique Resurgentis Domini Nostri Jesu Christi Mausoleum libere custodire valerent, se, bonaque propria immortali voto jam præmisso sponte obligasse, & emancipasse; quare inter alias Christianorum Principum contra præfatos infideles demandatas expeditiones sub præclaro Duce Gottifredo Bullion trecentorum millium a Sum. Pontif. signatorum Militum comparato exercitu; Anno denique nonagesimo nono supra millesimum ab Incarnatione Domini partim cæsis, partim in fugam ejectis hostibus Sanctam Jerosolymorum Urbem, summa cum lætitia, ingentique gaudio triumphantes ingressi unanimi exercitus consensu, præfatum Ducem Gottifredum Jerusalem Regem proclamarunt, ac Domini Nostri Jesu Christi monumentum ardenti (ut flagrabant) animo in custodiam acceperunt, ibique Sacrum ejusdem Gloriosissimi Sepulcri Equitum Ordinem sub certis quibusdam Regulis, & Constitutionibus fundavere, ac plurimos Illustrissimorum Virorum milites creavere, quos & quinque rubeis Crucibus obsignarunt atque armarunt, decernentes in posterum, ut eas vestibus appositas, tam in bello, quam in Regum Principumque aulis, ac fidelium quorumcumque cœtibus (ut ex præfatarum Ordinationum vigesimo nono capite liquido constat) deferre tenerentur. Cujus quidem nobilissimi Ordinis Christianissimi Reges, eximiique Magistri, ut Erectores, ita & Successores fuerunt. Sed proh dolor! Capta iterum ab Infidelibus Jerosolyma, cunctisque ab Asia pulsis Catholicis, Sacer hic Equestris SS. Sepulcri Ordo, qui tunc ex Lege Jerosolymis armari tenebatur, extinctus pene remansit, atque sopitus; donec tandem per Devotissimum utriusque Siciliæ Regem Robertum, magna cum difficultate, maximisque sumptibus, obtenta ab Ægypti Soldano Anno Domini 1303. pro Seraphicæ Religionis familia in prægrandi Gloriosissimi Sepulcri Templo commorandi facultate: Leo postmodum X. Pontifex Maximus, qui præfato Ordini satis addictus erat, piisque ejusdem votis summopere ad innovandam, nedum antiquissimi hujus Militaris Instituti fere abolitam memoriam, verum etiam ad augendam Christifidelium pietatem, eorumque animos pro cunctorum Locorum recuperatione excitandos prædicto Sac. Montis Sion Guardiano, ejusque Successoribus pro tempore existentibus Anno Dominicæ Incarnationis 1518. pridie Nonas Februarii hujusmodi Milites, & S. S. Sepulcri Equites, ut olim, creare, ordinare, ac instituere sponte concessit, atque mandavit; quod quidem tam feliciter exequutum est, ut dehinc milites quamplurimi creati fuerint, & in dies creentur. In quorum numerum a nobis dignissime relatum esse fidem facimus, & attestamur D. N. qui quidem præfati Ordinis laurea decorari, & insigniri splendoribus summopere cupiens, coram Nobis personaliter comparuit, humiliterque super hujuscemodi re grande sui animi desiderium exposuit, enixeque pro viribus Nos exoravit. Nos igitur piis ejus precibus intenti, justisque supplicationibus inclinati, solerti indagatione circa ea, quæ ad Catholicæ fidei puritatem spectant, prius facta, & diligenti inquisitione super his, quæ ex antiquissimis Legibus, in vero Christi Milite requirebantur, jam habita, eumque in omnibus idoneum, habilemque repertum præfati Sanctissimæ Resurrectionis Domini Nostri Jesu Christi Sepulcri Apostolica auctoritate, qua in hac parte fungimur, Militem, & Equitem juxta morem solemniter in proprio loco ejusdem Sanctissimi Sepulcri creavimus, ac quinque rubeis Crucibus insignivimus, ac condecoravimus; sicuti per præsentes ita a Nobis armatum, insignitum, ac condecoratum nominamus, declaramus & publicamus, cum singulari potestate deferendi eas, tam publice, quam privatim, & pro insignibus, & vexillis utendi; nec non omnibus & singulis privilegiis, indultis, immunitatibus, gratiis, libertatibus, commoditatibus, & prærogativis; quibus ceteri ejusdem Equestris Ordinis Milites gaudent, vel in posterum gaudebunt, & potientur. In quorum omnium, & singulorum fidem præsentes has Litteras manu nostra subscriptas, & Sigillo Gloriosissimæ Resurrectionis Dominicæ munitas, ac roboratas expediri mandavimus.

Dat. Jerosolymis in Conventu nostro Sancti Salvatoris Anno Domini &c.

Pri-

47 Privilegia Equitum Jerosolymorum.

In Nomine Domini Nostri Jesu Christi. Amen. Universis & singulis præsentes Litteras inspecturis, visuris, & audituris. Nos Fr. Bonifacius de Ragusio Ord. Min. Observantiæ Professor, Sac. Conventus Montis Sion Guardianus, aliorumque Locorum Terræ Sanctæ Apostolica auctoritate Vicarius Generalis, nec non Prædicator Apostolicus, in Domino Salutem.

Notum sit, quod Nobiles, & Magnifici Domini Peregrini, qui hoc anno 1553. visitaverunt devotissime Dominicum Sepulcrum, & in eo honorifice Equites creati, Nos suppliciter deprecati sunt, ut ob Jesu Christi memoriam, & ejus Ordinis reverentiam eisdem privilegia Militum SS. Sepulcri exhiberemus: quorum precibus commoti, ex antiquis Chartis & Libris a Summis Pontificibus, & Regibus Christianis privilegia Equitibus concessa deferibi jussisse profitemur, quæ sunt hujusmodi.

Primo, quod tales Milites præcedere debent reliquos cujuscumque Ordinis, seu Militiæ, exceptis solis, qui del Toson d'Oro *vocantur.*

Secundo item, quod ipsi Milites possint legitimare eos, qui ex legitimo Matrimonio non sunt nati, & mutare nomen Baptismale, & arma seu stemmata condere.

Tertio item, quod possint Notarios creare.

Quarto item, bona Ecclesiastica pro tuenda Christi Fide, etsi uxorati sint, possint tenere sine præjudicio Ecclesiæ.

Quinto item, a Vigiliis tempore belli sint exempti, & ab hospitio Militum, & nemo ad hoc cogere eos possit.

Sexto item ab omnibus gabellis, & tributis sint exempti, ubique Locorum tam vini, quam cervisiæ, & aliorum &c.

Septimo item quod possint vestiri sericis, holosericis & hujusmodi vestibus, ut solent alii Equites, & Doctores.

Octavo item quod Corpus patibulo suspensum, si in via repererint, exempto gladio præcidere possint, & ut sepulturæ mandetur imperare.

Ideo Jure optimo eos dici non immerito, & Equites esse, ac valere, & gaudere omnibus his privilegiis, sive immunitatibus, prærogativis & præeminentiis, & aliis, quibus ceteri Milites, uti, ac frui consuevere contestor. In quorum omnium fidem, robur, ac testimonium præsentes Litteras fieri curavimus, & Sigillo Sanctissimi Sepulcri D. N. J. C., nostroque Chyrographo communiri.

Dat. Jerosol. in Conv. S. Salvat. An. Dom. 1553.

Loco ✠ *Sigilli.*

Fr. Bonifacius qui supra manu propria.

Sic ex aliis refert dictus P. Petrus Antonius de Venetiis in *cit. Viridario Seraphico tom.* 2. *par.* 7. *cap.* 8. Vide ipsum *ibi*, ubi multa tradit ad rem.

Equitum Militiæ Jesu Christi Ordo institutus fuit a Dionysio Rege Lusitaniæ, & Marito S. Elisabeth Reginæ, opera P. nostri Stephani Portugallensis intimi Consultoris, & Confessarii prædicti Regis, & Archiepiscopi Ulyssiponensis, qui eidem Regi persuasit erectionem dicti Militaris Ordinis, ut ipsi applicaret Commendas, quæ alias erant extincti Ordinis Equitum Templariorum, prout fecit, & obtinuit a Joanne XXII. Constitut. incip. *Cum horum bonorum*, in qua & confirmatus fuit talis Ordo cum sua Regula, & Statutis. Dictus P. Petrus Antonius a Venetiis in *citat. Viridario Seraph. tom.* 1. *cap.* 20.

Equitum Ascensionis Jesu Christi Ordo institutus fuit etiam opera Franciscanorum in Portugallia, uti legitur in Chronicis ejusdem Regni *prælud.* 4. *n.* 1. & notat Waddingus *tom.* 1. *suorum Annalium ad annum* 1213. *num.* 14. & refert dict. P. Petrus Antonius *loco citat. cap.* 20. 49

Conceptionis B. Mariæ Virginis Equitum Ordo sub Regula S. P. N. Francisci institutus fuit ann. 1623. a Ferdinando Mantuæ Duce, & a Carolo Nivernensium Duce, & Adolpho Comite ab Althan, & a Joanne Baptista Petrignano Sfortia, & confirmatus fuit ab Urbano VIII. Constitut. incip. *Imperscrutabilis*. Tambur. *loc. c. quæst.* 6. *num.* 12. ubi refert per extensum dictam Urbani VIII. Constitutionem, una cum aliis duabus ejusdem Pontificis ad rem. Dictus P. Petrus Antonius de Venetiis *loc. c. num.* 120. ubi dicit, primos Equites hujus Ordinis vocati Militiæ Christianæ Immaculatæ Conceptionis Mariæ sub invocatione Sancti Michaelis, & Sancti Francisci, Novitiatum egisse in Conventu Aracæli Romæ Minorum de Observantia, & postea emisisse Professionem in manibus dicti Summi Pontificis Urbani VIII. cum sequentibus verbis: *Semper tuebor Conceptionem Matris Dei Immaculatæ, & in hac re, & in omnibus, ejus promovebo gloriam juxta mentem S. R. E.* Qui Summus Pontifex quoad vixit, voluit hujus Ordinis esse Protector. 50

Plurima adhuc, & revera non pauca eximia, & præclara gesta Ordinis Fratrum Minorum possent adduci: sed ne auram captare videamur, ipsa apud alios Scriptores, & præsertim apud dictum P. Petrum Antonium de Venetiis in suo Viridario Seraphico in duobus 51

52 bus tomis distincto videnda relinquimus. Et hic solum notare sufficiat, quod Ordo noster Seraphicus (ut refert Gubernatis in *Orbe Seraphico lib. 3. cap. 1.* citans Waddingum ad annum 1213.) ex revelatione S. P. N. Francisco facta a Christo Domino in Monte Alverniæ per totum Mundum sit dilatandus, & usque in finem sæculorum in sua perfectione, & puritate duraturus, & a Deo conservandus. Unde dixit Gregorius Papa IX. in Bulla, quæ extat in Archivio S. Francisci Leyre: *Passim Catholicam consolatur Ecclesiam auctus Minorum Ordo multitudine, Sacerdotio, Sanctitate, & Doctrina excellens.* Et Nicolaus
53 III. in *cap. Exiit 3. de Verborum significat. in 6.* loquens de Seraphica Religione: *Hi sunt*, inquit, *illius Sanctæ Regulæ Professores, qui Evangelico fundantur eloquio, vitæ Christi roborantur exemplo, Fundatoris Militantis Ecclesiæ & Apostolorum ejus sermonibus, actibusque firmantur. Hæc est apud Deum, & Patrem munda & immaculata Religio, quæ descendens a Patre luminum per ejus Filium exemplariter, & verbaliter Apostolis tradita, & deinde per Spiritum Sanctum B. Francisco, & eum sequentibus inspirata, totius in se continet testimonium Trinitatis. Hæc est, cui (attestante Paulo Apostolo) nemo de cetero debet esse molestus, quam Christus Stigmatibus suæ Passionis confirmavit, volens Institutorem ipsius suæ Pas-*
54 *sionis signis notabiliter insigniri.* Et Clemens V. *in Clementina Exivi de Paradiso 1. de verbor. significat.* loquens de Seraphico Ordine ait: *Verus noster Salomon in solio Militantis Ecclesiæ hortum voluptatis inter ceteros quemdam fecit a procellosis mundi fluctibus elongatum, in quo quietius, ac securius vacaretur contemplandis, servandisque hujusmodi operibus exemplaribus in hunc mundum introivit ipse, ut rigaret ipsum fœcundis aquis spiritualis gratiæ, & Doctrinæ. Hic Hortus siquidem est Fratrum Minorum Sancta Religio, quæ muris Regularis observantiæ firmiter undique circumclusa intra se solo contenta Deo adornatur abunde novellis plantationibus filiorum. Ad hunc veniens Dilectus Dei Filius, mortificantis pœnitentiæ myrrham metit cum aromatibus, quæ suavitate mira universis odorem attrahentis Sanctimoniæ circumfundunt: Hæc est illa Cælestis vitæ forma, & Regula, quam descripsit ille Confessor Christi eximius Sanctus Franciscus.*

55 Ad complementum eorum, quæ Religionem S. P. N. Francisci concernunt, juvat adducere novissimam Constitutionem Benedicti XIII. qua Controversiæ, & lites de Primatu, & Anterioritate, perpetuo silentio imposito, extinguuntur. Quæ pro universi Tertiariis in propriis Domibus viventibus in Constitutione *Paterna Sedis*, sancita sunt, denuo confirmantur, & Basilicæ Sanctæ Mariæ de Portiuncula, & S. Francisci Civitatis Assisiensis sub diversis rationibus Ordinis Matrices decernuntur.

BENEDICTUS PAPA XIII.

Dilectis Filiis Ministro Generali totius Ordinis Fratrum Minorum Sancti Francisci, nec non Generali Ministro Fratrum Conventualium ejusdem Ordinis.

„ Dilecti Filii salutem &c. Qui pacem loquitur in plebem suam, & super Sanctos suos, certam illam avertendæ contentionis viam, rationemque Discipulis designavit, monitis, exemplisque suis, eosdem adhortatus, ut qui major esset inter ipsos, fieret sicut minor, ac proinde esse contenderent, non præeminentia, & primatu, sed ministrandi, ac subjacendi humilitate præcessores. Hæc autem Documenta B. Franciscus Seraphici vestri Ordinis Conditor, & ipse mirabiliter arripuit, & expressit, & custodiendæ pacis firmamentum esse voluit alumnis suis, qui modesta ipsa Fratrum Minorum appellatione Evangelicam illam Cœlestis Magistri normam præseferentes, sinceræ Caritatis, veræque Fraternitatis disciplinam, & cultum per totam Christi Ecclesiam latissime propagarunt. Nos igitur, quemadmodum uberes ex religiosissima institutione Dominici Agri proventus largitori Deo, reique Catholicæ gratulamur, ita omnem dare operam debemus, ne dissidia, & lites de loco, & Dignitate bonam frugem suffocare possint, fraternamque concordiam discindere, aut perturbare. Porro cum tres Constitutiones ediderimus pro Institutione, ac Regimine Tertiariorum ejusdem Seraphici Ordinis in propriis Domibus viventium, primam die 10. Dec. 1725. pro Fratribus Minoribus Regularis Observantiæ, quæ incip. *Paterna Sedis Apostolicæ providentia*, alteram die 24. Maii 1726. pro Fratribus Minoribus, qui Capuccini appellantur, quæ incip. *Ratio Apostolici Ministerii*; tertiam denique die 5. Jul. ejusdem Anni pro Fratribus Minoribus Conventualibus, quæ incip. *Singularis Devotio*, non sine ingenti animi molestia rescivimus, controversias inter

„ ante-

antedictas lautari: Ordinis familias invaluis-se de primatu, & antiquitate alterius præ altera, de multiplici erectione Congregationum Tertii Ordinis, deque transitu Tertiariorum unius Congregationis ad aliam, quæ cum religiosæ disciplinæ detrimento, scandala etiam in populis serere possint; & B. P. Francisci Spiritum in Discipulis ejus extinguere. Dissensionibus igitur, ac jurgiis aditum obstruere, & necessariam Regularis disciplinæ pacem, & tranquillitatem fovere, aut restituere cupientes: Motu proprio, ex certa scientia, non ad oblatæ cujusquam petitionis instantiam, in primis omnes, & singulas de memoratis causis lites, & controversias, utcumque, & in quacumque instantia super his ortas, agitatas, & actu pendentes, coram quibuscumque Judicibus, ac Tribunalibus, etiam speciali mentione dignis, quorum nomina pro expressis haberi volumus, ad Nos avocantes, perpetuo silentio imposito, extinguimus, & abolemus. Præterea quascumque Indulgentias, Indulta, Privilegia, Prærogativas, favores, exemptiones, libertates, extensiones, & concessiones, tam in genere, quam in specie in memorata Constitutione, quæ incipit: *Paterna*, Tertiariis Fratrum Minorum de Observantia tributas, & per alias superius indicatas, ad Tertiarios Fratrum Minorum Conventualium, & Capuccinorum, eorumque Superiores extensas, & ampliatas, tenore præsentium confirmamus, & approbamus, & quatenus opus sit, ipsis Fratribus Conventualibus, & Capuccinis, eorumque Tertiariis, in iis tamen, quæ præfatæ nostræ Constitutioni pro Observantium Tertiariis editæ non adversantur, & non aliis, de novo concedimus: Mandantes potissimum, ut quæ in ipsa circa erectionem unius dumtaxat Congregationis Tertiariorum pro unaquaque Civitate, aut loco, deque eorum transitu præscripta, & sancita sunt, aliàs posterioribus nostris non obstantibus, inviolabiliter observentur. Quoniam autem a mente nostra, & a proposito memoratæ Constitutionis, quæ incip. *Singularis Devotio* prorsus alienum erat, ut Fratribus Minoribus Regularis Observantiæ, quidquam sui juris, aut possessionis erga Conventuales detraheremus, aut ipsis Fratribus Conventualibus majorem antiquitatem, aut aliam quamcumque prærogativam præ Observantibus concederemus, motu pari, & scientia similibus decernimus, & declaramus, verba, & enunciationes, quæ antiquitatem, & prærogativas ejusmodi respiciunt, nullius roboris, atque eo prorsus modo ac si apposita non essent, de cetero habenda fore, & esse. Immo pro totius præfati Ordinis tranquillitate & pace perpetuum silentium super hujusmodi controversia imponimus, & pro imposito haberi volumus, & mandamus. Ne quis denique Basilicam B. Francisci Civitatis Assisiensis, ubi Sacrum ejus Corpus requiescit, a Romanis Pontificibus Prædecessoribus nostris variis privilegiis auctam, ita supra ceteras ejusdem Ordinis Ecclesias, verbis, aut scriptis extollat, & efferat, ut debitus honor, ac reverentia denegetur Basilicæ B. M. de Portiuncula extra muros ejusdem Urbis, in qua constat Seraphicum Patrem Institutum suum inchoasse, præcipimus, & mandamus, ut ambæ Basilicæ, diversis licet rationibus, B. M. quidem propter Ordinis primordia, Assisiensis vero propter Sacrum Corpus Sanctissimi Institutoris, tamquam Ordinis Matrices ab omnibus Fratribus Minoribus agnoscantur, & observentur, prout Romani Pontifices Prædecessores nostri asseruerunt, & concesserunt. Quascumque autem juris, verborumque solemnitates nostra auctoritate supplentes, & quibusvis in contrarium facientibus amplissime derogantes, quæ vero exprimenda essent pro expressis habentes, fore confidimus, ut Familiis vestris per hoc providentiæ nostræ Judicium pristinam, vestroque nomine dignam concordiam partam esse gaudeamus. Vestrum autem erit, ut pari vigilantia, studioque curis nostris obsequentes, indecoram, importunamque altercationum, libellorumque licentiam, in eorum auctores distincte animadvertentes, sedulo inhibeatis. At vobis, Dilecti Filii, paternæ voluntatis pignus Apostolicam Benedictionem peramanter impertimur.

„ Datum Romæ apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris die 22. Jul. 1728. Pontificatus Nostri Anno quinto.

Carolus Archiepisc. Emissenus.

A r-

ARTICULUS VI.

Quoad particulares alias Religiones, & Congregationes sub nulla dictarum quatuor principaliorum Regularum militantes, sed proprias Regulas, & Constitutiones habentes.

1 *Carthusiensium Ordo* sic dictus a Valle Carthusia, vulgo *Certosa* in diœcesi Gratianopolitana in Regno Galliæ, institutus est a Sancto Brunone Nobili Cive Urbis Agrippinæ sub Regula propria anno 1084. & approbatus & confirmatus fuit ab Alexandro II. Constitut. 7. incip. *Cum vos*. Tambur. *de Jur. Abbat. tom.* 2. *disp.* 24. *qu.* 7. *nu.* 1. Barbosa *lib.* 1. *Jur. Eccles. univers. cap.* 41. *num.* 182. S. Anton. *part.* 2. *Histor. tit.* 15. *cap.* 21. Miranda *in Manual. Prælator. tom.* 1. *quæst.* 4. *art.* 2. Morigia *de Origin. Relig. lib.* 1. *cap.* 27. Marulus *in Oceano Relig. lib.* 1. *pag.* 124. & alii,

2 *Sancti Hieronymi Congreg. Itala* instituta est temporibus Martini V. a quodam Lupo de Olmeto sub propria Regula ex scriptis ipsius Sancti Hieronymi excerpta, & confirmata est ab eodem Martino V. Constitut. incip. *Etsi pro cunctorum*; Tamburin. *loc. cit. num.* 2. Hieronym. Roderic. *in Compend. qq. Regular. resolut.* 122. *num.* 17. Marulus *in Ocean. Relig. lib.* 1. *pag.* 132. Platus *de bono statu Relig. lib.* 2. *cap.* 22. Miranda *loc. cit. qu.* 5. *art.* 1. & alii.

3 *Monialium S. Hieronymi Congr.* militat sub Regula ipsius Sanctissimi Patris pro Mulieribus specialiter edita, quæ habetur *tom.* 9. *Operum ejusdem pag.* 1378. Tambur. *loc. cit. nu.* 3. & alii.

4 *Carmelitarum Ordo*, quem quidam antiquissimum ponunt, temporibus Alexandri III. Summi Pontificis circa ann. Domini 1160. initium sumpsit. At quia sine aliqua certa Regula Religiosi hujus Ordinis tunc vivebant, hinc non dicitur originata hæc Religio dicto tempore, sed tempore Honorii III. quando Regulam ab Alberto Patriarcha Hierosolymitano acceptam, prædictus Pontifex confirmavit ann. 1226. Constit. 8. incip. *Ut vivendi*. Divisus est hic Ordo in Conventuales, & Observantes; Obediunt tamen eidem Generali. Tamb. *loc. cit. num.* 4. S. Anton. 3. *part. tit.* 16. *cap.* 1. §. 8. Marulus *in Ocean. Relig. lib.* 4. *pag.* 279. Morigia *de Orig. Relig. lib.* 1. *cap.* 25. Cassan. *in Catalog. glor. mund. part.* 4. *consid.* 7. & alii.

5 *Carmelitarum Discalceatorum Congr. Hispanica* sub eadem Regula in suo primævo rigore sine ullis Pontificiis moderationibus instituta est circa annum 1565. a S. Teresia, & approbata fuit a Gregorio XIII. Constitut. 64. incip. *Pia consideratione*. Tamb. *loc. cit. num.* 6. Barbos. *loc. cit. nu.* 29. Morigia *de Origin. Relig. lib.* 1. *cap.* 3. Marulus in *Ocean. Relig. lib.* 4. *p.* 279. & alii.

Carmelitarum Discalceatorum Cong. Itala eadem prorsus erat cum præcedenti, sed eam ab illa separavit Clemens VIII. Constitut. 71. incip. *In Apostolicæ*. Tambur. *loc. c. num.* 7. Barbos. *loc. c. num.* 31. Morigia *loc. c.* Marulus *loc. c.* & alii. 6

Monialium Carmelitarum Cong. instituta, ut supra dictum est, a S. Teresia, divisa est in Hispanam, & Italam, uti divisa est Congregatio Religiosorum Discalceatorum, & vivit quælibet respective sub eadem Regula, & forma suæ Congreg. Tamb. *loc. c. nu.* 8. & alii mox citati. 7

Sanctæ Mariæ de Monte Carmelo Equestris Ordo institutus est ab Henrico IV. Galliæ Rege ad exaltationem S. R. E. ac hæresum extirpationem anno 1608. & confirmatus fuit a Paulo V. Constitut. incip. *Romanus Pontifex*. Tamburin. *loc. c. num.* 9. & alii. 8

Minimorum S. Francisci de Paula Ordo institutus est circa annum 1486. a S. Francisco de Paula (Paula autem est parva Urbs in Calabria Regni Neapolitani,) & approbatus fuit a Sixto IV. Constit. incip. *Sedis Apostolicæ*. Tamburin. *l. c. num.* 10. Barbosa *loc. c. num.* 188. Morigia *de Orig. Relig. lib.* 1. *c.* 49. Marulus in *Ocean. Relig. lib.* 5. *pag.* 360. Miranda in *Manual. Prælat. tom.* 1. *q.* 4. *art.* 11. & alii. 9

Clericorum Regularium. Societatis Jesu Ordo institutus fuit circa annum 1534. a S. Ignatio de Loyola Nobili Cantabro, & approbatus fuit a Paulo III. Constit. 25. incip. *Regimini*, & iterum a Julio III. Constit. 9. Incip. *Exposcit*, & a Gregor. XIII. Const. 89. incip. *Ascendente*, & a Gregor. XIV. Constitut. 10. incip. *Ecclesia*; Tambur. *loc. c. qu.* 8. *num.* 1. Barbosa *loc. cit. nu.* 189. Azorius *Institut. moral. pars.* 1. *lib.* 13. *cap.* 7. Suarez *de Relig. tom.* 4. *tract.* 20. *per tot.* Tapia in *Authent. Ingressi*, *verb. Monasteria cap.* 11. *num.* 8. *de Sacrosanct. Eccles.* Emmanuel *qq. Regular. tom.* 1. *q.* 1. *art.* & *q.* 56. *art.* 1. Miranda *l. c. tom.* 1. *q.* 10. & alii passim. 10

Clericorum Sæcularium de Oratorio Congr. instituta fuit a S. Philippo Nerio Florentino ann. 1550. & confirmata fuit a Gregorio XIII. Con- 11

[illegible] incip. [illegible] Congregationis [illegible], & [illegible] Regulari [illegible] & [illegible] Congregationis [illegible], & [illegible] Tamb. l. c. qu. 8. num. 2. [illegible] lib. [illegible] pag. 416. Mirae. in Tabella de Congreg. Cleric. in communi viventium cap. [illegible] ubi refert Decretum Gregorii XV. [illegible] continetur, quod [illegible] Congregationis Oratorii [illegible] Ordinum, & Instituta dictae Congregat. [illegible], & nonnulla Indulta eidem concessit Paulus V. Constitut. 4. incip. Christifidelium.

12 *Clericorum de Oratorio Jesu Congregatio Gallica* instituta est a Petro de Berulle Presbytero Parisino, doctrina & pietate eximio & postea S. R. E. Cardinali, & ad instantiam, & petitionem Mariae Mediceae Galliarum Reginae, & Petri Gondii Archiepiscopi Parisiensis a Paulo V. confirmata fuit anno 1613. Const. incip. *Sacrosanctae Romanae Ecclesiae*. Tambur. *loc. cit. num.* 3. Miraeus *in Tabella de Congr. Clericorum in communi viventium cap.* 43. *pag.* 184. Graveson *in Hist. Eccles. tom.* 4. *part.* 2. *pag.* 581. *primae expeditionis Romanae*.

13 *Matris Dei Lucae Clericorum Regularium Cong.* fuit primitus erecta sub titulo Congregationis Clericorum Secularium B. Mariae Virginis a Venerabili P. Joanne Leonardo e Terra Decimo Dioecesis Lucensis circa annum 1574. cujus primi Discipuli, & Socii fuerunt tres Nobiles Lucenses, scil. [illegible] Joannes Baptista Cio[illegible] [illegible], & Julius de [illegible] Fratres germani, & Georgius Arrighinus de [illegible] [illegible], & confirmata fuit a Clemente VIII. [illegible] Et tandem Gregor. XV. [illegible] Congregationem [illegible] Congregationem in Religionem trium votorum [illegible], prout ex Litteris sub [illegible] 3. Novemb. 1621. desuper expeditis [illegible], Tambur. loc. cit. num. 4. [illegible] P. Carol. Franc[illegible] [illegible] [illegible] Ma[illegible] [illegible] Congregationis [illegible] [illegible] Sanctae Mariae in [illegible].

14 [illegible] S. Ambrosii [illegible] instituta est a S. Carolo Borromaeo circa an. 1578. in hac Congregatione haud Religiosi nominantur, sub Sancto Ambrosio Mediolanensis Ecclesiae [illegible], ac [illegible] Obedientia Archiepiscopi Mediolanensis pro tempore existentis, & Observantia [illegible] Constitutionum ad varia munia Ecclesiastica pro [illegible] capta, ac [illegible] exemplaria Opera Charitatis exercenda. Universa Congregationis Oblatorum [illegible] est Ecclesia S. Sepulcri Mediolani; [illegible] Praepositus est [illegible] Superior, [illegible] primarius, & supremus Superior est Archiepiscopus Mediolanensis. Tambur. *loc. c. num.* 5. Vide *Acta, & Concilia Ecclesiae Mediolanensis jussu S. Caroli Borromaei producta*, [illegible] multa de hac pia & praeclara Congregatione.

Clericorum pauperum Matris Dei Scholarum piarum Congregatio fuit auctoritate Clementis VIII. fundata circa annum 1596. a Josepho Calasantio, alias de Matre Dei ex clarissima Calasantiorum Familia in Regno Aragoniae adhuc florenti oriundo, & per Paulum V. confirmata *die* 14. *Jan.* 1614. Constit. 81. incip. *Inter Pastoralis Officii curas*: & tandem Gregorius XV. *die* 18. *Novemb.* 1621. Const. 14. incip. *In supremo* hanc Congregationem in Religionem trium votorum solemnium approbavit. Barb. *l. c. nu.* 6. Graveson *l. c. pag.* 582. & alii. 15

Monialium Visitationis B. M. Virginis Congregatio sic dicta a munere infirmos, & egenos visitandi, quo ob reverentiam Mysterii B. Virginis Mariae visitantis S. Elisabetham, initio fungebantur aliquae piae feminae, fundata fuit a S. Francisco Salesio Episcopo Genevensi, qui Monialibus hujus Ordinis Anessiaci in Sabaudia circa ann. 1610. Regularis vitae normam praescripsit, eisque praefecit *B. Joannam Franciscam Fremiot de Chantal* in Galliis natam Divione Urbe Ducatus Burgundiae, Dioecesis Lingonensis, quae nascentem hanc Congregationem instar Matris, ac Fundatricis lactavit, aluit, instituit, & propagavit. Et ea Sanctitatis fama in vita, & post mortem adeo claruit Venerabilis haec Dei serva, ut nunc acta de ejus vita, virtutibus, ac miraculis in Sac. Rit. Congregatione examinentur, & spes [illegible] adsit, ut Coelitum albo propediem solemni ritu adscribatur. Et revera novissime, Deo dante, Beatorum fastis adscripta est die 13. Nov. 1751. a Benedicto XIV. Const. incip. *Cum Sanctimoniae*. 16

Monialium Ursulinarum, seu Virginum, ac *Puellarum Congregatio* in Gallia sub nuncupatione 17

tione S. Ursulæ ad erudiendas litteris, & bonis moribus puellas, fundata est Parisiis anno 1611. a Nobili Vidua *Maria L' huillier*. Domina S. Bobæ, quæ novæ a se institutæ Sodalitatis a Paulo V. Summo Pontifice approbationem obtinuit *die* 23. *Septemb. ejusdem anni* 1611. Graveson *loc. c. pag.* 586. Non debet tamen hæc Congregatio confundi cum Congregatione Ursulinarum fundata a B. Angela de Desenzano, de qua satis dictum *supra art.* 5. *num.* 24.

18 *Monialium Beatæ Mariæ Virginis Congr.* ad puellas litteris, & pietate imbuendas fuit fundata a Venerabili Servo Dei Petro Forrerio Parocho Montencurii in Lotharingia, & Canonicorum Regularium S. Augustini Congregationis S. Salvatoris Reformatore. Graveson *loc. c. pag.* 586.

19 *Monialium Beatæ Mariæ de Calvario*, & *S. Scolasticæ Congr.* instituta fuit ab Antonietta Aureliana Ludovici Ducis Longavillani filia, quæ hanc Cong. inchoavit in Monasterio Pictaviensi in Galliis, ubi sexto post mense pie decessit *die* 25. *April.* 1618. Graveson *loc. cit. pag.* 580.

20 *Piorum Missionariorum Congr.* instituta fuit circa annum 1621. a Carolo Caraffa Neapoli e nobilissima Familia oriundo, & approbata fuit a Gregorio XV. Const. incip. *Ex quo Divina Majestas*. Graveson *loc. c. pag.* 587.

21 *Missionariorum Presbyterorum Sæcularium Congreg.* & *puellarum Caritatis Societas* instituta est a S. Vincentio a Paulo circa annum 1626. & approbata ab Urbano VIII. 1632. Graveson *loc. c. pag.* 597. Marcus Battaglini Nocceræ Episcopus *in Annalibus Sacerdotii*, & *Imperii anno* 1660. *num.* 35. Ludovicus Abelly Rhutenensis Episcopus *in ejus vita Parisiis impressa*, & alii.

22 *Monialium Eremitarum S. Joannis Baptistæ Congregatio* fuit instituta a Dei famula Joanna Maria Baptista Solimani Genuensi, & approbata a san. memoriæ Benedicto XIV. anno 1744. Constit. incip. *Flos ille*. *Presbyterorum Sæcularium S. Joannis Baptistæ Congregatio* instituta ab eadem Dei famula Joanna Maria Baptista Solimani, atque a Dei famulo Dominico Francisco Olivieri Presbytero Genuensi, ad Missiones peragendas in locis Hæreticorum & Infidelium sub protectione & immediata subjectione Sacræ Congregationis de Propaganda Fide, ad quas singulari Voto sese adstringunt, atque approbata a san. memor. Bened. XIV. Constitut. incipien. *Considerantibus sæpenumero* ann. 1755.

23 De multis Militaribus Ordinibus nulli particulari Regulæ addictis, sed sub propriis Constitutionibus Equestre Institutum profitentibus; Vide Tamb. *loc. cit. disp.* 24. *Quæsit.* 9. *per tot.* & eruditissimum P. Philippum Bonanni Societatis Jesu, qui egregie scripsit de omnibus Religionibus, & Ordinibus etiam Militaribus sub propriis Habitibus, & Insigniis, Franciscum Mennenium, & alios.

Additiones ex aliena manu.

Plura addere potuissemus, *in hisce sex articulis*, & in nonnullis *Auctorem* castigare. At ne nimii essemus in re, quæ fors nulli fere usui esse potest, satius existimavimus *Auctores* indicare, qui de origine, & variis Regularium speciebus accuratius quam *Auctor* differuerunt. 24

Vide igitur Helyot *in Historia Ordinum Monasticorum*, *Religiosorum*, *ac Militarium*. Possunt etiam consuli Philippus Bonanni *de Hierarchia Ecclesiastica*, Coronelli *in Catalog. Ordin. Religios. eorumque indument. iconib. express.* 25

Franciscus, quoque *Florens* Jurisconsultus celeberrimus, brevem, sed pereruditum composuit de statu Regular. tractatum, quo de origine, & variis institutis Eremitarum, Monachorum, Cœnobitarum, Anachoretarum cæterorumque Regularium tam in Oriente, quam in Occidente multa delibat. 26

De originibus Monasticis speciatim tractant Dandinus Altaserra, Aubertus Miræus, Rodulphus Hospinianus, Creccelius, aliique; Chopini Monasticon multa eruditione refertum, sed ut plurimum luce indiget; nec exhaurit ea, quæ ad monasticam disciplinam in universum pertinent. 27

RELIQUIÆ.

Reliquiarum detractio in elevatione Corporum Servorum Dei prohibetur sub pœna suspensionis, Interdicti, & Excommunicationis latæ sententiæ Papæ reservata. Benedict. XIV. tom. 1. Constitut. 46. incip. *De Congregationis Venerabilium*. 1

Reliquiæ Sanctorum in locis, in quibus coluntur, solent præstare validum præsidium ad arcendas calamitates, & succurrendas necessitates; Bened. XIV. in Appendice ad Tomum 4. sui Bullarii Constitut. incip. *Jamdudum* §. 19. 2

§. 19. ubi adducit exempla. Reliquiæ Sanctorum, ut decenti loco statuantur, curæ Episcoporum mandatum est a Concilio Tridentino. Idem ibid. Constitut. incip. *Sane lauda*, §. 1.

3 Reliquiis Sanctorum, utcumque exiguis, & licet ignoretur nomen proprium Sancti, cujus sunt hujusmodi exuviæ, cultus est exhibendus. Idem *ibid.* in d. Constitut. *Jamdudum* §. 1. & 2. Major tamen est fidelium devotio erga integrum corpus alicujus Sancti, si præsertim de ejus proprio nomine constet. Idem *ibid.* §. 5.

4 Reliquiæ Sanctorum cum SS. Eucharistiæ Sacramento in Processionibus deferri possunt; Innocentius XI. in Constitutionibus incip. *Cum incip.* ibi: Licitum autem tot iisdem Regularibus gestare in publicis processionibus cum SS. Eucharistiæ Sacramento Reliquias, & Imagines Sanctorum; hoc tamen servato, ut dictæ Reliquiæ, & Imagines portentur in principio Processionis inter prima lumina, ita ut inter ipsas, & SS. Sacramentum, sit rationabilis, & competens distantia.

5 Reliquiæ Puerorum, cum notis Martyrii repertæ, cultum publicum in Ecclesia obtinuerunt. Bened. XIV. Constitut. Incip. *Beatus Andreas*, §. 20. ubi ad id varia adducit exem-

6 pla. Reliquiæ quæcumque ex Assisiensi Basilica, sub pœna excommunicationis Papæ reservatæ, excepto articulo mortis, aliisque gravibus pœnis, extrahi sine Pontificia dispensatione prohibentur. Idem Constitut. incip. *Fidelis Dominus* §. 13.

7 Alia ad rem. Vide verb. *Veneratio Sanctorum*.

REMEX.

---

1 CHristiani captivi in Triremibus Turcarum, vel Hæreticorum ob evitandam mortem sibi alias imminentem licite remigant contra Catholicos, sarcinas, & arma ad bellum necessaria convehunt, propugnacula ædificant, ad rapinas, & incendia cum Dominis Infidelibus cooperantur; Sic probabiliter cum Lessio, Sanchez, Suarez, Layman, Diana, Castropalao, Mendo, Busembaum, & aliis La Croix *lib.* 2. *t.* 3. *cap.* 2. *art.* 3. *num.* 250. & 278.

2 Remiges coacti confugientes libere ad Ecclesiam gaudent Immunitate, & Archiepiscopus ab eorum extractione abstinent. *Sacr. C. Immunit. in Neapolitana* 27. *Augusti* 1660. *lib. Decr. Ricci p.* 281. *in Aquilana* 10. *Maii* 1639. *lib.* 3. *Decret. Paul. p.* 99. *in Oritana* 21. *Martii* 1643. *lib.* 5. *Decret. pag.* 247. Consequenter

3 nec Episcop. sine facultate Apostolica potest eos consignare facere. *Sacr. Congr. Immunit. in Barchinonen.* 19. *Jul.* 1661. *lib. Decret. Ricci p.* 347.

Transmissi ad Triremes pro reintegratione 4 violatæ Immunitatis debent ad locum immunem, a quo fuerunt extracti, remitti. *Sacr. C. Immun. in Tropien.* 1. *Sept.* 1643. *lib.* 3. *Dec. Paul. p.* 209.

Remiges etiam Triremium Sedis Apostolicæ 5 extracti ab Ecclesia, gaudent Immunitate Ecclesiastica, & sunt restituendi. *Sacr. C. Immun. in Viterbien.* 21. *Januar.* 1676. *lib.* 1. *Decret. Altov. p.* 1201.

Condemnati ad Triremes, qui confugerunt 6 ad Ecclesiam ligati iisdem catenis, quas ferebant, extracti a militibus, gaudent immunitate, & sunt restituendi; *Sacr. C. Immun. in Neapolitana* 15. *Maii* 1685. *lib.* 1. *Decret. Alt. p.* 446.

Licet condemnati ad Triremes, & Milites 7 servientes in Triremibus gaudeant Immunitate, attamen Sanctissimus concessit Episcopo facultatem ad annum eos extrahendi etiam cum coactione, & consignandi prævia obligatione juratoria non puniendi eos, cum comminatione Censurarum in casu contraventionis. *Sacr. Congregat. Immunit. in Anconitana* 6. *Septembr.* 1672. *lib.* 1. *Decr. Altov. p.* 728. & *Januen.* 28. *Junii* 1658. *lib.* 2. *Decret. Vallem. p.* 159.

Pariter conceditur facultas, annuente Sanctis- 8 simo, ad tempus extrahendi, & consignandi condemnatos ad Triremes cum solitis Clausulis. *Sacra Congregat. Immunitat. in Neapolitana* 9. *Novembris* 1660. *libr. Decretal. Ricci pag.* 296.

Sacerdos ad Triremes Pontificias per decen- 9 nium condemnatus, aufugiens e carceribus, in quibus adhuc detinebatur, & confugiens in Ecclesiam, gaudet immunitate Ecclesiastica, quamvis a d. sententia non appellaverit. *Sacr. Cong. Immun. in Anglonen.* 22. *Jun.* 1660. *lib. Decr. Ricci p.* 260.

Remex coactus confugiens ad Ecclesiam, ex 10 gratia specialissima, facto verbo cum Sanctissimo, conceditur remitti ad Triremes, ita tamen, ut in aliquo non possit puniri ratione fugæ, & declaretur ipsum gaudere debere immunitate Ecclesiastica. *Sac. Cong. Immun. in Neapolitana* 14. *Aug.* 1634. *lib.* 2. *Decr. Paul. pag.* 198.

11 Ex

11 Ex gratia speciali mandetur Episcopo, ut sibi constito de concludenti probatione delicti, & facta per ipsum desuper declaratione, faciat consignare Curiæ Sæculari reum die præcedenti a transmissione ad Triremes condemnatum, præviis promissionibus, & cautelis solitis, & signanter quod finito tempore condemnationis rei ad Triremes, restituatur eidem Ecclesiæ, a qua fuit extractus. *Sacra Cong. Immun. in Savonen.* 21. *Novemb.* 1635. *ibi pag.* 239.

12 Datur facultas, annuente Sanctissimo, extrahendi ad formam *c. Inter alia, de Immun.* mancipatos servitio Triremium, & consignandi eorum Capitaneo cum solitis Clausulis. *S. Cong. Immun. in Milevitana* 5. *Jul.* 1669. *lib.* 1. *Decr. Alt. p.* 238. *in Taurinen.* 9. *Septemb.* 1670. *ibi pag.* 478.

13 Condemnati ad Triremes extracti a Laicis gaudent Immunitate, & ideo sunt restituendi Ecclesiæ, & secuta restitutione, pro hac vice tantum datur facultas eos extrahendi, & consignandi ministris laicis, dato juramento de non puniendo pro fuga. *Sacr. Congr. Immun. in Taurin.* 8. *Novembr.* 1687. *lib. Decr. Matt. p.* 187.

14 Remex coactus, extractus sine facultate Apostolica, restituatur, & deinde datur facultas eum extrahendi ad formam. *Sacr. Congreg. Immun. in Sutrina* 17. *Jun.* 1673. *lib.* 1. *Decret. Alt. p.* 812. *in Januen.* 28. *Jan.* 1698. *lib.* 2. *Decr. Vallem. p.* 159.

15 Mandante Sanctissimo datur Nuncio facultas etiam cum potestate subdelegandi Episcopos ad effectum extrahendi Remiges Triremis Pontificiæ, qui arripuerunt fugam occasione naufragii, ac confugerunt ad loca immunia. *Sac. Cong. Imm. in Neapolitana* 9. *Nov.* 1696. *lib.* 2. *Decr. Vallem. p.* 55.

16 Annuente Sanctissimo, conceditur facultas Episcopo extrahendi Remiges spontaneos dictos *di buona voglia* ab Ecclesiis, & locis immunibus ad formam *c. Inter alia, de Imm.* dummodo pro delictis, ob quæ confugerunt, & pro fuga fiat promissio non puniendi. *Sacr. Congr. Imm. in Milevitana* 2. *Dec.* 1674. *lib.* 1. *Decr. Altov. p.* 1035.

17 Renovantur facultates pro extractione Remigum a locis immunibus pro duodecim casibus. *Sac. Cong. Imm. in Neapolitana* 1. *Mart.* 1692. *lib. Dec. Grim. p.* 94.

18 Remex coactus extractus de mandato Sanctissimi restituitur in aliam ab Ecclesia extractionis; deinde extrahitur, & consignatur Officialibus Triremium cum solitis clausulis. *S. Cong. Imm. in Viterbien.* 12. *Jan.* 1694. *lib.* 1. *Decret. Vallem. p.* 20.

Ad Triremes damnatus, licet non remigaverit, quando delictum propter quod damnatus fuit, infamiam irrogat, expleto tempore, non est rehabilitandus ad exercitia Ordinum. *Sacr. Cong. in Romana, seu Ravellen.* 6. *Jul.* 1726. 19

REPRÆSENTATIONES, AN, ET QUÆ FIERI POSSINT IN ECCLESIIS. Vide verb. *Ecclesia art.* 5. *a n.* 49. *ad* 52.

REPUDIUM.

Repudium in Veteri Testamento permissum fuit Judæis ob eorum cordis duritiem. Benedict. XIV. tom. 2. Constitut. 38. incip. *Apostolici Ministerii*. 1
Sed in nova Lege Gratiæ vetitum est. Idem *ib.* 2
Repudii libellum non licet Judæis ad Fidem conversis dare uxoribus in judaismo remanentibus. Idem *ib.* 3
Repudii libellum, si quis Neophytus Rabinicis superstitionibus inveniatur dedisse uxori recusanti se convertere, in eum tanquam judaizantem animadvertendum esse statuitur. Idem *ib.* 4
Si autem id fecerit coram Notario, & testibus Christianis, minori pœna plectendus erit. Idem *ib.* 5

RESCRIPTUM.

Rescriptum vi nominis importat omnes responsiones ad quamcumque petitionem scripto datas. Unde in hoc sensu Rescriptum idem significat, ac *Responsum scriptum*, quo nimirum rescribitur absenti, & sic etiam scriptæ Epistolæ responsoriæ privatorum Rescripta dici possunt. Gregor. Tholosan. *lib.* 1. *de Rescript. num.* 4. Pirhing *lib.* 1. *Decretal. tit.* 3. §. 1. Reiffenstuel *ibidem num.* 2. & alii passim. 1
In proposito autem non de privatorum, sed supremorum Principum Rescriptis est sermo. Et Rescriptum sic captum est *Responsum a Supremo Principe ad consultationem, relationem, vel supplicationem alterius in scripto datum*, sic dictum, non quasi iterum scribatur, sed quasi responsum scriptum. Colligitur *ex l. Appellandi* 2

landi usus 1. §. 1. *& 2. ff. de appellationib. & relationib. ad Rubr. de Rescriptis num.* 2. Hostiens. *ibid.* Azorius *part.* 1. *Institut. moral. lib.* 5. *quæst.* 1. Pirhing *loc. citat. num.* 1. Reiffenstuel *loc. citat. num.* 2. & alii communiter.

3 Rescriptum dividitur in Rescriptum Justitiæ, & in Rescriptum Gratiæ. *Communissi-*
4 *ma*. Rescriptum *Justitiæ* est illud, quod datur ad explicandum, seu declarandum Jus pro justitia administranda in decisione causarum
5 inter partes. *Est in re communis*. Rescriptum *Gratiæ* est illud, quod ex mera gratia, & liberalitate Principis datur ad obtinenda Beneficia, & alias consimiles gratias. *Est in re communis*.

6 In Apostolicis Rescriptis *Justitiæ* apponi solet filum *Canabis*, in quo plumbum pendet; In Rescriptis vero *Gratiæ* apponi solet filum *Sericum*. Unde *in cap. Quam gravi 6. de crimine falsi* dicitur, quod ad deprehensionem falsi filum Bullarum sit diligenter inspiciendum. Engel *lib.* 1. *Decr. tit.* 3. *n.* 17. Rebuff. *in praxi Beneficiorum in tit. differentiæ inter Rescripta Gratiæ, & Justitiæ*; & alii passim.

7 Rescripta tum *Justitiæ*, tum *Gratiæ* impetrare potest omnis ille, qui non reperitur expresse a Jure prohibitus. *Communis, arg. cap. Jam nunc* 8. *caus.* 28. *q.* 1. *& cap. Non indiscrete* 1. *de Procuratorib. in* 6. Dicta tamen Rescripta impetrare prohibentur Hæretici; *l. Nullus*
9 2. *Cod. de Summa Trinitate*. Item Rescripta impetrare prohibentur Excommunicati Excommunicatione majori, *c. Dilectus, de Rescriptis*.
10 Unde Rescripta impetrata ab Excommunicatis ipso Jure sunt nulla, nisi in causa ipsius Excommunicationis, vel appellationis sint impetrata, textu expresso *in c. Ipso Jure* 1. *de Rescriptis in* 6.

11 Rescripta Justitiæ, seu ad lites sunt præsentanda intra annum, postquam impetrans habuerit copiam Judicis Delegati; Alioquin valet secundum Rescriptum ab Adversario impetratum, etiam non facta mentione de primo, *Communis*, textu expresso *in cap. si autem* 9. *& cap. Plerumque* 23. *de Rescriptis*.

12 Rescriptis autem Gratiæ, & ad Beneficia non est tempus in Jure præfixum, quo præsentari debeant, *cap. si autem* 9. *de Rescri-*
13 *ptis*, & *ibi* DD. communiter. Dummodo tamen impetrans per notabilem negligentiam, aut dolum, seu malitiam diutius, seu longius, uti non postposuerit, quia si interim aliquis impetraverit aliud contrarium Rescriptum, tunc secundus impetrans in assecutione Beneficii præferendus esset primo. *Communis* per text. *in cap. Ubi qui gratiam* 12. *de Rescriptis in* 6. ibi: *Cum tamen dolus tibi non possit, vel notabilis negligentia imputari*, *& cap. si Clericus* 11. *de præbenda in* 6. ibi: *Cum facta ei gratia, per ipsius negligentiam sit extincta*.

Quando autem aliquis debeat dici negligens 14
in præsentandis Rescriptis Gratiæ, relinquitur arbitrio Judicis dijudicandum, inspecta qualitate Personæ, & loci distantia, ac qualitate causæ; *argum. cap. Cum sit Romana* 5. *de appellat.* Glossa *in citat. cap. si Clericus* 11. *de præbend. in* 6. *in verb. Negligenter*, per textum notabilem in *l. Continuus* §. *Cum ita, ff. de verbor. obligationib.* Parnomitanus in *cit. cap. si autem* 9. *de Rescriptis num.* 4. Alexander *lib.* 1. *consil.* 19. *num.* 29. Menochius *de Arbitr. Judic. cas.* 104. *n.* 4. Engel *lib.* 1. *Decretal. tit.* 3. *n.* 23. Reiffenstuel *ib. num.* 66. & alii passim.

In Rescriptis Justitiæ attenditur, & inspi- 15
citur tempus *Præsentatæ*, seu factæ præsentationis. *Communis*, per text. in cap. *Ut debitus* 59. *de appell.* In his enim Rescriptis Justitiæ subintelligitur tacita conditio, si præsententur, *arg. c. Super eo* 12. *de appell.* ibi; *si autem infra certum tempus lis decidenda committitur, ex tunc terminus incipit currere, cum Judices contigerit Litteras recepisse*.

In rescriptis autem Gratiæ attenditur, & 16
inspicitur tempus *Datæ*. *Communis*, per text. *in c. Eam te* 7. *de Rescriptis*, ibi: *Quod nullatenus fecisse deberes, si Datam Litterarum diligentius attendisses*, & concordat *cap. Constitutus* 19. *juncta Glossa ibidem verb. Impetrasse, de Rescriptis*; *& cap. Eum cui* 7. *de præbend. in* 6. in cujus Summario sic expresse habetur: *In impetratione Beneficiorum inspicitur Data, non præsentatio, vel receptio*, & clare habetur decisum in *cap. si eo tempore* 9. *de Rescriptis in* 6. ubi Pontifex resolvit, quod virtute Rescripti Beneficialis non possit conferii Beneficium Curatum illi, qui tempore *Datæ* ipsius Rescripti nondum habebat ætatem idoneam ad illud, etiamsi postmodum fuerit effectus legitimæ ætatis, reddita hac ratione: *Cum tempore Datæ ipsarum adhuc non esset idoneus*, & in ejus Summario expresse dicitur: *in Litteris ad Beneficia impetratis inspicitur tempus Datæ. Unde per illas Beneficium Curatum obtinere non poterit, qui licet nunc sit major, illo tempore minor erat*.

Rescripta omnia tum Justitiæ, tum Gratiæ, 17
sicuti & Privilegia, quando verba sunt clara, intel-

intelligenda sunt, & interpretanda secundum propriam significationem, & communem usum loquendi; *l. Licet Imperator, ff. de Legatis* 1. *& l. Ille, aut Illa, ff. de Legatis III. cap. Ad audientiam* 12. *de Decimis, c. Porro, de Privileg.*

18 Rescripta Justitiæ, seu ad lites in dubio, si de contraria voluntate Rescribentis con constet, intelligi, & interpretari debent secundum Jus commune, ita ut ab illo nullimode recedatur, quamvis necessarium foret a verborum proprietate recedere, vel clausulam adjectam transponere, *cap. Causam* 18. *de Rescriptis*, ubi circa hoc habetur casus, & Decisio singularis, ut notant *ib.* Abbas *num.* 1. Felin. *n.* 9. Fagnan. *nu.* 4. Pirhing *lib.* 1. *Decretal. tit.* 3. *num.* 15. Reiffenstuel *ibidem num.* 110. & alii communiter. Et ratio est, quia Rescripta Justitiæ, seu ad lites dantur ad Juris observantiam. Unde in dubio non censetur Papa, seu Princeps velle decernere aliquid juri communi contrarium, quia mens Principis censetur esse talis qualis de Jure esse debet, *l. Ex post facto* 33. *ff. de vulg. & pupill. substitut.* Adeoque in tali casu, si Ordo, aut constructio verborum aliam explicationem, aut sensum non admittat, nisi qui sit contrarius Juri communi, potius præsumendum est, per errorem Scriptoris verba esse transposita, vel aliter mutata, cujusmodi error veritati obesse non debet; *l. Errore* 7. *& l. Ambiguitate* 24. *Cod. de Testamentis.*

19 Præterea Rescripta Justitiæ, seu ad lites sunt stricte interpretanda, nec ad casum, vel Personam in Rescripto non expressam sunt extendenda. Glossa communiter recepta in *cap. Nonnulli* 28. *verb. Lites restringendæ, de Rescriptis, c. olim* 32. *& c. P. G. de Offic. & Potest. Judic. Delegat. c. Quod alicui* 74. *de Regul. Juris in* 6. Pirhing. *loc. c. num.* 17. Reiffenstuel *loc. c. n.* 121. Felinus in *cit. cap. Causam* 28. *de Rescriptis n.* 8. & alii passim. Et ratio est, quia per Rescripta Justitiæ, seu ad lites detrahitur jurisdictioni Judicum Ordinariorum, simulque per ea præbetur ansa, & materia litigandi; adeoque merito censeri debent odiosa, cum omnis recessus a Jure communi censeatur odiosus: *c. Is qui* 1. *& c. si quis* 2. *de Filiis Presbyterorum in* 6. sicque restringenda, & non extendenda; *c. Odia* 15. *& c. Quæ a Jure* 28. *de Regul. Juris in* 6.

20 Rescripta Gratiæ, quæ nemini præjudicant, sunt, generaliter loquendo, late interpretanda. *Communis*, textu expresso *in l. Beneficium, ff. de Constitutionibus Princip. c. Cum olim* 16. *de verbor. signific. c. Quia circa* 22. *de Privileg. c. Quamvis* 4. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Favores convenit ampliari.*

Rescripta autem impetrata ad Beneficia Ecclesiastica obtinenda sunt stricte interpretanda, & restringenda, quia sunt ambitiosa, seu per ambitionem interpretari solent. *Communis*, textu expresso in *cit. cap. Quamvis* 4. *de præbend. in* 6. ibi: *Quamvis plenissima sit alias in Beneficiis interpretatio facienda, Litteræ tamen super obtinendis Beneficiis debent, cum sint ambitiosæ, restringi.* 21

Unde ad rem habentur exempla valde notanda *cap. Cui de non Sacerdotali* 27. *de Præbend. in* 6. ibi: *Cui de non Sacerdotali Præbenda provideri mandatur, sibi etiam volenti Sacerdotali auctoritate mandati hujusmodi conferri nequibit. Similiter, si in Ecclesia, in qua integræ, ac dimidiæ Præbendæ habentur, mandetur integra conferri Præbenda, quamquam ille, pro quo scriptum extitit, dimidia velit esse contentus, ei de ipsa non poterit provideri. Idem cum injungitur provideri alicui de Præbenda certi valoris, etiam illo volente, mandatum non possit adimpleri; non enim hujusmodi mandata (quorum fines diligenter servari oportet) debent ad casus alios, quam expressos extendi.* 22

Qualis autem interpretatio facienda sit in Rescriptis, quæ habent vim Privilegii? Vide verb. *Privilegium art.* 2. *a n.* 19. *ad* 28. 23

Rescripta Gratiæ, & ad Beneficia per subreptionem, vel obreptionem obtenta sunt ipso Jure nulla. *Communis*, per text. *in c. Constitutus* 19. *& cap. Ad audientiam* 31. *de Rescriptis, cap. si is* 2. *de filiis Presbyteror. in* 6. ibi: *Talis dispensatio ... veluti per subreptionem obtenta nullius penitus est momenti, cap. Si metu* 23. *de Præbend. in* 6. ibi: *Ipsam* (gratiam) *veluti subreptitiam vires nolumus obtinere.* Clementin. *Si Dignitatem* 1. *de Præbend.* ibi: *Gratia hujusmodi velut subreptitia nullius penitus est momenti.* 24

Rescripta autem Justitiæ, seu ad lites per subreptionem etiam dolosam non vitiantur ipso Jure, sed dumtaxat ope exceptionis, idest valida sunt, donec Adversarius, contra quem impetrata sunt, de subreptione ipsorum excipiat, & vere subreptitia demonstret. *Communis*, per text. *in c. si autem* 9. *& c. Plerumque* 22. *de Rescriptis*, ubi habetur, quod si posterius Rescriptum ad alios Judices impetretur, non facta mentione prioris Rescripti, per exceptionem rejici potest, nisi is, qui prius Rescriptum impetravit, eo per annum dolo vel negligentia uti intermittat. 25

26 Ratio autem hujus discriminis inter Rescripta Gratiæ, & Justitiæ est, quia in Rescriptis Gratiæ non est pars, quæ possit excipere de subreptione. Unde, cessante provisione hominis, necesse fuit, ut Lex ipsa provideret, ipso Jure hujusmodi Rescripta subreptitie obtenta irritando, & cassando, ut sic falsus Precator consuleret suæ conscientiæ per cessionem Beneficii, ut notat Glossa *in cap. Cum pridem* 10. *de renunciatione verb. Sed dumtaxat*. At vero in Rescriptis Justitiæ, seu ad lites, adest pars, cujus interest, quæ potest de eorum subreptione excipere, & appellare. Unde stante provisione hominis, non fuit necesse, ut Lex provideret per irritationem hujusmodi Rescriptorum. Fagnan. in *cit. cap. Ad audientiam* 31. *de Rescriptis num.* 37. Pirhing *loc. cit. num.* 85. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 173. & alii, qui afferunt alias rationes discriminis apud ipsos videndas.

27 Rescripta sive Justitiæ, sive Gratiæ, generatim loquendo, duas ob causas fiunt subreptitia, seu obreptitia. Primo ob taciturnitatem veritatis ad rem per se, seu intrinsece pertinentis, adeoque necessario exprimendæ. Secundo per expressionem falsitatis itidem per se, & intrinsece ad rem spectantis; *cap. Super litteris* 20. *de Rescriptis*, ibi: *Tacita veritate, vel suggesta falsitate*. Et infra: *Falsitatem exprimunt, vel supprimunt veritatem*. Et infra: *Si vero per hujusmodi falsitatis expressionem, vel suppressionem etiam veritatis*. Et colligitur etiam *ex l. Præscriptione* 2. *Cod. Si contra Jus*, *l. Quidam* 1. *Cod. Si Nuptiæ ex Rescripto*; *l. Si quis obrepserit* 29. *ff. de Lege Cornelia, de Falsis*.

28 Inter *Obreptionem*, & *Subreptionem* nonnulli volunt adesse hanc differentiam, quod nempe *Obreptio* committatur per narrationem, seu expressionem falsi, & *Subreptio* per taciturnitatem veri necessario exprimendi, vel quando per confusam, aut perplexam, seu callidam ejus narrationem occultatur. Sic plures Doctores apud Menoch. *de Arbitrar. Jud. caus.* 201. *num.* 9. Sanchez *lib.* 8. *de Matrim. disp.* 21. *numer.* 2. Barbosa *in cit. cap. Super litteris* 20. *de Rescriptis n.* 3. qui proinde addunt, quod majus est vitium *Obreptionis*, quam *Subreptionis*, cum gravius sit falsum exprimere, quam verum tacere; Quam differentiam semper menti tenendam vult Abbas in *cap. Cum Dilecta* 22. *de Rescriptis n.* 7.

29 Alii autem fere communiter volunt, quod *Obreptio*, & *Subreptio* sint termini synonimi, & indifferenter ac promiscue illos usurpant, appellando omnia Rescripta male impetrata Obreptitia, vel Subreptitia, sive falsum in iis narretur, & exprimatur, sive veritas necessario explicanda taceatur. Ita Abbas in *cit. cap. Cum Dilecto* 22. *de Rescriptis n.* 7. Fagnan. in *cit. cap. Super litteris* 20. *de Rescriptis num.* 5. cum pluribus ibi citatis, Jason. in *cit. l. Præscriptione* 2. *Cod. Si contra Jus num.* 1. Decius in *cit. cap. Super litteris num.* 1. Menochius *de Arbitrar. Jud. cas.* 201. *n.* 10. ubi alios plures allegat, Pirhing. *loc. cit. num.* 86. *in fine*. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 155. Sanchez *lib.* 8. *de Matrimon. disp.* 21. *num.* 2. & alii. Et hoc colligitur ex pluribus Juribus, tam Canonicis, quam Civilibus, in quibus *Obreptio & Subreptio* pro synonimis & idem importantibus accipiuntur; Et quidem sic accipiuntur in *cap. Quisquis metu* 79. *caus.* 11. *quæst.* 3. ibi: *Uterque reus est, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit*, & idem ipsissimis verbis habetur in *cap. Falsidicus* 1. *de crimine falsi*, & clarius habetur in *cit. cap. Super litteris* 20. *de Rescriptis*, ubi per totum parificantur taciturnitas veri ceteroquin de Jure exprimendi, & narratio, seu expressio falsi, uti notat Fagnan. *ibid. num.* 25. cum aliis; & patet ex verbis textus adductis *supra num.* 27. Idem habetur *ex l. Quidam* 1. *Cod. Si nuptiæ ex Rescripto*, ubi eadem Rescripta modo *obreptionem precum*, modo *subreptione precum* impetrari dicuntur. Item *ex l. Si quis obrepserit* 29. *ff. De Lege Cornelia, de falsis*: ibi: *Si quis obrepserit Præsidi* (veritatem in precibus ab eo datis non adjiciendo) perinde *punitur, atque si falsum fecerit*. Item *l. Præscriptione* 2. *Cod. Si contra Jus*, ibi: *Sive in Juris narratione mendacium reperiatur, sive facti, sive in tacendi fraude pro tenore veritatis non deprecantis affirmatione datum Judicem cognoscere debere*.

Obreptio, seu Subreptio dolosa vitiat Rescriptum in totum. *Communis* per textum expressum *in cap. Super litteris* 20. *de Rescriptis*, ibi: *Qui priori modo* (idest per fraudem, vel malitiam) *falsitatem exprimunt, vel supprimunt veritatem, in suæ perversitatis pœnam nullum ex illis Litteris commodum consequantur*; Et ratio est, quia fraus, & dolus nemini patrocinari debent; *cap. Sedes* 15. *& cap. Ex tenore* 16. *de Rescriptis*, *cap. Ex litteris* 2. *de Dolo, & contumacia*; *cap. Tuæ* 12. *de Clericis non resident. l. In fundo, ff. de Rei vindic. l. Cum hi, ff. de transactionibus, l. Si Legatarius, Cod. de Legatis*, cum similibus. 30

Obreptio, seu Subreptio ex ignorantia, vel simplicitate vitiat Rescriptum in totum, 31
si Pon-

si Pontifex, vel Princeps, cognita veritate nullo modo dedisset tale Rescriptum. *Communis*, per textum expressum *in cit. cap. Super Litteris* 20. *de Rescriptis*, ibi: *Si vero per hujusmodi falsitatis expressionem, vel suppressionem etiam veritatis* (ex ignorantia, vel simplicitate) *Litteræ fuerint impetratæ, quæ tacita, vel expressa Nos nullas prorsus Litteras dedissemus, a Delegato non est aliquatenus procedendum*. Unde Felinus in Summario *in cit. cap. Super litteris* expresse dicit: *Subreptio, si processit ex simplicitate, vel ignorantia, eatenus vitiat, quatenus fuit causa concessionis, arg. leg. Adigere 6. §. 2. ff. de Jurepatron. cap. Cum cessante 60. de appellat.* cum similibus.

32 Obreptio, seu Subreptio ex ignorantia, vel simplicitate non vitiat substantiam Rescripti, si Pontifex, vel Princeps alias expressa veritate, vel tacita falsitate adhuc ipsum Rescriptum concessisset. *Communis*, per textum expressum in *cit. cap. Super litteris 20. de Rescriptis*, ibi: *Si talis expressa sit falsitas, vel veritas occultata, quæ quamvis fuisset tacita, vel expressa, Nos nihilominus* (*saltem forma communi*) *Litteris dedissemus, Delegatus non sequens formam in Litteris ipsis appositam, secundum Ordinem Juris in causa procedat*.

33 Et hoc locum habere nedum in Rescriptis Justitiæ, & ad lites, sed etiam in Rescriptis Gratiæ, & ad Beneficia, tenent Abbas *in cit. cap. Super litteris num.* 5. Felinus *ib. num.* 2. citans Butrium, Imolam, & alios, Fagnan. *ib. num.* 54. *& seq.* citans multiplicem Decisionem Rotæ; Reiffenstuel *lib.* 1. *Decret. tit.* 3. *a num.* 161. *ad* 199. ubi solvit contraria; Engel *ib. num.* 12. & alii per text. *in cap. Si eo tempore 9. de Rescriptis in 6. cap. Si pro Clericis, & cap. Dudum 14. §. Nos igitur, de Præbend. in 6.*

34 Error manifestus & gravis latinitatis vitiat Rescripta Apostolica. *Communis*, per expressum textum *in cap. Ad audientiam* 11. *de Rescriptis*, ibi: *Quibus Litteris, quoniam manifestum continent in constructionem peccatum, fidem te nolumus adhibere*; Cum enim Rescripta Apostolica transeant per multas manus, magnaque maturitate consilii decoquantur, sive concipiantur: *cap. Apostolicæ* 4. *caus.* 35. *qu.* 9. & *ibi* Gloss. verb. *Decoquantur*, non est verisimile, quod ex tam multis doctis, & cautis Officialibus, nullus viderit manifestum, & gravem errorem latinitatis, aut si viderit, ipsum reliquerit incorrectum; adeoque stat fundata præsumptio, quod Rescriptum adeo vitiosum processerit extra voluntatem Papæ, & ab alio fuerit falsificatum.

Dicitur autem notanter *Error manifestus, & gravis*, quia error levis, verbi gratia defectus unius litteræ, vel syllabæ non vitiat ipsa Rescripta, cum de facili possit etiam plurium oculos subterfugere. *Communis*, textu expresso *in cap. Ex part.* 11. *de Fide Instrumentorum*, ibi: *Quia rescriptum Apostolicum pro eo, quod in hac dictione spoliarunt, hæc figura O deerat, asseritur vitiosum; mandamus quatenus hoc non obstante in negotio ipso ratione prævia procedas*, & concordat textus *in leg. Qui habebat* 54. *ff. De manumissis testament.* ubi licet Testator manumissurus unicum suum servum vocaverit eum *Cratistum* cum appellaretur *Cratinus*, respondetur *Nihil obesse, quod in syllaba errasset*, in cujus Summario Bartolus expresse dicit: *Error in syllaba non nocet*. 35

Error manifestus, & gravis non vitiat Testamenta, & alia Instrumenta, v. g. contractuum, modo de voluntate Disponentis constet; *l. Errore 7. Cod. de Testamentis*, juncto Summario, in quo sic expresse habetur: *Error scribentis veritati non nocet, & ideo si apparet de voluntate Testatoris, licet per errorem scribentis scripta non fuerit, habetur pro scripta*. Et concordant *l. Qui habebat 54. ff. de manumiss. Testam. & l. Imperator 8. ff. De statu hominum*. Et sic tenent Glossa final. *in cit. c. Ad audientiam* 11. *de Rescriptis*, & ibi Abbas *n.* 3. Felin. *n.* 8. Pirhing *lib.* 1. *Decr. tit.* 3. *n.* 120. Reiffenstuel *ibid. n.* 216. & alii passim. Cum enim hæc non transeat per tam multas manus sicut Rescripta Apostolica, sed uni Tabellioni ordinarie scribenda committantur, facilius potest irrepere falsa latinitas, aut alius error incorrectus relinqui; adeoque talis error non vitiat Testamenta, sed Instrumenta, si ceteroquin sufficienter constet de voluntate Testantis, seu Disponentis. 36

Error in nomine, vel pronomine non vitiat Testamentum, aut aliam dispositionem; Dummodo constet de Corpore, sive de quo senserit Testator, aut Disponens: *Communis*, textu expresso *in leg. si in nomine, Cod. de Testament.* ibi: *Si in nomine, vel pronomine, seu cognomine, seu agnomine Testator erraverit, nec tamen de quo senserit, incertum sit, Error hujusmodi nihil officit veritati*. 37

Rescripta Apostolica emanata contra Jus commune, de quo mentionem non faciunt, aut contra communem Stylum, seu praxim Curiæ Romanæ, præsumuntur falsa, & rejici 38

 debent;

debent; *cap. Rescripta 15. causa 25. qu. 2. l. Rescripta 7. Cod. de precibus Imperat. asserend. l. Ultim. Cod. si contra Jus*. Non enim verisimile est, Pontificem, cujus est Jura tueri, voluisse Jura tot vigilis excogitata, & firmata uno verbo, vel Rescripto evertere, *cap. Ecclesia 57. de election.*

39 Rescripta, & alia quæcumque Instrumenta habentia rasuram in loco suspecto, & substantiali, tamquam falsa, & invalida rejici possunt, & nihil probant. *Communis*, per text. *in L. Licet 5. de crimine falsi, cap. Inter dilectos 6. §. Sed contra, de Fide instrumentor. & cap. Cum olim 14. de privileg.* & præsertim *in cap. Cum venerabilis 7. de Religiosis Domibus*, ubi quoddam Instrumentum propter rasuram in loco suspecto ad faciendam fidem reputatur invalidum, utpote de Jure suspectum, ibi: *Prædicto Instrumento nullam fidem penitus adhibendam propter superlinearem scripturam, & rasuram loco suspecto factam, ubi videlicet annotatio temporis recensetur*, & infra; *Qui vero Instrumentum prædictum, per quod Episcopus Ecclesiam intendebat quoad temporalia indicare, ad faciendam super hoc fidem invalidum esse cognovimus, utpote propter prædicta de Jure suspectum, vos ab impetitione ipsius quoad temporalia ejusdem Ecclesiæ duximus absolvendos.*

40 Rescripta Justitiæ, seu ad lites, re adhuc integra, expirant morte concedentis; secus autem quando res non est amplius integra. *Communis ac certa*, per text. expressum, *in cap. Licet undique 30. de Offic. Delegat.* ibi: *Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod si Jurisdictione a suo sibi Collega delegata, eo vivente uti non cœperit, quia mandatum hujusmodi re integra morte mandatarii expiravit, non habet solus officium judicandi; Si vero ante mortem illius jurisdictione uti cœperit demandata, vices suas, & illius poteris adimplere*, & concordat *cap. Relatum 19. cap. Gratum 20. de Offic. Delegat. cap. Quamvis 6. eod. in 6. & l. Quia., ff. de Jurisdict. omnium Judic.* cum similibus.

41 Ut autem res non sit amplius integra, sicque perpetuetur valor Rescripti Justitiæ, seu ad lites, & Jurisdictio delegata, requiritur, & sufficit citatio partis per Delegatum ante obitum concedentis, seu Delegantis facta: *cap. Gratum 20. de Offic. Delegati*, juncto ejus Summario, in quo expresse dicitur: *Si Delegatus citavit ante mortem Delegantis, perpetua est ejus Jurisdictio, cap. Nemini 9. de Offic. Legati*, ibi: *Nemini dubium esse volumus, quia Legatorum Sedis Apostolicæ statuta edicta in Provincia sibi commissa durent tamquam perpetua, licet eamdem postmodum sint egressi; Secus autem, si causas duxerint delegandas aliquibus, cum jurisdictio istorum expiret, si ante illorum discessum horum citatio non præcessit*. Sic tenent Abbas *in citat. cap. Relatum*. 5. Barbos. *in citat. cap. Gratum num. 3* Bartol. *in l. More majorum num. 13. de Jurisdict. omnium Jud.* Maranta *in Speculo aureo part. 4. dist. 5. num 61.* ubi dicit hanc esse communem opinionem.

Rescripta Gratiæ, seu ad beneficia non expirant morte concedentis, etiamsi adhuc res integra maneat. *Comm.* textu expresso *in c. si super gratia 9. de Offic. Deleg. & c. si cui 36. de Præbend. in 6.* Vide verb. *Gratia, ut est gratiosum. Rescriptum n. 1.* 42

Intellige tamen de Rescriptis Gratiæ jam factæ; Secus autem de Rescriptis Gratiæ faciendæ, text. expresso *in cit. cap. si cui 36. de Præbend. in 6. §. final.* Vide d. verb. *Gratia num. 2.* 43

Affertur ratio disparitatis. Vide *ib. n. 3.* 44

Rescriptum Gratiæ factæ ad beneplacitum concedentis durat, donec ille illud revocaverit; Aut donec ipse concedens moriatur. Vide *ib. num. 4. & 5.* 45

Rescriptum Gratiæ concessæ ad beneplacitum Sedis Apostolicæ non expirat morte Papæ concedentis. Vide *ib. n. 6.* 46

Rescriptum Gratiæ ad beneplacitum Personæ, & Dignitatis, quæ perpetua est, an expiret morte concedentis? *ib. n. 7.* 47

Rescriptum Gratiæ concessæ cum clausula: *Donec revocaverimus, Donec aliud duxerimus ordinandum*, & hujusmodi durat perpetuo, nisi a concedente, vel successore ipsius revocetur. Vide *ib. n. 8. usque in finem*, ubi multa ad rem. 48

Quoad ea, quæ concernunt renunciationem, & revocationem Rescriptorum. Vide verb. *Privilegium art. 3. per tot.* 49

Additiones ex aliena manu.

Nil frequentius, quam quod rescripta subreptitia, vel obreptitia sint. At nihil incertius uter probare teneatur, vel subreptionem, vel obreptionem esse commissam; Is qui rescriptum impetravit, an ille, qui vitium hoc opponit. Doctores sane hic mirum in modum variant. Vide diversas opinione. apud Stryk. *Juridic. dissert. volum. 7. disput. 24. c. 3. n. 34. & plur. seq.* 50 51

Meo

52 Meo autem judicio distinguendum est subreptionem inter ac obreptionem. Qui excipit de subreptione, falsas esse dicit adductas circumstantias, & ita videtur litem negative contestari, adeoque veritatem ille qui rescriptum impetravit debet probare, maxime si agatur de rescriptis gratiæ, nisi tamen adductæ circumstantiæ præsumptionem veritatis habeant.

53 At qui obreptitium rescriptum contendit, non impugnat adductas circumstantias, sed non omnes, easque essentiales adductas esse, pluresque adduci debuisse, tenet, & in eo suam fundat exceptionem, quod tamen dubium est, adeoque illud docere debet; Bohemer. *in Decret. lib.* 1. *tit.* 13. §. 1. Bruneman. *ad L.* 11. *num.* 35. *ff. de Interrog. in jur. faciend.* Van-Esp. *de Jur. Pontific. consil.* 1. §. 2. *de rescript.*

54 At duo præterea distingui debent casus. Aut enim excipiens, indefinite de obreptione excipit, non omnes essentiales circumstantias adductas esse, sine speciali earum mentione, &
55 hoc casu probare ipsi incumbit. Aut vero exprimit circumstantias reticitas, & ita dubitatur tantum, utrum expressæ sint, an vero ne-
56 cessario exprimi debuerint. Prius haud indiget probatione, quum vel ex precibus rescripto adjiciendis, vel ipso rescripto, in quo contenta precum repetuntur, de eo statim consta-
57 re possit. Posterius probandum omnino, & quidem ab allegante, qui suam in hoc fundat exceptionem; Bohemer. *ubi supra*.

58 Id vero graviori involutum est difficultate, unde constare queat Principem non ita rescripsisse, ubi hæc, vel illa qualitas fuisset expressa, vel non expressa; Id enim omnino ad pro-
59 bationem facit. Si enim Princeps nihilominus ita rescripsisset, tametsi hæc, vel illa qualitas fuisset expressa, vel non suppressa, frustra ejus probatio suscipitur.

60 Tria autem qualitatum genera hinc sunt observanda. Aliæ enim qualitates jam clare, & expresse in jure sunt determinatæ, pertinentque ad qualitatem personæ, & hæ ex-
61 primi omnino debent. Eo vel maxime si leges harum qualitatum expressionem dedisse videantur pro forma, quæ servari adamussim de-
62 bet. Aliæ qualitates ex stylo curiæ, vel consuetudine Principis dependent, non expressa lege, & hæ eodem modo sunt exprimendæ, cessatque hic arbitrium, quia consuetudine res
63 jam definita est. Aliæ demum qualitates nullo Jure sunt determinatæ, quæ si reticitæ sint, arbitrio Judicis committendum, quatenus ha-
64 rum reticentia obreptionem inducat. Is autem, pensatis singulis circumstantiis, judicabit an talis sit qualitas, quæ potuisset retrahere Principem a concessione, si illam notam habuisset; Confer Stryk. *Juridic. dissert. volum.* 7. *disput.* 33. *cap.* 3. *numer.* 42. *& plur. seq.*

Reliquum esset, ut dissereretur de indiciis, 65
quibus vera a falsis rescriptis distinguuntur. Sed ne nimius sim, consule, qui de iis accuratissime, & quidem accommodate ad forum agit, Bohemer. *in decretal. lib.* 1. *tit.* 3. §. 18. *& plur. seq.* Vide etiam, si cupias, qui de ipsis magis ex professo, & majori eruditione tractant, Joan. Mabillon. *de re diplomatic.* Heineccium *de sigill.* Hertium *de fide diplomat.* & Jo. Eisenart *de Jur. diplomat.*

RESERVATIO CASUUM.

Reservatio Casuum est negatio Jurisdictionis ad aliquod peccatum absolvendum. 1
Est in re Communis. Hinc casus reservatus est 2
peccatum, cujus absolutio non permittitur cuivis simplici, & inferiori Confessario, sed ea reservatur, & manet penes Superiorem illius simplicis, & inferioris Confessarii, aut penes alterum Confessarium a Superiore ad id specialiter Delegatum. *Ita in re Communis*.

Dicitur autem notanter, *Cujus absolutio non* 3
permittitur cuivis simplici, & inferiori Confessario, ad denotandum, quod per actum Reservationis principaliter, ac directe afficitur solummodo Persona Confessarii, ejus Jurisdictionem arctando, ac limitando, & indirecte solum Persona ipsius Pœnitentis, eo quod a tali Confessario ob defectum Jurisdictionis a Casu reservato absolvi non possit. Sic inter alios recte notat Fagn. *in cap. Omnis utriusque sexus* 12. *de Pœnitentiis, & remissionib. n.* 78. *& seq.*

Hinc pœnitentes confluentes ex alia Diœcesi 4
cum peccatis in ea reservatis possunt absolvi a Confessario Regulari in Diœcesi, in qua est approbatus, si in ipsa talia peccata non sint reservata, & tales pœnitentes in fraudem reservationis pro obtinenda absolutione ad eam non confluxerint. Sic expresse Clemens X. Constitut. incip. *Superna*, §. 6. ibi: *Decernimus, & declaramus . . . posse Regularem Confessorem in ea Diœcesi, in qua est approbatus, confluentes ex alia Diœcesi a peccatis in ipsa reservatis, non autem in illa ubi idem Confessor est approba-*

tur, *absolvere*, *nisi eosdem pœnitentes noverit in fraudem reservationis pro absolutione obtinenda migrasse*. Posse enim Regulares intra Diœcesim Episcopi approbantis absolvere etiam pœnitentes alterius Diœcesis, jam expresse declaraverat *Sacr. Congreg. Conc.* apud Fagn. *lib.* 5. *Decret. in cap. Omnis*, *de pœnitentiis*, *& remissionib. num.* 79. quia ipsi habent jurisdictionem a Papa *ex Clement. Dudum §. statuimus*, *de sepulturis*, ut notat Glossa *in c.* 2. *ante figurationem casus*, *de pœnitent. & remissionib. in* 6. cujus jurisdictio non restringitur ad limites alicujus Territorii, *cap. Cuncta per mundum* 17. *caus.* 9. *qu.* 3. sed universus Orbis est sua Diœcesis, *c. Per principalem* VI. *ead. caus. & qu.* ut cum aliis observat Fagn. *loc. c.*

5 An autem possint similiter dicti pœnitentes confluentes ex alia Diœcesi sic absolvi a Confessario sæculari? Negant cum aliis Fagnanus *loc. cit. numer.* 70. Sotus *in* 4. *Sententiar. dist.* 18. *q.* 2. *art.* 4. Medina *lib.* 1. *cap.* 10. Graffius *lib.* 4. *cap.* 18. *num.* 56. & alii. At vero affirmat jam communis Doctorum sententia cum Cajetano, Henriquez, Suarez, Vasquez, Bonacina, Cabassutio, *Juris Canon. Theoria & prax. lib.* 3. *cap.* 12. ubi solidas adducit rationes; ac dicit, quod constans usus, & regula receptissima est in omni causa delicti judicandum esse reum secundum jura ipsius loci, ubi judicatur idem reus; *Authentic. Qua in Provincia*, *Cod. Ubi de crimine agi oportet*; *cap. Placuit* 4. *caus.* 6. *quæst.* 3. cum similibus. Et sic Pontas *verb. casus reservati casu* 12. *&* 15. Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 4. *c.* 5. *num.* 3307. Matthæuc. *Cautela Confessarii lib.* 1. *cap.* 8. *n.* 5. *&* 6. & alii passim, ac servat universalis praxis, & consuetudo quæ est optima Legum interpres; *L. Si de consuetudine*, 37. *ff. de Legib. c. Cum dilectus* 8. *de consuetud.* Et ratio est, quia est fere impossibile, quod Confessarius possit cognoscere omnes pœnitentes, an sint Diœcesani, vel non; & scire omnes & singulos casus reservatos in Diœcesibus eorum, qui ad se Confessionis gratia confluunt, ad quod teneretur, si eos non posset absolvere. Quod tamen, ut nimium onerosum; ac fere impossibile, nullus Episcopus ab iis, quos ad Confessiones excipiendas admittit, solet exigere; Tum quia in hoc par videtur ratio de Confessario sæculari ac de Regulari: Si ergo id potest Regularis, poterit etiam Confessarius sæcularis, quia ubi eadem est ratio, eadem est juris dispositio; *L. ideo* 27. *ff. de Legib. L. Illud* 32. *ff. ad Leg. Aquil. & cap. Inter corporalia* 2. *de translation. Episc.* Cum ratio Legis sit anima Legis; *L. Cum ratio* 7. *ff. de bonis damnator.* Non possunt tamen tales pœnitentes absolvere a dictis casibus reservatis tam Confessarii Regulares, quam Sæculares, si consulto, & ex industria veniant ad eos pro obtinenda absolutione in fraudem reservationis a proprio Episcopo factæ, ut expresse declarat Clemens X. in d. Const. incip. *Superna*, per verba adducta *sub num.* 4. Fraus enim, & dolus nulli patrocinari debent, *cap. ex litteris* 2. *de dolo*, *& contumacia*, *c. Sedes* 15. *& cap. Ex tenore* 16. *de Rescript. cap. Tuæ* 12. *de Clericis non resident. cap. Officii* 14. *de Testam. L. in fundo* 38. *ff. de rei vindicat. L. Cum num.* 8. *ff. de transaction. L. Si legatarius* 24. *Cod. de Legatis*, cum similibus.

Certum esse dari in Ecclesia Dei potestatem reservandi aliqua peccata a Superioribus, a quibus inferiores Confessarii absque speciali licentia, & facultate extra mortis periculum absolvere non possunt, patet hoc, præter continuam praxim, & sensum universalis Ecclesiæ, ex verbis Christi *Joann.* 20. *num.* 13. ibi: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt*, & ex Conc. Trid. *sess.* 14. *cap.* 7. ibi: *Magnopere ad Christiani populi disciplinam pertinere Sanctissimis Patribus nostris visum est*, *ut atrociora quædam*, *& graviora crimina*, *non a quibusvis*, *sed a Summis dumtaxat Sacerdotibus absolverentur &c.* Et infra: *Extra quem articulum mortis Sacerdotes cum nihil possint in Casibus reservatis*, *id unum Pœnitentibus persuadere nitantur*, *ut ad Superiores*, *& legitimos Judices pro beneficio absolutionis accedant*. 6

Sola peccata mortalia graviora, & atrociora, externa, certa, ac opere consummata reservari solent, ac debent; Unde reservatio non est facienda, sicut neque Excommunicatio major non est ferenda pro venialibus, aut mortalibus jam confessis, *Communis* cum Sporer *tom.* 3. *par.* 3. *c.* 6. *num.* 730. Layman *lib.* 5. *tract.* 6. *cap.* 12. *num.* 3. Herincx *disp.* 6. *de Pœnitent. nu.* 6. *& seq.* Mastrio *in Theol. moral. disp.* 31. *q.* 9. *nu.* 224. Et ratio est, quia reservatio ab Ecclesia instituta est ad coercenda delicta atrociora, & graviora, ut constat ex Conc. Trid. *sess.* 10. *cap.* 7. ibi: *Atrociora quædam*, *& graviora crimina*; Tum quia venialia, & mortalia jam confessa sunt materia libera; unde cum non sint necessario confitenda, eorum Reservatio esset inutilis. 7

Potestas reservandi peccata, & Casus residet in Summo Pontifice respectu totius Ecclesiæ. *Communis & certa*. Item in Episcopis 8
9 respe-

respectu suarum Diœcesum, pro quibus veniunt omnes Prælati habentes proprium independens Territorium, & Jurisdictionem quasi Episcopalem. *Communis, & certa*. Sicque definitum est in Conc. Trid. *sess.* 14. *de Sacramento Pœnitentiæ Canon. XI.* ibi: *Si quis dixerit, Episcopum non habere Jus reservandi sibi Casus, nisi quoad externam politiam, atque ideo casuum reservationem non prohibere quo minus Sacerdos a reservatis vere absolvat, anathema*
10 *sit*. Item in Prælatis Regularibus auctoritatem quasi Episcopalem habentibus, uti sunt Generales, & Provinciales. *Communis, & certa*. Vide verb. *Prælatus Regularis a nu.* 53. *ad* 56.

11 Nullatenus tamen possunt Casus reservare Superiores locales. *Communis, & certa*. Vide dict. verb. *Prælatus Regularis a n.* 56. *ad* 59.

12 Item neque casus reservare possunt Parochi in suis Parochiis, quinimmo neque possunt in Confessarium sibi eligere Sacerdotem non approbatum ab Ordinario. Vide d. verb. *Prælatus Regularis n.* 59.

13 Papa ordinarie nullum peccatum mortale sibi reservat, nisi propter annexam Excommunicationem sibi itidem reservatam. *Com-*
14 *munis*. Dicitur autem notanter *ordinarie*, quia aliquoties Papa sibi reservat peccatum aliquod absque ulla Excommunicatione annexa, ut fecisse Sixtum V. in Const. 91. contra male promotos incip. *Sanctum & salutare*, notant Lugo *disp.* 20. *de Pœnitentia sect.* 2. *nu.* 27. & Reiffenst. *Theolog. moral. dist.* 9. *q.* 1. *num.* 5. & videri potest *in Bullario Romano Const.* 91. *dicti Pontificis*.

* De hac reservatione vide Ligorium *lib.* 6. *tract.* 4. *num.* 580.

Nunc autem ex Constitut. Benedicti XIV. quæ incipit: *Sacramentum*, certo reservatus est Summo Pontifici sine censura casus, Quando quis falso accusat Sacerdotem innoxium de sollicitatione apud Judices Ecclesiasticos, sive per se ipsum, sive procurando, ut per alios calumnia inferatur.

Alium casum addit Ligorius *loc. cit.* desumptum ab Auctore libri, cui titulus; *Instruzione per li Novelli Confessori, par.* 2. *cap.* 15. *num.* 306. nempe, si quis accipiat dona a Regularibus utriusque sexus, nisi prius totum restituerit, si dona valeant pluris decem scutorum Romanorum, vel, si valeant minoris, saltem partem ad arbitrium Pœnitentiarii. Sed immerito. Nam Clemens VIII. cujus Constitutioni, quæ incipit: *Religiosæ*, innixa est hæc doctrina, nihil aliud statuit, nisi qui contra interdictum accipiunt dona a Regularibus ad restitutionem teneantur, *adeo ut restitutione ipsa realiter non facta, neque etiam in foro conscientiæ absolvi possint*. Ubi de reservatione hac, seu recursu ad S. Sedem ne verbum quidem. Sed Summus Pontifex solum declarat incapacem absolutionis eum, qui cum restituere teneatur, nondum restituerit; ut videre est apud Thesaurum *de Pœnis Ecclesiasticis, verb. Munera, cap.* 10. *vers. Quod vero Clemens*. Quam incapacitatem Benedictus XIV. citatus a Ligorio in suo Opere, cujus titulus: *Instruzione e Pratica per li Confessori, cap.* 13. *nu.* 8. confirmat etiam relate ad Card. Pœnitentiarium, §. 26. suæ Constit. quæ incipit, *Pastor bonus*, hanc tantum illi facultatem concedens, ut qui infra valorem decem scutorum ejusmodi munera acceperint, eis injuncta arbitrio ipsius Majoris Pœnitentiarii, seu Confessarii, per eum eligendi eleemosyna, quæ in beneficium Religionis, seu Conventus, cui de jure facienda esset restitutio, si caute fieri possit, absolvere, seu absolvi mandare possit. *

Quinam autem sint casus Papæ reservati? 15
Vide verb. *Excommunicatio art.* 2. ubi referuntur Excommunicationes ipsi reservatæ in Bulla Cœnæ, & *artic.* 3. ubi referuntur Excommunicationes ipsi reservatæ extra Bullam Cœnæ, & *artic.* 4. ubi referuntur Excommunicationes nemini reservatæ; Et verb. *Absolutio art.* 1. ubi referuntur sex Casus dicti Clementini, ex quo de ejusdem mandato fuerint reservati intra Italiam, & extra Urbem.

Qui vero sint Casus ab Episcopis sibi reser- 16
vati? inspiciendæ sunt tabulæ Casuum reservatorum pro qualibet respective Diœcesi, & hic sufficiat adducere Casus reservatos pro hac Alexandrina Diœcesi in Synodo celebrata *die* 1. & 2. & 3. *Maii* 1723. & sunt sequentes.

Primo, Tentantes Monialium pudicitiam, aut cum eis quoquomodo, sive factis, sive scripturis, sive verbis quomodocumque conceptis per se, vel per interpositas Personas inhonesta perpetrantes.

2. Qui infantes suffocaverint ob non adhibitam diligentiam, & detinentes in lecto infantes, qui nondum annum expleverint, non adhibita debita, & necessaria cautela *parva*, ut dicitur, *Cuna*.

3. Qui infantes exponunt, vel exponi faciunt, præsertim locis piis, si habent, unde illos alere possunt, nisi eorum locorum damna resarciant.

4. Qui

4. Qui Deum hæreticaliter blasphemaverint, seu maledixerint, aut opprobriosa verba in ipsum, vel Sacratissimam Mariam, Sanctosque omnes proferre ausi fuerint.

5. Homicidium per se, vel per alios perpetrantes, sive quoquomodo auxiliantes, & consulentes, & abortum procurantes, si ad hæc sequatur effectus, venenaque hominum mortifera componentes, vendentes, dantes ad malum finem.

6. Stuprantes Virgines sub promissione Matrimonii.

7. Qui ante contractum Matrimonium in facie Ecclesiæ cum sponsa copulam habuerint.

8. Qui sodomiam active, vel passive commiserint, aut bestialitatis crimen perpetraverint.

9. Qui in primo, vel secundo Consanguinitatis gradu, aut in primo affinitatis, vel Cognationis spiritualis incestum commiserint.

10. Qui Hebræis pecunias ad negotiationem dederint ad effectum participandi de eorum usuris.

11. Deponentes falsum, vel verum tacentes in notabile præjudicium alterius coram Judice post juramentum præstitum.

12. Qui falsa Instrumenta, aut fides falsas in grave damnum Proximi confecerint, vel subscripserint, ex quibus rei, vel famæ damnum sequatur, & nonnisi refectis damnis absolvantur.

13. Differentes absque legitima causa solvere debita cujuscumque generis erga pia loca & propter quamvis piam causam non absolvantur, nisi prævia solutione. Monemus propterea Confessarios omnes, ut antequam Pœnitentes audiant, ab eisdem sciscitentur, an sint Debitores Piorum Locorum, & Monasteriorum Monialium ex aliqua causa ad hoc, ut sciant, an sint in statu, ut illis absolutionem impertiri valeant.

14. Componentes, & in publico affigentes per se, vel per alios carmina satyrica, vel Prosas, Libellos famosos (vulgo Pasquinate, o Sonetti) quibus Proximi famæ, Dignitati, seu existimationi detrahatur.

Tandem monemus Parochos omnes, & Confessarium quemlibet ademptam esse facultatem absolvendi complices in quocumque peccato mortali, & quod unusquisque tenetur habere apud se, & in Confessionario, sive in loco, ubi Confessiones audiri solent, præsentem notam Casuum Reservatorum, sub pœna Suspensionis ab audiendis Confessionibus.

Quinam sint Casus, qui reservari possunt a Prælatis Regularibus, nempe Generalibus, & Provincialibus pro suis respective subditis? Vide verb. *Prælatus Regularis a numer.* 53. *ad* 55. 17

Ubi observa, quod casus Regulares a Clemente VIII. limitati, & ibi recensiti sunt tantum undecim, nec possunt Generales pro tota Religione sine consensu Capituli Generalis, nec Provinciales pro suis respective Provinciis sine consensu Capituli Provincialis alios ab illis reservare. Nec tenentur dicti Prælati Regulares omnes illos undecim reservare, sed possunt vel omnes, vel aliquos solos reservare, ut *ibi* a Clemente VIII. statuitur. 18
In nostra tamen Seraphica Religione sunt omnes Reservati, quibus Capitulum Generale addidit Pollutionem voluntarie procuratam, si forte non contineatur sub lapsu carnis opere consummato, & inobedientiam contumacem, qualis esse declaratur: *Quando quis trina monitione præmissa, factis congruis intervallis per diem naturalem inobediens perseverat.* Ita habetur in statutis Generalibus Leodii impressis, & tradunt Henno *tom.* 4. *tract. de Pœnitentia disp.* 8. *quæst.* 8. *artic.* 2. *conclus.* 2. Sporer *tom.* 3. *p.* 3. *cap.* 6. *sect.* 2. *q.* 1. *num.* 716. & alii. Immo ut habetur *in Compilatione Statutorum Sambucæ c.* 7. *§.* 2. *&* 3. Casus Reservati in nostro Seraphico Ordine sunt novendecim, & dicto §. 2. *sub num.* 7. ut nullus ignorantiæ locus sit, statuitur, quod Provinciales Casuum Reservatorum Tabellam conficiendam, & in singulis Conventibus publicandam curent in hunc, qui sequitur modum. 20 21

Tabella Casuum, qui Generali, & Provincialibus reservantur.

1. Nomen Dei, aut Domini Nostri Jesu Christi, aut Deiparæ Virginis Mariæ blasphemantes. 22

2. Rebus Sacris abutentes.

3. Quidquam in Religionis detrimentum extra Religionem patefacientes.

4. Discordias Patrum, vel depositiones Prælatorum manifestantes.

5. Calumniam in judicio cuiquam imponentes, vel ad faciendum inducentes.

6. Falso, ac scienter quempiam accusantes, & accusantem revelantes.

7. Falsum testimonium deponentes, vel deponendum procurantes, aut alium quomodolibet infamantes.

8. In-

8. Jurati veritatem negantes, & falsum affirmantes.

9. Ter debite moniti obedire renuentes.

10. Consummatum carnis peccatum quodcumque admittentes.

11. Denarios contra Regulam accipientes, tenentes, vel asservantes.

12. Rei sacræ, vel notabilis furtum perpetrantes.

13. Religionis bona extra Ordinem dono dantes.

14. Fratribus, vel Sæcularibus vendentes, aut quovis modo alienantes.

15. Generalis, vel Provincialis, aut eorum Secretariorum litteras, non missas, tum accipiendas impedientes, frangentes, falsificantes, aut quomodolibet intercipientes.

16. Sigillum Ordinis, vel cujusvis alterius Prælati, aut Personæ notabilis falsificantes.

17. Libellum famosum facientes, fieri procurantes, inducentes, consulentes, projicientes, vel publicantes.

18. Graviter quemquam percutientes, aut contra Prælatum machinantes.

19. Carnes comedentes, quando Ecclesiæ, vel Regulæ præcepto veritum fuerit, nisi scriptam facultatem ob necessitatem a Superiore antea impetráverint.

23 Advertendum est tamen, quod Provinciales non tenentur omnes dictos Casus sibi solis reservare, sed possunt sibi reservare aut omnes, aut eorum aliquot, prout subditorum utilitati expedire in Domino judicaverint; ut patet ex verbis Clementis VIII. *in cit. Decreto relato sub verb. Prælatus Regularis n.* 53. Unde, si non omnes, sed solum aliquot sibi reservent; & aliorum absolutionem aliis sibi subditis Confessariis duxerint concedendam, expedit, ut in singulis Conventibus eorum Tabellam ad omnium notitiam publicari, & asservari faciant.

24 Regulares non exempti subjacent Casibus ab Episcopo reservatis. Silvester *par.* 1. *verb. Casus Reservatus cas.* 2. La Croix *lib. 6. par.* 2. *n.* 1645. & alii.

25 Episcopus non debet sibi reservare absolutionem illorum, qui non communicant in Paschate, sed eis potest pœnas pecuniarias, & etiam Excommunicationis injungere, ut declaravit *Sacra Congreg. Concil.* nam propositis olim in ea dubiis:

I. *An Episcopus adversus eos, qui temporibus ab Ecclesia statutis, ad Confessionis, & Eucharistiæ Sacramenta negligunt accedere, & pœnas Cap. Omnes utriusque sexus, de Pœnitent. & remissionib. contemnunt; possit etiam ad Excommunicationem procedere?*

II. *An pro Satisfactione pœnas pecuniarias pio Loco applicandas injungere?*

III. *An expediat talium absolutionem sibi reservare?*

Die 28. *Jan.* 1587. *Sacr. Congr. Ad primum censuit licere, nisi forte de proprii Sacerdotis consilio ex rationabili causa Communio ad tempus dilata fuerit. Ad secundum, posse injungi eleemosynas alicui pio loco applicandas pro hujusmodi Excommunicatorum emendatione. Ad tertium, non expedire; lib.* 18. *Decret. pag.* 603. apud Monacell. *tom.* 2. *tit.* 13. *formul.* 1. *adnot. ad Decret. Communionis quotidianæ n.* 17.

Nec debet Episcopus sibi reservare absolutionem eorum, qui non solvunt locis piis id, quod ratione Administrationis, vel alia de causa debent, quia hi remediis Juris cogendi sunt. Sic *Sacr. Congr. Conc. in Castren,* 3. *Febr.* 1635. *lib.* 15. *Decret. pag.* 164. apud Monacell. *loc. c. n.* 18. 26

Pœnitentiarii Cathedralium non possunt absolvere Pœnitentes a Casibus Episcopo reservatis; nisi ipsemet Episcopus talem specialem facultatem eis concesserit. Nec possunt facultatem sibi concessam aliis delegare. Neque possunt Pœnitentes a Censuris, & Casibus reservatis sibi concessis absolvere, non audita integra Confessione Sacramentali: *Sic Sacra Cong. Concilii in Derthonen.* 5. *Julii* 1749. nam propositis in ea sequentibus dubiis: 27 28

I. *An Canonicus Pœnitentiarius Ecclesiæ Cathedralis possit absolvere a Censuris, & Casibus, tam a Jure Episcopo reservatis, quam ab illis, quos Episcopus sibi reservavit?* 29

II. *An Pœnitentiarius dispensare possit tempore Quadragesimæ super esu ciborum cum infirmis, & cum aliis habentibus attestationem Medicorum absque speciali delegatione ab Episcopo concedenda?*

III. *An Pœnitentiarius facultatem, quam habet absolvendi Pœnitentes a Casibus sibi concessis possit alteri Confessario delegare qui absolvat, prout idem Pœnitentiarius?*

IV. *An Pœnitentiarius possit absolvere Pœnitentes a Censuris & Casibus reservatis sibi concessis non audita integra Confessione Sacramentali, sed tantummodo ab ipsis Casibus reservatis, & pro aliis pœnitentes remittere ad alium Confessarium?*

Sacra &c. ad supradicta dubia respondit negative in omnibus; lib. 18. *Decret. pag.* 349. apud Monacell. *l. c. n.* 19.

A casibus reservatis, sive Summo Pontifici, 30 sive

five Episcopis, five Prælatis Regularibus quinam, & a quibus absolvere possint, vel non? Vide verb. *Absolvere*, *Absolutio per tot.*

31 Dictis adde quod urgente necessitate celebrandi, seu communicandi ad vitandum grave scandalum, & notam infamiæ, non solum potest pœnitens ab inferiori Confessario absolvi directe a peccatis non reservatis, & indirecte a reservatis nullam habentibus adnexam Censuram reservatam, juxta dicta sub verb. *Jurisdictio numer.* 35. & verb. *Pœnitentia Sacramentum art.* 2. *num.* 91. sed etiam id poterit in defectu Superioris, & Confessarii habentis ad id facultatem, quamvis peccata reservata adnexam habeant occultam Censuram reservatam, V. G. Censuram reservatam excommunicationis ob occultam Clerici percussionem, & ipse Confessarius inferior neque in tali necessitate possit eum absolvere a tali reservata Censura. Sic Layman *lib.* 5. *tract.* 6. *cap.* 12. *nu.* 10. cum Henriq. Suarez, Coninch. & aliis ibi citatis. La Croix post Busembaum *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 1599. Sporet *tom.* 3. *cap.* 6. *sect.* 2. *num.* 753. Reiffenstuel *Theolog. moral. tract.* 14. *dist.* 9. *qu.* 2. *num.* 10. Diana *part.* 3. *tract.* 4. *resol.* 104. *part.* 5. *tract.* 13. *resol.* 10. Felix Potestas *tom.* 1. *par.* 4. *num.* 3123. Card. de Lugo *de Euchari§t. disp.* 14. *sect.* 5. *nu.* 100. & 102. cum aliis ibi allegatis, Illsung. *tract.* 6. *disp.* 6. *qu.* 7. *art.* 8. §. 1. *numer.* 137. Joan. de la Crux *de excommunicat. art.* 2. *num.* 6. Matthæuc. *Cautela Confessarii lib.* 1. *cap.* 33. *num.* 44. *lib.* 2. *cap.* 35. *numer.* 24. & *seq. ac cap.* 36. *num.* 9. & 10. & plurimi alii dicentes, quod sit absolutus in tali necessitate licet adhuc remaneat excommunicatus, possit licite celebrare, aut communicare, cum sit recte dispositus. Et ratio est, quia absolutio a peccatis, & infusio gratiæ potest per accidens haberi remanente Censura, cum gratia non sit incompatibilis cum ipsa Censura, ut si ex inculpabili ignorantia, aut inadvertentia pœnitens censuram non confiteatur; Vel Confessarius inferior Censuræ inscius, aut ignarus, aut ex oblivione, seu aliter, eum solum a peccatis absolvat; ergo etiam si in tali casu urgentis necessitatis celebrandi, aut communicandi pœnitens aliunde dispositus, in defectu Superioris, aut Confessarii potentis, scienter confiteatur Confessario inferiori impotenti absolvere a Censura reservata; quia pro tunc pœnitens facit quantum potest, & Lex Ecclesiastica Censuram imponens, non præsumitur obligare cum tanto detrimento.

32 Quamvis enim regulariter, & per se loquendo non possit excommunicatus absolvi a peccatis nondum absolutus ab Excommunicatione, per accidens tamen in supradicta, & simili necessitate potest absolvi a peccato nondum absolutus ab Excommunicatione reservata occulta. Et ratio est, quia sicuti Lex jejunii, & audiendi Missam non obligat, cum jejunari, & Missa audiri non potest sine gravi damno, ita nec Lex quod absolutio excommunicationis occultæ præmittatur absolutioni a peccatis obligat, quando, vel cum gravi scandalo, & nota infamiæ omittenda esset celebratio, seu communio, vel Missa celebranda, & Eucharistia percipienda foret sine absolutione Sacramentali; cum omnes istæ sint Leges Ecclesiasticæ, quæ non obligant cum tanto detrimento. Nec ipse pœnitens in tali necessitate potest prius etiam ab excommunicatione reservata occulta absolvi ab inferiori Confessario, cum iste carens potestate ordinaria, vel delegata, nequeat ex communi Doctorum sententia absolvere nec ab excommunicatione occulta reservata etiam in casu necessitatis, nisi necessitas sit extrema propter periculum mortis, in quo quivis simplex Sacerdos in defectu Confessarii approbati, juxta dicta *sub verb. Absolutio art.* 1. *num.* 48. & *seq.* potest absolvere non solum a peccatis, sed etiam a Censuris quomodocumque reservatis a Concil. Trid. *Sess.* 14. *de Pœnitent. cap.* 7. Dictum autem fuit notanter *ab excommunicatione occulta*, quia in nostro casu, si excommunicatio sit publica, absolutio ab ipsa debet præcedere absolutionem a peccatis, & non potest in necessitate celebrandi, seu communicandi absolvi ab inferiori Confessario; quia scandalum non esset, si pœnitens publice excommunicatus non celebraret, aut non communicaret; sed potius si celebraret, aut communicaret.

Nec valet objicere, quod si hoc esset, excommunicatio non privaret usu, & perceptione Sacramentorum contra expressam prohibitionem *in c. cum illorum* 22. & *cap. Si quem* 59. *de sententia excommunication.* & similibus. Non valet, inquam, quia citati Sacri Canones, aliique similes privant utique usu, & perceptione Sacramentorum per se loquendo, per accidens autem, ut in supradictis casibus necessitatis urgentis, possunt illis non privare. Unde excommunicatus occultus in Confessione integre; & cum dolore, ac vero proposito se accusans, in illis casibus reciperet Sacramentum, & gratiam, sed non perciperet de Indulgentiis; Extra vero casus urgentis necessita- 33

stratis, nec celebrare, aut communicare posset, sed remaneret sacris privatus sicut antea. Sic Joannes de la Crux *loc. c. num. 6.* Matthæuc. *cit. lib. 2. c. 36. nu.* 10. & alii supracitati.

34 Nec valet etiam objicere, quod si pœnitens in tali urgente necessitate potest ab inferiori Confessario absolvi etiam a reservatis habentibus adnexam censuram reservatam, deberet etiam posse absolvi ab ipsa Censura reservata, sicuti potest absolvi pœnitens in extrema necessitate articuli mortis. Non valet, inquam, quia magna intervenit differentia inter utramque necessitatem; In extrema enim necessitate articuli, seu periculi mortis nulla remanet reservatio, adeo ut quilibet simplex Sacerdos, in defectu alterius jam approbati, possit tunc tamquam cum omnimoda facultate approbatus, absolvere pœnitentem a quibusvis peccatis, & Censuris quomodocumque reservatis, ut expresse statuit Conc. Trid. *sess.* 14. *de Pœnitent. cap.* 7. Nec si convalescat, elapsa tali extrema necessitate, tenetur postea iterum confiteri, aut comparere coram Superiore pro nova absolutione impetranda, quia jam directe, & plene absolutus est ab omnibus peccatis, & censuris quomodocumque reservatis; Et solum tenetur se sistere Superiori in casu quo fuerit irretitus Censura reservata, non ut iterum a Censura absolvatur, cum jam in tali articulo fuerit pro foro interno ab ipsa directe, & plene absolutus, sed dumtaxat ut ipsius Superioris mandatis pareat, pœnitentiam, vel remedium ab ipso accipiat, & in foro externo satisfactionem exhibeat; ex *cap. de cetero* 11. *c. Ea noscitur* 13. *c. Quod de his* 26. *c. Quamvis* 58. *de sent. excommunicat.* & ex Bulla cœnæ §. *Ceterum*, juxta dicta in verb. *Absolutio art.* 1. *num.* 53. 54. & 55. At vero in dicta urgente necessitate celebrandi, aut communicandi, remanet adhuc reservatio, ita ut pœnitens in ipsa a Confessario inferiore non absolvatur a peccatis reservatis nisi indirecte, quatenus absolvitur ratione concomitantiæ cum peccatis non reservatis directe absolutis ex vi absolutionis directe cadentis super ipsa peccata non reservata, cum non possit unum peccatum sine alio remitti; nam gratia sanctificans omnia expellit, ut habetur ex Concil. Tridentino *sess.* 14. *c.* 5. *de Pœnitentia*; & nullimode nec directe, nec indirecte remaneat absolutus a Censura reservata; ita ut ad differentiam absoluti in articulo mortis teneatur ipse se sistere Superiori, aut Confessario prædito necessaria facultate, ut ab ipso recipiat absolutionem directe a peccatis reservatis, a quibus fuit tantum indirecte a Confessario inferiori absolutus, & a Censuris reservatis, a quibus nullo modo fuit absolutus. Neque in tali urgente necessitate absolvi potest a simplici Sacerdote nondum ad Confessiones excipiendas approbato, sicuti potest absolvi pœnitens in extrema necessitate articuli, seu periculi mortis, ut docent Gobat *tract.* 7. *num.* 381. Palaus *tract.* 23. *p.* 15. §. 7. Sporer *loc. cit. num.* 358. & alii recte dicentes, quod id non permittit usus, & consuetudo Ecclesiæ; Non enim in tali casu est par, nec tanta necessitas, ac in articulo mortis, cum in hoc articulo id solum permittat Ecclesia, & Tridentinum Concil. *cit. sess.* 14. *de Pœnitentia cap.* 7. *Nec hac occasione aliquis peccat*; quod evenire non potest extra dictum articulum, extra quem Concilium ipsum dicit, quod simplices Sacerdotes nihil possint. Immo neque in ipso mortis articulo potest simplex Sacerdos absolvere, si adsit Confessarius approbatus promptus ad confessionem moribundi excipiendam, ut dictum fuit sub verb. *Absolutio art.* 1. *n.* 51. & 52.

Pœnitens in extrema necessitate articuli, seu 35
periculi mortis habens unicum casum reservatum, sine ullis aliis peccatis, sive mortalibus, sive venialibus, potest directe absolvi a simplici Sacerdote, seu Confessario inferiori sine ullo onere comparendi coram Superiore seu Delegato, si convalescat, nisi habeat adnexam Censuram reservatam juxta superius dicta. At vero in urgente necessitate celebrandi, seu communicandi, nec directe, nec indirecte potest absolvi a Confessario inferiori; Non directe, quia ad id facultatem non habet Confessarius inferior; Nec indirecte, quia nullum aliud habet, & confitetur peccatum non reservatum, ex cujus absolutionis vi per concomitantiam absolvatur; Sed tunc debet sibi consulere, sicuti qui non habet copiam Confessarii, ut evadat in gratia per contritionem, sicque non præmissa confessione celebret, aut communicet. Suarez *Disp.* 30. *sect.* 3. Layman *loc. c. cap.* 12. *num.* 11. Felix Potestas *l. c. num.* 3125. Sporer *l. c. n.* 757. & ipsa teste alii moderni passim.

Consultius tamen est in tali casu ob diffi- 36
cultatem eliciendi actum contritionis; immo necessarium est, præsertim si velit pœnitens obtinere absolutionem indirectam ab ipso peccato reservato, putans se non esse sufficienter de ipso contritum, confiteri simul cum ipso aliquod peccatum veniale, vel mortale jam

antea

antea confessum, ut sic a d. Confessario inferiori absolvatur directe ab istis, & ratione concomitantiæ ex vi talis absolutionis, indirecte absolvatur ab ipso peccato reservato, alioquin nulla adesset materia idonea absolutioni directæ, nec consequenter indirectæ: & aliunde adimpleret præceptum de præmittenda Confessione Communioni, ad quod saltem per accidens esset adstrictus etiam in tali casu, si putaret se non esse sufficienter contritum de ipso peccato reservato. Sic cum aliis Cardinalis de *Lugo de Eucharistia disp.* 14. *sect.* 5. *num.* 98. Gobat *loc. cit. num.* 381. Sporer *loc. cit. num.* 358. Matthæuc. *Cautela Confessarii l.* 1. *cap.* 8. *nu.* 11. & alii, cum semper tamen onere comparendi coram Superiore, seu Confessario ad id facultatem habente, ad obtinendam absolutionem directam, ut supra dictum est.

37 Qui confitetur alicui potenti directe absolvere a reservatis, & inculpabiliter obliviscitur alicujus reservati, potest postea a quovis Confessario directe absolvi ab illo reservato oblito. Sic Covarruvias, Coninch. Ledesma, Navarrus, Reginald. Arriaga, Lessius, Tamburin. Lugo, Herincx, Gobat, Busemb. & alii 20. graves Auctores cum Aversa *quæst.* 17. *sect.* 8. & Viva *quæst.* 11. *art.* 4. & 6. aliique complures apud La Croix *lib.* 6 *par.* 2. *nu.* 1449. & 1695. Felix Potestas *tom.* v. *par.* 4. *num.* 1309. cum Mastrio, Poncio, Diana, & communiori Doctorum, Matthæuc. *Cautela Confessarii lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 13. testans de communi, sicuti etiam tenet, & de communi testatur Card. de Lugo *de Pœnitentia disp.* 20. *sect.* 7. *num.* 85. & *seq.* Et ratio est, quia jam ablata est reservatio ob intentionem implicitam virtualem, seu interpretativam tam pœnitentis, quam Confessarii, quia pœnitens dum petit absolvi, virtualiter petit in quantum indiget, & Confessarius intendit absolvere in quantum vi suæ jurisdictionis potest, & pœnitens indiget, juxta clausulam; *In quantum possum, & tu indiges.* Atqui Confessarius potest a peccatis reservatis absolvere, & pœnitens indiget, ac absolvi vult ab omnibus peccatis, etiam reservatis, ergo tollitur omnis reservatio, etiam illius peccati inculpabiliter obliti. Limitant tamen valde probabiliter Gabriel, Angelus, Silvester, Rosella, Bonacina, Dicastillo cum Suarez, Præposito, & aliis in solo casu, quo absolvens intenderit eam reservationem tollere, quia, ut cum aliis dicit Dicastill. *de Pœnitent. dist.* 11. *nu.* 14. Non tollitur reservatio, si nulla fiat mentio reservatorum, nec adsit positiva intentio illam tollendi; cum tunc non videatur satisfieri intentioni superioris reservantis, quæ est, ut reservatum directe subjiciatur Clavibus, sicque ratione reservationis explicatæ, medicina conveniens imponatur ab illo, qui in reservata habet potestatem.

Pœnitens, qui cum peccatis non reservatis 38 habet casum reservatum a se ignoratum, & bona fide confitetur Confessario non habenti facultatem in reservata, nec percipienti illum casum esse reservatum, absolvitur a non reservatis directe, & indirecte a reservato; cum onere tamen, quod cognita reservatione talis casus, accedat ad Confessarium habentem facultatem, ut ab ipso absolvatur directe. Si autem nullum aliud peccatum habeat, & confiteatur solum ignoratum reservatum, tunc ab eo nec directe, nec indirecte remanet absolutus, ex defectu jurisdictionis Confessarii, & materiæ pœnitentis, super quam cadat absolutio directa; Et bona fides excusat quidem ipsum a Sacrilegio, non vero quin cognita reservatione teneatur illud confiteri Confessario habenti facultatem in reservata, juxta dicta supra *num.* 33. & 34.

Pœnitens habens peccatum per se immediate reservatum sine adnexa Censura, quamvis invincibiliter ignoraverit esse reservatum, 39 non potest absolvi a Confessario inferiori non habente facultatem in reservata: Bene vero potest ab ipso absolvi, si peccatum non ratione sui, sed solum sit reservatum ratione adnexæ excommunicationis invincibiliter ignoratæ. Sic communior, & verior Doctorum sententia. Et ratio differentiæ est, quia reservatio non est pœna pœnitentis, sed restrictio jurisdictionis Confessarii ipsum immediate respiciens, ejusque manus totaliter ligans, itaque sive peccator sciat peccatum esse reservatum, sive non, semper sit Confessarii jurisdictio restricta. Excommunicatio vero est pœna immediate respiciens pœnitentem, quæ ab ignorante inculpabiliter non incurritur, textu expresso in *cap. Si vero* 4. *de sentent. excommunicat. cap. Ut animarum* 2. *de Constitutionib. in L. Si ignorans* 50. *ff. Locati*, cum similibus, adeoque quamvis committens tale peccatum reservatum ratione excommunicationis ei adnexæ, coram Deo graviter peccet, tamen apud Ecclesiam non ligatur ipsa excommunicatione invincibiliter ignorata: cum ad ipsam incurrendam requiratur contumacia, quæ non adest in invincibiliter ignorante esse tali peccaminosæ actioni adnexam

nexam a Lege Ecclesiastica excommunicationem.

40 Confessarius non habens facultatem in reservata dubitans post debitum examen, an peccatum a pœnitente confessum sit reservatum, sive dubium sit juris, v. g. an sit Lex reservans tale peccatum; sive dubium sit facti, v. g. cum scitur quidem tale peccatum, puta homicidium, abortum procuratum, adulterium, & hujusmodi, esse a Lege reservatum, sed dubitatur, an fuerit commissum, vel simpliciter, vel secundum circumstantias, seu conditiones, quibus est reservatum, an revera sit homo occisus, an advertenter, & deliberate, an ex pharmaco præbito sit revera sequutus abortus; an femina cognita sit ligata, vel soluta, sit consanguinea, aut affinis, & hujusmodi; in utroque dicto dubio, sive dubium sit positivum, cum scilicet adsunt rationes probabiles pro utraque parte, sive dubium sit negativum, cum videlicet pro neutra parte adsunt rationes probabiles, potest prudenter judicare in favorem pœnitentis, quod tale peccatum non sit reservatum, & ipsum absolvere; Sic communis Doctorum in casu dubii positivi, & satis communis in casu dubii negativi, teste Sporer *loc. cit. num.* 733. cum Henriquez, Suarez, Sanchez, Bonacina, Card. de Lugo, Diana, Tamb. aliisque ibi citatis. Felix Potestas *tom.* 1. *par.* 4. *cap.* 5. *num.* 3311. cum Mastrio, Leandro, Arsdekin, & aliis ibi allegatis. La Croix post Busemb. *lib.* 6. *part.* 2. *numer.* 1599. *in fine*, & *num.* 1604. cum aliis ibi citatis, Gobat *tract.* 7. *nu.* 356. cum aliis ibi adductis. Et ratio est, quia res tam odiosa, ut reservatio, non est extendenda ad casus dubios, sed ad solos claros, & perspectos, ac certe reservatos, *arg. c. Odia* 15. *de Regul. jur. in* 6. Tum quia semper in dubiis benigniora præferenda sunt; *L. Semper* 56. *ff. de Regul. juris*, ac in re dubia benigniorem interpretationem sequi non minus justius, quam tutius est; *L. ea quæ* 192. *ff. eod. de Reg. jur.* & in ambiguis rebus humaniorem sententiam sequi oportet; *L. Si fuerit* 10. *ff. de rebus dubiis*.

41 Nec valet objicere, quod Clemens VIII. *anni* 1601. *die* 9. *Jan.* prohibuit absolutionem a casibus non solum *clare*, sed etiam *dubie* contentis in Bulla Cœnæ, adeoque &c. Non valet, inquam, quia idem Clemens moderavit illum suum primum Decretum per aliud editum *die* 29. *Nov.* 1602. in quo ea de re omisit illas particulas *clare*, *vel dubie contentis*, quod confirmat nostram sententiam de certitudine requisita ad reservationem, ut cum multis tradit Gobat *loc. cit. num.* 357. La Croix *loc. cit. num.* 1604. Verricell. *tract.* 8. *qu.* 16. & Felix Potestas *loco citat. num.* 3313. testans de communi.

An autem si post confessionem ejusdem peccati dubii apud Confessarium carentem potestate in reservata, pœnitens certo cognoscat suum peccatum revera fuisse reservatum, teneatur tunc recurrere ad habentem facultatem? Negant absolute Gobat *loc. cit. num.* 358. & alii apud ipsum, Mastrius, Leander, & Sporer *loc. cit. num.* 714. & alii, quia, dicunt ipsi, absolutio non fuit data sub conditione: *Nisi postea constet peccatum esse vere reservatum*, sed absolute; atque tamquam sub eo dubio revera non reservatum, jam directe absolutum, & remissum fuit: Ea præsumpta enim voluntate superioris quamdiu peccatum est dubium, relinquitur jurisdictio, cum non censentur velle reservationem in dubio nisi exprimat. Affirmant autem absolute alii citati, & sequuti a Felice Potestate *loc. cit. num.* 3312. & si tale peccatum erat reservatum ratione sui, & non ratione Censuræ adnexæ tenet recte La Croix *loc. cit. num.* 1693. citans etiam Card. de Lugo *disp.* 20. *a num.* 20. Et ratio est, quia sicuti in casu necessitatis, aut si quis bona fide per inadvertentiam fuisset ab inferiore absolutus, reservatio non esset sublata, sed teneretur pœnitens elapsa necessitate, & cognito errore, recurrere ad Superiorem, ita & in hoc casu, sicuti dictum est supra *numer.* 33. 34. & 35. & sub verb. *Pœnitentiæ Sacramentum art.* 2. *num.* 129. de peccato confesso ut dubio, & postea cognito ut certo; Quæ sententia affirmativa est in praxi tenenda, quamvis sit probabilis etiam prima opinio negativa, ut asserit la Croix *loc. cit. num.* 1693. allegatis Sa, Hurtad. Portel. Sporer, Gobat, Dicastill. & aliis: ac satis probabilem dicit etiam cum aliis Card. de Lugo *loc. cit. nu.* 22. & *seq.* 42

Qui a superiore petit, & obtinet licentiam, sive per se, sive per Confessarium, ut possit absolvi a reservatis, si post obtentam talem facultatem iterum committat alia peccata reservata; Si petitio, & concessio facultatis fuit ad certa reservata jam commissa, talis licentia non extenditur ad alia postea commissa; Si vero fuit petita, & obtenta facultas generatim, ut possit absolvi a reservatis, tunc facultas extenditur, etiam ad posteriora reservata post obtentam facultatem commissa. Sic Lugo, Tamburin. Stoz. Dicastill. Gobat, Sporer 43

rar citati & sequuti a la Croix *loc. cit. num.* 1692. ubi cum Sporer *loco cit. num.* 765. subjungit, quod id verum est, etiamsi pœnitens ex confidentia illius gratiæ sæpius peccasset. Et universaliter docent Sanchez, Reginald. Lugo, Bonacina, Beja, Dicastill. Aversa, Navarr. Suarez, Henriquez, Filliuc., Bossius, Viva, cum ipso *loc. cit. num.* 1451. *&* 1692. Si quis ideo committat reservatum, quia jam est Jubilæum, quia hoc peccatum specialiter non reservatur; In similibus tamen casibus, præsertim extra Jubilæum, attente consideranda sunt verba petitionis, & concessionis, & judicandum est juxta præsumptam mentem, & verba concedentis, & non aliter.

44 Pueri usum rationis habentes ante annos pubertatis, nempe ante annum 14. incurrunt casus reservatos. Card. de Lugo *de Sacrament. Pœnitent. disp.* 20. *nu.* 10. cum Homobono, Lazario, & Florono ibi citatis. Tamburin. *tom.* 2. *pag.* 40. *de casibus reservatis num.* 5. Felix Potestas *tom.* 1. *par.* 4. *num.* 3306. La Croix *lib.* 6. *par.* 2. *nu.* 1691. Aversa, & alii apud ipsum contra Paludanum, Graffium, & alios. Et ratio est, quia reservatio est medicina, quaæque indigent impuberes, ac puberes, ipsisque est valde utilis, ut a gravioribus peccatis deterreantur. Nullas autem dicti pueri impuberes incurrunt reservatas Censuras, ut tenent ultra citatos Doctores Fagundes, Sa, & alii allegati, & sequuti a Felice *tom.* 1. *pag.* 5. *nu.* 4391. contra Azorium, Vasquez, & alios volentes, ipsos impuberes incurrere Censuras latas a jure, licet non incurrant latas ab homine. Et ratio nostra est, quia ex *c. Pueris* 1. *& c. Referente* 2. *de delictis puerorum*; pueri infra annum 14. simpliciter eximuntur a pœnis. Unde ubi Lex non distinguit, neque nos distinguere debemus; *cap. Quia circa* 22. *de privileg. l. Non distinguemus* 32. *ff. de receptis arbitris*, *l. Præses* 3. *ff. de Officio Præsidis*, *l. De pretio* 8. *ff. de publiciana in rem action.* Tum quia in pœnis benignior est interpretatio facienda; *c. In pœnis* 49. *de Regul. jur. in* 6. *c. Statutum* 22. *de election. in* 6. *l. Factum* 155. *ff. de Regul. jur. l. cum quidam* 19. *ff. de liberis, & postumis.*

45 * Societates quædam ex vi suorum privilegiorum non possunt ullo modo in quibusdam anni solemnitatibus eligere sibi Confessarium, a quo a casibus Episcopo reservatis, sine Episcopi licentia absolvantur, ut præter decisiones Sacræ Congregationis ferunt litteræ Benedicti XIV. incip. *Pias Christifidelium* relatæ in Tract. de *Synodo Diœc. lib.* 5. §. 9. *novæ edit.*

Denique accedentes in fraudem ad aliam Diœcesim, ut absolvantur a reservatis suæ Diœcesis, absolvi non possunt, ex Bulla Clementis X. incip. *Superna*. *Ibid.* 46

Canonicus Pœnitentiarius vi sui muneris nullam habet facultatem absolvendi peccata Episcopo reservata, ut a Sacra Congregatione Concilii decisum refertur *ibid.* §. 8. 47

Ad solum Romanum Pontificem, Episcopos, & Prælatos inferiores habentes jurisdictionem quasi Episcopalem cum territorio separato pertinet reservatio casuum ex Doctrina Concil. Trident. & Decisionibus Sac. Congregationis. *Ibid.* §. 11. 48

Quamquam reservatio fieri potest extra Synodum, multa tamen suadent, ut potius in Synodo fiat; ideo præsertim, quia non desunt Theologi cum P. Roncaglia tenentes, leges ab Episcopo latas extra Synodum eo cessante cessare, cum eo tantummodo, quæ in Synodo fiunt ab Episcopo, legis plenam auctoritatem obtineant. *Ibid.* §. 3. 49

Actus mere internos, nec Summus Pontifex, nec Episcopi reservandos sibi unquam censuerunt. *Ibid. cap.* 5. §. 5. 50

Regulares non solum reservare prohibentur alia crimina, quam quæ in Decreto Clementis VIII. definiuntur, sed nec possunt alia ab iis diversa crimina illigare censura reservata, ut & firmat Bened. XIV. ex Decr. quodam Sac. Cong. Episc. & Regular. *Ibid.* §. 5. 51

Alia, vide verb. *Approbatio*, verb. *Confessarius*, verb. *Jubilæum*, verb. *Moniales art.* 3. *a n.* 9. *&* 23. & *art.* 5. *n.* 81. verb. *Novitius*, verb. *Prælatus Regularis*, verb. *Regulares*. 52

Additiones ex aliena manu.

In hoc articulo Auctor multa ex laxioribus Casuistis excerpsit, quæ ad Christianæ Ethices normam nullo modo sustineri posse, Censores animadvertunt, quare quæ a *num.* præsertim 31. *usque ad* 43. adducuntur, ea non sunt passim admittenda, sed ii consulendi Auctores, qui rem exactius tractarunt, ut Antoine, Franzoja &c. Vide quæ diximus in Additione ad verb. *Confessarius art.* 1. 53

Responsio Auctoris.

Ast tradita *ibi* a me sunt suffulta & ratione, & auctoritate classicorum Auctorum; immo aliquorum, qui sua opera typis tradiderunt 54

runt Romæ, ut inter alios Matthæuccius noster *in Cautela Confessarii*, *Editionis Romanæ* cum solitis sine ulla censura revisionibus, & approbationibus ut *ibi videre est locis a me citatis*, & iste certe non est laxior Casuista.. Et Antoine, ad quem Theologus lectores amandat in *tract. de Pœnit. art. 2. de casibus reservatis*, *quæst.* 5. An Sacerdos approbatus carens potestate absolvendi a reservatis, possit aliquando directe absolvere a non reservatis, & indirecte a reservatis? ℞. circa hoc duplex est sententia. Prima, quæ est communis, docet, id posse in duobus casibus. Primo, si pœnitens inculpate oblitus est aliquod reservatum, vel si bona fide illud confiteatur Sacerdoti non advertenti esse reservatum . . . . . . Unde merito censetur Ecclesiam tunc dare potestatem absolvendi directe a non reservatis & indirecte a reservatis cum onere postea reservata confitendi Sacerdoti habenti potestatem in illa. Quam sententiam Sanctus Carolus tenendam proponit in sua Diœcesi, in qua proinde dat hanc potestatem: volunt autem, Episcopos censeri eandem potestatem concedere hoc ipso, quod non contradicunt sententiæ communi id asserenti, quam ignorare nequeunt. Secundo, Si Sacerdos, habens reservata, nequeat omittere celebrationem Sacri sine gravi scandalo, nec adsit Confessarius habens potestatem in reservata; quia cum quilibet sibi peccati mortalis conscius teneatur Confessionem præmittere Communioni, credibile non est Ecclesiam sic instituisse reservationem, ut tunc a peccatis absolvi nequeat, directe quidem a non reservatis, & indirecte a reservatis, malleque eum cum incerta contritione non confessum celebrare, quam Confessionem Communioni præmittere . . . . Secunda sententia negat, in ullo casu extra mortis periculum posse; quia peccata non reservata remitti nequeunt sine reservato, nam unum mortale sine alio remitti non potest &c. & pergit probare argumentis, quibus utuntur Patroni secundæ sententiæ. Unde cum Clarissimus P. Antoine asserat expresse, quod prima sententia, quæ est illa mea, communis est, & eandem tenendam in sua diœcesi mandat Sanctus Carolus; Hinc habes Erudite lector quid in his sit sentiendum.

RESIDENTIA, RESIDERE.

Residere in Ecclesia, vel Præbenda nihil aliud est, & importat, quam commorari in loco Beneficii, & Ecclesiæ in Divinis Officiis personaliter deservire, *Sic in re Communis*, per text. *in c. Quia nonnulli 3. de Clericis non resident.* ibi: *Cum igitur Ecclesia, vel Ecclesiasticorum Ministerium committi debuerit, talis ad hoc persona quæratur, quæ residere in loco, & curam ejus per seipsam valeat exercere*; *cap. relatum 4. eod. tit.* ibi: *Cum in Lateranensi Concilio statutum sit, ut personæ tali Ecclesia, vel Beneficium Ecclesiasticum conferatur, quæ residere in loco, & curam ejus per se valeat exercere*; *c. Conquerente 6. eod. tit.* ibi: *Vel quod eidem Ecclesiæ non deserviat.* 1

Ex quibus textibus clare patet, quod non sufficit commorari personaliter, & existere in loco Beneficii, sed insuper requiritur, quod Beneficiarius personaliter deserviat Ecclesiæ in Divinis Officiis. Unde Canonicus quamvis personaliter sit præsens in loco Ecclesiæ Cathedralis, vel Collegiatæ, si numquam accedat ad Chorum, & Capitulum, non censetur residere, text. expresso *in cap. Consuetudinem unic. de Clericis non resident. in 6.* ibi: *Qualitercumque in Civitatibus, seu aliis locis, in quibus ipsæ consistunt Ecclesiæ, sint præsentes*, & ibi Glossa communiter recepta verb. *Præsentes*, ubi sic expresse habet: *Quid enim prodest præsentia in loco, ex quo Divinis non adsunt, propter quæ sunt Beneficia constituta?* 2

Item ex dictis textibus manifeste patet, quod Beneficiarius debet per se ipsum personaliter præstare Ecclesiasticum Ministerium in loco Beneficii, & in Divinis Officiis ipsi Ecclesiæ deservire. In Ecclesiasticis enim Beneficiis requirentibus residentiam locum non habet *Regula 68. Juris in 6. Potest quis per alium, quod potest facere per se ipsum*; quia hæc Regula patitur exceptionem, quoties electa est industria & fides personæ, cui aliquid committitur, ut docet *in cap. Quoniam 43. §. Is autem, de Officio Judicis Delegati, & cap. Is, cui 12. eod. in 6.* Sic autem in Beneficiis Ecclesiasticis censetur electa industria & fides personæ ad per se ipsam personaliter residendum, & Ecclesiæ in Divinis Officiis deserviendum; *cap. Quia nonnulli 3. c. Relatum 4. & c. Conque-* 3

querente 6. de Clericis non resid. & cap. Unic. eod. in 6. cum similibus.

4 Residentia est duplex, una *vera*, & altera *ficta*. Residentia vera est illa, qua Beneficiarius vere, ac realiter præsens est in loco Beneficii, hujusque onera, seu Officia per semetipsum personaliter exercet. Residentia *ficta* est illa, qua Beneficiarius ex legitima causa absens habetur ex quadam Juris fictione pro præsenti saltem ad lucrandos fructus grossos, *cap. De cetero 7. & c. Ad audientiam 15. de Clericis non residentibus*, ubi duo Canonici absentes in servitio Episcopi hac Juris fictione habentur præsentes, seu residentes. Vel etiam ad lucrandas distributiones quotidianas, *cap. Consuetudinem Unic. de Clericis non residen. in 6.* ubi Canonici infirmitate, seu justa ac rationabili corporali necessitate, aut evidenti Ecclesiæ utilitate impediti, licet absentes, habentur hac Juris fictione præsentes, seu residentes. Concil. Trid. *sess. 24. de reform. c.* 8. ubi statuit, quod Canonicus Pœnitentiarius pro præsente in Choro censeatur, dum audit Confessiones in Ecclesia, ibi: *Qui dum Confessiones in Ecclesia audit, inter præsentes in Choro censeatur*. Et sic etiam Juris fictione censentur residere in suis Parochialibus Parochi illi, qui ex legitima causa absentes deserviunt suis Parochiis per idoneos Vicarios, *cap. Extirpanda 30. §. Qui vero, de Præbend.* Barbosa *lib. 3. Decretal. tit. 4. n. 9.* Pirhing *ibid. n.* 2. Reiffenstuel *ibid. n.* 7. & alii passim.

5 Spectato Jure communi, omnia Beneficia requirunt residentiam. Abbas in *cit. cap. Extirpanda 30. §. Qui vero, num.* 30. asserens, quod Beneficium quantumcumque minimum de Jure communi requirat residentiam. Fagnan. *in cap. Cum omnes 6. de Constit. num.* 14. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 8. & alii communiter, per text. *in cap. Ex parte* 8. *& cap. Inter quatuor* 10. *de Clericis non resident. c. Ad hæc* 13. *de Præbend.* ibi: *Cum singula Officia in Ecclesiis assiduitatem exigant personarum*, & concordant *cap. Ex gestis 2. cap. Clericos* 17. *de Clericis non resid. cap. Super inordinata* 35. *de Præbend.* cum similibus. Et quo ad Beneficia simplicia, idipsum desumitur *ex cap. Eleutherius 1. cap. Clericus 4. & cap. Clerici vero 5. dist. 91. cap. Si quis in Clerico 29. caus. 7. qu. 1. & cap. Conquerente 6. de Clericis non residentibus*, in cujus summario sic expresse habetur: *Qui non residet in Beneficio etiam modicæ æstimationis, illo privatur*.

6 Dicitur autem notanter *Spectato Jure communi*, quia ex Generali consuetudine totius Ecclesiæ Beneficia simplicia residentiam personalem non requirunt; Unde sic Beneficiati possunt per alios eisdem deservire, nisi Fundatores clare & expresse oppositum statuerint. Abbas *in cap. Cum omnes 6. de Constitutionibus num.* 1. Fagnan. *ibid. num. 4. & seq.* citans Rotam apud Card. Seraphin. *decis. 693. n.* 5. & alios, Felinus *in cap. Dilectus 29. de Rescriptis num.* 1. Vallensis *lib. 3. Decretal. tit. 4. num. 3. & 4.* Reiffenstuel *ibid. num. 9.* Garcias *de Beneficiis par. 3. c. 2. num. 3. & 11. ac seq.* Zerola *part. 1. Praxis Episcopal. vers. Beneficium §. Ad septimum vers. Observa conclusio*, allegans declarationem Sacræ Congregationis in hæc verba: *Obtinens Beneficium, quod sit simplex, & sine cura animarum, & extra Ecclesiam Collegiatam, nec personalem residentiam ob aliam causam requirens, non tenetur in eo residere, sed ad inserviendum illi per alium, qui probatus sit ab Ordinario*, ubi notanda est illa Clausula: *Nec personalem residentiam ob aliam causam requirens*, quæ clare demonstrat, quod licet, spectato Jure communi, seu potius generali consuetudine, Beneficia simplicia Residentiam personalem non requirant; Si tamen Fundatores expresse obligaverint ita beneficiatos ad residentiam personalem, vel talis obligatio legitime inducta esset ex statuto, vel consuetudine alicujus particularis Ecclesiæ, sine ullo dubio tenerentur tales Beneficiati personaliter residere, & per semetipsos injuncta Ecclesiastica servitia præstare, prout teste Garcia *de Beneficiis par. 3. cap. 2. num. 11. & 12.* pluries resolvit Rota, & signanter *in una Calaguritana Beneficii de Navarret 10. Junii* 1588. *coram D. Pamphilio, & in una Cæsaraugustana Fructuum 4. Junii* 1660. *coram D. Cardoba*.

7 Episcopi, & Parochi tenentur ad residentiam personalem, non solum de Jure Ecclesiastico, seu Canonico, sed etiam de jure Divino, & naturali; Colligitur aperte ex Conc. Trid. *sess. 22. de reformat. cap.* 1. quod tamen noluit explicite definire tamquam Dogma Fidei. Vide verb. *Episcopus art. 3. num. 1. & 3.* & verb. *Parochus art. 2. a num. 1. ad 4.* ubi afferuntur ad id Jura, & Doctores. Quoad residentiam vero Episcoporum attendenda nunc est novissima Constitutio Bened. XIV. quæ incip. *Ad universæ Christianæ Reipublicæ statum*, in qua inter alia summe providus Pontifex assignat absentiæ causas, & tempora a Concilio Trid. permissa, Canonica, & Pontificia statuta id confirmat, & innovat. Item pœnas in con-

contravenientes, addita pœna privationis Indultorum competentium Assistentibus solio Pontificio. Congregationem super Residentia, ejusque sessiones in usum reducit. Singulis absentiæ causis opportuna Rescripta comparat. An, & quatenus permittendum Episcopo, ut a diœcesi absit causa litis? Quid ratione infirmitatis extra Diœcesim contractæ? Quid ad convalescendum ex morbo in Diœcesi contracto? Quid ratione aeris insalubris? Quid pro celebrandis Concilis in Assembleis & Dietis? Quid pro construendis processibus Apostolicis in causis Canonizationum? assignat. Præceptum de præmissorum observantia, & de onere denunciandi non residentes, imponit. Specialem ad id commissionem Nuncio Apostolico Neapoli commoranti injungit. Ac tandem etiam S. R. E. Card. præmissis Legibus comprehensos expresse declarat.

8 Beneficia non curata, ut sunt Canonicatus, & hujusmodi obtinentes tenentur ad residentiam solo Jure Ecclesiastico, seu Canonico, atque ex primæva Fundatorum dispositione per Sacros Canones approbata. Fagnan. *in cap. Extirpandæ 39. §. Qui vero, de Præbend. num. 2.* Pirhing *lib. 3. Decretal. tit. 4. n. 16.* Reiffenstuel *ibid. num. 14.* Vallensis *ibid. n. 2.* Zoesius *ibid. n. 2.* & alii communiter; Beneficia enim non curata sunt solummodo ab Ecclesia instituta propter cultum Divinum, & non propter curam animarum; Unde in istis non urget ratio, quæ urget in Beneficiis Curatis.

9 Quo autem ad ea, quæ concernunt Canonicorum residentiam, & quibus pœnis subjaceant, non residendo? Vide verb. *Canonicus art. 5. per tot.*

10 Quo ad ea, quæ concernunt Episcoporum residentiam, & quibus pœnis subjaceant non residendo? Vide verb. *Episcopus art. 3. a n. 1. ad num. 39.*

11 Quo ad ea, quæ concernunt Parochorum residentiam, & quibus pœnis subjaceant non residendo? Vide verb. *Parochus art. 2. a num. 1. ad 56.*

12 Obtinentes Beneficia simplicia residentiam personalem requirentia, vel ex expressa Fundatorum dispositione, vel ex dotatione, vel ex statuto, aut legitima consuetudine alicujus particularis Ecclesiæ, tenentur per seipsos injuncta sibi Ecclesiastica servitia, & onera fideliter præstare, & personaliter residere; Et si contumaciter id non præstent, cum de ipsis Concil. Trid. aliquid speciale non constituerit, procedendum est contra ipsos conformiter ad dispositionem Juris communis *in c. Conquerente 6. c. Ex parte vestra 8. c. Inter quatuor 10. & cap. Clericos 17. de Clericis non residentibus.*

Episcopi residere tenentur in suis Diœcesibus, a quibus non licet ipsis quotannis abesse tribus mensibus sine justa causa. Sic novissime statuit Benedictus XIV. Const. incipiente *Ubi primum*, & Constit. incip. *Gravissimum.* 13

Residentia in propriis Diœcesibus inculcatur Episcopis Hiberniæ. Idem Constitut. 26. incip. *Grave & permolestum.* Residentia, non mere materialis, sine vigilantia, ac Pastorali solicitudine regendi, & pascendi suas oves commendatur Episcopis, sed residentia vere formalis verbum Dei voce, & exemplo disseminando, a semita justitiæ deflectentes revocando, periclitantibus opem, & auxilium deferendo, adversus lupos rapaces, qui in vestimentis ovium sæpe intrant Ovile, ut rapiant, & mactent, sedulo invigilando, fortiterque se opponendo. Nec sufficit prædicta, aliaque munia Pastoralia per Vicarios, & Subditos præstare, ut tradit zelantissimus Pontifex *ibid.* recte advertens, & serio monens, quod unicuique Episcoporum singulatim ab Oraculo Divino districte denunciatur: *Attendite vobis, & universo Gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo.* Ipsis igitur Episcopis, non alteri pascendi oves præceptum datum est. Ipsismet spiritualis animarum salus innititur, & ipsi illam susceperunt, de ipsis strictissimam rationem reddituri, cum aliquando sanguinem illarum de manibus suis requiret districtus Judex. Hæc, & multa alia scitu & observatu dignissima summe vigilans zelantissimus Pontifex *ib.* 14 15 16

Super dicta Episcoporum residentia invigilare jubentur Nuncii Apostolici, & singuli Episcopi. Idem tom. 2. Constit. 18. incip. *Ad universæ*, in qua iterum præcipit Episcopis dictam residentiam, ac Congregationem peculiarem super residentia Episcoporum jam ab Urbano VIII. in Urbe institutam, restaurat, eique certam agendi methodum ad id præscribit, & ad præcavendos abusus assignat quid præcipiatur Episcopis postulantibus licentiam abessendi a propriis Ecclesiis causa insalubritatis aeris, & quid postulantibus dictam licentiam aliis de causis, & qua forma, ac quibus cautelis concedi eis debeat, mandans, quod Episcopi residentes denunciare teneantur alios Episcopos non residentes. 18

Residere debent Parochi, aliique animarum Pastores inter suas oves; Sed num residentiæ sint obstricti jure naturali, ac Divino, aut Ecclesiastico, adhuc controvertitur. Benedict. XIV. *de* 19

[illegible]

[illegible]

14 [illegible] Reg. Cancellar. Regul. [illegible] §. 8. num. 12. Rot. in Monasterien. Parochialis 16. Februarii 1748. §. 5. cor. Illustriss. Mapponi.

15 Residentia praecisa non debet necessario esse continua, sed potest esse & discontinua. Dummodo enim non residenti poena amissionis Beneficii sit imposita, residentia dicenda est praecisa, sive sit continua, sive sit discontinua; Lotter. in Tr. de Re Benefic. part. 1. [illegible] per tot. Garc. de Benefic. part. [illegible] in dict. Monasterien. Parochial. 16. Februar. 1748. §. 5. & sequent. cor. Illustrissimo Mapponi.

16 [illegible] Beneficio imposita [illegible] in commentar. ad Regul. Cancellar. dict. Reg. 1. §. 8. a num. 16. ad plur. sequent. [illegible] quod poena amis-

17 sionis [illegible] expressa in dubio [illegible] residentiam causativam, non [illegible] voluisse eum residentiae [illegible] subjicere. Confer etiam Rotam in Vicen. Beneficii 5. Julii 1751. & plur. sequent. cor. Reverendiss. Cortiada.

18 Impetratio Beneficii, quod sit obnoxium oneri residentiae causativae, valida est, vel si nihil dictum sit de residentia, vel si negatum sit habere ipsum onus residentiae; Rota in Faventi Beneficii 29. April. 1735. §. 8. cor. bon. mem. Peralta, in Caesaraugustana Beneficii 28. Junii 1743. §. 7. cor. Reverendiss. Molino, & in dict. Vic. Beneficii 5. Julii 1751. §. 12. cor. Reverendiss. Cortiada.

19 Insigne est discrimen, quod intercedit residentiam [illegible]

[illegible]

RESIGNATIO, SEU RENUNCIATIO BENEFICIORUM, ET PERMUTATIO EORUM.

RESignatio, seu Renunciatio Beneficii est spontanea Beneficii Ecclesiastici dimissio facta coram legitimo Superiore eam acceptante. Ex [illegible] Communis. Verba Resignatio, Renunciatio, & Cessio inter se confunduntur, & unum pro alio passim sumitur, ut monet [illegible] Parisius de Resignatione Benefic. lib. 1. quaest. 1. num. [illegible] Pirhing lib. 1. Decretal. tit. 9. num. 1. [illegible] Juris Ecclesiastic. universi lib. [illegible] cap. 1[illegible]. num. 4. & alii communiter. per text. in cap. Super hoc 5. cap. Quod in dubiis 8. cap. Nisi cum pridem 10. §. 1. de Renunciatione, cap. Ex litteris 19. de consuetud. Praeb. c. Susceptum 6. de Rescriptis in 6. & cap. 1. de Renunciatione in 6. 2

Resignatio Beneficii, alia est tacita, & alia expressa. Communis. Resignatio tacita est illa, quae absque ullo verbo, vel scriptura fit facto aliquo Resignationem significante, vel ex dispositione Juris eam importante; Qui enim facit aliquid, quo posito, ex ipsius Juris dispositione Beneficium amittitur, seu retineri nequit, eidem tacite, seu ipso facto renunciare censetur, quamvis nec verbo, nec scriptura id exprimat. Sic Rebuffus in praxi de Benefic. tit. de tacita Renunciatione num. 2. Parisius de Resignatione Benefic. lib. 1. quaest. 1. num. 9. & seq. Tholosan. in Institut. rei benefic. cap. 28. num. 4. Azorius part. 2. Institut. moral. lib. 7. cap. 19. quaest. 2. Pirhing l. 1. Decretal. tit. 9. n. 2. Reiffenstuel ibid. nu. 8. & seq. & alii passim. 3

Hujus tacitae Resignationis varia a supracitatis Doctoribus afferuntur exempla, I. Tacite renunciare censetur priori Beneficio, qui aliud recipit cum illo incompatibili: cap. De multa 28. de Praebend. & Extravagant. Execrabilis, eod. inter communes. II. Tacite renunciare censetur Beneficio Clericus in Minoribus 4

con-

constitutus Matrimonium contrahens, cum Beneficium Ecclesiasticum statim ipso Jure vacet; *cap. 1. & 3. de Cleric. conjugato*. III. Tacite renunciare censetur Beneficio Clericus Religionem solemniter profitens; *cap. Beneficium 4. de Regular. in 6.* IV. Tacite renunciare censetur Beneficio Clericus, qui fit Miles, vel Joculator, quia talis censetur Beneficium suum habere pro derelicto, juxta Glossam *in cap. Ultimo verb. Redierint, de Cleric. non resident.*

5 *Tacita* autem Resignatio adhuc magis proprie intervenire censetur, quando Jura non inducunt vacationem Beneficii, sed solum ex facto Beneficiarii apto, & ordinato ad renunciandum præsumunt hujus voluntatem illud dimittendi. Sic Barbosa *Juris Ecclesiast. univers. lib. 3. num. 40. & seq.* cum aliis ibi citatis, ubi assignat differentiam inter hanc tacitam Resignationem, & aliam supradictam, quæ potius est privatio, quam tacita Resignatio; Et talis tacitæ Resignationis adducit duo exempla; Primum quod habetur *in cap. Ex transmissa 2. de Renunciatione*, ubi Clericus repetens bona, quæ Ecclesiæ suæ contulerat, ex tali repetitione censetur prædictam Ecclesiam voluisse dimittere, quam proinde repetere non potest: Secundum exemplum *in cap. Ex ore 3. De his, quæ fiunt a majori parte capituli*, ubi litigans super quadam Præpositura, ex eo quod Collitigatori suo reverentiam alias Præposito debitam exhibuerit, Juri suo renunciasse dignoscitur, quia utroque casu ex parte Beneficiarii intervenit factum aptum, & ordinatum ad renunciandum, ex quo Lex, seu Jus talem præsumptionem elicere potuit, & ideo, si non intervenisset, cessabat omnis Resignationis præsumptio. Sic etiam Pirhing *loco cit. n. 3.* Reiffenstuel *loc. cit. n. 10.* & alii.

6 Resignatio *expressa* Beneficii est illa, quæ fit expressis verbis, aut scriptis voluntatem resignandi aperte declarantibus coram legitimo Superiore eam acceptante. *Communis*.

7 Resignatio expressa est duplex, una pura, seu simplex, & absoluta, & alia conditionalis. *Communis*. Resignatio *pura* est illa,
8 quæ fit sine ulla conditione, modo, aut pacto, ut quando quis pure, absolute, & simpliciter dimittit Beneficium in manibus legitimi Superioris, ita ut hic possit illud tamquam vacans conferre, cui voluerit; *cap. Ex transmissa 4. de Renunciatione, cap. Sollicite 2. & cap. Accepta 3. de restitutione spoliator.* Resignatio *conditionalis* est illa, quæ
9 fit sub certa conditione, pacto, vel modo. *Communis*.

Resignatio conditionalis fieri solet quinque modis. I. Cum quis resignat Beneficium sub hac conditione, ut conferatur certæ determinatæ personæ, & non aliter. Et hæc dicitur *Resignatio in favorem tertii*. II. Cum quis resignat quidem Beneficium ad alterum transferendum, sed sub conditione, seu reservatione, quod fructus ex toto, vel ex parte sibi quotannis solvantur; Et hæc dicitur *Resignatio sub Pensione*. III. Cum quis resignat Beneficium sub conditione, & reservatione regressus, ut si Resignatarius præmoriatur, possit ipse Resignans ad Beneficium redire. Et hæc dicitur *Resignatio cum regressu*. IV. Cum quis resignat Beneficium sub conditione, & reservatione ingressus, seu accessus, ut si Beneficium conferatur puero, qui ante captam possessionem illud cedat alteri sub pacto, ut post absoluta studia propria auctoritate ipsum recipere possit; Et hæc dicitur *Resignatio cum ingressu, vel accessu*. V. Cum quis Beneficium resignat sub conditione, ut alterius Beneficium simile, vel dissimile sibi conferatur; tunc enim unus Beneficium suum cum alterius Beneficio commutat, & uterque suo se abdicat, ut alterius Beneficium acquirat. Et hæc dicitur *Resignatio cum permutatione*. 10

Quilibet Clericus Beneficiarius potest, regulariter loquendo, ex justa causa renunciare Beneficia sibi quæsita in manibus legitimi Superioris. *Communis*, per text. *in cap. Admonet 4. cap. Nisi cum pridem 10. de Renunciatione, cap. Quoniam 1. eod. in 6.* cum similibus. 11

Et hoc procedit non solum in Beneficiariis privatis, & Clericis inferioribus, sed etiam in majoribus, & maximis, ut Episcopis, & Cardinalibus, & Summo Pontifice, cum etiam hic possit libere Papatui renunciare, ut expresse statutum habetur *in cap. Quoniam 1. de renunciatione in 6.* ibi: *Omnium concordi consilio, & assensu auctoritate Apostolica statuit, & decrevit, Romanum Pontificem posse libere resignare*; uti de facto libere resignavit S. Cœlestinus Papa V. cujus Renunciationis, seu Resignationis formulam tradit Carillus *in suis Annalib. Chronolog. lib. 4. anno 1294. fol. 373.* Et ex ipso Barbosa *lib. 1. Juris Ecclesiast. universal. cap. 2. numer. 213.* his verbis: *Ego Cœlestinus Papa V. motus ex legitimis causis, idest, causa humilitatis, & melioris vitæ, & conscientiæ illæsæ, debilitate Corporis, defectu scientiæ, & malignitate populi, & infirmitate per-* 12 13

re personæ, & ut præteritæ consolationis vitæ possim reparare quietem, sponte, ac libere cedo Papatui, & expresse renuncio loco, & Dignitati, Oneri, & honori, dans plenam, & liberam facultatem, ex nunc Sacro Cætui Cardinalium eligendi, & providendi dumtaxat Canonice Universali Ecclesiæ de Pastore.

14 Non possunt tamen resignare Beneficia Clerici intrusi, & alii similes non habentes canonicum Titulum; Isti enim cum non habeant legitimam possessionem Beneficiorum, nequeunt illa resignare. Nec juvat, quod illa diu pacifice possederint, quia longa possessio illegitima, & injusta non justificat Titulum, alias invalidum; *cap. Dilecto* 35. *de Præbend. cap. Possessor* 2. *& cap. Sine possessione* 3. *de Regul. Juris in* 6. Pirhing *l.* 1. *Decretal. tit.* 9. *n.* 36. Reiffenstuel *ibid. n.* 49. & alii passim.

15 Item Beneficia resignare non possunt Clerici, qui valide Matrimonium contraxerunt, quia per contractum Matrimonium Beneficia Ecclesiastica ipso Jure vacant, *cap.* 1. *&* 3. *de Cleric. Conjugat.*

16 Item Beneficia resignare non possunt Clerici, qui Religionem aliquam approbatam solemniter professi sunt, quia per Professionem Religiosam Beneficia statim ipso Jure vacant. *c. Beneficium* 4. *de Regularibus in* 6.

17 Item Clerici qui ad secundum Beneficium cum priore incompatibile promoti sunt, prius resignare non possunt, quia per adeptionem secundi Beneficii ipso Jure vacat primum, *cap. De multa* 28. *de Præbend. Extravagant. Execrabilis eod. inter communes*; Concil. Trid. *sess.* 7. *de reform. cap.* 4.

18 Item Beneficia resignare non possunt Clerici criminosi, qui ob crimen commissum ipso Jure privati existunt Beneficiis præhabitis, ut sunt Simoniaci. *Extravagant. Cum detestabile, de Simonia inter communes*. Falsificatores Litterarum Apostolicarum, *c. Ad falsariorum* 7. *de Crimine falsi*, & hujusmodi.

19 Item resignare non possunt Clerici Beneficia illa, ad quorum Titulum fuerint ad Sacros Ordines promoti, nisi facta mentione, quod ad illorum Titulum fuerunt Sacris Ordinibus initiati, neque talis Resignatio admitti potest, nisi constito, quod aliunde commode vivere possint, alias facta Resignatio erit nulla. Concil. Trid. *sess.* 21. *de reform. c.* 2. S. Pius V. Constit. 58. incip. *Quanta Ecclesiæ*.

20 Item resignare non possunt Beneficia Clerici infirmi intra 20. dies ante suam mortem; Sic *Regula* 19. *Cancellariæ*, quæ inscribitur *Regula de viginti*, quæ ita: *Item voluit, quod si quis in infirmitate constitutus resignaverit, sive in Romana Curia, sive extra illam, aliquod Beneficium simpliciter, sive ex causa permutationis, vel alias dimiserit, aut illius Commendæ cesserit; seu ipsius Beneficii unionis dissolutioni consenserit, etiam vigore supplicationis, dum esset sanus, signatæ; & postea infra viginti dies a die per ipsum Resignantem præstandi consensus computandos, de ipsa infirmitate decesserit, & ipsum Beneficium quavis auctoritate conferatur per Resignationem sic factam, Collatio hujusmodi sit nulla, ipsumque Beneficium nihilominus per obitum censeatur vacare.*

Immo hæc Regula de viginti locum habet etiam in illis, qui dum sani erant, resignaverunt, & postea casu quodam, aut superveniente morbo inopinato intra viginti dies decesserunt. Cochier *ad Regulam* 19. *Cancellariæ de Viginti n.* 16. *vers. Itaque frustra*, id probans ex verbis dictæ Regulæ, ibi: *Etiam vigore supplicationis, dum esset sanus, signatæ*. Parisius *lib.* 12. *de Resignat. Benefic. quæst.* 6. *n.* 7. testans de communi ita hodie communiter hanc Regulam practicari. Vivianus *de Jurepatronatus l.* 13. *c.* 10. *nu.* 86. Rota apud Bichium *decis.* 164. *n.* 14. & alia Rota *in una Leodiensi Beneficii* 25. *Maii* 1640. *coram Cerro decis.* 11. *n.* 10. asserens, ita declarasse Clementem VIII. 21

Beneficia Jurispatronatus, sive Patroni sint Laici, sive Clerici, nequeunt resignari ad favorem tertii, neque permutari sine consensu Patronorum, *arg. cap. Monasterium* 33. *caus.* 16. *q.* 7. Rota *par.* 1. *recent. decis.* 427. *nu.* 1. Gonzal. *ad Regul.* 8. *Cancellar. Glossa* 18. *a n.* 2. *& Glossa* 47. *num.* 20. Gratian. *disceptat. forens. tom.* 4. *cap.* 831. Barbosa *lib.* 3. *Juris Ecclesiast. univers. cap.* 15. *num.* 142. cum pluribus ibi citatis; Pirhing *loc. cit. n.* 13. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 61. Parisius *lib.* 2. *qu.* 4. *num.* 4. *& l.* 7. *q.* 15. *num.* 8. & alii passim; Ipsorum enim Patronorum interest, ne ipsis neglectis, aliqui instituantur in Beneficiis forte ipsis infensi, aut inimici. 22

Item Beneficia electiva resignari non possunt in favorem alterius, neque permutari sine consensu illorum, qui Jus habent eligendi. Cardinal. *in Clementin. Unic. num.* 18. *de renunciat.* Flamin. *l.* 8. *qq.* 10. *nu.* 11. Vivian. *in praxi Jurispatronat. lib.* 13. *cap.* 10. *n.* 28. Garcias *par.* 11. *de Beneficiis cap.* 4. *num.* 72. Barbosa *loc. cit. num.* 145. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 61. Pirhing *loc. cit. nu.* 12. & ipso teste alii communiter. 23

Talis autem Resignatio, vel Permutatio sine consensu Patronorum, vel Jus eligendi haben- 24

tium

rum facta, non est ipso Jure irrita, sed irritanda solum ad ipsorum contradictionem, & instantiam; &, si eorum consensus post Resignationem superveniat, erit valida, *arg. cap. Quod sicut.* 28. *de election. cap. Cum nos* 3. *De his, quæ fiunt a Prælatis*, cum similibus, Lessius *lib.* 1. *de Just. & Jur. cap.* 34. *numer.* 193. & 198. Azorius *part.* 1. *lib.* 7. *cap.* 25. *quæst.* 4. Reiffenstuel *loco citat. numer.* 62. Pirhing *loco cit. num.* 13. & Communis aliorum.

25 Item resignari nequeunt, lite pendente, Beneficia litigiosa, quia talis Resignatio præsumitur fieri in fraudem Collitigantis; *arg. cap.* 1. *de alienatione Judicii mutandi causa facta*, & *cap.* 2. *Ut lite pendente in* 6. Generaliter enim loquendo alienatio rei litigiosæ, dum lis pendet, fieri prohibetur, & facta non tenet, ut expresse habetur ex *toto tit. ff. & Cod. de Litigiosis*; Barbosa *loc. cit. num.* 147. Parisius *cit. lib.* 2. *q.* 3. *n.* 1. Azorius *cit. cap.* 25. *qu.* 3. Pirhing *loc. cit. n.* 14. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 55. & alii communiter.

26 Item Beneficia unita resignari non possunt, etiam antequam unio sortiatur effectum. Sic si Beneficium a Petro possessum uniatur alicui Ecclesiæ, Monasterio, vel Seminario, ut post illius mortem effectum sortiatur, non potest Petrus illud Beneficium resignare in alicujus favorem. *Communis*, per text. in Concil. Trid. *sess.* 11. *de reform. cap.* 5. *in fine*, ibi: *Quia uniones etiam non possint revocari, nec quoquo modo infringi vigore cujuscumque provisionis, etiam ex causa Resignationis, aut derogationis, aut suspensionis.* & *sess.* 23. *cap.* 18. *circa medium*, ibi; *Nec per Resignationem ipsorum Beneficiorum uniones, & applicationes suspendi, vel ullo modo impediri possint.*

27 In Curia Romana non admittuntur Resignationes Parochialium ad favorem tertii, præsertim cum reservatione Pensionis ipsi Resignanti, vel alteri a Resignatatio præstandæ, nisi exprimatur per quantum tempus possederit ipse Resignans tale Beneficium, & nisi illud possederit per quinque annos, vel circa, aut saltem tres, quamvis antea requirerentur septem, vel sex: Garcias *de Beneficiis p.* 11. *c.* 3. *n.* 47. Isidorus Mosconius *in tract. de Majest. Militant. Eccles. lib.* 1. *par.* 3. *cap.* 2. *sub. de Benefic. fol.* 451. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 63. Prosper de August. *in addit. ad Quaranta in Sum. Bul. tit. Resignat. Benefic. ult. vers.* Pyrr. Corrad. *Prax. Benefic. lib.* 5. *c.* 1. *n.* 14. ubi testatur, hunc usum, seu Stylum Datariæ Apostolicæ exordium habuisse a Gregorio XIV. qui sic servari mandavit, ex eo quod Innocentius IX. id antea statuerat, nempe ut accipiens Beneficium Curatum, vel simile non possit illud renunciare ad favorem tertii ante triennium.

Prædicta tamen praxis procedit solum in Resignationibus, quæ fiunt in Curia Romana in manibus Papæ, non autem in illis, quæ pure, seu absque Reservatione Pensionis fiunt in manibus Ordinarii; De his enim Gregorius XIV. nihil de novo statuit. Unde pure, & libere, & absque ullo onere possunt similes Resignationes fieri in manibus Ordinariorum etiam ante annum possessionis; Pyrr. Corrad. *loc. cit. num.* 20. Reiffenstuel *loc. cit. nu.* 65. Parisius *lib.* 3. *q.* 2. *per tot.* & alii. 28

Quamvis justæ, & legitimæ causæ, ob quas potest fieri Beneficiorum Resignatio, generatim ad duas reduci possint, scilicet ad utilitatem Ecclesiæ, & salutem propriam, ut dicitur *in cap. Quidem* 12. *de Resignatione*, & notant Barbosa *loc. cit. num.* 89. Pirhing *loc. cit. num.* 40. & alii; tamen Innocentius III. *in cap. Nisi cum pridem* 10. *de renunciatione* sex assignat, ob quas potest Episcopus resignare Episcopatum, quæ omnes continentur in his duobus versiculis ibidem in Summario allegatis. 29

Debilis, Ignarus, Male conscius, Irregularis,
Quem mala plebs odit, Dans scandala cedere possit.

Prima igitur causa designata per ly *Debilis* est Debilitas, seu infirmitas Corporis, ob quam redditur quis impotens ad exequendum suum Officium. *Secunda* designata per ly *Ignarus* est Ignorantia, seu defectus scientiæ necessariæ ad sui Officii executionem. *Tertia* designata per ly *Male conscius*, est Conscientia criminis, non quidem cujuslibet, sed illius dumtaxat, quod post peractam pœnitentiam impedit executionem sui Officii, ex quo irroget infamiam, ipso jure, ut Crimen hæresis, Simoniæ, homicidii, & hujusmodi. *Quarta* designata per ly *Irregularis*, est Irregularitas Personæ. *Quinta* designata per ly *Quem mala plebs odit*, est malitia plebis ita moribus, & personæ ipsius Prælati adversariæ, ut in ea quidquam amplius proficere non valeat. *Sexta* designata per ly *Dans scandala*, est grave scandalum, quod aliter sedari non potest. Sic *cit. c. Nisi cum pridem* 10. *de renunciat.* & *ibi* Glossa & Doctores communiter. 30

Causæ autem, propter quas possunt Episcopi, & alii facultatem habentes simplices Beneficiorum Resignationes recipere, & admittere, assignantur a S. Pio V. in sua Constitutio- 31

tutione 58. incip. *Quanta Ecclesiæ* §. 3. his verbis: *Posthac Episcopi, & alii facultatem habentes eorum dumtaxat renunciationes recipere, & admittere possunt, qui aut senio confecti, aut valetudinarii, aut corpore impediti, vel vitiati, aut crimini obnoxii, censurisque Ecclesiasticis irretiti, aut nequeant, aut non debeant Ecclesiæ, vel Beneficio inservire, seu qui unum aliud, vel plura Beneficia obtinuerint, vel quos ad aliud contigerit promoveri. Religionem quoque ingressuri, vel Matrimonium contracturi, si statim postea id re ipsa exequantur. Denique cum quis ex aliis casibus acciderit, qui in Constitutione felicis recordationis Innocentii Papæ III. de dimittendis Cathedralibus Ecclesiis edita continentur, qui etiam ob capitales inimicitias nequeunt, vel non audent in loco Beneficii residere secure, sed neque bonum ullus Sacro Ordini mancipatus, nisi Religionem ingressurus valeat ullo modo Beneficium vel Officium Ecclesiasticum resignare, nisi aliunde ei sit, quo in vita possit commode sustentari.*

32 Hinc ubi dicta S. Pii V. Constitutio est usu recepta, si Resignatio ab Ordinariis admittatur absque ulla ex assignatis causis, est nulla; quia ibi ponitur decretum irritans; Pirhing *loc. cit. num.* 56. *in fine*, Parisius *lib.* 5. *q.* 6. *num.* 223. *& seq.* Azorius *part.* 2. *lib.* 7. *cap.* 19. *quæst.* 1. Leurenius *in Foro Beneficiali part.* 3. *quæst.* 415. & alii. Sed testatur Zipæus *in Analysi de renunciatione num.* 1. non esse ubique usu receptam; & non esse in usu Hispaniæ asserit Garcias *de Benefic. part.* 11. *cap.* 3. *n.* 270. & utrum in Germania edisserit Card. de Luca *de Benefic. disc.* 65. *per tot.*

33 Facta Resignatione pura, & a legitimo Superiore admissa, non est amplius locus pœnitentiæ; sed Resignans potest compelli etiam invitus ad dimittendam possessionem Beneficii Resignati. *Communis*, textu expresso *in cap. Quidam* 12. *de renunciatione*.

34 Dicitur autem notanter: *Et a legitimo Superiore admissa*, quia ante ejus admissionem, & ratificationem potest Resignans mutare voluntatem, & revocare Resignationem; Tunc enim res adhuc integra existit, & sic est locus pœnitentiæ, *arg. cap. Lectiq* 14. *de renunciatione, & cap. In causis* 30. §. *Quia vero, de election. l. si pecuniam*, §. 1. *ff. de condict. causs. dat.* Unde si Resignans constituisset Procuratorem ad faciendam Resignationem Beneficii coram legitimo Superiore, re adhuc integra, potest pœnitere, & mandatum Procuratorium revocare; *Clement. Unic. de renunciation.* Garcias *part.* 21. *de Benefic. c.* 3. *n.* 227. citans Rotam *dec.* 1. *in fine*, *& dec.* 3. *de renunciation. in antiquis*, Sanning *de renunciatione cap.* 6. *num.* 3. Reiff. *loc. cit. num.* 49. Rebuff. *in praxi Benefic. tit. de Resignatione Conditionali num.* 31. & alii passim.

Qui Beneficium resignavit, non obstante sua resignatione, potest redire ad idem Beneficium ex novo Titulo superveniente, videlicet si iterum ad illud præsentetur, vel eligatur. *Communis*, textu expresso *in cap. Cum inter* 2. *de renunciation.* juncta Glossa fin. *ibid.* & Glossa *in cap. Susceptum verb. Non morte, de Rescript. in* 6. 35

Resignatio Beneficiorum non potest fieri in manibus Laici, etiamsi esset Patronus, Rex, vel Imperator, nisi habeat Jus conferendi, & recipiendi tales resignationes ex privilegio Apostolico. *Communis*, textu expresso *in cap. Quod in dubiis* 8. *de resignatione*. 36

Neque Resignatio Beneficiorum fieri potest propria auctoritate, sed debet fieri de auctoritate, & assensu, & in manibus legitimi Superioris Ecclesiastici habentis potestatem instituendi, & destituendi respectu talium Beneficiorum. *Communis*, per text. *in cap. Non oportet* 18. *cap. si vero* 23. *cap. si quis Presbyter* 24. *caus.* 7. *qu.* 1. *cap. Admonet* 4. *de renunciat. & cap. illo* 1. *& cap. Inter corporalia* 2. *de translation. Episcop.* cum similibus, juncta Glossa *in Clementin. Unic. de renunciation. verb. Manibus*. 37

Hinc Resignatio ad favorem tertii, seu cum clausula *Non aliter*, non potest fieri nisi in manibus Papæ; Sic Barbosa *loc. citat. num.* 58. Pirhing *loc. cit. num.* 77. Reiff. *loc. cit. num.* 110. Engel *lib.* 1. *Decretal. tit.* 9. *n.* 8. citans communem omnium doctrinam, & in praxi observatam, quamvis Covarruvias, Sotus, & alii pauci relati a Garcia *part.* 11. *de Beneficiis cap.* 3. *num.* 153. contrarium senserint. Et ratio est, quia hujusmodi Resignatio, vel continet Simoniam Juris Ecclesiastici, ut docent Glossa *in Cap. Dilecto, verb. Resignavit, de Præbend.* Garcias *loc. citat. num.* 152. allegans Rotam *decis.* 146. *lib.* 2. *& decis.* 921. *lib.* 3. *part.* 3. *diversor. & decis.* 265. *part.* 2. *& decis.* 666. *noviss.* Farinac. Rebuff. *in Praxi Benefic. tit. de renunciat. conditional. num.* 1. Navarr. *cap.* 23. *Manual. n.* 107. §. *Ad Decimum*, Parisius *lib.* 13. *de resignat. q.* 3. *num.* 22. asserens, ita scribere omnes fere Doctores, vel saltem aliunde est in Jure prohibita, uti expresse eam prohibuit Hilarius Papa in Concilio Romano relato *cap. Plerique* 5. *caus.* 8. *q.* 1. & S. Pius V. Const. 38

58. in-

58. incip. *Quanta Ecclesiæ.* Atqui in Simonia Juris Ecclesiastici, & in Jure Canonico solus Papa de plenitudine potestatis dispensare potest, textu expresso *in cap. Proposuit* 4. *de concession. Præbend.* ergo, &c.

39 Unde Resignatio ad favorem tertii, seu sub ea conditione facta, ut soli Personæ a Resignante nominatæ conferatur Beneficium, ita ut non habeat effectum, nisi conditio impleatur, non potest recipi, & admitti ab Episcopo, vel alio Collatore Papa inferiore, Pirhing *loc. cit. num.* 77. ubi testatur de communi, & de Stylo, & usu Curiæ Romanæ, & communi consuetudine.

40 Potest tamen Episcopus, vel alius Collator Papa inferior per se loquendo, & spectato Jure communi admittere Resignationem simpliciter, & sine ulla pactione, aut conditione obligatoria factam, licet tali Resignationi addatur a Resignante deprecatio, seu recommendatio, ut Beneficium resignatum certæ personæ conferatur; Nec Collatio tali certæ personæ facta ad preces Resignantis erit simoniaca; quia nihilominus liberum est Collatori conferre Beneficium cui voluerit, neque injuriam facit nominato, si alteri conferat, cum ex ea nominatione, seu precum interpositione non sit Jus aliquod acquisitum illi nominato. Covarruvias *lib.* 1. *Variar. resolut. cap.* 5. *num.* 5. Zoesius *tit. de Simonia num.* 74. Tholosanus *in Institut. rei Benefic. cap.* 8. *num.* 6. Navarr. *in Manual. cap.* 23. *num.* 107. Layman *lib.* 4. *Theol. moral. tract.* 2. *cap.* 17. *num.* 6. Engel *lib.* 1. *Decret. tit.* 9. *num.* 1. Pirhing *ibidem num.* 76. Reiffenstuel *ib. numer.* 112. *& seq.* & alii: Et hoc colligitur *ex cap. Cum universorum* 8. *de rerum permutat. & cap. Ex parte* 13. *de Offic. Delegat.* ubi similes Resignationes leguntur, nec tamen ex hoc capite reprobantur, quamvis ex aliis rationibus non tenuerint, ut recte observat Reiffenstuel *loco citat.*

41 Dicitur autem notanter: *Per se loquendo, & spectato Jure communi*, quia S. Pius V. Constit. 58. incip. *Quanta Ecclesiæ* id omnino prohibuit præcisis his verbis: *Caveant autem Episcopi, & alii prædicti, itemque omnes Electores, Præsentatores, & Patroni, tam Ecclesiastici, quam Laici, quicumque sint, ne verbo quidem, aut nutu, vel signo futuri in hujusmodi Beneficiis, & Officiis Successores, ab ipsis Resignantibus, aut aliis eorum significatione, vel hortatu signentur, aut de his assumendis, promissio inter eos, vel etiam intentio qualiscumque intercedat.* Unde ubi hæc Constit. S. Pii V. est usu accepta, & viget, non currit data Conclusio, quæ dicit solum *per se loquendo, & spectato Jure communi Canonico*, cui nondum inserta est dicta Constitut. quæ neque ubique recepta est, ut testantur Zipæus *in Analysi Jur. Pontific. tit. de Renunciat. num.* 1. Layman *lib.* 4. *Theolog. moral. tract.* 2. *cap.* 17. *num.* 6. Engel *tit. de Filiis Presbyter. num.* 3. Garcias *de Beneficiis part.* 11. *cap.* 3. *num.* 270. & alii, & jam fuit observatum *supra n.* 31.

Neque ibi potest Episcopus, aut alius Collator Papa inferior Beneficia in suis manibus resignata conferre consanguineis, vel affinibus, aut familiaribus suis, aut Resignantium, vel Admittentium Resignationem. Sic expresse S. Pius V. cit. Constitut. incip. *Quanta Ecclesiæ* §. *Ceterum*, ibi: *Ceterum præcipimus, atque interdicimus, ne ipsi Episcopi, aut alii Collatores de Beneficiis, & Officiis resignandis prædictis, aut suis, aut Admittentium consanguineis, affinibus, vel familiaribus, etiam per fallacem circuitum multiplicatarum in extraneos Collationum audeant providere.* Et sic declaravit etiam Gregorius XIII. ex sententia Sacræ Congregationis Concilii, prout refert Pyrrhus Corrad. *Prax. Benefic. lib.* 5. *cap.* 1. *num.* 51. his verbis: *Episcopus non potest admittere in Parochialibus in suis manibus resignatis consanguineos, vel familiares tam suos, quam Resignantium, ex Bulla S. Pii V. an. ejus tertio, Kal. April. S. D. N. Gregor. XIII. ex sententia Sacræ Congregat. declaravit, & ideo admonendum Episcop. ne hujusmodi consanguineos, vel familiares admittat ad concursum.* Ventriglia *tom.* 22. *Annot.* 4. §. 2. *n.* 10. ubi ex Fusco, Genuensi, Riccio, Garcia, & aliis notat, quod Ordinarius, non solum non potest conferre Beneficia resignata suis, vel, si admissio Resignationis ad alterum spectet, Admittentis Resignationem consanguineis, affinibus, & familiaribus; sed nec etiam ipsius Resignantis. 42

Prædicta tamen Constitutio S. Pii V. de non conferendis Beneficiis resignatis consanguineis, affinibus, vel familiaribus Episcopi Collatoris, vel Resignantis, aut Admittentis Resignationem, non habent locum in Beneficiis de Jure patronatus, cum ipsa debeant conferri præsentatis a Patronis, prout declarasse Gregor. XIII. refert Pyrr. Corrad. *loc. cit. num.* 54. his verbis: *Nos Hieronymus tituli S. Pancratii S. R. E. Presbyter Cardinalis Matthæjus fidem facimus, & attestamur, in libris Sacr. Congregat. Concilii, qui apud Nos asservantur, adnotatum esse, quod fel. rec. Greg. XIII.* 43

de-

claravit, Beneficia Jurispatronatus non comprehendi in §. Ceterum contento in Constitut. San. mem. Pii V. relaxante prohibitionem de non admittendis Resignationibus; quo §. prohibentur Episcopi Beneficia eorum manibus Resignata, eorum, aut Resignantium affinibus, consanguineis, vel familiaribus conferre.

Hieronym. Card. Matthejus.

44 Cum autem prædicta S. Pii V. Constitutio sit admodum notabilis quoad Resignationes faciendas, & admittendas, & teste Pyrrho Corrado *loc. cit. n.* 59. maximopere vigeat, juvat hic eam ad omnium commodum per extensum adducere.

PIUS EPISCOPUS &c.

„ Quanta Ecclesiæ Dei incommoda omni „ tempore attulerit, & nunc quotidie „ magis afferat ministrorum in eam ingressio „ vitiosa, jam late perspiciant, & cum mœ„ rore expendant Præsules omnes, & Pasto„ res, quando hæc pernicies ceterarum om„ nium maxima tam multas Orbis Ecclesias „ impie violarit.

„ §. 1. Quia vero hoc malum cum in ce„ teris frequens, tum maxime in Beneficio„ rum Ecclesiasticorum dimissione admittitur, „ nemini molestum esse debet, quod pridem „ de reprimendis quotidianis fraudibus, quæ „ hac in re frequentiores internoscuntur, cer„ tam aliquam rationem tandem inituri, Of„ ficii nostri partes in prohibenda omnibus in„ terim Resignationum hujusmodi receptione „ paulo severius interposuerimus, omnesque „ Beneficiorum interim resignandorum dispositiones, quæ fierent, in irritum revocaveri„ mus, ac etiam decreverimus, nullum per „ ea in illis jus, neque titulum, vel colora„ tum, tam in petitorio, quam in possesso„ rio ipsis provisis tribuere, quin etiam eos „ ad illa deinceps obtinenda perpetuo inhabi„ les fore: Collatores vero, alias in illorum „ dispositione, etiam tamquam devolutionis „ jure sese interponere non posse, sed de eis, „ ut vere vacantibus, sive per Romanos Pon„ tifices, sive alios Collatorum eorumdem su„ periores, uti præventum esset, libere pro„ videri.

„ §. 2. Nunc autem intendentes institutum „ hoc nostrum, quo Sanctuarium Domini cu„ pimus illibatum, auctore Domino, perse„ qui, ac simul, quantum in Nobis est ca„ vere, ne Resignationes ipsæ dehinc pro cu„ jusque arbitrio nullisque, vel certe levibus „ causis passim, & temere admittantur, pro„ hibitionem, & alia prædicta, ac certa om„ nia nostris super his Litteris contenta eate„ nus relaxamus.

„ §. 3. Ut posthac Episcopi, & alii facul„ tatem habentes eorum dumtaxat Resignatio„ nes recipere, & admittere possint, qui aut „ senio confecti, aut corpore impediti, vel vi„ tiati, aut crimini obnoxii, Censurisque Ec„ clesiasticis irretiti, aut nequeunt, aut non „ debent Ecclesiæ, vel Beneficio inservire, seu „ qui unum aliud, vel quos aliud contigerit „ promoveri, Religionem quoque ingressuri, „ vel Matrimonium contracturi si statim po„ stea id re ipsa exequantur, denique cum quis „ ex aliis casibus acciderit, qui Constitutione „ fel. rec. Innoc. Papæ III. de dimittendis Ca„ thedralibus Ecclesiis, edita continentur. Qui „ etiam ob capitales inimicitias nequeunt, „ vel non audent in loco Beneficii residere se„ curi; Sed nec eorum ullus Sacro Ordini „ mancipatus, nisi religionem ingressurus, „ valeat ullo modo Beneficium, vel Officium „ Ecclesiasticum resignare, nisi aliunde ei sit, „ quo in vita possit commode sustentari; Ad „ hæc Beneficiorum, & Officiorum permuta„ tiones admittere, quæ Canonicis Sanctioni„ bus, & Apostolicis Constitutionibus permit„ tuntur.

„ §. 4. Caveant autem Episcopi, & alii „ prædicti, itemque omnes Electores, Præ„ sentatores, & Patroni, tam Ecclesiastici, „ quam Laici, quicumque sint, ne verbo qui„ dem, aut nutu, vel signo, futuri hujusmo„ di Beneficiis, & Officiis Successores ab ipsis „ Resignantibus, aut aliis eorum significatio„ ne, vel hortatu designentur; aut de his as„ sumendis, promissio inter eos, vel etiam „ intentio qualiscumque intercedat.

„ §. 5. Ceterum præcipimus, atque interdi„ cimus, ne ipsi Episcopi, aut alii Collato„ res de Beneficiis, & Officiis resignandis præ„ dictis, aut suis, aut Admittentium consan„ guineis, affinibus, vel familiaribus, etiam „ per fallacem circuitum multiplicatarum in „ extraneos collationum audeant providere, „ quod si secus, ac etiam quicquid præter, „ vel contra formam prædictorum fuerit a „ quocumque temere attentatum, id totum ex „ nunc vires, & effectum decernimus non ha„ bere.

„ §. 6. Qui vero contrafecerint, ut in eo, „ quo deliquerint, puniantur, a Beneficiorum,

„ & Offi-

" & Officiorum collatione, nec non electione, præsentatione, confirmatione, & institutione, prout cui competierit, tandiu suspensi remaneant, donec remissionem a Romano Pontifice meruerint obtinere, & qui talia Beneficia, seu Officia receperint, eos prædictis pœnis volumus subjacere. Et nihilominus in eos, qui sic suspensi conferre, eligere, præsentare, confirmare, vel instituere, ausi fuerint, excommunicationis quoad personas, quo vero ad Capitula, & Conventus a Divinis suspensionis sententias ipso facto promulgamus, quibus etiam nullus alius quam ipse Romanus Pontifex, sive absolutionis, sive relaxationis gratiam (excepto mortis articulo) valeat impertire, Prohibitione, & Litteris nostris prædictis nihilominus in ceteris omnibus perpetuo valituris.

" §. 7. Non obstantibus quibuscumque Privilegiis, Indulgentiis, & Litteris Apostolicis generalibus, & specialibus quibuscumque, Episcopis, & aliis Superioribus, ac inferioribus Ecclesiarum Prælatis, nec non Ecclesiis, Monasteriis, & Capitulis, Conventibus, Collegiis, & Universitatibus, eorumque & aliis Personis, etiam Regia, & Imperiali Majestate præditis, sub quacumque verborum forma, & conceptione concessis, per quæ effectus præsentium impediri posset quomodocumque, vel differri, etiamsi de eis, ipsorumque totis tenoribus ad verbum, ac de propriis nominibus eorum, nec non Ecclesiis, Monasteriis, locis, Ordinibus, & Dignitatibus, de quibus, nec non causis, propter quas illa concessa sunt, specialem, & expressam præsentibus fieri oporteret mentionem.

" §. 8. Ceterum jubemus, easdem præsentes ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum de Urbe, & in Acie Campi Floræ publicari, & earum exempla affigi; Volumusque eas sic publicatas, omnes, & singulos perinde afficere, & obligare, ac si illis ipsis fuissent singulariter intimatæ.

" §. 9. Exemplis quoque prædictis, etiam impressis, manuque Notarii publici, & sigillo Prælati Ecclesiastici, vel ejus Curiæ obsignatis, eamdem prorsus fidem adhiberi, quæ ipsis præsentibus, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

" Datum Romæ apud S. Petrum Anno Incarnationis Dominicæ 1568. Kal. Apr. Pontificatus nostri Anno tertio.

45 Resignatio reciproca triangularis, seu quadrangularis, qua scilicet tres, vel quatuor simul resignant sua Beneficia ea conditione, sive pacto, ut primus resignet suum Beneficium secundo, & secundus suum tertio, & tertius suum quarto, & quartus suum primo non potest admitti ab Ordinariis Papa inferioribus, sed solum ab ipso Papa. Conc. Trid. *sess.* 25. *de reformat. cap.* 15. reprobans dictas Resignationes reciprocas. Gonzal. *ad Regul.* 8. *Cancell. Gloss.* 14. *nu.* 48. Navarr. *Manual. c.* 24. *nu.* 10. *& caus.* 43. *di Simonia*; Antonell. *de Regimine Ecclesiæ lib.* 3. *cap.* 11. *nu.* 8. Barbosa *lib.* 3. *Jur. Eccles. univers. c.* 15. *num.* 120. Pirhing *l.* 1. *Decret. tit.* 9. *num.* 83. Reiffenstuel *ibid. num.* 124. Sanig. *ibid. cap.* 5. *num.* 5. & alii passim. Et ratio est, quia talis Resignatio fit in favorem tertii, sed cum clausula *Non aliter*, & simul involvit pactionem quamdam præviam, quæ circa spiritualia, vel connexa spiritualibus labem semper continet Simoniæ Jure Ecclesiastico prohibitam; *cap. Quæsitum* 5. *de rerum permutat.* cum similibus: solus autem Papa de plenitudine suæ potestatis potest dispensare supra Jus Ecclesiasticum, & purgare, seu tollere talem labem Simoniæ; *cap. Proposuit* 4. *de concess. Præbend.* & faciunt dicta *supra num.* 38.

Resignatio Beneficii Conditionalis, quæ fit 46 cum reservatione perpetua certæ Pensionis in Pecunia, vel parte fructuum, verb. gr. tertia, vel dimidia, non potest admitti ab Ordinario Papa inferiore, sed solum ab ipso Summo Pontifice. Parisius *lib.* 6. *de Resignat. Benefic. q.* 7. *num.* 3. *& q.* 2. *num.* 1. *&* 2. Azorius *part.* 2. *c.* 1. *lib.* 20. *quæst.* 1. *& cap.* 21. *quæst.* 7. Pirhing *loc. cit. num.* 80. ubi testatur de communi: Et ratio est, quia talis Resignatio est Jure communi Canonico prohibita, cum Beneficia regulariter dividi nequeant; *cap. Majoribus* 8. *de Præbend.* & sine diminutione sint conferenda, *cap. Unic. Ut Ecclesiastica Beneficia sine diminutione conferantur.* Beneficium autem dividitur, vel saltem cum diminutione confertur, cum uni Pensio, vel fructus ex Beneficio dantur, alteri vero Jus, & Titulus Beneficii confertur, adeoque &c. Tum quia resignare Beneficia sua sub reservatione Pensionis perpetuæ coram Ordinario Papa inferiore est Simonia Juris Ecclesiastici, ut tradunt Abbas, Covarr. Suarez, Valentia, Bonacina, Castropal. Diana, Barbosa, Leurenius citati, & secuti a la Croix *lib.* 4. *num.* 1056. quia est pactum in materia Beneficiaria, per text. *in cap. Quæsitum* 5. *de rerum permutat. cap. Super hoc* 6. *de renunciation. cap.* Mat-

Matthæus de Simonia, & *Extravagant. Detestabile eod. inter commune*, cum similibus; Simonia autem Juris Ecclesiastici purgare, & tollere potest solus Papa, cum ipse solus possit de plenitudine suæ potestatis supra omne Jus Ecclesiasticum dispensare, *cit. c. Proposuit 4. de concess. Præbend.*

47 Quandonam autem, quomodo, & ex quibus causis possit Episcopus Pensionem imponere? Vide verb. *Pensio a n. 14. ad 28.*

48 Resignatio Beneficii cum reservatione regressus, ingressus, vel accessus non potest fieri in manibus Ordinarii Papa inferioris, sed solum in manibus ipsius Summi Pontificis, Conc. Trid. *sess.* 25. *de reform. c.* 7. S. Pius V. Const. incip. *Romani Pontificis providentia*, & tenet Communis Doctorum, teste Pirhing *loc. c. n.* 81. Quid autem sit regressus, & ingressus vel accessus; Vide *sup. n.* 10.

49 Beneficia reservata, quorum Collatio spectat ad solum Papam, quamvis possint simpliciter dimitti in manibus Ordinarii Papa inferioris, Dummodo hic aliis illa non conferat, tamen nequeunt resignari cuipiam alteri, sive ex causa permutationis, sive in gratiam, & favorem tertii, nisi in manibus Papæ. Sic expresse statuit revocando omnes similes licentias, & facultates Innoc. IV. Const. incip. *sicut bonus Pastor*, & concordat *Regula tertia Cancellariæ*, & tenent Doctores communiter.

50 Resignatio Beneficii facta cum pacto, ut Resignatarius solvat expensas factas olim a Resignante in assecutione illius Beneficii, est Simoniaca; unde non potest fieri in manibus Ordinarii Papa inferiori. Parisius *lib.* 14. *de Resignation. Beneficiorum quæst.* 5. *n.* 1. & ipso teste Communis aliorum; In Beneficiis enim Ecclesiasticis omnis pactio, omnisque conventio debet omnino cessare, *cap. Super eo 7. de transactionibus*, *cap. ult. de pactis*; *cap. Quæsitum 4. de rerum permut. cap. Super hoc 5. de renunciat. cap. Matthæus 23. de Simonia* cum similibus, super quibus Juribus Ecclesiasticis solus Papa potest dispensare, *ex cit. c. Proposuit 4. de concess. Prebend.* Vide verb. *Transactio num.* 17.

51 Resignatio facta cum pacto, ut Resignatarius solvat omnes expensas factas in admissione Resignationis atque expeditione Bullarum ab utraque parte ceteroquin facienda, est simoniaca, nec potest admitti ab Ordinario Papa inferiore. Sic Parisius *cit. qu.* 5. *num.* 6. Suar. *de Relig. tr.* 3. *lib.* 4. *cap.* 34. *n.* 19. Garcias *part.* 11. *de Benef. c.* 3. *n.* 148. Reiffenstuel *loc. c. num.* 78. Pirhing. *loc. c. n.* 19. & ipso teste alii communiter per rationem, & Jura adducta *num. antecod.* Ipsi tamen Doctores hoc limitant, nisi talis conventio, & pactio Summo Pontifici declaretur, & ab ipso approbetur, quia cum talis Simonia sit solum Ecclesiastica, potest eam Papa purgare, & penitus tollere, cum ipse de plenitudine suæ potestatis possit supra omne Jus Ecclesiasticum dispensare, ex *cit. c. Proposuit 4. de Prebend.* 52

Resignatio Beneficii facta cum certa confidentia, seu pacto inito, ut Resignatarius postea illud suo tempore cedat certo suo consanguineo, vel affini, aut amico, est omnino illicita, nulla, ac Simoniaca, simonia confidentiali expresse damnata a Pio IV. Constit. incip. *Romanum Pontificem*, & a S. Pio V. Const. incip. *Intolerabilis*. 53

Resignatio Beneficii, ut sic licita, & valida, debet esse spontanea, & libera, nec vi, aut gravi metu extorta, alias vel ipso Jure erit nulla, & invalida, vel saltem per Judicis Officium ad partis petitionem erit rescindenda. Parisius *de Resignat. Benefic. lib.* 13. *quæst.* 2. *num.* 8. Garcias *part.* 11. *de Benefic. cap.* 3. *num.* 143. Aloysius Riccius *part.* 2. *Praxis resolut.* 483. *num.* 3. cum Rota ibi citata, & pluribus aliis, Abbas *in c. Ad aures num.* 8. & *c. Ad audientiam num.* 1. *de his, quæ vi, metusve causa fiunt*, Azorius *par.* 2. *lib.* 7. *c.* 27. *q.* 1. & 3. Pirhing *loc. cit. num.* 84. Reiffenstuel. *loc. cit. num.* 3. & alii passim, per text. *in c. Abbas* 1. *c. Ad aures* 3. & *c. Ad audientiam* 4. *de his, quæ vi, metusve causa fiunt*. 54

Resignatio Beneficii ut sit licita, & valida, debet etiam esse pura, & libera ab omni pecunia, & omni pactione, seu conventione dandi aliquod temporale intuitu ipsius, aliter est Simoniaca. *Communis* per text. *in c. Super hoc 6. de renunciat. c. Cum pridem 4. & c. ult. de pactis, c. Matthæus 23. & 2. Tua nos 34. de Simonia, & Extravagant. Cum detestabile eod. inter commune* cum similibus. 55

Resignatio pura, seu simplex, & absoluta admitti potest ab Episcopo sub justis, & certis causis assignatis a S. Pio V. Constit. 58. incip. *Quanta Ecclesiæ*, & adductis *supra n.* 31. ex præcisis suis verbis. Vide *ibi*. 56

Permutatio Beneficiorum est reciproca Beneficiorum Resignatio facta adinvicem inter permutantes ex justa causa, & auctoritate legitimi Superioris. *Ita in re Communis*. 57

Justa causa faciendi dictam permutationem coram Ordinario est necessitas, vel militas 58

Eccle-

Ecclesiæ. *Communis*, per text. *in cap. Quæsitum* 5. *de rerum permutat.*

59 Necessitas, vel utilitas non requiritur ex parte utriusque Ecclesiæ, sed sufficit ex parte unius. *Sic Communis Doctorum* quo ad necessitatem; & quamvis quo ad utilitatem velint aliqui, quod requiratur ex parte utriusque Ecclesiæ, tamen opinio communior tenet, sufficere ex parte unius, per text. *in cit. c. Quæsitum in fine*, ibi: *Ut qui uno loco minus sunt utiles, alibi se valeant utilius exercere*. Garcias *de Benefic. part.* 11. *c.* 4. *num.* 46. Ventriglia *tom.* 2. *Annot.* 4. §. 3. *num.* 28. Leurenius *par.* 3. *q.* 869. La Croix *lib.* 4. *num.* 1101. & alii plures.

60 Immo non solum utilitas Ecclesiæ, sed etiam utilitas ipsorum Beneficiatorum est sufficiens, & justa causa faciendi permutationem coram Ordinario; *c. Cum universorum* 8. *de rerum permutat.* ubi legitur: Permutatio Beneficiorum facta eo quod utilitati utriusque permutantium imminere crederetur, ibi: *Quam utilitati utriusque imminere credebant*, & *ibi* Glossa verb. *Utilitati*, & Abbas *num.* 7. Garcias *loc. cit. cap.* 4. *num.* 47. Barbosa *loc. cit. num.* 127. Lambertin. *de Jurepatronat. par.* 1. *lib.* 2. *q.* 6. *num.* 39. Genuens. *in Praxi c.* 65. *num.* 10. *vers. circa*, Ventriglia *loc. cit. num.* 19. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 75. & alii plures contra Parisium, Tuschum, Zerolam, & alios.

61 Permutatio Beneficiorum, ut sit licita & valida, debet fieri auctoritate legitimi Superioris; Unde si fiat privata auctoritate permutantium, est Simoniaca. *Communis*, per text. *in cit. cap. Quæsitum* 5. *de rerum permutat.*

62 Hinc permutantes privata sua auctoritate sine consensu legitimi Superioris perdunt sua Beneficia, *cap. Cum olim* 7. *de rerum permutatione*, juncto ejus Summario, in quo sic expresse habetur: *Beneficia sua perdunt, qui ea propria permutant auctoritate*, & concordat *cap. si quis Episcopus* 7. *qu.* 1. & *c. Quanto* 3. *de translat. Episc.*

63 An autem sint privati suis Beneficiis ipso Jure, vel privandi sint per sententiam? variant Doctores. Navarrus enim, Lessius, Layman, Castropal. Cochier apud Leuren. *par.* 3. *qu.* 847. Reiffenstuel *loc. cit. nu.* 86. & alii, dicunt, eos, qui Beneficia permutant propria auctoritate, non amittere illa ipso Jure; ideoque posse propria auctoritate ad illa redire saltem pro foro conscientiæ, quandiu per sententiam non privantur, uti videtur innui *in cit. c. Olim* 7. *de rerum permut.* Garcias autem *par.* 11. *de Benefic. c.* 4. *num.* 59. Barb. *loc. cit. num.* 175. Suarez *lib.* 4. *c.* 57. *num.* 41. Pirhing *lib.* 3. *Decretal. tit.* 19. *num.* 24. Busembaum *lib.* 3. *par.* 1. *tractat.* 1. *dub.* 3. *artic.* 3. cum aliis ibi citatis, & plures alii probabilius volunt, quod hodie tales permutantes sint ipso Jure privati suis Beneficiis, simulque excommunicati ante Judicis sententiam, juxta *Extravagant. Cum detestabile, de Simonia inter communes*.

Legitimus Superior, qui potest auctoritatem præstare permutationi Beneficiorum, est solus Papa quoad Beneficia majora, & reservata; Beneficia enim reservata, quorum Collatio spectat ad solum Papam, prohibentur resignari, & consequenter permutari coram Ordinario Papa inferiore. Innocent. IV. Constit. incip. *Sicut Bonus Pastor*, *Extravagant. Execrabilis* §. *Quæ omnia*, *de Præbend.* & concordat *Regula tertia Cancellariæ*. 64

Item legitimus Superior pro admittenda permutatione Beneficiorum est Episcopus loci, in quo sunt Beneficia, *c. Quæsitum* 5. *de rerum permut. c. Unic. de rerum permutat. in* 6. & Communis Doctorum. 65

Item omnis Ordinarius, seu Prælatus habens Jurisdictionem Episcopalem, vel quasi, etiam si forte Dignitatem Episcopalem non habeat, quia hæc facultas competit Superiori ratione Jurisdictionis, & non ratione Dignitatis. Abbas in *cit. c. Quæsitum nu.* 4. Garcias *cit. c.* 4. *num.* 70. cum aliis ibi citatis. Ventriglia *loc. cit. nu.* 20. Barbosa *loc. cit. num.* 175. cum aliis ibi adductis, Leuren. *loc. cit. qu.* 852. & alii passim. 66

Item Vicarius Generalis Episcopi, vel alterius Ordinarii, si ad id facultatem specialem habeat, secus vero, si illam non habeat. Garcias *loc. cit. c.* 4. *num.* 74. Azorius *cit. cap.* 29. *qu.* 4. Bellamer. *part.* 1. *qu.* 3. Barb. *loc. cit. num.* 177. Leurenius *loc. cit. qu.* 840. Ventriglia *loc. cit. num.* 21. ubi dicit hoc esse indubitatum apud omnes. 67

Item Capitulum, seu Vicarius Capitularis, sede vacante, ubi Beneficiorum collatio spectat communiter ad Episcopum, & Capitulum, & ubi Beneficia spectant ad Collationem tertii. Non autem si spectent ad Collationem Episcopi tantum. Garcias *loc. cit. nu.* 75. Ventriglia *loc. cit. num.* 13. Barbosa *loc. cit. num.* 176. Leuren. *loc. c. q.* 849. 68

Item Visitator, seu Administrator Ecclesiæ vacantis a Papa constitutus. Leuren. *loc. cit. q.* 850. La Croix *lib.* 4. *nu.* 1094. Cochier, & alii passim. 69

Si permutantes habeant Beneficia in diversis Diœcesibus, requiritur utriusque Episcopi aucto- 70

„ mandari de Beneficio etiam litigioso, vel „ accedente non possesso, sub quacumque forma contigerit possessionem Beneficii intra „ dictum tempus vigore litterarum Apostolicarum desuper confectarum, nec alias apprehendere debeat, & si propter litem, aut „ aliud legitimum impedimentum nequiverit, „ saltem Litteras Apostolicas cum earum publicatione, si tunc facta erit, Judici, seu „ executori illarum, vel aliis, ad quos pertinet, per se, vel Procuratorem suum legitimum intra idem tempus præsentare, & apud „ illum, vel illos pro ipsarum Litterarum executione instare, & possessionem hujusmodi „ instanter petere teneatur.

„ §. 4. Ceterum modus, & forma hic tradita semper, & ubique debeat observari, „ nec alia, vel æquipollens ullo modo admitti in omnibus hujusmodi Resignationibus, „ Cessionibus, & retrocessionibus, de quibuscumque Ecclesiis, Monasteriis, Prioratibus, „ tam virorum, quam mulierum, Dignitatibus, Officiis, & Beneficiis Ecclesiasticis, „ Sæcularibus, & quorumvis Ordinum, etiam „ Militarium, Regularibus, etiam electivis, „ & manualibus, ac etiam de Jurepatronatus „ Laicorum illustrium, & alias quomodocumque existentibus, sive pacificis, sive in petitorio, sive in possessorio litigiosis, etiam „ de quibus in Consistorio nostro disponi consuevit, seu debet, quæ posthac ex quacumque causa fient, & per nos, ac prædictos „ Successores, extra tamen dictum Consistorium, administrationis, possessionis, fructuum, etiam omnium, ac rerum, & jurium quorumcumque; Ad prædictorum tamen observationem eum, in quem juris sit „ cessio Beneficii, quod tempore cessionis hujusmodi, & ante illam vigore Litterarum „ Apostolicarum, ut supra, si ad id tenebuntur, publicatarum realiter possidebat, nolumus obligari.

„ §. 5. Quod si quicquam prædictorum omnium fuerit, dictis terminis, ut cuique præscripti sunt, elapsis, omnes dispositiones, & „ gratiæ Resignatorum, & Cessorum Beneficiorum, aut jurium hujusmodi, cum omnibus inde secutis, sive de pacificis, sive de „ litigiosis, sint irritæ, & inanes, nullaque „ alia gratia super hujusmodi Beneficio, sive „ jure cessa, iis, quibus concessa fuerit, suffragetur, sed ipsi tales inhabiles, & incapaces sint ad hujusmodi Beneficia sic resignata, & cessa, quandocumque obtinenda, „ illaque, sive jura ab ipsa statim prima resignatione, seu cessione, etiamsi illæ alias „ nullæ, & invalidæ essent, vacavisse, & vacare censeantur eo ipso, nec resignatoribus, „ seu concedentibus, si postea in ea possessione remanent, constitutiones de annali, & „ triennali possessore, nec præsumptæ, aut tacitæ retrocessiones, etiam propter diuturnam „ continuatæ possessionis hujusmodi tolerantiam, nec omnino aliud jus, vel Beneficium ullo tempore suffragetur, sed ipsa Beneficia, sive jura sic a principio vacantia, a „ Sede Apostolica prædicta dumtaxat impetrari valeant, ac concedi. Illorum vero impetrationes, vel etiam Motu proprio concessiones quibuscumque derogationibus suffultæ, „ nunquam sub clausulis generalibus, aut vacationum modis conditionalibus, vel implicitis comprehendantur, sed specialiter, & „ expresse ob non servatam præsentis Constitutionis formam, ac cum declaratione nominum, & cognominum Resignantis, seu Cedentis, & gratiam habentis dispositive, & „ non conditionaliter fieri omnino debeant, „ & quicumque sic impetrans, aut gratiam, „ etiam motu simili habens præfinitum cuique „ casui tempus prædictum a data concessionis „ gratiæ sibi factæ hujusmodi, ea omnia, quæ „ cadens a jure prædicto debebat, præstare teneatur, & si pluribus gratiam hujusmodi fieri contigerit, is præ omnibus obtineat, qui „ primus publicationem suæ impetrationis fecerit, & possessionem adeptus fuerit, aut „ petierit, omniaque requisita prædicta adimpleverit, quamvis in data sit postremus, & „ possessione ab alio publicando negligentiore „ prius apprehensa fuerit, vel petita, Reservationibus omnibus nominis, administrationis, fructuum etiam omnium, ac pensionum, „ & aliarum rerum quarumcumque, nec non „ facultatibus, indultis, & aliis concessionibus, tam ipsis Resignantibus, seu credentibus, qui tamen possessionem ab initio re „ ipsa dimiserint, quam aliis ex hujusmodi „ resignationibus, cessionibus a Sede Apostolica factis nihilominus validis, plerumque effectum sortituris.

„ §. 6. Sed ne in Beneficiis super possessione, vel proprietate litigiosis litis prosecutio „ turbari valeat, vel differri in causis hujusmodi contra cedentem ad ulteriora, etiam ad „ sententiam definitivam, & rem judicatam, „ ac illius executionem quousque ille, qui „ gratiam ex Resignatione, seu cessione, aut ex „ omissa forma publicationis hujusmodi obtinuit, ad causam per se, vel Procuratorem

„ legi-

„ legitimum accesserit, litemque hujusmodi
„ susceperit, eodem modo, & Ordine proce-
„ di possit, quo potuisse legitime, si cessio
„ hujusmodi facta non fuisset, ac quidquid
„ interim sic procedendo decretum, & expe-
„ ditum fuerit, sive cum cedente, sive con-
„ tra eum, etiam postquam ipse, vel quivis
„ alius incumbentia sibi secundum prædicta
„ præstiterit, non solum circa fructus, sed
„ etiam circa possessionem, & ipsum jus,
„ quod cessum est, & valeat omnino, & vim
„ obtineat, illumque ipsum, cui gratia fa-
„ cta est, non minus afficiat, quam si ipso
„ legitime citato contra eum decretum, &
„ expeditum fuisset, nec ipse adversus hæc
„ prætextu non acceptatæ gratiæ, vel etiam
„ illius ignoratæ, aut citationis, vel intima-
„ tionis executioni contra ipsum minime de-
„ mandatæ, aliave ratione valeat excusari.
„ Possit tamen ipse, etiam si lite, & cau-
„ sa hujusmodi subrogatus non sit quandocum-
„ que ad illius prosecutionem, & terminatio-
„ nem venire, & a Judice, coram quo cau-
„ sam ipsam etiam ex delegatione pendere
„ contigerit, in illis ipsis statu, & terminis,
„ in quibus tunc eam esse repererit, etiam
„ absque Rescripto speciali admitti.

„ §. 7. De Beneficiis autem, quæ deinceps
„ in manibus Ordinariorum Collatorum, et-
„ iam Cardinalium, etiam indulta, & facul-
„ tates ad hoc ab Apostolica Sede habentium,
„ ac Legatorum etiam de Latere, & Delega-
„ torum etiam specialium hujusmodi Sedis ex-
„ tra Romanam Curiam residentium, etiam
„ ex causa permutationis contigerit, ipsi in-
„ tra mensem negotium universum admissio-
„ nis, vel rejectionis resignationis hujusmodi,
„ & si per eos facienda erit, provisionis resi-
„ gnati Beneficii, juxta Apostolicas, & alias
„ Canonicas sanctiones omnino absolvant. Et
„ qui sic provisus fuerit, intra tres menses,
„ a die sibi factæ provisionis illam publicet,
„ & possessionem Beneficii capiat, modo &
„ forma supradictis, alioquin, illis elapsis,
„ nulla sit ejus provisio, & Beneficium vaca-
„ re censeatur eo ipso.

„ §. 8. Ordinariique, & alii prædicti, qui
„ hæc, uti eis præscribuntur, non perfecerint,
„ eo casu potestate disponendi de ipsis Bene-
„ ficiis sint ea vice privati, eorumque dispo-
„ sitio eo ipso ad Sedem Apostolicam devoluta
„ existat, ut aliis idoneis ab ipsa Sede dumta-
„ xat modo & forma prædictis concedantur,
„ Decernentes sic per quoscumque judicari de-
„ bere, nec non irritum & inane, quidquid
„ secus super his per quoscumque scienter, vel
„ ignoranter contigerit attentari.

„ §. 9. Non obstantibus prædictis Pii V. &
„ aliis omnibus aliorum prædecessorum nostro-
„ rum Constitutionibus de publicandis Resi-
„ gnationibus hujusmodi hactenus editis, &
„ reformatis, quas omnes omnino abrogamus.
„ Ita tamen quod in publicandis illis Resi-
„ gnationibus, & Cessionibus, quæ in mani-
„ bus nostris hucusque factæ, & a nobis ad-
„ missæ sunt, & tempus ad eas publicandas,
„ juxta dicti Pii prædecessoris Constitutionem
„ nondum effluxit, Constitutio ipsa, quoad
„ eas dumtaxat, integre observetur. Nec non
„ Resignantium, sive Cedentium voluntari-
„ bus, conditionibus, protestationibus, &
„ clausulis, in ipsismet Resignationibus, ces-
„ sionibus, seu Procuratorum Constitutioni-
„ bus, & mandatis, ac alias etiam ad præser-
„ vationem suorum jurium, & significatio-
„ nem, quod non aliter, nec alio modo resi-
„ gnant, seu cedunt appositis, & quacum-
„ que verborum vi, formula, & multiplica-
„ tione expressis, nec non indultis, privile-
„ giis, & gratiis Apostolicis, etiam prædi-
„ ctis Cardinalibus, ac eorum, & nostris fami-
„ liaribus continuis commensalibus, nec non
„ Litterarum Apostolicarum Scriptoribus, Ab-
„ breviatoribus, ceterisque Romanæ Curiæ Of-
„ ficialibus, & ex quibusvis causis quomodo-
„ cumque concessis, & confirmatis, quæ om-
„ nia etiam tollimus, & confirmatis, quæ om-
„ nia etiam tollimus, & annullamus, ceteris-
„ que contrariis quibuscumque.

„ §. 10. Ut autem præsentes amplius inno-
„ tescant, volumus, ut earum exemplis etiam
„ impressis, Notarii publici manu subscriptis,
„ & sigillo personæ in Dignitate Ecclesiastica
„ constitutæ munitis, eadem prorsus fides
„ ubique, in Judicio, & extra illud adhibea-
„ tur, quæ adhiberetur eisdem præsentibus si
„ forent exhibitæ, vel ostensæ. Mandamusque
„ illis in Librum Quinternum appellatum Can-
„ cellariæ Apostolicæ ad perpetuam rei me-
„ moriam de more referri.

„ Datum Romæ apud S. Petrum Anno In-
„ carnationis Dominicæ 1584. Nonis Jan. Pon-
„ tificatus nostri anno duodecimo.

Finis autem hujus Constitutionis est, ut 82
tollantur omnes fraudes, & gravia inconve-
nientia, quæ ex occultis Beneficiorum Eccle-
siasticorum Resignationibus, Cessionibus, &
Permutationibus in dies oriebantur. Primo, 83
nempe, ut evitentur fictæ Resignationes. Se-
cundo, ne Resignantes, aut Permutantes, re-
ma-

maneant in Beneficiis, & exerceant actus invalidos Jurisdictionis, prælertim in Sacramentorum administratione cum maximis periculis, & incommodis animarum. Tertio, ne occulte Resignantes, aut Permutantes post Resignationem, & Permutationem fructus, decimas, & alia hujusmodi indebite recipiant ex Beneficiis jam resignatis, & permutatis. Quarto, ne Ordinarii Collatores Beneficiorum defraudentur in suis Juribus, nunquam scientes, quis sit verus, & legitimus possessor, aut cujus morte vacaturum sit Beneficium, & ne alia hujusmodi oriantur non parva incommoda. *Sic Doctores communiter*.

84 Ex dispositione igitur dictæ Constitutionis publicari debent Resignationes, & Permutationes omnium Beneficiorum, sive ipsa Beneficia sint simplicia, sive Curata, sive Electiva, sive Jurispatronatus, sive Sæcularia, sive Regularia, sive reservata, sive non. *Communis*, per expressa verba dictæ Constitutionis §. 4.

85 Item publicari debent Resignationes, & Permutationes Beneficiorum, etiamsi factæ sint cum reservatione fructuum, Administrationis, Pensionis, regressus, vel accessus. Parisius *lib.* 11. *q.* 5. *n.* 1. *& seq.* Garcias *de Benefic. par.* 11. *cap.* 3. *num.* 273. *& seq.* Azorius *par.* 2. *lib.* 7. *cap.* 24. *q.* 7. Pirhing *lib.* 1. *Decretal. tit.* 9. *q.* 106. La Croix *lib.* 4. *n.* 1070. & alii.

86 Etiamsi Resignationes essent nullæ, & invalidæ, si alii Beneficia eo colore obtinuerint, faciendæ sunt publicationes; Garcias *loc. cit. num.* 776. Lauren. *par.* 3. *quæst.* 782. La Croix *loc. cit. num.* 1070. & *Communis aliorum* per præcisa verba dictæ Constitutionis *sub* §. 5. ibi: *Etiamsi illæ alias nullæ, & invalidæ essent*.

87 Item publicari debent Cessiones, & retrocessiones litis Beneficialis, & Jurium quorumcumque; *Communis*, per verba præcisa d. Const. *sub* §. 2. ibi: *Nec non litis, & jurium quorumcumque cessiones, ac retrocessiones*.

88 Publicari tamen non debent Beneficia majora Consistorialia, sive quæ in Consistorio conferuntur, uti sunt Episcopatus, Archiepiscopatus, Primatus, Patriarchatus; In ipsis enim cessat rato fraudis, cum in præsentia

89 Papæ conferantur. *Communis*. Alia minora Beneficia Consistorialia, quæ extra Consistorium providentur, uti sunt Abbatiæ, Prioratus, & hujusmodi, publicari debent; Paris. *loc. cit. quæst.* 3. *num.* 25. Azorius *loc. cit. c.* 24. *q.* 5. Pirhing. *loc. cit. num.* 102. & alii communiter per expressa verba dictæ Constitutionis, §. 4.

Ad hanc publicationem faciendam tenentur omnes Resignatarii etiam exempti quamvis sint Officiales Curiæ Romanæ, & Cardinales. Item illi, qui impetrant Beneficia vacantia ob non factam a Resignatariis publicationem. Item secundus Resignatarius, quamvis primus publicarit. Paris. *loc. cit. quæst.* 4. Azor. *loc. cit. q.* 6. La Croix *loc. cit. n.* 1060. Pirhing *loc. cit. num.* 105. & alii communiter. Item publicatio facienda est ab utroque Permutante. Leurenius *loc. cit. quæst.* 776. Parisius, Azor. Cochier, quos citat, & sequitur La Croix *loc. cit. n.* 1109. contra Navar. Barbosa, & Ventrigl. putantes satis esse fieri ab alterutro. Unius tamen negligentia & omissio non nocet alteri. Gonzal. Parisius, Tondut. apud Leuren. *loc. cit. qu.* 871. *n.* 4. & La Croix *loc. cit. n.* 1109. *arg. l. Sancimus* 22. *Cod. de pœnis*, ibi: *Peccata igitur suos teneant auctores, nec ulterius progrediatur metus, quam reperiatur delictum*, *cap. Quæsivit* 2. *de his, quæ fiunt a majori parte Capituli*, ibi: *Cum peccata suos auctores tenere debeant &c. cap. Cognoscentes* 2. *de Constitutionibus*, ibi: *Rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit*; & *cap. Non debet* 21. *de Regul. Jur. in* 6. ibi: *Non debet aliquis alterius odio prægravari*.

Obtinentes Beneficium non resignatum, sed pure dimissum, v. g. per assecutionem incompatibilis, non tenentur ad hanc publicationem. Leuren. *loc. cit. num.* 290. Garc. Barbos. Ventrigl. citati, & secuti a La Croix *loco cit. n.* 1070. & alii passim. Item ad hanc publicationem non tenentur obtinentes Coadjutoriam cum futura successione; Leuren. *loc. cit. qu.* 763. 767. La Croix *loc. cit. num.* 1608. & alii communiter.

Resignationes, & Permutationes factæ in Curia Romana de Beneficiis intra montes publicari debent intra sex menses; De Beneficiis vero factæ ultra montes intra novem menses numerandos a data concessionis gratiæ, non autem a die præstiti super ea consensus. *Communis* per expressa verba cit. Constitutionis sub §. 1. Factæ autem apud Ordinarios Collatores, etiam Cardinales, publicari debent intra tres menses numerandos a die factæ sibi provisionis. *Communis* per expressa verba citatæ Constitutionis *sub* §. 7.

Tale tempus currit etiam contra Minorem 14. annorum, cum quo Papa dispensavit ad obtinendum Beneficium, etiam data ignoran-

tia

tia ex parte minoris, quia Decretum irritans, uti habet dicta Constitutio Gregoriana, legat etiam ignorantes; Parisius *lib.* 11. *q.* 4. *nu.* 62. Prosper de Augustino *in addit. ad Quarant. in Summa Bullar. verb. Beneficiorum Resignatio*, & *publicatio vers. Tertio amplia*. La Croix *l. c. n.* 1071. Ventrigl. *loc. cit. n.* 73. Barb. *loc. cit. num.* 188. ubi dicit, id esse de communi sententia.

96 Publicatio fieri debet in Ecclesia Cathedrali, & in Beneficii Ecclesia, seu Ecclesiis, si in pluribus illud sit. Et si Ecclesia sit ruralis, aut populo careat, decet fieri in Cathedrali, & in Parochiali, intra cujus limites Beneficium consistit. Et si locus bello, peste, aliisve manifestis periculis subjaceat, debet fieri in Cathedrali, & in proxima Parochiali; Et si aditus ad illas, aut ad utramvis minime sit securus, debet fieri in alia Cathedrali viciniori. *Communis*, per verba expressa dictæ Constitutionis §. 3.

97 Ipsa publicatio debet fieri, dum frequens populus ad Missarum solemnia convenerit, palam omnibus Litteras Apostolicas, earumve Transumptum authenticum exhibendo, clara & intelligibili voce pronunciando Resignationem, seu Cessionem hujusmodi, ac Beneficii qualitatem, & invocationem, nominaque, & cognomina Resignantis, & Resignatarii, & exemplar omnium, quæ in publicatione facta sunt, in valvis supradictarum Ecclesiarum affixarum relinquendo. *Communis* per expressa verba dictæ Constitutionis §. 2.

98 Talis publicatio nequit fieri ante expeditionem Litterarum, quia dicta Constitutio mandat, publicationem esse faciendam cum Litteris ipsis Originalibus, vel cum earum Transumpto. Sic Rota *in una Vercellen.*, *Canonicatus* 23. *Jan.* 1598. *coram D. Corduba*, & *in Mediolanen. Beneficii* 14. *Apr.* 1614. *coram Card. Sacrato*, & Doctores communiter. Fieri autem deberet, antequam capiatur possessio, ut notat La Croix *loc. cit. num.* 1072. Ventriglia *loc. cit. num.* 71. & videtur desiderare ipsa Bulla §. 3. At ipse Ventriglia testatur id non servari in praxi.

99 Publicatio est facienda, etiamsi Resignatio, vel Permutatio esset aliunde notoria, quia cum spectet ad formam, ut patet ex verbis Bullæ §. 2. *Quod si quidquam prædictorum omnium omissum fuerit*, non potest per aliquid publicationi æquipollens, seu æquivalens adimpleri, nec ab ea recedi potest sub prætextu causæ præexistentis; *l. Cum hi* 8. §. 17. *ff. de Transactionibus*, Lotter. *de re Benef. lib.* 3. *quæst.* 21. *n.* 2. & *sequent.* Gratian. *Discept. Forens. cap.* 596. *num.* 8. & 9. Leuren. *loco cit. qu.* 783. Ventriglia *loc. cit. n.* 78. & alii passim.

Publicatio fieri potest per Procuratorem, dummodo speciali mandato sit constitutus; Leurenius *loc. cit. qu.* 799. La Croix *loc. cit. n.* 1077. Parisius, & alii passim. 100

Item fieri potest etiam per ipsum Resignantem. Leurenius *loco cit. quæst.* 800. cum Rota, Lotter. *ibi citatis*, La Croix *loc. cit. num.* 1077. & alii. 101

Ordinarii omnes, etiam Cardinales, ac Legati etiam de Latere, si non admittant, vel rejiciant intra mensem Resignationes, vel Permutationes in suis manibus factas, sunt privati ea vice potestate disponendi de ipsis Beneficiis, & totalis potestas eo ipso devolvitur ad Sedem Apostolicam, a qua hujusmodi Beneficia concedenda erunt aliis Idoneis, modo & forma prædictis. Sic expresse dicta Constitutio §. 7. & 8. & Doctores communiter. 102

Resignatarii, & Permutantes non facientes intra præscriptum tempus, & juxta indictam formam publicationem Resignationis, vel Permutationis, amittunt eo ipso dicta Beneficia, & omnia jura ad illa, & redduntur inhabiles ad illa Beneficia de novo obtinenda, ita ut eis non suffragetur Regula de annuali, & triennali, & ipsa Beneficia censentur vacare in Curia a die Resignationis, seu Permutationis factæ, suntque reservata Papæ, ac possunt a quovis impetrari, exprimendo modum talis vacationis, ac nomen, & cognomen tam Resignantis, quam Resignatarii. Sic expresse dict. Constitutio §. 5. & *Communis Doctorum*. 103

Reservationes tamen Pensionum, ac fructuum, & aliarum rerum quarumcumque factæ super dictis Beneficiis a Resignantibus remanent validæ; Dummodo Resignantes, in quorum favorem reservationes factæ sunt, possessionem eorumdem Beneficiorum ab initio re ipsa dimiserint. Sic expresse d. Constitutio §. 5. *in fine*, & Doctores communiter.

Impetrans Beneficium sic vacatum ob neglectam publicationem, debet ipsam publicationem facere, & omnia alia præstare, quæ prior Resignatarius negligens præstare debebat. Et si plures tale Beneficium impetraverint, is præ omnibus debet illud obtinere, qui primus publicationem suæ impetrationis fecerit, & possessionem adeptus fuerit, aut petierit, & omnia alia requisita adimpleverit, quamvis in data sit postremus, & possessio ab alio in publicando negligentiore prius apprehensa fuerit, 105

vel petita; Sic expresse dicta Constitutio §. 5. *circa finem*.

106 Impetrans Beneficium vacans ob non factam publicationem a Resignatario tenetur concludenter probare neglectam esse dictam publicationem. Navar. *Summa Bullar. tit. de Benefic. resignat. public. n.* 29. Barbosa *loc. cit. n.* 199. La Croix *loc. cit. num.* 180. Leuren. *loc. cit. q.* 810. Ventriglia *loc. cit. nu.* 86. ubi testatur

107 de communi. Legitime autem impeditus non dicitur negligens, cum legitime impedito non currat tempus; Impedimentum enim legitimum excusat a tali publicatione facienda, maxime si impeditus adhibuerit diligentiam. Rota *dec.* 282. *par.* 2. *in noviss.* Navarr. *Summa Bullar. par.* 1. *tit. de Benefic. Resignat. public.* Verall. *dec.* 2. *verb. Impedimentum*, Ventriglia *loc. cit. n.* 88. La Croix *loc. cit. n.* 179. cum aliis ibi adductis, Leuren. *loc. cit. q.* 803. *&* 804. & alii passim.

108 Publicatio facta probatur legitime ex Instrumento, ubi Notarius refert se fecisse dictam publicationem in omnibus, & per omnia juxta formam Constitutionis Gregorii XIII. Talis enim relatio sufficit, ut tenuit Rota *in Coloniensi Canonicatus S. Ursulæ* 26. *April.* 1627. *coram D. Ubald.* impressa per Vivian. post *praxim Jurispatronatus dec.* 52. *n.* 1. Parisius *lib.* 11. *qu.* 6. *num.* 51. *&* 63. Barbosa *loc. cit. num.* 196. & alii.

109 Et sufficit, quod talis publicatio fiat summarie: Non enim necessarium est Litteras provisionis, sive Papæ, sive Ordinarii, legere de verbo ad verbum, & per extensum, sed sufficit publicare summam dictarum Litterarum, & illarum Transumptum authenticum exhibere; Garcias *de Benefic. part.* 11. *cap.* 3. *n.* 290. Parisius *lib.* 11. *q.* 6. *n.* 41. Ventriglia *loc. cit. n.* 66. Barbosa *loc. cit. n.* 196. ubi dat

110 sequentem summariam formulam: *Notum sit omnibus, quatenus N. resignat in manibus suæ Sanctitatis Beneficium simplex Ecclesiæ N. hujus Civitatis, seu Beneficium Curatum loci de N. hujus Diœcesis, & de eo facta est gratia N. ut constat ex his Bullis, seu litteris Apostolicis, aut Transumpto authentico, quas in manu habeo*.

111 Supra allata Constitutio Gregoriana quoad Resignationes, & Permutationes Beneficiorum coram Ordinariis factas secundum aliquos non videtur esse usu recepta in pluribus locis, in quibus nunquam fit Publicatio earum. Sic restatur Garcias *par.* 11. *de Benefic. c.* 3. *n.* 289. de suis partibus, & signanter de suo Episcopatu Abulensi, & Pirhing *loc. cit. n.* 109. & Reiffenstuel *loc. cit. num.* 135. id testantur de suis partibus Germaniæ. Flaminius tamen Parisius *lib.* 11. *quæst.* 9. *num.* 7. asserit ipsam esse ubique receptam. Et Ventriglia *loc. citat. num.* 65. dicit, prædictam Bullam in hac materia publicationis Resignationum hodie practicari. Et de facto sic servat praxis, & de Stylo Curiæ proceditur ad statutas in ea pœnas contra negligentes, ut sæpius diversis locis vidi.

Quoad resignationes Beneficiorum attendenda omnino est novissima dispositio fel. record. Summi Pontificis Benedicti XIV. in Const. incip. *In sublimi*; in qua prohibet resignationem Beneficiorum factam cum reservatione pensionis, & secreto pacto hanc extinguendi, seu cassandi anticipata quadam summa conventæ pecuniæ. Immo quamvis non intervenisset contemporanee ad resignationem Beneficii pactum extinctionis, seu cassationis pensionis reservatæ, vult, quod hæc obtineri non possit a Sede Apostolica, nisi post elapsos sex menses computandos a die captæ possessionis Beneficii a Resignatario, & aliter obtenta debeat judicari ut subreptitia, irrita, & nullius roboris; & in ambobus casibus declarat, tam Resignantem, quam Resignatarium totaliter decidisse ab omni jure dicti Beneficii, & inhabiles ad quodcumque aliud obtinendum. Insuper ad præcludendum aditum omni fraudi comprehendit in eadem constitutione cessionem utilitatis fructuum pensionis, & extinctionem ejusdem pensionis factum intra dictos menses Resignatario, aut alteri Personæ, & etiam ultra dictum tempus, si præcesserit supradictum detestabile pactum. 112

Resignationes Beneficiorum cum reservatione pensionis & pacto eam cassandi prohibentur, & annullantur, Benedict. XIV. t. 1. Const. 39. incip. *In sublimi*. Resignans cum hujusmodi pacto æque ac Resignatarius privantur Beneficio, & ad alia assequenda inhabilitantur. Idem *ibid.* Pecuniæ pro cessatione pensionis perceptæ restitui jubentur. Idem *ibid.* Et irritantur etiam cessationes commodi exigendi pensionem factæ intra sex menses capta possessione; Idem *ibid.* 113

Resignationes cum reservatione Pensionum, & pacto eas cessandi damnatæ & prohibitæ iterum declarantur ab eodem tom. 2. Const. 10. incip. *Ecclesiastica*. Resignationum fraudes ad eludendam Gregorii XIII. Constitutionem aperiuntur, nempe eæ sunt; 1. Litterarum expeditio nimium protractæ præsidio prorogationum, & restitutionum ad publicandum. 2. Iteratio *Præsentata* super una resignatione identidem 114 115

117 tidem captæ. 3. Possessio, & publicatio usque
118 ad obitum Resignantis dilata. Idem *ibid.* qui ad occurrendum dictis fraudibus confirmat in primis memoratam Greg. XIII. Constitutionem incip. *Humano vix judicio*, de publicandis intra certum tempus prædictarum Resignationum gratiis, & de capienda resignatorum Beneficiorum possessione. Deinde inhibet Notario Datariæ, ne recipiat consensum super Resignationibus, quoties Mandata Procuræ habent datam anteriorem 8. mensibus quoad Citramontanos, vel 12. quoad Resignantes ultra montes degentes. Item mandat signari supplicationem infra duos Menses decurrendos a data Rescripti.
119 Item decernit, ne primam quidem prorogationem amplius concedi, nisi docto de Litteris expeditis; Post primam autem, vel secundam ad summum prorogationem hujusmodi, alias ulteriores prorogationes concedi vetat; In casu impedimenti saltem Litteras Executoribus vult esse præsentandas, relicta tamen facultate Datario concedendi alias prorogationes justificato impedimento usque ad illius
120 remotionem. Tandem statuit pœnas per inobservantiam supradictorum incurrendas, & præsertim, quod ipsæ resignationum gratiæ, cum omnibus inde secutis, nullæ, irritæ, cassæ & inanes sint, & censeantur, perinde ac si nunquam admissæ fuissent. Et injungit Datario, & aliis ad quos spectat, ut præsentium observantiam diligenter curent. Idem *ibid.*

121 * Beneficii permutatio, quæ fit coram Ordinariis, interdum potest esse prohibita a Constitut. S. Pii V. incip. *Officium*, in qua admittuntur quidem permutationes istæ, sed quæ sint canonicis sanctionibus consonæ; ex quo fit, ut cum vetitæ sint provisiones beneficii resignati factæ in favorem affinium, & familiarium Episcopi, sicut etiam resignantis, ita etiam censentur vetitæ permutationes beneficiorum, cum aliquis permutet beneficium suum pingue, & est jam effœtæ ætatis cum altero, quod est tenue, & obtinetur, sive a suis, sive ab Episcopi consanguineis, vix enim credi potest ab ista permutatione fraudem abesse, adeoque non est juxta canonicas sanctiones. *De Synod. Diœces. lib.* 13. *cap.* 24. §. 10. *nov. edit.*

Additiones ex aliena manu.

122 Magna intercedit differentia Conc. Trid. inter & Bullam Pianam quoad resignationem Beneficii, ad cujus titulum fuit quis ordinatus, factam coram Ordinario sine hac mentione. Attento namque Concilio Tridentino irrita erat Resignatio, & sic Resignans Beneficia 123
haud amittebat. At spectata Bulla Piana Beneficium vacat, nec potest Resignans ad illud 124
redire, sed illud conferre debet non Ordinarius, sed Papa, aut alius Ordinario superior. Bene vero Ordinarius in pœnam tenetur Resignantem alere, incurritque præterea suspensionem a collatione Beneficiorum; Confer *Parisium de Resignat. lib.* 2. *q.* 6. *n.* 41. *& seq. Boss. de Ordin. quoad titul. Sacr.* §. 12. *n.* 56.

Quod si agatur de Resignatione mox dicti Beneficii ita coram Summo Pontifice facta, 125
Resignatio erit nulla, minimeque Resignans amittet Beneficium ad tramites Concilii Tridentini; nam Bulla Piana nihil innovavit de tali resignatione facta coram Summo Pontifice; *Bossius ubi supra.*

Num facta dici queat mentio hæc, si facta 126
fuerit per dictionem: *Forsan*, vel similem dictionem dubitativam? Sacra Congregatio Concilii interpres negativam sententiam tenuit *in Lancianen.* 9. *Febr.* 1726. At Rota innixa stylo Datariæ affirmative respondit in *Corduben. Præstimonii* 27. *Novembris* 1724. §. *Objectum*, *& in confirmatoria* 18. *Martii* 1726. §. *Ita*, *coram clar. mem. Corio*, *& in Nuscana Canonicatus* 2. *Julii* 1745. §. *Frustra*, *& sequenti*, & in confirmatoria 14. *Martii* 1746. §. 6. *coram bon. mem. Vicecomite*, ubi sibi objicit mox dictam Resolutionem S. Congregationis Concilii interpretis.

Bulla Piana prohibens, ne Episcopi confe- 127
rant beneficia coram ipsis resignata Consanguineis, Affinibus, & Familiaribus, locum sibi non vindicat quoad Beneficia, quæ resignantur ex causa permutationis, quippe quia in hac Resignationis specie totum operatur consensus permutantium, & Ordinarius recognita actus validitate suum dumtaxat consensum, & auctoritatem interponit; *Rot. in Leodien. Scolasticæ* 3. *Jul.* 1748. §. 14. *cor. bon. mem. Matthæio*, *& Jul.* 1749. §. 11. *cor. bon. mem. Vic.*

Quoad beneficia jurispatronatus multum in- 128
terest, utrum Resignatio facta sit nullatenus requisito consensu Patronorum, an requisito, & non obtento consensu hoc. Priori enim 129
casu non est irrita ipso jure Resignatio, sed irritanda est, ut firmant Doctores allegati ab Auctore *num.* 24. At posteriori casu irrita ipso 130
jure est Resignatio, ut respondit *Rot. in Amerien. Parochialis* 25. *Jan.* 1753. §. 8. *& in confirmatoria* 26. *Nov. ejusd. anni* 1751. §. 4. *cor. Eminentiss. Bussio.*

RESOLUTIONES SACRARUM CONGREGATIONUM.

1 Resolutiones Sacr. Congregationum furtive obtentæ, & non expressa facti serie, non attenduntur. Rota *par.* 19. *rec. dec.* 102. *a n.* 15. Ursaya *Miscellan. Sac. & profan.* 1. *litt. R. num.* 94.

2 Resolutiones Sacr. Congregationum non attenduntur, quando sunt in terminis diversis. Rota *dec.* 1069. *in fin. cor. Emerix Jun.* Ursaya *loc. cit. n.* 96.

3 Resolutiones Sac. Congregationum, si non publicantur, attendi non debent. Silveira *Opusc.* 2. *de declar. Card. nu.* 8. Ursaya *Miscell. Sacr. & profan.* 1. *litt. R. n.* 97.

4 Resolutiones ultimæ Sacr. Congregationum prævalent prioribus. Silveira *loc. cit. n.* 11. Pignatell. *tom.* 1. *consult.* 107. *n.* 14.

5 Resolutiones Sac. Cong. corruunt corruente fundamento, sub quo emanarunt. Rota *par.* 17. *recent. dec.* 274. *n.* 11. Ursaya *loc. cit. num.* 99.

6 Resolutiones S. Congr. dicuntur constituere rem judicatam. Rota *in Tarentina Canonicatus* 11. *Dec.* 1716. §. *Unde, cor. Foscar.* Ursaya *loc. cit. n.* 100.

7 Resolutiones Sac. Congr. faciunt Jus, quando non sunt certis circumstantiis restrictæ. Rota *in Spoletana Paramentorum super Breve* 12. *Jun.* 1722. §. *Quoniam usus, coram Crispolto.* Ursaya *Miscellan. Sacr. & profan.* 2. *litt. R. n.* 29.

8 Resolutiones Sacr. Congregationm approbatæ a Papa dicuntur Constitutiones Apostolicæ. Card. de Luca *de Regalibus disc.* 32. *n.* 5. Ursaya *Miscellan. Sac. & profan,* 1. *litt. R. n.* 98.

9 Resolutionibus etiam particularium Congregationum deferendum est pro causis similibus, rationibus adductis a Rota *par.* 4. *tom.* 2. *rec. dec.* 215. *a num.* 6. *& in Placentina Cathedralit.* 22. *Jun.* 1703. *in fin. cor. Molin.* Ursaya *loc. cit. n.* 101.

10 Hic advertendum superest, quod illa particula, *Et amplius*, quæ sæpe adducitur in fine dictarum Resolutionum, denotat quod omnes Eminentissimi Cardinales in illis fuerunt concordes, & quod cum materia seu causa de se clare pateat, non sit amplius proponenda. Sic Benedict. XIV. volum. 3. notific. 14.

Monitum.

Resolutiones, & Decreta tum Sacr. Rituum Congregationis ab An. 1603. tum Sac. Cong. Conc. Trid. Interpretis, ab an. 1700. habes in Tomo 9. hujus Bibl. chronologico ordine collecta atque disposita.

RESTITUTIO IN INTEGRUM.

Restituere in integrum generatim loquendo 1
idem est, ac in pristinum statum reponere, textu expresso *in l. Cum salutatus* 1. *Cod. de sententiam passis*, ibi: *Restituo te in integrum Provinciæ tuæ. Ut autem scias, quid sit in integrum restituere? honoribus, & ordini tuo & omnibus ceteris te restituo.* Et concordat *l. Quod si minor* 24. §. 4. *ff. de Minoribus*, ibi: *Restitutio autem ita facienda est, ut unusquisque in integrum Jus suum recipiat.*

Restitutio autem in specie accepta est extra- 2
ordinarium Juris remedium, quo graviter læsus ex naturali æquitate per Officium Judicis reducitur, seu restituitur in pristinum Statum, ac Jus, in quo erat ante læsionem. *Sic in re Communis*, & clare desumitur ex *l. Utilitas* 1. *cum sequentibus, & De in integrum restitutionibus, & in c. Requisivit* 2. *c. Cum venissent* 2. *c. Auditis* 3. *cum sequentibus, de in integrum restitutione.*

Ut restitutio in integrum concedatur, varia 3
requiruntur: Primo enim requiritur, quod actus ille, vel contractus, seu quasi contractus ex quo gravis læsio sequitur, de Jure fuerit validus; Si enim nullus fuerit, aut invalidus ipso Jure, non est locus beneficio restitutionis in integrum, quia tunc læsus communi auxilio, ac mero Jure munitus est, ideoque non debet ei tribui extraordinarium auxilium, seu remedium restitutionis in integrum, quod non nisi in subsidium, seu defectum remedii ordinarii conceditur. *Communis*, text. expresso *in l. In causæ cognitione* 16. *ff. de Minoribus*, ibi: *In causæ cognitione etiam hoc versabitur, num forte alia actio possit competere circa in integrum restitutionum? Nam si communi auxilio, & mero Jure munitus sit, non debet ei tribui extraordinarium auxilium.* Et ibid. §. 3. subjungitur: *Et generaliter probandum est, ubi contractus non valet, pro certo Prætorem se non debere interponere.*

Secun-

4 Secundo requiritur, quod læsio illa sit gravis, seu magna, & notabilis juxta arbitrium boni viri, seu discreti Judicis: Si enim modica sit læsio, non conceditur restitutio in integrum. *Communis*, textu expresso *in l. Scio 4. ff. de in integrum restitut.* ibi: *Scio illud a quibusdam observatum, ne propter satis minimam rem, vel summam, si majori rei, vel summæ præjudicetur, audiatur is, qui in integrum restitui postulat.* Et concordant *l. Si ex causa judicati 9. ff. de Minoribus, & cap. Ad nostram* VI. *de rebus Eccles. non alienand.* & ibi Glossa communiter recepta verb. *Enorme*, ubi expresse dicit, *quia pro levi damno non datur restitutio, & in cap. Requisivit 1. de integrum restitutione, verb. Detrimentum magnum*, ubi sic præcise habetur, *nam pro modica causa non datur restitutio.*

5 Tertio requiritur, quod læsio illa gravis acciderit dolo adversarii, vel inconsulta facilitate læsi, aut negligentia sui Procuratoris ex actu, vel contractu cum adversario gesto, idque vel manifeste constet, vel saltem in judicio per læsum rite probetur: Si enim casu fortuito grave damnum evenerit, videlicet, si res empta incendio periit, vel animal mortuum fuit, non conceditur restitutio in integrum, per expressum textum *in l. Verum, de dolo 11. §. cum sequentibus, ff. de Minoribus*, ubi id pluribus exemplificatur, & concordant *cap. Requisivit 1. cap. Cum venissent 2. c. Ex litteris 4. & cap. Constitutus 8. de in integrum restitutione*, juncta Glossa communiter recepta *in cit. cap. Verum, de dolo 11. §. 3. ff. de Minoribus.*

6 Quarto requiritur, quod restitutio in integrum fiat ex justa causa. *Communis*, per text. *in l. Utilitas 1. ff. de in integrum restitutionibus*, ubi enumerantur causæ generales hujus restitutionis, & dicitur, quod per eam *plurifariam Prætor subvenit hominibus, vel lapsis* (sui facilitate, ut explicat Glossa ibidem) *vel circumscriptis* adversarii dolo; *sive metu, sive calliditate, sive absentia inciderunt in captionem. Sive*, ut subjungitur *ibid. l. Sive 2. ff. eodem, sive per Status mutationem, aut justum errorem.* Et concordat *l. Hujus Edicti 1. & l. Hoc Edictum 2. ff. Ex quibus causis Majores viginti quinque annis in integrum restituantur, & c. Auditis 3. de in integrum restitutione*, ubi Innocentius III. de Ecclesiis læsis loquens ait, *Æquitate pensata utramque restituimus*: Æquitas autem importat justam causam.

7 Beneficium restitutionis in integrum Jure communi conceditur ætate Minoribus (idest iis, qui viginti quinque annos nondum compleverunt,) si ex contractu, vel alio actu notabiliter læsi, vel decepti sunt. *Communis*, per textum expressum *in l. Hoc Edictum 1. l. Denique 3. l. Minoribus 6. ff. de Minoribus 25. Annis*, ibi: *Minoribus viginti quinque annis subvenitur per in integrum restitutionem, & cap. Constitutus 8. de in integrum restitutione* cum similibus. Restitutio in integrum conceditur Minoribus utriusque sexus, etiamsi contractus, 8
ex quo notabiliter sunt læsi, celebratus sit cum consilio Patris, Tutoris, vel Curatoris. *Communis*, per text. *in l. Filius familias 1. Cod. De Filio familias Minore, l. Denique 3. ff. de Minoribus, l. Minoribus 2. Cod. Si Tutor, vel Curator intervenerit*, ibi: *Minoribus annis 25. etiam in his, quæ præsentibus Tutoribus, vel Curatoribus Judicio, vel extra Judicium gesta fuerint, in integrum restitutionis auxilium superesse, si circumventi sunt, placuit.*

Item Beneficium restitutionis in integrum 9
conceditur Ecclesiæ. *Communis*, textu expresso *in cap. Requisivit 1. & cap. Cum venisset 2. de in integrum restitutione.* Cum enim Ecclesia fungatur Jure Minoris, ut expresse dicitur *in cap. Auditis 3. de restitut. in integrum*, ideo instar Minoris natu, debet semper illæsa servari, ut expresse habetur *in cit. cap. Requisivit*, juncta Glossa communiter recepta *ibid. verb. Jure Minoris.*

Item beneficio restitutionis in integrum gau- 10
dent Collegia Clericorum, Monasteria Religiosorum, Hospitalia Episcopi auctoritate fundata, quin & Confraternitates, & Congregationes; Ad hæc enim omnia extenduntur privilegia Ecclesiis concessa, textu expresso *in l. Omnia privilegia 35. Cod. de Episcopis, & Clericis*, & concordat *cap. Ex litteris 2. de consuetudine*, ubi Claustra, Ecclesiæ, & quælibet loca Religiosa quoad favorabilia æquiparantur, & sic tenet Communis Doctorum.

Item beneficio restitutionis in integrum gau- 11
dent Respublicæ, quæ Minorum quoque Jure fruuntur. *Communis*, per textum expressum *in l. Respublica 4. Cod. Quibus ex causis Minores in integrum restituantur*, ibi; *Respublica Minorum Jure uti solet, ideoque auxilium restitutionis implorare potest*, & concordat *l. Rempub. 23. Cod. de Jure Reipublicæ*, ibi: *Rempublicam ut pupillam extra ordinem juvari moris est.*

Nomine autem Reipublicæ veniunt non so- 12
lum supremæ, quæ Superiorem non recognoscunt, sed etiam inferiores Communitates, ut Civitates, Castra, Villæ, Pagi, si bonorum, seu Jurium communium Administratores ha-

habeant. Bartolus *in cit. l. Respublica* 4. *Cod. Quibus ex causis Majores*, Maranta *part. 6. Speculi aurei* §. *De appellatione n.* 87. Abbas *in cit. cap. Requisivit* 1. *de restitution. in integrum n.* 15. Molina *tract.* 2. *de justit. disp.* 574. *nu.* 4. Pirhing *lib.* 1. *Decretal. tit.* 41. *nu.* 15. Reiffenstuel *ibid. n.* 37. & alii passim; In istis enim inferioribus militat eadem ratio, quæ in supremis, cum & inferiores regantur per alios, & multos habeant Minores, Pupillos, Viduas, & miserabiles personas, sicuti Supremæ.

13 Item beneficium restitutionis in integrum conceditur Minori læso contra Minorem lædentem. *Communis*, per text. *in l. Verum* 11. §. *Item quæritur*, *ff. de Minoribus*, & concordat text. *in l. Ultim. ff. Ex quibus causis*.

14 Item conceditur Ecclesiæ læsæ contra Ecclesiam lædentem. *Communis*, per text. *in cap. Cum venissent* 2. *de restitut. in integrum*, & concordat text *in cap. Auditis* 3. *eod.*

15 Nec valet objicere, quod Privilegiatus non utitur privilegio contra alium Privilegiatum, *l. Assiduis* 12. *Cod. Qui priores in pignore*, adeoque unus minor Privilegiatus non possit uti hoc privilegio contra alium Privilegiatum Minorem; Nec ulla privilegiata Ecclesia contra aliam Ecclesiam privilegiatam. Non valet, inquam, quia Regula procedit, si utriusque par sit causa; Secus autem, si unus certet de lucro captando, & alter de damno vitando: tunc enim is, qui cupit indemnis esse, merito prævalere debet illi, qui ex re aliena lucrum quærit, ut *cit. l. Verum* 11. §. *final. ff. de Minoribus*, ubi Summarium sic habet: *Si sint duo privilegiati pari privilegio, præfertur ille, qui certat de damno vitando; sed si uterque certet de hoc, est potior causa rei: sed si sint privilegiati dispari privilegio, privilegium potentioris præponitur*, Tum quia beneficium restitutionis non conceditur Minoribus, vel Ecclesiis lædentibus, sed læsis; Unde Minor, vel Ecclesia lædens non est privilegiata, & consequenter, si res exacte expendatur, non concurrit Privilegiatus cum Privilegiato. Abbas *in cit. cap. Auditis* 3. *de in integrum restitut. n.* 8. Engel *l.* 1. *Decretal. tit.* 41. *nu.* 6. Reiffenstuel *loc. c. n.* 44. *& seq.* & alii.

16 Item beneficium restitutionis in integrum conceditur quandoque etiam Majorennibus, idest Majoribus 25. annis completis, si graviter læsi sint; at vero in istis præter gravem læsionem necesse est aliam justam causam intervenire, v. g. absentiæ Reipublicæ ... tentionis in vinculis ... justi erroris, seu aliam similem justam causam, ob quam læsus per Judicis Officium secundum æquitatem restituendus videatur. *Communis*, per textum *in toto titulo ff. Ex quibus caussis Majores* 25. *annis in integrum restituantur*, & text. *in toto titulo Cod. Quibus ex causis Majores in integrum restituantur*, & signanter *in l. Hujus edicti* 1. *ff. Ex quibus causis &c.* ubi Prætor tradit hanc generalem clausulam pro justis causis concedendi restitutionem in integrum Majoribus 25. annis, ibi: *Item si qua alia mihi justa causa esse videbitur, in integrum restituam*.

Item beneficium restitutionis in integrum 17 conceditur, nedum ipsis principaliter læsis, sed etiam eorum heredibus, & Successoribus universalibus, si modo defunctus in ea conditione fuerit, ut si adhuc superstes esset, restitui deberet. *Communis*, per text. *in l. Non solum* 6. *ff. de in integrum restitutionibus*, *l. Minor* 18. §. 5. *ff. de Minoribus*, ibi: *Non solum autem Minoribus, verum Successoribus quoque Minorum datur in integrum restitutio, etsi sint ipsi Majores*.

Restitutio in integrum petenda est coram 18 Judice illius, contra quem petitur. Nam generale est, quod Actor forum Rei sequatur, *cap. Si Clericus* 5. *& cap. Cum sit generale* 8. *de Foro competent.* & in specie de petenda restitutione in integrum habetur *ex l. Quoniam* 2. *Cod. Ubi, & apud quem cognitio in integrum restit. agitanda*, juncto ejus Summario, & Communi Doctorum.

Restitutio in integrum petenda est intra 19 quadriennium. *Communis*, textu expresso in *l. Supervacuam* 7. *C. De temporibus in integrum restitutionis*, & concordat *cap. Ecclesia* 1. *de in integrum restitut. in* 6.

Quadriennium illud in restitutione Mino- 20 rum (qui non solum toto tempore Minorennitatis possunt petere restitutionem in integrum, sed etiam post completam Minorennitatem per continuum quadriennium) incipit currere a primo die vigesimi sexti Anni inchoati, & durat usque ad annum 29. completum. *Communis*, textu expresso *in cit. l. Supervacuam* 7. *Cod. De temporibus in integrum restitutionis*.

In restitutione vero Minorum, qui veniam 21 ætatis impetrarunt, quadriennium incipit currere a die, quo venia ætatis obtenta, & intimata fuit: *Communis* per text. *in l. Eos qui* 1. *Cod. De his, qui veniam ætatis impetrarunt*, ... *que* 5. *Cod. De temporib. in integrum*

...tutione Majorum 25. annis quadrien- 22 nium

nium incipit currere a tempore, quo læsio contingit, simulque cessat justa causa absentiæ, vel aliud legitimum impedimentum, ut colligitur ex *cit. l. Supervacuam*, & docet Glossa *in Clementin. Unica*, *verb. A tempore*, *de in integrum restitution.* & Barbosa *ibid. nu.* 5. citans alios. Pirhing *loc. cit. nu.* 49. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 62. & alii.

23 In restitutione Ecclesiæ (vel Reipublicæ) quadriennium incipit currere a tempore factæ læsionis, idest a tempore celebrati contractus, vel quasi contractus, aut latæ sententiæ, ex qua Ecclesia læsa est; *cit. Clementin. Unica*, *& ibi* Glossa *verb. A tempore*, *de in integrum restitut.* Franc. *in cap. Ecclesia* 1. *de in integrum restitut. in* 6. *num.* 2. *notabil.* 3. Molina *tract.* 2. *de Justitia disp.* 574. *in princip.* Reiffenstuel *l. c. n.* 62. & alii.

24 Quadriennium petendæ restitutionis incipit currere non a die factæ læsionis, sed a die habitæ scientiæ de læsione: Alexander *Consil.* 84. *num.* 3. *vol.* 1. Cardin. Tuschus *litt. B. conclus.* 298. *n.* 9. *&* 16. Baldus *in l. Falsa*, *Cod. de Fide instrumentor.* Engel *loc. cit. nu.* 11. Reiffenstuel *loc. citat. num.* 63. Sannig. *de restitut. in integrum cap.* 5. *numer.* 3. aliique plures. Et ratio est, quia alias non satis prospectum esset indemnitati Ecclesiarum, & Minorum, si contra occultas suas læsiones nullum haberent remedium; nam tempore ignorantiæ factæ læsionis nequit læsus se defendere, aut beneficium restitutionis petere, *quia qui nescit, is videtur experiundi potestatem non habere, & verius est ex eo annum numerari, ex quo cognovit*, ut expresse dicitur *in l. Annus*

25 *6. ff. De Calumniatoribus*. Nec obstat *cit. Clementin. Unica*, *de in integrum restitutione*, in qua dicitur quadriennium istud a die læsionis esse computandum, quia debet intelligi, quando dies læsionis, & scientiæ ejus coincidunt, ut ita pro favore Ecclesiarum, & minorum jura Juribus concordentur; Arnoldus Rath. *in tract. de Usucapionibus cap.* 5. *assert.* 45. ubi dicit, hanc sententiam communiter sustineri, & in praxi receptam esse. Engel *loc. cit. n.* 12. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 63. & alii.

26 Tempus quadriennii concessum pro petenda restitutione non currit juste impedito: Unde si per dolum, aut vim adversarii, vel ob aliud justum impedimentum, verbi gr. ob absentiam Reipublicæ causa, non potuit peti restitutio in integrum, debet postea suppleri totum illud tempus, quo duravit illud justum impedimentum, addito ad quadriennium quantum temporis ablatum fuerat; colligitur ex *cit. l. Supervacuam* 7. *Cod. De temporibus in integrum restitutionis*, & tenet *ibidem verb. Supervacuam* Glossa communiter recepta, & Bartolus *ibidem* §. *Et breviter*, Pirhing *loc. cit. num.* 50. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 59. testans de communi.

Ecclesia est restituenda in integrum etiam post lapsum quadriennium a die factæ, & cognitæ gravis læsionis computandum; Dummodo tamen adsit aliqua justa causa, ob quam Superior beneficium restitutionis ei adhuc concedendum arbitretur; Secus non. *Communis* textu expresso *in cap. Ecclesia* 1. *De restitutione in integrum in* 6. ibi: *Ecclesia, quæ ad retractandam sententiam, vel contractum per beneficium restitutionis in integrum postulat se admitti, si quadriennii spatium post sit lapsum, & negligenter omiserit, non est ad beneficium hujusmodi admittenda; Nisi prævaricationis, vel fraudis manifestæ probetur super hoc intervenisse commentum, aut alia rationabilis causa subsit, quæ Superiorem movere debeat ad idem beneficium concedendum.* 27

Causæ autem, ob quas potest Superior post lapsum quadriennium concedere restitutionem in integrum Ecclesiis, & aliis locis piis: sunt sequentes. Primo, si prævaricatio, seu collusio, vel fraus intervenerit, quia scilicet collusum fuit cum Prælato, vel Administratore bonorum Ecclesiæ, vel in fraude circumventus fuit, ne restitutionem intra quadriennium peteret, *citat. cap. Ecclesia* 1. *de restitutione in integrum in* 6. per adducta verba: *Nisi prævaricationis, vel fraudis manifestæ probetur super hoc intervenisse commentum*. Secundo si læsio fuerit valde enormis; colligitur *ex cap. Ad Ecclesiam* 21. *de rebus Ecclesiæ non alienand.* ubi legitur ob enorme damnum ex alienatione passum, concessam fuisse talem restitutionem in integrum cuidam Monasterio post quadriennium, immo & decennium ut putat Hostiensis *ibidem*, & sic tenent Glossa final. *in cit. cap. Ecclesia*; Abbas *in cap. Requisivit* 1. *de in integrum restitut. num.* 2. Covarruv. *lib.* 1. *variar. resol. cap.* 3. *num.* 11. cum pluribus aliis ibi citatis, Pirhing *loc. cit. num.* 51. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 67. & alii passim. Tertio, si propter inculpatam ignorantiam, vel ob aliud justum impedimentum restitutio in integrum peti non potuit intra quadriennium; colligitur ex *cit. cap. Ecclesia* 1. *& capit. Si adversus* 2. *de in integrum restitut.* 6. ubi dicitur, quod si Ecclesia intra quadriennium restitutionem in integrum *petere negligenter omittat*, postea amplius admittenda 28

non

[illegible] ex negligentia [illegible] propter negligentiam ignorantiam allegante, ut aliud justum impedimentum restitutionem non petere, etiam post quinquennium affirmante [illegible], non ex [illegible] causa generaliter post quinquennium [illegible] restitutionis [illegible] [illegible] expresse [illegible] in cit. cap. [illegible] *[illegible] dies [illegible] causa [illegible], que [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible].*

29 Restitutione in integrum petita ordinarie suspenditur executio sententiæ, nisi præsumptio [illegible] sit contra petentem. Communis, textu expresso in *l. Postulante 2. Cod. In integrum restitutionis postulata, ut quis non fuit : [illegible] Postulata in integrum restitutione omnia in suo statu esse debere, donec res finiatur, perspicuum Juris est atque constabit is, ad cujus partes ea res pertinet.*

30 Unum autem notandum. *Nisi præsumptio malitiæ sit contra petentem, [illegible] ex completis [illegible] potest, quod restitutio in integrum malitiose petatur solum ad suspendendam sententiæ executionem, tunc non suspenditur, sed sit ipsius sententiæ executio, cum hac tamen, quod idonea cautio detur restituendam petenti, quo si in causa prævaluerit, universa cum fructibus medio tempore percepta, ipsi restituentur*, Communis, per textum expressum in *cap. Suscitata 6. de restitutione in integrum.*

31 Regularis, qui legitime fuerit impeditus ad reclamandum contra nullitatem suæ Professionis intra quinquennium sibi concessum a Concilio Tridentino *sess. 25. cap. 19. de Regularibus*, allegatis causis dicti sui justi impedimenti, potest restitui in integrum ad reclamandum, etiam post dictum quinquennium,

32 *Communis.* Hæc tamen restitutio in integrum non conceditur nisi a Summo Pontifice, vel Sacra Congregatione Concilii, aut Episcoporum, & Regularium, ut docet praxis, & Stylus Curiæ, & recte observant Barbosa *in Collectan. ad d. cap. 19. Concil. Trid. num. 9.* Fagnan. *in cap. Consuluit num. 35. Qui Clerici, vel voventes*, Reiffenstuel *loc. cit. nu.* 91. & alii passim.

33 Hinc restitutio in integrum adversus lapsum quinquennii conceditur Moniali reclamanti adversus suam Professionem, quando constat de vi, metuque, quibus mediantibus emissa fuit. *Sacr. Congr. in Bisuntina Restitutionis in integrum 9. Septembr.* 1713. & *in Januens.* 23. *April.* 1715. & *in. Longonen.* 20. *Septembr, ejusdem anni* apud [illegible] *tom.* 2. *par.* 2. *discept.* 2. & 4. *in Miscellan.* [illegible] *& præsens* [illegible] *num.* 124.

Item restitutio in integrum adversus lapsum quinquennii datur Moniali, quæ ex legitima causa reclamare non potuit intra dictum quinquennium. *Sacr. Congreg. Conc. in [illegible] Restitutionis in integrum* [illegible] *Decemb.* 1715. & 28. *Martii* 1716. apud [illegible] *tom.* 2. *part.* 1. *discept.* 9. & *in Miscell. loc. cit. num.* 128. 34

Item restitutioni in integrum locus est, [illegible] Monialis Professionem per vim, & metum emissæ non obstante lapsu ipsius temporis. *Sacr. Congr. Conc. in Mediolanen. Nullitatis Professionis* 25. *Mar.* 1722. *apud eumdem in Miscellaneo l. cit. n.* 129. 35

Item restitutio in integrum concedenda est Moniali post quinquennium reclamanti, quando [illegible] causa reclamare non potuit. *Sacr. Cong. Conc. in Parm.* 19. *Decemb.* 1722. *apud eumdem tom.* 5. *par.* 1. *discept.* [illegible] & *in Miscellaneo loc. cit. n.* 121. 36

Item restitutio in integrum concedenda est Religioso impedito reclamare intra quinquennium, [illegible] attenta renovatione votorum vi [illegible] propriæ Regulæ emissa Anno [illegible]. *Sacr. Congr. Conc. in Melevitana Restitutionis in integrum* 29. *Aprilis* 1722. apud eumdem *tom.* 2. *part.* 2. *discept.* 21. & *in Miscellaneo loc. cit. num.* 125. 37

Item restitutio in integrum danda est Religioso, qui Professionem emisit non completo Anno 16. suæ ætatis. *Sac. Cong. Conc. in Neapolitana Restitutionis in integrum* 10. *April.* 1723. apud eumdem *in Miscellaneo loc. citat. num.* 127. 38

Item restitutio in integrum danda est Religioso profitenti cum aliquo defectu habituali in Religione, cujus Constitutiones mandant, ut illi Religiosi, qui tacent aliquem essentialem defectum ante emissionem Professionis, illo detecto, statim possint ab eorum Superioribus dimitti, *Sacr. Congr. Conc. in Neapolitana Restitutionis in integrum die* 8. *Augusti* 1716. apud eumdem *in Miscellaneo loco citat. numer.* 123. Et *in alia Neapolitana* 7. *Septembr.* 1718. apud eumdem *tom.* 3. *part.* 1. *discept.* 6. *numer.* 77. 39

Restitutioni in integrum locus non est quando non probatur prætensus metus, & vis sibi illata ad professionem emittendam. *Sacr. Congr. in Veneta, seu Brixiensi Restitutionis in integrum die* 7. *Febr.* 1721. & 8. *Augusti ejusdem Anni* apud eumdem *tom.* 5. *part.* 1. *discept.* 12. *num.* 166. Et *in Neapolitana Nullitatis Professio-* 40

sessionis 9. Septembr. 1723. apud eumdem *in Miscellaneo loco c. n.* 129.

41 Restitutione in integrum obtenta a Sacra Congregatione Concilii, Cæremoniales remanent actus faciendi in Curiis Episcopalibus. Rota *in Januensi Restitutionis in integrum 9. Maii* 1702. *§. E converso coram Molines.* Et *Sacr. Cong. Concilii in Mantuana* 21. *Februar.* 1717. apud eumdem *tom.* 2. *part.* 1. *disp.* 8. *&* *in Miscellaneo loc. cit. num.* 131.

Additiones ex aliena manu.

42 Tametsi jus prætorium induxerit restitutiones in integrum ad corrigendum jus civile; Sunt tamen & restitutiones in integrum, quas exemplo juris prætorii proposuit deinde ipsum
43 jus civile. Habes exempla restitutionis in integrum propositæ a jure civili *in l.* 3. *C. de Rescind. vendit.* ubi læsus ultra dimidium in tantum restituitur, ut, vel causa penitus in priorem statum deducatur, vel iniquitas per
44 supplementum justi pretii emendetur. Alterum exemplum occurrit in *l.* 33. *ff. de re judicat.* ubi in integrum restitutio conceditur illi, contra quem falsis instrumentis lata est sententia.
45 Reipublicæ demum & Civitatibus auxilium restitutionis in integrum concessum est jure civili in *l.* 4. C. *Ex quib. caus. major.*
46 Interest vero an restitutio detur ex jure prætorio, an ex jure civili. Quæ restitutio datur ex jure prætorio, ea temporaria est: Quæ vero datur ex jure civili, est perpetua, & sic intra annos triginta intentari poterit: Stryk. *in us. modern. Pandect. lib.* 4. *titul.* 1. §. 1. contradicente, licet perperam Bohemer. *in introduct. in jus digest. l.* 4. *tit.* 4. §. 13.
47 Tempus hoc triginta annorum, licet mox adductam eamque veram rationem ignorent, admittere haud ægre solent Doctores in prioribus duobus exemplis, nequaquam vero in
48 tertio exemplo. At si restitutio Reipublicæ, & Civitatibus jure civili concessa est, necessario debet esse perpetua; Stryk. *in usu modern. Pandect. lib.* 4. *tit.* 4. §. 17. ubi quod non *obest* (sunt ejus verba) *quod Imperatores Rempublicam minoribus comparaverint: Non enim additum, quod præcise tempora minorum observare debeat.*
49 Jure Pontificio competit etiam restitutio Ecclesiis, cæterisque piis corporibus jure Ecclesiarum fruentibus; *c.* 1. *&* 3. *de Restit. in in-*
50 *tegr.* Quin & Academiis Scholisque vulgo tribuitur; Gales. *ad c.* 1. *n.* 85. *de Restit. in integr. Wiesten. in decret. l.* 1. *tit.* 41. *n.* 25.

De tempore vero, quo restitutio proponi 51
debeat ab Ecclesiis, omnes fere conveniunt illud debere esse quadriennium a die cognitæ læsionis, & proinde sentiunt illud non currere durante vita Rectoris male administrantis, sed incipere tempore successoris, ut primum scivit actum Ecclesiæ damnosum; Ziegler. *ad Lancellot. lib.* 3. *tit.* 81. §. 3. Bohemer. *in decretal. dict. l.* 1. *tit.* 41. §. 9. Cæterum si neque re- 52
stitutio competit Ecclesiis jure prætorio, sed jure pontificio consentanee ad superius firmata, dicendum est eam proponi posse non intra breve quatuor annorum tempus, sed intra spatium triginta annorum.

RESTITUTIO.

ARTICULUS I.

Quoad ea, quæ concernunt restitutionis naturam, radices, necessitatem, & obligatos ad ipsam.

RESTITUTIO est sic dicta quasi *rei in* statu pri- 1
stinum *statutio. Sic in re communis Doctorum;* seu quasi alicujus in sua possessione, aut dominio *iterata statutio. Sic in re Communis Doctorum.* Unde restitutio quantum ad propo- 2
situm est actus Justitiæ commutativæ, quo fit rei alienæ redditio, vel damni injuste illati reparatio. *Est in re Communis.*

Dicitur autem notanter, quod restitutio sit 3
actus *Justitiæ commutativæ* ad denotandum, quod obligatio restitutionis oritur solum ex violatione *Justitiæ commutativæ*, in qua servari debet æqualitas rei ad rem, ita ut tantum reddatur, aut reparetur, quantum fuit ablatum, aut damnificatum; Non autem obligatio restitutionis oritur ex violatione *Justitiæ distributivæ*, quia tunc alienum nec aufertur, nec læditur, cum supponatur illos, quibus fit bonorum communium distributio, non habere Jus ad illa, alias violaretur *Justitia Commutativa.*

Si enim quis obligatus v. g. Patris Testa- 4
mento distribuere mille aureos pauperibus suæ Parochiæ juxta cujusque paupertatem, & aliquibus minus dederit, quam requireret eorum paupertas, hic peccaret simul, & contra *Justitiam distributivam*, & contra *commutativam*, & teneretur satisfacere, non quia læsit *Justitiam distributivam*, sed *commutativam*, eo

quod

quod quilibet pauper haberet Jus ratione Testamenti ad portionem suæ inopiæ proportionatam, quia cum condens tale Testamentum hanc proportionem in distributione servari voluerit, perinde est ac si singulis certam pecuniæ summam assignasset. *Sic Doctores communiter*.

5 Sic etiam Prælatus conferens extra concursum Beneficium digno, omisso digniori, peccat mortaliter, sed non tenetur ad restitutionem, quia non violat *Justitiam commutativam*, sed solum *distributivam*; Si autem conferat in concursu Beneficium digno, relicto digniori, & peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem, quia violat *Justitiam commutativam*; Prælatus enim indicens concursum censetur inire quemdam innominatum contractum, *Do, ut Des* cum Clericis concurrentibus; adeoque Clericus, qui in concursu prævalet suo competitori, acquirit jus strictum ad petendum, ut illi detur, seu conferatur Beneficium, & tale Jus est objectum *Justitiæ commutativæ*, non autem *distributivæ*, sic etiam est dicendum in aliis similibus casibus, ut recte notant passim Doctores.

6 Radices restitutionis quamvis communiter assignentur tantum duæ, scilicet *ex re accepta*, & *ex injusta acceptione*, tamen majoris claritatis gratia quatuor ab aliquibus recte traduntur. Prima, scilicet *Ex re accepta*. Secunda *Ex injusta acceptione*, *seu retentione*. Tertia *Ex damno injuste illato*. Quarta *Ex contractu*. Prima, videlicet *Ex re accepta*, seu ex delicto materiali, habetur, cum quis rem alterius bona fide accepit, vel possedit; & dicitur Possessor bonæ fidei, qui statim ac cognoscit rem esse alterius, tenetur restituere, alias incipit esse possessor malæ fidei. Secunda *Ex injusta acceptione*, seu ex delicto formali, habetur, cum quis rem alterius scienter invito rationabiliter Domino surripit, & dicitur possessor malæ fidei. Tertia *Ex damno injuste illato* habetur, cum quis per actionem injustam non lucrativam alteri damnum injuste infert, verb. grat. comburendo Domum, devastando segetes, & hujusmodi. Quarta *Ex contractu* habetur, cum quis verb. grat. Petrus vendit Paulo equum, quem, putabat esse suum, erat autem Joannis; Si Joannes hunc equum repetat, & evincat, tenetur Petrus de evictione, & debet non solum restituere pretium equi, sed etiam compensare damnum, quod emersit, & lucrum, quod cessavit Paulo occasione illius venditionis; Pretium quidem tenetur Petrus restituere *Ex re accepta*, sed quod teneatur compensare damna, & lucra, non oritur *Ex re accepta*, cum nihil acceperit, quod illis correspondeat, nec oritur *Ex injusta acceptione*, neque *Ex damno injuste illato*, nam Petrus bona fide procedit, ergo oritur *Ex contractu*, quia nempe ad hoc se obligat vendens pro securitate ementis. Sic expresse La Croix *lib. 3. part. 2. num.* 18.

7 Qui ibidem insuper quintam radicem restitutionis poni posse subjungit, nempe *Ex Lege positiva*, quæ habetur in certis casibus, in quibus Jus obligat ad restitutionem, quamvis nec sit *Res accepta*, nec *Injusta acceptio*, nec *Damnum injuste illatum*, nec *Contractus*. Jus enim positivum in pluribus statuit, ut quis reparet damnum, quamvis causatum sit absque omni ejus culpa. Sic *Institut. Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur*; *& l. Si quadrupes* 1. *ff. eodem*, statutum est, quod si alicujus animal pauperiem fecerit, idest intulerit damnum alteri, teneatur illius Dominus dare illud animal, vel totum damnum reparare. Item *Institut. de Noxalibus actionibus*; *l. Noxales actiones* 2. *cum aliis sequentibus*; *ff. eodem*; *l. Si servi vestri* 2. *Cod. eodem*, sancitum est, quod si mancipium alicujus ex sua propria, & absque culpa Domini intulerit damnum, teneatur Dominus pro noxa tradere mancipium, vel totum damnum reparare. Item *l. Prætor ait* 1. *& l. Hoc Edictum* 6. *ff. de his, qui effuderint, vel dejecerint* cautum est, quod si ex Domo, vel navi alicujus absque culpa Domini aliquid sit effusum, vel projectum, quod nocuit transeunti, vel adstanti, si non fuit clamatum, ut caveret sibi, teneatur Dominus reparare in duplum; & idem est, si aliquid e Domo suspensum fuit supra viam, quod nocuit alicui, ut ibidem *l. Si vero* 5. *ff. eodem*, & sic de aliis similibus, ut videre est *in Institut. & ff. ad l. Aquiliam*, & sæpe alibi.

8 Restitutio est necessaria ad salutem necessitate præcepti. *Communis*; Et habetur clare ex variis Sacræ Scripturæ locis, quibus indicitur tale præceptum; primo ex illo *Levitici* 6. *Qui aliquid extorserit, aut calumniam fecerit, aut aliquid quidpiam commiserit, omnia integra primum restituat*; Secundo ex illo *Tobiæ* 2. *Videte ne furtivus sit, reddite illum dominis suis, quia non licet nobis edere ex furto aliquid, aut contingere*; Tertio ex illo *Matthæi* 22. *Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo*; Quarto ex illo *Ad Romanos* 8. *Reddite omnibus debitum, cui tributum &c. nemini quidquam debeatis*; Quinto ex il-

lo

lo Ezechielis 33. *Si dixero impio, morte morieris, & egerit pœnitentiam de peccato suo, & fecerit judicium, & justitiam, & pignus restituerit, rapinamque reddiderit, & ambulaverit in mandatis vitæ, nec fecerit quidquam injustum, vita vivet, & non morietur*, ubi, ut vides, ad pœnitentiam, & saltem æque necessario præcipitur restitutio, ac observantia aliorum præceptorum; Et clare patet etiam ex septimo Decalogi præcepto *Non furtum facies*, in quo cum prohibeatur injusta ablatio rei alienæ, consequenter prohibetur etiam injusta detentio, & præcipitur restitutio, quia ejusdem rationis est furari, & detinere rem alienam invito rationabiliter Domino, dum reddi potest; Unde in *cap. Si res aliena* 1. *caus.* 14. *quæst.* 6. ex verbis S. Augustini expresse dicitur: *Si res aliena, propter quam peccatum est, cum reddi possit, non redditur, non agitur pœnitentia, sed fingitur. Si autem veraciter agitur, non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, sed, ut dixi, cum restitui potest*. Et in *cap. Sæpe contingit* 18. *de restitutione spoliatorum* expresse habetur, *quod non multum interfit quo ad periculum animæ injuste detinere, ac invadere alienum*. Hinc in *cap. Peccatum* 4. *de Regul. Juris in* 6. expresse concluditur: *Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum*.

9 Non est tamen restitutio necessaria ad salutem necessitate medii. *Communis*. Et ratio est, quia ignorans invincibiliter se obligari ad restitutionem, aut factus impotens ad illam potest salvari sine restitutione, ut concedunt omnes ex expressa doctrina Sancti Augustini in *cit. cap. Si res aliena* 1. *caus.* 14. *quæst.* 6. ibi: *Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, sed, ut dixi, dum restitui potest*; ex quo patet, quod restitutionis incapax possit absolvi, & consequenter salvari sine facta restitutione, quod nullimode posset, si restitutio esset necessaria necessitate medii. Sicuti non potest salvari, qui post commissum peccatum mortale impotens est ad pœnitentiam, vel per Sacramentalem Confessionem simul cum attritione, vel per Contritionem perfectam simpliciter, ob supervenientem plenam dementiam, vel phrenesim, aut subitaneam mortem.

10 Res enim necessaria ad salutem necessitate medii talis est, ut sine ipsa non possit obtineri salus, etiamsi inculpabiliter omittatur, ut Baptismus in re pervulis; Pœnitentia lapsis, &c. Res vero necessaria ad salutem necessitate præcepti talis est, ut etiam sine ipsa possit obtineri salus, si sine culpa omittatur, ut sumptio Eucharistiæ, restitutio, &c.

Ad restitutionem tenentur non solum illi, qui per se immediate, & directe per actionem physicam influunt in damnum alterius, sive actione lucrativa, ut fit in furto, & rapina, sive actione non lucrativa, ut fit in combustione, occisione, mutilatione, præcipitatione rerum in flumen, & hujusmodi, sed etiam illi, qui solum moraliter deliberate, & efficaciter influunt alios movendo ad damnum illud inferendum. *Communis: argum. cap.* 1. *num.* 31. *Epist. ad Romanos*: ibi: *Qui talia agunt, digni sunt morte, & non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus*, *cap. Notum sit* 10. *caus.* 2. *quæst.* 1. ibi: *Quia facientem, & consentientem par pœna constringit*: *cap. Si culpa tua* 9. *de injuriis, & damno*, ubi habetur, quod *qui occasionem damni dat, damnum dedisse videatur*, & *l. Qui occidit* 30. §. 3. *ff. ad legem Aquiliam*, ibi: *Qui occasionem præstat, damnum fecisse videtur*. 11

Causæ cooperantes, seu influentes moraliter ad injustam damnificationem proximi communiter enumerantur novem in sequentibus versiculis comprehensæ. 12

Quilibet in solidum reddat prius injuriato.

Jussio, Consilium, Consensus, Palpo, Recursus.

Participans, Mutus, Non obstans, Non manifestans.

Causæ contentæ sub primis sex nominibus positive cooperantur ad damnum injustum proximo inferendum; tres vero contentæ sub ultimis tribus nominibus negative, idest omittendo id, quod ex Officio, atque justitia facere tenebantur; Et qui aliquo ex prædictis novem modis deliberate, & efficaciter cooperantur ad damnum injustum alterius, non solum incurrunt reatum peccati, sed etiam obligantur ad restitutionem in solidum, seu totum in defectum exequentis, juxta allatum primum versiculum: Unde Innoc. XI. die 2. Martii 1679. merito inter alias damnavit sequentem propositionem 39. in ordine: *Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati*. 13

Per ly *Jussio* venit omnis ille, qui mandatum dat alteri ad damnificandum, vel lædendum; Unde qui mandat, vel jubet, sive explicite, sive implicite, sive potestatem habeat præcipiendi, sive non, tenetur ad restitutionem 14

nem totius damni, in quod efficaciter influxit ejus mandatum; Talis enim est vera, & propria causa damni illati, & quidem principalis, & magis influens in damnificationem, quam ipsemet Executor, seu Mandatarius. *Sic Doctores communiter*.

15 Mandans non solum tenetur ad damnum, quod de facto jussit, sed etiam ad illud, quod prævidere poterat ex circumstantiis secuturum; Hinc si præcepit famulo, ut combureret Domum Titii contiguam aliorum Domibus, & attentis circumstantiis loci, temporis, venti, incendii, & hujusmodi prævidere poterat, & debebat plures Domos inde comburendas, tenetur ad omnium damnorum restitutionem. *Communis*.

16 Mandans, si sit Superior, tenetur etiam ad restitutionem damnorum, quæ patitur Mandatarius ex sua executione, v. g. si propter crimen mulctetur, in exilium mittatur, & hujusmodi. Jussio enim Superioris continet quamdam vim, & coactionem moralem respectu Subditi, ita ut non tam sponte, quam coacte censeatur operari, & talis Mandatarius sub illa conditione suscipit mandatum, ut Mandans subeat onus oriturum ex executione sui mandati; Secus autem si Mandans non sit Superior, sed mandet alicui vi stipendii, quia tunc Mandatarius omnino voluntarie in se periculum assumit, cum ad id ex contractu sit mercede, seu stipendio conductus. *Sic Doctores passim*.

17 Mandans occidi Petrum, licet Mandatarius per errorem occidat Paulum, adhuc ipse Mandans tenetur ad compensandum totum damnum ex morte Pauli secutum, quia ex ipsius imperio est efficaciter secutum. *Communis*.

18 Si Mandatarius excedat mandatum in damno inferendo, ut si jussus comburere tantum Domum, & ipse volens comburat etiam vineas, segetes, & hujusmodi, tunc excessum illum non Mandans, sed Mandatarius excedens compensare tenetur, quia est secutus ex sola malitia Mandatarii, & non ex Mandantis mandato. *Communis*.

19 Si Mandans mandatum suum ante executionem verbo, scripto, vel nuncio vere retractet, seu revocet, & revocatio ad notitiam Mandatarii perveniat, tunc liber est ab obligatione restituendi, quamvis Mandatarius non obstante tali revocatione, adhuc damnum inferat, quia tunc tale damnum non sequitur ex Mandantis mandato, cum fuerit vere revocatum, sed totum sequitur ex mera malitia Mandatarii. *Communis*.

Si autem revocatio mandati ante executionem ad notitiam Mandatarii non pervenerit, isque exequatur, & damnum inferat, tunc Mandans tenetur ipse ad restitutionem, quia, non obstante sua revocatione, adhuc damnum secutum est ex vi sui iniqui mandati. *Com-*
munis. Item tenetur Mandans ad restitutio- 21
nem, quamvis revocatio mandati pervenerit ad notitiam Mandatarii, si ipse Mandatarius, vel non credens seriam esse revocationem, vel si credita seria, postea invincibiliter illius immemor damnum executus est, quia tunc, non obstante tali revocatione, adhuc damnum vere secutum est ex vi sui iniqui mandati. *Sic Doctores &c.* passim.

Mandans non eximitur ab obligatione restitutionis, quamvis, si ipse non mandasset damnum inferendum, alius ab ipso tale damnum mandavisset; Quia licet, illo non jubente, adhuc damnum fuisset secutum, cum tamen in tale damnum Mandans vere efficaciter influxerit, ipsi tamquam causæ efficaci est imputandum, cum ad causam efficacem sufficiat verus influxus, nec sit necesse, quod sine ipsa damnum non fuisset causatum; *Per* hoc enim quod licet alius combussisset domum, si ipsam non combussisset Paulus, non tollitur, quod Paulus ipsam non combusserit, si vere eam combussit. Quamvis enim *Matthæi* 18. *num.* 7. dicatur, quod *necesse est, ut veniant scandala*, tamen non obstante tali necessitate gravis comminatio incurrit contra inducentem scandalum, ibi: *Verumtamen væ homini illi, per quem scandalum venit*. 22

Per ly *Consilium* venit omnis ille, qui ad damnificationem aliquem consulit, persuadet, allicit, instruit, movet, rogat, auxilium præbet, facilitatem, & modum ostendit, & hujusmodi; Talis enim contrahit obligationem restitutionis pro damno ex ejusmodi consilio, vel suasione reipsa secuto, cum sic efficaciter consulens tale damnum sit vere causa illius. *Communis*. 23

Consulens ex stipendio, & ex Officio suo, non solum tenetur de malo consilio ex dolo, vel culpa lata, ed etiam ex levi; Inter consulentem enim, & eum, qui accipit consilium intercedit contractus quidam in utilitatem utriusque, quandoquidem si consultus recipit commodum ex consilio proveniens, consulens recipit utilitatem stipendii: In contractibus autem, qui cedunt in utilitatem utriusque, oritur obligatio etiam ex culpa levi, ut tenet *Communis Doctorum* per textum in *l. Contractus* 23. *ff. de Regulis Juris*. 24

Con-

25 Consulens non ex stipendio, sed quia Jurista, Theologus, Confessarius, si per culpam, negligentiam, ac ignorantiam crassam, male consulendo causam præbeat damni, ut si obligatum restitutioni deobliget, aut volentem injustum contractum inire male informet, tenetur ad restitutionem damni secuti ratione sui mali consilii ex ignorantia crassa, & culpa lata, non tamen ex levi: Talis enim consulens culpabiliter præstitit malum consilium, quod fuit causa illius damni secuti: Siquidem actiones, quæ ex ignorantia crassa procedunt in iis, quæ pertinent ad proprium statum, & professionem, maximæ si sint damnosæ, imputantur ignoranti, seu consulenti illas ob culpam, cum ex vi proprii status teneretur scire, & in consulendo, seu respondendo errorem, vel negligentiam vitare; adeoque si ex ignorantia crassa, vel culpa lata consuluerit, & ex consilio damnum secutum fuerit, tenebitur ad compensationem, seu restitutionem. *Communis*, per textum in *cap. Si culpa tua 9. De injuriis, & damno dato*, ibi: *Si culpa tua datum est damnum, vel injuria irrogata ..... aut hæc imperitia tua, sive negligentia evenerunt, Jure super his satisfacere te oportet, nec ignorantia te excusat, si scire debuisti ex facto tuo injuriam verisimiliter posse contingere, vel jacturam.*

26 Si autem consulens non sit persona, quæ ratione status, vel muneris sui peritiam rei consulendæ profiteatur, non obligatur ex malo consilio, nisi doloso, idest nisi scienter, & fraudulenter alterum ignorantem circumveniat. *Communis*, textu expresso in *cap. Nullus 62. de Regul. Juris in 6.* ibi: *Nullus ex consilio, dummodo fraudulentum non fuerit, obligatur*; & *l. Consilii 47. ff. de Regul. Juris*, ibi: *Consilii non fraudulenti nulla obligatio est*. Quod omnes intelligunt de consilio libere dato ab amico v. g. non ex Officio debito.

27 Consulens dans consilium falsum, & damnificativum, seu nocivum sine expressione utilitatis inde resultantis, verb. grat. quando consilium dat solum *ad scientiæ veritatem*, an aliquis contractus sit illicitus, an talis medicina sit salubris, & hujusmodi? si ante executionem revocet dictum falsum, malum, & nocivum consilium, liberatur ab obligatione restitutionis, quamvis damnum adhuc sequatur; Tunc enim consulens revocans datum falsum consilium fatendo se esse deceptum, aufert totum motivum, totamque causam, quam dederat pro damno inferendo; Unde si, non obstante tali revocatione, adhuc alter velit agere contra ipsam revocationem, non erit cur ipse consulens obligatus remaneat ex illa actione, cum tunc non consulentis auctoritate, & motione, sed sua dumtaxat malitia, vel privata sua opinione executor moveatur, *Communis*.

Si autem consulens dederit consilium nocivum, seu damnificativum expressa, seu proposita damnificationis facilitate, utilitate, ac securitate, & hujusmodi, tunc licet revocet suum consilium ante executionem, si consultus a tali sibi antea proposita utilitate motus adhuc operetur, & damnum inferat, non liberatur dictus consulens ab obligatione restitutionis; Tunc enim illa utilitas, facilitas, & securitas, quam proposuit, & docuit consulens resultare ex illo opere, prout revera resultat, adhuc pergit movere operantem ad executionem illius operis, non obstante tali revocatione, adeoque cum consilium adhuc maneat causa efficax damni, adhuc consulens manet obligatus ad restitutionem. Sic communior Doctorum sententia cum Sporer *tom. 2. tract. 4. cap. 3. num. 21.* Lessio *lib. 2. de Just. & Jur. cap. 13. dub. 3. num. 15.* Carden. *in 2. Crisis dis. 23. num. 135.* La Croix *lib. 3. part. 2. num. 28.* Rosignol. *de restitut. 1. prænot. XII. sect. 2. num. 11.* Henno *tom. 2. tract. 1. disp. 4. q. 2. conclus. 2.* & aliis pluribus contra Petrum Navarrum, Salonium, Filliucium, & alios. 28

Nec valet dicere, quod sicuti revocatio mandati, serio & sufficienter intimata liberat Mandantem ab obligatione restitutionis, ita etiam revocatio consilii debet liberare a tali obligatione Consultorem. Non valet, inquam, propter magnam disparitatem, quia Mandatarius non agit suo, sed Mandantis nomine, & consequenter ubi mandatum revocatum est, non amplius Mandans influit in actionem. At vero qui consilium recipit, non agit Consultoris nomine, sed suo propter motivum utilitatis, commoditatis, vel voluptatis a consulente in opere injusto patrando sibi propositum, verb. grat. propter sibi propositam decoram vindictam in consulto homicidio, propter evitationem infamiæ in consulto abortu, propter utilitatem in consulto facili, & commodo furto, & hujusmodi, & ideo quamvis Consultor millies dixerit alteri, *nolo ut utaris dicto meo consilio*, cum adhuc perseveret propositum motivum dictæ decoræ vindictæ, evitationis infamiæ, utilitatis, & commoditatis furti a consultore alterius menti impressum, ad hoc re ipsa, non obstante tali revocatione, 29

Con-

Consultor efficaciter influit in opus injustum patrandum, & damnum tertio inferendum, adeoque obligatur adhuc ad restitutionem, & compensationem.

30 Consulens furi efficaciter parato auferre a Joanne 100. ut ab eodem auferat solum 50. non tenetur ad ullam restitutionem, cum directe non concurrat ad damnum inferendum, sed potius praecise ad gravius damnum impediendum, & commodum Joanni afferendum sic utiliter rem ejus gerendo. Communis.

31 Si autem furi efficaciter parato auferre a Joanne 100. consulat, ut auferat 50. a Petro, de quo non cogitaverat, tenetur resarcire damnum Petro illatum per tale suum consilium, quia licet commodum procuraverit Joanni, fecit tamen cum detrimento Petri, cui tale detrimentum non pervenisset, si ipse sic non consuluisset, adeoque tenetur ad ejus compensationem. Communis.

32 Si furi efficaciter parato furari alicui indeterminato consulat quis, ut furetur Titio, tenetur resarcire damnum Titio illatum per tale consilium, cum sit vera causa, cur hic determinatus damnificetur.

33 Si fur determinatus sit furari vel diviti, vel pauperi, licitum est consulere, ut furetur potius diviti, quam pauperi, non determinando ullum divitem in particulari, quia sic non determinatur voluntas furis ad damnum alicujus, sed tantum avertitur a majori peccato, & damno, cum ceteris paribus majus sit peccatum, & damnum furari pauperi, quam diviti. *Sic Communis Doctorum.*

34 Item si fur determinatus sit furari vel alicui particulari diviti, vel particulari pauperi, v. g. Titio diviti, vel Cajo pauperi, & non possit nisi alterutrum impediri, licet consulere, ut furetur Titio diviti, & non Cajo pauperi, evitando sic majus malum, peccatum, & damnum, Tunc enim sic consulens directe non cooperatur ad damnum inferendum Titio, sed solum furi explicat veritatem aliquam certam, & utilem, scilicet minus peccatum & damnum esse furari ditiori, quam egentiori. *Ita etiam Communis Doctorum.* (*)

Per ly *Consensor* venit omnis ille, qui consentiendo efficaciter influit in alterius damnum; Communis. Hinc consentiens consensu efficaci in damnum alicui inferendum, sine cujus consensu alii non possent, vel non vellent tale damnum inferre, tenetur una cum aliis cooperatoribus ad restitutionem, & compensationem talis injustae damnificationis. Communis.

Consentiens sententiae iniquae, bello injusto, electioni personae indignae, aut minus dignae, si in ipsis requirantur vota, seu suffragia omnium, seu plenitudo votorum, tunc omnes tenentur ad compensationem damni ex consensu, & voto suo in quo fecuti; *in tali enim casu* omnes efficaciter causant illud damnum, & consequenter omnes etiam tenentur ad compensationem. Communis. Si autem 36
non requirantur omnium vota, seu suffragia, sed solum vota, seu suffragia majoris partis, ut passim in similibus currit, tunc postremi consentientes per suum suffragium, postquam sufficiens numerus suffragatus est dictae iniquae sententiae, bello injusto, electioni personae indignae, aut minus dignae, & similibus iniquis,

(*) *Nota Romani Theologi.* Sed in praxi nullo modo hujusmodi consilia sunt danda; sed absterrendi potius perditi homines a quocumque furto.

Responsio Auctoris.

Vere quidem sunt prius absterrendi perditi homines a quocumque furto. Sed quid, si fur, non obstante quocumque terrore sibi incusso remaneat adhuc obstinate determinatus ad furandum vel diviti, vel pauperi, & nequeat ab alterutro averti, ut clare supponit mea conclusio? Nonne consulens in tali casu, majus malum esse pauperi furari, quam diviti, gerit utiliter rem Dei & furis, ipsum furem avertendo a majori malo, & a majori offensa Dei? Tunc enim proprie non consulit damnum & peccatum, sed potius imminutionem peccati, & evitationem majoris damni ad quod fur erat obstinate determinatus, quamvis enim illicitum sit facere malum ut eveniant bona; non est tamen illicitum obstinate determinato ad majus malum consulere minus, cum non possit alterum, seu utrumque impediri. Et hujusmodi consilia tamquam licita absque onere restitutionis admittit etiam Antoine *tract. de Justitia & Jure cap.* 4. *quaest.* 7. §. 2. *resp.* 3. quamvis *ibi* praescindendo a circumstantia divitis & pauperis recte dicat: *At tenetur ad restitutionem, si parato majus damnum inferre Paulo consulat ut minus damnum potius inferat Petro, cui non statuerat inferre.*

quis, & injustis actionibus, non tenentur ad restitutionem, quamvis peccent sic suffragando. Sic Navarrus in Manual. cap. 17. nu. 21. Lessius lib. 2. de Justit. & Jur. cap. 13. dub. 5. num. 23. Cajetanus in Summa verb. Restitutio cap. 1. §. Consensus; Rosignolus de restitutione 1. praenot. 12. sect. 2. num. 2. Sporer tom. 2. tract. 4. cap. 3. num. 13. Petrus a Navarra lib. 3. de restitut. cap. 4. num. 33. & seq. Molina, Vasquez, Layman, & alii passim contra Medinam, Cordubam, & paucos alios: Et ratio est, quia dicti postremi consentientes non fuerunt causa damni, cum jam ante suam suffragationem, & votationem sufficiens, & efficax causa damni fuerit posita.

39 Si vero dicti postremi consentientes cognoscere non possint, sed dubitent, an suo, vel priorum suffragantium voto fuerit causata talis iniqua & injusta laesio, ex quo vota fuerint secreta, tunc probabilius tenentur una cum aliis ad compensationem damni pro rata dubii; Petrus a Navarra lib. 3. de restitut. cap. 4. num. 58. Rosignol. loco cit. num. 4. Sporer loco cit. num. 36. & cum aliis congestis Molina tract. 2. t. 2. disp. 736. num. 6. Lugo disp. 19. sect. 1. num. 22. & alii; Et ratio est, quia ipsi dederunt operam injustae actioni, ex qua consecuta est illa damnificatio, seu laesio, adeoque, si cognosci non possit, an ab ipsis potius, quam ab aliis suffragantibus completa fuerit illa actio prout damnosa, omnibus ad ratam erit imputanda, & consequenter singuli tenebuntur pro rata parte ad compensationem, cum non sit major ratio de uno quam de alio.

40 Item probabilius tenentur ad compensationem, seu restitutionem postremi consentientes, seu suffragantes post majorem partem, si sperent contradicendo posse sua auctoritate, vel gratia a tali iniqua sententia, vel indigna & injusta electione, seu damnosa actione alios revocare, seu removere. Sporer loco cit. num. 31. Navarr. in Manual. cap. 17. num. 21. vers. Ex his sequitur, Lessius citat. lib. 2. cap. 13. dub. 2. num. 24. Rosignol. loco cit. num. 7. Layman 3. lib. tract. 2. cap. 5. num. 6. Henno tom. 2. tract. 1. disp. 4. quaest. 3. resol. 5. & alii plures. Et ratio est, quia in iis, in quibus statur majori parti suffragantium juxta l. Quod major 19. ff. Ad Municipalem, & cap. Cum in cunctis 1. de his, quae fiunt a majori parte Capituli, singuli suffragantes tenentur ex Officio proprio, & ex justitia nihil non moliri, ut feratur justa sententia, aut fiat electio dignioris, & damnum omne, quod praevident, impedire si possint, adeoque si id possint, & non praestent, sed potius per suum suffragium concurrant ad illas actiones, ex quibus damnum consurgit, cum sint causae partiales illius damni, tenentur pro rata parte ad illius compensationem. (*)

Immo aliqui volunt, quod postremi consentientes, si praevideant priores non esse suffragium retractaturos, adeoque indignum esse promovendum, & hujusmodi, non possint suffragari pro indigno, pro iniqua sententia, & hujusmodi, quia, dicunt ipsi, tam postremi suffragantes, quam priores concurrunt ad electionem, seu sententiam iniquam, cum res concludatur, & executioni mandetur non tantum nomine priorum, sed omnium, qui pro illa suffragati sunt. Sic Henno tom. 2. tract. 1. disp. 4. quaest. 3. conclus. 2. Medina Jo. de restitution. quaest. 7. ad quintum, Corduba in Summa quaest. 191. & alii: Plurimi tamen communius defendunt contrarium. 41

Priores ferentes suffragium pro sententia, aut electione iniqua, & hujusmodi peccant graviter, & tenentur ad compensationem, seu resti- 42

* Nota Romani Theologi. Si damnum possint impedire, & non praestent, utique tenentur ad compensationem in solidum, non pro rata solum parte.

Responsio Auctoris.

At mea conclusio, ut ex n. praeced. & seqq. potest colligi, supponit, quod possint solum impedire pro sua parte, & non in totum; si enim singulorum concursu sublato, adhuc fieret totum damnum, singuli non tenebuntur ad totum, sed tantum ad partem, quia singuli non posuerunt nequidem moraliter vim causativam totius damni: solummodo autem singuli tenerentur in solidum ad totum, si singulis non concurrentibus, damnum non poneretur, quia in tali casu, cum singuli potuissent, & debuissent impedire non dando suum concursum, reipsa singuli essent causa moraliter adaequata totius damni, adeoque tunc singuli tenerentur ad totum in solidum.

[illegible] , [illegible] . [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] , [illegible] . [illegible] [illegible] [illegible] , [illegible] [illegible] [illegible] num. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Confessar. , [illegible] de Justit. [illegible] lib. 2. cap. 1?. dub. ?. num. ??. [illegible] lib. ?. de restitut. cap. [illegible] num. ?. [illegible] tract. 2. tom. ?. disput. ???. num. ?. [illegible] num. 6. Lugo disput. ??. num. ??. [illegible] lib. ?. part. 2. num. ??. & ??. cum aliis [illegible], & alii plures. Et ratio est, quia ipsi priores de facto influunt ad damnum [illegible] positum, & quamvis sine suffragio priorum adhuc alii subsequentes concluderent iniquam sententiam, & electionem, & causarent injustam damnificationem : tamen non tollitur, quin ipsi priores, quantum fuit ex se, causam efficacem contulerint iniquæ sententiæ, & electionis, seu injustæ damnificationis, & concurrerint positive ad eam læsionem, & licet sine ipsis id fieret, tamen sine ipsis non est factum.

43 Nolens suffragari in iis circumstantiis, in quibus prævidet defectu sui voti aliquem esse injuste condemnandum, aut indigne promovendum, peccat graviter, & obligatur ad restitutionem, quia cum possit in [illegible] sui voto impedire dictam [illegible] condemnationem, aut indignam [illegible], si ipse suum votum non ferat, [illegible] [illegible], & consentire tali [illegible], aut indigne electioni, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 42. de Regul. [illegible] [illegible] consentire videtur, [illegible] [illegible] & faciunt [illegible] 2. §. ff. [illegible] dicta [illegible] [illegible] [illegible] ille, qui laudan-

44 Per ly [illegible] [illegible], plaudendo, comdo, [illegible] [illegible], generositamembrando [illegible] [illegible], & hujusmodi, vel tem, [illegible] [illegible] injuriam, dedecus, & exaggerando [illegible] & hujusmodi : aut irridendo, [illegible] [illegible] alterius ignaviam, [illegible] pusillanimitatem, & hujusmodi, [illegible] [illegible] alterum efficaciter in[illegible] [illegible] & movet ad actionem injustam, vin[illegible] [illegible], vel quodvis damnum inferendum [illegible] [illegible], quod sine tali palpatione non intulisset. Communis.

45 Hinc colliges Palpans, si efficaciter influat in damnificationem alterius tanquam vera causa [illegible] [illegible], graviter peccat contra Justitiam, & tenetur ad compensationem, seu [illegible] [illegible] [illegible] per [illegible] [illegible] [illegible]. Communis.

Per ly Recursus [illegible] [illegible] ille, qui [illegible] [illegible], [illegible], aut aliunde [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], ex parte [illegible], [illegible], & hujusmodi, ponit [illegible], aut communicationem ac perpetrationem operis injusti, sicque efficaciter ut causa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], aut [illegible] [illegible] non [illegible]. Communis.

Hinc [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] Receptis, vel [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible], peccant graviter contra Justitiam, & tenentur ad restitutionem. Tales enim sunt veræ causæ actionis injustæ, & positive efficaciter cooperantes ad [illegible] injustæ [illegible], & [illegible] non comperpetratum. Communis per text. in l. Qui neque [illegible] [illegible] 7. ff. et receptis [illegible] 3. ibi : Non tantum autem qui [illegible], verum et quoque qui recepit, ex causa [illegible] [illegible] ; quia receptores non [illegible] [illegible], quam aggressores. Et concordat l. Qui [illegible] 48. §. 1. 2. & 3. ff. de furtis : l. [illegible] 14. Cod. de furtis, cap. Si res aliena 1. Caus. 14. quæst. 6. ubi ex verbis Sancti Augustini : sic expresse habetur : Illud vero frequentissime [illegible], [illegible], qui pro homine ad hoc intervenit, ne male ablata restituat, & qui ad se confugientem, quantum conari potest, ad restituendum non compellit, socium esse fraudis, & criminis.

Per ly Participans venit omnis ille, qui 46
participat in injusta damnificatione proximi, sive ratione rei acceptæ, sive ratione injustæ acceptionis. Communis. Participans ratione rei 47
acceptæ est, qui partem furti, seu prædæ recipit, aut consumit, & hic si mala fide recepit sciens rem esse furtivam, tenetur illam, si adhuc existat, vel æquivalentem, si non amplius existat, restituere, quamvis non sit inde factus ditior ; Si autem bona fide recepit existimans recepisse a vero domino, tenetur rem adhuc existentem restituere, & si res amplius non existat, solum id, in quo factus est ditior. Communis. Participans ratione injustæ acceptionis, est qui quocumque auxilio præstito alteri ad damnum inferendum formaliter cooperatur, ut qui ad furtum instrumenta porrigit, scalas defert, claves adulterinas efficit, furem defensionis causa comitatur, excubias agit, portas aperit, aut effringit, prædas, & furta asportat, & hujusmodi ; item Notarius conficiens instrumenta usurarum in gratiam usurarii, vel scribens senten-

tiam

stam aperte iniquam, ex vi cujus facienda sit executio, vel conficiens falsa instrumenta, seu testamenta in gratiam heredum, vel aliorum contra expressam mentem disponentium, seu testantium; Et quilibet istorum, si per actionem injustam, & ab intrinseco malam, concurrerit, tenetur ad restitutionem juxta modum concursus: Sunt enim de facto efficaces cooperatores ad alterius damnificationem. *Communis*.

51 Dicitur autem notanter: *Si per actionem injustam, & ab intrinseco malam, concurrerit*, quia in damnificatione duplex actio intervenire potest. Una scilicet injusta per se, & ab intrinseco mala, ut juvare ad ipsam occisionem, vulnerationem, effractionem, ablationem, vel asportationem rei alienæ, & qui sic participat cum injuste damnificante in actione injusta per se, & ab intrinseco mala, inexcusabiliter peccat, & semper tenetur ad restitu-

52 tionem. *Communis*. Alias per se indifferens, & non ex natura sua intrinseca, sed solum ex iniqua intentione, & applicatione alterius mala, ut scalas ferre, prædam asportare, & hujusmodi, & qui participat in tali actione voluntarie, & libere, peccat, & tenetur ad restitutionem; Si autem participet in tali actione coacte, ut ex gravi metu mortis, mutilationis, atrocis verberationis, aut similis mali, aut ob aliam gravem, & justam causam, liber est a peccato, & ab onere restitutionis, quia actionem de se indifferentem exercere ad bonum finem per se licitum est; talis autem exercet dictam actionem ad bonum finem, scilicet ad vitam propriam conservandam, & supradicta gravia damna evitanda, adeoque &c. *Communis*. (*)

53 Hinc excusantur a peccato, & a debito restitutionis rustici, qui post injustam deprædationem angariantur a militibus, aut prædonibus, ut currus, equos, immo ut se ipsos accommodent ad asportanda spolia; gravi enim metu, & periculo excusati non inferunt dominis formalem injuriam, cum non censeantur in tali casu rationabiliter inviti. Item excusantur a peccato, & a debito restitutionis, qui metu mortis, aut alterius gravis mali coacti præbent furibus claves, vel instrumenta ad effringendas fores, vel areas, & hujusmodi; Tales enim actiones de se sunt indifferentes, & ex sola furum malitia alium damnificant. Item excusantur a peccato, & a debito restitutionis Christiani captivi, qui metu mortis remigare, arma, & sarcinas asportare, propugnacula extruere coguntur pro Turcis contra Christianos. Tales enim actiones sunt de se indifferentes, & ex sola Turcarum malitia ad Christianorum damnificationem ordinantur; Non excusarentur tamen dicti Christiani etiam metu mortis, si bellica tormenta contra Christianos exploderent, sagittas emitterent, ipsosque occiderent, quia istæ, & similes actiones sunt per se, & ab intrinseco malæ propter belli injustitiam, unde nullo fine possunt excusari. *Communis*.

Quid dicendum de Officialibus bellicis, & militibus, qui injuste concurrunt, & cooperantur sive mandato, consilio, consensu, conniventia, aut etiam non obstando ad injustas Civitatum, & Oppidorum expoliationes, segetum, & vinearum devastationes, injustas exactiones, & hujusmodi? Vide verb. *Bellum art. 3. per totum*. 54

Per ly *Mutus* venit omnis ille, qui cum posset, & deberet loqui contradicendo, dissuadendo, prohibendo, clamando ante damnum factum ad illud impediendum, tamen non loquitur, non clamat, non contradicit, non scribit, non prohibet. *Communis*. 55

Per ly *Non obstans* venit omnis ille, qui cum possit, & debeat ipso facto damnum impedire, tamen non impedit, non defendit, non repellit, aut alia actione non avertit malum, cum de facto infertur. *Communis*. 56

Per ly *Non manifestans* venit omnis ille, qui post damnum jam illatum, non denunciat, seu non revelat damnificantem, vel locum, in quo reposita est res ablata. *Communis*. 57

Mutus,

(*) *Notæ Romani Theologi*. Licet non peccet, non sequitur semper, non teneri eum ad restituendum; nam si quis auferat rem quam suam esse existimet, non peccat, sed restituere eam debet, cum alterius esse deprehendit.

Responsio Auctoris.

Sed hic nihil contra meum assertum; nedum enim mihi, sed & lippis & tonsoribus notum est, quod si quis auferat rem, quam suam esse existimet, non peccat, sed restituere debet, cum alterius eam esse deprehendit.

58 Mutus, non obstans, non manifestans, si ex Justitia, scilicet, ex Officio, vel contractu obligati sint impedire damnum alterius, & non impediunt, cum possunt, tenentur ad damni secuti compensationem, seu restitutionem; Secus autem si obligati sint solum ex Caritate. *Communis*. Et ratio est clara, quia obligatio restituendi oritur solum ex violatione Justitiae, & non ex violatione Caritatis; ergo solum illi tenentur ad restitutionem, qui cum possunt, non impediunt alterius damnum, quod tenentur impedire ex Justitia, & non illi, qui illud impedire tenentur tantum ex Caritate.

59 Obligari ex Justitia ad impediendum alterius damnum excusantur a gravi culpa, & ab obligatione restitutionis, si non impediant propter periculum gravis damni proprii majoris, aut aequalis, uti est jactura gravis rei familiaris, famae, vel honoris, & praesertim vitae, Scot. *in 4. dist.* 15. *q.* 4. *verso Illo de quarto*, Covarr. *ad Regul. Peccatum* 2. *part. n.* 5. §. 3. Adrianus *in 4. de restit. in communi*, §. *Concurrentibus*; Navarr. *in Manual. c.* 17. *n.* 18. *& nu.* 135. S. Antoninus *secund. part. tit.* 1. *c.* 12. §. 7. Angelus verb. *Furtum* §. 26. Tambur. *lib.* 8. *tr.* 4. *c.* 2. §. 6. *n.* 6. Molina *loc. cit. disp.* 735. *num.* 1. Sporer *loc. cit. n.* 5. Rosign. *loc. cit. n.* 6. Henno *loc. cit. q.* 5. *conclus.* 1. *circa fin. resol.* 1. & alii passim; Et ratio est, quia ordinarie non assumuntur haec Officia, nec ineuntur haec pacta impediendi aliorum damna cum tanto onere, & periculo damni proprii majoris, vel aequalis; Nisi quid amplius speciale pactum expostulat, ut in milite tempore belli, & Parocho tempore pestis, vel subversionis suarum ovium. Unde recte docet Scotus *cit. distinct.* 15. *q.* 2. quod ad restitutionis onus tria requiruntur. I. quod possit quis damnum alterius impedire sine gravi vitae, & honoris, aut rei familiaris nocumento. II. quod debeat impedire. III. quod ex Justitia.

60 Obligati ad impediendum alterius damnum solum ex Caritate non tenentur ad restitutionem, etiamsi non impediant ex dolo, vel malitia, odio, seu vindicta; S. Antoninus 2. *part. tit.* 1. *cap.* 32. §. 13. Navarrus *c.* 17. *num.* 18. *& num.* 136. Medina Jo. *de restit. quaest.* 9. *vers. Primus modus*, Petrus a Navarra *lib.* 3. *de restit. cap.* 4. *num.* 131. Bartholom. Medina *in sua Instit. lib.* 1. *cap.* 14. §. 21. Sporer *loc. cit. num.* 52. Rosignol. *loc. cit. num.* 6. & alii. Et ratio est clara, quia odium non est causa restitutionis, sed injustitia commissa: In tali autem casu nulla est injustitia commissa, quia nulla fuit obligatio impediendi damnum ex Justitia, sed solum ex Caritate, ut expresse loquitur conclusio, adeoque &c.

Nec valet objicere textus Canonicos *in cap. Pasce* 21. *dist.* 86. ibi: *Pasce fame morientem; quisquis enim pascendo hominem servare poteras, si non pavisti, occidisti*; *cap. Non inferenda* 7. *caus.* 23. *q.* 3. ibi: *Qui enim non repellit a socio, si potest, tam est in vitio, quam ille, qui facit*; *c. Sicut dignum* §. *Illi etiam*, *de Homicidio*, ibi: *Qui potuit hominem liberare a morte, & non liberavit, eum occidit*. 61

Non valet, inquam, quia relati, & alii similes textus Canonici intelligendi sunt quantum ad aequalitatem culpae, non vero quoad obligationem restituendi, nisi respectu personarum, quae ex Justitia tenebantur, ejusmodi mala avertere, & impedire; Personae autem, quae ad id tenentur solum ex Caritate, quamvis id omittentes graviter peccent contra caritatem, non tenentur tamen ad ullam restitutionem, cum non peccent contra Justitiam. 62

Principes, Magistratus, Gubernatores, Praetores, ac Duces belli, si non impediant damna subditorum, tenentur ad restitutionem omnium damnorum sua culpa, & negligentia secutorum. *Communis*; Ipsi enim obligantur lege Justitiae commutativae ad impedienda damna subditorum, cum stipendia, & reditus recipiant ad hunc effectum tamquam conducti a Republica; Unde si non impediant damna, quae possunt, & debent, non solum violant legem Caritatis, sed etiam legem rigorosae Justitiae, adeoque tenentur ad restitutionem. Vide verb. *Bellum art.* 2. *&* 3. 63

Item ad restitutionem tenentur Tutores, Curatores, Administratores bonorum non impedientes damna Pupillis, Minorennibus, Ecclesiis &c. provenientia. *Communis*; Ipsi enim ad id tenentur ratione sui Officii, eo quod a potestate publica, aut consuetudine sic communiter recepta illud onus eorum Officio sit annexum. 64

Item ad restitutionem tenentur Advocati, & Procuratores non impedientes damna suis Clientibus obvenientia. *Communis*; ipsi enim ex vi proprii muneris tenentur suorum Clientum detrimenta impedire, quantum possunt, cum ad id sint conducti, & mercedem, seu stipendia recipiant. Vide verb. *Advocatus*. 65

Item ad restitutionem tenentur Assessores, Canonici, Electores, Consiliarii, qui vel tacendo, vel se absentando, cum possint, non impediunt iniquam Constitutionem, injustam & indignam electionem, & hujusmodi. *Communis*. 66

munis. Ad id enim tenentur isti ratione proprii muneris. Vide dicta *supra n.* 43.

67 Item ad restitutionem tenentur famuli, domestici, seu ancillæ, quibus cura, seu custodia specialis domus, aut rei familiaris commissa est, si non impediant furta, aliaque damna, quæ Dominis inferuntur, sive ab extraneis, sive a conservis, vel condomesticis. *Communis*. Ipsi enim ex suo Officio, adeoque ex Justitia tenentur, quantum possunt, talia damna impedire, cum ad id sint conducti, adeoque si non impediant, tenentur ad restitutionem. Vide verb. *Famuli*.

68 Alii famuli, seu ancillæ, quibus ejusmodi specialis cura non est demandata, tenentur probabilius ad restitutionem, si non impediant damna, quæ dominis inferuntur ab extraneis. Lugo *disp.* 19. *sect.* 2. *nu.* 106. Rosignol. *loc. citat. num.* 17. La Croix *lib.* 3. *part.* 3. *num.* 46. cum Navarr. & aliis ibi citatis, Sporer *loc. citat. numer.* 57. cum Petro a Navarra, Lessio, & aliis ibi citatis; Henno *loco citat. qu.* 5. *conclus.* 2. *resol.* 4. & alii plures contra Molinam, Azorium, Bonacinam, Rebell. & alios; Et ratio nostra est, quia eo ipso, quod in famulatum recipiuntur, censentur obligari ad res Dominorum ab injuriis extraneorum defendendas, & custodiendas, cum sint mercede conducti ad commodum, & utile eorumdem Dominorum, adeoque obligantur ad restitutionem, si cum possint eorum damna impedire, culpabiliter non impediant.

69 Non tenentur tamen dicti famuli, seu ancillæ ad restitutionem, si non impediant damna, quæ Dominis inferuntur a conservis, vel condomesticis. *Communis*; Isti enim cum certa mercede conducuntur a Dominis ad suum famulatum, non censentur se obligare ad custodiendas res Dominorum contra alios conservos, & condomesticos, nisi hæc specialis custodia sit eis demandata, & conventa. Cum enim omnes in eadem Domo cohabitent, nimis difficile est, quod unus servus variis aliis curis distractus possit aliorum conservorum furta præcavere; Unde a prudentibus Dominis solet unus ex famulis sibi benevisus ad hoc munus custodiæ specialiter deputari, qui ex dictis *supra num.* 67. tenetur ad restitutionem damnorum sua negligentia Domino illatorum, sive ab extraneis, sive a conservis, seu condomesticis.

Custodes conducti ad impediendam venationem, piscationem, lignationem, agrorum, & vinearum damnificationem, Gabellarum defraudationem, & hujusmodi, si non impedierint, vel manifestaverint, tenentur ad compensationem damnorum inde directe secutorum. *Communis*; Isti enim sunt ad id conducti, unde si in hoc suo munere, ad quod ex Justitia obligantur, deficiant, tenentur ad compensationem damnorum suo culpabili defectu Dominis illatorum. 70

Non tenentur tamen dicti Custodes ad restituendas pœnas, seu mulctas, quas Domini accepissent a delinquentibus, si ipsi Custodes eos accusassent, seu denunciassent; Talium enim Custodum Officium non est locupletare Dominos ex lucro pœnarum, seu mulctarum, sed solum defendere, custodire, & servare indemnes res suæ custodiæ commissas, cum initus suus contractus non extendatur ad mulctas procurandas, sed solum ad custodiendas, & indemnes servandas res sibi creditas; Lessius *lib.* 2. *de Justit. & Jure cap.* 13. *dub.* 10. *num.* 73. Navarrus *cap.* 25. *num.* 34. Lugo *disp.* 37. *num.* 102. Silvester verb. *Restitutio* 3. *quæst.* 5. *dub.* 7. Tamburin. *lib.* 8. *tract.* 4. *cap.* 2. §. 6. *num.* 12. Rosignol. *loc. citat. num.* 15. Henno *loc. cit. qu.* 4. *conclus.* 2. La Croix *loc. cit. num.* 48. Sporer *loc. cit. num.* 58. aliisque citatis, Diana *part.* 3. *tract.* 6. *resol.* 64. & alii contra Petrum a Navarra, Joannem Medinam, Bartholomæum Medinam, Salonium, & alios. 71

Si fur donet alicui partem rei furtivæ ad hoc, ut taceat, tenetur illam Domino restituere, quia non erat furis, sed ejus, cui furatus est. *Communis*. Si autem fur donet ipsi aliquid de suo, non tenetur restituere illi, cui furatus est, quia sine injustitia potuit tacere, ut supponitur, nec tenetur restituere furi, quia turpe lucrum post opus impletum potest retineri, ut recte docet S. Thomas 2. 2. *q.* 62. *art.* 5. *ad* 2. & Communis aliorum. (*) 72

Con-

(*) *Notæ Romani Theologi*. Dummodo tamen is tacendo non sit causa influens in furtum.

Responsio Auctoris.

At satis ego *ibi* demonstro, quod is tacendo non sit causa influens in furtum, dum dico expres-

74 Confessarius ex ignorantia crassa, seu ex malitia positive deobligans pœnitentem a restitutione quando tenetur, vel ipsum obligans quando non tenetur, positive suadens, seu docens aliquem contractum esse justum, quando revera est injustus, & usurarius, tenetur omnino ad compensationem damni secuti tertio. *Communis*; In tali enim casu Confessarius positive fuit causa efficax, & injusta dicti damni, adeoque tenetur ipsum compensare, & reparare. Vide dicta *supra n.* 25.

75 Confessarius non positive deobligans pœnitentem a restitutione, sed solum negative in quantum ex negligentia, sive ignorantia crassa, verecundia vel metu taceat, nec injungit pœnitenti restitutionem faciendam, ad nullam obligatur restitutionem; Confessarius enim ex Justitia erga tertium non tenetur admonere, aut positive impedire ejus damnum, sed ad summum ex Caritate; (*) Læsio autem solius Caritatis non obligat ad restitutionem, adeoque &c. Ita Sporer *l. c. n.* 62. cum Valentia, Lessio, Sa, Fabro, Tannero, Layman ibi citatis, La Croix *l.* 6. *part.* 2. *num.* 1781. cum Suarez, Valentia, Azor. Sanchez, Filliuc. Rebell. Coninch. Malder. Bonacina, Arriaga, Aversa, Busemb. Lugo, Diana ici citatis, & alii plures apud Moyam *t.* 3. *d.* 7. *q.* 4. contra Navarrum, Angelum, Rosellam, Molinam, Gabr. Silv. Moyam, & alios volentes Confessarium adhuc in tali casu teneri restituere, & consentit Lessius *l.* 2. *c.* 13. *num.* 77. & Rosignol. *l. c. num.* 18. *& seq.* si Confessarius sit Parochus, quia, dicunt ipsi, ex Officio tenetur Parochus suos Parochianos pœnitentes ex tali obligatione admonere, & sic tacendo æquivalenter dicit non teneri restituere, quod maxime valet, si ex malitia studiose ideo taceat, ne pœnitens obligationem sciat, & restituat, quia in hoc casu alter habet Jus, ne per talem dolum fraudetur. (**) Qua 76
studiosa malitia, & dolo interveniente nec ego ab hac sententia auderem recedere, quia fraus, & dolus, & malitia nemini debent patrocinium impertiri; *c. Ex litteris* 2. *de dolo*, & *contumac. c. Sedes* 15. *& c. Ex tenore* 16. *de Clericis non residentibus*; *l. In fundo*, *ff. De rei vind. l. Cum hi*, *ff. de transact. l. Si Legatarius*, *Cod. De Legatis*, cum similibus, quamvis Sporer *loc. cit.* cum aliis excuset eum ab onere restitutionis, etiamsi ex malitia non moneat pœnitentem de tali obligatione restituendi.

Confessarius, qui bona fide, & absque culpa deobligat pœnitentem a restitutione, cum ad eam tenetur; vel obligat, quando ad eam non tenetur, per se loquendo non tenetur compensare damna causata, quia ubi culpa non 77

expresse: *quia sine justitia potuit tacere*; si enim is tacendo esset causa influens in furtum, jam non posset tacere sine injustitia.

(*) Assumpto onere audiendi confessiones, videtur teneri ex officio, ac proinde ex justitia.

Responsio Auctoris.

Ast advertendum, quod onus assumptum audiendi confessiones a simplici Confessario, est solum assumptum ex caritate, & non ex justitia; duplex enim discrimen intercedere onus a Confessario Parocho assumptum inter & onus assumptum a Confessario simplici. Illud Parochi obligat ex justitia, quia a parochianis accipit ad id tamquam ex contractu decimas & stipendia, seu præbendam parochialem, ob quæ ipse Parochus tenetur parochianos instruere ex justitia. Simplex autem Confessarius, cum nullum recipiat stipendium, nec ullum inierit ad id contractum cum pœnitentibus, tenetur solum illos instruere ex caritate, propter quam solummodo munus Confessarii libere quando voluerit a se exercendum sine ullo onere assumpsit; adeoque, cum nullimode violet in hoc casu justitiam, ad nullam tenetur restitutionem. Sic etiam ultra *ibi* a me allegatos tenet celeberrimus P. Antoine *de Pœnit. art.* 4. *q.* 3. Videatur etiam ad rem toties laudatus Alphonsus de Liguori *c.* 13. *punct.* 6. *num.* 123.

(**) Si ex officio, tenetur etiam restituere, licet non ex malitia, quia deficeret in officio.

Responsio Auctoris.

Ast recurrit præcedens responsio. Tenetur quidem ad restitutionem, si deficiat in officio, ut Parochus, assumpto ex justitia, sed non si deficiat ut simplex Confessarius in officio assumpto ex mera caritate.

non est, neque debet esse pœna, text. expresso *in cap. Cognoscentes* 2. *de Constitutionibus*, ibi: *Res, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit*; Cognito tamen errore, & comperta veritate tenetur ex Justitia admonere pœnitentem, La Croix *l.* 3. *part.* 2. *n.* 362. *& lib.* 6. *part.* 2. *n.* 1780. Arragonius, Salonius ibi citati, & alii.

78 Testis a Judice vocatus, & interrogatus de damno ab altero illato, si scienter falsum testimonium dicat cum damno innocentis, tenetur ad compensationem damni ipsi causati. *Communissima*; Talis enim falsum dicendo cum damno tertii peccat contra Justitiam, adeoque onus restitutionis incurrit.

79 Si autem testis a Judice vocatus, & interrogatus, fuga, silentio, vel tergiversatione declinet, dissimulet, veritatem celet, non obligatur ad compensationem damni ex intermissione sui testimonii parti innocenti, vel læsæ, vel nocenti secuti. Sic ex communi docet Molina *loco cit. disp.* 739. *num.* 6. Lessius *loc. cit. cap.* 30. *dub.* 8. *num.* 57. *& seq.* aliisque citatis Layman *libr.* 3. *de Justitia tract.* 3. *cap.* 5. *num.* 7. *in fine*, Rosignol. *loc. cit. num.* 21. *& seq.* Sporer *loc. cit. num.* 61. & alii passim; Et ratio est, quia in tali casu testis dissimulans, vel tacens veritatem non peccat contra Justitiam commutativam, cum pars læsa, vel innocens nullum habeat Jus cogendi ipsum ad exprimendam veritatem, sed solum peccat contra Caritatem erga innocentem, contra Obedientiam, contra Superiorem, vel Iudicem vocantem, & interrogantem, & ad summum contra Justitiam legalem, contra Communitatem, quod nullam inducit obligationem restituendi, cum talis obligatio oriatur solum ex violatione Justitiæ commutativæ, ut dictum est *supra n.* 3. (*)

80 An ficti pauperes teneantur restituere eleemosynas acceptas? Vid. verb. *Eleemosyna*.

An, & quomodo adulteri teneantur restituere dama causata ob sua adulteria? Vide verb. *Adulterium art.* 5. 81

An, & quomodo stupratores teneantur ad restitutionem pro stupro? Vide verb. *Struprum*, *Stuprator*. 82

An parentes exponentes filios suos, sive legitimos, sive illegitimos in Hospitali, vel alio loco ad id deputato, vel in locis, ubi aluntur expensis Reipublicæ, seu Communitatis, vel ad ostium alterius, teneantur ad restitutionem expensarum pro ipsis factarum? Vide verb. *Parentes a n.* 23. *ad* 31. 83

An inveniens infantem ante ostium suum, & illum ponens ante ostium alterius teneatur ad restitutionem expensarum inde factarum? Vide d. verb. *Parentes n.* 32. 84

An, & quomodo Emptores, & Venditores teneantur ad restitutionem? Vide verb. *Emptio*, *Venditio per tot.* & signanter *artic.* 2. 3. *&* 5. 85

An, & quando possessor bonæ, & malæ fidei teneatur ad restitutionem? Vide verb. *Possessor bonæ*, *& malæ fidei*. 86

An, & quando defraudantes Gabellas teneantur ad restitutionem? Vide verb. *Gabella*. 87

An, & quando pascentes animalia in alienis pascuis, vel lignantes in alienis Silvis, seu nemoribus teneantur ad restitutionem? Vide verb. *Pascua*. 88

An, & quando impediens aliquem a consecutione boni teneatur ad restitutionem? Vide verb. *Impediens*. 89

An, & quando fur ob furta minuta, & alia gravia teneatur ad restitutionem? Vide verb. *Fur*. 90

An, res inventæ, vel derelictæ restitui debeant, & quibus? Vide verb. *Dominium artic.* 3. 91

An, & quomodo Beneficiati teneantur ad resti- 92

(*) *Notæ Romani Theologi*. Quoties est legitime inductus, videtur obligari.

Responsio Auctoris.

Nequaquam, idque propter solidam rationem *ibi* a me adductam, cum talis testis in dicto casu non violet justitiam, ex cujus solius violatione oritur obligatio restitutionis. Ipse enim testis legitime inductus, non comparendo non constituitur injustus, sed solum inobediens vel contumax, nec citatio illa imponit obligationem justitiæ ad comparendum, sed dumtaxat obedientiæ; ex violatione autem obedientiæ præcise, quando non est aliunde obligatio justitiæ, nemo tenetur ad restitutionem, cujus obligatio oritur solum ex violatione justitiæ. Videatur inter alios ad rem celeberrimus Rosignolus *de restit. n.* 1. *prænot.* 12. *sect.* 7. *num.* 21. & sequentibus, ubi id efficaciter probat, & solvit omnes objectiones.

restitutionem fructuum ob non recitationem Divini Officii ? Vide verb. *Officium Divinum*.

93 An, & quando Canonici teneantur ad restitutionem fructuum ob non residentiam ? Vide verb. *Canonicus art.* 5.

94 An, & quomodo facienda sit restitutio pro fama ablata ? Vide verb. *Detractio*.

95 Alia ad rem. Vide verb. *Bellum art.* 2. *&* 3. verb. *Bona art.* 4. verb. *Culpa*, verb. *Damnificatio*.

ARTICULUS II.

Quoad ea, quæ concernunt restitutionem pro homicidio, vel percussione, seu mutilatione.

1 INjustus, & voluntarius homicida, percussor vel mutilator tenentur restituere omnia damna temporalia inde secuta. *Communis*. Qui enim causam damni dat, damnum dedisse censetur, *cap. Si culpa 9. de injuriis, & damno, l. Qui occidit. 30. §. 3. ff. Ad legem Aquiliam*.

2 Hinc injustus, & voluntarius homicida, percussor, vel mutilator tenetur restituere omnes expensas rationabiliter factas ab occiso non statim mortuo, percusso vel mutilato pro cibis extraordinariis, pro Medicis, & medicinis, pro linteaminibus, & aliis in curatione necessariis, deductis tamen iis, quæ ipse, si sanus esset, insumpturus fuisset in suo victu ordinario. *Communis* per textum *in §. 1. Institut. de obligationibus, quæ quasi ex delicto nascuntur, & in l. Cum liberi 7. ff. De his qui effuderint, vel dejecerint; cap. Si rixati 1. De injuriis & damno dato*.

3 Item restituere debet lucrum cessans, & damnum emergens ratione occisionis, vulnerationis, aut mutilationis, ut si interfectus haberet Officium proficuum, Beneficium, censum vitalitium, & hujusmodi, si vulneratus vel mutilatus esset opifex, sutor, sartor, & hujusmodi & pendente curatione, seu stante mutilatione, ver. gr. manus, aut pedis, esset inutilis ad consueta sua opera & lucra pro se, & sua familia sustentanda. *Communis*, per text. *in cit. §. 1. Institut. de obligationibus, quæ quasi ex delicto nascuntur, & in cit. leg. Cum liberi 7. ff. de his, qui effuderint, vel dejecerint, cap. Si rixati 1. de injuriis, & damno dato*.

4 Item restituere debet damna omnia realia simul per accidens illata in bonis fortunæ, vel honoris, ut si latro hominem, vel ejus domum spoliasset, graviter diffamasset, si ejus domum effregisset, aliave damna intulisset, ad hoc ut eum occidere, vulnerare, seu mutilare posset. *Communis*.

Restituendæ tamen non sunt expensæ factæ pro funere occisi, quia tales expensæ aliquando faciendæ essent, cum aliquando deberet ille mori; Excipe tamen, nisi ratione necis illatæ, v. g. extra patriam in loco alieno majores sumptus fieri oportuisset, tunc enim restituendum erit pro excessu. *Communis* contra Navarrum *in Manuali cap. 15. num. 22.* ubi nimis rigide dicit esse restituendas expensas moderatas juxta defuncti qualitatem, quia earum etiam fuit causa occisor. 5

An autem pro vita, membro, cicatrice sit aliqua facienda restitutio ? Variant Doctores. Glossa enim *in cap. Si rixati 1. de injuriis, & damno dato*, Lessius *lib. 2. cap. 9. dub. 23.* Vasquez *de restitutione cap. 2. §. 3. dub. 6.* Navar. *in Manual. cap. 24. num. 22.* Layman *lib. 3. tract. 3. part. 4. c. 6. n. 2.* Felix Potestas *tom. 1. part. 2. num. 2103.* Sporer *loco cit. num. 221.* La Croix *lib. 3. part. 2. num. 299.* cum 44. aliis Auctoribus ibi relatis, Lugo *tom. 1. disp. 4. sect. 1. nu. 5.* & ipso teste Recentiores communiter tenent de rigore Justitiæ commutativæ nullam faciendam esse restitutionem præcise pro vita, membro, vel cicatrice relicta, cum nunquam sit obligatio restituendi in bono diversi generis. Notum est enim, quatuor esse genera, seu ordines bonorum. In primo genere sunt bona Animæ sive spiritualia. In secundo sunt bona vitæ, & membrorum. In tertio sunt bona famæ, & honoris. Et in quarto sunt bona externa, & temporalia fortunarum. 6

Unde pro hac sententia affertur inter alias hæc ratio a priori, quia Justitia commutativa habet pro objecto formali æqualitatem; respicit enim essentialiter æqualitatem inter Jus, & Jus, inter datum, & acceptum; quare ubi hæc æqualitas poni non potest, cessat tota obligatio Justitiæ commutativæ, & restitutionis. Hæc autem æqualitas nequit poni inter bona diversi generis, & ordinis, sive superioris, sive inferioris, cum solum bona ejusdem generis, & ordinis, secundum æqualitatem inter se commensurari possint, adeoque præcise pro vita corporali, vel membro abscisso nulla fieri debet de rigore Justitiæ commutativæ restitutio, neque per bona spiritualia, cum hæc sint diversi generis, & altioris ordinis quam vita corporalis; neque per bona temporalia 7

cum

cum hæc sint longe inferioris ordinis, quam ipsa vita, & integritas corporalis, quæ nullo pretio temporali est æstimabilis, textu expresso *in l. Prætor* 1. §. 5. *ff. de his, qui effuderint, vel dejecerint*, ibi: *In homine libero nulla corporis æstimatio fieri potest*, & *l. Cum liberi* 7. *ff. eod.* ibi: *Liberum corpus nullam recipit æstimationem*. Et concordant *l. Ex hac lege* 3. *ff. Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur*, *l. Qua actione* 7. & *l. Liber homo* 13. *ff. Ad Legem Aquiliam*, cum similibus, in quibus omnibus aperte supponitur præcise pro vita, aut membro hominis liberi non esse aliquid restituendum. Quod, & clare indicat Sacra Scriptura *Exodi* 21. *num.* 19. ubi dicitur: Percussorem fore innocentem, idest liberum, si percussus non moriatur; dummodo operas solvat, ac expensas in Medicos restituat, ibi: *Si rixati fuerint viri, & percusserit alter proximum suum lapide, vel pugno, & ille mortuus non fuerit, sed jacuerit in lectulo, si surrexerit, & ambulaverit foris super baculum suum, innocens erit, qui percusserit, ita tamen ut operas ejus, & impensas in Medicos restituat*. Sic autem absolute non pronunciaretur liber, si de Jure, & in conscientia, ad quam dirigendam potissimum est Sacra Scriptura, teneretur etiam dare aliquid pro vulnere, vel mutilatione, & concordat text. *in cap. Si rixati* 1. *de injuriis, & damno dato* per eadem fere verba, ibi: *Si rixati fuerint homines, & percusserit alter proximum suum lapide, vel pugno, & ille mortuus non fuerit, si jacuerit in lecto, qui percusserit, operas ejus, & impensas in Medicos restituat*, ubi cum nulla mentio fiat de restitutione pro vulnere, sed pro solis operis, & expensis, significatur non esse talem obligationem. Et hanc sententiam ad longum inter alios defendunt, solvendo etiam contraria, Lugo *loc. cit. a num.* 5. & La Croix *loco citat. a num.* 299. ibi videndi.

8 Alii autem, & signanter S. Thomas 2. 2. *quæst.* 62. *art.* 2. *ad* 1. Scotus *in* 4. *dist.* 15. *quæst.* 3. *numer.* 6. Reiffenstuel *Theol. moral. tract.* 9. *dist.* 3. *quæst.* 4. *num.* 54. Cajetanus, Gabriel, Adrian. Major. Angelus, Sotus, Azorius, Beja, Molina, Aloza, Tannerus apud La Croix *loc. cit. nu.* 299. Silvester, Mercado, Armilla, Arragon. Corduba, Ludovicus Lopez, Covarruv. & Victoria apud Card. de Lugo *l. c. n.* 4. & alii apud ipsos, docent, etiam pro vita, membro, vel cicatrice relicta aliquam esse faciendam restitutionem, quamvis in diverso genere, & ordine bonorum, quam sententiam vere probabilem dicunt etiam Sporer *loco citat. num.* 220. La Croix *loc. citat. num.* 299. & alii plures ex citatis pro contraria opinione.

Et ratio hujus sententiæ inter alias est, quia cum non potest reddi æquivalens, debet reddi quod possibile est, ut recte dicit S. Thomas 2. 2. *q.* 61. *art.* 2. *ad* 1. ibi: *In quibus non potest recompensari æquivalens, sufficit, quod ibi recompensetur quod possibile est .... & ideo quando id, quod est ablatum, non est restituibile per aliquod æquale, debet fieri recompensatio, qualis possibilis est, puta cum aliquis alicui abstulit membrum, debet ei recompensare, vel in pecunia, vel in aliquo honore, considerata conditione utriusque personæ secundum arbitrium boni viri*. Et idem habet *in* 4. *dist.* 15. *q.* 1. *art.* 5. *qu.* 2. *ad* 2. Juxta enim communem scitum impossibilitas excusat a tanto, non autem a toto, nisi totum sit impossibile; Unde qui debet centum, & non potest dare centum, potest autem dare quinquaginta, certe tenetur ad quinquaginta; adeoque licet interfecto non possit pro vita sua reddi æquivalens in eodem genere, & ordine, cum id possit solus Deus, qui occidit, & vivere facit, debet ei reddi in id quod est possibile, quamvis in diverso genere, & ordine, maxime aliquid, quod ei utile, vel gratum sit, ut Sacrificia, preces, eleemosynæ, aliaque suffragia, & consequenter homicida obligatur eo casu ex Justitia saltem ad talem restitutionem spiritualem, in quantum in iis potest esse compensatio in commodum occisi. 9

Tum quia occidens bovem, equum, aut canem alienum, ultra peccatum commissum, tenetur ex Justitia etiam ad restitutionem, ut fatentur omnes, & tamen bona fortunæ sunt longe inferioris ordinis, quam ipsa vita corporalis; ergo multo magis obligatur ad restitutionem qui occidit, vel mutilavit hominem, cum vita, & integritas corporalis hominis sint bona altioris ordinis; alias melioris esset conditionis occidens, vel mutilans hominem, quam occidens, vel mutilans bovem, vel equum, seu canem, cum hic teneatur ad restitutionem, & non teneretur ille. Unde recte dicit Scotus *in* 4. *dist.* 15. *qu.* 3. *nu.* 6. *Qui nec tantam restitutionem velit facere, non potest omnino esse immunis a restitutione, sicut quidam fatui faciunt, qui absolvunt homicidas non ei ostendentes restitutionem necessario incumbentem, quasi facilius possit transire homicida, quam (ut dicam) Canicida, vel bovicida, quia si quis occidisset bovem proximi sui, vel canem, non absolveretur sine restitutione; te-* 10

neatur

netur ergo ad restitutionem spiritualem æquivalentem vitæ, quam abstulit, sicut potest esse æquivalentia in talibus. Et Scotum videntur sequi S. Antoninus 2. *part. Summæ Theolog. tit.* 2. *cap.* 2. ibi: *Quantum ad secundum, scilicet de mutilatione, dicit Scotus, quod pro hujusmodi non est statuta pœna in Ecclesia, vel pecuniaria*, & S. Bernardinus Senensis *Serm.* 36. *in feria* 3. *post Dominicam* 4. *Quadragesimæ art.* 2. *cap.* 2. ibi: *Talis mutilans (secundum Scotum) obligatur..· ad satisfactionem afflictionis illius mutilati; quæ sibi perpetua est, cum vivere sine oculis, aut sine manu triste sit, & maxima pœna; Propterea tenetur ei ad alia superimpendenda, ex quibus onera, & tristitias, quas ex tali læsione incurrit, consolabilius, atque levius ferre possit*.

11 Et ad hæc faciunt textus in Sacra Scriptura, *Exodi* 21. *num.* 22. ibi: *Si rixati fuerint viri, & percusserit quis mulierem prægnantem, & abortivum quidem fecerit, sed ipsa vixerit, subjacebit damno, quantum maritus mulieris expetierit, & arbitri judicaverint*, ex quibus verbis patet, quod pro vita prolis occisæ debet fieri compensatio pecuniæ. Item *ibidem num.* 26. *Si percusserit quispiam oculum servi sui, aut ancillæ, & luscos fecerit, dimittet eos liberos pro oculo, quem eruit*, ibi enim statuitur, usum oculi eruti esse libertate compensandum. Concordat etiam textus in Jure Civili, *l. Prætor eis, ff. de his, qui effuderint*, §. 5. ibi: *Cum liber homo periit, damni æstimatio non fit in duplum, quia in homine libero nulla corporis æstimatio fieri potest, sed quinquaginta aureorum condemnatio fit*; ubi, ut sonant allata verba, homicida propter homicidium condemnatur ad dictam pecuniæ summam solvendam, *l. Prætor edixit* 7. *de injuriis* §. 6. ibi: *Posse hodie de omni injuria, sed & de atroci civiliter agi, Imperator rescripsit*, ex quo textu patet dari actionem Civilem ad compensandam pecuniis injuriam acceptam. Item *Instit. de obligationibus, quæ quasi ex delicto nascuntur* §. 1. ibi: *Ob hominem vero liberum occisum quinquaginta aureorum pœna constituitur*, ubi stat clarum, homicidam propter vitam homini injuste ablatam condemnari ad solvendam quinquaginta aureorum pecuniariam summam. Unde plures Doctores ex citatis pro contraria opinione pro damno vitæ, mutilationis, seu cicatricis, ac pro injuria deberi satisfactionem quamdam signis doloris, & petitione veniæ, & interdum adesse obligationem ad aliquam pecuniariam satisfactionem, præsertim si heredes occisi sint pauperes, aut pauperes sint ipsi mutilati, seu percussi.

Ad citatos tamen textus tum Sacræ Scripturæ, tum Juris Civilis respondere solent 12
Patroni contrariæ sententiæ, quod illæ leges sunt pœnales, quibus juste potuit imponi occisori, mutilatori, aut percussori mulcta illa in pœnam homicidii, mutilationis, aut percussionis, & sic pro occisione, mutilatione, aut percussione, etiam præscindendo a damno, potest a Judice per Justitiam vindicativam imponi pœna dandi pecunias, quas dando satisfiet, non Juri, quod ratione damni illati habebat occisus, mutilatus, aut percussus, sed Juri novo per sententiam Judicis acquisito: Certum enim est, quod per Justitiam vindicativam posse a Judice imponi, ut quis pro injuria circa bonum unius generis, seu ordinis, teneatur præstare aliquid in bonis alterius generis, seu ordinis, faciendo ut læsus acquirat Jus ad hoc bonum alterius generis, seu ordinis; Judex enim juste punit delicta per pœnam, quam censet esse convenientem. Unde hæc compensatio non oritur ex *Justitia* commutativa, sed solum ex Justitia *vindicativa*.

Quidquid autem sit in hac tam celebri controversia variis validis rationibus & auctoritatibus pro utraque opinione suffulta, fatentur tamen, & consulunt omnes utriusque sententiæ Doctores, quod sicut Judex in foro externo juste imponit mulctam pecuniariam occisori, mutilatori, aut percussori, offenso, vel ejus heredibus applicandam; Ita Confessarius in foro interno, seu foro conscientiæ debet imponere occisori, mutilatori, aut percussori opera spiritualia, sacrificia, preces, eleemosynas, & hujusmodi Animæ occisi, seu profectui spirituali mutilati, aut percussi applicanda in aliqualem compensationem, sive dein ad id teneantur ex Justitia, sive solum ex Caritate, seu naturali æquitate. 13

Conveniunt pariter omnes, quod si ex mutilatione, percussione, aut cicatrice sit aliquod damnum secutum, ut in puella, quæ ob deformitatem ex mutilatione seu cicatrice contractam non potest nubere pari, debet illi tale damnum juxta prudentis æstimationem compensari. *Communis, arg.* §. 1. *Institut. de obligationibus, quæ quasi ex delicto nascuntur, l. Cum liberi* 7. *ff. de his, qui effuderint, vel dejecerint, cap. si rixati* 1. *& cap. si culpa* 9. *de injuriis, & damno dato*; Qui enim occasionem damni dat, damnum dedisse videtur, ut expresse dicitur *in citat. cap. si culpa*; 14

pa; & concordat *l. Qui occidit* 40. *ff. ad legem Aquiliam*.

15 Item conveniunt omnes, quod si occisus, vel mutilatus fuerit servus, tunc etiam pro vita, & membris facienda sit restitutio, quia servi vita est pretio æstimabilis, ac proinde tantum debet restitui, quanti potuisset vendi, & pro mutilatione, seu cicatrice tantum debet compensari, quanto pluris sine illa mutilatione, seu cicatrice venderetur. *Communis*, *arg*. §. 1. *Institut. de obligationibus, quæ quasi ex delicto nascuntur, l. Prætor ait* 1. *& l. Cum liberi* 7. *ff. de his, qui effuderint, vel dejecerint*.

16 Occidens injustum invasorem, vel provocantem, seu voluntarie consentientem in pugnam non tenetur ad restitutionem damnorum inde secutorum, quia talis censetur renunciare Juri suo, & alter Jus habet faciendi, quod in se est ad se indemnem, & illæsum servandum. Lessius *lib.* 2. *cap.* 9. *dub.* 21. Layman *lib.* 3. *tract.* 3. *par.* 2. *cap.* 6. *num.* 5. Molina *tract.* 3. *disp.* 82. Sporer *loc. cit. nu.* 216. Stephanus a Sancto Paulo *tit.* 4. *d.* 5. *n.* 30. La Croix *loc. cit. num.* 305. & alii passim.

17 Si vero quis contra injustum invasorem graviter excedat moderamen inculpatæ tutelæ, faciendo nempe plus quam necesse sit ad sui defensionem, verb. gr. occidendo; cum solum vulnerando, vel mutilando se defendere potuisset, probabilius tenetur ad integram restitutionem totius damni, quia qui damnum injuste infert culpa mortali, tenetur ad integram restitutionem; talis enim graviter excedendo moderamen inculpatæ tutelæ in sua defensione, occidendo, cum solum vulnerando se defendere potuisset, damnum homicidii injuste intulit culpa mortali, adeoque obligatur ad integram restitutionem totius damni. Ita Navarrus *in Manual. cap.* 15. *num.* 27. Ludovicus Lopez 1. *par. Instructorii novi cap.* 72. Petrus a Navarra *l.* 4. *de restit. c.* 5. *num.* 99. Vasquez *de restit. cap.* 2. §. 3. *dub.* 4. Sanch. *lib.* 3. *consil. c.* 4. *dub.* 9. Lessius *lib.* 2. *c.* 9. *dub.* 21. Turrian. *disp.* 78. *dub.* 4. Illsung *t.* 4. *disp.* 2. *n.* 83. Sporer *loc. cit. num.* 417. Lugo *tom.* 1. *disp.* 11. *n.* 59. ubi dicit, sic tenere alios Recentiores passim, La Croix *l.* 4. *par.* 2. *n.* 305. ubi dicit, sic tenere alios communiter contra Silvestrum, Angelum, Sotum, Ledesmam, Arriagam, Salonium, Cordubam, Rosellam, Molinam, aliosque Antiquiores communiter apud Lugo *loc. cit. n.* 51. docentes non esse obligationem restituendi tunc integre totum damnum, sed solum partem damni compensandi secundum portionem excessus moderaminis inculpatæ tutelæ prudentis judicio dimetiendam. Et hæc sententia est vere 18
probabilis, quia multo minus peccat, & injuriam facit, qui sic invasus occidit, quam qui sponte, & non invasus. Sic etiam Lessius *cit. cap.* 9. *dub.* 21. *n.* 135. cum aliis ibi citatis, Bonac. *de Restitut. disp.* 2. *qu. ult. sect.* 2. *punct.* 1. *num.* 3. Sporer *loc. cit. num.* 217.
Qui insuper *ibid.* cum Tamb. *lib.* 6. *Decalog.* 19
c. 4. §. 2. *n.* 15. probabile judicat, ad nullam omnino teneri restitutionem, quia licet invasus graviter excedendo moderamen inculpatæ tutelæ contra injustum invasorem graviter peccet contra Caritatem, non tamen peccat contra Justitiam. Injustus enim invasor censetur remittere totam obligationem, quia cum jam sciat injuste invasum omnia mala contra ipsum tentaturum, & hoc non obstante eum adhuc invadat, convincitur, omnino malis illis, seu damnis consentire; scienti enim, & volenti, seu consentienti non fit injuria, *cap. Scienti* 27. *de Regul. juris in* 6. & *l. Nemo* 145. *ff. de divers. Regul. Juris*, adeoque ipse sic adhuc injuste invasus, quamvis moderamen inculpatæ tutelæ graviter excedat, non tenetur ad ullam restitutionem, cum nullimode tunc peccet contra Justitiam, sed solum contra Caritatem. Quæ sententia, dicit Sporer *ibid.* servire potest Confessario, ne se, & pœnitentem in difficili determinatione hujus restitutionis multum torqueat.

Injuste invasus, licet possit commode, & 20
absque nota, seu infamia fugere injustum invasorem, seu aggressorem, si fugere nolit, & ipsum injustum invasorem occidat, servando in reliquis moderamen inculpatæ tutelæ, probabilius non tenetur ad ullam restitutionem, quia in tali casu peccat solum graviter contra Caritatem, & nullimode contra Justitiam, cum injustus invasor nullum habeat Jus, quo obliget injuste invasum ad fugam. Sic Lessius *cit. cap.* 9. *dub.* 21. *num.* 126. Julius Clarus *de homicidio n.* 32. Illsung *loc. citat. n.* 86. Layman *loc. cit.* Molina *disp.* 81. *n.* 2. Tamburin. *loc. citat.* Perschacher *de restitut. pag.* 286. Sporer *loc. cit. n.* 217. Ubi ex supra- 21
citatis testatur de communi. Et tamen contra Silvestrum, Vasquez, Rodriquez, Bonacinam, La Croix, & Card. de Lugo *tom.* 1. *disp.* 10. *sect.* 8. *n.* 170. *& disp.* 11. *sect.* 2. *num.* 55. qui etiam communem dicit esse hanc suam contrariam sententiam, quæ est revera probabilis, quia tunc solum excusatur occisio invasoris ab injustitia, quando necessaria est ad sui

sui defensionem. In tali autem casu non est necessaria dicta occisio pro sui defensione, cum injuste invasus possit se commode, & facile defendere fugiendo absque nota seu infamia ipsum invasorem, seu aggressorem, adeoque si non fugiat, sed occidat, tenetur ad restitutionem, quia fuga in his circumstantiis est debita Juri invasoris, qui licet passione turbatus se exponat ipsi periculo occisionis; adhuc tamen, si sui occisio non sit necessaria ad invasi defensionem, retinet Jus, ne ab ipso privata auctoritate occidatur.

22 Si provocans occidat provocatum, qui metu infamiæ debuit comparere, provocans tenetur compensare damna inde secuta, quia in tali casu provocatus accessit involuntarie, unde non censetur cessisse Juri suo, ut adhuc servaretur indemnis, & illæsus. Sanchez *In consil. lib.* 1. *cap.* 4. *dub.* 10. cum aliis *ibi* citatis, La Croix *loc. cit. n.* 305. Salonius, & alii passim.

23 Committens occultum homicidium, quod postea per errorem alteri imputatur præter sui intentionem, non tenetur ad compensanda damna ei inde secuta. Molina *tom.* 4. *dis.* 86. Lessius *lib.* 2. *cap.* 9. *dub.* 16. *num.* 111. Lugo *disp.* 8. *nu.* 82. La Croix *loc. cit. nu.* 155. & alii communiter; In eo enim casu homicida non est vere causa nec physica, nec moralis damni, quod innocenti sequitur, sed ignorantia, vel malitia aliorum. (*)

24 Excipe tamen nisi homicida aliquid peculiare fecerit moraliter efficaciter influens in imputationem faciendam innocenti, ut si ipso invito, vel inscio ipsius vestibus se induisset, vel usus fuisset ejus gladio, quem adhuc sanguinolentum reposuisset in ejus vaginam, & per hoc ipse innocens fuerit habitus ut verus homicida: tunc enim supradictus committens sic malitiose homicidium teneretur ad integram restitutionem damni causati ipsi innocenti per talem iniquam & malitiosam fraudem, quia malitia, fraus, & dolus nemini debent patrocinium impertiri, *cap. Sedes* 15. & *c. Ex tenore* 16. *de Rescriptis*, *cap. Ex litteris* 2. *de dolo*, & *contumacia*, *cap. Tuæ* 12. *de Clericis non resident. l. In fundo*, *ff. de rei vindicat. l. Cum his*, *ff. de transactionib. l. si legatarius*, *Cod. de Legatis*, cum similibus.

Sic per eamdem rationem, & eadem Jura tenetur ad restitutionem, qui Cadaver occisi ponit ante Domum, vel sepelit in horto innocentis, ut ipsi imputetur homicidium, & ideo patiatur damnum. Per fraudem enim videtur inducere innocentem ad tale damnum, unde sicuti ex dictis sub verb. *Impediens*, qui per fraudem aliquem impedit a consecutione boni, tenetur ad restitutionem, & compensationem, ita multo magis qui per fraudem inducit in aliquod damnum; Sanchez *lib.* 1. *Consil. cap.* 5. *dub.* 5. *num.* 72. Sporer *loc. cit. num.* 201. Molina *tom.* 4. *tract.* 2. *disp.* 86. Rebell. *part.* 1. *lib.* 3. *cap.* 11. Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 2. *num.* 2104. & alii passim. 25

Si tamen occisor Cadaver occisi longe a Domo deferat, & reponat juxta Domum innocentis, non ex intentione, ut homicidium imputetur innocenti, sed solum ut amoveat a se omne indicium, & occasionem inquirendi, Lugo *disp.* 8. *num.* 84. Tamburin. *lib.* 6. *cap.* 4. §. 1. *num.* 5. Sporer *loc. citat.* & alii dicunt non teneri ad restitutionem, quia non videtur in tali casu mortaliter positive influxisse in imputationem, quia illa non est prudens causa, sed occasione levis inquirendi contra talem innocentem, si alia adminicula non occurrant: potuit enim homo alibi vulneratus letaliter, & longius progressus casu ibi mori, ut non semel in dies accidit. 26

In-

(*) *Notæ Romani Theologi*. Tenetur; quomodocumque enim res accipiatur, homicida est causa saltem occasionalis damnorum inde secutorum. Idem dicito de deferente Cadaver ante domum alterius, *n.* 26. Et de ebrio, etiamsi ebrietas non fuerit culpabilis, *n.* 29. Occidens aliquem justa morte mox occidendum, ex justitia teneri videtur ad damna, *n.* 32. Vere autem tenentur rixantes, expositi *n.* 36.

Responsio Auctoris.

Si omnia in allegatis numeris a me tradita attente perpendantur, solida ratione, & auctoritate suffulta reperientur: imo ab aliquibus in laxioribus terminis defenduntur, ut est eruditis compertum. Nec absolute verum est, ut prætendit Theologus, quod ad restitutionem teneantur rixantes expositi sub *n.* 36. ut videre est *n.* 37. *sequent.* in quo patet, quid dicendum ad subjunctam notam Theologi sub eodem *n.* 37.

27 Intendens occidere solummodo feram, & adhibita debita cautela, ac diligentia per errorem, ac ignorantiam invincibilem occidit hominem, quem invincibiliter credidit esse feram, non tenetur ad ullam restitutionem, quia tale homicidium est ei simpliciter involuntarium saltem negative; Secus autem esset, si occisor non adhibuisset debitam cautelam, ac diligentiam; *Communis*, textu expresso *in cap. si culpa 9. de injuriis, & damno dato*.

28 Qui certo sciens ibi esse hominem, & credens esse Cajum suum inimicum occidit Titium alioqui non occisurus, tenetur ad restitutionem, quia licet talis sufficienter caverit occisionem Titii, non tamen cavit, sed omnino voluit occisionem hominis ut sic, cum certus fuerit ibi esse hominem; adeoque occisio illa fuit injusta in hominem quemcumque attigerit, & consequenter injuriosa Titio, & obnoxia restitutioni. *Communis* per text. *in l. Eum qui nocentem* 18. §. 3. ibi: *Si injuria mihi fiat ab eo, cui sim ignotus, aut si quis putet me Lucium Titium esse, cum sim Cajus Sejus, prævalet quod principale est injuriam eum mihi facere velle, nam certus ego sum, licet ille putet me alium esse, quam sim, & ideo injuriarum habeo actionem*.

29 Ebrius alium occidens, si ebrietas non fuit culpabilis, & voluntaria, vel si fuit talis, homicidium tamen non prævidit, seu omnem diligentiam debitam adhibuit ad ipsum cavendum, non tenetur ad restitutionem: Tenetur autem, si prævidit, & non cavit. *Communis* per text. *in c. si culpa 9. de injuriis, & damno dato*.

30 Vulnerans injuste alium vulnere non lethali, ad restitutionem tenetur, si occasione talis vulneris, quamvis de se non letalis, alius morbus, vel inflammatio suborta mortem inferat vulnerato, quia quod est causa causæ, est etiam causa causati, *arg. cap. Presbyterum 7. & c. Ad audientiam 12. de homicid. l. Manumissione. 4. ff. de Justitia, & Jure*. Sic *Communis Doctorum*.

31 Si autem vulneratus vulnere non letali postea perierit, non ratione vulneris per se, sed solum per accidens, ex propria negligentia, & incuria, seu ex imperitia Medici, vel Chirurgi, vulnerans tenebitur solum ad restitutionem damni causati vivo pro vulnere, non autem ad restitutionem damni causati mortuo, seu ejus heredibus pro homicidio, cum ipsum homicidium nec indirecte, & in causa voluntarium ipsi imputari possit. *Communis*, textu expresso *in l. Qui occidit 30. §. 4. ff. Ad Legem Aquiliam*, ibi: *Si vulneratus ... non mortifere, negligentia autem perierit: de vulnerato actio erit, non de occiso*.

Occidens hominem, quem certo scit paulo 32
post justa morte occidendum, non tenetur ad restitutionem. In tali enim casu non infert ei grave damnum in bonis fortunæ. La Croix *lib. 3. par. 2. n.* 308. cum Navarr. Vasquez, Bonacina ipsi citatis, & alii passim. Occidens 33
autem hominem, quem certo scit paulo post injuste occidendum a latrone, Mandatario, & hujusmodi, tenetur ad restitutionem, quia prior occidens intulit ei injuste grave damnum. Vide dicta *art. 1. n. 22. & 42*.

Si Paulus initium, & causa fuit rixæ cum 34
Petro per sola verba contumeliosa, & ideo ab ipso Petro excandescente occidatur, tenetur Petrus ad restitutionem, quia sola verbalis contumelia non dat Jus ad occidendum; unde cum talis occisio sit contra Justitiam, obligat ad restitutionem. *Communis* cum Molina *disp. 81. n. 3.* Lessio *lib. 2. c. 6. n.* 137. Sporer *loc. cit. nu.* 194. Si autem Petrus ver- 35
bis contumeliosis affectus a Paulo vellet ipsum Paulum occidere, posset Paulus licite se defendere, & cum moderamine inculpatæ tutelæ ipsum Petrum tamquam jam injustum aggressorem etiam occidere, quando non ei suppetat alius modus se defendendi. Sporer *loco cit.* Tambur. *lib. 6. c. 4. §. 3. numer.* 17. La Croix *loc. cit. n.* 300. & alii.

Si duobus rixantibus, & strictis gladiis pu- 36
gnantibus, alii sua sponte accurrant, & horum unus alterum occidat, vel ab altero occidatur: tunc ipsi duo principales rixantes, & pugnantes ad nullam tenentur restitutionem, cum tale homicidium nullo modo intendant, nec in se, nec in sua causa; sola enim eorum pugna non est causa, nisi valde remota, ut alii accurrant, pugnent, vel occidantur, cum ipsi sua sponte occurrerint. *Communis*.

Si autem unus ex duobus rixantibus, & 37
pugnantibus alios amicos, seu conjunctos in sui adjutorium vocarit, & excitarit, & unus ex his postea occidatur, Suarez *de Censuris disp. 44. sect. 3. n.* 26. Avila *de Censuris p. 7. disp. 6. sect. 2. dub. 5. conclus.* 4. Navarr. Coninch, Petrus Corucio, Sayrus, Villalobos, & Diana apud Card. de Lugo *disp. 11. n.* 57. videntur supponere esse ipsi excitanti imputandum tale homicidium, dicunt enim evadere irregularem illum, qui consilio, vel aliter induxit Titium, ut Cajum occidat, si ea occasione Titius occidatur ab ipso Cajo, quia per ipsum consilium, seu suasionem fuit causa occisio-

cisionis, & damni. Vasq. tamen *in* 1. 2. *disp.* 100. *num.* 45. Turrian. *de Censuris lib.* 9. *disp.* 63. *dub.* 4. Gaspar. Hurtad. *disp.* 2. *de Irregularit. difficult.* 6. *num.* 2. loquentes de Irregularitate tenent contrariam sententiam, quando Lugo *loc. cit. num.* 58. loquens in terminis de restitutione ob homicidium, dicit esse sibi satis probabilem, idemque docent Tambur. *loc. citat. num.* 19. La Croix *loc. cit. num.* 309. & alii. Et eorum ratio est, quia quamvis sic suadens, & excitans peccet contra Caritatem, tamen non peccat contra Justitiam, cum nec vi, nec fraude aut dolo coegerit ipsum occisum ad subeundum tale periculum mortis, sed sola suasione & precatione, cui ipse occisus omnino consensit; Scienti enim, & volenti, seu consentienti non fit injuria, *cap. Scienti* 27. *de Regul. Juris in* 6. *l. Nemo* 145. *ff. de divers. Regul. Juris*. (*)

38 Si quis a Mandatariis requisitus ostendat Domum Caii, qui inde fuit ab illis occisus, si sine coactione, & sine gravi mortis timore id fecit, tenetur ad restitutionem; Non tenetur autem, si id fecit coactus, & ratione gravis metus mortis sibi alias indictæ. Diana *part.* 5. *tract.* 1. *resol.* 63. Tambur. *lib.* 6. *cap.* 4. §. 4. *num.* 3. Felix Potestas *loc. cit. num.* 2108. & alii passim.

39 Homicida in rigore Juris non liberatur ab obligatione restituendi damna temporalia ex homicidio secuta, quamvis a Magistratu capite plectatur, seu extremo supplicio afficiatur. Sic tenent innumeri Doctores, tum ex antiquis, tum ex recentioribus, quos referunt, & sequuntur Sanch. *lib.* 1. *cons. cap.* 4. *dub.* 6. Molina *disp.* 84. *num.* 8. Lessius *dub.* 22. Vasquez *de restitut. cap.* 2. §. 3, *dub.* 5. Navarr. *cap.* 15. *num.* 25. Sporer *loc. cit. n.* 236. ubi dicit id tenere Doctores communiter. Tamb. *loc. cit. num.* 14. Busemb. *lib.* 3. *p.* 2. *de restitutione c.* 2. *dub.* 6. *art.* 3. *num.* 10. Henno *tom.* 2. *tract.* 1. *disp.* 9. *quæst.* 7. *concl.* 2. *resol.* 3. Felix Potestas *loc. cit. num.* 2107. & alii passim. Et ratio est, quia Homicida per talem capitalem mortem, seu extremum supplicium satisfacit quidem Justitiæ publicæ, & vindicativæ, non autem commutativæ, quam læsit alterum occidendo; Unde adhuc remanet facienda restitutio heredibus proximis occisi, cum damna privata ob publicam punitionem non resarciantur. Tum quia sicuti fur non excusatur ab obligatione restituendi, quamvis capite plectatur, ita nec excusatur homicida ab obligatione restituendi damna injuste illata, cum non minus teneatur restituere homicida pro homicidio, quam fur pro furtis.

Notanter autem dicitur *in rigore Juris*, quia 40 practice loquendo excusantur tales homicidæ ab ejusmodi restitutione, eo quod ii, quibus restituendum erat, vel contenti sint talionis poena illata, vel non curent de tali restitutione, maxime si sint nobiles, & divites, & ad eorum instantiam Judex ad talem mortem condemnaverit homicidam; Isti enim videntur eo ipso omnes alias satisfactiones remittere; Tum quia ea damna sunt necessario conjuncta cum morte occisi, suntque magna causa aggravans homicidium. Unde Judex in sententia ferenda præsumitur considerasse utrumque, scilicet mortem occisi, & damna consequentia: Ideoque lata contra homicidam sententia mortis capitalis, tamquam definitiva totius, nulla facta mentione compensationis, vel restitutionis damnorum, censetur una cum morte omnem prorsus obligationem rei absolvisse, & sic non tantum Reipublicæ, sed etiam parti læsæ satisfecisse. Sic tenent Sotus, & alii apud Lessium *cit. dub.* 22. *num.* 129. qui etiam dicit, hanc sententiam esse vere probabilem, & consentaneam æquitati, & ita fere habere usum, ut heredes occisi pœnæ talionis censeantur acquiescere, & injuria illa videatur sic esse compensata, & sic etiam docent plures alii citati a Lugo *disp.* 11. *num.* 49. Tamb. *loco citat.* §. 3. *numer.* 15. noster Marchant. *tom.* 2. *tract.* 6. *tit.* 1. *quæst.* 5. *dub.* 2. Sporer *loco citat. numer.* 236. Felix Potestas *loco citat.* ubi dicit, heredibus occisi divitibus non esse resarcienda damna, quia isti solent esse contenti pœna capitali occisori inflicta, & id insuper docet ipsemet Scotus *in* 4. *dist.* 15. *quæst.* 3. secutus ab aliis, quia homicida sufficienter satisfecit tolerando pœnam capitalem.

Damna secuta ex homicidio sunt compensanda, & restituenda solis heredibus proximis 41 occisi, scilicet filiis, Uxori, & parentibus ita damnificatis. Sic *Communis Doctorum* cum Lessio *cit. cap.* 9. *dub.* 29. *num.* 155. Sporer *loc. cit. nu.* 230. La Croix *loc. cit. num.* 310. Molina, Layman, Marchant. Salonio, Arragonio, Lugo,

(*) *Nota Rom. Theologi.* Videtur hoc casu irregularitatem contrahere, & ad damna teneri, suasor enim delicti, & exequutor eadem pœna puniuntur.

go, Corduba, Ledesma, Soto, Angles, & aliis passim contra paucos alios. Et ratio est, quia obligatio, & finis restitutionis est compensare damna injuste illata alteri in bonis propriis, vel sibi ex Justitia debitis; Solis autem dictis proximis occisi heredibus inferuntur injuste ista damna in bonis propriis, & sibi ex Justitia debitis, cum eos solos ex Justitia in necessitate positos alere teneretur occisus, ex quo adeo stricte sint ipsi conjuncti, ut moraliter una semper persona censeri debeant cum illo; quod non verificatur in aliis heredibus, eo quod censeantur esse velut extranei se remote habentes, & per accidens damna illa patientes, cum occisus, non ex Justitia, sed solum ex Caritate ipsos aleret.

42 Sunt tamen talia damna probabilius compensanda etiam Fratribus, & Sororibus occisi, si ipse occisus eos per sententiam Judicis tenebatur alere, quia jam habebant Jus ad illa alimenta, quæ ab ipso occiso vigore Judicialis sententiæ de Justitia accepissent. Ita Lopez *2. part. Instructor. novi cap.* 72. Sanchez *dict. cap.* 4. *dub.* 3. & alii.

43 Item probabilius talia damna compensanda sunt etiam Creditoribus occisi, quia occisus strictiori obligatione Justitiæ tenebatur suis Creditoribus, quam ipsis heredibus necessariis, cum his alimenta, & hereditas non præstantur, nisi deducto ære alieno; adeoque si homicida tenetur talia damna compensare dictis heredibus necessariis, a fortiori tenebitur de rigore Juris compensare occisi Creditoribus. Sic Molina *tract.* 3. *disp.* 83. *numer.* 8. Layman *loc. cit. cap.* 6. *num.* 4. Sporer *loc. cit. numer.* 230. & multi alii; Quamvis Layman, & Sporer *loc. citat.* notent, id in praxi non observari: Unde contrarium absolute docent Lessius *loco cit. dub.* 26. *nu.* 151, Diana *par.* 5. *tr.* 3. *resolut.* 57. & plures alii apud ipsos.

44 Item probabilius damna secuta ex homicidio sunt compensanda, & restituenda etiam aliis remotis heredibus, & extraneis, immo & pauperibus compensandæ sunt eleemosynæ, quas occisus illis elargiri solebat, si homicida, animo illis nocendi, ipsum occidit. Ita tenent Sotus, Navarr. Adrian. Panormit. Rosell. Vasquez, Turrian. & alii apud Lugo *dict. disp.* 11. *nu.* 74. qui eos sequitur *ib. nu.* 77. Busemb. *loco cit. n.* 11. cum aliis ibi citatis, Felix Potestas *loc. cit. num.* 2108. Illsung *tom.* 4. *d.* 4. *num.* 74. & alii. Malitia enim, fraus, & dolus nemini patrocinari debent; *cap. Ex litteris* 2. *de dolo & contumacia*, *cap. Sedes* 15. *& cap. Ex tenore* 16. *de Rescriptis*, *cap. Tuæ* 12. *de Clericis non residentibus*, *leg. In fundo*, *ff. de rei vindicat. leg. Cum hi*, *ff. de transactionibus*, *l. si Legatarius*, *Cod. de Legatis*, cum similibus.

45 Obligatio homicidæ ad restituendum pro damnis illatis ex tali homicidio transit ad ejus heredes juxta vires hereditatis, quando ipsemet non fecerat. *Communis*. Est enim illud debitum, & onus reale, cui heredes succedunt, sicuti & succedunt hereditati, cum res transeat cum suo onere, *l. Alienatio*, *ff. de contrah. emption. l. Pompejus*, §. *Cum quis*, *ff. de acquir. possess. l. Via Constitut.* §. *Quicumque*, *ff. de servit. urb. præd. l.* 1. §. *fin. & l. seq. ff. si serv. vindic. l. Fiscus*, *de Jure Fisci*, *Clement. de Casibus*.

46 Si vulneratus ante mortem remittat percussori seu homicidæ omne damnum reale præteritum, præsens, & futurum, tunc valde probabile est, quod nec ipse homicida, nec in suo defectu ejus heredes teneantur ad ullam restitutionem faciendam heredibus etiam necessariis ipsius occisi. Busemb. *loc. cit.* 3. *numer.* 3. Lessius *cit. c.* 9. *dub.* 26. *num.* 158. Molina *disp.* 81. *num.* 4. *&* 5. Sanchez *loc. cit. dub.* 14. *num.* 5. Salonius *qu.* 63. *art.* 2. *controverf.* 9. Henno *loc. citat. qu.* 7. *conclus.* 3. *Petes* 1. Bannes, aliisque citatis Diana *par.* 5. *tr.* 4. *resol.* 58. Tamb. *lib.* 6. *cap.* 4. §. 3. *num.* 10. Et ratio est, quia sicuti moriturus poterat cedere homicidæ alia Jura, ita & illa, & consequenter onus restituendi extinguere; Tum quia quidquid debetur illis heredibus, totum debetur ei dependenter a voluntate morituri; adeoque non fit eis injuria, nisi quatenus fit contra occisi voluntatem, & consequenter si moriturus totum condonavit, nulla contra ejus voluntatem remanet homicidæ, seu ejus heredibus obligatio Justitiæ de facienda aliqua restitutione.

47 Contrariam tamen sententiam adhuc tamquam probabiliorem docent Lugo *disp.* 11. *sect.* 3. *num.* 63. Sporer *loc. cit. num.* 235. La Croix *loc. cit. num.* 310. Illsung *tom.* 4. *d.* 3. *num.* 88. Fel. Pot. *loc. cit. numer.* 2112. Tanner. *quæst.* 6. *dub.* 4. & alii. Et ratio est, quia remissio a morituro facta habet quidem locum in damnis præteritis usque ad ejus mortem, ac minime in damnis sequentibus; Moriturus enim licet possit remittere totum Jus suam quoad compensationem sibi debitam pro damnis sibi illatis ante suam mortem, non potest tamen remittere Jus alienum quoad compensationem suis necessariis heredibus debitam pro damnis ejus subsequutis post ejus mortem; Hoc enim

Jus non pertinet ad occisum, sed immediate ad ejus heredes necessarios, quibus occisus de Jure, & Justitia tenebatur necessaria ad vitae sustentationem providere, & praestare; adeoque cum ex ejus occisione dicti heredes damnum proprium patiantur, Jus proprium acquirunt ad compensationem sibi faciendam ab homicida, & consequenter non obstante remissione totali ei facta a morituro, tenetur homicida, & ejus defectu ipsius haeredes ad compensanda damna dictis heredibus necessariis subsecuta, cum haec, ut patet, sint damna propria ipsorum heredum, & non damna occisi.

48 Item tenetur homicida compensare damna heredibus subsequuta, quamvis a supremo Principe patrati homicidii plenissimam obtinuerit remissionem, quia Princeps praecise intendit condonare injuriam Reipublicae factam, & non damna heredibus necessariis subsecuta. Henno *loc. cit. Petes* 3. & alii passim.

Articulus III.

Quid, cui, & quando sit restituendum?

1 EX Justitia Commutativa id & tantum restituendum est, quod & quantum ablatum, vel damnificatum est. *Communis*, nec indiget probatione, cum clare de se pateat. Generaliter, & per se loquendo restituenda est eadem res in individuo, si adhuc extet. *Communis*, per text. *in l. Manifesti Juris* 17.

2 *Cod. de solutionibus*; Extante enim eadem re, cujus dominium verus dominus in alium non transtulit, semper dominus retinet Jus in illa, adeoque si non fit contentus alia re ejusdem speciei, & bonitatis, est ei restituenda ipsamet res, adhuc extans in individuo.

3 Si eadem res in individuo non amplius extet, facienda est restitutio in aequivalenti, adeo ut tantum restituatur, quantum sufficit ad aequalitatem debiti, vel damni illati. *Communis* per text. *In Authen. Hoc nisi*, *Cod. de Solutionibus*.

4 Quid restituere debeat possessor bonae vel malae fidei? Vid. verb. *Possessor bonae*, *& malae fidei per tot.* Ubi etiam de fructibus naturalibus, industrialibus, mixtis, & civilibus. Item de fructibus jam percipiendis. Item de expensis, seu melioramentis necessariis, utilibus, & voluptuosis. Item de incremento, & decremento rerum.

Quid restituere debeat Commodatarius? Vide verb. *Commodatum*. 5

Quid restituere debeat Conductor, & Locator? Vide verb. *Locator*. 6

Quid restituere debeat Mutuatarius? Vide verb. *Mutuum*. 7

Quid restituere debeat Emptor, & Venditor? Vide verb. *Emptio*, *Venditio*. 8

Quid restituere debeat Emphyteuta? Vide verb. *Emphyteusis*. 9

Quid restituere debeat Lusor? Vide verb. *Ludus*. 10

Quid restituendum sit in rerum occupatione, 11 alluvione, specificatione, accessione, confusione, commixtione, & fructuum perceptione? Vide verb. *Dominium art.* 3.

Alia ad rem. Vide verb. *Bellum art.* 2. *&* 12 3. verb. *Culpa*, verb. *Damnificatio*, verb. *Usura*; & notata *supra art.* 1. *a n.* 80. *ad* 94.

Accepta ob actionem malam, seu peccami- 13 nosam jam positam non sunt de Jure naturae restituenda; Unde si mulier etiam uxorata pro concesso usu sui corporis, & Mandatarius pro homicidio patrato pretium acceperit, potest retinere: S. Thomas 2. 2. *quaest.* 62. *art.* 5. *ad* 2. Lessius *lib.* 2. *cap.* 14. *dub.* 8. *a numer.* 52. Lugo *disp.* 18. *a num.* 45. Dicastill. *de restitut. d.* 6. *dub.* 1. Burghes. *Centur.* 7. *cas.* 33. S. Antoninus 2. *part. tit.* 2. *c.* 6. *in princip.* Covarruv. *Ad Regul. Peccatum part.* 2. §. 2. Angelus verb. *Restitut.* §. *Turpe*, Rosignolus *de Restitut.* 11. *Disquisit.* 1. §. *VI. nu.* 9. *&* 10. La Croix *lib.* 30. *part.* 2. *num.* 289. cum Azorio, Molin. Vasquez ibi citatis, & alii passim, per text. *in l. Idem si ob stuprum* 4. §. 3. *ff. de conditione ob turpem, vel injustam causam*, ubi habetur: *Meretricem turpiter facere, quod sit Meretrix, non turpiter accipere, cum sit Meretrix*; Unde S. Thomas 2. 2. *q.* 31. *art.* 7. *in corpore* ait: *Quod enim Mulier meretricium exerceat, turpiter agit, & contra Legem Dei; sed in eo, quod accipit, non injuste agit, nec contra Legem; Unde quod sic illicite acquisitum est, retineri potest*.

Accepta ob actionem malam, seu peccami- 14 nosam necdum positam restitui debent, quia actio non debet poni, adeoque nec retineri potest pretium pro ea ponenda; Si autem sit quid mere liberaliter donatum ad alliciendum animum, v. gr. Meretricis ad copulam, sive ante, sive post actionem turpem, potest tuta conscientia retineri, paucis solis casibus exceptis; Lugo *loc. cit. num.* 49. La Croix *loc. cit. num.* 291. Henno *tom.* 2. *tract.* 1. *de restitut. quaest.* 7. *conclus.* 1. ubi citat Communem

nem Doctorum per text. *in leg. Affectionis* 5. *ff. de donationibus*, ibi: *Affectioni gratia, neque honestæ, neque inhonestæ donationes sunt probibitæ; honestæ, erga bene merentes amicos, vel necessarios, inhonestæ, erga Meretrices*; & concordat *lex Donationes* 31. *ff. eodem*. Ubi, ut vides, lex non distinguit, an ad hoc ut sint validæ tales donationes, debeant fieri ante, vel post actionem turpem; Ubi autem *lex* non distinguit, neque nos distinguere debemus, *cap. Quia circa* 22. *de privil. & leg. De pretio, ff. de Publiciana in rem action.* Et ratio conclusionis est, quia potest quilibet rei suæ dominium in alium transferre, ubi per Leges non impeditur: Nulla autem est assignabilis Lex irritans dictam translationem; Non quidem Lex naturæ, quia licet ratio naturalis dictet donationes illas esse illicitas, tam ex parte dantis, quam ex parte accipientis, eo quod incitent ad meretricium, vel inchoandum, vel continuandum; non tamen dictat esse invalidas. Nec etiam id dictant Leges positivæ; cum Leges Civiles potius illas confirment, ut patet ex *cit. l. Affectionis* 5. *& cit. l. Donationes in concubinam* 31. *de donationibus, & cit. l. Idem si ob stuprum* 4. §. 3. *ff. De condiction. ob turpem, vel injustam causam*, adeoque &c.

15 Dicitur autem notanter, *Paucis solis casibus exceptis*, quia donata a Filiofamilias, Pupillo, Minorenni, & a Milite retineri non possunt, quia ipsi per Leges inhabilitantur ad donandum, ut patet de Filiofamilia in §. *Filius familias* 7. *ff. De donationibus*. De pupillo §. 7. *Institut. de auctoritate Tutorum*. De Minorenni, *l. Si Curatorem* 3. *Cod. de in integrum restitution.* De Milite, *l. Si ancillam* 2. *Cod. de Donation. inter virum & uxorem*. Pro parvis autem munusculis videtur consuetudinem contrarium induxisse.

16 Item retineri non possunt donationes, si quæ fierent, (quod Deus avertat) ab aliquo Religioso suæ conditionis immemore propter tale infandum commercium; Tales enim donationes essent omnino nedum illicitæ, sed & invalidæ, adeoque Monasterio essent restituendæ, cum Religiosus professus nihil possit expendere sine licentia expressa, aut tacita Superioris, quam in tali casu non haberet, nec posset habere, cum Superior, nec totum Monasterium possit illam concedere in usus turpes, & peccaminosos; Nec etiam ex pecuniis suis personalibus, ac specialibus laboribus acquisitis, cum quidquid acquirit Monachus, acquirat Monasterio; *cap. Statutum* 1. *caus.* 18. *quæst.* 1. *cap. Abbates* 16. *caus.* 18. *quæst.* 2. *cap. Quia ingredientibus* 6. *caus.* 19. *quæst.* 3. *cap. In præsentia* 8. *de probationibus, cap. Monachi* 2. *de statu Monachor.* cum similibus.

Promissio, seu conventio de danda alicui certa pecuniæ summa, ut aliqua actio turpis, & peccaminosa perpetretur, nullam habet, neque ante, neque post perpetrationem talis actionis turpis, & peccaminosæ, vim obligandi; Unde sic promittens nihil tenetur restituere promissario. Colligitur ex pluribus Juribus, tum Canonicis, tum Civilibus; Eodem Jure Canonico habetur *in cap. Pactiones* 8. *de pactis*, ubi sic expresse statuitur: *Pactiones facta a vobis . . . nullius penitus sunt momenti, quod etiam de aliis est dicendum, quæ observatæ vergunt in Animæ detrimentum; Nam etiam juxta legitimas sanctiones pactum turpe, vel rei turpis . . . de Jure, vel de facto nullam obligationem inducit, c. In malis promissis* 5. *caus.* 22. *q.* 5. ubi ex verbis S. Isidori sic præcise habetur: *In malis promissis rescinde fidem, in turpi voto muta decretum, quod incaute vovisti, ne facias; impia est promissio, quæ scelere adimpletur; c. Quæ contra Jus* 64. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Quæ contra Jus fiunt, debent utique pro infectis haberi, cap. In malis* 69. *de Regul. Juris item in* 6. ibi: *In malis promissis fidem non expedit observari*. 17

Et hoc Jure Canonico adeo verum est, quod licet talis promissio fuisset etiam juramento firmata, nullam importaret obligationem, ut expresse statuitur *in c. Non est obligatorium* 58. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Non est obligatorium contra bonos mores præstitum juramentum*; Et concordant plures textus in *quæstione* 4. *caus.* 22. & signanter *in cap. Est etiam* 2. *d. quæst.* 5. *caus.* 22. ubi ex verbis Sancti Ambrosii improbatur Herodes, quod ob servandum Juramentum S. Joannem Baptistam occidi jussisset; Unde in ejus Summario sic expresse habetur: *Aliquando non expedit promissum servare Sacramentum; c. Quod David* 3. *ead. caus. & quæst.* ubi ex verbis S. Augustini laudatur David, quod sicut juraverat, non occiderit Nabal, ibi: *Quod David juramentum per sanguinis effusionem non implevit, major pietas fuit*, & in ejus Summario sic dicitur: *Pietas fuit, quod David, Nabal, sicut juraverat, non occiderit; c. Juravit David* 4. *ead. caus. & q.* ubi de eodem verbis ejusdem S. Augustini sic repetitur: *Juravit David temere, sed non implevit jurationem majori pietate ductus*. Et e contra idem Sanctus Augustinus *serm.* 10. *in novis* 18

novis sermonibus de Decollatione Sancti Joannis Baptistæ improbat Herodem, quod impie adimpleat, quod temere juraverat, ibi: *Temere juratur, & impie, quod juratur, impletur*; *cap. Unusquisque* 8. *ead. caus. & quæst.* in cujus Summario de mente Sancti Ambrosii sic habetur: *Tolerabilius est juramentum non implere, quam quod turpe est, facere*; *cap. Si aliquid* 16. *ead. caus. & quæst.* ubi sic summatur Decretum Soteris Papæ: *Juramentum, quo malum incaute promittitur, non est servandum*; *cap. Actionem* 18. *ead. caus. & quæst.* ubi sic summatur Decretum Concilii Eliberitani; *Illicitum juramentum non est servandum*, & sæpe in eadem causa, & quæstione in aliis Capitulis, & Summariis consimiliter. Et hoc jure merito, cum Juramentum non fuerit institutum, ut esset vinculum iniquitatis, textu expresso *in cap. Quanto* 18. *de Jurejurando*, ibi: *Cum Juramentum, non ut esset iniquitatis vinculum, fuerit institutum*, *cap. Inter cetera* 21. *caus.* 22. *quæst.* 4. ibi: *Porro Juramentum non ob hoc fuisse institutum invenitur, ut esset vinculum iniquitatis*.

19 Jure Civili habetur sensus nostræ conclusionis in pluribus Legibus, & signanter in *leg. Generaliter* 26. *ff. De verb. obligationibus*, ibi: *Generaliter novimus turpes stipulationes nullius esse momenti*; *l. Si flagitii* 123. *ff. eod.* ibi: *Si flagitii faciendi, vel facti causa concepta sit stipulatio, ab initio non valet*; *l. Juris gentium* 7. *ff. de pactis*, ibi; *Si stipulatio sit interposita de his, pro quibus pacisci non licet, servanda non est, sed omnino rescindenda*; *l. Pacta* 6. *Cod. de pactis*, ibi: *Pacta, quæ contra Leges, Constitutionesque, vel contra bonos mores fiunt, nullam vim habere indubitati Juris est*; *l. Ex eo* 4. *Cod. De inutilibus stipulationibus*, ibi: *Cum omnia, quæ contra bonos mores, vel in pactum, vel in stipulationem deducuntur, nullius momenti sint*.

20 Suprapositam conclusionem tenent Navarrus *in Manual. cap.* 17. Durand. *in* 3. *distinct.* 39. *quæst.* 4. Medina *Cod. de restitut. quæst.* 2. Comitol *lib.* 3. *respons. moral. quæst.* 5. Joannes Valerus *in differentiis utriusque fori verb. Promissio, differentia* 8. citati a Diana *tom.* 1. *part.* 2. *tract.* 4. *miscellaneo resolut.* 40. ubi & ipse hanc sententiam probabilem, & practice tutam reputat, Adrianus, Neessen, Le Droux, & alii, quos citat, & sequitur Henno *loc. c. quæst.* 4. *Conclus.* 1. & sic videtur sentire Sanctus Augustinus relatus *in cap. Qui veneratoribus* 8. *dist.* 86. testans non posse Meretricibus pecuniam rependi absque gravissimo peccato, cum nempe in pretium perpetrati criminis tribuitur. Et sic tenet Glossa *ibidem verb. Meretricibus*, & mordicus defendit Pontas *in Dictionario Casuum Conscientiæ verb. Promissio cas.* 8. & 9. ubi in fine casus octavi sic expresse habet: *Repudiandam penitus ergo eorum opinionem censemus, qui tuentur, licet hujusmodi promissiones non obligent ante facinus perpetratum, iisdem tamen obligandi vim annecti, eo ipso, quod crimen executioni demandatum est; quinimmo persuasum prorsus animum habemus abhorrendas penitus, atque habendas esse in execratione ejusmodi promissiones, & stipulationes, & tanquam nullas esse considerandas; quemadmodum irritæ re ipsa fiunt omnibus cum Ecclesiasticis, tum Civilibus Legibus, ut modo observatum, ac probatum est*. Et in fine casus noni sic concludit: *At isti laudatorum Auctorum opinioni non possumus subscribere, quando namque quosdam casus sibi fingere amant, in quibus non esse illicitum supponunt, nec promittere, nec dare in pretium turpis alicujus actionis perpetrandæ, falsam omnino hypothesim comminiscuntur, quemadmodum patet ex testimoniis allegatis, quin etiam tanquam certissimum habemus ex eorum opinione fenestram prorsus patefieri ad plurimam nequitiam, quoniam ad audenda quæque, & ad perficienda, quæ fluunt in luxuriam, inde via redditur expeditior*. Hæc ipse: Tum quia datio, & acceptio pro re turpi patrata est novum peccatum, & approbatio peccati commissi. Qui enim dat, vel accipit propter peccatum commissum, videtur de novo approbare, atque in eo complacere, quod utique mortale est; Tum etiam quia promissio illa de re turpi patranda fuit nulla, nec ullo modo obligans, utpote peccaminosa, ut patet ex supra adductis Juribus, ergo nec est ex obligatione servanda.

Immo supracitati Doctores volunt insuper, 21 quod acceptum ob turpem causam ex conventione facta obligante ad operis pravi executionem sit restituendum. Sic expresse Henno *loc. cit. quæst.* 5. *conclus.* 1. cum Navarr. Adriano, Medina, Neessen, Le Droux, & aliis ibi citatis *argum. supra adductis Juribus*. Et eorum ratio est, quia conventio illa ante operis impletionem est nulla, eo quod non possit esse vinculum iniquitatis, ut concedunt omnes, ergo etiam nulla est impleto opere, & consequenter acceptum ratione talis conventionis debet restitui; Probatur consequentia ex *cap. Non firmatur* 18. *de Regul. Juris in* 6. ubi expresse dicitur: *Non firmatur tractu temporis, quod de Jure ab initio non subsistit*; Atqui ex supra allega-

legatis Juribus conventio illa nulla est ante operis impletionem, ergo etiam nulla erit post operis impletionem; Tum quia conventio illa, utpote contractus onerosus, debet obligare tam promissarium, quam promittentem; alias si obligaret solum promittentem, esset contractus gratuitus; Atqui non obligat promissarium, cum nemo obligari possit ad peccandum; ergo nec obligat promittentem, & consequenter est nulla ex parte utriusque; adeoque acceptum ex tali conventione est restituendum; Et sic videtur sensisse etiam Sanctus Augustinus *Epist.* 163. *alias* 54. *ad Macedonium*, ubi sic expresse habet: *Verum tamen est, si Justitia sincerius consulatur, justius dicitur Advocato: Redde, quod accepisti, quando contra veritatem stetisti, iniquitati affuisti, Judicem fefellisti, justam causam oppressisti, de falsitate vicisti:* Et paulo post explicatam obligationem Advocati in prædicto casu sic ait: *Quis tamen Advocatus, aut ex Advocato ita vir optimus facile reperitur, qui suscepto suo dicat: Recipe, quod mihi cum tibi male adessem, dedisti, & redde adversario tuo, quod, me agente, inique abstulisti; & tamen quem prioris non rectæ vitæ rectissime pœnitet, etiam hoc facere debet, ut si ille, qui inique litigavit, non vult admonitus corrigere iniquitatem, ejus tamen iniquitatis nolit iste habere mercedem.*

22 Communior tamen Doctorum sententia tenet, quod licet promissio facta feminæ pro usu sui corporis sit illicita, promissum, opere completo, sit conferendum. Nec femina teneatur receptum ob talem usum turpem sui corporis postea restituere; Sic Lugo *disp.* 18. *sect.* 3. *num.* 59. quo ad primam partem cum Vasquez, Turrian. Soto, Arragonio, Cajetan. Covarruv. Molina, Sanchez ibi citatis, dicens hanc esse communem, & veram sententiam, & *num.* 46. quo ad secundam partem cum Lessio, Molina, Cajetan. Alens. Richard. Gabriel. Silvestro, Angelo, Salonio, Silvio, Tannero, Rebel. Villalobos, dicens pariter hanc esse communem, & veram sententiam; Sic tenet etiam cum pluribus aliis ibi citatis, La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 289. & 290. Rosignolus cum aliis ibi citatis *de restitutione* 11. *disput.* 1. §. 6. *num.* 2. & 9. Sporer cum multis ibi citatis *tom.* 2. *tract.* 5. *in VII. & X. Præcept. Decalog. cap.* 5. *sect.* 5. *num.* 135. & 139. Molina, Sanchez, Lessius, Diana, Tamburin. & plurimi alii. Et ratio primæ partis est, quia ille usus sui corporis, quem femina impudica fornicario concessit, est pretio æstimabilis ratione utilitatis, vel delectationis, respectu fornicarii, & ratione periculi, & laboris respectu feminæ concedentis talem turpem usum sui corporis; adeoque si fornicarius pretium promisit, & femina impudica rem pretio æstimabilem, & vendibilem, utpote ei commodam, vel delectabilem posuit, non est unde ab obligatione solvendi promissum liber evadat; Tum quia si Fornicarius negare posset pretium pactum pro tali turpi usu sibi concesso, seu vendito, negare etiam posset Juvenis Matrimonium promissum puellæ sub certa promissione Matrimonii defloratæ, quod omnes negant, & insuper dicunt posse ad id etiam in foro externo compelli, adeoque &c. Ratio autem secundæ partis est, quia femina recepit tale pactum pretium concesso, seu vendito usu sui corporis fornicario, qui usus cum sit commodus, & delectabilis fornicario, & periculosus ipsi feminæ, dignus est pretio; adeoque talis femina licite retinere potest dictum conventum, & receptum pretium, nec tenetur illud restituere, cum non sit receptum contra Justitiam, sed potius secundum illam.

Immo Meretrix nedum conventum, & receptum pretium pro concesso turpi usu sui corporis licite recipit, & retinet, sed etiam omni Jure etiam Civilis in foro externo illud exigere potest, si non ei a Fornicario solvatur. Sanctus Thomas 2. 2. *quæst.* 62. *artic.* 5. & plurimis congestis Lessius *lib.* 2. *cap.* 14. *dub.* 8. Molina *tom.* 1. *tractat.* 2. *disput.* 34. Diana *part.* 2. *tract.* 2. *Miscellan. resolut.* 40. Sporer *loco cit. num.* 136. & ipso teste *Communis aliorum* per text. *in l. Idem* 4. §. 3. *ff. de condict. ob turpem, vel injustam causam*, ibi: *Sed quod Meretrici datur, repeti non potest, ut Labeo, & Marcellus scribunt, sed nova ratione, non ea, quod utriusque turpitudo versatur, sed solius dantis; illam enim turpiter facere quod sit Meretrix; non turpiter accipere, cum sit Meretrix*; Et ratio est, quia Meretrix ita cum Fornicario convenit de pretio sibi solvendo pro usu ei concesso, seu vendito sui corporis, ex cap. autem *Contractus* 85. *de Regul. Juris in* 6. *Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur*. Nec pretium illud exigitur, & accipitur pro ipso peccato formali, quod, cum nihil sit, neque licite possibile, non est vendibile; sed exigitur, & accipitur pro actu ipso materiali, quatenus Fornicario utilis & delectabilis est, & meretrici aliquo modo laboriosus & periculosus, qui actus, cum sit quid naturale, & pretio æstimabile, nec alteri gratis debitum, 23

est veluti conductus a Fornicario, adeoque pretio solvendus.

24 Femina recipiens munera sibi ab amasio liberaliter oblata ex cognita ejus libidinosa intentione, quamvis graviter peccet, etsi ipsa nihil mali intendat, cum sic foveat impurum ejus amorem, ac desiderium, & spem copulæ aliquando obtinendæ, tamen si nullum pactum explicitum, aut implicitum intercessit, non tenetur restituere, sed licite retinere potest, quia sunt sibi liberaliter data, & sibi imputare debet nimius credulus amator, quod plus speraverit, quam debuerit; Sporer *loco citat. num.* 141. Lugo *loco citat. num.* 49. Molina *tom.* 3. *disput.* 735. *num.* 3. Rebell. *de Justitia part.* 1. *lib.* 3. *quæst.* 7. *num.* 6. Joannes Valerus *in differentiis utriusque fori verb. Restitutio, differentia* 34. Henno *loco cit. quæst.*

25 *6. conclus. in fine*, & alii passim. Si autem femina receperit talia munera ex pacto explicito, vel implicito pro usu sui corporis concedendo, quem postea denegat, tenetur restituere, quia peccat contra Justitiam retinendo pretium absque concessione usus sui corporis, pro quo solum ab amasio datum est munus, seu pretium. *Sic citati Doctores*, & *alii passim*.

26 Accipiens pecuniam a Dæmone, si sciat, quod Dæmon eam furatus sit alicui, ut sibi daret, tenetur restituere; Si autem nesciat, spectato Jure naturæ, potest ipsam retinere, cum Dæmon potuerit eam accipere ex fundo maris, aut aliunde, ubi erat derelicta ad nullius spectans dominium. Sic Diana *part.* 10. *tract.* 15. *resol.* 48. La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 292. & alii. De Jure autem positivo Civili per sententiam Judicis debet applicari fisco quidquid per artem Magicam, aut Legibus prohibitam acquiritur. Lugo *tom.* 1. *disp.* 6. *num.* 112. La Croix *loco cit.* & ipso teste *Communis aliorum*, per text. *in l. Unica*, *Cod. de Thesauris*. (*)

27 Accepta per modum pretii pro actione debita ex Justitia, restitui debent; *Communissima*. Et ratio est, quia tale venditum est invendibile, cum solvens Jus habeat ad actionem illam independenter ab omni pretio; & recipiens aliquid per modum pretii pro illa actione vendat id, quod non est suum, sed alterius; Res enim, quæ ex Justitia debetur alicui, perinde est, ac si esset illius; Unde coactus dare pretium pro ipsa, cogeretur emere rem suam, ut redimeret injustam vexationem; adeoque tale pretium injuste acceptaretur, & consequenter esset restituendum ex debito Justitiæ.

Dicitur autem notanter *Accepta per modum* 28
pretii, nam accepta per modum gratuitæ, & omnino liberæ donationis non sunt restituenda, cum liceat unicuique per leges non impedito, rei suæ dominium in alium transferre. *Communis*.

Hinc Justitiam violant cum onere restitu- 29
tionis Ministri Principum, Judices, Thesaurarii, Notarii; Tabelliones; & alii similes Officiales, qui pro obeundis suis Officiis, vel ultra taxatum pretium, vel supra constitutum a Principe, vel Republica stipendium, *munera* exigunt a particularibus, ne vexent, ut alios præferant, ne solutionem, aut expeditionem retardent, & hujusmodi. *Communis*; Dicit tamen Sporer *l. c. nu.* 128. quod supradicti, si a Republica conducti sint ad ea munera absque sufficienti stipendio, possint juste mercedem proportionatam exigere usque ad sufficiens stipendium secundum circumstantias personarum, locorum &c. prudenter judicandum.

Item Justitiam violant cum onere restitu- 30
tionis Uxores pretium exigentes a Maritis, ut Debitum conjugale reddant, ne adulterium committant, Latrones, ne hominem occidant; Depositarii, ut Depositum restituant; Rerum inventores, ut eas suis dominis restituant; Debitores, ut Debitum restituant; Detractores, ut famam, aut honorem ablatum reparent, & alii similes. *Communis*.

Quid autem in specie de Judice circa mune- 31
ra recepta? Vide verb: *Judex*.

Acce-

(*) *Nota Romani Theologi*. Casus hic est metaphysicus; nec enim Dæmon furari a Deo permittitur, nec si permittitur, id resciri facile poterit.

Responsio Auctoris.

Quomodo potest a Theologo dici hic casus metaphysicus, cum de ipso passim tractent Auctores, & de acquisitis per artem magicam disponant leges? Quod certe non fieret, si non supponeretur dæmonem furari quandoque a Deo ob sua justa & inscrutabilia judicia permitti, & hoc permittente, posse resciri.

32 Accepta per modum pretii pro actione debita ex quacumque alia virtute præter Justitiam, non sunt restituenda ex debito Justitiæ, Lugo *disp.* 18. *sect.* 3. *num.* 67. Sotus, Bannes, Diana, Tamburin. Petschacher citati, & secuti a La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 265. Sporer *tom.* 2. *tract.* 5. *in VII.* & *X. Praecept. Decalogi num.* 132. ubi dicit de hoc non posse dubitari; Tunc enim non peccatur contra Justitiam, cum nec dando, nec accipiendo alicui fiat injuria, adeoque id, quod tunc accipitur, non est restituendum ex debito Justitiæ.

33 Dicitur autem notanter *ex debito Justitiæ*, quia licet non sit in tali casu restituendum ex debito Justitiæ, potest tamen esse obligatio restituendi ex debito alterius virtutis; Si quis enim, v. gr. ex voto debeat Ecclesiæ Crucem centum aureorum, & nolit votum adimplere, nisi ab ipsa Ecclesia, vel ab alio accipiat viginti aureos, tunc tenetur restituere Danti illos viginti aureos, non quidem ex Justitia, quam non violavit, sed ex virtute Religionis, quæ illum obligat ad totum votum adimplendum, & promissum Deo integre reddendum; quod non faceret, nisi restitueret illos viginti aureos; quia illos retinendo non integre donat, sed partim vendit respectu talis pretii accepti, ut dictam Crucem Ecclesiæ offerat. Similiter, quia ex virtute Religionis tenentur Beneficiarii dare superflua in eleemosynam, si aliquid recipiant, ad hoc ut suo debito satisfaciant, tenentur restituere; quia retinendo illud acceptum non satisfaciunt præcepto dandi eleemosynam integre ex omnibus superfluis, & sic de similibus. Econtra tamen, si quis pretium accipiat, ut audiat Missam, communicet, & hujusmodi, ad quæ obligatur ex eadem virtute Religionis, non tenetur illud receptum pretium restituere; sicuti nec tenetur restituere pretium acceptum, ne se inebriet, ad quod tenetur ex virtute Temperantiæ, & ne fornicetur, ad quod tenetur ex virtute Castitatis, & hujusmodi: In his enim, & similibus non tenetur neque ex virtute Religionis, Temperantiæ, aut aliarum virtutum restituere pretium acceptum pro earumdem observantia, quia tale pretium receptum non impedit, quod opus ex ipsis Virtutibus debitum ponatur secundum integram suam substantiam, & secundum omnes qualitates debitas; sicuti impedit in primis aliis allatis exemplis de emittente votum donandi Crucem centum aureorum Ecclesiæ, & de Beneficiariis adstrictis dare superflua in eleemosyna; Sic recte tradunt Lugo *loco cit. num.* 70. Sporer *loco cit. n.* 132. & alii.

Item licet quis non teneatur ad restitutionem talis recepti pretii ex debito Justitiæ, 34 potest tamen obligari ex dispositione Juris positivi inhabilitantis ad acquirendum dominium talis pretii, Jus enim positivum in pluribus obligat ad restitutionem, & signanter ad restitutionem pretii simoniace accepti in materia Beneficiorum Ecclesiasticorum, *cap. De hoc* 11. *de Simonia*. Item ad restitutionem pretii simoniace accepti in materia electionum ad Dignitates, & Officia Ecclesiastica. *Extravagant. Cum detestabile* 2. *de Simonia inter Communes*. Item ad restitutionem pretii simoniace accepti pro ingressu in Religionem. *Extravagant. Sane* 1. *de Simonia inter Communes*. Item ad restitutionem pretii simoniace accepti pro administratione Ordinis, aliorumque Sacramentorum, & Sacramentalium; De Jure enim Divino hæc sunt gratis administranda; *Matthæi* 10. *Gratis accepistis, gratis date*; Unde si pro tali administratione aliquid accipiatur, est restituendum. Item ad restitutionem pretii accepti ab Ecclesiasticis Visitatoribus ratione Visitationis; Ipsi enim graviter peccant, & ad restitutionem tenentur ex speciali dispositione Sacrorum Canonum, & Concilii Tridentini *sess.* 24. *cap.* 3. *de reformat.* & sic de aliis.

Ordinarie loquendo Restitutio est facienda 35 ei, a quo aliquid injuste acceptum est, vel cui damnum illatum est, si adhuc vivus sit, vel ejus heredi, si sit mortuus. *Communissima*, nec indiget probatione, cum satis de se clare pateat.

Dicitur notanter *Ordinarie loquendo*, quia 36 in pluribus casibus restitutio non est facienda domino, & signanter res accepta a possessore justo, & bonæ fidei, est ipsi restituenda, & non domino. Unde si sit accepta res commodata, depositata, oppignorata, locata, & hujusmodi, restituenda est commodatario, depositario, oppignoratario, locatario, & hujusmodi, quia cum isti juste possideant rem, & eam custodiant, vel ipsa utantur, eidem proprie infertur injuria per ablationem ejusdem rei; cum injuste priventur sua possessione, & usu ejusdem rei; adeoque est ei restituenda, aliter si restituatur domino, & justus possessor patiatur inde aliquod damnum, est de omni interesse indemnizandus. *Communis*.

Item furans a Molitore farinam, a Fullo- 37 ne pannum, a Sartore vestem, & hujusmodi, tene-

tenetur ipsis, & non dominis restituere; quia si restitutio fieret dominis, exponerentur illi periculo amittendi pretium laboris, & insuper periculum esset, ne ob præsumptam incuriam in custodiendis rebus sibi traditis eorum Officina desereretur; Unde si ex tali restitutione facta dominis eveniret illis aliquod nocumentum, essent ipsi indemnizandi. *Communis*.

38 Item res ablata a Tutoribus, vel Curatoribus, est ipsis restituenda, & non Pupillis, aut Minoribus, seu furiosis, & amentibus, quia licet isti sint rei restituendæ domini, secundum Jura tamen non habent administrationem. *Communis* per text. *in §. Furiosus 8. & §. Pupillus 9. Inst. de inutilibus Stipulationibus, l. Obligari 9. ff. de auctoritate, & consensu Tutorem & Curatorum*, cum similibus.

39 Item surripiens a Religioso, Uxore, Filiofamilias, & similibus res in usum ipsis legitime concessas, tenetur ipsismet restituere, non autem Monasterio, Marito, Patri, & hujusmodi, nisi certus sit reddendas esse postea ipsis usuariis, quia Usuarii injuste privantur Jure, quod legitime habebant ad usum rerum illarum; Si autem a Religioso, Uxore, Filiofamilias, & similibus auferatur aliquid, quod non est ipsis legitime concessum in usum, seu administrationem, tunc non ipsis est restituendum, sed Monasterio, Marito, Patri, & hujusmodi: aliter si supradictis restituatur, & inutiliter dissipetur, esset obligatio secundæ restitutionis. *Communis*. (*)

Item non est res ablata restituenda domino, quando prævidetur ipsi, aut alteri in spiritualibus, & temporalibus obfutura; Unde non est ei restituendus gladius, si prævideatur ipse, aut alter occidendus; Non est ei reddenda Clavis adulterina, si prævideatur ea usurus ad furandum, & sic de similibus; Sic non est restituenda pecunia domino volenti cum ea corrumpere mulierem, luxuriose vivere, injuste litigare, simoniam committere, & similia in perniciem spiritualem sui, vel alterius perpetrare, sed est differenda ipsi restitutio, donec sint remota talia pericula. *Communis*. 40

Item non est facienda domino restitutio, quando est multum distans, adeo ut non possit res restituenda ad ipsum transmitti, nisi cum expensis excedentibus, vel adæquantibus valorem ipsius rei: Tunc enim expectanda est commodior restitutionis occasio: quæ si desperetur, est facienda restitutio suis propinquis, si habeat, vel in eorum defectu pauperibus, nomine quorum veniunt Ecclesiæ, *Hospitalia*, Monasteria indigentia, celebrationes *Missarum*, & alia similia pia opera. *Communis*. (**) 41

Quando non constat de vero domino, seu legitimo rei possessore, facienda est ad ipsum inveniendum diligens inquisitio juxta bonorum qualitatem, idest major, vel minor pro gravitate, 42

(*) *Notæ Romani Theologi*. Quare non etiam Monasterio, Marito, Patri &c.? id aliquibus non probatur.

Responsio Auctoris.

At *ibi* a me est assignata clara ratio, quare, & quando debeant dictæ res restitui Religioso, uxori, Filiosfamilias, & hujusmodi, & quando non ipsis, sed Monasterio, Marito, Patri &c. Videat ibi eruditus Lector, & pronunciet.

(**) Expectanda quidem commodior occasio; & si hæc desperetur, restitutio facienda est omnimode domino rei ablatæ, aut propinquis.

Responsio Auctoris.

Sed ego jam tradidi, quod si desperetur commodior occasio, restitutio facienda est suis propinquis, si habeat, & solum in eorum defectu pauperibus, vel locis piis, cum hac tamen advertentia, quod adveniente restituendi domino commodiori occasione, seu ipso comparente, & res adhuc extent in individuo, debent a pauperibus, vel loco pio restitui; & si fuerint consumptæ, & pauper, seu locus pius inde factus sit ditior, debet restitui id, in quo factus est ditior, ut in similibus trado ego *ibi* sub *n*. 53. Cum quantis autem impensis teneatur fur restituere rem furatam, cum in hoc variæ sint sententiæ Auctorum, attendendæ sunt pro certa regula omnes circumstantiæ, nempe quantitas, seu valor rei furatæ, paupertas, & necessitas tum furis, tum domini rei, distantia, seu mutatio locorum, magnitudo damni tam creditoris, quam debitoris formaliter & comparative ad subjectum: An creditor hic & nunc sit, vel non sit rationabiliter invitus circa omissionem vel dilationem restitutionis, & hujusmodi.

tate, vel levitate rei, quia antequam sit facta talis inquisitio, non debet haberi dominus pro ignoto; Hinc si res inventa sit magni valoris, v. g. bursa cum 100. aureis, debet fieri inquisitio, non solum in loco, ubi reperta est, sed & in Pagis, & Civitatibus vicinis; immo etiam in remotis, in quibus adest probabilitas ipsum reperiendi, faciendo quod aliquoties promulgetur e Cathedra, quod affigatur scheda ad locorum compita id notificans, aut quod imprimatur in novellis publicis: Si autem res inventa sit parvi valoris, ut annulus ordinarius, bursa cum paucis nummis, sufficit, quod promulgetur in Ecclesiis, seu Scholis, aut vicis loci rei inventæ. *Sic Doctores communiter.*

43 Si pro tali inquisitione essent ab inventore rei faciendæ aliquæ expensæ, desumendæ essent ex ipsis domini ignoti bonis, quia Jus tum Civile, tum Canonicum nullum gravamen imponit bonæ fidei possessori; unde possessor bonæ fidei deducere potest expensas factas pro rei conservatione, & pro ignoti domini inquisitione, ut patet ex *l. Possessor, ff. de petitione hereditatis*. Secus autem dicendum est de possessore malæ fidei, ut si quis non ex inventione, sed ex injusta actione haberet aliena bona, tunc enim expensas pro inquisitione domini deberet facere ipsemet injustus possessor, & debitor, quia Justitia postulat, ut nullum incurrat dominus nocumentum propter alterius injustitiam, cum peccata suos debeant tenere auctores; *l. Sancimus 22. ff. de pœnis*, *cap. Quæsivit 2. de his, quæ fiunt a majori parte Capituli*. Nec debet aliquis alterius odio prægravari, ut expresse statuitur *in cap. Non debet. 22. de Regul. Juris in 6.* & rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non conveniat, ut præcise habetur *in cap. Cognoscentes 2. de Constitutionibus*.

44 Si dominus reperiatur, tenetur inventor ei restituere. *Communis*, texto expresso *in cap. si quis 6. & c. Multi 8. caus. 14. num. 5.* Vide verb. *Dominium art. 3. n. 17.*

45 Si post factam dictam diligentiam non reperiatur dominus, res, seu pecuniæ inventæ sunt in pauperes, seu ad alium pium usum applicandæ, nisi ipse inventor pauper sit, quia tunc posset sibi reservare in toto, vel in parte, considerata quantitate rei inventæ, ac inopiæ suæ. Vide *dict. verb. Dominium a n. 18. ad n. 20.*

46 Opposita tamen sententia defenditur a plurimis Classicis Doctoribus. Vide *ibid. n. 20.*

47 Si res inventa derelicta fuerit, fit inventoris, qui primo occupat. Vide *ibid. n. 22.*

48 Si res inventa sit de illis, quæ numquam dominum habuerunt, fit primo occupantis. Vide *ibid. n. 23.*

Merces, aut quævis aliæ bona reperta in littore maris, aut fluminis post naufragium, non sunt primo capientis, aut Fisci, sed domino restitui debent. Vide *ib. n. 24.* 49

Piscantes bona naufraga in mari, tenentur restituere domino, sicuti debent domino restitui ea, quæ eripiuntur ex incendio, vastatione, inundatione &c. & etiam oves, aut alia animalia ex lupi faucibus erepta. V. *ib. n. 25.* 50

Habens ex delicto bona incerta, debet restituere locis sacris, vel pauperibus, uti de pretio usurario definivit Alexander III. *in c. Cum tu 5. de usuris*, ibi: *Qui sive ante, sive post Interdictum nostrum usuras extorserint, cogendi sunt per pœnam, quam statuimus in Concilio, eas his a quibus extorserunt, vel eorum heredibus restituere, vel his non superstitibus, pauperibus erogare*. Si autem iniquus detentor sit ipsemet æque pauper, & egens, ac alii pauperes, quibus restituere deberet, aut similiter pauperes consanguineos habeat, licite sibi applicare, aut consanguineis conferre potest etiam propria auctoritate sine præscripto Episcopi, vel Parochi, in toto, vel in parte, considerata quantitate bonorum detentorum, & sua, vel consanguineorum inopia; Dummodo tamen talis inopia sit evidens & certa. Sic La Croix *lib. 2. part. 2. num. 94.* cum S. Thoma, Scoto, Navarr. Gabriel. Medina, Layman, Molina, Vasquez, Sanchez ibi citatis, aliique multi cum Illsung *tom. 4. d. 2. n. 250.* Sporer. *tom. 2. tract. 4. n. 106.* ubi dicit, quod ex communi sic docens Molina *disp. 617.* & Lessius *lib. 2. c. 14. dub. 6.* Et ratio est, quia inopia certa & evidens, est etiam pro ipso iniquo detentore, vel suis consanguineis sufficiens causa retinendi, cum talis, vel tales non sint deterioris conditionis, quam alii pauperes; insuper Lugo *disp. 20. num. 8.* Illsung *loc. cit. num. 191.* & alii, addunt, iniquum detentorem posse etiam retinere, & sibi applicare, si debitis ultra vires gravatus esset, quia tunc re ipsa pauper, & inops esset: Cavere tamen debet similis injustus debitor, ut recte monent supracitati Doctores, ne in propria causa cæco judicio decipiatur, & fraus absit; Vix enim sibi retinere poterit, nisi sit adeo evidens ejus necessitas, ac inopia, quæ etiam eum alias a restitutione excusaret: Alioquin enim aperiretur via ad furanda aliena sub iniqua spe, quod domino postea non comparente, prætextu inopiæ non tenetur fur ad restitutionem. 51

52 Si facta debita & sufficienti inquisitione, & domino non comperto, habens bona incerta, ipsa distribuerit pauperibus, vel sibi æque pauperi retinuerit; quamvis postea compareat dominus, nec ipse, nec alii pauperes teneri videntur aliquid restituere, si ipsa bona fide jam consumpserint, nec ex ipsis ditiores sint facti. Sporer *loc. cit. num.* 105. & ipso teste *Communis aliorum*.

53 Si autem, comparente domino talia bona necdum sint consumpta, sed adhuc extent in individuo, debent a paupere, vel loco pio, cui fuerunt applicata, restitui; & si fuerint consumpta, & pauper, seu locus pius inde sit factus ditior, debet restitui id, in quo factus est ditior: & ratio est, quia prior distributio videtur facta hac conditione, si dominus non comparuerit; alioquin negotium ejus esset male gestum, adeoque, si dominus compareat, sint ei dicta bona restituenda, cum talis distributio evadat invalida, ex quo actus sub conditione celebratus, conditione non completa, nullum operetur effectum, *arg.* §. *Ex conditionali Stipulatione*, *Institut. de verbor. obligatione*; & *l. unica* §. *Sin autem*, *Cod. de caducit. tollend.* Tum quia nemo debet ex re alterius ditescere, *cap. Locupletari* 48. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria, vel jactura*. Ita Lessius *l.* 2. *cap.* 14. *dub.* 7. Molina *disp.* 746. Diana *part.* 11. *tract.* 8. *Resol.* 14. Henno *l. c. qu.* 4. *Conclus.* 3. *resol.* 3. Felix Potestas *l. c. n.* 2718. La Croix *loc. cit. num.* 95. cum Layman, Castropolao, Perschacher ibi citatis, & alii contra Sotum, Henriq. Petrum Navarr. Cajetan. Bonacin. & alios cum Lugo *disp.* 31. *num.* 32. dicentes non esse obligationem restituendi, etiamsi res adhuc extaret, quia pauper, vel locus pius acquisivit dominium, cum ei in eleemosynam erogata fuerit, quando dominus non poterat censeri rationabiliter invitus. (*).

54 Si ante distributionem non præcessit debita diligentia pro inveniendo domino, & talia bona adhuc existant apud pauperem, vel locum pium, hi tenentur illa restituere, & in horum defectu ille, qui sine dicta debita diligentia distribuit, quia tunc transferri non poterat dominium, cum dominus esset rationabiliter invitus, & qui sic distribuit, injuriam fecit vero domino, injuste privando eum spe recuperandi bona sua; Culpa enim sua dominum ignoravit, & ob culpam alterius non debet quis privari suis bonis, *cap. Non debet* 22. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Non debet aliquis alterius odio prægravari*, *cap. Cognoscentes* 2. *de Constitutionibus*, ibi: *Rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit*; Peccata enim suos debent tenere auctores, *l. Sancimus* 22. *de pœnis*, *cap. Quæsivit* 2. *de his quæ fiunt a majori parte Capituli*. *Communis*. Et si dicta bona fuerint in tali casu bona fide consumpta a pauperibus, vel loco pio, nec ex eis factus sit ditior, tunc pauper, seu locus pius ad nihil tenetur, sed solus ille restituere tenetur, qui sine debita diligentia distribuit, cum ipse solus injuriam fecerit domino sic culpabiliter distribuendo. *Communis* per Jura adducta. 55

In debitis quibuscumque sive ex delicto, sive ex contractu ex re accepta, vel inventa, quando facta inquisitione sufficienti dubitatur, quis ex duobus, vel tribus sit rei dominus, non est talis res danda pauperibus, sed proportionate ad dubium inter ipsos dividenda; Tunc enim non potest dici simpliciter ignotus dominus, cum cognoscatur unum ex illis esse dominum; Unde si post factam debitam inquisitionem non appareat ratio sufficiens, cur sit potius hic, quam alter, æquitas postulat, ut proportionate ad dubium fiat inter ipsos divisio; Ipsis autem non sic consentientibus res committenda est arbitrio & auctoritati Judicis. *Communis*. 56

Pro damnis illatis immediate alicui Civitati, Oppido, Communitati, Collegio, & hujusmodi, quæ faciunt unum corpus ex multis, restitutio est facienda immediate ipsi Communitati, non autem particularibus Civibus, aut Personis, quia læsio facta fuit immediate ipsi Communitati, & non particularibus Personis; & sic facta restitutione Administratoribus talis Communitatis, per ipsos providebitur particularibus Personis. *Communis*. 57

Pro damnis illatis immediate particularibus Personis, ut in minutis furtis panis, vini, olei, carnis, & similium mensura minori, vel statera dolosa, restitutio est facienda ipsis particularibus Personis solitis suas frequentare Officinas, vendendo deinceps viliori pretio, aut meliori pondere, vel mensura, ut sic, quantum fieri potest, compensetur damnum paulatim refundendo, quod paulatim est ablatum, Sporer *loc. cit. numer.* 117. Henno *loc. citat. quæst.* 5. *conclus.* 2. *resolut.* 2. Tamburin. *lib.* 8. *tract.* 4. *cap.* 1. §. 3. *num.* 19. Busemb. *lib.* 3. *part.* 2. *c.* 2. *dub.* 5. *n.* 2. Molina, & alii passim; 58

(*) Si res ablata adhuc exstet ubicumque sit clamat ad Dominum.

sim; Vasquez, & Escobar cum paucis aliis exceptis dicentibus esse, probabile, quod possit dari pauperibus præsertim ejusdem Civitatis. Si autem damna sint illata extraneis omnino ignotis, nec solitis suas frequentare Officinas, tunc revera restitutio est facienda pauperibus, seu aliis piis locis. Henno *loc. c.* & alii communiter.

59 (margin number printed beside the line beginning "tis.")

60 An, & quibus restituendi sint Thesauri inventi. Vide verb. *Dominium art. 3. a nu. 27. ad 45.*

61 Capientes animalia in leporariis, vivariis, stagnis, silvis non amplis, & circumdatis, an, & quibus restituere teneantur? Vide *ibid. num.* 8.

62 Animalia domestica, seu naturaliter mansueta, sicut & ferina mansuefacta quandiu redire solent, non sunt primo capientis, etiamsi longe aberraverint, sed sunt domino comparenti restituenda. Vide *ib. n. 9.*

63 Feram, aut avem letaliter vulnerans, & eam insequens moraliter certo capturus acquirit ejus dominium, & si ab alio capiatur, est ei restituenda. Vide *ib. n.* 10.

64 Si vero fera, aut avis sit ita leviter vulnerata, ut adhuc fugere possit, tunc si alius eam fugientem capiat, est ipsius capientis, nec tenetur restituere ei, qui eam sic leviter vulneravit. Vide *ib. n.* 11.

65 Si autem dubium foret, an qui vulneravit, ratione talis vulneris esset capturus, nec desiisset prosequi feram vulneratam, tunc de æquitate esset dividenda inter vulnerantem, & capientem. Vide *ib. n.* 12.

66 Item si quis animal vagum insequatur, & illud in retia alterius incidat, tunc uterque habet Jus illud capiendi; Unde de æquitate esset inter ipsos dividendum. Vide *ib. nu.* 13.

67 Si piscis reperiatur ita inextricabiliter implexus in retibus alicujus piscatoris, ut nullatenus possit evadere, si alter ex ejus retibus ipsum eripiat, tenetur ad restitutionem; Secus si piscis adhuc poterat se eripere illis retibus. Vide *ib. n.* 14.

68 Quando apes ex proprio alveario ita evolant ut illarum reversio, vel apprehensio desperetur, tunc licite possunt a quolibet apprehendi sine obligatione restitutionis, etiamsi forent in fundo prioris domini. Vide *ibidem nu.* 15.

69 Si autem apes alterius alveare occupant, sunt ipsius, maxime si ipsum apertum retineat etiam ad hunc finem; Unde si quis inde eas eriperet, teneretur ipsi restituere. Vide *ib. n.* 16.

70 Qui pecuniam, vel quamlibet rem alienam ab ipso furatam, vel ab alio fure mala fide acceptam ita cum propria commiscuit, ut discerni amplius nequeat, tenetur resarcire totum damnum domino pecuniæ. Vide *ib. n.* 82.

Qui pecuniam furtivam accepit bona fide in solutionem alicujus debiti, & sic bona fide cum sua pecunia commiscuit, postea comparente domino pecuniæ, ad nihil tenetur. Vide *ibid. num.* 83. 71

Qui autem pecuniam furtivam accepit bona fide gratis, vel lucratione, & ita commiscuit cum sua, licet non teneatur eam restituere in individuo, tenetur tamen restituere domino in æquivalente. Vide *ib. n.* 84. 72

Emens bona fide rem furtivam, seu alienam, tenetur eam restituere domino statim, ac nescit esse suam. Vide verb. *Emptio art.* 2. *num.* 1. 73

Nec talis emens bona fide rem furtivam restituendo eam domino, potest ab ipso repetere expensum pro ea. Vide d. verb. *Emptio art.* 2. *num.* 2. 74

Immo non tantum rem ipsam furtivam, sed & omnes ejusdem rei fructus adhuc extantes, & quos collegit, & consumpsit a tempore cognitæ rei furtivæ, & eos, ex quibus jam antea bona fide perceptis factus est ditior, tenetur Emptor in utroque Foro restituere domino. Vide *ibid. num.* 3. 75

Emens bona fide rem furtivam probabilius non potest eam reddere furi, si provideat non esse reddendum domino, etiamsi aliter pretium suum recuperare non possit, sed debet eam restituere domino. Vide *ibid. n.* 6. 76

Revera tamen est etiam probabile, quod talis Emptor possit rem furtivam reddere furi ad pretium recuperandum, seque indemnem servandum. Vide *ibid. num.* 7. 77

Emens rem pecunia furtiva, licet acquirat ejus rei Dominium, obligatur tamen ad resarciendum omne damnum, ac lucrum cessans illi, a quo pecuniam abstulit, tum etiam venditori casu, quo pecunia ab ipso evincatur. Vide *ibid. num.* 8. 78

Venditor autem non acquirit Dominium talis pecuniæ furtivæ, sed eam debet comparenti domino restituere, si adhuc in specie extet; non tenetur vero restituere si eam jam consumpsit, vel eum propriis nummis ita commiscuit, ut amplius discerni nequeat. Vide *ib. n.* 9. 79

Alia ad rem. Vide d. verb. *Emptio art.* 2. 3. & 4. & verbo *Possessor bonæ, & malæ fidei.* 80

Quibus facienda sit restitutio pro rebus in Bello captis, & damnis causatis? Vide verb. *Bellum art.* 2. & 3. 81

Bona

82 Bona vacantia, idest quæ relicta sunt a defuncto, qui nec heredes habuit, nec quidem intra decimum gradum, nec de bonis illis disposuit, quamvis Jure naturæ sint primo occupantis, ex quo sint bona derelicta; tamen per *l. Scire* 1. *l. Vacantia* 4. *& l. Si vacantia* 5. C. *De bonis vacantibus*, *& de incorporatione*, devolvuntur ad Fiscum, & quidem ad sæcularem, si defunctus fuit Laicus; & ad Ecclesiasticum, si defunctus fuit Clericus; Layman *tract.* 3. *cap.* 6. *n.* 6. La Croix *lib.* 3. *par.* 2. *num.* 104. ubi notat, quod Amicus *de Justitia disp.* 16. *n.* 6. non putat possessorem ante Judicis sententiam teneri hæc bona Fisco tradere, nam in eadem Lege dicitur intra certum tempus posse præscribere contra Fiscum, adeoque supponitur posse retinere bona fide, cum mala fide nunquam præscribatur, ut expresse cavetur *in l. Possessor cap.* 2. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit.*

83 Restitutio ordinarie facienda est statim ac quis cognoscit se esse rei alienæ debitorem,
84 seu injustum detentorem. *Communissima.* Ly autem *Statim* quoad actum internum, seu propositum restituendi sumendum est *Mathematice*, idest in eodem puncto, quo quis advertit se esse rei alienæ debitorem, seu injustum detentorem, debet concipere propositum, & habere verum animum restituendi; *Communis.* Et ratio est, quia præceptum restitutionis ex natura sua simul (& quidem in sententia Scoti *in dist.* 15. *qu.* 2. ac aliorum communiori) principaliter est negativum, scilicet non retinendi rem alienam, ratione cujus reducitur ad septimum præceptum Decalogi *Non furaberis*; Præceptum autem negativum ita obligat semper, & pro semper, ut quocumque momento velle oppositum peccatum sit, adeoque quocumque momento, & consequenter *Statim Mathematice* tenetur quis nolle retinere alienum, seu quod idem est, velle restituere, vel ha-
85 bere animum restituendi. Ly *Statim* vero quoad actum externum executionis, seu quoad realiter externam exequendam, seu faciendam restitutionem, sumendum est solum *moraliter*, idest quamprimum moraliter, & commode quis restituere poterit absque aliquo notabili æquali, vel graviori incommodo proprio, quam sit Creditori proveniens ex dilata restitutione sui debiti; *Communis.* Et ratio est, quia licet præceptum restitutionis, quatenus negativum est, obliget semper, & pro semper non detinere rem alienam, & consequenter quoad actum internum, seu propositum, vel voluntatem internam restituendi obliget *statim Mathematice*, quatenus tamen simul affirmativum est præcipiens actum externum realiter, & effective, seu executive restituendi, obligat quidem semper, sed non pro semper, idest non obligat pro quocumque tempore indivisibili, sed solum pro tempore divisibili, quo attenta opportunitate loci, temporis, & personæ restitutio moraliter commode fieri potest; Nemo enim sanæ mentis potest dicere, quod si quis de nocte in lecto decumbens, seu de die in mensa accumbens recordetur se teneri ad alicujus rei restitutionem, debeat statim *Mathematice*, idest in illo puncto recordationis a lecto, seu mensa surgere, & ad rem illam Domino restituendam pergere, quin possit ad opportunum tempus, & locum restitutionem illam differre.

Restitutio debitorum ex delicto formali in- 86
justæ acceptionis, vel damnificationis, facienda est statim moraliter quamprimum absque notabili incommodo fieri potest; *Communis.* Et ratio est, quia Debitor ex delicto, si non restituat statim moraliter cum primum commode potest, est iniquus Detentor *toto tempore* dilatæ restitutionis commode factibilis; ergo ne sit iniquus Detentor, tenetur restituere statim moraliter quam primum absque notabili incommodo restituere potest.

Hinc si Debitor ex delicto, habita oppor- 87
tunitate restituendi, seclusa omni legitima excusatione, non statim *moraliter* restituat, sed differat, & peccat mortaliter, quia est in continua moraliter injusta acceptione seu damnificatione, & insuper tenetur in conscientia restituere Domino, seu Creditori omne interesse lucri cessantis, & damni emergentis ipsi ex illa culpabili sua mora restituendi debita ex delicto: *Communis.* Et ratio est, quia Dominus, seu Creditor non solum privatus est injuste ipsa re sua principali, sed etiam passus est injuste illud interesse lucri cessantis, & damni emergentis ex culpa Debitoris ex delicto; ergo Debitor ex delicto, si non restituat statim moraliter quam primum absque notabili incommodo restituere potest, ultra peccatum mortale incurrit etiam onus restituendi Creditori omne interesse lucri cessantis, & damni emergentiis, cum nisi ei restituatur utrumque, non fiat æqualitas Justitiæ cum ipso.

Restitutio debitorum ex re accepta tantum 88
a possessore bonæ fidei, facienda est statim *moraliter* quam primum absque notabili incommodo fieri potest, postquam ipse possessor cognovit rem esse alienam; Tunc enim tenetur

dictus

dictus possessor statim *moraliter* cum primum commode potest restituere ipsammet rem, si adhuc extet; vel si non amplius extet, id in quo ex ipsa factus est ditior; *Communis*. Et ratio est, quia si ulterius rem ipsam, seu id, in quo ex ipsa factus est ditior, voluntarie detineat, cum commode restituere possit, jam de possessore bonæ, evadit possessor malæ fidei, culpabiliter damnum inferens Creditori, seu Domino; ergo ne evadat culpabilis possessor malæ fidei, debet statim *moraliter* cum primum commode potest, restituere.

89 Hinc si talis Debitor ex re accepta, seclusa omni legitima excusatione, ad longum tempus voluntarie differat dictam restitutionem cum gravi præjudicio Domini, seu Creditoris rationabiliter inviti de tali dilatione, seu mora restituendi, & graviter peccat, & tenetur restituere ipsi omne interesse lucri cessantis, & damni emergentis; *Communis*. Et ratio est, quia sic ulterius detinens rem ipsam, seu id, in quo ex ipsa factus est ditior, jam ex tunc fit possessor malæ fidei, & injustus Detentor, ergo ratione injustæ detentionis, & moræ graviter culpabilis graviter peccat, & tenetur restituere, nedum ipsam rem adhuc extantem, sed id, in quo ex ipsa factus est ditior, sed etiam omne interesse lucri cessantis, & damni emergentis; Ad talem enim restitutionem tenetur injustus Detentor, & possessor malæ fidei, ut tradunt communiter Doctores, & patet ex dictis sub verb. *Possessor bonæ, & malæ fidei*.

90 Quanta autem requiratur dilatio in tali Debitore, ad hoc ut peccet mortaliter, & teneatur sub gravi onere ad omnem dictam restitutionem, pendet a prudentis viri judicio, attentis, & bene perpensis variis circumstantiis, videlicet attenta temporis longitudine, restituendi opportunitate, ipsius Domini, seu Creditoris renitentia, & detrimento, & hujusmodi, quæ si prudenter reputentur gravia, gravem inducunt culpam, & obligationem restituendi, & si levia, levem inducunt culpam, & levem restituendi obligationem. *Sic Doctores communiter*.

91 Mora illa, seu dilatio restituendi in tali debitore ex re accepta tantum, ad hoc, ut inducat culpam, & obligationem restituendi Domino etiam interesse lucri cessantis, & damni emergentis, non est computanda a tempore, quo fuit accepta, sed solum a tempore, quo quis cognovit rem esse alienam, & adhuc ulterius eam invito Domino injuste retinuit. Ab isto enim solo tempore incæpit esse culpabilis, & injustus possessor malæ fidei, & non antea, cum supponatur fuisse ab ipso talem rem bona fide, & sive ulla culpa acceptam. Possessor autem bonæ fidei pro tempore durantis suæ bonæ fidei ad nihil tenetur, sed ex re accepta, & detenta tenetur tantum ab illo tempore, quo cognovit esse alienam, restituere ipsammet rem, si adhuc extet, seu id, in quo ex ipsa factus est ditior, si non amplius extet, & si durante sua bona fide cum totaliter consumpsit, nec ex ipsa factus sit ullo modo ditior, ad nihil omnino restituendum tenetur, ut docet *Communis Doctorum*.

Item si possessor bonæ fidei etiam a tempore, quo cognovit rem esse alienam aliquando tempore ob inopiam v. gr. vel impotentiam, non fuit in ulla culpa, seu culpabili mora restituendi, & alio tempore fuit in culpa, seu culpabili mora restituendi, in tali casu tenebitur solum ad restituendum interesse correspondens illi tempori, quo fuit in culpa; non tamen ad restituendum interesse correspondens illi tempori, quo non fuit in ulla culpa, *Communis*. 92

Restitutio debitorum ex contractu, facienda est statim *moraliter*, postquam impletum est tempus inter contrahentes præfixum, seu conventum. *Communis*; Et ratio est, quia, ut expresse dicitur *in cap. Contractus* 85. *de Regul. Juris in 6. Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur*, adeoque, si inter contrahentes sit tempus præfixum, seu conventum, omnino servandum est, quantum sine notabili incommodo fieri potest, idque etiamsi Creditor non admoneat Debitorem, cum dies præfixa interpellet pro homine, ut expresse habetur *in cap. Potuit* 3. *de Locato & conducto*, ibi: *Non obstante, quod ei, ut Canonem solveret, non extet nunciatum, cum in hoc casu dies statuta pro Domino interpellet*, & concordat *l. Magnum* 12. *Cod. De contrahenda emptione*. 93

Hinc Debitor ex Contractu, si tempore præfixo elapso sine ulla legitima causa excusante sit in mora mortaliter culpabili restituendi, seu solvendi, & peccat mortaliter, & tenetur restituere etiam omne interesse lucri cessantis, & damni emergentis ipsi Creditori ex tali culpabili mora solvendi. *Communis*. Et ratio est, quia tunc Debitor illa sua culpabili mora injustum damnum causat Creditori; Est enim causa, quod patiatur illud grave interesse lucri cessantis, & damni emergentis, quia, qui causam damni dat, damnum dedisse videtur: *c. Si culpa* 9. *de injuriis, & damno dato*, *l. Qui occidit* 94

cidit 30 §. 3. *ff. Ad Legem Aquiliam*, adeoque si sine legitima causa excusante, ex sua mora mortaliter culpabili restituendi, seu solvendi grave damnum lucri cessantis, & damni emergentis inferat Creditori, & graviter peccat, & graviter tenetur ad totius dicti damni restitutionem.

95 Quilibet Debitor, sive ex delicto, sive ex re accepta, sive ex contractu potens commode solvere simul totum debitum, non satisfacit suæ obligationi restituendo successive per partes. *Communis* per textum *in l. Tutor* 41. §. *Lucius*, *ff. De usuris*, *l. Plane* 3. *ff. Familiæ Erciscundæ*. Et ratio est, quia Debitor in tali casu detinet alienum rationabiliter invito domino; adeoque si commode possit totum simul restituere debitum, & sine saltem rationabiliter præsumpto consensu Creditoris restituat solum successive per partes, peccat contra Justitiam graviter, vel leviter, prout gravis, vel levis est materia, & mora solvendi.

96 Debitor habens animum continuatum non restituendi, cum commode potest, manet in continuo peccato mortali, si materia restituenda sit gravis. *Communis* per text. *in c. Si res aliena* 1. *cauf.* 14. *quæst.* 6. ubi ex verbis S. Augustini sic præcise habetur: *Si res aliena, propter quam peccatum est, reddi possit, & non redditur, pœnitentia non admittitur, sed simulatur. Si autem veraciter agitur, non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, si ut dixi, restitui potest*. Et concordat *cap. Cum tu* 5. *De usuris*, ibi: *Cum juxta verbum Beati Augustini non remittatur peccatum, nisi restituatur ablatum*, & *cap. Peccatum* 4. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum*.

97 Immo in hoc voluntario animo non restituendi continuato per longum tempus, seu in hac voluntaria injusta detentione rei alienæ tot committuntur peccata numero distincta, quoties animus, seu voluntas, vel propositum non restituendi formaliter, vel virtualiter interrumpitur, aut reassumitur. *Communis*. Vide dicta sub verb. *Peccatum a nu. 29. ad 34.* ubi de distinctione numerica peccatorum.

98 Debitor, qui non vult quam primum commode poterit, restitutionem facere, seu vult solum illam facere per partes, cum possit commode restituere totum simul; seclusa justa causa excusante, non potest a Confessario absolvi. *Communis*; Et ratio est, quia ipse non habet firmum, & absolutum propositum evitandi grave peccatum, quale est, ut supra diximus, non restituere statim *moraliter*, cum primum commode potest, ut restituere solum per partes, cum commode potest totum simul, adeoque seclusa justa causa excusante, talis Debitor non potest absolvi.

Ad absolutionem tamen conferendam non 99
prærequiritur restitutio realis, seu externa, & executiva, sed sufficit restitutio mentalis, seu interna, idest firmum propositum restituendi cum primum commode poterit. Aliqua enim justa interveniente causa differendi restitutionem potest Debitor interim absolvi cum solo dicto firmo proposito illam faciendi in proximum. *Communis*.

Debitor autem, qui bis, vel ter, aut plu- 100
ries in aliis Confessionibus jussus restituere, non restituit, cum facile & commode potuisset, regulariter non est absolvendus, nisi prius re ipsa restitutionem fecerit. *Communis*; Et ratio est, quia talis Debitor est in voluntario proximo periculo iterum culpabiliter omittendi debitam restitutionem, sicque noviter peccandi, adeoque sicut concubinarius, qui sæpius jussus concubinam ejicere, semper *promisit*, & nunquam ejecit, nequit, nisi *vere prius ejiciat*, absolvi; ita Debitor, qui sæpius jussus restituere, semper promisit, & nunquam restituit, nequit absolvi nisi prius vere, & realiter restituat, si commode possit. Si autem ex 101
nova superveniente causa, seu circumstantia non posset pro tunc restituere sine maximo suo incommodo, posset, accedente vero & firmo proposito restituendi cum primum commode poterit, iterum absolvi, quamvis prius commode potuisset, & non restituisset; In tali enim casu haberet justam causam differendi dictam restitutionem, quamvis prius graviter peccaverit non restituendo, quando commode potuit. *Communis*.

Debitor, qui commode potest restitutionem 102
facere in vita, & non vult restituere nisi in articulo mortis, vel post mortem per suos heredes; nec debet, nec potest a Confessario absolvi. *Communis*. Et ratio est quia talis Debitor est simpliciter indispositus ad absolutionem, cum semper sit in actuali continuo peccato, & impœnitens, ut patet ex dictis *supra nu.* 96 per Jura ibi allata; Semper enim est in actuali continua injusta detentione rei alienæ, cum ex dictis gravem habeat obligationem restituendi statim moraliter, cum primum commode poterit: Tum quia moribundus, qui potest, salva fama, commode ipse per se restituere, & onus restitutionis vult suis relinquere heredibus, ultra quamquod peccat graviter

viter non restituendo statim moraliter, sicut graviter obligatur, exponi cum gravi injuria, & damno Creditorum dictam restitutionem periculo omissionis, cum ordinarie heredes sint ipso Testatore negligentiores; adeoque cum gravis sit culpa non restituere statim moraliter cum primum commode potest, & etiam grave peccatum sit propriam gravem obligationem in alios transferre sine justa causa, maxime accedente gravi damno aliorum, uti in hoc casu, talis moribundus nequit tanquam indispositus absolvi, nisi ipse per se restituat, si commode, salva sua fama, id possit ante suam mortem. Si autem talis moribundus esset Debitor, qui non posset ante suam mortem de per se restituere sine infamia, posset per Testamentum aut Codicillum tantum, quantum debet, suo Creditori legare, aut per Confessarium, vel aliam probæ fidei Personam modo secreto ad suam famam tuendam, debitam facere restitutionem. *Communis*.

ARTICULUS IV.

Ubi, quomodo, & quo ordine facienda sit restitutio?

1 Restitutio ex delicto, seu ratione injustæ acceptionis, detentionis, vel damnificationis facienda est in loco, in quo dominus, seu Creditor rem suam haberet, si ei injuste ablata, detenta, vel destructa non fuisset. *Communis*: Et ratio est, quia obligatus ex delicto rem domino, seu Creditori restituere, tenetur ita restituere, ut dominum, seu Creditorem servet omnino indemnem; cum justum non sit, ut quis innocens ex alterius culpa sentiat damnum, & pœnam, *c. Cognoscens 2. de Constitutionibus*, ibi: *Rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit*, *cap. Non debet 22. de Regul. Juris in 6.* ibi: *Non debet aliquis alterius odio prægravari*; Atqui dominus, seu Creditor non servatur omnino indemnis, nisi debitor ex delicto faciat ei restitutionem in loco, in quo rem suam haberet, si injuste ablata, detenta, vel destructa non fuisset, quandoquidem teneretur pati damnum translationis cum expensis, & incommodis ad ipsam necessariis, ergo &c.

2 Hinc ut dominus, seu Creditor servetur omnino indemnis, restitutio in tali loco facienda est expensis ipsius Debitoris, sive ad alium locum migraverit ipse Debitor, sive Creditor, si rem suam secum asportasset. *Communis*. Et ratio est, quia qui obligatur ad finem, obligatur etiam ad media, sicuti concesso fine, etiam media, quibus ad eum pervenitur, concessa intelliguntur, *cap. Præterea 5. & c. Suspicionis 39. de Officio Delegati*; *& l. Cui jurisdictio 2. ff. De Jurisdictione*; Unde cum Debitor ex delicto teneatur rem restituere in loco, in quo Creditor fuisset eam habiturus, seu translaturus, tenetur etiam ad talem locum rem mittere propriis expensis, cum tales expensæ sint medium per se necessarium ad talem finem.

An autem, si dominus fuisset rem illam alio transportaturus, possit iniquus debitor detrahere expensas, quas dominus debuisset facere in tali rei suæ transportatione; & sic detrahendo tantum v. grat. retinere de bonis domini, quantum ad ea transferenda necesse fuisset? Variant Doctores. Affirmant Sporer *loc. cit. tr. 4. c. 3. sect. 4. num.* 156. Henno *loc. cit. tract. 1. quæst. 3. conclus.* 2. Bonacina cum aliis, quos tacito nomine citat *disp. 1. de restit. qu. 5. num.* 8. quibus favere videntur Vasquez *c. 19. de restitut. dub. 1. num.* 19. Dicast. *de restit. d. 11. nu.* 104. & alii, quia, dicunt ipsi, Debitor iniquus solummodo tenetur servare dominum indemnem; adeoque in restituendo potest detrahere ex bonis domini expensas, quas ipse dominus facere debuisset in transportatione ipsorum, cum sic adhuc servetur indemnis, ex quo adhuc tantum recipiat, quantum haberet, si injuriam passus non fuisset; Non enim debet dominus ex tali restitutione lucrum reportare; Rebellus autem *de restit. p. 1. lib. 2. quæst. 13. sect. 2. num.* 8. & alii negant posse iniquum debitorem tales expensas detrahere ex bonis domini, seu Creditoris, quia non debet iniquus debitor ex suo delicto lucrum reportare, per text. *in cap. Intelleximus 7. de Judiciis*, ibi: *Ne videatur de sua malitia commodum reportare*; *l. Non fraudantur 134. ff. De Regul. Juris*, §. 1. ibi: *Nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest*. 3

Circa quantas expensas facere debeat Debitor ex delicto pro restituenda re aliena in loco, in quo Creditor, seu dominus illam haberet, si injuste ablata, detenta, vel destructa non fuisset? tres sunt Doctorum sententiæ. Prima rigidior sententia docet, quod Debitor ex delicto tenetur rem alienam restituere cum quantiscumque suis expensis, etiam valde superantibus valorem rei restituendæ, & transmittendæ. Sic tenet Cajetanus, Navarr. Medina, Armilla, & alii apud La Croix *loc. cit. num.* 365. & apud Lugo *disp. 26. sect. 8. n.* 4

184.

184. quia, dicunt ipsi, Dominus, seu Creditor habet Jus ad rem suam, nec justum est, ut propter alterius delictum careat ipse sua re? Debitor autem debet malitiæ suæ imputare, quod sine tantis expensis, & excessivo damno nequeat restituere.

5 Secunda benignior sententia defendit debitorem ex delicto non teneri ad restituendum immediate Domino, seu Creditori, si longe majores sint necessario faciendæ expensæ, quam valeat res restituenda; at in tali casu si res sit alicujus momenti, posse differre restitutionem quousque superest spes commodioris occasionis ad restituendum; ablata autem omni spe commodæ occasionis restituendi Domino, rem esse restituendam ejus proximis consanguineis, vel heredibus, & in horum defectum pauperibus: Sic S. Thomas 2. 2. *q.* 62. *art.* 5. *ad* 3. Scotus *in* 4. *dist.* 15. *quæst.* 2. *art.* 4. Sporer *loc. cit. num.* 162. cum aliis ibi citatis, & plurimi alii, quos congerunt, & sequuntur Molina *disp.* 752. Layman *libr.* 3. *de Justitia tract.* 2. *cap.* 10. *de restitut. numer.* 4. Lessius *lib.* 2. *cap.* 6. *dub.* 8. Bonacina *disp.* 2. *de restitut. qu.* 5. Vasquez *de restitut. cap.* 10. *dub.* 1. *num.* 27. Tamburin. *lib.* 8. *tract.* 4. *cap.* 2. §. 8. *num.* 4. & alii, quibus & nos subscribimus; Et ratio est, quia Justitia non adversatur Caritati, nec rectæ rationi, cum Caritas sit finis omnium virtutum, & recta ratio omnem virtutem dirigat; Atqui Caritas, & recta ratio dictat, quod Dominus, seu Creditor non debeat, nec possit rationabiliter velle restitutionem sibi fieri cum tanto longe majori, & intolerabili damno Debitoris, scilicet per expensas in triplo, quadruplo, quintuplo, & amplius excedentes ipsum debitum: Quis enim rectæ rationis dicat Justitiam ex se obligare, ut qui unum aureum furatus est, & non potest illud ad Dominum mittere, nisi decem, viginti, & triginta millia aureorum expendat, adhuc debeat hæc omnia expendere, nisi Dominus liberaliter consentiat, quod alio modo restituat, dando proximis ejus consanguineis, vel heredibus, & in horum defectum pauperibus? adeoque &c. Si tamen ex-
6 pensæ necessariæ pro facienda restitutione sint tantum semel majus damnum, quam summa restituenda, tunc Debitor ex delicto tenetur cum talibus expensis restituere: Unde qui furatus est v. g. centum Florenos, tenetur ipsos restituere, quamvis pro ipsis restituendis, & transmittendis ad Dominum deberet expendere alios centum Florenos e suis, quia æquum est, ut ille potius, qui injuriam fecit, quam ut innocens patiatur damnum æquale centum Florenorum. Sic Vasquez, Lugo, Illsung cum La Croix *loc. cit. n.* 368. Sporer *loc. cit. num.* 161. ubi concludit certum esse apud omnes, quod si Debitor ex delicto in expensis faciendis, pro restitutione rei alienæ patiatur solum damnum æquale, vel quasi æquale, aut aliquando majus, quam patiatur Dominus ex carentia rei suæ, sine dubio adhuc obligatur ad restituendum.

Tertia sententia media est, & docet, quod 7
quando, omnibus consideratis, Debitoris damnum in expensis faciendis superat solum in duplo damnum Creditoris, tunc adhuc tenetur Debitor ex delicto restituere Domino, seu Creditori immediate. Sic Lugo *cit. disp.* 20. *sect.* 8. *num.* 190. La Croix *loc. cit. num.* 368. & alii, quæ sententia, ut dicit Sporer *loc. citat. num.* 160. est speculative omnino probabilis, quia, dicunt ipsi, cum Debitor sit nocens, & Creditor innocens, duplo major est ratio, ut patiatur nocens Debitor, quam innocens Creditor; adeoque, ne patiatur Creditor innocens, non solum debet nocens Debitor pati in expensis necessariis pro restitutione facienda damnum æquale, sed etiam duplo majus, si tantum sit necessarium pro restitutione facienda immediate ipsi Creditori innocenti.

Pro definienda tamen quantitate damni tam 8
Creditoris innocentis, quam Debitoris nocentis, seu injusti, non est attendendum damnum utriusque absolute materialiter, & arithmetice, computando scilicet expensas faciendas cum ipso debito, vel si aliter restitutio fieri non possit, tantum Debitor teneatur expendere, quantum est Debitum, v. gr. mille expendere, ut restituat mille debita ex delicto, sed solum formaliter, & comparative, attendendo scilicet ad damnum utrivis secuturum, si restitutio fiat, vel non fiat ex circumstantiis personarum magis, vel minus divitum, aut egenarum; Fieri enim potest, ut damnum mille Florenorum respectu Debitoris pauperis sit longe majus, quam damnum mille Florenorum respectu Creditoris divitis, & vice versa, eo quod unus per damnum, seu jacturam Florenorum mille sit conjiciendus in miseriorem statum, quam alter per damnum, seu jacturam Florenorum decem millium: Unde si Creditor sit dives, Debitor autem sit pauper, non tenetur Debitor pauper restituere immediate ipsi Creditori diviti, quamvis multo minores expensas facere debeat, quam debitum valeat, cum expensæ verbi gr. centum Florenorum sunt majus damnum debitori pauperi, quam

Cre-

Creditori diviti damnum, seu jactura totius debiti, verbi gr. mille Florenorum. E contra autem si Creditor sit pauper, Debitor vero sit dives, Debitor dives tenetur restituere immediate ipsi Creditori pauperi, quamvis multo majores expensas facere debeat, quam debitum valeat; cum expensæ v. g. mille Florenorum sint minus damnum Debitori diviti, quam Creditori pauperi jactura sui Crediti solum centum Florenorum. Quod est valde in similibus observandum, ut recte observant Lugo *cit. disp.* 20. *n.* 188. Illsung *tom.* 3. *d.* 4. *num.* 223. La Croix *loc. cit. n.* 373. Sporer *loc. cit. n.* 163. & alii.

9 Restitutio ex re accepta debet fieri in loco, ubi cognoscitur esse aliena; Et si transferenda sit res ad dominum rei absentem, debet transferri expensis ipsius domini. *Communis*, quoad utramque partem; Et ratio primæ partis est, quia nec Jus Civile, nec Canonicum ullam aliam obligationem imponit possessori bonæ fidei, quam restitutionem rei bona fide possessæ, ubi cognoscit esse alienam, adeoque suæ obligationi satisfacit, si eam restituat in loco, ubi cognoscitur esse aliena.

10 Ratio autem secundæ partis est, quia possessor bonæ fidei debet restituere solum tantum, quantum ex re aliena possidet, ne sine culpa cogatur subire pœnam contra expressum textum *in cap. Cognoscentes* 2. *de Constitutionibus*, ibi: *Rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit*; cogeretur autem plus restituere, quam bona fide possideat, & sine culpa subire pœnam, si teneretur rem hactenus bona fide possessam suis expensis mittere ad cognitum dominum. Tum quia possessor bonæ fidei deducere potest expensas, quas fecit pro rei conservatione; *l. Si quis* 2. *ff. de negotiis gestis*, *l. si quid possessor* 31. §. 2. & 3. *ff. De hereditatis petitione*, cum similibus, ergo & illas, quas fecit pro ejusdem restitutione.

11 Possessor autem bonæ fidei, postquam intellexit rem esse alienam, debet ejusdem inquirere dominum, &, eo cognito, ab ipso per epistolam, vel nuncium exquirere quid de re sua fieri velit. Quod si inquirere dominum negligat, aut, eo cognito, incipiat esse in mora culpabili restituendi, tunc cum eo ipso incipiat esse possessor malæ fidei, adeoque debitor ex delicto, tamquam Debitor ex delicto tenebitur deinceps rem domino restituere propriis expensis. *Communis*.

12 Si facta debita, & sufficienti inquisitione pro inveniendo domino, non inveniatur, vel ita distans inveniatur, ut conveniri non possit, aut res ad ipsum transferri non possit sine æquali, vel majori sumptu, quam ipsa valeat, tunc si supersit adhuc aliqua spes ipsum inveniendi, & conveniendi, & res sit notabilis momenti, debet ipsa res eousque servari in se, vel si servari non possit in se, saltem in suo pretio, donec affulgeat spes dominum ipsam rem, seu ejus pretium aliquando obtenturum; Si autem nulla talis supersit spes, aut res sit parvi momenti, debet dari ejus proximis consanguineis, & in horum defectum pauperibus, & probabiliter poterit etiam sibi retinere ipsemet possessor bonæ fidei, seu dare suis consanguineis, si vere pauperes sint, cum in tali casu sit discurrendum de ipsa re, tamquam de re incerta, & ignoti domini juxta dicta *articulo antecedenti a n.* 51. *ad* 55.

Debita ex contractu restitui, aut solvi debent in loco, de quo expresse, vel tacite conventum est inter contrahentes. *Communis*, per text. *in cap. Contractus* 85. *de Regul. Juris in* 6. ibi, *Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur*; & concordat *l. Contractus* 23. *ff. de Regul. Juris*, & *l. Alio loco* 1. & *l. Is qui certo loco* 9. *ff. De eo, quod certo loco dari oportet*, cum similibus. 13

Si de loco restitutionis, vel solutionis nihil sit expressum in Contractu a contrahentibus, tunc solutio, seu restitutio facienda est in loco, ubi secundum praxim, & consuetudinem Regionis solet fieri restitutio, seu solutio pro aliis similibus contractibus, quia talis censetur esse tacita conventio inter partes contrahentes. *Communis*, *arg. cap. Cum tanto* 11. *de consuetudine*, *l. Præses* 1. *l. Consuetudinis* 2. *Cod. Quæ sit longa consuetudo*. 14

Debita ex contractu oneroso, sive transferente rei dominium, ut in emptione, mutuo, censu, & hujusmodi, in quibus non eadem res, sed pro una re accepta, altera reddi debet, sive non transferente rei dominium, ut in deposito, commodato, locato, & hujusmodi, in quibus eadem res accepta reddi debet, generaliter loquendo, nisi aliter inter partes sit conventum, restituenda sunt in loco, ubi res tradita, & accepta est. *Communis*. Et ratio est, quia attenta contractus Justitia, ac contrahentium voluntate, non potest assignari convenientior locus, quam locus, in quo factus est Contractus; Si enim alium locum contrahentes intendissent, procul dubio id in contractu apposuissent; *arg. c. inter corporalia* 2. *de transl. Episcop.* §. *Sed neque istud*; *c. ad audientiam* 12. *De Decimis*; *c. Quia circa* 22. *de privilegiis*. 15

De-

16 Debita ex contractu gratuito, v. g. Donationis, Institutionis Testamentariæ, Legati & hujusmodi restituenda, seu solvenda sunt in loco, ubi erant res, quando fuerunt donatæ, vel relictæ ex Testamento, & id sumptibus Donatarii, Legatarii, & hujusmodi, nisi aliud fuerit dispositum per Donatorem, Legantem, vel Testatorem. *Communis*; Et ratio est, quia qui alicui rem gratis donat, vel legat, non præsumitur, nec se, nec suum heredem velle ad quid amplius obligare, quam ad rem donatam, vel legatam, adeoque nec ipsius heres tenetur propriis expensis alio illam transmittere ad Donatarium, vel Legatarium, sed tenetur ipse Donatarius, vel Legatarius propriis expensis illam a loco, in quo fuit donata, vel legata, ad se transferre.

17 Si pro restitutione facienda sit res alio transportanda, id fieri debet expensis illius, in cujus gratiam, vel utilitatem potissimum initus est contractus; Unde in contractu inito in gratiam, & utilitatem solius accipientis, ut in commodato, mutuo gratuito, & hujusmodi, translatio rei ad dominum debet fieri expensis commodatarii, mutuatarii, & hujusmodi; quia æquum non est, quod dominus subeat expensas pro præstando alteri beneficio: Si enim dominus rem non commodasset, vel non mutuasset, illam secum transtulisset sine, vel cum paucis expensis; adeoque sine ulla sui expensa debet sibi restitui sua res in loco, ad quem se transtulit, deductis solum illis paucis expensis, si quas fecisset in ea transferenda. In contractu autem inito in gratiam, vel utilitatem solius dantis, ut in Deposito, translatio rei ad dominum debet fieri expensis ipsius domini, quia Depositarius favorem ei præstando non debet inde gravari, & damnum pati ex suo præstito beneficio. *Communis*.

18 Restitutio facienda est tali modo, quo res sufficienter perveniat ad manus domini, seu Creditoris. *Communis*: Quocumque enim modo res perveniat ad manus domini, adimpletur finis præcepti restitutionis, & Justitiæ commutativæ intendentis æqualitatem, ut scilicet dominus habeat tantum, quantum habere debet; adeoque Debitor satisfacit obligationi restituendi, si restituat tali modo, quo res perveniat ad manus domini, seu Creditoris, nihil referens an per se, vel per alium restituat; *arg. Qui facit 72. de Regul. Juris in 6.* ibi: *Qui facit per alium, perinde est ac si faciat per se ipsum*.

19 Restitutio ex delicto occulto facienda est occulte, & per tertiam fidelem & secretam Personam, & signanter per Confessarium ad evitandam propriam infamiam. *Communis*, cum S. Thom. 2. 2. *q. 62. art. 6. ad secundum*, ubi expresse dicit, quod *homo etsi non tenetur crimen suum detegere hominibus, tenetur tamen crimen suum detegere Deo in Confessione, & ita per Sacerdotem, cui confitetur, potest restitutionem facere rei alienæ*, & Scoto *in 4. dist. 15. qu. 2. nu. 34.* ubi sic habet: *Quando ablatio fuit occulta, tunc non tenetur ablator se prodere, nec per consequens per se ipsum restituere, sed per aliam Personam secretam & fidelem, & expedit, quod per Confessarium, quia sibi est crimen detectum in Confessione, & de ejus fidelitate, quod restituat, fidei suæ commissum satis debet credi*.

Restitutio ex delicto publico, seu manifesto, 20 verb. gr. per rapinam, & violentiam publicam facienda est nedum per redditionem accepti, sed etiam cum petitione veniæ de tali publica injuria, & offensa. Rosign. *de restit.* 11. *prænot.* 5. *num.* 5. Petrus a Navarra *lib.* 4. *cap.* 5. *num.* 53. ubi citat etiam D. Thomam 2. 2. *q.* 66. *art.* 9. Glossam, & Raymundum *in Summa Confess. lib.* 1. *tit.* 5. *qu.* 24. & Mercadum *cap.* 3. Et ratio est, quia per rapinam, & violentiam publicam non solum alicui infertur damnum in rebus, sed etiam ignominia quædam in persona læsa, adeoque nedum fieri debet restitutio per redditionem accepti, sed etiam per submissionem, & petitionem veniæ restituendo honorem per illam ignominiam læsum: Immo restitutio ex delicto publico est etiam facienda publice ad emendandum scandalum, & offensam aliorum, ut contingit in publicis Usurariis, qui licet non ex Justitia, tenentur tamen ex Caritate, & a Confessario urgendi sunt ad faciendam restitutionem publice ad tollendum scandalum; Si tamen ab ipsis jam esset facta restitutio secrete, non tenerentur iterum ad illam faciendam publice, sed solum ad reparandum publicum scandalum ostendendo se jam restituisse. Rosignol. *loc. cit. nu.* 5. Bartholomæus Medina *lib.* 1. *Summa cap.* 14. §. 30. Sporer *loc. cit. cap.* 4. *sect.* 1. *num.* 3. & alii.

Quicumque Debitor, sive ex delicto in- 21 justæ acceptionis, sive ex re accepta, sive ex contractu transmittens debitum per personam a Creditore delegatam, seu designatam, liberatur ab onere ulterioris, seu iteratæ restitutionis, quamvis illa tertia persona non restituerit, seu res quomodocumque perierit. *Communis*. Et ratio est, quia in tali casu res perit Creditori, & non Debitori; eo enim ipso quo

quo Debitor tradidit rem debitam personæ missæ, & delegatæ a Creditore, transtulit totum dominium ejusdem rei in Creditorem, cum perinde sit, ac tradiderit ipsimet Creditori, ex quo persona missa, seu delegata eumdem Creditorem repræsentet; adeoque quomodocumque post factam consignationem res illa pereat, Creditori, & non Debitori perit, & consequenter liberatur Debitor ab onere reiteratæ restitutionis.

22 Idem est dicendum in casu, quo Debitor, & Creditor communi consensu statuerint aliquod signum ex pacto, quod per omnem personam exhibentem tale signum res debita sit mittenda; Tunc enim si aliqua persona alio tali signo falso exhibito rem sibi traditam non reddat Domino, seu res quocumque modo sine culpa Debitoris pereat, Domino perit, quia vi pacti Debitor consignando rem debitam personæ tale signum conventum exhibenti, censetur consignare ipsimet Creditori, adeoque liberatur ab onere ulterioris & reiteratæ restitutionis. *Communis*.

23 Quicumque Debitor transmittens inconsulto Domino, seu Creditore rem debitam per Personam non satis fidelem, seu per viam non satis tutam, si res ipsa aut a nuntio detineatur, aut in itinere a latronibus auferatur, tenetur ad iteratam restitutionem. *Communis*. Et ratio est, quia in tali casu res perit Debitori, & non Creditori; cum enim ex culpa, & imprudentia mittentis perierit inconsulto Creditore, non debet inde Creditor damnificari; *arg. cap. Cognoscentes* 1. *de Constitutionibus*, ibi: *Rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit*.

24 Debitor ex contractu, seu re accepta transmittens inconsulto Creditore rem debitam per Personam fidelem habitam, si Debitum sit determinatum in individuo verb. gr. hoc vas argenteum, hic equus locatus, vel commodatus, hæc res deposita, & hujusmodi, & malitia illius Personæ fidelis habitæ, vel quocumque casu ad Dominum non perveniat, aut pereat, tunc perit ipsi Domino, seu Creditori, & non Debitori. Unde Debitor liberatur ab onere ulterioris & reiteratæ restitutionis. *Communis*. Et ratio est, quia talis res ita in individuo debita; ut in Deposito, Commodato, Locato, & hujusmodi spectat ad actuale dominium Domini; omnis autem res, quæ perit, Domino suo perit; adeoque talis Debitor sic transmittens dictam rem debitam liberatur ab onere ulterioris & reiteratæ restitutionis, uti de Commodato habetur expresse *in l. Argentum 20. ff. Commodati*, ibi: *Argentum commodatum, si tam idoneo servo meo tradidissem ad te perferendum, ut non debuerit quis æstimare futurum, ut a quibusdam malis hominibus deciperetur, tuum, non meum, detrimentum erit, si id mali homines intercepissent*.

Secus autem si Debitum ex contractu, vel re accepta non sit determinatum in individuo, sed solum in specie, aut æquivalenti, ut si Debitori fuerit mutuata pecunia, mutuatum triticum, venditum vinum, & hujusmodi; Tunc enim si Debitor inconsulto Creditore transmittat tale debitum per personam etiam fidelissimam habitam, si ejus malitia, quocumque casu ad Creditorem non perveniat, aut pereat, petit Debitori, & tenetur iterum restituere. *Communis*. Et ratio est, quia ubi non idem numero, seu in individuo, sed solum idem in genere, aut specie reddendum est, ut fit in mutuo, emptione, & hujusmodi, rei transmissæ dominium manet sub dominio Debitoris tandiu, quousque perveniat secure ad manus Creditoris; adeoque si antequam perveniat ad manus ipsius Creditoris pereat, perit ipsi Debitori, cum omnis res, quæ perit, suo Domino pereat, & consequenter talis Debitor tenetur iterum restituere. 25

Hinc ad plene percipiendum quare, ubi restituendum est idem numero, seu in individuo, res transmissa pereat Creditori, & ubi restituendum est solum idem in genere, aut specie, res transmissa pereat Debitori, pone quod Debitor per Personam fidelem habitam transmittat Creditori equum commodatum, seu vas argenteum apud se depositum, & simul pecuniam ex mutuo, seu ex emptione debitam, si talis Persona fidelis habita cum omnibus supradictis aufugit, aut omnia in itinere perdat, tunc Debitor tenetur solum ad iteratam restitutionem pecuniæ, non autem ad iteratam restitutionem equi, seu vasis argentei, quia pecuniæ dominium erat adhuc apud ipsum Debitorem, Dominium autem equi, seu vasis argentei erat adhuc apud Creditorem, cum in Commodato, Deposito, & hujusmodi restituendum sit idem numero, & ideo res commodata, deposita, & hujusmodi remaneat semper sub dominio Creditoris, & consequenter ipsi tamquam Domino pereat, & e contra in Mutuo, Emptione, & hujusmodi restituendum sit solum idem in genere, aut specie, & ideo pecunia ex Mutuo, seu ex Emptione debita remaneat semper, donec secure reddatur sub dominio Debitoris, & consequenter ipsi tamquam Domino pereat. 26

27 An autem Debitor ex delicto, seu injusta acceptione teneatur iterum restituere, si res transmissa per Personam fidelem habitam, uti per proprium Confessarium, quocumque casu Domino non reddatur, aut pereat? Duæ sunt contrariæ sententiæ. Prima affirmat, talem Debitorem iterum obligari ad reiteratam restitutionem, sive res sit debita in individuo, & eadem numero, sive solum eadem in genere, aut specie, vel æquivalenti. Sic Molina *tom.* 3. *disp.* 754. *num.* 2. §. *Quando per Confessarium*, Lugo *tom.* 1. *de Justitia disp.* 21. *sect.* 5. *a nu.* 59. Lessius *lib.* 2. *cap.* 16. *dub.* 6. *nu.* 65. cum aliis ibi citatis, Henno *t.* 2. *tract.* 1. *disp.* 2. *quæst.* 3. *conclus.* 2. Navarr. Tolet. Rebell. Layman, Faber, Silv. citati, & secuti a Sporer *loc. cit. c.* 4. *sect.* 1. *num.* 15. ubi dicit esse communem contra paucos, Illsung *tom.* 4. *d.* 3. *n.* 305. La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *n.* 364. ubi citat communem, & sic alii plures. Et ratio est, quia in tali Debitore ex delicto adhuc remanet radix obligans ad restitutionem, nempe injusta acceptio, nec Creditor debet damnum pati ob delictum Debitoris, cum non debeat aliquis alterius odio prægravari, ut expresse statuitur *in cap. Non debet* 22. *de Regul. Juris in* 6. & rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non conveniat; ut præcise dicitur *in cap. Cognoscentes* 2. *de Constitutionibus*, & peccata suos debeant tenere auctores, *l. Sancimus* 22. *ff. de pœnis*, *cap. Quæsivit* 2. *de his, quæ fiunt a majori parte Capituli*. Tum quia, ut Debitor ex delicto, seu ex injusta acceptione debite restituet, debet ponere æqualitatem realem inter injuste acceptum, & redditum; sed quandiu res injuste accepta, seu ablata non pervenit ad manus Domini, non ponitur dicta æqualitas: ergo si antea pereat, talis Debitor tenetur ad iteratam restitutionem, ut sic ponat dictam æqualitatem. Tum etiam quia si res illa injuste accepta periret inter manus Debitoris, periret ipsi Debitori, ut fatentur omnes; atqui ipsa Persona habita fidelis, ut Confessarius, gerit in tali casu Personam Debitoris, ergo &c. Neque potest dici, quod Creditor in tali casu tacite consentiat, quod res sua sibi transmittatur per Personam fidelissimam, uti credendus est Confessarius, quia licet tacite consentiat quantum ad hoc, quod potius per fidelem, quam per infidelem transmittatur, non tamen tacite consentit quantum ad hoc quasi si res transmissa pereat, sibi pereat, cum non censeatur tacite consentire nisi sub conditione, quod cum effectu vere & realiter sibi res transmissa reddatur. Et pro hac opinione adducitur *cap. Significante* 7. *de Pignoribus*, ubi Papa Innocentius III. determinat, quod, qui per certum & fidelem nuncium pecuniam debitam Creditori remisit, si nuncius perfide egerit, non eximatur ab onere iteratæ restitutionis, & Glossa *ib. verb. Certum nuntium*, cum aliis Juribus ibi adductis.

Secunda sententia negat talem Debitorem in dicto casu amplius ad aliquid obligari. Sic teste Rosignolo *de restitutione* 11. *prænotione* 5. *num.* 9. sentire videntur Sanctus Thomas 1. 2. *quæst.* 62. *art.* 6. *ad* 2. Scotus *in* 4. *dist.* 15. *art.* 4. *quæst.* 2. §. *De quarto*, Gabriel *in* 4. *dist. ead. q.* 2. *dub.* 2. Immo Felix Potestas *tom.* 2. *part.* 1. *num.* 179. dicit id Scotum expresse sentire *loc. cit.* per ejus verba supra adducta *num.* 19. quem ipso teste sequuntur Diana *part.* 2. *tr.* 17. *resolut.* 2. & *part.* 10. *tract.* 16. *resolut.* 97. Rodriquez, Filliuc. Cenedo, & alii apud Tambur. *tom.* 1. *lib.* 8. *tract.* 4. §. 5. *num.* 7. & apud Dianam *l. c.* quam sententiam non improbabilem censet etiam Lessius *lib.* 2. *cap.* 16. *dub.* 6. *num.* 67. & Diana *loc. cit.* dicit, hanc sententiam esse tutam in praxi, & eam absolute docent Petrus Navarra (mutata priori sententia) Rodriquez, Reginaldus, Filliuc. & alii apud Sporer *loc. cit. num.* 19. ubi cum Tamburin. *loc. cit. n.* 7. *in fine* non audet hanc sententiam damnare, & pro ea dat efficacem probationem; Et ratio est, quia cum talis Debitor eximatur ab onere restitutionis per se ipsum ob periculum infamiæ sibi secuturæ, fideliter, & prudenter gerit negotium Creditoris transmittendo ipsi rem debitam per Confessarium, qui non solum ratione proprii muneris Sacerdotalis, & Judicis spiritualis, quo fungitur, habetur pro fidelissimo, & maxime idoneo, sed etiam communi praxi suadente communius eligitur ad tales faciendas occultas restitutiones. Unde Creditor ipse non potest esse quo ad hoc rationabiliter invitus, & debet saltem implicite consentire, & consequenter sicuti fur, & debitor, ad nihil amplius tenetur, cum ex consensu expresso Creditoris rem restituendam tradit intermediæ Personæ fideli habitæ, quamvis postea quocumque casu ad manus Creditoris ipsa res non perveniat, ita ad nihil amplius tenetur, si id faciat ex consensu tacito Creditoris, quoniam taciti, & expressi consensus eadem est virtus; *l. Cum quid* 3. *ff. de rebus creditis*: *cap. Ex parte* 2. *de Rescriptis*. Tum quia talis Debitor fecit quantum in se potuit, & debuit; Non enim

enim tenebatur restituere cum sui infamia, ut omnes concedunt, cum fama sit bonum superioris ordinis; atqui reiteratam restitutionem non posset facere personaliter sine periculo infamiæ, & si ad evitandam infamiam restitueret per Confessarium, recurreret idem periculum, quod res non perveniret ad manus Domini, ergo dicendum est, quod talis Debitor liberetur ab onere iteratæ restitutionis, cum semel eam fecerit per Confessarium reputatum fidelem, quamvis ipsius malitia, vel quocumque casu ipsa restitutio ad manus Domini non pervenerit. Ad textum autem *c. Significante 7. de Pignoribus* adductum pro prima sententia respondetur, quod ibi non est sermo de pecunia restituenda ex necessitate per interpositam personam ad evitandam infamiam, cum sit ibi conventio de eadem restituenda inter Creditorem, & Debitorem interveniente juramento respectu istius, adeoque nihil officit, quum quo ad hoc idem sit dicendum, quod de restitutione palam facienda, & non idem quod de restitutione occulte facienda ad evitandam propriam infamiam. Unde hæc secunda sententia est vere probabilis, & in praxi tuta, quamvis prima sit jam communior, & inter recentiores probabilior.

29 Ordine restitutionis ceteris paribus debita certa præferenda sunt incertis, ita ut habens plura debita, prius restituere debeat certa Debitoribus notis in totum, & postea de reliquo residuo debita incerta, quousque se extendunt facultates. *Communis*, cum S. Antonino 2. *part. tit.* 2. *cap.* 3. *in princip.* Cajetan. verb. *Restitutio cap.* 8. Silvestro verb. *Restitutio 6. quæst.* 5. Lessio *lib.* 2. *cap.* 15. *dubit* 1. Layman *libr.* 3. *de justit. tract.* 2. *cap.* 11. *num.* 1. Lugo *disp.* 20. *sect.* 1. *nu.* 3. Navarro *in Manual. cap.* 17. *num.* 47. Sporer *loc. cit. sect.* 2. *num.* 24. aliisque plurimis congestis Vasquez *opuscul. de restitut. cap.* 11. *num.* 9. Et ratio est, quia Debita certa sunt magis proprie, & specifica debita, quam sint incerta; incerta enim, cum non habeant certum Dominum, eroganda sunt vel in Ecclesiam, vel in pauperes; Atqui Ecclesia, & pauperes non habent tantam actionem, & Jus ad bona Debitoris, quantam habent Creditores certi, nam actio pauperum, & Ecclesiæ est generica, adeo ut si pauperibus dentur, & non Ecclesiæ, non inferatur præjudicium pauperibus, si Ecclesiæ dentur, & non ipsis; Actio autem Creditorum certorum specifica est naturalis, & civilis, adeo ut debita certa debeant eis necessario dari, & non aliis, adeoque &c. Dicitur autem notanter *Ceteris paribus*, quia si bona incerta extent in sua specie, & non sic bona certa, debent restitui prius incerta, quam certa; Bona enim incerta adhuc extantia, si vero Domino restitui non possint, potius Ecclesiæ, vel pauperibus tribuenda sunt, quam ut ex ipsis satisfiat aliis certis Creditoribus, quia Creditoribus certis Debitor est solum obligatus ex bonis propriis solvere, non vero ex alienis: Bona autem incerta adhuc extantia in sua specie apud iniquum possessorem, vere sunt aliena; non enim facta sunt propria ipsius, sed manserunt sui veri Domini, quamvis ignoretur, adeoque &c. *Communis*, cum supracitatis. 30

Debita realia præferenda sunt personalibus in totum; Unde cum res aliena adhuc existit in individuo apud Debitorem, cujus proinde Dominium apud Creditorem, seu Dominium adhuc manet, ut sunt res commodatæ, depositæ, oppignoratæ, locatæ, res inventæ, bona fide acceptæ, acquisitæ per furtum, & hujusmodi, talia debita certis, ac propriis Dominis integra restituenda sunt, priusquam reliquis debitis personalibus satisfiat, quamvis nihil omnino superesset, quo aliis Creditoribus satisfiat. *Communis*, per text. *in l. Deposui 30. ff. de Pecul. l. Procuratoris* 1. §. *Sed si dedi, ff. De Tribun. act. leg. Cum fundus 31. ff. de rebus creditis*; Et ratio clara est, quia Debitor debet solvere de bonis propriis, & non de alienis, cum Creditores quantumvis hypothecarii non habeant aliquod Jus, nisi in bona propria Debitoris, & nullatenus in bona, quæ sunt aliorum; Supradicta autem bona quousque perseverant in individuo apud Debitorem, remanent sub Dominio proprii Domini, seu Creditoris, adeoque alii Creditores nullum Jus habent ad illa, & sic integra restituenda sunt certis, ac propriis Dominis, quamvis nihil omnino superesset, quo aliis Creditoribus satisfiat. 31

Venditor rei præferendus est aliis Creditoribus, quando res vendita adhuc extat apud Emptorem, nec transit in ejus Dominium. *Communis*; Cum enim res semper clamet ad Dominum suum, stat clarum, quod ubi non est translatum Dominium, Domino proprio sit reddenda præferenter ad alios Creditores, cum alii Creditores non habeant Jus, nisi in bona quorum Dominium habet ipsorum Debitor. 32

An autem venditor rei præferendus sit aliis Creditoribus, quando res vendita adhuc extat 33

apud emptorem, sed jam transiisse videtur in ejus dominium per Fidei habitionem ipsius venditoris, qui emptoris fidem secutus est, vel pretium pro soluto habuit, quamvis vere, & realiter pretium nondum fuerit persolutum. Duæ sunt contrariæ sententiæ. Prima sententia affirmat, eamque docent Cajetan. Silvester, Fumus, Medina, Navarrus, Archidiaconus, Bald. & alii, quos refert, & sequitur Lessius *lib.* 2. *cap.* 15. *dubit.* 2. *n.* 11. Rebellus *lib.* 2. *q.* 19. *num.* 2. Bonacina *disp.* 1. *de restit. q.* 8. *punct.* 2. *num.* 8. Sporer *loc. cit. nu.* 28. ubi dicit hanc esse communiorem, & sic plures alii. Et ratio est, quia venditor, seu Creditor fidem habens pretio promisso videtur habere tacitam hypothecam in re vendita, donec ei solvatur pretium; *L. Julianus* 13. §. 8. *ff. de actionibus empti*, l. *Hereditatis* 22. *ff. de Hereditate, & actione vendita*, *l. Quod si* 31. §. 8. *de Ædilitio edicto*, ideoque in re ipsa restituenda, vel ejus pretio solvendo aliis Creditoribus præferri debet; tum quia repugnat Juri naturæ, seu æquitati naturali, quod res a venditore tradita Emptori, nondum soluto pretio, & in individuo perseverans, aliis assignetur, & Creditor, seu venditor re sua, & pretio ejusdem fraudetur in concursu aliorum Creditorum anteriorum: Tum etiam quia in tali venditione transfertur dominium solum sub tacita conditione pretii solvendi, ergo ubi pretium non solvitur, res ad Dominum redit.

34 Secunda sententia negat, eamque docent Covarruv. *lib.* 1. *variar. resol. cap.* 7. *num.* 3. Molina *tom.* 2. *disp.* 536. Petrus Navarr. *l.* 4. *de restit. cap.* 3. *num.* 39. & alii, quos refert, & sequitur Vasquez *cap.* 11. *de restitut. dub.* 1. *num.* 19. Turrian. *de restitut. disp.* 19. *dub.* 1. *num.* 6. Layman *loc. cit. cap.* 11. *num.* 2. Rosignol. *loc. cit. num.* 4. Henno *loc. cit. disp.* 2. *quæst.* 1. *conclus.* 2. Lugo *disp.* 20. *sect.* 2. *num.* 17. & alii plures. Et ratio est, quia res sic vendita est sub dominio emptoris non aliter atque res aliæ suæ; Neque verum est, ut prætendunt Auctores primæ sententiæ, quod talis venditor habeat tacitam hypothecam in re vendita, donec ei solvatur pretium, nisi expresse sit de hoc conventum; sed res sic vendita transit statim in dominium emptoris sine reali onere rem afficiente: Jura enim pro prima sententia allata non satis clare loquuntur in terminis suæ conclusionis, sicut clare loquitur pro hac secunda sententia textus *in* §. *Vendita vero res* 41. *Institut. de rerum divisione*, ubi sic expresse habetur: *Venditæ vero res, & traditæ, non aliter emptori acquiruntur, quam si is venditori pretium solverit, aut alio modo ei satisfecerit, veluti ex promissione, aut pignore dato, quod quamquam caveatur ex lege duodecim tabularum, tamen recte dicitur, & Jure gentium, idest Jure naturali id effici; sed si is, qui vendidit, fidem emptoris secutus fuerit, dicendum est, statim rem Emptoris fieri*. Nec valet dicere, quod ex hoc textu videatur inferri, quod in ea hypothesi, qua emptor, vel vere, vel fictione Juris non satisfecerit, si non ratione hypothecæ, potiori tamen Jure dominii Creditor, seu venditor sit aliis quo ad illam rem præferendus. Non valet, inquam, quia licet id videatur inferri ex primis verbis textus, ex ultimis tamen clare habetur, quod si venditor fidem emptoris sequitur, transfert statim dominium rei venditæ in emptorem, ibi: *Sed si is, qui vendiderit fidem emptoris secutus est, dicendum est statim rem emptoris fieri*. Tum quia emptor ante solutum pretium potest rem alteri vendere, sicque absolute dominium transferre, quod certe non posset, si ipsemet absolutum dominium non haberet, adeoque &c. Unde hæc secunda sententia negativa est æque probabilis, ac prima sententia affirmativa, ut recte concludit Sporer *loco cit. n.* 28.

Debita ex delicto, v. g. ex furto, rapina, 35 usura, contractu fraudulento, & hujusmodi, non sunt præferenda Debitis ex contractu justo si amplius non extent in sua specie, sed sunt æqualiter solvenda. Ita Lugo *disp. num.* 36. cum Silvestro, Petro Navarra, Molina, Vasquez, Lessio, Bannes, Arragon. Azorio, Turrian. Reginald. Bonacina ibi citatis, Rosignol. *loco cit. prænot.* 8. *num.* 6. Henno *loco cit. quæst.* 1. *conclus.* 3. Sporer *loco citat. nu.* 40. ubi dicit, hanc sententiam jam esse communem. Herincx *de Justitia d.* 6. *numer.* 101. Illsung *titul.* 4. *du.* 3. *numer.* 214. La Croix *lib.* 3. *par.* 2. *num.* 379. ubi plurimis citatis dicit, sic sentire alios communiter contra paucos alios, inter quos affertur S. Thomas *opusc.* 73. *c.* 18. Sanctus Antoninus, Rebell. & alii dicentes, Debita ex delicto prius esse restituenda, quam debita ex contractu, & inter debita ex delicto, prius quæ ex graviori delicto, quam quæ ex minus gravi, & sic prius quæ ex rapina, quam quæ ex furto, deinde prius quæ ex furto, quam quæ ex usuris, & sic de aliis, quamvis tamen quo ad S. Thomam Silvius, quem refert, & sequitur Henno *loc. cit. conclus.* 3. dicat, opusculum illud non esse ipsius S. Thomæ, cum in editione Romana habeatur litteris distinctis.

Unde

36 Unde ratio nostræ conclusionis est, quia talis prælatio nec ex Jure positivo, nec ex Jure naturæ colligi potest: Non ex Jure positivo, cum Jus positivum nullibi distinguat inter debita ex delicto, & debita ex contractu justo, ubi autem Lex non distinguit, nec nos distinguere debemus: *cap. Quia circa 22. de privileg. & l. De pretio, ff. de Publiciana in rem actione*. Non etiam ex Jure naturæ, nam de Jure naturæ debitum unum non fortius obligat, quam aliud, ex quo utriusque generis debita æqualiter sunt ex Justitia; Tum quia si Debitor requisitus, & a Creditore habente Jus ex delicto, & a Creditore habente Jus ex contractu justo, alteri solverit prius petenti, non solum juste, & licite solvit, sed etiam hoc præstare tenetur per textum *in l. Pupillus, ff. Quæ in fraudem Creditorum*, ubi dicitur, quod diligentia posterioris Creditoris facit eum potiorem, sicuti hypotheca, vel privilegium, & hoc habetur etiam ex *l. Quod autem 6. §. 7. ff. eod.* ibi: *Sciendum Julianum scribere, eoque Jure nos uti, ut qui debitam pecuniam recepit, antequam bona debitoris possideantur* (idest, explicat Lessius *lib. 2. de Justit. & Jure cap. 15. dub. 5. num. 41.* cum aliis communiter, antequam auctoritate Judicis ab aliis occupentur) *quamvis sciens, prudensque solvendo non esse recipiat, non timere hoc edictum, sibi enim vigilavit*; Atqui hæc non possent verificari, si ex necessitate deberent prius solvi debita ex delicto, quam debita ex contractu justo, ergo &c.

37 Nec obest id, quod afferunt adversarii, nempe quod Creditor habens Jus ex delicto Debitoris sit magis invitus sibi debitum suum, seu rem injuste ablatam non reddi, quam Debitor habens Jus ex justo contractu, cum ipse voluntarie rem suam alienaveverit. Non obest, inquam, quia licet Creditor habens Jus ex delicto Debitoris sit forte magis invitus ex parte subjecti, obligatio tamen Justitiæ non oritur ex illa majori, vel minori repugnantia, quam Creditor ex parte subjecti habet, sed ex illa, quæ in objecto fundatur, Justitia enim quantum ad restituendum non respicit alterius, scilicet Creditoris, animum magis ne, an minus invitus sit, sed solum respicit alterius Jus, & quantum ipsi debeatur. Utrique autem Creditori, scilicet & Creditori ex contractu justo, & Creditori ex delicto debetur res sua simpliciter; Unde inter debita ex delicto, & debita ex contractu justo nullus ordo prælationis ex genere suo in restitutione est de necesse servandus.

Debita hypothecata, sive realia præferenda sunt debitis non hypothecatis, seu personalibus, quamvis hæc fuissent anteriota. *Communis*, textu expresso *in l. Eos, qui 9. Cod. Qui potiores in pignore*, ibi: *Eos, qui receperunt pignora cum in rem actionem habeant, privilegiis omnibus, quæ personalibus actionibus competunt, præferri constat*; Per hypothecatum enim debitum non solus debitor, seu persona ipsa, sed etiam res ipsius est obligata, & quasi inchoative facta est Creditoris. Per Debitum autem non hypothecatum solum ipsius Debitoris persona, & non ipsius res est obligata; adeoque Debita hypothecata præferenda sunt Debitis non hypothecatis. 38

Inter Creditores hypothecarios illi sunt præferendi, ordinarie loquendo, qui sunt priores. 39 *Communis*, per textum in *cap. Qui prior 54. de Reg. Juris in 6.* ibi: *Qui prior est tempore, prior est Jure*, & concordat *l. Quotiens 98. ff. de Reg. Juris*; & habetur expresse ex *l. 2. 4. 5. 6. 7. & 8. Cod. Qui potiores in pignore*. Et hoc verum est sive hypotheca sit tacita, sive expressa, sive generalis, sive specialis. 40 Henno *loc. cit. q. 2. conclus. 1.* Vasquez *opusc. de pignoribus, & hypothecis cap. 5. n. 6.* Lugo *cit. disp. 2. a num. 41.* ubi pluribus citatis dicit sic sentire Doctores communiter contra paucos; Ratio enim posterior non potest tollere Jus alteri jam prius acquisitum. Quænam autem sit hypotheca tacita, quæ expressa, quæ generalis, & quæ specialis? Vide verb. *Hypotheca num. 7. & 8.* 41

Dicitur autem notanter *Ordinarie loquendo*, quia in Jure excipiuntur certi casus, in quibus ex privilegio hypothecæ quædam posteriores præferuntur, seu anteponuntur prioribus non privilegiatis, quia, ut dicitur *in c. Privilegia 32. ff. de rebus auctoritate Judicis possidendis*: *Privilegia non ex tempore æstimantur, sed ex causa*. 42

Primo igitur præferendi, & solvendi sunt sumptus funeris ante alia credita habentia anteriorem hypothecam. *Communis*, per text. *in l. Scimus 22. §. 9. C. de Jure deliberandi*; *l. & Si quis 4. & l. Impensa funeris 44. ff. de Religiosis, & sumptibus funerum*, ibi: *Impensa funeris semper ex hereditate deducitur, quæ etiam omne creditum solet præcedere, cum bona solvendo non sint*. 43

Pro sumptibus autem funeris venit quidquid ratione corporis erogandum est. *Communis*, textu expresso *in l. Funeris sumptum 36. ff. de Religiosis, & sumptibus funerum*. 44

Sumptus funeris præferuntur etiam tacitæ hypothecæ anteriori, quam habet mulier pro Dote. 45

Dote. Joannes Angelus Bossius *de Dote n.* 18. *n.* 87. *vers. Communis vero sententia*, Negasantius *de pignore* 2. *membr. par.* 5. *n.* 28. Gomez *ad l.* 30. *Tauri vers. Item*, Angelus de Aret. *Inst. de Leg. Falcid.* §. *final. in* 1. *not.* Amator Rodriq. *de Concursu Creditor. part.* 1. *art.* 3. *n.* 2. Rosignol. *Contract.* XI. *de pignore, & hypotheca praenot.* 5. *sect.* 5. *num.* 56. & alii per text. *in cit. l. Scimus* 22. §. 9. *Cod. de Jure deliberand. l. Et si quis* 14. & *l. Impensa funeris* 45. *ff. de Religiosis, & sumptibus funerum*, ubi dicitur, quod *impensa funeris omne creditum solet praecedere*. Ly autem *Omne* nihil excludit, *cap. Solitae* 6. §. *Nobis*, *de major. & obedient.* ibi: *Nihil excipit qui dixit quodcumque*, & Glossa *ibid. verb. Quodcumque* : *Qui dicit omnia nihil excipit*, & concordat *cap. Si Romanorum* 1. *dist.* 19. *l. Praeses* 3. *ff. de Officio Praesidis*, *l. A Procuratore* 13. C. *Mandati*.

46 Immo sumptus consueti, & moderati funeris probabilius praeferendi sunt cuicumque hypothecae anteriori expressae, & etiam ex causa Dotis; Sic sentire videntur Gomez *ad l.* 30. *Tauri*, Jacob. Cancerius *variar. resolut. tom.* 1. *cap.* 9. *nu.* 9. Antonius Piccardus *in* §. *Cum autem ratio*, *Instit. de leg. Falcid.* Amator Rodriquez *de concursu Creditorum part.* 1. *art.* 3. *num.* 4. *vers. Ceterum contrariam sententiam*, & expresse Rosignolus *loc. cit. num.* 4. a quibus non videtur dissentire Joannes Angelus Bossius *de Dote cap.* 18. *n.* 87. & alii contra Negusantium *loco cit. membr.* 2. *part.* 5. *n.* 28. & alios; Et ratio est, quia naturalis pietas pro praestandis spiritualibus obsequiis erga Defunctorum corpora, ipsa natura impellente, praevalere debet omni Juri positivo, adeoque sumptus moderati, & consueti funeris probabilius praeferendi sunt cuicumque hypothecae anteriori etiam expresse, & etiam ex causa Dotis.

47 Secundo, ante alia Credita habentia anteriorem similem hypothecam solvenda sunt debita tempore ultimae infirmitatis apud Pharmacopaeos, Medicos, & Chirurgos contracta. *Communis*, per text. *in l. In restituenda* 4. C. *de Petitione hereditatis*, *l. Legatum* 3. *Cod. de Religiosis, & sumptibus funerum*; Et ratio ex aequitate, & pietate consurgit, ne scilicet infirmi variis gravati debitis defectu medicinalium, & Medicorum necessario mori debeant, ex quo Pharmacopaei, Medici, & Chirurgi, si hanc non haberent praelationem, auxilium, & remedia eis denegarent praevidendo se non esse solvendos.

48 Dicitur autem notanter *Tempore ultimae infirmitatis*, quia debita in aliis anterioribus infirmitatibus contracta cum dictis Pharmacopaeis, Medicis, & Chirurgis non gaudent privilegio ullo praelationis; Ipsi enim sibi imputare debent, quod satisfactionem sibi inde debitam non prius exegerint. *Communis*.

Tertio, ante alia credita habentia anteriorem similem hypothecam solvendae sunt expensae factae pro confectione Inventarii, vel pro aperitione, & insinuatione Testamenti, vel pro aliis necessariis causis hereditatis: *Communis*, per textum *in l. Sancimus* 22. §. 9. *Cod. de Jure deliberandi*; Tales enim expensae sunt ita necessariae, ut sine ipsis nequeat adiri hereditas, neque ab ipsis anterioribus Creditoribus, adeoque cum sint factae etiam ad commodum ipsorum, debent praeferri, *arg. l. Hujus* 6. *ff. Qui potiores in pignore*.

Quarto, ante alia credita habentia anteriorem hypothecam solvenda est pecunia mutuata pro re hypothecata conservanda, & reparanda; sic enim mutuans praeferendus est omnibus aliis habentibus in eadem re hypothecam qualemcumque; *l. Interdum* 5. *ff. Qui potiores in pignore*, & *l. Creditor* 25. *ff. de creditis*, & *si certum petatur*; Et ratio efficax assignatur *in l. Hujus* 6. *ff. Qui potiores in pignore*, ibi: *Hujus enim pecunia salvam fecit totius Pignoris causam*. 50

Quinto, ante alia credita habentia anteriorem hypothecam solvenda est pecunia mutuata pro vectura mercium, & conductione aedium in quibus asservarentur; Tunc enim ipsae merces manent hypothecatae mutuanti cum omnimoda praelatione ad alios Creditores hypothecarios; *leg. Hujus* 6. *ff. Qui potiores in pignore*. 51

Sexto, ante alia credita habentia anteriorem hypothecam solvenda est pecunia mutuata pro constructione, seu emptione domus, seu alterius rei cum pacto expresso, quod talis domus, seu alia res remaneat sibi hypothecata, *l. Quamvis* 17. *Cod. de pignoribus*, *l. Licet* 7. *Codic. Qui potiores in pignore*. 52

Septimo, ante alia credita habentia anteriorem hypothecam solvenda est pecunia data a Tutore nomine Pupilli, seu impuberis ad emptionem praedii, domus, & hujusmodi, etiamsi non paciscatur in hypothecam, & hoc ex speciali privilegio status pupillaris, *l. Idemque est* 7. *ff. Qui potiores in pignore*, ubi in titulo sic loquitur: *In re empta per Tutorem pecunia pupilli praefertur pupilli anterioribus Creditoribus, quatenus ex ejus pecunia sit solutum*. 53

Octavo, ante alia Credita habentia anteriorem 54

rem hypothecam solvenda est pecunia data pro causa militiæ, nempe pro sustentatione in Castris, pro emptione armorum, equorum, & hujusmodi, reservata sibi per instrumentum a testibus subscriptum hypotheca. *Novella 97. cap. 4.*

55 Nono, ante alios Creditores habentes specialem, vel generalem hypothecam anteriorem in bonis eorum, qui cum Fisco contraxerunt, & in bonis ejusdem Officialium, & Administratorum, præferendus est Fiscus quo ad alia bona, quæ fuerunt ab ipsis acquisita post obligationem cum eodem Fisco contractam, textu expresso *in l. Si quis 28. ff. de Jure Fisci*, ibi: *Si quis mihi obligaverat, quæ habet, habiturusve esset, cum Fisco contraxerit; sciendum est in re postea adquisita fiscum potiorem esse debere, Papinianum respondisse, quod & constitutum est, prævenit enim causam pignoris Fiscus.*

56 Decimo, ante alios Creditores habentes anteriorem tacitam hypothecam in bonis Mariti solvenda est Dos uxoris, bona enim Mariti sunt ita obligata suæ uxori, ejusque filiis descendentibus ex eodem Matrimonio, ut dicta Uxor, dictique ejus filii, ac descendentes præferantur Creditoribus habentibus tacitam hypothecam, *l. Assiduis 12. Cod. Qui potiores in pignore*; & concordat *l. Unic. Cod. de rei uxoriæ action.*

57 Quamvis autem Uxor habeat Jus, seu privilegium prælationis ante Creditores habentes anteriorem hypothecam tacitam, non tamen illud habet ante Creditores habentes anteriorem hypothecam expressam; Licet enim stando in severo rigore Juris videretur hoc privilegium prælationis competere Uxoribus etiam quoad habentes anteriorem hypothecam expressam ex *Novella 91. cap. 1. Novella 97. cap. 3. & 4. Novella 109. cap. 1.* Glossa tamen communiter recepta *in cit. l. Assiduis 12. Cod. qui potiores in pignore*, & ibi Bartolus, Alexander *consil. 18. in causa mota num. 6. vel 8.* Negusantius *membr. 4. par. Secunda n. 98.* Faber *l. 8. Cod. tit. 9. Dif. 16.* Fontanella *claus. 4. gloss. 8. part. 7. num. 69.* Petrus Barbosa *par. 6. num. 4.* Rosignol. *controv. 11. de Pignor. & Hypothec. prænot. 5. sect. 4. n. 32.* & alii passim, tenent, absolute tale privilegium prælationis non extendi ad anteriorem hypothecam expressam. Hinc Joannes Angelus Bossius *tract. de Dote cap. 18. n. 45.* asserit ita in praxi servari, & ab ea nec in consulendo, nec in judicando esse recedendum; Durius enim esset, quod Creditores anterioritate Matrimonii supervenientis perderent Jus, quod ex conventione, seu hypotheca expressa anteriore habebant in bona Mariti: Ubi vero talis adesset consuetudo, quod Uxores gauderent privilegio prælationis etiam quo ad anteriorem hypothecam expressam, esset servanda, cum videretur inniti citatis Juribus.

Inter Fiscum autem, & Uxorem ratione Dotis quoad prælationem regulariter servatur prioritas, & posterioritas temporis, textu expresso *in l. Quamvis 2. Cod. de privilegio Fisci*, ibi: *Quamvis ex causa Dotis vir quondam tuus tibi sit condemnatus, tamen si priusquam res ejus tibi obligarentur, cum Fisco contraxit, Jus Fisci causam tuam prævenit. Quod si post bonorum ejus obligationem rationibus meis cæpit esse obligatus, in ejus bona cessat privilegium Fisci.* 58

Undecimo, ante alios Creditores habentes anteriorem hypothecam Locator quoad invecta, & illata bona mobilia a Conductore in Domum conductam est absolute præferendus pro pensione conventa; Locator enim ex speciali privilegio Locationis dicitur pro pensione conventa possidere invecta, & illata in Domum suam a conductore; *l. Possessio 1. §. 21. ff. De acquirenda possession. l. Qui pignoris 47. ff. eodem, l. Pomponius 2. ff. In quibus causis pignus, vel hypotheca tacite contrahatur.* De Jure autem melior est conditio possidentis, *c. Ad aures 6. de præscriptionibus, c. Quod autem 5. de Jurepatronatus, c. In pari 65. de Regul. Juris in 6. l. Nemo 126. §. 2. & l. In pari causa 128. ff. de Regul. Juris*, adeoque &c. 59

Duodecimo, Creditores instrumentarii hypothecarii quamvis posteriores præferuntur aliis Creditoribus hypothecariis anterioribus habentibus solum privatam scripturam sui crediti, nisi a tribus fide dignis, & ab ipsis contrahentibus sit subscripta, text. expresso *in l. Scripturas 11. Cod. Qui potiores in pignore habeantur*, ibi: *Si autem Jus pignoris, vel hypothecæ ex hujusmodi instrumentis vindicare quis sibi contenderit, eum, qui instrumentis publice confectis nititur, præponi decernimus etiamsi posterior is contineatur, nisi forte probatæ, atque integræ opinionis trium, vel amplius virorum subscriptione eisdem idiochiris contineantur, tunc enim quasi publice confecta accipiuntur.* 60

Generaliter loquendo solutio, seu restitutio est facienda prius Creditoribus hypothecariis, quamvis posterioribus, quam Creditoribus solum Chirographariis licet anterioribus; *l. Eos qui 6. C. Qui potiores in pignore, l. Creditor 14. §. 1. eodem*, cum similibus. 61

62 Post Creditores hypothecarios solutio, seu restitutio est facienda prius Creditoribus Chirographariis, seu personalibus privilegiatis, quam Creditoribus non privilegiatis, seu mere personalibus. *Communis*.

63 Inter Creditores autem Chirographarios seu personales privilegiatos numerantur sequentes. 1. Respublica Creditrix: *l. Etiam ventris 38. ff. de rebus auctoritate Judicis possidendis, seu De Privilegiis Creditorum*, ibi: *Respublica Creditrix omnibus Chirographariis Creditoribus praefertur*. 2. Sponsa de futuro pro repetitione Dotis traditae sponso non secuto Matrimonio; *arg. Quaesitum 17. ff. eodem §. Si Sponsa*, ibi: *Si Sponsa dederit Dotem, & nuptiis renunciatum est, tametsi ipsa Dotem condicit, tamen aequum est hanc ad Privilegium admitti, licet nullum Matrimonium contractum est*. 3. Deponentes pecuniam ad mensariam publicam, seu Depositarium a Republica constitutum, nullo inde percepto lucro; *l. Si ventri 24. ff. eodem §. 2.* ibi: *In bonis Mensularii vendendis post privilegia potiorem eorum causam esse placuit, qui pecunias ad mensam fidem publicam secuti deposuerunt; Sed enim qui depositis nummis usuras a Mensulariis acceperunt, a ceteris Creditoribus non separantur, & merito, aliud est enim credere, & aliud deponere*. 4. Mutuans in solutionem Creditoris personalis privilegiati: *cit. l. Si ventri §. 3.* ibi: *Eorum ratio prior est, quorum pecunia ad Creditores privilegiatos pervenit &c.* 5. Pupillus contra Debitorem ex amicitia gerentem ejus negotia; *leg. Si negotium 23. ff. eodem*, ibi: *Si negotium impuberis aliquis ex Officio amicitiae gesserit, debet, bonis ejus venditis, privilegium pupillo conservari*.

64 Post creditores Chirographarios, seu personales privilegiatos restitutio, seu solutio facienda est creditoribus Chirographariis, seu mere personalibus nullum privilegium praelationis

65 habentibus. *Communis*. Et quidem sunt prius ipsis restituenda, seu solvenda in totum debita ex contractu oneroso, ut ex emptione, mutuo, locato, censu, & hujusmodi, quam debita ex contractu gratuito tantum, ut ex promissione, donatione, legato, & hujusmodi. *Communis*. Nec indiget probatione.

66 Tota difficultas est, an inter debita mere personalia, paria, & ejusdem generis, scilicet nec hypothecata, nec privilegiata, nec ex contractu oneroso, vel gratuito diversa, solvenda, seu restituenda sint prius debita tempore priora, quam debita tempore posteriora? Plurimi enim, & gravissimi Doctores partem affirmativam tuentur. Sic S. Thomas *Opuscul.* 87. c. 8. Gabriel in 4. *dist.* 15. *quaest.* 2. *art.* 3. *dub.* 6. Joannes Medina *quaest.* 2. *de restitutione* §. *Quantum dictum*, Major in 4. *dist.* 15. *quaest.* 22. Suarez *in opusculo de Justitia sect.* 7. *num.* 7. Valentia *de restitutione quaest.* 6. *punct.* 12. Toletus *l.* 5. 6. *Summae cap.* 37. Vigerius *in Institut. cap.* 5. §. *Primo*, Sylvester *qu.* 62 *art.* 8. *ad finem*, Emmanuel Sa *verb. Restitutio num.* 61. Rebellus *part.* 1. *de oblig. Justitiae lib.* 2. *quaest.* 19. *num.* 11. Bartholomaeus Medina *in sua Instructione* §. 33. *ad finem*, Lugo *disp.* 20. *sect.* 7. §. 2. *num.* 146. & *seq.* & alii per text. *in cap. Qui prior* 54. *de Reg. Juris in* 6. ibi: *Qui prior est tempore, potior est Jure*, per quam Regulam dicunt a Jure Canonico esse in hoc correctum Jus Civile infra citandum aliter sentiens.

Partem autem negativam sustinent Baldus 67 *in l. Pro Debito 6. Cod. de bonis auctoritate Judicis possidendis*, S. Antoninus 2. 2. *part. tit.* 2. *cap.* 7. §. 3. Navarr. *in Manuali cap.* 17. *num.* 51. Angelus *verb. Restitutio* 2. *num.* 16. *versus finem*, Vasquez *de restitutione cap.* 11. *dub.* 2. *num.* 49. Turrian. *disp.* 19. *dub.* 4. *num.* 4. Silvester *verb. Restitutio* 6. *quaest.* 5. Molina *tom.* 2. *disp.* 536. §. *Quando Creditores*, Lessius *l.* 2. *cap.* 15. *dub.* 6. *num.* 44. Layman *l. tertio de Justitia tract.* 2. *cap.* 11. *num.* 6. Azorius, Reginaldus, Bannes, & Arragonius, quos refert, & sequitur Bonacina *disp.* 1. *de restitutione quaest.* 8. *punct.* 2. *num.* 18. & 19. Reiffenstuel *lib.* 2. *Decret. tit.* 23. *num.* 92. Gailus *Observat.* 25. *num.* 13. Pontas *verb. Debitum casu* 12. & 17. Sporer *tom.* 2. *tract.* 4. *cap.* 4. *sect.* 2. *num.* 43. ubi dicit, hanc sententiam esse communem, & eam tenere Recentiores communiter fatetur Lugo *loc. cit.* vocans ipsam procul dubio probabilissimam, quamvis ipse sequatur sententiam contrariam, & sic plures alii.

Et quidem pars negativa satis communis expresse supponitur, & habetur *in l. Privilegia* 68 32. *ff. de rebus auctoritate Judicis possidend.* ibi: *Privilegia non ex tempore aestimantur, sed ex causa, & si ejusdem tituli fuerint, concurrunt, licet diversitates temporis in his fuerint*; *l. Sciendum* 1. §. 2. *ff. de separationibus*, quam legem pro hac sententia adducit S. Antoninus *loc. cit. l. Si hominem* 7. §. 3. *ff. depositi*, ibi: *Item quaeritur utrum ordo spectetur eorum, qui deposuerant; an vero simul omnium Depositariorum ratio habeatur? Et constat simul admittendos; Hoc enim Rescripto Principali significatur*; *l. Pro debito 6. Cod. de bonis auctoritate Judicis possidend.* ibi: *Aequali portione pro rata*

de-

debiti quantitate omnibus Creditoribus consuli potest.

69 Nec hæc Jura Civilia videntur esse correcta a Jure Canonico per citatam Regulam 54. *Juris in 6. Qui prior est tempore, potior est Jure;* quia talis Regula locum habet solum inter illos, qui habent Jus ad eamdem rem determinatam sibi ex pacto obligaram, ut in venditione ejusdem rei absque traditione pluribus facta, prior emptor præferri debet posteriori; sic in locatione ejusdem domus, primus Conductor præferri debet posteriori, in debitis hypothecatis prior Creditor præferri debet posteriori habenti partem hypothecatam, & sic de aliis similibus, quia prior Creditor verb. gr. prior Emptor, seu prior Conductor, & hujusmodi, Jus habet ad determinatam rem emptam, conductam, & hujusmodi, quæ cum esset ei debita, non potuit alteri vendi, seu locari, quia venditor, seu locator non potuit se obligare ad id, quod sine peccato implere non poterat; adeoque merito Jus prioris præferri debet Juri posterioris: Non sic autem in debitis mere personalibus, quia cum in istis prior creditor ad nullam rem determinatam Jus habeat, sed solum sicuti quilibet alius posterior Creditor indifferenter Jus habet ad petendum suum debitum, ideo Debitor potuit valide se obligare secundo Creditori quia promisit id quod sine peccato servare poterat; supponitur enim, quod tempore contractus potens fuerit utrique satisfacere; adeoque si Debitor ad inopiam vergat, nec sit amplius potens omnibus Creditoribus personalibus satisfacere in totum, debet omnibus satisfacere pro parte rata secundum proportionem Debitorum, & facultatem ipsius Debitoris, dividendo in partes majores, & minores proportionaliter respondentes Debitis ipsis majoribus, & minoribus, ita ut qualis est proportio debiti ad debitum, quo ad quantitatem, talis sit proportio ejus quod quisque accipit, ad id, quod alii accipiunt, nulla habita ratione utrum tempore priora, vel posteriora sint talia debita, cum Jus prioris Creditoris personalis præjudicare non possit Juri posterioris ad exigendum suum debitum mere personale, quia Creditores debitorum mere personalium habent aquale Jus in personam Debitoris immediate, & in ejus bona mediate, & indeterminate tantum, adeoque Debitor debet Creditoribus mere personalibus æqualiter satisfacere pro rata parte secundum proportionem Debitorum, & facultatem ipsius, ita ut cui plus ab ipso debetur, plus attribuatur, cum æquitas postulet, ut ille majorem partem accipiat, qui majorem partem debet perdere, nulla interim habita ratione ad anterioritatem, vel posterioritatem temporis Creditorum; Et hæc pro secunda sententia negativa, quamvis sit vere probabilis, & æquitati satis consona etiam prima sententia affirmativa; Unde dicerem, quod in similibus casibus recurrendum esset ad Leges, aut consuetudines locales legitime introductas.

Certum est autem apud omnes utriusque 70
sententiæ Doctores, inter creditores mere personales posse aliis præferri illum, qui prius debitum in Judicio petit, sententiamque Judicis ad id obtinuit; Talis enim Creditor vigilando, & juridice exigendo meliorem suam conditionem fecit; Jus enim Civile vigilantibus scriptum est, & ideo vigilantiæ, & diligentiæ prius postulantis præferentia adscribitur, per text. *in l. Quod autem 6. §. 7. ff. Quæ in fraudem Creditorem*, ibi: *Sciendum Julianum scribere, eoque Jure non uti, ut qui debitam pecuniam recepit, antequam bona Creditoris possideantur* (idest, ut explicat Lessius *lib. de Justitia, & Jure cap. 15. dubit. 5. numer.* 41. cum aliis communiter, antequam auctoritate Judicis ab aliis occupentur) *quamvis sciens, prudensque solvendo non esse recipiat, non timere hoc Edictum, sibi enim vigilavit, l. Pupillus 24. ff. eod.* ibi: *Vigilavi, meliorem meam conditionem feci, Jus Civile vigilantibus scriptum est, ideo quoque non revocatur id, quod percepi.*
Immo per dictos textus probabilius est, quod 71
aliis Debitoribus mere personalibus possit præferri etiam ille, qui prius petit Debitum suum extra Judicium, quamvis sit tempore posterior; sua enim diligentia, & vigilantia facit ipsum inter Creditores Jure potiorem, sicut hypotheca, aut privilegium, quia, ut dicit textus *in cit. l. Pupillus: Jus Civile vigilantibus scriptum est*; Ita Navarr. in *Manual. cap. 17. num.* 52. Busemb. *lib. 3. part. 2. tract. 5. cap. 2. dub. 7. art. 2. vers. Quæres num.* 2. cum Silvestro, Bonac. ibi citatis, Illsung *t. 4. n.* 219. Henno *tom. 2. tr. 1. disp. 2. q. 2. concl.* 3. ubi testatur de praxi communi, Sporer *l. c. n.* 45. Layman, & alii, quibus adhærere videtur La Croix *lib. 3. part. 2. num.* 404. Contra Molin. Vasquez, Castrop. Lugo dicentes posse talem Creditorem aliis præferri solum, quando ad id intervenit sententia Judicis.

Non potest autem Debitor sciens se non ha- 72
bere unde possit solvere omnibus, præferre aliis Creditoribus aliquem suum amicum, seu familiarem non petentem. *Commun.* Et ratio

est,

est, quia cum ille suus amicus, seu familiaris non sit aliis potior in Jure, ita nec debet esse aliis potior in solutione, cum sola amicitia; seu familiaritas non sit legitimus hujus prælationis titulus, Jusque exigat, ut si non sufficiant Debitoris bona ad solutionem omnium Creditorum, inter illos eadem bona proportionaliter dividantur, prout fert Lex, vel legitima consuetudo; Unde Debitor contrafaciens teneretur omne damnum, quod per hoc aliis inferret, resarcire, si ad pinguiorem fortunam perveniret.

73 An pauper Creditor hoc solo titulo, quia pauper est, præferri debeat Creditori diviti, si debita personalia sint paria? Variant Doctores. Sententiam affirmativam tenent Sanctus Thomas *Opusc.* 73. *cap.* 18. Silvester, Layman, Joann. Medina, Sa, Rebellus, & alii, quorum sententiam Lessius dicit esse probabilem, & Illsung valde probabilem; Et istorum ratio est, quia pauper, si non ei solvatur, longe gravius patitur damnum, quam Dives, cum multo plus indigeat, adeoque cum prius recedendum sit a graviori damno, prius restituendum est pauperi, quam Diviti. Sententiam autem negativam sustinent Azorius, Vasquez, Lessius, Turrianus, Lugo, Illsung, Castropal. Bonacina, & alii passim cum La Croix *loco cit. nu.* 406. Henno *loco cit. quæst.* 1. *conclus.* 5. ubi testatur de communi contra paucos, Suarez *loco cit. numer.* 46. & plurimi alii. Et ratio est, quia ceteris paribus Creditor pauper hoc solo titulo, quia pauper est, nullo Jure, neque naturali, neque positivo gaudet hac prælatione, & Creditor dives habet æquale Jus, ac habeat Creditor pauper ad rem suam, adeoque in solutione sunt æquiparandi; Per accidens enim est, quod ex parte Creditoris pauperis sit majus damnum, seu nocumentum: Fateor tamen, quod præferendus esset Creditor pauper, si reperiretur in maxima, seu gravi necessitate, in quantum necessarium esset ad superveniendum dictæ ejus necessitati; At non ex Justitia, sed solum ex Caritate, qua tenemur quibuslibet in simili necessitate succurrere; Et in hoc conciliari possunt Doctores utriusque sententiæ.

ARTICULUS V.

Quoad ea, quæ concernunt causas excusantes, vel non excusantes a restitutione, ut, vel differri, vel omnino omitti possit.

Causæ excusantes a restitutione, ut quandiu durant, licite differri possit, generaliter sunt istæ tres, scilicet ignorantia, damnum creditori ipsi, vel tertio secuturum ex restitutione, & impotentia ipsius debitoris. *Sic in re Communis.* 1

Ignorantia tunc excusat pro restitutione differenda, quando est inculpabilis, & cum bona fide conjuncta, sive sit ignorantia Juris, sive sit ignorantia Facti; Durante enim tali ignorantia Debitor excusatur a restitutione facienda, cum pro tunc sit possessor bonæ fidei, ut expresse dicit S. Augustinus *lib. de Fide, & operibus cap.* 7. ibi: *Bonæ fidei possessor rectissime dicitur, quamdiu se possidere ignorat alienum.* 2

Quando autem, & quid teneatur restituere possessor bonæ fidei? Vide verb. *Possessor bonæ, & malæ fidei.* 3

Quænam vero sit ignorantia Juris, & ignorantia Facti; Vide verb. *Ignorantia.* 4

Damnum Creditori ipsi, vel tertio secuturum ex restitutione excusat pro restitutione differenda, quando prævidetur ipsi Creditori, vel alteri in spiritualibus, aut temporalibus obfutura; Unde non esset restituenda pecunia Creditori, si prævideretur ipsam fore exponendam ad corrumpendam mulierem, ad luxuriose vivendum, ad simonias committendas, ad se inebriandum, & hujusmodi. Item non esset Creditori restituendus gladius, si prævideretur ipse, aut alter occidendus. Non esset ei reddenda clavis adultera, si prævideretur, ea usurus ad furandum, & hujusmodi; quia tunc cooperaretur ad malum, adeoque esset ipsi differenda restitutio, donec essent remota talia pericula. *Communis.* 5

Impotentia ipsius Debitoris excusat pro restitutione differenda, quando Debitor habet veram impotentiam physicam pro tunc restituendi, nempe quando nihil penitus pro tunc habet, unde solvat, seu restituat quia impossibilium nulla est obligatio, & ad impossibile nemo tenetur, textu expresso *in l. impossibilium* 185. *ff. de Reg. Juris, & cap. Nemo potest* 6. *de Reg. Juris in* 6. ibi: *Nemo potest ad impossibile obligari.* Unde S. Augustinus relatus in *cap. Si res aliena* 1. *caus.* 14. *quæst.* 6. sic ex- 6

expresse dicit: *Non remittitur peccatum nisi restituatur ablatum, sed ut dixi, cum restitui potest. Plerumque enim qui aufert, amittit, sive alios patiendo malos, sive ipse male vivendo, nec aliud habet, unde restituat. Huic certe non possumus dicere; Redde quod abstulisti.*

7 Immo non solum Debitor excusatur pro restitutione differenda, quando habet dictam impotentiam moralem, nempe quando habet impotentiam moralem, nempe, quando non potest restituere, nisi cum suo notabili, & majori detrimento, quam patiatur Creditor ex restitutionis dilatione, ut cum non potest restituere sine damno, vel periculo salutis animæ, corporis, famæ, libertatis, sine mutatione status honesti, & juste acquisiti, & sine longe majori suo damno in bonis temporalibus, quam sit damnum Creditoris ex restitutionis dilatione. *Sic in re Communis.*

8 Hinc potest Debitor differre restitutionem, si ipsam non possit statim facere sine damno, seu periculo salutis animæ, ut si omnibus suis bonis traditis in restitutionem, cogeretur mediis illicitis propriam, & suorum sustentationem procurare v. gr. se, & filios latrones efficiendo, uxorem, & filias prostituendo, & hujusmodi, *Communis*. Et ratio est, quia cum restitutio fieri debeat ad ponendam æqualitatem, non est facienda cum jactura boni altioris, seu superioris ordinis, ut est salus animæ respectu aliorum temporalium bonorum, cum sic non poneretur æqualitas.

9 Item potest Debitor differre restitutionem, si ipsam non possit statim facere sine damno vitæ, seu sanitatis corporalis, ut si omnibus suis bonis traditis in restitutionem, fame esset periturus, morbos gravissimos defectu comparandæ medicinæ toleraturus, & hujusmodi. *Communis* propter eamdem rationem; Vita enim, & sanitas corporalis est bonum superioris ordinis, quam sint bona fortunæ Creditori debita.

10 Item potest Debitor differre restitutionem, si ipsam non possit statim facere sine jactura famæ, vel libertatis, ut si pro nunc restitutione facienda veniret in suspicionem gravis occulti criminis, indeque esset inevitabiliter diffamandus, aut ad comparandum pretium pro restituendo deberet se vendere, sicque propriam libertatem perdere. *Communis* propter eamdem rationem; Fama enim, & libertas est bonum superioris ordinis, quam sint bona externa temporalia Creditoribus restituenda.

Item potest debitor differre restitutionem, 11
si ob ipsam statim faciendam deberet notabiliter cadere a statu suo honesto, & juste acquisito. *Communis*; Debitor enim in tali casu reperitur in gravi necessitate, qua proinde durante Creditor non potest rationabiliter velle sibi debitum solvi cum tanta proximi jactura, cum talis notabilis mutatio status sui honesti, & juste acquisiti non posset fieri sine infamia, & gravi dedecore Debitoris, & suæ familiæ; Unde licet Debita contraxerit, & in tali necessitate reperiatur ex propriis delictis, ver. gr. quia luxuriose & sumptuose vixit, lusit, & hujusmodi, tunc ne notabiliter cadat a suo honesto, & juste acquisito statu, potest restitutionem differre, si res aliena in individuo non extet; nam si adhuc in individuo extaret, tenetur statim eam restituere, ut notant communiter Doctores. (*)

Quamvis tamen Debitor ob restitutionem 12
faciendam non teneatur notabiliter cadere a suo honesto, & juste acquisito statu, ver. gr. non teneatur nobilis dimittere omnes quadrigas, vendere totam pretiosam supellectilem, omnes pretiosas suæ conditioni competentes vestes, & hujusmodi, nec teneatur artem mechanicam, aut actiones suo statui indecentes exercere, tenetur tamen mensæ abundantiam, vestium superfluitatem, quadrigarum, equorum, & famulorum multitudinem ad honestam mediocritatem reducere. Item tenetur a ludis, & conviviis, a superfluis dispendiosis itineribus, aliisque superfluis expensis abstinere, & statum suum quoad pompam, & splendoris apparatum moderate; Unde debitores hæc

(*) *Notæ Romani Theologi*. In praxi tamen expendendæ sunt serio circumstantiæ, quia debitor præsertim luxuriose vivendo non debet ex aliena re commodum recipere cum illius detrimento.

Responsio Auctoris.

Satis a me sunt & serio expensæ circumstantiæ, ut patet *ibi*, & sub *num. sequ.* ubi post multa adducta contra tales debitores advertenda, ita concludo: *Sic communiter Doctores serio quoad hoc monentes & debitores & confessarios, ut sibi caveant.*

hæc non facientes nequeunt a Confessariis absolvi, cum sic nimis injuste alienum detineant, non curantes modo præfato paulatim restituere; Nimis enim irrationabile, intolerabile, injustumque est, quod Debitis obstricti ex mercatorum, & operariorum sudore, & sanguine luxurientur, pompose vestiantur, delicate nutriantur, & hujusmodi. Sic communiter Doctores serio quoad hæc monentes & Debitores, & Confessarios, ut sibi caveant.

13 Debitor qui notabilem statum sibi comparavit injuste, ver. gr. Mercator, aut alius, qui statum splendidum, vel nobilem sibi acquisivit ex usuris, furtis, rapinis, & hujusmodi, non potest restitutionem differre, ne notabiliter cadat a tali statu, sed tenetur restituere etiam cum totali jactura talis status injuste de alieno acquisiti, cum hoc non sit de suo statu cadere, sed ab eo, qui non erat suus, ad suum descendere, nec minor sit iniquitas ex alienis statum conservare, quam ex alienis illum sibi comparare: hinc nihil habens, nisi injuste acquisita, tenetur totum restituere quantum citra extremam necessitatem carere potest etiam usque ad mendicitatem, nisi periculum infamiæ excuset. *Communis* per text. *in cap. Cum tu* 5. *de usuris*: ubi Pontifex expresse mandat, quod Usurarii etiam sub pœna Excommunicationis compellantur ad restitutionem, & ob id debeant vendi etiam eorum domus, ac possessiones ex usuris acquisitæ.

14 Sicuti Debitor, qui injuste sibi comparavit talem statum, ita etiam ejus heres malæ fidei v. gr. filius Usurarii, vel mercatoris injusti, qui mala fide cœpit possidere bona injuste acquisita a suo Patre, tenetur restituere etiam cum mutatione talis status relicti, & inique acquisiti a suo Patre, cum talis possessio malæ fidei nihil ipsi suffragetur, & mala fides possessoris defuncti noceat etiam immediato heredi vivo, *arg. leg. ult. Cod. Communia, de usucapionibus, l. Cum heres, ff. de diversis & temporalibus præscriptionibus*, & §. *Diu-*
15 *tina, Institut. De usucapionibus*. Si autem talis heres bona fide possidere cœpit, & exinde cognoscat talem statum fuisse a suo Patre injuste acquisitum ex bonis alienis; tunc non tenetur notabiliter cadere a tali statu bona fide accepto ob restitutionem statim faciendam, sed poterit differre sicuti supra *numer.* 11. & 12 dictum est de Debitore, qui statum suum honeste, & juste acquisivit. Sic cum aliis Tamburin. *lib.* 8. *tract.* 4. *cap.* 1. §. 9. *numer.* 5. Sporer *loc. citat. num.* 68. & alii passim.

Debitor potest etiam differre restitutionem, si ob ipsam statim faciendam deberet pati in propriis bonis temporalibus aliquod notabile, & majus damnum, quam patiatur Creditor ex dilatione restitutionis, v. gr. Si Debitor non possit statim restituere debitum, nisi vendat Domum, Villam, & hujusmodi multo minoris, quam valeant, & aliunde affulgeat spes faciendi postea ipsam restitutionem commodius, & sine tanto detrimento. Tunc enim Creditor non potest esse rationabiliter invitus pro tali sibi dilata restitutione ob dictum justum finem. *Communis*.

Si Debitor, & Creditor reperiantur in æquali necessitate gravi, ut si ex dilata restitutione æquale damnum emergat Creditori, tunc Debitor tenetur restituere. *Communis*, teste La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 430. & ratio est, quia in pari causa potior est conditio Creditoris habentis strictum Jus ad exigendum sibi Debitum, quam Debitoris non habentis strictum Jus, sed solum *licentiam* Caritatis ad debiti restitutionem *differendam*; Quod verius est, ubi Debitum contractum est ex delicto, cum ratio dictet potius favendum esse innocenti, quam nocenti; Iniquum enim est, quod Debitor ex sua malitia commodum reportet contra innocentem pari necessitate gravatum; *arg. cap. Intelleximus* 7. *de Judiciis*, ibi: *Ne videatur de sua malitia commodum reportare*, *l. Non fraudantur* 134. *ff. de Regul. Jur.* §. 1. ibi: *Nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest*.

Quando Debitor, & Creditor reperiuntur 17
in æquali necessitate extrema, si Debitor prius in dictam extremam necessitatem inciderit, non tenetur restituere Creditori postea similem extremam necessitatem incurrenti, quia Debitor in puncto extremæ necessitatis prius acquisivit dominium rei necessariæ Jure poli; Tum quia si Debitor prius reperiretur in extrema necessitate, Creditor, quamvis non esset talis, teneretur eidem subvenire; ergo a fortiori ipso Debitore existente prius in extrema necessitate, non potest Creditor ab eodem Creditum exigere, *Communis*.

Econtra si Creditor prius inciderit in ex- 18
tremam necessitatem, tenetur Debitor statim restituere ipsi Creditori rem suam duplici Jure, nempe & Jure dominii ad illam rem, & Jure poli ob dictam extremam necessitatem; Tum quia si Debitor, quamvis nihil deberet Creditori, teneretur eidem in extrema necessita-

sitate subvenire, quando ipse non esset in illa constitutus; ergo a fortiori tenetur eidem restituere rem suam, si prius ipse Creditor inciderit in extremam necessitatem. *Communis*.

20 Item si Creditor conjectus sit in illam extremam necessitatem per subtractionem illius rei, cujus est Creditor, tenetur Debitor illam statim restituere, quamvis etiam ipse in tali necessitate extrema reperiatur, quia non licet in extrema necessitate rem alienam usurpare quando dominus est in pari extrema necessitate, cum in pari causa necessitatis melior sit conditio possidentis per text. *in cap. Ad aures 6. de præscriptionibus*, *cap. Quod autem 3. de Jurepatronatus*, *cap. In pari 65. de Regul. Juris in 6. l. Nemo 126. §. 2. & l. in pari causa 128. ff. de Regul. Juris*, adeoque &c. Ita Scotus *in 4. dist. 15. quæst. 2. art. 5.* Lessius *lib. 2. de Justit. & Jure cap. 16. dub. 1. numer. 13.* Silvester verb. *Restitutio 5.* & alii communiter, teste Lugo *disp. 21. n. 4.*

21 Quando Debitor & Creditor simul, & eodem tempore incidunt in parem necessitatem extremam, tunc Debitor tenetur restituere, saltem si Debitor habeat in specie rem Creditoris, neque talis res restituenda maneat adhuc sub dominio ipsius Creditoris. Ita Scotus *in 4. dist. 15. quæst. 2. art. 4.* Richardus, Paludanus, aliique gravissimi Doctores, præsertim antiqui, Vasquez *cap. 1. de eleemosyna dub. 9.* Lugo *disp. 21. numer. 4.* Reiffenstuel *Theol. Moral. tract. 9. dist. 5. quæst. 1. numer. 11. & dict. 6. numer. 105.* Henno *tom. 2. tract. 1. disp. 5. quæst. 1. conclus. 3.* & alii plures contra plures alios præsertim recentiores fere communius tenentes vere probabiliter contrarium: Et ratio nostræ conclusionis est, quia in tali casu Creditor, seu dominus illius rei nunquam cecidit ab ejus dominio; ante necessitatem enim habuit rei dominium, & in puncto necessitatis acquirit novum Jus poli ad illam rem. Unde duplici Jure res illa ei debetur, primo propter rei dominium a quo numquam cecidit, & secundo propter æqualem necessitatem extremam; adeoque Debitor in eo casu rem injuste detinet, & restituere tenetur; Tum quia, quando quis est dominus, & alter extraneus respectu rei hic & nunc extreme sibi necessariæ, dominus præferendus est extraneo; In nostro autem casu Creditor est vere dominus dictæ rei, cum nunquam ab illius dominio ceciderit, & Debitor est extraneus, cum illius rei dominium nunquam habuerit, adeoque &c. Tum etiam quia si teneret sententia adversariorum, reus reportaret commodum ex suo delicto, cum, patrato furto, esset Domino præferendus, & illo secluso postponendus: hoc autem nequit dici, quia iniquum nimis est, quod Debitor nocens ex sua malitia commodum reportet contra Creditorem innocentem pari extrema necessitate gravatum; *arg. cap. Intelleximus 7. de Judiciis*, ibi: *Ne videatur de sua malitia commodum reportare*; *l. Non fraudantur 134. ff. de Regul. Juris*, §. 1. ibi: *Nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest*.

Nec valet objicere, quod in extrema necessitate omnia sunt communia, & ideo Debitor in illa constitutus possit tuta conscientia rem illam alienam sibi extreme necessariam retinere, & consumere, cum ratione talis extremæ necessitatis sit jam facta communis, & non sit plus alterius, quam sui. Non valet, inquam, quia licet in extrema necessitate sint omnia communia, quando cum alterius necessitate non concurrit par extrema necessitas Domini; Secus tamen, quando concurrit; In tali casu Dominus, seu Creditor duplex habet Jus ad illam rem, nempe & Jus extremæ necessitatis æqualis ad illam Debitoris; & Jus Domini illius rei, quod non habet Debitor, adeoque &c. 22

Nec valet instare, quod melior est conditio possidentis, adeoque cum Debitor possideat, præferri debet Creditori non possidenti. Non valet, inquam, quia licet sit melior conditio possidentis ubi Dominus est dubius, & possessor non est malæ fidei; Secus tamen, ubi possessor est malæ fidei, & Dominus est certus, ut in nostro casu, cum Jus Dominii prævaleat Juri possessionis etiam justæ, & a fortiori injustæ. 23

Nec etiam valet urgere, quod quisque tenetur magis servare vitam propriam, quam alienam, adeoque Debitor habens in extrema necessitate rem alienam, media qua una sola vita, vel sua, vel Domini rei potest servari, non tenetur rem illam restituere Domino ad servandam ejus vitam, si inde necessario perdat suam. Non valet, inquam, quia licet quisque teneatur magis servare vitam propriam, quam alienam mediis licitis; Secus tamen mediis illicitis, uti est privare Dominum re sua ipso totaliter invito; Sicut enim v. g. reus juste condemnatus ad mortem non potest ad servandam propriam vitam carnificem occidere, quia carnificis mors est injusta, & rei justa, ita nec injustus Debitor habens rem alienam, media qua una sola vita, 24

vel

vel sua, vel domini rei potest servari, non potest rem illam adhibere ad servandam propriam vitam, si exinde necessario perdatur vita domini ipsius rei, quia conservatio vitæ domini rei, media ipsa sua re est justa, & conservatio vitæ talis Debitoris, media dicta re non sua, est injusta: Concurrente enim pari extrema necessitate domini, seu Creditoris non licet alteri rem ipsius usurpare, aut retinere, quamvis reperiatur in extrema necessitate, quia in concursu paris extremæ necessitatis res domini non fit communis alteri, quamvis extra talem concursum in extrema necessitate omnia sint communia, ut dictum est *supra num.* 22.

25 Notanter autem *supra num.* 21 fuit dictum: *Saltem si Debitor habeat adhuc in specie rem Creditoris, sicque talis res restituenda maneat adhuc sub dominio ipsius Creditoris*, quia si res illa fuisset jam a Debitore consumpta, sicque non amplius maneret sub dominio ipsius Creditoris, videtur, quod præferendus esset in tali casu Debitor, quia tunc non possideret alienum, sed proprium, cum solo onere restitutionis, ubi opportunitas aderit. Et forte pro illo casu intelligendi sunt plurimi Auctores contrariæ sententiæ, ut notat Henno *loc. c. in fine*, & alii.

26 Causæ omnino excusantes a restitutione, ut etiam omitti possit, generatim sunt quatuor, scilicet Interitus rei in specie debitæ sine ulla culpa Debitoris bonæ fidei: Remissio Creditoris expressa, vel tacita; Compensatio facta, & Auctoritas superior. *Est in re Communis*.

27 Prima igitur causa omnino excusans a restitutione est Interitus rei in specie debitæ sine ulla culpa Debitoris bonæ fidei; Quomodocumque enim pereat res in specie, seu potius philosophice loquendo, in individuo debita sine ulla culpa Debitoris bonæ fidei, Debitor bonæ fidei liberatur ab omni onere restitutionis, si ex ipsa in nihilo factus sit ditior. *Communis*, per text. *in cap. Cognoscentes 22. de Constitutionibus*, ibi: *Rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit*. Cum enim sine ulla culpa Debitoris bonæ fidei contra Justitiam, res illa perierit, non est caput, unde oriatur aliqua obligatio restitutionis.

28 Dicitur autem notanter: *Si ex ipsa in nihilo factus sit ditior*, quia si possessor, seu Debitor bonæ fidei advertat ex ipsa re aliena se in aliquo factum esse ditiorem, debet id restituere domino. *Communis*, per text. *in leg. Item veniunt 20. §. 6. ff. de hereditatis petitione*, ubi expresse dicitur: *Eos autem, qui justas causas habuissent, quare bona ad se pertinere existimassent, usque eo dumtaxat, quo locupletiores ex ea re facti essent, condemnandos*, scilicet ad restitutionem. Ubi Glossa ait: *Hæc est optimam regulam, quæ nulla verior in Jure, ut bonæ fidei possessor ad id tantum, quod ad se pervenerit, tenetur*. Et ratio est, quia, sicut possessor, seu Debitor bonæ fidei deberet reddere, seu restituere ipsam rem, seu partem ejus, si extaret, ita loco ipsius rei absumptæ restituere tenetur id, in quo ex ipsa factus est ditior, quia æquum non est aliquem divitem fieri ex aliero, textu expresso *in cap. Locupletari 48. de Regul. Juris in 6.* ibi: *Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria, vel jactura*.

Secunda causa omnino excusans a restitutione est Remissio Creditoris expressa, vel tacita; Dummodo tamen talis remissio habeat requisitas conditiones. *Communis*. Et ratio est, quia restitutio fieri debet, ne Dominus injuriam patiatur; libere autem remittens, seu condonans non patitur injuriam, *c. Scienti & consentienti 27. de Regul. Juris in 6. & l. Nemo 145. ff. de Regul. Juris*, & unusquisque potest libere Juri suo renunciare, textu expresso *in cap. si de Terra 6. de privileg. l. si quis in conscribendo 29. Cod. de pactis*, adeoque &c.

Tacita remissio fieri censetur a Creditore, 30
si instrumentum Debiti laceret, aut ante solutionem voluntarie, & libere ultro ipsum reddat Debitori; Tunc enim censetur id facere animo totaliter condonandi, nisi ex indiciis, & circumstantiis aliud constet. *Communis*. Item tacita remissio præsumitur in Cre- 31
ditore sufficiens ad liberandum Debitorem ab onere restitutionis, si ipse Debitor putet, quod si per se, vel per alios manifestaret Debitum suum Creditori, seu ipsum rogaret, talis Creditor liberaliter condonaret, vel nollet obligare ad restitutionem. (*) Burghaber *centur.* 1. *cas.* 85. La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 462. cum Reginald. Sa, Lessio, & aliis ibi citatis, Dicastill. *d.* 1. *num.* 113. Lugo *disp.* 21. *sect.* 4. *num.* 53. & 54. cum S. Antonino, Rosella, Silvestro, Angles, Tabiena, Arragonio, Sayro, & aliis ibi citatis, qui addunt, non teneri restituere, qui accipit rem non petitam, quam si petiisset, dominus dedisset. Et ratio est, quia tunc adest voluntas præsumpta domini sufficiens, ut retentio non fiat illo quod substantiam invito; Si tamen De-

(*) Quisque posset a restitutione excusari, nam facile est sibi persuadere convenientiam Creditoris.

Debitor dubitet, an Creditor, seu dominus, si sciret, esset remissurus? tenetur petere, ut remittat, vel restituere, quia dominus est in possessione.

32 Fuit dictum supra *num.* 28. *Dummodo tamen talis remissio habeat requisitas conditiones*, quia ut remissio omnino excuset a restitutione, requiruntur tres conditiones. *Communis*.

33 Et quidem prima conditio requisita est, ut remissio debiti fiat libere, & sine vi, vel fraude, seu dolo; Remissio enim est species Donationis, quæ essentialiter debet esse liberalis & gratuita, & liberæ, & nullo modo coactæ voluntatis. Unde invalida est Debiti remissio quacumque vi, aut fraude, seu dolo extorta; Ut si Debitor præpotens extorqueat a Creditore partialem Debiti remissionem ei dicendo, seu minando, quod si non remittat partem, perdet totum; Si Debitor dolose simulet se impotentnm restituere, aut fingat se pauperiorem, quam sit, seu alia fraudulenta, vel violenta via partialem Debiti remissionem obtineat, alias non obtenturus, ex quo Creditor, secluso illo metu perdendi totum, non fuisset partem illam remissurus, tunc talis Debitor non liberatur ab onere restitutionis, quia dicta remissio non est Creditori voluntaria, & Juridice libera; Tum quia partem sine onere debitam cogitur acceptare cum onere; scilicet non exigendi totum, quod utique Creditor voluisset exigere, si simili vi, fraude, vel dolo ad ipsam involuntariam partialem debiti remissionem non fuisset inductus. Hinc securi non sunt in conscientia Mercatores illi, seu alii Debitores, qui prætextu impotentiæ solvendi totum concordias exigunt a Creditoribus, qui metu amittendi totum debitum, partem remittunt, & solam partem recipiunt, cum revera Debitores totum, seu plura possent solvere, & id totum, quod superest, sibi retineant ex alienis; adeoque in conscientia remanent semper obligati ad restitutionem, cum remissio illa fraude, vel dolo extorta nulla sit. Lugo *cit. disp.* 21. *sect.* 4. *num.* 46. Sporer *loc. cit. c.* 4. *sect.* 4. *n.* 84. Dicastill. *d.* 10. *num.* 102. La Croix *loc. cit. n.* 457. & alii passim.

34 Conditio secunda requisita est, ut remissio non fiat in Casibus a Jure exceptis: Varii enim casus excipiuntur in Jure, in quibus non potest fieri debiti remissio, & si fiat, est nulla. Ac primo, nulla est remissio facta Judici Ecclesiastico, qui ultra id, quod sibi Jure permissum est, aliud recipit, *cap. Statutum* 11. §. 9. *de Rescriptis in* 6. Secundo, nulla est remissio facta Episcopis ratione illius, quod ultra sumptus ad sustentationem necessarios receperunt in Visitatione Ecclesiarum, *cap. Exigit* 2. *de Censibus in* 6. Tertio, nulla est remissio pecuniæ ratione Officii extortæ ab Inquisitoribus hæreticæ pravitatis. *Clementin. Nolentes* 2. *de hæreticis*. Quarto, nulla est remissio distributionum facta Canonicis absentibus a residentia. Conc. Trid. *sess.* 24. *de reform. cap.* 12. Supradictæ enim factæ remissiones, & aliæ consimiles nihil suffragantur, unde, ipsis non obstantibus, tenentur supradicti adhuc ad integram respective restitutionem.

Conditio tertia requisita est, ut remissio, 35 seu condonatio fiat a potente condonare, defectu cujus nulla est condonatio debiti facta a Filiofamilias, Impubere, Pupillo, Religioso, & hujusmodi. Item nulla est remissio, seu condonatio facta Debitoribus de creditis domini, ab Uxore de Creditis Mariti, a Fratre de Creditis Sororis, ab Exactore vectigalium de creditis Principis, & hujusmodi; Omnis enim talis, & similis remissio, seu condonatio debiti non liberat Debitorem ab onere adhuc integre restituendi, nisi sit facta ex consensu remittere potentis.

Tertia causa omnino excusans a restitutione 36 est compensatio facta; Dummodo tamen interveniant conditiones requisitæ, ad legitimam compensationem. *Communis*. Compensatio enim solutionis instar censetur in Jure; *l. si Debitor* 4. *ff. Qui potiores in pignore, vel hypotheca habeantur*, ibi: *Dicendum est, perinde haberi debere, ac si priori Creditori pecunia soluta esset*; *Nec enim interesse solverit, an pensaverit*, idest, an compensaverit? *l. Ideo compensatio* 3. *ff. De compensationibus*, ibi: *Interest nostra potius non solvere, quam solutum repetere*. Quænam autem sint conditiones re- 37 quisitæ ad legitimam & justam compensationem? Vide verb. *Compensatio*.

Quarta causa omnino excusans a restitutione 38 generaliter est Auctoritas Superior, seu dispositio Superioris potestatis, per quam Debitor ab obligatione restituendi, seu solvendi omnino liberatur. *Communis*.

Et quidem primo Debitor liberatur omni- 39 no ab onere restituendi, seu solvendi per Legem præscriptionis, quia publica auctoritate dominium rei alienæ ab antiquo domino ad possessorem bonæ fidei, & legitimi temporis ita plene transfertur, ut deinceps Debitor etiam cognito domino ab obligatione restituendi remaneat penitus liber etiam in foro conscien-

scientiæ. Consonant quoque jura tum Civilia, tum Canonica adducta sub verb. *Præscriptio a num. 7. ad 9. Vide ibi per tot.* ubi abunde de omnibus ad legitimam præscriptionem pertinentibus. (*)

40 Secundo Debitor liberatur ab onere restituendi, seu solvendi per justam sententiam Judicis, & ad id afferuntur varia exempla, ut si quis per Judicis sententiam cogatur resarcire alteri damnum sine culpa gravi Theologica ei causatum, ad quod resarciendum ante sententiam in conscientia non tenebatur, tunc qui id accipit, restituere non tenetur, quia Legis, & sententiæ Judicis auctoritate id accipit; Et Legis, & Judicis auctoritate justis de causis ob bonum commune transferri potest Dominium unius in alterum. Item si Judex secundum allegata, & probata juste, sed reipsa injuste aliquem privet suo Beneficio, & conferat alteri, qui bona fide illud accipit, hic alter, quamvis postea cognoscat illum injuste privatum fuisse, non tenetur dimittere, vel aliquid restituere, quia illud accipit a potente legitime conferre, & propter bonum commune aufertur vere ab eo, qui prius habebat, & adjudicatur alteri. Item si Judex in pœnam injuriæ alteri illatæ, & ex præsumptione vera imponat alicui mulctam pecuniariam ipsi alteri injuriato solvendam, potest ille injuriatus, cui debetur mulcta, non solvere aliud debitum ei, a quo mulctam illam habere debet, & a fortiori non tenetur mulctam sic acceptam restituere, quia per justam sententiam Judicis res sua facta est. Sic Lugo *disp.* 21. *num.* 553. Lessius *lib.* 2. *c.* 7. *dubit.* 8. *cap.* 17. *dubit.* 17. *cap.* 29. *dub.* 10. Sporer *loc. cit. nu.* 91. La Croix *loc. cit. nu.* 451. & alii passim.

41 Huc spectat compositio Summi Pontificis, qua Papa Debitori indulget, ut major quantitas Debiti incerti, idest, cujus dominus ignoratur, mutetur in minorem statim ad pias causas [illegible] . [illegible] sibi retinendam. Et talis compositio facta cum Pontifice super debitis incertis liberat Debitorem ab onere restitutionis. Lessius *lib. 2. de Justit. & Jur. cap.* 14. *num.* 52. Mazzotta *Cas. de restitutione quæst.* 7. *cas.* [illegible] [illegible] Lugo *d.* 21. *s.* 6. *num.* 132. *& d.* 22. *s.* 4 *num.* 9. Reiffenst. *de reliquiis* III. *quæst.* 3. *num.* 2. La Croix *loc. cit. num.* 432. Sporer *loc. cit. num.* 97. Molina *disp.* [illegible] & 221. Et ratio est, quia Debita incerta ex communiori, & veriori Theologorum sententia [illegible] pauperes, seu ad alios pios usus applicanda, *cap. Cum tu* 5. *de usuris*. Et patet ex dictis sub verb. *Dominium a num.* 18. *ad* 20. adeoque cum talia debita incerta debeantur pauperibus solum de Jure positivo, ut probat Lessius *lib.* 2. *de Justit. & Jure cap.* 14. *Dubit.* 6. *num.* 36. *& seq.* & alii communiter, & Pontifex sit supra quæcumque jura positiva, *cap. proposuit* 4. *de concession. præbend.* ubi: *Qui secundum plenitudinem potestatis de Jure possumus supra Jus dispensare*, poterit Pontifex facta compositione dispensare, ne illa pauperibus distribuantur, sed possint a Debitoribus retineri absque onere restitutionis; Tum quia Papa habet Jus indirecte in res temporales, quando id necesse est ad bonum spirituale, ut fuse demonstrant Diana *tom.* 1. *post part.* 20. *resolut.* 5. *& seq.* Moya *tom.* 1. *tract.* 6. *d.* 3. *quæst.* 3. & alii passim; & patet de bonis, quæ relicta sunt Religionibus secundum se incapacibus Dominii, quæ quoad Dominium transeunt ad Romanum Pontificem tamquam caput universalis Ecclesiæ, ut expresse de bonis relictis Fratribus Minoribus definitum est *in cap. Exiit* 3. *Ad hæc*, *de verbor. signific. in* 6. adeoque &c.

Quamvis Papa non concedat de facto talem compositionem super bonis certis, ubi scilicet certus est eorum dominus; loquendo 42

ta-

Nota Romani Theologi.

(*) In utroque hoc casu consultius existimo, benignam hanc opinionem abjicere.

Responsio Auctoris.

At non solum non est abjicienda hæc opinio ut benigna, sed omnino est tenenda ut recta, vera & justissima. Legitima enim præscriptio & valida, & licita nedum in foro externo, sed etiam in foro interno seu conscientiæ, ut tradunt communiter Juristæ, Canonistæ, & Moralistæ per jura tum Civilia, tum Canonica a me adducta sub verb. *Præscriptio a num. 6. ad 9.* Vide ibi per tot. ubi abunde de omnibus ad legitimam præscriptionem pertinentibus, & ubi leges civiles leguntur ad id canonizatæ per leges canonicas.

tamen de possibili talis legitima causa intervenire posset, ut eam compositionem concederet, & consequenter Debitorem liberaret ab onere restitutionis. Lessius *lib. 2. de Justit. & Jure cap. 16. dub. 11. num.* 83. Medina *Cod. de reb. restit. quaest.* 3. *caus.* 11. Silvester *verb. Restitutio 7. quaest. 2. dist.* 5. Lugo *tit. disp.* 21. *num.* 96. Rosignol. *loc. cit. num.* 3. Dicastill. *d.* 10. *num.* 175. & plurimi alii; Et ratio est, quia sicut Leges Civiles propter bonum publicum media praescriptione legitima auferunt dominium a vero Domino, & concedunt illud possessori bonae fidei post legitimum possessionis tempus, ut patet ex dictis sub verb. *Possessor bonae fidei*, & verb. *Praescriptio*, ita posset Lex Ecclesiastica propter bonum spirituale commune idem facere contra certum Dominum, vel Creditorem, & hoc praesertim contra Creditores haereticos, quorum Debitoribus potest Papa dictam compensationem concedere: quia cum haereticorum bona per Leges applicari debeant Fisco, *cap. Vergentis* 10. *de haereticis*, *cap. Cum secundum* 19. *de haereticis in* 6. *& Authenic. Gazaros*, *Cod. de haereticis*, licet nunc ob impotentiam non applicentur, poterit Pontifex optimo Jure eorum Debitoribus condonare debita, imposita eis aliqua compositione ob causam piam. Ita etiam si aliqui Creditores graviter, & enormiter deliquerint, poterit Pontifex in poenam delicti eosdem privare Juribus suis, & postea cum Debitoribus super illis bonis certis componere.

43 Dictam compositionem concedere non possunt Episcopi, neque pro Debitis incertis. Sic Lugo *citat. disp.* 21. *num.* 107. Molina *disp.* 748. *num.* 7. Turrian. *disp.* 41. *dub.* 2. *num.* 12. Illsung *tom.* 4. *d.* 3. *num.* 297. La Croix *loc. cit. num.* 413. Rodriquez, Silvester, Corduba, & alii plures, sic docente etiam communi praxi; Episcopi enim nec habent Jus altum in res temporales, nec potestatem indirectam disponendi de rebus temporalibus subditorum, quae soli Romano Pontifici competit; *arg. Clementin. Contingit* 2. *de Religiosis Domibus*, ibi: *Cum ea, quae ad certum usum largitione sunt destinata fidelium, ad illum debeant, non ad alium (salva Sedis Apostolicae auctoritate) converti*. Henriquez tamen, Villalob. Trullench. & Diana apud Lugo *loc. cit. n.* 106. tenent contrarium.

44 Debitor solvens Creditori sui Creditoris ex rationabili causa, si debita sint ejusdem rationis, nec sit alius Creditor praeferendus, liberatur in conscientia ab alia restitutione facienda. Molina *tom.* 3. *d.* 741. Henno *tom.* 2. *tract.* 1. *disp.* 3. *quaest.* 4. *conclus.* 2. Angelus verb. *Solutio num.* 13. Silvester. verb. *Solutio num.* 4. Sporer *loc. cit. num.* 79. & alii communiter. Et ratio est, quia tali modo adhuc servatur aequalitas, ut nimirum quilibet habeat quantum habere debet; Nec Debitoris Creditor debet, vel potest esse rationabiliter invitus, quod ex rationabili causa ipsum praeveniendo solvat ejus Creditori, quia ratione talis rationabilis causae censetur Creditor ratam habere dictam solutionem, adeoque Debitorem liberari ab alia restitutione facienda, ac si eidem Creditori solvisset, per text. *in l. Invito* 12. *Cod. de solutionibus*, ibi: *Quod si hoc, vel mandante, vel ratum habente eo, feceris, non minus liberationem consequitur, quam si eidem Creditori solvisset*.

Immo Debitor solvens Creditori sui Creditoris ex rationabili causa, non solum liberatur ab alia restitutione facienda in conscientia, seu foro interno, sed etiam in foro externo, quando Debita sunt aeque privilegiata, procedunt ex eadem causa, suntque ejusdem rationis, ut si condaxi domum a Joanne, qui eam conduxerat a Francisco, satisfacio in utroque Foro dando solutionem Francisco, *l. Utrum praesente* 27. *ff. de pecunia constituta*; & concordat *l. Si liber homo* 36. *ff. de negotiis gestis*. Sic tenent Rosignol. *de restitut.* 3. *praenot.* 4. *num.* 2. Lessius *lib.* 2. *de Justit. & Jur. cap.* 16. *dubit.* 3. *num.* 60. Angelus verb. *Restitutio num.* 13. Medina *Cod. de reb. restit. quaest.* 3. *caus.* 5. Silvester verb. *Solutio num.* 4. Lugo *disp.* 21. *num.* 146. Molina, Henno, & Sporer *locis citatis*, & alii passim. 45

46 Quinimmo Rosignolus, Silvester, Angelus, Medina, Lessius *locis citatis*, & alii docent, talem Debitorem liberari ab alia restitutione in foro interno, & externo, etiamsi debita procedant ex diversa causa, quia dicunt, sicut debita proveniunt ex diversa causa, dummodo sint aequalia in quantitate, merito adinvicem compensantur; Bartolus tamen *in l. Solutum*, *ff. de pignoratitia actione* contrarium sentit pro foro externo, quando debita sunt ex diversa causa.

47 Debitor autem solvens Creditori Creditoris absque ulla rationabili causa, & invito rationabiliter suo immediato Creditore, non liberatur in foro externo ab alia restitutione facienda, textu expresso in *l. Invito* 12. *Cod. de solutionibus*, ibi: *Invito, vel ignorante Creditore, qui solvit alii, se non liberat obligatione*. Et id juremerito statutum est pro fo-

foro externo contentiose ad evitandas lites, quæ inde nascerentur. Pro foro tamen interno conscientiæ, quamvis talis restitutio facta Creditori Creditoris absque rationabili causa, & invito rationabiliter immediato Creditore sit illicita, ut de se patet, nihilominus est valida, dummodo inde nullum damnum, aut præjudicium patiatur Creditor immediatus. In tali enim casu Debitor nullum damnum infert Creditori immediato, cum per hoc liberetur a restitutione, quam debuisset ipsemet facere tali suo Creditori. Unde cum Debitor restituendo Creditori Creditoris æquivalenter censeatur restituere ipsi immediato Creditori, liberatur in foro conscientiæ ab alia restitutione facienda. Henno *loc. cit.* & alii passim.

49 Per cessionem bonorum suorum, & Jurium liberatur quidem Debitor in foro externo a pœna carceris; At non liberatur in foro interno conscientiæ ab onere restitutionis, nisi sit vere impotens. *Communis*, per text. *in l. Qui bonis cesserint* 1. *Cod. Qui bonis cedere possint*, ibi: *Qui bonis cesserint nisi solidum Creditor receperit, non sunt liberati. In eo enim tantummodo hoc beneficium eis prodest, ut judicati detrahantur in carcerem.*

50 Hinc si bonis cedens deveniat postea ad pinguiorem fortunam, tenebitur ad integram restitutionem, tam in foro interno, quam in foro externo. Colligitur expresse ex *c. Odoardus* 3. *de solutionibus*, *l. Cum & filii familias* 7. *Cod. Qui bonis cedere possunt*, *l. Is, qui* 4. *ff. de cessione bonorum*, *& §. Cum eo* 40. *Institut. de actionibus*, ibi: *Cum eo quoque, qui Creditoribus suis bonis cessit, si postea aliquid acquisierit, quod idoneum emolumentum habeat, ex integro in id, quod facere potest, Creditores experiuntur, inhumanum enim erat spoliatum fortunis suis in solidum damnari.* Et ratio est, quia tota ratio privilegiis cessionis bonorum ducta est ab impotentia Debitoris, per illam enim cessionem non intelligitur Debitum extinctum, sed sopitum, adeoque cum deveniendo ad pinguiorem fortunam cesset impotentia Debitoris, tenebitur ipse Debitor tunc ad integram restitutionem, cum cessante causa cesset effectus: *cap. Cum cessante* 6. *de appellat.* & cessante ratione, & causa Legis, cesset ipsa Lex, *l. Adigere* 6. *§.* 2. *ff. de Jur. patron.* Unde *in cit. cap. Odoardus* 3. *de solutionibus* obligatur sic bonis cedens ad præstandam cautionem de integre solvendo, si devenerit ad pinguiorem fortunam.

Immo sic bonis cedens tenetur in conscientia, & in foro externo compelli potest quantum conditio, seu status personæ permittit ad faciendum totum id, quod facere potest, & ad laborandum, & acquirendum, unde solvat integre. Sic refert Sporer *loc. cit. nu.* 96. habet Communis, & solida sententia Sanchez, Molin. aliisque citatis, Layman *cit. c.* 12. *n.* 5. Lugo *tom.* 2. *de Justitia disp.* 22. *sect.* 3. Tambur. *lib.* 8. *tract.* 4. *c.* 1. *§.* 9. *num.* 10. & idem tenet Henno *loc. cit. tract.* 1. *disp.* 5. *q.* 3. *conclus.* 1. & alii per text. *in cit. l. Is, qui* 4. *ff. de cessione bonorum*, ibi: *Is qui bonis cessit, si quid postea adquisierit, in quantum facere potest, convenitur*; & *cit. §. Cum eo* 40. *Institut. de actionibus* per verba adducta numero antecedenti, ibi: *Ex integro in id, quod facere potest Creditores experiuntur*; Si enim Debitor laborando juxta conditionem, & statum suum acquirere possit, unde integre solvat; ad id tenetur, cum obligatus ad finem obligetur etiam adhibere media saltem ordinaria ad illum finem necessaria; Nisi enim hoc dicatur, aditus daretur fraudulentis cessionibus bonorum in maximum damnum Creditorum, & præjudicium totius Reipublicæ.

Cedens bonis si venerit in pinguiorem fortunam, tenetur, quantum potest, ad integram restitutionem, etiamsi bonis cesserit in loco publico cum quibusdam actibus ignominiosis a Lege statutis: Ignominia enim illa non extinguit obligationem naturalem solvendi debita, cum per ipsam nullum Creditoris damnum resarciatur, sed est pœna propter culpam præsumptam contrahentis debita supra suas vires, & ad deterrendos alios, ne prodigalitate, & negligentia ad similem statum deveniant. Sic Covarruvias 2. *variar. resolut. c.* 1. *n.* 6. Lessius *de Justitia & Jure cap.* 16. *dub.* 3. *n.* 49. Molina *disp.* 572. *§. Quamvis qui bonis*, Fillincius *tom.* 3. *tract.* 32. *cap.* 5. *num.* 153. Turrian. *disp.* 17. *dub.* 2. *num.* 2. Rosignol. *loc. cit. prænot.* 3. *num.* 7. Bonacina *disp.* 1. *de restitut. qu. ultima punct.* 1. *n.* 38. Lugo *cit. disp.* 22. *sect.* 2. *n.* 40. & ipso teste alii communiter. 52

Qui omnibus bonis cessit, si post cessionem aliquid acquisierit, non potest in foro externo de eo conveniri, nisi prius extractis pro sua, suorumque sustentatione necessariis secundum decentiam sui status, & conditionis. Est enim hoc privilegium ei concessum a Jure, quod si post cessionem omnium bonorum aliqua alia bona acquisierit, non possit spoliari omnibus iis bonis, sed solum conveniri 53

in

in quantum commode facere possit, & relicta ei congrua sui, & suorum sustentatione secundum suum statum, & conditionem. Sic *l. Is qui* 4. §. *Sabinus*, & *l. Qui bonis* 6. *ff. De cessione bonorum*; *l. Ex contractu* 3. *Cod. de bonis auctoritate Judicis possidendis*: & §. *Cum eo* 4. *Institut. de actionibus*. Et hoc locum habet etiam in foro conscientiæ, cum sit privilegium a Jure concessum, & contractus juxta Leges sint celebrati, adeoque justi etiam in foro conscientiæ, *Communis*. (*)

54 Ex bonis autem adquisitis ante cessionem de rigore Juris non relinquitur Debitori congrua sustentatio; sed ad evitandas fraudulentas cessiones cogitur Debitor in foro externo omnibus omnino bonis cedere, nihilo penitus sibi retento, ut patet ex citatis Legibus: Nec attendendus est Lessius, qui *cit. c.* 16. *dub.* 3. *n.* 49. dicit, etiam ex Jure colligi, quod debitor possit etiam ex bonis ante cessionem habitis congruam sustentationem reservare, cum *in l. Qui bonis 6. de cessione bonorum*, dicatur expresse: *Nec etiam fraudandus est alimentis quotidianis*. Non, inquam, attendendus est, quia dicta verba immerito ad hoc propositum adducta sunt, cum in dicta Lege, ut clarissime legenti patet, expresse sermo fit de eo, qui alia bona acquisivit post jam factam cessionem, ut recte ex ipsis clarissimis textus verbis observat Lugo *cit. disp.* 21. *sect.* 2. *n.* 37. & alii passim. Unde merito tenent Doctores communiter, quod Debitor ex contractu, qui bonis cessit, possit quidem de rigore Juris sibi retinere necessaria ad sui, suorumque sustentationem secundum suum statum, & conditionem ex bonis acquisitis post cessionem factam, non autem ex bonis habitis ante cessionem; sic clarissime citata Jura loquuntur.

Quamvis autem non possit Debitor ex bonis habitis ante cessionem sibi retinere congruam sustentationem in foro externo, & de rigore Juris, potest tamen id facere in foro conscientiæ; Omnes enim Doctores concedunt, quod Debitor ex infortunio cedens bonis possit de bonis etiam antea habitis licite occultare, & retinere quantum satis est, ut parce vivat secundum suum statum juste acquisitum; Quisquis enim Jus habet ad propria alimenta, quibus carens est vere in gravi necessitate constitutus, adeoque in foro conscientiæ potest retinere ex bonis etiam ante cessionem habitis necessaria ad tenuem suam sustentationem juxta suum statum juste acquisitam, cum ad ipsum statum juste acquisitum conservandum possit Debitor differre restitutionem, & donec commode ipsam facere possit, absque eo quod notabiliter cadat ab ipso, ut ex communi fuit dictum supra *n.* 11. & 12. (**) 55

Hinc

(*) *Notæ Romani Theologi*. Privilegium est pro foro externo; pro interno autem quandocumque quis potest, restituere debet domino rem alienam.

Responsio Auctoris.

Sed si attendantur & concurrant omnia tradita a me a *cit. num.* 53. *ad* 57. inclusive, facile percipietur, *ibi* adducta locum habere etiam in foro conscientiæ ratione impotentiæ ortæ ex infortuniis sine sua culpa incursis; Jura enim nedum Civilia, sed & Canonica benigne consulunt infortuniis debitorum, quos calamitates, naufragium, bellum, aliusque malus eventus sine sua culpa depressit; *cap. Cum percussio* 2. *caus.* 7. *q.* 1. *cap. ex parte* 5. *de Cleric. ægrot.* cum similibus. Qua tamen impotentia cessante tenebitur ad restitutionem, cum revera pro foro interno quandocumque quis potest, restituere debeat domino rem alienam.

(**) Potest ne quis furari, ut provideat suæ honestæ in posterum sustentationi? Hæc nonnisi in gravissima necessitate pro quotidiana sustentatione permittitur, tunc enim omnia sunt communia.

Responsio Auctoris.

Theologus noster hic, bona venia, canit extra chorum: Ego enim loquor non de bonis furatis, sed de juste, & licite acquisitis, & quidem de ipsis solummodo tantum occultare, & retinere quantum sat est, ut parce vivat secundum suum statum acquisitum. Et sic expresse declaro infra *num.* 57. dicens: *quæ huc usque dicta sunt de debitore respectu beneficii cessionis bonorum, intelligenda solum sunt de debitore ex contractu, quem licet honeste viventem, aut licite negotiantem, sine sua culpa; adversa fortuna depressit; non autem de debitore ex delicto &c.* Vide ibi.

56 Hinc Debitore defuncto ejusque bonis non sufficientibus ad solvenda omnia Debita, ejus uxor, & filii possunt in foro conscientiæ ob adductam rationem tantum occulte detrahere, & retinere, quantum eis sufficiat ad vitam suam, & statum honeste & parce conservandum. Et si in Judicio requirantur, possunt cum æquivocatione congrua jurare se nihil occultasse, seu subtraxisse intelligendo: *Nihil ipsis non debitum Jure naturali*, & sic ob eamdem rationem non incurrent excommunicationem forte latam contra dicta bona occultantes, (*) ut pluribus citatis docent Diana *p.* 5. *tract.* 14. *resol.* 57. Tamburin. *lib.* 8. *tract.* 4. *cap.* 1. §. 6. *num.* 9. Sporer *loc. cit. n.* 98. & alii.

57 Quæ hucusque dicta sunt de Debitore respectu beneficii cessionis bonorum, intelligenda solum sunt de debitore ex contractu, quem licet honeste viventem, aut licite negotiantem sine sua culpa adversa fortuna depressit: Non autem de Debitore ex delicto, qui ex aliorum bonis plura congessit, & prodegit sciens non fore solvendo: Immo nec etiam de Debitore ex contractu, qui sua culpa v. g. ex crapula, prodigalitate, studiosa dissipatione, vita luxuriosa, & hujusmodi factus est impotens ad solvendum. Sic contra Lopez, Guttierez, Covarruviam, & paucos alios docet communior Doctorum cum Molina *tom.* 2. *disp.* 572. §. *His ita constitutis*; Lugo *citat. disp.* 21. *sect.* 3. *num.* 43. Layman *cit. cap.* 12. *num.* 5. Sporer *loc. cit. num.* 68. La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 439. Henno *loc. citat. tract.* 1. *disp.* 5. *qu.* 4. *conclus.* 3. Medina *Cod. De reb. rest. quæst.* 3. *vers. Tertia causa*, Rossignol. *de rest. III. prænot.* 2. *n.* 2. & alii passim, per text. *in §. Si fraudatur* 25. *in fine*, *ff. Quæ in fraudem Creditorum*, cum similibus: Jura enim benigne consulunt infortuniis Debitorum, quos calamitas, naufragium, aliusque malus eventus sine sua culpa depressit, non autem malitiæ injustorum Debitorum, qui ex aliorum bonis plura congesserunt, & ex crapula, prodigalitate, studiosa dissipatione, vita luxuriosa, & hujusmodi, facti sunt impotentes ad solvendum, cum non sit credibile, quod Jura velint beneficium cessionis concedere illis, qui potius pœnæ severitatem merentur; Hinc caveant tales injusti debitores, seu falliti, & banchæ ruptores, qui ut se eximant ab onere Creditorum, se decoctos simulant cum marsupio, ut vulgo dicitur *Dietro le spalle*: Illi enim merito possunt in carcerem conjici, donec integre persolvant, & si non sic detrudantur in carcerem temporalem, detrudentur sine dubio in carcerem æternalem.

Debitor illius, qui bonis cessit, *tenetur suum* 58 *Debitum manifestare, & solvere Officialibus* Justitiæ, ut inde restituatur Creditoribus secundum æquitatem, non enim tutus est in conscientia, nisi debitum solvat. Silvius *in resolut. cas. part.* 2. *verb. Restitutio cas.* 3. & alii communiter.

Quamvis Debitor principalis bonis cesserit, 59 adhuc ejus Fidejussor tenetur ad integram solutionem pro ipso; Cessio enim prodest solum Debitori, & non Fidejussori, qui ideo datur, ut solvat ipse, cum non est solvendo

(*) *Notæ Romani Theologi.* Duo hic sunt improbanda; & detractio bonorum in fraudem creditorum, & æquivocatio, seu restrictio mentalis in judicio; utraque enim assertio est falsa.

Responsio Auctoris.

Sed quantum ad occultam detractionem bonorum pro tanto solummodo quantum eis sufficiat ad vitam suam, & statum honeste & parce conservandum, intelligendo de debitis ex licito contractu, & non ex delicto contractis, mea assertio non est falsa, sed vera per solida fundamenta, & jura tum civilia, tum canonica mox supra adducta. Quantum autem ad æquivocationem, seu restrictionem mentalem, pro tali casu non esse falsam meam assertionem, sed veram, & licitam, satis & abunde id tradidi ego in verb. *Accusatus a num.* 10. *ad* 43. & in verb. *Juramentum a num.* 13. *ad* 26. ubi *n.* 23. assero, quod id etiam clare constat ex celebri responsione ab omnibus ut licita admissa, prout data a S. Athanasio eludente Satellites Juliani eum ad necem quærentes, & a S. P. N. Francisco, qui cum a Ministris justitiæ requisitus: *An illac transisset quidam homicida?* Positis intra manicas manibus respondit: Isthac non transivit, intelligens, non trasiisse per suas manicas, & sic plenam, & veram responsionem ex verbis, & illa actione externa componens. Videatur ad rem Scotus *in* 4. *dist.* 15. *quæst.* 4. *artic.* 3. & Mastrius *Theolog. moral. disp.* 6. *quæst.* 2. *artic.* 3. *& disp.* 11. *quæst.* 9. *art.* 2. cum pluribus aliis ibi citatis.

do Debitor principalis. *Communis*, textu expresso *in §. Exceptiones 4. Instit. de replicatione* cum similibus.

60 An ingressus, ac Professio Religionis liberet Debitorem ab obligatione restituendi, seu solvendi Debita antea contracta, sive ex contractu, sive ex delicto? Tres sunt Doctorum sententiæ. Prima absolute affirmat, quia absolute tenet, quod debitis obstrictus, quibus nunc solvendo non est, facta cessione bonorum, quæ habet, possit statim licite Religionem ingredi, licet manendo in sæculo lucrari, & Creditoribus satisfacere posset. Sic S. Thomas 2. 2. *qu.* 189. *art.* 6. *ad* 3. S. Antoninus 2. *part. tit.* 11. *cap.* 2. §. 1. *& part.* 3. *tit.* 15. *cap.* 2. §. 3. Paludan. *in* 4. *dist.* 36. *quæst.* 3. *art.* 2. *conclus.* 7. Cajetanus *in* 2. 2. *quæst.* 189. *art.* 6. Silvester verb. *Religio* 2. *quæst.* 4. Angelus *ibid. num.* 6. Rosella, Tabiena, Armilla, Vignerius, Aragonius, Pedrazza, & alii apud Sanchez *in Decalog. lib.* 4. *cap.* 19. *n.* 7.

61 Secunda sententia, quam uti probabiliorem sequor, absolute negat, quia absolute tenet, quod debitis obstrictus non possit licite Religionem ingredi, si possit manens in sæculo, licet per longum tempus, Creditoribus satisfacere. Sic Joannes Gerson. 2. *parte tractatus*: *An liceat gravato debitis intrare Religionem? Alphabeto* 29. *littera X. & V.* ubi refert multos Doctores Parisienses ita sensisse. Gabriel *in* 4. *q.* 1. *art.* 5. *dub.* 2. *Corollar.* 2. Medina *Cod. de restitutione qu.* 2. *caus.* 8. Valentia 2. 2. *qu.* 6. *punct.* 6. Castropal. *tract.* 16. *d.* 1. *punct.* 7. §. 4. Angles, & Carbon. apud Sanchez *l. c. n.* 7. aliisque congestis Molina *tom.* 3. *disp.* 785. Sporer *loc. cit. nu.* 200. cum Layman, & alii ibi citatis, Henno *loc. cit. tract.* 1. *disp.* 5. *qu.* 5. *conclus.* 1. ubi dicit, hanc sententiam fuisse approbatam a Sixto V. & Gregorio XIV. ut videre est apud Emmanuelem Sa.

62 Tertia sententia media est, quia tenet, quod si debitis obstrictus speret brevi tempore manendo in sæculo v. g. uno, vel altero anno posse debita in toto, vel in majori parte solvere, tunc non possit licite statim ingredi Religionem, sed debeat eousque differre ingressum; Secus autem, si deberet ad longum tempus expectare; tunc enim facta cessione bonorum posset statim ingredi. Sic Lessius *lib.* 2. *cap.* 16. *dubit.* 8. Azorius *tom.* 1. *lib.* 12. *cap.* 1. *qu.* 5. Ludovicus Lopez *in instructione part.* 1. *cap.* 29. Navarrus *Comment.* 1. *de Regularibus n.* 8. Navarra *lib.* 4. *de restitut. cap.* 4. *difficult. ultima num.* 78. *&* 79. Lugo *disp.* 21. *sect.* 6. *num.* 76. Diana *tom.* 2. *tract.* 2. *de dubiis Regul. resolut.* 41. & aliis citatis Sanchez *in Decalog. lib.* 4. *cap.* 29. *num.* 8. Dicastill. *d.* 10. *a nu.* 129. & cum aliis. La Croix *loc. cit. n.* 441.

Probatur igitur primo secunda sententia, quam, ut dicit, probabiliorem censeo, quia, non sunt facienda mala, ut eveniant bona; *argum. cap. Super vo* 4. *de usuris*, *& cap. Ex tuorum* 2. *de sortilegiis*, & concedunt omnes etiam adversarii; atqui prætermittere debita malum est, cum adversetur legi naturali; ergo Debitor, antequam Debita solvat, nequit licite ingredi Religionem, cum ingressus Religionis sit solum consilii, & obligatio solvendi debita sit præcepti Juris naturalis. 63

Probatur secundo. Servus perpetuus, seu mancipium non potest Religionem ingredi, Domino contradicente, eo quod debeat ipsi operam suam, & Prælati recipientes subjacent excommunicationi, textu expresso *in cap. Qui vere* 12. *caus.* 16. *qu.* 1. ibi; *Neminem servorum suscipi in Monasterium, ut sit cum eis Monachus, nisi cum Domini proprii licentia. Prætereuntem vero hæc decernimus extra communionem esse, ne nomen Domini blasphemetur*; ergo nec Debitor Religionem ingredi potest, contradicentibus Creditoribus, eo quod debeat ipsis pecuniam, aut æquivalens. Item gravati, seu obligati ratiociniis, priusquam se iis expedierint, nequeunt licite ingredi Religionem, nec a Superioribus ad ipsam recipi, textu expresso *in cap. Legem* 1. *dist.* 53. ibi: *Qui militiæ, vel ratiociniis sunt publicis obligati . . . Quod si etiam tales quoque Monasterium petunt, suscipiendi nullo modo sunt, nisi prius a ratiociniis absoluti fuerint*, & docet late S. Raymund. *in Summa lib.* 3. *tit. de Curial. & obligat. ad ratiocin.* §. 4. *vers. Sequitur ut videamus*, Silvester verb. *Religio* 2. *quæst.* 6. Immo Sixtus V. Constit. incip. *Cum de omnibus* expresse prohibuit, ne debitis gravati, & ratiociniis obligati, antequam debita solverint, & a ratiociniis se expedierint, possint Religionem ingredi, & ad ipsam a Superioribus admitti sub pœna nullitatis admissionis, Professionis, & sub pœna privationis vocis activæ & passivæ, & omnium Officiorum, & Dignitatum, & perpetuæ inhabilitatis ad illa; & alia quæcumque respectu Superiorum illos ad habitum, & Professionem admittentium. Et quamvis Clemens VIII. Constit. incip. *In suprema* talem nul- 64

[illegible] tatem Professionis sustulerit, tamen prohibitionem, & pœnas non sustulit; & sic quamvis tales Debitores valide, illicite tamen ad habitum, & Professionem admittuntur, adeoque &c.

65 Unde relictis brevitatis gratia aliis satis efficacibus rationibus, & probationibus, solum adducuntur, & solvuntur potissimæ adversariorum rationes, & objectiones. Primo igitur objiciunt, quod homo liber propter debita non obligatur quoad personam, sed tantum quoad bona, adeoque inferunt, quod cedendo bonis, persona libera maneat, ut possint amplecti quemcumque statum, & præsertim perfectissimum Religionis. Sed ad id respondetur distinguendo antecedens, Homo liber propter debita non obligatur quoad ipsam personam in se, ita ut propter debita solvenda deberet se ipsum vendere, vel se Creditori in servitutem tradere, conceditur antecedens, quia hoc Jura vetant: Non obligatur quoad personam in ordine ad bona sua, ita ut si de facto non habeat, unde solvat, non teneatur pro posse pecuniam acquirere, unde solvat, & non se reddere impotentem ad id acquirendum, uti in nostro casu fieret per ingressum, & Professionem in Religione, negatur absolute antecedens, & id, quod sequitur, quia id Juri naturali repugnat, cum solutio debitorum sit Juris, & Justitiæ naturalis, ad quos Jus adimplendum nequit quis se mere voluntarie reddere impotentem ingrediendo, & profitendo Religionem absque necessitate; cum Religionis ingressus, & Professio non sit præcepti, sed meri consilii, & libertatis, & solutio debitorum sit præcepti, & necessitatis.

66 Secundo objiciunt, quod nemo tenetur solvere debitum cum detrimento boni sui majoris, seu altioris ordinis, adeoque cum bonum status Religiosi sit majus, & altioris Ordinis, quam bonum pecuniarum Creditoribus debitarum, sequitur, quod non teneatur abstinere a statu Religioso, ut debita solvat. Sed ad id respondetur distinguendo antecedens, si illud majus bonum sit necessarium ex præcepto, conceditur antecedens, si solum sit utile ex consilio ut in casu nostro est ingressus, & Professio Religionis, negatur antecedens, & id, quod sequitur: Immo voluntaria omissio ingressus, & Professionis Religionis non ita præjudicat saluti æternæ, sicuti præjudicat voluntaria omissio solutionis debitorum; quia ingressus, & Professio Religionis est solum de consilio, & sine statu Religioso etiam voluntarie omisso non desunt sæcularibus viæ ad salutem æternam securæ; At solutio debitorum est de præcepto Legis naturalis, & sine ipsa solutione, voluntarie, cum possit commode fieri, omissa, non patet via ad salutem æternam secura; quia non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum; *cap. Si res aliena* 1. *caus.* 14. *qu.* 6. *cap. Cum tu* 5. *de usuris*, *c. Peccatum* 4. *de Regul. Juris in* 6. adeoque &c.

Tertio objiciunt, quod sicuti Sponsus, immo Maritus Matrimonio rato tantum, non obstante obligatione Sponsalium, vel Matrimoni rati, Religionem licite, & sancte ingredi potest, ita a pari etiam Debitor non obstante obligatione solvendi Debita: Sed ad id respondetur negando consequentiam, & paritatem, quia Sponsi, & conjugis Matrimonii tantum rati obligatio ex traditione Ecclesiæ est solum conditionata, idest: *Nisi voluero fieri Religiosus, seu Religiosa*, & talis conditio in neutrius injuriam cedit, cum in ea utraque pars æquali Jure gaudeat, & uterque sponsus, invito altero, Religionem *ingredi*, & profiteri possit; Obligatio autem *Debitoris*, sive ex contractu, sive vel delicto, est omnino absoluta, cum nullo Jure possit censeri inesse talem conditionem: *Debita solvam, nisi voluero fieri Religiosus, vel Religiosa*, & dato etiam, & non concesso, quod talis conditio posset censeri inesse, quia cederet in solum præjudicium Creditorum non valeret, adeoque &c. 67

Unde si Debitor Religionem fuerit ingressus, & Professus, cum ejus Professio jam sit valida *ex cit.* Constitut. Clementis VIII. incip. *In suprema*, si alia bona ad Religionem attulerit, tenetur omnino Religio solvere prædicta debita juxta vires allatorum bonorum. *Communis* per text. *in cap. Si qua mulier* 9. *caus.* 19. *quest.* 3. & *l. Deo nobis* 56. §. 1. *Cod. de Episcop. & Clericis*: Bonorum enim successor adstringitur debitis ejus, cui successit; *cap. In litteris* 5. *de raptoribus*, quia qui sentit commodum, sentire debet & incommodum; *l. Si merces* 27. §. 6. *ff. Locati*, *cap. Qui sentit* 55. *de Regul. Jur. in* 6. cum similibus. 68

Si autem Debitor nulla bona ad Religionem attulerit, quia nihil habebat, Religio ex hoc capite ad nihil tenetur, quia Religio, seu Monasterium se habet ut heres; heres autem non tenetur ultra vires hereditatis, præsertim si hereditatem adierit cum beneficio Legis, & Inventarii. Julius Clarus *in* §. *fin.* *qu.* 35. 69

qu. 35. *n.* 45. Donatus *prax. rer. Regularium tom.* 2. *tract.* 3. *q.* 12. Sporer *loc. cit. n.* 106. & alii communiter.

70 Si vero post ingressum, & Professionem occasione ejus Monasterium acquireret aliqua bona v. gr. per successionem hereditariam, per Legatum, Donationem, & hujusmodi, tunc Monasterium teneretur ex illis satisfacere pro debitis prius contractis; *argum. cit. cap. Si qua mulier* 9. *caus.* 16. *q.* 3. *l. Deo nobis* 56. §. 1. *Cod. de Episcop. & Clericis*, Donat. *loc. cit. num.* 14. Sporer *loc. cit. num.* 105. Sanchez *lib.* 7. *Decalog. tom.* 2. *c.* 31. *nu.* 4. Lugo *loc. cit. n.* 79. & alii passim; Bona enim Religiosi, vel Jura ad ea, quæ obveniunt, ita transeunt in Monasterium media persona Religiosi; ut transeant cum onere, quo ea habuisset Religiosus; habuissent autem annexum onus restituendi, si mansissent in potestate, & dispositione Religiosi; adeoque Monasterium tenetur ex illis satisfacere pro debitis prius ab ipso Religioso contractis; cum qui sentit commodum sentire debeat & incommodum; *l. Si merces* 2. §. 6. *ff. Locati*,

71 *cap. Qui sentit* 55. *de Regul. Juris in* 6. Item propter eamdem rationem tenetur Monasterium solvere dicta debita prius contracta ex eis, quæ Religiosus Monasterio acquirit docendo, concionando, laborando, & hujusmodi, deductis tamen expensis. Sanchez *loc. cit. num.* 4. Lugo *loc. cit. num.* 79. La Croix *loc. cit. n.* 447

72 Hinc Religiosus Debitor, si salva Ordinis Regula, possit artificio aliquo, vel manuum labore aliquid lucrari, tenetur sic laborare operibus suo statui, & conditioni præsenti convenientibus, ut pretium laboris impendat ad solutionem suorum debitorum; dummodo per hoc non negligatur Divinum obsequium; *c. Clericus dist.* 91. deductis tamen expensis, ne sit onerosus Monasterio; *c. de lapsis* 5. *caus.* 16. *q.* 6. S. Raymundus *l.* 3. *Sum. in titul. de Curialibus, & obligatis ad ratiocinia* §. 5. *vers. Pone aliquem*; Sporer *loc. cit. n.* 106. Lugo *loc. cit. nu.* 81. Henno *loc. cit. disp.* 5. *qu.* 5. *conclus.* 2. cum aliis ibi citatis, La Croix *loc. cit. n.* 448. cum Navarr. Medina, & aliis ibi citatis, Layman *cit. c.* 12. *n.* 5. & alii contra alios.

73 Religiosus Debitor excusatur, si Superior neget ei licentiam ad id laborandi; Nec tunc tenetur egredi e Religione, quamvis sit spes probabilis sic satisfaciendi, v. g. per provisionem Beneficii, Parochiæ, & hujusmodi, ut tenet probabilior, & communior sententia cum la Croix *loc. cit. nu.* 449. Lugo *loc. cit. nu.* 107. & aliis contra alios.

Superior autem tenetur concedere licentiam honeste laborandi Religioso Debitori, ut sic possit sua debita solvere, si scienter debitis gravatum ad Religionem admisit, quia ex tunc censetur sibi illam obligationem imposuisse; Secus autem si ignoratis ejus debitis, ex quo ea occultasset, vel negasset, ad Habitum, & Professionem admisit; tunc enim non teneretur talem licentiam concedere ex justitia, quia Superior nihil debet Creditoribus, & potest pro libito de Religioso tamquam totaliter suo disponere abstrahendo, an opera, quibus ipsum applicat, impediant solutionem nec ne. Immo si subditus ex laboritio occulto, sine licentia saltem præsumpta Superioris satisfaceret Creditoribus, fur esset, & latro, cum restitueret ex alieno, quia quidquid acquirit Monachus, acquirit Monasterio; *cap. Statutum* 1. *caus.* 18. *qu.* 1. *cap. Abbates* 16. *caus.* 18. *quæst.* 2. *cap. Quia ingredientibus* 7. *caus.* 19. *qu.* 3. *cap. In præsentiâ* 8. *de probationibus*; Si autem Superior possit concedere talem licentiam sine ulla indecentia, & incommodo Religionis, videtur ad id teneri ex Caritate, ne Creditor careat suo debito. Henno *loc. c. conclus.* 2. La Croix *loc. cit. n.* 450. cum aliis ibi citatis. 74

Excommunicatio Creditoris, vel Debitoris non excusat a restitutione facienda. *Communis* contra paucos; Et quidem non excusat Excommunicatio Creditoris; quia licet negetur ei actio judicialiter petendi; *cap. Pia* 1. *de exceptionibus in* 6. tamen permittitur privatim petere, nec prohibetur communicare cum aliis, si id exigat necessitas, vel magna utilitas, ut patet ex *c. Quoniam multos* 103. *caus.* 11. *q.* 3. sicut enim potest ipse libere communicare cum domesticis suis; *cit. c. Quoniam multos*; *c. Inter alia* 31. *& c. Si vere* 34. *de sent. excomm.* ita etiam communicare potest cum suis Debitoribus, & ideo *in cit. cap. Si vere* permittitur ipsi absolvere contractus inchoatos. Nec etiam excusat a restitutione facienda Excommunicatio ipsius Debitoris, textu expresso *in cit. c. Si vere*. Excommunicatus enim cogi potest comparere in Judicio per Procuratorem, ne videatur de sua malitia commodum reportare; *c. Intelleximus* 7. *de Judiciis*, *l. Non fraudantur* 134. *ff. de Regul. Juris* §. 1. adeoque &c. 75

An, si Debitor morte plectatur, excusentur ejus heredes a restitutione damni causati per delictum, ob quod fuit ultimo supplicio punitus? Vide supra *art.* 2. *n.* 39. & 40. 76

[illegible]

7 *[illegible]* [illegible] *Francisci Martini* [illegible] anno 17[illegible]. typis Francisci [illegible] *Jacobus* [illegible]. Totam enim materiam [illegible] ut tibi fere ad ipsam [illegible] possis.

RESTRICTIO MENTALIS.

---

1 **R**Estrictio mentalis est duplex. Una pure *mentalis*, & alia non *pure mentalis*, & quae sit utraque? Vide verb. *Juramentum art. 1. num. 14.*

2 Amphibolia, seu aequivocatio proprie est *oratio*, quae sua significatione generat in audiente conceptum diversum ab eo, quem loquens retinet in mente. *Est in re Communis.*

3 Restrictio pure mentalis, & amphibolia, seu aequivocatio facta per restrictionem pure mentalem non excusat a mendacio, seu perjurio. *Communis*, & habetur clare ex tribus sequentibus propositionibus 26. 27. 28. inter damnatas ab Innoc. XI. die 2. Martii 1679. Propositio 26. *Si quis, vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causa, sive quocumque alio fine juret se non fecisse aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, nec est perjurus.* Propositio 27. *Causa justa utendi his amphibologiis est, quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens, & studiosa.* Propositio 28. *Qui mediante commendatione, vel munere ad Magistratum, vel Officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali praestare juramentum, quod de mandato Regis a similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.*

Restrictio non pure mentalis, sed aliquo 4 sufficienti modo externata, & amphibolia, seu aequivocatio per verba, aut signa externa per se aequivoca excusat a mendacio, & perjurio in omnibus casibus, in quibus ex justa causa habet quis jus, seu debitum ad occultandum secretum. Vide verb. *Juramentum art. 1. num.* verb. *Mendacium num. 21.* & 22. (*)

Hinc Confessarius, quamvis interrogetur a 5 Tyranno, an aliquid sciat ut Confessarius, & scientia Sacramentali de peccato Poenitentis, poterit etiam cum juramento asserere se nihil scire, etiam spectata tali scientia Sacramentali, referendo in mente *ad dicendum*. Vide verb. *Juramentum art. 1. n. 15.*

Sic Secretarius Regni ad occultandam ve- 6 ritatem, & servandum sibi impositum sigillum poterit uti amphibolia, aut aequivocatione, vel restrictione mentali etiam cum juramento. Idem dicendum est de Uxore adultera a Marito interrogata ad necem, an commiserit adulterium, & sic de aliis similibus casibus. Vide *ibid. n. 16.*

Ita qui ex praesumptione falsa interrogatur 7 a Judice, non tenetur confiteri propositionem veram, ubi ista confessa, condemnandus esset in foro externo de crimine, vel debito, ad quod revera in foro conscientiae non tenetur, nec negando cum juramento pejerat. Vide *ibid. num. 17.*

Item

(*) *Nota Romani Theologi.* Nihil unquam excusat a perjurio; quare nec etiam admitterem, posse secretarium Regni juramento uti in casu proposito *num. 6.* idem dicito de casibus *n. 7. 8. & 9.* enodatis.

Responsio Auctoris.

Sed hic recurrer pro me responsio mox *num. 56.* data, ut videantur scilicet pro dictis meis assertionibus allata solida fundamenta sub verb. *Accusatus a n. 10. ad 43.* & sub verb. *Juramentum a n. 13. ad 26.* & Scotus *in 4. dist. 15. q. 4. art. 3.* & cum aliis Mastrius *Theol. Moral. disp. 12. in q. 9. art. 1. n. 171. & 172. & disp. 6. q. 2. art. 5.*

8 Item qui juramento interrogatur, an veniant ex tali loco, qui falso existimatur infectus? jurare potest se inde non venire subintelligendo *eo loco, qualis existimatur, nimirum peste infecto*. Immo secundum multos, etiamsi talis locus esset vere infectus, si tamen celeriter transiens certo crederet, se nihil inde luis contraxisse, adhuc jurare possit, non transisse, utendo eadem restrictione. Vide *ibid. num.* 18.

9 Item si Clericus, vel Religiosus sit coram sæculari Judice conventus, non solum ipse pro se, sed etiam alii pro ipso jurare possunt eum nihil deliquisse, utendo hac restrictione, *ut coram tali incompetente Judice deponi debeat*. Item si Clericus vel Religiosus, aut alia persona exempta a Gabellis solvendis, aut alia persona exempta a Gabellis solvendis interrogetur a Gabellario, an habeat, seu portet aliquid Gabellæ obstrictum? jurare potest se nil habere seu portare, utendo hac restrictione, *Nihil habeo, seu porto, ex quo Gabellam solvere debeam*; Vide *ib. n.* 19.

10 Affertur aliud notabile exemplum cum sua licita restrictione. Vide *ib. n.* 20.

11 Quomodo excusentur Mercatores, qui dicunt, vel etiam jurant se non posse pro tali pretio talem mercem vendere, vel sibi pluris constare, licet in rigore hoc verum non sit? Vide *ib. n.* 11.

12 Reus an, & quando teneatur, vel non, fateri veritatem Judici ipsum interroganti sub juramento? Vide verb. *Accusatus a num.* 10. *ad* 43.

13 Affertur, & solvitur instantia. Vide d. verb. *Juramentum art.* 1. *n.* 23.

14 Affertur & solvitur alia instantia. Vide *ib. num.* 24. & 25.

Monitum Romani Censoris.

Facilem se præbere Auctorem nostrum in æquivocationibus, restrictionibusque mentalibus indulgendis, mediis quibusdam distinctiunculis eo dumtaxat tendentibus ut propositionum hac de re damnatarum censura eludatur, ex variis locis hujusce Bibliothecæ ingenuo Lectori plane constabit. Nos ne muneri nostro deesse videremur, ubicumque hanc doctrinam christianæ simplicitati minime consentaneam tradi perspeximus, illis debitis animadversionibus occurrere studuimus, ut verbo *Accusatus* a n. 18. ad n. 24. ac in notis ad n. 28. & ad calcem Articuli, necnon verbo *Juramento* in not. ad num. 26. itemque verb. *Mendacium* in not. ad n. 21. Eandem doctrinam adstruere conatur idem Auctor in universo fere hoc articulo, quem si emendare aggrederemur, totum illum reformaremus oporteret, opus sane supervacaneum. Lectores itaque dumtaxat præmonemus, ut caveant a sententiis ibi expositis a num. 4. ad num. 9. nec minori cautela legendum esse sciant sequentem articulum *Reus*.

RETRACTUS GENTILITIUS. Vide verb. *Emptio art.* 4. *n.* 26. *ad* 42.

REUS.

Reus dicitur a re, quæ petitur, textu expresso *in cap. Forus* 10. *de verbor. significatione*, ibi: *Reus a re, quæ petitur, nuncupatur, quia quamvis conscius sceleris non sit, Reus tamen dicitur, quamdiu in judicium pro re aliqua petitur*. 1

Reus non tenetur probare, quod negat, sed Accusator; *cap. Quod autem* 1. *cap. Accusator* 2. *caus.* 6. *quæst.* 5. *cap. Bonæ memoriæ* 22. *de electione*; *l. Et incumbit* 2. *ff. de probationibus*, *l. Auctor* 23. *Cod. de probationibus* cum similibus. 2

Reo potius favendum est, quam Actori, si Jura sunt obscura, textu expresso *in cap. Cum sunt* 11. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Cum sunt partium jura obscura, Reo favendum est potius, quam Actori*, *l. Favorabiliores* 125. *ff. de diversis Regulis Juris*, ibi: *Favorabiliores Rei potius, quam Auctores habentur*. 3

Reus non tenetur dare Actori suas scripturas contra se, textu expresso, *in cap.* 1. *de probationibus*, *l. Qui accusare* 4. *C. de edendo*. Non enim Juris, aut æquitatis ratio permittit, ut qui invitus arma, quibus impugnetur, adversario suo tradere, eumque contra se adjuvare cogatur; *l. Nimis grave*, *Cod. de testibus*. Vide verb. *Probatio a n.* 61. 4

Reus non est, qui non ex voluntate, sed ex necessitate peccavit; *cap. Aliquos* 5. & *cap. Illa cavenda* 6. *caus.* 15. *quæst.* 1. cum similibus. 5

Reus in foro audiendus est, & hunc sequi debet Actor, *cap. Si quis* 2. & *cap. Pulsatus* 3. *q.* 6. *cap. Sane* 3. *de foro competenti* cum similibus. 6

Si Reus non potest inveniri, sufficit ponere cita- 7

citationem in Ecclesia rei, *cap. Venerabilis* 10. *de dolo & contumacia*.

8 Reo convicto de delicto non admittitur probatio negativa; seu Reo probante, quod non deliquit, si probatum sit deliquisse, ei non creditur; *cap. Ad nostram* 12. *de probationibus*.

9 Reus non potest alium accusare, nisi prius se purget, *cap. Neganda* 1. *cap. Non est credendum* 3. *q.* 11. cum similibus.

10 Reus accusatus, & non sufficienter convictus damnari non potest, nec pœna ordinaria affici, Lugo *de Justitia disp.* 37. *sect.* 12. La Croix *lib.* 4. *num.* 1496. Lessius, Sanchez, & alii passim; nec indiget probatione, cum de se pateat. Unde Reus accusatus, & non sufficienter convictus absolvitur a nota infamiæ. Concil. Lateranens. III. *in Appendic. part.* 50. *cap.* 65.

11 Reus, si juste damnatus sit, ut fame, vel siti pereat potest victum, aut potum oblatum rejicere. Layman *lib.* 1. *tract.* 5. *cap.* 8. *num.* 9. Lessius *de Justitia lib.* 2. *cap.* 9 *num.* 25. Gobat *in Quin. tract.* 5. *cap.* 1. *num.* 68. La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *num.* 779. & alii contra alios. Et ratio nostra est, quia, si sententia sit justa, non tenetur Reus cibum, & potum oblatum sumere, cum Reus possit executionem justæ sententiæ in se admittere, ver. gr. venenum bibere, venam sibi aperire, in ignem se injicere, scalas ascendere, funem collo circumligare, & hujusmodi, si illa præcipiantur; uti potest non fugere ex carcere, quamvis sciat se morte afficiendum, ut docent Azorius, Sotus, Malderus, Lessius, & alii apud Dianam *part.* 5. *tract.* 4. *resolut.* 41. (*)

12 Reus licite fugit ante, & post sententiam v. g. mortis, vel triremium, aut carceris perpetui. Quilibet enim habet tam magnum Jus ad suam vitam conservandam, ut nulla humana potestate possit præpediri, cum commode conservari potest; Nisi bonum publicum aliud postulet. Lessius *lib.* 2. *cap.* 31. *dub.* 5. Busemb. *lib.* 4. *cap.* 4. *dub.* 8. *art.* 2. La Croix *ibidem num.* 1525. & alii passim. Immo regulariter potest Reus licite fugere, quamvis Custos carceris grave damnum inde passurus sit, nisi juraverit se mansurum: Reus enim utitur Jure suo, & nulli facit injuriam. Lessius *loco cit. num.* 31. Busemb. & La Croix *locis cit.* Filliucius *tract.* 40. *num.* 274. & alii plures. 13

Reus potest licite saltem in foro conscientiæ 14

(*) *Nota Romani Theologi*. Falsum est, posse reum oblatum cibum rejicere, licet morti sit damnatus.

Responsio Auctoris.

Ast mea conclusio non dicit generice, licet morti sit damnatus, sed specifice, *si juste damnatus sit, ut fame, vel siti pereat*, quod certe non est falsum, ut falso asserit *Theologus*. Si enim reus damnatus ad aliam mortem, potest ex amore justitiæ permittere illius in se executionem, uti potest non fugere ex carcere, quamvis sciat se morte afficiendum, ut tradunt passim Auctores, & inter alios etiam clarissimus P. Antoine *tract. de obligationibus*, §. 4. *de reo quæst.* 2. *resp.* 5. expresse dicens: *Reo ad mortem damnato licet non fugere ex amore justitiæ: immo mortem commerito licet se Judici ultro sistere, & occasionem justitiæ exercendæ offerre;* Et celeberrimus Colet *tom.* 3. *tract. de Decalogo*, *cap.* 5. *art.* 1. *concl.* 2. ubi expresse sic asserit: *Quartus casus est, cum quis, ut Deo, & justitiæ faciat satis, non arripit omnia, quibus incolumem se præstet; sic licet ei, qui juste ad mortem condemnatus est, ea, quæ ad mortem perambula sunt, facere; ut* 1. *se offerre Judici, secundum S. Thomam:* 2. *Non egredi e carcere, etiamsi se offerat opportunitas, & noverit paratam sibi esse mortem. Et reipsa Martyres non crediti sunt sibimetipsis mortem inferre, cum patentibus portis, e carceribus non exierunt*. Eccur igitur non poterit reus juste damnatus, ut fame, vel siti pereat, victum aut potum sibi oblatum rejicere, ut Deo, & justitiæ faciat satis, cum talis ad mortem suam non concurrat active, sed passive tantum se habens, ut justitiæ amore eam fortiter tamquam promeritam perferat? Nonne in tali casu potest reus ex zelo & amore justitiæ, & ad justam punitionem suorum scelerum se velle conformare judicis justæ sententiæ, fame, vel siti pereundo, sicut potest velle non conservare vitam ex motivo alterius virtutis v. gr. pro caritate amicorum, & hujusmodi. Videatur ad rem inter alios Roncaglia *tom.* 2. *tract.* 15. *quæst.* 9. Alphonsus de Ligorio *lib.* 4. *dub.* 7. *art.* 2. *num.* 283. Sporer *tom.* 1. *tract.* 5. *cap.* 3. *num.* 29. & ultra *ibi* citatos, alii plurimi in sensu meæ conclusionis.

tiæ (præcisâ vi, & injuria) Custodes decipere, vincula, & carceres effringere. Cum enim sit licitus finis, licita debent esse etiam media; quia concesso fine, etiam media, quibus ad eam pervenitur, concessa intelliguntur, *cap. Præterea* 5. *& cap. Suspicionis* 39. *de Off. Delegati*. *l. Cui Jurisdictio* 2. Sic Doctores citati, & alii plures.

15 Reus, qui carcerem effregit, probabiliter non tenetur de damno, quamvis etiam per effractum parietem fugiant alii carcerati, quia ipse utitur Jure suo, & solum per accidens est causa talis damni. Sic citati Doctores, & Bannes, Valer. Reginald. & alii contra alios; Ipse enim non tenetur ex re accepta, neque ex injusta acceptione, cum licite id fecerit utendo Jure suo.

16 Nec valet objicere, quod *l. De his* 1. *ff. de Effractoribus, & Expilatoribus* expresse statuitur graviter puniendos esse illos, qui effractis carceribus aufugiunt, ibi: *De his, qui effracto carcere evaserunt, sumendum supplicium Divi Fratres Æmilio Tironi rescripserunt. Saturninus etiam probat eos, qui de carcere eruperunt, sive effractis foribus, sive conspiratione cum ceteris, qui in eadem custodia erant, capite puniendos*. Non valet, inquam, quia vel id fit, ex quo ibi Jurisconsultus secutus sit contrariam sententiam, quam defendunt etiam aliqui Theologi, vel ea præsumptione, quod Rei carcerati vim intulerint Custodibus. Vel ex quo propter bonum publicum ea pœna statuta sit. Filliucius *loc. citat.* Busemb. & La Croix *loco cit.* Tanner. *d.* 4. *quæst.* 4. *dub.* 5. ex aliis multis Merbesius *Summ. Christian. tom.* 2. *qu.* 763. *conclus.* 6. Henno *tom.* 2. *tract.* 2. *quæst.* 5. *Conclus.* 5. Cajetanus, Sotus, Bann. Salon, Azor. citati & secuti a Silvio *in* 2. 2. *quæst.* 69. *art.* 5. *quæst.* 2. ubi sic habet: *Quia reus carcerem effringens utitur Iure, quod habet ad fugiendum, & nulli fecit injuriam, neque enim carceres, neque compedes sunt injuriæ capaces, ipsis autem injuriæ ministris nihil, ut supponitur, facit.*

Qui non sunt ministri Justitiæ possunt licite, non solum consilio, sed etiam instrumentis, v. g. funibus, lima, & hujusmodi, Reum juvare, ut fugiat, quia licet suadere alteri finem ipsi licitum, & ad eumdem finem media applicare, *arg. cit. Juribus supra sub n.* 13. Tanner. *loco cit.* Henno *loco cit.* Lessius *loco citat. n.* 40. Turrian. Vasquez, & alii cum Busemb. 17
& La Croix *loco cit.* (*) Non possunt tamen 18
licite ipsum juvare ad effringendum carcerem, quia executio ipsa effractionis est licita soli Reo propter Jus vitæ conservandæ. Sic Doctores citati, & alii passim. Dicastillus autem *li* 2. *tit.* 1. *d.* 6. *n.* 88. & alii tenent, quod liceat etiam proximis consanguineis, ut Patri, Conjugi, Fratri Rei ipsum juvare ad effringendum carcerem, quia censentur una cum ipso persona. Et idem licere dicunt illi, qui certissime timet, ne a Reo prodatur, & similiter incarceretur; quia sic liberando Reum, censetur liberare seipsum.

Reus emissus ad tempus e carcere, si juravit ad ipsum redire, tenetur stare juramento, si carcer sit justus, etiamsi esset periculum mortis. Suarez, Vasquez, Sanchez, Castropal. Tambur. Gob. aliique passim cum La Croix *l.* 3. *part.* 2. *numer.* 334. Si autem carcer sit injustus, Vasquez, & alii multi apud Dianam *part.* 9. *tract.* 8. *resolut.* 54. & alii apud Castrop. *d.* 2. *punct.* 4. *nu.* 24. & apud Sanch *in Decal. lib.* 3. *c.* 11. *nu.* 26. negant teneri stare juramento: Immo alii dicunt, posse etiam fugere, licet juravit se non fugiturum, quia temerarium est se sine causa morti objicere, eo vel maxime, quod status rerum mutatus sit, cum pro illo tempore quo juravit, non 20

(*) *Notæ Rom. Theologi*. Nullo modo est licitum; & si quis id faceret, justa pœna mulctaretur.

Responsio Auctoris.

Ast esse licitum ultra Auctores a me allegatos, sustinent doctiss. P. Fulgentius Cuniliati *tract.* 10. *in* 7. *decal. præcept. de ordine judiciali, num.* 10. sic expresse dicens: Respondeo, *Cajetanum, Bannez, Salonium, Sylvium docere non esse illicitum consanguineis rei consulere fugam, & ministrare instrumenta ad illa exequenda &c.* & dict. clariss. P Antoine *loco cit. resp.* 3. Roncaglia *tract.* 15. *de* 8. *Decal. præcept. cap.* 2. *qu.* 16. *resp.* 4. & alii passim. Neque per hoc, quod si quis id faceret, pœna mulctaretur, infertur, quod mortaliter peccaret, ut de reo infringente carceres tradunt Antoine, & Cuniliati *locis cit.* & alii passim, quia leges id vetantes sunt mere pænales, obligantes solummodo in foro fori, & non in foro Poli.

non fuerit præsens & commoda occasio se mortem fugiendi, & evitandi, quæ postea talis est. Suar. vero, Laym., Lessius, Bonac. Gob., & alii dicunt, teneri non fugere, & etiam redire, si sic juravit, quia juramentum est causa gravissima, ne dicatur temere vitam morti exponere, cum exponat in reverentiam juramenti facti: Placet tamen limitatio Sanch. *loc. cit. num.* 34. Castropal. *loc. cit. num.* 16. Tamburin. *lib.* 3. §. 5. *num.* 53. & plurium aliorum, quod scilicet possit fugere, seu non teneatur redire, si quando juravit, non prævidit mortem, vel alia gravia pericula, quæ postea prævidet, quando est occasio fugiendi, aut non redeundi; Immo Covarruv. & alii absolute tenent peccare tunc Reum, si non fugiat, vel si redeat in talia pericula.

21 Reo non licet occidere Ministros Justitiæ, nec illis vim inferre vulnerando, percutiendo, ut se ab illis liberet, quia non sunt iniqui aggressores. Layman *lib.* 3. *tract.* 3. *p.* 3. *cap.* 2. & *Communis aliorum.*

22 Reus non tenetur veritatem fateri Judici, etiamsi interrogetur sub juramento, quando non servato Juris ordine interrogat. Vide verb. *Accusatus num.* 10. (*)

23 Assignatur conveniens modus ad evitandum perjurium in occultanda veritate Judici non legitimo, seu non servanti Juris ordinem. Vide *ibid. n.* 11.

24 Reus tenetur fateri crimen Judici legitimo, & servato Juris ordine interroganti, & præcipienti sub juramento de dicenda veritate, maxime loquendo de confessione delictorum non inferentium pœnam capitalem, & alias similes gravissimas pœnas, alias non excusabitur a peccato mortali, & perjurio. Vide *ibid. nu.* 12. 13. & 14.

25 Loquendo vero de confessione, & manifestatione delictorum inferentium pœnam capitalem, vel alias gravissimas pœnas, sunt duæ extremæ sententiæ. Prima sententia absolute sustinet, teneri semper sub mortali Reum legitime interrogatum fateri veritatem, etiamsi propter talem Confessionem esset morte plectendus, & sine tali confessione haberet fundatam spem mortem evadendi. Vide ibid. num. 15. & 16.

Secunda sententia sustinet, non teneri Reum fateri suum delictum, si propter illud plectendus sit pœna capitali, vel triremium, aut alia simili, si nullum grave damnum Reipublicæ timeatur, & dicit excusari a perjurio celando veritatem per restrictionem, aut æquivocationem externam. Vide *ibid. num.* 17. *ad* 22.

Advertendum tamen est, quod nunc Judex non potest a Reis criminaliter inquisitis exigere juramentum, dum judicialiter uti principales examinantur, alias examen, & acta omnia nulla sunt eo ipso, & irrita, omnique carent contra Reos effectu. Sic novissime statuit Benedictus XIII. *in Concilio Romano tit.* 23. *de Jurejurando cap.* 2. præcisis his verbis: *Reprehensibile judicari non debet, si secundum temporum varietates, ubi id necessitas vel utilitas exposcat, consuetudines, & leges quandoque varientur humanæ; Ipse enim Deus, & Dominus, æternus Legifer noster, ex iis, quæ veteri in Testamento statuerat, multa postmodum mutavit in novo. Stylum itaque in quibusdam Curiis Secularibus, & Ecclesiasticis, nullo unquam jure receptum, inolevisse perpendimus, ut Judices, sive eorum Notarii, aut Scribæ, Reos criminali facinore accusatos examinaturi, juramentum ab his præstari jubeant de veritate dicenda. Quæ tamen ex hoc, quotidiana sicuti est experientia compertum, nec in Fisci favorem, nec contra Reos ipsos, qui ut plurimum patrata a se negant delicta, utilitatis aliquid elici non ignoratur: adeo ut peculiari in hoc facti contingentia, nedum talia deinceps juramenta exigendi necessitas non adesse probetur, immo potius, ut illa penitus exigantur, sacri ipsa juramenti ratio postulet, ac suadeat: hinc est, quod Nos, rationibus utrinque perpensis, & quamplurimum inhærentes insignium Tribunalium praxi, juramentum ipsum, per Reos sic Criminaliter inquisitos, præstandum, consulto, dum uti Principales tantummodo constituuntur, tollendum, & subveniendum ducimus: prout Sacro etiam approbante Concilio, præsenti hac Constitutione omnino tolli-*

(*) *Nota Rom. Theologi*. Si interrogetur juris ordine haud servato, non tenetur verum fateri, haudquaquam dicere falsum.

Responsio Auctoris.

Ast hæc est ipsissima mea conclusio, qui insuper ibidem *n.* 13. *seq.* assigno modum ad evitandum perjurium in occultanda veritate Judici interroganti, juris ordine non servato.

ximus, ac submovemus: nec juramentum hujusmodi ullatenus a Reis eisdem, nisi tamen ut testes quo ad alios examinentur, in futurum per quoscumque Judices, & Ministros, sub quovis praetextu, causa, & quaesito colore volumus, exigatur; alias examen, sive constitutum, & omnia nulla sint eo ipso, & irrita, omnique careant contra Reos effectu.

28 Reus, qui crimen semel negavit injuste, & cum juramento, non tenetur illud confiteri post latam sententiam. Vid. verb. *Accusatus n.* 24.

29 Immo probabile est, nec ante sententiam ad id teneri, donec iterum interrogetur, nisi immineat damnum tertio. Vide *ibidem n.* 25.

30 Quinimmo probabilius est, nec teneri ad se publice retractandum, nec posse ad id obligari a Confessario in articulo mortis, quando, non obstante delicti negatione, Reus convictus est, & damnatus ducitur ad patibulum, vel jam in ipso patibulo moriturus existit. Vide *ibid. num.* 26. *ad* 28.

31 Reus, qui metu, vel vi tormentorum mentitus sibi falsum crimen imposuit, ob quod sit morte plectendus, tenetur se retractare, si tali retractatione impediri possit mors ipsius, vel infamia, aut quodlibet aliorum damnum, ob quod negare tenebatur; Secus vero si ad haec nihil prodesset sua retractatio. Vide *ibid. num.* 29.

32 In tali casu quid esset Reo consulendum. Vide *ibid. num.* 30.

33 Praesumptus Reus ex praesumptione falsa a Judice interrogatus non tenetur confiteri propositionem veram, ubi ista confessa, condemnandus esset in foro externo de crimine, aut debito, ad quod revera in foro conscientiae non tenetur. Vide *ib. n.* 31. *ad* 42. ubi adducuntur rationes, & exempla, & solvuntur instantiae.

34 Reus interrogatus a Judice, ut sub juramento dicat quantum mercis v. g. apud se retineat, excusatur a perjurio, etiamsi cum juramento neget partem mercis, ne solvat Gabellam evidenter injustam, supposito quod in iis circumstantiis non interrogetur legitime. Vide *ibid. num.* 43.

35 Non potest Reus falsum crimen testi imponere, ut ejus testimonium eludat, quia ultra mendacium injuste famam alterius destruit. Unde Innocentius XI. die 2. Martii 1679. merito damnavit sequentem propositionem 44. in ordine: *Probabile est non peccare qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam, & honorem defendat. Et si hoc non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.*

Reus ultimo supplicio afficiendus tenetur sumere Viaticum. Unde dari ei debet tempus, & commoditas sumendi Communionem pro Viatico. *Communis*, per text. *in c. Quaesitum* 30. & *c. Fures* 31. *caus.* 13. *q.* 2. Hinc ab Episcopis per excommunicationem cogendi sunt Judices, ut permittant communicari ultimo supplicio afficiendos. Sic statuisse S. Pium V. testatur La Croix *lib.* 5. *part.* 1. *n.* 607. Et tali Reo debet dari Viaticum, non solum si una hora post sit occidendus, sed etiam licet statim post sit occidendus. Sic La Croix *loco cit.* cum Diana, Pace Jordan. Gobat, Lonher, *ibi citatis* per text. *in cap. Is qui* 8. *caus.* 26. *q.* 6. ibi: *Et si continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori ejus Eucharistia.* Poteslque illi dari Viaticum, quamvis non sit jejunus, nec Judex tenetur differre executionem, ut Reus jejunus communicet. La Croix *loco cit. n.* 607. & alii communiter. Reus associans Sanctissimum Eucharistiae Sacramentum, seu ad illud confugiens gaudet Immunitate Ecclesiae. *Sacr. Congreg. Immun. in Beneventana* 30. *Sept.* 1638. *lib.* 4. *Decret. Pauluc. fol.* 14. 36 37 38 39 40

Reo ultimo supplicio afficiendo non est administranda extrema Unctio, quia non est infirmus, ut vult textus *Epistolae Canonicae Divi Jacobi cap.* 5. *n.* 14. ibi: *Infirmatur quis in vobis &c.* Sic *Communis* Doctorum. 41

Reus an, & quando teneatur, ac possit fateri, seu revelare complicem? Vide verb. *Complex peccati a n.* 10. *ad* 12. 42

Reus capi dicitur in fragranti crimine, quando in ipso actu delinquendi deprehenditur. Ursaya *Institut. crimin. lib.* 1. *tit.* 4. *n.* 35. 43

* Reus juridice interrogatus in judicio criminali tenetur veritatem manifestare, ut innuit Benedictus XIV. tom. 3. Constitut. 34. incip. *Paterna Caritas.* 44

De favore Rei in Jure, vid. Jacob. Gothofred. *in Commentar. ad l.* 125. *ff. de Regul. Juris.* 45

R I T U S.

Super Ritibus Ecclesiae eorumque observantia, nemini licet dispensationem concedere, inconsulta S. Sede. Bened. XIV. tom. 1. Const. 107. incip. *Omnium solicitudinum*, §. 14. Ritus paganorum permittere, seu convertere in ritus, & consuetudines Christianae Religionis, inconsulta S. Sede, nemini licet. Idem *ib.* 1 2

Con-

3 Conjuges Catholici diversi ritus, unusquisque
proprium sequi possunt, idem Constitut. 57.
4 incip. *Etsi Pastoralis* §. 8. Conjux Latinus
ritum Conjugis Græci sequi non potest. At
e contra Conjux Græcus sequi potest ritum
5 conjugis Latini. Idem *ibid.* Matrimonia inter
conjuges diversi ritus, quomodo, & coram
quibus contrahi debeant? Vide *in supplem. ad
verb. Matrimonium*,
4 Ritus Latinus semel a quocumque susceptus
deseri amplius non potest; Idem *ibid.* §. 7.
7 & 8. Dispensatur cum Græcis de præterito
Ordinatis ab Episcopis Latinis animo retinendi
di Græcum ritum, ut in hoc permanere valeant.
leant. Et, ut id fiat, requiritur dispensatio
Apostolica. Idem *ib.* §. 7.
8 Ritus Latinus suscipi non intelligitur per
Baptismum susceptum a Latinis in casu necessitatis.
sitatis. Idem Const. 88. incip. *Demandatam* §.
9 18. Græco-Melchitis Latino ritu baptizatis de
præterito, permittitur electio ritus. Idem
10 *ibid.* §. 16. Ritus Ecclesiæ Orientalis, qui
Fidei, & bonis moribus non adversantur,
conservandi sunt, & ab omnibus tolerandi,
11 Idem cit. Const. *Etsi Pastoralis*, §. 9. Ritus
Ecclesiæ Orientalis observari debent a Monachis
chis Ruthenis Ordinis S. Basilii. Idem Const.
12 89. incip. *Inter plures* §. 24. Sublata cuilibet
dispensandi facultate. Idem *ib.*
13 Ritum Græcum sequi tenentur ii ex Græcis,
cis, qui in casu necessitatis Latino ritu baptizati
ptizati fuerint. Idem citat. Constitutione *De-
14 mandatam*, §. 18. Ritus Græcus in Missis, &
Divinis Officiis observari debet a Græcis Italiæ,
liæ, & Insularum adjacentium. Idem citat.
15 Constit. *Etsi Pastoralis*, §. 9. Functiones solemnes
lemnes Latino ritu in Ecclesiis Græcorum fieri
ri prohibentur absque licentia Ordinarii, &
viceversa. Idem *ib.* §. 9.
16 Ritus Græco-Latinus in Ecclesia Sanctæ
Mariæ *del Grafeo* vigens perpetuo servari jubetur.
betur. Idem Constitution. 81. incip. *Romana
17 Ecclesia*, §. 1. & 2. Ritus Græcorum Melchitarum
chitarum conservari jubentur, & invocationes
in illis inductæ reprobantur & annullantur.
18 Idem cit. Constit. *Demandatam* §. 3. A ritu
Græcorum Melchitarum transitus non permittitur
titur ad ritum Latinum inconsulta Sede Apo-
19 stolica. Idem *ibid.* §. 15. Item nec ad ritum
Maroniticum. Idem *ib.* §. 12.
20 Ritus Malabarici in nuptiis, in Matrimoniis,
in gestatione *Taly*, & funiculorum ex certo
filorum numero, croco deliburorum, in fractione
ctione fructus cocco, in separatione mulierum
menstruatarum, & plebejorum, vulgo *Parreas*,
in celebratione primæ puellarum purgationis,
in lavacris, & ablutionibus, in usu cinerum
præter modum & tempus ab Ecclesia receptum,
& omnia signa superstitiosa damnantur, & prohibentur.
hibentur. Idem citat. Constitution. *Omnium sollicitudinum*,
licitudinum, §. 13. & 14.
Ritus Sinenses sæpe ad examen fuerunt vo- 21
cati, & præsertim a Sacra Congregatione
de Propaganda Fide, An. 1645. sub Innocentio
tio X. a Congregatione S. Inquisitionis 1656.
sub Alexandro VII. 1669. sub Clemente IX.
ac sub Innocentio XII. quo interim mortuo,
Clemens XI. ejus successor reassumpto examine
mine omnium dubiorum coram se anno 1704.
confirmavit, & Apostolica auctoritate comprobavit
probavit Congregationis responsiones ad omnia,
nia, & singula quæsita proposita, quibus
ritus Sinenses, utpote superstitione imbuti,
prohibebantur, mandavitque, præfatas Responsiones
siones ad Carolum Thomam de Tournon Antiochiæ
tiochiæ Patriarcham Commissarium, & in Sinarum
narum Regno Visitatorem Apostolicum transmitti,
mitti, ut nimirum exactam earumdem observantiam
vantiam omnibus, & singulis *Missionariis*, &
pœnis quoque Canonicis in refractarios *indictis*,
præciperet.
Clemens XI. anno 1714. iterum omnia 22
confirmat, & mandat servari Decretum editum
tum a Cardinali de Tournon; Rejicit appellationes
lationes ad S. Sedem interpositas. Declarat
eo Decreto nihil additum vel detractum Responsionibus
ponsionibus datis anno 1704. Vetat publicari
scripta super Ritibus Sinensibus absque licentia
tia S. Sedis. Publicata vero prohibet sub pœnis,
nis, & Censuris in Regulis Indicis librorum
prohibitorum contentis. Idem Clemens XI. 23
præfatas responsiones edita Constitutione incip.
cip. *Ex illa die*, confirmat, & præcepto arctissimo
ctissimo sub censuris, & pœnis mandat ejusdem
dem Decreti executionem, de qua Missionarii
juramentum præstare jubentur, & donec illud
præstiterint, eisdem suspenduntur facultates,
& juramenti præstiti exempla authentica ad
S. Sedem statuit transmitti, demandata Superioribus
rioribus Regularibus cujusvis Ordinis, &
Instituti, eorum omnium plenissima executione.
ne.
Carolus Ambrosius Mediobardus Patriarcha 24
Alexandrinus, & in Indiis Orientalibus, ac
Sinarum Imperio, finitimisque Regnis, & Insulis
sulis Commissarius, & Visitator Generalis Apostolicus
stolicus cum facultate Legati de Latere, vix
Sinarum Regnum ingressus, in iis angustiis se
positum intellexit, ut coactus fuerit in publicum
cum emittere permissiones octo circa Ritus Si-
nen-

nenses, prohibita tamen eorum promulgatione, & versione in linguam Tartaram, aut Sinicam sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, quibus permissionibus nihilominus contra expressam adeo Patriarchæ ipsius voluntatem evulgatis, per binas suas Pastorales ab Episcopo Pekinensi mandante universis Diœcesis suæ Missionariis, ut observarent, & observari præciperent Constitutionem Clementis XI. incip. *Ex illa die* juxta dictas Permissiones, quas ipse contendebat, ad ea potissimum referri, quæ in præcitata Constitutione fuerant solemniter interdicta, hinc Clemens XII. anno 1735. binas illas Epistolas Apostolico promulgato Brevi damnavit, ac reprobavit, commisso interim examine dictarum Permissionum Congregationi S. Inquisitionis, auditis Missionariis, aliisque.

25 Deinde Benedictus XIV. die 11. Julii 1741. auditis Cardinalibus, & Sacræ Inquisitionis Consultoribus examen hujusmodi coram se, & respective per se ipsum absolvit, & declarat Permissiones illas nunquam a S. Sede approbatas fuisse, immo ejus decisionibus adversari, ac easdem Permissiones reprobat, & annullat, earumque praxim damnat. Quæcumque a Clemente XI. aliter explicari vetat. Præsentium observantiam, & executionem omnibus, & singulis injungit, atque demandat sub gravissimis pœnis. Missionarios inobedientes in Europam revocari jubet, comminatis in Superiores Ordinum pœnis, si huic præcepto minus obtemperaverint, aut in eo desides fuerint. Præscribit novam juramenti formulam ab omnibus Missionariis omnino observandam, ipsamque tradit in tom. 1. Constitut. 19. incip. *Ex quo*, in qua plurima ad rem merito observanda.

26 De ritibus Sinensibus Constitutio, non obstantibus quibuslibet rationibus, aut subterfugiis observari debet, ut expresse mandat, ac præcipit idem Benedictus Constitut. 114. incip. *Redditæ Nobis*.

27 Sacrorum Rituum Congregatio distinguitur in Generalem, & Ordinariam. Generali intervenit Summus Pontifex una cum Cardinalibus quotquot eidem Congregationi adscripti sunt, omnibusque ipsius Congregationis Consultoribus, atque in ea agitur de Servorum Dei virtutibus, Martyrio, aut Miraculis recognoscendis, & approbandis. Ordinariam vero constituunt soli Cardinales cum ipsis Congregationis Secretario, cum Protonotario Apostolico, & Promotore Fidei, atque in hac, præter cætera, agitur etiam de revisione Operum conscriptorum a Servis Dei, quorum Beatificatio promovetur. Benedict. XIV. tom. 2. Constitution. 46. incip. *Postulatum*.

In Congregatione Sacrorum Rituum unus 28
Consultoris locus perpetuo tribuitur Presbyteris Societatis Jesu. Idem tom. 2. Constit. 29. incip. *Constantem*.

Item in eadem Congregatione unus Consul- 29
toris locus perpetuo tribuitur Ordini Clericorum Regularium Theatinorum. Idem tom. 1. Constitut. 125. incip. *Insignem*.

Consultores Congregationis Sacrorum Rituum 30
eliguntur a Summo Pontifice ex cætu Prælatorum Romanæ Curiæ, & ex Clero Sæculari, & Regulari; Bened. XIV. de *Servorum Dei Beatificat. & Beator. Canonizatione lib. 1. c. 26. num. 13.* Consultores Congregat. Sacr. Rituum 31
aliqui dicuntur nati, quia statim ac quoddam determinatum Officium assequuntur, intelliguntur etiam facti Consultores dictæ Congregationis; Et isti sunt Episcopus Apostolici Sacrarii, vulgo Sacrista, Protonotarius Congregationis Sacrorum Rituum, Tres antiquiores Rotæ Auditores, Auditor Summi Pontificis, Assessor Sanctissimæ Inquisitionis, Magister Sacri Palatii, Secretarius Congregationis, & Fidei Promotor. Idem *ibidem*.

Item licet electio Consultorum Regularium 32
ex una potius, quam ex alia Familia assumendorum a Summi Pontificis arbitrio dependeat, ex quo tamen electio prædicta fieri consuevit, semper aliquis assumptus est ex Familia Patrum Dominicanorum, ex Familia Minorum 33
Observantium, & ex Familia Patrum Societatis Jesu; Præter quos Summus Pontifex Benedictus XIII. *per suas Litteras Apostolicas in forma Brevis expeditas die 7. Augusti, & die 1. Octobris 1725. & die 8. Augusti 1726.* statuit perpetuis futuris temporibus unum Consultorem Congregationis Sacrorum Rituum esse assumendum ex Familia Minorum S. Francisci Conventualium, alterum ex Congregatione Clericorum Regularium Barnabitarum, & alium ex Ordine Servorum B. M. V. Idem *ibid. num.* 14.

Consultores Regulares ex Decreto Clemen- 34
tis XII. *edito 21. Maii 1733.* exceptis Personis in Dignitate Episcopali constitutis, & Magistro Sacri Palatii, non possunt interesse Congregationibus, quando agitur de Causis Servorum Dei ejusdem Instituti Regularis. Idem *ibid. num.* 14.

Consultores Congregationis Sacrorum Ri- 35
tuum non possunt esse Postulatores in quibuscumque causis Beatificationis, & Canonizationis

nis ex citato Decreto Clementis XII. 11. Maji 1733 Idem *ibid. num.* 24.

36 Officium Consultorum est. Primo diligenter legere Informationes omnes, Summaria, Scripturas tum facti, tum juris, Animadversiones Fidei Promotoris, Responsiones, & Replica-
37 tiones, quæ in causis exhibentur. Secundo, tenentur verbales audire informationes Procuratorum, Advocatorum, & Postulatorum.
38 Tertio, tenentur accedere statutis diebus ad Congregationes quando coguntur, & in illis
39 ferre suffragium. Quarto, tenentur inviolabile servare secretum sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, a qua absolvi nequeunt, nisi a Summo Pontifice, excluso quoque Majori Pœnitentiario, præterquam in mortis articu-
40 lo. Quinto, debent manifestare, an oretenus, vel in scriptis sibi fuerint causæ Beatificationum, & Canonizationum commendatæ. Sic expresse idem *cit. c.* 16. *num.* 15. ubi *num.* 16. tradit formulam juramenti ad id ab ipsis præstandi.

41 Dicti Consultores uti non possunt adjutorio alicujus Familiaris pro studio causarum, nisi id eis a Summo Pontifice concedatur ex gratia, quæ sæpe sæpius ratione veræ Indulgentiæ concessa est, ita tamen, ut nec iis, nec quotquot aliis, qui uti possunt consimili adjutorio, licitum sit adhibere operam alicujus, qui sit Advocatus, Procurator, aut Postulator Causarum Beatificationis, & Canonizationis, ex cit. Decreto Clementis XII. die 11. Maji 1733. edito. Idem *ibid. num.* 18.

42 Consultores possunt Procuratoribus, & Advocatis in verbali informatione proponere difficultates absque timore violandi Secretum.
43 Idem *ibid. n.* 19. Debent si absunt a Congregatione, suum suffragium in scriptis transmittere in eadem Sacra Congregatione legendum. Idem *ibid. nu.* 21. & rursus *in lib.* 4. *addition. ad caput* 16. *Libri primi in Decreto Clementis XII. edito* 7. *Septemb.* 1735.

44 Consultores sedent cum suffragium præstant in Congregationibus Antepræparatoria, & Præparatoria; stant autem cum suffragium ferunt in Congregatione Generali coram Summo Pontifice, & postquam omnes suffragati sunt, exeunt ex aula Congregationis, remanentibus in ea Summo Pontifice, Cardinalibus Sacræ Congregationis, Secretario ejusdem, Fidei Promotore & Magistris Cæremoniarum. Idem *ib. num.* 22.

45 Rituale Romanum illud tantum habendum, quod jussu Pauli V. editum, & ad Patriarchas, Archiepiscopos, & Episcopos directum est. Benedict. XIV. Constit. Incip. *Cum ut recte* §. 24.

Ritus Orientales non modo convellere nunquam studuerunt Romani Pontifices, sed tueri, ac servare pro viribus adlaborarunt. Bene- 46
dict. XIV. Const. incip. *Allatæ sunt* §. 6. Unde Missionarii relaxare non possunt præscripta ritu Orientalium. Idem *ibid.* §. 3. Ritus enim tam in Latina, quam in Orientali Ecclesia corrigere, permittere, vel interdicere Apostolicæ Sedis est; Et proinde Ritus in Ecclesia recepti, ab inferioribus, inconsulta Apostolica Sede, non modo tolli penitus, sed nec ex parte quidem immutari possunt. Idem *ibidem* §. 27.

Ritus confusio non inducitur, ex quo Græ- 47
cus in Latina, vel Latinus in Græca Ecclesia, retento proprio ritu, Sacra peragat. Idem *ibid.* §. 33. & 35. Id vero contingeret, si Græcus modo Græco ritu, modo Latino, vel Latinus nunc Latino, nunc Græco ritu, Sacra perageret. Idem *ibid.* §. 14.

Purificationis præceptum *Levitici cap.* 12. 48
propositum, brevius, longiusque tempus præfinivit, prout mulier masculum, vel feminam enixa esset; Bened. XIV. Const. incip. *Ex quo primum*, §. 69. Similis lex viguit quoque pri- 49
mis sæculis in Ecclesia, licet jamdiu in latina abrogata fuerit. Idem *ibid.* §. 70. Voluntarius ideo plane est ritus, hactenus a pauperibus in latina Ecclesia servari solitus, & in Rituali Romano descriptus; Hæc enim benedictio mulieris post partum in Ecclesia latina nullo jure præcipitur, eamque prætermittens minime peccat, nisi forte id ageret per spretum atque contemptum. Idem *ibid.* §. 70.
Ista tamen lex de puerperio vim coactivi præ- 50
cepti adhuc obtinet apud Græcos, & exacte custoditur. Idem *ibid.* §. 71. & 72. qui subinde §. 73. licitam ipsis ejusmodi observationem demonstrat.

RIXA. Vide verb. *Bellum num.* 2. & verb. *Virtus num.* 86.

ROGATIONES.

---

1 ROgationes, ut vult Sidonius Apollinaris *lib.* 5. *Epist.* 41. relat. *in Theatro vitæ humanæ tom.* 6. *verb. Rogation. lit. B.* fuerunt primo inventæ, & institutæ a S. Mamerto, seu

seu Mamerto Episcopo Viennensi in Delphinatu, qui easdem eo fine induxit, ut quæ dictæ Civitati videbantur portendi ex horribili, ac sæpius iterato terræ motu, ex ululatibus, atque nimium horrificis vociferationibus, & ex spectris, quæ omnibus ac singulis Oppidanis terrorem incutiebant, ac trepidationem, precibus iracundia Divina flecteretur.

2 Alii autem, quos tacito nomine refert Pontas *tom. 3. verb. Rogationes*, volunt S. Leonem ductum consilio dicti S. Mamerti jussisse anno 442. ut pius ille usus servaretur, qui jam invaluerat in quibusdam Ecclesiis Gallicanis eadem ratione, qua Romæ servabatur, atque eidem annecteretur parvarum Litaniarum cantus, atque tandem voluisse S. Gregorium Magnum, ut in istis supplicationibus magnæ Litaniæ cantarentur, atque Sacra Effigies S. Lucæ in iisdem deferretur propter gravem pestilentiam, qua tunc temporis Urbs Roma opprimebatur. Et revera S. Alcimus Avitus Viennensis Episcopus in Delphinatu *homilia de Rogationibus*, quæ extat in tomo tertio Bibliothec. SS. Patrum, ut refertur *in Theatro vitæ humanæ loco cit. sub litter.* E. S. Cæsarius Arelatensis *serm.* 37. & S. Gregorius Turonensis *lib.* 2. *histor. cap.* 34. testantur, jam labente quinto sæculo in omnibus fere Ecclesiis obtinuisse usum prædictarum supplicationum, atque solemnium obsecrationum.

3 Quamvis autem S. Mamertus dicatur Rogationum Auctor, verisimile tamen est, non tam fuisse Auctorem, quam Instauratorem, & reparatorem; hoc enim manifeste patet ex his citati Sidonii Apollinaris verbis: *Erant quidem prius (quod salva fidei pace dictum sit) vagæ, tepentes, frequentesque, utque sic dixerim oscitabundæ supplicationes &c. In his, quas supradictus Summus Sacerdos nobis, & protulit, & contulit, jejunatur, oratur, psallitur, fletur*. Ex iis Sidonii verbis apparet, inquit Cardinalis Baronius in notis Martyrologii ad 25. Aprilis, Sanctum Mamertum Episcopum non tam instituisse, quam restituisse, & in meliorem formam reduxisse Sacras Rogationes. Sane quidem S. Augustinus, qui tempore præcessit S. Mamertum, de iisdem Rogationibus, quæ præcedunt celebritatem Ascensionis Dominicæ, non obscure meminit *serm.* 174. *de Temp. in Vigilia Ascens. tom.* 10. *pag.* 338. *edition. Lovan.* Est ejus exordium hujusmodi: *Scire debemus & intelligere fratres charissimi, quia dies compunctionis & pœnitentiæ celebramus &c.* Circa finem autem sic: *Nullus sibi de industria aliquas occupationes inquirat, per quas se de Ecclesiæ conventu subducat, sine dubio peccatorum suorum vulnera diligit, qui in istis tribus diebus jejunando, orando, & psallendo medicamenta sibi spiritualia non inquirit &c.* Quibus quidem eumdem de Sacris Rogationib. verba facere nullum est dubium. Hæc Baronius *loco cit.* & Theatrum vitæ humanæ *loco cit. sub litt. G.*

Rogationes per triduum ante Ascensionem 4
cum jejunio celebrandas esse olim statuit Concilium Aurelianense 1. trigintatrium Episcoporum anno Christi 551. sub Symmacho Papa tempore Clodovei 1. Francorum Regis Christiani *cap.* 29. præcisis his verbis, quæ referuntur etiam *in cap. Rogationes* 2. *dist.* 3. *de consecrat.* ibi: *Rogationes, idest Litanias ante Ascensionem Domini placuit celebrari; ita ut præmissum triduanum jejunium in Dominicæ Ascensionis solemnitate solvatur, per quod triduum servi, & ancillæ ab opere relaxantur, quo magis plebs universa conveniat. Quo triduo omnes abstineant, & quadragesimalibus cibis utantur.*

Nunc vero in tribus diebus Rogationum je- 5
junandum non est, nisi Mediolani, quia Mediolanenses Quadragesimam incipiunt triduo post quam alii, & alii fideles in illo triduo non jejunant pro Rogationibus, quia tempore Paschali non jejunatur. Concil. Mediolanens. 1.

In triduo Rogationum post Laudes recitan- 6
dæ sunt de præcepto etiam extra Chorum Litaniæ Sanctorum, quæ non duplicantur, cum suis precibus. *Communis*. Sunt enim pars Officii. Vide verb. *Litaniæ num.* 16. Et quidem 7
recitandæ sunt proprio respective mane, nec possunt recitari Vesperi pridie statim post Matutinum, & Laudes Officii diei etiam pridie recitatas, ut colligitur a simili de Officio Defunctorum die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum, quod recitandum est de præcepto etiam extra Chorum mane illius secundæ diei Novembris, nec potest anticipari in Vesperis ex Decreto *Sacr. Congregat. Rituum* 1. *Septembris* 1607. (*) Nota tamen. Decretum hoc revocatum fuisse ab ead. Sac. Congr. Rituum alio Decreto in una Ratisponen. 4. *Septembr.* 1745. Quare nunc licet privatim recitare Officium defunctorum die antecedenti Commemorationem omn. fidel. Defunctorum; atque hinc ruit fundamentum a simili hic allatum.) Et sic docent Tamburin *in Decalog. lib.* 2. *capit.* 5. §. 5. *numer.* 7. Stoz *lib.* 1. *part.* 3. *numer.* 417. Merati *tom.* 2. *sect.*

sect. 6. *cap.* 16. *numer.* 5. cum pluribus ibi adductis & alii ; Unde caute legendi sunt Doctores contrarium sentientes, ignorantes fortasse prædictum Decretum Sacræ Congregationis ; Tum quia ipsæ Litaniæ sunt loco assistentiæ ad Processionem, quæ assistentia non potest anticipari, sed ipso proprio respective die Rogationum observari debet.

8 Triduanæ Rogationes ab universali Ecclesia quotannis celebrari præcipiuntur, ut propitietur Deus peccatis nostris, & a nobis flagella iræ suæ dignetur avertere, pacem, & aeris salubritatem concedat, ut fructus terræ dare, & conservare dignetur, & omnibus nostris necessitatibus benigne prospiciat, ut constat ex Ordine Romano *titul. de Rogationibus*, & confirmant Amalarius *lib.* 1. *cap.* 37. Gemma *lib.* 3. *cap.* 139. Cæsarius Arelatensis. *homil.* 37. & alii passim.

9 Quid circa commemorationes Rogationum, si in diebus hujusmodi Officium occurrat primæ classis, puta Titularis, Patroni, vel Dedicationis Ecclesiæ. Vide verb. *Vigilia*.

ROMANI PONTIFICES.

* De Romano Pontifice plura quidem extant in hac Bibliotheca, tum ex *Auctore* verb. *Ecclesia*, verb. *Papa*, verb. *Regimen*, tum *ex aliena manu*, ad calcem hujus articuli, sub tit. verb. *Romanus Pontifex*; sed quoniam desiderari adhuc videbatur Romanorum Pontificum completa Series ; idcirco ea hic adducitur ex celebriorum Chronologorum tabulis deprompta.

Sæculum I.

1 ANno Æræ vulg. 33. *S. Petrus* Primus Christi in terris Vicarius, Jerosolymis primum, deinde Antiochiæ ad An. usque 41. diversatus, inde Romæ sedit annos 25. Martyrii palmam sub Nerone consecutus die 29. Junii An. Chr. 66.

2 66. S. *Linus* Hetruscus, jam Petro Coadiutor ab An. 55. post ipsum Ecclesiam rexit per Annum circ. Martyr occubuit 23. Septembris An. Chr. 67.

3 67. S. *Clemens* I. Rom. Ecclesiam rexit ad An. usque 76. Cessit Pontificatui, & Martyr Obiit 23. Novembr. An. 100.

77. S. *Cletus* Rom. Ob. Martyr. 23. Aprilis An. 83. 4

83. S. *Anacletus* Græcus. Ob. Martyr. 13. Julii An. 96. 5

96. S. *Evaristus* Græcus. Ob. Martyr 26. Octobris An. 108. 6

Sæculum II.

108. S. *Alexander* I. Roman. Obiit Martyr 3. Maii An. 117. 7

117. S. *Sixtus* I. Roman. Ob. Martyr 3. Aprilis An. 127. 8

127. S. *Telesphorus* Græcus. Ob. Martyr 5. Januar. An. 138. 9

138. S. *Hyginus* Græcus. Ob. Martyr 11. Januar. An. 142. 10

142. S. *Pius* I. Aquilejensis. Ob. Martyr 11. Julii An. 150. 11

150. S. *Anicetus* Syrus. Ob. Martyr 17. Aprilis An. 161. 12

162. S. *Soter* Campanus. Ob. 22. Aprilis An. 171. 13

171. S. *Eleutherus* Græcus. Ob. 26. Maii An. 185. 14

185. S. *Victor* I. Afer. Obiit 28. Julii 197. 15

197. S. *Zephyrinus* Roman. Ob. Martyr 26. Julii An. 217. 16

Sæculum III.

217. S. *Calistus* I. Roman. Ob. Martyr 14. Octobr. 222. 17

222. S. *Urbanus* I. Roman. Ob. Martyr 25. Maii 230. 18

230. S. *Pontianus* Roman. Ob. Martyr 19. Novembris 235. 19

235. S. *Anterus* Græcus. Ob. Martyr 3. Januar. 236. 20

236. S. *Fabianus* Roman. Ob. Martyr Kal. Martii 250. 21

250. S. *Cornelius* Roman. Ob. Martyr 14. Septembris 252. 22

Schisma I. *Novatianus* Antipapa.

252. S. *Lucius* I. Roman. Ob. Martyr 3. Martii 254. 23

254. S. *Stephanus* I. Roman. Ob. Martyr 2. Augusti 257. 24

257. S. *Sixtus* II. Græcus. Ob. Martyr 6. Augusti 259. 25

259. S. *Dionysius*. Ob. Martyr 29. Decembris 268. 26

269. S. *Felix* I. Roman. Ob. Martyr Kal. Januar. 274. 27

28 274. S. *Eutychianus* Hetruscus. Ob. Martyr 8. Decemb. 283.

29 283. S. *Cajus* Dalmata. Ob. Martyr 22. Aprilis 295.

30 295. S. *Marcellinus* Roman. Ob. Martyr 26. Aprilis 304.

Sæculum IV.

31 304. S. *Marcellus* Roman. Ob. Martyr 16. Januar. 310.

32 310. S. *Eusebius* Græcus. Ob. Martyr 17. Augusti 310.

33 310 S. *Miltiades* Afer. Ob. Martyr 15. Januar. 314.

34 314. S. *Silvester* I. Roman. Sub ipso pax reddita Ecclesiæ a Constantino M. celebratumque Concilium Nicænum I. Œcumenicum I. contra Arianos An. 325. Rexit Ecclesiam An. 21. m. 11. Ob. die 31. Decemb. 335.

35 336. Sanctus *Marcus* Roman. Ob. 7. Octobris 336.

36 337. S. *Julius* I. Roman. Ob. 12. Aprilis 352.

37 352. S. *Liberius* Roman. Ob. 24. Septemb. 366. Vide Hist. Eccles.

38 358. S. *Felix* II. Roman. a *Constantino* Imperatore Ariano in locum *Liberii* jam in exilium acti subrogatus fuerat, qui tamen Pontifex factus Catholicam Fidem propugnavit & Martyrium passus est, dum adhuc *Liberius* sedem Romanam obtineret.

39 366. S. *Damasus* Hispanus post obitum *Liberii* Pontifex electus, contra quem Schisma II. in Ecclesia conflavit *Ursicinus*. An. 381. habitum est Concilium Constantinopolitanum I. Œcumenicum II. contra Macedonianos. S. *Damasus* Ob. die 11. Decembris 384.

40 385. S. *Siricius* Roman. (cujus sanctitatem novissime asseruit Benedictus XIV. Vide Epistol. de nova Martyrol. editione ad Regem Portugalliæ, quæ extat in Bullar. *tom.* 2. *nu.* 54.) Ob. 19. Septemb. 399.

41 399. S. *Anastasius* I. Roman. Ob. 3. Novembr. 401.

Sæculum V.

42 401. *S. Innocentius* I. Albanus. *Pelagium*, *Cælestium*, & *Julianum* Hæreticos proscripsit Sanctissimus Pontifex. Ob. 14. Febr. 417.

43 417. S. *Zozymus* Græcus. Ob. 13. Decemb. 418.

44 418. S. *Bonifacius* I. Roman. Ob. 4. Sept. 422.

Schisma III. *Eulalius* Antipapa.

422. S. *Cælestinus* I. Campanus, sub quo An. 431. habitum est Concilium Ephesinum I. Œcumenicum III. contra Nestorium. Obiit SS. Pontifex 21. Julii 432. 45

432. S. *Sixtus* III. Roman. Ob. 22. Julii 440. 46

440. S. *Leo* I. Hetruscus cognomento Magnus, sub quo an. 451. celebratum est Concilium Chalcedonense Œcumenicum IV. contra Dioscorum & Eutychem. Ob. doctissimus æque ac Sanctissimus Pontifex 3. Novemb. 461. 47

461. S. *Hilarius*, Sardus. Ob. 21. Februar. 468. 48

468. S. *Simplicius*, Tiburtin. Ob. 2. Mart. 483. 49

483. S. *Felix* III. Roman. Ob. 25. Febr. 492. 50

492. S. *Gelasius* I. Afer. Ob. 19. Novemb. 496. 51

496. S. *Anastasius* II. Roman. Ob. 17. Novemb. 498. 52

498. S. *Symmachus*, Sardus, contra quem Schisma in Ecclesia IV. conflavit *Laurentius* Roman. Antipapa. Ob. 19. Jun. 514. 53

Sæculum VI.

514. S. *Hormisda*, Campanus. Ob. 9. August. 523. 54

523. S. *Joannes* I. Hetruscus. Ravennæ Martyr occubuit die 27. Maii 526. 55

526. S. *Felix* IV. . . . . Ob. 25. Septemb. 530. 56

530. *Bonifacius* II. Roman. Ob. 8. Novemb. 532. 57

Schisma V. *Dioscorus* Antipapa.

533. *Joannes* II. Roman. Ob. 28. Maii 535. 58

536. S. *Agapetus* Roman. Ob. 22. April. 536. 59

536. S. *Silverius*, Campanus, Hormisdæ filius, Martyr occubuit 20. Junii 538. 60

Schisma VI. *Vigilius* Sedem invadit.

538. *Vigilius* Roman. qui in Sedem *Silverii* legitimi Pontificis favente *Bellisario* irrepserat, mortuo *Silverio* agnitus est & ipse legitimus Pontifex. Ob. 11. Januar. 555. sub ipso habitum est An. 553. Concilium Constantinopolitanum II. Œcumenicum V. contra Origenistas &c. 61

555. *Pelagius* I. Roman. Ob. 2. Mart. 560. 62

560. *Joannes* III. Roman. Ob. 13. Jul. 573. 63

574. S. *Benedictus* I. Roman. Ob. 25. Jul. 578. 64

578. *Pelagius* II. Roman. Ob. 12. Febr. 590. 65

590. S. *Gregorius* Magnus, Roman. post inter- 66

terpontificium ab obitu *Pelagii* II. mensium sex & dierum 25. electus est Pontifex. Donatistas in Africa coercuit, & *Joannis* Patriarchæ Constantinop. se *Œcumenicum* Episcopum inscribentis fastum cohibuit. Angliam ad Fidem convertit, & Ecclesiæ Latinæ Sanctissimus Doctor habetur. Sedit annos 13. m. 6. dies 10. migravit ad Dominum die 12. Martii An. 604.

Sæculum VII.

67 604. *Sabinianus* Volater. Ob. 2. Febr. 606.

68 607. S. *Bonifacius* III. Roman. electus post interpontificium mensium XI. & dier. 17. Ob. 20. Octobris 607.

69 608. *Bonifacius* IV. Marsus. Obtinuit a *Phoca* Imperat. Templum Pantheon, illudque eliminatis ethnicorum superstitionibus, dicavit B. *Mariæ* semper Virgini, & sanctis omnibus Martyribus. Ob. 7. Maii 615.

70 615. *Deusdedit* Roman. Ob. 7. Novemb. 618.

71 618. S. *Bonifacius* V. Campanus, post interpontificium anni unius, mens. 1. d. 17. electus Pontifex. Ob. 24. Octob. 624.

72 625. *Honorius* I. Capuanus. Ob. 12. Octob. 638. Hic Pontifex perperam ab Hæreticis Monothelitarum hæreseos insimulatur, & ab eatam vere, quam pie vindicatur.

73 640. *Severinus* Roman. post interpontificium mensium circiter 20. creatus Pontifex, sedit tantum menses duos.

74 640. *Joannes* IV. Dalmata. Ob. 12. Octobris 642.

75 642. S. *Theodorus* Græcus. Ob. 13. Maii 649.

76 649. S. *Martinus* I. Tudertinus. An. 4. sui Pontificatus missus est in exilium ab Imperatore *Constante* Hæretico Monothelita, ibique morbis, & ærumnis confectus migravit Martyr ad Christum, 16. Septembr. 656.

77 654. S. *Eugenius* I. Roman. vivente adhuc in exilio *Martino* I. eoque, ad præcavendas Hæretici Imperatoris *Constantis* insidias, consentiente, a Clero Roman. electus Pontifex. Ob. 2. Junii 657.

78 657. S. *Vitalianus*, Signin. Ob. Jan. 672.

79 672. *Adeodatus* Roman. Ob. 17. Jun. 676.

80 676. *Donus* I. Roman. Ob. 11. April. 679.

81 679. S. *Agatho*, Siculus. Præfuit per suos Legatos sextæ Synodo Œcumenicæ, Constantinop. III. contra Monothelitas celebratæ An. 680. Ob. 10. Jan. 682.

82 682. Sanctus *Leo* II. Siculus. Ob. 3. Jul. 683.

683. S. *Benedictus* II. Roman. Ob. 8. Maii 83
685.

685. *Joannes* V. Antiochen. Ob. 2. August. 84
686.

686. *Conon*, Thrax. Ob. 21. Septemb. 687. 85
Schisma VII. *Petrus*, & *Theodorus* Antipapæ.

687. S. *Sergius* I. Antiochen. Ob. 8. Sept. 701. 86
Schisma VIII. *Theodorus* Archipresbyter, & *Paschalis* Archidiaconus, Antipapæ.

Sæculum VIII.

701. *Joannes* VI. Græcus. Obiit 11. Jan. 87
705.

705. *Joannes* VII. Græcus. Ob. 18. Octobr. 88
707

708. *Sisinnius*, Syrus, Ob. 7. Febr. 708. 89
post dies 20. Pontificatus.

708. *Constantinus*, Syrus. Ob. 9. Apr. 715. 90

715. S. *Gregorius* II. Roman. Ob. 12. Febr. 91
731.

731. S. *Gregorius* III. Syrus. Ob. 28. Nov. 92
741.

741. S. *Zacharias*, Græcus. Ob. 15. Mar. 752. 93
Nota. Post obitum *Zachariæ* electus est Pontifex *Stephanus* hujus nominis II. qui subita morte quarta die ab electione interceptus, ordinari ac consecrari non potuit; atque idcirco a quibusdam inter Pontifices non recensetur. Post ipsum vero electus est

752. *Stephanus* III. Roman. Ob. 26. April. 94
757.

757. S. *Paulus* I. Roman. Prædefuncti *Ste-* 95
phani III. germanus Frater. Ob. 29. Jun. 767.
Schisma IX. *Theophilactus* Antipapa.

768. *Stephanus* IV. Siculus electus post in- 96
terpontificium 13. mensium. Ob. 1. Febr. 772.
Schisma X. *Philippus*, & *Constantinus* Antipapæ.

772. *Adrianus* I. Roman. cujus Pontificatus 97
diuturnissimus omnium hucusque fuit; Rexit enim Ecclesiam An. 23. Mens. 10. Dies 18. Anno 787. habitum est Concilium Œcumenicum VII. Nicænum II. contra Iconomachos. Ob. die 26. Decembris 795.

795. S. *Leo* III. Rom. Ob. 18. Jun. An. 816. 98

Sæculum IX.

816. *Stephanus* V. Rom. Obiit 22. Jan. 817. 99

817. S. *Paschalis* I. Rom. Ob. 11. Maii 824. 100

824. *Eugenius* II. Rom. Ob. 27. Aug. 827. 101
Schisma XI. *Zinzinius* Antipapa.

827. *Valentinus* Rom. Ob. die 40. ab ele- 102
ctione.

828.

103 828. *Gregorius* IV. Rom. Ob. 11 Jan. 844
104 844. *Sergius* II. Rom. Ob. 27 Jan. 847
105 847. *S. Leo* IV. Rom. Ob. 17 Jul. 855
106 855. *Benedictus* III. Rom. Ob. 10. Mart. 858
Schisma XII. *Anastasius* Antipapa.
107 858. *Nicolaus* I. Rom. Ob. 12 Nov. 867
108 867. *Adrianus* II. Rom. Ob. 25 Novemb. 872
Anno 869 habitum est Concilium Œcumenicum VIII. Constantinopol. IV. contra *Photium* Schismaticum Patriarcham C. P.
109 872. *Joannes* VIII. Rom. Ob. 15. Dec. 882
110 882. *Martinus* II. seu potius *Marinus*, patria Gallesinus. Ob. 23. Februar. 884
111 885. *Adrianus* III. Rom. Ob. 8. Jul. 885
112 885. *Stephanus* VI. Rom. Ob. 7 Aug. 891
Schisma XIII. *Anastasius* Antipapa.
113 891. *Formosus*, Episc. Portuen. Ob. 4. Apr. 896 Schisma XIV. *Sergius* Antipapa.
114 896. *Bonifacius* VI. Hetruscus. Sede pulsus quintodecimo ab invasione die. A quibusdam ceu legitimus Pontifex non computatur.
115 896. *Stephanus* VII. Rom. post tres menses Pontificatus in carcere extinctus.
116 897. *Romanus*, Gallesin. Ob. 8 Febr. 898
117 898. *Theodorus* II. Rom. Ob. vicesimo die P.
118 898. *Joannes* IX. Rom. Ob. 26 Mart. 900

Sæculum X.

119 900. *Benedictus* IV. Rom. Obiit 20 Octob. 904
120 904. *Leo* V. Ardeat. Ob. quadragesimo die P. Schisma XV. contra *Leonem* conflavit *Christophorus* Rom. qui post illius obitum Sedem invasit ac retinuit per 7 menses, inde abrenunciare coactus.
121 905. *Sergius* III. Rom. Ob. An. 912
122 913. *Anastasius* III. Rom. Ob. 914
123 914. *Lando*, Sabinus. Ob. 915
124 915. *Joannes* X. Rom. Ob. 928
125 928. *Leo* VI. Rom. Ob. 929
126 929. *Stephanus* VIII. Rom. Ob. 931
127 931. *Joannes* XI. Rom. Ob. 936
128 936. *Leo* VII. Rom. Ob. 939
129 939. *Stephanus* IX. Rom. Ob. 943
130 943. *Martinus* III. Rom. Ob. 946
131 946. *Agapetus* II. Rom. Ob. 956
132 965. *Joannes* XII. Rom. Ob. 963
Schisma XVI. *Leo* Antipapa.
133 694. *Benedictus* V. Rom. ejectus paucis diebus ab electione.
134 964. *Leo* VIII. Rom. Ob. April. 965 post cujus obitum revocatus est *Benedictus* V. qui tamen e vivis excessit mense Julio 965

965. *Joannes* XIII. Rom. Ob. Sept. 972. 135
972. *Benedictus* VI. Rom. Ob. 974 136
Schisma XVII. *Bonifacius* Antipapa.
974. *Donus* II. Rom. Ob. 975 137
975. *Benedictus* VII. Rom. Ob. 984 138
984. *Joannes* XIV. Roman. aut Papien. Ob. 985 139
Schisma XVIII. *Joannes*, a quibusdam dictus XV.
986. *Joannes* XVI. Rom. Ob. 996 140
996. *Gregorius* V. Saxo. Ob. 999 141
Schisma XIX. *Joannes* Episcopus Placentinus Antipapa.
999. *Silvester* II. Gallus. Obiit 12 Maii 1004. 142

Sæculum XI.

1003. *Joannes* XVII. Rom. Ob. 31 Octob. 1003. 143
1004. *Joannes* XVIII. Roman. Ob. 18 Jul. 1009 144
1009. *Sergius* IV. Rom. Ob. 13 Jul. 1012 145
1012. *Benedictus* VIII. Tuscul. Ob. 10 Jul. 1024 146
Schisma XX. *Gregorius* Antipapa.
1024. *Joannes* XIX. Tuscul. Antecessoris germanus Frater. Obiit 6 Novemb. 1033 147
1033. *Benedictus* IX. Tuscul. puer decennis, e Sede deturbatus a Romanis Ann. 1044. 148
Schisma XXI. *Silvester* III. & *Joannes* Antipapæ.
1045. *Gregorius* VI. Rom. Pontificatum dimisit 17 Decemb. 1046 149
1046. *Clemens* II. Saxo. Ob. 9 Octob. 1047 150
Benedictus IX. qui supra, revocatus. Obiit 17 Julii 1048
1048. *Damasus* II. Bavarus. Ob. die 22 P.
1049. S. *Leo* IX. German. Ob. 19 Aprilis 1054 152
1055. *Victor* II. Bavarus. Obiit 28 Julii 1057 153
1057. *Stephanus* X. Lotharingus. Obiit 29 Mart. 1058 154
Schisma XXII. *Benedictus* Antipapa.
1058. *Nicolaus* II. Burgundus. Ob. 24 Jun. 1061 155
1061. *Alexander* II. Mediolanen. Obiit 20 Apr. 1073 156
Schisma XXIII. *Cadalous* dictus *Honorius* II. Antipapa.
1073. S. *Gregorius* VII. Soanen. Obiit 25 Maii 1085 157
Schisma XXIV. *Guibertus* Parmen. dictus *Clemens* III. Antipapa.

158 1086. *Victor* III. Benevent. Ob. 15. Sept. 1087

159 1088. *Urbanus* II. Gallus. Obiit 29 Julii 1099

Seculum XII.

160 1099. *Paschalis* II. Hetruscus. Ob. 18 Jan. 1118

Schismatis continuatio; *Albertus*, & *Theodorus* Antipapæ.

161 1118. *Gelasius* II. Cajetan. Obiit 29 Jan. 1119

Schisma XXV. *Mauritius* Burdinus Antipapa.

162 1119. *Calistus* II. Burgundus. Ob. 12 Dec. 1124

Anno 1122 habitum est Concilium Œcumenicum IX. Lateranense I.

163 1124. *Honorius* II. Forocornel. Ob. 14 Febr. 1130

Schisma XXVI. *Clemens* IV. Antipapa.

164 1130. *Innocentius* II. Roman. Ob. 24 Sept. 1143

Schisma XXVII. *Petrus* Leonis dictus *Anacletus* II. Antipapa.

Anno 1139. habitum est Concilium Œcumenicum X. Lateranense II.

165 1143. *Cælestinus* II. Hetruscus. Ob. 9 Mart. 1144

166 1144. *Lucius* II. Bononien. Obiit 25 Febr. 1145

167 1145. *Eugenius* III. Pisanus. Obiit 6 Julii 1153

168 1153. *Anastasius* IV. Rom. Ob. Decembri 1154

169 1154. *Adrianus* IV. Anglus. Ob. 1 Sept. 1159

170 1159. *Alexander* III. Senen. Obiit 21 Aug. 1181

Schisma XXVIII. *Victor*, *Paschalis*, *Calistus*, *Innocentius* successive Antipapæ contra *Alexandrum*.

Anno 1178. habitum est Concilium Œcumenicum XI. Lateranense III. contra Waldenses, Albigenses &c.

171 1181. *Lucius* III. Lucen. Ob. 25 Novemb. 1185

172 1185. *Urbanus* III. Mediol. Ob. 18 Octob. 1187

173 1187. *Gregorius* VIII. Benev. Ob. 15 Dec. 1187

174 1187. *Clemens* III. Roman. Ob. 25 Mart. 1191

175 1191. *Cælestinus* III. Roman. Ob. 7 Jan. 1198

1198. *Innocentius* III. ex Comitibus Anagnin. 176
An. 1215. habuit magnum Concilium Lateranense IV. Œcumenicum XII. contra Albigenses &c. Obiit Doctissimus Pontifex 20 Julii 1216

Seculum XIII.

1216. *Honorius* III. Rom. Obiit 18 Mart. 177
1227

1227. *Gregorius* IX. Anagnin. Ob. 22 Aug. 178
1241

1241. *Cælestinus* IV. Mediolan. Ob. die 17 179
Post. Sedes vacat annum unum, menses octo, dies quindecim.

1243. *Innocentius* IV. Genuen. Ob. 13 Decemb. 1254 Anno 1245 habitum est Concilium Œcumenicum XIII. Lugdunense I. 180

1254. *Alexander* IV. Anagnin. Ob. 25 Maii 181
1261

1261. *Urbanus* IV. Gallus. Ob. 2 Octob. 182
1264

1265. *Clemens* IV. Gallus. Ob. 29 Novemb. 183
1268 Sedes vacat ann. 2. menses 9 dies 2

1271. *Gregorius* X. Placentin. Ob. 11 Jan. 184
1276

Anno 1274 habitum est Concilium Œcumenicum XIV. Lugdunense II. pro reunione Græcorum &c.

1276. *Innocentius* V. Burgund. Ob. mens. 5. 185
Pont.

1276. *Adrianus* V. Genuen. Ob. 40 die Pon- 186
tificatus.

1276. *Joannes* XX. dict. XXI. Lusitan. Ob. 187
16. Maii 1277

Sedes vacat menses 6 dies 8

1277. *Nicolaus* III. Rom. Ob. 22 Augusti 188
1280

Sedes vacat menses sex.

1281. *Martinus* IV. Gallus. Ob. 29 Mart. 189
1285

1285. *Honorius* IV. Roman. Ob. 3 Aprilis 190
1287

Sedes vacat menses 10 dies 18

1288. *Nicolaus* IV. Asculan. Ob. 4 Aprilis 191
1292

Sedes vacat an. 2. mens. 3 dies 2

1294. S. *Cælestinus* V. Aprut. Cessit Ponti- 192
ficatui die 13 Decembris ejusd. anni.

1294. *Bonifacius* VIII. Ananien. Ob. 11 193
Octobr. 1303

Se-

Saeculum XIV.

194 1303. B. *Benedictus* XI. Tarvisinus. Obiit 7 Jul. 1303 Sedes vacat ultra annum.

195 1305. *Clemens* V. Gallus. Sedem transtulit Avenionem; An. 1311 celebravit Concilium Œcumenicum XV. Viennæ, in causa Templariorum &c. Ob. 20 Apr. 1314

Sedes vacat An. 2 mens. 3. d. 17

196 1316. *Joannes* XXI. d. XXII. Gallus. Ob. 5 Dec. 1334

Schisma XXIX. Petrus de Corbaria Antipapa.

197 1334. *Benedictus* XII. Gallus. Ob. 25 Apr. 1342

198 1342. *Clemens* VI. Gallus. Ob. 1 Decemb. 1352

199 1352. *Innocentius* VI. Gallus. Ob. 11 Sept. 1362

200 1372. *Urbanus* V. Gallus. Ob. 19 Decemb. 1370

201 1370. *Gregorius* XI. Gallus. Sedem Romæ restituit 17 Januar. 1377 Ob. 28 Mart. 1378

202 1378. *Urbanus* VI. Neapolitanus. Ob. 15 Octob. 1389

Schisma XXX. omnium teterrimum quod ad annum usque 1429 fœdissime dilaceravit Ecclesiam. Siquidem contra Urbanum VI. quarto ab ejus electione mense recedentes ab ipso Cardinales crearunt Pontificem *Robertum* Gebennensem, qui sedem fixit Avenione, & assumpto *Clementis* VII. nomine vitam protraxit ad An. usque 1394 Ipsi suffectus est die 28 Septemb. ejusdem anni *Petrus* de Luna Hispanus, qui sub nomine *Benedicti* XIII. etsi depositus in Conciliis Pisano, & Constantiensi umbratilem dignitatem ad obitum usque retinuit; Ob. autem die 23 Maii 1423 Post ipsum denique *Clemens* VIII. Pseudo-Pontifex electus, cessione schisma extinxit An. 1429

203 1389. *Bonifacius* IX. Neapolit. creatus 2 Nov. Ob. 1 Octob. 1404

Saeculum XV.

204 1404. *Innocentius* VII. Sulmonen. el. 17 Octob. Obiit 6. Nov. 1406

205 1406. *Gregorius* XII. Venetus, el. 30 Nov. depositus in Concilio Pisano 5 Jun. 1409 Cessit in Concilio Constantiensi 4 Jul. 1417 Ob. 18 Octob. ejusd. Anni.

206 1409. *Alexander* V. Cretensis, deposito *Gregorio* XII. electus est die 29 Jun. Ob. 3 Maii 1410

1410. *Joannes* XXII. dict. XXIII. Neapolit. Pontificatu abdicatus est; ipso tandem consentiente, in Concilio Constantiensi Ann. 1415 Ob. 22 Dec. 1419 207

1417. *Martinus* V. Roman. electus in Concilio Constantiensi die 11 Novembr. Ob. 20 Febr. 1431 208

1431. *Eugenius* IV. Venetus, el. 3 Mart. An. 1439 celebravit Concilium Œcumenicum XVI. Ferrariæ quidem biennio antea inceptum, sed Florentiæ ipso Præside absolutum, ubi de unione Græcorum, Armenorum &c. actum est. Eodem simul tempore Basileæ acephalum Concilium contra ipsum legitimum Pontificem stetit, & schisma conflavit in creatione *Amadei* Sabaudi, qui nomen assumpsit *Felicis* V. Ob. Eugenius die 23 Febr. 1447 209

1447. *Nicolaus* V. Sarzanen. el. 6 Mart. Gavisus est Ecclesiæ redditam pacem in voluntaria Antipapæ *Felicis* cessione An. 1449 Ob. *Nicolaus* 24 Mart. 1455 210

1455. *Calistus* III. Hispan. el. 8 April. Ob. 6 Aug. 1458 211

1458. *Pius* II. Senensis, el. 19 Aug. Ob. 16 Aug. 1464 212

1464. *Paulus* II. Venetus, el. 31 Aug. Ob. 28 Jul. 1471 213

1471. *Sixtus* IV. Savonen. el. 9 Aug. Ob. 12 Aug. 1484 214

1484. *Innocentius* VIII. Genuen. el. 24 Aug. Ob. 25 Jul. 1492 215

1492. *Alexander* VI. Hispanus, el. 11 Aug. Ob. 18 Aug. 1503 216

Saeculum XVI.

1503. *Pius* III. Senen. el. 23 Sept. Obiit 18 Octob. ejusd. Anni 26 die Pont. 217

1503. *Julius* II. Savonen. el. 1 Nov. Ob. 21 Febr. 1513 218

An. 1512 incipit Concilium Œcumenicum XVII. Lateranense V. quod Anno tantum 1517 absolvit Successor, nempe.

1413. *Leo* X. Florent. el. 15 Mart. Ob. 1 Dec. 1521 219

1522. *Adrianus* VI. Belga, el. 9 Jan. Ob. 24 Sept. 1523 220

1523. *Clemens* VII. Florentin. el. 19 Nov. Ob. 25 Sept. 1534 221

1534. *Paulus* III. Roman. el. 3 Octobr. Ob. 10 Nov. 1549 222

1550. *Julius* III. Aretin. el. 8 Febr. Ob. 23 Mart. 1555 223

224 1555. *Marcellus* II. Politianus, el. 9 April. Ob. die 22 Pontificatus sui, nempe 30 Apr. ejusd. Anni.

225 1555. *Paulus* IV. Neapol. el. 23 Maii Ob. 18 Aug. 1559

226 1559. *Pius* IV. Mediolan. el. 26 Decemb. Ob. 9 Decemb. 1565

Concilium Œcumenicum XVIII. convocatum jam ab An. usque 1542 a Paulo III. Mantuæ, dein Vincentiæ, ac incœptum Tridenti An. 1545 Bononiam An. 1547 translatum, tandem Tridenti revocatum, finem habuit An. 1563 sub *Pio* IV.

227 1566. S. *Pius* V. Alexandr. el. 7 Jan. Ob. 1 Maii 1572

228 1572. *Gregorius* XIII. Bononien. el. 13 Maii Ob. 10 Apr. 1585

229 1585. *Sixtus* V. e Montealto, el. 24 Apr. Ob. 27 Aug. 1590

230 1590. *Urbanus* VII. Roman. el. 15 Sept. Ob. 14 sui Pontificatus die.

231 1590. *Gregorius* XIV. Mediolan. el. 5 Dec. Ob. 15 Octob. 1591

232 1591. *Innocentius* IX. Bononien. el. 30 Octobr. Obiit 31 Decembris ejusdem Anni, Pontific. m. 2

233 1592. *Clemens* VIII. Florent. el. 30 Jan. Ob. 5 Mart. 1605

Sæculum XVII.

234 1605. *Leo* XI. Florent. el. 1 Apr. Obiit 26 Pontificatus die, nempe 27 ejusdem m. & Anni.

235 1605. *Paulus* V. Senen. el. 16 Maii. Ob. 28 Jan. 1621

236 1621. *Gregorius* XV. Bonon. el. 9 Februar. Ob. 8 Jul. 1623

237 1623. *Urbanus* VIII. Florent. el. 6 August. Ob. 29 Jul. 1644

238 1644. *Innocentius* X. Roman. el. 14 Sept. Ob. 7. Jan. 1655

239 1655. *Alexander* VII. Senen. el. 7 April. Ob. 22. Maii 1667

240 1667. *Clemens* IX. Pistorien. el. 20 Jun. Ob. 9 Dec. 1669

241 1670. *Clemens* X. Roman. el. 29 Apr. Ob. 22 Jul. 1676

242 1676. *Innocentius* XI. Novocomen. el. 21 Sept. Ob. 12 Aug. 1689

243 1689. *Alexander* VIII. Venetus, el. 6 Oct. Ob. 1. Febr. 1691

244 1691. *Innocentius* XII. Neap. el. 12 Jul. Ob. 27 Sept. 1700

Sæculum XVIII.

1700. *Clemens* XI. Urbinas, el. 23 Nov. Ob. 19. Mart. 1721 245

1721. *Innocentius* XIII. Roman. el. 8. Maii Ob. 7 Mart. 1724 246

1724. *Benedictus* XIII. Rom. el. 29 Maii Ob. 21 Febr. 1730 247

1730. *Clemens* XII. Florent. el. 12 Jul. Ob. 6 Febr. 1740 248

1740. *Benedictus* XIV. Bononien. el. 17. Aug. Ob. 3 Maii 1758 249

1758. *Clemens* XIII. Venetus, el. 6 Jul. Ob. 2 Febr. 1769 250

1769. *Clemens* XIV. Arimin. el. 19 Maii. Ob. 22 Septemb. 1774 251

1775. *Pius* VI. Cæsenas el. 15 Febr. quem Ecclesiæ diu sospitem servet Deus. 252

ROMANUS PONTIFEX.

Novus Articulus ex aliena manu.

I. Romanus Pontifex Petro in Ecclesiæ regimine succedit. Qui enim mortuo Petro, ejus loco electus est, atque in illius Sede positus ad regendam Christi Ecclesiam, Petro succedit in Ecclesiæ Regimine. Romani vero Pontifices ii sunt, qui martyrio sub Nerone coronato Sancto Petro, electi ac positi fuere in ejusdem Petri sede ad pascendas Christi oves, Scio, Calvinum, Franciscum Turretinum, ac nonnullos alios Calvinianos, & Lutheranos, eo impudentiæ devenisse, ut negaverint fuisse Petrum Romæ, ac sub Nerone ibidem passum, At quis non videat, id hæreticorum, cerebro fuisse confictum, ut miserrimo hoc effugio, invictissima illa argumenta declinarent, quæ Romani Pontificis in Ecclesia Christi Primatum demonstrant? Cum enim Romana Petri sedes, martyrium, quod ibidem Petrum subiisse asserimus, & quæ hinc sequuntur, res facti sint; sola constanti atque perpetua Populi Romani traditione publicis monumentis antiquissimis comprobata, extra omnem controversiam ponitur. Nam Romani semper asseruere, fuisse Petrum eorumdem Pastorem, ac Nerone imperante in carceribus primum inclusum, cruci deinde affixum fuisse; & demonstravere semper, ac etiam nunc ostendunt locum carceris, supplicii locum, sepulcrum, sacras eidem Petro in Dei ho-

honorem dicatas ædes, ſacrique Corporis reliquias, ac alia monumenta. Accedunt etiam Cathalogi omnes Romanorum Pontificum a primis quoque ſæculis deſcripti; omnes enim a Petro initium ſumunt. Cum hujuſmodi Catalogis conſentiunt ſeries Romanorum Pontificum, quas exhibuere Tertullianus *lib. de Præſcriptionibus Heret. cap.* 33. Cyprianus *Epiſt.* 55. ad Cornelium Romanum Pontificem, & S. Hieronymus *Epiſt.* 57. quæ eſt ad Damaſum, atque Auguſtinus *Epiſt.* 263. Omnes quoque antiqui Eccleſiaſticæ hiſtoriæ Scriptores idem teſtantur. Videatur Hegeſippus *lib. de Excidio Urbis Hieroſolymitanæ cap.* 1. & Euſebius *lib.* 2. *Hiſt. Eccleſ. cap.* 24. ubi refert etiam teſtimonia Dionyſii Epiſcopi Corinthiorum, & Caji, qui circa initium tertii ſæculi contra Montaniſtas ſcripſit. Quibus ſi addantur aliorum Patrum teſtimonia, ac univerſi orbis Chriſtiani fides, quæ ſemper Romanam Petri Cathedram venerata eſt, facile patet, Calvinum ejuſque Sectatores nonniſi per ſummam impudentiam dubitaſſe de Romana Sancti Petri Cathedra.

II. Itaque Romanus Pontifex ſedem tenet a Petro per mortem relictam, ac Petro ſuccedit in Eccleſiæ regimine: idcirco enim electus poſt Petri mortem ſucceſſor fuit, ut loco Petri oves Chriſti paſceret, Eccleſiamque gubernaret. Habet ergo conceſſam Petro a Chriſto Domino, pro regenda Eccleſia, poteſtatem, auctoritatem, & juriſdictionem. Eccleſia enim Chriſti perpetuo duratura eſt, ſecundum factas à Deo promiſſiones, ac manſerunt poſt Petri mortem, & ſuperſunt adhuc oves Chriſti. Collata ergo a Chriſto Petro poteſtas paſcendi oves Chriſti, regendique Eccleſiam, in Petri perſona etiam ipſius Succeſſoribus conceſſa fuit: Ergo ſicut Petro, ita & ejus Succeſſoribus a Chriſto Domino tributa poteſtas, & auctoritas fuit. Id adeò perſpicuum eſt, ut Eccleſiæ naturam conſideranti facile pateat. Si enim ſemper futuræ ſunt Chriſti oves, futuri ſemper ſunt in Eccleſia Paſtores, in quibus poteſtas inſit, primis a Chriſto inſtitutis Paſtoribus communicata, cum hæc non minus illis, ac iſtis neceſſaria ſit: Is ergo, qui Petro in regenda Eccleſia ſucceſſit, collatam a Chriſto Petro poteſtatem habuit. Quod quidem ex eo quoque luculenter patet, quia hujuſmodi auctoritatem, & poteſtatem ſemper Eccleſia univerſa in Petri Succeſſoribus venerata eſt, ac ſemper exercuere Romani Pontifices veluti a Chriſto ipſis collatam. Etenim Sancti Eccleſiæ Patres Sedem Romanam Petri Cathedram vocarunt. Ita S. Cyprianus *Epiſt.* 52. & 55. Ita Optatus Milevitanus *lib.* 2. contra Parmenianum; ita Hieron. *Epiſt.* quæ eſt ad Damaſum; ita denique S. Petrus Chryſologus *Epiſt.* ad Euthichetem relatam in prima parte ad Conc. Chalcedon. *n.* 13. ubi hortatur hæreticum hominem, ut Romano Pontifici pareat per hæc verba: *Quia D. Petrus in ejus ſede & vivit, & præſidet, & præſtat quærentibus fidei veritatem.* Hinc Philippus Diaconus Romani Pontificis in Epheſina Synodo Legatus, actione 3. dicit: *Nulli dubium eſt, quod S. Petrus a Domino Claves regni acceperit, qui ad hoc uſque tempus, ſemper in ſuis Succeſſoribus vivit, & judicium exercet*; Et PP. Conc. Chalcedonen. lecta S. Leonis Romani Pontificis Epiſtola unanimi conſenſu exclamarunt: *Petrus per Leonem locutus eſt.* Vide ex his, Lector, quæ fuerit Orientalium fides ann. 431. dum coacta Epheſina Synodus fuit, & an. 451. dum celebrata fuit Synodus Chalcedonenſis, de Romano Pontifice ſententia? Dubitari ne poteſt, quin Epiſcopi illi, qui vivere in Romano Pontifice Petrum, ac Petrum per iſtum loqui, aſſeruerunt, jura Petri in Romano Pontifice agnoverint? Qua vero perſuaſione ducti ea palam prædicarunt, quæ antea diximus, niſi ex fide, quam quilibet Orientalis Epiſcopus a ſuis majoribus accepiſſet, & qua certiſſime crederent, Romanum Pontificem Petri prærogativas, auctoritatem, juriſdictionemque ex Chriſti inſtitutione recipere? Vide ergo num ſtare poſſit illa Novatorum hypotheſis, quæ aſſerit, collatam utique Petro fuiſſe a Chriſto poteſtatem; ſed hanc in Petri Succeſſore neutiquam tranſmitti? Qua ratione hoc poterit cum antiquorum Patrum fide conciliari? Ecquis credat, voluiſſe Chriſtum neceſſariam ad Eccleſiam regendam poteſtatem ſoli Petro, non vero ejus ſucceſſoribus tribuere? Numquid poſt Petrum ſine Rectore eſſe voluit Fideles ſuos, ſine Paſtore oves?

III. Sed finge poteſtatem finire in Petro debuiſſe. Quis credat, Chriſtianos, ac Epiſcopos totius orbis paſſos fuiſſe Romanos Epiſcopos exercere in ſe auctoritatem, poteſtatem, & juriſdictionem illam, nemine penitus reluctante? Neque enim veriſimile eſt, Epiſcopos, Chriſtianos Principes, ac fideles omnes, iis tantum exceptis, qui & communione Eccleſiæ dejecti eſſent, & quos vel ipſi Novatores pro hæreticis habent, paſſos fuiſſe Romanos Pontifices in univerſam Eccleſiam poteſtatem, & juriſdictionem exercere, niſi divina ab Apoſtolis derivata traditione inſtructi agnoviſſent Romanum Pontificem Succeſſorem eſſe Petri in Primatu, ac regimine totius Eccleſiæ? At res explorata eſt

qua sese manifestavit Christus omnibus Apostolis, apparitione, *dicit Jesus Simoni Petro: Simon Joannis diligis me plus his? Dicit ei: etiam Domine, tu scis quia amo te: Dicit ei; pasce agnos meos. Dicit ei iterum. Simon Joannis, diligis me? Ait illi: etiam Domine, tu scis, quia amo te. Dicit ei: pasce agnos meos. Dicit ei tertio. Amas me? Et dicit ei; Domine tu omnia nosti; tu scis, quia amo te. Dicit ei: Pasce oves meas.* Liquet ergo. Christum ovium, agnorumque suorum curam Petro commisisse, omnium ergo Pastorem ipsum constituit; Nam agnorum nomine fideles omnes veniunt, quibus nec gignendi filios in Ecclesia jus est, nec munus nutriendi, alendi scilicet Christi Doctrina fideles subditos; nomine vero ovium veniunt Episcopi, Prælatique omnes, qui baptizando gignunt Ecclesiæ filios, ordinando inferiores ministros constituunt, ac docendo filios cœlesti Doctrina nutriunt. Id sane allegoria innuit, atque hoc sensu exposita legitur ab antiquis Ecclesiæ Patribus. Si Pastorem Christus constituit Petrum universæ Ecclesiæ, necesse est, ut summam eidem potestatem indiderit. Hæc enim regendæ fidelium societati necessaria est, ac necessaria itidem est assistentia, ne in instruendis fidelibus erret; alioquin missus a Deo esset sine necessaria auctoritate Pastor Ecclesiæ, & fideles audire veluti Dei ministrum deberent illum, a quo induci in errorem possent. Quæ sane res dedeceret omnino Divinam providentiam. Accedit etiam quod in Scripturis pascere idem ac regere significat, ut patet ex *Psal. 79. v. 10. ex Psal. 77. v. 70. Jeremiæ 3. v. 15. & 2. Reg. c. 5. v. 2.* Petro ergo munus gubernandi ac regendi universam Ecclesiam inditum fuit; quotquot enim fideles sunt, Apostoli, Evangelistæ, Doctores, Principes, Reges, Oves, vel Agni Christi sunt, ut est manifestum; collata ergo ipsi suprema in omnes potestas. Ajunt vero pascendi Christi oves curam omnibus Apostolis commissam fuisse; omnibus enim dictum a Christo fuit; *Prædicate Evangelium omni creaturæ &c. & accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Non nego hæc dicta fuisse omnibus Apostolis, ac hos habuisse jure apostolatus amplissimam potestatem; sed Petrum fuisse Ecclesiæ caput, ac Supremum Rectorem, contendo. Cur enim singulariter uni Petro cura Ovium, Agnorumque committitur? Cur sub pastoris allegoria eidem pascendi omnes, regendique universam Ecclesiam munus inditum fuit? Cur uni Petro Christus promisit clavium, ligandi solvendique potestatem, nisi ad indicandum regendam ab ipso ejusque successoribus fuisse universam Ecclesiam? Qua demum ratione se fundaturum dixit supra Petrum Ecclesiam, nisi quod hic caput ipsius visibile, ac visibilis rector futurus erat? Adsunt quoque aliæ Petri prærogativæ in Scripturis indicatæ, quæ ipsius primatum demonstrant, quas designant, & explicant Theologi fere omnes.

VIII. His addi tamen possent, omnia, quæ de Romani Pontificis Petri successoris jurisdictione diximus circa initium articuli ex Patribus, & Conciliis, tum etiam, quod alia afferri non possit causa, cur Petrus Sedem Antiochenam primum per seipsum fundaverit, ac relicto deinceps ibidem alio Episcopo, sedem suam Romam transtulerit, & Alexandrinam fundaverit per Marcum, & cur Alexandrina, & Antiochena Ecclesiæ semper validissimam jurisdictionem habuerint, nisi quod Petrus fuerit a Christo Supremus Ecclesiæ suæ Pastor constitutus. Non alia etiam afferri posse causa videtur, nisi quia ex tribus his conspicuis Urbibus facile esset per universam Ecclesiam jurisdictionem exercere, nec aliunde reperiri antiqua prærogativa potest Antiochenæ, & Alexandrinæ Ecclesiæ, nisi quod ab Apostolorum Principe ac Supremo Ecclesiæ Pastore fundatæ fuerint. Quid ad hæc omnia Calvini, Lutherique Sectatores? Numquid invisibilem Christi Ecclesiam prædicabunt, ac a solo invisibili capite Christo Jesu regulatam? At si Deus, ut humano generi consuleret, misit Filium suum hominem factum, qui visibilibus characteribus Christianam religionem hominibus ostenderet: Si Christus Dominus, sicut missus ipse a Patre fuit, ita Apostolos misit, qui per visibiles, & omnino conspicuas notas missionem suam, ac religionem quam prædicarent, demonstrarunt; Si Petrus ac Apostoli reliqui per manuum impositionem ac sensibiles alios ritus potestatem a Christo concessam dedere hominibus, qui succedere ipsis in Ecclesiæ regimine debuissent; Si semper ac ubique locorum visibilis illa in Ecclesia forma fuit, per quam Episcopi auctoritate a Christo derivata, concreditum sibi gregem gubernarent, & secundum quam omnes Petri successori uniti, ac subjecti essent veluti Christi Vicario; Quis est, qui non videat, visibilem Ecclesiam Christi esse, ac ea regiminis forma donatam, ut inferiores ministros Episcopis subjectos habeat, ac Episcopos omnes uni Petri successori subditos? Ita enim eam Christus expressit dum illam domui, in qua residet Pater familias, Ovili, in quo unus supremus est Pastor, Navi, in qua unus inest Gubernator, ac aliis rebus comparavit, quæ unum habere Ecclesiam supremum, visibilem Rectorem

re-

repræsentarent, cui omnes adhibere fidem, ac parere teneantur. Videantur etiam ea, quæ in Artic. de Ecclesia disputavimus.

IX. A Calvinianis & Lutheranis gradum facimus ad Photianos, & ad Edmundum Richerium facultatis Parisiensis Doctorem & Syndicum, illi enim asserere visi sunt Romanum Pontificem favore Imperatorum, quod in Regia Urbe sedem habuisset, acquisivisse Primatum; Richerius vero in libello de Ecclesiastica & politica potestate an. 1611. in lucem edito, contendit, claves, seu jurisdictionis potestatem uni & soli Ecclesiæ, cœtui scilicet credentium immediate a Christo datam fuisse, Petro vero, & Apostolis, ac eorum successoribus Episcopis *mediate*, hoc est per Ecclesiam, concessam esse, opinatur: Hinc Romanum Pontificem, ac Episcopos omnes ita Ecclesiæ ministros statuit, ut potestas, & jurisdictio pœnes Ecclesiam sit, ministerium vero, seu Jurisdictionis exercitium pœnes illos, qui sunt veluti instrumenta, per quæ suam Ecclesia potestatem exercet. Damnatum illico fuit Richerianum Systema in Gallia, & ab Apostolica Sede, atque auctor palinodiam cecinit. Quæ supra sunt a nobis exposita, aperte Photianos, & Richerium confutant: Nam Romanus Pontifex Primatum exercuit in Ecclesia etiam ante quam Imperatores Romanos Pontif. favoribus prosequerentur, ab ipso quoque persecutionis tempore, ut de Victore, Stephano. aliisque primorum etiam Sæculorum Pontificibus liquet; atque hujusmodi Primatum tribuere Patres, & Concilia Romano Pontifici, ac vindicavere semper sibi Petri successores, ut supra probavimus; non quia in Urbe regia essent, sed quod Petri Sedem occuparent, & Jus in se Petro a Christo collatum suscepissent. Nec video, qua fronte potuerit Richerius asserere, non Petro immediate, sed Ecclesiæ, ac per Ecclesiam Petro collatam potestatem, & jurisdictionem fuisse. Nam Christus Dominus Petro dixit: *Tibi dabo claves, &c. Quodcumque ligaveris &c. Pasce oves, Pasce agnos meos &c.* Et Ecclesia semper professa est, divino a Christo constituto jure Petri potestatem in ipsius successores descendere, ac Deum esse, qui designato per electionem Petri successore, eidem promissam per Christum potestatem confert. Id sane innuunt Patrum & Conciliorum, quæ quinto Ecclesiæ sæculo fuere celebrata, verba supra a nobis relata. Hinc Concilium Florentinum antiqua Concilia universæ Ecclesiæ secutum, ita rem definivit: *Definimus, Sanctam Apostolicam Sedem, & Romanum Pontificem in Universum Orbem tenere primatum, & ipsum Romanum Pontificem successorem esse B. Petri Principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum caput & Doctorem existere; & ipsi in B. B. Petro pascendi, regendi, & gubernandi universam Ecclesiam a Domino Nostro Jesu Christo plenam potestatem traditam esse, quemadmodum etiam in gestis Œcumenicorum Conciliorum, & in Sacris Canonibus continetur.*

X. Hactenus contra Hæreticos, ac damnatas ab Ecclesia sententias disputavimus. Agendum nunc est cum Gallis Theologis, quorum opinio nullo Ecclesiæ judicio damnata est, ac salva fidei unitate defenditur. Clerus Gallicanus in Conventu Parisiis habito an. 1681. *Rom. Pontifex*, inquit, *caput est Ecclesiæ, centrum unitatis: obtinet ille in nos primatum auctoritatis, & jurisdictionis sibi a Christo Jesu in persona S. Petri collatum: qui ab hac unitate dissentiret Schismaticus, immo & hæreticus esset.* Et in declaratione facta an. 1682. ita idem Clerus loquitur: *In fidei quæstionibus præcipuæ Romani Pontificis partes sunt, ejusque decreta ad omnes, & singulas Ecclesias pertinent.* At in hac Declaratione, quatuor posuere propositiones, quæ certis limitibus Pontificiam auctoritatem circumscribunt; Ajunt enim 1. Non esse Rom. Pontif. supra Generale Concilium: 2. Decreta ipsius ad fidem pertinentia infallibilia non esse, dum nullus accedat Ecclesiæ consensus: 3. Auctoritatem, & jurisdictionem ipsius obligare omnes omnino, dum Canonicas leges servari jubeat, sed novas leges condendo, non adstringere omnes, nisi Ecclesiæ consensus accedat: 4. Neque directam, neque indirectam potestatem habere in bona temporalia ac temporales Principum Subditos. Hujusmodi propositiones damnatæ ab Ecclesia non sunt, immo veluti fideles Romanæ Ecclesiæ filii illarum Assertores habentur, qui sese paratos exhibent ad obtemperandum Romano Pontifici, atque veluti supremum a Christo Rectorem constitutum eum venerantur. Alphonsus vero Turretinus pyrrhonismi insimulat Catholicam Ecclesiam ob hujusmodi Gallos inter aliosque Theologos dissidium, circa subjectum infallibilitatis Ecclesiæ. At ubinam pyrronismus est? Utrique conveniunt, hanc prærogativam Ecclesiæ concessam esse; Galli fatentur decreta Romani Pontificis ad fidem pertinentia, ad universam Ecclesiam pertinere, maximam venerationem mereri, ac revocari in dubium non posse sine temeritate, tum ob maximam, quam sibi vindicat Apostolica Sedes auctoritatem, tum etiam quia cum nunquam hæc erraverit, veluti peculiari assistentia prædita, nobis

his exhibetur: constat certique, incumbam fidem facere definitionem Romani Pontificis dum a cunctis Ecclesiæ consensus accedat et Gallorum confessione. Constat ergo de ipsa mente Ecclesiæ judice. Nec comparatio a te Concilio Pontifici superiore, hanc difficultatem ingerit, cum Galli quoque consentiant, convocandi Concilia generalia, ac in iis præsidendi jus penes esse Romanum Pontificem, qui visibilis Ecclesiæ caput ac supremus Rector, & Doctor est. Sed de his satis.

XI. Venio nunc ad expendendas quatuor supra indicatas propositiones. Principio vero advertendum est, opinionem, quæ Romanum Pontificem Concilio inferiorem asserit, ortam esse tempore diuturni Schismatis, quod circa finem quartidecimi seculi in Ecclesia Romana fuit; quo quidem tempore, cum plures, iique dubii Romani Pontifices essent, affirmare Theologi cœperunt subjectos illos fuisse generali Concilio, cujus unice judicio Schisma illud auferri posse censebant; ubi vero certo constet de Petri successore, nunquam ab antiquis Theologis, Patribus, atque Conciliis assertum legimus, hunc Concilio subjectum esse; immo constat præfuisse semper saltem per suos legatos Conciliis, atque in Conciliis Ephesino, & Chalcedonensi veluti Christi Vicarium agnitum fuisse, ab universa Ecclesia ibidem congregata jure divino superiorem. Nec diverso modo sentire Patres potuere, dum antiquorum fidem ac traditam a Christo Petro potestatem profiterentur. Petro enim jus in omnes Christi oves, atque in Fideles omnes concessum fuit, ut nos supra ostendimus; ergo in omnes Episcopos. Scriptura vero, atque antiqui Patres nunquam distinguunt inter separatos, & congregatos Pastores; ergo jus illud, quod in omnes extenditur separatim existentes Episcopos, viget etiam dum isti sint in Concilio congregati: ergo ut Episcopi singuli subditi sunt Romano Pontifici, ita eorum concilium. Vide hac de re celebre Eminentissimi Cardinalis Orsi de Romano Pontifice opus, Tomum V. Orig. Ecclesiast. P. Mamachi, & alios Auctores. Deinde jus pascendi, & clavium potestas Petro tradita conjunctam habet auctoritatem condendi leges, quæ fideles obligent, ex hoc enim jure deducimus potestatem in Ecclesia reperiri ferendi leges, ut nos in aliis articulis ostendimus, & nullibi legitur in Scripturis, leges per Romanum Pontificem latas vim obligandi ab aliorum consensu accipere; omnes enim ad Romanum Pontificem comparari, Christi oves dicuntur, ac subditi ipsius revera sunt; quis vero dicat ex subditi confessione pendere vim præcepti a Superiore lati? Vel ab ovium acceptatione vim pendere Pastoris imperii? At inquiunt, etiam aliis Apostolorum Successoribus jus pascendi concessum fuisse. Assentior. At hoc non obstante jure, subditi constituti sunt Christi Vicario, & ad hunc comparati ovium nomine a Christo Domino designantur: ergo sicut Episcopi ferentes leges in sua Diœcesi, non pendent a consensu inferiorum ministrorum, & plebis, ut subditos obligent; ita Romani Pontificis leges expectare non debent Episcoporum consensum, ut obligandi vim in universa Ecclesia habeant. Disputandum quoque esset de indirecta in subditos Principum potestate, de qua plura scripsit ex Ordine mee. Joann. Anton. Bianchi in opere contra *Petrum Giannoni*; sed hanc controversiæ partem omittimus, cum ad rem hanc sufficere videantur, quæ in articulo de Papa ab Auctore exposita sunt. Nec sane video, qua ratione Theologi Christianos Principes ab hac liberare potestate possint. Si enim sunt ipsi Christi oves, ac oves Christi itidem eorumdem subditi; utrique ergo obedire tenentur Romano Pontifici, dum se ut Christi Vicarium gerat; ergo Pontifex ea poterit adhibere *media*, quæ ad contumaciam vincendam, & ad Ecclesiæ perduelles puniendos, Ecclesiæ concessa sunt. Per hæc vero indirectam illam auctoritatem exercere quandoque poterit, de qua disceptatur.

XII. Expendamus modo quæstionem de infallibilitate. In hac sane Galli Theologi majores suos deserunt, nec sibi consentanei videntur. Duas tantum afferam solemnes Gallorum declarationes, quarum prima facta fuit sub Ludovico XI. an. 1461. in qua Senatus Parisiensis ita ore Clarissimi DD. Lofelier loquitur: *Protestatur Curia vestræ Majestati, se nullo modo propter quæcumque inferius dicenda, excellentiæ, sanctitati, dignitati, honori, & auctoritati Sancti Patris Papæ, Sanctæque Sedis Apostolicæ derogare; Sed econtra ei honorem, reverentiam, & obedientiam, quam omnes boni fideles Catholici supremo Ecclesiæ Pastori præstare tenentur. Protestans insuper, si quid dictum factumque a se fuerit, quod correctione egeat, istud totum velle se omnino Ecclesiæ sanctæ, Apostolicæ, & Romanæ determinationi submittere, quæ errare non potest*, juxta Canon. *Recta* 24. *quæst.* 1. Præterea Universitas Parisiensis coram Clemente VII. perorante Petro de Alliaco, magno Regiæ Navarræ Moderatore, tum Cardinale Eminentissimo, circa prærogativam Romani Pontificis, & Apostolicæ Sedis,

dis, mentem ac sententiam declaravit his verbis: *Hæc est fides, Beatissime Pater quam in Catholica Ecclesia didicimus, in qua si minus perite, ac parum caute forte aliquid positum est, emendari petimus a te, qui Petri fidem & Sedem tenes. Non ignoramus enim, sed firmissime tenemus, & nullatenus dubitamus, quod Sancta Sedes Apostolica est illa Cathedra Petri, super quam fundata est Ecclesia..... De qua Sede in persona Petri Apostoli in ea sedentis dictum est:-Petre rogavi pro te, ut non deficiat fides tua.* Hæc est igitur, *ad quam determinatio fidei, & approbatio veritatis Catholicæ, ac hereticæ impietatis detestatio maxime pertinet*. Nunc ita: Qui ait, Romanum Pontificem errare non posse, & ad ipsum spectare verba hæc Christi Domini: *Rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua*, Romanum Pontificem, secluso aliorum Episcoporum consensu, infallibilem decernit in fidei decretis: id vero asseritur in duabus supra expositis declarationibus, quarum altera Senatus Parisiensis, altera Universitatis est. Ex quo colligere possumus, communem fuisse, etiam apud Theologos, & Canonistas Galliæ, sententiam, quæ inerrantiæ privilegium Romano Pontifici adjudicat, antequam solemni illo decreto anno 1682. ad quatuor defendendas Cleri Gallicani propositiones adstringerentur: Quæ quidem res a pluribus nostris Theologis demonstrata fuit. Neque aliter, dempto partium studio, decerni posse videtur. Nam si Romanus Pontifex constitutus a Christo est Caput totius Ecclesiæ, Romano Pontifici concessa fuit potestas clavium, & ligandi, atque solvendi, eidem Ovium Christi cura demandata: Rursus, si omnes fideles subditi sunt Romano Pontifici, cum omnes sint Oves Christi, omnes audire, & fidem habere debent Romano Pontifici, Christi vices in docendo gerenti. At si Deus voluit, ut certam nos fidem haberemus Supremo Pastoris Christi in terris Vicario, necesse est, ut eidem non errandi privilegium concesserit; alioquin incidere nos in errorem possemus, audiendo, ac fidem præstando illi, quem Deus audire, & cui fidem adhibere nos jubet; errare ergo Deo obtemperando possemus, id vero dedecet quam maxime divinam providentiam: ergo ex ipso Pastoris universalis, atque Christi Vicarii munere privilegium non errandi deducitur: quia sine hoc privilegio finem Deus vellet sine mediis ad finem necessariis; quod cum Dei providentia pugnat. Quid vero si id ex iisdem textibus Scripturæ constet, quibus Adversarii infallibilem Ecclesiam demonstrant? Ex verbis illis Matth. 16. *Portæ inferi non prævalebunt adversus Ecclesiam*, errare, sive a recta fide deficere Ecclesiam non posse, omnes Theologi nostri argumentantur; neque id potest in dubium revocari cum in pluribus Conc. generalibus ex verbis illis infallibile esse judicium Ecclesiæ comprobatum sit. At verba illa concessum a Christo Petro ejusque Successoribus privilegium demonstrant; Petro enim ibi dictum est, ut supra vidimus, *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam; & portæ inferi non prævalebunt adversus eam*. Quinam vero est obvius horum verborum sensus, nisi iste, Te, Petre, Rectore, portæ inferi non prævalebunt adversus Ecclesiam, hoc est, te servante, ac exponente depositum divinæ revelationis, errare, ac deficere Ecclesia mea non poterit. Ecquis enim dicat de Petro Christum locutum esse, dum dixit: *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*, & ad Ecclesiam a Petro sustentatam, sive regulatam, atque directam, non pertinere verba, quæ statim sequuntur, *Et portæ inferi &c.* Itaque si consentanei suis velint esse principiis adversarii nostri, fateantur oportet, Petro, ejusque Successoribus inerrantiæ prærogativam fuisse concessam; Episcoporum vero consensum nil aliud efficere posse, nisi testari, in suis quoque Ecclesiis veritatem illam custoditam fuisse, quæ infallibili Romani Pontificis judicio, veluti a Deo revelata proponitur, & credenda inculcatur. Quamobrem cum quæstio movetur de subjecto, in quo privilegium non errandi reperiatur, extra Romanum Pontificem inquirere, ac invenire istud non possumus; cum Scriptura Petro, ejusque Successoribus promissum afferat, eumque Vicario Christi, vel ex ipsa muneris dignitate debeatur. Magni sane fieri debet omnium, vel fere omnium Episcoporum consensus, in veritate aliqua veluti ex Deo revelata asserenda; cum testes ipsi quoque sint sacri divinæ revelationis depositi Ecclesiæ Pastoribus concrediti; sed infallibile judicium, quo fidei dogma constituatur, Romani Pontificis auctoritate ferendum est. At hæc sufficiant de Romano Pontifice. Vide Auctores, qui ex professo scripsere, præsertim viros Cl. P. Orsi nunc Eminentissimum Cardinalem, P. Joannem Antonium Bianchi Minoritam in supracitato opere, atque P. Mamachi *tom. 5. de Orig. Antiq. Eccl.*

RUBRICÆ.

1 Rubricæ quoad vim nominis, ideo sic dicuntur, quia rubro colore sæpius scribi solent. *Sic Doctores communiter;* ideoque prodiit notabile illud quod circumfertur effatum:
2 *Lege rubrum, si vis intelligere nigrum.* Rubricæ sunt quædam Regulæ communes continentes ritus, tum in celebratione Missæ, tum in recitatione Officii, tum in Sacramentorum administratione servandos. *Sic in re Communis.*

3 Rubricæ aliæ sunt præceptivæ, & aliæ directivæ. *Præceptivæ* sunt, quæ obligant in conscientia, & sub peccato ad servandos ritus in eis præscriptos. *Directivæ* sunt, quæ non imponunt obligationem, sed proponunt, quid sit agendum, & dicendum, vel non, per modum consilii, & instructionis. *Sic in re Doctores communiter.*

4 Sub mortali obligant Rubricæ præceptivæ, quæ continent, seu notant aliquid, quod alias ex Jure, vel ex legitima consuetudine graviter jubetur, vel ipsæ Rubricæ expresse sub mortali præcipiunt. Unde earum transgressio est mortalis, nisi excuset levitas, seu parvitas materiæ, aut inadverteutia, & indeliberatio, ut contingit communiter in aliis præceptis. *Communis.*

5 Hinc omnis notabilis & gravis voluntaria mutatio, additio, & detractio circa Missam, Divinum Officium, & Sacramentorum administrationem, est peccaminosa letaliter. Colligitur aperte ex duplici Constitutione Sancti Pii V. una incip. *Quo primum*, & in principio Missalis exposita, & alia incip. *Quod a nobis* pro reformatione Breviarii Romani edita, & in ejus principio impressa, in quibus, ut eas legenti patet, omnis notabilis & gravis voluntaria mutatio, additio, & detractio circa Missam, & Divinum Officium graviter respective prohibetur ut ex Concilio Tridentino *sess. 7. de Sacramentis in genere Canon.* 13. ubi id graviter prohibetur sub pœna anathematis circa administrationem Sacramentorum, ibi: *Si quis dixerit; receptos, & approbatos Ecclesiæ Catholicæ ritus in solemni Sacramentorum administratione adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato a Ministris pro libito omitti, aut in novos alios per quemcumque Ecclesiarum Pastorem mutari posse, anathema sit.*

Transgressio Rubricarum præceptivarum ex suo genere mortalis, potest esse venialis ex duplici capite, scilicet ratione parvitatis materiæ, & ratione indeliberationis, seu inadvertentiæ; *Communis.* Et quod ratione *parvitatis materiæ*, stat clarum, quia, ubi est parvitas materiæ, modica reperitur offensio, seu violatio præcepti, adeoque non excedit culpam venialem: Ratione *indeliberationis*, *seu inadvertentiæ*, est etiam evidens, quia culpa mortalis non contrahitur, nisi cum plena deliberatione, seu plena advertentia; adeoque sicuti, si nulla sit deliberatio, nullaque advertentia, nulla contrahitur culpa; ita si non sit plena, sed modica deliberatio seu advertentia, solum modica, & levis culpa contrahitur. 6

Transgressio Rubricarum præceptivarum ex suo genere levis, seu venialis potest transire in mortalem quatuor præcipue modis. Primo scilicet ratione pravi finis adjuncti; Secundo ratione contemptus; Tertio ratione scandali; Et quarto ratione periculi: *Sic Doctores Communiter.* 7

Et quidem *ratione pravi finis* transgressio Rubricarum ex suo genere venialis potest transire in mortalem, si finis transgressionis sit mortalis, ut v. g. Si Sacerdos partes leves Missæ omittat, ut placeat Concubinæ, quæ petit Missam brevem. Si faciat aliquid contra Rubricas animo, seu fine introducendi novum ritum, & hujusmodi; Actus enim peccaminosus contrahit malitiam, nedum ex objecto, sed etiam ex aliis circumstantiis, & præsertim ex fine; adeoque si finis transgressionis Rubricarum sit mortaliter malus, etiam ipsa transgressio, quamvis ex suo genere levis, seu venialis, evadet gravis, seu mortalis. 8

Ratione contemptus transgressio Rubricarum ex suo genere venialis transit sine dubio in mortalem, si fiat expresse, & absolute contemnendo potestatem Ecclesiæ, vel Papæ, aut alterius superioris sic disponentis, quia talis contemptus, cum de se destruat auctoritatem Superiorum, & subjectionem subditorum erga illos, est grave peccatum. *Qui enim resistit Potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt ipsi, sibi damnationem acquirunt*; ut scribit Apostolus *ad Romanos cap. 13. num. 2.* 9

Ratione scandali transgressio Rubricarum ex suo genere levis, seu venialis evadit gravis, 10

seu

seu mortalis, quoties scandalum grave, seu mortale est, uti est, si Sacerdos, qui Missam celebrat, frequenter se vertat, & curiose mulieres adstantes aspiciat, unde oriatur in aliis occasio peccandi. Vel si in usu Cæremoniarum ita irreverenter, & incomposite se gerat, ut apud populum notabiliter vilescant Sacra Mysteria, & sic de similibus: Quamvis enim aspectus curiosi secundum se, vel irreverentia, & incompositio in Sacris functionibus sit solum culpa venialis, evadit tamen mortalis ratione gravis damni, quod per tale scandalum causatur in aliis.

11 *Ratione periculi* transgressio Rubricarum ex suo genere venialis evadit mortalis, quoties grave periculum est incidendi inde in peccatum mortale, uti est, si quis velit celebrare sine Missali cum periculo errandi in re gravi, seu celebrare velit in mari, aut in loco ventis exposito cum periculo subversionis Sacramenti, & hujusmodi. Temere enim se exponens proximo periculo peccandi mortaliter, aperte demonstrat se esse paratum tale mortale peccatum committere, & non curare de æterna sua morte, quæ inde sequitur, juxta illud *Ecclesiastici* 3. *num.* 21. *Qui amat periculum, in illo peribit.*

12 Transgressio Rubricarum mere directivarum per se loquendo nullum est peccatum. Tambur. *lib.* 1. *cap.* 7. §. 2. *num.* 5. Gobat *tom.* 1. *tract.* 3. *num.* 737. & alii passim; Hoc enim vertit discrimen inter consilium, & præceptum, quia nempe consilium non obligat ad culpam, præceptum vero obligat ad ipsam; adeoque, cum Rubricæ directivæ non contineant præceptum, sed solum consilium, earum transgressio per se loquendo nullum est peccatum.

13 Dicitur autem notanter per se loquendo, quia in transgressione hujusmodi Rubricarum mere directivarum solet intervenire culpa venialis ratione finis, seu motivi, quod inducit ad earum transgressionem, & communiter solet esse vel negligentia, vel torpor animi, vel nimia propensio ad alias occupationes vanas, & contra rectam rationem; Finis enim rectus, & rationi conformis non retrahit ab observantia Rubricarum, seu Regularum Ecclesiasticarum, sed potius ad ipsam conducit; Unde si sine rationabili causa negligantur, seu non observentur, quamvis sint solum directivæ, peccatur saltem venialiter. *Sic Communior Doctorum.*

14 Omittere in Rubricis Missam concernentibus quemcumque ritum, vel partem Missæ essentialem, vel accidentalem valde notabilem, est peccatum mortale. *Communis.* Hinc mortaliter peccaret qui omitteret oblationem panis, aut vini, Consecrationem in utraque specie, Elevationem Hostiæ, & Calicis, mixtionem particulæ cum Sanguine, aquæ cum vino, totam Epistolam, totum Evangelium, totam Præfationem, totum Canonem & totam Orationem *Communicantes*, vel *Hanc igitur*; totam Post-communionem, & hujusmodi. Item peccatum mortale est omittere in eadem Missa, sicuti in eodem Divino Officio, tot modicas partes, seu tot versiculos, ut simul constituant materiam notabilem, quæ materia notabilis erit extra Canonem, si tot verba, aut versiculi omittantur, ut adæquent quantitatem integræ Epistolæ, integri Evangelii, & hujusmodi. Intra Canonem autem secundum aliquos omissio cujuslibet verbi etiam unius solius censetur materia notabilis, & culpa mortalis, ut vult Nugnus *in part.* 3. *quæst.* 83. *articul.* 1. *dub.* 2. & alii, quos tacito nomine citat Suarez *tom.* 3. *de Sacramentis disputat.* 83. *section.* 3. Et huic sententiæ dicunt favere quamdam Declarationem Sacræ Rituum Congregationis 12. *Novembris* 1615. qua decretum fuit, Regulares peccare mortaliter, si in Canone Missæ omittant nomen Episcopi, & ejus loco proferant nomen sui Generalis, ut referunt plures Doctores apud Dianam *part.* 2. *tractat.* 14. *resolut.* 24.

Ast dicta Sacræ Congregationis Declaratio intelligitur passim a Doctoribus in casu, quo a Regularibus omittatur nomen Episcopi ex contemptu, & ponatur nomen sui Generalis animo inducendi novum ritum; Unde si aliquis Regularis bona fide proferret nomen sui Generalis, & omitteret nomen Episcopi absque contemptu, & sine prædicto animo inducendi novum ritum, non peccaret nisi venialiter. Sic Tamburin. *opuscul. de Sacrific. lib.* 2. *cap.* 5. §. 3. *numer.* 7. Garcias *de Sacerdot. tractat.* 3. *difficult.* 8. *dub.* 6. *punct.* 2. Quarti *in Rubricas Quæstion. proæmial. sect.* 3. *punct.* 3. *vers. Ad declarationem*, Sporer *tom.* 3. *part.* 2. *cap.* 6. *sect.* 4. *numer.* 428. & alii plures, qui insuper dubitant, an revera authentice extet talis Sacræ Congregationis declaratio. 15

Unde concludendum est cum probabiliori sententia, quod in Canone, si non destruatur sensus vel non minuatur notabiliter si- 16

gnificatio, vel repræsentatio Mysterii, omissio quatuor, vel quinque verborum non excedat culpam venialem; Si autem plura, quam quinque advertenter & deliberate omittantur, erit peccatum mortale. Garcias *loc. cit. dub. 6. punct. 3.* Quarti *loc. citat. vers. Dico*
17 *quarto*, & alii plures. (*) Si autem destruatur sensus, vel notabiliter minuatur significatio, vel repræsentatio Mysterii, quodlibet voluntarie & deliberate sic omissum verbum in Canone, vel quælibet sic omissa actio erit peccatum grave, quia perinde est, ac omittere integram Orationem, & notabilem actionem, *Certa & Communis*.

18 Peccatum autem veniale tantum erit in Canone omittere speciale *Communicantes*, vel *Hanc igitur*, quæ in certis specialibus tantum diebus leguntur, dummodo legantur ordinaria, seu communia. Item veniale tantum erit omittere Præfationem propriam in certis Anni solemnitatibus, dummodo legatur communis, & ordinaria. Item veniale tantum erit omittere partem non notabilem verb. gr. Psalmum *Judica me Deus* in principio Missæ, Collectam, seu Commemorationem aliquam, *Gloria in excelsis*, *Credo*. Sequentias: *Lauda Sion Salvatorem*, *Victimæ Paschali*, *Veni Creator Spiritus*, *Stabat Mater*, *Dies iræ*, & hujusmodi, Item veniale tantum erit omittere aliquam Prophetiam, seu Epistolam in Feriis quatuor Temporum, quando plures legendæ occurrunt, cum sint partes Missæ valde extraordinariæ, & accidentales. Item omittere Evangelium ultimum speciale, loco Evangelii Sancti Joannis in fine legendum. Quinimo Tamburin. *Opuscul. de Sacrificio libr. 2. cap. 5. numer. 5.* La Croix *lib. 6. par. 2. num.* 424. & alii volunt, quod omittere Evangelium Sancti Joannis, aut aliud speciale, ejus loco legendum, sit tantum peccatum veniale, quia, vel non est stricta pars Missæ, cum ipsa denotetur completa per verba: *Ite, Missa est*, vel non est pars ordinaria, aut notabilis. At vero Suarez *de Sacramento tom. 3. disputat.* 86. *sect.* 2. Quarti *l. c. sect. tertia punct. quinto in fine*, & alii probabilius docent, hoc tempore vere pertinere ad integritatem Missæ, quia licet olim non fuerit in usu, facta tamen ea introductione est vere pars Missæ æque ac aliæ, adeoque &c.

Item veniale tantum est omittere Orationes 19
dici solitas inter induendas sacras vestes. Henno *tom. 2. tractat. de Eucharist. Sacrament. disput.* 11. *quæst.* 15. *conclus.* 2. *resolut.* 4. Henriquez, Aversa, Rodriquez, Castropalao, Gobat citati, & secuti a La Croix *lib. 6. part. 2. num.* 415. ubi dicit hanc esse Communem sententiam contra Navarrum, Azorium, Gavant. Silvestr. & alios dicentes esse mortale. Quinimo Quarti *in Rubricas Missalis part. 2. titul. 1. sect. 4. dub.* 8. cum aliis ibi citatis, Pasqualig. *quæst.* 819. & alii nullum per se loquendo in hoc agnoscunt peccatum, quia dicunt se nullum invenire præceptum, cum Rubrica quoad hoc sit tantum directiva.

Omittere preces ante Missam legi solitas, 20
quæ in Missali dicuntur *Præparatio*, nullum est peccatum; dummodo Sacerdos sit aliunde sufficienter præparatus, quia de his precibus recitandis nullum est præceptum, & a Rubrica signantur dicendæ arbitrio Sacerdotis, videlicet

Notæ Romani Theologi.

(*) Unius etiam verbi omissio, si fiat advertenter & deliberate, a culpa gravi non excusat, in hoc enim non consideranda est parvitas materiæ, sed contemptus.

Responsio Auctoris.

Ast ego jam supra *num. 9.* tradidi, quod transgressio Rubricarum ex suo genere venialis transit sine dubio in mortalem, si fiat expresse & absolute ex contemptu, ut *ibi*, & hic *sub cit. num.* 16. nequaquam dico quod dicta omissio fiat advertenter & deliberate, sicque excludit formalem perfectum & absolutum contemptum, qui certe, ubi adesset, etiam omissio unius verbi esset mortalis, ut ego ipse subjungo immediate sub *nu.* 17. Ast ubi adsit solum quidam levis imperfectus & secundum quid contemptus non tendens absolute in destructionem potestatis legislativæ, nec minuens significationem, vel repræsentationem mysterii, omissio v. gr. solum nominis unius, vel alterius Sancti, certe non debet dici gravis; quia hic habetur nedum levitas materiæ, sed etiam levitas contemptus. Ita Cajetanus in *Summa*, verb. *Contemptus*, Armilla eod. *verb. num.* 3. Sotus, Corduba, Valentia, & alii, quos citat & sequitur Sanchez *cap.* 1. *nu.* 11. Lessius *lib. 2. de Justitia cap.* 46. *circa fin.* Quarti in Rubric. Missalis *quæst. proemial. sect. 2. punct.* 5. verb. *Secunda Sententia*, & alii passim.

cet *Pro temporis opportunitate dicat*. Henno *l. cit. resolut.* 4. Aversa *d.* 11. *sect.* 12. §. *Septimo*, Gastald. *in praxi lib.* 2. *section.* 7. *cap.* 1. Quarti *l. c. par.* 2. *titul.* 1. *section.* 1. *dub.* 4. & ipso teste alii communiter. Idem dicendum est de Hymno *Benedicite*, & Psalm. *Laudate*, & aliis precibus pro gratiarum actione post Missam recitari solitis. Bonarr. *de Missa lib.* 2. *capit.* 34. La Croix *loco citat. numer.* 414. Quarti *loco citat. part.* 2. *titulo* 12. *dub.* 3. & alii passim, qui omnes tamen concludunt, consultum esse ipsas recitare tam ante, quam post celebrationem Missæ, aliasque similes pro devotione Sacerdotum.

21 Manuum lotionem omittere ante celebrationem Missæ peccatum veniale est, si ipsæ manus sint immundæ, cum id faciat singulariter ad reverentiam Sacrificii. Sic docent multi apud Dianam *part.* 1. *tractat.* 12. *resolut.* 19. Gobat *tom.* 1. *tractat.* 3. *num.* 828. & alii. Immo Quarti *loco citat. part.* 2. *sect.* 1. *titul.* 1. *dub.* 5. dicit esse mortale omittere dictam lotionem, si manus sint notabiliter immundæ, & sordidæ, quia id vergeret in magnam Sacramenti irreverentiam. Post Missam autem omittere lotionem manuum nequidem veniale est. Quarti *loc. cit. part.* 2. *titul.* 12. *dub.* 14. La Croix *l. c. n.* 413. & alii contra alios.

22 An, & quale sit peccatum celebrare Missam nondum recitato Matutino; Vide verb. *Matutinum a n.* 19. *ad n.* 23.

23 Veniale tantum est omittere aliquas benedictiones, Cruces, deosculationes Altaris, genuflexiones, inclinationes, manuum, & oculorum elevationes, & hujusmodi, quia non sunt ritus graves, dummodo tamen non omittantur plures simul quantitatem notabilem constituentes, quia in tali casu ipsa notabilis quantitas omissa esset peccatum grave. Sic pluribus citatis Quarti *loco cit. quæst. proœmial. sect.* 3. *punct.* 6. *vers. Quo ad reliquas Cæremonias*, La Croix *l. c. n.* 422. & alii.

24 Omittere primam ablutionem Calicis faciendam cum vino, & ipsam facere cum sola aqua, secluso contemptu, & animo inducendi novum ritum, est solum peccatum veniale, quia non videtur materia tam gravis, sicuti si omitteretur simpliciter, & absolute purificatio. Quarti *loco cit. vers. Respondeo*; Tamburin. *de Sacrific. lib.* 4. *cap.* 9. *num.* 4. La Croix *loc. cit. n.* 432. & alii. Immo nullum esset peccatum, si celebrans esset abstemius vinum abhorrens, & solum illud modicum consecratum bibens. Sic Doctores citati, & alii. In secunda autem purificatione, & digitorum ablutione uti sola aqua, vel solo vino, probabiliter ne quidem peccatum veniale est, quia Rubrica non videtur præceptiva circa purificationem, & ablutionem cum vino, & aqua, quamvis enim præcipiatur purificatio, & ablutio, non tamen præcipitur illius modus. Sic Doctores citati, & alii contra alios probabiliter tenentes esse peccatum veniale.

Addere in Sacrificio Missæ aliquid valde notabile ultra ea, quæ in Rubricis præscribuntur, ex genere suo est peccatum mortale, & quidem gravius, quam aliquid valde notabile omittere, quia id expressius prohibetur in Bulla Sancti Pii V. incipien. *Quo primum* in principio Missalis impressa, & in Concilio Tridentino *sess.* 22. *in Decret. de observand. & evitand. in celebratione Missæ*; Tum quia culpa commissionis ex genere suo gravior est quam culpa omissionis, quia in commissione plus concipitur de voluntario, quam in omissione, & additio est magis exposita periculo erroris, & superstitionis, quam omissio. 25

Addere aliquid, quo mutetur sensus formæ Consecrationis, est grave Sacrilegium, & tunc non conficitur Sacramentum, ut si dicatur: *Hoc est Corpus meum fantasticum, seu aereum*; Talis enim additio falsum continet, & sensum destruit; *Communis*. Si vero addatur aliquid non destruens significationem formæ, quod tamen sit contra ritum Ecclesiæ, tunc conficitur Sacramentum, sed Sacerdos graviter peccat, ut si dicatur: *Hoc est Corpus meum formatum de virgine*; Licet enim per hanc formam conficiatur adhuc Sacramentum, cum sit solum mutatio accidentalis, & perseveret essentia veræ formæ, tamen Sacerdos peccat mortaliter, quia in re tam gravi, & sacrosancta addere vel verbum, vel ritum præter Ecclesiæ consuetudinem est summa temeritas, & abusus intolerabilis. *Communis*. 26 27

Addere aliquid animo & intentione inducendi novum ritum in Sacrificio Missæ est peccatum mortale, hoc enim sub gravi prohibetur a S. Pio V. in cit. Constitut. incip. *Quo primum*, & a Concilio Tridentino *cit. sess.* 22. *in Decr. de observ. & vitandis in celebratione Missæ*. 28

Addere aliquid etiam sine animo, & intentione mutandi ritum, si additio fit in notabili quantitate, & circa ea, quæ publice recitantur, est peccatum mortale. *Communis*. 29
Si additio fit in notabili quantitate, & solum circa ea, quæ secreto recitantur, adhuc probabilius est gravis culpa; quia sic Sacerdos 30

Sacrum Ministerium secretis precibus omnino ab illo distinctis interrumperet, & quamvis scandalum non ingereret, se exponeret periculo errandi, cum notabilis additio multum distrahat. *Sic communiter Doctorum.*

31 Si vero additio fiat in modica quantitate, & verba, seu gesta addita sint secundum se pia, honesta, & salutaria, ut si in elevatione Hostiæ Sacerdos dicat *Adoro te Jesu Christe*, & hujusmodi in depositione Calicis ejus pedem deosculetur, & hujusmodi, tunc secluso animo inducendi novum ritum, nullum est peccatum, cum sit parvitas materiæ, & modica privata, pia, & salutaris devotio. *Sic Doctores magis communiter.*

32 Addere in Missa unam Collectam, seu Orationem ultra præscriptas secundum Pasqualig. *q.* 215. La Croix *loc. cit. num.* 419. & alios nullum est peccatum; Excusat enim propria devotio, vel alia quævis rationabilis causa contra Gobat *tom.* 1. *tr.* 3. *num.* 748. ubi dicit, id facientem sine peculiari causa damnari peccati venialis.

33 Addere in Missa *Gloria in excelsis*, aut *Credo*, cum omittendum sit, est solum peccatum veniale; Nisi tamen hoc fiat cum magna deformitate, & scandalo, ut si addatur in Missa de *Requiem*. Aversa *quæst.* 11. *sect.* 11. §. *Sexto*. La Croix *loc. cit. n.* 429. & alii.

34 Addere sub longo cantu ad *Gloria in excelsis*, aut *Credo* aliquam piam Orationem, aut etiam recitare parvas Horas memoria retentas nullum est peccatum. Gobat *loc. cit. nu.* 763. Cajetanus *in Summa verb. in Festo prohibita num.* 6. La Croix *loc. cit. num.* 430. Tannerus, & alii contra Tamburin. & alios volentes esse peccatum veniale.

35 Mutare ritum Missæ in Rubricis designatum, v. gr. in Festo duplici, seu infra Octavas privilegiatas recitare Missam Votivam, seu de Requiem, si hoc fiat sine ulla rationabili causa, & ex mera propria voluntate, semper est peccatum; mortale quidem, si hoc fiat cum contemptu, & scandalo; Veniale autem, si sine contemptu & scandalo. *Communis*. Nec enim locorum Ordinarii tam Sæculares, quam Regulares possunt propria auctoritate, quovis prætextu mutare ritum, qui habetur in Kalendario Romano, seu in Rubricis Breviarii in altiorem ritum. Sic expresse decrevit Sacra Rituum Congregatio de mandato Urbani VIII. ut patet ex Decreto ad litteram dato sub verb. *Officium Divinum artic.* 3. *num.* 88. 36

Mutare propria auctoritate, & voluntate præscriptas preces in alias, v. g. unam Epistolam in aliam, unum Evangelium in aliud, & hujusmodi, si hoc fiat cum magna deformitate, & scandalo, uti esset in Missa Nativitatis, Paschatis, seu Pentecostes recitare Epistolam, & Evangelium Missæ defunctorum, est grave peccatum; si autem consimilis mutatio fiat cum parva deformitate, & sine scandalo, est solum peccatum veniale. *Communis*. 37

Mutare imperfecte aliquas actiones, v. gr. breviores facere Cruces, non perfectas genuflexiones, non rectas inclinationes, & hujusmodi, secluso scandalo, & contemptu, est ad summum veniale peccatum. *Communis*. 38

Invertere partes ejusdem rationis, v. gr. recitare unam Orationem ante aliam, unam Prophetiam seu Epistolam ante aliam, & hujusmodi, est solum peccatum veniale. Invertere autem voluntarie partes diversæ rationis, seu dissimiles, ut legere Evangelium ante Epistolam, & hujusmodi, est peccatum mortale, quia hic intervenit magna deformitas, contemptus, & scandalum. Sic Doctores passim. 39

Alia ad rem. Vide verb. *Minister Sacramentorum*, verb. *Missa*, verb. *Officium Divinum*, & Decreta *Sacræ Rit. Congregat.* in Tom. 8. 40

RUMOR. Vide verb. Fama *num.* 12. 33.

SABBATUM.

1 SAbbatum est ultimus hebdomadæ dies significans diem illum septimum, quo Deus Creator completa sex diebus Mundi creatione quievit. *Gen.* 2. *n.* 2. ibi: *Et requievit die septimo ab universo opere, quod patrarat.*

2 Sabbati nomen non solum indicat septimum hebdomadæ diem, sed insuper totam significat hebdomadam, ut clare colligitur ex pluribus Evangelicis textibus, & signanter *ex Lucæ* 18. *num.* 12. ubi Pharisæus jactantiam, & vanam gloriam præferens dicebat: *Jejuno bis in Sabbato*, non quod bis jejunaret in uno solo eodem die Sabbati, sed quia, ut explicant Sacri Interpretes, pro *Sabbato* intelligebat totam hebdomadam, uti communiter nomine *Sabbati* totam integram hebdomadam intelligebant Hebræi, qui sua pro devotione, & voluntaria pœnitentia bis in hebdomada, nempe die Lunæ, & die Jovis jejunare solebant, & sic in praxi habebat Pharisæus, unde dicebat: *Jejuno bis in Sabbato*, idest bis in hebdomada. Idipsum clare demonstrant verba Sanctorum Evangelistarum Marci, Lucæ, & Joannis narrantium magnum pietatis opus illarum Sanctarum mulierum, quæ emptis pretiosis aromatibus die Resurrectionis Dominicæ valde mane iverunt ad monumentum, ut ungerent Sacratissimum Corpus Jesu. *Marci* 16. *n.* 2. ibi: *Et valde mane una Sabbatorum veniunt ad monumentum orto jam sole*; *Lucæ* 24. *n.* 2. ibi: *Una autem Sabbati valde diluculo venerunt ad monumentum portantes, quæ paraverant, aromata*, *Joann.* 20. *n.* 1. ibi: *Una autem Sabbati Maria Magdalene venit mane, cum adhuc tenebræ essent, ad monumentum*, quæ verba dictorum Sanctorum Evangelistarum non denotant diem Sabbati septimi hebdomadæ diei, sed intelligunt, & designant primum hebdomadæ diem, qui erat *Dominica*, in qua resurrexerat Dominus noster Jesus Christus: Dies enim Sabbati jam plene transierat, ut expresse habetur. *Marci* 16. *n.* 1. ibi: *Et cum transisset Sabbatum, Maria Magdalene, & Maria Jacobi, & Salome emerunt aromata, ut venientes ungerent Jesum*. Et statim sequitur: *Et valde mane una Sabbatorum veniunt ad monumentum orto jam sole*. Hinc clarum stat, quod nomen Sabbati pro tunc non indicabat solum ultimum, seu septimum hebdomadæ diem, sed insuper totam significabat hebdomadam, seu quemlibet hebdomadæ diem.

Sabbatum in Testamento veteri erat dies Fe- 3
stus designatus Divino Cultui, ut patet *ex Exodi* 16. *num.* 13. ibidem *cap.* 20. *num.* 8. 10.
& 11. ibidem *c.* 31. *num.* 13. 14. 15. *&* 16.
& Levitici cap. 16. *num.* 21. ibidem *cap.* 19.
num. 3. *&* 30. ibidem *cap.* 23. *num.* 3. 11.
15. 24. 32. 38. 39. ibidem *cap.* 26. *n.* 2. In 4
novo autem Testamento fuit abrogatus dies
Sabbati, & pro eo ab Ecclesia institutus dies
Dominicæ. Concil. Laodicense *cap.* 29. *cap.*
Pervenit 11. *dist.* 3. *de consecration. cap. Omnes*
dies Dominicos 1. *de Feriis*. Dies enim Domi- 5
nicæ fuit semper celebris ex tempore Aposto-
lorum. Concil. Coloniens. II. *part.* 9. *cap.* 9. ibi: *Diligenter quoque populus admonendus est cur feriæ, & potissimum dies Dominicus, qui a temporibus Apostolorum in Ecclesia Dei semper celebris fuit, institutæ sint. Nempe ut tum in unum omnes pariter convenirent ad audiendum Verbum Domini, ad audiendum quoque Sacrum, & communicandum, breviter, ad vacandum Deo soli, ut dies illa tantum Orationibus, Hymnis, Psalmis, & Canticis spiritualibus transigatur. Hoc est enim sanctificare Sabbatum.*

Unde modo non est cessandum Sabbato a labore, sed die Dominico, & aliter facientes excommunicantur. Concil. Laodicens. *cap.* 29. ibi: *Quod non oporteat Christianos judaizare, & otiari in Sabbato, sed operari eos in eodem die. Præferentes autem in veneratione Dominicum diem (si vacare voluerint) ut Cristiani hoc faciant. Quod si reperti fuerint judaizare, anathemæ sint a Christo*, & concordat *cap. Pervenit* 11. *dist.* 3. *de consecrat.* ex Gregorius I. *lib.* 11. *Epistol.* 3. 6

Nec sine rationibus, & mysteriis fuit ab Ecclesia pro die Sabbati institutus dies Dominicæ, pro quindecim enim rationibus, & mysteriis a Deo operatis in tali die, dies Dominicus est institutus dies Festus de præcepto, ut notavit Eminentissimus Cardinalis Ursinus Archiepiscopus Beneventanus, deinde Summus Pontifex sub nomine Benedicti XIII. *in suis Doctissimis Lectionibus supra Exod. Lect.* 29. *n.* 7. *pag.* 321. ut ex ipso Clericato *in suis Spicis tom.* 1. *verb. Dominica n.* 81. Primum igitur Mysterium est, quia ipso die Dominico incæpit Mundi creatio, Secundum est, quia Arca Noe ipsa die se stitit supra montes Armeniæ. 7

Tertium est, quia ipsa die Hebræi a Pharao-
ne fugientes Mare rubrum siccis pedibus tran-
sierunt. Quartum est, quia ipse die Manna e
Cœlo cecidit in deserto pro Hebræorum victu.
Quintum est, quia ipsa die natus est Christus
Dominus Mundi Redemptor. Sextum est, quia
ipsa die Stella tribus Magis apparuit. Septi-
mum est, quia tali die Christus Jesus baptiza-
tus est in Jordane. Octavum est, quia dicta
die Christus aquam in vinum convertit in nu-
ptiis Canæ Galileæ. Nonum est, quia ipsa die
Christus Jesus satiavit quinque mille homines
quinque panibus, & duobus piscibus in Deser-
to. Decimum est, quia dicta die Christus a
turbis cum Palmis summo honore exceptus est
in Jerusalem. Undecimum est, quia Christus
Jesus tali die gloriose a mortuis resurrexit.
Duodecimum est, quia ipsa die apparuit Apo-
stolis quando ipsos in Episcopos ordinavit. Ter-
tiumdecimum est, quia dicta die Christus Do-
minus misit Apostolos prædicare Fidem in uni-
versum Mundum. Quartum decimum est, quia
Spiritus Sanctus descendit supra Apostolos Do-
minica Pentecostes. Quintum decimum est,
quia Æternus Judex in fine Mundi die Domi-
nico veniet judicaturus vivos, & mortuos.
Hæc sunt motiva, & Mysteria propter quæ,
dicunt supra laudati Auctores, Sancta Eccle-
sia diem Dominicum pro die Festo haberi vo-
luit. Multi tamen alii Doctores expresse ne-
gant varia ex prædictis occurrisse die Domi-
nico.

8 Quidquid igitur sit de aliis, certum est prin-
cipale motivum, & Mysterium esse gloriosam
Resurrectionem Domini nostri Jesu Christi, in-
tuitu cujus Sancti Apostoli cœperunt celebrare
Pascha die Dominico, uti celebrandum semper
esse in Concilio Romano sub Victore I. sic
fuit statutum: *Decretum est, Pascha non deci-
maquarta Luna primi Mensis, sed potius die Do-
minico post quartamdecimam Lunam, & verna-
le æquinoctium occurrente, prout ab Apostolis
traditum est, celebrandum esse*. V. verb. *Pa-
scha a n. 2. ad 3.*

9 Sabbato, olim, & feria 6. jejunabatur, quia
in utroque die mœsti fuerunt Apostoli. Inno-
cent. I. *Epist. 1. c. 4. c. Sabbato 12. dist. 3.*
10 *de consecrat.* Item Sabbato olim jejunandum
erat ob reverentiam Sepulturæ Domini, *ibid.*

11 Sabbato magno, idest Sabbato Sancto ordi-
nari seu consecrari potest Episcopus, *c. Dile-
ctionis 22. dist. 76.*

12 Sabbato Sancto Campanæ non possunt pulsa-
ri in aliqua Ecclesia, etiamsi Regulari, ante
pulsationem in Ecclesia Cathedrali, vel Ma-
trice sub pœna Ducatorum centum, Leo X. *in
Concilio Lateranens. V. sess. 11. Constit. 4. incip.
Dum intra* §. 12. ibi: *Et ut debitus honor Ma-
trici Ecclesiæ reddatur, tam ipsi Fratres, quam
alii Clerici sæculares etiam super hoc Apostolicæ
Sedis privilegio muniti die Sabbati majoris heb-
domadæ, antequam Campanæ Cathedralis, vel
Matricis Ecclesiæ pulsaverint, Campanam in Ec-
clesiis suis pulsare minime possint: contrafacientes
pœnam centum Ducatorum incurrant. Sacra Con-
greg. Rit. in Oriolen. 11. April. 1601. in Mar-
sicana 21. Mart. 1609. in Venusina 30. Decemb.
1614. & 14. Novemb. 1615. In Syracusana 3.
Junii 1617. & in alia Syracusana Modicæ 13.
Februar. 1619.* Tam in Ecclesiis Regularibus, 13
quam Sæcularibus *ex cit. Constit. Leonis X. &
citatis Decretis*. Etiam in Ecclesiis S. Joannis 14
Hierosolymitani, etiam prope & extra muros
existentibus, & etiam in Ecclesiis Confratrum.
*Sacra Rituum Congreg. in Placentina 21. Augu-
sti 1604. & in Meliten 6. Decembris 1621.*
Etiamsi adsit Ecclesia Collegiata quæ habeat 15
omnimodam præcedentiam supra Matricem.
*Ead. Sacr. Congr. Rit. in Syracusana Modicæ
23. Februarii 1619.*

Regulares ratione hujusmodi pulsationis in 16
Sabbato Sancto posse conveniri coram loci Or-
dinario decrevit *Sac. Cong. Concilii in Capua-
na 23. April. 1591.* Nisi consuetudo in contra- 17
rium esset legitima, vel Ecclesiæ multum di-
starent. *Sacr. Congr. Episcop. & Regul. in Sur-
rentina 16. Julii 1601. & postea in Thelesina
15. Februarii 1622.*

Sabbato præsertim prohibitum est Christia- 18
nis inservire Hebræis accendendo eis ignem,
& lumina, præparando comestibilia, aptando
lecta, mundando eorum Domos, & hujusmo-
di. Vide verb. *Hebræus n. 19. 123. 184.*

Sabbato Sancto, sicut & feria 5. in cœna 19
Domini non potest ullo modo, & a quocum-
que dici Missa privata, ex Decreto *Sacræ Ri-
tuum Congreg. & Clementis XI. die 20. April.
1707. ac ejusdem Pontificis vivæ vocis Oracu-
lo 8. Augusti 1713. ac ultimo de mandato ejus-
dem 1719.*

Sabbati diebus abstinentia a carnibus non 20
semper ubique fuit de præcepto. Benedictus
XIV. tom. 1. Constitut. 118. incipient. *Jam-
pridem*, §. 3. ubi refert exemplum Sancti Gre-
gorii VII. qui potius admonens, quam præci-
piens hortatus est Christianos, ut Sabbati die-
bus a carnibus abstinerent. In quo attenden- 21
da est consuetudo, ut tradit idem *de Synodo*

Die-

Diœcesana lib. 7. cap. 56. nu. 7. ex cap. *Con-
silium , de observat. jejunior. ubi* Innocentius
III. ab Episcopo Bracarensi de illis interroga-
tus, *qui propter debilitatem in Sabbato , carnes
sumunt*, rescripsit : *Respondemus , quod super
hoc consuetudinem tuæ regionis facias observari*.
Et de facto in pluribus Hispaniarum , præci-
22 pue Castellæ, Gallæciæ, & Majoricæ Regnis,
ex antiqua consuetudine , cujus originem diffi-
cile est divinare , homines vescuntur interiori-
bus , extremisque animalium partibus , & in
quibusdam Galliæ Diœcesibus, veteri instituto,
carnis esus permittitur in Sabbatis , quæ inter
diem Natalem Domini, ac Festum Purificatio-
nis B. M. V. interjiciuntur . Idem *in citat.
capit. 56. num. 9.* & in citat. Constitution.
Jampridem §. 3.
23 Sabbati diebus per annum permittitur esus
carnium in Regnis Castellæ, Legionis, & In-
diarum. Idem in d. Constitut. *Jampridem* §. 5.
24 Sabbati jejunium in jubilæis , vel alias indi-
ctum , in alium diem transferri conceditur pro
Græcis. Idem Constitut. 75. incip. *Etsi Pa-
25 storalis* §. 9. Sabbatis Quadragesimæ , exce-
pto Sabbato Sancto , Græci non tenentur jeju-
nare , sed tantummodo a carnibus abstinere.
Idem *ibid.*
26 Sabbatum unicum post Parasceven Ecclesia
Orientalis olim jejunio consecrabat, cætera per
annum solemniter sine jejunio celebrat propter
hæresim Marcionis, aliorumque docentium, je-
junandum esse Sabbato in odium Dei Judæo-
rum. Idem *de Synodo Diœcesana lib. 7. cap.
56. num. 3.* In Ecclesia Romana jejunium
27 Sabbati a Sancto Silvestro stabili lege firma-
tum fuit. Idem *ibid. num.* 4. Hanc autem le-
28 gem non omnes Ecclesiæ Orientales secutæ
sunt, ideo Bulgaris ad Fidem conversis jeju-
nium Sabbati non fuit indictum a Nicolao I.
ex quo multæ etiam Ecclesiæ Occidentales ta-
lem legem subire detrectaverint . Hispaniam
29 hæc Romanæ Ecclesiæ disciplina probabiliter
nunquam pervasit. Idem *ibidem num. 6.* Im-
30 mo pedetentim in toto Occidente defecit;
Quare S. Gregorius VII. abstinentiam a car-
nibus die Sabbati potius commendavit , quam
præceperit in Concilio Romano anni 1078.
can. 7. relat. de consecrat. dist. 5. can. 31. Idem
ibid. num. 7. & in cit. Constitut. *Jampridem*
§. 3.

SACERDOTIUM, SACERDOS.

SAcerdotium fuit in omni Lege . Concil. 1
Trid. *sess. 23. cap.* 1. ibi : *Sacrificium, &
Sacerdotium ita Dei ordinatione conjuncta sunt ,
ut utrumque in omni Lege extiterit* . Tempore 2
Legis naturæ, idest ab Adam usque ad Moy-
sem Sacerdotes erant omnes Filii primogeni-
ti, qui virtute eorum *Primogenituræ* gaudebant
hac commendabili prærogativa, & facultate of-
ferendi victimas in Sacrificium Domino, ut do-
cent S. Thomas 2. 2. *q.* 85. *art.* 2. aliique
passim Doctores citati , & secuti a Clericato
de Sacrificio Missæ decis. 7. num. 10. tamen,
ut observat Peyrinus in *Genesim c. 25. num. 76.*
& citatus Clericatus *in suis Spicis verb. Sacer-
doti num.* 786. solerent sæpe sæpius Genitores
concedere Sacerdotium, & prærogativam offe-
rendi sacrificia Deo etiam Filiis non primoge-
nitis bonæ indolis, & operibus devotionis, &
sanctitati deditis, uti cæpit facere ipse Adam
cum secundo filio suo Abel intuitu ejus exi-
miæ innocentiæ, & pietatis erga Deum , ob
quam Dominus respexit ad Abel, & ad victi-
mas ejus sibi in Sacrificium oblatas , ad Cain
autem , & ad ejus munera non respexit , *Ge-
nes. 4. num. 4. & 5.* ibi : *Et respexit Dominus
ad Abel, & ad munera ejus ; ad Cain vero,
& ad munera illius non respexit*.
Tempore legis scriptæ, seu Mosaicæ consti- 3
tuit Deus summum Sacerdotem Aaron Fra-
trem majorem Moysis; Erat enim Aaron ma-
jor Moyse tribus annis; Nam cum educti sunt
filii Israel de Ægypto, erat Moyses annorum
octoginta, & Aaron annorum octoginta trium,
ut habetur *Exodi 7. n. 7.* ibi ; *Erat autem Moy-
ses octoginta annorum, & Aaron octoginta trium* ;
Et ista fuit una de causis, quare Aaron assum-
psit Summum Sacerdotium , & non Moyses ;
Nam Summum Sacerdotium conveniebat Pri-
mogenitis, & Aaron erat Primogenitus Aram,
ut habetur *Exodi 6.* Sic expresse Abulensis *in
Leviticum cap. 16. q. 3. vers. loquere*. Et me-
dio Aaron transtulit Deus Sacerdotium in Tri-
bum Levi jubendo, quod solum illi de dicta
Tribu *Levitica* essent sui Ministri, seu Sacer-
dotes Sacrificiis addicti, ut habetur *Numer. 3.
num. 5.* ibi : *Locutusque est Dominus ad Moy-
sem dicens : applica Tribum Levi, & fac sta-
re in conspectu Aaron Sacerdotis , ut ministrent*

ei; Hinc Sacerdotes Hebræi vocabantur Levitæ.

4 Tempore Legis Gratiæ Sacerdotes sunt omnes, & soli illi, qui ab Episcopis rite ordinati Characterem Sacerdotalem receperunt, quo habent potestatem consecrandi verum Corpus, & Sanguinem Christi, ac remittendi, & retinendi peccata; *cap. Firmiter credimus* 1. *de summa Trinitate & Fide Catholica*, Concil. Trid. *sess.* 23. *cap.* & *Canon.* I.

5 Sacerdotium Legis veteris commutatum est in novum; *lib.* 6. *Constit. Apostol. cap.* 23. Concil. Trident. *sess.* 23. *cap.* 1.

6 Sacerdotium novæ Legis a Christo est institutum, Conc. Trident. *sess.* 22. *cap.* 1. & *Canon.* 2. & *sess.* 23. *cap.* 1. & *Canon.* 3.

7 Sacerdotium in Lege nova est visibile, & externum signum (idest Ordinatio,) Concil. Trident. *sess.* 23. *cap.* & *Canon.* 1.

8 Sacerdotium non est nudum ministerium, sed dicit potestatem consecrandi, & offerendi verum Corpus, & Sanguinem Christi, & dimittendi peccata. Concil. Trid. *sess.* 23. *cap.* & *Canon.* 1.

9 Sacerdotalis Ordo per Christum cæpit a S. Petro; *cap. In novo* 2. *dist.* 21.

10 Sacerdos ita dicitur, quia Sacrum dat, *cap. Cleros* 1. *dist.* 21. ibi: *Sacerdos autem nomen habet compositum ex Greco, & Latino quasi sacrum dans: Sicut enim Rex a regendo, ita Sacerdos a sacrificando vocatus est, consecrat enim, & sacrificat*. Et Clericatus *in suis Spicis loc. cit. n.* 801. notat ex Macr. *in suo Hierolexico verb. Sacerdos*, quod hoc verbum *Sacerdos* dicitur quasi *Sacra dicens*, seu *Sacra faciens*, vel *Sacra dans*, aut *Sacra docens*.

11 Sacerdos non potest iterum fieri Laicus per ablationem Characteris. Concil. Tridentin. *sess.* 23. *c.* & *Canon.* 4.

12 Sacerdos malus non perdit Ordinem, idest Characterem; Quantumvis enim peccet graviter, remanet Sacerdos cum eadem sua Sacerdotali potestate, Concil. Constantiens. *contra art.* 15. *Vviclef*, & *contra ultim. Joan. Hus*. Concil. Trid. *sess.* 14. *cap.* 6. *Canon.* 10.

13 Sacerdos malus adhuc valide conficit Sacramenta: Malitia enim, & immunditia Sacerdotum non vitiat Sacramenta; *cap. Nonne Sodomitæ* 37. *cap. Dominus declaravit* 87. *cap. Christus* 88. & *cap. Non nocet* 89. *caus.* 1. *q.* 1. cum similibus.

14 Sacerdotum officia in Sacramentorum confectione, non merita considerat Deus; *cap. Cum*
15 *scriptura* 83. *caus.* 1. *quæst.* 1. Unde Sacramenta sunt bona, etiamsi Ministri sint mali; *cap. Si justus* 30. *cap. Ex Catholica* 31. *cap. Sic autem* 32. & *cap. Nec foris* 33. *caus.* 1. *qu.* 1.
Boni enim, & mali Sacerdotes æque Corpus 16
Christi conficiunt; *cap. Intra Catholicam* 77. & *cap. Omnia Sacramenta* 78. *caus.* 1. *qu.* 1. cum similibus.

Sacerdotes tamen, quanto apud Deum sunt 17
meritis digniores, tanto facilius a Deo exaudiuntur; textu expresso *in cap. Ipsis Sacerdotum* 91. *caus.* 1. *q.* 1. Unde serio attendere debent 18
Sacerdotes quod de ipsis habetur *in cap. Vasa* 44. *dist.* 1. *de consecratione*, ibi: *Quondam Sacerdotes aurei ligneis Calicibus utebantur, nunc e contrario lignei Sacerdotes aureis utuntur Calicibus*.

Hinc Sacerdotes, si sint in mortali, debent 19
confiteri, antequam celebrent. Concil. Moguntin. IV. *c.* 36. Concil. Trident. *sess.* 13. *c.* 7. Quod si desit Confessarius, & urgeat necessitas celebrandi, debent elicere actum Contritionis, & postea quamprimum confiteri, textu expresso in ipso Concilio Tridentino *cit. sess.* 13. *cap.* 7.

Sacerdos pollutionem patiens in nocte, de- 20
bet in mane abstinere a sacrificando, si causata sit a turpi cogitatione ante somnum, vel ab ingluvie, vel si habuit animi concussionem, nisi adsit necessitas celebrandi, textu expresso *in cap. Testamentum* 1. *dist.* 6.

Sacerdos dicens Missam, stolam supra utrum- 21
que humerum tenere debet: Sic etiam quando Missam non dicit, & communicat. Concil. Bracarens. II. *cap.* 4. & *cap. Ecclesiastica* 9. *dist.* 34.

Sacerdos a semetipso sumit Eucharistiam, si 22
celebrat. Concil. Trid. *sess.* 13. *cap.* 8. & *Canon.* 20. Item si non celebret, potest extra 23
Missam non tantum pro Viatico, aut in necessitate, sed etiam devotionis causa sibi ministrare Communionem, si non adsit alius Sacerdos, & scandalum absit. Ita Suarez, Vasquez, Fagund. Silvest. Homobon. Boss. Bonacin. Vivald. Diana, Dicastill. Bosco, & alii citati, & secuti a La Croix *lib.* 6. *part.* 1. *numer.* 481. contra Cajetan. Armill. Filliuc. Averl. Et ratio est, quia nulla Lex id prohibet Sacerdoti; immo Concilium Nicænum 2. id concedit Diacono, uti notat Dicastil. *d.* 11. *num.* 95.

Sacerdos non consecrans, sub una tantum 24
specie communicat. Concil. Coloniens. III. *p.* 7. *cap.* 15.

Si Sacerdos in Missa post consecratam ma- 25
jorem

jorem Hostiam ante consecrationem Calicis advertat fuisse appositas minores Hostias, sive Particulas consecrandas, de quibus intentionem non habuerit, non potest super has minores formam consecrationis repetere. Et ratio est, quia sic poneret duo Sacrificia, & eadem die bis celebraret, minores enim Hostiæ non haberent se per modum unius Hostiæ, vel unius materiæ totalis consecrandæ, quia prior Consecratio fuisset completa in majore Hostia, & minores Hostiæ, seu Particulæ terminarent unam totalem Consecrationem, neque una harum Consecrationum de se esset referibilis ad alteram. Si autem ante Consecrationem majoris Hostiæ aliquid sciverit de appositis minoribus Hostiis, seu Particulis, & post dubitet, an intentionem sufficienter ad eas extenderit, & si dum in Corporali ponerentur eas consecrare intenderit, censetur consecrare ratione intentionis virtualis, absque eo quod repetat formam consecrationis, ut tenent Doctores communiter cum Dicastill. *d.* 2. *n.* 216. Castropal. *part.* 6. *n.* 3. La Croix *lib.* 6. *part.* 1. *n.* 458. *&* *part.* 2. *num.* 243. Si vero minores Hostiæ, seu Particulæ advertente Sacerdote, fuerint a Sacrista positæ in Altari extra Corporale, & Sacerdos dubitet, an habuerit sufficientem intentionem eas consecrandi; debent ipsæ sub conditione consecrari in alia Missa, nec potest repeti forma Consecrationis in eadem Missa propter rationem supra adductam. Sic citati Doctores, & alii.

26 Sacerdos obligatus ad celebrandam Missam pro commodo Monialium, vel Confratrum, non potest aliud stipendium recipere applicando alteri eamdem Missam; *Sacr. Cong. Concilii in Alexandrina* 18. *Martii* 1729. apud Ursayam *in* 1. *Miscellaneo Sacro*, & *Profano litt.* *S. n.* 7.

27 Sacerdos faciens ab altero celebrari Missam cum minori eleemosyna, an sit illa, quam ipse habuit, peccat mortaliter, non satisfacit suæ obligationi, & tenetur ad restitutionem, *Sacr. Congr. Concilii in Anconitana* 5. *Julii* 1644. *lib.* 24. *Decretal. fol.* 196. apud Ursayam *loco cit. num.* 8. *&* *tom.* 4. *part.* 2. *discept.* 22. *nu.* 63. ubi subdit, hanc Sacræ Congregat. resolutionem approbatam fuisse ab Alexandro VII. Insuper incurrit suspensionem Papæ reservatam. Benedict. XIV. Constitut. incipient. *Quanta cura*. Vide verb. *Eleemosyna num.* 64. & magis verb. Missa *art.* 2. *n.* 16.

28 Sacerdos, cui fuit data eleemosyna pro Missa, non potest illam alteri Sacerdoti celebrandam dare, etiamsi secundus Sacerdos id sciat, & contentus sit. *Sacra Congregat. Concilii in Romana Eleemosynæ* 23. *Augusti* 1664. apud Ursayam *loco cit. num.* 10. *&* *tom.* 4. *part.* 2. *disceptat.* 22. *num.* 62. Benedictus XIV. *loco cit.* sub pœna dictæ suspensionis. Vide *loco cit. in priori num.*

Sacerdos Episcopo inferior non potest in Missa adhibere Ministrum assistentem, folia Missalis vertentem, Calicem tegentem, & detegentem, &c. *Sacra Cong. Rit. in Fulginaten.* 29. *Julii* 1720. apud Ursayam *loco cit. n.* 6. 29

Sacerdotes inservire non debent Laicis in vilibus Officiis, & præcipue mulieribus. *Sacra Cong. Episcop. in Epistol. Encyclic.* 16. *Martii* 1697. apud Ursayam *loco cit. n.* 14. 30

Sacerdotes inservientes alicui Ecclesiæ sunt præferendi in funeribus. *Rota in Compostellana Præeminentiarum* 14. *Junii* 1617. §. *Agnoscebant*, *coram Crispo*, apud Ursayam *loco cit. num.* 15. 31

Sacerdos constitutus in ætate annorum 30. est capax Legati relicti pro studiis Legalibus. *Sacra Congr. Concilii in Romana*, *seu Nicoteren.* 14. *Februarii* 1609. apud Ursayam *loco citat. num.* 3. 32

Sacerdos non potest obtinere Lecturam Juris Civilis sine Apostolica dispensatione. *Sacr. Cong. Concilii in Neapolitana* 19. *Martii* 1644. apud Ursayam *loco cit. n.* 9. 33

Sacerdos ordinatus a Papa præfertur Sacerdoti ordinato ab Episcopo. Fagnan. *in cap.* 1. *n.* 14. *de Majorit. & obedient.* 34

Sacerdoti quamvis unico Testi plena Fides adhibenda est, *Rota in Romana Officii Notariatus* 22. *Junii* 1722. §. *Quod autem*, *coram Ratto*, apud Ursayam *in* 2. *Miscellaneo Sacro*, *&* *Profano litt. S. n.* 2. * Sacerdos sine causa ad multum tempus non celebrans, imo etiam nunquam celebrans, nequit rationabiliter præsumi malæ vitæ Sacerdos, perinde quasi Ordinis Sacerdotalis exercitium contemneret; adeoque admittendus ab Episcopis, tamquam legitimus testis, in foro Episcopali. Maraviglia *Leg.* 339. *Prudentiæ Episcopalis*. * 35

Simplex Sacerdos non approbatus non potest absolvere, neque a peccatis venialibus, aut mortalibus alias confessis. Vide verb. *Confessarius art.* 1. *num.* 11. *&* 12. 36

Possunt tamen simplices Sacerdotes in articulo mortis absolvere, nedum a venialibus, & mortalibus alias confessis, sed insuper a quibusvis Casibus, & Censuris etiam reservatis. Vide *ibid. num.* 13. 37

38 Pro tali casu Ecclesia dat Jurisdictionem omnibus Sacerdotibus etiam degradatis, excommunicatis vitandis, Irregularibus, Apostatis, seu Hæreticis, Vide *ibid. num.* 14. Fagnanus tamen cum multis aliis *lib.* 4. *Decretal. cap.* 11. *Non est vobis* 11. *de Sponsalibus num.* 1. *& sequent.* defendit, Excommunicatum vitandum non posse absolvere, neque in articulo mortis, & ad id adducit declarationem Sacræ Congregationis Concilii. Unde si ipsa esset authentica, non esset ab ea recedendum. Vide ipsum *ibi*, ubi multa habet ad rem. Vide etiam omnino, quæ recte adducit Albizi apud Tersagum in *Instruct. Confessariorum pag.* 20. 21.

39 Talis ampla potestas extenditur ad probabile periculum mortis. Vide *ibid. n.* 15.

40 Simplex Sacerdos non potest in tali articulo absolvere præsente Sacerdote approbato. Vide *ibid. n.* 16. *&* 17.

41 Sacerdotes superiores sunt Sæcularibus. S. Clemens *Epist.* 1. *cap.* 5. *lib.* 2. *Constit. Apostol. cap.* 33.

42 Immo Sacerdotes sunt præstantiores Regibus: *lib.* 1. *Constitut. Apost. cap.* 34. ibi; *Hos existimate vestros Præsides, hos putate Reges, his quasi Regibus vectigalia afferte, eos enim eorumque domesticos bonis vestris alere debetis. Ut enim Samuel in primo de Regibus libro de Rege alendo injunxit populo, & Moyses de Sacerdotibus in Levitico: Sic nos vobis de Episcopis sancimus... Siquidem ille militaria tantum administrabat, bello, & pace ad custodiam corporis susceptis, hic vero Sacerdotium ad honorem Dei administrat, ut pericula ab anima, & corpore propulset; Quanto ergo anima corpore præstantior est, tantum est Sacerdotium Regno excellentius, ligat enim, aut solvit supplicio, vel remissione dignos.*

43 Et quod Imperium non præsit Sacerdotio, sed subsit, & ei obedire teneatur, habetur expresse *in cap. Solitæ* 6. *de Majoritat. & obedient.* ibi: *Potuisses autem prærogativam Sacerdotii ex eo potius intelligere, quod dictum est non a quolibet, sed a Deo, non Regi, sed Sacerdoti, non de Regali stirpe, sed de Sacerdotali prosapia descendenti, de Sacerdotibus videlicet, qui erant in Anathot. Ecce constitui te super gentes, & Regna, ut evellas, & dissipes, & ædifices, & plantes* .... & infra. *Præterea nosse debueras, quod fecit Deus duo magna Luminaria in Firmamento Cœli; Luminare majus, ut præesset diei, & Luminare minus, ut præesset nocti; Utrumque magnum, sed alterum majus. Ad Firmamentum igitur Cœli, hoc est universalis Ecclesiæ, fecit Deus duo magna Luminaria, idest duas instituit Dignitates, quæ sunt Pontificalis Auctoritas, & Regalis Potestas; sed illa, quæ præest diebus, idest spiritualibus, major est: quæ vere carnalibus, minor, ut quanta est inter Solem, & Lunam, tanta inter Pontifices & Reges differentia cognoscatur.*

Sacerdotes enim sunt Patres, & Magistri Regum, & Principum, textu expresso *in cap. Quis dubitet* 6. *dist.* 96. ubi ex Gregorio VII. *lib.* 8. *Epistol.* 21. habentur præcisa hæc verba: *Quis dubitet Sacerdotes Christi Regum, & Principum, omniumque Fidelium Patres, & Magistros censeri? Nonne miserabilis insaniæ esse cognoscitur, si Filius Patrem, Discipulus Magistrum sibi conetur subjugare, & iniquis obligationibus illum potestati suæ subjicere; a quo credit non solum in Terra, sed etiam in Cœlis se ligari posse, & solvi?* & concordant *cap. Bene quidem* 1. *cap. Satis evidenter* 7. *cap. in Scripturis* 8. *cap. Duo sunt* 9. *cap. Si Imperator* 11. *cap. Nunquam* 12. *& cap. Constantinus* 15. *dist.* 96. cum similibus. 44

Sacerdotalis potestas cum Regia semper rexerunt genus humanum, & si istæ duæ non conveniunt, male regitur. Concil. Coloniens. II. *p.* 2. *cap.* 2. *cap. Duo sunt dist.* 96. cum similibus. 45

Sacerdotes exercere nequeunt Procuratoris Officium. Martin. V. Constit. 3. incip. *In Apostolicæ.* 46

Sacerdos abjurans de levi non est impeditus exercere omnes Ordines, & Sacramenta ministrare, ac Fidelium etiam Sæcularium Confessiones audire; Secus in abjurante de vehementi, *Sacr. Congregat. Generalis Inquisitionis* 6. *Martii* 1596. 47

Sacerdos Curam Animarum gerens, si diebus Dominicis, & aliis solemnitatibus non celebret, prius est monendus, postea procedendum per subtractionem fructuum, demum excommunicandus, si non est legitime impeditus, & tunc per alium celebrare debet. *Sac. Cong. Concilii die* 31. *Augusti* 1690. 48

Sacerdos delinquens in sua Diœcesi, si in alio loco reperiatur, ad suum Ordinarium remitti debet. *Sacra Congreg. Concilii* apud Sellium *in Selectis Canonicis cap.* 2. *num.* 21. & apud Barb. *in Summa Apostolicarum Decisionum verb. Sacerdos num.* 6. 49

Sacerdotes exteri Sæculares celebrantes absque licentia Ordinarii in Ecclesiis Regularium incurrunt pœnas inflictas in Synodo Diœcesana: 50

na. *Sac. Cong. Concilii in Neapolitana* 17. *Aug.* 1630.

51 Et Sacristæ, seu Præfecti Ecclesiarum Regularium adstringi possunt ad non permittendam celebrationem prædictam nisi exhibita licentia Ordinarii. *Sac. Cong. Concilii in eadem Neapolitana* 17. *Aug.* 1630.

52 Sacerdotes deferre non debent manutergium super calicem eundo, vel redeundo ab Altari, *Sacra Cong. Rit.* 1. *Septembris* 1703. Quod est etiam contra Rubricas generales Missalis, ex Comment. Gavant. in easdem Rubricas *par.* 1. *tit.* 10.

53 In Missa solemni, dum canitur *Credo*, non debent pulsari Organa, nec Sacerdos celebrans potest prosequi Missam. *Sac. Rit. Congreg.* 17. *Dec.* 1695. Vide Decreta *S. R. C. n.* 664.

54 Sacerdos prius ordinatus præferendus est Presbytero postea ordinato licet Capellaniæ possessionem prius acceperit qui postea ordinatus est. *Sacra Congreg. Rit. in Novarien.* 16. *Junii* 1606. *in Lycien.* 19. *Jan.* 1613.

55 Sacerdos assistens, licet non sit prima Dignitas, thurificandus est ante Archidiaconum assistentem Episcopo a dextris, licet Archidiaconus sit prima Dignitas; *Sacr. Congr. Rit. in Vercellen.* 23. *Junii* 1667.

56 Sacerdos simplex sine licentia Sedis Apostolicæ non potest benedicere novam Ecclesiam, vel Oratorium, nec reconciliare Ecclesiam pollutam. *Sacra Congregat. Rituum in Placentina* 19. *Maii* 1607. *in responsione ad dubium* 10.

57 Sacerdos celebrans solemniter coram Episcopo, debet cum suis Ministris expectare benedictionem Episcopi, antequam descendat. *Sac. Cong. Rit. in Alexandr.* 19. *Maji* 1608. *in respons. ad* 7. *dub.*

58 Sacerdos, Diaconus, & Subdiaconus solemniter celebrantes possunt, & debent sedere in bancho, dum cantatur *Gloria* & *Credo*, etiamsi sint Beneficiati, vel Capellani, prout sedent Canonici, non obstante qualibet consuetudine. *Sacr. Congreg. Rit. in Perusina* 15. *Jan.* 1611.

59 Sacerdotes, & Clericos adscriptos Ecclesiis non potest Episcopus ob necessitatem Ecclesiæ cogere ne discedant ab ea, causa studii; immo tenetur illis dimissorias, seu commendatitias Litteras dare. *Sacra Congreg. Concilii die* 11. *Maii* 1617.

60 Sacerdotes nullum Officium, aut Beneficium Ecclesiasticum obtinentes cogi non possunt ab Episcopo ad publicas Processiones accedere. *Sacra Congreg. Conc. in Messanen.* 7. *Februarii* 1632.

61 Sacerdotes tenentur scire Decreta Sedis Apostolicæ. Siricius Papa *Epistol.* 1. *cap. ult.* Item

62 tenentur scire Canones. Cælestin. I. *Epist.* 3. *cap.* 1. *Nullis* 4. *dist.* 38. cum similibus.

63 Sacerdotes tenentur Litteris vacare, & fugere ignorantiam. Concil. Arelaten. IV. *cap.* 3. *cap. Ignorantia* 1. *dist.* 37. Sacerdos enim

64 ignorans non excusatur; *cap. Si in Laicis* 3. *dist.* 38.

65 Sacerdotes non possunt uti vestibus pomposis, variaris &c. vel ab Ordine alienis. Conc. Nicæn. II. *cap.* 16. *cap. Omnis jactantia* 1. *caus.* 21. *q.* 1. cum similibus.

66 Sacerdotes extra Domum non debent comparere sine veste Sacerdotali; *cap. Sine ornatu* 4. *caus.* 21. *q.* 4. cum similibus.

67 Sacerdos contrahens Matrimonium de facto incurrit excommunicationem; Facta pœnitentia, ab Episcopo dispensatur, ut ministret, sed matrimonium est nullum, textu expresso *in cap. Sane Sacerdotes* 4. *de Clericis conjugatis*.

68 Quibus autem pœnis puniatur Sacerdos, seu Clericus in Sacris constitutus, vel Regularis Castitatem solemniter professus, Matrimonium contrahens; notat Pignatell. *tom.* 8. *consult.* 63. *numer.* 32. quod ex Concilio Neocæsariensi relato *in cap. Presbyter* 9. *dist.* 28. ab Ordine deponi debeat, quod Glossa explicat de Depositione officii, quemadmodum & exuitur Ecclesiasticis Beneficiis, *cap. Decernimus* 2. *dist.* 29. ibi: *Decernimus, ut hi, qui in Ordine Subdiaconatus & supra, uxores duxerint, aut concubinas habuerint, Officio, atque Ecclesiastico Beneficio careant*. Vide Pignat. *loc. cit.* cum aliis ibi adductis.

69 Sacerdotum defunctorum manibus aptari non debet Calix. Clericat. *de Sacrific. Missæ decis.* 50. *num.* 49. Bassi *tract. de sodalitiis qu.* 5. *n.* 14. Concil. Provinc. Beneventan. 1693. *pag.* 61. *cap.* 18. *cap. Nemo* 36. *de Consecrat. dist.* 1. Ursaya *tom.* 7. *part.* 2. *discep.* 31. *cap.* 23. *de funerib.* cum Ritual. Roman. Cœremonial. Episcop. & Act. Eccles. Mediolanens. ibi citatis. Vide ibi in fine, ubi a Sac. Congreg. approbatur Synodus Fulginatens. ubi inter alia fuerat id statutum.

70 Sacerdotes sæculares nequeunt prætendere candelam majorem illa, quæ datur Regularibus associantibus funus. Sic expresse defendit Ursaya *tom.* 1. *pag.* 2. *discept.* 15. *num.* 13. ubi ad id plura adducit Decreta, & Doctores, & decrevit in fortioribus terminis de Parocho respe-

respectu Superioris Regularis. *Sacra Congreg. Concil. in Novarien.* 15. *Martii* 1704. apud Monacell. *tom.* 2. *tit.* 13. *formul.* 1. *sub. num.* 92. apud Thesaurum Resolutionum. *Sac. Cong. Concil. tom.* 9. *fol.* 25. *in d. Novarien. Funerum, & jurisdictionis, in respons. ad* 3. Vide verb. *Parochus, art.* 3. *circa finem.*

71 Episcopus statuere potest, ne Sacerdotes recipiant quid minus eleemosyna taxata. *Sacra Congr. Concil. in S. Severini Eleemosynæ Missarum* 16. *Julii* 1697. & *in Alexanen.* 26. *Januarii* 1743.

72 Institutionem Beneficii Sacerdotalis deberi Presbytero, posthabito Clerico, respondit *Sac. Congreg. Concil. in Montis Regalis, Capellaniæ* 19. *Novembr.* 1740.

73 Cum Sacerdos non ex reverentia, sed ex negligentia celebrare omittit, tunc (quantum in se est) privat Sanctissimam Trinitatem laude, & gloria, Angelos lætitia, Peccatores venia, Justos subsidio, & gratia, in Purgatorio existentes refrigerio, Ecclesiam Christi spirituali beneficio, seipsum medicina, & remedio contra quotidiana peccata, & infirmitates. S. Bonavent. *in Opusc. de præparatione ad Missam cap.* 5. ex Vener. Beda, & sequitur Amostaz *de causis piis lib.* 3. *cap.* 5. *num.* 45. Ursaya *tom.* 5. *par.* 1. *discept.* 4. *num.* 142. & alii passim.

74 Sacerdotes novi Testamenti non parentum nobilitate, sed pro vitæ suæ merito sunt eligendi, nec attendendum quos parentes habuerint, sed cujus meriti sunt; S. Anselmus *in Epistol. S. Pauli ad Hebræos cap.* 7. Nobilitas enim morum plus ornat quam genitorum; *arg. cap. Nos qui* 3. *dist.* 40. *cap. Recurrat* 3. §. *His ita, caus.* 32. *quæst.* 4. & *cap. Venerabilis* 47. *de præbend.* ubi expresse dicitur; *Non generis, sed virtutum nobilitas, vitæque honestas gratum Deo faciunt, & idoneum servitorem;* in cujus Summario sic præcise habetur: *Clerici ignobiles, & non eminentis scientiæ propter hoc non debent a præbendis repelli, etiam in Ecclesia, quæ tales admittere non consuevit.*

75 Grandis dignitas Sacerdotum, sed grandis eorum ruina, si peccant. S. Hieronymus *lib.* 16. *in c.* 44. *Ezech.*

76 Si Sacerdos, qui est unctus peccaverit, faciet delinquere populum: *cap. Magnæ* 7. *de voto, & Levit. c.* 4.

77 Nullum majus præjudicium, quam a Sacerdotibus, tolerat Deus. S. Gregor. *Homil.* 17. *in Evang.*

78 Malus Sacerdos de Sacerdotio suo crimen acquiret, non dignitatem. S. Ambros. *Homil.* 43. *in c.* 23. *Matthæi.*

Nulla re Deus magis offenditur, quam quod indigni, & peccatores Sacerdotii dignitate præfulgeant. S. Joann. Chrysost. *Homil.* 41. *in Matth.* 79

Labia Sacerdotis custodient scientiam, & Legem requirent ex ore ejus, quia Angelus Domini exercituum est. Vos autem recessistis de via, & scandalizastis plurimos in Lege, irritum fecistis pactum Levi, dicit Dominus exercituum, propter quod & ego dedi vos contemptibiles, & humiles, omnibus populis; *Malach.* 2. *num.* 7. 8. & 9. 80

Quis aliquando vidit Clericum cito pœnitentiam agentem? S. Joan. Chrys. *Homil.* 40. *in c.* 21. *Matth.* Laici delinquentes facile emendantur; Clerici si mali fuerint, inemendabiles sunt. Auctor Oper. Imperf. *Hom.* 41. 81

Nulla certe in mundo tam crudelis bestia quam malus Sacerdos; nam corrigi non patitur. S. Eusebius *Epist. ad Damas.* 82

Separavi vos a ceteris, ut essetis mei; *Levit. cap.* 20. Ut integritas Sacerdotis demonstraretur, qui non aliquatenus, sed plane totum se Deo dicaverit. Theodor. *quæst.* 3. *in Levit.* 83

Officium quidem Sacerdotale suscipimus, sed opus Officii non implemus. S. Gregor. *Homil.* 17. *in Evang.* 84

Ad stipendia duntaxat oculos habent; S. Isidor. Pelusiota *lib.* 1. *Epistol.* 142. Non virtutum merita, sed subsidia vitæ præsentis exquirunt. S. Gregor. *lib.* 23. *Moral. cap.* 17. Non ut meliores, sed ut ditiores fiant; Non ut sanctiores, sed ut honoratiores sint. S. Prosper *lib.* 1. *de vit. contempl. cap.* 21. 85

Dignitas Sacerdotalis prius noscatur a vobis, ut deinde servetur a vobis. S. Ambros. *de Dignitat. Sacerd. cap.* 5. 86

Prætulit nos Deus Angelis, & Archangelis, prætulit Dominationibus. S. Bernard. *Serm. ad Past.* Sacerdotium ipsi quoque Angeli venerantur. S. Greg. Nazian. *Orat.* 12. *ad Levit.* 87

Excusa me apud te, Virgo gloriosa .... Sacerdotium ipse prætulit super te .... Potestas Sacerdotis superat potestatem Virginis gloriosæ. S. Bernardin. Senens. *tom.* 1. *serm.* 20. *art.* 1. *cap.* 7. 88

Beata Virgo solum semel aperuit Cœlum, Sacerdos quælibet Missa. S. Vincent. Ferrer. *Serm.* 1. *in Festo Corporis Christi.* 89

Vere veneranda Sacerdotum dignitas, in quorum manibus Dei Filius, velut in utero Vir- 90

Virginis incarnatur. S. Aug. *lib. de dignitate Eccl. Apol. 3. tract. de Sacerd.*

91 Pater omnifariam potestatem dedit Filio; Ceterum video eandem ipsam potestatem a Deo Filio Sacerdotibus esse concessam. S. Jo: Chrysost. *homil.* 5.

92 Deos etiam ipse Deus appellat; S. Gregor. *lib.* 4. *Epist.* 9.

93 Nihil omnino prodest nomen Sanctum habere sine moribus, quia vita a professione discordans abrogat illustris tituli honorem per indignam actuum vilitatem. Salvian. *de Provid. lib. 3. ad fin.*

94 Honor sublimis, & vita deformis. S. Ambros. *lib. de Dign. Sacerd.* Professio Deifica, & actio illicita. *Idem ibid.*

95 Ornamenta in luto, dignitas in indigno. Salvian. *ad Eccles. Cath.*

96 Non ita corruptis moribus vivunt sæculares, ut Ecclesiastici. S. Bernardus *serm. in Convers. S. Pauli.*

97 Inique agunt ceteri contra Christum, crudeliorem tamen eam censet persecutionem quam a propriis sustinet ministris. S. Bernard. *ibidem.*

98 Tales Sacerdotes non sunt mei Sacerdotes, sed veri proditores: ipsi enim quasi Judas me vendunt, & produnt. S. Birgitta *lib.* 1. *Revelat. c.* 47.

99 Adam peccavit in terra, & veniam consequutus est; Lucifer in Cœlo, & Diabolus factus est: sic differunt peccata Laicorum, & Clericorum. Hugo de S. Caro in illud Psalmi 118. *numer.* 119. *Prævaricantes reputavi omnes peccatores terræ.* Sæculares vocantur peccatores terræ, ad differentiam Sacerdotum, qui debent vocari peccatores Cœli, uti Angeli; Unde S. Birgitta *lib.* 1. *Revelat. cap.* 47. Sacerdotes mali sunt in eodem peccato, quo cecidit Lucifer: Nunc etiam dico tibi judicium eorum, & cui sunt similes.

100 Si peccas in Sacerdotio, peristi, S. Joan. Chrysost. *Hom.* 41. *in Matth.*

101 Sic enim Deus irascitur peccantibus Sacerdotibus, ut etiam sacratis locis vasisque non parcat, 1. *Reg.* 4. S. Prosper *de prom. & præd. par.* 1. *c.* 24.

101 Ante omnia Sacerdos castitate debet accingi. S. Jo: Chrys. *Hom.* 4. *in Levit.*

103 Ut in his niveus pudicitiæ candor efflorear, qui Sacris Mysteriis familiarius appropinquant. S. Petrus Damian. *Opusc.* 18. *contra Cler. intemp. differt.* 1. *c.* 1.

104 Sacerdos . . . Ne polluat Sanctuarium Domini, quia oleum Sanctæ unctionis Dei super eum est. *Levit.* 21. *n.* 12.

Sacerdotes polluerunt Sanctuaria mea. *Ezechiel.* 22. *n.* 26. idest, explicat ibi Hugo Card. per vitæ immunditiam. 105

Audent Agni immaculati sacras contingere carnes, & intingere in Sanguine Salvatoris carnes nefarias, quibus paulo ante (proh dolor!) carnes meretricis attrectaverunt. S. Bernardus *in declamat.* 106

Pudicitia Sacerdotalis non solum ab opere se immundo abstineat, sed etiam a jactu oculi, & cogitationis errore mens Christi corpus confectura, sit libera. S. Hieron. *in c. Epist. ad Titum.* 107

Quis adeo impius erit, qui lutosis manibus Sacratissimum Sacramentum tractare præsumat? S. Aug. *serm.* 144. *de tempor.* 108

Polluimus Corpus Christi, quando indigni accedimus ad Altare. S. Hieron. *in c.* 1. *Malachiæ.* 109

Cum in os immundum Sanctissimam carnem ponit, eam quasi in lutum projicit. Petrus Blesensis *serm.* 38. 110

Quantum flagitium in spurcissimam tui corporis cloacam Sacratum Christi Sanguinem profundere! S. Thomas de Villanova, *Concion.* 3. *de Corpor. Christi.* 111

Gravius peccant indigne offerentes Christum regnantem in Cœlis, quam qui eum crucifixerunt ambulantem in terris. S. Aug. cit. a Mol. *tract.* 2. *c.* 17. 112

Auctores mortis existimus, qui esse debemus duces ad vitam. S. Gregor. *Homil.* 17. *in Evang.* 113

Si Sacerdotium corruptum fuerit, omnis Fides marcida est. S. Joan: Chrysost. *Homil.* 38. *in Matth.* 114

Populum videmus nugacem eo quod tales habeant Sacerdotes. S. Ambros. *de dignit. Sacerd. c.* 3. 115

Causæ sunt ruinæ populi Sacerdotes mali. S. Greg. *lib.* 4. *epist.* 64. 116

Tantum inter Sacerdotem & quemlibet probum interesse debet, quantum inter Cœlum, & terram discriminis est. S. Isid. Pelusiota *lib.* 2. *epist.* 107. 117

Ebrietas in alio crimen est, in Sacerdote Sacrilegium: S. Petrus Chrysol. *ser.* 26. 118

Provide, ne lingua, quæ vocat de Cœlo Filium Dei, contra ipsum Dominum loquatur. S. Aug. *serm.* 37. *ad Fratres de herem.* 119

Inter sæculares nugæ, nugæ sunt, in ore vero Sacerdotis blasphemiæ. S. Bernard. *lib.* 2. *de considerat.* 120

Labia

121 Labia Sacerdotis custodient scientiam; Discamus Sacerdotem doctum esse debere. S. Hieron. *in c. 2. Malachiæ*.

122 Manus Sacerdotum modo inunctæ sunt pice cupiditatis ad retinendum, quæ deberent esse inunctæ unctione caritatis ad largiendum. Hugo Card. in illud *Psal. 25. Dextera eorum repleta est muneribus*.

123 Si pro se unusquisque in die judicii vix poterit rationem reddere, quid de Sacerdotibus futurum est, a quibus sunt omnium animæ requirendæ? S. Aug. *lib. 50. homil. 7.*

124 Pro populorum iniquitate damnantur, si eos aut ignorantes non erudiant, aut peccantes non corrigant. Sanctus Isidorus *lib. 3. sententiar.*

125 Sacerdotes, pensemus negotium nostrum, pensemus pondus, quod suscipimus, faciamus nobiscum quotidie rationes, quas cum Judice nostro habebimus. S. Gregor. *Homil. 17. in Evang.*

126 Vere magna confusio Sacerdotum, & omnium Clericorum, quando Laici inveniuntur fideliores, & justiores. S. Joannes Chrysost. *Hom. 40. oper. imperfect.* aut quis alius ejus Auctor.

127 Quomodo non sit confusio esse illos inferiores Laicis, quos etiam esse æquales magna confusio est? Idem *ibid.*

128 Erubescant Sacerdotes, si sacratioris vitæ inveniantur Laici, qui vitæ fluctibus sunt immersi. S. Gregor. part. 2. Pastor. admon. 29. & Petrus Blesensis *serm. 12.*

129 In die Judicii Sacerdos spoliabitur Sacerdotii dignitate, & erit inter infideles. S. Joan. Chrysost. *Homil. 40. in cap. 21. Matth.* juxta illud *Ezechiel. 23.* denudabunt te vestimentis tuis, tollent vasa gloriæ tuæ, & dimittent te nudum ignominia plenum.

130 Sacerdotes mali præ omnibus diabolis profundius submergentur in infernum. S. Birgitta *lib. 4. Revelat. c. 35.*

131 Quo major est auctoritas, eo majus est eorum, qui peccant, supplicium. S. Joan: Chrysost. *in Psal. 6.*

132 Ingrediuntur electi Sacerdotum manibus expiati cœlestem patriam; & Sacerdotes ipsi per vitam reprobam in Inferni supplicia festinant. S. Gregor. *Homil. 17. in Evang.*

133 Non temere dico, sed ut affectus sum, & sentio: Non arbitror inter Sacerdotes multos esse, qui salvi fiant, sed multo plures, qui pereant. S. Joan: Chrysost. *Homil. 3. in cap. 1. Act. Apostol.*

134 Clerici, & Religiosi quando Christo adhærent, optimi sunt, & optimum, & multum fructum faciunt; Quando autem a Christo separati sunt, nutrimentum sunt ignis peccati in præsenti, & in futuro ignis infernalis. Hugo Card. *in cap. 15. Evang. S. Joan.*

Miror an fieri possit, ut aliquis ex Rectoribus sit salvus. S. Joan: Chrysost. *Homil. 34. in Epist. ad Hebræos*. 135

Sacerdos si vitam suam disposuerit, tuam autem non diligenter curaverit, cum impiis in gehennam detrudetur. S. Joan: Chrysost. *Homil. 85. in Joan.* 136

Quidam Religiosus, qui noluit acceptare Episcopatum, neque ad preces sui Superioris, apparens post mortem cuidam suo amico, & ab ipso interrogatus, an quidquam mali passus fuisset ob talem resistentiam factam Superiori ad nolendum Episcopatum, respondit: *Minime. Immo si Episcopatum recepissem, essem æternaliter damnatus*. Sic refert Carthus. *de Vita, & Reg. Episc. cap. 42.* Et de alio, qui ad consilium sui Patrui recusavit sibi oblatum Episcopatum, refert S. Hieronymus *in Regul. Monac. cap. 5.* & idem Carthus. *loc. cit.* quod post mortem ipsi suo Patruo apparens, eique gratias referens de optimo consilio, dixit: *Nunc essem de numero damnatorum, si fuissem de numero Episcoporum.* 137

Turpe est ignorare artem, quam profitemur, & intolerabilis ignorantia in iis, qui præsunt. S. Leo relatus *in cap. si in Laicis 3. dist. 38.* 138

Verecundum est ex aliorum manibus quærere, quod apud se inveniri debet. *Cap. Cum in cunctis 7. de elect.* ex Gloss. *ibid.* citans multos alios Canones. Unde non sufficit, quod Prælatus habeat apud se Viros doctos, nisi & ipse sit doctus, vel curet fieri doctus. Deh caveant super hoc Prælati. 139

Sacerdotes privantur facultate excipiendi Confessiones Complicum in peccato turpi. Benedict. XIV. tom. 1. Constitut. 20. incip. *Sacramentum Pœnitentiæ*, §. 4. Vide dicta ad verb. *Confessarius*, & verb. *Complex*. Sacerdos etiam ad Confessiones non approbatus, præferendus est Confessario complici in peccato turpi pro excipienda Confessione ipsius Complicis in articulo mortis constituti. Idem Constitut. 120. incip. *Apostolici muneris* §. 2. 140 141

Sacerdos simplex benedictionem super populum impertiri nequit, præterquam in fine Missæ, nisi forte id ipsi demandetur jure delegato. Idem tom. 2. Constitut. 48. incip. *Exemplis*. Præsente Episcopo Diœcesano Sacerdos in fine Missæ debet prius ad eum se convertere, 142 143

tere,

tere, eique caput inclinare, veluti facultatem populo benedicendi postulans; quod a Sacerdote prætermittitur, si Episcopus Missæ intersit, sed extra suam Diœcesim existat, prout desumitur ex Rubricis Missalis, *t. de benedictione in fine Missæ & Evangelio S. Joann.* Idem *ibid.*

144 Sacerdos abutens Sacrificio Missæ ad sortilegia, vel in Sacramentali Confessione sollicitans ad turpia, præter alias pœnas, incurrit perpetuam inhabilitatem ad Missæ celebrationem, ex Decreto Sanctæ Universalis Inquisitionis de mandato Benedict. XIV. *edito die* 5. *Augusti* 1745. ut in ejus Bullario, tom. 2. *in appendic. n.* 8. *pag.* 46.

145 Sacerdoti simplici per Pontificem ex suprema auctoritate delegari possunt ea, quæ ad mysticum Christi Corpus pertinent; Quod tamen Diaconis, *qui non habent perficere Corpus Domini verum*, jure, ac merito denegatur. Benedict. XIV. in Appendice ad Tom. 4. sui Bullarii Constitut. incip. *Ex tuis* §. 9.

146 Sacerdotes tam in Latina, quam in Græca Ecclesia, juxta veterem disciplinam, cum Episcnpo celebrabant. Benedict. XIV. Constit. incip. *Allatæ sunt*, §. 38.

Additiones ex aliena manu.

149 Sacerdotes exteri, tum & maxime peregrini non sunt admittendi ad Missas celebrandas, & Sacramenta administranda sine literis commendatitiis suorum Ordinarior. ut innovatis antiquis Canonibus statuit Concilium Tridentin. *sess.* 22. *decret. de Observ. & evitand. &c. & sess.* 23. *c.* 16. *de Reformat.* & post ipsum D. Carolus Borromæus *in Act. Eccles. Mediol. par.* 3. *Concil. Provincial.* 1. *pag.* 9. *& Concil. Provincial.* 2. *pag.* 65. *tit.* 2. *decret.* 1. *Concil. Provincial.* 3. *pag.* 96.

148 Quinimo fas est Episcopo prohibere, ne Regulares in eorum Ecclesiis Sacerdotes exteros celebrare permittant Divina Officia, nisi prius ab ipso Episcopo, visis Literis Commendatitiis, admissi fuerint; ut decisum referunt Ventrigl. *in Prax. tom.* 1. *adnot.* 24. §. *unic. num.* 5. *& adnot.* 48. §. *unic. numer.* 125. Passerin. *de Stat. Homin. tom.* 4. *quæst.* 189. *articul.* 10. *num.* 991. Nicol. *Lucubrat. Canonic. lib.* 3. *tit.* 31. *nu.* 15. *Frass. de Jurepatron. Reg. tom.* 2. *c.* 73. *num.* 36.

149 Idque verum adeo est, ut Sacerdotes exteri celebrantes in Ecclesiis Regularium, non visis prius Litteris Commendatitiis ab Episcopo: tum etiam ipsi Superiores Ecclesiarum Regular. incurrant in pœnas in Synodo Diœcesana inflictas; Fermosin. *in Rubric. de Cleric. Peregrin. num.* 9. *Romaguer. ad Synodal. Gerund. lib.* 1. *tit.* 4. *cap. unic. num.* 6.

Cæterum si Sacerdos aliquis exterus per longum tempus in Loco aliquo celebraverit, ejusque mores jam sint noti, non est cogendus literas commendatitias sui Ordinarii ostendere, ut relata Resolutione S. Congregationis Episcoporum & Regularium negotiis præpositæ firmant Fermosin. *in d. Rubrica de Cleric. Peregrin. numer.* 11. Barbos. *Jur. Ecclesiast. univers. lib.* 1. *cap.* 11. *numer.* 32. Romaguer. *ad Constit. Synodal. Gerund. lib.* 1. *tit.* 4. *cap. unic. numer.* 6. ubi *numer.* 7. *& sequent.* tradit quas solemnitates requirant Literæ commendatitiæ Clericorum ultramatinorum. 150

Reliquum est ut discutiatur, an Episcopus prohibere valeat, ne Sacerdotes Regulares Peregrini celebrent in Ecclesiis Regularium? Obtinuit autem hæc distinctio, ut prohibere nequeat, si Sacerdotes illi Peregrini in loco illo habeant Ecclesias sui Ordinis, possit vero prohibere, si Ecclesias inibi sui Ordinis minime habeant; Ita definisse S. Congregationem de Propaganda fide coram Sanctissimo habitam die 18. Julii 1626. refert Romaguer. *ad Constit. Synodal. Gerund. lib.* 1. *tit.* 4. *cap. unic. num.* 4. 151 152

SACRAMENTALIA. Vide verb. *Peccatum a n.* 47. *ad n.* 55.

SACRAMENTUM.

Articulus I.

Quoad ea, quæ concernunt Sacramentorum naturam, institutionem, numerum, materiam, formam, Ministrum, & intentionem.

1 SAcramenti a *Sacro* derivati variæ, sed præcipuæ tres sunt acceptiones. Primo, igitur in Sacra Scriptura sumitur interdum pro Sacro Mysterio, seu pro re sacra abscondita, & arcana, ut Tobiæ *cap.* 12. *num.* 7. ibi: *Etenim Sacramentum Regis abscondere bonum est*. Sapientiæ *cap.* 2. *numer.* 22. ibi; *Et nescierunt Sacramenta Dei*. Item Sapientiæ *c.* 6. *num.* 24. ibi:

ibi: *Et non abscondam a vobis Sacramenta Dei*. Daniel. *cap.* 2. *num.* 18. ibi: *Super Sacramento isto*. *Ibidem num.* 30. *Sacramentum hoc revelatum est*. Ibidem *num.* 47. *quoniam tu potuisti aperire hoc Sacramentum*. Ad Ephes. *cap.* 1. *n.* 9. ibi; *Ut notum faceret nobis Sacramentum voluntatis suæ*. Item ad Ephes. *cap.* 3. *num.* 3. ibi: *Quoniam secundum revelationem notum mihi factum est Sacramentum*. Apocalyps. *cap.* 1. *num.* 20. ibi: *Sacramentum septem stellarum*. Item Apocalyps. *cap.* 17. *n.* 7. ibi: *Ego dicam tibi Sacramentum mulieris*. Secundo, sumitur a Juristis aliquando pro Juramento; eo quod per illud Sacrum Dei nomen invocetur; *L. Sacramenta puberum*, *Cod. si adversus venditionem*, ibi: *Sacramenta puberum sponte facta super contractibus rerum suarum non retractandis inviolabiliter custodiantur*, *cap. Qui Sacramento* 11. *caus.* 22. *quæst.* 4. ibi: *Qui Sacramento se obligaverit, ut litigant cum quolibet ad pacem nullo modo redeat, pro perjurio uno anno a Communione Corporis, & Sanguinis Domini segregatus reatum suum eleemosynis, fletibus, & quantis potuerit jejuniis, absolvat*. Tertio, sumitur a Patribus, & Theologis, & magis ad propositum pro Signo rei Sacræ, idest pro eo, quod sacrat, & sanctificat. Et de Sacramento sic sumpto impræsentiarum est sermo.

2 Unde Sacramentum prout in proposito accipitur, *est signum sensibile gratiam Dei, vel effectum ejus gratuitum ex institutione Divina efficaciter significans ordinatum ad salutem hominis viatoris*. Sic Scotus *in* 4. *dist.* 1. *qu.* 2. *num.* 9. Quæ definitio in re ipsa convenit cum illa, quæ colligitur ex Concilio Tridentino *sess.* 13. *cap.* 3. quod nempe *Sacramentum sit symbolum rei sacræ & invisibilis gratiæ, forma visibilis sanctificandi vim habens*, & cum illa Catechismi ejusdem Concilii, scilicet: *Sacramentum est res sensibus subjecta, quæ ex Dei institutione sanctitatis, & justitiæ tum significandæ, tum efficiendæ vim habet*; & cum illa tradita a Canisio in suo parvo Catechismo, quam sequuntur alii Theologi: *Sacramentum Legis est signum visibilis gratiæ ad hominem sanctificandum divinitus institutum*.

3 Sacramenta novæ Legis fuerunt omnia a Christo Domino instituta, & ea nec plura, nec pauciora, quam septem, scilicet Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema Unctio, Ordo, Matrimonium. Sic definitum fuit in Concilio Florentino in Decreto Eugenii IV. pro instructione Armenorum, & in Concilio Tridentino *sess.* 7. *Canon.* 1. ibi: *si quis dixerit, Sacramenta novæ Legis non fuisse omnia a Jesu Christo Domino nostro instituta, aut esse plura, aut pauciora quam septem, videlicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam Unctionem, Ordinem, & Matrimonium; aut etiam aliquod horum septem non esse vere, & proprie Sacramentum, anathema sit*.

Sacramenta novæ Legis differunt a Sacra- 4
mentis antiquæ Legis, quia antiqua figurabant Gratiam dandam per Christi Passionem: Nova vero eam continent, & ipsam digne suscipientibus conferunt. Concil. Florent. *sess. ult. in Decreto Eugenii IV.* ibi: *Quæ multum a Sacramentis differunt antiquæ Legis: Illa enim non causabant Gratiam, sed eam solum per Passionem Christi dandam esse figurabant; Hæc vero nostra, & continent Gratiam, & ipsam digne suscipientibus conferunt*. Unde Sacramen- 5
ta novæ Legis non differunt ab antiquis solum, quia sunt aliæ Cæremoniæ, & alii ritus externi; Est definitum in Concilio Tridentino *sess.* 7. *Canon.* 2. ibi: *si quis dixerit, ea ipsa novæ Legis Sacramenta a Sacramentis antiquæ Legis non differre, nisi quia Cæremoniæ sunt aliæ, & alii ritus externi, anathema sit*. Vide tamen dicta sub verb. *Circumcisio per tot.* ubi multa ad rem.

Ea autem, quæ concernunt ad longum Sa- 6
cramenta antiquæ Legis, brevitatis gratia relinquuntur videnda apud Scholasticos.

Sacramenta novæ Legis varie differunt etiam 7
inter se. *Communis*. Quædam enim dicuntur Sacramenta *Mortuorum*, & quædam alia Sa-
cramenta *Vivorum*. Sacramenta *Mortuorum* sunt 8
illa, quæ per se conferunt primam Gratiam justificantem, seu remissionem peccati mortalis actualis, vel Originalis, & dicuntur Sacramenta *Mortuorum*, quia a Christo sunt per se, & primario instituta, ut homini ratione peccati mortalis spiritualiter *mortuo* Gratiæ rite ministrata restituant vitam spiritualem Gratiæ; Et hæc Sacramenta sunt duo nempe Baptismus, & Pœnitentia. Baptismus quidem institutus in remissionem peccati originalis, ac etiam actualium ante Baptismum commissorum. Pœnitentia autem instituta in remissionem peccatorum actualium post Baptismum commissorum. Sacramenta *Vivorum* sunt illa, quæ per se conferunt tantum Gratiam secundam, adeoque præsupponunt in suscipiente Gratiam primam, seu statum Gratiæ, & dicuntur Sacramenta *Vivorum*, quia a Christo sunt pro se, & primario instituta, ut ministren-

ffrentur hominibus jam viventibus vita spirituali Gratiæ, eosque nova Gratia adaugeant; & hæc Sacramenta sunt reliqua alia quinque, nempe Confirmatio, Eucharistia, Extrema Unctio, Ordo, & Matrimonium. *Communio*.

9 Item ex Sacramentis novæ Legis quædam sunt *Iterabilia*, & quædam *Initerabilia*. Sacramenta *Iterabilia*, seu *non Characteristica* sunt illa, quæ sæpius suscipi possunt, quia non imprimunt Characterem indelebilem in anima suscipientis, sed solum conferunt Gratiam sanctificantem per peccatum mortale amissibilem, & reiteratione Sacramenti recuperabilem; & talia Sacramenta sunt quattor, scilicet Eucharistia, Pœnitentia, Extrema Unctio, & Matrimonium. Sacramenta *Initerabilia*, seu *Characteristica* sunt illa, quæ semel valide suscepta iterato suscipi nequeunt, quia imprimunt Characterem indelebilem in anima suscipientis. Et talia Sacramenta sunt tria, nempe Baptismus, Confirmatio, & Ordo. *Communis* ex Concilio Florentino *sess. ult. in Decreto Eugenii IV.* ibi: *Inter hæc Sacramenta tria sunt, Baptismus, Confirmatio, & Ordo, quæ Characterem, id est spirituale quoddam signum a ceteris distinctivum imprimunt in anima indelebile; Unde in eadem persona non reiterantur; Reliqua vero quatuor Characterem non imprimunt, & reiterationem admittunt*. Et Concil. Trident. *sess. 7. Canon. 9.* ibi: *Si quis dixerit, in tribus Sacramentis, Baptismo scilicet, Confirmatione, & Ordine non imprimi Characterem in anima, hoc est signum quoddam spirituale, & indelebile, unde ea iterari non possint, anathema sit*.

10 Item quædam ex Sacramentis sunt *Formata*, & quædam *Informia*. Sacramenta *Formata* sunt illa, quæ valide, & licite, ac fructuose suscepta, statim, dum suscipiuntur, habent suum effectum in suscipiente, idest statim causant Gratiam, ad quam causandam suscipiuntur: quæ gratia per antonomasiam vocatur *Forma*. Decor, & pulchritudo animæ, & qua proinde deficiente, manet anima informis, ac deformis in conspectu Dei. Sacramenta *Informia* sunt illa, quæ quamvis valide suscipiantur concurrentibus scilicet omnibus essentialiter requisitis ad valorem talium Sacramentorum, debita nempe materia, forma, & intentione; tamen non habent effectum suum, eo quod ponatur obex peccati mortalis Gratiæ, alioquin per talia Sacramenta causandæ, & sic Sacramenta remanent informia, animamque informem relinquunt. Et talia possunt esse omnia Sacramenta, excepto solo Sacramento Pœnitentiæ. Docent communiter Doctores, posse hominem adultum valide baptizari, confirmari, Eucharistiam sumere, ordinari, extreme ungi, & Matrimonium contrahere in statu peccati mortalis, at non licite, & sic sacrilege, adeoque infructuose, & informiter.

Dicitur autem notanter *Excepto solo Sacramento Pœnitentiæ*, quia non potest dari Sacramentum Pœnitentiæ validum quoad essentiam, & informe quoad effectum Gratiæ, ut docuimus sub verb. *Pœnitentiæ Sacramentum art. 2. a n. 16. ad 29.* Vide *ibi*. 11

Item quædam ex Sacramentis sunt *Permanentia*, & quædam *Transeuntia*. Sacramenta *Permanentia* sunt illa, quæ sunt Sacramenta non tantum in fieri, seu cum fiunt, sed etiam sunt Sacramenta in facto esse, seu sunt factum permanens, ut per omnes Catholicos est Sacramentum Eucharistiæ, & secundum aliquos cum Sporer *tom. 3. Theolog. Sacram. part. 4. num. 351.* etiam Matrimonium, de quo ibi dicit, quod quatenus præcise est signum practicum efficax Gratiæ sanctificantis Matrimonialis, est Sacramentum in fieri: quatenus vero simul est Sacramentum Mysticum, seu sacrum signum conjunctionis spiritualis Christi cum Ecclesia, aut Verbi Divini cum natura humana, est Sacramentum in facto esse, ac permanens. Sacramenta *Transeuntia* sunt illa, quæ præcipue consistunt in actione, quæ physice transit, uti ablutio in Sacramento Baptismi, Unctio in Sacramento Extremæ Unctionis, & hujusmodi. 12

Item quædam ex Sacramentis sunt *omnibus necessaria*, & quædam *non necessaria omnibus*. Sacramenta *omnibus necessaria* sunt Baptismus, qui est omnibus hominibus necessarius ad salutem, & Pœnitentia, quæ est necessaria omnibus, & solis in peccatum mortale post Baptismum lapsis; Et hæc duo Sacramenta in re, vel in voto sunt necessaria necessitate medii. In re ipsa autem necessitate præcepti Eucharistia est necessaria omnibus adultis necessitate præcepti. Sacramenta *non necessaria omnibus* sunt Ordo, & Matrimonium, ut de se patet, & Confirmatio, & Extrema Unctio, quæ duo Sacramenta non sunt sub præcepto saltem gravi necessaria, ut cum D. Thoma *3. part. quæst. 71. art. 8. ad 4.* tradunt Doctores communiter. 13

Quod Sacramenta sint necessaria ad salutem vel in re, vel in voto, licet non omnia omnibus, habetur expresse definitum in Concilio Trident. *sess. 7. Can. 4.* ibi: *Si quis dixerit, Sacramenta novæ Legis non esse ad salutem necessa-* 14

cessaria, sed superflua, & sine eis, aut eorum voto per solam Fidem homines a Deo gratiam justificationis adipisci; licet omnia singulis necessaria non sint, anathema sit.

15 Sacramenta non sunt paria, sed unum alio dignius. Concil. Trid. *cit. sess. 7. Canon. 3.* ibi: *si quis dixerit, hac septem Sacramenta ita esse inter se paria, ut nulla ratione aliud sit alio dignius, anathema sit.*

16 Sacramenta non sunt sola signa, seu notæ Christianitatis. Concil. Trident. *cit. sess. 7. Can. 6.* ibi: *Si quis dixerit, Sacramenta novæ Legis non continere Gratiam, quam significant, aut Gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre; quasi signa tantum externa sint acceptæ per Fidem Gratiæ, vel Justitiæ, & notæ quædam Christianæ professionis, quibus apud homines discernuntur Fideles ab Infidelibus, anathema sit.*

17 Sacramenta non sunt instituta propter solam fidem nutriendam. Concil. Trid. *cit. sess. 7. Canon. 5.* ibi: *si quis dixerit, hæc Sacramenta propter solam fidem nutriendam instituta fuisse, anathema sit.*

18 Sacramenta tribus perficiuntur, scilicet rebus, verbis, & Ministro cum intentione; rebus ut materia; verbis autem ut forma. Concil. Florent. *sess. ultim. in Decret. Eugenii IV.* §. *Quinto Ecclesiasticorum*, ibi: *Hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tamquam materia, verbis tamquam forma, & persona Ministri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia, quorum si aliquid desit, non perficitur Sacramentum.*

19 Hinc clare constat, quod ad essentiam cujuslibet Sacramenti tria necessario requiruntur, scilicet materia, forma, & intentio. *Communis Catholicorum* per citat. Textum Concilii Florentini. Unde ex verbis S. Augustini relat. *in cap. Detrahe 54. caus. 1. qu. 1. Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum.*

20 Materia in quolibet Sacramento est res aliqua sensibilis applicata suscipienti per actionem externam Ministri. *Communis.*

21 Forma in quolibet Saccramento sunt verba certa una cum applicatione materiæ proferenda a Ministro; Aut signum aliquod externum æquivalens, & faciens id, quod facerent certa verba, uti sunt nutus annuentis in Matrimonio, quibus nutibus æque bene ac verbis animus contrahentium declaratur. *Communis.*

22 Materia in quolibet Sacramento est duplex, scilicet remota, & proxima. *Materia remota* est illa res sensibilis, quæ per actionem Ministri applicatur suscipienti, *Materia* proxima est ipsamet debita applicatio dictæ materiæ remotæ, quæ scilicet una cum forma sibi correspondente simul prolata a Ministro proxime constituit Sacramentum. *Communis.*

Quænam sit materia remota, & proxima cujuslibet specialis Sacramenti? Vide in suis propriis locis, ut sub verb. *Baptismus, Confirmatio, Eucharistia &c.* 23

Item forma in quolibet Sacramento est duplex, scilicet remota, & proxima: *Forma remota* sunt dicta certa verba una cum applicatione materiæ a Ministro proferenda, seu aliud signum æquivalens externe exhibendum. *Forma proxima* est dictorum certorum verborum una cum applicatione materiæ actualis a Ministro facta prolatio, seu dicti signi externi æquivalentis actualis exhibitio. *Communis.* 24

Ad valorem Sacramentorum requiritur simultas inter eorum materiam, & formam, quæ simultas sufficit, quod sit moralis, & tanta, quanta requiritur in actibus humanis; Nam cum Sacramentum sit compositum morale, requiritur, & sufficit talis simultas, sive unio inter materiam, & formam, ut unum moraliter, ac secundum communem hominum æstimationem censeatur afficere alterum, considerata, & attenta natura cujuslibet specialis Sacramenti. Sic Scotus *in 4. dist. 6. q. 3. litt. B.* & *in re Communis aliorum.* 25

Consulunt tamen Doctores communiter, ut Ministri Sacramentorum curent majorem, quam possunt, facere simultatem materiæ, & formæ, quia cum materia, & forma debeat constituere unum signum Sacramentale, semper optimum est eas meliori, quo potest, modo esse conjunctas. Unde consultissimum est, quod Ministri in Baptismo vere simul proferant formam totam, dum abluunt; in Confirmatione, & Extrema Unctione, dum inungunt; in Ordinatione, dum instrumentum Ordinis tradunt; in Sacramento Pœnitentiæ statim absoluta Confessione dolorosa, pœnitentiaque injuncta & acceptata, verba absolutionis proferant; in Matrimonio post expressum consensum unius, statim exprimat & alter Sponsorum. In confectione vero Eucharistiæ materia debet esse præsens, quia hoc indicant illa pronomina demonstrativa. *Hoc, Hic.* 26

Materiæ, & formæ Sacramentorum fuerunt omnes a Christo institutæ, & determinatæ quoad substantiam. At non omnes, & singulæ uniformiter & æqualiter in particulari & in specie, Prima pars conclusionis est Communis omnium Theologorum. Cum enim Christus instituerit immediate omnia Sacramenta novæ 27

Legis,

Legis, debuit etiam omnium eorum materias, & formas instituere & determinare quoad substantiam; alias si Apostoli, aut Ecclesia aliquas Sacramentorum materias, aut formas determinassent quoad substantiam, Christus non instituisset illa immediate, sed tantum mediantibus hominibus materias, & formas determinantibus.

28 Secunda pars Conclusionis defenditur passim a Doctoribus cum Mastrio *in* 4. *disp. num.* 36. *&* 45. Suarez *part.* 3. *tom.* 3. *disp.* 1. *sect.* 3. Gonet *de Sacrament. in man. tract.* 2. *cap.* 2. *& tract.* 6. *cap.* 3. Gobat *tom.* 1. *tract.* 8. *numer.* 55. Reiffenstuel *Theolog. moral. tract.* 14. *dist.* 1. *quæst.* 1. *num.* 21. La Croix *lib.* 6. *part.* 1. *num.* 13. Aliquæ enim materiæ, & formæ fuerunt a Christo institutæ solum in genere determinandæ in particulari, & in specie ab Apostolis, vel Ecclesia, quæ in particulari adhiberet res sensibiles, & verba apta ad exprimendam significationem illam, ad quam exprimendam fuerunt Sacramenta illa ab ipso Christo Domino instituta; Sic in Sacramento Ordinis determinatum solum fuit a Christo aliquid in genere significativum potestatis, quæ confertur, relinquendo Ecclesiæ potestatem determinandi in particulari juxta exigentiam temporum, locorum, & personarum, materiam, & formam aptam ad significandam, & exprimendam potestatem illam, quæ ordinatis confertur; Unde de facto patet ex praxi primitivæ Ecclesiæ, quæ ante scriptionem, & impressionem Evangeliorum, & Epistolarum non potuit, uti modo, Diaconis & Subdiaconis, in eorum Ordinatione tradere Librum Evangeliorum, & Epistolarum. Item patet ex praxi Ecclesiæ Græcæ, & Latinæ, quarum quælibet valide conficit Sacramentum Ordinis, quamvis non conveniant in materia, & forma particulari quoad speciem, sed solum in genere, quatenus utraque Ecclesia utitur certa materia, & forma apta ad significandam, & exprimendam potestatem, quæ ex intento Christi Domini traditur Ordinatis. Sic etiam in Sacramento Pœnitentiæ determinata est solum in genere materia remota, quæ sunt peccata actualia post Baptismum commissa, sive sint mortalia, sive venialia, sive hujus, sive illius speciei, & etiam solum in genere determinata est materia proxima, nempe dolor communis Contritioni, & Attritioni. Et solum in genere determinata est ejus forma, dummodo concipiatur, & proferatur verbis actum Judicialem sententiæ vere absolventis, sufficienter exprimentibus. Ita etiam in Matrimonio determinatus est pro materia contractus in genere legitimus, quo tradatur mutuum Jus ad usum corporum, & pro forma determinatum est solum in genere signum externum, cum ejus forma possint esse verba, vel formalia, vel tantum æquipollentia, uti sunt scriptio, & nutus, quæ inter se specie distinguuntur, & sic de aliis proportionate discurrendo; Unde clare constat, quod materiæ, & formæ Sacramentorum fuerunt omnes a Christo institutæ, & determinatæ quoad substantiam; At non omnes, & singulæ uniformiter, & æqualiter in particulari, & in specie; Ad quod facit Concilium Tridentinum *sess.* 21. *cap.* 2. ubi sic expresse habet: *Præterea declarat, hanc potestatem perpetuo in Ecclesia fuisse, ne in Sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, ea statueret, vel mutaret, quæ suscipientibus utilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi pro rerum, temporum, & locorum varietate magis expedire judicaret.*

Omnis mutatio substantialis facta in materia, vel forma Sacramentorum irritat, & invalidat Sacramentum; Secus autem si sit solum mutatio accidentalis. *Communissima omnium Theologorum*, qui ad hoc communiter tradunt has duas regulas: *I. Si mutatio materiæ, vel formæ sit substantialis, non fit Sacramentum. II. Si mutatio materiæ vel formæ sit tantum accidentalis, fit Sacramentum.* 29

Mutatio autem tunc censetur substantialis, quando juxta communem usum, & existimationem Prudentum non manet amplius eadem res in nomine, & substantia cum illa, quam Christus instituit, & determinavit pro materia Sacramenti. Seu loquendo de forma, quando non manet amplius in verbis idem sensus per verba intentus a Christo; Tunc vero censetur solum mutatio accidentalis in materia, quando juxta communem usum & existimationem Prudentum res adhuc remanet eadem in substantia; Et tunc censetur solum mutatio accidentalis in forma, quando remanet adhuc in verbis idem sensus per verba intentus a Christo. *Sic Doctores communiter.* 30

Quoad materiam, & formam propriam cujuslibet specialis Sacramenti, earumque mutationem substantialem, vel accidentalem; vide in suis propriis locis, & signanter sub verb. *Baptismus &c.* 31

Quamvis Ministri Sacramentorum mali sint, Sacramenta non cessant esse bona; *cap. si justus* 30. *cap. Ex Catholica* 31. *cap. sic autem* 31. *cap. Non foris* 32. *cap. Nonne Sodomitæ* 37. *cap. Dominus declaravit* 87. *cap. Christus* 88. *& cap. Non nocet* 89. *caus.* 1. *q.* 1. 32

Sa-

33 Sacramenta enim valide fiunt etiam a malis Ministris in peccato mortali existentibus, Concil. Trid. *sess.* 7. *Canon.* 12. ibi; *si quis dixerit, Ministrum in peccato mortali existentem, modo omnia essentialia, quæ ad Sacramentum conficiendum, aut conferendum pertinent, servaverit, non conficere, aut conferre Sacramentum, anathema sit.*

34 Unde Sacramenta ministrata a malis Ministris eis nocent, non autem sumentibus; *cap. Omnia Sacramenta* 78. *cap. Christus* 88. & *cap. Non nocet* 89. *caus.* 1. *q.* 1. cum similibus.

35 Sacramenta non possunt ministrari ab omnibus Christianis. Conc. Trid. *sess.* 7. *Canon.* 10. ibi: *si quis dixerit, Christianos omnes in verbo, & omnibus Sacramentis administrandis habere potestatem, anathema sit.*

36 Sacramenta fieri non possunt nisi a Ministro habente intentionem faciendi, quod facit Ecclesia. Conc. Trid. *cit. sess.* 7. *Canon.* 11. ibi: *si quis dixerit, in ministris, dum Sacramenta conficiunt, & conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi, quod facit Ecclesia, anathema sit.*

37 Quoad plurima alia, quæ concernunt Ministrum Sacramentorum. Vide verb. *Minister Sacramentorum per tot. a n.* 1. *ad n.* 54.

38 Quoad ea, quæ concernunt intentionem requisitam ad valide conficienda, seu ministranda, vel recipienda Sacramenta. Vide verb. *Intentio a n.* 14. *ad num.* 43. & *a num.* 57. *ad* 61.

39 * Sententia asserens in Sacramentis conferendis non requiri in ministro intentionem aliquam faciendi quidquid facit Ecclesia, sed tantum præstandi ritum externum, nulla censura ab Episcopis configenda est. *De Synodo Diœc. lib.* 7. *cap.* 4. §. 9.

40 Verum contraria tutior, & omnino servanda in praxi. Quare si quid ejusmodi contigerit, & necessitas urgeat, Sacramentum Baptismi sic collatum, sub conditione iterum perfici oportet. Quod si res hujusmodi sit, ut moram patiatur, consulenda est Sedes Apostolica, *ibid.* *

Additiones ex aliena manu.

41 Quæstiones, quas circa materiam, & formam Sacramentorum movent Scholastici, & inter hos *Auctor*, præcipue sub sæculum XII.
42 aut XIII. exortæ sunt. Ab eo tempore Sacramenta per materias & formas explicari cœperunt. Et *primus Scolasticorum* (ut inquit Morin. *de SS. Ordinat. part.* 3. *exercit.* 1. *cap.* 3. *num.* 6.) *quem legi, qui hanc Sacramenta explicandi methodum amplexus est & docuit, Gulielmus est Antisiodorensis, qui scribebat paulo post annum* 1215. Additque *num.* 10. ante hæc 43
tempora Theologos totam hanc Sacramentorum materiam explicasse: *per verba signi, & rei sacræ, seu invisibilis, dicentes sacramentum constare signo & re sacra, seu invisibili. Per signum intelligebant, quod postea per materiam significatum est, atque etiam quod per formam, quidquid scilicet sensibus percipitur. Per rem sacram, seu invisibilem effectum Sacramenti, gratiam scilicet sanctificantem. Hic est apud antiquos frequentissimus explicandi modus. Unde illa definitio, Sacramentum est invisibilis gratiæ visibilis forma. Formam vocant speciem, quæ sensibus percipitur.*

E philosophia vero peripatetica nata est ra- 44
tio hæc explicandi Sacramenta per materiam & formam. Ea enim rerum naturas sub nomini- 45
bus hisce materiæ & formæ inquirere & examinare solebat. Hac igitur philosophia, quæ 46
jam sæculo XII. radices agere cœperat, imbuti Theologi, eamdem philosophandi rationem in Theologiam, atque potissimum in Sacramentorum doctrinam introduxerunt, ut recte observavit Morinus *loco mox citato num.* 3. ubi *quod potissima cura fuit definire, quæ fuerint Sacramentorum materiæ, quæ formæ, & sub horum nominum insigniis principales de Sacramentis quæstiones efformare & protendere.*

De quæstionibus hisce circa Sacramenta in 47
generali, tum singula in particulari qui instrui cupit, adeat Scholasticos qui integros de Sacramentis tractatus edidere. Meo vero judicio 48
recte *Vanespen*, omissis dictis quæstionibus, quæ nec ad externam Sacramenta administrandi rationem, neque ad Canonicam disciplinam spectant, id sibi proposuit, ut circa Sacramenta proponeret & discuteret disciplinam, quam Sacri Canones, Synodalia decreta, & Ritualia in eorum administratione servandam præscripserunt. Consule igitur ipsum ubi res postulat *part.* 2. *juris Eccl. univers. a titul.* 1. *ad plur. seq.* Confer etiam erudita pro more commentaria Clarissimi Viri, & nunquam satis pro merito commendati Josephi Catalani *in Rituale Romanum.*

AR-

ARTICULUS II.

Quoad ea, quæ concernunt Sacramentorum effectus.

1 EFfectus Sacramentorum novæ Legis est duplex, scilicet unus generalis omnium, & alter particularis aliquorum. *Communis*.

2 Effectus generalis omnium Sacramentorum est Gratia sanctificans. *Communis*.

3 Omnia enim Sacramenta novæ Legis sine obice suscepta conferunt ex opere operato Gratiam digne sumentibus: *Communis inter Catholicos*, & sic expresse habetur ex Conc. Florent. *sess. ultim. in Decret. Eugenius IV.* §. 5. *Ecclesiasticorum*, ibi: *Novæ Legis septem sunt Sacramenta, videlicet Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema Unctio, Ordo, & Matrimonium. Quæ multum a Sacramentis differunt antiquæ Legis. Illa enim non causabant gratiam, sed eam solum per Passionem Christi dandam esse figurabant; Hæc vero nostra, & continent Gratiam, & ipsam digne suscipientibus conferunt*, & novissime sic est definitum in Conc. Trident. *sess. 7. Canon. 6.* ibi: *Si quis dixerit, Sacramenta novæ Legis non continere Gratiam, quam significant, aut Gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre . . . . anathema sit*: & *Canon. 7.* ibi: *Si quis dixerit, non dari Gratiam per hujusmodi Sacramenta semper, & omnibus, quantum est ex parte Dei, etiamsi rite ea suscipiant, sed aliquando, & aliquibus, anathema sit*.

4 Effectus particularis aliquorum Sacramentorum proprius est Character. *Communis*.
5 Sola enim tria Sacramenta, scilicet Baptismus, Confirmatio, & Ordo imprimunt Characterem. *Communis inter Catholicos*, & habetur ex Conc. Flor. *loc. cit.* ibi: *Inter hæc Sacramenta tria sunt, Baptismus, Confirmatio, & ordo quæ Characterem, idest spirituale quoddam signum a ceteris distinctivum imprimunt in anima indelebile; Unde in eadem persona non reiterantur, Reliqua vere quatuor Characterem non imprimunt, & reiterationem admittunt*. Et ex Concil. Trid. *cit. sess. 7. Canon. 9.* ibi: *Si quis dixerit, in tribus Sacramentis, Baptismo scilicet, Confirmatione, & Ordine non imprimi Characterem in anima, hoc est signum quoddam spirituale, & indelebile, unde ea iterari non possint, anathema sit*.

6 Quod ea, quæ concernunt Gratiam generatim, & Gratiam sanctificantem. Vide verb. *Gratia, ut est donum Dei, per tot.*

Præter Gratiam sanctificantem habitualem 7 per quodlibet Sacramentum digne susceptum conferuntur hominibus digne suscipientibus etiam aliæ speciales Gratiæ actuales opportunæ ad consequendos proprios fines singulorum Sacramentorum. *Communis* omnium Conciliorum, Patrum, & Doctorum sic intelligentium, & significantium, quando dicunt quodlibet Sacramentum conferre Gratiam specialem sibi propriam. Et ratio clara est, quia cum singula Sacramenta sint a Deo instituta ob speciales suos fines, oportet etiam, ut conferant speciales gratias actuales: quibus ea digne suscipientes juventur ad fines illos consequendos.

Sacramenta novæ Legis causant Gratiam sanctificantem *ex opere operato*, & non *ex opere operantis* tantum; est de Fide ex Conc. Trid. *sess. 7. Can. 6.* ibi: *Si quis dixerit, Sacramenta novæ Legis non conferre Gratiam, quam significant, aut Gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre . . . anathema sit*; & Can. 8. ibi: *Si quis dixerit, per ipsa novæ Legis Sacramenta ex opere operato non conferri Gratiam, sed solum Fidem Divinæ promissionis ad Gratiam consequendam sufficere, anathema sit*. Vide infra *n.* 21. & 22. 8

Sacramenta autem causare Gratiam *ex opere operato* est conferre Gratiam ex vi ipsius actionis Sacramentalis exhibitæ suscipienti, consideratæ scilicet secundum dignitatem, & efficaciam, quam habet ex institutione facta a Christo sine ullo respectu vel dependentia ad merita, vel dignitatem illius, qui eam actionem exercet. Et dicitur *ex opere operato*, quia ob infallibilem promissionem Divinam ea Gratia confertur ex meritis Christi, ac virtute Passionis suæ, quæ jam sunt opus operatum. E contra causare Gratiam *ex opere operantis* est solum ratione meriti, & dispositionis illius, qui talem actionem exercet, conferre Gratiam; & dicitur *ex opere operantis*, quia ea Gratia confertur propter propria merita, devotionem, actusque virtuosos ipsius hominis operantis, sive ut Ministri, sive ut suscipientis. *Sic Doctores communiter*. Vide infra *n.* 21. & 22. 9

Sacramenta Mortuorum per se, ac ex vi 10 suæ primariæ institutionis conferunt primam Gratiam sanctificantem; Per accidens autem quandoque secundam. *Communis*.

Et ratio primæ partis est clara, quia Sa- 11 cramenta Mortuorum per se, ac ex primaria sua institutione instituta sunt a Christo Domino ad spiritualiter mortuos spiritualiter vi-

vificandos; atqui si non conferrent per se, ac ex primaria sua institutione primam Gratiam, non essent instituta ad vivificandos spiritualiter mortuos, sed ad nutriendum, & corroborandum viventes in vita spirituali, ergo &c.

11 Ratio item secundæ partis est clara, quia omnia Sacramenta rite, & digne recepta numquam carent suo effectu, qui est Gratia: ergo si Sacramenta Mortuorum rite ministrentur homini jam constituto in Gratia per Contritionem perfectam, ne suo careant effectu, debent conferre Gratiam, non primam, ut patet, cum ipse recipiens sit jam in Gratia constitutus per Contritionem perfectam, ut supponitur, ergo per accidens secundam, seu augmentum Gratiæ primæ.

13 Sacramenta Vivorum per se, ac ex vi suæ primariæ institutionis conferunt Gratiam secundam. Per accidens autem quandoque primam. *Communis*.

14 Et ratio primæ partis est de se clara, quia Sacramenta Vivorum sic appellantur, eo quod ministrari debeant solum vivis membris Christi per jam sibi inexistentem Gratiam primam sanctificantem; ergo cum non possint conferre gratiam primam, quæ jam inesse supponitur, ne careant suo effectu, debent conferre Gratiam secundam; seu augmentum primæ.

15 Ratio item secundæ partis est de se clara, quia juxta Concilium Tridentinum *sess.* 7. *Can.* 6. *&* 7. per text. cit. *supra num.* 3. omnia Sacramenta novæ Legis conferunt Gratiam non ponentibus obicem; atqui dum quis se bona fide existimans in statu Gratiæ cum tamen revera habeat occultum mortale peccatum, cujus non recordatur, seu ex malitia Confessoris non sit absolutus a peccato mortali, ut ipse bona fide credit, & cum sola Attritione recipit aliquod Sacramentum Vivorum, nullum ex se ponit obicem; ergo tunc ipse vi talis Sacramenti recipit Gratiam, non secundam, cum nulla prior infuerit, nec Attritio de se conferat Gratiam, ergo recipit primam per accidens causatam a Sacramento Vivorum recepto; Sic probabiliter aliqui.

16 Quænam autem sint Sacramenta Mortuorum, & Vivorum, & cur ita dicantur; Vide *art. antecedent. n.* 8.

17 Quænam autem sit prima, & secunda Gratia, & cur ita dicatur? Vide verb. *Gratia n.* 3.

18 Sacramenta specie distincta, ut Baptismus, Confirmatio, Eucharistia &c. non conferunt omnia æqualem Gratiam, sed digniora, & perfectiora Sacramenta majorem, ac perfectiorem Gratiam conferunt. *Communis*, & colligitur ex Conc. Trid. *sess.* 7. *Canon.* 3. ibi; *Si quis dixerit, hæc septem Sacramenta inter se ita esse paria, ut nulla ratione aliud sit alio dignius, anathema sit*, ubi ut vides, definit Concilium aliud Sacramentum esse alio dignius; Dignior autem, & perfectior causa digniorem, & perfectiorem producit effectum, adeoque &c. & consequenter Sacramentum Eucharistiæ, quia omnibus aliis dignius, & perfectius est, cum sit Sacramentum permanens, in se realiter Christum continens, ceteris paribus majorem, & perfectiorem, quam alia Sacramenta, confert Gratiam.

Sacramenta ejusdem speciei solo numero distincta, ut plures Baptismi, plures Confirmationes, &c. per se, & de Lege ordinaria semper æqualem conferunt Gratiam, ubi æqualis est dispositio recipientis; Inæqualem autem Gratiam, ubi inæqualis est dispositio recipientis. *Communis*. 19

Et ratio primæ partis est de se clara, quia ex Tridentino *sess.* 7. *Canon.* 6. per text. cit. *supra num.* 8. Sacramenta secluso obice conferunt Gratiam, quam significant: sed duo Baptismi ver. gr. per se eandem omnino gratiam significant, ergo per se eandem, & æqualem Gratiam conferunt, ubi æqualis est dispositio recipientis; Tunc enim Sacramenta operantur ut causæ naturales. In naturalibus autem ab eadem causa circa passum æqualiter dispositum semper producitur idem, seu æqualis effectus: Unde omnes parvuli in Baptismo per se, & de Lege ordinaria semper accipiunt æqualem Gratiam, cum eorum omnium æqualis, vel potius nulla sit dispositio, cum careant usu rationis. 20

Dicitur autem notanter *Per se, & de Lege ordinaria*, quia ut inquit Scotus *in* 4. *quæst.* 7. *n.* 3. *Posset Deus .... conferre majorem illi, quem prædestinavit ad majorem Gloriam, sed ille uberior gradus non conferretur virtute Baptismi, sed de speciali benevolentia Divina*. Et ut dicit S. Thomas *q.* 64. *art.* 1. *ad* 2. *Aliquid tamen annexum impetrari potest recipienti Sacramentum per devotionem Ministri*. Cui conformis est Scotus *loc. cit. n.* 5. ibi: *Propter quorum*, idest Parentum, aut Ministrorum, *merita Deus uni parvulo potest conferre majorem Gratiam, quam alteri*. Ex quibus patet, quod licet Sacramenta ejusdem speciei solo numero distincta per se, & de Lege ordinaria semper æqualem conferant Gratiam, ubi æqualis est dispositio recipientis, ut propterea ad augmentum, vel detrimentum Gratiæ Sacramentalis per se nihil con- 21 22

conferat Sanctitas, vel improbitas Ministri, ut patet ex Sacris Canonibus. & Textibus citatis *articulo antedenti sub num.* 52. 53. *&* 54. Per accidens tamen potest conferre Ministri probitas, seu sanctitas, si videlicet suis meritis, precibus, vel industriis impetret suscepturo Sacramentum Gratiam efficacem ad ferventiorum dispositionem, ratione cujus major conferretur Gratia, *arg. cap. Ipsi Sacerdotes* 19. *caus.* 1. cum similibus.

23 Ratio secundæ partis conclusionis, quod scilicet Sacramenta solo numero distincta inæqualem conferant Gratiam, ubi inæqualis est dispositio recipientis, est etiam de se clara, quia sicut causæ omnes naturales perfectius agunt in subjecto magis, seu melius disposito, ita etiam Sacramenta, quæ operantur ut causæ naturales perfectiorem, & majorem conferunt Gratiam, ubi magis seu melius erit recipiens dispositus; Unde Concil. Trid. *sess.* 6 *cap.* 7. loquens de justificatione Adultorum per Baptismum docet, baptizatis conferri Gratiam juxta mensuram, quam Spiritus Sanctus partitur singulis, *& secundum propriam cujusque dispositionem. & cooperationem*. Et S. Th. *q.* 69. *art.* 8. dicit: *Quidam cum majori, quidam cum minori devotione accedunt, & ideo quidam plus, quidam minus de Gratia novitatis accipiunt*. Et cum ipso concordat Scotus *in* 4. *dist.* 4. *q.* 7. *n.* 5.

24 Ad recipienda fructuose Sacramenta Mortuorum, scilicet Baptismum, & Pœnitentiam requiritur in Adultis in letali existentibus Contritio, vel saltem Attritio; *Communis*, & desumitur ex Concilio Tridentino *sess.* 14. *c.* 4. ubi sic expresse habetur: *Docet præterea, etsi Contritionem hanc aliquando caritate perfectam esse contingat, hominemque Deo reconciliare, priusquam hoc Sacramentum (Pœnitentiæ) actu suscipiatur, ipsam nihilominus reconciliationem ipsi Contritioni sine Sacramenti voto, quod in illa includitur, non esse adscribendam: Illam vero Contritionem imperfectam, quæ Attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ, & pœnarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccati excludat cum spe veniæ, declarat, Donum Dei esse, & Spiritus Sancti impulsum, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum moventis, quo Pœnitens adjutus viam sibi ad justitiam paret. Et quamvis sine Sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei Gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit*.

25 Ad recipiendam rite, & fructuose Sacramenta vivorum, scilicet Confirmationem, Eucharistiam, Extremam Unctionem, Ordinem, & Matrimonium requiritur per se loquendo status Gratiæ; *Communissima*. Si quis enim in mortali peccato scienter existens velit aliquod Vivorum Sacramentum suscipere, tenetur prius vel per Contritionem perfectam, vel per Attritionem una cum Sacramento Pœnitentiæ se in statum Gratiæ restituere, alias si in peccato mortali scienter existens cum sola Attritione cognita aliquod Vivorum Sacramentum recipiat, non solum infructuose, seu sine Gratia sanctificante illud recipit, sed potius de novo gravissime, & sacrilege peccat.

Immo ad digne, & fructuose recipiendum Sacramentum Eucharistiæ requiritur, ut scienter existens in peccato mortali præmittat de ipso Sacramentalem Confessionem, nec sufficit Contritio. *Communissima* per text. Apostol. 1. *ad Corinth. c.* 11. *n.* 28. ibi: *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de Calice bibat; qui enim manducat, & bibit indigne, judicium sibi manducat, & bibit non dijudicans Corpus Domini*. Et per textum Concilii Tridentini *sess.* 13. *cap.* 7. ibi: *Quare communicare volenti revocandum est in memoriam ejus*, scilicet Apostoli, *præceptum: Probet se ipsum homo, Ecclesiastica autem consuetudo declarat, eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius peccati mortalis quantumvis sibi contritus videatur absque præmissa Sacramentali Confessione ad Sacram Eucharistiam accedere debeat, quod a Christianis omnibus, etiam ab iis Sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc sancta Synodus perpetuo servandum esse decrevit, modo non desit illis copia Confessoris. Quod si, necessitate urgente, Sacerdos absque prævia Confessione celebraverit, quamprimum confiteatur. Et ibidem Canon.* 21. sic expresse habet: *Et ne tantum Sacramentum indigne, atque adeo in mortem, & condemnationem sumatur, statuit, atque declarat ipsa Sancta Synodus illis, quos conscientia peccati mortalis gravat, quantumcumque etiam se contritos existiment, habita copia Confessoris necessario præmittendam esse Confessionem Sacramentalem; Si quis autem contrarium docere, prædicare, vel pertinaciter asserere, seu etiam publice disputando defendere præsumpserit, eo ipso excommunicatus existat*. 26

27 Sublata, seu recedente fictione, idest dignitate, vel indispositione suscipientis, reviviscit Baptismus ficte, idest cum obice peccati mortalis susceptus: Unde effectus Gratiæ sanctificantis, qui propter obicem peccati mortalis

P 2 talis

ta'is seu indispositionem adulti suscipientis tempore suscepti Baptismi impeditus fuit, remoto tali obice per veram Pœnitentiam statim confertur. *Communis* cum S. Th. *q.* 69. *art.* 10. ubi sic habet: *Oportet, quod remota ea per Pœnitentiam*, nempe fictione, *Baptismus statim consequatur suum effectum*. Cui conformis est Scotus *in* 4. *q.* 5. *n.* 4. ubi sic expresse ait: *Potest dici, quod illa fictio non dimittitur nisi per veram Pœnitentiam, sed ea dimissa habet Baptismus effectum suum*. Et ibidem *n.* 8. loquens de eo, qui accedit cum fictione subjungit: *Recipit ergo effectum Baptismi, quando pœnitet*. Unde immerito, & falso in contrarium eum citat Gonet *disput.* 4. *de Baptismo art.* 2. Et conclusio habetur tota expresse ex verbis S. Augustini *lib.* 1. *de Baptismo cap.* 12. relat. *in cap. Tunc valere* 42. *dist.* 4. *de consecrat.* ibi; *Tunc valere incipit ad salutem Baptismus, cum illa fictio veraci Confessione recesserit, quæ corde in malitia, vel Sacrilegio perseverante, peccatorum abolitionem non sinebat fieri*: Et ratio est, quia Baptismus semel valide susceptus ob impressum Characterem est initerabilis ex Conc. Florent. *sess. ultim. in Decret. Eugenii IV.* & Conc. Trid. *sess.* 7. *Can.* 9. *cit. art. antecedent. num.* 9. & ejus effectus, scilicet regeneratio spiritualis, est simpliciter necessarius ad salutem, Joann. *cap.* 4. *num.* 1. ibi: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in Regnum Dei*. Et peccata ante Baptismum commissa per nullum aliud Sacramentum remitti possunt, sed per ipsum solum Baptismum in re, vel in voto, ut patet ex dictis sub verb. *Peccatum num.* 36. ergo necesse est, ut Baptismus semel valide receptus sine effectu ratione obicis, recedente postea obice operetur suum effectum, quem antea operari nequit.

28 Etiam alia duo Sacramenta imprimentia Characterem, scilicet Confirmatio, & Ordo si ficte, seu indisposite cum obice peccati mortalis recepta sint, recedente postea per veram Pœnitentiam fictione, seu obice peccati mortalis reviviscunt, seu conferunt suum proprium effectum Gratiæ Sacramentalis. Sic expresse S. Th. *in* 4. *dist.* 4. *q.* 3. *art.* 2. S. Bonav. *dist.* 1. *par.* 1. *art.* 13. quibus consonat Scotus *in* 4. *dist.* 1. *q.* 5. *n.* 7. his verbis: *In quibuscumque Sacramentis imprimitur dispositio ad effectum principalem: si propter obicem in suscipiente non causatur tunc effectus principalis, cessante obice, sufficit dispositio ad illum effectum principalem, ut apparet in Sacramentis imprimentibus Characterem, quæ propter hoc non sunt iterabilia*. Et sic communior Doctorum; Et ratio est, quia etiam ista duo Sacramenta sunt simpliciter initerabilia, & habent effectum suum sibi proprium, scilicet Confirmatio Gratiam in Fide Christi roborantem, Ordo Gratiam ad digne & sancte adimplenda Ministeria Sacra cuilibet Ordini annexa, qui effectus ab aliis Sacramentis conferri nequeunt, adeoque hæc duo quoque Sacramenta semel valide suscepta sine effectu ratione obicis, postea amoto obice effectum suum causare, seu conferre debent, ne recipiens teneatur carere effectu ipsorum in perpetuum.

Etiam Extrema Unctio, & Matrimonium probabilius reviviscunt recedente fictione. Sic S. Thomas *loc. cit.* & *dist.* 17. *quæst.* 3. *art.* 4. cum dixisset, Confessionem reviviscere sublata fictione, addit, idem esse in aliis Sacramentis, & colligitur ex Scoto *loc. citat.* & tenet communior Doctorum. Et ratio est, quia cum etiam hæc duo Sacramenta secundum quid sint irreiterabilia, nempe durante eadem infirmitate, & durante vita utriusque conjugis, & habeant effectus aliquos speciales sibi proprios, scilicet Extrema Unctio Gratiam delentem peccatorum reliquias, & in extremo conflictu roborantem; Matrimonium Gratiam mutuæ concordiæ conjugum conciliativam, & ad ferenda onera Matrimonii auxiliativam, nec hi effectus per alia Sacramenta conferantur, hic congruum est etiam hæc duo Sacramenta valide suscepta sine fructu, postea amoto obice, reviviscere, & dictos suos peculiares effectus causare: dummodo obex removeatur intra tempus ejusdem morbi, vel conjugii, ut tenent Suarez, Lugo, Coninch, Castropal. cum La Croix *lib.* 6. *par.* 1. *num.* 202. & plurimi alii. 29

Pœnitentia autem non reviviscit recedente fictione, seu obice. Sic Scotus *in* 4. *dist.* 1. *q.* 2. §. *Contra istam opinionem*; ubi sic expresse habet: *in ficte Pœnitente cessante fictione nihil est, quod sufficiat ad effectum veræ Pœnitentiæ; alioquin non oporteret talem ficte confessum de eisdem peccatis alias confiteri*. Scotum sequuntur passim Scotistæ, & varii alii exteri contra Divum Thomam, & alios; Et sic videtur tenere praxis fere universalis Confessariorum, qui omnes solent exigere a Pœnitentibus Confessionem ficte factarum repetitionem; Eo vel maxime, quod non datur Sacramentum Pœnitentiæ validum, & informe, ut jam probavimus sub verb. *Pœnitentiæ Sacramentum art.* 2. *a num.* 16. *ad* 29. Vide *ibi*. 30

Eu-

31 Eucharistia vero probabilius reviviscit recedente obice si obex removeatur, antequam consumptæ sint species; Secus tamen, si obex removeatur solum, postquam jam totaliter consumptæ sunt species, & Christus jam desiit esse præsens. Sic communior Doctorum cum Aversa *de Eucharistia q. 7. sect.* 2. Suarez *d.* 63. *sect.* 8. La Croix *lib. 6. part.* 1. *num.* 250. Et ratio primæ partis est, quia cum in tali casu subjectum jam sit dispositum ad Gratiam, & cum Sacramento permanente adsit Auctor omnis Gratiæ, dicendum est, quod tunc causet Gratiam. Ratio autem secundæ partis, est, quia, si Eucharistia revivisceret, quando obex removetur solum, postquam sunt consumptæ totaliter species, & Christus jam desiit esse præsens, sequeretur, quod Sacerdos, qui toto tempore vitæ suæ quotidie communicasset sacrilege, si in fine vitæ pœniteret, acciperet ex opere operato vi tot Communionum sacrilegarum plus Gratiæ, quam Sacerdos, qui quotidie semper digne communicasset, quod nemo dixerit.

32 Sacramenta non causant Gratiam physice, sed moraliter, idest Sacramenta non producunt Gratiam ut causæ physicæ, sed ut causæ morales, quatenus efficaciter movent Deum ad producendam Gratiam, quam significant, & quam ipsemet Deus statuit dare infallibiliter, quotiescumque rite conficerentur, & digne sumerentur. Sic Scotus *in 4. dist. 1. quæst.* 3. *&* 5. cum omnibus suis Scotistis, S. Bonaventura, Richardus, Alensis, Aureolus, Vasquez, & plurimi alii contra Thomistas, & alios; Et ratio est, quia modus operandi sequitur modum essendi; Sacramenta autem ut Sacramenta sunt quid morale, cum dependeat solum ex institutione Christi, a qua, & meritis ejusdem Christi Domini totam suam vim atque efficaciam causandi habent, adeoque & illorum modus operandi erit moralis, & non physicus; Tum quia ex Divo Thoma 1. *p. q.* 45. *art.* 5. creatura non potest creare, neque principaliter, neque instrumentaliter saltem physice, quia creare est potentiæ infinitæ: Sacramenta autem sunt creaturæ, adeoque non possunt producere Gratiam ut causæ physicæ; quoniam Gratia habet esse per creationem: Tum etiam quia nulla causa producit physice effectum, nisi physice actu existat; Sacramenta autem conferunt Gratiam aliquando pro eo tempore, quo non amplius existunt, cum, ut diximus *supra num.* 27. ex S. Thoma, S. Augustino, Scoto, & communi aliorum Baptismus ficte, seu cam obice receptus non causet Gratiam pro tempore quo cum tali obice peccati mortalis recipitur, sed solum pro tempore quo per veram Pœnitentiam removetur talis obex, & sic si quis hodie cum obice reciperet Baptismum, & cras obicem removeret, reciperet cras Gratiam virtute Baptismi hodie suscepti, quod cum non possit competere caussis physicis, dicendum est Sacramenta esse tantum causas morales, adeoque &c.

Character Sacramentalis, qui ut diximus *supra num.* 4. est effectus particularis aliquorum Sacramentorum proprius, imprimitur solum in tribus Sacramentis, scilicet Baptismo, Confirmatione, & Ordine. *Communis inter Catholicos*, ex Concilio Florent. *sess. ultim.* in *Decreto Eugenii IV.* & Concilio Tridentino *sess.* 7. *Canon.* 9. per textus *loco cit.* adductos. 33

Cur autem sola dicta tria Sacramenta, & non alia quatuor imprimant Characterem? Ratio a priori non est nisi voluntas Christi Domini ita instituentis, quæ nobis sufficienter constat ex perpetua traditione, & auctoritate Ecclesiæ; Ratio autem congruentiæ desumitur ex Scoto *in 4. dist. 6. quæst.* 10. quia sicut in Politia Civili tres tantum sunt gradus determinati, & speciales; Primus scilicet dum admittitur quis in familiam Principis; Secundus, cum constituitur miles ad defendendam Rempublicam. Tertius, dum constituitur Officialis Principis; Ita tres solum gradus determinati, & speciales adeoque dignitatem, aut Characterem imprimentes reperiuntur in Politia Ecclesiastica. Primus scilicet dum quis recipitur in Familiam Christi, quod fit in Baptismo; secundus, dum fit Christi miles ad defensionem Fidei Christianæ, quod fit in Confirmatione; Tertius, dum constituitur Dux, aut unus ex Magistratu Familiæ Christi, & Dispensator Mysteriorum Dei, quod fit in Ordine. 34

Character est *signum spirituale indelebile animæ impressum in susceptione Sacramenti initerabilis significans potestatem quamdam spiritualem eo Sacramento acquisitam. Est in re Communis*, & desumitur ex Concilio Florentino *sess. ultim. in Decreto Eugen. IV.* & Concilio Trid. *sess.* 7. *Canon.* 9. 35

Character non est pura relatio rationis, aut denominatio extrinseca. *Communis* ex Concilio Florentino *loc. cit.* ubi Character vocatur *spirituale quoddam signum a ceteris distinctivum* impressum in anima, indelebile, & ex Concilio Trident. *loc. cit.* ubi character appellatur *signum spirituale, & indelebile impressum in anima*. 36

37 Character, neque est relatio realis, sed entitas absoluta. Sic tenent communius Doctores, & signanter celebriores Scotistæ, ut Bassolius, Mayronius, Rubionus, Vorillon, Nicolaus de Oibellis, Cavellus, Aretinus, Hyquæus, Pontius, Mastrius, Frassen, Coen, Depasquier, & alii plures; Nec contrarium Scotus, ut falso aliqui prætendunt, cum ipse *in* 5. *dist.* 6. *quæst.* 10. *num.* 13. resolvat, Characterem esse aliquid reale, sed an relativum sit, vel absolutum? nihil determinat, cum utrumque problematice defendat, & sic plenam suis relinquat opinandi libertatem, ut patet ex sequentibus suis præcisis verbis: *Utrumque salvari potest, quod sit scilicet forma respectiva, sicuti jam ostensum est, vel quod sit forma realis absoluta.*

38 Character Sacramentalis non subjectatur in anima sub ratione formali animæ. *Communis.* cum S. Thoma *quæst.* 63. *art.* 4. & Scoto *in* 4. *dist.* 6. *quæst.* 11. *num.* 3. & 4. Character igitur subjectatur in anima sub ratione forma-

39 li voluntatis; Sic Scotus *loc. cit.* cum omnibus suis contra Thomistas, qui dicunt subjectari in intellectu; Ratio autem nostra est, quia in ea potentia poni debet signum obligationis, in qua ponitur obligatio; obligatio autem animæ ad Christum, quæ contrahitur per Baptismum &c. ponitur in voluntate; & non in intellectu, cum intellectus utpote potentia necessaria, & ad unum determinata, non sit capax præcepti, vel obligationis, adeoque &c. Tum quia Character debet poni in illa potentia, quæ omnes alias potentias movet, & dirigit ad actiones, ad quas conferuntur Sacramenta; Hoc autem competit voluntati instar Reginæ omnibus potentiis imperanti, adeoque &c.

40 Character Sacramentalis de potentia Dei ordinaria est indelebilis, tum in hac, tum in altera vita. *Communis*; Et ratio est, quia alioquin a Conciliis Florentino, & Tridentino *locis citatis* non potest dici absolute esse *Signum*

41 *indelebile*. Potest tamen deleri de potentia Dei absoluta, tam in hac, quam in altera vita. *Communis*. Unde Scotus *in* 4. *dist.* 6. *q.* 9. *n.* 20. sic expresse habet: *Nulla forma potest esse in anima, quam non possit Deus de potentia absoluta delere, quia in hoc nulla inveniri potest contradictio.*

42 Sacramenta denegari nequeunt mulieribus menstruatis. Benedict. XIV. tom. 1. Constit.

43 107. incip. *Omnium Solicitudinum* §. 3. 14. 39. Sacramentorum participatio denegatur occultantibus Fidei Christianæ professionem cum si-

44 mulatione Mahumetismi. Idem Constitut. 89. incip. *Inter omnigenas* §. 6. Item mulieribus Christianis in Turcarum contubernio viventibus absque Religionis exercitio. Idem *ibid.* 45

§. 7. Item mulieribus nulliter nuptis cum infidelibus, donec in concubinatu permanserint. 46

Idem *ibid.* §. 13. Item iis, qui uxore ad Turcas confugiente, aliam ducere præsumpserint. Idem *ibid.* §. 12.

Sacramenta administrantes, etiam in Ecclesiis Regularium, subsunt visitationi, & correctioni Episcopi, in his, quæ spectant ad ipsam administrationem. Idem Constitut. 109. incip. 47

Firmandis §. 2. Amplia, etiamsi ipsi non sint 48

Parochi. Idem *ibid.* §. 3.

Sacramentorum simulatio licita non est, etiam ad evitandum mortis periculum. Idem tom. 2. Constitut. 18. incip. *Postremo mense* §. 20. & 21. 49

SS. Sacramentum Eucharistiæ publicæ Fidelium venerationi exponendum non est, sine licentia Episcopi, seu Ordinarii loci; Idem Constitut. 5. incip. *Accepimus*. 50

Sacramentorum materiam, & formam adhibere circa subjectum capax, absque intentione conficiendi Sacramentum, est omnino illicitum. Idem Constitut. incip. *Ex quo primum*, 51 52

§. 56. Sacramentum, si partes subjecti sejunctæ sint, valide, & licite conferri potest a pluribus Comministris, materiam, & formam seorsim, & diversis partibus applicantibus. Idem in d. Appendice, Constit. incip. *Peracta*, §. 15. ubi asserit, quod legitima concurrente causa, ut instans periculum vitæ infirmi, etsi Ritualia obstent, nedum valide, sed etiam licite hodie in Ecclesia Occidentali Sacramentum Extremæ Unctionis administretur a pluribus Sacerdotibus, quorum unus unum organum sensus inungat, proferatque formam, aliique idem præstent super aliis sensuum organis. Vide ad id jam tradita a nobis in Tomo tertio, verb. *Extrema Unctio*, *a n.* 29. *ad* 33.

Additiones ex aliena manu.

E philosophia etiam peripatetica desumpta sunt, quæ scholastici disputant de effectibus Sacramentorum, tum & maxime de eo, quomodo, & quando Sacramenta producant gratiam. Confer *Vanespen Jur. Eccles. univ. part.* 2. *tit.* 1. *cap.* 2. §. 6. 53

Inter effectus Sacramentorum recensetur & *character*, iisque effectus tribus tantum Sacramentis tribuitur, *Baptismo*, *Confirmationi*, & *Ordini*; Concilium Tridentinum *sess.* 7. *de Sacram. in gener. cap.* 9. 54

In

55 In quo vero consistat characteris essentia ,
non coveniunt inter se Theologi, & Canoni-
56 stæ. Dixit utique Concilium Tridenrinum *loco
mox citato* imprimi per dicta tria Sacramenta
*characterem in anima, hoc est signum spirituale,
& indelebile*. Sed quid sit signum hoc , ma-
57 gna est dissensio. *Verisimilius est* (ait Vanes-
pen ubi supra §. 11.) *aliud dicere noluisse Sy-
nodum, nisi quod per hæc Sacramenta imprima-
tur in anima ens quoddam morale , quale solet
imprimi dum quis ad dignitatem , aut ad condi-
tionem aliquam stabilem, & permanentem assu-
mitur, ut ex. gr. ad dignitatem doctoralem, re-
galem &c. In horum enim adoptione, & colla-
tione accedit ipsi accipienti hujusmodi dignitatem,
vel conditionem quoddam ens morale, ratione cu-
jus perpetuo reputatur Rex , Doctor &c.*
58 At, si dicendum quod res est, nec ipse Va-
nespen satis explicat quid sit signum hoc spi-
59 rituale, & indelebile. Retineamus autem eum,
qui ex charactere fluit, effectum , quod scili-
cet tria hæc Sacramenta non sint reiterabilia,
& non curemus de explicacione mox dicti signi
spiritualis, & indelebilis.
60 Cæterum tametsi dicta tria Sacramenta haud
reiterentur , tamen si rationabiliter de eorum
valida collatione dubitetur, reiterari possunt.
61 Et quod notandum est, antiquitus sine ulla
conditionis expressione reiterabantur ; ut Va-
nespen *eodem loco* §. 15. monstrat *ex Canon.* 1.
62 *Concilii Carthaginensis V*. Invaluit vero post-
modum, ut reiterarentur sub expressa conditio-
ne *si suscepta non sint*. Sed nescitur quo tem-
pore reiterari dd. tria Sacramenta cœperint sub
63 dicta conditione: Haud improbabile vero est,
ea ita reiterari cœpisse ex quo responsum *Ale-
64 xandri III*. de quo *in cap. 2. de Baptismo* De-
cretalibus Gregorii IX. insertum fuit . In eo
enim habetur. *De quibus dubium est, an bapti-
zati fuerint, baptizentur his verbis præmissis : Si
baptizatus es, non te baptizo ; Sed si nondum
baptizatus es, ego te baptizo*.
65 Recte vero monet Rituale Romanum *sub ti-
tulo de forma Baptismi : Hac tamen conditiona-
li forma non passim, aut leviter uti licet , sed
prudenter, & ubi re diligenter pervestigata pro-
babilis subest dubitatio infantem non fuisse ba-
ptizatum*.

SACRA SCRIPTURA. Vide infra *Scriptura Sacra*.

SACRIFICIUM.

Sacrificium in genere sumitur dupliciter , 1
scilicet late , seu improprie , & stricte,
seu proprie . *Communis*. Sacrificium late , seu 2
improprie sumptum est quodlibet opus bonum
in Dei honorem, & cultum relatum , ut sunt
Orationes , Laudes , adorationes , ceterique
actus virtutum præsertim Religionis ; Et in
hoc sensu Sacrificium complectitur Justitiam,
juxta illud *Psalm*. 4. *nu*. 2. *Sacrificate Sacri-
ficium justitiæ*. Item internum animi dolorem
propter Dei offensam , juxta illud *Psal*. 50.
num. 9. *Sacrificium Deo spiritus contribulatus*.
Item externam laudem in Deum relatam, jux-
ta illud *Psalm*. 49. *num*. 23. *Sacrificium laudis
honorificabit me*. In simili casu loquitur *ad He-
breos cap*. 13. *num*. 15. *Per ipsum ergo offera-
mus hostiam laudis semper Deo , idest fructum
labiorum confitentium nomini ejus* . Sacrificium 3
stricte seu proprie sumptum est peculiaris actus
virtutis Religionis, quo speciali quodam mo-
do recognoscimus summam Dei excellentiam,
supremumque ejus Dominium , & nostram ad
ipsum subjectionem per oblationem, & destru-
ctionem alicujus rei sensibilis . Et sacrificium 4
hoc modo sumptum , de quo hic est sermo,
sic definitur , *Sacrificium stricte , seu proprie
sumptum est oblatio externa rei sensibilis legiti-
me instituta, & a Ministro legitimo facta soli
Deo per destructionem, vel notabilem ipsius rei
oblatæ immutationem in recognitionem nostræ to-
talis ad ipsum subjectionis , supremique ipsius
in nos, & res omnes Dominii*. *Est in re Com-
munis*.
Dicitur primo, *Oblatio externa rei sensibilis*, 5
quia Sacrificium est cultus Dei exterior prote-
stativus supremi ejus Dominii etiam coram ho-
minibus, qui nonnisi sensibilibus communicant
inter se.
Dicitur secundo, *legitime instituta*, quia cum 6
Sacrificium sit signum publicum protestativum
supremi Dei Dominii, & specialis Dei cultus
nomine totius Communitatis Deo exhibendus,
& signa communia , & cultus publici per pu-
blicam, & legitimam auctoritatem institui de-
beant ; ideo & ipsum Sacrificium debet esse
institutum publica , & legitima auctorita-
te , & per hoc Sacrificium differt a Mar-
tyrio, quod non est publica auctoritate insti-
tutum.

7 Dicitur tertio, *Et a ministro legitimo*, quia cum Sacrificium sit specialis Dei cultus, nomine totius Communitatis ei exhibendus, requiritur, quod ad hoc sit aliquis specialiter deputatus tamquam legitimus Minister; Unde non solum in lege Evangelica sunt ad id deputati speciales Ministri, nempe Sacerdotes *ex cap. Firmiter credimus* 1. *de Summa Trinitat. & Fide Catholica*, & Concil. Tridentin. *sess.* 23. *capit. & Can.* 1. sed etiam in Lege scripta Sacrificia offerebantur a Ministris ad hoc specialiter deputatis, ut patet *Numer.* 3. & qui sine tali deputatione Sacrificia offerre tentarunt, Divinitus sunt puniti, ut patet de Saule 1. *Reg.* 13. & Ozia 2. *Paralipom.* 26. Et etiam in Lege naturæ fuisse aliquos specialiter deputatos, colligitur *in Genesi* 14. ubi Melchisedech dicitur obtulisse panem, & vinum, & ratio additur: *Erat enim Sacerdos Dei Summi*. Et tales Sacerdotes pro tunc secundum communem opinionem erant Principes familiarum, & Filii Primogeniti, & aliqui alii, qui ex inspiratione Divina Sacrificia obtulerunt, ut de Abel legitur *Genes.* 4.

8 Dicitur quarto, *Facta soli Deo*, quia cum Sacrificium sit actus virtutis Religionis, & quidem supremæ ejus speciei, quæ dicitur *Latria*, ideo soli Deo offerri potest. Unde quamvis celebrentur Missæ in honorem Beatissimæ Virginis, & Sanctorum, non tamen illis Sacrificium offerri potest, ut docet Concilium Tridentinum *sess.* 22. *c.* 3. ibi: *Quamvis in honorem, & memoriam Sanctorum nonnullas interdum Missas Ecclesia celebrare consueverit, non tamen illis Sacrificium offerri docet, sed Deo soli, qui illos coronavit. Unde nec Sacerdos dicere solet: Offero tibi Sacrificium Petre, vel Paule; sed Deo de illorum victoriis gratias agens, eorum patrocinia implorat, ut ipsi pro nobis intercedere dignentur in Cœlis, quorum memoriam facimus in terris.*

9 Dicitur quinto, *Per destructionem, vel notabilem ipsius rei oblatæ immutationem*, quia ad rationem Sacrificii proprie dicti requiritur, vel quod res oblata physice destruatur, vel saltem moraliter notabiliter immutetur, ita ut res oblata accipiat alium statum, & reddatur omnino inutilis ad priores usus, seu functiones naturales; Sic olim ab Hebræis Oves verissime sacrificabantur, quando realiter percussæ destruebantur; Et in Libaminibus vinum, & oleum vere ab ipsis sacrificabatur, quando effundebatur in terram circa Altare Domini; Nam tunc ponebatur in statu corruptionis, & notabilis immutationis, & licet non statim substantialiter corrumperetur, donec siccaretur, tamen acquirebat statum inutilem ad suum usum naturalem, & humanum.

Dicitur sexto & ultimo, *In recognitionem nostræ totalis ad ipsum subjectionis, supremique ipsius in nos, & res omnes Dominii*, quia ideo per Sacrificium res sensibilis destruitur, vel notabiliter immutatur, ut contestemur nostram totalem ad Deum subjectionem, & supremam ipsius potestatem super nos, & res omnes, plenumque ipsius Dominium vitæ, & mortis, ita ut tam facile possit nos, & omnia immutare, vel destruere, quam facile nos rem aliquam nostram immutamus, & destruimus. 10

Sacrificium varie dividitur; Primo ratione materiæ dividitur in *Victimam*, seu *Hostiam*, in *Immolationem*, & in *Libamen*. *Victima*, seu *Hostia* dicebatur Sacrificium, quo in veteri Lege Deo offerebantur animalia, sive fuerint quadrupedia, sive volatilia, & inter volatilia præcipue offerebantur Columbæ, Turtures, & Passeres; inter quadrupedia vero Boves, Oves, & Capræ. *Immolatio* dicebatur Sacrificium, quo Deo offerebantur res inanimes, sed solidæ, ut fruges terræ, panes, thura, & hujusmodi. *Libamen* dicebatur Sacrificium, quo Deo offerebantur res inanimes sed liquidæ, ut vinum, oleum, sanguis, & hujusmodi. 11

Secundo ratione formæ, seu modi, quo fiebat, dividitur in *Holocaustum*, *Hostiam pacificam*, & *Hostiam pro peccato*. *Holocaustum* dicebatur Sacrificium, in quo tota res oblata destruebatur, seu comburebatur, & in fumum resoluta sursum ad Deum ascendebat, ut nihil inde cederet in usus hominum. *Hostia pacifica* dicebatur Sacrificium, in quo una pars rei oblatæ comburebatur in honorem Dei, altera cedebat in usum Sacerdotum, & tertia in usum ipsum offerentium. *Hostia pro peccato* dicebatur Sacrificium, in quo una pars rei oblatæ comburebatur, & altera cedebat in usum Sacerdotum tantum eo in atrio Templi vescentium. 12

Tertio ratione finis, quo fiebat, dividitur in *Latreuticum*, *Eucharisticum*, *Impetratorium*, & *Satisfactorium*. Sacrificium *Latreuticum* dicebatur illud, quod per se totum in Dei cultum, & honorem exhibebatur. *Eucharisticum* dicebatur illud, quod fiebat in gratiarum actionem pro beneficiis acceptis. *Impetratorium* dicebatur illud, quod fiebat pro beneficiis obtinendis, scilicet pro obtinendis bonis, & avertendis malis. *Satisfactorium* dicebatur illud 13

quod offerebatur Deo in satisfactionem pro peccatis.

14 Omnia dicta Sacrificia modo coadunata sunt in uno Tremendo, & Incruento Missæ Sacrificio. *Communis inter Catholicos*; Unde Sanctus Leo *serm.* 8. *de Passione* sic ait: *Carnalium Sacrificiorum varietate cessante omnes differentias Hostiarum una Corporis, & Sanguinis implet Oblatio*. Et Ecclesia in Secreta Missæ post Dominicam VII. Pentecostes sic orat; *Deus qui Legalium differentiam Hostiarum unius Sacrificii perfectione sanxisti*, & expressius idipsum docet Concil. Trid. *sess.* 22. *cap.* 1. ibi: *Hæc denique illa munda oblatio est, quæ per varias Sacrificiorum Naturæ, & Legis tempore similitudes figurabatur, utpote quæ bona omnia per illa significata veluti illarum omnium consummatio, & perfectio complectitur*.

15 Quamvis unicum tantum sit Sacrificium novæ Legis, seu Missæ ratione unius tantum rei oblatæ, quæ est ipse Christus: Ratione tamen modi offerendi est duplex, scilicet *Cruentum*, & *Incruentum*. Sacrificium *Cruentum* dicitur, quo Christus in Cruce seipsum obtulit Deo cum reali effusione Sanguinis, mactatione, & morte violenta. Sacrificium *Incruentum* dicitur, quo Christus offertur Deo absque reali effusione Sanguinis, & morte violenta, sed modo incruento, & mystico, seu repræsentativo in omnibus Missæ Sacrificiis. *Communis ex* Trident. *sess.* 22. *cap.* 2. ibi: *In Divino hoc Sacrificio, quod in Missa peragitur, idem ille Christus continetur, & incruente immolatur, qui in Ara Crucis semel se ipsum cruente obtulit*.

16 Sacrificium Missæ penes diversos fines dividitur in *Latreuticum*, *Eucharisticum*, *Satisfactorium*, & *Impetratorium*. *Latreuticum* dicitur quatenus per se offertur in Dei cultum, & honorem, & in contestationem ejus supremi Dominii, tamquam finem principalem Sacrificii. *Eucharisticum* dicitur quatenus offertur Deo in gratiarum actionem pro beneficiis receptis. *Satisfactorium*, quatenus offertur Deo in satisfactionem pro peccatis. *Impetratorium* dicitur, quatenus offertur Deo pro beneficiis impetrandis, seu obtinendis, idest pro obtinen-
17 dis bonis, & avertendis malis. Penes autem solos diversos fructus, & effectus suos Sacrificium Missæ dividitur in *Propitiatorium*, seu *meritorium*, in *Satisfactorium*, & *Impetratorium*, de quibus sub verb. *Missa art.* 1. *num.* 4. *ad* 7. Vide *ibi*.

18 Sacrificium dicitur *quasi Sacrum factum*, c. *Multi secularium* 84. *caus.* 1. *qu.* 1. ibi: *Sacrificium autem* (dicitur) *quasi sacrum factum, quia consecratur pro nobis in memoriam Dominicæ Passionis*.

Missa dicitur a verbo *Mitto*, quia in illa preces, supplicationes, vota, immo & ipsum Christi Corpus, & Sanguis mittuntur ad Deum. Unde S. Gregorius *lib.* 4. *Dialogorum cap.* 58. sic expresse habet: *Dicitur Missa quasi transmissio, eo quod populus fidelis per ministerium Sacerdotis, qui fungitur vice Mediatoris inter Deum, & homines preces, & supplicationes, & voto transmittat Altissimo; Ipsum vero Sacrificium, idest Hostia, Missa vocatur quasi transmissa*. 19

Sacrificium Missæ a Christo est institutum, & hoc in nocte Cœnæ, & est Deo gratissimum: Concil. Senonens. *cap.* 11. & Concil. Trid. *sess.* 22. *cap.* 2. 20

In Sacrificio Missæ est eadem Hostia, quæ in Cruce. Trid. *sess.* 22. *cap.* 2. 21

In Sacrificio Missæ continetur Christus incruente, & immolatur. Concil. Trid. *sess.* 22. *cap.* 2. 22

Sacrificii Missæ oblatio non præjudicat Sacrificio facto a Christo in Cruce. Concil. Trident. *cit. sess.* 22. *cap.* 2. & *Can.* 4. ibi. *Si quis dixerit, blasphemiam irrogari Sanctissimo Christi Sacrificio in Cruce peracto per Missæ Sacrificium, aut illi per hoc derogari, anathema sit*. 23

Sacrificium in pane, & vino consecratis obtulit etiam Christus. Concil. Senonens. *cap.* 11. & Conc. Trid. *sess.* 22. *cap.* 1. Et sic faciendum præcepit Apostolis, & Successoribus, *ibidem cap.* 1. 24

Sacrificium Missæ a D. Jacobo Apostolo fuit ordinatum, seu dispositum quo ad ritum, & celebrationem, *cap. Jacobus* 47. *dist.* 1. *de Consecrat.* & habetur per extensum *in Constitution. Apostol. lib.* 8. *cap.* 12. & *sequent.* 25

Ad rite perficiendum Sacrificium Missæ Canon fuit ab Ecclesia institutus ex Christi verbis, & Apostolorum traditione. Concil. Trid. *sess.* 22. *cap.* 4. 26

Ceremoniæ, quæ in Sacrificio Missæ fiunt, ex Apostolorum traditione habentur, *cap. Ecclesiasticum* 5. *dist.* 11. Concil. Trid. *sess.* 25. 27
cap. 5. Sic vestes, Benedictiones, Thymiamata. Concil. Trid. *ibid. cap.* 3. 28

Sacrificium Missæ non potest fieri vulgari lingua, Concil. Tridentin. *sess.* 22. *cap.* 8. & 29
Canon. 9. In Sacrificio Missæ quædam dicenda sunt clara, & alta voce, & quædam submissa. Concil. Trident. *sess.* 22. *cap.* 5. & *Canon.* 9. 30

Sacrificium Missæ ab Apostolis cæpit fieri 31
post

post Ascensionem Christi in Cœlum ; *lib. 9. Constitut. Apostol. cap. ultim.* ibi : *Nos vero post Assumptionem ejus offerentes, ut idem constituit, Sacrificium mundum, & incruentum elegimus Episcopos, Presbyteros, & Diaconos septem.*

32 Missa olim dividebatur in duas partes, scilicet in Missa Catechumenorum, & Missam Fidelium. *Missa Catechumenorum* durabat a principio Missæ usque ad Offertorium exclusive, & fuit sic dicta, quia tandiu, & non ultra Catechumenis interesse licebat. Post Evangelium enim ante Offertorium, quo incipiebat Missa Sacra, Diaconus publica voce clamabat *Ite, Missa est*, quibus auditis ab Ecclesia excludebantur Catechumeni, Energumeni, publice Pœnitentes, quibus non licebat interesse Consecrationi Corporis, & Sanguinis Domini Nostri Jesu Christi. *Missa Fidelium* incipiebat ab Offertorio, & durabat usque in finem. Unde ob hanc veterem Missæ divisionem etiam nunc tota Sacra actio solet quandoque dici in plurali *Missarum solemnia*, quamvis etiam Missa in singulari pro nostro jam communi usu intelligendi sufficienter significet, & denotet totam illam actionem Sacram, quæ in Missa a principio usque in finem peragitur ; Et hinc post totam illam Sacram actionem in fine Celebrans, aut Diaconus dicit : *Ite, Missa est*, quibus insinuatur, & significatur, Hostiam Sacram jam esse plene oblatam, missam, seu transmissam ad Patrem, & ideo omnibus esse jam liberam missionem, seu dimissionem, ac licentiam abeundi.

33 Missa est *verum, & unicum novæ Legis Sacrificium, quo a Sacerdote rite Ordinato Corpus, & Sanguis Domini Nostri Jesu Christi sub speciebus panis, & vini ex ejus institutione certo ritu pro salute vivorum, & defunctorum Deo offertur, immolatur, & sumitur.* Sic in re *Communis Theologorum*. Et desumitur ex Conc. Trid. *sess.* 22. *cap.* 1. & *Canon.* 1. 2. & 3.

34 Principalis Offerens Missæ Sacrificium est Christus Dominus, quamvis illud offerat Sacerdotum ministerio. *Communis Catholicorum*, & habetur clare ex Concilio Florent. *sess. ult. in Decreto Eugenii IV.* & Trident. *sess.* 22. *c.* 2. ubi expresse dicit : *Una est, eademque Hostia, idem nunc Offerens Sacerdotum ministerio, qui se ipsum tunc in Cruce obtulit, sola offerendi ratione diversa.* Et id ipsum clare demonstrant verba Consecrationis, ubi Sacerdos non nomine proprio, sed in persona Christi loquens dicit : *Hoc est Corpus meum. Hic est Sanguis meus.* &c.

Minus principalis Offerens Missæ Sacrificium est Sacerdos Celebrans, ut proximus, & immediatus Christi Minister, & Vicarius. *Communis*, & clare constat ex adductis verbis Concilii Tridentini : *Idem nunc Offerens Sacerdotum ministerio*, & ex eo, quod Sacerdos per Ordinationem accepit potestatem a Christo, ut in ejus persona hoc Sacrificium offerre ; Unde Christus Apostolis, eorumque in Sacerdotio Successoribus juxta Trid. *sess.* 22. *cap.* 1. præcepit, ut Sacrificium offerrent dicens : *Hoc facite in meam commemorationem* : Cum autem Sacerdos in persona Christi loquens hoc conficiat Sacramentum, & Sacrificium, ut patet ex verbis Consecrationis ; *Hoc est Corpus meum. Hic est Sanguis meus*, hinc non est principalis Offerens, sed post Christum, qui est Offerens principalis, immediatus, & proximus ejus Minister, & Vicarius. 35

Etiam ceteri alii Fideles non Sacerdotes aliquo modo, licet minus proprio, hoc Sacrificium offerunt. *Communis*, & habetur expresse ex verbis Innocentii III. *lib.* 3. *de Myster. Missæ cap.* 6. ibi : *Non solum offerunt Sacerdotes, sed & universi Fideles ; nam quod specialiter adimpletur ministerio Sacerdotum, hoc universaliter agitur voto Fidelium.* Unde *in Canone Missæ* dicitur : *Memento Domine famulorum, famularumque tuarum, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc Sacrificium laudis* ; Et infra : *Hanc igitur oblationem servitutis nostræ, sed & cunctæ familiæ tuæ.* Unde Fideles dicuntur offerre hoc Sacrificium dupliciter ; Primo ratione quadam generalissima, tamquam membra Ecclesiæ, cujus nomine Sacerdos offert Deo hoc Sacrificium ; Secundo ratione quadam magis speciali, & particulari, quatenus speciali quadam cooperatione ad ejus Oblationem concurrunt, vel dando pro tali Sacrificio eleemosynam, seu honorarium, vel necessaria suppeditando, vel Sacrificanti inserviendo, & hujusmodi. 36

Hostia, & res Oblata principalis, seu id, quod proprie, & principaliter offertur in Sacrificio Missæ, est Corpus, & Sanguis Christi, atque ipse Christus, ut constitutus sub speciebus panis, & vini vi actionis consecrativæ. *Communis inter Catholicos* ; Et expresse habetur ex Concilio Trid. *sess.* 22. *cap.* 1. ubi expresse dicit, quod Christus *Corpus, & Sanguinem suum sub speciebus panis, & vini Deo Patri obtulit, ac sub earundem rerum Symbolis, Apostolis, quos tunc novi Testamenti Sacerdotes constituit ut sumerent, tradidit, & eisdem, eorumque successoribus in Sacerdotio, ut offerrent,* 37

pre-

præcepit per hæc verba : Hoc facite in meam commemorationem, uti semper Catholica Ecclesia intellexit, & docuit. Et *ibidem Canon.* 2. expresse definitur : *Si quis dixerit , illis verbis : Hoc facite in meam commemorationem : Christum non instituisse Apostolos Sacerdotes , aut non ordinasse, ut ipsi, aliique Sacerdotes offerrent Corpus, & Sanguinem suum , anathema sit.*

38 Substantia panis, & vini in Sacrificio Missæ est Hostia minus principalis , seu materia , ex qua fit Hostia principalis hujus Sacrificii. *Communis.* Panis enim , & vinum , cum destruantur , ut in testimonium Divinæ Excellentiæ Christi Corpus , & Sanguis ponantur sub speciebus , vere possunt dici destrui in honorem Dei, & in testimonium Divinæ Excellentiæ saltem mediate ; Unde Ecclesia volens designare, quod etiam panis, & vinum aliquo modo in Missa offerantur , sicque pertineant ad rem, quæ sacrificatur, in Missæ Offertorio sic orat : *Suscipe Sancte Pater hanc immaculatam Hostiam* præsentando simul panem consecrandum. Et infra : *Offerimus tibi Domine Calicem salutaris* elevando vinum consecrandum.

39 Quamvis variæ Actiones interveniant in Missæ Sacrificio, ut Oblatio panis , & vini, Consecratio , Oblatio Corporis Christi post Consecrationem, quando Sacerdos dicit ; *Unde & memores Domine . . . offerimus præclaræ Majestati tuæ &c.* Specierum mixtio , Fractio,
40 distributio , Sacerdotis Communio ; Et tres communiter assignentur partes Missæ , scilicet prima pars ab Introitu usque ad Offertorium exclusive , quæ olim dicebatur Missa Catechumenorum, secunda pars ab Offertorio , totus Canon usque ad Sumptionem inclusive , tertia
41 pars a Post-Communione usque in finem. Tamen sola Consecratio est essentialis pars , immo tota essentia hujus Sacrificii ; seu essentia Sacrificii Missæ consistit in sola Consecratione. Sic Sporer *tom.* 3. *part.* 2. *cap.* 2. *num.* 84. ubi vocat hanc conclusionem communissimam Theologorum, & Sanctorum Patrum , Henno *tom.* 2. *disp. XI. qu.* 3. *conclus.* 4. ubi asserit esse communiorem cum D. Thoma *qu.* 82. *art.* 4. *ad* 1. *& art.* 10. *ad* 1. Sannig. *dist.* 5. *de Missa qu.* 4. *num.* 5. Herincx *disp.* 8. *de Eucharistia quæst.* 3. *num.* 42. Reiffenstuel *Theol. mor tract.* 14. *dist.* 5. *quæst.* 3. *num.* 34. cum communiori Theologorum contra Bonacinam *disp.* 4. *de Eucharistia quæst. ultim. punct.* 2. *nu.* 1. dicentem, quod partes essentiales Sacrificii Missæ sint Consecratio , Oblatio, & Sumptio, & contra aliquos tenentes etiam sumptionem a celebrante peractam spectare ad essentiam Sacrificii Missæ.

Probatur ex Sanctis Patribus , & primo ex S. Irenæo *lib.* 4. *contra Hæreses cap.* 32. ubi dicit : *Christum docuisse novi Testamenti novam Oblationem, quando dixit : Hoc est Corpus meum*; Deinde ex S. Chrys. *homilia de proditione Judæ*, ubi dicit *Verba Domini : Hoc est Corpus meum usque in finem mundi præstare Sacrificio firmitatem.* Item ex Divo Ambrosio *lib.* 4. *de Sacrament. cap.* 4. ubi ait : *Sermo Christi*, idest Consecratio , *hoc conficit Sacramentum* . Item ex D. Thoma *quæst.* 81. *art.* 4. *ad* 1. ubi expresse dicit : *Consecratio Chrismatis, vel cujuscumque alterius materiæ non est Sacrificium, sicut Consecratio Eucharistiæ*, & ibidem *art.* 10. *ad* 1. *Hoc Sacramentum in Consecratione Eucharistiæ, in qua offertur Sacrificium* , & consimiliter loquuntur passim alii Sancti Patres, adeoque &c. 42

Probatur ratione , quia Sacrificium Missæ fieri debet , & de facto fit , ac perficitur a Sacerdote in persona Christi, qui est principalis Offerens, ut dictum est *supra nu.* 34. Atqui Consecratio eaque sola fit in persona Christi, in qua Sacerdos loquitur , tamquam ipse sit Christus dicens : *Hoc est Corpus meum : Hic est Sanguis meus*, ergo &c. Tum quia in sola Consecratione perfecte reperitur immutatio Hostiæ in Dei cultum, quatenus Corpus, & Sanguis Christi succedunt in locum panis , & vini tamquam Hostiæ minus principalis destructæ, atque in ipsa sola Consecratione fit immutatio, seu destructio Hostiæ principalis mystica , & repræsentativa Sacrificii cruenti , ac mortis Christi, quatenus in ipsa Consecratione per diversas species per se , & vi verborum Corpus velut mortuum, & Sanguis velut effusus incruente repræsentatur , adeoque &c. Unde Feria 6. Parasceves proprie non fit Sacrificium, quia ibi non fit Hostiæ Consecratio, sed sumitur solum Hostia pridie consecrata. 43

Hinc essentia Sacrificii Missæ non consistit in Oblatione sive panis, & vini ante Consecrationem , sive Corporis & Sanguinis post eamdem . *Communior Doctorum* . Immo *Communis* teste Sporer *loc. cit. num.* 85. Et ratio est , quia neutra Oblatio est Hostiæ immutativa, neutra a Christo, qui tamen hoc Sacrificium obtulit , adhibita est , adeoque neutra spectat ad veram essentiam Sacrificii Missæ, cum utraque instituta sit ab Ecclesia, quæ non potest aliquid instituere, & mutare quo ad essentiam Sacramentorum, ex Concilio Trid. *sess.* 44

21. *cap.* 2. & consequenter neque ad essentiam hujus Sacrificii.

45 Neque Sumptio Hostiæ, seu Sacramenti, quæ fit a Sacerdote celebrante, spectat ad veram essentiam Sacrificii Missæ. Quamvis tamen aliquo modo sit de ejus integritate. Sic Reiffenstuel *loc. cit. num.* 36. Henno *loc. cit. conclus.* 3. Sporer *loc. cit. numer.* 86. ubi dicit hanc esse communiorem, & veriorem sententiam Doctorum contra Bellarminum, Lugonem, & alios non paucos. Et ratio primæ partis est, quia Sacrificium essentialiter, seu quo ad sua essentiala fit in persona Christi; Sumptio autem non fit in persona Christi, sicut Consecratio, ut de se patet, adeoque &c. Tum quia Sumptio, seu manducatio est solum participatio Sacrificii jam peracti, adeoque

46 non est ipsum Sacrificium. Tum etiam quia certum est de Fide ex Trid. *sess.* 22. *cap.* 1. Christum in ultima Cœna sacrificasse, & tamen valde incertum est, an communicaverit, adeoque ex Concilio colligitur Communionem Sacerdotis non esse de essentia hujus Sacrificii, cum aliquid incertum non possit esse de Fide. Secunda autem Conclusionis pars colligitur *ex cap. Relatum* 10. *dist.* 2. *de Consecratione*, ubi ex Concilio Toletano VII. reprehenduntur Sacerdotes, qui non communicabant semper, quando sacrificabant, & expresse dicitur: *Quale erit illud Sacrificium, cui nec ipse sacrificans particeps esse cognoscitur?* Quibus verbis non utique insinuatur Sacrificium sine Communione non esse verum Sacrificium (alias conficiens non vocaretur ibi *Sacrificans*) sed solum insinuatur non habere Sacrificium complementum ultimatum, ad quod res sacrificata ordinatur, adeoque Communio Sacerdotis est aliquo modo de integritate Sacrificii Missæ, quamvis non spectet ad veram ejus essentiam.

48 Neque aliæ omnes Sacræ Actiones, quæ in Missa peraguntur, pertinent ad essentiam Sacrificii. *Communis*. Et colligitur ex Concilio Trident. *sess.* 22. *cap.* 5. ubi dicit, quod pleraque sunt piæ quidem, sed solum accidentales Cæremoniæ, Ritusque Sacri ab Ecclesia instituti: *Ex Apostolica Disciplina, & traditione, quo & Majestas tanti Sacrificii commendaretur, & mentes Fidelium per hæc visibilia Religionis, & pietatis signa ad rerum altissimarum, quæ in hoc Sacramento latent, contemplationem excitarentur.*

Consecratio utriusque speciei non est de essentia Sacrificii Missæ, ut Sacramentum est præcise; seu Consecratio utriusque speciei panis, & vini non est de necessitate Sacramenti. 49
Communis ac certa. (*) Et ratio est clara, quia formæ Consecrationis panis, & vini sunt a se invicem independentes in significando, & consequenter etiam in causando verum Sacramentum: Adeoque quomodocumque alterutra species solum consecretur, sive per oblivionem, sive per ignorantiam, vel malitiam, sive per impossibilitatem alterius speciei, valide consecratur, si verum Sacramentum efficitur essentialiter in ratione Sacramenti, quamvis non integrum sit in ratione convivii spiritualis. Tum quia panis valide consecratur, & sub ejus speciebus realiter, & vere continetur Christus, exhibeturque Populo adorandus, antequam consecretur vinum, adeoque &c.

Consecratio utriusque speciei panis, & vini est de necessitate præcepti Divini. *Communis*. 50
Constat enim ex facto ipso Christi utramque speciem consecrantis, & adjuncto præcepto, *Hoc facite in meam commemorationem*: Unde Concilium Tridentinum *sess.* 22. *cap.* 1. satis indicat consecrationem utriusque speciei esse de Jure Divino, dum dicit, quod *Deus, & Dominus noster .... Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech se in æternum constitutum declarans Corpus, & Sanguinem suum sub speciebus panis, & vini Deo Patri obtulit, ac sub earumdem rerum Symbolis, Apostolis, quos tunc novi Testamenti Sacerdotes constituebat, ut sumerent, tradidit, & eisdem, eorumque in Sacerdotio successoribus, ut offerrent, præcepit per hæc verba: Hoc facite in meam Commemorationem, uti semper Catholica Ecclesia intellexit, & docuit.*

Unde per se nunquam licitum est consecrare una tantum speciem panis v. g. & non vini 52
etiam in gravi necessitate communicandi infirmum, alioquin sine Viatico moriturum. *Communissima Doctorum*, teste Sporer *tom.* 3. *part.* 2. *cap.* 3. *num.* 132. Ac proinde, ut prosequitur *ibidem* Sporer juxta communiorem, 52
& veriorem sententiam Doctorum, neque Summus Pontifex potest dispensare, & concedere, ut una tantum species consecretur. Et sic tenet Lugo *tom.* 5. *disp.* 19. *sect.* 8. *num.* 105. dicens

(*) Consecratio utriusque speciei, licet non sit de essentia Sacramenti, quia in alterutra specie confici potest Eucharistiæ Sacramentum, est tamen de essentia Sacrificii Missæ, ut Sacrificium est puto. Vide quæ idem *P. Ferraris* adducit *n.* 54. & *n.* 58.

dicens ita necessariam utriusque speciei Consecrationem ad valorem Sacrificii, ut neque ex dispensatione Pontificis possit licite una species absque altera consecrari, testaturque hanc sententiam tenere communiter Recentiores Theologos, Suarez *disp.* 43. *sect.* 4. Vasquez *disp.* 223. *cap.* 3. & alios fere omnes. Ita enim tenet Reiffenstuel *Theolog. moral. tract. XIV. dist.* 5. *quæst.* 2. *num.* 39. testans de probabiliori, & communiori, & sic plurimi alii. Et constat ex tali perpetuo, & communi usu Ecclesiæ, quem aliquando fuisse immutatum, nullo sufficienti testimonio probari potest.

53 Hinc falsum, & fabulosum est, quod scribit Raphael Volaterranus *lib.* 7. *Geographiæ cap.* 4. nempe Innocentium VIII. cum Norvegis dispensasse, *ut sine vino Calicem consecrarent*; seu ut in una tantum specie panis consecrarent, quod idem refert Onuphrius Panvinius *in Chron. anno* 1490. Et Claudius Sainctes ex eodem Volaterrano *repet.* 10. *de Eucharist. cap.* 3. refert Innocentium IV. dispensasse; Falsitatis enim aperte convincitur ipse Volaterranus ex ipsamet sua Historia, quæ manifeste falsitatem suam prodit, cum dicat concessum fuisse Norvegis, ut *sine vino Calicem consecrarent*, quod absque manifesto errore concedi non potuit, ut constat, & recte advertit Lugo *loc. cit. nu.* 119. Item falsitatis convincitur Volaterranus, ut recte notat Amat de Graveson *tom. 6. Histor. Ecclesiast. fol.* 143. *Romanæ impressionis anno* 1720. ex eo potissimum, quod nulla illius concessionis apud alios Auctores memoria, vel minimum extet vestigium, & falsa sit ratio, ob quam hujusmodi dispensationem concessam *Volaterranus* scribit, quia scilicet vinum in eam Regionem importatum statim acescat, cum tamen ibi vina generosissima conservari experientia compertum sit; Tum quia, ut recte observat Bellarminus *lib.* 4. *de Summo Pontifice cap.* 14. *in fine*, mirum videtur, quod Norvegi eo tempore vini usum non habuerint, ne quidem pro sacrificando, cum hoc tempore adeo sit frequens, ut sine illo ne communicare quidem velint. Si autem aliquod talis dispensationis Pontificium Diploma alicubi fuerit publicatum, dicendum est cum Bzovio *in Annalibus Ecclesiasticis ad annum* 1490. & Graveson. *loc. cit.* extitisse circa illud tempus nonnullos male feriatos Sacerdotes, qui postea combusti sunt propter adulterata Pontificia Diplomata, a quibus falsam illam dispensationem publicari potuisse verisimile est. Quod autem Claudius Sainctes *loc. cit.* dicit, Innocentium IV. cum Novergis dispensasse, constat fuisse errorem, dum pro Innocentio VIII. quem Volaterranus refert, scribit Innocentium IV. de quo nullus umquam Historicus talem dispositionem retulit.

Et ratio fundamentalis nostræ conclusionis est, quia ut constat ex Tridentino *sess.* 22. *cap.* 1. & fatentur omnes Catholici, Christus instituit, & præcepit offerri sub utraque specie Sacrificium incruentum Missæ ad repræsentandum suum Sacrificium cruentum Crucis, in quo Corpus, & Sanguis ipsius Christi fuerunt separata; Atqui hæc separatio Sanguinis a Corpore Christi in ejus Passione, & morte nequit exprimi, & repræsentari per Consecrationem unius solius speciei, sed tantum per Consecrationem utriusque speciei, quia nimirum sub specie vini per se, & vi verborum constituitur in Altari Sanguis in Calice, & per se; & vi verborum Corpus sub specie panis, quæ est quasi pictura exprimens quomodo in Cruce separatus fuerit Sanguis a Corpore, & sic Corpus velut mortuum, & Sanguis velut effusus incruente repræsentatur, ergo &c. & consequenter &c. Tum quia Ecclesia in nullo casu permittit Sacrificium mutilum sub una tantum specie, & ut hoc caveat, dispensat, ut patet *in Rubricis Missalis Titul. de Defectibus in Ministrio ipso occurrentibus* in strictissimo præcepto jejunii naturalis, ut si Sacerdos post Consecrationem unius speciei recordetur se non esse jejunum, nihilominus consecraret aliam speciem, ut compleat Sacrificium; Et si moreretur post Consecrationem Corporis, præcipit compleri ab alio Sacerdote etiam non jejuno, ne videlicet maneat Sacrificium mutilum sub una tantum specie; Ex quibus colligitur, Ecclesiam satis velle declarare se non posse dispensare, quod sacrificetur in una tantum specie. 54

Non est tamen omnino improbabile, quod in aliquo urgentissimo casu posset Papa dispensare, ut Sacrificium Missæ fieret sub una tantum specie, seu potius ex rationabili interpretatione declarare tunc cessare obligationem præcepti Divini de integritate Sacrificii sub utraque specie. Sic notant Herincx *de Eucharistia, disp.* 2. *q.* 7. *in fine*. Sporer *loco cit. num.* 232. & alii. Et posse Papam ex causa urgenti concedere, ut Consecratio Eucharistiæ, & Sacrificium Missæ in una specie fiat, tenent Turrecremata, S. Antonin., Gabriel., Alan. Azorius, & alii citati, & secuti a Barbosa *in Concil. Trident. sess.* 22. *cap.* 1. *num.* 26. & aliqui apud La Croix *lib.* 6. *par.* 2. *num.* 245. 55

Sacri-

56 Sacrificium Missæ differt a Sacrificio Crucis solum ratione modi offerendi Cruenti, & incruenti, quia nimirum in Cruce Christus se obtulit Deo cum reali effusione Sanguinis, mactatione, & morte violenta; in Missa vero Christus offertur Deo absque reali effusione Sanguinis, & morte violenta, sed modo incruento, & mystico seu repræsentativo.

57 Sacrificium Missæ differt a Sacrificio ultimæ Cœnæ solum in qualitate rei oblatæ, quia nimirum in ultima Cœna Christus offerebatur adhuc mortalis, & passibilis; In Missa vero offertur nunc Christus immortalis, & impassibilis.

58 Sacrificium Missæ differt essentialiter a Sacramento Eucharistiæ in hoc, quia nimirum essentia Sacrificii consistit in actione transeunte sacrificativa, scilicet Consecratione, & necessario requirit utramque speciem; Essentia autem Sacramenti Eucharistiæ tanquam ejus effectus, in facto esse permanet, & in una specie sola salvatur; insuper differt Sacrificium Missæ a Sacramento Eucharistiæ ratione diversi finis, quia Sacrificium Missæ principaliter ordinatur ad Deo debitum cultum exhibendum in recognitionem ejus supremi Dominii; Sacramentum vero Eucharistiæ ordinatur ad hominem justificandum, seu spiritualiter nutriendum.

59 Unde ratione finis perfectius est Sacrificium, quam Sacramentum, quia Sacrificium habet finem proximum nobiliorem, nempe cultum Dei, & recognitionem ejus supremi Dominii; Sacramentum autem habet finem nobilem, nempe hominem justificare.

60 Hinc generaliter loquendo, Sacramenta, & Sacrificia differunt: Primo in institutione, quia Sacrificia institui possunt etiam publica auctoritate humana; Sacramenta autem sola auctoritate Divina. Secundo differunt ratione finis, quia Sacrificia principaliter ordinantur ad cultum Dei in recognitionem ejus supremi Dominii: Sacramenta vero ordinantur ad salutem, & justificationem hominum. Tertio differunt ratione materiæ, quia materia Sacrificii consistit solum in rebus; Materia autem Sacramentorum in rebus simul, & verbis.

61 Alia ad rem, Vide verb. *Eucharistia*, & verb. *Missa*.

SACRILEGIUM.

Sacrilegium sic dicitur a *Sacris legendis*, idest *furandis*. Unde *Sacrilegus* est, qui *sacra legit*, idest *furatur*, ut dicit S. Isidorus Hispalensis *lib.* 10. *Etymolog. cap.* 18. & colligitur etiam ex *cap. Sacrilegium* 4. *caus.* 17. *quæst.* 4. ubi ex verbis S. Gregorii Magni sic habetur: *Sacrilegium & contra Leges est, si quis quod venerantibus locis relinquitur, pravæ voluntatis suæ jus tentaverit compendiis retinere.* 1

Sacrilegium est violatio rei Sacræ sive in se, sive in aliis. *Sic in re Communis.* 2

Sacrilegium est triplex, scilicet Personale, Reale, & Locale. *Communis.* 3

Sacrilegium *Personale* est, quo violatur Sacra Persona. Sacrilegium *Reale* est, quod violatur Sacra Res. Sacrilegium *Locale* est, quo violatur Sacer Locus. *Communis.* 4

Sacrilegium *Personale* committitur per omnem violentam manuum injectionem in Personam Sacram, scilicet in Clericum, sive Religiosum, aut Monialem. Per usurpatam Jurisdictionem in personas Ecclesiasticas ipsas ad Tribunalia sæcularia trahendo, incarcerando, & hujusmodi, vel easdem ad vectigalia obligando. Item per luxuriosam violationem personæ Deo per votum Castitatis sacratæ, & hujusmodi. 5

Sacrilegium *Reale* committitur, cum violantur, seu injuriose tractantur, aut ministrantur Sacramenta, Vasa sacra, Reliquiæ Sanctorum, Dei, & B. V. M. ac Sanctorum Imagines, instrumenta, seu ornamenta Sacra. Item Sacrilegium Reale committitur per rapturam bonorum Ecclesiæ, per suppressionem piorum Legatorum, per fraudationem Jurium Ecclesiæ, per abusum Sacrarum Vestium, Sacrarum Cæremoniarum, & sententiarum Sacræ Scripturæ ad stabiliendas hæreses, ad sortilegia, ad incantationes, ad Divinationes, ad res turpes, ad adulationes, ad detractiones, ad Libellos famosos, ad amatoria, ad fabulosa, ad scurrilia, & hujusmodi, immo hunc temerarium Sacræ Scripturæ abusum rigorose sub arbitrariis pœnis ab Episcopis infligendis interdicit Concil. Trid. *sess.* 4. *in Decreto de editione, & usu Sacrorum Librorum.* 6

Sacrilegium *Locale* committitur per omnia, quæ fiunt contra sanctitatem Loci sacri, ut sunt destructio malitiosa Templi, vel Altaris, occisio hominis, injuriosa effusio sanguinis, 7

nis, vel seminis humani, illicita, & notoria, sepultura excommunicati, vel non baptizati in Loco sacro. Item Sacrilegium Locale committitur per violentam extractionem Reorum e loco Sacro, per actus profanos, & illicitos, & repugnantes Immunitati Ecclesiasticæ exercitos in locis sacris, ut sunt negotiationes, seditiones, illiciti concubitus & spurcities, Consilia sæcularia, stabulationes equorum, incendia, effractiones, spoliationes, mercaturæ, & hujusmodi. Item Sacrilegium Locale committitur per furtum, quod Sacrilegum evadit tribus modis. Primo nempe cum quis furatur *Sacrum de Sacro*, idest rem sacram, ut Calicem, Planetam, Pyxidem, & hujusmodi in loco sacro. Secundo cum quis furatur *Non Sacrum de Sacro*, idest rem profanam non sacram, ut pecuniam, aut aliam rem in loco sacro repositam. Tertio, cum quis furatur *Sacrum de non Sacro*, idest rem sacram, ut Pyxidem, Calicem, & hujusmodi in loco non sacro, scilicet extra Ecclesiam, textu expresso *in cap. Quisquis 21. caus. 17. q. 4.* ubi ex verbis Summi Pontificis Joannis VIII. sic præcise habetur: Similiter *Sacrilegium committitur auferendo Sacrum de Sacro, vel non Sacrum de Sacro, sive Sacrum de non Sacro*.

8 Sacrilegium ex genere suo est peccatum mortale, nisi excuset parvitas, seu levitas materiæ, aut inadvertentia, & indeliberata voluntas; *Communis*. Et quo ad primam partem clare patet, quia Sacrilegium ex genere suo opponitur graviter Excellentissimæ Virtuti Religionis; Unde nemo dubitat esse peccatum mortale, cum Sacrilegium sit in gravem contemptum Personæ, seu Rei, aut Loci Sacri. Quo ad secundam etiam partem clare constat, quia sicuti parvitas, & levitas materiæ, aut inadvertentia, & indeliberata voluntas excusat a mortali in aliis actionibus peccaminosis, ita etiam in actionibus sacrilegis; Unde apud omnes certum est, Sacrilegium esse solum peccatum veniale, cum secluso contemptu, aut scandalo fit aliqua levis injuria, irreverentia, aut inhonoratio Personæ, seu Rei, aut Loci sacri, & hoc propter parvitatem materiæ, seu irreverentiæ, & injuriæ commissæ; Sicuti pariter omnes concedunt esse solum peccatum veniale, & quandoque nullum, si injuria, & irreverentia facta Personæ, Rei, aut Loco Sacro, sit ex inadvertentia, indeliberatione, aut ignorantia invincibili.

9 Alia ad rem. Vide verb. *Ecclesia art. 4.* & verb. *Luxuria a n. 29. ad 32.*

Additiones ex aliena manu.

Si violetur per peccatum Carnis Persona specialiter consecrata Deo, habet peccatum hoc rationem sacrilegii, in quantum est violatio rei sacræ, scilicet specialiter consecratæ Deo. 10

Hujusmodi est fornicatio cum Moniali, quæ jure etiam civili, uti gravissimum delictum, pœna mortis punitur. Hujusmodi quoque est fornicatio commissa ab eo, qui ordine sacro sit initiatus, quæ jure antiquorum Canonum puniebatur pœna perpetuæ depositionis ab omni ministerio Ecclesiæ. Quomodo vero hodie puniatur, petendum ex *Concilio Tridentino sess. 25. c. 14. de Reformat.* & alibi etiam dictum a nobis est. 11

Illud vero hic non omittendum, adhuc hodie deponendum Sacerdotem cognoscentem filiam suam spiritualem, vel eam, quæ propter pœnitentiam effecta fuit filia spiritualis, vel Parochianam suam, ut probe monuit Zypœus *in jure novo de Cohabitat. Cleric. num.* 10. ubi quod idem procedat in Religiosis fornicantibus. Ratio est, quod pœna inflicta a *Concilio Tridentino* locum haud habeat quoad fornicationem Clerici adjunctam habentem aliquam circumstantiam aggravantem. 12 13

SACRISTA, SACRISTIA.

AD Sacristæ Officium pertinet custodia Sacrorum Vasorum, Vestimentorum Ecclesiasticorum, seu totius Thesauri Ecclesiastici, nec non quæ ad luminaria pertinent, sive incerta, sive in oleo. Textu expresso *in cap. Ut sciat unico, de Officio Sacristæ*. 1

Sacristæ Capellæ Palatii Apostolici Officium ab immemorabili tempore circa alicui ex Fratribus Eremitarum S. Augustini committi consuevit, & deinceps committi debere concedit, Commissionesque aliter factas irritat Alexander VI. Const. 5. incip. *Ad Sacram*. 2

Sacrista Conclavis gaudet gratiis, & privilegiis Conclavistarum. Clemens VIII. *Constit.* 16. §. 14. 3

Sacristæ, seu Præfecti Ecclesiarum Regularium adstringi possunt ad non permittendum in eis celebrationem Sacerdotum Sæcularium, nisi exhibita Ordinarii licentia. *Sacra Congregatio Concil. in Neapolitana* 17. *Augusti* 1630. 4

Sacri-

5 Sacristæ munus per simplices Sacerdotes Ecclesiæ exerceri solitum, non cogitur suscipere Cantor, qui sit una ex Dignitatibus Ecclesiæ. *Sacra Rituum Congreg. in Adrien.* 1. *Martii* 1682.

6 Sacristæ nihil exigere debent pro benedictione Sponsi, & Sponsæ. *Sac. Cong. Rit. in Neriton.* 25. *Februarii* 1606.

7 Sacristanatum obtinens in Parochiali erectum cum unione simplicis Beneficii pro uno Clerico, qui in Divinis Officiis, & Cura exercenda, ac aliis oneribus adjuvare teneatur, potest deservire per Substitutum, & fructus eidem debentur. *Sacra Congreg. Conc. in Spoletana* 21. *Julii* 1626.

8 Sacrista in Ecclesia Cathedrali est Dignitas, & requiritur Sacerdotium. *Sacra Rot. recent. par.* 14. *decis.* 169. *num.* 8.

9 Si intervenerit Funeribus Capitulum Ecclesiæ Cathedralis, in hoc casu Curatus, & Sacrista illius Cathedralis, licet sint amovibiles, debent præcedere Parocho Defuncti. *Sac. Rit. Congr.* 22. *Martii* 1631.

10 Determinatis horis pulsandi Matutinum, & alias Horas Canonicas, & pulsata Campana per Sacristam, aut ejus Deputatum, ac in Ecclesia accensis luminibus, Divina officia differri non valent ad alicujus instantiam; & Hebdomadario absente, Archidiaconus jubere debet alteri, ut incipiat. *S. Cong. Episc. in Theatina* 18. *Aprilis* 1617.

11 Quod præscribitur in Cæremoniali, ut Canonici de Sacristia egrediantur bini, intelligitur in solemnitatibus. *Sacra Congreg. Rit.* 12. *Julii* 1628.

12 Tolerandum est, quod Canonici tribus mensibus anni frigidioribus recitent diebus ferialibus Matutinum in Sacristia. *Sac. Cong. Episc. in una S. Severini* 13. *Septembris* 1641.

13 Non potest Episcopus in aliquo casu adstringere Canonicos, ut Domi suæ Capitulum convocent, si fuerit solitum, ut fiat in Sacristia. *Sac. Congr. Episcop.* 1. *Februarii* 1583.

14 Sedes Archiepiscopalis ære proprio Archiepiscopi, non ex Sacristiæ sacris vestibus est ornanda. *Sacra Congr. Concilii in Messanen.* 4. *Septembrs* 1586.

15 Episcopus vasis argenteis, vel alia Sacristiæ Supellectili non utatur in Mensa, vel in alios profanos usus, immo nec ad Sacros extra Cathedralem; sed ea ibi pro Ecclesiæ servitio relinquat. *Sacra Congreg. Episc. in Tullen.* 10. *Martii* 1597. *&* *in Castellaneten.* 16. *Maii* 1642.

16 Cum solium Archiepiscopale pertineat ad Officium Archiepiscopi, sequitur, id suis sumptibus fieri, ac manuteneri debere, & non sumptibus Sacrarii Metropolitanæ. *Sacr. Congreg. Concilii in Urbinaten.* 1663.

Non potest Episcopus, nisi habeat Privilegium speciale, compellere Regulares ad exhibendos libros Sacristiæ, in quibus adnotantur celebrationes Missarum ad hoc, ut ex iis, constare possit de satisfactione obligationis debitæ ex Legato pio. *Sac. Congreg. Concilii in Urbinaten. ad cap.* 7. *sess.* 22. *de reformat.* 10. *Maii* 1663. 17

Sacristia contigua Choro alicujus Monasterii Religiosorum est sub clausura comprehensa. *S. Congr. Episc. & Regul. in Sulmonen.* 10. *August.* 1615. Vide verb. *Conventus art.* 3. *num.* 14. 18

Sacristiæ expensæ spectant ad Episcopum, non autem ad Capitulum. *Sacr. Congr. Episc. in Melphien.* 4. *April.* 1704. apud Ursayam *tom.* 2. *par.* 1. *discept.* 34. 19

Additiones ex aliena manu.

Ex quo Ecclesiæ Cathedrales abundare cœperunt thesauro magni pretii, constituti sunt *Sacristæ*, qui habeant custodiam sacrorum vasorum, vestimentorum Ecclesiasticorum, seu totius thesauri Ecclesiastici, necnon eorum, quæ ad Luminaria pertinent; *cap. unic. de offic. Sacrist.* Dicti propterea & *Thesaurarii* sunt. 20

Primitus officium simplex sine dignitate Ecclesiastica gerebant; progressu vero temporis in pluribus Cathedralibus Ecclesiis, honore dignitatis decorati sunt. Confer Corvin. *de Person. & Benefic. Eccles. lib.* 1. *tit.* 22. *num.* 3. 21

De culpa, quam præstare debent Sacristæ circa custodiam thesauri Ecclesiastici, non inutilis hic disquisitio est. Levissimam culpam ab iis exigit *Brucknerus de Custodia templor. artic.* 3. §. 12. & jure quidem meritoque. 22 Præficiuntur enim ejusmodi negotiis, quæ non *vulgarem*, sed *penitiorem* curam & sollicitudinem *singularem* desiderant. 23 Quapropter natura ipsa negotiorum ipsos obligat ad exactissimam diligentiam. 24 Reque ipsa Romani quoque Jurisconsulti, in hujusmodi quæstionibus decidendis potissimum respexere ad naturam negotiorum, & ex gravitate & indole eorum æstimarunt, qualis industria ab Administratore desideretur. Confer Jacobum Gothofredum in *Commentar. ad leg.* 24. *ff. de Regulis Juris.*

SALUTATIO ANGELICA.

NOtandum, quod in Salutatione Angelica additionem illam *Sancta Maria* &c. in nulla precum formula ante annum MDVIII. reperiri inquit *Grancolas in Breviarium Romanum cap.* XXV. Sed tunc temporis usurpari cæpisse: *Sancta Maria Mater Dei, ora pro nobis peccatoribus. Amen.* Fratresque Minores addidisse postea verba illa: *nunc, & in hora mortis nostræ*; ut legitur in eorum Breviario edito Anno MDXV. Sic ad literam eruditissimus D. Joseph Catalanus in *Pontifical. Roman. tom.* 2. *tit.* XV. §. 2. *n.* 1.

SAMARITANA A CHRISTO CONVERSA.

SAmaritana, quæ Christum ad puteum Jacob Patriarchæ excepit, & ibi a Christo ipso conversa fuit, Photina communiter nuncupatur, & ab Ecclesia sub tali nomine, ut vera Martyr, una cum duobus filiis suis, & aliis martyribus colitur die 20. Martii, ut canit Martyrologium Romanum his verbis: Eodem die Sanctorum Photinæ Samaritanæ, Joseph & Victoris filiorum, itemque Sebastiani Ducis, Anatolii, Photii, Photidis, Parasceves, & Cyriacæ germanorum, qui omnes Christum confessi Martyrium suum sunt assecuti. De hac Samaritana Photina traditur, quod post Christi Ascensionem a Deo inspirata una cum dictis duobus suis filiis, & quinque suis germanis, consobrinis Carthaginem petierit, ibique omnes fidem Christianorum prædicantes, plurimosque gentiles, inter quos celebrem Ducem Sebastianum convertentes, ob id fuerint omnes ad crudelissimum Martyrium condemnati. Vide omne acerbissimi martyrii genus apud Bollandistas ad diem 20. Martii, & apud Clericatum *nelle Spiche* verb. *Samaritana a n.* 821. *ad* 823. Ubi vero adserventur eorum reliquiæ, vide Bolland. *loco cit. n.* 8. Plura alia ad rem de Samaritana Photina, vide apud Calmet in Dictionario verb. *Photina*, & verb. *Samaritana*.

SANCTITAS, SANCTI.

SAnctitas non in una, vel altera virtutum specie, sed in complexu omnium in gradu heroico usque ad obitum exercitarum, consistit. Benedict. XIV. tom. 2. Constitut. 54. incip. *Postquam intelleximus* §. 26. Sanctitati alioquin probatæ non officiunt errores circa dogmata nondum ab Ecclesia definita. Idem *ibid.* §. 31. 1 2

Sancti vocabulum in primæva Ecclesia, nec vitæ sanctitatem, nec martyrium pro Christi nomine toleratum, indicabat, sed Christianæ Religionis, quæ cuique fidelium communis erat, integritatem declarabat: *Qui olim Christiani* (inquit Spondanus in Epit. Annal. Baron.) *iidem nominabantur sancti*. Hinc unus *Sancti* titulus par non est, ut corpora, quæ ex Catacumbis afferuntur, sacro cultu donentur. Successu vero temporis *Sancti* titulus ad peculiarem vitæ sanctimoniam significandam translatus est: *Demum obtinuit usus* (Spond. *loco cit.*) *ut illi tantummodo Sancti in Ecclesia dicerentur, qui eminentiori probatiorique fulgerent morum sanctitudine*. Idem *ibid.* §. 32. 3 4 5

Sanctorum nomina, & elogia in Martyrologium inferri nequeunt, sine Auctoritate Congregationis Sacrorum Rituum. Idem *ibid.* §. 3. Sanctorum nomina in Martyrologio inferenda non sunt, nisi publicus cultus ipsis per solemnem Canonizationem decretus, aut saltem ab antiquis temporibus universalis Ecclesiæ consensione præstitus fuerit. Idem *ibid.* §. 15. & 16. 6 7

Sanctorum nomina, quæ in novissima Martyrologii Romani editione Benedicti XIV. jussu inserta fuerunt enumerantur ab eodem *ibid.* §. 6. 7. 8. & 9. nempe *sub* §. sic. Sextadecima die Februarii *Beatus Gregorius X.* Die vigesima septima Aprilis *Beata Zita*. Die decima Maii *Beatus Nicolaus Albergatus*. Die vigesima quarta Maji *Beatus Joannes de Prado*. Prima die Junii *Sanctus Eneco Abbas*. Die septima Julii *Beatus Benedictus XI.* Die vigesima Decembris S. *Dominicus de Sylo*. Et sub §. 6. tradita ratione, ob quam possint in Martyrologio inseri etiam nomina aliquorum Beatorum, & adducto ex Teologo Raynaudo *tom.* 18. *suorum Operum pag.* 500. quod *Nomen quoque Martyrologii, quod olim sonabat dumtaxat indiculum Sanctorum Martyrum, nunc ex-* 8 9

tensum est ad Syllabum plurimorum aliorum Sanctorum Confessorum ac Sanctarum Virginum, pergit sub §. 8. enumerare aliquot Beatos Martyres Martyrologio de novo additos, videlicet die quinta Februarii *Commemoratio viginti sex Martyrum Japonensium*. Die nona Julii *Commemoratio novendecim Martyrum Gorcomiensium*, Die decimaseptima Septembris, *Beati Petri de Arbues*. Die duodecima Novembris, *Comme-*
10 *moratio Beati Josaphat Polocensis*. Et tandem *sub* §. 9. addit nomina aliorum Sanctorum in præteritis editionibus omissorum. Nempe Die decima Januarii nomen *Sancti Wilhelmi Episcopi Bituricensis*. Die decimanona Januarii nomen *Sancti Wlstani Episcopi Vigorniensis*. Die quarta Februarii nomen *Sancti Josephi a Leonissa*. Die decimatertia Februarii nomen *Sanctæ Catharinæ de Ricciis*. Die decimaseptima Aprilis nomen *Sancti Roberti Abbatis Casæ Dei*. Die quarta Maii nomen *Sancti Godehardi Episcopi Hildesheimensis*. Die tertiadecima Maii nomen *Sancti Petri Regalati*. Die secunda Junii nomen *Sancti Nicolai Peregrini Tranensis*. Die octava Junii nomen *Sancti Wilhelmi Archiepiscopi Eboracensis*. Die Sextadecima Junii nomen *Sancti Joannis Francisci Regis*. Die prima Julii nomen *Sancti Theobaldi Eremitæ*. Die quartadecima Julii nomen *Sancti Camilli de Lellis*. Die vigesima quarta Julii nomen *Sancti Francisci Solani*. Die decimaquinta Augusti nomen *Sancti Stanislai Kostka*. Die vigesima sexta Octobris nomen *Sancti Bernardi Hildesheimensis Episcopi*. Die vigesima septima Novembris nomen *Sancti Virgilii Episcopi Salisburgensis*. Die vigesimaoctava Novembris nomen *Sancti Jacobi Piceni*. Die Decimaseptima Decembris nomen *Sancti Sturmii Abbatis Fuldensis*. Idem in cit. Constitut. incip. *Postquam intelleximus*, in qua plurima ad rem traduntur scitu dignissima.

11 Sanctorum Patrum unanimis consensus in explicatione Sacræ Scripturæ in re pertinente ad Fidem, & bonos mores, est infallibile testimonium Divinæ Revelationis, ad differentiam unius, vel alterius, aut aliquorum, reliquis contradicentibus. Idem *de Servorum Dei Beatificat. & Beatorum Canonizatione lib.* 2. *cap.* 33. *sub num.* 12.

SAPIENS ERROREM PROPOSITIO. V. *verb. Propositiones damnatæ n.* 34.

SAPIENS HÆRESIM PROPOSITIO. V. *verb. Propositiones damnatæ n.* 23.

SAPIENTIA. V. verb. *Theologia n.* 15.

SATISFACTIO, SIVE PŒNITENTIA SACRAMENTALIS. Vide verb. *Pœnitentiæ Sacramentum art.* 3. *per tot.*

SCANDALUM.

Scandalum proprie, & physice importat, & significat, seu declarat aliquid in via positum, in quod ambulans impingat, & corruat. Et idem etiam est offendiculum. Sic Joannes Kahl, alias Calvinus *in suo magno Lexico verb. scandalum*. Unde Scandalum physice *est Offendiculum in via præbens itinerantibus occasionem lapsus. Sic in re Communis*. 1

Moraliter autem *scandalum est Offendiculum spirituale, quo quis offendit, & in peccatum ruit*. Seu expressius & clarius: *scandalum est dictum, vel factum, seu omissum minus rectum præbens alteri occasionem ruinæ spiritualis, seu peccandi. Sic in re Communis*. 2

Dicitur primo, quod Scandalum sit *dictum, vel factum*, quia solum loquendo, vel agendo possumus esse proximo occasio ruinæ spiritualis, non autem cogitando, ut de se patet, cum cogitatio tamquam mere interna, & occulta in corde non possit extrinsece proximum scandalizare, & ideo in definitione Scandali non additur *vel concupitum*, sicuti in Definitione peccati. Dicitur secundo *Vel omissum*, per quod intelligitur omnis omissio externa, seu non dictum, non factum potens proximum scandalizare, ut omissio Sacri, Horarum, non dicta veritas, non facta debita defensio innocentis, & hujusmodi. Dicitur tertio *Minus rectum*, hoc est, aut per se malum, aut speciem mali habens, quia non solum dictum, vel factum, seu omissum per se, & ex natura sua malum, & peccaminosum, sed etiam dictum, vel factum, seu omissum habens tantum speciem mali ex circumstantiis personæ, loci, & temporis, potest habere rationem scandali, si proximo occasionem peccandi præbiturũ sit. Dicitur quarto; *Præbens alteri occasionem ruinæ spiritualis, seu peccandi*, ad denotandum, quod occasio debet esse vera, sive interim scandalizans intendat *expresse* ruinam spiritualem proximi, quod est diabolicum, sive tantum *interpretative* dicendo, vel faciendo, aut omittendo id ex quo prævidet, 3

dit, aut prævidere debet proximum forte lapsurum.

4 Scandalum dividitur in activum, seu datum, & in passivum, seu acceptum; *Sic Doctores communiter*.
5 Scandalum activum, seu datum est illud proxime definitum per singula verba mox explicata, nempe Scandalum activum est *dictum, vel factum, seu omissum minus rectum præbens alteri occasionem ruinæ spiritualis, seu peccandi*. *Est in re Communis*.
6 Scandalum passivum est *ipsa ruina spiritualis proximi in peccatum contingens ratione dicti, vel facti, seu omissi alterius minus recti*; *Est in re Communis*. Et sic hoc Scandalum passivum opponitur scandalo activo tamquam causæ suus effectus.

7 Scandalum activum est duplex, scilicet unum directum, vel proprium, seu per se inductivum, & aliud indirectum, vel improprium, seu per accidens inductivum aut occasionativum tantum. *Sic Doct. commun.* Scandalum
8 activum directum, vel proprium, seu per se inductivum est, cum quis directe, & expressa intentione, dat alteri occasionem peccandi suadendo, consulendo, inducendo, vel malo exemplo faciendo aliquid, quod per se est inductivum ad peccatum, & sic intendendo ruinam spiritualem proximi, sive *formaliter* ob damnum spirituale proximi, quod est diabolicum, sive *materialiter* ob propriam delectationem, vel utilitatem, quod est humanum, & proprium hominis, ut si quis verba obscena proferat, vel turpia, & lasciva peragat coram muliere, ut ipsam ad secum carnaliter peccandum inducat; ipse enim gravissime peccat peccato Scandali, licet formaliter non intendat ruinam spiritualem talis mulieris, sed solam suam carnalem delectationem. *Communis*.

9 Scandalum activum indirectum, vel improprium, seu per accidens inductivum, aut occasionativum tantum, est, cum quis dicit, vel facit, seu omittit dicere, vel facere aliquid, quod licet ex natura sua, & per se non sit malum; speciem tamen mali præsefert, quo ipse prævidet, vel prævidere debet alios scandalizandos, vel de facto scandalizari advertit. Ut si quis feminam populo suspectam Domi suæ retineat, is peccat peccato scandali, teneturque ad ipsum publicum Scandalum removendum, talem feminam e Domo sua dimittere, quamvis revera nullum subsit peccatum, nec periculum peccati. Unde Apostolus 1. *Ad Thessalonicenses c.* 5. *c.* 22. expresse dicit: *Ab omni specie mali abstinete vos*. Et 1. *ad Corinth. c.* 8. *n.* 9. *& seq.* eos severe monebat ne recumberent in Idolio, idest loco, ubi carnes Idolis immolatæ comedebantur, quod licet per se non esset malum, tamen habebat speciem mali ad scandalum pusillorum seu infirmorum. ibi: *Videte, ne forte hæc licentia vestra offendiculum fiat infirmis, si enim quis viderit eum, qui habet scientiam in Idolio recumbentem, nonne conscientia ejus, cum sit infirma, ædificabitur ad manducandum Idolothyta? Et peribit infirmus in tua scientia frater, propter quem Christus mortuus est*. Et infra *n.* 13. concludit: *Quapropter si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum scandalizem*.

Scandalum passivum est duplex, scilicet scandalum passivum datum, & scandalum passivum acceptum; seu clarius. Scandalum passivum datum simul & acceptum, & Scandalum passivum non datum, sed duntaxat acceptum. *Sic in re Doctores communiter*. 10

Scandalum passivum datum simul & acceptum est illud, quod vere oritur ex alterius dicto, vel facto, seu omisso ex natura sua, & per se, quia revera malum est, vel speciem mali habet, ut merito inde proximus sumat occasionem ruinæ spiritualis. *Sic in re Communis*. 11

Scandalum passivum non datum, sed duntaxat acceptum est, quo quis ex alterius dicto, vel facto, seu omisso præter omnem ejus intentionem, & præter ipsius dicti, vel facti, seu omissi naturam, & conditionem ex sola sua sinistra apprehensione sumit occasionem ruinæ spiritualis, & peccati. *Sic in re Communis*. 12

Et hoc Scandalum passivum non datum, sed duntaxat acceptum subdividitur *in scandalum pusillorum*, quod ex sola hominis ignorantia, vel infirmitate, seu fragilitate provenit, & in *Scandalum Pharisæorum*, quod ex mera malitia, seu malignitate alterius procedit. Et tunc dicitur *Scandalum Pharisaicum* a Pharisæis, qui propria malitia, malignitate, & invidia erga Christum male, ni dicam pessime; interpretando clarissima ejus miracula, optimam ejus doctrinam, sanctissimamque conversationem, scandalizati sunt. 13

Scandalum activum, sive directum, sive indirectum est peccatum mortale, vel etiam veniale pro ratione peccati gravis vel levis, ad quod inducit. *Communis, & certa*. Unde non indiget probatione. 14

Scandalum activum, nedum directum, sed etiam indirectum contrahit malitiam specie distinctam contra Caritatem in Confessione explicandam. *Communissima* quoad primam par- 15

tem, & *Communior* quoad secundam. Et ratio primæ partis est, quia si peccat contra Caritatem proximi saluti debitam qui non corripit errantem, a fortiori qui inducit ad errorem; Unde certum est apud omnes, scandalum activum directum, quo directe intenditur ruina spiritualis proximi, esse peccatum speciale contra Caritatem proximi gravissimum, ideoque specialiter explicandum in Confessione una cum specie peccati, & circumstantiis personæ inductæ ad ipsum peccatum. Ratio autem secundæ partis est, quia in omni peccato damnifico commisso in proximum sufficit voluntas interpretativa, seu voluntarium indirectum, ponendo scilicet voluntarie causam, ex qua prævidetur sequuturum damnum proximi, quamvis directe non intendatur, ergo etiam ad speciale peccatum Scandali contra Caritatem sufficit voluntas interpretativa, seu voluntarium indirectum, nempe dicere, vel facere, seu omittere aliquid, ex quo prævidetur sequutura ruina spiritualis proximi, quamvis, ea directe non intendatur; Tum quia ex præcepto Caritatis tenemur non solum ad non procurandam ex propria industria ruinam spiritualem proximi, sed etiam ad nos abstinendum a causa injusta, ne proximus spiritualiter ruat, adeoque etiam in scandalo activo indirecto tenemur explicare speciem peccati, ad quam proximum ratione talis scandali inducimus.

16 Scandalum mere passivum est evitandum, seu impediendum, quotiescumque nulla ratio necessitatis, vel utilitatis propriæ, vel alienæ cogit nos dicere, vel facere, aut omittere aliquid, ex quo prævidemus proximum esse scandalizandum, seu sumptum occasionem peccandi. *Communis*. Et ratio est, quia Lex Caritatis nos obligat impedire, cum facile possumus sine nostro, aut alieno incommodo, etiam damna temporalis proximi, & sic a fortiori ejus damna spiritualia, seu peccata.

17 Non est tamen obligatio impediendi scandalum mere passivum, quoties urget necessitas, vel utilitas propria dicendi, vel faciendi, aut omittendi aliquid ceteroquin non malum, quamvis exinde alii sumpturi sint occasionem peccandi; *Communis*. Et ratio est, quia tunc non sumus nos causa, quod proximus peccet, cum necessitas, vel utilitas propria nos urgeat ad id licite dicendum, vel faciendum, aut omittendum; unde si exinde proximus peccet, peccatum debet ejus malitiæ imputari, alias non possemus unquam quidquam nobis necessarium, utile aut ceteroquin non malum licite dicere, vel facere, aut omittere ob evitandum tale proximi scandalum, quod nemo audebit asserere.

Ob evitandum præcise scandalum aliorum probabilius omittenda non sunt opera præcepti, sive naturalis, sive Divini, sive humani. Sic S. Thomas 2. 2. *quæst*, 43. *art.* 7. Castrop. *tom.* 1. *tract.* 6. *disp.* 6. *punct.* 16. *n.* 3. Pasqualig. *de Sacrific. quæst.* 1347. Henno *tom.* 1. *tract.* 2. *de Virtutibus disp.* 6. *art.* 3. *concl.* 3. Illsung. *tract.* 3. *num.* 111. Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 2. *cap.* 2. *num.* 338. & Communior aliorum. Et ratio est, quia ordine Caritatis salus propria præferenda est saluti proximi; unde quisquis curare debet, ut prius ipse præcepta impleat, quam ut curet, quod impleat alter, cum obligatio servandi præcepta sit primaria, & obligatio vitandi Scandalum sit secundaria; Et certe nisi ostendatur præceptum tunc non obligare, clarum est, non posse omitti ob evitandum præcise scandalum aliorum, ut habetur ex *c. Cum ex injuncto* 2. *de novi operis nunciatione*, ibi: *Quæ sine mortali peccato omitti non possunt, non sunt pro vitando scandalo omittenda*. 18

Hinc quamvis multi velint Feminam scientem aliquem in particulari, se turpiter amare, quoties eam aspicit; posse, & debere Sacro abstinere die Festo semel atque iterum ad peccatum illud evitandum; Alii tamen universaliter sustinent, quod ob evitandum præcise Scandalum non sint omittenda ulla opera præcepta. Vide verb. *Femina a num.* 14. *ad n.* 26. ubi multa ad rem. 19

Opera tantum consilii omittenda sunt, vel ad aliquod tempus differenda, ob evitandum Scandalum pusillorum ex ignorantia, vel infirmitate seu fragilitate inde secuturum, S. Thomas *l. c.* Castrop. *l. c.* Henno *l. c.* Felix Potestas *l. c. n.* 342. Diana *par.* 5. *tract.* 7. *resp.* 23. Spor. *tom.* 2. *tract.* 5. *c.* 1. *sect.* 2. *n.* 31. ubi testatur de communi. Sic spontanea peregrinatio ad aliquod sanctuarium, ingressus voluntarius in Religionem, & hujusmodi sunt omittenda, vel ad aliquod tempus differenda, donec pusilli, qui inde ex ignorantia, vel infirmitate, seu fragilitate scandalizabantur, admoniti, & informati de justis motivis, & rationibus pro tali peregrinatione, & ingressu in Religionem, & hujusmodi non amplius scandalizentur. 20

Nullimode autem omittenda sunt opera consilii ob evitandum Scandalum Pharisaicum. *Communis*; Et ratio est, quia Scandalum Pharisaicum oritur ex mera malitia, & pravo affectu illorum, qui se scandalizant, cum ipsi 21

non

non sint in necessitate, sed mera, & libera malitia, unde de ipso Pharisaico Scandalo non est curandum, nec ullum opus bonum est omittendum ob ipsum vitandum; Non enim tenemur aliorum malitiæ condescendere cum tali damno nostro spirituali; Unde de istis Christus Dominus *Matthæi* 1. dicit: *finite illos, cæci sunt, & duces cæcorum*.

22 Ob evitandum Scandalum pusillorum, & a fortiori Pharisaicum raro, vel numquam adest obligatio subeundi gravem, & magnam jacturam in propriis bonis temporalibus. Castrop. *loc. cit. par.* 17. Sporer *loc. cit. num.* 32. Diana *loco citato*, Suarez, & alii, Sanchez *in Decalog. lib.* 1. *cap.* 7. *n.* 11. La Croix *lib.* 2. *nu.* 146. & alii. Et ratio est, quia, quando inde oritur magnum, & grave damnum, est veluti moralis impotentia vitandi talem occasionem, & tunc adest sufficiens causa eam permittendi ponendo rem indifferentem, adeoque &c.

23 Adest tamen obligatio subeundi leve, & modicum damnum in propriis bonis temporalibus ob evitandum Scandalum pusillorum. *Communis* cum S. Thoma *loc. cit. art.* 8. & Sporer *loc. cit. num.* 32. Et ratio est, quia bonum spirituale proximi ordine Caritatis præferendum est bono temporali proprio, maxime si inde oriatur solummodo leve, & modicum damnum, ut loquitur conclusio.

24 Ut aliquis peccet peccato Scandali, non requiritur, quod alter de facto peccet, sed sufficit, si credatur probabiliter peccaturus; Unde potest esse Scandalum activum sine passivo, sicuti e contra potest esse Scandalum passivum sine activo, ut de facto fuit in Pharisæis, qui se scandalizarunt ex Sanctissimi Christi verbis, & miraculosissimis ejus factis undequaque incapacibus active scandalizandi.

25 Utilius Scandalum nasci permittitur, quam veritas relinquatur. Textu expresso in cap. *Qui scandalizaverit* 3. *de Regul. Juris*, in cujus Summario sic habetur; *Propter Scandalum evitandum veritas non est omittenda*.

SCANDALOSA PROPOSITIO, Vide verb. *Propositiones damnatæ n.* 35.

SCHISMA SCHISMATICI.

Schisma generice, & large sumptum est nomen Græcum scissuram, & divisionem seu disruptionem communionis significans. *Cap. Schisma* 34. *caus.* 24. *quæst.* 1. ibi: *Schisma siquidem ipsum, quod Græcum nomen est, scissuram sonat*. 1

Schisma multipliciter contingere potest, & accipi tam in bonam, quam in malam partem. In bonam partem accipi potest, ut Joan. *cap.* 9. *num.* 16. ibi: *schisma erat inter eos*. In malam autem partem, ut 1. *ad Corinth. cap.* 1. *num.* 10. ibi: *Et non sint in vobis schismata*. Schisma vero simpliciter prolatum, in malam partem usurpatur. Et Schisma in malam partem usurpatum sic definitur: *schisma est subtractio ab obedientia Capitis Ecclesiæ formaliter sumpti, vel ab unione universalis Ecclesiæ. Est in re Communis*. 2 3 4

Schisma sic definitum dividitur in purum, & mixtum, seu conjunctum cum Hæresi; *Communis*. Schisma purum est malitiosus recessus a vera Ecclesia quo ad obedientiam solum, & fit, & est, cum quis omnes Fidei Articulos, ac etiam Supremam Pontificis potestatem, & Primatum in Ecclesia credens ex mera malitia recusat subesse, & obedire Summo Pontifici formaliter sumpto qua tali, seu qua Capiti, & Christi in terris Vicario, Ecclesiæ universali, vel ceteris dictæ universalis Ecclesiæ membris uniri, aut unitus, & conjunctus esse detrectat. Sic Schisma fit & est, cum aliquis Principatus, seu aliquod Regnum negans obedientiam Summo Pontifici tamquam Capiti universalis Ecclesiæ, constituit sibi proprium Patriarcham, aut Episcopum, eique in Spiritualibus obedit, spretis, seu neglectis, & non attentis Papæ mandatis, licet de cetero Papatum, & Articulos Fidei credat, & hujusmodi Principatus, & Regni Princeps, Rex, & Incolæ in tali casu sunt *puri*, & propriæ dicti *Schismatici*. Sic in re Doctores communiter. 5 6

Scisma mixtum, seu conjunctum cum Hæresi est *malitiosus recessus a vera Ecclesia quo ad obedientiam pariter & credentiam*; *non quo ad omnes Articulos* (quia tunc esset Apostata); *sed quo ad unam, aut plures veritates Catholicas ab Ecclesia definitas, & propositas*. Et fit, & est, cum quis præter separationem ab unitate veræ Ecclesiæ negat unam, vel plures 7

propositiones ab ipsa Ecclesia definitas, & propositas, v. g. negat Romanum Pontificem esse in terris Vicarium Christi, & Caput Ecclesiæ, negat Sanctorum Communionem, auricularem Confessionem, & hujusmodi. Hic in tali casu est Schismaticus mixtus, quamvis alios Fidei Articulos credat, & approbet. *Sic in re Communis Doctorum.*

8 Advertendum tamen hic est, quod ordinarie, & practice loquendo vix unquam nostris hisce diebus datur amplius Schisma *purum*, seu sine Hæresis; Quamvis enim in suo principio Schisma non habeat perversum Fidei Dogma, sicut Hæresis; tamen in fine nullum Schisma est sine Hæresi, ut ex verbis S. Hieronymi recte notatur in *c. Inter Heresim 26. caus. 24. quæst.* 4. ibi: *Inter Heresim, & Schisma hoc interesse arbitramur, quod Heresim perversum Dogma habeat, Schisma propter Episcopalem dissensionem ab Ecclesia pariter separat. Quod quidem in principio aliqua ex parte intelligi potest: Ceterum nullum Schisma non aliquam sibi confingit Heresim, ut recte ab Ecclesia recessisse videatur.*

9 Item est hic pariter advertendum, quod non omnis recessus, seu separatio a Papa est Schisma, sed solum recessus, & separatio ab ipso tamquam a Vicario Christi in terris, & Capite formaliter totius Ecclesiæ; Unde Schismaticus non est, qui Romanum Pontificem tamquam Vicarium Christi in terris, & Caput formaliter Ecclesiæ recognoscit, eique qua formaliter Pontifici obedientiam præstat, sed non vult illum recognoscere tamquam temporalem Dominum alicujus Provinciæ, Civitatis, & hujusmodi, eique obedientiam denegat, dum jubet, ut arma deponat, bellum contra ipsum non gerat, invisum, & odiosum Ministrum recipiat, & hujusmodi: Similes enim inobedientiæ, & recessus adhuc bene compatiuntur cum debita recognitione, & obedientia erga eumdem tamquam Vicarium Christi in terris, & Caput formaliter totius Ecclesiæ Catholicæ, nec separant a vera Ecclesia, quatenus est Corpus Mysticum. *Sic Communis.*

10 Item proprie *Schismaticus* non est, qui se a quolibet alio Episcopo, etiam qua talis est, separat, eique obedire detrectat, vel se a solis membris alicujus particularis Diœcesis, & Ecclesiæ disjungit. Schisma enim proprie dictum importat separationem, & recessum ab Ecclesia universali, & ejus formaliter Capite, non autem solam separationem, & recessum ab aliqua Ecclesia, & Diœcesi particulari, & ejus Diœcesano, seu Episcopo; Quamvis tamen talis separatio, & recessus possit dici aliquo modo Schisma large, & improprie. *Communis, arg. cap. Scire 7. caus. 7. q. 1. cap. Loquitur 18. caus. 24. q. 1.*

11 Schisma proprie dictum, & purum differt ab Hæresi in hoc, quia Hæresi per se, ac directe opponitur Fidei negando, seu non concedendo unum, aut plures Fidei Articulos; Schisma vero opponitur Caritati, Ecclesiæ unitatem, quæ in Caritate consistit, scindendo. *Communis* cum S. Thoma 2. 2. *quæst. 39. art.* 1. Reiffenstuel *lib. 2. Decretal. tit.* 8. *num.* 7.
12 Pirhing *ibid. num.* 2. Unde Schisma, & Hæresis differunt inter se sicut genus, & species, ut docet Glossa communiter recepta *in cit. c. Inter Heresim 26. caus. 24. quæst. 3. verb. Et Schisma.* Nam omnis Hæreticus est etiam Schismaticus, qui eo ipso, quod quis falsum dogma, & Ecclesiæ doctrinæ & definitioni contrarium credit ut Hæreticis, est etiam Schismaticus, quatenus ab Ecclesiæ unitate recedit, & se separat, errorem & ei contrariam doctrinam sectando. Non tamen omnis Schismaticus est etiam Hæreticus, quia potest quis omnes Articulos Fidei ab Ecclesia definitos & propositos credere, credendo etiam Romanum Pontificem esse verum, & unicum universalis Ecclesiæ Caput, sed ex malitia, seu prava voluntate nolle ipso facto eum pro Capite Ecclesiæ recognoscere, eique obedire, nec aliis membris Ecclesiæ uniri, seu conjungi.

13 Hinc constat, Schisma esse errorem voluntatis, & non intellectus, ut est Hæresis: Schismaticus enim constituitur per contemptum, contumaciam, & inobedientiam, qui actus sunt voluntatis. Ursaya *Inst. crim. lib. 1. tit. 7. n. 4.* & alii passim.

14 Schismatici proprie dicti, seu puri, & nullam conjunctam habentes Hæresim pluribus subjacent pœnis. Prima talium Schismaticorum pœna est Excommunicatio major. Colligitur *ex c. Nulli fas 5. dist. 19. c. De Liguribus 43. caus. 23. q. 5.* Et expresse habetur *in Bulla Cœnæ* §. 1. ibi: *Excommunicamus Schismaticos, & eos, qui se a nostra, & Romani Pontificis pro tempore existentis obedientia pertinaciter subtrahunt.*

15 Secunda pœna est privatio Jurisdictionis Ecclesiasticæ. Unde omnes collationes Beneficiorum, alienationes rerum Ecclesiasticarum, sententiæ Censurarum, Absolutiones &c. a Schismaticis factæ ipso Jure sunt irritæ; *cap. Novatianus 7. caus. 7. quæst. 1. cap. Didicimus 31. caus. 24. quæst. 1.* ibi: *Didicimus Schismaticos nil habere Juris, & potestatis*, & expresse *cap.*

Quod

Quod a Prædecessore 1. *de Schismaticis*, in cujus Summario sic dicitur, *Irritæ sunt ordinationes, Beneficiorum collationes, & Ecclesiasticarum rerum alienationes per Schismaticos factæ*.

16 Quoad Ordinationes autem *cit. cap. Quod a Prædecessore* 1. *de Schismaticis*, & *c. Ordinatione* 5. *caus.* 9. *q.* 1. ubi disponitur, quod si factæ fuerint a Schismaticis, sint nullæ, & irritæ, debet sic intelligi, nempe quod accipiens Ordines a Schismatico sit suspensus ipso facto ab executione eorum; Ordines tamen recepti valeant, & Characterem imprimant. *Sic Communis Doctorum* cum Glossa in *cit. cap. Quod a Prædecessore verb. Irritas*.

17 Tertia pœna est inhabilitas ad Beneficia, & Dignitates Ecclesiasticas, & præsertim Episcopalem; *cap. Quia diligentia* 5. *de electione*; & *cap. Ad succidendos unic. de Schismaticis in*
18 6. Et quamvis *in cit. cap. Ad succidendos* varii Doctores teneant, Schismaticos privandos esse etiam Beneficiis omnibus ante Schisma obtentis; Quia tamen dicta Bonifacii VIII. Constitutio *cit. cap. Ad succidendos* fuit revocata a Benedicto XI. *Extravagant. unic. de Schismaticis, inter Communes* sola excepta confiscatione bonorum ibidem statuta, ideo nos dicimus tales Schismaticos non incurrere pœnam privationis Beneficiorum ante Schisma rite obtentorum. Sic Garcias de *beneficiis part.* 11. *cap.* 10. *num.* 151. Sanchez *lib.* 2. *Moral. cap.* 36. *num.* 16. Pirhing *lib.* 5. *Decretal. tit.* 8. *nu.* 7. Reiffenstuel *ibid. num.* 11. & alii.

19 Quarta pœna est confiscatio omnium bonorum, *cit. cap. Ad succidendos unic. de Schismaticis in* 6. cum aliis Juribus adductis a Card. de Albic. de *Inconstant. in Fide par.* 1. *cap.* 10. *n.* 41.

29 Quinta pœna est ultimum etiam supplicium durante eorum contumacia; *cap. Non vos* 22. & *c. de Liguribus* 43. *caus.* 23. *q.* 5. cum aliis apud Farinac. *q.* 184. *n.* 51. & 52. Card. de Albic. *loc. cit. n.* 42.

21 Schismatici mixti, seu habentes adjunctam Hæresim, quales hisce temporibus sunt fere omnes Schismatici, uti jam dictum est *supra n.* 8. subjacent omnibus pœnis, quibus subjacent Hæretici; Unde vide verb. *Hæreticus*.

22 Si tempore Schismatis sint duo, aut plures Pontifices, & unus sit certus, ei soli est adhærendum; Unde qui aliter facerent, & alteri Schismatico Pontifici, seu Antipapæ adhærerent, essent & ipsi Schismatici. *Communissima*.
23 Immo in tali casu Schismatico Pontifici, seu Antipapæ adhærentes de fautoria Hæretici puniri deberent. Concil. Constantiens. *sess.* 12.

Si tempore Schismatis sint duo, vel plures 24
Pontifices, & nesciatur quis sit vere legitimus Papa, tunc nulli est adhærendum, donec Ecclesiæ provisum sit de certo Pontifice, & interim recte & tute quisque se gereret adhærendo suis Episcopis, & Parochis cum animo parato adhærendi illi, quem Ecclesia Christi ut verum Papam receperit. *Sic Communior Doctorum* cum Suarez *disp.* 12. *de Schismate sect.* 1. *nu.* 1. Reiffenstuel *lib.* 5. *Decretal. tit.* 8. *num.* 17. & *seq.* & Bassæo *tom.* 2. *vers. Schisma num.* 5. ubi insuper citat Cajetanum, Silvestrum, & alios. Quamvis tamen Sayrus 25
in Thesauro lib. 3. *cap.* 2. *n.* 22. & alii censeant, quod quando duobus, vel pluribus de Pontificatu contendentibus vere nescitur quis sit legitimus Pontifex, nec per Concilium Generale res adhuc sit terminata, tunc tam ipsi, quam eorum sequaces a peccato excusentur; Dummodo vero animo parati sint ipsi prætensi Pontifices ad determinationem Generalis Concilii a Papatu se abdicare, & ipsi eorumque sequaces illi statim adhærere, quem Concilium Generale, seu Ecclesia Christi ut verum Papam habuerit.

Tempore Schismatis, si Commercia Civilia 26
sine scandalo tolli nequeant, permittendum est, quod Catholici cum Schismaticis communicent. Sic declarasse Sacram Congregationem de Propaganda Fide de anno 1626. refert ex Nicolio Ursaya *Instit. Crimin. lib.* 1. *tit.* 7. *num.* 24.

Schismatici Pastores ad Ecclesiam reversi, 27
animarum Cura non privantur, modo idonei sint, & conditiones præscriptas observent, nempe sint pietate, & castis moribus conspicui, bonorum exemplo præluceant, & in reditu ad Ecclesiam nihil fictum simulatum, sed certum sinceræ conversionis indicium ostendant, & ab exercitio abstineant quousque reportaverint necessariam in utroque Foro absolutionem, rehabilitationem, necnon dispensationem ab irregularitate, Censuris, & pœnis, lapsis in Hæresim canonice inflictis; Ritu præterea Catholico administrent Sacramenta, & nullum eisdem cum Schismaticis in Divinis sit consortium. Benedict. XIV. tom. 1. Const. 129. incip. *Eo quamvis tempore* §. 12. & 13.

Schisma prout est distinctum ab Hæresi, 28
quod raro contingit, nihil aliud est, quam separatio ab unitate Ecclesiæ: Idem *de Servorum Dei Beatificat. & Beatorum Canonizatione lib.* 3. *cap.* 20. *num.* 5. Duobus ad Summum Pon- 29
tificatum electis, si ignoretur quis ex eis legitime electus sit, & aliquis adhæreat ei, quem

putat legitimum Pontificem, sed cujus post-
modum electio minime legitima judicata est,
30 non est Schismaticus. Idem *ibid. nu. 6.* Schis-
maticus autem est, qui persistit in obedientia
ejus, quem putavit verum Pontificem, post-
quam ejus electio nulla judicata est ab haben-
31 te potestatem. Idem *ibidem num. 6.* In primo
casu possunt esse, & fuerunt Sancti; Secus au-
32 tem in secundo casu. Idem *ibid. num. 7.* ubi
33 affert pro primo casu exempla Petri de Lu-
xemburgo, & Ludovici Alamanni inter Beatos
a Clemente VII. legitimo Pontifice adscripto-
rum propter eximias virtutes, & insignia mi-
racula, quibus floruerunt, licet dictus Petrus
Cardinalis fuerit creatus a Roberto Gevevensi
Antipapa, cui adhæsit credens ipsum legiti-
mum Pontificem, & dictus Ludovicus in Con-
cilio Basileensi steterit adversus Eugenium IV.
legitimum Pontificem, & Felicem V. Antipa-
pam consecraverit, attamen facti pœnitens ad
Nicolai V. ipsius Eugenii legitimi successoris
obedientiam rediit, & Ecclesiæ unitatem resar-
34 civit. Et aliud exemplum celeberrimi Sancti
Vincentii Ferrerii heroicis virtutibus undequa-
que in vita conspicui, & maximis miraculis
semper, & adhuc in dies coruscantis, mei par-
ticularis Advocati, meique etiam cognominis,
ut tradit eruditissimus Tirinus *tom. 2. in Indice Auctorum litt. V.* ibi: *Vincentius Justinianus Antistius ex Valentia Hispaniæ Ordinis Prædicatorum scripsit vitam Confratris, & Concivis sui B. Vincentii Ferrarii, vel Ferrerii Valentini ex eodem Ordine Prædicatorum*, qui in teterrimo Schismate inter Petrum de Luna dictum Benedictum XIII. & Angelum Corrarium nuncupatum Gregorium XII. qui in Concilio Pisano, & subinde una cum Joanne XXIII: in Concilio Constantiensi depositi fuerunt, electo in Pontificem Martino V. ac magna parte Hispaniæ Petrum de Luna, seu Benedictum XIII. tamquam verum, & legitimum Pontificem colente, aliquibus vero Italiæ Civitatibus Angelo Corrario, seu Gregorio XII. pariter tamquam vero, & legitimo Pontifici adhærentibus, licet ipse in primis bona fide Petri de Luna, seu Benedicti XIII. partes secutus, auctor etiam fuerit, ut Reges Aragoniæ eidem adhærerent; attamen statim ac ejus obstinationem, & malas artes perspectas habere cœpit, Ferdinando Regi Aragoniæ persuasit, ut ab ejus Obedientia se subduceret, Edictumque publicaret, quo suis subditis inhiberet, quin ullam ad eum, tamquam ad Pontificem, adhæsionem, quocumque prætextu haberent; sicque ejus potissima opera Schisma extinctum penitus fuit.

* Schismata, quæ vexarunt Romanam Ec- 35
clesiam, vide Tomo §. hujus Biblioth. in Se-
rie *Romanorum Pontificum*.

Additiones ex aliena manu.

Communiter admittitur, Schisma adjunctam 36
habens hæresim crimen esse Ecclesiasticum, prout est ipsa hæresis, adeoque pertinere ad judicium solius Ecclesiastici Judicis. At non convenit, num idem obtinere debeat in Schismate mero sine hæresi; Confer *Vanespen Jur. Eccles. univ. parte 3. tit. 4. cap. 2. §. 52.*

SCHISMATICA PROPOSITIO. Vide verb. *Propositiones Damnatæ n. 26.*

SCIENTIA CONFESSARII. Vide verb. *Confessarius art. 1. a num. 48. ad 51.*

SCRIPTURA SACRA.

Scriptura Sacra dicitur *Biblia* a voce Græ- 1
ca *Biblion*, quæ libellum significat. Unde Antonomastice Sacra Scriptura vocatur *Liber*, eo quod sit omnium Librorum Liber tum sui origine, tum sanctitate, tum præsertim utilitate, jam figuratus in illo, quem vidit Joannes *in Apocalyps. c. 5.* ibi: *Et vidi in dextera Sedentis super Thronum Librum scriptum intus, & foris.*

Scriptura Sacra, quæ breviter definitur: 2
Verbum Dei scriptum, fusius, & clarius definitur, quod sit *Volumen Sacrum dictante Spiritu Sancto ad salutem hominis conscriptum, & ut tale ab Ecclesia receptum. Est in re Communis.*

Dictum Sacrum Volumen est aggregatum 3
quoddam ex septuaginta duobus Canonicis Libris particularibus, scilicet quadraginta quinque Veteris Testamenti, & viginti septem Testamenti Novi in unum Codicem redactum.
Communis, at certa. Dicti autem septuaginta 4
duo Libri Canonici sunt sequentes recensiti a Concilio Tridentino *sess. 4. in Decreto de Canonicis Scripturis*; nempe *Genesis*, *Exodus*, *Leviticus*, *Numeri*, *Deuteronomium*, *Josue*, *Judicum*, *Ruth*, *quatuor Regum*, *duo Paralipomenon*, *Esdræ primus*, *& secundus*, *qui dicitur Neemias*, *Tobias*, *Judith*, *Esther*, *Job*, *Psal-*
te-

terium Davidicum, Parabolæ, Ecclesiastes, Job, Canticum Canticorum, Sapientia, Ecclesiasticus, Isaias, Jeremias cum Baruch, Ezechiel, Daniel, duodecim Prophetæ Minores, idest Oseas, Joel, Amos, Abdias, Jonas, Michæas, Nahum, Habacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias, duo Machabæorum, primus, & secundus: Novi Testamenti quatuor Evangelia, secundum Matthæum, Marcum, Lucam, & Joannem, Actus Apostolorum a Luca Evangelista conscripti, quatuordecim Epistolæ Pauli Apostoli, ad Romanos, duæ ad Corinthios, ad Galatas, ad Ephesios, ad Philippenses, ad Colossenses, duæ ad Thessalonicenses, duæ ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos, Petri Apostoli duæ, Joannis Apostoli tres, Jacobi Apostoli una, Judæ Apostoli una, & Apocalypsis Joannis Apostoli.

5 Prædictus numerus Librorum Canonicorum Sacræ Scripturæ non est novus, sed antiquissimus in Ecclesia Catholica, & receptissimus: Omnes enim prædicti Libri inter Canonicos recepti sunt *in Concilio Carthaginensi cap.* 47. celebrato anno 397. Item in Concilio Romano I. sub Gelasio Papa celebrato anno 494. Atque in aliis subsequentibus Conciliis, & præsertim *in Concilio Florentino in Decreto Unio-*
6 *nis*. Unde dicti Libri *Canonici* dicti sunt, vel quia continent normam, & regulam, quam in Fide, & moribus sequi tenemur; *Canon enim Græce, Latine Regula nuncupatur* textu expresso *in cap. Canon* 1. *distinct.* 3. vel quia in Catalogum Librorum Divinorum sunt ab Ecclesia in dictis Conciliis relati.

7 Libri spectantes ad Testamentum vetus dividuntur in quatuor Classes, scilicet in Legales, Historiales, Sapientiales, & Prophetales. *Legales* sunt quinque Libri Moysis, seu Pentatheucus idest Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium. *Historiales* sunt Josue, Judicum, Ruth, Regum, Paralipomenon, Machabæorum, Job, Esdræ, Tobiæ, Judith, Ester. *Sapientiales* sunt Proverbia, Ecclesiastes, Cantica, Sapientia, Ecclesiasticus. *Prophetales* sunt Psalmi, quatuor Majores Prophetæ, Isaias, Jeremias, Ezechiel, Daniel, & duodecim Minores, Oseas, Joel, Amos, Michæas, Abdias, Jonas, Nahum, Habacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias.

8 Libri spectantes ad Testamentum novum dividuntur & ipsi in quatuor Classes, scilicet Legales, Historiales, Sapientiales, & Prophetales. *Legales* sunt quatuor Evangelia Matthæi, Marci, Lucæ, & Joannis. *Historiales* sunt Actus Apostolorum. *Sapientiales* sunt quatuordecim Epistolæ Divi Pauli, una Divi Jacobi, duæ Divi Petri, tres Divi Joannis, & una Divi Judæ Thaddæi. *Prophetales* tandem Apocalypsis Beati Joannis Apostoli.

Recollectio dictorum omnium Librorum vocatur Testamentum vetus, & novum duplici ratione; Prima quia sicuti Testamentum est charta scripta, in qua continetur ultima voluntas hominis, sic in illis Libris continetur ultima Dei Voluntas, & Lex, quam Deus vult ab hominibus servari. Secunda quia sicuti Testamentum est, quo bonorum temporalium defertur hereditas intercedente Testatoris morte, qua contingente, cum esset antea clausum, & obsignatum aperitur; ita per dictos Libros Sacros defertur nobis hereditas bonorum Cœlestium, & Christi morte in ea confirmamur, iisque apertis legimus nos esse Dei heredes, & Coheredes Christi. 9

Unum autem ex dictis duobus Testamentis vocatur *Vetus*, quia ipsum tamquam jam antiquatum, & inveteratum desiit obligare adveniente *Novo*, uti patet in Testamentis, quorum primum jam cessat valere, adveniente ejusdem Testatoris secundo. Et aliud vocatur *Novum* propter novitatem spiritus, quam affert Lex Christiana in eo contenta, quæ novos effectus, novosque ardores erga Deum excitat in iis, qui illam amplectuntur, & vere observant; unde a veteri Testamento ad Testamentum novum proceditur tamquam a figura ad suum figuratum, a signo ad suum signatum, & a parabola ad suam veritatem, quia *Lex per Moysem data est, Gratia, & veritas per Jesum Christum facta est*, ut expresse habetur *Joannis cap.* 1. *n.* 17. 10

Omnes prædicti Libri, tum veteris, tum novi Testamenti sunt ab omnibus pro Sacris & Canonicis, seu a Deo inspiratis habendi, & qui ipsos omnes ut tales non susceperit, aut aliquam veritatem in ipsis contentam negaverit, erit Hæreticus; Unde Concil. Trident. *cit. sess.* 4. *in Decreto de Canonicis Scripturis* post enumeratos supradictos omnes Libros sic expresse concludit: *Si quis autem Libros ipsos integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueverunt, & in veteri vulgata Editione habentur, pro Sacris, & Canonicis non susceperit, anathema sit.* 11

Libri alii duo, scilicet tertius, & quartus Esdræ non sunt ab Ecclesia recepti pro Canonicis, quamvis sint magnæ auctoritatis, & a Sixto V. in Sacris Bibliis post Libros Canonicos una cum Oratione Manasse fuerint appositi, ne penitus pereant, & ut a Patribus citati repetiantur. 12

Et

13 Et tanto minus pro Canonicis habentur ab Ecclesia liber tertius, & quartus Machabæorum, cum ipsi sint, & a Canone, & a Bibliis penitus exclusi, ut patet.

14 Item pro Canonicis non habentur ab Ecclesia plura Evangelia, quæ sub nomine diversorum Apostolorum, ut Thomæ, Andreæ, Bartholomæi, Thaddæi, Barnabæ &c. circumferuntur conscripta. Sicuti nec pro Canonicis habentur alii Libri, de quibus omnibus fit mentio *in cap. Sancta Romana 3. dist.* 15. ibique a Gelasio Papa pro Apocryphis declarantur.

15 Ex Libris Sacris plures, & plures perierunt. Ita S. Joannes Chrysostomus *Homil. 9. in Matth. & Homil. 7. in primam ad Corinth.* Bellarmin. *tom.* 1. *de Verbo Dei lib.* 4. *cap.* 4. Abulensis *in Numer. cap.* 21. *quæst.* 3. & alii communiter; Et hoc clare constat ex pluribus locis ipsiusmet Sacræ Scripturæ, *In primo enim Libro Paralipomenon cap. ult.* fit mentio Libri Samuelis videntis, & Libri Nathan Prophetæ, atque libri Gad videntis, ibi: *Gesta autem David Regis propria, & novissima scripta sunt in Libro Samuel videntis, & in Libro Nathan Prophetæ, atque in Volumine Gad videntis.* Et 2. *Paralipomenon cap.* 9. fit mentio Libri Nathan Prophetæ, Libri Abiæ Silonitis, & Libri Addo videntis, ibi: *Reliqua autem opera Salomonis priorum, & novissimorum scripta sunt in Libris Abiæ Silonitis, in visione quoque Addo videntis.* Et ibidem *cap.* 12. fit mentio Libri Addo videntis, ibi: *Opera vero Roboam prima, & novissima scripta sunt in Libris Semejæ Prophetæ, & Addo videntis.* Et ibidem *cap.* 20. fit mentio Libri Jehu filii Anani, ibi: *Reliqua gestorum Josaphat priorum, & novissimorum scripta sunt in verbis Jehu filii Anani.* Et 3. *Reg. cap.* 4. fit mentio de Libro trium millium Parabolarum, & ejus Carminum quinque & mille Salomonis ibi: *Loquutus est quoque Salomon tria millia Parabolas, & fuerunt Carmina ejus quinque & mille.* Et ibidem *cap.* 11. fit mentio de Libro verborum dierum Salomonis ibi: *Ecce universa scripta sunt in Libro verborum dierum Salomonis.* Et ibidem *c.* 24. fit mentio Libri sermonum dierum Regum Juda, ibi: *Ecce scripta sunt in Libro sermonum dierum Regum Juda.* Et 2. *Machabæorum cap.* 2. fit mentio Libri Jasonis Cirenæi, ibi: *Itemque ab Jasone Cirenæo quinque Libris comprehensa.* Et ad *Colossenses cap.* 4. *fit mentio Epistolæ B. Pauli Apostoli scriptæ ab ipso ad Laodicenses*, ibi: *Et cum lecta fuerit Epistola hæc, facite ut & in Laodicensium Ecclesiam legatur, & eam, quæ Laodicensium est, vos legatis.* Et *in Epistola Catholica Judæ Apostoli* fit mentio de Libro Enoch Prophetæ, ibi: *Prophetavit autem & de his septimus ab Adam Enoch dicens: Ecce venit Dominus in Sanctis millibus suis &c.* Omnes autem prædicti Sacri Libri, & alii brevitatis gratia relicti, tum veteris, tum novi Testamenti Deo permittente perierunt, vel quia homines desides eos non custodierunt, vel quia impii eos combusserunt, vel quia se illis indignos præbuerunt, vel ob alias causas ipsi soli Deo notas.

Prima editio Sacræ Scripturæ facta est *Hebraice* quoad fere totum Testamentum. *Sic Communior, & fere omnium sententia.* Dicitur autem notanter: *Quoad fere totum*, quia Libri Esdræ, & Danielis, teste S. Hieronymo *Epist.* 120. *præfat. in Daniel.* scripti sunt lingua Chaldaica (*), sicuti nonnulli asserunt de Libro Tobiæ, & Libro Judith. Librum autem Sapientiæ vult Sanctus Hieronymus *Epist.* 115. *ad Chromatium* fuisse scriptum lingua Græca, sicuti eadem lingua Græca fuisse scriptum librum 2. Machabæorum testatur idem Hieronymus *in Prologo Galeato.* 16

Quo vero ad fere totum Testamentum novum facta est *Græce. Sic fere Communis opinio.* Apostolorum enim tempore apud Judæos valde familiare erat Idioma Græcum. Dicitur autem notanter: *Quoad fere totum*, quia Evangelium Matthæi fuit ab ipso scriptum lingua Hebraica, ut tenent fere communiter Doctores cum S. Hieronymo *lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis num.* 5. ubi loquens de S. Matthæo sic expresse dicit: *Evangelium Christi Hebraicis litteris verbisque composuit.* Et Evangelium Marci secundum communiorem opinionem fuit ab ipso scriptum primo *Lingua Latina* in gratiam Romanorum, & secundo *Lingua Græca* in gratiam Alexandrinorum. Et Epistola ad Hebræos, ut tenet communis sententia cum Sancto Hieronymo *libro de Scriptoribus Ecclesiasticis numer.* 25. fuit scripta *lingua Hebræa* (**). 17

Secunda editio Sacræ Scripturæ quoad totum Testamentum vetus est Paraphrasis Chaldai- 18

Nota Romani Theologi.

(*) Aliqua scilicet eorum capita, ut patet hebraicam veritatem consulenti.
(**) Vid. tamen Prolegomen. eruditissimi Augustini Calmet, ubi contrarium adstruitur

daica; Tota enim Scriptura vetus translata est Paraphrastice ex Hebræo in Chaldæum, quam Paraphrasim ipsi Hebræi *Targum* vocant, ut recte notat Cardin. Bellarmin. *tom.* 1. *de Verbo Dei lib.* 2. *cap.* 3. Hæc Paraphrasis Chaldaica tres habet Auctores, scilicet R. Onkelum, R. Jonatham Urielis filium, & R. Joseph Cæcum, qui omnes quilibet pro sua parte totam veterem Scripturam in Chaldaicum

19 transtulerunt. Paraphrasis autem in hoc differt a Translatione, seu Versione, quod in Translatione, seu Versione, verba Auctoris transferantur in aliam linguam sine additione, & mutatione, seu de verbo ad verbum; In Paraphrasi autem verba Auctoris transferuntur in aliam linguam cum additionibus, & mutationibus, & in ipsa magis sensus de sensu, quam verbum de verbo exprimatur; Unde Paraphrasis juxta communem intelligentiam est; *Explicatio rei per sermonem copiosiorem, & dilucidiorem*.

20 Tertia editio Sacræ Scripturæ ex Hebraico in Græcum quo ad totum Testamentum vetus, ut docet probabilior sententia, fuit septuaginta Interpretum, qui anno Ptolemæi Philadelphi 17. & ante Christum 272. inclusi in Cellulis separatis totum vetus Testamentum ex Hebræo in Græcum transtulerunt 72. dierum spatio non sine speciali Spiritus Sancti assistentia, cum separatim scribentes quisque in sua propria Cellula seorsum ab aliis non solum in eundem sensum, in easdem sententias, sed etiam in eadem verba, in eandem verborum seriem, immo & in eosdem apices coinciderint; Hinc S. Joannes Chrysostomus *homil.* 3. *in Genesim* hanc Translationem vocat *Rarum miraculum*. Sic tenent S. Justinus *in Oratione exhortatoria ad Gentes*, ubi dicit se apud Alexandriam vestigia harum Cellarum vidisse; S. Irenæus *lib.* 3. *cap.* 25. S. Cyrillus *Catechesi* 4. S. Clemens Alexandrinus *lib.* 1. *Stromat.* S. Augustinus *lib.* 18. *de Civitate Dei cap.* 32. & alii Recentiores citantes pro hac sententia Philonem *lib.* 2. *de vita Moysis*, Tertullianum *in Apologetico cap.* 10. & S. Joan. Chrysostomum *homilia* 5. *in Matthæum*, & sic plurimi alii contra alios, & signanter contra S. Hieronymum *Epist.* 104. *præfat. in Pentatheucum*, ubi expresse negat, & ridet Historiam hanc de tot Cellulis separatis: *Nescio* inquit, *quis primus Auctor septuaginta Cellulas Alexandriæ mendacio suo extruxerit &c.*

21 Unde dictus S. Hieronymus tenet, quod Septuaginta duo Interpretes, senes viri Hebræi ex qualibet Tribu filiorum Israel, utriusque linguæ, scilicet Hebraicæ, & Græcæ peritissimi, spatio dierum septuaginta duorum in eadem Basilica sedentes, & inter se conferentes Sacram Scripturam transtulerint: Et hoc probat Testimonio Aristææ *in historia de hac ipsa re*, qui Aristæas negotio interfuit, & expresse dicit, quod ipsi simul conferendo singulis diebus usque ad horam nonam, hanc versionem tandem septuaginta duobus diebus absolverint. Idemque confirmat testimonio Josephi Hebræi, qui licet esset cupidissimus gloriæ suæ gentis, tamen *lib.* 12. *antiquitat. cap.* 2. referens hanc historiam, nequidem mentionem facit de dictis separatis Cellulis. Sic etiam Eusebius videtur fuisse ejusdem opinionis, quia *libro octavo de præparat. Evangel. cap.* 1. narrat rem totam sine ulla mentione de dictis separatis Cellulis, referens ad verbum quæ habentur in libro Aristææ.

Sanctus Epiphanius autem *in libro de men-* 22
suris, & ponderibus contra fere omnium sententiam ponit solum triginta sex Cellulas, cum alii vel septuaginta duas, vel nullas ponant. Scribitque dictus Sanctus Epiphanius, quod hi Interpretes bini, & bini fuerint inclusi in Cellulis triginta sex, & Divino miraculo singula paria ipsorum iisdem verbis totam Scripturam transtulerunt, ita ut simul confecerint triginta sex exempla ejusdem prorsus versionis.

Sanctus Augustinus vero, licet *lib.* 18. *de* 23
Civitate Dei cap. 42. videatur consentire cum iis, qui affirmant dictas Cellulas, ut patet *supra num.* 21. Tamen *lib.* 2. *Doctr. Christiana cap.* 15. non audet absolute rem affirmare; Sed illud ab omnibus decantatum de istis Interpretibus, quod quasi uno ore Scripturam verterint, rectissime intelligi posse significat, tam secundum eos, qui Cellulas affirmant, quam secundum illos, qui ipsas negant. De Cellulis enim non habetur certa sententia, cum scriptores abierint in diversa.

Supradictis versionibus Græcis successerunt 24
Latinæ, Testamentum vetus ex Hebræo, & Testamentum novum ex græco transferentes, & istæ versiones Latinæ sunt innumeræ, ut patet ex S. Hieronymo *Epist.* 105. *Præfat. in Josue*: *cum apud Latinos tot sint exemplaria, quot Codices, & unusquisque pro arbitrio suo, vel addiderit, vel subtraxerit, quod ei visum est.*

Ex omnibus autem Latinis versionibus, & 25
editionibus sola vetus, & vulgata Editio est vere authentica, & pro tali ab omnibus habenda. Sic expresse statuit Concil. Trid. *sess.* 4. *in Decreto de editione, & usu Sacrorum Li-*

bro-

brorum, ibi *Insuper eadem sacrosancta Synodus considerans non parum utilitatis accedere posse Ecclesiæ Dei, si ex omnibus Latinis editionibus, quæ circumferantur Sacrorum Librorum, quænam pro authentica habenda sit, innotescat, statuit & declarat, ut hæc ipsa vetus, & vulgata editio, quæ longo tot Sæculorum usu in ipsa Ecclesia probata est, in publicis lectionibus, prædicationibus, & expositionibus, pro authentica habeatur, & ut nemo illam rejicere quovis prætextu audeat, vel præsumat.*

26 Auctor hujus vulgatæ editionis non est unus solus, ut recte advertit Bellarminus *tom.* 1. *lib.* 1. *de verbo Dei cap.* 11. *vers. Nam vulgata*, ubi sic expresse habet: *Nam vulgata editio non est unius Aucteris, sed quædam habet ex Sancto Hieronymo, quædam ex Luciano, quædam ex Theodotione, quædam ex alio quodam Interprete innominato*: Ita tamen ut fere tota sit a Sancto Hieronymo, aut versore, aut aliorum correctore, ut notant passim Doctores.

27 Sensus Sacræ Scripturæ generatim, ac prima sui divisione est duplex, nempe unus *Litteralis*, & alter *Spiritualis*, seu *Mysticus*. *Communis inter Catholicos*.

28 *Litteralis sensus* est ille, quem verba ipsa immediate significant, ita ut sensus litteralis sit præcisus sensus litteræ, seu verborum. Sensus autem *Spiritualis*, seu *Mysticus* est ille, quem non immediate verba ipsa significant, sed solum mediate, nempe mediis illis rebus, quas verba immediate significant, ita ut sensus spiritualis, seu Mysticus sit sensus rerum secundum Mysterium. Sic eadem verba eodemque loco significans litteraliter, & spiritualiter, seu Mystice, ut patet *in Epistola Pauli Apostoli ad Galatas cap.* 4. ubi eadem verba, quæ litteraliter indicant, quod *Abraham duos filios habuit, unum de Ancilla, & unum de Libera*, Spiritualiter, seu Mystice significant vetus, & novum Testamentum, ut ibidem expresse dicit Apostolus: *Hæc enim sunt duo Testamenta*. Item eadem Historia Agni Paschalis *Exodi cap.* 12 litteraliter significat Ritum Agni Paschalis a Judæis olim immolandi, spiritualiter vero, seu Mystice significat Christum pro salute totius mundi in Ara Crucis postmodum immolatum. Item eadem verba in uno loco Sacræ Scripturæ significant Litteraliter, & in alio Spiritualiter, seu Mystice, ut, patet de eodem hoc verbo *Aqua*, quæ primo Genesis Litteraliter significat elementum: *Congregentur Aquæ in locum unum*, & *in Psal.* 65. Spiritualiter significat Tribulationes, ibi: *Transivimus per ignem & aquam*. Et *Joann. cap.* 4. Mystice significat Donum Gratiæ: ibi: *Si scires Donum Dei, & quis est, qui dicit tibi da mihi bibere, tu forsitan petiisses ab eo, & dedisset tibi aquam vivam*. Et *Joann. cap.* 3. Mystice, seu spiritualiter significat Baptismum, ibi: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in Regnum Dei*. Et sic de aliis.

Sensus Litteralis subdividitur in *proprium*, & 29
in *improprium*, seu *translatum*, vel *figuratum*. *Communis*. *Proprius* est ille, quem verba in propria, & primaria sua significatione capta immediate significant. Sic *aqua* proprie significat elementum, terram abluens: *Ignis* proprie significat elementum calefactivum, & combustivum, & sic de aliis. *Improprius*, seu *translatus*, vel *figuratus* est ille, quem verba improprie seu figurate, & tropice acceptæ significant. Sic Christus Dominus improprie, seu tropice & figurate per Metaphoram, seu similitudinem, & non per proprietatem dicitur Leo, Petra, Vitis, & hujusmodi. *Sic Doctores communiter*.

Item sensus Spiritualis, seu Mysticus subdi- 31
viditur in *Allegoricum* correspondentem Fidei, *Anagogicum* correspondentem Spei, & in *Tropologicum*, seu *Moralem* correspondentem Caritati; Juxta enim numerum dictarum trium Virtutum Theologicarum assignantur tres dicti sensus Mystici Sacræ Scripturæ ipsis correspondentes. *Communis*.

Sensus *Allegoricus* correspondens Fidei est, 32
cum verba Sacræ Scripturæ ultra sensum Litteralem significant, & ostendunt aliquid credendum. Dicitur enim *Allegoricus* a nomine Græco *Aleon*, quod est *alienum*, & a *Logos*, quod est *sermo*, quasi sit alienus sermo ab eo, quem verba litteraliter important. *Communis*.

Sensus *Anagogicus* correspondens Spei est, 33
cum verba ultra sensum litteralem significant, & ostendunt aliquid sperandum in æterna Beatitudine, dicitur enim *Anagogicus* a nomine Græco *Ana*, quod est *Sursum*, & a *Goge*, quod est *ductio*, quasi sit quid sursum ducens, seu locutio nos ducens a terrenis sursum ad Cœlestia. *Communis*.

Sensus *Tropologicus*, seu *Moralis* correspon- 34
dens Caritati est, cum verba ultra sensum litteralem significant, & ostendunt aliquid moraliter agendum, seu aliquod opus Caritatis exercendum; Dicitur enim *Tropologicus*, a nomine Græco *Tropos*, quod est *Conversio*, & a *Logos*, quod est *sermo*, quasi sit sermo conversus ad morum institutionem. *Communis*.

Unde juxta huc usque dicta clare infertur, 35
quod

quod sunt quatuor sensus Sacræ Scripturæ, scilicet *Litteralis*, *Allegoricus*, *Tropologicus*, & *Anagogicus*, omnes breviter contenti in his duobus versiculis:

Littera gesta docet, quid credas Allegoria;
Moralis quid agas, quid speres Anagogia.

36 Omnes dicti quatuor sensus possunt reperiri in uno Sacræ Scripturæ passu, ut clare patet *in Epistola Apostoli ad Galatas cap.* 4. ubi aperte exprimuntur omnes in Filiis Abrahæ. Immo omnes dicti quatuor sensus reperiuntur in hac voce *Jerusalem*, quæ *Litteraliter* significat Urbem Palæstinæ. *Allegorice* significat Sanctam Ecclesiam militantem a nobis credendam juxta illud *Apocalyps.* 25. *Vidi Civitatem sanctam Jerusalem novam descendentem de cœlo a Deo paratam sicut sponsam ornatam viro suo*. *Tropologice*, seu *Moraliter* significat animam nostram sanctis moribus, & virtutibus ornandam, juxta illud *Jeremiæ cap.* 2. *Jerusalem, Jerusalem convertere ad Dominum Deum tuum*. *Anagogice* significat Ecclesiam Triumphantem, scilicet Patriam Cœlestem a nobis sperandam, juxta illud Apostoli *ad Galatas cap.* 4 *Illa, quæ sursum est, Jerusalem, est libera, quæ est Mater nostra*.

37 Non possunt tamen omnes dicti sensus reperiri in quolibet Sacræ Scripturæ passu; multi enim allegari possunt Sacræ Scripturæ passus, ubi nullus est sensus Mysticus, sed solummodo *Litteralis*, ut patet in illo *Matthæi c.* 22. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*. Et in illo *Marci ultimo*: *Euntes docete omnes gentes*, & sic in plurimis similibus. E contra multi possunt allegari passus, ubi nullus est sensus *Litteralis*, sed solummodo *Mysticus*, ut patet in *Judic. cap.* 9. *Ierunt ligna, ut ungerent supra se Regem*. Ibi enim nullus sanæ mentis dicet adesse sensum Litteralem, cum solummodo adsit sensus Mysticus, intelligendo per *ligna* habitatores Civitatis Sichem, qui ut in eodem loco exponitur, constituerunt Abimelech in suum Regem. Et in illo 1. *Reg. cap.* 2. *num.* 35. *Et suscitabo mihi Sacerdotem fidelem, qui juxta cor meum, & animam meam faciet*, ubi ly Cor, & *Animam* non potest sumi in sensu Litterali, quia Deus non habet Cor, & Animam, sed solum in sensu Mystico per voluntatem, & sic de innumeris aliis similibus.

38 Quamvis Sacræ Scripturæ interpretatio Doctrinalis, & Magisterialis secundum Sanctorum Patrum consensum possit fieri a viris doctis, & idoneis, ut patet de tot sacris Expositoribus, & tenet Communis Doctorum; Tamen interpretatio Canonica, & infallibilis veri illius tenendi sensus pertinet solummodo ad sanctam Matrem Ecclesiam. *Communis inter Catholicos*, & habetur expresse a Concilio Trid. *sess.* 4. *in Decreto de editione, & usu Sacrorum Librorum*, ibi: *Præterea ad coercenda petulantia ingenia decernit, ut nemo suæ prudentiæ innixus, in rebus Fidei & morum, ad ædificationem Doctrinæ Christianæ pertinentium, sacram Scripturam ad suos sensus contorquens, contra eum sensum, quem tenuit, & tenet Sancta Mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu, & interpretatione Scripturarum Sanctarum, aut etiam contra unanimem consensum Patrum ipsam Scripturam Sacram interpretari audeat, etiamsi hujusmodi interpretationes nullo unquam tempore in lucem edendæ forent: qui contravenerint, per Ordinarios declarentur, & pœnis a Jure statutis puniantur*.

Sacra Scriptura legi nequit lingua vulgari omnibus alicujus Patriæ communi, nisi ab habentibus ad id legitimam licentiam, seu facultatem. Habetur expresse *in Regula* 4. *Indicis Librorum prohibitorum*, ubi insuper redditur ratio, ibi: *Cum experimento manifestum sit, si Sacra Biblia vulgari lingua passim sine discrimine permittatur, plus inde ob hominum temeritatem detrimenti, quam utilitatis oriri*. 39

Unde merito Clemens XI. die 8. Septembris 1713. in Constit. incip. *Unigenitus Dei Filius* damnavit sequentes propositiones Paschasii Quesnelli contendentis, male ab Ecclesia prohiberi ulli homini fideli, etiam Laico, & Feminæ lectionem Sacræ Scripturæ; ac præsertim novi Testamenti in vulgari lingua: Propositiones igitur sunt istæ, scilicet 79. in ordine; *Utile, & necessarium est omni tempore, omni loco, & omni personarum generi studere, & cognoscere Spiritum, pietatem, & Mysteria Sacræ Scripturæ*. 80. ibi: *Lectio Sacræ Scripturæ est pro omnibus*. 81. ibi: *Obscuritas sancta Verbi Dei non est Laicis ratio dispensandi se ipsos ab ejus lectione*. 82. ibi: *Dies Dominicus a Christianis debet sanctificari lectionibus Pietatis, & super omnia Sanctarum Scripturarum; damnosum est velle Christianum ab hac lectione retrahere*: 83. ibi. *Est illusio sibi persuadere, quod notitia Mysteriorum Religionis non debeat communicari Feminis lectione Sacrorum Librorum. Non ex Feminarum simplicitate, sed ex superba Virorum scientia ortus est Scripturarum abusus & natæ sunt Hæreses*. 84. ibi: *Abripere e Christianorum manibus novum Testamentum, seu eis illud clausum tenere, auferendo eis modum illud intelligendi, est illis Christi* 40

os obturare. 85. ibi: *Interdicere Christianis lectionem Sacræ Scripturæ, præsertim Evangelii, est interdicere usum luminis filiis lucis, & facere, ut patiantur speciem quamdam Excommunicationis*, 86. ibi: *Eripere simplici populo hoc solatium jungendi vocem suam voci totius Ecclesiæ, est usus contrarius praxi Apostolicæ, & intentioni Dei*.

41 Sacra Scriptura abutentes in Sortilegiis, Incantationibus &c. Juris, & arbitrii pœnis debent ab Episcopis puniri. Concil. Trident. *sess.* 4. *in Decreto de editione, & usu Sacrorum Librorum*.

42 Sacram Scripturam convertentes ad usus profanos, verba jocosa, scurrilia, fabulosa, vana, adulationes, detractiones, superstitiones, sortes, libellos etiam famosos, &c. eodem modo puniri debent. Concil. Trid. *l. c.*

43 Sacræ Scripturæ Lector, seu Expositor tenendus est in Metropolitanis, Cathedralibus, & Collegiatis existentibus in aliquo insigni Oppido. Conc. Trid. *sess.* 5. *cap.* 1. *de reform.* Et
44 talis Lector est examinandus ab Episcopo. Concil. Trid. *cit. cap.* 1.

45 Sacræ Scripturæ Lector tenendus est etiam in Monasteriis Regularium, & Episcopus ut Papæ delegatus potest ad hoc compellere Superio-
46 res. Concil. Trident. *cit. cap.* 1. At iste Lector pro Monasteriis Regularium non debet, nec potest examinari ab Episcopo. Conc. Trident. *cit. cap.* 1.

47 Sacræ Scripturæ lectio in Conventibus Regularium debet fieri bis in hebdomada, & ea finita, debet fieri collatio de illa; Clemens VIII. constitut. 50. incip. *Nullus* §. 1.

Appendix, seu De Sacra Scriptura Novus Articulus, ex aliena manu.

48 Addimus novum de Sacra Scriptura Articulum, ut ea quæ brevitatis caussa ab Authore Bibliothecæ prætermissa sunt, fusius Lectoribus nostris exhibeamus. Itaque Sacram Scripturam Libros illos vocamus ab hominibus scriptos, quos Deus selegit, ac veluti ministros adhibuit, ut Divino ejus verbo scripto hominibus manifestaret voluntatem suam. Librorum numerus is est, quem Author ex Decreto Concilii Tridentini descripsit. Nos vero paucis indicabimus controversiam, quæ hac de re occurrit inter Orthodoxos, & Novatores. Primum vero agemus generatim de Sacræ Scripturæ veritate, & integritate; & assistentia illa, qua Scriptores Sacri adjuti divinos libros conscripserunt. Deinde de Canone Sacrarum Scripturarum; & de eo, ad quem spectat Sacrarum Scripturarum Canonem decernere, & infallibili auctoritate Ecclesiæ proponere. Præterea de Sacrorum librorum versionibus; ubi etiam de lectione Sacræ Scripturæ in lingua vernacula. Denique regulas nonnullas exponemus, quarum beneficio erui, investigari, ac cognosci possit verus Sacræ Scripturæ sensus.

Duplici in sensu veram Sacram Scripturam 49
affirmare possumus, scilicet, prout verum fictitio & supposito opponitur, & prout falso adversatur. Hic in priori sensu Sacræ Scripturæ veritatem tuemur: Nam si hac ratione vera, & integra statuatur, pro falsa haberi non potest; cum verbum Dei exhibeat, quod falso subesse nequit: Nam Deus, infinite sapiens cum sit, falli nequit, & cum sit infinite bonus, nequit fallere. Facile vero ostendimus veros & genuinos esse, non vero suppositos Sacræ Scripturæ libros. Tales enim habendi sunt, si quovis sæculo adscripti Authoribus fuerint, quorum nomen præseferunt: Hoc enim argumento Viri docti, atque Critici, vera esse & genuina antiquorum opera probant. Sed Mosi Synchroni, & Prophetarum coætanei, ac subsequentium sæculorum homines, tamquam germanum illorum fætum tradidere libros ab illis exaratos; Idemque Christiani Apostolorum auditores docuerunt de libris Novi Testamenti, atque ita ad nostram usque ætatem non interrupta serie factum est. Hoc argumento usus est Augustinus contra Manichæos Sacrarum Scripturarum veritatem negantes *lib.* 28. contra Faustum *cap.* 6. Videantur Daniel Huetius in sua Demonstratione Evangelica, Natalis Alexander *Tom.* 1. *Histor. Eccles.* Alexand. Mazzinelli *de Locis Theol. dissert.* 1. Elias Dupinus, aliique doctissimi Theologi qui scripserunt adversus Hobbezium, Spinozam, & Isaacum Pereyrum, qui post Aben Esram temerarium Scriptorem Judæum duodecimi sæculi, Pentateuchum Mosi abjudicare conati sunt: ii enim invictissimis argumentis demonstrant, Pentateuchum esse genuinum Mosis fætum; & aut singillatim ostendunt, singulos cum Veteris tum Novi Testamenti libros genuinos esse, aut regulas præscribunt, quarum usu id quisque facile demonstrare possit.

Sacra Scriptura est etiam integra, saltem 50
quoad partes essentiales. Primum id constat auctoritate simul & rationibus Sancti Hieronymi, qui quamvis in Commentario in *c.* 3. Epistolæ ad Galatas in oppositas opiniones versari videatur, re tamen diligentius considerata hæc scripsit *c.* 6. Commentarii in Isaiam; si aliquis dixe-

dixerit Hebræorum libros postea a Judæis esse falsatos, audiat Origenem qui in Octavo volumine explanationum Isaiæ huic respondet quæstiunculæ, quod nunquam Dominus, & Apostoli, qui cætera crimina arguunt in Scribis & Pharisæis, de hoc crimine, quod erat maximum reticuissent: Sin autem dixerint post adventum Redemptoris, & prædicationem Apostolorum libros hebræos fuisse falsatos, cachinnum tenere non potero, ut Salvator, & Evangelistæ, & Apostoli, ita testimonia protulerint, ut Judæi falsaturi erant; ergo nec ante, nec post Christi adventum corrupta est Sacra Scriptura Veteris Testamenti. Deinde fieri non potuit, ut Judæi Sacros Codices adulterarent nemine advertente, ac reclamante nemine; 1. quia in singulis familiis saltem Tribus Levi, utpote consecratis ministerio Altaris, Sacri libri reperiebantur, & Judæi ubique terrarum dispersi hos penes se religiose custodiebant. 2. quia in eam corruptionem consentire etiam debuissent Auctores Versionis Septuaginta Interpretum, quæ in substantialibus ab hebraicis codicibus non dissidet. 3. quia credibile non est voluisse Judæos sacros Codices depravare, in quos tanto studio, & reverentia ferebantur, ut parati essent mortem potius subire, quam vel apicem in illis immutare, ut scribunt Josephus lib. 1. contra Appionem, & Philo apud Eusebium lib. 8. capp. 6. & 8.

51 Quæ autem argumenta Veteris Testamenti integritatem probant, ad libros quoque Novi Testamenti applicari possunt. Nam hujusmodi libri in rebus, quæ ad fidem, moresque pertinent, iidem sunt, & eodem modo reperiuntur apud sectas, & Communiones alioquin sibi infensissimas, scilicet apud Nestorianos, Jacobitas, & Photianos in Oriente, & apud Catholicos tum Orientis, cum Occidentis, atque apud omnes Novatores. Et quidem si a Catholicis tentata fuisset depravatio, eam illis hæretici exprobrassent, & vicissim hæreticis Catholici. Denique nec tempus, nec modus, nec Authores hujusmodi depravationis proferri possunt. Negari tamen non potest, errata plura levioris momenti in Sacros Codices irrepuisse, quas incuriæ, & ignorantiæ Scribarum potius, quam Judæorum, aliorumque malitiæ tribuenda sunt. Regulas præscribunt Authores; præsertim ex Augustino libro 11. contra Faustum c. 2. quarum usu corrigi, & expurgari Sacri Codices possint. Una vero atque tutissima regula est, judicium, atque sententia Ecclesiæ, cui concredita sunt eloquia Dei, cui in custodiendo Divinæ revelationis deposito inerrantiæ privilegium concessum a Deo fuit, cui denique præsto semper adest divinus ille Spiritus, qui ex infallibili Christi Domini promissione recturus est Ecclesiæ Pastores usque ad consummationem sæculi.

Sacra Scriptura divinæ atque omnino infallibilis veritatis est: Etenim integros complectitur Veteris, ac Novi Testamenti libros, quos Moses, Prophetæ, Evangelistæ, & Apostoli conscripserunt: conscripti vero ab istis libri divinam, atque omnino infallibilem veritatem obtinent. Nam Sanctus Petrus Spiritu Sancto inspiratos, atque loquutos ait sanctos Dei homines; Paulus ad Timotheum 2. c. 3. omnem Scripturam divinitus inspiratam asserit; atque Isaias c. 5. Jonas, aliique Prophetæ palam testati sunt, se verbum Dei litteris consignasse. Quis ergo dubitet Divinam, atque infallibilem præseferre auctoritatem? Deinde in libris Mosis perspicui characteres occurrunt Divinæ revelationis: Nam Moses se a Deo missum prædicat, ac missionem suam, legem, & doctrinam, quam Dei nomine promulgat, cum miraculis, tum prophetia eventu comprobata, tum doctrinæ sanctitate comprobat. Similia occurrunt in aliis Prophetarum libris. Nec de Sapientialibus, & Historicis libris dubitatio occurrere potest ulla. Tum quia Sapientiales libri leges continent, & præcepta, quæ homines dirigunt ad finem ultimum, qui alius non est quam Deus ipse: leges enim & præcepta tradunt bene vivendi, Deoque per cognitionem & amorem adhærendi, cum separatione sui a creaturis non minus quam a seipso. Doctrina hæc, inquit Augustinus lib. 20. de Civitate Dei c. 25. si cum doctrina comparetur Philosophorum de fide & hominis felicitate disputantium, facile comperietur inspirante Deo conscripta. Tum etiam quia sapientiales, ac historici libri, de quibus loquimur, primum ab Hebræorum Synagoga, deinceps a Christi Ecclesia veluti Deo inspirante conscripti suscepti fuere atque in maxima veneratione habiti. Iis ergo characteribus muniti prodiere, quibus constaret divinitus revelatam doctrinam continere. Neque enim præsumere aut suspicari licet, Synagogam Judæorum, quæ vera Dei Ecclesia erat, & quæ Deo docente didicerat inter Verbum Dei & hominum doctrinam distinguere, suscipere voluisse veluti divinos libros illos, quos perspicue non nosset exaratos fuisse ab hominibus a Deo missis, & Divino Spiritu inspiratis. Ac multo minus affirmari id poterit de Christi Ecclesia, cui peculiaris assistentia promissa, ac uberiora privilegia concessa fuerunt. 52

Ea-

53 Eadem ratione infallibilis auctoritas tribuenda est libris Novi Testamenti, quos conscripsere viri a Deo missi ad prædicandum Evangelium, quales fuisse Apostolos & Evangelistas nemo dubitat. In iis enim characteres divinæ revelationis omnino conspicui sunt, ut nos in *c.* 3. Articuli de Religione naturali, & revelata demonstravimus.

54 Venio nunc ad quæstionem expendendam de inspiratione illa, qua inspirati Sacri Authores divinos libros conscripserunt. Pro rei claritate duplicem distinguere placet inspirationem, specialem unam, directionis alteram. Prior illa est, quia Scriptor aliquis ita Dei spiritu agitur, ut ei per manifestationem, & revelationem ostendantur ea, quæ scribit, & quæ aliunde minime noverat: Posterior vero, assistentia, & directio quædam est, qua Spiritus Sanctus præsto scriptori fit, ne scribendo in errorem incidat; atque hac in directione, sive assistentia, duo Spiritus Sanctus præstat: Primo ingerit ei constantem voluntatem vera scribendi; secundo eumdem tanto lumine perfundit, ut errori obnoxius esse non possit in iis scribendis, quæ noverat. Non dubito, quin utrumvis inspirationis genus satis sit, ut Sacris Scriptoribus infallibilis auctoritas concilietur. His præmissis.

Quæritur, num Spiritus Sanctus Scriptoribus suis inspiravit tantum res, quam narrant, an etiam, voces singulas, terminos, expressiones, & stylum.

Resp. Quamquam adfirmans sententia non paucis Theologis placuit, negans tamen aliis videtur probabilior. 1. quoniam modus ille inspirationis non est necessarius ad conciliandam infallibilitatem libris Sacris. 2. Quia styli diversitas inter Scriptores Sacros, indicare videtur oppositum. 3. Quia nec sacræ litteræ, nec traditio specialissimam illam inspirationem docent, sed tantum Sacros Scriptores ita Spiritu Sancto dirigente scripsisse, ut minime potuerint in errorem labi. Legatur Dissert. P. Calmet præfixa secundæ Epist. S. Petri, *& Dupin. in diss.* præliminari *ad Sacram Script. lib.* 1. *c.* 2. §. 6. Pro prima opinione videri poterit Mazzinellus *Diss.* 1. *de Sacr. Scrip. cap.* 2. *art.* 2. ubi probat ex Sac. Script. & S. Thoma, voces quoque Sacris Scriptoribus divinitus suppeditatas esse, quia Isai. *c.* 50. *v.* 4. ait, *Dominus dedit mihi linguam eruditam*: Quia Christus dum misit Apostolos, ut docerent omnes Gentes, dicit: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus*, vobiscum scilicet verba proferens; Et quia necessaria erat inspiratio verborum, ut unanimis esset Ecclesiæ doctrina, & ut unanimes uno ore Fideles honorificarent Deum, ut legitur ad *Rom.* 15.

Inquiri posset deinde de rebus & veritatibus his litteris consignatis. Nulli dubium est, quin per immediatam & specialem inspirationem cum Divina revelatione conjunctam ea scripta sint, quæ Sacri Scriptores minime noverant. At si sermo habeatur de rebus, quas ipsimet viderant & audierant, ut plurimæ in utroque Testamento occurrunt, non fuit necessaria primi generis inspiratio, sed satis fuit ea, quam secundi generis diximus. In hac opinione versantur Cornelius a Lapide Comment. in secundam Epistolam ad Timotheum; *Bellarm. lib.* 2. de verbo Dei; Canus de Locis *Theol. lib.* 2. *c.* 18. *Simonius in Histor. Critic. N. T. capp.* 13. *&* 24. *& Dupinus loc. cit.* 55

Circa facta vero, ac res alias ad Religionem minime pertinentes, non desunt, qui asserant litteris consignata fuisse a Sacris Scriptoribus absque inspiratione, ac Sancti Spiritus directione, ut opinatus est Henricus Olden sæculi 17. Scriptor, & Doctor Facultatis Parisiensis in Analisi Fidei *lib.* 1. *cap.* 3. Sed nova hæc opinio est, ac Patribus, & Theologis omnibus contraria, ideoque veluti suspecta, temeraria perniciosa, rejicienda est. Etsi enim finis principalis Sacræ Scripturæ est, ea nos docere, quæ ad Religionem spectant, tamen vel ipse finis postulat, ut nihil falsi in sacris libris contineatur, ne illa falsitatis admixtio præjudicium afferat veritatibus. Facile enim increduli ut falsitate factorum ad historiam pertinentium dubitare possunt de veritate eorum, quæ ad Religionem pertinent. Præterea quis certo discerneret, an factum aliquod ad Religionem pertineat, nec ne; an veritas aliqua moralem Christianam, & Religionem spectet, aut potius philosophiam & œconomiam? En igitur quam perniciosum aditum opposita sententia aperiat; Vide *Mazzinel. loc. cit.* 56

Superest alia quæstio; num Sacri Scriptores libere scripserint. Scio Authores esse, qui contendant voluntarie quidem, sed non libere scripsisse. At opposita sententia magis arridet, 1. quia Deus solet hominibus tamquam instrumentis uti, modo, qui eorum naturæ congruat; in sacris ergo Scriptoribus libertatem, quæ naturæ hominis propria est, servavit: 2. quia facilitas tum loquendi, tum scribendi summam quidem, ac maxime perspicuam in eorum mente rerum cognitionem arguunt, sed scribendi necessitatem in voluntate non probant. 3. quia uberius, & efficax auxilium, quo Spiritus Sanctus 57

etus adjuvit Sacros Scriptores, cum voluntatis libertate quam maxime cohæret, ut docent Theologi in tract. de Divina gratia; *Vide Orig. lib. 3. de Princip. c.* 2. ubi variis argumentis hanc opinionem probat. Nec est alicujus momenti objectio Abulensis, qui ait, Mosem nunquam scripturum fuisse hoc de semetipso elogium, si fuisset liber, *erat Moses vir mitissimus*; nam id scripsit Moses, tum peculiari Spiritus Sancti afflatu, tum speciali Dei præcepto; afflatus autem ille, præceptum illud, cohærent cum arbitrii libertate.

58 De Sacrorum librorum numero dictum est ab Auctore in suo articulo, ubi Tridentini Concilii decretum profert. Dicendum vero nobis superest de Canone, sive Catalogo Sacrorum librorum publica Ecclesiæ auctoritate condito. Nota res est, libros sacros cum veteris, tum novi testamenti non fuisse omnes uno eodemque tempore conditos; Constat enim ex veteris testamenti libris primum Mosis Pentateuchum, deinceps libros Josue, Paralipomenon, Regum, ac sequentibus sæculis alios scriptos a Prophetis fuisse, & ex libris novi testamenti Evangelia, Apostolorum acta, Epistolæ, & Apocalypsis diversis temporibus scripta fuere. Nec statim ac in lucem prodiere libri publica Ecclesiæ auctoritate in Canonem Sacrarum Scripturarum relati fuerunt. Nam Judæi ante Esdram nullum Canonem Sacrarum Scripturarum habuerunt, ac soli quinque Mosis libri paulo post istius mortem in unum collecti fuerunt. Nam primum solus Deuteronomii liber, qui præcedentium quatuor summa est, repositus fuit in latere Arcæ fœderis, prout præceperat Moses Levitis *Deuteron. c.* 21. Deinde vero omnes quinque libri in unum collecti Canonem publica auctoritate confectum exhibuere. Alii autem libri adjecti Canoni non fuere nisi post divisionem tribuum, quæ post Salomonis mortem contigit, ut facile colligere est ex eo, quod Samaritani solos quinque Mosis libros pro Canonicis habuerint. Ita Dupinus, aliique viri Eruditi conjiciunt. Neque in Ecclesia Christi fuere statim libri omnes testamenti collecti, & in Canonem relati; scimus enim a plerisque quatuor prioribus sæculis rejectos fuisse Apocalypsim, Epistolam S. Pauli ad Hebræos, aliosque libros, & in Concilio Hipponensi an. 393. fuisse primum integrum sacrorum librorum novi Testamenti Catalogum concinnatum. Ex iis vero colligitur, Deum non præcepisse Synagogæ, & Ecclesiæ, ut sacros libros statim in Canonem referrent scripturarum, sed earum curæ, & diligentiæ id commisisse, ac voluisse, ut nonnisi opportuno tempore hujusmodi Catalogus conficeretur. Atque hinc patet injuria de auctoritate alicujus sacri libri dubitari, quia aliquibus sæculis in Canone Sacrarum Scripturarum non fuit.

Ad Judæorum Canonem quod spectat. Eruditi omnes fatentur ab Esdra fuisse confectum. 59
Sunt qui cum S. Basilio contendant in Hierosolymitanæ Urbis excidio, & Templi incendio periisse omnes sacros Codices, ab Esdra vero post captivitatem per 20. dies iterum dictatos fuisse quinque viris, afflante Spiritu Sancto, omnes sacros libros; sed verisimilior habetur eorum opinio, qui ajunt non periisse omnia sacrorum librorum exemplaria, ac Esdram, cum esset scriba doctus, collatis invicem pluribus exemplaribus errata correxisse, quæ in Sacros Codices irrepserant, & postea canonem condidisse, qui magnæ Synagogæ auctoritate probatus fuit. In hujusmodi Canone ex libris veteris testamenti considerantur Tobiæ, Judith, Sapientiæ, Ecclesiastici, & duo Machabæorum; & in libro Danielis apud Judæos deest hymnus trium puerorum, ac historia Susannæ, Beli, Draconisque, & in libro Esther septem postrema Capita.

Non desunt, qui alium quoque Canonem 60
deinceps a Judæis conditum fuisse autumant. Serrarius duos apud Judæos fuisse Canones ait, primum ab Esdra, & Synagoga, alterum vero vel cum septuaginta Interpretes in Ægyptum missi sunt, ut græcam versionem perficerent, vel quando quæstio de Resurrectione Corporum Sadducæos inter atque Pharisæos agitata fuit. Genebrardus vero tres fuisse ab Hebræis confectos Canones asserit: primum ab Esdra approbante Synagoga, alterum a Synagoga, quo tempore missi 70. Interpretes fuerunt, in quo repositi fuerunt libri Tobiæ, Judith, Ecclesiastici, & Sapientiæ: tertium denique fervente de resurrectiones disputatione, in quem duo Machabæorum libri relati fuerant: Sed hæc paucis probantur. Licet enim libri, quos diximus, magno in pretio essent apud Judæos Ellenistas, græco scilicet sermone utentes, nunquam tamen in Canone Judæorum extitere; ut ex Judæis, & Antiquis Ecclesiæ Patribus novimus.

Etsi sex supra recensiti libri, ac Estheris 61
capita septem, & nonnulla Danielis Capita in Hebræorum Canone non fuerunt, tamen jure atque merito Tridentina Synodus illos in Canonem retulit. Nam quod in Canone Judæorum non fuerint, argumentum non est non fuisse afflante Spiritu Sancto conscriptos; tum

quia longo tempore extra Canonem fuere plures ex iis, qui in Canone Judæorum reperiuntur; ut supra ostendimus; tum etiam quia nonnulli sacri libri perierunt, ut ostendit Ferraris in superiori articulo. Ergo si aliunde Ecclesiæ constet divinitus hujusmodi libros fuisse conscriptos, jure atque merito in Canonem referuntur. Id vero constat, tum ex eo, quod apud Ellenistas Judæos in maxima veneratione essent; tum ex divina quam complectuntur doctrina; tum denique quia Ecclesia Christiana per divinam traditionem accepit fuisse libros illos inspirante Sancto Spiritu exaratos. Nam semper in maxima veneratione habiti sunt in Ecclesia Christi, quæ dum in Canone reposuit omnes novi Testamenti libros, etiam libros hujusmodi in Canone collocavit. Scilicet in Canone Hipponensis Concilii an. 393. celebrati omnes ibi libri recensentur: Hipponensis Canon transcriptus fuit in Concilio Carthaginensi III. an. 395. in quo Patres consulendam censuere transmarinam, hoc est Romanam Ecclesiam, quæ eosdem libros probavit; Nam Innocentius primus in Epistola ad Exuperium Tolosanum Episcopum numerat omnes libros sacros, qui in Canone ab Africanis Patribus recepti fuerant; Et Africani PP. in altero an. 419. celebrato Concilio eumdem Canonem comprobant: Si alia cupis antiqua Monumenta, quibus divinos esse hujusmodi libros comprobatur, consule eruditam Dissertationem etiam a P. Joanne Chrysostomo a S. Joseph *de Canone Scripturarum divinarum*, ex quo constat jure meritoque Eugenium IV. in Instructione pro Armenis, & Concilium Florentinum in Decreto edito pro Jacobitis, quod includit etiam decreta pro Armenis, & Græcis, §. *Firmissime* Syllabum exhibere sacrorum librorum, quem deinceps probavit Tridentina Synodus.

62 Neque alicujus momenti est Novatorum objectio ex eo deprompta, quod hujusmodi libros Judæi non retulerint in Canonem: Tum quia id Judæorum negligentiæ tribui potest, quorum incuria nonnulli sacri libri perierunt, Tum etiam quia rationes non desunt, ob quas extra Canonem hujusmodi libri essent. Nam libri Machabæorum, & Ecclesiastici scripti fuere post confectum ab Esdra Canonem; hujusmodi enim libri regnantibus Græcis conscripti fuere, ideoque clauso jam Canone. Quod vero spectat ad Libros Tobiæ, & Judith, dici potest, vel hos Esdram ignorasse, vel in Canone non collocasse, quia non erant scripti Hebraica lingua, qua Deus Judæos allocutus fuerat, sed Chaldaica: Idem dicimus de libro Sapientiæ, qui continet sententias Salomonis, græce tamen scriptas a Philone antiquiore, quem ferunt unum fuisse ex 70. Interpretibus. Et licet Ecclesiasticus, & primus Machabæorum perhibeantur hebraice scripti; tamen constat originales textus periisse, & græca tantum exemplaria superesse. Vide Nat. Alex. Huet. Dupin. Mazzinel. aliosque.

Circa versiones Sacræ Scripturæ, vide citatos Auctores; Nos enim hic de sola Scriptura 63
in lingua vernacula nonnulla subjiciemus, ac postea regulas subnectemus, pro vero dignoscendo Scripturæ sensu. Habes in superiori articulo relatas ab Auctore regulas Indicis, & damnatas hac de re ab Apostolica Sede propositiones. Ut autem appareat quænam mens sit Apostolicæ Sedis, exhibeo decretum Sacræ Cong. Ind. 13. Junii 1757. prout legitur in nova editione Indicis Librorum prohibitorum pag. VI. in additione ad Regulam IV. *Quod si hujusmodi Bibliorum versiones vulgari lingua fuerint ab Apostolica Sede approbatæ, aut editæ, cum Annotationibus desumptis ex Sanctis Ecclesiæ Patribus, vel ex doctis, catholicisque viris, conceduntur*. Vides ergo, qua ratione legi non possit Sacra Scriptura in lingua vulgari: atque hinc intellige, quo in sensu damnatæ sint Quesnellii propositiones. In illis enim statuit omnibus necessariam, & præceptam esse lectionem Sac. Script. & Ecclesiam reprehendit, quæ justis de causis promiscuam lectionem in lingua vulgari interdixit. Addi quoque potest, in Gallia, in Germania, in Britannia, ac in Polonia pluries prodiisse Biblia in lingua vernacula, ac toleratam fuisse ab Apostolica Sede promiscuam eorum lectionem, ex quo apparet, Apostolicam Sedem, remotis illis causis, ob quas juste interdixit lectionem Sacræ Scripturæ in lingua vulgari, hujusmodi lectionem permittere.

Sed venio ad regulas, quarum usu investigari, erui, & dignosci possit verus Sacræ Scri- 64
pturæ sensus. 1. Ad Sacræ Scripturæ lectionem nemo accedat animo curioso, critico, aut superbo, sed religioso, submisso, ac docili, qui unico veritatis detegendæ, ac obtinendæ salutis studio feratur. 2. intelligentia Scripturæ, quantum fieri potest, ex ipsa Sacra Scriptura repetenda est, loca cum locis, vetus Testamentum cum novo, & obscura cum manifestis conferendo: ac præterea recurrendum est ad antiquos Ecclesiæ Patres, qui verum divinæ revelationis sensum ab Apostolis, aliisque viris divino Spiritu afflatis per traditionem acceperunt, 3. Tradita ab Origene in Evang.

Joan-

Joannis per hæc verba: *Qui accurate Scripturam legere voluerit, diligentiam is adhibeat, oportet: observare necessarium cum sit, quæ dicuntur, a quibus, quo tempore, ut per totos sanctos libros inveniamus personis apte tributum sermonem*. 4. A litterali Scripturæ sensu non est recedendum, nisi ratio & evidens causa moveat; alioquin actum esset de scripturis, & cuique fas esset a proprio & naturali sensu ad figuratum & allegoricum Scripturam detorquere. 5. *In allegoria*, inquit S. Augustinus in Ps. 8. *hæc regula retinenda est, ut pro sententia præsentis loci, consideretur, quod per similitudinem dicitur*. 6. Ab eodem S. Doctore præscribitur *lib. 3. de Doct. Christ. cap. 10. Quidquid in sermone divino, neque ad morum honestatem, neque ad fidei veritatem proprie referri potest, figuratum esse cognoscat*. 7. Interpretandam esse ex communi Sanctorum Patrum sensu, ut inquit Tridentina Synodus, quæ monet etiam, *reprimendam illorum temeritatem esse, qua ad profana quæque convertuntur, & torquentur verba, & sententiæ Sacræ Scripturæ, ad scurrilia scilicet, vana, fabulosa, adulationes, detractiones, divinationes, sortes, libellos etiam famosos*. 8. Ex sensu accommodatitio firmum desumi non potest argumentum ad probanda dogmata fidei & morum, quia talis sensus non est Spiritus Sancti, sed hominis, nec Scripturæ verbis immediate, vel mediate exprimitur: At ex consensu litterali & Mystico desumi optime potest; cum hoc tamen discrimine, quod ex sensu litterali semper & in quolibet casu firmum argumentum sumitur, ex mystico vero sensu tunc tantum, cum talis sensus asseritur ab aliquo sacro Scriptore, & ab idoneo Interprete Sacrarum Scripturarum; Interpres vero, ac legitimus scripturarum Judex Ecclesia est, cui concredita sunt Eloquia Dei; Suprema vero potestas cum inerrantiæ privilegio est in Romano Pontifice Petri Successore, qui ut Christi Vicarius sustentat, & ita regit Ecclesiam, ut nunquam portæ inferi adversus ipsam prævalere possint. Omisimus uberiorem disputationem de versionibus Sacrarum Scripturarum, quia de his satis a Lucio dictum est. Quod vero spectat ad Ecclesiæ auctoritatem, cujus judicio interpretari Scriptura, & Scripturæ Canon confici debet, vide quæ diximus *in artic. de Ecclesia, de Rom. Pontif. & Relig. Nat. & revel.*

SCRIPTURÆ, SEU INSTRUMENTA.

Scripturæ aliæ sunt publicæ, & aliæ privatæ. Scripturæ publicæ generatim dicuntur omnes illæ, quæ publicam habent auctoritatem. Scripturæ privatæ e contra dicuntur illæ, quæ a privatis personis fiunt, nec alias publicam obtinent auctoritatem. *Sic in re Communis Doctorum, arg. cap. Si Scripturam 1. cap. Scripta vero 2. c. Imputari 13. & cap. Si cautio 14. de Fide instrumentor.* cum similibus. *Authent. Ad hæc de iis, Cod. de Fide Instrumentor. l. Plures, Cod. de Fide instrumentor.* cum similibus. 1

2 Scripturæ publicæ, pro quibus ordinarie intelliguntur *Instrumenta publica*, sunt illæ, quæ per manum publicam, seu a publico Notario legitime, & cum debitis solemnitatibus confectæ sunt; *Authent. de Instrumentor. cautelis, & fide, §. Sed & si, Collat. 6. cap. Scripta vero 2. de Fide Instrumentor.* cum similibus. Sed de his infra.

3 Scripturæ privatæ reducuntur ad tres species, quarum prima vocatur *Apocha*, quæ alio nomine appellatur *Chirographum*, & complectitur sub se *Antapocham, & Syngrapham*. Secunda dicitur *Liber rationum*. Et Tertia *Epistola*. Sic Bartolus *in Authent. At si contractus §. Ut igitur, Cod. de fide Instrumentor.* Jason *in Repetit. l. Admonendi n. 87. ff. de Jurejurand.* Mascard. *de probationib. q. 6. num. 26.* & alii passim.

4 *Apocha* proprie accepta, est scriptura, seu Chirographum Creditoris confitentis de recepta a Debitore re sibi debita. Et hæc alio nomine vocatur *Quietantia*, de qua fit mentio *in l. Plures 19. Cod. de Fide Instrumentor.* Et Glossa *ibid. verb. Apochis*, sic expresse dicit: *Apocha est de receptis, puta, Confiteor me recepisse tantum, & a Creditore fit, & datur Debitori*.

5 *Antapocha* e contra est de solutis, seu datis, & non de receptis uti *Apocha*. Et sic *Antapocha* est scriptura Debitoris confitentis se tantum, vel tantum solvisse nomine annui v. g. Census, seu pensionis, & de hac fit etiam mentio *in cit. l. Plures 29. Cod. de Fide instrumentor.* juncta citat. Glossa *ibidem*.

6 *Syngrapha* latine *Conscriptio* est scriptura, seu Schedula, quæ in alicujus rei fidem a pluribus conscribitur, & utrisque partibus tradi

 solet,

solet. Calvinus *in suo magno Lexico Juridico tom. 2. verb. Syngrapha*; ubi insuper addit, quod in hoc Syngraphæ differunt a Tabulis, quod Tabulæ ab una parte tantum servari consueverunt.

7 *Liber rationum* est scriptura privata, quam quilibet sua sponte de datis, & acceptis sibi conficit; *arg. Si quos ex argentariis §. Rationem, ff. de Edendo*, juncta Glossa *ibid.*

8 *Epistola* est Scriptura privata, quam quis alicui absenti dirigit, seu mittit. *Communis*.

9 Scriptura privata alia est Authentica, & alia non Authentica. *Scriptura privata Authentica* est illa, quæ licet originaliter sit privata, aliquibus tamen adminiculis, seu supplementis, ac modis roboratur, & auctorizatur adeo ut plenam fidem faciat in judicio. *Scriptura privata non Authentica* e contra est illa, quæ caret omnibus similibus adminiculis, supplementis, ac modis, atque plenam fidem, ac perfectam Probationem non facit, *Sic in re Communes Doctorum*.

10 Scriptura privata auctorizatur, seu redditur authentica pluribus modis. Et signanter redditur authentica per subscriptionem propriæ manus, ac trium Testium adhuc viventium probatæ fidei, & bonæ famæ. Talis enim solemnitas dat vires publici, & authentici instrumenti. *L. scripturas, Cod. qui potiores in pignore*, juncta Glossa [illegible], tradente hos vulgares versiculos.

Cautio [illegible] *trino teste notata*
Hoc Jus est [illegible] *quasi cautio publice facta*,

11 Dicitur autem [illegible] *Trium testium adhuc viventium*, quia scriptura privata mortuis Testibus [illegible] non facit amplius plenam fidem, [illegible] etiam subscripta per Notarium, [illegible] authentico munita; *c. scripta* [illegible] ibi: *Scripta authentica*, [illegible] *decesserint (nisi per manum* [illegible] *fuerint, ita quod appareant* [illegible] *authenticum sigillum habuerint, per* [illegible] *probari) non videntur nobis alicu-* [illegible] *robur habere*. Et ibi Glossa, & [illegible]marium, ac Doctores communiter. Et concordat *Authentic. seu Novella 73. titul. 2. cap. Si vero moriantur omnes Testes 7. Col-* [illegible] 6.

12 Item scriptura privata authenticatur per appositionem sigilli authentici majoris Magistratus, ut Episcopi, Capituli, Principis, Civitatis, Judicis, seu illius, cujus Officium est in illo loco publicis sigillationibus præesse, textu expresso in *cit. cap. Scrip. 2. de Fide instrumentor.* ibi: *Nisi . . . authenticum sigillum habuerit*, & Glossa *ibid. verb. Authentica*, & Doctores communiter.

Item Scriptura privata authenticatur per subscriptionem factam manu publici Notarii, textu expresso *in cit. cap. Scriptura*, ibi: *Nisi per manum publicam facta fuerint*; secus autem si dictam scripturam confecit, aut subscripsit Notarius, non ut Tabellio, seu ut persona publica, sed ut aliqua alia persona privata; Tunc enim scriptura illa non acquireret majorem auctoritatem, quam si fuisset confecta, aut subscripta a qualibet alia persona privata. Pax Jordan. *tom. 3. tit. de Fide instrumentor. num. 6.* allegans Rotam *decis. 13. num. 4. part. 2. novis.* Baldus *in cit. cap. Scripta num. 5. vers. Sed pone*, Felin, *ibidem num. 2.* Mascard. *de probationibus conclus. 131. numer. 9.* & alii passim. 13

Item Scriptura privata authenticatur ratione Archivii publici; Pro Authentica enim habetur scriptura illa, quæ reperitur fideliter custodita in Archivo publico, seu in loco, ubi solent reponi, & custodiri scripturæ publicæ, *arg. leg. Census, ff. de probat. Authent. Ad hæc, Cod. de Fide instrum. c. Ad audientiam 12. §. nos igitur, de præscriptionibus*, Pax Jordan. *loc. c. num. 11.* Abbas *in cit. cap. Scripta num. 6.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 150. & 151.* & alii. 14

Item Scriptura privata authenticatur per ejus confessionem secundum morem, & consuetudinem Regionis; Consuetudo enim habet vim reddendi Authenticam scripturam, quæ alias non esset talis; *argum. c. Cum venissent 11. de consuetudine, cap. Cum dilectus 9. de fide instrumentorum*, ibi: *Respondemus, quod si consuetudo illius Patriæ obtinet approbata, ut instrumentis illius Regis fides adhibeatur, vos ea secure poteritis admittere*. Juncto ejus Summario, in quo sic expresse dicitur: *Consuetudo loci facit instrumentum Authenticum*. Glossa *ibidem verb. Approbata*, Felinus *ibid. num. 35.* Abbas *num. 5. & 6.* cum Innocentio, & Hostiensi a se citatis, Pax Jordan. *loc. cit. num. 8.* Reiffenstuel *loc. cit. n. 153. & seq.* & alii passim. 15

Scriptura privata, v. gr. Apocha, Antapocha, Syngrapha, Epistola, quando negatur esse illius, contra quem producitur, nihil probat, donec oppositum per producentem validis documentis ostendatur. *Communis*, textu expresso *in l. Instrumenta 5. Cod. de probationib.* ibi: *instrumenta domestica, seu privata testatio, seu adnotatio, si non aliis quoque adminiculis adjuventur, ad probationem sola non sufficiunt*; Et concordat textus *in cit. cap. Scripta 2. de* 16

Fide

Fide Instrumentor. ubi Summus Pontifex Alexander III. de similibus scripturis privatis expresse dicit: *Non videtur nobis alicujus firmitatis robur habere.*

17 Scripturam autem privatam manu cujuspiam fuisse scriptam, vel de ejus voluntate, seu mandato fuisse ab alio conscriptam, seu subscriptam potest probari per appositionem ipsius proprii sigilli. Appositio enim proprii sigilli denotat consensum, & ratihabitionem; *arg. l. Fidejussor 26. §. 1. ff. De pignoribus*, Mascard. *de probationib. concl.* 330. *num.* 10. *& conclus.* 1301. *num.* 26. Romanus *consil.* 303. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 160. & alii.

18 Dummodo tamen dolus in appositione sigilli non intervenerit, quia, eo ostenso, sigillum nihil probaret, cum fraus, & dolus nemini debeant patrocinium impartiri, *cap. Tuæ 12. de Clericis non resident. cap. Ex litteris 2. de dolo, & contumac. cap. Sedes 15. & cap. Ex tenore 16. de Rescriptis, l. In fundo, ff. Rei vindicat. l. Cum his, ff. de Transactionib. l. Si Legatarius, Cod. de Legatis* cum similibus. Et id habetur in variis secutis casibus, & signanter *in cap. Tertio loc. 5. de probation.* ubi sigillum Capituli furtive appositum cuipiam instrumento nihil probavit. Et *in l. Distrahente, Cod. de rebus alienis non alienandis*, ubi sigillum Uxoris fraudulenter appositum a Marito cuidam Instrumento venditionis rei dictæ suæ Uxoris, nihil ipsi præjudicavit, & sic de aliis.

19 Item scripturam propria manu, vel de voluntate cujuspiam fuisse scriptam probari potest per Testes, qui præsentes fuerint, quando pars nunc negans suam scripturam, ipsam scribebat, vel de expressa sua voluntate, & mandato ab alio scribebatur; Bartolus *in l. Admonendi num. 26. ff. de Jurejurand.* Jason. *in Repetit. cit. l. Admonendi num.* 88. Mascard. *de probationib. conclus.* 110. *num.* 1. cum aliis a se ibi citatis, Reiffenstuel *loc. cit. num.* 162. & alii.

20 Item scripturam fuisse ab aliquo scriptam probari potest per comparationem aliarum scripturarum, seu litterarum ab eodem scriptarum; Et si tales scripturæ seu litteræ non habeantur, tunc negans scripturam sua manu scriptam, cogi potest ad scribendum, ut inde fieri possit comparatio litterarum. Sic desumitur ex *l. Comparationes litterarum 20. Cod. de Fide Instrumentor.* Et notat Menochius *lib. 2. de Arbitr. Judic. cas.* 114. *num.* 11. *&* 12. cum aliis ibi a se citatis, Reiffenstuel *loc. cit. num.* 165. & alii.

21 Verum comparatio litterarum est valde periculosa probatio: Non pauci enim reperiuntur, qui alterius manum ita imitantur, ac fingunt, ut ipsissima alterius scriptura esse censeatur, & varios tales se vidisse referunt Marsilius *in Rubric. Cod. de probationib. num.* 318. Mascardus *de probationib. conclus.* 330. *num.* 1. Zapsius *lib. 2. sing. respons. cap.* 25. & alii, & de facto non semel adhuc in dies tales similes reperiuntur. Immo Cardinalis Cœvæ Testamentum ab ipsomet perito, qui illud exemplaverat, non fuit recognitum, dum accepit exemplatum, & imitatum pro vero Testamento, quod notandum est ad effectum parum fidendi simili modo recognoscendi, ut advertit Ansal. *in Addit. ad decis.* 22. *num.* 33. & refert, ac notat Ursaya *in Miscellaneo Sac. & profano part. 1. litt. C. num.* 128.

Hinc comparatio litterarum de se sola non sufficit ad plene probandum Scripturam manu cujuspiam esse factam, sed ad id requiruntur una simul alia adminicula, ut proprii scribentis sigilli appositio, subscriptio Testium, authorum attestatio, quod ipsimet viderint Scripturam illam a tali fuisse factam tali die, talique loco. *Authent. seu Novell. 73. cap. Si quis 1. de Instrumentor. cautela, & fide Collat. 6.* Glossa *in Authentic. At si contractus verb. Soli*, & ibi Bartolus *Cod. de Fide Instrumentor.* Mascard. *cit. conclus.* 330. *num.* 1. *& seq.* Menochius *cit. cas.* 114. *per totum*, Reiffenstuel *loc. cit. num.* 167. & alii. Unde cautissime debent quo ad hoc procedere Judices rite ac mature omnia examinando, & adhibendo alios in arte peritos: Ut enim advertitur *in Authent. seu Novella 73. in Præfatione de Instrumentor. cautela, & fide*, ejusdemmet hominis scriptura per vitæ decursum solet mutari, cum non ita quis scribat juvenis, & robustus, ac senex, & forte tremens, & sæpe etiam languor litterarum dissimilitudinem inducat, & calami atque atramenti immutatio similitudinis litterarum per omnia auferat puritatem, ibi: *Litterarum dissimilitudinem sæpe quidem facit, non enim ita quis scribit juvenis, & robustus, ac senex, & forte tremens, sæpe autem, & languor hoc facit, & quidem hoc dicimus, quando calami, & atramenti immutatio similitudinis per omnia aufert puritatem.* 22

Scriptura privata confessata regulariter probat plene contra scribentem, *l. Publia Mævia 16. §. fin. ff. Depositi, l. Vice Donatricis 20. Cod. de donationib. & l. Generaliter 13. Cod. de non numerat. pecun.* Nulla enim datur major probatio, quam ea quæ fit ex proprii oris confessione, ut tenet *Communis Doctorum* cum 23

Rota *pag. 9. tom. 1. decis. 98. num. 4.* per text. *in cap. Per tuas 10. de probationib. l. Cum te, Cod. de transact. l. Generaliter, Cod. De num. pecun.*

24 Dicitur notanter *Regulariter*, quia Scriptura privata confessata in aliquibus casibus non probat plene, & signanter in scriptura privata, seu cautione, quæ continet quidem debitum, sed non exprimit causam debiti. In tali enim casu, si Debitor neget se revera debere id, quod in tali scriptura continetur, allegando, quod dicta cautio indebite exposita, seu data fuerit, nulla inde actio, seu obligatio oritur in Foro externo, tam Ecclesiastico, quam Civili, sed necesse est quod Actor aliunde probet id, quod in dicta scriptura continetur sibi revera deberi tali, vel tali causa. *Communis* per textum expressum *in l. Cum de indebito 25. §. 4. ff. de probationib. & cap. Si cautio 14. de Fide Instrumentor.* ibi: *Si cautio, quam a te indebite proponis expositam, indeterminate loquatur adversarius tuus, tenentur ostendere debitum, quod continetur in ea.*

25 Item scriptura privata plene non probat contra scribentem, si ipse scribens in scriptura fateatur quidem se accepisse in pecuniam ab alio sibi mutuatam, at revera ipsam non receperit, prout sæpe fieri solet, ut hæ Apochæ dentur, vel mittantur ante receptionem pecuniæ, quam quis petit mutuam: tunc enim, si Debitor intra biennium a die datæ Apochæ, seu Chirographi opposuerit, tenetur Creditor ipse probare numerationem, & consignationem pecuniæ revera factam dicto Debitori. *Communibus* per text, *in l. In contractibus, & tot. Titul.*
26 *Cod. non numerata pecunia*. Sicuti pariter in dote statutum est, ut Marito intra biennium concedatur exceptio non numeratæ dotis: *Cit. l. In Contractibus §. final. Cod. de non num. pecun.* ibi: *Quæ etiam in exceptione non numeratæ dotis locum habere certum est.*

27 Scriptura privata non probat regulariter in commodum scribentis, textu expresso *in leg. Exemplo 7. Cod. de probat. l. Inter Chartulas 5. Cod. de conveniendis Fisci Debitorib.* Ita Glossa communiter recepta *in cap. Scripta 2. verb. Authentica, de Fide Instrumentor.*

28 Dicitur autem notanter *Regulariter*, quia dantur aliqui casus, in quibus scriptura privata probat etiam in commodum scribentis, & signanter, quando est subscripta a partibus, simulque a tribus Testibus; In tali enim casu, si Testes adhuc vivant, & scripturam recognoscant, habetur plena probatio in commodum scribentis. Colligitur clare argumento a sensu contrario desumpto ex *cap. Scripta 2. de Fide instrumentor.* & tenet *Communis Doctorum*, per text. in *l. Scripturas 11. Cod. Qui potiores in pignore habeantur.*

Et si Testes jam fuerint mortui, scriptura 29
subscripta a partibus facit magnam præsumptionem in commodum scribentis, seu subscribentis contra alteram partem subscribentem. Et si non negetur subscriptio ab altera parte, etiam plene probat, *arg. cit. l. Scriptura 11. Cod. Qui potiores in pignore habeantur*; Mascard. *De probation. conclus.* 1301. Bartolus *in Authent. At si contractus, Cod. de Fide instrument.* Speculator *tit. de Instrument. edit. §. Nunc dicendum, num. 7.* Reiffenstuel *loc. cit. n. 188. & seq.* Et quod scriptura privata plene probet in commodum scribentis, seu subscribentis contra alteram partem recognoscentem, & confitentem talem suam subscriptionem habetur ex *l. Publia Mevia 26. §. final. ff. Depositi, l. Vice Donatricis 20. Cod. de donat. & l. Generaliter 13. Cod. de non numerata pecunia.*

Item scriptura privata plene probat in com- 30
modum scribentis, quando aliunde est authentica; Vel per appositionem sigilli authentici majoris Magistratus, vel per subscriptionem publici Notarii, vel per asservationem in publico Archivo; vel per ejus confectionem secundum morem, & consuetudinem Regionis, ex dictis, & Juribus adductis *supra num. 12. 13. 14. & 15.*

Libri rationum usitati inter Mercatores, Tu- 31
tores, Curatores, ac alios rerum alienarum Gestores, seu Administratores regulariter plane non probant in commodum scribentis, bene tamen in præjudicium ipsius, seu contra ipsum. Glossa communiter recepta *in Clement. unic. §. Ceterum verb. Rationem, de Usuris.* Et alia Glossa *in l. Quedam §. Nummularios vers. Decernitur, ff. de Edendo*, Mascard. *de probationib. conclus. 977. num. 1.* & *Communis aliorum*, per text. in *l. Exemplo 7. Cod. de probationib. leg. Inter Chartulas 5. Cod. de conveniendis Fisci Debitoribus*; Libri eadem rationum non sunt, nisi scripturæ privatæ, adeoque, sicuti scripturæ privatæ non probant regulariter in commodum scribentium ex dictis *supra n. 27.* ita neque Libri rationum; Alias si Libri rationum plene probarent in commodum scribentium, daretur nimis facilis ansa delinquendi; Tum quia instrumenta quoque Notariorum, non obstante quod eorum fides sit publica auctoritate comprobata, adhuc tamen non probant in commodum, seu favorem scribentis; *leg. Div. Claudius 15. ff. de Lege Cornelia*

nelia de falſ. leg. Quæ in Teſtamento 4. *& leg. Quod adhibetur* 5. *Cod. de his, qui ſibi adſcribunt in Teſtamento*.

32 Secunda autem pars concluſionis, ſcilicet quod Libri rationum probent in præjudicium ſcribentis, ſeu contra ipſum, colligitur ex *cap. Mævia* 26. §. *final. ff. Depoſiti, leg. Vice Donatricis* 20. *Cod. de donationib. & l. Generaliter* 13. *Cod. de non numerata pecunia*: Libri enim rationum habentur tamquam ſcripturæ privatæ confeſſatæ, adeoque de ipſis Libris diſcurrendum eſt, ac de dictis ſcripturis privatis confeſſatis, ut *ſupra num.* 23. Sive tales libri rationum ſint ſcripti propria ſua manu, ſive manu alterius de ejus voluntate, & mandato, cum patria cenſeantur per ſe ſubſcribere, vel alium ſubſcribere vice ipſius; *l. Vice Donatricis* 25. *Cod. de donationib. & c. Qui facit per alium* 72. *de Regul. Juris in* 6. Cum enim Mercatores, aliique dicti *n. antecedenti* tales libros retineant ut ſuos, iiſque utantur ut ſuis, quidquid reperitur in ipſis ſcriptum, præſumitur ſcriptum, vel manu ſua, vel ab alio de ejus voluntate, & mandato, niſi evidenter contrarium probetur. Maſcard. *de probationib. concl.* 978. *n.* 9. Jaſon *in Repetit. l. Admonendi nu.* 112. *ff. de Jurejurando*. Alexander *conſil.* 245. *num.* 1. *& ſeq. lib.* 6. concludens, quod libro Creditoris etiam privato, in quo continetur ſolutio debiti, danda eſt plena fides contra ipſum Creditorem; *l. Quædam* 9. §. 2. *ff. de Edendo*; & *ibidem* Gloſſa magna, & Doctores paſſim.

33 Dicitur autem notanter *Regulariter*, quia dantur aliqui caſus, in quibus libri rationum probant etiam in commodum, ſeu favorem ſcribentis, vel ſuorum heredum; Et ſignanter, quando adeſt ſtatutum, ſeu Lex ſpecialis, aut legitima ſpecialis conſuetudo, quod libris rationum, v. gr. Mercatorum detur plena fides in favorem ſcribentis, *arg. cit. leg. Quædam* 9. §. 2. *de Edendo; cap. Cum dilectus* 8. *& cap. Cum tanto* 11. *de conſuetudine*; Sic Jaſon *cit. Repet. l. Admonendi n.* 120. *ff. de Jurejurando* allegans Paulum de Caſtro *ibidem col. penult.* Baldum, & Alexandrum *in d. leg. Quædam* §. 2. cum aliis, Cravetta *Tractatuum tom.* 17. *tract. de antiquitat. tempor.* §. *Vidimus & abunde num.* 2. *& ſeq.* Reiffenſtuel *loc. cit. num.* 202. & alii referentes, plurimis in locis vigere talem conſuetudinem inter Mercatores, quod eorum libris detur fides etiam in ſuum favorem, niſi manifeſte convincantur de falſitate.

34 Item Liber rationum defuncti optimæ probitatis, & famæ facit pro herede non ſolum præſumptionem, ſed etiam ſemiplenam probationem; Non enim credibile eſt, quod vir talis probitatis, & famæ in periculo mortis aut ſcribat librum falſum, aut eum falſa continentem relinquat. Sic Jaſon *cit. Repetit. l. Admonendi n.* 120. poſt Paulum de Caſtro *ibid. col. ult. ff. de Jurejurando*, Sigiſmund. Scaccia *lib.* 2. *de Judiciis cap.* 11. *num.* 261. Maſcard. *de probationib. concl.* 977. *n.* 4. & 6. Reiffenſtuel *loc. cit. num.* 106. & alii.

De ſe ſolo tamen Liber rationum defuncti non facit plenam probationem, textu expreſſo *in l. Ratione* 6. *Cod. de probationib.* ibi: *Ratione defuncti, quæ in bonis ejus inveniuntur ad probationem ſibi debitæ quantitatis ſolas ſufficere non poſſe ſæpe reſcriptum eſt*. 35 Plenam autem probationem facit, ſi concurrant alia adminicula, *arg. l. Inſtrumenta* 5. *& cit. leg. Rationes* 6. *Cod. de probationib.* in quarum prima Lege cum dicatur: *Ad probationem ſola non ſufficiunt*, & in ſecunda *ſolas ſufficere non poſſe*, ponderando ly *ſola*, & *ſolas* denotatur poſſe ſufficere cum adminiculis. Sic Bartolus *in leg. Admonendi num.* 27. *ff. de Jurejurando* Abbas *in cap. Scripta* 2. *n.* 9. *de Fide Inſtrumentor.* Maſcard. *cit. concluſ.* 977. *nu.* 8. Genova *de ſcriptura privata lib.* 4. *tit.* 1. *ſeu de libris rationum num.* 24. Reiffenſtuel *loc. citat. num.* 107. & alii. 36

Item in favorem ſcribentis probat Liber rationum Tutoris, Curatoris, Mercatoris, ſeu alterius Adminiſtratoris viventis, talique libro, prævio dicti ſcribentis juramento, ſtatur in parvis, ac veriſimilibus ſummis; Dummodo ille ſit vir Legalis, ac fide dignus; Ita Jaſonus *loc. cit. num.* 126. Ancharanus *conſil.* 44. *num.* 6. Abbas *in cap. Bonæ memoriæ* 4. *n.* 30. *de Poſtulat. Prælator.* Maſcard. *cit. concluſ.* 977. *num.* 13. & 58. Reiffenſtuel *loc. cit. num.* 208. & alii; Cum enim ſit communiter approbatum illorum Officium, debet eſſe etiam communiter approbatus liber ſuarum rationum ad probandum ſaltem in parvis, ac veriſimilibus ſummis, tam pro ſe, quam contra ſe; alias negligerentur talia munia, & Officia cum non parvo Reipublicæ detrimento, ſi ſolum contra ſe, & non pro ſe probaret liber ſuarum rationum. 37

Secus autem dicendum eſt in magnis ſummis grave præjudicium tertio inferentibus, niſi concurrant legitimæ probationes, vel ſufficientia adminicula, ut v. g. Legalitas conſcribentis librum rationum, ſolemnis forma confectionis talis libri continentis ſimul data, & acce- 38

pta, additio in eo causæ, propter quam sit quid acceptum, & quid expensum, appositio in ipso anni, mensis, & diei, prout solet fieri in Diariis, & hujusmodi. *Communis*, *arg. l. Instrumenta Domestica* 5. *l. Rationes* 6. *& l. Exemplo* 7. *Cod. de Probationibus* cum similibus.

39 Quæ autem dicenda sit summa parva, aut magna relinquitur arbitrio Judicis, qui istud debet dijudicare attentis & bene perpensis omnibus circumstantiis rerum, personarum, locorum, & temporum; *arg. l. sed & si* 52. §. 2. *ff. de Judiciis*, cum similibus.

40 Instrumentum sic dictum *ab instruendo* secundum Abbatem ad *Rub. de Fide Instrumentorum*, & alios communiter proprie sumptum, ut scri-

41 ptura est, definitur: *Commentarius, sive Descriptio eorum, quæ inter paciscentes, vel contrahentes placita sunt, ac conventa*. Calvinus *in suo magno Lexico tom.* 1. *verb. Instrumentum*.

42 Et Instrumentum hoc modo captum aliud est publicum, & aliud privatum, uti patet *ex c. Scripta* 2. *c. Imperatoris* 13. *& cap. Si cautio* 14. *de Fide Instrumentorum*.

43 Instrumentum publicum est scriptura publica auctoritate, sive a publica persona legitime, ac cum debitis solemnitatibus confecta, sive in Judicio, sive extra Judicium. *Est in re*

44 *Communis*, patetque ex dictis *supra nu.* 2. Pro persona publica venit hic Tabellio, sive Notarius juxta *l. Orphanotrophos* juncta Glossa verb. *Alia Tabulario*, *Cod. de Episcopis*, *& Clericis*, *& cap. Cum P. Tabellio* 15. *de Fide Instrumentor.* Qui & servus publicus appellatur, quia publicum Officium exercet; *leg. Si pupillus* 2. *ff. Rem pupilli salvam fore*, ibi: *Servus ejus stipulabitur*, *cap. Quamquam* 2. *de Usuris in* 6. ibi; *Servo publico de ipsius Ordinarii mandato idonee de restitutione facienda sit cautum*. Item *Scriniarius*, prout vocatur *cap. Ad audientiam* 13. *de præscriptionibus*, & notat Glossa *ibidem verb. Scriniarius*.

45 Ad Instrumentum publicum manu Notarii confectum reducuntur aliæ quædam scripturæ, quæ licet non sint a publica persona, seu Notario confectæ, tamen quo ad effectum probandi dicuntur publicæ, quia nempe perinde plene probant, ac si essent a publica persona confectæ. Et tales sunt scripturæ illæ privatæ, quæ sunt auctorizatæ, seu redditæ authenticæ aliquo ex modis assignatis *supra a numer.* 10. *ad* 15.

46 Instrumentum privatum est scriptura privata auctoritate facta a privatis personis, non autem a Notario solemni forma confecta. *Est in re Communis*, patetque ex dictis *supra num.* 1.

Instrumentum publicum a Notario confectum est duplex. Primum appellatur *Protocollum*, & est Summaria quædam, & succincta, seu brevis actus gesti prima adnotatio memoriæ causa facta, ut deinde Instrumentum extendi, & in solemnem formam redigi possit: *Est in re Communis*. Dicitur autem *Protocollum* a verbo Græco *Protos*, quod est primum, & *Collum*, quod est *Collatio* litterarum, quasi diceretur; *Protocollum* est prima Collatio litterarum in Charta; Glossa *in Authentic. de Tabellionibus verb. Protocollum collat.* 4. & alio nomine dicitur *Abbreviatura*. Mascard. *de probationibus conclusion.* 4. *num.* 1. *&* 4. Cardin. Thusc. *litt. P. concl.* 945. *numer.* 1. ubi illud appellat *Imbreviaturam*, sive instrumentum Notarii non extensum. Insuper *Protocollum* dicitur etiam Liber, in quo prima Matrix, seu originalis scriptura instrumentorum rogatorum describitur; habens generalem subscriptionem. *Hic est Liber Protocollorum mei &c.* de quo fit mentio *in cit. Authentica*, *seu Novella* 44. *cap. Illud quoque* 2. *de Tabellionibus*; juncta Glossa *ibid. verb. Protocollum*; & notat Card. Thusc. *loc. cit. nu.* 3. Alterum autem Instrumentum vocatur *Transumptum*, scilicet instrumentum authenticum, & Originale, quod ex Protocollo sumitur, & debita forma, sive cum requisitis solemnitatibus conficitur, & in ipso actus gesti non summarie, ac succincte, & breviter, ut in Protocollo, sed plene, & diffuse per extensum exponuntur. *Sic in re Communis*. 47 48 49 50

Instrumentum publicum dividitur etiam in *Originale*, & in *Exemplum*. *Originale instrumentum* est illa prima, seu principalis scriptura solemnis, quæ est veluti origo ipsius actus, de quo instrumentum conficitur. *Exemplum* vero est illud, quod ex originali instrumento describitur, & desumitur, quæ & copia appellatur. *Sic in re Communis*. 51

Instrumentum adhuc dividitur in Authenticum, & non authenticum. Instrumentum *Authenticum* est, quod per se fidem facit ad id auctoritatem habens, vel ex appositione sigilli authentici, vel ex interventu publici Tabellionis, seu alio modo a publica authoritate statuto. Vocatur autem *Authenticum*, quasi ex se auctoritatem habens, ut notat Abbas *in cap. Si scripturam Authenticam* 1. *num.* 54. 2. *de fide instrumentor.* Instrumentum *non Authenticum* dicitur quod ex se, & seclusis aliis adminiculis non facit fidem nec plenam probationem. *Sic in re Communis*. 52 53 54

Quamvis inter instrumentum publicum, & 55

Au-

Authenticum possit notari aliqua differentia, in effectu tamen parum interest, & passim instrumenta publica, & Authentica sumuntur pro Synonimis, cum solum se habeant ut superius, & inferius, in quantum omnia instrumenta publica possunt dici Authentica, sed non e contra; sic Abbas *in cit. cap. Si scripturam Authenticam* 1. *num.* 2. *de Fide instrumentor.* ubi expresse dicit, quod *omnis scriptura publica est Authentica, sed non omnis Authentica est publica; habent enim se ut superius, & inferius*. Speculator *Tit. de Editione instrumentor.* §. *Nunc dicendum*. Innocent. *in cap. Scripta* 2. *num. de Fide instrumentor.* Bald. *ibid. num.* 8. Engel *lib.* 2. *Decretal. tit.* 22. *num.* 2. Pirhing *ibid. num.* 3. Reiffenstuel *ibid. n.* 14. *& seq.* Sanig. *ibid. cap.* 2. *num.* 1. & alii.

56 Ad instrumentum publicum manu publici Notarii confectum plures solemnitates de Jure, vel consuetudine requiruntur. *Communis*.

57 Primo enim requiritur, quod in eo præponatur Invocatio Divini nominis, quæ solet fieri per ly *In nomine Domini Amen*. *In nomine Sanctissimæ, & individuæ Trinitatis*; colligitur *ex cap. In nomine Domini* 1. *dist.* 23. *cap. In nomine Patris* 1. *distinct.* 73. juncta *Authent. seu Novell.* 47. *Ut præponatur nomen Imperatoris documentis*, *cap.* 1. §. 1. *collat.* 5. ibi: *Auctore Deo*.

58 Secundo requiritur, quod in eo ponatur Annus Incarnationis, seu potius Nativitatis Domini currens tempore initi contractus, & confectionis dicti instrumenti. Ita Glossa *in cit. Authentic. seu Novella, ut præponatur nomen Imperatoris, verb. Auctore*, & alia Glossa *in cap. Inter dilectos* 6. *verb. Indictionis, de Fide instrumentor.* Abbas *in cit. cap. Si scripturam Authenticam cap.* 1. *num.* 2. *de fide instrumenoor.* Mascard. *de probationib. qu.* 6. *numer.* 82. Pirhing *loc. cit. num.* 6. Reiffenstuel *loc. citat. num.* 19. & alii passim; *arg. cit. cap. In nomine Domini, & citat. cap. In nomine Patris*.

59 Tertio requiritur, quod in eo ponatur Mensis, ac Dies Anni Dominici currens tempore initi contractus ac confectionis Instrumenti; *cit. Authent. seu Novella* 47. *Ut præponatur nomen, cap.* 1. §. 1. Glossa *in cit. cap. Inter dilectos verb. Indictionis*, & alia Glossa *in l. Generali verb. servituti, Cod. de Tabulariis*, Speculator *loc. cit. num.* 7. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 20. & alii passim.

60 Quarto requiritur, quod in eo ponatur *Indictio*; *cit. Authentic. seu Novella: Ut præponatur nomen, cap.* 1. *collat.* 3. Glossa *in cit. cap. Inter dilectos verb. Indictionis*, juncto textu *ibidem* §. *Sed contra*, Felin. *ibid. num.* 12. Covarruv. *lib.* 1. *Variar. resolut. cap.* 1. *num.* 7. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 21.

Indictio autem (sic dicta ab *indicendo*, seu *jubendo* trinam exactionem tributi, quæ tribus continuis Lustris fieri solebat a Cæsare Augusto) est numerus annorum constans ex tribus Lustris, seu ex quindecim annis; Glossa *cit. cap. Inter dilectos verb. Indictionis*. Quibus tribus Lustris, seu quindecim annis peractis reditur ad unitatem, & initium sumit quilibet annus hujus Cycli Indictionum a Januario in Bullis Pontificiis, prout notatur circa initium Breviarii Romani *Tit. de Indictione*. Originem autem hujus nominis *Indictionis* assignat Glossa *in cit. Authentic. Ut præponatur nomen Imperatoris verb. Indictionis Collat.* 5. sequentibus verbis; Quia, inquit, antiquitus Romani singulis quindecim annis recipiebant Tributum de toto mundo, & erat in primo quinquennio ferrum, ut inde fierent arma militibus Romanis. Secundo quinquennio argentum, ut inde haberent stipendia milites. Tertio quinquennio aurum, quod in ærario reponebatur, ut tempore necessitatis pro Republica Romanorum expenderetur; Unde adhuc hodie servamus cursum illorum trium Lustrorum, scilicet horum quindecim annorum, & Indictionem appellamus. Hæc Glossa *loc. cit.* subjungens modum facillimum inveniendi Indictionem cujuslibet anni. Accipe, inquit, annos Domini, & eis addas tres annos, quia tertius annus Indictionis erat tempore Nativitatis Christi: deinde numerum annorum divide per quindecim, & semper abjicias illa quindecim, & residuum, vel saltem ultimum quindecim dabit Indict. Et concordat alia Glossa *in cap. Inter dilectos* 6. *de Fide instrument. verb. Indict.* his præcisis verbis. Et hæc est regula ad inveniendam Indict. Tres annos Dom. appone pro Indictionibus regulariter, & partire per quindenum numerum, & quotus numerus remanet infra quindecim, tanta est Indictio. Et si facta divisione, remanent quindecim tantum, quintadecima est indictio. Hæc Glossa *loc. cit.* ubi totam dictam regulam comprehendit, & exprimit tribus sequentibus versiculis. 61

Si per quindenos Domini diviseris annos,
His tribus adjunctis Indictio certa patebit.
Si nihil excedit, quindena Indictio currit.

Quinto requiritur, ut in eo inseratur nomen Papæ, vel Imperatoris, aut Regis in locis ipsius dominio subjectis una cum anno Papatus, seu Imperii, vel Regni, textu expres- 62

presso *in cit. Authent. seu Novella*, *Ut præponatur nomen Imperatoris*, *cap.* 1. ubi insuper additur, quod debeat inseri etiam nomen Proconsulis illius anni; Quod tamen hisce temporibus non amplius inseritur, ut notat Glossa *in cap. Quoties cordis* 1. *qu.* 7. *verb. Consulibus*, & servat praxis.

63 Sexto requiritur, quod in eo exprimatur locus Civitatis, vel Castri, & insuper locus particularis, ver. gr. Domus, in qua actus, qui in instrumento continetur, factus est. Glossa *in cap. Abbate sane*, *verb. Censetur*, juncto textu *ibidem de sententia*, *& re judicata in* 6. Abbas *loco citato num.* 3. Mascard. *citata quæst.* 6. *num.* 89. *& seq.* Covarruv. *Practic. quæst. cap.* 20. *num.* 3. Reiffenstuel *l. c. n.* 24. Pirhing *loc. cit. num.* 7. Engel *loc. cit. n.* 13: & alii passim.

64 Septimo requiritur, quod Testes tres, vel saltem duo, qui ordinarie sufficiunt, præsentes sint actui. & eorum nomina in instrumento inserantur; *Authentic. seu Novella* 73. *de instrumentorum cautela*, *& fide*, *cap. Sed & si instrumenta* 5. *Collat.* 6. Abbas *loc. cit. n.* 3. Speculator *loc. cit. num.* 10. Pirhing *loc. cit. num.* 7. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 25. addentes solere addi per Tabellionem in instrumento, quod Testes illi fuerint ad hoc vocati, & rogati, quamvis de Jure id non sit necessarium,
65 nisi in certis casibus. Sicuti nec necessarium est de Jure, quod Testes in instrumento nomina sua subscribant, ut colligitur *ex cit. Authentica*, *seu Novella* 73. *de instrumentorum cautela &c.* juncta Glossa *ibid. verb. Compleantur*; & notant Abbas *citat. loc. num.* 3. Covarruv. *loc. cit. num.* 4. Pirhing *loc. cit. num.* 7. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 26. & alii; Quamvis tamen id esset valde expediens, & servandum, ubi adesset consuetudo, eo vel maxime quod Glossa *cap. Post cessionem verb. Litteras*, *de probationibus* cum nonnullis aliis id absolute requiri contendit.

66 Octavo requiritur, quod Notarius in instrumento nihil aliud scribat, quam id, quod circa rem gestam vere scit, ac propriis oculis vidit, atque præsens audivit; Et inde instrumentum legat coram partibus, ut appareat, omnia rite percepta, & conscripta fuisse; *Authent. seu Novella* 44. *de Tabellionib. cap.* 1. *Collat.* 4. Speculator *l. c. n.* 13. Engel *l. c. n.* 7. Reiffenstuel *l. c. n.* 37. Menochius *lib.* 2. *de Arbitr. Judic. cas.* 1445. *n.* 9. & alii.

67 Nono requiritur, quod Notarius exprimat in instrumento, quod fuerit rogatus ab eo, vel ab iis, ex quorum consensu actus dependet. *Authent. seu Novell.* 44. *de Tabellionibus c.* 1. *Collat.* 4. Reiffenst. *l. c. n.* 30. Pirh. *l. c. n.* 7. *vers. Sexto* Engel *l. c. n.* 7. & alii passim.

Decimo requiritur, quod Notarius nomen suum inscribat propria manu addendo qua authoritate, an Pontificia, vel Cæsarea, seu Regia sit Notarius; *cit. Authent. seu Novella* 73. *de instrumentorum cautela*, *& fide*, *cap. Sed & si instrumenta* 5. *Collat.* 6. juncta Glossa *ibid. verb. adjicitur*; Speculator *loc. cit. n.* 11. Covarruv. *cit. cap.* 20. *n.* 5. Mascard. *loc. cit. num.* 91. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 28. Engel *loc. cit. n.* 14. & alii communiter; Sufficit autem subscriptio Notarii, quamvis per alium etiam privatum instrumentum scriptum fuerit: prout innuitur *cap. Inter dilectos* 6. *verb. Instrumentum quoque*, *de fide instrumentor.* Abbas *ibidem num.* 7. & alii communiter, servatque praxis generalis. 68

Undecimo requiritur, quod Notarius apponat in Instrumento signum solemne sui Notariatus, idest certam aliquam imaginem, vel figuram calamo depictam, aut per modum typi impressam. Glossa *in cit. Authentic. seu Novella* 73. *de instrumentor. cautela &c. verb. Oportet*. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 24. Engel *loc. cit. n.* 14. Pirhing *loc. cit. num.* 7. *vers. Deniq.* Covarr. *cit. cap.* 20. *num.* 3. Mascard. *loc. cit. num.* 92. post Bartolum *in Proœm. ff. num.* 6. & alios. 69

Duodecimo requiritur ad uberiorem cautelam, quod Notarius servet semper eandem formam subscriptionis in uno instrumento, ac in aliis, ut cum opus fuerit, possit fieri comparatio instrumentorum per ipsum confectorum; *arg. cit. Authentic. seu Novella* 73. *de instrumentor. cautela* 6. juncta Glossa *ibid. verb. Adjiciatur*. 70

Supradictæ Solemnitates, quamvis non omnes de rigore Juris requirantur ad essentiam, seu substantiam instrumenti publici, solent tamen omnes secundum receptam consuetudinem adhiberi, ita ut, si aliqua omittatur, tale instrumentum de fraude, & falsitate suspectum reddatur; Unde servandæ sunt secundum cujuslibet Provinciæ probatam consuetudinem, *arg. cap. Cum Dilectus* 8. *& c. Cum tanto* 11. *de consuetudine*, Mascard. *loc. cit. num.* 17. Pirhing *loc. cit. n.* 7. *in fine*, & alii passim. 71

Instrumentum publicum manu Notarii confectum cum dictis requisitis solemnitatibus, si Originale, seu Authenticum sit, plene probat, plenamque facit fidem, tam pro proferente, quam contra proferentem. *Communis*, per text. *in l. In exercendis* 15. *& tot. Titul. Cod. de* 72

Fide

Fide instrumentor. cap. Si scripturam Authenticam 1. *cap. Scripta vero Authentica* 2. *& cap. Cum P. Tabellio* 15. *de Fide Instrumentorum*, cum similibus.

73 Item plene probat, plenamque facit fidem etiam Protocollum, si habeat dictas solemnitates, ad instrumentum publicum, & solemne requisitas: Immo Protocollo habenti dictas requisitas solemnitates adeo creditur, ut in dubio magis sit standum Protocollo, quam instrumento inde desumpto. Sic clare desumitur ex *cap. Quoniam contra* 12. *de probationibus, & ex cit. Authentic. seu Novella* 44. *de Tabellionibus cap. Illud quoque* 2. *Collat.* 4. ubi Imperator fatetur, quod mediis Protocollis fuerint sæpe detectæ multæ fraudes, ibi: *Novimus enim, multas falsitates ex talibus Chartis* (scilicet Protocollis) *ostensas, & prius*, & *nunc*; Et sic tenent Bartolus *in leg. Sempronius, ff. de Legat.* 2. illud probans *ex leg. Si quis ex argentariis §. penult. ff. de Edendo, & cit. Authentic. seu Novella* 44. *de Tabellionibus Collat.* 4. *per totum*. Mascard. *de probationib. conclus.* 1205. *num.* 2. Alexander *conclus.* 106. *n.* 1. *volum.* 2. Menoch. *de Arbitr. Judic. lib.* 2. *cap.* 87. *n.* 1. Zoesius *tit. de Fide Instrumentor. n.* 6. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 37. Pirhing *loc. cit. n.* 17. & alii. Et ratio est, quia si ex Juribus cit. *n. antecedenti* instrumentis ex Protocollo extractis datur publica, & plena fides, multo magis debet dari ipsi Protocollo, juxta vulgatum commune Axioma: *Propter quod unumquodque tale, & illud magis tale.*

74 Mortuo ante perfectionem solemnis instrumenti Notario illo, qui ad partium petitionem Protocollum fecit, tunc accedente Judicis auctoritate, potest alius Notarius requisitus ab iis, quorum interest, mortui notas, seu Protocollum in publicum, & solemne instrumentum redigere & tale instrumentum plenam fidem facit, perinde ac si a priore Notario confectum, & absolutum fuisset. *Communis*, textu expresso *in cap. Cum P. Tabellio* 15. *de Fide instrumentor.*

75 Ad id tamen requiruntur plures conditiones. Et Prima est, quod prior Notarius fuerit mortuus, sive naturaliter, sive Civiliter per diuturnum impedimentum, vel per perpetuam in-
76 firmitatem. Nullus enim Notarius potest in instrumentum publicum redigere Protocollum alterius Notarii adhuc vivi. *Authentic. seu Novella* 33. *de Tabellionib. Collat.* 4. juncta Glossa *ibid. verb. Ipsi per se, cap. Cum P. Tabellio* 15. *de Fide Instrumentor.* & Glossa *ibid. verb. Perpetuam*, ubi expresse dicit, quod *Tabellio, dum vivit, non potest alteri committere completionem instrumenti. sed ipsemet debet complere instrumentum, prout in Protocollo reperitur.*

Secunda est, quod ad id interveniat aucto- 77
ritas Judicis, sive Ordinarii, sive Delegati, qui de morte seu diuturno impedimento prioris Notarii simulque de fide, & integritate illius, & Protocolli, seu notarum ab ipso factarum summarie cognoscat: *c. Cum P. Tabellio* 15. *de Fide Instrumentorum*, Covarr. *Pract. q. c.* 21. *n.* 3. Pirhing *l. c. num.* 19. Reiffenstuel *l. c. n.* 51. *&* 54. & alii passim.

Tertia est, quod Notarius id faciat ad pe- 78
titionem eorum, quorum interest, sicque etiam pars adversa, cujus interest, debet citari, *cit. cap. Cum P. Tabellio* 15. *de Fide instrumentor.* Pirhing *loc. cit. n.* 10. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 10. & alii communiter.

Quarta est, quod Notarius id præstet fideli- 79
ter, nihil ad substantiam pertinens addendo, diminuendo, vel mutando ex iis, quæ in notis seu Protocollo defuncti continentur. Glossa *in cit. c. Cum P. Tabellio verb. Perpetuam*, ubi expresse dicit, *quod debet complere instrumentum prout in Protocollo continetur, nihil addendo vel diminuendo, quam in Protocollo continetur, ut in Authentic. de Tabellionib. Collat.* 4. Abbas *ibid. n.* 5. & Joann. Andreas *n.* 8. Reiffenst. *loc. cit. n.* 53. Pirhing *loc. cit. n.* 19. & alii passim.

Quinta est, quod Notarius notas, seu Pro- 80
tocollum Notarii mortui redigat in publicam instrumenti formam. Et tale Protocollum semper penes se servet, *cap. Quoniam contra* 11. *de probationibus*, & *citat. Authentica de Tabellionibus Collat.* 4. ea addita ratione: *Ut habeat unde sciat negotium, & interrogatus a Judice possit, quæ subsecuta sunt, cognoscere, & respondere*. Pirhing *loc. cit. num.* 19. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 52. & alii communiter.

Exemplaria, seu Transumpta Originalium 81
instrumentorum, si fiant auctoritate Judicis Ordinarii, vel Delegati per publicam personam, ac servatis de Jure servandis, habet eam vim probandi ac Originalia, textu expresso *in cap. Si instrumenta* 16. *de Fide instrumentor.* ibi: *Si instrumenta propter vetustatem, vel propter aliam justam causam exemplari petantur, coram Ordinario Judice, vel Delegato, ab eo specialiter præsententur, qui si ea diligenter inspecta, in nulla sui parte vitiata repererit, per publicam personam illa præcipiat exemplari eamdem auctoritatem per hoc cum Originalibus habitura.*

Immo in pluribus casibus Exemplaria ha- 82
bent

Cancellaria, non autem transferri debent in Archivio Communitatis. *S. Cong. Conc.* 5. *Nov.* 1625. apud Pignatell. *tom.* 4. *consult.* 210. *num.* 3.

98 Immo potest Episcopus per Edictum præcipere aliis Notariis, quod exhibere debeant in Cancellaria Episcopali acta, seu rogitus, illorumque Exemplaria spectantia ad Monasteria Monialium, prout laudando Episcopum Eugubinum, qui tale mandatum dederat, respondit *Sac. Congr. Episcop.* 31. *Jan.* 1596. apud Monacell. *part.* 1. *titul.* 1. *formul.* 5. *num.* 3.

99 Ecclesiastici non possunt cogi ad faciendam insinuationem in Cancellaria Laicali Instrumentorum dotalium Monialium, Patrimoniorum, & similium Scripturarum. *Sac. Congr. Immun. in Nicen.* 28. *Sept.* 1677. *lib.* 2. *Decret. Altovit. pag.* 1461.

100 Episcopus requisitus a Laicis pro consignatione Scripturarum respondeat se non habere facultatem, sed adeundum esse Sanctissimum pro obtinenda facultate. *Sac. Cong. Immun. in Neritonen.* 17. *Nov.* 1654. *lib.* 3. *Decret. Paul. pag.* 54.

101 Omnes Scripturæ pertinentes ad Abbatiam N. existentes in Archivo Archiepiscopali debent communicari Abbati pro tuitione jurium ei competentium. *Sac. Congr. Immun. in Acerren.* 23. *Maii* 1703. *lib.* 3. *Decr. Valem. pag.* 490.

102 Datur facultas extrahendi ser. ser. Protocolla, & Instrumenta Notarii demortui a loco immuni, & consignandi ser. serv. in Archivo publico Civitatis cum prævio inventario dictarum Scripturarum, ita tamen, ut nullum inferatur damnum, seu præjudicium heredi pro Jure sibi competente super dictis Scripturis. *Sac. Congr. Immun. in Forosempronien.* 13. *Augusti* 1667. *lib.* 1. *Decr. Altov. pag.* 141. *in Marsicen.* 10. *Decemb.* 1678. *lib.* 2. *Decret. Altov. pag.* 1685.

103 Ad evitandas fraudes, quibus potest subjici Justitia ob falsificationem prætensam Scripturarum, quas apud se retinet Notarius confugitus in loco immuni, datur Episcopo facultas perquirendi dictas Scripturas ad effectum faciendi Inventarium, & consignandi in manu Judicis competentis, ut de ipsis disponat prout de jure. *Sac. Cong. Immunit. in Reatina* 31. *Decembr.* 1677. *lib.* 1. *Decret. Altov. pag.* 189.

104 Præcipitur Archiepiscopo, ut auctoritate sua ordinaria cogat Secretarium communitatis ad communicandas Scripturas pro lite cum Communitate prudente in Sacra Congregatione ratione aperitionis Macelli. *Sacr. Congreg. Immun. in Beneventana* 22. *April.* 1673. *ibi pag.* 792.

Injungitur, mandante Sanctissimo, Episcopo Montis Regalis, & Nuncio, ut faciant abolere omnes Scripturas ab eorum Tribunalibus quomodolibet emanatas, & omnia facta inde secuta quoad solutionem oneris Laicalis contra Ecclesiasticos, & transmittant ad Sacr. Congreg. publicum Documentum dictæ abolitionis. *Sacr. Congreg. Immun. in Montis Regalis* 5. *Maii* 1677. *lib.* 2. *Decretal. Altovit. pag.* 1384. 105

Archiepiscopus curet restitui Ecclesiæ Protocolla, seu Scripturas ab ipsa extractas de ejus ordine ad effectum consignandi, cui de jure, & homines ex defectu facultatis. *Sacr. Congregat. Immun. in Regien.* 4. *Octobris* 1681. *ibi pag.* 2266. 106

Nisi Scripturæ ab Ecclesia ablatæ restituantur, non conceditur absolutio. *Sacr. Congreg. Imm. in Oritana* 10. *Sept.* 1629. *lib.* 2. *Decret. Paul. pag.* 5. 107

Alia ad rem. Vide verb. *Falsarius*, verb. *Litteræ*, verb. *Notarius*, verb. *Probatio*. 108

Additiones ex aliena manu.

De hoc argumento quamvis late disseruit *Auctor*, libet tamen per compendium totam materiam complecti. Scripturæ, aut publicæ sunt, 109
aut privatæ. Publicæ scripturæ, sunt, quæ auctoritate publica a Personis illa pollentibus confecta sunt. Huc autem I. pertinent instrumenta a Capitulis Ecclesiasticis confecta, ac sigillo eorum munita; *cap.* 2. *de Fid. Instrumentorum*. 110 111

II. Libri Ecclesiastici, quibus consignantur Baptizati, & novi Conjuges copulati; *Carpzov. lib.* 12. *Jurisprud. consistor. defin.* 315. *n.* 2. & 3. *Philippi in us. practic. Instit. Eclog.* 47. 112

Notandum vero, libros hosce de iis tantum fidem facere, quæ coram Parochis acta sunt, non vero quæ ex relatione aliorum habent. Vide quæ diximus *in addit. ad verb. Ætas*. 113

III. Acta judicialia legitime confecta a publica Persona, seu Actuario Judicii ad illa judicia solemni juramento obstricti, quæ tunc demum fidem publicam habent; *cap.* 11. *de Fid. Instrument.* 114

IV. Scripturæ privatæ testium subscriptione munitæ, modo adhuc vivant, ut subscriptionem suam recognoscere valeant. Iis etiam defunctis, vim probandi haud habent; *cap.* 2. 115

eod.

ead. tit. Publica vero documenta ex se pro-
116 bant, ut ut mortui sint Testes subscripti. Hoc intuitu *in L.* 11. *C. Qui potior. in pignor.* hypotheca publica censetur, quæ constituta est in scriptura trium testium subscriptione roborata; quod tamen aliter intelligi nequit, quam si testes adhuc vivant, seu subscriptiones suas recognoscere queant, vel ad minimum duo supersint, qui recognitionem facere possint, quia inde fides publica scripturæ privatæ dependet. Consule *Brunemann. ad cit. L.* 11. *num.* 6. *C. Qui potion. in pignor.*

117 V. Notariorum instrumenta legitime confecta. Probant tamen si in originali, non item si
118 in exemplo producantur; *cap.* 1. *dict. tit.* Nec sufficit exemplum quod fide Notarii ab Originali, vel quod pro tali habetur, transumptum
119 est. Exemplum vero transumptum secundum formam *in cap. finali d. tit.* præscriptam attendi debet. De hac autem forma plures incidere solent quæstiones. At vide de iis *Bohemer.*
120 *in decretal. lib.* 2. *tit.* 22. §. 5. & *seq.* Extra ordinem vero fides etiam exemplo esse potest, non quidem, si in Archivo repertum sit, ut perperam nonnulli volunt, sed si agatur de causa antiqua, & insignia quædam adminicula eidem accedant; *cap.* 13. *de Probat.*

121 Sunt qui in classe Scripturarum publicarum recensent VI. Et Regesta Monasteriorum quibus designati sunt reditus, aliæque obventiones ad Monasterium spectantes. Confer *Genua de Scriptur. privat. lib.* 5. *q.* 1. & 2. Sed eos refutat *Bohemer. loco mox cit.* §. 3.

122 Scripturæ privatæ regulariter pro scribente non probant. Contra vero scribentem probant, dummodo debite recognoscantur, nec *indeterminate* loquantur, sed causam debendi adjectam habeant; *cap.* 14. *de Fid. instrum. L.* 25. §. *final. ff. de Probat.*

123 Extra ordinem vero scripturæ hæ indeterminate sequentes probant, I. Inter Mercatores, quippe qui stylo admodum laconico inter se utuntur, ut plurimum causam specialem debendi omittunt, & simpliciter fidei datæ inhærent; *Marquard. de Jur. Mercator. lib.* 1. *cap* 14. *num.* 11. *Brunemann. Centur.* 2. *dec.* 99. *per*
124 *tot.* II. Si juramentum accesserit; *Barbos. ad cap.* 14. *nu.* 2. *de fide instrum. Seraphin. de Privileg. Juram. privileg.* 94. *nu.* 8. ubi tamen ali-
125 quas limitationes affert. III. Si statuto contrarium introductum. IV. Si Auctor super causa debendi juramentum præstitit, licet generaliter tantum juraverit, ex justa causa Reum debere. Confer *Bohemer. ubi supra* §. 10.

126 Illud subnectendum, subtrahi posse vim probandi Scripturis variis de causis. I. Si per testes, vel alio modo earum falsitas probetur; *cap.* 4. & 10. *de Fid. Instrum.* si II. non sint legibiles. Vide *Bohemer. in dissertat. de Script. non legibil. cap.* 4. III. Si contradictoriæ ab eodem producantur; *cap.* 13. *dict. tit.* IV. ex rasura, si in loco principali appareat; *dict. tit.*

SCRUPULUS.

Scrupulus est sic dictus, eo quod instar scrupuli, seu lapilli calceis inclusi, pedemque vexantis, animo hominis insidens eum vexet, & angat; Scrupuli enim sunt minuti lapilli, qui inter ambulandum insiliunt in calceos hominibus, ac pedem torquent; Inde injicere scrupulum dicitur, qui sollicitudinem injicit animo cujuspiam; Et scrupulum eximit, qui solicitudinem eximit; Unde in *l. cum proponas* 3. *Cod. de Interdicto Matrimonio*, sic dicitur: *Ut autem omnis scrupulus auferatur, insistere pater tuus debet.* Sic expresse notat Joannes Kahl, alias Calvinus *in magno Lexico Juridico verb. Scrupuli.* 1

Hinc Scrupulus definitur, quod sit inanis apprehensio, & hinc ortus timor, & anxietas mentis alicubi esse, vel fuisse peccatum, ubi revera non est, nec fuit. *Est in re Communis.* Unde Scrupulus proprie fit, & tunc conscientia scrupulosa proprie dicenda est, quando intellectus, neque determinate judicat, neque dubitat practice aliquid esse peccatum, sed potius habito, vel sufficienter proposito judicio non esse peccatum sola aprehensione, vel suspicione mali ex inani, seu levi motivo titubat, fluctuat, anxie formidat esse, vel fuisse peccatum, v. g. forte se consensisse tali suggestioni & hujusmodi. 2

Scrupulosi alii sunt circa præsentia, & alii circa præterita, & utrique qui sint? Vide verb. *Conscientia a num.* 125. *ad num.* 26. ubi fuse agitur de conscientia scrupulosa, & assignantur signa conscientiæ scrupulosæ; Idem causæ conscientiæ scrupulosæ. Item remedia conscientiæ scrupulosæ; Item privilegia Conscientiæ scrupulosæ. Et quando liceat, vel non, operari contra conscientiam scrupulosam. 3

SE-

SECRETARIUS, SECRETUM.

1 SEcretarius tenetur scire ea, quæ ad suum Officium spectant, & juste, diligenter, fideliterque dictum Officium suum exercere. *Communis*.

2 Secretarius in pluribus peccat, & signanter si juramentum violet. Item si secreta revelet. Item si sententiam nondum publicatam manifestet. Item si processus, aut sententiam non recte custodiat, vel partibus sine præscripto judicis ostendat. Item si testimonia non fideliter transcribat, sive exaggerando, vel imminuendo, seu immutando, aut inventando: Item si surripiat aliquid ultra conventam mercedem ad compensandum laborem, cui putat non esse æqualem dictam conventam mercedem, præsertim si non intervenerint requisitæ conditiones ad justam compensationem. *Communis*.

3 Quæ autem sint conditiones requisitæ ad justam compensationem? Vide verb. *Compensatio*.

4 Et quam mercedem possint exigere Secretarii, tam Curiæ, quam Curiæ Episcopalis. Vide verb. [illegible].

5 Secretarius qui multa scribit, probabilius non excusatur a jejunio. Potest enim Secretarius vires habere sufficientes ad multum scribendum, quamvis jejunet; Immo temperantia & jejunium maxime conducit ad valetudinem sedentarii. Sanchez *in Consil. lib. 5. cap. 2. dub. 7.* La Croix *lib. 5. par. 2. num.* 1332. & alii passim; Quamvis tamen non desint, qui excusent a jejunio Secretarios multum scribentes verb. gr. Secretarios Regum, aliorumque Principum, ac præcipuorum Officialium, quia dicunt tale Officium requirere constantes vires, quæ multum debilitantur per jejunium; Sic Angles, aliique cum Burgaber *centur. 3. cas. 5.* & Diana *in Compend. verb. jejunium num.* 10. Vide verb. *Jejunium num.* 21.

6 Secretum (præter illud Confessionis Sacramentalis, de quo infra sub verb. Sigillum Confessionis) potest aliquid dici quinque potissimum modis. Primo, quando aliquid ex natura rei petit esse, & teneri secretum, seu quando res uni, aut alteri revelata postulat ex se manere occulta. Secundo, quando res aliqua expresse, vel tacite sub secreto commissa est. Tertio, quando audiens secretum promittit, licet non fuerit ipsi commissum. Quarto, quando res aliqua occulta cognoscitur per injuriam. Quinto, quando res aliqua occulta cognoscitur casu sine alia injuria &c.

7 Revelare secretum in primo casu, seu modo, est peccatum mortale contra Justitiam, si materia sit gravis. *Communis*. Et ratio est, quia ex revelatione talis secreti in materia gravi causatur proximo grave, & notabile detrimentum in bonis vitæ, vel famæ, seu fortunæ: Proximus autem habet verum Jus ad omnia dicta bona, adeoque revelare tale secretum, ratione cujus imminet proximo jactura dictorum bonorum, est gravis injustitia, & consequenter gravis culpa cum onere restitutionis.

8 Revelare secretum secundo casu, seu modo est etiam peccatum mortale contra Justitiam, si materia sit gravis. *Communis*. Et ratio est, quia Secretum revelatum sub expresso, vel tacito pacto tacendi, continet in materia gravi gravem obligationem Justitiæ: Est enim contractus onerosus, cum subeat onus revelandi patiens vicissim onus tacendi, adeoque &c.

9 Revelare secretum in tertio casu, seu modo, est peccatum mortale contra Justitiam in re gravi, si promittens intenderit se obligare ad servandum tale secretum ex Justitia; Secus autem si solum ex fidelitate; An autem promittens intenderit se obligare ex Justitia, vel solum ex fidelitate, seu urbanitate, judicandum est ex circumstantiis materiæ, personæ, loci, temporis, & modi.

10 Revelare secretum in quarto casu, seu modo, est peccatum mortale contra Justitiam in materia gravi. *Communis*. Si quis enim per injuriam injuste aperit litteras alicujus, ex quibus cognoscit ipsum aliquod pingue beneficium certo medio consecuturum, certa negotiatione multum lucraturum, & hujusmodi, & postea revelat id amico, qui prævenit, impedit, & sibi tali medio, & negotiatione acquirit, peccat contra Justitiam, & tenetur ad restitutionem juxta proportionem certitudinis, probabilitatis, vel spei habitæ illud bonum consequendi, quia talis injusta aperitio, & lectio litterarum, & revelatio secreti fuit impeditiva ipsius boni, & causa mali. Vide verb. *Litteræ num. 6*.

11 Revelare secretum in quinto casu, seu modo, est peccatum mortale contra Justitiam in materia gravi, licet non tam grave, quam revelare secretum in quarto casu, seu cognitum per injuriam. *Communis*. Si enim quis sciens, seu cognoscens casu fortuito sine injuria ubi alter habeat Thesaurum occultum, il-

lum

jam revelat, & inde surripiatur a Latronibus, peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem damnorum, cum ipse sit eorum causa, licet non tam graviter peccet, ac si cognovisset per injuriam, quia obligatio Justitiæ circa secretum cognitum sine injuria est levior, quam circa secretum cognitum per injuriam.

12 Justæ causæ revelandi secretum sunt potissimum quinque. Prima est, quando res nullatenus secretum meretur, ex quo nulli prodesse, vel nocere possit. Secunda, quando res tradita sub secreto, est aliunde facta jam publica. Tertia, quando secretum cedit in damnum commune Reipublicæ, aut alicujus innocentis. Quarta, quando secretum cessurum esset in grave nocumentum ipsiusmet secretum committentis. Quinta, quando ipsemet, cui secretum communicatum est, grave damnum incurrere deberet, nisi secretum revelet.

13 Ex supradictis colliges primo, per revelationem secreti posse aliquando fieri injuriam gravem, aliquando injuriam levem, & aliquando nullam. *Communis*.

14 Colliges secundo, tunc per revelationem secreti fieri injuriam gravem, & peccati mortaliter, quando quis in materia gravi secretum, expressa, vel tacita conventione tacendi sibi commissum, revelat. *Communis*. Et ratio est, quia servare fidem sibi commissam est de Jure naturali, ut tradunt communiter Doctores cum Sancto Thoma 2. 2. *q.* 70. *art.* 1. *ad* 2. Unde Proverb. *c.* 11. *nu.* 13. sic habetur: *Qui ambulat fraudulenter, revelat arcana; qui autem fidelis est animi, celat amici commissum*. Et quidem quoad expressam conventionem res de se clara est. Quoad tacitam autem conventionem manifeste patet in multis, & signanter in Consiliariis, Belli Officialibus, Advocatis, Theologis, Medicis, Chirurgis, Obstetricibus; Immo & probabiliter etiam in amicis, & propinquis, quibus consilii, remedii, vel auxilii capiendi causa certa secreta revelantur, quia supradicti omnes eo ipso, quod talia secreta suscipiunt, seclusa aliis expressa conventione tacendi, tacite censentur vi Officii, aut muneris, aut rei ex natura sua postulantis secretum ad silentium se obligare, & a fortiori injuriam gravem inferunt, & graviter peccant cum onere restitutionis, qui revelant secreta cognita per injuriam, ut dicebatur supra de injuste, & fraudulenter aperientibus alienas litteras, & inde detecta secreta cum eorum notabili damno revelantibus; Et sic de similibus.

15 Colliges tertio, tunc per revelationem secreti fieri injuriam levem, & peccati solum venialiter, quando quis in materia levi modicum solum inde inferente damnum, aut ex imperfectione actus sine expressa gravi obligatione tacendi secretum revelat. *Communis*; Et ratio est, quia res levis momenti obligat solum leviter ad secretum; Additur tamen *sine expressa gravi obligatione tacendi*, quia, si quis præcedente tali expressa obligatione tacendi in aliqua speciali materia, etiam levi, secretum revelaret, injuriam gravem inferret, & consequenter graviter peccaret, non ratione materiæ, quæ de se esset levis, sed ratione violatæ fidei contra expressam sibi impositam, & a se voluntarie assumptam obligationem tacendi, seu servandi fidem, etiam in dicta speciali materia levi.

Colliges quarto, tunc per revelationem secreti nullam fieri injuriam, & nulliter peccari, quando quis secretum revelat aliqua ex quinque assignatis *supra num.* 12. interveniente justa causa ipsum revelandi. *Communis*; Et quidem interveniente prima, vel secunda ex assignatis causis res de se patet; Interveniente autem tertia, ut si Urbs esset prodenda, aut innocens injuste esset occidendus, licitum est etiam cum dispendio alterius, & malitia sua nocere volentis, revelare secretum ad avertendum simile malum, ut docet Communis Doctorum cum S. Th. 2. 2. *q.* 79. *art.* 1. Et ratio est, quia ex Lege, & ordine Caritatis quilibet licite potest, immo obligatur liberare innocentem ab injuria injuste innocentis, quamvis cum aliquo nocentis damno fieri debeat; Item interveniente quarta ex dictis causis, ut si committens secretum velit Matrimonium inire cum impedimento dirimente alicui revelato, tunc si non possit aliter a tali matrimonio revocari, seu impediri, nisi Canonice denuncietur, licita, immo debita erit denunciatio, seu revelatio secreti, quia id exigit reverentia Sacramenti, & obligatio evitandi etiam proximi peccatum, ut tradit Communis Doctorum cum Sanchez *lib.* 3. *de Matr. disp.* 13. Laym. *lib.* 3. *tract.* 3. *cap.* 5. *n.* 1. Sporer *tom.* 2. *tract.* 5. *cap.* 4. *sect.* 3. *n.* 46. Sicuti etiam licitum est, immo debitum pravam alicujus consuetudinem sub secreto commissam revelare Superiori, aut alteri, si non possit aliter ejus saluti consuli, quia bonum animæ præponderat bono famæ; Item interveniente quinta ex dictis causis, ut si quis secretum sibi commissum non possit servare nisi cum dispendio vitæ, & famæ; tunc enim potest is licite tale secretum revelare, quia non

non censetur se voluisse obligare ad servandum secretum in simili casu tanti sui detrimenti inde secuturi, cum præsumatur potius quemque ex ordine Caritatis propriam incolumitatem voluisse, & velle præferre alienæ, ut docent communiter Doctores cum Lessio *lib.* 2. *c.* 11. *dub.* 18. Layman *loc. citat. num.* 2. Sporer *loc. cit. num.* 46.

17 Generales, Provinciales, Visitatores, aliique Religiosorum, & Religiosarum Superiores graviter peccant contra Justitiam, si personas, a quibus aliorum defectus corrigendos susceperint, manifestent. *Communis*. Et ratio est, quia certum est ex conventione saltem tacita id sibi sub secreto strictissimo esse commissum; Tum quia talis revelatio apertissime retrahit subditos a declarandis defectibus necessario corrigendis, quod cedit in maximum, & gravissimum detrimentum disciplinæ Regularis, & consequenter totius Provinciæ, & Religionis.

18 Item graviter peccant juxta gravitatem materiæ, & circumstantiarum Generales, Provinciales, Definitores, aliique Vocales, & Secretarii, qui acta, & dicta in Capituli Definitoriis, aliisque Congressibus revelant, & aperiunt, & significant amicis cum magno Religionis, aut Religiosorum dispendio, sicuti & illi graviter peccant, qui personis particularibus significant quos favorabiles, & quos adversarios habuerint in ordine ad Dignitates, Gradus, & Officia, ad quæ fuerunt propositi. *Communis*. Et ratio est, quia similia sunt apertissima semina discordiarum, & divisionum; Et Proverb. *c.* 6. *n.* 19. Dominus detestatur *eum, qui seminat inter Fratres discordias*.

19 Item graviter peccant Regulares omnes utriusque sexus quidquam in Religionis detrimentum extra Religionem patefacientes, seu aliquid in præjudicium famæ Religionis, seu particularis Religiosi, aut Religiosæ manifestantes. Hinc in pluribus Religionibus tales manifestationes, & patefactiones ponuntur inter peculiares suos casus reservatos. *Communis*.

10 Alia ad rem. Vide verb. *Detractio*, & verb. *Litteræ*.

SEDES VACANS.

1 NOmine Sedis vacantis intelligitur potissimum Sedes Papalis, seu Episcopalis, idest Ecclesia Episcopalis suo viduata Pastore.
2 *Communis*. Insuper nomine sedis vacantis intelligitur etiam quælibet Abbatia, seu prælatura, aut Dignitas inferior, cui facultas conferendi Beneficia competit, & per obitum sui respectivi prælati censetur viduata, juxta *c. Ne pro defectu* 4. *de electione*. Sic Glossa *in cap.* 1. *verb. Ecclesia de rebus Eccles. non alienand. in* 6. Barbosa *lib.* 3. *decretal. tit.* 9. *nu.* 2. Pirhing *ibid. num.* 1. Reiffenstuel *ibid. n.* 2. Abbas *in c. His quæ n.* 2. *de majoritat. & obedient.* & alii passim.

Per vacationem autem intelligitur omnis vacatio Sedis, sive per mortem, sive per renunciationem, translationem, depositionem, vel quemvis similem modum per quem Titulus amittitur. Sic expresse Glossa communiter recepta *in cap. unico, Ne Sede vacante, verb. Mortuo in* 6. ibi: *Mortuo idem est si quocumque alio modo vacet Sedes, renunciatione, & depositione, vel quovis modo*, Pirhing *loc. cit. num.* 1. Barbosa *loc. citat. nu.* 5. & alii communiter. 3

Item Sedes vacat, si Prælatus, seu Episcopus sit notorie Hæreticus. Sic declarasse Sacram Congregationem Concilii refert Fagnan. *lib.* 3. *Decretal. in cap. Quia diversitatem* 5. *de concessione Præbend. nu.* 24. Nam proposito dubio: *An Episcopo existente Hæretico facultas concedendi Dimissorias juxta cap.* 10. *sess.* 7. *pertineat ad Capitulum Cathedralis Ecclesiæ? Sacra Congregatio die* 24. *Januarii* 1588. *censuit, ad Capitulum pertinere, si Episcopus sit notorie Hæreticus*. Ex qua declaratione Fagnan. *loco cit. num.* 34. *& lib.* 5. *Decretal. cap. Ad abolendum* 9. *de Hæret. num.* 36. *&* 37. concludit, quod quando Episcopus est notorie Hæreticus, Sedes non vacat interpretative, sed vacat vere, & ideo Jurisdictio, & consequenter facultas concedendi Dimissorias transit in Capitulum Sede vacante, ut *cap. His quæ, & cap. cum olim, de majoritat. & obedient. c. Ut commissi* 12. *de Hæretic. in* 6. 4

An autem Sedes vacet, & Capitulum possit procedere ad electionem Vicarii Capitularis, quando Episcopus est excommunicatus, vel suspensus, quando est factus captivus ab Hostibus Catholicæ Fidei, quando est Relegatus, quando Episcopo in remotis degente, Vicarius Generalis ab ipso relictus moritur, vel a Principe Sæculari ejicitur a Diœcesi, aut est excommunicatus, vel suspensus; Vide verb. *Capitulum cap.* 3. *a num.* 52. 5

Sedes vacare incipit a die scientiæ mortis certæ, & non præsumptæ Episcopi, seu Prælati. Vel a die certæ translationis, resignationis, & hujusmodi. *Sacra Cong. Episc. in una* 6

Neri-

Neritonen. 24. *Maii* 1654. *ex cap. Bonæ Memoriæ* 36. *de election.* Vide dict. verb. *Capitulum art.* 3. *n.* 37.

7 Quando vero censeatur vacare Sedes per translationem Episcopi. Vide *d. verb. Capitulum art.* 3. *nu.* 31. *& verb. Episcopus art.* 3. *n.* 60. 61. *&* 62. ubi dantur ad id Decreta.

8 Sedes semel vacans durat vacare tamdiu, donec Litteræ Apostolicæ novi Prælati in Curia promoti, vel confirmati, fuerint expeditæ, & Capitulo præsentatæ. Gonzalez *ad Regul.* 8. *Cancellar. gloss.* 15. §. 2. *n.* 82. 83. *& seq.* Rebuffus *in praxi Titul. de Simonia in resignat. num.* 31. *&* 40. Barbosa *part.* 3. *de Offic. & potestat. Episcop. allegat.* 54. *n.* 160. Reiffenstuel *lib.* 3. *Decretal. titul.* 9. *n.* 6. *& seq.* & alii passim per text. *in Extravagant. Injunctæ* 1. *de election. inter communes.*

9 Sola enim expeditio Litterarum Apostolicarum non sufficit ad cessationem vacationis Sedis Episcopalis, seu alterius Prælaturæ, sed insuper requiritur earumdem Litterarum præsentatio facta Capitulo, sive Conventui. Nam ante hanc Litterarum præsentationem non potest Episcopus, seu alius Prælatus promotus administrare Episcopatum, seu Prælaturam, neque Capitulum, seu Conventus potest eumdem recipere, ut expresse statuitur *in cit. Extravagant. Injuncta*. Et tenent Azorius *Instit. moral. part.* 2. *lib.* 3. *cap.* 29. *q.* 9. *vers. Ceterum*, Barbos. *loco cit. n.* 161. Reiffenstuel *loco cit. n.* 8. & alii passim.

10 Sede Romana vacante, qui tenentur accedere, vel mittere ad Curiam, ad id tenentur, ac, si non vacaret, text. expresso *in Clementin. de election. cap. Ne Romani* §. *final. ibi: Statuimus, ut electi, & alii, qui ex quacumque causa ad Sedem Apostolicam venire, vel mittere sunt adstricti, ad ipsam, cum vacet, ac si non vacaret, venire, vel mittere teneantur.*

11 Sede Romana vacante, Collegium Cardinalium non habet auctoritatem Papalem, nisi eam, quam sibi concedit Papa juxta Constitutionem Gregorii X. *in Concil. Lugdunens. Clementin. de electione c. Ne Romani.*

12 Sede Romana vacante, potest Collegium Cardinalium providere de Camerario, & Pœnitentiario, *cit. Clement. Ne Romani* §. *Eo tamen.*

13 Sede Romana vacante tempore Concilii Generalis legitime congregati electio Pontificis spectat ad Cardinales, & non ad Concilium. Vid. verb. *Papa art.* 1. *n.* 45.

14 Sede Apostolica vacante, Summus Pœnitentiarius potest dispensare solummodo in Foro Conscientiæ. Sic expresse statuit Innocent. XII. Constit. 20. incip. *Romanus Pontifex* §. 46. *ibi: Sede Apostolica vacante Major Pœnitentiarius, ejusque Officiales ea tantum facere, & expedire valeant, quæ ad Forum Conscientiæ pertinent, in reliquis eorum Officium conquiescat, & a quibuscumque Matrimonialibus, & aliis dispensationibus, ac absolutionibus, & declarationibus, nec non quibusvis aliis expeditionibus Forum Fori mixtim, vel separatim quomodolibet respicientibus omnino abstineant.*

Sede Apostolica vacante, potest Vicarius Papæ facere ordinari suos, aut eis etiam non arctatis dare Dimissorias; Barbosa *de offic. & potest. Episcop. part.* 2. *alleg.* 7. *num.* 13. Majol. Henriq. Campanil. & alii ab ipso citati, La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *n.* 2263. cum aliis ibi citatis; Concilium enim Trid. *sess.* 7. *cap.* 10. *& sess.* 23. *cap.* 10. *de reformat.* non restringit Jurisdictionem Sedis Apostolicæ, quamvis vacantis. 15

Sede Apostolica vacante, omnes menses sunt Ordinariorum, & tunc Episcopi, & Ordinarii collatores possunt providere de Beneficiis vacantibus in quolibet mense. Anastasius German. *de Indult. Cardinal.* §. *Quod tamen num.* 99. *&* 109. Zerola in Praxi Episcop. *part.* 2. *verb. Beneficium* §. 2. Flores de Mena *var. lib.* 1. *q.* 4. *num.* 51. Gonzalez §. 5. *proœm. a n.* 46. qui *num.* 53. ait, quod non solum erunt omnes menses Ordinarii ante assumptionem novi Papæ, sed etiam antequam faciat Regulas Cancellariæ; Barbosa *de offic. & potestat. Episcop. part.* 3. *allegat.* 57. *num.* 191. *&* 192. cum pluribus aliis ibi citatis. Et ratio est, quia cum Menses Januarii, Februarii, Aprilis, Maii, Junii, Augusti, Octobris, & Novembris reserventur in Regula nona Cancellariæ solum ad Beneplacitum Papæ concedentis, talis reservatio non est perpetua, sed expirat, & extinguitur morte Papæ illius conditoris. Cum enim talis Papa post ejus mortem non sit amplius in rerum natura, non potest amplius habere beneplacitum, nec dispositionem; *cap. Unic.* §. *final. Ne Sede vacante in* 6. Unde Gratiam ad Beneplacitum Papæ, vel Regis concessam morte Pontificis, vel Regis expirare probat textus *in cap. Si gratiose, De rescriptis in* 6. Barbosa *loco cit.* cum pluribus aliis ibi allegatis. 16

Beneficia reservata Papæ vacantia, Sede Romana vacante, a Papa Successore sunt conferenda. Urbanus VIII. Constit. 6. incip. *Sanctissimus cap.* 68. *& Regul.* 68. *Cancellariæ.* 17

Licet Beneficia Curata vacantia in Curia Papæ sint reservata, tamen si vacent, Sede Ro- 18

Romana vacante; Vel si Sede plena vacaverint; & ante mortem Papæ non fuerint collata, conferri possunt de jure communi ab Episcopo, vel ab aliis, ad quos spectat, textu expresso *in cap. Si Apostolica* 35. *de Præbend. in* 6. Dummodo non sint de reservatis Papæ alia ratione, quam ob vacantiam in Curia. Urban. VIII. cit. Constitut. incip. *Sanctissimus cap.* 68. Barbosa *in cit. cap. si Apostolica n.* 4. cum aliis ibi citatis. Vide tamen; *Regulam* 68. *Cancellariæ*, & *infra n.* 24. ubi refertur.

19 Beneficia Ecclesiastica cum Cura, & sine Cura, Sæcularia, & Regularia qualitercumque qualificata, & ubicumque existentia vacantia, Sede Episcopali, Archiepiscopali, Primatiali, & Patriarchali vacante, sunt Papæ reservata. S. Pius V. Constit: 55. incip. *Sanctissimus in Christo*. Et *Regul.* 2. *Cancellariæ*.

20 Hæc autem reservatio Beneficiorum vacantium Sede Episcopali vacante procedit, quando ad Episcopum spectat electio, nominatio, seu præsentatio personæ, quamvis Collatio, seu institutio ad alium pertineat, seu sit communis Episcopi, & aliorum, quia attendenda

21 est prima dispositio Beneficii. Secus autem, quando præsentatio, vel electio ad alium pertinet, quia tunc, quamvis collatio, seu institutio spectet ad Episcopum, non intrat hæc reservatio. Nam Beneficia, quorum collatio non potest fieri ab Episcopo absque alterius electione, nominatione, præsentatione, seu interventu, non comprehenduntur sub hac reservatione. Sic *Regul.* 2. *Cancellariæ*, Gonzalez *ad Regul.* 8. *Cancellariæ*, Glossa 45. *n.* 10. Barbos. *cit. alleg.* 57. *n.* 90. Garcias *de Benef. part.* 5. *cap.* 1. *n.* 230. *& seq.* & alii passim.

22 Item non procedit hæc reservatio, ubi simultanea ex concordia est divisa per turnos, ita ut una vice provideat Episcopus, & altera Capitulum, non solum quando Beneficium vacat in turno Capituli, de quo non est difficultas, sed etiam quando Beneficium vacat in turno Episcopi, quia etiam tunc mortuo Episcopo, seu alias vacante Sede, potest Capitulum jure proprio conferre Canonicatus, & alia Beneficia simultanea in quocumque turno vacent; Gonzalez *ad Regul.* 8. *Cancellariæ*, Gloss. 45. §. 3. *n.* 39. *num. seq.* Garcias *cit. cap.* 1. *a num.* 237. Barbosa *cit. allegat.* 57. *n.* 90. & alii.

23 Item hæc reservatio non procedit, ubi collatio Beneficiorum spectantium alias ad collationem Episcopi, Sede Episcopali vacante, ad aliquem spectat, nec reservatur futuro Successori, quia Regula Cancellariæ non intendit tertio præjudicare. Sic decisum in Rota referunt, & tenent Nicol. Garcias *d. cap.* 1. *nu.* 244. Castropal. *in Oper. moral. tract.* 13. *disp.* 2. *punct.* 18. *num.* 4. & 5. Barbosa *cit. alleg.* 57. *n.* 90. & alii.

Beneficia reservata Papæ quomodolibet, & ex quavis causa, si vacent Sede Apostolica vacante, & de ipsis per quoscumque Ordinarios Collatores tunc dispositum non fuerit, seu minus valide dispositum fuerit, sunt conferenda a Papa Successore. *Cit. Regula* 68. *Cancellariæ* præcisis his verbis: *Item Sanctissimus Dominus noster provide considerans consuevisse quandoque Romanos Pontifices Prædecessores suos Beneficia, quæ vacante Sede Apostolica vacare contigerant, dispositioni suæ reservare, intendens de Beneficiis hujusmodi tam Conclavistis, quam pauperibus Clericis, & aliis benemeritis personis providere, omnia, & singula Beneficia per Regulas Cancellariæ Apostolicæ, aut quaslibet alias Constitutiones Apostolicas temporales Romani Pontificis pro tempore existentis dispositioni quomodolibet, & ex quavis causa reservari solita, quæ a die obitus felicis recordationis Innocentii XII. Prædecessoris sui usque ad diem vigesimam tertiam Novembris vacaverunt, & de quibus per quoscumque Ordinarios Collatores tunc dispositum non fuerat, suæ provisioni, ac dispositioni reservavit. Decernens irritum &c.* Hic adverte; quod hæc Regula est desumpta ex illis felicis recordationis Clementis XI. & ideo ponitur tempus vacationis Sedis Apostolicæ a die obitus Innocentii XII. sui immediati Prædecessoris usque ad tempus suæ gloriosissimæ assumptionis in Summum Pontificem; Quod tempus in tali Regula variatur a quolibet Summo Pontifice juxta differentiam temporis intercessi a die mortis sui immediati prædecessoris usque ad sui electionem. 24

Sede Episcopali vacante, nihil est innovandum præsertim in præjudicium ipsius Ecclesiæ, vel Prælati Successoris. *Communis*, textu expresso *in cap. Novit ille* 1. *Ne Sede vacante aliquid innovetur;* ibi insuper redditur ratio ibi: *Cum non sit, qui Episcopale Jus tueatur*. 25

Unde Sede vacante Judicium factum contra Ecclesiam est nullum. *Communis*, textu expresso *in cap. Constitutus* 3. *Ne Sede vacante*, juncto Summario *ibidem* sic expresse dicente: *Sede vacante Judicium habitum contra Ecclesiam non tenet*. Et Glossa *ibidem verb. Vacante*, sic expresse loquente: *Hic patet manifeste, quod Ecclesia quæ caret legitimo defensore conveniri non potest, quia ea vacante, nihil est innovandum, quia non habet defensorem*. 26

Sede

27 Sede Episcopali vacante, si mandetur Capitulo, ut præbendam alicui conferat, & interim nondum a Capitulo executo mandato creetur Episcopus, cui spectet collatio præbendæ, ab ipso Episcopo debet conferri, text. expressò *in cap. Eam te 7. de Rescriptis*, juncto ejus Summario, in quo sic præcise habetur: *Si Sede vacante scribitur Capitulo gerenti vices Episcopi, ut Præbendam alicui conferat, si creatur Episcopus, nondum executo mandato, & ad eum spectet Collatio Præbendarum, illud adimplere tenentur.*

28 Sede Episcopali vacante, quid possit facere Capitulum, & quid non? Vide verb. *Beneficia art.* 4. verb. *Capitulum art.* 3. & verb. *Vicarius Capitularis per tot.*

29 Vacante Sede Apostolica Major Pœnitentiarius, seu ejus Officiales facere, & expedire possunt quæcumque ad Forum conscientiæ pertinent. Ideo absolvere, seu absolvi mandare in dicto conscientiæ Foro possunt ab iis quoque Censuris, a quibus alias vivente Pontifice adempta etiam Majori Pœnitentiario, & Pœnitentiariæ Officio absolvendi facultas repe-
30 ritur. Hac tamen lege, quod in hujusmodi Censuris, ad tempus duntaxat, & cum reincidentia in easdem, servatis alias servandis, absolutio concedatur; Itaut qui fuerint absoluti, ad novum Pontificem intra terminum pro locorum distantia definiendum, recurrere
31 pro eadem causa teneantur; Neque liceat Pœnitentiario Majori, ejusque Officialibus præfinitum terminum post Pontificis electionem ampliare, vel prorogare. Benedict. XIV. tom. 1. Constit. 95. incip. *Pastor bonus* §. 51. qui §. 52. *ad* 55. prosequitur declarare facultates Sede Vacante Majori Pœnitentiario competentes, Ibi §. 52. *Præterea concedimus, ut si quando aliquod gravius Animæ periculum immineat, cui celeriter occurrendum videatur, re in Signatura diligenter examinata, & Majori quoque Pœnitentiario, si in Conclavi degat pro materiæ gravitate consulto, & approbante, dispensare, aut dispensari mandare pro eodem Foro conscientiæ valeant, super illis etiam, super quibus alias vivente Pontifice inhibita sit Majori Pœnitentiario, & Pœnitentiariæ dispensandi facultas; Ita tamen, ut Oratores sicuti superius dictum est, ad novum Pontificem post ejus electionem similiter debeant recurrere; aliisque appositis clausulis pro casus natura necessariis, & opportunis.*

32 *Pro foro vero externo, eadem Sede Apostolica vacante eorum Officium penitus conquiescat, itaut a quibuscumque matrimonialibus, & aliis dispensationibus, & absolutionibus, ac declarationibus, nec non quibusvis aliis expeditionibus forum fori, mixtim, vel separatim quomodolibet respicientibus omnino abstineant.*

Attamen concedimus, ut dicta Sede vacante, 33 *pro Foro externo facere, & expedire valeant, quæ ad Regularium, & præsertim Apostatarum, & fugitivorum remedium, in superioribus facultatibus concessa sunt. Nec non ut Monialibus Confessarios extra Ordinem valeant deputare, si eos ex aliqua rationabili causa petierint, pro earum libitu inter approbatos ab Ordinario ad audiendas Monialium Confessiones, eligendos.*

Et demum, ut illos, qui in aliquam Censu- 34 *ram Sedi Apostolicæ reservatam, etiam ob violatam Ecclesiasticam Libertatem, vel Immunitatem publice incurrerint, vel incurrisse declarati fuerint, & vere, ac sincere pœnitentes, & novi Pontificis, ad quem post electionem recurrere debebunt, mandatis obtemperare parati, beneficium absolutionis sibi ulterius non differri enixe deprecentur, absolvere cum reincidentia, quemadmodum in superioribus dictum est, vel absolvi mandare possint.*

Vacante Sede Apostolica Processio Genera- 35 lis Corporis Christi celebrari debet apud Vaticanam Basilicam. Idem Constitut. 12. incip. *Pastoralis solicitudinis* §. 3. ubi §. *sequent.* præscribit etiam Ritum, quo ibi celebranda est dicta Processio.

Additiones ex aliena manu.

Magna olim quæstio fuit, an Parochiæ per 36 assequutionem incompatibilium Beneficiorum vacatæ Pontificia Sede vacante, vel antea vacatæ, sed ex sequuta interim ejusdem Pontificiæ Sedis vacatione non collatæ, possint ab Ordinariis conferri vigore *cap. Si Apostolica, de Præbend. in* 6.

Ratio autem dubitandi inde oriebatur, quod 37 *Bonifacius VIII. in dicto cap. Si Apostolica* potestatem tantum fecit Ordinariis conferendi Parochias, quæ *vacabant in Curia*, & ex Sedis Pontificiæ vacatione nequierunt conferri.

Prævaluit nihilominus affirmativa opinio, ex 38 ratione illa, quod si Bonifacius VIII. facultatem dedit Ordinariis conferendi mox dictas Parochias obnoxias dictæ reservationi in corpore Juris clausæ, multa sane magis facultatem dedit conferendi Parochias obnoxias alteri huic reservationi inductæ ab Extravagantibus, & Regula I. Cancellariæ, quæ utpote non clausa
in corpore Juris, longe minor est. Accedit, 39
quod Bonifacius VIII. providere intellexit saluti animarum, ne ex diutina Sedis Pontificiæ va-

40 vacatione proprio Pastore diu careant. Hæc autem ratio urget, quæcumque sit reservatio Parochiæ. Vide celebrem decisionem *Rotæ in Comen. Parochialis* 11. *Maii* 1731. *cor. Feliciter regnante Summo Pontifice inter impressas dec.* 16.

41 Et quod hic non est silentio prætereundum, Rota hanc affirmativam opinionem tenet, licet agatur de Parochia habente decretum, quod de ea tali pacto vacata: *per Sedem Apostolicam*
42 *tantum disponi possit*: propterea quod ex hoc decreto non emergit nova reservatio, sed eadem per Extravagantes, & Regulam 1. Cancellariæ inducta.

SEDES, SCAMNA.

---

1 Sedes Episcopi in Choro existentis debet esse quasi fixa, & immobilis, juxta dispositionem *Libri Cæremonialis in Tit. de Sedibus Episcopi*. Ita *Sacra Congr. Rit. in Colimbrien.* 23. *Maii* 1603.

2 Sedes Episcopi in Choro existentis ornanda est Serico, vel alia materia coloris congruentis tempori, juxta *Regulam Libri Cæremonialis d. Tit. de Sedibus Episcopi*, *In eadem Sac. Cong. Rit. in d. Colimbrien.*

3 Sedes Episcopi, & Chorus Canonicorum, si fieri potest, debent reduci ad formam Libri cæremonialis. *Sac. Cong. Rit. in Granat.* 9. *Maii* 1609.

4 Sedes Episcopi in Ecclesia exempta, ubi Abbas usum Mitræ habens, etiam Sedem tenet, quando illuc accedit, est in cornu dextro Chori, sive Ecclesiæ collocanda uno gradu eminentiori cum ornatu congruo, & situ aliquatenus superiori respectu Sedis Abbatis, quæ in sinistro ponenda est uno gradu humilior absque ornatu, & loco aliquatenus inferiori, adeo ut non sit opposita Sedi Episcopali. *Sac. Cong. Rit. in Alexandrina S. Petri in Bergolio*, 7. *Februar.* 1604.

5 Sedes Abbatis, seu Prioris habentis usum Mitræ, & Baculi debet collocari in cornu Evangelii in plano Presbyterii cum duobus tantum gradibus parvis, & sine ullo suppedaneo suggestu lapideo, vel ligneo, ac sine Baldachino desuper, sed cum postergali tantum ex aliquo panno, vel serico levi, sine auro, coloris convenientis Solemnitati. *Sac. Cong. Rit. in Neapolitana* 18. *Mar.* 1617.

6 Sedes Abbatis exempti etiam in Ecclesiis suæ Jurisdictioni subjectis debet esse inferior Sede Episcopi. *Sac. Cong. Rit. in Aquilana* 18. *Martii* 1617.

Sedes Dignitatum absentium non debent occupari ab aliis Dignitatibus, seu Canonicis, sed unaquæque Dignitas in proprio Stallo permanere debet. Sedes vero absentis vacua esse debet. *Sac. Congreg. Rit. in Capuana* 12. *Martii* 1618. *& in Placentina* 25. *Maii* 1632. 7

Sedes Gubernatoris Civitatis, quando audit Concionem simul cum Episcopo, debet esse apud Episcopum, quæ non sit major, nec pulchior Sede ipsius Episcopi, & neutra sit coloris rubri. *Sac. Cong. Rit. in Perusina* 3. *Octobris* 1615. 8

Sedes Laicorum, veluti Præfecti, seu Locumtenentis non sunt locandæ in presbyterio apud Altare. *Sac. Cong. Rit. in Egitanien.* 10. *Junii* 1602. *in respons. ad* 6. *dub.* 9

Sedes, Scamna, & loca in Ecclesia Sæculari moderari debent arbitrio Episcopi. *Sacr. Rit. Congr. in Ventimilien.* 10. *Decemb.* 1604. *in respons. ad* 3. *dub.* Episcopus enim est absolutus Arbiter illa moderandi, & removendi, præsertim quando sunt causa rumoris, & impediunt functiones Ecclesiasticas, ut sæpe sæpius resolvit *Sacr. Congr. Episcop.* apud Nicol. *in Floscul. verb. Ecclesia num.* 11. & nuper *in Narnien. Terræ Carbii* 8. *Maii* 1693. *in Fundana* 5. *Octob.* 1697. *& in Verulana* 6. *Sept.* 1698. apud Monacell. *part.* 1. *tit.* 5. *formul.* 8. *num.* 4. 10

Sedes pro audienda Concione ita debent aptari, ut aliis retro stantibus ad visum Prædicatoris non officiant. *Sac. Congreg. in Faventina* 11. *Aprilis* 1601. 11

Sedes non debent esse in Ecclesia extra tempus Concionum. *Sac. Congreg. Episc. in Januen.* 7. *Aprilis* 1583. Maxime si sint occasio 12
Scandali. *Ead. Sac. Congreg. Episc. in Cirentina* 24. *Septemb.* 1585. Nisi sint lapideæ, vel 13
etiam ligneæ parietibus adhærentes. *Eadem Sacr. Congr. Episcop. in Sarzan.* 21. *Novembr.* 1600. *&* 28. *Febr.* 1601. 14

In removendis, & alterandis Sedibus non debent permitti novitates. *Sacr. Congr. Episc. in Cirentina* 4. *Junii* 1602. *& in Ferentina* 8. *Decembris* 1645. 15

Sedes possunt a Dominis ornari. *Sacr. Cong. Episc. in Andrien.* 25. *Octobris* 1602. Et eis 16
etiam inscripto, vel aliud signum apponi. *Ead. Sac. Congr. Episc.* 14. *Januar.* 1603. 17

Est removenda Sedes adeo Altari vicina, ut Celebrantem impediat: *Sac. Congreg. Episcop. in Nonnullis Castri Durantis* 10: *Novembris* 1623. 18

Regu-

19 Regularium Superiores non possunt removere Sedes a loco solito, nisi cum circumspectione, maxime si spectent ad Magistratum. *Sac. Congr. Episcop. & Regul. in Assisien. 22. Mar-*
20 *tii* 1603. Debent tamen Superiores Regularium solicite attendere, ne in suis Ecclesiis occasione Sedilium, & Scamnorum rumores, & scandala oriantur, & in casibus procedere debent juxta occurrentes circumstantias, sicuti in similibus continentiis procedere debent Episcopi pro ipsis impediendis in suis Ecclesiis sæcularibus, ut recte advertit Matthæucc. *Officialis Curiæ c.* 12. *n.* 18. *in fine*.

21 In Ecclesia de Jurepatronatus Laicorum non potest Episcopus concedere Jus retinendi Sedilia invito Patrono; Rota *in Taurin.* 26. *Februar.* 1666. *coram Decano* apud Panimol. *decis.* 1. *adnot.* 15. *n.* 29.

22 Genuflectoria honorifica retineri possunt a Dominis Loci in Ecclesia; Panimol. *loco cit. n.* 34. cum aliis ibi citatis.

23 Alia ad rem. Vide verb. *Abbas num.* 31. §. 2. *&* 3. *& verb. Ecclesia art.* 5. *a num.* 7. *ad* 27.

Additiones ex aliena manu.

De scamnis in Ecclesiis frequentes sunt controversiæ, latius propterea esset de iis agendum. Sed limites Additionum cogunt, ut vix pauca hæc adnotemus.

24 Scamna in Ecclesiis haud posse a Laicis retineri ad sedendum, nisi cum licentia expressa, aut tacita Episcopi, vel ipsarum Rectoris, juris est indubii: *Frass. de jurepatron. Regul. tom.* 2. *cap.* 97. *num.* 12. *Romaguer. ad Constit. Synod. Gerund. lib.* 3. *tit.* 14. *cap.* 2. *n.* 1. *Pilaja dec. canon. lib.* 1. *dec.* 4. *n.* 22. *Corsind. dec.* 159. *n.* 9. *part.* 3.

25 Quæstionis vero est, an concesso usu scamnorum Laicis ab eo qui hac potestate pollet, jus aliquod quæratur ipsis Laicis pro tuitione hujus usus. Distinguendum est, num controversia sit cum altero Laico, an cum Episcopo, vel Rectore Ecclesiæ. Priori casu convenit inter omnes, posse Laicos se tueri in usu illo, ut præter mox allegatos tradunt *Manfrell. in observ. ad dec.* 181. *Capyc. Latr. n.* 1. *Panimol. dec.* 1. *adnot.* 15. *n.* 1. *&* 12. *Sanfelic. dec.* 331. *n.* 14. *Calderi dec. Criminal.* 38. *n.* 19. *& seq. tom.* 1.

26 Posteriori vero casu rursus distingui debet, num Episcopus, vel Rector Ecclesiæ amovere scamna intendat sine ulla causa, vel ut illorum usum aliis concedat, an ita exigente necessitate Ecclesiæ. Amovere enim nequit scamna sine ulla causa, vel ut aliis concedat usum eorum, potest vero amovere ex necessitate Ecclesiæ, sed debet, si fieri possit, eorum usum alio in loco illis ipsis concedere; *Antonell. de Loc. legal. cap.* 3. *n.* 68. *lib.* 1. *Lagunez de fructib. part.* 1. *cap.* 30. §. 1. *n.* 38. *& sequent.* omnesque supra allegati. 27

De concessione usus scamnorum in Ecclesia num ea personalis sit, an transeat ad heredes, disquiri solet. Personalem vero esse tenent inter alios *Loiseau des Seigneuries cap.* 11. *n.* 60. *Marechal des Droits Honorifiques chap.* 2. At consule & hos de aliis quæ circa scamna emergere possunt quæstionibus, quippe quia materiam funditus examinant. 28

SEDITIO. Vide verb. *Bellum art.* 1. *n.* 1. & verb. *Virtus n.* 87.

SEDITIOSA PROPOSITIO. Vide verb. *Propositiones damnatæ. num.* 35.

SEMINARIUM.

Seminaria erigenda sunt in qualibet Ecclesia Metropolitana, vel Cathedrali, & in eis tenendi & erudiendi sunt Clerici adolescentes. Conc. Trid. *sess.* 23. *de reform. c.* 18. Et etiam erigenda sunt in Ecclesiis Abbatialibus habentibus proprium Territorium privative quoad Episcopos. Sic declarasse *Sacram Congreg. Concilii* testatur ex aliis Ventriglia *part.* 2. *adnot.* 29. §. *Unic. num.* 2. 1

Si non possit erigi Seminarium in omni Cathedrali, debent erigi duo, vel unum saltem in Provincia per Synodum Provincialem, & & debent aliæ Ecclesiæ concurrere ad expensas. Concil. Trid. *cit. cap.* 18. 2

Seminaria plura fieri possunt in Diœcesi ampla; omnia tamen ab eo, quod est in Cathedrali, dependere debent. Conc. Trid. *cit. c.* 18. 3

Seminarium censetur vere, & formaliter erectum, quoties Alumni in aliqua etiam domo conducta collegialiter vivunt, & juxta formam Concilii ibi erudiuntur. Rota *coram Coccino decis.* 1365. *n.* 1. Garcias *de Benefic. part.* 12. *cap.* 2. *num.* 194. *&* 196. Lotter. *de re Benefic. lib.* 2. *cap.* 29. Ventriglia *part.* 3. *adnot.* 29. §. *Unic. n.* 42. Monacell. *part.* 1. *tit.* 12. *formul.* 1. *num.* 2. & alii passim. 4

5 Seminarium erigi non potest in Ædibus Canonicalibus, nisi de consensu Canonicorum, & ita separatum, ut Presbyteri, vel Clerici nullam communicationem habeant cum Seminaristis. *Sacr. Congreg. Episcop. in Mutinen.* 3. *Febr.* 1604.

6 Pueri alendi in Seminario sumptibus illius sunt filii pauperum bonæ indolis, qui spem bonæ expectationis præseferant. Concil. Trid. *cit. cap.* 18.

7 Possunt tamen in Seminario etiam teneri, & erudiri filii Divitum, sed sumptibus propriis. Concil. Trident. *cit. cap.* 18.

8 Pueri in Seminario recipiendi debent esse ex legitimo Matrimonio nati, & ad minus ætatis annorum duodecim, qui sciant legere, & scribere competenter; Tonsura statim, atque Habitu Clericali semper utantur; Discant Grammaticam, Cantum Ecclesiasticum, computos, aliasque bonas artes, Sacram Scripturam, Doctrinam Confessionum audiendarum, Sacramentorum ministrandorum, Rituum, & Cæremoniarum, omni die Missæ inserviant, omni mense confiteantur, & communicent, diebus Festis inserviant Cathedrali, vel alteri Ecclesiæ. Concil. Trid. *cit. cap.* 18.

9 Pro administratione, & regimine Seminarii faciendæ statuuntur tres species Deputatorum, seu Consultorum. Prima species est duorum Canonicorum seniorum, & graviorum ab Episcopo eligendorum quorum consilium adhibere debet Episcopus circa ea, quæ visitationem, correptionem, & gubernationem personarum seminarii concernunt. Conc. Trid. *cit. cap.* 18. ibi: *Quæ omnia, atque alia ad hanc rem opportuna, & necessaria Episcopi singuli cum consilio duorum Canonicorum seniorum, & graviorum, quos ipsi elegerint, prout Spiritus Sanctus suggesserit, constituent, eaque, ut semper observentur, sæpius visitando, operam dabunt &c.* Secunda species Deputatorum, seu Consultorum est duorum etiam de Capitulo, quorum alter ab Episcopo, alter vero ab ipso Capitulo est eligendus. Concilium Tridentinum *citat. cap.* 18. ibi: *Iidem Episcopi cum consilio duorum de Capitulo, quorum alter ab Episcopo, alter ab ipso Capitulo eligatur;* Tertia species est duorum de Clero Civitatis, quorum unus similiter ab Episcopo, & alter a Clero est eligendus. Concilium Tridentinum *citat. cap.* 18. ibi: *Itemque duorum de Clero Civitatis, quorum quidem alterius electio similiter ad Episcopum, alterius vero ad Clerum pertineat;* Et horum Deputatorum, seu Consultorum secundæ, & tertiæ speciei consilium tenetur Episcopus requirere circa ea, quæ concernunt portiones detrahendas ex singulis Beneficiis pro sustentatione Seminarii, & uniones Beneficiorum illi facienda. Sic expresse Concil. Trident. *cit. cap.* 18.

Consilium dictorum Deputatorum adhibere debet Episcopus, tam in constituendis Regulis Seminarii, quam in electione, admissione, & expulsione puerorum, in deputatione Magistrorum, & librorum legendorum, in visitatione, & rerum temporalium administratione. Sic declaravit *Sacra Congr. Concil.* ut testantur Ventriglia *par.* 2. *adnot.* 29. §. *Unic. n.* 6. 9. & 10. Crispin. *de Visitat. part.* 1. §. 31. *num.* 6. Monacell. *part.* 1. *tit.* 12. *formul.* 1. *nu.* 1. & alii, inter quos Eminentiss. Cardin. Cavalchinus alias Sac. Congreg. Concil. Secretarius in expositione causæ *in Tricaricensi Administrationis Seminarii sub die* 24. *Martii* 1736. ubi plura refert decreta ad rem, uti videri potest in tomo 7. Thesauri Resolution. Sacræ Congr. Concilii. 10

Hinc Episcopus tenetur omnino requirere consilium prædictorum Deputatorum respective, alias actus non valet, cum tale consilium videatur requisitum a Concilio pro forma. Silvester verb. *Consilium num.* 9. *vers. Quarto queritur;* Pignatel. *tom.* 1. *Consult.* 118. *n.* 7. ubi multa ad rem, Monacell. *loco cit. formul.* 3. *n.* 1. ubi dicit, quod sic in terminis declaravit *Sacr. Cong. Concil. in Salernitana*, quam refert Crispin. *de visitatione part.* 2. §. 31. *n.* 6. Ventriglia *loc. cit. num.* 6. 11

Licet autem Episcopus teneatur Deputatorum consilium requirere, non tamen tenetur eorum consilium sequi, ut decisum referunt Barbosa *ad Concil. Trid. cit. sess.* 23. *de reform. cap.* 18. *n.* 7. Gonzal. *ad regul.* 8. *Cancellar.* Glossa 46. *n.* 74. Ventriglia *loco cit. n.* 6. & Card. Cavalchin. *loco cit.* 12

Seminarii Deputati, & alii Officiales habent votum consultivum, non autem decisivum. *Sacra Congreg. Concil.* 1620. apud Barbosa *loco cit. num.* 6. & Aldan. *in Compend. Canonicar. resolut. lib.* 3. *tit.* 18. *num.* 2. 13

Canonici duo eligendi, postquam fuerint electi, erunt perpetui, nec sine legitima, & justa causa amoveri possunt; Est autem causa legitima senectus, infirmitas, & similis alia. *Sac. Cong. Conc. in Cremon.* 5. *Septembr.* 1602. apud Pignatell. *tom.* 9. *consult.* 81. *nu.* 56. & Cardin. Cavalchin. *loc. cit.* 14 15

Dicti duo Canonici Deputati, si quandoque contingat ea de causa sine fraude ab Ecclesia abesse cum Episcopo, non sunt privandi quotidia- 16

tidianis distributionibus, tamquam absentes propter Ecclesiæ utilitatem ex Officio eis attributo. Barbosa *loc. cit. n.* 8. Ventriglia *loco cit. num.* 9. Moneta *de distributionib. quotidian. part.* 2. *q.* 8. *num.* 7. & alii.

17 Consultorum prædictorum Deputatio, quamvis possit fieri extra Synodum, nihilominus regulariter fieri debet in Synodo, in qua jam totus Clerus congregatus reperitur. Corrad. *Prax. Beneficiar. lib.* 4. *cap.* 8. *numer.* 28. Monacell. *loco cit. formul.* 2. & alii.

18 Pro expensis erectionis, & manutentionis Seminarii applicandi sunt eo ipso eidem Seminario reditus omnes, ac bona omnia, quæ ad instituendos, vel alendos pueros sunt in aliquibus Ecclesiis, & locis piis destinata; Dummodo in illis Ecclesiis, & locis piis actu erectum non sit Collegium puerorum, nec Seminarium actu habeatur: Secus enim est de tali Collegio, sive alio Seminario, quia illud non tollitur per Tridentinum *in d. sess.* 23. *cap.* 18. licet ex fructibus super excrescentibus portio detrahatur. *Sacr. Congreg. Concilii in Vercellensi* 27. *Julii* 1570.

19 Ubi supradicti reditus non habentur, seu non sufficiunt pro erectione, & integra manutentione Seminarii, debet Episcopus primo ex ejus Episcopali mensa ratam fructuum Seminario contribuere, & postea suo exemplo Capitulum, & ceteros Beneficiatos ad id pro rata compellere; Sic de mente Concilii Trid. declaravit *Sacra Congreg. ejusdem Concilii in d. cap.* 18. *sess.* 23. *de reform.* ut referunt Barbosa *de Offic. & potestat. Episcop. allegat.* 77. *num.* 2. Pignat. *tom.* 9. *consult.* 81. *numer.* 96. Ventriglia *loc. cit. num.* 14. Monacell. *loc. cit. formul.* 1. *num.* 3. & alii passim.

20 Unde ad contribuendum pro Seminario non solum tenetur Episcopus de sua Mensa Episcopali, Abbas de sua Mensa Abbatiali, & Capitulum de sua Mensa, seu Massa Capitulari, sed etiam omnes Beneficiati de suis respective Beneficiis, etiamsi sint de Jurepatronatus, ut expresse statuit Conc. Trid. *cit. sess.* 23.

21 *cap.* 18. A Seminarii enim contributione nullus est exemptus, nisi qui nominatim a Concilio excipiuntur, ut declaravit *Sacra Congreg. ejusdem Concilii* 11. *Januarii* 1601. apud Sellium *in Select. Canon. cap.* 36. *num.* 3. Barbosa *in Summ. Apost. Decis. verb. Seminarium Collect.* 1768. *num.* 1.

22 Hinc etiam Cardinales tenentur contribuere Seminario de fructibus Abbatiarum, & Beneficiorum, quæ habent in Diœcesi, in qua est Seminarium, & hanc contributionem solvere tenentur juxta taxam ab Episcopo, & Deputatis factam. *Sac. Congreg. Concil. in Adrien.* 3. *Decemb.* 1622. *& in Tudertina* 15. *April.* 1728. apud Barbosa ad Conc. Trid. *cit. sess.* 23. *cap.* 18. *num.* 23. & novissime Benedictus XIII. Constit. incip. *Credita* §. 1.

Seminario contribuere tenentur omnia Monasteria Regularium, non tamen Mendicantium. Conc. Trident. *cit. cap.* 18. Etiamsi 23 Monasteria illa contribuant Seminario sui Ordinis, tenentur adhuc contribuere Seminario Episcopi de eo, quod superest. *Sacra Congreg. Concil. in Monasterien.* 8. *Septemb.* 1630. apud Barbosa *loco cit. num.* 29. Sellium *in Select. Canonic. cap.* 10. *num.* 19. Ventriglia *loco citat. num.* 33. 24

Eximit autem Concilium *loco cit. n.* 19. ab hac contributione facienda Seminario omnia Monasteria Regularium Mendicantium, quorum nomine veniunt omnia Monasteria Dominicanorum, Franciscanorum, Augustinensium, Carmelitarum, & aliorum omnium, qui ex particularibus privilegiis Summorum Pontificum participant de privilegiis Mendicantium. *Communis.* 25

Regulares autem Mendicantes, si habeant beneficia unita suis Monasteriis, tunc habita ratione redituum eorumdem solvere debent pro eorum rata. *Sacra Congr. Concil.* apud Pignatell. *tom.* 9. *consult.* 81. *numer.* 56. Monacell. *loco cit. formul.* 1. *num.* 4. Ventriglia *loc. cit. num.* 35. Barbosa *ad Concil. Trident. loco citat. num.* 28. 26

Unio tamen dictorum Beneficiorum ad hoc, ut Regulares compellantur contribuere, est probanda per Episcopum; Nam in Monasteriis Mendicantium, quæ possident bona immobilia, onus probandi ea esse per uniones acquisita in Episcopum transfertur, quo non probante, ea bona erunt exempta. Sic *Sacra Congr. Conc. in una Patavina* apud Pignatell. *loco cit. num.* 68. Et talis unio ad hoc, ut Mendicantes possint compelli ad contribuendum, est plene probanda, non per conjecturas, & præsumptiones, sed per Gratiæ unionis expeditionem. *Sacra Congregat. Concilii in Cornetana* 28. *Julii* apud Monacell. *loc. cit. num.* 5. 27 28

Regulares Mendicantes ex reditibus Beneficiorum suis Monasteriis unitorum debent contribuere Seminario, non obstante, quod prætendunt se exemptos, quia videlicet in illis lectiones Grammaticæ, & Conscientiæ Casuum pro audiendis Confessionibus quotidie habeantur, quia ex hoc non eximuntur, sed tantum dedu- 29

deducitur impensa facienda pro habendis prædictis lectionibus a contributione, & ex reliquo solvant ad ratam. *Sacra Congreg. Concilii* apud Sellium *in Select. Canon. cap.* 10. *num.* 19. Barbosa *ad Tridentin. loco cit. num.* 28.

30 Unde Sacra Congr. prædicta 21. *Julii* 1629. declaravit, portionem debitam Seminario ratione Beneficiorum exigi posse post unionem ejusdem Beneficii factam Regularibus, qui Mendicantium privilegiis gaudent. Sic apud Barbosa *ad Trid. loc. cit. num.* 27. Sell. *loco cit. n.* 18. Vide tamen infra Constitutionem novissime editam a Benedicto XIII. incip. *Creditæ* §. 1. *in fine*.

31 Seminario contribuere tenentur etiam Beneficiati eorum Beneficiorum, quæ ad Collationem, & institutionem Monachorum pertinent, si intra fines Diœcesis sint. *Sacra Cong. Concil. in Caputaquen.* 4. *Februar.* 1593. apud Aldan. *in Compend. Canon. Resolut. lib.* 3. *tit.* 10. *num.* 22. Barbosa *ad Trid. loc. cit. nu.* 26. *&* *in Summ. Apostolic. decis. Collect.* 1568. *num.* 8. *&* 13.

32 Moniales non tenentur contribuere Seminario, si Beneficia non habeant unita, & si habeant, non tenentur nisi de reditibus Beneficiorum unitorum earum Monasteriis. *Sacra Congr. Concil. in una Hieracen. de anno* 1693. apud Sell. *loco citat. num.* 19. Barbosa *ad Trident. loco citat. num.* 3. Ventriglia *loco citato num.* 36.

33 Confraternitates, Scholæ, & Capellæ etiam intra Regularium Ecclesias sitæ, si habeant Beneficia annexa, vel reditus, seu proventus Ecclesiasticos, tenentur contribuere Seminario; *Sac. Congr. Concil. in Lucana* 5. *Julii* 1628. *in Signina* 18. *Novemb.* 1628. & novissime Benedictus XIII. cit. Constit. incip. *Creditæ* §. 1. ibi: *Nec non fructus, ac reditus Confraternitatum Laicorum ex certis fundis, & Capitalibus provenientes (non autem summas pecuniarias, quæ a Confratribus quolibet mense, vel anno, vel per modum eleemosynæ, vel in vim Statutorum contribuuntur) subjici, & ad illius solutionem perpetuo teneri decernimus, statuimus, & mandamus.*

34 Seminario contribuere tenentur Hospitalia, quæ dantur in Titulum, vel Administrationem, & habent annexa Beneficia, vel reditus Ecclesiasticos. *Sacra Congr. Concilii in Lucana* 5. *Julii* 1628. apud Ventrigl. *loc. cit. num.* 21.

35 & alios ibi adductos. Non tenentur tamen contribuere Hospitalia illa, quæ administrantur a Laicis, & in quibus sunt bona Laicorum, quæ non data sunt in Titulum, Commendam, seu Administrationem. Sic *Sacra Congreg. Concilii* apud Barbosa *in Summa Collect.* 1568. *numer.* 16. Ventriglia *loco citat. numer.* 22.

Item Seminario contribuere tenentur omnia Beneficia sæcularia, & Regularia per quoscumque, etiam per Cardinales, per Pontificis Familiares, per Cameræ Apostolicæ Clericos, Ministros, ac Officiales quoscumque obtenta, & in posterum obtinenda. Sic novissime statuit Benedict. XIII. cit. Constitut. incip. *Creditæ* §. 1. ibi: *Eidem vero taxæ omnia, & singula Beneficia Sæcularia, & Regularia per quoscumque etiam Venerabiles Fratres Nostros S. R. E. Cardinales, nec non Nostros, & pro tempore existentis Romani Pontificis Familiares, & Cameræ Nostræ Apostolicæ Clericos, Ministros, ac Officiales quoscumque præsentes, & futuros obtenta, & in posterum obtinenda .... subjici, & ad illius solutionem perpetuo teneri decernimus, statuimus, & mandamus.* 36

Item contribuere tenentur omnia Beneficia Sæcularibus Prioratibus, Commendis, vel Bajulivatibus Ordinis Fratrum S. Joannis Hierosolymitani quomodocumque unita, aut de cetero unienda. Sic Benedict. XIII. in dict. Constitut. incip. *Creditæ* §. 1. ibi: *Ac omnia insuper Beneficia Sæcularia Prioratibus, Commendis, vel Bajulivatibus Ordinis Fratrum Sancti Joannis Hierosolymitani quomodocumque unita aut de cætero unienda .... subjici, & ad illius solutionem perpetuo teneri decernimus, statuimus, & mandamus.* 37

Non solum Beneficiarius Titularis, sed etiam Pensionarius tenetur ad contributionem Seminarii pro rata Pensionis, sive Seminarium erectum sit ante reservationem Pensionis, sive non. Sic declarasse *Sac. Congregationem Concilii* refert ex aliis Barbosa *ad Concil. Tridentin. cit. sess.* 23. *cap.* 18. *num.* 48. 38

Dicta rata Pensionis licet possit exigi a Titulari, ille tamen prædictam ratam retinebit a Pensionario, nisi aliter inter partes cautum sit in constitutione Pensionis Papa annuente, quam ratam potest Titularis retinere ad rationem, quam ipse solvit. Sic *Sacr. Congreg. Concil. in Lucana* 5. *Julii* 1628. apud Ventrig. *loc. cit. n.* 28. Barbosa *ad Concil. loco cit. numer.* 49. *&* 50. 39

Seminarii contributio anticipate solvenda est de quadrimestri in quadrimestre. *Sac. Congreg. Episcop. & Regul.* 8. *Martii* 1688. apud Ventrigl. *loco citat. numer.* 38. ubi addit, quod in praxi pluribus in locis videntur dictæ contributiones solvi de semestri in semestre. 40

Capi-

41 Capitulum non tenetur solvere taxam Seminarii de distributionibus quotidianis distinctis a Præbendis; *Sacr. Congreg. Concilii in Lucana* 5. *Julii* 1682. apud Ventrigl. *loc. cit. num.* 15.

42 & alios ibi citatos. Ubi subjungit, quod hoc procedit, etiamsi omnes fructus Canonicatuum consistant in distributionibus quotidianis, quæ dari solent duntaxat Divinis personaliter interessentibus; Adhuc enim non tenentur Canonici ad Seminarii contributionem, & refert sic decisum fuisse per *Sacram Congreg. in Capuana* 10. *Decembr.* 1592.

43 Item non tenetur Capitulum, sive alius Beneficiatus solvere taxam Seminarii ex emolumentis, proventibus, & Legatis relictis pro celebratione Missarum; *Sac. Congr. Concilii in Caven.* 17. *Novemb.* apud Ventrigl. *loco citat. num.* 16. Barbosa *in Summa Apostolic. Decision. Collect.* 1568. *n.* 18.

44 Item Seminario non est contribuendum ex iis, quæ in incerto, & in eleemosynis piorum, & similibus consistunt. *Sacra Congregat. Concil.* apud Piasec. *in praxi Episcop. part.* 2. *cap.* 2. *num.* 5. Barbosa *loco cit. n.* 20. Ventriglia *loco cit. n.* 17.

45 Seminario contribuere non tenetur Abbatia unita Capitulo Cathedralis ante Concilium; *Sac. Cong. Concil. in Lucana* 17. *Febr.* 1629. apud Barbos. *loco cit. n.* 19. Ventrigliam *loco cit. n.* 19. ubi subjungit, intelligendum hic esse, quod non teneatur solvere ipsa Abbatia principaliter, licet teneatur Capitulum habita ratione omnium redituum etiam Abbatiarum.

46 Nec Seminario contribuere cogi potest Abbas, qui in suo Territorio, & Jurisdictione Seminarium proprium erectum habet, & provisum retinet. *Sac. Cong. Concil.* 30. *Martii* 1594. apud Barbos. *loc. cit. num.* 15. & Aldan. *in Compend. Canonic. resolut. lib.* 3. *tit.* 11. *num.* 31.

47 Beneficia Sæcularia, quæ ob illorum fructuum tenuitatem Decimis Papalibus non contribuunt, neque contribuere tenentur Seminario. *Sac. Congregat. Concil.* 21. *Martii* 1602. & 23. *Martii* 1604. & *in Amalphitana* 18. *Julii* 1699. *in respons. ad* 11. & 6. *Februarii* 1700.

48 Quantitas taxæ solvendæ Seminario constitui debet ab Episcopo cum consilio duorum Deputatorum de Capitulo, & totidem de Clero. Conc. Trid. *cit. sess.* 23. *cap.* 18. & Benedictus XIII. dict. Constitut. incip. *Credita* §. 1.

49 In taxanda portione Beneficiorum habenda est ratio ad onera perpetua eorumdem, & ad alias expensas necessarias a Beneficiariis faciendas, quæ prius deducendæ sunt. *Sacr. Cong. Concil. in Caven.* 17. *Novemb.* 1629. apud Barbos. *ad Concil. cit. cap.* 18. *num.* 4. & *in Summa loc. cit. num.* 3. & apud Bonfadin. *in Thesauro Ecclesiastic. decis. resolut.* 32. *n.* 7.

Taxa instituenda est juxta Beneficii qualitatem, loci, & Diœcesis ubertatem, & caritatem; Alibi enim Summa duorum cum dimidio pro centenario sufficit, & alibi etiam quatuor approbatur, ut decisum refert Pignatell. *tom.* 1. *consult.* 416. & *tom.* 9. *consult.* 81. *num.* 100. Et licet taxa regulariter non debeat excedere dimidiam Decimarum; Clemens tamen VIII. concessit Episcopis posse taxare Beneficia pro Seminario plus medietate Decimarum, non obstante Bulla Sancti Pii V. si expedire judicaverit. Sic refert, & tenet Ventriglia *loco citat. n.* 39. Garcias *de Benefic. part.* 12. *cap.* 2. *num.* 107. *in fine*. Episcopus enim virtute potestatis sibi attributæ a Concilio, nedum in dimidio Decimæ potest taxare Beneficia, sed etiam in majori, prout expedire judicaverit, ut ex Decretis Sacræ Congregationis probat Gallemart. *supra d. cap.* 18. *num.* 26. & sequitur Monacell. *loco citat. formul.* 2. *num.* 6. Novissime autem Benedict. XIII. Constit. incip. *Creditæ* §. 2. statuit, quod Taxa numquam minor sit Scutis tribus, neque major scutis quinque pro quolibet centenario. Vide infra, ubi datur ipsa Constitutio ad litteram. 50

Taxa juxta temporum, & rerum exigentiam augeri potest, ut in casu, quo reditus Seminarii essent ita diminuti, ut ad victum Scholarum, aliaque onera subeunda non sufficerent. Corrad. *prax. Benefic. lib.* 4. *cap.* 8. *num.* 19. Pax Jordan. *Lucubrat. tom.* 2. *lib.* 7. *tit.* 4. *num.* 23. Monacell. *loco citat. num.* 7. & alii. 51

Ita e contra Taxa est reducenda, & moderanda, si reditus Beneficii taxati absque culpa Beneficiati notabiliter diminuantur. *Sacra Congregat. Concil. in Romana Taxæ* 26. *Januarii* 1697. apud Monacell. *loco citat. formul.* 1. *num.* 7. 52

Si Seminarium in totum, vel in partem reperiatur dotatum, vel alias auctum de reditibus, tunc quantum Seminarium lucratum fuerit, tantundem demi debet de Taxa, textu expresso in Conc. Trid. *cit. cap.* 18. ibi: *Succedente vero casu, quo per uniones effectum suum sortientes, aliter Seminarium ipsum in totum, vel in partem dotatum reperiatur, tunc portio ex singulis Beneficiis, ut supra, detracta & incor-* 53

corporata ab Episcopo, prout res ipsa exegerit, in totum, vel pro parte remittatur; & sic declarasse etiam Sacram Congregationem refert Ventriglia *loco cit. n.* 41.

54 Episcopus potest compellere Debitores Taxæ Seminarii ad solvendum etiam Censuris, aliisque Juris remediis. *Sac. Congr. Concil. in Mexicana* apud Aldan. *in compend. Canonic. resolut. lib.* 3. *tit.* 16. *n.* 24. & Barbos. *in Summa loco cit. n.* 4.

55 Quod si Episcopus denegaverit suam portionem, potest compelli, & acriter corripi ab Archiepiscopo, & Archiepiscopus a Concilio Provinciali, uti etiam si adesset negligentia in Seminarii erectione, ejusque conversatione. Sic expresse Concil. Tridentin. *citat. cap.* 18. ibi: *Quod si Cathedralium, aliarumque majorum Ecclesiarum Prælati in hac Seminarii erectione, ejusque conservatione negligentes fuerint, ac suam portionem solvere detrectaverint, Episcopum Archiepiscopus, Archiepiscopum & superiores Synodus Provincialis acriter corripere, eosque ad omnia supradicta cogere debeat.*

56 Episcopus potest, immo tenetur unire Seminario Beneficia aliquot simplicia cujuscumque qualitatis, & dignitatis fuerint sine cultus Divini, & obtinentium præjudicio, etiamsi essent affecta, aut in Curia effectum sortirentur. Conc. Trident. *cit. cap.* 18. Barbosa *ibid. n.* 33. & alii communiter.

57 Pro hujus unionis forma tamen requiritur primo, quod Seminarium jam sit erectum, & formaliter institutum. Sic Auctoritate Rotæ & Sacræ Congregationis probat Garcias *de Beneficiis part.* 12. *cap.* 2. *num.* 193. & Lotter. *de re benefic. lib.* 1. *quæst.* 30. *num.* 47. *& seq.* Ricc. *in prax.* 3. *part. resolut.* 415. *num.* 3. Ventriglia *loco cit. num.* 42. contra Gonzal. & Grat. Ad hoc autem, ut Seminarium ad hunc effectum censeatur jam erectum, sufficit, quod Domus sit jam conducta, seu empta, & pueri sint introducti, & sint duo de Capitulo, & totidem de Clero ad præscriptum Concilii *citat. cap.* 18. vere electi, & deputati. *Communis.*

58 Secundo requiritur, quod concurrat vera, & præcisa necessitas Seminarii faciendi ei talem unionem cum consilio dictorum deputatorum; Nec sufficit pro facienda tali unione causa commodioris sustentationis, vel amænitatis, & recreationis gratia. Sic *Rota in una Mediolanen. prætensæ unionis* 16. *Novemb.* 1594. *coram D. Orano*, Lotter. *loco cit. num.* 60. Cæsar de Grass. *decis.* 132. *per tot.* Ventriglia *loco cit. num.* 42. & alii.

Tertio requiritur, quod præcesserit detractio fructuum de Mensa Episcopali, & de aliis Beneficiis juxta formam Concilii *in d. cap.* 18. Sic respondit *Sacr. Congr.* & tenuit Rota, *in Aversana Beneficiorum* 3. *Julii* 1606. *coram D. Sacrato, & in recentioribus par.* 2. *decis.* 361. *num.* 7. Lot. *loco cit. num.* 61. Ventr. *loco cit. num.* 42. & alii. 59

Quamvis autem possit, immo teneatur Episcopus unire Seminario Beneficia aliquot Simplicia, non potest tamen unire Beneficia simplicia Juris patronatus, sive Laicalis, sive Ecclesiastici, vel alia pertinentia ad inferiorem Collatorem, & Electorem, sine consensu Patronorum. *Clementin. Unica de statu Monachor.* Conc. Trid. *sess.* 24. *de reform. cap.* 15. Et sic expresse decisum fuisse referunt Franciscus Leo *in Thesauro Fori Eccles. part.* 2. *cap.* 16. *n.* 23. Molsesius *in Summa Theolog. Moral. tract.* 6. *cap.* 14. *a num.* 62. & alii. 60

Neque Seminario uniri possunt Beneficia reservata post vacationem; Quamvis enim uniones Beneficiorum factæ servata forma a Tridentino præscripta validæ sint, si fiant ante vacationem; sunt tamen invalidæ, & nullæ, si fiant post vacationem, & provisi a Sede Apostolica mitti debent in possessionem. *Sacra Congreg. Concil.* apud Garciam *de benefic. part.* 12. *cap.* 1. *num.* 102. & Barbosa *in Summa Apostolic. decis. verb. Unio numer.* 6. *&* 7. 61

Neque Seminario uniri possunt Canonicatus Collegiatarum Ecclesiarum, quamvis ex consuetudine non obligent ad residentiam, quia Conc. Trident. *cit. cap.* 18. non loquitur de his Beneficiis simplicibus. *Sac. Congr. Episcop. in Aquilana* 27. *Martii* 1590. apud Sell. *in Select. Canon. cit. cap.* 10. *num.* 21. Et Barbos. *in Trident. cit. cap.* 18. *num.* 36. Item neque Seminario uniri possunt Beneficia Curata nequidem habitu tantum. *Sac. Congr.* 12. *Febr.* 1622. apud Pignatell. *tom.* 9. *conclus.* 81. *numer.* 141. 62 63

Neque Seminario uniri possunt Beneficia Regularia, sive dentur in Titulum, sive in Commendam, secus tamen si statum mutaverint. Sic *Sacr. Congr. in Caputaquen.* 26. *Julii* 1586. apud Sellium *loco cit. n.* 23. Barbos. *loco cit. n.* 39. Ventriglia *loco cit. n.* 45. 64

Neque Seminario uniri possunt Abbatiæ, Prioratus, & Monasteria Consistorialia, seu Beneficia quovis modo Apostolica Auctoritate commendata, & obtenta, seu obtinenda per S. R. E. Cardinales, seu veros, & proprios Papæ Familiares, Nuncios Apostolicos, & Secre- 65

cretarios Congregationum, quibus iidem S. R. E. Cardinales intersunt. Sic expresse Benedict. XIII. in citat. Constit. incip. *Credita* §. 5.

66 Nec valet unio facta Seminario omnium beneficiorum simplicium. Sic decisum fuisse referunt Molfes. *in Summa Theol. moral. tract. 6. cap.* 14. *n.* 60. & Barbosa *ad Trident. cit. cap.* 18. *n.* 25. & alii.

67 Episcopus singulis annis præsentibus quatuor Deputatis tenetur exigere rationem redituum Seminarii ab Administratoribus. Sic expresse statuit Concil. Trid. *cit. cap.* 18. ibi: *Rationem autem redituum hujus Seminarii Episcopus annis singulis accipiat præsentibus duobus a Capitulo, & totidem a Clero Civitatis deputatis.*

68 Bona stabilia Seminarii non possunt ultra triennium locari; Nec eadem bona cum aliis bonis in evidentem Ecclesiæ utilitatem permutari; Nec sterilia, & inculta in Emphyteusim ad tertiam generationem concedi sine Beneplacito Apostolico. *Sacra Congreg. Concil. in Vercellen.* 19. *Februar.* 1633. *& in Salutiarum* 20. *Septembr.* 1642. *in respons. ad* 2. ubi cum quæreretur; An bona stabilia Seminario in hereditate relicta, postquam fuerint ei incorporata, possit alienari inconsulto Romano Pontifice pro solutione Æris alicui ab ipsa hereditate debiti absque incursu pœnarum? *Censuit, non posse alienari.* Sic Card. Petra *Comment. ad Constitut.* 5. Urbani II. *sect.* 3. *num.* 28.

69 Hinc Seminarium auctoritate Episcopi erectum gaudet immunitate Ecclesiastica, ita ut Reus ad illud confugiens non possit extrahi.

70 *Communis.* Et ita Seminarium est immune a tributis, & aliis Sæcularibus muneribus extraordinariis; Nec Gabellarii possunt diminuere Rectori, ac Magistro Seminarii consuetam Franchitiam farinæ, *Sac. Congr. Immun. in Salernitana* 1. *Novembr.* 1993. *lib.* 1. *Decretal. Vallem. pag.* 84.

71 Seminarii Clerici debent in publicis Processionibus primi incedere ante Clerum Sæcularem, ac relinquere locum digniorem Curatis. *Sac. Congregat. Rit. in Capuana* 1607. *& in Adrien. Rodigii* 22. *Mar.* 1620.

72 Seminarii Clerici non præcedunt Canonicis Collegiatæ. *Sacr. Congr. Rit. in Fundana* 20. *Decembr.* 1601.

73 Seminarium non est membrum Ecclesiæ Cathedralis, licet in ea Clerici Seminarii officient, *S. C. R. in Capuana* 1. *Sept.* 1607.

74 Pro erectione Seminarii cogitur quis vendere rem suam, sicuti etiam pro ampliatione Domus Seminarii. Sic pluries decisum fuisse refert Maranta 3. *part. controvers. ref.* 28. *numer.* 7.

Hinc ad uberiorem notitiam juvat adducere 75
varia Decreta, prout ad litteram referuntur a Pignatell. *tom.* 9. *consult.* 81. *a num.* 47. *ad* 148. *inclusive*. Quamvis tamen varia ex ipsis sint jam supra adducta.

In Oscensi. Curare debet Episcopus cum 76
consilio duorum Canonicorum Seniorum, ut pueri Seminarii Cathedrali, & aliis locis Ecclesiasticis diebus Festis cum superpelliceis in gradibus inferioribus Chori deserviant.

In Faventina. Episcopus pro fabrica Semi- 77
narii, vel pro instauratione Domus Seminarii potest taxam exigere, licet adhuc juvenes non sint in illud introducti.

In Aversana. Ante erectionem Seminarii ni- 78
hil eo nomine solvendum est.

In Cremonensi. Illi duo de Capitulo eligen- 79
di postquan fuerint electi, erunt perpetui, nec sine legitima causa amoveri possunt; Est autem causa legitima Senectus, Infirmitas, & similis alia; 5. *Sept.* 1602.

In Ravennatensi. Episcopus, adhibito consi- 80
lio Deputatorum, ad Regimen Seminarii, potest circa illud statuere, quod sibi magis videbitur, etiam moderando statuta in hoc Decreto *cap.* 18. ut colligitur ex verbis ultimis dicti Capituli.

In Oscensi. Episcopus cum consilio Deputa- 81
torum tenetur providere, tum circa disciplinam, & mores Clericorum, quam circa administrationem rerum temporalium. Potest autem eorum consilio adhibito facere, quod sibi expediens videbitur; Exactio vero Taxæ ad solum Episcopum spectat; Unde solus absque interventu Deputatorum compellere potest ad solvendam portionem Seminario debitam.

In Uritana. De distributionibus quotidianis, 82
& incertis nihil Seminario solvendum est.

In Ulysipponensi. Antequam fructus taxentur 83
pro rata Seminario solvenda, deducendæ sunt expensæ, quæ fiunt in Beneficiis.

In Sorana. Beneficium, quod non reperitur 84
taxatum in libris Decimarum, non contribuit Seminario erecto per diem undecimum Julii anni 1567.

In Burgensi. Regulares ad Seminarium non 85
tenentur, nisi habeant Beneficia unita suis Monasteriis, quo casu contribuere debent pro eorum rata.

In Ulysipponensi. In solutione Taxæ pro Se- 86
minario debent pro rata detrahi expensæ, quæ fiunt in colligendis fructibus, ac onera posita ante Collegium.

In

87 *In Uritana*. Quando fructus omnes consistunt in distributionibus quotidianis, quæ dari solent Divinis interessentibus tantum, non tenetur Capitulum ad contributionem Seminarii.

88 *In Melphitana*. Quando Abbatia, sive aliud Beneficium est nullius Diæcesis, solvitur Seminario illius Diæcesis, in qua alias dicta Abbatia, sive Beneficium erat constituta; Si vero Ecclesia est in una Diœcesi, & bona ejus in altera, contributio fieri debet Episcopo loci, ubi est Ecclesia, nisi bona in altera Diœcesi existentia sint propinqua alicui Ecclesiæ ibi constitutæ, quæ tamquam membrum subjecta esset Ecclesiæ Parochiali, aut eidem unitæ. Quo casu contributio fieri debet, ubi sunt bona. Quod etiam declarandum est in Ecclesia unita, aut subjecta, si constructa fuerit ante acquisitionem ipsorum bonorum; Quod si constaret bona fuisse prius applicata Ecclesiæ Parochiali, licet postea ibi alia Ecclesia ædificata fuerit, contributio fit Episcopo Ecclesiæ Parochialis.

89 *In Tudertina*. Hospitalia ad contributionem Seminarii non tenentur, neque etiam Confraternitates Laicorum, nisi habeant unita Beneficia, quo casu contribuere debent.

90 *In Ulysipponensi*. Monasteria in quibus Seminarium actu non est, sed tamen contribuunt alteri Monasterio pro substentatione Scholarium, censentur ac si Scholares habeant; propterea non tenentur ad contributionem nisi de reditibus, qui supersunt.

91 *In Mediolanensi*. Canonici electi ab Episcopo ad constituendam educationem puerorum mutari non debent, nisi ut supra, & eorum consilium Episcopi tenentur adhibere, sed non tenentur sequi, & adhibendum est in omnibus infrascriptis.

92 In constituendis regulis universalibus Seminarii.

In electione singulorum introducendorum.

In electione librorum legendorum.

In punitione dyscolorum.

In visitationibus.

In electione loci.

In electione Magistrorum.

In electione Confessoris.

In eorumdem expulsione.

93 Alii quatuor adhibendi sunt Deputati in consilio circa taxationem fructuum contributionis.

Circa unionem Beneficiorum.

In difficultatibus, ob quas Seminarii instructio, vel conservatio impediretur, aut perturbaretur.

In omni temporali administratione Seminarii.

In expulsione, & Deputatione Ministrorum Seminarii.

In expensis quotidianis.

In provisionibus bladarum.

In administratione bonorum quorumcumque, 94
ac redituum ipsius. Non autem etiam in iis Episcopus tenetur sequi eorumdem consilium, sed ut suprà solummodo adhibere.

In Antuerpiensi. In Monasteriis, in quibus 95
habentur Magistri salario conducti pro docendis Monachis, eadem ratio est habenda de istis expensis, quæ de illis Scholarium, seu discentium Monachorum habentur.

In Bracarensi. Milites Hierosolymitani, qui 96
habent beneficia sibi commendata alterius Ordinis, vel qualitatis, tenentur ad contributionem Seminarii ratione hujusmodi Beneficiorum, cum exceptio non respiciat Personas, sed tantum beneficia Ordinis Hierosolymitani.

In Patavina. Si ignoratur cujus naturæ sint 97
beneficia Ecclesiastica Monasterii unita, vel alias exempla, Seminario contribuere debent; & hoc procedit in Monasteriis, quæ non sunt Mendicantium; nam in istis Monasteriis, quæ possident bona immobilia, onus probandi ea esse per uniones acquisita in Episcoporum transfertur, quo non probante, ea bona erunt exempta.

In Imolensi. Simplicia Beneficia ad collatio- 98
nem inferioris Collatoris spectantia, Episcopus unire non potest, nec etiam Beneficia Regularia, nec Beneficia Juris patronatus Ecclesiastici, nec Canonicatus.

In Gandavensi. De Beneficiis unitis vigo- 99
re hujus Decreti superfluum est petere confirmationem a Sede Apostolica.

In Gameracensi. Sicut Beneficia ante vaca- 100
tionem Seminario uniri possunt valide, ita nulla erit unio facta post vacationem de Beneficio reservato.

In Aquilana. Episcopus, qui in suis mensi- 101
bus Beneficia vacantia non univit, in mensibus reservatis unire potest.

In Marsicana. Contra recusantes solvere ta- 102
xam Seminario potest Episcopus procedere usque ad Interdictum, & alia graviora juris remedia.

In Brundusina. Si Episcopus duabus Civita- 103
tibus præest, in utraque erigeretur Seminarium, & si reditus non sufficiunt, conducantur Magistri.

In Melphitana. In Ecclesia, ubi sunt adeo 104
tenues reditus, ut Seminarium erigi non possit, pro-

providentur saltem expensis Beneficia obtinentium de duobus Ministris, altero Grammaticæ, & altero Musicæ, a quibus instruantur pauperes pueri Civitatis & Diœcesis, in eorumque sumptus totus Clerus contribuat, perinde ac si contribueret ad Seminarium formatum.

105 Pars, quæ ratione Seminarii est detrahenda, ad Decimam integram fuit taxata, si Seminarium fuit erectum ante diem undecimam Julii 1567. Nam in Seminariis postea erectis dicendum est, ut infra:

106 Quicumque vero Episcopus ante diem undecimam reipsa Seminarium erexit, & servata forma Concilii certam taxam stabilivit, eamque a majori parte taxatorum exigere cœperit, seu illi sponte, seu ex contentione, aut metu solverint, dummodo in hac quasi possessione sit exigendi, eaque taxa sic exacta in usum Seminarii versa sit, & quotidie vertatur, in exactione hujusmodi perseveret, & omnes, qui distulerint solvere, cogere poterit juris remediis.

107 Sacra Congregatio Concilii tum alias, tum *in Sabinensi 26. Maii* 1640. declaravit, Archipresbyterum, & Canonicos Collegiatæ Ecclesiæ Montis Rotundi teneri contribuere Seminario, non tamen pro portione, quæ cedit in usum quotidianarum distributionum, nec pro Legatis piis pro celebratione Missarum relictis, prout neque incertis, & eleemosynis Sacristæ elargitis, sed tantum ex illis reditibus certis constitutis, etiam si proveniant a legatis piis, ut legitur *lib. 16. Decret. fol.* 380.

108 *In Lucana 19. Novembris 1616.* Seminarii deputati, aliique Officiales habent votum consultivum, non autem decisivum.

109 *In Fundana 20. Decembris* 1601. Clerici Seminarii non præcedunt Canonicis Collegiatæ. *Sacra Congr. Rituum.*

110 *In Adriensi 21. Martii* 1620. Clerici Seminarii in Processionibus præcedunt aliis Clericis, *Eadem Sacra Rit. Congr.*

111 *In Capuana 1. Septembris* 1620. Clerici Seminarii debent in publicis Processionibus primi incedere ante Clerum Sæcularem, & relinquere locum digniorem Curatis. *Eadem Sacra Rit. Congr.*

112 *In eadem, eademque die, & anno.* Seminarium non est membrum Ecclesiæ Cathedralis, licet in ea Clerici Seminarii officient. *Eadem Sacra Rit. Congr.*

113 *In Vercellensi.* Seminarii bona stabilia non licet ad novennium locare, nec eadem bona cum aliis bonis in evidentem Ecclesiæ utilitatem permutari, nec sterilia, & inculta in emphyteusim ad tertiam generationem concedere. *Sacra Cong. Concil. 19. Febr.* 1633. *ad 3. 4. & 5.*

Seminarii a contributione nemo est exemptus, nisi qui nominatim a Concilio excipiuntur. *Sac. Cong. Concil. 11. Januar.* 1601. 114

Seminarii contributio anticipate solvenda est de quadrimestre in quadrimestre. *Sacr. Congr. super Episc. 8. Martii* 1588. 115

Seminario contribuere tenentur Ecclesiæ Sæculares, quæ non sunt de Mensa Monasteriorum, tametsi ad eorum institutionem, & collationem pertineant. *In Caputaquensi Sacra Congreg. Concil. 23. Junii* 1586. *& 4. Februar.* 1594. 116

In Caputaquensi 5. Februar. 1593. Seminario contribuere tenentur Beneficiati Beneficiorum Collationis Monachorum, si intra fines Diœcesis sunt. *Sac. Cong. Conc.* 117

In Lucana 5. Julii 1628. Seminarii occasione potest taxa pro pensionibus detrahi, & exigi a Titularibus, dummodo specialiter non sint coemptæ, qui Titulares retinebunt pro rata soluta. 118

Titularis occasione contributionis per eundem factæ Seminario non potest detrahere ex pensione, quam solvit, nisi pro rata illius, & ad eam rationem, qua ipse Titularis contribuit. *Sac. Congr. Concil.* 119

A contributione Seminarii sunt exempti Clerici Cameræ Apostolicæ ratione Beneficiorum, quæ obtinent. *Sac. Cong. super Episc. in Maceratensi 12. Maii* 1604. 120

Seminario ad contribuendum cogi non debet Abbas, qui in suo Territorio, & Jurisdictione prius Seminarium erexerat, & provisum retinebat. *Sac. Congregat. Concil. 30. Mart.* 1594. 121

In Lucana 17. Februar. 1692. Seminario contribuere non tenetur Abbatia unita Capitulo Cathedralis ante Concilium. *Sacra Cong. Concilii.* 122

In Augustana 14. Decemb. 1630. Ad contributionem Seminarii non tenentur, neque compelli possunt Fratres S. Joannis Hierosolymitani, sive eorum Vicarii in Ecclesiis Parochialibus Religioni prædictæ unitis, vel ab ea dependentibus. *Sac. Congr. Concil.* 123

Legata, ut conducatur Grammaticus, qui pauperes instruat pueros, applicari possunt Seminario. *Sac. Cong. Conc.* 124

Episcopus debet, primum de sua, & Capituli mensa contribuere, & postea alios cogere. *Sac. Gong. Concil.* 125

Car-

126 Cardinales debent contribuere de fructibus Beneficiorum in Diœcesi, ubi est Seminarium. *Sac. Cong. Concil.*

127 Non sunt magis gravanda Beneficia simplicia, & pensiones, quam Curata. *Sac. Congr. super Episc.* 27. *Octobris* 1603.

128 Uniones Beneficiorum factæ Seminario non subsistunt, post illius erectionem, & actualem educationem puerorum. *Sac. Congreg. Concil.* apud Gonzal. *Gloss.* 7. *num.* 68.

129 Emptio Domus, aut electio Deputatorum non est erectio Seminarii. Rota 15. *Aprilis* 1621.

130 Uniones factæ absque consilio quatuor Deputatorum non valent. *Sac. Cong. Concil.* 13. *Januar.* 1549.

131 Cogi possunt ad solvendum prædictos reditus per censuras Ecclesiasticas, & alia Juris remedia ab Episcopo, non obstantibus quibuscumque. Trident. *d. c.* 18.

132 Seminarium erigi non potest in Ædibus Canonicalibus, nisi de consensu Canonicorum, & ita separatum, ut Presbyteri, vel Clerici nullam communicationem habeant cum Seminaristis. *In Mutinensi* 3. *Februar.* 1604.

133 Recipi non possunt in Seminario Clerici sine licentia Ordinarii. *In Salernitana* 10. *Julii* 1590.

134 Licet Episcopus nihil contribueret pro manutentione Seminarii, non potest propterea Seminarium prætendere aliquam exemptionem ab ejus jurisdictione. *In Aquilejensi* 27. *Januarii* 1597.

135 Taxa quatuor pro centenario super Beneficiis approbatur. *In Agrigentina* 25. *Februarii* 1602.

136 Quæ si non sufficiat pro tenendo saltem Magistro Grammaticæ, & cantus Gregoriani, cum Domo, & aliis necessariis, non debet augeri. *In Recanatensi* 25. *Jun.* 1597.

137 Capitulum, & Canonici licet exempti sint ab Episcopi jurisdictione, compelli tamen ab eo possunt ad solvendam eorum ratam. 29. *Nov.* 1604.

138 Nisi reditus omnes consistant in distributionibus quotidianis. *In Tarentina* 24. *Jul.* 1595.

139 Nullius etiam loca contribuere debent, si proprium Seminarium non habent. *In Caputaquensi* 2. *Maii* 1601.

140 Quemadmodum subditi Abbatis Monasterii Cavensis Seminario Caputaquensi 3. *Aprilis* 1608. Nisi tamen Beneficia sint unita, vel de Mensa Monasterii per privilegium S. Pii V. donec autem hoc probetur, Seminarium manutenendum esse in quasi possessione exigendi.

Regulares etiam contribuere tenentur. *In Cæsenatensi* 2. *Maii* 1601. 141

Nisi sint exempti per privilegium speciale, ut Carthusiani. 12. *Maii* 1587. 142

Et Prioratus S. Spiritus. 6. *Sept.* 1603. Vel nisi vivant de eleemosynis *ibid.* Provisi de beneficiis Seminario unitis, unione effectuanda, cum primum vacaverint, cogi non possunt ad contributionem. 1 *Octob.* 1599. 143

Neque Confraternitates, & alia loca pia, quæ non habent beneficia annexa; 23. *Jan.* 1586. *&* 10. *Jan.* 1594. *&* 25. *Febr.* 1602. 144

Neque Hospitalia, quæ non conferuntur in Titulum, *ut supra*. 145

Neque Monasteria Monialium, nisi ratione Beneficiorum unitorum, vel bonorum subjectorum aliis oneribus Episcopalibus. 22. *Decemb.* 1583. *&* 26. *Jul.* 1593. 146

Vel nisi essent solita; Quia tunc omnes supradicti cogi debent, licet vellent renunciare privilegio tenendi alumnum in eodem Seminario. 20. *Jul.* 1620. 147

Capitulum S. Petri in Vaticano non tenetur ad aliam contributionem pro beneficiis ipsi unitis in aliis Diœcesibus, quia contribuit pro omnibus Seminario Romano. *S. Congr. super Episcop. in Caputaquensi* 1594. 148

Uniri non possunt Seminario per Ordinarium Beneficia Curata, sed simplicia tantum, & eorum supportatis oneribus. 15. *Maii* 1580. 149

Neque Canonicatus etiam Collegiatæ, licet non sint amplius de residentia. 27. *Mart.* 1590. 150

Scholasteria in locis, ubi non est Seminarium, non est necessario conferenda Doctoribus, vel Magistris, aut licentiatis in Sacra Scriptura, vel jure Canonico, quia Concilium *d. c.* 18. §. *de cetero*, loquitur, ut cum minori impensa possint docere in Seminario per se ipsos. *In Calaguritana* 5. *Maii* 1610. 151

Ludimagistri Universitatis non tenentur docere pueros Seminarii, nisi ad publicas Scholas accedant. *Civitatis Plebis* 11. *Dec.* 1610. 152

Verba illa; *In quibus Seminaria discentium, vel docentium actu non habentur*, intelliguntur de Clericis Sæcularibus, ubi Seminarium erigitur, licet in loco adsit studium Regularium. Nec ratione hujus studii Conventus prætendere se potest exemptum a contributione. 153

Illegitimi non possunt ab Episcopo admitti in Seminarium, licet sint dispensati ad Canonicatus, & dignitates. 15. *Mart.* 1599. 154

Circa Taxam adest Decretum S. Pii V. quod Episcopus, qui ante undecimam diem Julii 1567. Seminarium re ipsa non erexit, quando- 155

cum-

cuicunque illud erigere constituerit, ab ipsa reali erectione nihil ejus nomine ultra dimidiam decimam relatam ad antiquam taxam exigat, & si quid amplius exegerit, vel restituat, vel ab eo compellatur, quod in posterum post ipsam erectionem ad eam rationem exigendum erit, nisi tamen appareat, totum illud, quod amplius exactum erit, jam fuisse vere conversum in praeparamenta necessaria, aut aliam similem operam Seminarii.

156 Vel nisi Episcopus esset in quasi possessione exigendi majorem taxam impositam a Concilio Provinciali. *Sac. Cong. Conc. in Surrentina.* Quae *in Materana* concessit posse taxari in plus dimidia decima.

157 Alias, si non potest erigere Seminarium formale, debet erigere Scholam, *in Marsicana.* Et pro hujusmodi Scholae permittitur dimidium taxae, quae solveretur Seminario; 18. *Nov.* 1587.

158 Simili modo potest Episcopus cogere Capitulum & alios ad contributionem pro Magistro Musicae, dummodo & ipse contribuat pro rata; *in Adrianensi.*

159 Circa hujusmodi Scholam notandum, quod cum plures Episcopi, qui Seminarium erigere minime poterant, Scholam instituissent, ac certam portionem ex Beneficiis propterea detraxissent, animadversum fuit in Congregatione Concilii, quod hujusmodi facultas tributa erat Episcopis a Concilio, cum non posset institui lectio Theologiae, non autem cum non posset institui Seminarium, ut habetur *cap.* 1. *sess.* 5. *vers. Ecclesiae*; Ideoque Congregatio jussit ea de re agi cum Sanctissimo, ad quem cum D. Cardinalis Matthaejus die 16. *Februarii* 1598. in Consistorio retulisset, Sanctitas sua mandavit, has beneficiorum taxationes de cetero pro Schola in alio casu, quam in eo, de quo Concilium loquitur, non esse permittendas, sed hactenus institutas confirmavit.

160 Ex reditibus Parochiarum, quae apud Indos Doctrinae vocantur, fit contributio Seminario, deducta congrua Parochorum sustentatione. *Sac. Cong. Concil.* 7. *Septembr.* 1603. *cor. Clemente VIII.*

161 Pensionarii etiam Regulares tenentur contribuere Seminario. 17. *Aug.* 1652.

162 Et notandum, Pensionarios ante Concilium teneri contribuere indistincte: Si vero Pensio reservata fuerit post Concilium, ita demum Pensionarios ad contributionem teneri, si per sedem Apostolicam a tali contributione non fuerint exempti; Verum etiam in casu, quo Pensionarii contribuere tenentur, Beneficiorum possessores ab Episcopo debere compelli ad solvendam portionem taxatam non solum pro se, sed etiam pro pensionibus, quas solvunt. Licet tamen postea ita solventibus, retinere pro rata quidquid pro Pensionibus ipsis solverunt. *In Tridentina.*

Tenetur autem Pensionarius contribuere Episcopo Seminarii, ubi situm est beneficium. non ubi habitat ipse Pensionarius, licet sit perpetuus, & persona ficta, ut Capitulum, sacrarium &c. 163

Seminarium non est erigendum super mendicitate. *Cong. de Propag.* 1627. 164

Beneficium unitum Seminario alterius Dioecesis tenetur nihilominus contribuere Seminario propriae, quod ante unionem contribuere consueverat; *in Cremonensi* 16. *Jul.* 1588. *Congreg. Concil.* 165

Eadem tamen Cong. Conc. 2. *Feb.* 1606. declaravit, quod Beneficium fundatum a Patrono certa lege de consensu Episcopi apposita, ut ad nulla onera teneatur, dummodo fundatio post Concilium facta fuerit, non tenetur contribuere Seminario. Multo minus si id etiam expresse caveatur in fundatione, ut neque ad Seminarium contribuere debeat. 166

Illa Beneficia, quae ob tenuitatem decimis Papalibus non contribuunt, neque Seminario contribuere teneri. *S. Cong. Conc.* 21. *Mart.* 1602. *&* 23. *Mart.* 1604. 167

Ex fabricarum reditibus, si Ecclesiasticae sunt, contribuendum est Seminario, quamvis a Laicis administrentur. *Congr. Conc.* 168

Beneficia Cameralium, licet simplicia, non possunt uniri Seminario. *In Murana.* 169

Ordinarius non potest unire Seminario Beneficia Curata, nequidem habitu tantum. *Cong. Conc.* 12. *Febr.* 1622. 170

Capellanias vero, quae celebrandi Missas onus habent, & in Titulum dantur, unire potest Seminario modo oneri injuncto satisfiat. *Ead. S. Congr.* 171

Unio facta Seminario non erecto ad formam Conc. ut si pueri non vivant simul, nulla est. *In Pisaurensi arg. c. Ad audientiam* 2. *de Eccles. aedif.* 172

Unio Beneficiorum alioqui legitime facta non impeditur, aut suspenditur per resignationem, etiamsi in Curia suum effectum sortita sit, & in favorem tertii; *in Bellunen.* Quod intelligendum est cum vacaverit. Quia per resignationem in favorem tertii non dicitur proprie vacare Beneficium; Et sic si Beneficium non vacans uniatur vigore Concilii *d. c.* 18. & postea resignetur in favorem tertii, ac resigna- 173

gnatio admittatur, unio pro illa vice suspenditur, ut *in Hostunensi superius adducta* 23. *Februar.* 1581. Maxime quia in Litteris resignationis inseri solet illa Clausula: *Cum suspensione omnium & quorumcumque unionem*; 19. *Jun.* 1608. *in Bellunen.*

174 Regula de triennali non impedit unionem Seminario legitime factam, *in eadem*.

175 Si Episcopus prædecessor Beneficium simplex, non servata forma Concilii, ac per consequens nulliter, Seminario univit, non potest successor illud eidem Seminario valide unire servata forma Concilii. Quia Concilium non videtur dare facultatem uniendi Beneficia devoluta. 16. Junii 1599.

176 Neque potest unire Beneficia Regularia. *In Hispalensi*.

177 Sac. Concilium *d. c.* 38. non prohibet transferri Pensiones super Beneficiis Seminario unitis. *Cong. Conc. in Æsina* 26. *Apr.* 1602.

178 Supradicta autem Decreta, & omnia supra exposita moderanda sunt, & intelligenda juxta novissimam Constitutionem Benedicti XIII. incip. *Creditæ*. Quæ Constitutio, cum sit modo attendenda tamquam regula in iis, quæ ad Seminaria spectant, ad litteram hic pro omnium commodo subnectitur. 179

Constitutio, qua locorum Ordinariis Italiæ, Insularumque adjacentium distincte mandatur, ut Seminariorum erectionem sedulo promoveant, eorumque honestæ sustentationi provideant Taxam, & subsidia respective unione Beneficiorum juxta modum a Sacro Tridentino Concilio præscriptum, ac insuper nova instituitur Congregatio Seminariorum nuncupanda, quæ recto illorum regimini, & administrationi præsideat cum aliis ordinationibus, & clausulis, ac derogationibus opportunis.

BENEDICTUS EPISCOPUS &c.

„ Creditæ Nobis cœlitus dispensationis Officium salubriter exequi, adjuvante Domino, satagentes, ad ea mentem, curasque Nostras libenter convertimus, per quæ sedulæ Clericorum institutioni opportune prospicitur. Ubi enim illi a teneris annis, ceu plantæ novellæ benigniori cultura educentur, Litterarumque scientia in Seminariis accurate informentur, cum postea ad laboriosa Ecclesiastica Ministeria in viam Dominicam transplantantur, Ecclesiarum regimini populorumque saluti maxime fructuosos, ac utiles esse diuturna plurimorum annorum experientia satis compertum habemus.

„ §. 1. Cum itaque Seminarii Ecclesiastici erectio a Sacra Tridentina Synodo *cap.* 18. *sess.* 23. *de reformat.* Episcopis omnibus tantopere commendata, & ad Ecclesiasticam disciplinam conservandam adeo necessaria, in pluribus Cathedralibus Ecclesiis, quemadmodum non sine gravi animi Nostri mœrore accepimus, hucusque neglecta fuerit; Nos pro pastorali vigilantiæ nostræ debito pium hoc, & sanctum opus strenue promovere cupientes; motu proprio, & certa scientia, ac matura deliberatione Nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, universis & singulis Locorum Ordinariis Italiæ, Insularumque adjacentium hac Nostra perpetuo valitura Constitutione districte injungimus, præcipimus, & mandamus, ut in Cathedralibus, in quibus Seminarium hactenus erectum non fuit, illud quamprimum erigi, ac omnino institui curent. Ubi vero jam reperitur erectum, sed congruis reditibus ad Alumnorum, Magistrorumque sustentationem necessariis instructum non est, de iis, ut infra, opportune provideant. Utroque igitur casu, nimirum tam pro erectione novi Seminarii, quam pro supplemento redituum Seminarii jam erecti Taxam cum consilio duorum de Capitulo, & totidem de Clero conficianta memorato Tridentino Concilio *cap.* 18. *sess.* 23. *de reformat.* præscriptam, incipiendo ab integris fructibus Mensæ Episcopalis, & absque ullo discrimine prosequendo juxta normam ibidem expressam, & provide constitutam. Eidem vero Taxæ omnia, & singula Beneficia sæcularia, & Regularia per quoscumque etiam Venerabiles Fratres Nostros S. R. E. Cardinales, nec non Nostros, & pro tempore existentis Romani Pontificis Familiares, & Cameræ nostræ Apostolicæ Clericos, Ministros, ac Officiales quoscumqve præsentes, & futuros obtenta, & in posterum obtinenda, ac omnia insuper Beneficia sæcularia Prioratibus, Commendis, vel Bajulivatibus Ordinis Fratrum Sancti Joannis Hierosolymitani quomodocumque unita, aut de cetero unienda, nec non fructus, ac reditus Confraternitatum Laicorum, ex certis fundis, & capitalibus provenientes (non autem summas pecuniarias, quæ a Confratribus quolibet mense, vel anno, vel per modum eleemosynæ, vel in vim statutorum contribuuntur) subjici, & ad illius solutionem perpetuo teneri decernimus, statuimus, & mandamus. Declarantes ab ea exemptos esse de-

„ bere

„ bere Regulares pro iis tantum Beneficiis, „ vel fructibus, quorum ratione ipsis Apostolica Sedes diserte, ac expresse, & ex causa „ vere ac proprie onerosa indulsit, ut ab onere Taxæ pro Seminario exempti sint.

„ §. 2. Porro ejusmodi Taxa juxta locorum qualitatem respondere debeat summæ „ scutorum trium pro quolibet centenario proventuum Beneficii, & si necessitas urgeat, „ augeatur etiam usque ad summam quinque „ pro centenario, itaut numquam minor scutis tribus, neque major sit scutis quinque „ pro quolibet centenario, & anno, ac in illius confectione regula a Tridentino Concilio in prædicto *cap.* 18. sancita accurate, & „ ad amussim observetur. Donec autem nova „ hæc Taxa confecta, & a Congregatione a „ Nobis deputata, ut infra dicetur, approbata fuerit, alia Taxa, quam Seminarium antea exigere consueverat, omnino persolvatur. Ceterum novæ Taxæ exactio semper „ committatur Personæ fide, & facultatibus „ idoneæ ab Episcopo, & Cathedralis Ecclesiæ Capitulo specialiter approbandæ, ac deputandæ, ita quidem, ut quoties Exactor „ hujusmodi negligens, aut minus idoneus repertus fuerit, illius culpam idem Episcopus, „ & Capitulum præstare debeant, & pro non „ exactis, atque deperditis respective de proprio teneantur, liceatque Seminario, tam „ contra Exactores, quam contra Deputantes, „ eorumque heredes quocumque tempore agere, nedum pro deperditis, sed etiam pro „ non exactis ad præcisam Taxæ faciendæ normam, & quantitatem.

„ §. 3. Præterea Episcopi, & Capitula portiones, seu quotas sibi obtingentes juxta præfatam Taxam quolibet anno realiter, & cum „ effectu deponere teneantur penes Exactorem „ deputatum, qui eas solvat, seu eroget in „ sumptus pro Seminarii manutentione necessarios, & tam hujus depositi, quam successive solutionis, seu erogationis, simulque cujuslibet alterius exactionis non factæ, & qua „ de causa documentum per eosdem Episcopos, & Capitula ad antedictæ Congregationis Secretarium quotannis transmittatur.

„ §. 4. Quod si in aliqua Diœcesi computatis propriis Seminarii reditibus, si qui „ sint, nec non Beneficiorum antea cum effectu illi unitorum, ac fructibus parvorum „ Conventuum suppressorum præcedenter applicatis (quas quidem tum Beneficiorum „ uniones, tum applicationes fructuum parvorum Conventuum firmas esse volumus) per „ hujusmodi etiam Taxam erectioni, & sustentationi Seminarii ad necessitatem nimirum „ uniuscujusque Diœcesis, & Alumnorum, non „ autem ad pompam, & voluptatem sufficienter provideri nequiverit, tunc, & eo casu, „ ac in subsidium tantum Ordinarii Locorum „ eidem Seminario unire, & applicare possint, ac debeant Beneficia simplicia cujuscumque qualitatis, & dignitatis fuerint, etiam Jurispatronatus Ecclesiastici, vel quomodocumque affecta, & dispositioni Sedis „ Apostolicæ reservata, sine tamen ullo Divini cultus, ac illa obtinentium præjudicio. „ Hæc porro unio fiat statim, & ante eorumdem Beneficiorum vacationem, nempe uniantur Beneficia primo loco vacatura usque ad „ certam annui reditus quantitatem in ipsa „ unione specificandam, quæ computata Taxa „ insufficienti, satis esse possit sustentationi „ certi numeri Alumnorum pro unoquoque Seminario designatorum, ipsaque unio, statim „ ac Beneficia prædicta quomodocumque vacaverint, debitum, atque integrum sortiatur „ effectum, fel. rec. Clementis VIII. ac Urbani pariter VIII. nec non aliorum quorumcumque Romanorum Pontificum prædecessorum Nostrorum Constitutionibus, vel „ Decretis in contrarium facientibus non obstantibus.

„ §. 5. Ceterum considerantes Monasteria, „ Prioratus, & Beneficia Consistorialia, nec „ non aliqua alia indispensabiliter necessaria „ esse, ac fore pro congua sustentatione S. R. „ E. Cardinalium, & Ministrorum Romano „ Pontifici, & Sedi Apostolicæ actualiter inservientium, volumus, & declaramus, quod „ Abbatiæ, Prioratus, & Monasteria Consistorialia, seu Beneficia quovis modo Apostolica auctoritate commendata, & ad præsens „ obtenta, ac in futurum obtinenda per antedictos S. R. E. Cardinales, seu veros, & „ proprios Papæ familiares, Nuncios Apostolicos, & Prælatos Congregationum, quibus „ iidem S. R. E. Cardinales intersunt, Secretarios duntaxat, memoratis Seminariis uniri, & applicari nunquam possint, & uniones, quas forsan fieri contigerit, nullæ, ac „ irritæ prorsus sint, firma in reliquis remanente libertate, & facultate uniendi (servata tamen forma superius expressa, & non „ aliter) cetera omnia Beneficia, etiam, ut „ præfertur, affecta, & reservata, vel alias ad „ provisionem, ac dispositionem Sedis Apostolicæ quomodolibet pertinentia.

„ §. 6. Cum autem, sicut accepimus, Se-

„ minaria plerisque in locis ideo erecta minime reperiantur, vel quia Episcopi Taxam conficere detrectant, ne illam a semetipsis inchoare cogantur, vel quia Beneficia simplicia, quorum dispositio ad eos libere spectat, occurrente illorum vacatione, suis Familiaribus, aliisve personis sibi gratis, & benevisis conferre volunt. Hinc est, quod Nos omne scopulum, & obicem impeditivum boni spiritualis ab ejusmodi Seminariorum erectione provenientis e medio prorsus tollere, ac removere intendentes, motu, scientia, ac potestatis plenitudine paribus, Congregationem Seminariorum nuncupandam, in qua Venerabiles Fratres Nostri S. R. E. Cardinales Congregationi super negotiis, & consultationibus Episcoporum, & Regularium, nec non Congregationi Interpretum Concilii Tridentini præfati utriusque Congregationis Secretarii, Datarius, seu Prodatarius, ac Subdatarius, nunc, & pro tempore existentes esse debeant, tenore præsentium perpetuo erigimus, ac instituimus, ejusdemque Congregationis Secretarium illum ipsum, qui Congregationis Concilii prædicti Secretarius pro tempore fuerit, constituimus, ac deputamus: prædictæque Congregationi, ac illius Secretario omnium & singulorum Seminariorum in locis, ubi adhuc erecta non sunt, erigendorum, & ubi erecta quidem sunt, sed sufficientes non habent reditus, iis pro modo indigentiæ, ut præfertur, augendorum omnimodam curam committimus, ac demandamus, nec non ejusdem Congregationis Deputatis prædictis semel singulis mensibus, & quoties opus fuerit, se congregandi, dictorum Seminariorum erectionem promovendi, jam erectorum statum, & proventus recognoscendi, eorum necessitatibus opportune consulendi, Taxas approbandi, reformandi, & augendi, numerum Alumnorum in singulis Seminariis taxandi, & præfigendi, eumque pro modo redituum augendi, & minuendi, statuta pro recto felicique eorumdem Seminariorum regimine, & administratione condendi, eaque mutandi, variandi, corrigendi, ac toties, quoties illis expedire videbitur, de novo faciendi, emergentes controversias summarie, solaque facti veritate inspecta cognoscendi, & definiendi, Visitatores etiam, qui ejusmodi Seminaria diligenter perlustrent, & an recte, atque fideliter administrentur, ac in iis potissimum regulæ a Trid. Conc. præscriptæ, sedulo adimpleantur, inspiciant, & recognoscant, ubi, quando, & quoties opus esse judicaverint, facto tamen prius verbo cum Rom. Pontifice pro tempore existente delegandi, ac deputandi, aliaque in præmissis necessaria, & opportuna pro data ipsis a Domino prudentia decernendi, & gerendi, & exequendi plenariam, atque omnimodam facultatem, potestatem, & auctoritatem tribuimus, concedimus, ac impartimur.

„ §. 7. Universis itaque Episcopis, quorum in Diœcesibus non adsunt, vel congruis reditibus instructa non sunt Seminaria, per præsentes injungimus, & mandamus, ut quam primum præfatam Taxam sedulo conficiant, eumque ad antedictæ Congregationis Secretarium infra sex menses a die publicationis præsentis Constitutionis computandos omnino transmittant, una cum distincta, & accurata relatione omnium Beneficiorum suarum Diœcesum, eorumque annui valoris, nec non locorum, animarumque, & Ecclesiarum in illis existentium cum suis qualitatibus, ad hoc ut eadem Congregatio omnibus mature perpensis, statuere possit, an prædicta Taxa approbari nec ne debeat, simulque numerum Alumnorum in unoquoque Seminario retinendorum, & summam pro singulorum substentatione necessariam præscribere, & reliqua tandem omnia, quæ pro recta eorumdem Seminariorum administratione, sedulaque Alumnorum institutione utilia, ac opportuna judicaverit, salubriter decernere valeat.

„ §. 8. Omnibus insuper Episcopis præfatis, ne de cetero pro se, vel suis Vicariis, aut Familiaribus quibuscumque sub quovis colore, & prætextu, habitatione, coquina, famulis, Ministris, aut Officialibus Seminarii, vel Lectoribus, Magistris, Sacerdotibus, Clericis quoquomodo inservientibus eidem Seminario, & Alumnis; vel a Seminario salariatis, & substentatis, ac quomodocumque retentis, uti audeant, districte sub pœna Interdicti ab ingressu Ecclesiæ vetamus, ac inhibemus. Non tamen per hoc prohibere intendimus Episcopo Pontificalia exercenti, ne Cæremoniarum Magistro, vel Sacerdotibus a Seminario retentis uti possint, immo ut eorum opera, ac assistentia in hujusmodi sacris functionibus libere uti valeat, plenam ipsi Episcopo tribuimus facultatem.

„ §. 9. Postremo saluberrimæ præfati Concilii dispositioni inhærentes, volumus, præcipimus, & sancimus, ut in omnibus Semi-

„ na-

„ nariis, tam hactenus erectis, quam imposte-
„ rum erigendis, Alumni Grammatices, Can-
„ tus Gregoriani, computi, aliaque bonarum
„ artium tantum disciplina erudiantur, & Sa-
„ cræ Scripturæ, Catechismi, aliorumque Ec-
„ clesiasticorum Librorum, præsertim vero de
„ Sacramentis, Sacrisque Ritibus, & Cære-
„ moniis tractantium, Lectioni diligenter in-
„ cumbant, ut cum ad Vineam Domini ex-
„ colendam vocati fuerint, dignos, peritos,
„ utilesque Operarios sese probare valeant,
„ fructumque ei reddant uberrimum tempori-
„ bus suis.

„ §. 10. Decernentes, præsentes Litteras &c.

„ §. 11. Non obstantibus, &c.

„ §. 12. Ut autem præsentes Litteræ &c.

„ §. 13. Nulli ergo omnino hominum &c.

„ Datum Romæ apud S. Petrum anno In-
„ carnationis Dominicæ millesimo septingen-
„ tesimo vigesimo quinto, septimo Idus Maii,
„ Pontificatus Nostri Anno I.

180 Insuper ad complementum subnectuntur hic instructiones, quæ de Mandato dicti Benedicti XIII. emanarunt circa Taxam Seminariorum, quæ transmissa fuit ad Episcopos Italiæ, & insularum adjacentium cum sequenti Encyclica Epistola.

Rever. D. uti Fr. Cum in omni Republica experimento semper compertum fuerit, tales esse Cives, quales educatione informantur, nihil certe opportunius ad Ecclesiasticam disciplinam conservandam, vel restaurandam excogitari potuit, quam institutio Collegiorum, in quibus adolescentes Ecclesiasticis Ministeriis addicendi, Religione, & bonis artibus instruerentur, adeo ut ejusmodi Collegia, quasi perpetua essent egregiorum Dei Ministrorum, & pro Animarum salute Operariorum Seminaria. Jure itaque ac merito in immortali laude versabitur hoc, quod a Patribus Sacrosancti Conc. Tridentini in eam rem providentissime fuit constitutum. Fidem quippe fecit eventus, quam vere tunc a nonnullis (ut habetur in historia a Cardinali Pallavicino perscripta) dictum fuerit, satis utiliter labores omnes impensos, omnemque operam positam, ubi etiam nihil aliud commodi in Christianam Rempublicam inde manasset, quam recta ubique ejusmodi Collegiorum institutio.

Primus porro, qui memorati Concilii Sanctionem ad effectum perduxit, fuit Divus Carolus Borromæus Archiepiscopus Mediolanensis, & adeo quidem apposita ad Clericos bonis moribus, ac disciplinis imbuendos ratione, adeoque sapientibus pro recta Seminariorum gubernatione legibus conditis, ut in hoc etiam de Universa Ecclesia optime meritus dicendus sit, cum plurimi inde sumpserint exemplum, quod publice, uberrimoque cum fructu imitarentur.

Inter ceteros vero Antistites qui gloriosi illius Archiepiscopi vestigia sunt prosecuti, maxime enituit Cardinalis Vincentius Maria Ursinus, quem modo summum Catholicæ Ecclesiæ moderatorem veneramur. Is enim Sypontinæ Metropolitanæ Ecclesiæ gubernaculis admotus cum ejus Seminarium invenisset jam pridem Turcarum incursione anno 1620. vastatum, funditusque eversum, nihil habuit antiquius, quam ut illud redintegraret, idoneisque proventibus instrueret, multo etiam ære suo in eam causam collato, id, quod honorificentissimis, ut par erat, verbis laudavit sub annum 1679. Sacra Congregatio Episcoporum, & Regularium negotiis præposita. Deinde vero ad aliam Archiepiscopalem Sedem Beneventanam translatus pari pietate, ac liberalitate Seminarii ædes horribili terræmotu bis quassatas prostratasque longe magnificentius restauravit, illudque saluberrimis Constitutionibus, & documentis firmavit, ac opimis largitionibus auxit, quarum monumenta extant in Synodorum Beneventanarum Volumine, Cumque Tusculanæ quoque postmodum regimen Ecclesiæ suscepisset, Seminarium numero, & loco peranguftum, & amplificari jussit, & augeri, adjunctisque Collegio Patrum Societatis Jesu novis ædibus, Alumnos, Convictoresque sub eorum disciplina, bonis moribus & litteris voluit informari.

Ex his sane, quæ fecit Archiepiscopus de Seminariis Ecclesiarum, quibus præfuit, certam capere licuit conjecturam solicitudinis, & Curæ, quam Pontifex Maximus de omnium Ecclesiarum Seminariis esset suscepturus. Et expectationi quidem cumulate respondit eventus. Nam in Romano Concilio superiore anno habito Sanctitas sua non solum plura edixit monita bene gerendæ hujusmodi Collegiorum administrationi consentanea, verum etiam peculiarem Constitutionem promulgavit in ejusdem Concilii appendice relatam, qua omnibus Præsulibus Ecclesiarum in Italia, Insulisque adjacentibus existentium jussit, omni cunctatione abjecta institui Seminaria, sicubi hactenus non essent, nec non sustentationi Collegiorum, sive institutorum, sive instituendorum congruentia subsidia comparari, facta quoque ad id facultate imponendi augendique Taxam super omnibus Beneficiis, quibus etiam fruerentur personæ exemptioni ante hac assuetæ, itemque, ubi opus fuerit, & quatenus Taxa non sufficeret,

ret, uniendi iisdem Seminariis Beneficia simplicia, etiam quomodocumque affecta, & dispositioni Sedis Apostolicæ reservata, quemadmodum fusius in memorata Constitutione habetur.

Cum vero ibidem quoque Sanctissimus D. N. peculiarem Congregationem instituerit, quam voluit præesse istiusmodi Seminariorum negotio, hæc, ut mandato sibi muneri satisfacere aggrediatur, Amplitudini Tuæ, itemque aliis prædictorum Locorum Ordinariis per has Litteras, Sanctitate sua annuente scriptas significandum duxit, quid facto opus esset.

Primum igitur renunciabit Amplitudo Tua num in ista Diœcesi Seminarium Clericorum fuerit hactenus institutum, quod si non fuerit, commodiorem pro suo Judicio illius instituendi rationem indicabit, referetque etiam, tum quot sint annui proventus Mensæ Episcopalis, Canonicatuum, aliorumque Beneficiorum totius Diœceseos, tum vero an ulla sint Beneficia simplicia, quæ Seminario fundando adscribi unione perpetua possint, vel etiam an in aliqua Confraternitate, aut Loco pio reditus annui redundent, postquam oneribus, quæ ipsis inhærent, satisfactum fuerit, & demum an in Ecclesia Metropolitana, cui tamquam Suffraganeus subsit, commodum inveniatur Seminarium, ut cum Archiepiscopo agi possit, ut aliquos suæ Diœcesis Alumnos ad illud admittat.

Si autem extat Seminarium, partes tuæ erunt, memoratam Sacr. Congregationem de iis, quæ subjicientur, diligenter certiorem reddere. I. Videlicet an ejusdem Seminarii ædes tales sint, ut in iis convenienter habitare Alumni & præceptores possint. II. Quot ibi commorentur Adolescentes, quotve Præceptores, aliique Ministri. III. Quot sint Clerici, qui ob egestatem suam gratuito alantur, quotque alii, qui quotidiani victus pretium de suo respondeant. IV. An numerus Adolescentum, qui in Seminario nunc educantur, satis respondeat necessitati totius Diœceseos; vel si impar sit, quot præterea addendi videantur. V. An certæ leges pro Seminarii gubernatione conditæ jam fuerint, eæque accurate serventur. VI. An Alumni pias illas exercitationes obeant, iisque bonis artibus ediscendis dent operam, quæ præscriptæ sunt a Sacro Concilio Tridentino *sess. 23. cap. 18. de reformat.* VII. An Seminarium idoneis proventibus sit instructum, & quænam sit annua eorum quantitas. XIII. Num ab Amplitudine tua, vel a Prædecessoribus tuis unita Seminario fuerint ulla Beneficia simplicia, vel bona parvorum Cœnobiorum suppressorum. IX. An Seminarii commodo, imposita jam fuerit super Beneficiis, aliisque Ecclesiasticis reditibus istius Diœceseos Taxa ulla, vel quanta, & ad quam Normam constituta. X. An hujusmodi contributio re ipsa diligenterque persolvatur a Mensa Episcopali, ceterisque omnibus huic oneri obnoxiis. XI. An in ista Diœcesi ulla sint Beneficia simplicia, quorum unione suppleri valeat id, quod forte necessariæ sustentationi Seminarii desit, vel in ordinariis ejus proventibus, vel etiam in prædicta contributione. XII. An, quomodo exigatur quotannis a Seminarii Ministris ratio administrationis redituum ad illud pertinentium.

Quoniam, vero in citata Constitutione SS. D. N. præcipitur, exactionem Taxæ, ubi hæc imponenda fuerit, mandari idoneo Viro deligendo ab Amplitudine Tua, & a Capitulo Cathedralis Ecclesiæ, communi quidem periculo, si ille Officii sui partes haud impleverit, recte significari quoque sibi optat Sacra Congreg. quisnam tali muneri idoneus istic existimetur.

Denique, ut uberior haberi hic possit notitia omnium, quæ ad Seminaria Ecclesiastica spectant, Amplitudo Tua referre etiam non gravabitur, quonam anno, & a quonam Antistite Seminarium fuerit institutum, vel quinam alii Præsules institutionem ejus, vel amplificationem, opera aut ære suo juvaverint. Ad hæc quinam liberalium artium, Sacrarumque scientiarum Magistri, præ ceteris ibi floruerint, quive Alumni ex eodem Seminario prodierint doctrinæ laude præstantes, vel obitis subinde muneribus, partisque dignitatibus præclari.

Una cum hac Epistola instructio super Taxa Seminario solvenda ad Amplitudinem Tuam transmittitur, cui se conformare debebit, & interea fausta omnia a Deo Optimo Maximo precamur, Romæ hac die 30. Martii 1726.

Amplitudinis Tuæ &c.

Istruzione supra la Tassa da imporsi, e pagarsi per l' instituzione, e mantenimento respettivamente de' Seminarj.

4. Oltre la Costituzione fatta dalla Santità di Nostro Signore Papa Benedetto XIII. sopra l' erezione, e sostentamento de' Seminarj per l' Italia, e l' Isole Aggiacenti, ed oltre la Lettera circolare scritta sopra la medesima materia per Ordine della Santità Sua a tutti gli Ordinarj de' Luoghi predetti, si è stimato necessario fare la presente Istruzione da mandarsi unitamente colla Lettera poc' anzi

ac-

accennata a i predetti Ordinarj, e di regolarla colle risoluzioni prese altre volte dalla Sacra Congregazione del Concilio, ad effetto d' imporre a dovere la Tassa, e di levare per quanto sarà possibile ogni occasione di lite, che potesse insorgere nella detta imposizione, coll' avvertenza, che quanto si dirà nella presente Instruzione, dovrà avere luogo tanto nel caso, in cui non sia stato eretto nella Diocesi il Seminario, ma debba erigersi, quanto nel caso, in cui il medesimo già sia stato eretto, e debba mantenersi, avendo altre volte la Sacra Congregazione del Concilio (*Sac. Congreg. Conc. In Visitationis SS. Lim.* 10. *Mart.* 1663. *lib.* 23. *Decr. pag.* 451. *& seq.*) risoluto, che i rimedj prescritti dal Sacro Concilio di Trento alla *sess.* 23. *cap.* 18. *de reform.* per l' erezione de' Seminarj debbano ancora adoprarsi per la loro conservazione in tal maniera, che chiunque è obbligato a contribuire per l' erezione del Seminario, resta altresì obbligato a contribuire per la conservazione del medesimo, dopo che è stato eretto.

2. E perchè il procedere con ordine, e distinzione sembra il metodo più adattato, tanto per la Teorica, quanto per la Pratica, quindi è, che nella presente Istruzione s' incomincierà a parlare dell' Obbligo dell' Ordinario circa la contribuzione, che deve fare al Seminario, per proseguire dopo tutto ciò, che risguarda l' obbligo degli altri inferiori.

§. I.

Della contribuzione, o sia tassa da pagarsi dall' Ordinario al suo Seminario.

3. Cosa certa si è, che la Mensa, o Patriarcale, o Arcivescovile, o Vescovile è obbligata a pagare la Contribuzione, o sia la Tassa al Seminario, derivando quest' obbligo della Lettera del Sacro Concilio di Trento alla *sess.* 23. *c.* 18. *de refor.* qual disposizione Conciliare è rinnovata nella Costituzione di Nostro Signore Papa Benedetto XIII. al §. *Cum itaque Seminarii.*

4. In esecuzione dunque non meno del Sagro Concilio, che della Costituzione di Nostro Signore dee ogni Ordinario attentamente riconoscere a qual somma ascendino l' annue entrate della sua Mensa, ed istabilita la rendita dee obbligarsi a pagare, e con effetto pontualmente pagar ogni anno al Seminario, quella quota, che ogn' altro Beneficiato, e qualunque altra persona obbligata a contribuire paga ogni anno al predetto Seminario, quale quota non deve esser meno del tre per cento, nè maggiore del cinque per cento dell' annua sopradetta entrata, secondo ciò che altrove si accennerà, essendo la Contribuzione al Seminario un vero Debito, a cui gli Ordinarj, e gli altri, che hanno il peso di pagare, sono obligati tam in Foro Poli, quam in Foro Fori, ed al quale pagamento in caso di renitenza non si mancherà dalla Congregazione particolare deputata da Nostro Signore su queste materie d' astringere secondo i termini di giustizia.

5. Ed avvegnachè siano nate, e possino altresì nascere alcune controversie intorno alla liquidazione dell' annua entrata, o per le spese, che devono farsi per raccogliere i frutti, e l' entrate, o per altri obblighi fissi, che abbiano gli Ordinarj, o pure per le Pensioni, che sono obbligati a pagare, si soggiunge, che l' annua entrata regolativa della Contribuzione, o sia Tassa del Seminario, (*Sac. Congreg. Conc. in Ulyxipponen. anni* 1673. *lib.* 1. *Decr. pag.* 174. *a tergo & pag.* 175.) è quella, che sopravanza, detratte le sole spese necessarie per la percezione de' frutti, che parimente per fissare l' annua entrata, si deono dedurre quegli obblighi soli, che sono stati imposti avanti il Sacro Concilio di Trento, e che finalmente in ciò, che risguarda le Pensioni o fisse, o vitalizie, dee l' Ordinario (*Conc. Trid. sess.* 23. *c.* 18. *de refor.*) pagare non solamente la quota corrispondente alla sua annua entrata, ma altresì la quota appartenente al Pensionario, ritenendosi al pagamento della Pensione ciò, che avrà per esso pagato al Seminario, nel caso però, in cui il Pensionario nell' imposizione della Pensione non fosse stato con ampio, e litterale privilegio esentato dal Papa dal contribuire al Seminario. Imperocchè in questo caso l' Ordinario sarebbe obbligato (*Sac. Cong. in Foroliviem.* 16. *Jul.* 1661. *lib.* 22. *Decr. pag.* 584. *a tergo & pag.* 585.) a pagare per esso, e non potrebbe nel pagamento dell' annua Pensione ritenersi ciò, che ha pagato per esso. Il che però, non può succedere, nè succederà oggidì non solo per ciò, che è stato istabilito dalla Santità di Nostro Signore nella sua Costituzione, come dirassi più a basso, ma ancora per avere con molta maturità la Sacra Congregazione del Concilio (*Sac. Cong. Conc. in Romana Contributionis Seminarii* 3. *Feb.* 1646. *lib.* 18. *Decr. fol.* 20. *a tergo, in Spoletana die* 30. *Sept.* 1710.) altre volte determinato, che non sono esenti dalla

Tassa del Seminario per i Benefizj, e le Pensioni che hanno, se non quelle persone, che sono eccettuate nel Sagro Concilio di Trento, e che però sono tenuti al pagamento gli Eminentissimi Signori Cardinali ancorchè Camerali, li Prelati, e li Famigliari del Papa, nè suffragare a questi verun privilegio d'esenzione, se in esso non si fa una speciale, ed individua deroga al Sagro Concilio, ed un'espressa menzione del pagamento, che facevasi al Seminario da i predetti Benefizj, e Pensioni, avanti che i Benefizj fossero stati conferiti, e le Pensjoni fossero state assegnate a i predetti Personaggi.

6. Aggiungendo che il detto sin'ora rispetto alle spese per la Collezione de' frutti, per gli obblighi, e per i pagamenti per i Pensionarj, procede non solo per gli Ordinarj, ma ancora per i Benefiziati, ed ogn'altra persona obbligata alla più volte nominata Tassa del Seminario.

§. II.

Della Contribuzione o sia Tassa da pagarsi da' Capitoli della Metropolitana, o Cattedrale, e Collegiata della Diocesi al Seminario della medesima.

7. SOno i predetti Capitoli, Dignità, e Canonici tenuti al pagamento della Contribuzione, o sia Tassa del Seminario, come si deduce dal Sagro Concilio di Trento alla *citata sess.* 23. *cap.* 18. *de reform.* e nel liquidare l'annue entrate, ad effetto di regolare la Tassa, dovranno osservarsi (*Sac. Congr. Conc. in Panormitana anni* 1585. *pag.* 73. *à tergo*, *in Salernitana anni* 1589. *in respons. ad* 4. *lib.* 6. *Decret. p.* 22. *a tergo*, *in Avellina* 15. *Januar.* 1610. *lib.* 9. *Dec. p.* 120. *in Eugubina* 1. *Decemb.* 1605. *lib.* 10. *Dec. p.* 140. *in Sabin.* 23. *Jun.* 1640. *lib.* 16. *Dec. in respons. ad* 1. *p.* 394. & 395.) le regole poc'anzi accennate, ed in oltre la seguente, ed è di non valutare nell'annua entrata ciò, che si dà a chi interviene a Divini Offizj a titolo di distribuzioni quotidiane, essendo queste esenti dal pagamento al Seminario in tal maniera, che se i Canonicati non hanno Prebenda, e se tutta l'entrata consiste nelle Distribuzioni, non si devono questi Canonici astringere al pagamento a proporzione di tutta l'entrata, ma di due delle tre parti della medesima, facendo in questo caso le dette due parti la figura di Prebenda, e la terza delle Distribuzioni secondo la vera intelligenza delle risoluzioni della Sagra Congregazione del Concilio.

8. E nel caso, in cui fossero stati uniti al Capitolo, o alle Prebende alcuni Benefizj, acciò colle rendite di questi si constituissero le distribuzioni quotidiane a proporzione dell'annue entrate de' Benefizj uniti, il Capitolo, o i Prebendati sarebbero obbligati al pagamento della Tassa al Seminario, come pure più volte è stato risoluto dalla Sagra Congregazione del Concilio. (*Sac. Cong. in Narnien. contributionis Seminarii* 2. *April.* & 30. *Maii* 1661. *pag.* 483. & 526. *lib.* 22. *Dec.* & *in Lucana* 29. *Januar.* 1686. *lib.* 35. *Dec. pag.* 13. *a tergo*).

9. E per terminare ciò, che risguarda i Capitoli, si soggiunge, che per regolare la Tassa non si doveranno calcolare i Legati Pii delle Messe, che ad essi siano stati lasciati, siccome nè meno l'elemosine, che si fanno alle loro Sagrestie, ma solamente le rendite fisse, e stabili d'esse, ancorchè le medesime provengano da Legati pii giusta la risoluzione della Sagra Congregazione del Concilio. (*Sac. Cong. Conc. in cit. Sabinens.* 23. *Jun.* 1640. *lib.* 16. *Decr. pag.* 394. & 395. *in respons. ad primum*.)

§. III.

Della Contribuzione, o sia Tassa da pagare al Seminario della Diocesi da qualunque Benefiziato, o con cura d'Anime, o senza cura d'Anime.

10. SOno i benefizj curati obbligati alla contribuzione del Seminario (*Sac. Congr. in Nicien.* 28. *Nov.* 1676. *lib.* 29. *Dec. pag.* 312. & *a tergo*) essendo generalissime le parole del Concilio di Trento nella più volte citata *sess.* 23. *c.* 18. *de refor.* e dovendosi considerare, che sono stati principalmente istituiti i Seminarj per allevare i Chierici, ed abilitarli alla cura dell'Anime, nè possono i Parrochi pretendere esenzione per il motivo, che l'annua rendita della Parrocchia non eccede la congrua de i cento Scudi, conforme ha altre volte risoluto la Sacra Congregazione del Concilio, e proseguendo il discorso de' Benefizj curati, o siano Parrocchiali fa di mestieri l'avvertire, che la Tassa dee cadere sopra l'annua fissa entrata delle medesime, e sopra ancora quei proventi, che si dicono *certi de incertis*, ma non sopra le rendite totalmente incerte secondo un'altra risoluzione della Sagra Congregazione del Concilio. (*Sac. Cong. in Panorm. de mense Octob.* 1587. *lib.* 5. *Decr. pag.* 23. & *a tergo*.)

11. Pas-

11. Passando agli altri Benefizj, devono i medesimi contribuire al Seminario, ancorchè sieno di Juspatronato, come si legge nel Sagro Concil. di Trento, ed ancorchè la nomina loro appartenesse a qualunque persona, benchè degna di specialissima menzione, conforme è stato risoluto dalla Sagra Congregazione del Concilio (*Sac. Congr. in Civitatis Reg. mense Febr.* 1586. *lib.* 4. *Decr. pag.* 11. *& in Messan. mense Febr.* 1588. *lib.* 5. *Dec. p.* 96. *a tergo*) Nè possano i Benefizj Secolari pretendere d'essere esenti dalla Tassa del Seminario, ancorchè la nomina, e l'istituzione appartenga a qualche Religione, o Monastero, come si deduce da una risoluzione della Sacra Congregazione del Concilio (*Sac. Congr. Concil. in Caputaquen. de mense Jul.* 1586. *lib.* 4. *Dec. in respons. ad* 1. *p.* 159. *& seq.*) e ritrovandosi alcuni Benefizj, che ricusano di pagare al Seminario per l'incertezza a qual Seminario debbano pagare, essendo il titolo del Benefizio in una Diocesi, ed i Beni in un'altra, sembra a proposito il soggiagnere, che la regola istabilita dalla Sacra Congregazione del Concilio (*Sacr. Cong. in Lunen. Sarzan.* 19. *Feb.* 1604. *lib.* 10. *Decr. pag.* 74. *a tergo*) si è, che il pagamento si faccia al Seminario di quel luogo, in cui è la Chiesa, o il Titolo del Benefizio, ancorchè i Beni appartenenti al medesimo siano in un'altra Diocesi, eccettuando il caso, in cui in questa seconda Diocesi vi fosse una qualche Chiesa, che fosse come membro del Titolo del Benefizio, poichè in queste circostanze si dovrebbe a proporzione dell'annua entrata pagare il Seminario di quella Diocesi, in cui sono situati i beni, ed è situata la predetta Chiesa, purchè questa Chiesa fosse stata fabbricata avanti l'acquisto de' beni (*Sac. Cong. Concil. anno* 1573. *lib.* 1. *Decr. p.* 23. *a tergo*, *& in Melphien. eodem anno lib.* 1. *Decret. pag.* 190. *& a terg.*) in tal maniera, che se prima fossero stati uniti i beni, ed applicati al Titolo del benefizio situato nell'altra Diocesi, e dappoi fosse stata fabbricata la Chiesa, non dovrebbe il pagamento farsi al Seminario del Vescovo, in cui è situata la Chiesa, e sono situati i beni, ma al Seminario dell'altra Diocesi, in cui è situato il Titolo del Benefizio.

12. Finalmente tutti, e singoli Benefizj, o Secolari, o Regolari generalmente parlando sono tenuti al pagamento della Tassa, ancorchè siano posseduti o dagli Eminentissimi Signori Cardinali, e da i Famigliari dello stesso Romano Pontefice, o da i Chierici della Rev. Camera Appostolica, o da qualsivoglia altro Ministro, o Offiziale, e ciò, parlando de i Benefizj, che hanno avuto fino ad ora, e degli altri, che possono avere in avvenire, o essi, o gli altri, che ne' tempi futuri saranno promossi alle sopraddette Dignità, Uffizj, ed impieghi, come chiaramente si stabilisce nella Costituzione di Nostro Signore §. *Cum itaque Seminarii*, e le Capellanie devono contribuire al Seminario, se sono perpetue, e se si conferiscono in Titulum, ma non già quando sono amovibili. *Sacr. Congr. Conc. in Sabinen.* 21. *Jun.* 1640. *in respons. ad* 2. *lib.* 16. *Decr. pag.* 394. *a tergo & pag.* 395.)

§. IV.

Della Contribuzione, o sia Tassa da pagarsi al Seminario da i Regolari, e dalle Monache.

13. La Tassa pel Seminario deve pagarsi da Regolari, e da essa secondo la Costituzione di Nostro Signore, sono esenti i Regolari per quei Benefizj solamente, e frutti sopra i quali la Sede Appostolica ha ad essi conceduta l'esenzione dalla Tassa del Seminario chiaramente, ed espressamente, e per una causa veramente, e propriamente onerosa, e nel liquidar la Tassa, s'osserverà, quanto di sopra s'è detto.

14. Rispetto a i Religiosi di Malta, se qualcheduno di loro avesse qualche Benefizio Ecclesiastico, che non appartenesse alla Religione, dovrà questi pagare per il detto Benefizio la Tassa al Seminario, come fu risoluto dalla Sagra Congregazione del Concilio (*Sac. Congreg. Conc. in Bracaren. anni* 1573. *lib.* 1. *Decr. p.* 41. *a tergo*, *& p.* 42.) e parimente se a' Priorati, Commende, e Baliaggi del predetto Ordine di Malta saranno stati uniti, o si uniranno Benefizj Secolari, dovranno i Religiosi di Malta contribuire ad ratam dell'annua entrata di questi al Seminario, com'è stabilito da Nostro Signore nella sua Costituzione al luogo citato. E perchè il Sagro Concilio di Trento eccettua dalla Contribuzione questi Collegj, ne' quali s'insegna, e si promovono i studj per il comun bene della Chiesa, dal che è derivato, che qualche volta i Regolari hanno preteso di non dover contribuire a i Seminarj anche per i Benefizj uniti a qualche loro Collegio, in cui si promovono detti studj, la Sagra Congregazione del Concilio; (*Sac. Congreg. Conc. in Velitern. Taxæ Seminarii* 24. *April. &* 31. *Jul.* 1703.) ha dichiarato, che

la

la predetta esenzione ha luogo ne' Collegj de' Secolari, e non de' Regolari, e quando si è trattato di Religiosi, che hanno preteso d' esserne esenti per il motivo d' insegnar la Grammatica, ed i Casi di coscienza tanto a i suoi Religiosi, quanto ad altre persone, che andavano alle lor Scuole, la Sacra Congregazione (*Sacr. Congr. Concil. in Bracaren. anni* 1573. *lib.* 1. *Decret. p.* 41. *a tergo*, & 43.) ha dichiarato doversi detrarre la spesa, che fanno per i Salarj de' Lettori, e che fatta la detta detrazione, paghino sopra il resto la Tassa al Seminario.

15. Subentrano le Monache, che pure sono tenute alla Contribuzione, o sia Tassa per il Seminario a proporzione dell' entrate, che hanno, ed osservata nella liquidazione dell' entrate la Regola pure esposta di sopra, dovendo esse riflettere, che se non vi fossero i Seminarj, non avrebbero Confessori, e Direttori idonei per l' Anime loro, e però è regola generale, che i Beni posseduti dalle Monache, per i quali pagano gli altri pesi Ecclesiastici, non siano immuni dalla Contribuzione del Seminario (*Sacr. Congreg. Conc. in Caputaquen.* 1589. *in respons. ad* 5. *lib.* 4. *Dec. pag.* 159. & *seq.*) se non hanno un Titolo specialissimo d' esenzione dal detto pagamento, ed avvegnachè più volte succeda, che dalle Monache s' allega il titolo della povertà per esentarsi dal pagamento, sembra necessario l' avvertire, che il Titolo della povertà suffraga a quelle Monache (*Sac. Cong. in Catanien.* 20. *Martii* 1595. *lib.* 9. *Dec. p.* 9.) che non hanno entrate, e che vivono di pure elemosine, o pure a quelle Monache, che benchè possiedino alcuni beni descritti, e tassati nel libro delle Decime, ed altri pesi Ecclesiastici; sono però state esentate dal pagamento delle predette Decime, e pesi per il Titolo della loro povertà, come altre volte ha risoluto la Sagra Congregazione del Concilio. (*Sac. Cong. Conc. in Patavina* 1573. *lib.* 1. *Decr. p.* 97. *a tergo*, & *in Avenionen.* 22. *Aug.* 1609. *lib.* 12. *Dec. pag.* 73. *a tergo* & 74.)

§. V.

Della Contribuzione, o sia Tassa da pagarsi dagli Ospedali, Confraternite, Fabbriche delle Chiese, Monti di Pietà e Legati Pii.

16. Secondo il Sacro Concilio di Trento alla più volte citata *sess.* 23. *cap.* 18. *de reform.* quegli Ospedali, che si danno in Titolo, o amministrazione, devono pagar la Tassa, o sia Contribuzione al Seminario, dal che deriva, che sono esenti da questo pagamento gli Ospedali puramente Laicali, (*Sac. Congregat. Concil. in Gravinen.* 23. *Jun.* 1594. *lib.* 8. *Decret. n.* 43.) che non si danno per conseguenza, nè in Titolo, nè in amministrazione, come ha altre volte risoluto la Sagra Congregazione del Concilio, se per accidente non fossero stati uniti a questi Ospedali alcuni Benefizj; mentre ad ratam de' frutti di questi dovrebbero li predetti Ospedali pagare al Seminario, (*Sac. Congreg. Concil. in Messanen.* 2. *August.* 1696. *in resp. ad* 5. *lib.* 8. *Decr. pag.* 183. *a tergo.*)

17. Circa le Confraternite de Laici erette coll' autorità ordinaria anche nelle Chiese de' Regolari, sono esse obbligate (*S. Cong. Conc. in Lucana* 13. *Maii* 1628. *in resp. ad* 4. & 5. *lib.* 13. *Decr. p.* 452. *a tergo*) al pagamento della Tassa, se han Benefizj uniti, o non avendo, abbino fondi certi, Capitali, e Legati, devono pagar la Tassa a proporzione ancora dei frutti, e delle rendite dei detti fondi, Capitali, e Legati con avvertenza, che nella Tassa non si devono comprendere quell' altre rendite, che ricavano da certe quote pecuniarie, che si pagano da i Confratelli ogni mese, o ogni anno, o per titolo d' elemosina, o in sequela de' Statuti, come ha determinato Nostro Signore nella sua Costituzione §. *Cum itaque Seminarii*.

18. Le Fabbriche delle Chiese, che hanno i loro assegnamenti, le Decime, che per qualsisia capo sono venute in mano de' Laici, e delle quali si vogliono pagare gli altri sussidj Ecclesiastici, giusta il Sagro Concilio di Trento al luogo più volte citato, non possono esentarsi dal pagamento a favor del Seminario, il che pure ha luogo rispetto a' Monti di Pietà (*Sacr. Congreg. Conc. in Messanen.* 2. *Aug.* 1596. *l.* 8. *Dec. pag.* 185. *a tergo*) se ad essi saranno uniti i Benefizj, poichè questi Monti di Pietà saranno obbligati a pagare in vigore de' Benefizj uniti.

19. Resterebbe il dire qualche cosa circa la quantità della Tassa, ma parlando di questa, altro non occorre soggiugnere, se non che secondo la Costituzione di Nost. Sig. ella non può esser meno del tre, nè più del cinque per cento, e che sin tanto, che dalla Congregazione deputata da Sua Beatitudine non sarà approvata la nuova Tassa, si paghi pontualmente la Tassa, che si è per lo passato pagata al Seminario, il pagamento della qual

Tas-

Tassa non può essere in veruna maniera ritardato da qualunque Inibizione, che si spedisca da qualsisia Tribunale, come ha altre volte risposto la Sacra Congregazione del Concilio (*Sacr. Congreg. Conc. in Sabinen.* 2. *Jul.* 1650. *lib.* 19. *Decr. pag.* 63. *a tergo*, & 64. & *in Interamnen. Taxæ Seminarii* 11. *Maii* 1720.) ed acciò per bene imporre la Tassa si cammini colla maggior possibile sicurezza, dovrà ciascun Ordinario imporre a tutti quelli, che sono obbligati al pagamento d'essa l'esibire nella sua Cancellaria dentro un termine conveniente la notula giurata dell'annue rendite, che detratte le spese, come si è detto di sopra, ricavano da' Benefizj o Beni da loro posseduti, ed obbligati alla predetta Tassa, come per appunto si tratta nell'esazione delle Decime Papali.

20. Aggiungendosi per compimento di questa Istruzione, che essa è stata letta, considerata, e corretta dalla Santità medesima di Nostro Sig., quale ha comandato, che si stampi, e si trasmetta, come si fa, ad ogni Ordinario.

182 Seminaria Clericorum debent institui, ubi adhuc non sunt, & augeri ubi opus fuerint, & ab Episcopis sæpe visitari, singulorum adolescentium vitam, indolem, & in studiis profectum explorando, Magistros idoneos, virosque Ecclesiastico spiritu præditos ad eorum culturam destinando, litterarias ipsorum exercitationes, sive Ecclesiasticas functiones quandoque præsentia sua decorando, aliqua demum Beneficia iis qui virtutum suarum specimen clarius præstiterint, majoremque laudem retulerint, conferendo. Sic expresse Benedict. XIV. tom. 1. Constit. 2. incip. *Ubi primum*.

183 Hic juvat afferre aliqua ad rem edita a Sacra Congregatione Concilii Decreta erudite congesta ab Eminentissimo Cardinali Cavalchino, dum erat Secretarius ejusdem Congregationis, *in Tricaricen. Administrationis Seminarii* apud tom. 7. Thesauri Resolutionum Sac. Con-

184 gregat. Concil. ibi: In Oscen. proposita sub Mense Octobris 1585. ita habetur. Alias Sacra Congregatio ad interpretationem Decreti cap. 18. Sess. 23. censuit, Episcopum Oscen. cum consilio Deputatorum teneri tam circa institutionem, Disciplinam, & mores Clericorum, quam circa temporalium rerum administrationem providere, sufficere tamen, quod Episcopus hujusmodi consilium requirat, eorumque consilio adhibito, posse Episcopum statuere, & deliberare, quæ pro prudentia sua magis expedire judicaverit, exactionem vero, quæ fit pro Seminario, ad solum Episcopum pertinere. Dubitatur modo, mortuo Episcopo, & in Sede vacante, ad quem pertineat erectio & administratio dicti Seminarii, & videtur, quod pertineat ad Capitulum, quia, Sede vacante, Capitulum fungitur vice Episcopi, tam in Spiritualibus, quam in temporalibus; cap. penult. & ult. de supplen. neglig. Prælat. in 6. & c. Is, cui, de elect. in 6.... Sacra Congregatio censuit, pertinere ad Capitulum .... ut in lib. 4. Decr. pag. 84.

In Curien. anno 1594. editum fuit hoc Rescriptum: Sacra Congregatio censuit, omnes 185 quatuor Deputatos adhibendos esse in consilio in tota temporali administratione Seminarii, præterquam in exactione, quæ ad solum Episcopum spectat, ut in lib. 8. Decr. pag. 65. & consonat Resolutio, quæ prodiit in Nullius, sub annum 1595. hisce verbis.... Sacra Congregatio censuit, omnes quatuor Deputatos, de quibus agitur in cap. 18. Sess. 23. vers. Et quia, adhibendos esse in consilio in administratione rerum ipsius Seminarii, præterquam in compulsione ad portionem Seminario debitam, cujus facultas ad solum Episcopum spectat, ut in lib. 8. Decr. pag. 97.

In Salernitana propositis ad petitionem Ca- 186 pituli Cathedralis inter cætera hisce dubiis... I. An duo Canonici electi ab Archiepiscopo ad constituendam educationem puerorum Seminarii possint pro libito Archiepiscopi mutari. II. An eorum consilium abhibendum, tam in constituendis regulis universalibus Seminarii, quam in electione singulorum puerorum introducendorum, electione Magistrorum, librorum legendorum, Confessoris provisione, dyscolorum expulsione, visitatione, & similibus. III. An alii quatuor sint deputandi, & deputati adhibendi sint in consilio tantummodo in taxatione, contributione fructuum ex unione Beneficiorum, & in aliis difficultatibus, ob quas Seminarii instructio, vel conservatio impediretur, aut perturbaretur, an etiam, in exactione, & temporalium administratione tam d. Seminarii, ut puta, deputatione, vel expulsione Ministrorum, & famulorum temporalium, expensis quotidianis provisionis bladorum, quam etiam Bonorum quorumcumque, & redituum ipsius Seminarii etiam ex Beneficiis unitis, ut puta locationibus, concessionibus, aliisque contractibus, & litibus. IV. An hi quatuor deputati sint perpetui, vel etiam amovibiles, servata tamen ratione Concilii in eorum electione, & dicta electio spectet ad Capitulum ... Responsum fuit .... Ad I. non posse

amo-

amoveri, nisi ex legitima causa. Ad II. in omnibus hic esse adhibendos. Ad III. teneri Episcopum adhibere Deputatorum consilium tam circa institutionem, disciplinam, & mores, quam temporalium rerum administrationem. Ad IV. esse perpetuos.... ut in lib. 6. Decr. pag. 22. & sequent.

187 In Papien. 7. Julii 1691. eadem sacra Congregatio censuit, Canonicos ab Episcopo electos ad Seminarii administrationem ad praescriptum cap. 18. sess. 23. vers. Quae omnia, esse perpetuos, nec posse amoveri, nisi ex justa, & legitima causa. ut in lib. 7. Decr. pag. 14. & in Sarzan. 27. Junii 1693. rescripsit. Oratorem ab Episcopo electum ad Seminarii administrationem juxta praescriptum sacri Concilii cap. 18. sess. 23. vers. Quae omnia, non posse amoveri, nisi ex justa, & legitima causa, ... ut in lib. 15. Decret. pag. 221.

In Fundana denique Deputationis Officialium Seminarii, inter cetera fuerunt discussa duo haec dubia. I. An Episcopus potuerit, & possit deputare Rectorem, aliosque Officiales Seminarii absque Consilio Deputatorum a Capitulo. II. An Episcopus in revisione, & liquidatione computorum dicti Rectoris debuerit sequi consilium eorumdem Deputatorum: .... die vero 26. Martii 1689. responsum fuit: Ad I. negative. Ad II. teneri adhibere consilium, sed non sequi .... ut in lib. 39. Dec. p. 129. & sequent.

188 Et in dicta Tricaricen. Administrationis Seminarii 24. Martii 1736. ad sequentia dubia.

I. An administratio oeconomica Seminarii exerceri debeat per Episcopum, vel potius per Deputatos.

II. An constet de sufficienti redditione rationis administrationis exercitae per Deputatos Seminarii.

III. An sit locus remotioni Canonici Filinci Deputati Seminarii in casu &c.

189 Eadem Sacra Congregat. Concil. Respondit: *Ad primum administrationem competere Episcopo cum consilio Deputatorum, praeterquam in exactione, quae spectet ad solum Episcopum. Ad secundum negative, & Episcopus procedat prout de jure contra Debitores. Ad tertium Affirmative.*

190 Seminarii Rectorem esse ab Episcopo constituendum, cum Deputatorum consilio, juxta allata Decreta, limitationem patitur, ut scite, & erudite tradit Benedictus XIV. *in Synodo Dioecesana lib.* 5. *cap.* 11. *num.* 9. quoad Seminaria, quae legitima auctoritate tradita sunt Curae, & regimini alicujus Ordinis Regularis sub expressa conditione, ut ejusdem Ordinis Praelato integrum sit, quem maluerit, sui Instituti Religiosum in Seminarii Rectorem eligere & deputare, uti patet de Seminario Romae, quod Pius IV. commisit Curae, & Regimini PP. Societatis Jesu, ut legitur in Bulla 134. Urbani VIII. §. 4. *Bullar. tom.* 5. ibi: *Ipsumque Seminarium sic erectum, & institutum Curae, & Regimini, & administrationi Praepositi Generalis, & Presbyterorum Societatis Jesu, & sui, ac Romani Pontificis pro tempore existentis in dicta Urbe Vicarii in Spiritualibus Generalis tutelae, patrocinio, & protectioni commisit*. Et de Seminario Civitatis 191 Conceptionis in America Meridionali commissa pariter Curae, & regimini Patrum ejusdem Societatis Jesu ex facultate Sacrae Congregationis Concilii concessa sub die 13. Junii 1722. in dicta Americana apud Thesaur. Resolutionum *tom.* 2. *pag.* 19. ibi: *Pro facultate, ita tamen ut Alumni nominentur ab Episcopo, & Seminarium sit sub Patrocinio, protectione, & jurisdictione Episcopi*. Insuper sub iisdem legibus 192 alia quoque Episcoporum Seminaria aliorum Regularium gubernio reperiuntur commissa; Cura scilicet Seminariorum Civitatis Albani, & Senogalliae tradita est Clericis Regularibus *Scholarum Piarum* nuncupatis; & ipsemet Benedictus Seminarii Bononiensis regimen dedit Clericis Regularibus Sancti Pauli vulgo *Barnabitis*, non amotis quidem deputatis, qui juxta Tridentini Sanctiones Seminarii disciplinae, atque administrationi invigilant, sed eorumdem auctoritate intra certos limites coercita. Haec ille *loc. cit. num.* 9.

Quibus adde Seminarium Civitatis Viglevanensis legitima auctoritate commissum Curae Patrum Congregationis Somaschae, ut videre est *in Thesauro Resolutionum Sacrae Congregationis Concilii tom.* 9. *fol.* 90. *& sequent.* ubi proposita, & resoluta fuerunt sequentia dubia. 193

I. An omnes Alumni sint eligendi per Episcopum. Et quatenus negative;

II. An illi octo nominandi per P. Rectorem ejusdem Seminarii indigeant examine, & approbatione Episcopi, ut admittantur in casu &c.

III. An exactio redituum assignatorum pro alimonia Alumnorum spectet privative ad Episcopum, illorumque administratio ad eumdem Episcopum cum consilio Deputatorum Seminarii, excluso Rectore Seminarii? Et quatenus negative;

IV. An saltem administratio, & exactio facienda sit per dictum Rectorem, cum participatio-

tatione tamen, consensu, & mandato Episcopi pro tempore in casu &c.

V. An PP. Somaschenses teneantur reddere rationem de administratis Episcopo cum assistentia Deputatorum Seminarii in casu &c.

VI. An liceat Episcopo cum assistentia, ut supra, toties quoties voluerit visitare Seminarium tam in spiritualibus, quam in temporalibus in casu &c.

VII. An idem, cum assistentia, ut supra, licitum sit Capitulo, seu Vicario Capitulari, Sede vacante in casu &c.

VIII. An Magistri missi a Congregatione Somaschensi ad servitium Seminarii, pro Grammatica, Rethorica, & Casibus Conscientiæ debeant examinari, & approbari ab Episcopo in casu &c.

IX. An hoc ipsum tempore Sedis Vacantis spectet ad Capitulum, ut supra in casu &c.

X. An PP. Somaschenses teneantur reddere rationem de annuis libris 3256. pro toto tempore, quo in Seminario non fuerunt Alumni, & cui, ac quibus remediis cogi possint in casu &c.

XI. An iidem teneantur restituere pro eodem tempore, quo Seminarium remansit clausum, proventus pro eorum manutentione, & salario assignato in casu &c.

XII. An PP. Somaschensibus, ultra præfixum numerum viginti Alumnorum liceat in Seminario recipere alios Convictores de aliena Diœcesi in casu &c.

194 Sacra Congregatio die 13. Januarii 1714. distulit resolutionem, die vero 27. ejusdem mensis, & anni respondit, Ad II. negative. Ad II. indigere approbatione Episcopi. Ad III. negative. Ad IV. Affirmative. Ad V. VI. VII. affirmative. Ad VIII. negative. Ad IX. negative. Ad X. affirmative Episcopo, ac per eum cogi juris remediis. Ad XI. negative. Ad XII. affirmative de licentia Episcopi, & amplius in omnibus.

195 * Tenetur Episcopus providere sibi consilium duorum de Capitulo, quorum alter ab Episcopo, alter a Capitulo eligatur, item duorum de Clero Civitatis, quorum alterius electio ad Clerum spectat, quæ omnia sunt *ex Cap.* 18. *seß.* 23. Tridentini. His omnibus deputatis uti debet in administratione rerum Seminarii; sicut etiam illi adhibendi sunt circa institutionem & disciplinam ejusdem Seminarii; quanquam Episcopus ita debet in his omnibus eorum consilium audire, ut sequi non teneatur; *de Synod. diæc. cap.* 2. ex pluribus Sacr. Congr. Decretis.

Additiones ex aliena manu.

196 De exordio, & progressu Seminariorum, tum de optima eorum regiminis ratione; vide *Joannem de Joanne in Historia Seminariorum Clericalium*. Confer etiam *S. M. Benedictum XIV. de Synodo diœcesana lib.* 5. *cap.* 11. *per tot.*

197 Tria vero hic haud sunt omittenda. Primum est, quod id quod dicitur, Seminarii Rectorem esse constituendum ab Episcopo cum consilio deputatorum, limitationem recipit quoad Seminaria, quæ *legitima auctoritate* tradita sunt curæ, & regimini alicujus Ordinis Regularis, data Prælato ejusdem Ordinis facultate eligendi quem maluerit ex suis Religiosis in Rectorem; *S. M. Benedictus XIV. de Synodo Diœcesana lib.* 5. *cap.* 11. §. 9. *Legitima* inquam *auctoritate*, scilicet Sacræ Congregationis Concilii

198 interpretis, nam ab Episcopo propria auctoritate haud potest Seminarium tradi curæ, & regimini alicujus Ordinis Regularis. Hinc Episcopus

199 Civitatis Conceptionis in America Meridionali die 13. Junii 1722. hanc facultatem impetravit a mox dicta Sac. Cong. Vide *supra num.* 192.

200 Alterum est, quod necesse haud habet Episcopus rationes redituum Seminarii accipere ab Administratoribus in Synodo, ut sentiunt *Piasec. in Prax. Episcop. par.* 1. *cap.* 2. *art.* 1. *nu.* 11. *Barbos. de offic. & potest. Episcop. part.* 3. *alleg.* 93. *nu.* 2. sed potest etiam accipere extra Synodum, dummodo ad normam *Tridentini Concilii seß.* 23. *cap.* 18. *de Reform.* accipiat præsentibus duobus a Capitulo, ac totidem a Clero Civitatis deputatis; *S. M. Benedictus XIV. de Synod. Diœces. lib.* 1. *cap.* 11. §. 4. ubi solum limitat si consuetudo Diœcesis ferat, ut rationes hæ accipiantur in Synodo.

201 Tertium demum est, quod si duæ Ecclesiæ Cathedrales æque principaliter unitæ sint, non aliter Episcopus satisfacit præcepto *Concilii Tridentini*, quam si in una itemque altera Ecclesia Cathedrali erigat Seminarium; idque quia verbum *Singulæ*, quo *Concilium Tridentinum* utitur distributive, refert dispositionem Decreti ad unamquamque Ecclesiam Cathedralem, ita ut tot esse debeant Seminaria, quot sunt Ecclesiæ Cathedrales; Consule *Lanfredin. Respons. Eccles.* 46. *fere per tot.* ubi etiam, & illud discutit, quando Seminarium dici queat erectum.

SENTENTIA.

1 Sententia dicitur a *sentiendo*, eo quod Judex per eam quid super re proposita sentiat, declaret.

2 Unde Sententia est Judicialis decisio rei controversæ per pronunciationem Judicis rite factam liti finem imponens. *Est in re Communis*.

3 Sententia est duplex, una definitiva, & altera Interlocutoria. *Communis*.

4 Sententia definitiva est illa, quæ principalem causam, seu controversiam in Judicium deductam definit, eique finem imponit per absolutionem, vel condemnationem. Sic desumitur ex *l.* 1. *ff. de re judicata*, & eam ita definit Glossa *in Clementin. Unic. verb. Definita, de sequestr. possess.* Abbas ad *Rubric. de Sentent. & re judicata num.* 4. Hostiens. *in summa num.* 1. *de Sentent. & re judicata*, & alii passim.

5 Sententia Interlocutoria est illa, quæ non super principali causa, & controversia, sed super aliquo emergente, vel incidente articulo inter principium, & finem causæ fertur, ut v. gr. super dilationibus dandis, vel Testibus producendis, recitandis, examinandis, repellendis, & similibus rebus incidenter in Judicio se offerrentibus. Sic Glossa *loc. cit.* Abbas, *loc. cit.* Hostiens. *loc. cit.* & est *in re Communis*, & dicitur *Interlocutoria*, vel quia Judex in ista
6 Sententia causam non definit, sed interloquitur inter principium, & finem. Vel quia inter partes loquendo sine solemnitate Scripturæ pronunciat; ut ex multis a se citatis tenet Fagn. *in cap. Super eo, de appell. num.* 39. Unde quidquid Judex decernit, & statuit inter principium, & finem litis contestatæ ante Sententiam definitivam pertinens ad ipsam litem contestatam, dicitur Sententia Interlocutoria. *Sic in re Communis Doctorum*.

7 Sententia interlocutoria subdividitur in mere interlocutoriam, & in interlocutoriam haben-
8 tem vim Definitivæ. *Communis*. Sententia mere interlocutoria est illa mox definita. *Com-*
9 *munis*. Sententia vero interlocutoria habens vim definitivæ est illa, quæ quidem causam principalem non definit, eam tamen ferme perimit, ut deducitur ex *l. Post Sententiam 6. Codic. de Sententiis, & interlocutionibus omnium Judic.* ubi dicitur: *Nec causam ullam interlocutiones plerumque perimunt*: Dicitur enim notanter *plerumque*, quia interlocutio aliquando rem firme perimit, ut ex aliis notat Reiffenstuel *lib.* 2. *Decretal. tit.* 27. §. 1. *num.* 17.
Et proinde talis sententia interlocutoria dicitur 10
habere vim Sententiæ Definitivæ, ut est omnis illa sententia, postquam non speratur alia Sententia ferenda in eadem instantia, eo quod ipsi finem imponat, ut sententia absolutoria ab observatione Judicii. Sic etiam sententia per quam pronunciatur appellationem esse desertam, quia per talem quoque sententiam finitur instantia; Vel per quam alicui mulcta imponitur; Vel præcipitur aliquid esse dandum, aut faciendum; Vel per quam finitur Officium Judicis, ut si Judex interloquendo pronunciet se non esse Judicem competentem; Vel per quam definitur unus articulus substantialis controversiæ principalis; Vel per quam admittitur, seu rejicitur exceptio peremptoria, & aliæ similes, ut videri possunt apud Felinum *in Rubric. de sentent. & re judicata*, Pirhing *lib.* 2. *Decretal. tit.* 27. Reiffenstuel *ibidem*, & alios passim.

Inter Sententiam definitivam, & mere in- 11
terlocutoriam plures dantur differentiæ. Et prima est, quod sententia definitiva non potest fieri nisi servato substantiali ordine Judiciario, aliter est nulla. Interlocutoria autem potest fieri sine ullo servato ordine Judiciario, cum de sua natura petat ferri solum super aliquo emergente, seu contingente articulo, circa quem interloquitur Judex, dum conficit processum, servato ordine Judiciario quo ad sententiam definitivam. Scaccia *tract. de Sentent. & re judicata*; *Gloss.* 14. *qu.* 4. *num.* 20. Maranta *part.* 6. *Speculi aurei tit. de Sententia numer.* 31. Pirhing *lib.* 2. *Decret. tit.* 27. *num.* 1. *vers. Porro*.

Secunda differentia est, quod Sententia defi- 12
nitiva non valet, nisi feratur in scriptis, & ex scripto retinetur, *l. Statutis*, 3. *Cod. de sententiis ex periculo recitandis*, & *cap. Ultim. de sentent. & re judic. in* 6. Interlocutoria autem potest ferri sine scriptis, quamvis postea debeat redigi in scriptis, ut appareat de ipsa ex Actis. Glossa *in cit. cap. Ultim. verbo Definitiva, de sentent. & re judicat. in* 6. & alia Glossa *in c. Quoniam contra verb. Interlocutiones, de probationib.* Maranta *loc. cit. numer.* 12. Pirhing *loc. cit. num.* 1. *vers. Porro*, Reiffenstuel *loc. cit. num.* 29. & alii communiter.

Tertia differentia est, quod sententia defini- 13
tiva non potest ferri, nisi Judice pro Tribunali sedente; *l. Cum sententiam* 6. *Cod. de sen-*

ten-

tentia & interlocut. omn. Judic. & nisi partibus præsentibus, aut saltem legitime citatis, & contumaciter absentibus, *l. Ea quæ* 7. *& l. Consentaneum* 8. *Cod. Quomodo, & quando Judex &c.* Secus autem est dicendum de sententia interlocutoria: Ista enim potest proferri etiam parte absente, ac per Nuncium, vel Epistolam; *l. Diem proferre* 27. *ff. de Receptis arbitr.* ubi Bartolus *in Summario*, Glossa *in l. Nec quidquam, verb. Decretum, ff. de Offic. Proconsul.* Maranta *loc. cit. nu.* 1. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 30. Franciscus de Acceptantibus *tract. de Sententia definitiva, & interlocutoria num.* 8. *&* 10. & alii.

14 Quarta differentia est, quod sententia definitiva determinat controversiam principalem deductam in Judicium, ut patet ex ejus Definitione tradita *supra num.* 4. Unde debet continere absolutionem, vel condemnationem, aliter non valet; *l. Res judicata* 1. *& l. Præses* 27. *ff. de re judicata*; Scaccia *loc. cit. n.* 1. Maranta *loc. cit. num.* 3. Reiffenstuel *loco citat. nu.* 27. Speculator *tit. de Sententia* §. *Species, num.* 3. & alii; Interlocutoria autem non determinat, neque definit causam principalem, sed determinat solum articulos emergentes, & incidentes inter principium, & finem controversiæ principalis, ut liquet ex ejus definitione tradita *supra numer.* 5. & tenet Communis Doctorum.

15 Quinta differentia est, quod sententia definitiva semel a Judice prolata ordinarie non potest ab eodem revocari; *l. Hac lege* 2. *Cod. de sententiis ex periculo recitand. & leg. Judex* 55. *ff. de re judicata*; *& cap. Quod bene* 6. *quæst.* 4. *& cap. In litteris* 9. *de Offic. Delegat.* Interlocutoria autem potest a Judice revocari ante subsecutam sententiam definitivam, *leg. Quod jussit* 14. *ff. de re judicata*, ubi Summarium ex Bartolo sic ait: *Judex potest suam sententiam interlocutoriam revocare, sed*

16 *non definitivam.* Et ratio hujus differentiæ est, quia *Judex posteaquam semel dixit sententiam* (definitivam), *Judex esse desinit. Et hoc Jure utimur, ut Judex, qui semel, vel pluris, vel minoris condemnavit, amplius corrigere sententiam suam non possit, semel enim male, seu bene Officio functus est*, ut expresse dicitur *in cit. l. Judex*; Postquam autem dedit sententiam solum interlocutoriam, adhuc remanet Judex in eadem causa, donec eam totaliter terminet per sententiam definitivam, cum quo ad eum nondum transierit in rem judicatam, *cit. leg. Quod Jussit* 14. *ff. de re judicata.*

17 Sexta differentia est, quod a sententia definitiva regulariter appellari potest; Secus autem ab interlocutoria, nisi habeat vim definitivæ, aut contineat damnum irreparabile; *leg. Ante sententiæ tempus* 7. *Cod. Quorum appellationes non recipiuntur*, juncta Glossa *verb. Discussores*. Et habetur expresse a Concilio Trident. *sess.* 24. *de reform. cap.* 20. ubi sic decernit: *Neque appellationes ab eisdem* (Ordinariis locorum) *interposita per Superiores quoscumque recipiantur, nisi a definitiva vel a definitivæ vim habente, & cujus gravamen per appellationem a definitiva reparari nequeat.* Et de hoc ipso adest *declaratio Sacræ Congr. Episcop. die* 16. *Octobris* 1600. *edita, & a Clemente VIII. approbata*, quæ per extensum una cum aliis novissimis Decretis refert sub verb. *Appellatio art.* 3. *a numer.* 29. *usque in finem.* Vide *ibidem.*

Quibus autem in casibus, & quibus de causis possit appellari tum a sententia definitiva, tum ab interlocutoria, tam de Jure Civili, quam Canonico, & Conciliari? Vide verb. *Appellatio art.* 4. *per tot.* ubi fuse de omnibus. 18

Antequam in Judicio ordinario deveniatur a Judice ad sententiam, debet prius a partibus fieri *conclusio in causa*. Sic expresse habetur *in cap. Judicantem* 30. *quæst.* 5. ibi: *Judicantem oportet cuncta rimari &c. Nec litigantibus Judex prius velit sua sententia obviare; nisi quando ipsi jam peractis omnibus nihil habeant in quæstione, quod proponant.* Engel *lib.* 2. *Decretal. tit.* 27. *numer.* 1. Reiffenstuel *ibid. num.* 46. Vallensis *ibidem* §. 3. *numer.* 1. & alii passim. 19

Dicitur autem notanter *in judicio ordinario*, quia in Judicio Summario, ubi simpliciter, & de plano proceditur, potest a Judice proferri sententia, etiam Conclusione a partibus non facta, si ita ei videbitur expedire, textu expresso *in Clementina Sed contingit*, §. *Sententiam, de verb. significat. in* 6. ibi: *Sententiam vero definitivam* (*citatis ad id, licet non peremptorie, partibus*) *stans, vel sedens proferat, etiam* (*si ei videbitur*) *conclusione non facta, prout ex petitione, & probatione, & aliis actitatis in causa fuerit faciendum.* 20

Conclusio in causa potest fieri tam oretenus, quam scripto, cum nulla certa solemnitas sit ad id a Jure præscripta. Immo non solum expresse, sed etiam tacite potest fieri conclusio in causa, si videlicet partes nulla facta formali renunciatione ulteriorum probationum, simpliciter a probationibus desistant, & a Judice sententiam postulent. *Communis* 21

Con-

22 Consueta autem, & vulgaris formula faciendi Conclusionem in causa est, quod partes in ultima sua Scriptura adjungant, quod *hisce in causa concludere, & se ad sententiam submittere velint*. Et hæc Conclusio in causa solet interdum fieri *conditionate*, vel protestando, quod non aliter intendat quis in causa concludere, quam si etiam adversarius concluserit, & in sua Scriptura nihil novi posuerit, vel conclusioni suæ adjiciendo expresse hanc conditionem; *Nisi novæ probationes, vel novæ instrumenta reperiantur*. Et revera hanc adjicere conditionem satis expedit, cum alioquin postquam partibus in causa conclusum pure, & absolute fuit ante sententiam, nulla admittatur nova exceptio, vel probatio, *cap. Cum venisset* 25. *& cap. De Testibus* 29. *de Testibus*, *cap. Cum Dilectus* 9. *de Fide instrumentor*. Unde Mascard. *de probationib. qu.* 17. *prœm. nu.* 44. sic expresse *dicit*; *Conclusio in causa partibus os obstruit*, & *claudit*, *ut probationibus nullus amplius relinquatur locus*.

23 Respectu Judicis tamen nunquam concluditur in causa; Unde ipse Judex, si sibi justum, & æquum visum fuerit, poterit etiam post conclusionem in causa factam a partibus novas probationes admittere, textu expresso *in cap. Pastoralis* 5. §. *penult. & ult. de causæ possess.* Immo ipse Judex post conclusionem in causa potest ex suo officio partes examinare, Testes interrogare, ac recipere pro informatione, & ulteriorem probationem ipsis partibus injungere, *cit. cap. Cum Joannes* 10. §. *ad hoc autem, de Fide instrum.* Fagnan. *in cap. Qualiter leg.* 2. *numer.* 67. *de accusat.* Gailus *lib.* 1. *Practic. Observat.* 197. *numer.* 5. Jason *in Repetit. leg. Admonendi num.* 62. *ff. de Jurejurand.* Farinac. *de Testibus qu.* 75. *nu.* 266. & alii apud ipsos.

24 Si una parte concludente in causa, altera pars sese adhuc aliquid addendum habere asserat, est ei statuendus a Judice competens terminus ad id addendum, & allegandum, & in causa concludendum, & ne lites malitiose nimis in longum protrahantur, concedendæ ei sunt tres solum successivæ dilationes, seu prorogationes, quarum singulæ continent triginta dies, quibus elapsis Judex non amplius expectare, sed sententiam Legibus, & moribus, seu consuetudini consonantem proferre debet, textu expresso *in Authent. Jubemus*, *Cod. de Judiciis*: ibi: *Jubemus, ut si quando una pars allegationibus suis renuntiaverit*, *alia vero pars se habere aliquid*, *quod proponat*, *dixerit*, *Judex negotii modis omnibus eam partem*, *quæ utitur dilatione*, *compellat intra triginta dies*, *postquam altera pars allegationibus renunciaverit*, *quidquid velit sine aliqua intermissione proponere*. *Quod si non fecerit*, *tunc ad ejus malitiam superandam alius mensis indulgeatur a Judice*. *Si vero adhuc distulerit*, *alterius mensis dilatio ei præbeatur*, *ita ut*, *si usque ad prædictos tres menses suas non proposuerit allegationes*, *causæ cognitor non amplius expectans sententiam omnibus modis*, *Legibus*, *& moribus consonantem proferat*, *vel si voluerit*, *referat*, *ne litigatoribus male tractantibus liceat causarum exitus ultra protrahere*; Reiffenstuel *loc. cit. num.* 53. Vallensis *loco citat.* §. 3. *num.* 1. Engel *loc. citat. num.* 1. & alii passim.

Facta a partibus Conclusione in causa, debet Judex, servatis ad rectam Sententiam requisitis, ad ipsam proferendam procedere; Requisita autem ad rectam sententiam definitivam, quæ proprie, & absolute nomen sententiæ meretur, & de qua hic est sermo, alia sunt, quæ respiciunt solemnitatem Judicialem, seu modum, quo ipsa solemniter est promulganda, & alia, quæ concernunt ipsam ordinatam cognitionem causæ; Engel *loc. cit. n.* 6. Reiffenstuel *loc. citat. num.* 57. & *Communis aliorum*. 25

26 Requisita prioris generis, nempe quæ respiciunt solemnitatem Judicialem sunt, quod sententia definitiva debeat in scriptis concipi, & per ipsum Judicem, & non per alium recitari; *leg. Arbitri* 1. *& leg. Hac Lege* 2. *Cod. de sententiis ex periculo recitandis*, & *cap. Etsi Sententia* 5. *de Sentent. & re judicat. in* 6. 27 Exceptis tamen Episcopis, & Personis illustribus quibus conceditur ob Dignitatis prærogativam, quod Sententiam a se latam per alios recitare possint, *leg. Hac Lege* 2. *Cod. de Sentent. ex periculo recitand. & cit. cap. Et si Sententia*. 28 Item quod Sententia proferatur a Judice non stante, vel ambulante, sed sedente pro Tribunali; *cit. cap. Etsi Sententia*, sive in loco publico, ubi Antecessores sui Jus reddere consueverunt; *leg. Cum sententia* 6. *Cod. de Sentent. & interloc. omn. Judic. & leg. penult. ff. de Justit. & Jur.* Episcopus etiam potest in 29 quolibet loco suæ Diœcesis non exempto per se, vel per alium pro Tribunali sedere, & Sententiam ferre; *cap. cum Episcopus* 7. *de Offic. Ordinar. in* 6. Sicuti, & Judex Delegatus ad aliquam causam particularem potest Jurisdicendi causa eligere quemcumque sibi bene visum, honestum locum, cum ipse certam Sedem deputatam non habeat; *l. Si cum dies* §. *Si arbiter*, *ff. de Recept. Arb.*

Item,

30 Item, quod Sententia feratur de die, & non de nocte; *cap. Consuluit 24. de Offic. Delegat.*

31 Item quod Sententia feratur die non feriato; *cap. Omnes dies 1. & cap. Conquestus 5. de Feriis*. Qui autem, & quot sint dies feria-
32 ti? Vide verb. *Judicium*. Item quod Judex citari faciat pro certa die utramque partem litigantium ad audiendam Sententiam; idque vel trina citatione, vel saltem una peremptoria; *leg. Ea quæ 7. leg. Consentaneum 8. Cod. Quomodo, & quando judex Sententiam proferre &c. & leg. De unoquoque. 47. ff. de re judicata*; Si autem aliqua pars legitime citata, fuerit contumax, & cessante justo impedimento, noluerit comparere, poterit Judex nihilominus procedere ad sententiam, cum legitime citati, & contumaciter absentes habeantur pro præsentibus, *leg. Properandum 13. §. 3. ff. de judiciis*, atque eorum contumacia litis damno coerceatur; *leg. Contumacia 63. ff. de re judicata*, ibi: *Contumacia eorum, qui Jus dicenti non obtemperant, litis damno coercetur, contumax est, qui tribus Edictis præpositis, vel uno pro tribus, quod vulgo peremptorium appellatur, litteris evocatus, præsentiam sui facere contemnet*.

33 Requisita posterioris generis, nempe quæ concernunt ipsam ordinatam causæ cognitionem, sunt, quod Sententia debet esse *Libello conformis*, idest conformis Scripturæ Actoris petitionem, & ejus causam continenti, *l. Ut fundus 18. ff. Communi dividundo, c. Qualiter, & quando 24. circa finem, de Accusationibus, & Clementin. Sæpe contingit, de verb. significat.* ibi: *Verum quia juxta petitionis formam pronuntiatio sequi debet*. Et Glossa *ibidem verb. Formam*, ubi allegat alia Jura.

34 Item quod Sententia sit certa, idest per eam res, vel quantitas debita determinetur. Non enim sufficit dicere: *Solve quod debes*: Sed quantitas ipsa rei debitæ est exprimenda, *§. Curare 32. Institut. de Actionibus*, ibi: *Curare autem debet Judex, ut omnino quantum possibile ei sit, certæ pecuniæ, vel rei Sententiam ferat, etiamsi de incerta quantitate apud eum actum est*. Et Glossa *ibid. verb. Possibile*; *leg. Hæc Sententia 3. & leg. Hæc Sententia 4. Cod. de Sententia, quæ sine certa quantitate profertur*.

35 Item quod Sententia non feratur sub conditione, dicendo, v. g. *condemno te, si Actor probaverit*, sed debet continere puram absolutionem, vel condemnationem; *leg. 1. §. Biduum, ff. Quando appellandum sit*, ibi: *Sane quidem non est dicenda sub conditione Sententia*; Et ratio est clara, quia ut expresse habetur *in leg. Præses 3. Cod. de Sententiis, & interlocutionib. omn. Judic. Præses Provinciæ non ignorat definitivam Sententiam, quæ condemnationem, vel absolutionem non continet, pro justa non haberi*.

Item Sententia debet esse Juri conformis, 36
leg. Si cum inter te, Cod. Quando provocare non est necesse, leg. Si expressim, ff. De appellationibus, cum similibus, & *cap. Sententiam 1. de Sententia, & re judicata*, ubi sic expresse habetur: *Sententia contra Leges, Canonesque prolata, licet non sit appellatione suspensa, non potest tamen subsistere ipso Jure*.

Sententia ferenda est intra tempus a Jure 37
præscriptum, quod tempus de Jure Civili in causis Civilibus (exceptis causis Fiscalibus, & publicarum Functionum) est triennium; Causæ enim Civiles debent terminari intra triennium a tempore litis contestatæ numerandum, ne lites fiant pene immortales, textu expresso *in leg. properandum 12. §. 1. Cod. de Judiciis*.
In causis autem Criminalibus est biennium; 38
Causæ enim Criminales intra duos annos pariter a contestatione litis computandos, terminandæ sunt, textu expresso *in leg. Criminales causas 3. Cod. Ut intra certum tempus Criminalis quæstio terminetur*, ibi: *Criminales causas intra duos annos a contestatione litis connumerandos finiri censemus. Nec ulla alia occasione ad ampliora produci tempora, sed post biennii excessum minime ulterius lite durante accusatum absolvi*. Unde ex citatis Juribus, aliisque consimilibus stat clarum, quod de Jure Civili perimitur instantia Judicii ex lapsu Biennii in Criminalibus, & ex lapsu Triennii in Civilibus, si causa intra præfatum tempus a litis contestatione computandum, non finiatur, & a Judice non proferatur definitiva Sententia.

Secus autem est de Jure Canonico, ut cla- 39
re patet ex *cap. Venerabilis 20. de Judiciis*; ubi Summus Pontifex Honorius III. expresse mandat Judici a se Delegato, ut lapsu triennii non obstante, procedat in causa sibi commissa. Et notat Glossa *ibid. verb. Non obstante*; Abbas *num. 6.* Barbosa *num. 2.* cum pluribus aliis ibi citatis, Et ratio est, quia, ut inquit Abbas *loco cit.* Jus Civile quo ad propositum, non fuit moribus receptum in Foro Ecclesiastico. Sic enim jam antea *in cap. Cum olim 24. §. Judicis, de Privilegiis* legitur factam esse condemnationem in expensis per quadriennium, quo Judicium duravit, & *in cap. Tum ex litteris 5. de in integrum restitut.* lis duravit longe ultra triennium, prout declarat Glossa *ibid. verb. Sententia*.

40 Novissimo tamen Jure Civili Tridentini *Sess.* 24. *cap.* 20. *de reformat.* statutum est, quod omnes causæ ad Forum Ecclesiasticum spectantes in prima instantia saltem infra biennium a die motæ litis terminentur, alioquin vero liceat partibus competentes Judices Superiores adire.

41 Sententia definitiva regulariter transit in Rem judicatam, si post decendium, seu infra decem dies a sua prolatione non appelletur ab ipsa, adeo ut postea retractari non possit, & contradicere volens amplius non audiatur. *Communis*, textu expresso *in Authent. Hodie*; Juncta Glossa *ibidem*, *Cod. de Appellat.* & *cap. Anteriorum* 28. *caus.* 2. *qu.* 6. ubi revocato biduo, vel triduo antiquitus ad appellandum duntaxat concesso sic expresse statuitur: *Sancimus, omnes appellationes, sive per se, sive per Procuratores, sive per Defensores, vel Curatores, & Tutores ventilentur, posse intra decem dierum spatium a recitatione Sententiæ numerandum, Judicibus ab his, quorum interest, afferri*, & clarissime in ejus Summario: *Infra decem dies remedium appellationis conceditur*, & expresse habetur *in cap. Quod ad consultationem* 15. *de Sententia & re judicata*, ibi: *Cum post decem dierum spatium Sententia in auctoritatem rei transeat judicatæ, qui ad provocationis subsidium infra id temporis non recurrit, appellandi sibi aditum denegavit, cum per hoc videatur per interpretationem Juris latæ Sententiæ paruisse.*

42 Item Sententia definitiva transit in Rem judicatam, quando inter decendium ab ea quidem appellatum est: postea tamen appellatio fuit deserta, textu expresso *in Authent. Ei, qui appellat, Cod. de temporibus, & reparationibus appellationum*, ibi: *Ei, qui appellat, impertitur annus, intra quem secundum se communiterve cum adversario litem exequatur, aut si justa causa intercesserit, alius annus indulgeatur, quo transacto, lite non completa, rata manet Sententia*, ac si non fuisset appellatum, subjungit Glossa *ib. vers. Manet.*

43 In aliquibus tamen causis Sententia post decendium non transit in rem judicatam, & signanter Sententia lata in causis Matrimonialibus, quæ revocantur, quandocumque constat de errore. *Communis*, textu expresso *in cap. Lator* 7. *de Sententia, & re judicata.*

44 Item sententia non transit in rem judicatam in Beneficialibus, argumento a simili desumpto ex Matrimonio carnali ad spirituale, juxta *cap. Inter corporalia* 2. *de translation. Episcop.* & tenent Abbas *in cap. Cum dilectus, n.* 3. *de Election.* Maranta *part.* 6. *Speculi aurei tit. de Sententia, num.* 150. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 123. & alii. Qui tamen istud intelligunt quoad præjudicium Superioris, per text. *in cap. Cum Bertoldus* 18. *de sententia & re judicata*, Secus quo ad præjudicium ipsarum partium, ut tenet etiam Glossa *in cap.* 1. *de concessione Præbendæ.*

Item sententia non transit in Rem judicatam in iis causis, & casibus, in quibus ejus observantia nutrit peccatum de consensu partium non impedibile, *arg. cap. cum tanto* 11. *de consuetudine, & cap. Quoniam omnes* 20. *de præscription.* cum similibus, & docent Glossa *final. in cap. Inter Monasterium, de Sentent. & re judicata*, Innocent. *ib. in fine*, Maranta *loc. cit. num.* 147. Abbas *in cap. Lator* 7. *de Sentent. & re judicat. n.* 9. Hostiens. & Joannes Andreas *ib. num.* 5. Pirhing *lib.* 2. *Decret. tit.* 27. *num.* 49. Reiffenst. *ib. num.* 125. & alii passim. 45

Res autem judicata proprie sumpta dicitur Sententia, quæ post lapsum decem dierum accepit auctoritatem, & vires rei judicatæ; adeo ut pro veritate accipiatur; & postea retractari non possit; & quicumque velit contradicere, non audiatur. Unde *in l. Res judicata* 207. *de Reg. Juris*, sic expresse dicitur: *Res judicata pro veritate accipitur.* 46

Quandonam vero incipiat currere, & quomodo debeat currere dictum decendium, post quod Sententia transit in rem judicatam? Vide verb. *Appellatio art.* 8. *n.* 6. 7. 8. 47

Sententia inter aliquos lata nec præjudicat, nec prodest aliis. *Communis*, textu expresso *in l. Res inter alios judicatæ* 2. *Cod. Quibus res judicata non nocet*, ibi: *Res inter alios judicatæ neque emolumentum afferre his, qui in Judicio non interfuerunt, neque præjudicium solent irrogare.* Et concordant *l. si neque* 1. *l. Juris manifestissimi* 3. *l. Nec in simili* 4. *Cod. eod. l. Inter alios res gestas* 1. *l. Inter alios factam* 2. *l. Si cum fratres* 3. *Cod. Inter alios acta, vel judicata aliis non nocere, l. Sæpe constitutum est* 63. *ff. de re judicata, & de effectu Sententiar. & de interlocutionib. cap. inter dilectos* 6. §. *In omnibus, de Fide Instrumentor.* ibi: *Cum ipsa Sententia lata fuerit inter alios, & res inter alios acta aliis non præjudicet, cap. Cum super* 17. *de Sententia & re judicata, in fine*, ibi: *Cum res inter alios acta non noceat regulariter aliis juxta Constitutiones Canonicas, & Civiles, cap. Quamvis* 25. *eod. tit.* ibi: *Quamvis regulariter aliis non noceat res inter alios judicata.* 48

In variis tamen causis Sententia lata inter 49

alios

alios potest aliis nocere, aut prodesse. Et signanter in causis connexis, ut colligitur clare *ex cap. Tantis Daniel* 3. *dist.* 81. ubi sententia lata contra indigne Ordinatum præjudicat Ordinanti, ut recte notat Glossa *ibid. in fine*. Et concordat *cap. Ad petitionem* 22. juncta Glossa *ibid. verb. Per consequentiam*, *de Accusationib. cap. Hæc quippe* 10. *caus.* 3. *qu.* 6. juncta Glossa *ibid. verb. His amotis*.

50 Item in re individua, & pluribus communi; Tunc enim *victoria unius aliis proderit*, ut statuitur *in l. Loci* 4. §. 3. *ff. Si Servitus vindicetur*, ubi est sermo de servitute itineris, respectu cujus competit actio pluribus in solidum, & concordat *cap. Una sententia* 72. *de appellat.* ubi sic expresse habetur: *Una sententia pluribus condemnatis, si unus solus ad appellationis beneficium convolaverit, illius victoria Jure communi ceteris suffragatur, si communi Jure juventur, idemque negotium, & eadem causa defensionis existat*.

51 Item in duobus casibus assignatis *in cap. Quamvis* 25. *de sententia, & re judicata*, ibi: *Quamvis regulariter alii non noceat res inter alios judicata; Ei tamen, qui cum sibi primum de ea re actio, vel defensio competebat, sustinuit sequentem agere. At illi etiam, qui passus est eum, a quo causam habuit experiri, est præjudicium generatum*. Ubi ut vides, statuit Pontifex, quod sententia contra alterum lata noceat etiam ei, qui cum sibi primum de re quapiam actio, vel defensio competeret, passus fuit litigare sequentem, id est illum, cui secundo loco competebat ejusmodi actio. Et sic etiam de illo, qui passus est alterum agere, a quo causam habuit. Et idem clare statuitur *in l. Sæpe constitutum est* 63. *ff. de re judicata*, in cujus Summario Bartolus sic expresse habet; *Sententia lata contra unum non præjudicat alteri, qui eum prohibere non potevat, vel ab eo causam non habebat; Secus si poterat prohibere, & ab eo causam habebat, & sciens erat*.

52 Item sententia lata contra unum nocet alteri, quod is actionem mandavit, vel ratam habuit. *Communis*, & colligitur clare a sensu contrario ex *leg. Si neque* 1. *Cod. Quibus res judicata non nocet*, ibi; *Si neque mandasti fratri tuo defensionem rei tuæ, utque quod gestum est, ratum habuisti, præscriptio rei judicatæ tibi non oberit*; Ubi, ut vides, a sensu contrario videtur statui, quod tibi obsit, si mandasti, quod gestum est, vel ratum habuisti.

53 In sententia victus victori in expensis est condemnandus; *leg. Eum quem temere* 79. *ff. de judiciis*, *leg. Properandum* 14. §. 6. *Cod. de judiciis*, *Institut. de pœna temere litigantium* §. 2. *in fine*, ibi; *Improbus litigator, & damnum, & impensas litis ingerre adversario suo cogatur*, *cap. Finem litibus* 5. *de dolo, & contum. cap. Contumac.* 4. *de pœnis*.

Et hoc procedit nedum in causis Civilibus, sed etiam in Criminalibus. Glossa *final. in cap. Cum dilecti* 6. *de dolo, & contumac.* & Abbas *ibid. num.* 17. Gailus *lib.* 1. *Pract. observ.* 152. *num.* 1. cum aliis ibi citatis, Reiffenstuel *loc. cit. num.* 177. Card. de Luca *disc.* 39. *de Judiciis num.* 7. ubi dicit, quod, refectio expensarum Judicialium est debita tamquam species pœnæ injunctæ temere litigantibus ex dispositione Juris, adeoque debet habere locum in omni causa etiam Criminali, ubi talis temeritas litigatoris intervenit. 54

Non est tamen victus condemnandus in expensis, quando habuit justam causam litigandi; In tali enim casu expensæ compensantur; *leg. Qui solitum* 78. §. 2. *ff. de Legatis* 2. Glossa *ibidem verb. In litis sumptibus*. Inde inferens, quod *justa ignorantia excusat a litis sumptibus*. Idem tradit Glossa *in cap. Finem litibus* 5. *de dolo, & contumac. verb. Expensas*, Abbas *ib. num.* 22. Barbosa *n.* 6. & Gailus *loc. cit. Observ.* 152. *numer.* 3. testans de com. 55

Quando autem quis censeatur habere justam causam litigandi? relinquitur arbitrio Judicis, qui ex qualitate facti, & conditione personarum id debet arbitrari. Ita Abbas *in cit. cap. Finem num.* 25. & 26. Barbosa *ibid. num.* 7. Menochius *lib.* 2. *de Arbitr. Judic. cauf.* 177. *num.* 2. & *seq.* Jason *in cit. l. Properandum* §. 6. *num.* 8. C. *de Judiciis*. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 179. ubi *a num.* 180. ex Menoch. & Jason. affert pro exemplis plures casus, in quibus litigans censetur habere justam causam litigandi. Unde si succumbat, non est in expensis condemnandus. 56

Judex non condemnans victum victori in expensis, quando istæ sive explicite, sive implicite, fuerunt petitæ, tenetur ipsas resarcire de suo, textu expresso *in cit. l. Properandum* 13. §. 5. *Cod. de Judiciis*, ibi: *Omnes judices, qui sub imperio nostro constituti sunt, sciant victum in expensarum causa victori esse condemnandum quantum pro solitis expensis litium juraverit. Non ignorantes, quod si hoc prætermiserint, ipsi de proprio hujusmodi pœnæ subjacebunt, & reddere eam parti læsæ coarctabuntur*; *leg. Constitutio* 5. *Cod. de fructibus, & litium expensis*, ibi: *Quod si judex hoc non fecerit, ipse parti victri-* 57

victrici damnum illud compensare cogitur. Et sic tenent Doctores commun.

58 In eadem causa non potest ab eodem tertio appellari a sententia, quæ fuit bis confirmata, *leg. Unic. Cod. Ne liceat in una eademque causa ter provocare*, *cap. Sua nobis 65. de Appellat.* juncto ejus Summario, in quo præcise dicitur: *Ab eadem sententia ab eodem tertio ap-*

59 *pellare non licet*. Et hoc verum est non solum in Appellatione a Definitiva, sed etiam in Appellatione ab Interlocutoria. Barbosa *in cap. cit. Sua nobis num.* 2. cum aliis multis ibi citatis, Scaccia *tract. de Appellat. q.* 17. *limit.* 1. *num.* 3. Reiffenstuel *lib. 2. decretal. tit.* 28. *num.*

60 312. Pirhing *ibid. num.* 130. & alii passim. Immo hoc verificatur etiam in sententiis, quæ non transeunt in Rem judicatam. Licet enim in his possit causa de novo inchoari, non potest tamen tertio appellari. Abbas *in cit. c. Sua nobis num.* 3. Barbosa *ib. num.* 2. Pirhing *lib.* 2. *Decretal. tit.* 28. *num.* 126. Reiffenstuel *ibid. num.* 312. & alii. Et hoc adeo verum est, ut

61 nec Papa, nec alius Princeps Supremus possit potestate ordinaria per viam Rescripti concedere, quod tertio appelletur ab eodem in eadem causa, quamvis possit per viam Privilegii, & ex certa scientia hoc Princeps supremus concedere; Pirhing *lib. 2. Decretal. tit.* 28. *num.* 126. Alexander de Nævo *ib. num.* 20. Reiffenstuel *l. c. num.* 315. Scaccia *loc. cit. n.* 2. Marchesanus *de Commiss. part. 2. de Com. super nullit. cap. 2. n. 1. fol.* 140. & alii.

62 Potest tamen ab eodem appellari pluries, v. gr. centies, & millies, si centies, & millies gravaretur supra diversis articulis, licet in una eademque causa, *cap. Quoties Episcopi* 16. *caus.* 2. *quæst.* 6. ubi dicitur, quod quoties Episcopi putaverint se gravari a suo Metropolitano, possint ad Romanam Sedem appellare. Glossa *in cap. Directa 39. de Appellat. verb. Appellare*, Abbas *in cap. Sua nobis 65. de appell. num.* 7. Barbosa *ib. num.* 2. cum variis aliis, Scaccia *in tract. de appell. quæst.* 17. *num.* 18. & 40. Pirhing *lib. 2. Decr. tit.* 28. *num.* 127. & alii passim.

63 In eadem causa, & super eodem articulo licet utrique parti collitigantium bis appellare successive, & sic in eadem causa, & super eodem articulo possunt utrinque interponi quatuor appellationes. Detur casus, v. g. quod Petrus contra Paulum litigans appellet a sententia contra se lata, & succumbat, tunc Petrus potest adhuc secundo appellare, & si in secunda sua appellatione obtineat victoriam causæ, tunc Paulus ejus adversarius poterit etiam ipse appellare, & erit tertia appellatio in eadem causa, & super eodem articulo & si feratur sententia contra ipsum Paulum, poterit adhuc Paulus appellare, & erit quarta appellatio in eadem causa, & super eodem articulo, post quam quartam appellationem nec Petro, nec Paulo licebit amplius appellare, cum jam uterque bis appellaverit, & sic victoria causæ remanebit illi, qui in quarta, & ultima appellatione sententiam favorabilem obtinendo tres conformes sententias in eadem causa, & super eodem articulo reportavit, *arg. Clementin. Ut calumniis litigantium, de Sententia, & re judicata*, Abbas *loc. cit. n.* 8. Barbosa *loc. cit. nu.* 2. & alii passim.

Hinc is, contra quem in aliqua causa, sive Civili, sive Criminali, sive Mixta, sive in petitorio, sive in possessorio tres sententiæ conformes sunt latæ, admitti non debet ad agendum de nullitate ipsarum, vel alicujus ex illis, vel ad excipiendum antequam hujusmodi sententiæ plene fuerint executioni mandatæ, textu expresso *in cit. Clementin. Ut calumniis litigantium 1. de sententia, & re judicata*, juncta Glossa *ib. verb. Quævis*. Rota recent. *part. 9. tom. 2. decis.* 488. *num.* 21. *part.* 17. *decis.* 86. *num.* 2. Pirhing *lib. 2. tit.* 27. *num.* 114. Ventrigl. *tom. 1. Annot.* 35. §. *Unic. de sententiis conformibus num.* 2. & *Comm. aliorum*. 64

Et hoc procedit de tribus sententiis conformibus, sive definitivis, sive interlocutoriis. Dicta enim Clementina loquitur simpliciter de tribus sententiis conformibus, non distinguens de definitivis, aut interlocutoriis; Ubi autem Lex non distinguit, neque nos distinguere debemus; *l. De pretio 8. ff. de Publiciana in rem actione*, *c. Quia circa 12. de privileg.* ideo debet intelligi tam de interlocutoriis, quam de definitivis. Glossa *in d. Clement. Ut calumniis verb. Sententias*, & Abbas *ibid. n.* 3. Covarruv. *Pract. quæst. c. 25. n. 3. §.* 5. Pirhing *loc. cit. n.* 116. & alii passim. 65

Item dicta Clementina procedit de tribus sententiis conformibus in quavis causa, sive Civili, sive Criminali, sive Mixta; Id enim clare indicant verba ipsiusmet Clementinæ; *In quavis causa*, ut expresse notat Glossa communiter recepta *ibid. verb. Quævis*, Covarruvias *loc. cit. num.* 115. Ventriglia *loc. cit. num.* 2. & alii passim. 66

Cum hoc tamen, quod in causis Criminalibus tres sententiæ conformes prius exequi debent, antequam agatur de nullitate sententiarum, solum ubi agitur de pœnis quæ post execu- 67

tio-

cutionem retractari adhuc possunt, ac revocari; Ut si Reus condemnatus sit ad pœnam pecuniariam, tunc equidem debet prius fieri executio dictæ pœnæ pecuniariæ, & postea agi de nullitate sententiarum. Secus autem ubi agitur de pœnis, quæ post executionem retractari, ac revocari amplius non possunt. Ut si Reus condemnatus sit ad triremes, ad mutilationem, vel ad mortem, tunc enim prius agi debet de nullitate Sententiarum, quam fiat executio, alias frustra postea ageretur de illa. Sic Abbas *in cit. Clementin. n. 2.* Covarruv. *loc. cit. n. 3.* cum multis aliis ibi relatis, Pirhing *loc. cit. num.* 115. Franch. *decis.* 139. Ventriglia *loc.*
68 *cit. num.* 2. & alii. Immo, ut tenet Abbas *in cit. Clementin. n. 5.* Riec. ad Franch. *dec.* 139. cum pluribus aliis ibi citatis, Ventriglia *loc. cit. n.* 2. & alii, hoc procedit etiam in causis Civilibus: In ipsis enim, quando executio est irretractabilis, non proceditur ad illam vigore trium conformium sententiarum, antequam agatur de earum nullitate.

69 Ad hoc, ut tres Sententiæ conformes debeant, & possint exequi, non obstante exceptione nullitatis, vel appellatione, debent esse latæ super eodem articulo, & non super diversis; habetur clare *ex dicta Clem.* & notant Glossa *ibid. verb. Tres*, & Abbas *num.* 2. Pirhing *loc. cit. num.* 115. *vers. Notandum tertio*; Ventriglia *loc. cit. num.* 3. & alii. Et ratio est, quia si sententiæ essent latæ super diversis articulis, cessaret ratio dispositionis dictæ Clementinæ, quæ est præsumptio calumniæ, in qua illa fundatur.

70 Potest tamen aliquis tertius pro suo interesse opponere exceptionem nullitatis sententiæ, & impedire executionem trium sententiarum conformium; Dummodo ille tertius nondum bis appellaverit (cum de Jure ex dictis *supra n.* 58. non possit nisi bis, & non tertio appellari) sed adhuc appellare possit a sententia, quæ illi nocet. Tunc enim poterit ille tertius per exceptionem nullitatis impedire executionem sententiæ. Covarruv. *Practic. qu. cap.* 25. *num.* 9. Gabriel *commun. conclus.* 2. *tit. de execution. Sentent. conclus.* 1. *nu.* 10. Pirhing *loc. cit. num.* 116. *vers. Notandum quinto*, Ventrigl. *loc. cit. num.* 16. Marescot. *Var. resolut. lib.* 1. *cap.* 86. *n.* 55. & alii.

71 Sententiæ illæ dicuntur conformes, quarum una confirmat aliam. Ad hoc tamen non est necesse, quod una confirmet aliam expresse, sed sufficit, quod in substantia idem contineant, & non sint difformes quo ad substantiam, vel qualitatem principalem. Gabriel *loc. cit. num.* 33. & 34. Barbosa *in cit. Clementin. Ut calumniis num.* 11. Pirhing *loc. cit. vers. Notandum sexto*, & alii communiter.

Non dicuntur tamen tres sententiæ conformes, si duæ sententiæ sint latæ in principali, & tertia super desertione appellationis proposita a duabus prædictis sententiis. Unde in hoc casu potest impediri executio per exceptionem nullitatis, & sic non habet locum dispositio dictæ Clementinæ. Sic Rota *in antiquis decis.* 427. Bald. *in leg.* 2. *Cod. de Episc. aud.* & *in leg. Eas*, *Cod. de Appellat. in princip.* Oldrad. *consil.* 106. Felin. *in rubr. de Re judicat. Col.* 8. Romani *Singul.* 487. & alii. 72

Executio sententiæ fieri debet regulariter ab illo Judice, qui eam tulit, dummodo is sit Judex Ordinarius; *leg. A Divo Pio* 15. *in princ.* juncta Glossa *verb. a se*, *ff. de re judicata*, *c. Si quis* 4. juncta Glossa *ib. verb. Ipsius sollicitudine*, *de Foro competenti*, Maranta *de ordin. Judic. part.* 6. *tit. de execut. sentent. in* 3. *actu num.* 2. Pirhing *lib.* 2. *Decretal tit.* 27. *num.* 99. Reiffenstuel *ib. num.* 167. & alii passim. 73

Judex Delegatus Papæ potest sententiam suam exequi, & quidem usque ad summum, *cap. In litteris* 9. *cap. Querenti* 26. & *cap. Pastoralis* 28. §. *Præterea*, *de Offic. Delegati*. Quam sententiam exequi potest sive per se, sive per alium, *cit. cap. In litteris*. Immo Delegatus Papæ potest executionem suæ sententiæ committere Judici Ordinario, qui omnimode tenetur ejus mandato obedire, & ejus sententiam exequi, *cap. Significasti* 7. & *cit. cap. Pastoralis* 28. §. *Quia vero*, *de Offic. Delegat.* 74

Item Delegatus Principis supremi potest suam sententiam exequi; *leg. Cum specialis Judex* 18. *Cod. de Judiciis*, Menoch. *lib.* 1. *de Arbitr. Judic. q.* 74. *num.* 48. cum aliis ibi citatis, Pirhing *l. c. num.* 99. testans de communi. 75

Delegatus ab inferiori Magistratu, ut ab Episcopo, seu ab alio, quam a Principe supremo, probabilius non potest exequi suam sententiam, sed debet executionem Delegenti remittere; *leg. A Divo Pio* 15. §. 1. *ff. de re judicata*, ibi: *Judicum a se datorum*, *vel Arbitrorum sententiam exequuntur ii*, *qui eos dederunt*, ac tradit Bartolus *ibidem* cum aliis. Et idem colligitur *ex cap. Si quis contra* 4. *de Foro competenti*, ubi Episcopi, qui ut suspectus legitime recusatur, potest dare Delegatum partibus non suspectum, cujus sententiam ipse exe- 76

quatur. Sic tenet etiam Menoch. *loc. cit. nu.* 52. Maranta *loc. cit. num.* 4. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 170. testans de communiori. Pirhing *l. cit. n.* 99. dicens id communiter teneri, quia lata sententia a delegato ab alio, quam a Principe Supremo statim omne ejus Officium expirat; *l. Judex* 5. *ff. de re judicata*, adeoque non potest ipse exequi suam sententiam, sed debet ejus executionem remittere ad Delegantem.

77 Contrarium tamen docet Glossa *in cit. cap. Si quis contra* 4. *de Foro competenti*, *verb. Ipsius solicitudine*, & *ibid.* Abbas *n.* 32. Imola *nu.* 2. quia, inquit Glossa a supradictis secuta, eo ipso, quod Judici Delegato causa committitur, intelliguntur ei omnia illa commissa esse, quæ ad causam ipsam spectant, & sine quibus causa ipsa expediri non potest, *ut cap. Præterea* 5. *& c. Suspicionis* 39. *de offic. Delegat.* Et *ibid.* Glossa respondet ad textus *nu. præcedenti* allegatos, quia, dicit, quamvis in ipsis dicatur, quod Ordinarius exequitur sententiam a Delegato latam, non tamen ibi prohibetur quo minus etiam id possit Delegatus, saltem si absens sit Judex Ordinarius.

78 Post latam a Judice sententiam definitivam non est statim ipsa executioni mandanda in actionibus, & causis Civilibus, sed in actionibus realibus expectandum est saltem per decem dies, priusquam executio fiat, & in actionibus, & debitis personalibus expectandum est per quadrimestre, quod condemnato ad solvendum conceditur; *c. Quod ad consultationem* 15. *de sentent. & re judicata*, *l. Eos, qui* 2. *& l. Sancimus* 3. *Cod. de usuris rei judicatæ*. Et quidem quod in actionibus realibus expectandum sit saltem per decem dies, clare patet, quia ante elapsum decendium sententia nec dum transiit in rem judicatam, immo ab eadem potest adhuc condemnatus appellare. *Authent. Hodie*, *Cod. de appellat. cap. Anteriorem* 28. *cauf.* 2. *q.* 6. *c. Quod ad consultationem* 16. *de sentent. & re judicata*, adeoque ante elapsum decendium non potest fieri executio sententiæ in actionibus realibus. Quod autem in actionibus & debitis personalibus expectandum sit per quadrimestre, ratio est, quia alteri obligatus actione personali non detinet rem alterius, pro ut contingit in obligato alteri actione, seu debito reali. Unde jure merito pro executione sententiæ in actionibus, & debitis personalibus Jura concesserunt quadrimestre ad solvendum, *cit. l. Eos, qui* 2. *& l. Sancimus* 3. *Cod. de usuris rei judicatæ*, *c. Quod ad consultationem* 15. *de sent. & re judicata*, *c. Quærenti* 26. juncta Glossa *verb. Quadrimestre*, *de Offic. Delegati*. Sic Pirhing. *loc. cit. num.* 100. Reiffenstuel *loc. cit. a num.* 160. & alii passim.

Dicitur autem notanter *In actionibus & causis Civilibus*, quia secus dicendum est de causis, & actionibus Criminalibus. In istis enim crimine liquidato, & prolata sententia, statim fieri potest executio; *l. Cum reis* 18. *Cod. de pœnis*, & docent Bartol. *in l. Quod ultimo* 29. *num.* 5. *ff. de pœnis*, Pirhing *loc. cit. numer.* 100. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 161. Layman *in c. Quærenti* 26. *nu.* 2. *de Offic. Delegati*, cum aliis ibi citatis, ubi insuper subjungit, quod in Imperio criminaliter condemnatis remedium appellationis non concedatur; Ursaya *Instit. Crimin. lib.* 4. *tit.* 9. *n.* 27. & alii contra alios. 79

Si condemnatus ad mortem nolit se disponere ad Christiane moriendum, sed mori velit desperatus, & impœnitens, adhuc ducitur ad patibulum, & suspenditur. Muta *ad Pragmatic. Regni Sicil. tit.* 41. *ne condemnat. ad mortem n.* 15. Raynald. *tom.* 1. *cap.* 4. *n.* 7. *vers. Dicit quarto*; cum Cassan. ibi cit. Ursaya *Instit. Criminal. lib.* 4. *tit.* 5. *n.* 115. ubi *n.* 16. sic subjungit: Verum tamen est, quod omnes solent adhiberi diligentiæ, antequam ad praxim reducatur, quia raro id evenit, ex quo quando condemnari observant, quod eodem prætextu non obstante, ad executionem deveniunt Justitiæ Ministri, ut plurimum ad bene moriendum se disponunt. Et *de Angel. ubi proxime*, ubi quod non debet fieri executio, nisi consulto Principe. Hactenus ille. 80

Alia ad rem; Vide verb. *Appellatio*, verb. *Judex*, verb. *Judicium*. 81

Sententiam condemnatoriam D. N. J. C. sequentibus verbis fuisse conceptam refert P. Mazzolin. nella *Predic.* 36. *n.* 13. *Jesum seducentem populum, blasphemantem Deum, dicentem se Christum Judæorum esse, Cruci affigendum condemno, & adjudico* . . . Illius vero tenorem diversimode refert Nicolius *in Floscul. verb. Judicium ante finem*. *Ego Pontius Pilatus Judex in Jerusalem sub potentissimo Cæsare Tiberio, cui felix, & faustum sit Imperium, cum sederem pro Tribunali, ac Jus omnibus etiam Synagogæ Judæorum dicerem, audita, & cognita causa Jesu Nazareni, quem Judæi vinctum adduxerunt, sic judico, quando ipse quidem arrogantibus verbis se fecit Filium Dei, & se Regem Judæorum prædicavit, tametsi pauperrimis* 82

mis parentibus sit prognatus, & se Templum Salomonis destructurum dixit, cum duobus Latronibus ad Crucem damnetur. Sic refert Ursaya *in Miscellaneo Sacro & Profano par.* 2. *lit.* S. *n.* 28.

83 Pro justa ferenda sententia debent judices præ oculis habere, & diligenter ponderare causæ merita secundum utriusque juris dispositionem; *arg. cap. Intelleximus* 1. *de novi operis nunciat.* ibi: *Quia vero sicut Leges non dedignantur Sacros Canones imitari, ita & Sacrorum statuta Canonum Principum Constitutionibus adjuvantur, Fraternitati tuæ mandamus, quatenus diligenter considerans*...... *negotium ipsum secundum Legum, & Canonum statuta non differas ter-*

84 *minare*. Unde Judices tum jure Civili, tum Canonico satis instructi esse tenentur, quia, ut recte notarunt Ludovicus Romanus *Singulari* 654. & post ipsum Zoesius *in proœmio Juris Canonici num.* 5. Fagnan. *in cap. Super specula num.* 30. *Ne Clerici, vel Monachi*, Rota *decis.* 26. *num.* 30. relata ab Antonell. *de jurib. Clericor. circa fin.* Reiffenstuel *lib.* 1. *Decretal. in proœmio* §. 13. *num.* 226. & alii passim: *Legista sine Canonibus parum valet, Canonista sine Legibus nihil*, & Rebuff. cit. & secutus a Rota *in dict. dec.* 26. *num.* 33. expresse habet: *Immo audacter dico, quod Jus Pontificium perfecte non potest intelligi sine Legibus, cum sit medulla Legum, & Jus Canonicum*

85 *est practica Juris Civilis*. Aliter illi subjacerent censuræ, cui subjacere quosdam Doctores ex And. Mend. *lib.* 1. *select. quæst. de Acad. qu.* 15. refert Brancacc. *de Jur. Doctor. cap.* 1. *in fine*, & Ursaya *Institut. Crimin. lib.* 3. *tit.* 10. *num.* 13. ibi:

In institutis comparo vos Brutis.
In Digestis nihil potestis.
In Codice scitis modice.
In Novellis comparamini Asellis.
Et tamen creamini Doctores.
O tempora, o mores!

86 Possentque vocari non *Juris Doctores*, sed *Iuris dolores*, ut aliquos vocat eruditissimus de Rubeis *in discurs. ad scient. amat. in princ. par.* 3. *tom.* 3. *n.* 26. appellando etiam ipsos *Doctores necessitatis*, hoc est sine Lege, quia necessitas non habet Legem, *cap. Sicut* 11. *de consecrat. dist.* 4. *c. Consilium* 2. *de observat. jejun.* cum similibus; in quo sensu vocari etiam possent *Doctores monetæ tonsæ*, hoc est sine litteris, quia istæ primæ in monetæ tonsione abraduntur. De quibus ut advertit Ursaya *Instit. Crim. lib.* 2. *tit.* 10. *num.* 103. & *seq.* quando causas quærunt, semper verificatur lepidum illud dictum communiter per ora Curialium volitans quod sint *Advocati* seu *Procuratores Pilati*, in quibus scilicet nullius reperiuntur causæ defendendæ, juxta id, quod legitur *Joan. cap.* 18. *num.* 38. *Nullam invenio in eo causam*. *Advocati de Repertorio* appellantur a Pacichel. *de distant. cap.* 4. *sub num.* 1. *fol.* 7. Illosque *Doctores privilegio non autem sapientia*, vocat Rota *in Romana, seu Spoletana Legati* 5. *Mart.* 1717. §. *A quo sane, in fine coram* Cerro, Leonard. vero *de Doctor. par.* 1. *q.* 13. *fol.* 9. vocat illos *Doctores honorarios*; Sic expresse refert Ursaya *cit. n.* 103. & *seq.* Unde caveant si qui sint hujus furfuris Doctores, & Advocati, ne quærant fieri Judices, juxta illud *Ecclesiastici cap.* 6. *n.* 6. *Noli quærere fieri Judex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates, quia solum Judex sapiens judicabit populum*. *Ecclesiastici cap.* 10. *n.* 1.

Advertant Judices, quod prætextu æquitatis 87
non scriptæ, in concursu Legis claræ, & contractus litteralis, non est locus sententiæ innixæ eidem æquitati, quæ in hoc casu vocatur potius duplex iniquitas. Conciol. *alleg.* 50. *n.* 38. & 39. Andreol. *controv.* 92. *n.* 17. *in fin.* Gobat *consult.* 97. *n.* 40. & sequut. ab Ursaya *Inst. Crim. lib.* 5. *tit.* 8. *num.* 53. & *seq.* ubi, quod Judex sequi debet æquitatem legis, non proprii capitis, ne contra admittentes talem æquitatem deprecari contingat id, quod de Parlamento, & Magno Consilio refert Franc. Marc. *dec.* 2. *in fine p.* 1. nempe: *Ab illius æquitate, & expedienti liberet nos Deus*, & Grat. *discept. forens.* 669. *num.* 55. & *seq.* ubi *n.* 27. quod quidam amicus blande redarguit Judicem illum, qui sententiam æquam voluit dare, præ oculis nimirum habendo æquitatem, asserendo fuisse equam, sed sine diphtongo.

Hactenus Ursaya *loc. cit.* Qui *ib. num.* 56. & 88
seq. subjungit coincidere lepidam illam responsionem a Bulgaro datam Federico Imperatori, qui incedens medius inter eundem Bulgarum, & Martinum ejus æmulum, eosdem interrogavit, cujusdam esset merum imperium? Martinus solius Cæsaris respondit, Bulgarus vero non Cæsaris tantum, sed & Præsidum Provinciarum; Cum autem gratior fuisset Imperatori assentatio Martini, eique proinde equum donasset, ille dicere solebat, *Je æquum dixisse, equum vero adduxisse Martinum*; qui cum esset obstinatissimus in sustinendis suis opinionibus, quamvis erroneis, & singularibus, ex ejus cervicosa duritie ortum est vulgare adagium, quod *Martinus* appelletur quicumque in aliqua singula-

gulari seu sententia, seu opinione pertinaciter ac contumaciter perseverat (*).

89 Unica sententia pro nullitate Matrimonii prolata, nemini licet ad alia vota transire. Benedict. XIV. tom. 11. Constitut. 33. incip.
90 *Dei miseratione* §. 9. & 24. Apellatio a sententia lata super nullitate Matrimonii in quacumque instantia semper suspendit executio-
90 nem. Idem *ibid.* §. 11. Appellatio in causis Matrimonialibus impediri nequit per pacta pœnalia. Idem Const. 85. incip. *Nimiam* §. 4.
92 & 7. Sententia super nullitate Matrimonii numquam transit in rem judicatam, sed ex noviter detectis quandocumque revideri potest. Idem cit. Const. *Dei miseratione* §. 11. Vide alia *ad verb. Matrimonium*.
93 Sententia unica lata in prima instantia super nullitate Matrimonii, non licet ad secunda vota transire, sed duas conformes sententias ad hunc effectum prodiisse oportet. *Idem* tom. 3.
94 Const. 47. incip. *Si datam*. Idipsum a Pontifice statuitur pro causis super nullitate Professionum Regularium, & reclamanti prohibetur e Claustris exire post unicam sententiam.
95 Idem *ibid.* Nisi quis antea per duas conformes resolutiones obtinuerit restitutionem in integrum adversus lapsum quinquennii. Idem *ib.*
96 Sententia super nullitate Professionis expectanda est etiam post legitime obtentam restitutionem in integrum, ad hoc ut reclamans e Clau-
97 stris mitigare possit. Idem *ibid.* Sententiæ, quæ proferuntur in causis nullitatis Professionis Regularis, postquam a Sancta Sede concessa fuit in integrum restitutio, ut plurimum sunt pro
98 Professionis invaliditate. Idem *ibid.* Sententia super nullitate Professionis prolata absque processu secundum juris ordinem confecto, nulla
99 definitur. Idem *ibid.* Item si citati non fuerint omnes interesse habentes in sustinenda illius validitate. Idem *ibid.* Vide alia tom. 6. 100
ad verb. *Professio Regulares*.

Additiones ex aliena manu.

Regulariter sententia habet effectus inter solos 101
Litigantes, *aliis* vero non nocet; *l. 63. ff. de re judicat. l. 2. C. quibus reis judic. non nocent*. Idque tum naturali ratione, quod Alter 102
ex facto Alterius prægravari non debet, tum ratione civili, quod in judicio quasi contrahi- 103
tur, atque adeo obligatio judicari inter eos tantum operari debet, inter quos quasi contractum, idest inter Litigantes.

Ad rectam vero hujus Regulæ applicationem 104
inquirendum quinam in sensu juris maxime in hac materia *Alii* dicantur. *Alii* in hac Regu- 105
la dicuntur, qui non eamdem cum Litigatore personam gerunt, quales sunt Heredes, sed proprium principale, separatum, & diversum plane jus ab eo habent, quod non dependeat a jure ejus, contra quem judicatum est. Con- 106
tra vero in effectu juris in hac materia pro *aliis* non habentur, quorum jus dependet a jure legitimi Contradictoris, quo cum hactenus actum, & adversus quem judicatum, & sic facile æquissima ratione contingere potest, ut sententia prosit adversus Tertium, vel cum quis non quidem fuit in lite, sed tamen idem jus habet cum legitimo contradictore. Sic enim sententia tota jus facit quoad omnes, tametsi nec litigaverint, nec ad judicium fuerint vocati, nec scientiam litis controversæ habuerint.

Res exemplis illustrior redditur. Initium su- 107
mamus a statu personarum, qui triplex est, Libertatis, Civitatis & Familiæ. De statu libertatis *in l. 13. ff. de statu homin.* habetur: *Ingenuum etiam accipere debemus eum, de quo sententia*

Nota Romani Theologi.

(*) Quæ *locis cit.* a me tradita sunt, ridenda videntur Rom. Theologo; & tamen ab Auctoribus nedum non irridendis, sed & gravissimis, & celeberrimis illa desumpsi, qui longe ante me in suis respective operibus ea protulerunt. Etenim quæ adducuntur sub *n.* 62. ea tradiderunt P. Mazzolin. Nicolius, & Ursaya celeberrimus Advocatus Romæ caussarum Patronus. Quæ sub *num.* 83. collecta sunt ex verbis præcisis *cap. Intelleximus* 1. *de novi operis nunciat*. Quæ sub *n.* 84. tradiderunt Ludovicus Romanus, Zoesius, Fagnanus, Rota Romana, Antonell. Reiffenstuel, Rebuffus citatus, & secutus a Sacra Romana Rota. Quæ *num.* 85. Andr. Mend. Brancac. & cit. Ursaja. Quæ *n.* 86. Eruditissimus jurisperitus de Rubeis, Rota Romana, & ex aliis multis allegatus Ursaya, & quæ *ibi in fine* trado ego, habentur Ecclesiastici præcisis suis verbis non certe ridendis. Quæ *num.* 87. tradiderunt Conciol. Andreol. Gobat, Franciscus Marc. Gratian. citati, atque secuti a dicto Ursaya. Quæ *num.* 88. typis tradidit Romæ in celeberrimo suo opere dictus Ursaya. Hinc judicet prudens, & eruditus Lector, an juste poterit Theologus rogare, ut dicta legendo, *risum teneatis amici*.

tia lata est, quamvis fuerit libertinus, quia res judicata pro veritate accipitur. Potest de ingenuitate duplici modo ferri sententia, ut probet is qui aliquem servum esse asserit, aut qui
109 se ingenuum ait. Si prius fiat, & hic in probando deficiat, tantum pronunciatur non probatum esse, quod probandum erat, & servum non videri; *l. 27. §. 1. ff. de Liberal. caus.* & hæc sententia aliis non præjudicat, quia non de jure & statu ipsius servi, sed tantum de jure
210 re Actoris pronunciatum est. Si vero posterius contingat, quod contingere potest, si volens onus probandi subierit; *l. 14. ff. de Probat.* jam
111 super ipsius statu directo pronunciatur; & ita si ingenuus pronunciatus fuit, hæc sententia etiam prodest contra omnes, qui talem libertinum esse asserere contendunt. Sunt enim hic verba sententiæ concepta in rem, sive de ipso statu, & ita semel status personæ per rem judicatam adjudicandus est. Confer. *Hartman. Pistor. part. 4. quæst. 29. fer. per tot. Carpzov. Jurisprudent. Forens. part. 1. Constit. 26. defin. 16.*
112 *num. 1. & 2.* Necesse vero est in hoc casu, ut sententia de statu sit lata contra Dominum, vel Patronum, eumque præsentem, non vero ex contumacia absentem; *l. 17. §. 1. ff. de inoffic. Testam.*

113 Eodem ex fundamento sententia pro filiatione lata contra omnes prodest; *l. 1. §. final. ff.*
114 *de agnoscend. liber.* Intellige tamen si quæstio filiationis cum ipso Patre, qui est unicus Contradictor legitimus, non cum aliquo de Agnatis fuerit. Consule *Alexandr. in l. penult. n. 69. ff. de re judicat.*

115 Idem dicendum de sententia lata pro Uxore, modo Maritus fuerit contradictor.

116 Quatenus vero sententia in causa notabili lata jus faciat, vide *Tiraquell. de nobilit. cap. 37. num. 2. & plur. seq.* ubi etiam disserit de viribus contra Tertium sententiæ pro Cive latæ.

117 Gravior quæstio est, an sententia lata super Primogenitura, vel majoratu, & bonis inde dependentibus, noceat ei, qui post illum, qui hactenus in lite fuit, sed superatus est, ad illam Primogenituram aspirare potest. Affirmant ex text. in *l. 44. ff. de Re judicat. Brunemann. in d. l. 44. n. 1. Hartmann. Pistor. part. 4. q. 29. Molin. de Primogen. Hispan. lib. 4. c. 8. n. 3. Carpzov. part. 3. decis. 254. n. 13.*

118 De sententia contra Vassallum lata an noceat domino, adi *Rosenthal. de Feud. c. 9. membr. 1. conclus. 23. n. 3. & plur. sequent.*

119 Et de sententia lata de statu subjectionis an prosit contra omnes, consule *Zasium ad l. 65. ff. de Re judic. Gail. lib. 1. observ. 70. num. final.*

Sed hæc quidem de statu Personæ sufficiunt. 120
Transeo nunc ad jura rerum, ubi itidem sæpe contingit rem judicatam jus facere inter alios, quam qui in lite fuere, & quidem potissimum inter illos, qui ab eo qui victus est, causam habent. Tales sunt Legatarii; Iis porro nocet 121
sententia lata contra Heredem super testamento, dummodo tamen bona fide ab Herede actum sit, heres sit victus propterea quod testamentum valere non potuerit, & per incuriam Judicis victus non fuerit, & demum ab ipsis Legatariis non fuerit appellatum. Diversum autem est, si sententia contra unum ex Legatariis lata sit, nam aliis non nocet.

Tales etiam sunt Substituti. Hinc sententia 122
contra heredem lata substitutis nocet. Aliter se res habet quoad sententiam latam contra coheredem. Hæc enim alii coheredi qui in judicio non fuit non nocet. Confer *Zasium in l. 63. n. 17. ff. de Re judicat.*

Ex alio etiam fundamento sententia inter 123
alios jus facit. Hoc suppeditat Jurisconsultus *in citata l. 63. ff. de re judic.* scilicet: *Quum quis de ea re, cujus actio, vel defensio primum sibi competit, sequentem agere patitur.* Subjungit Jurisconsultus exemplum: *Veluti si Creditor experiri passus sit debitorem de proprietate pignoris.* Sed vide *Zasium in dict. l. 63.* qui *num. 24. & plur. sequent.* materiam illustrat.

Pariter contra alios etiam sententia prodest, 124
si per necessariam consequentiam fit etiam juris Tertii exclusiva. Desumi exemplum potest *ex l. 1. §. final. ff. de Carbon. Edict.* quando 125
scilicet Mater subjecti partus arguitur, ubi primum quæritur, an propter statum Pueri quæstio differenda sit? Quod negatur, quia princi- 126
paliter hic Mater rea postulatur, & sic recenti tempore, hoc est de præsenti potest cognitio fieri, & porro Jurisconsultus subjicit: *Et post eventum cognitionis, si suppositum partum apparuerit, actiones hereditariæ Puero denegandæ sunt, omniaque perinde habenda, atque si heres scriptus non fuisset.* Revera enim ex errore scriptus est 127
a Patre putativo heres, qui si partum suppositum esse cognovisset, nunquam eum scripsisset heredem. Neque obstat, quod sententia principaliter contra Matrem sit lata. Nam quum 128
ipsa de crimine suppositi partus satis convicta sit, necessario hæc sententia est exclusiva juris ipsius Pueri, quum nullum jus possit habere, ubi constat per sententiam eum esse suppositum.

SE-

SEPULTURA.

1 NOmen Sepulturæ tribus modis sumi potest. Primo, pro Jure sepeliendi Corpora, seu Cadavera mortuorum, *arg. Clementin. c. Dudum 2. de Sepulturis* cum similibus. Secundo, pro actu, ritu, seu Officio, quod in associandis ad Sepulturam, & sepeliendis Cadaveribus mortuorum impenditur, *c. Dictum* 105. *caus.* 1. *qu.* 1. *Præcipiendum* 5. *caus.* 113. *q.* 2. cum similibus. Tertio, pro ipso loco, & situ, in quo Cadavera mortuorum sepeliuntur, *l. Aurum* 69. *caus.* 12. *q.* 2. *c. Fraternitatem* 3. *de Sepulturis*, & de Sepultura hoc tertio modo sumpta erit sermo.

2 Sepultura igitur hoc tertio modo accepta est locus auctoritate Episcopi benedictus, in quo cadavera Catholicorum pie decedentium sepeliuntur. *Sic in re Communis.*

3 Locus Sepulturæ regulariter olim erat atrium, aut porticus, vel aliud terræ spatium prope Ecclesiam, quod hodie Cœmeterium appellatur, textu expresso *in cit. c. Præcipiendum* 15. *caus.* 13. *q.* 2. ibi: *Præcipiendum est etiam secundum Majorum instituta, ut in Ecclesia nullatenus sepeliantur, sed in atrio, portico, vel in Exedris Ecclesiæ.*

4 Cœmeterium autem Græce significat idem ac latine *Dormitorium*, eo quia ibi requiescunt corpora Catholicorum, qui ratione Fidei infallibilis, finaliter resurgendi, non tam mortui ibi jacere, quam dormire dicuntur, Joan. *cap.* 11. *n.* 11. ibi: *Lazarus amicus noster dormit, sed vado, ut a somno excitem eum.* Et Epist. 1. *Ad Thessalonicens. c.* 4. *num.* 12. ibi: *Nolumus autem vos ignorare fratres de dormientibus*, quem textum sic exponit S. Hieronymus dicens: *Eos dormientes appellari, quia certum est eos resurrecturos.*

5 Quamvis tamen olim in solis Cœmeteriis, & nullus in Ecclesia sepeliri posset, ut patet *ex cit. cap. præcipiendum* 15. *caus.* 13. *q.* 2. & *cap. Nullus* 18. *ead. caus.* 13. *quæst.* 2. ibi: *Nullus mortuus intra Ecclesiam sepeliatur, nisi Episcopi, aut Abbates, aut digni Presbyteri, aut fideles Laici*, idest fama Sanctitatis, & miraculis clari, ut explicat Glossa *ibid. verb. Fideles*; Tamen hodie, & Jure, & consuetudine introductum est, ut omnes Catholici, sive Clerici, sive Laici in Ecclesiis sepeliantur, *cap. Fraternitatem* 3. *cap. Ex parte* 5. & *cap. Cum liberum* 6. *de Sepulturis*, juncto *c. Cum gravia* 17. *caus.* 13. *quæst.* 2. ubi additur ratio, ibi; *Prodest mortuis, si in Ecclesia sepeliantur, quod eorum proximi quoties ad eadem Sacra loca veniunt, suorum, quorum Sepulturam aspiciunt, recordantur, & pro eis Domino preces fundunt.*

Quilibet a jure non impeditus potest sibi eligere Sepulturam in qualibet Ecclesia ad id jus habente. *Communis*, per claros textus *in cap. Nos instituta* 1. *cap. Fraternitatem* 3. *cap. Cum liberum* 6. *cap. Cum super* 8. *cap. In nostra* 10. *de Sepulturis*, *cap. Animarum* 1. & *c. Cum quis* 2. *de Sepulturis in* 6. 6

Et si Cadaver illius, qui elegit Sepulturam in aliqua Ecclesia, etiam Regulari, & per vim Parochi, aut alterius, non ibi, sed alibi sepeliatur, est restituendum simul cum oblationibus Ecclesiæ erectæ, textu expresso *in c. Ex parte* 5. *cap. Cum liberum* 6. *de Sepulturis*, *cap. Animarum* 2. *eod. in* 6. Et sic pluries decrevit *Sacra Congregatio* in facti contingentia, ut videri potest *verb. Cadaver n.* 11. ubi referuntur Decreta una cum confirmatione facta ab Alexandro VII. Constit. incip. *Alias pro parte.* 7

Qui sibi Sepulturam non elegit, sepeliri debet in Sepulcro Majorum suorum, textu expresso *in c. Nos instituta* 1. *de sepulturis*, ibi: *Statuimus, unumquemque in Majorum suorum sepulcris facere, ut Patriarcharum exitus docet, c. Cum quis* 2. & *cap. Is qui* 3. *eod. in* 6. ibi: *I. qui.... non electa Sepultura decedit.... in ea, in qua Majorum ipsius ab antiquo sepultura extitit, sepeliri debebit, dummodo absque periculo ad ipsam valeat deportari.* 8

Majorum nomine ad hunc effectum veniunt Pater, Avus, Proavus, & alii ascendentes in linea recta, *l. Juris consultus* 10. *ff. De gradibus*, *l. Appellatione* 51. *ff. de verb. significat.* Panimol. *decis.* 5. *adnot.* 3. *num.* 15. Barbos. *de Offic. & potest. Parochi cap.* 26. *num.* 32. Reiffenstuel *lib.* 3. *Decretal. tit.* 28. *nu.* 10. & alii passim. 9

Si Majores non in uno, & eodem sepulcro sepulti fuerint, sed in diversis, verb. grat. Avus, Proavus, Abavus, aliique omnes Majores in uno, Pater vero in alio, tunc secundum Glossam *in cap. Is qui* 3. *verb. Antiquo*, *de sepulturis in* 6. Engel *l.* 3. *Decretal. tit.* 28. *num.* 6. Reiffenstuel *ibid. numer.* 11. Silvestr. *verb. Sepultura* 4. & alios, filius decedens, non electa Sepultura, sepeliri debet in sepulcro majorum, & non Patris, nisi Pater pro se, & posteris aliam Sepulturam expresse elegisset. Et id tenent, & probant ex quo semper 11

per in Jure fiat locutio in plurali, ut patet *in cap. Nos instituta* 1. *de Scripturis*, ibi: *in Majorum suorum sepulcris*, *c. Fraternitatem* 3. *eod.* ibi: *Patrum, aliorumque Parentum Sepulturis*, quo nomine etiam Majores veniunt *cit. l. Jurisconsultus* 10. *d.* 8. *ff. de Gradibus affinit.* ibi: *Parentes usque ad Tritavum nominantur*, & *c. Cum quis* 2. *de Sepulturis in* 6. ibi: *Cujus Majores sunt soliti ab antiquo in aliqua Ecclesia sepeliri*, *c. Is qui* 3. *eod. in* 6. ibi: *In qua majorum ipsius ab antiquo Sepultura extitit, sepeliri debebit*. Hæc autem Jura magis verificantur; si in dicto casu Filius non in Sepulcro solius patris, sed in Sepulcro Majorum antecedentium sepeliatur, ut ex verbis patet, adeoque &c.

11 Multi autem alii tenent contrarium, nempe quod Filius decedens, non electa Sepultura, debeat in tali casu sepeliri, non in Sepulcro omnium Majorum, sed in sepulcro Patris; Dummodo Pater ex propria electione, & non casu, vel ex aliquo accidenti sepultus fuerit in Sepultura diversa ab antiqua Majorum. Sic late Oldrad. *cons.* 25. *nu.* 2. *vers. Contrarium usque ad fin.* Abbas *in cit. c. Nos instituta* 1. *n.* 5. *de Sepulturis*, Sperell. *tom.* 1. *dec.* 88. *n.* 9. cum aliis ibi relatis, Barbosa *de Offic.* & *potestat. Parochi c.* 27. *num.* 32. & *lib.* 2. *Jur. Eccles. univers. cap.* 10. *num.* 32. Medic. *de Sepultur. quæst.* 7. *num.* 22. 1. *part.* Panimol. *decis.* 5. *adnot.* 3. *num.* 19. sibi dicit, quod hæc est receptior sententia, Ventriglia *part.* 1. *Annot.* 52. §. *Unic. n.* 24. Matthæucc. *Official. Cur. quoad Sepulturas cap.* 48. *num.* 23. Zechius *de Republic. Ecclesiast. lib.* 1. *cap.* 18. *de Parocho num.* 27. *vers. Fallit.* Cardin. Petra *tom.* 2. *Commentar. in Constit.* 2. *Honorii III. nu.* 25. Pirhing *lib.* 3. *Decretal. tit.* 28. *num.* 4. & alii, quorum tamen varii, ut Card. Petra, Barbosa, Matthæuc. & alii, ut eos legenti patet, id solum affirmant, quando Proavus, Abavus, & alii Ascendentes Majores sepulti sunt in uno Sepulcro, Avus vero, ut Pater sepulti sunt in alio, & non quando omnes Majores sepulti sunt in uno, & solus Pater in alio. Sicque non videntur dissentire a Doctoribus primæ sententiæ relatis *supra numer.* 10.

12 Et revera si Abavus, & Proavus sepulti sint in uno Sepulcro, Avus vero, & pater in alio, Filius decedens, non electa sepultura sepeliendus est cum Patre, & Avo, Pirhing *loco cit. num.* 4. Reiffenstuel *loco cit. n.* 11. Engel *loco cit. n.* 6. Petra *loco cit. n.* 25. Matthæuc. *loco cit. n.* 23. Oldrad. *cit. consil.* 25. Barbosa *de Offic.* & *potestate Parochi cap.* 26. *nu.* 32. & *in cap. Nos instituta* 1. *n.* 2. *de Sepulturis*; Silvester *loco cit. q.* 8. & alii; Et ratio est, quia Sepultura inter mortuos comparatur domicilio inter vivos; Atqui Filius sequitur originem, & Domicilium proximiorum Parentum, seu Majorum, Patris scilicet, & Avi, & non remotiorum Ascendentium, *l. Assumptio* 6. §. *Filius*, *ff. ad municip. cap. Fraternitatem* 3. *de Sepulturis*, ergo &c. Tum quia, in dicto casu æque satisfit Juris Textibus, ac si in sepulcro remotiorum sepeliretur. Si autem Pater pro 13
se, & posteris aliam Sepulturam elegisset expresse, tunc utique Filius, ut dictum fuit *supra num.* 10. deberet sepeliri in Sepultura Patris, *arg. cap. Unaquæque* 3. §. *Item in novo caus.* 13. *q.* 2. quia si posteri aliam Sepulturam non eligant, in similem Patris electionem consentire, sicque sibi ipsis Sepulturam tacite elegisse censentur. Reiffenstuel *loco cit. n.* 11. & a fortiori omnes citati Doctores *supra numer.* 11.

Si adsit sepulcrum Gentilitium, seu familiare, & sepulcrum hæreditarium, attendendum est primum, & postea secundum, cum etiam hoc dicatur aliquo modo sepulcrum Majorum. Sic cum aliis Card. Petra *cit. tom.* 2. *Commentar. in Constitut.* 2. *Honorii III. sect. unic. num.* 35. Matthæucc. *loco cit. n.* 23. *vers. Sicut*, Passerin. *de statu homin. tom.* 2. *q.* 187. *art.* 4. *inspect.* 4. *cap.* 2. & alii. 14

Etiam infantes, quamvis juxta Rituale Romanum *tit. de Exequiis pueror.* debeant sepeliri in sepulcro separato, adhuc tamen sepeliri possunt in Sepulcro Majorum. Sic expresse decrevit *Sacra Cong. Episc.* & *Regul. in Asculana* 21. *Octobris* 1616. apud Barbosa *de Offic.* & *potest. Parochi cap.* 26. *n.* 28. Card. Petram *loco cit. n.* 26. Panimol. *loco cit. n.* 18. Sperell. *cit. decis.* 88. *in fine*, & novissime *Sacra Congreg. Concil. in Novarien. Funerum* 15. *Mart.* 1704. *in respons. ad primum*. Vide verb. *Quarta Funeralis n.* 32. ubi una cum aliis datur ad litteram Decretum. 15

Filii illegitimi, & naturales sepeliendi sunt in sepulcro Patris, nisi is in Dignitate sit constitutus. Non item Filii Spurii, quia illi sepeliendi sunt in Sepulcro Matris, nisi sit femina illustris. Silvester verb. *Sepultura quæst.* 8. *dict.* 4. Pirhing *loco cit. sub num.* 4. & alii. 16

Filii adoptivi, & arrogati, si moriantur vivente Patre, in cujus potestate erant, debent sepeliri in sepulcro ejusdem. Secus autem, si eo jam mortuo, decedant, quia tunc 17

debent

debent sepeliri in sepulcro Patris naturalis, cum jam expiraverit in tali casu adoptio. Silvester *loco cit. dist.* 4. Pirhing *loco cit. sub n.* 4. & alii.

18 Infantes expositi non in Sepultura Patris, seu Majorum, sed in Sepultura Hospitalium, in quibus exponuntur, sunt sepeliendi, *arg. cap. Si a Patre unic. de infantibus, & languid. l. fin. Cod. de infantibus exposit.* Sebastianus Medices *p.* 1. *de Sepultur. quaest.* 7. *n.* 25. Ventrigl. *loco cit. nu.* 25. & alii. Si autem tales infantes non essent expositi in Hospitalibus, nec Hospitalium expensis alerentur, essent sepeliendi in Parochia, in qua contingeret eos decedere, quia decedentes, non electa Sepultura, sepeliuntur jure in sua respectiva Ecclesia Parochiali; *cap. Ex parte* 5. *cap. Cum sit liberum, cap. in nostra* 10. *de Sepulturis*, cum similibus.

19 Supradicta Regula, quod decedens sine electione Sepulturae sepeliendus sit in Sepulcro Majorum, non procedit e converso, id est, si moriatur Pater, vel Avus, sepeliendus sit in sepulcro filii, vel nepotis; Et ratio est, quia ascendentes non sequuntur Sepulcrum descendentium, nec transversales sepulcrum transversalium, nisi sit hereditaria, seu Sepultura sit hereditaria, nec in ea sibi electa; Lavorius *variar. lucubrat. tit.* 2. *c.* 11. *num.* 121. Sebastianus Medices *loco cit. n.* 24. Ventriglia *loco cit. n.* 24. & alii.

20 Si quis nullam habeat sepulturam Majorum, nec aliquam sibi elegerit, sepeliendus est in propria Parochia, ubi Sacramenta suscepit, Communis, per text. in *cap. Ex parte* 5. & *cap. In nostra* 10. *de sepultur. cap.* [illegible]

21 1. & *cap. Is qui* 3. *eod. tit.* 6. Et nullam habere sepulturam Majorum censetur etiam Filius ille, cujus Majores singuli sepulti sunt in diversis Sepulcris, nempe Proavus in uno, Avus in alio, Pater in altero, cum ad hunc effectum requiratur concursus plurium, qui ab antiquo in eodem Sepulcro sepulti fuerint, quia ab uno solo [illegible] non potest sepulcrum Majorum [illegible] Majorum Sepulcra [illegible] in sua Parochia. [illegible] *sub num.* 4. [illegible]

lucubration. tit. 2. *cap.* 11. *num.* 113. Sperell. *tom.* 1. *decis.* 88. *nu.* 10. At isti intelligendi sunt in casu, quo Pater pro se, & posteris Sepulcrum elegisset, juxta dicta *supra num.* 13. Alias non esset, qui non haberet sepulcrum Majorum, cum quilibet habeat suum Patrem in aliquo sepulcro sepultum loquendo de Patribus jam suis filiis praemortuis.

Peregrini pertranseuntes, & Viatores, nisi sepulturam elegerint, sepeliendi sunt in Cathedrali; Advenae autem, seu exteri, & peregrini habentes per aliquod tempus habitationem in aliqua Parochia, sepeliendi sunt in ipsa. 22
Sic S. C. Episc. & Regular. in Fulginaten. 3. *Julii* 1592. rescribens Episcopo: *Etiam circumscripta consuetudine Advenas, & pertranseuntes in Cathedralibus, & reliquos in Parochia, inter cujus fines obierint, si per aliquod tempus habitaverunt, esse sepeliendos*, Sperell. *decis.* 87. *num.* 14. Lavorius *loco cit. num.* 144. Card. Petra *tom.* 2. *Comment. in Constit.* 9. *Innocent. III. sect. unic. num.* 50. Matthaeuc. *loco cit. num.* 12. & alii referentes dictam Sacrae Congregat. resolutionem; Si autem adesset alibi legitima aliqua consuetudo, tam favore Cathedrali, quam Parochi, esset servanda, ut concordant Doctores apud Sperell. *loco cit. n.* 14. Panimol *loco cit. nu.* 43. Card. Petra *loco cit. num.* 50. *arg. c. Cum dilectus* 8. *& c. Cum tanto* 11. *de consuetudine, l. Si de interpretatione* 37. *ff. de Legibus.*

Studiosi, famuli conductitii, milites, Officiales, aliique similes conducentes domos ad aliquod tempus, seu alicubi habitantes, si sepulturam non sibi elegerint, debent sepeliri in Parochia, ubi sic habitabant, & decesserunt. 23
Communis, & servat recepta consuetudo, quae non solum est in dubiis optima Legum interpres, *cit. l. Si de interpretatione* 37. *ff. de Legibus, cap. Cum dilectus* 7. *de consuetudine.* Sed etiam clarae Legi derogat, *cap. Cum tanto* 11. *de consuetudine.* Miles tamen praesidiarius sepeliri debet in Parochia Arcis ubi actualiter moratur, non autem in alia Parochia ubi retinet domum apertam cum uxore, & filiis. Sacr. Cong. Conc. in *Romana* [illegible] apud Ursayam [illegible] *pag.* [illegible]

Qui habet domicilium in Civitate, vel Castro, & ad Villam ruralem se transfert [illegible] gratia, vel ut ruralia exerceat, & ibi [illegible], non electa sepultura, nec habens Sepulcrum Majorum decedat, debet sepeliri in [illegible] Parochia Civitatis, vel Castri, si [illegible] commode potest deferri. [illegible] cap. 3. [illegible] de Sepulturis [illegible] 24

Is qui habet domicilium in Civitate, vel Castro, quando ad Villam ruralem se transfert recreationis causa, vel ut ruralia exerceat in eadem, si non electa sepultura decedat ibidem, non in Ecclesia dicta Villæ, sed in sua Parochiali, vel in ea potius, in qua majorum ipsius ab antiquo Sepultura extitit, sepeliri debet, dummodo absque periculo ad ipsam valeat deportari.

25 Qui autem habet Domum hyemalem, v. gr. in Civitate, & æstivam in rure, & sic æquali tempore, modo in una, modo in altera habitat, seu moratur, sepeliendus est in Parochia, in qua decedit. Et ratio est, quia parificatur cum eo, qui in duobus locis æque principale domicilium habet, & sic efficitur utriusque Parochiæ Parochianus, adeoque sepelliendus est in Parochia, in qua decedit, cum ipsa sit pro tunc vera ipsius Parochia, *argument. cap. Ex parte* 5. *cap. In nostra* 10. *de Sepulturis*, *cap. Animarum* 1. *eod. in* 6.

26 Advenæ, seu hospites, aliique casu decedentes in Regularium Conventibus, nisi eligant ibidem Sepulturam, sepeliendi sunt de jure communi in Parochiali, *cap. In nostra* 10. *de Sepulturis*, ubi expresse cavetur non posse Regulares sepelire nisi eos, qui vere in suis Ecclesiis Sepulturam elegerint. Et ita censuit *Sacra Congregatio Concilii in Ripana* 3. *Februarii* 1652. nempe non licere Regularibus commoranti per aliquot dies in eorum Conventu, ibique defuncto omnia Sacramenta ministrare, & in eorum Ecclesiis dare Sepulturam sine licentia Parochi, cui Quarta Funeralis debetur. Sic referunt Pignatell. *tom.* 1. *Consult.* 306. *n.* 1. Cardin. Petra *tom.* 1. *Comment. in Constitut.* 9. *Innocentii III. nu.* 49. & alii. Item *eadem Sacra Congregatio Concilii in Ravennaten.* 20. *Januar.* 1674. *censuit: Spectare ad Parochos sepelire, & ad proprias Parochias deferre Cadavera eorum, qui in Monasterio recepti, sepultura non electa, decesserunt.* Item *eadem Sacra Congregatio Concilii in Gerunden.* 3. *Februar.* 1694. Expugnato enim a Gallis præsidio de Roses in eodem vulneratus est Didacus Fonseca, qui hospitii causa se recipiens ad Conventum S. P. Dominici Gerundæ, ibi Parocho irrequisito, Sacramentis munitus decessit, & sepultus fuit. Qua de re proposito dubio: *An dicto militi Fonseca potuerint Religiosi, inrequisito Parocho, Sacramenta ministrare, & Corpus deponere*, Sacra Congregatio respondit: *Detur Decretum in nullius* 19. *Septembr.* 1637. tenoris sequentis: *Quidam miles occasione infirmitatis divertit in Monasterium Regularium, ibique ab eisdem Sacramentum Eucharistiæ pro Viatico, & extremam Unctionem recepit, & exinde obiit, Parocho intra cujus fines Monasterium existitit, reluctante. Quæritur: An Administratio hujusmodi Regularibus esset permissa?* Sacra Congregatio Concilii respondit: *Non esse permissam*; Card. Petra *tom.* 2. *Comment. ad Constitut.* 9. *Innocent. III. Sect. unic. num.* 49. Pignatell. *tom.* 1. *consult.* 306. Passerin. *de statib. hominum tom.* 2. *pap.* 187. *art.* 5. *num.* 229. *& seq.* Bordon. *Oper. moral. tom.* 3. *resolut.* 51. *num.* 216. Matthæuccius *Offic. Curiæ quoad Sepulturam c.* 58. *num.* 14. Antonell. *de Regimine Eccles. lib.* 1. *cap.* 12. *num.* 11. *vers. Infertur tertio*, ubi sic expresse dicit: *Infertur tertio, eos qui hospitii causa recipiuntur in Conventu Regularium, ibique infirmantur, & moriuntur, in Parochiali Ecclesia sepeliendos esse*, & sic alii.

Oblati, Donati, seu Tertiarii, atque etiam sæculares, qui Regularibus deserviunt, & intra eorum Monasteriorum septa, ac domus resident, & sub eorum obedientia vivunt, licet non ratione voti, sed ratione servitutis, si inibi decedant, sunt ibi irrequisito Parocho tumulandi; isti namque eximuntur a subjectione Ordinariorum, & Parochorum, & gaudent Privilegiis Religiosorum, quibus inserviunt, quamvis salario sint stipendiati. Vide verb. *Approbatio pro Confessionibus expediendis art.* 1. *a nu.* 64. ubi fuit jure, & ratione conclusum, posse Regulares supradictorum omnium Confessiones excipere cum sola approbatione sui Prælati Regularis sine approbatione Episcopi, Unde cum sepultura potissimum dependeat ab administratione Sacramentorum, ut ponderavit Rota recent. *part.* 11. *decis.* 384. *numer.* 9. & notant Doctores communiter, si supradicti omnes recipiunt Sacramenta independenter ab Ordinario, & Parocho, ab ipsis Regularibus sepeliendi etiam sunt independenter ab Ordinario, & Parocho in Regularium Ecclesia; Et sic in terminis firmat Card. Petra *loco cit. num.* 42. Card. de Luca *de Regularibus disc.* 1. *num.* 50. Passerin. *cit. tom.* 2. *de statib. homin. quæst.* 187. *art.* 3. *a num.* 228. Matthæucc. *loco cit. num.* 15. Reiffenstuel *loco cit. num.* 21. Pirhing *loco cit. nu.* 9. & alii communiter. 27

Secus autem sæculares illi, qui tantum ipsis Monasteriis deserviunt, sed in eis non sunt de familia, nec continui commensales, & cum sæcularibus exteris extra Monasteria habitant, & vivunt; Isti enim, si non habeant sepulcrum Majorum, vel sepulturam non elegerint, sepeliendi sunt in propria Parochia, juxta resoluta sub dict. verb. *Approbatio numer.* 65. & 69. 28

Mo-

29 Monialium famuli, & famulæ habitantes in mansionibus intra atria Monasteriorum, ubi debeant sepeliri? Vide verb. *Moniales art. 6. num. 41.*

30 Puellæ educandæ, & mulieres sæculares in Monasteriis Monialium legitima facultate commorantes, & inibi decedentes ubi sint sepeliendæ? Vide verb. *Moniales art. 1. numer. 61. ad 63.*

31 Novitii, & Novitiæ sepulturam sibi non eligentes, debent sepeliri in Monasterio, ubi decedunt, & absque ulla obligatione solvendi portionem Canonicam Parocho loci. Engel *lib. 3. Decretal. tit. 28. nu. 12.* Reiffenstuel *ib. nu. 20.* Cardinal. Petra *loco cit. n. 38.* & alii communiter; & ratio est, quia in favorabilibus Novitii, & Novitiæ veniunt nomine Religiosorum, & Religiosarum, *arg. cap. Religioso §. Quamvis 21. de sentent. Excommunication. in 6.* Accedunt specialia circa hoc privilegia Religiosis concessa, de quibus testatur Donatus *tom. 3. tract. 10. quæst. 4. num. 2.* & etiam universalis consuetudo Religionum, quæ derogaret Legi contrariæ, si quæ adesset, *cap. Cum tanto 11. de consuetudine.* Insuper debent Novitii, & Novitiæ sepeliri in Monasterio, ubi decedunt, etiamsi habuissent animum determinatum exeundi a Religione. Cardin. Petra *loco citat. numer. 38.* cum Palao, & aliis ibi citatis, Silvester verb. *Sepultura quæst. 8.* Engel *loco citat. num. 12.* Reiffenstuel *loco cit. num. 22.* & alii; & ratio est, quia non voluntas, & affectus, sed factum mutat statum, & domicilium, *l. Domicilium 20. ff. Ad municipalem.*

32 Immo in Monasterio, ubi decedunt, sepeliri debent etiam Juvenes sæculares, & puellæ nondum habitu Regulari induti, seu indutæ, sed de brevi induendi, seu induendæ, & jam in Novitiatum admissi, seu admissæ, ut sic sub Obedientia Regulari per aliquos dies incipiant experiri Religionis austeritates. Vide verb. *Novitius, Novitia num. 16. & 17.*

33 Novitii, & Novitiæ, & a fortiori dicti Juvenes, & puellæ adhuc sæculares, si habeant patrimonium, debent sepeliri propriis expensis, nisi adesset consuetudo, ut expensis semper Monasterii sepelirentur; Si autem patrimonio careant, debent sepeliri expensis Monasterii. Card. Petra *loco cit. n. 38.* cum aliis ibi citatis, Ventriglia *loco cit. n. 8.* cum aliis ibi adductis, & plures alii apud Donat. *loco cit. quæst. 4. num. 1. & 3.*

34 Regulares Professi decedentes extra Conventum, si commode ad ipsum deferri possint, debent in eo sepeliri. *Communis*, textu expresso *in cap. Religiosi 5. de Sepulturis in 6.* ibi: *Religiosi, nisi a propriis Monasteriis adeo forsitan sint remoti, quod ad ea, cum moriuntur, commode portari non possint, nequeunt (cum velle, vel nolle non habeant) sibi eligere sepulturam, sed sunt apud sua Monasteria tumulandi.*

In tali casu non tenentur Regulares solvere 35
portionem Canonicam Parocho loci, in quo Regularis decessit, quamvis Religioso infirmo Viaticum, & extremam Unctionem ministraverit. *Sac. Congreg. Episcop. & Regul. in Puteolana 22. Maii 1615.* apud Barbos. *de Offic. & potest. Parochi cap. 26. num. 68.* Possuntque 36
Regulares dictos defunctos suos Religiosos deferre ad suum Monasterium, inconsulto Parocho; *Sacra Congreg. Concilii in Bononien. 2. Julii 1620. in responsione ad 10.* quod erat his verbis conceptum: *Decimo, morendo Frati, come avviene alle volte, ed in particolare de' Canonici Lateranensi, fuori del Monastero in casa de' loro Parenti, ed avendo i Curati amministrato loro i Santissimi Sacramenti, se possono i loro Superiori farli portare di notte alla loro Chiesa, senza dirne cosa alcuna al Curato, e senza darli le ragioni Parochiali? Ad decimum Sacra Congreg. Concilii* respondit: *Regulares extra claustra decedentes posse ad eorum Ecclesias deferri, etiam Parochis inconsultis.* Sic referunt Passerin. *tom. 2. q. 187. art. 4. nu. 214.* Card. Petra *loco cit. n. 7.* Donat. *loco cit. q. 9. n. 1.* & alii passim.

Talis autem delatio, inconsulto Parocho, 37
est facienda modo privato sine pompa, sine Cruce, & Processione, ut affirmant Card. Petra *loco cit. n. 9.* Pignatell. *tom. 4. consult. 199. num. 9.* Matthæucc. *loc. cit. num. 16.* referens sic in casu fuisse observatum Romæ. Si au- 38
tem quandoque ex quibusdam circumstantiis congrua videretur solemnis delatio defuncti Regularis cum Cruce, & processione ad Monasterium suæ Religionis, deberet fieri cum assistentia, vel saltem de consensu Parochi, cum ratio, & consuetudo non patiatur, ut Regulares sine Parocho, aut ejus Delegato, qui posset in casu esse etiam aliquis Regularis causa exequiarum, procedant extra Monasterium processionaliter; Cardinal. Petra *loco citat. num. 11.* Pignatel. *loco cit. num. 6.* Matthæucc. *loc. citat. num. 16.* & alii. Ast tamen in hoc dicerem servandam esse Locorum consuetudinem, cum ipsa non solum sit in dubiis optima Legum interpres; *leg. Si de interpretatione 37. ff. de Legibus*, *cap. Cum di-*

lectus

lectus 8. *de consuetudine*, sed etiam clare Legi deroget; *cap. Cum tanto* 11. *de consuetudine*.

39 In caso autem, quod Regulares decedant in locis a suis Monasteriis ita remotis, ut ab ea deferri commode non possint, sepeliri debent in Ecclesia ab ipsis electa, cum ad id in simili casu facultatem habeant a Jure sibi concessam per dictam limitationem *in cit. cap. Religiosi* 5. *de sepult. in* 6. ibi: *Nequeunt ..... sibi eligere sepulturam ... Nisi a propriis Monasteriis adeo sint remoti, ut ad ea commode portari non possint*. Sic Glossa *ibid. verb. Nota*. Donat. *loco cit. qu.* 2. *num.* 3. Engel *loco cit. num.* 11. Reiffenstuel *loco cit. num.* 18. & alii

40 passim. Si tamen in dictis locis remotis decedant Regulares, non electa sibi sepultura, sepeliendi sunt in Ecclesia Parochiali, in qua moriuntur, idque expensis proprii Monasterii, si bona in communi possideat. Donat. *loc. cit. quæst.* 2. *num.* 4. cum aliis ibi citatis, Reiffenstuel *loco cit. num.* 18. Glossa *in cit. cap. Religiosi*, *verb. Nota*, ubi citat communem Doctorum his verbis: *Sed quid si moriatur, non electa sepultura? Communis opinio Doctorum est, quod sepeliendus est in Ecclesia Parochiali, in cujus Parochia mortuus est*.

41 Tunc autem dicitur Religiosum mori in loco remoto, ut detur ei locus electioni sepulturæ, quando ejus cadaver distat a suo Monasterio per iter unius diei, idest ad quod per unicum diem Cadaver transferri nequit, ne forte putrescat, & inficiat aerem. Donat. *loc. cit. qu.* 2. *nu.* 5. Bord. *tom.* 2. *resol.* 51. *n.* 161. Pelliz. *in Man. Regul. tom.* 2. *tr.* 8. *c.* 5. *n.* 29. & alii. Vel relinquitur arbitrio prudentis judicandum, ut notant Card. Petra *loco citat. num.* 31. Matthæucc. *loco cit. num.* 16. *in fin.* & alii.

42 Quod dictum est de Professis decedentibus extra Claustra, dicendum est etiam de Novitiis, præsertim cum extra Claustra decedunt, quando ad exequendam Superiorum voluntatem exierunt, seu quando de consilio Medici, & licentia sui Superioris se transtulerunt ad Domum suorum Parentum pro recuperanda inibi sanitate; Tunc enim sepeliendi sunt in Monasterio sine obligatione solvendi Canonicam portionem Parocho, quia gaudent Juribus, & privilegiis Ordinis, & in favorabilibus veniunt nomine Professorum: *arg. cap. Religioso* §. *Quamvis* 21. *de sent. Excomm. in* 6. Donat. *loco cit. qu.* 8. *num.* 5. Pelliz. *tom.* 2. *Man. tr.* 8. *c.* 5. *sect.* 4. *q.* 10. *n.* 137. Mancin. *in brevi tract. de infirmit. in ordine ad sepulturam dub.* 9. Dicastill. *de Justit. lib.* 2. *tract.* 19. *d.* 3. *n.* 209. La Croix *lib.* 7. *n.* 248. cum Sanch. *ibi cit.* & pluribus declarat Pignat. *tom.* 7. *consult.* 70.

Regularis Confessarius Monialium pro earum cura spirituali habitans in Domo prope Monasterium ad præscriptum Alexandri VII. Constit. incip. *Felicis* §. 11. si infirmetur ad mortem, recipit Viaticum, & extremam Unctionem a suis Religiosis, & non a Parocho: Quamvis enim Regulares, qui infirmantur ad mortem in Domibus Sæcularium, talia Sacramenta recipere debeant a Parocho, ut declaravit *Sacra Congregatio sub anno* 1620. apud Donat. *tom.* 3. *tract.* 10. *qu.* 9. *num.* 6. Itemque *ead. Sacra Congregat. Concil. in Collen.* 11. *Aprilis* 1609. *&* *Messanen.* 20. *Septembr.* 1698. Tamen hæc declaratio non videtur comprehendere dictum Confessarium, quia ipse non infirmatur proprie in domo sæculari, sed potius in Domo quasi Religiosa, & exempta ad hunc effectum, & quidem a Summo Pontifice præscripta quasi Domo Parochiali, seu Conventuali ipsius Regularis Confessarii inibi habitantis tamquam Parochi ad Curam spiritualem Monialium. Unde non est censendum, quod Pontifex statuendo talem mansionem pro dicto Confessario Regulari, voluerit ipsum reddere inferioris conditionis, quam sint alii Religiosi commorantes in suo Conventu, adeoque exempti a Jurisdictione Parochiali, cum ipse ibi manendo censeatur quo ad hunc effectum manere in Conventu, & de facto ibi maneat sub Obedientia sui Superioris in sibi tamquam Conventuali mansione designata a Pontifice, alias non reperiretur, qui vellet hoc onus subire, sicque Moniales remanerent destitutæ tam necessaria cura spirituali; Tum quia si infirmetur Parochus in propria sua Domo Parochiali recipit Sacramenta a sua Parochia independenter a quolibet, ergo etiam dictus Confessarius Regularis, qui velut Parochus habitat in dicta Domo sibi a Pontifice præscripta tamquam sua Domo Parochiali, potest independenter a quolibet recipere hæc Sacramenta ab Ecclesia Monialium tamquam a sua exempta Parochia; Talis enim Regularis nedum gaudet exemptione personali, sed quo ad hunc effectum etiam exemptione locali: Tum etiam quia nemo potest rationabiliter asserere, quod ipse Confessarius infirmus non possit refici eodemet Sacramento, quod ipsemet sanus in sua velut Parochiali Monialium Ecclesia confecit, *argum. Epist.* 1. *ad Corinth. cap.* 9. *num.* 7. ibi: *Quis plantat vineam, &* 43

de

de fructu ejus non edit? Accedit etiam recepta consuetudo, quæ non solum in dubiis est optima Legum interpres; *l. Si de interpretatione 37. ff. de Legibus*; *cap. Cum dilectus 8. de consuetudine*, sed etiam claræ Legi derogat; *capit. Cum tanto 11. de consuetudine*.

44 Regularis Viator, & hospes in Conventu alterius Religionis, v. g. Dominicanus in Conventu Franciscanorum, si ibi decedat, non sibi electa sepultura, & valde remotus, & distans sit Conventus proprii Ordinis, sepeliendus est in Ecclesia Parochiali, intra cujus fines est Conventus, in quo decedit; De ipso enim discurrendum est, ac de Regularibus decedentibus in locis sæcularibus, ita remotis a suis Monasteriis, ut ad ea deferri commode non possint, qui ut diximus *supra num.* 30. sepeliendi sunt in Parochiali.

45 Et inibi sepeliendus est expensis sui peculii, si habeat, vel, eo carente, expensis proprii Monasterii. Card. Petra *loco cit. num.* 36. Sanchez *lib. 6. in decalog. c.* 34. *nu.* 4. Castropal. *part. 3. tract. 19. disp.* 4. *punct.* 13. §. 8. *num.* 6. & alii. Et ratio est, quia Monachus in vita acquirit Monasterio; *c. Statutum 15. caus. 18. qu. 1. c. Abbates 16. caus. 18. q. 2. cap. Quia ingredientibus 7. caus. 19. q. 3. c. In præsentia 8. de prob.* cum similibus, ergo Monasterium in ejus morte debet ipsius sepulturæ onus sentire; Qui enim sentit commodum, sentire debet & onus; *leg. Si merces 25. §. 6. ff. Locati*, *cap. Qui sentit 55. de regul. Jur. in 6.*

46 Quod usque nunc dictum est de Regularibus, est dicendum etiam de Monialibus, ita ut in omnibus dispositio *cit. c. Religiosi 5. de sepulturis in 6.* cum eisdem procedat. Hinc si contingat, quod aliqua Monialis moriatur extra suum Monasterium, idem est concludendum, quod ibi statuitur de viris Regularibus. Murga *disp. for. tom. 1. disp. 8. de electione sepulturæ §. 9. & 10.* Card. Petra *loco cit. num.* 40. & alii passim.

47 Regularis expulsus, seu ejectus, si non eligat sepulturam, ad quod habet facultatem, cum statim ac ejicitur a Religione, censeatur relinqui, ac si Religiosus non esset, & videatur nolle ejus corpus cum illis Religiosorum sociari, ut docent Murga *loco citat. disp.* 8. §. 3. Molina *tract. 2. disp.* 276. Lessius *de Justit. & Jur. lib. 2. cap. 41. dub. 15. n.* 113. Cardin. Petra *loco cit. num.* 37. & alii passim, sepeliendus est in Parochia, in qua decedit, *arg. c. Nos instituta 1. c. Ex parte 5. cap. In nostra 10. de sepulturis, cap. Animarum 1. & cap. Is qui 3. eod. in 6.*

Et tunc expensæ faciendæ sunt de ejus peculio, si habeat, seu de peculio parentum, & in casu omnimodæ paupertatis debet a Parocho tumulari gratis, sicut gratis tumulari debent cadavera aliorum pauperum, ut statuit *Sacr. Congreg. Episc. & Regul. in Cassanen. 5. Maii 1617.* 48

Tertiarii, & Tertiariæ, habentes requisita a Leone X. in Constitutione incip. *Dum intra*; & alia incip. *Nuper*, & in Decreto Sacræ Congregationis edito *die 20. Decemb. 1616.* si decedant non sibi electa sepultura, & in Ecclesiis Ordinis, cujus habitum assumpserunt, communis sepultura pro ipsis reperiatur, debent in ipsa sepeliri, alias sepeliri debent in Parochiali. Sic declaravit Sacra Congregat. Concilii, ut ex Novario refert Card. Petra *loco cit. nu.* 41. *vers. Si vero*, his verbis: *Præterea si contingat aliquos ex prædictis Tertiariis absque sepulturæ electione decedere, eos sic decedentes ita demum in Ecclesiis Ordinis, cujus habitum assumpserunt, si in ipsis eorum sepultura communis reperiatur, sin minus in Ecclesiis Parochialibus sepeliendos esse decrevit*; Nam ut prosequitur Eminentissimus Petra *loco cit.* uti gaudentes privilegiis Regularium, pars dicuntur ipsius Religionis, ut dixit etiam *Sacra Congr. Episcop. & Regular. in Nepesina 11. Decembris 1615. ad quintum, & 20. Decembris* 1617. Verum Cadavera non possint deferri a Domo, nisi cum præsentia Parochi, vel hoc requisito, ut *Sacra Congregat. cit. in Mutinen. 17. Junii 1636.* apud Dian. *par. 5. tract. 9. Miscell. resolut.* 30. & Passerin. *de statib. tom. 2. num.* 246. *& seq.* qui *numer.* 248. adducit Epistolam per extensum. Sic Cardin. Petra *loco cit. num.* 41. *vers. Si vero*; Panimol. *decis. 5. Adnot. 3. num.* 47. & 48. Sellius *in Select. Canon. cap. 35. nu.* 20. Gavant. *in Manual. Episcop. verb. Tertiarii num. 10. & 11.* Tamb. *de Jure Abbatissar. disp. 7. qu. 3. vers. Tertiariæ, & vers. Sacra Congreg. Cardinal.* Barbosa *de Offic. & potest. Parochi cap. 26. num. 69.* Sperel. *tom. 1. decis. 87. num. 17.* Lavor. *var. lucubr. tit. 2. cap. 11. num. 102. & 103.* Matthæucc. *Official. Cur. c. 48. num. 31. & cap. 52. numer. 3. §. 2. & 3.* & alii. Vide verb. *Tertiarii*, ubi dantur citatæ Constitutiones Leonis X. editæ in Concilio Generali Lateranensi, & cit. Decret. Sacræ Congregationis. 49 50

Quo ad sepulturam Chordigerorum utriusque sexus *Sacra Congregat. Episcop. & Regul. in una Senogal. 22. Novemb.* 1580. sic observari 51

man-

mandavit: *Quod ubi adest sepultura communis pro Chordigeris in Ecclesia Fratrum Minorum, ubi est erecta Confraternitas, sepeliantur in ea, ubi vero non est talis sepultura, moderentur sicut ceteri saculares, & sepeliantur in saculari Ecclesia, si non sibi elegerint aliunde sepulturam*. Lantusc. *Theatr. Regul. verb. Confraternitas num.* 12. Matthæucc. *Offic. Curiæ quo ad sepulturas cap.* 48. *nu.* 21. sed quantum ad hoc attendenda est consuetudo, cum circa id habeantur posteriora Decreta contraria, ut appatet *in num. subseq.*

52 Confratres Confraternitatum existentium in Ecclesiis Regularium sepeliendi sunt in Parochia, nisi alibi elegerint sepulturam. Sic *Sacra Congreg. Concil.* prout in Constitutione Innocentii X. incip. *Ex injuncto* §. 6. ibi: *An liceat Regularibus sepelire in suis Ecclesiis Confratres Laicos, qui sepulturam non elegerunt?* Respondit: *Confratres Laicos, si non præcedat eorum electio sepulturæ, sepeliendos esse in eorum propria Parochiali Ecclesia*. Et hoc procedit, etiamsi in Ecclesiis Regularium adesset communis sepultura pro dictis Confratribus, ut respondit *Sacr. Congreg. Concilii in Neapolitana die* 12. *Februarii* 1666. *ad septimum dubium*. Vide verb. *Confraternitas art.* 5.

53 Confratres, ut possint sibi eligere sepulturam in Oratorio Confraternitatis habente Jus sepulcri, requiritur, quod per sex menses ante obitum fuerint adscripti: Sic cavetur in Concilio V. Mediolanen. relato a Gavant. *in Manual. verb. Confraternitas n.* 46. a Monacell. *part.* 4. *supplem. ad* 1. *tom. num.* 131.

54 Volentes sepeliri in habitu Religiosorum, non est de necessitate, quod tumulentur in Ecclesiis eorum, quorum est Habitus, sed possunt sepeliri, ubi sepulturam elegerint, prout eorum relinquitur arbitrio a Leone X. Constitut. incip. *Dum intra*, ibi: *Volentes quoque sepeliri in Habitu eorumdem Fratrum in Claustro non degentes, sed in propriis domibus cohabitantes, in eorum ultima voluntate sepulturam sibi libere eligere possint*. Et sic statuit etiam *Sacra Congregat. Episcop. & Regular. in Novarien.* 23. *Novemb.* 1582. apud Pignatell. *tom.* 1. *consult.* 37. *num.* 20. rescribens illius Civitatis Episcopo in hæc verba: *V. S. non permetta in modo alcuno, che i Terziarj si confessino, se non da quelle persone, che sono state ammesse alle Confessioni da lei, benchè sieno Frati, perchè niun deve confessare senza l'approvazione dell' Ordinario. Facendo intendere inoltre alli Terziarj, che abitano nelle case loro, che s' ingannano, pensando, che tutti quelli che hanno l' Abito da Terziario, si debbano senz' altro, quando muojono, sepellire nelle Chiese de' Frati, se essi non si sono eletta quella sepoltura, e gli faccia capaci, che non anno tanti privilegj, quanti forse si persuadono, come si può vedere nel Concilio Lateranense ultimo nella sess.* 11. *Ne meno è vero, che ognuno, che lascia morendo d' esser vestito con l' Abito di Terziario, o di Frate, perciò debba esser sepolto nella Chiesa de' Frati, se non hanno mostrato più che chiaramente la loro volontà circa l' elezione della sepoltura, ma doveranno esser portati, dove di ragione sarebbero andati senza quell' Abito*. Et idem censuit *Sac. Congreg. Concilii in Neapolitana* 13. *Februarii* 1666. *in responsione ad* 9. *dubium*, quod erat conceptum his verbis: *Nono: An qui post mortem mandat suum Corpus indui Habitu Tertiariorum, sit sepeliendus in Ecclesia Regularium? Ad* 9. *Sacra Congregat. censuit Negative*.

Barbosa tamen *lib.* 2. *Jur. Eccles. univ. cap.* 10. *numer.* 73. *& de Offic. & potest. Parochi cap.* 26. *numer.* 73. refert sequens Decretum: *Suscipientes Habitum a Guardiano, vel ab alio, cui ille committendum duxerit, & cum eo decedentes; in Ecclesiis ejusdem Ordinis Ecclesiasticæ sepulturæ sunt tradendi, si Guardianus propter Habitus concessionem, & receptionem eos præmonuit eorum Cadavera ibi sepelienda esse*, ut censuit *Sacra Congregat. in d. Nepesina* 11. *Decembr.* 1615. *ad* 2. & Samuel. *de sepultur. tract.* 1. *controvers.* 15. *conclus.* 12. allegat, ut sequitur, Bullam auream Sixti IV. ibi: *Cum autem nonnulli ad Ordines prædictos Prædicatorum, & Minorum specialiter gerentes devotionis affectum, eorum Cadavera cum Habitu FF. Prædic. & Minorum, seu Fratrum, vel Sororum de Pœnitentia utriusque Ordinis Prædicatorum, & Minorum sepeliri mandent, & persæpe antequam moriantur Habitum hujusmodi eis postulent exhiberi*; 55

Decernimus, Habitum hujusmodi per Priorem Domus Ordinis Prædicatorum, aut Guardianum Domus Ordinis Minorum loci, in quo tales decedere continget, vel per Superiorem Prælatum ipsorum Ordinum, Domorum, seu Prioris, & Guardiani, vel cui illi duxerint committendum duntaxat, & non per alium quavis auctoritate, vel Prælatione fungentem, exhiberi debere. Qui prædictum Habitum recipientibus declarare teneantur apud eorum Ordinum Ecclesias debere sepeliri in eorum Habitu, quorum Habitum suscipiunt, & illorum sic indutorum Cadavera discooperta, nullo pallio, seu tegumento superposito, deferri posse; Ordinariorum etiam sub Censuris

saris prohibitione locorum qualibet in contrarium edita non obstante, quas quoad hoc modificamus.

Adest præterea declaratio *Sacræ Congr. Episcop. & Regul.* sub his verbis : *Prædicta Cadavera recto tramite sunt ad Ecclesias Regularium deferenda cum Parocho, quo requisito expresse si venire recusaverit, licere tunc eisdem Regularibus, etiam ipso invito, portare ad suas Ecclesias. Roma die 11. Decemb. 1615. Antonius Maria Cardinalis Gallus.*

Loco ✠ Sigilli.

V. Theatinus Secr.

Eadem interrogata Sac. Congr. a Patribus Minoribus; An in eorum Ecclesiis sepelienda sint Cadavera illorum, qui dicti Ordinis Habitu induti, ex hac vita migrarunt? Respondit id fieri debere, si tamen a Guardiano Domus loci, in quo tales decedere contigerit, aut ab alio Superiore, vel altero, cui id Superior committendum duxerit, Habitum receperit, ac prædicti Guardianus, vel alius Superior hujusmodi suscipientes præmonuerint, eorum Cadavera propter Habitus concessionem, ac receptionem penes ipsos Fratres, quorum Habitum gestant, esse sepelienda. Hactenus apud Samuellium *loco cit. conclus.* 12.

57 Papa decedens Romæ sine electione sepulturæ sepelitur in Basilica Vaticana, in qua non possunt sepeliri, nisi Summi Pontifices, & Personæ Regales prout patet de Principissa Methilda tam bene merita Ecclesiæ Romanæ, & novissime de Christina Regina Svecorum ibi sepultis. Et ne quidem Eminentissimis Cardinalibus permissum est inibi sepeliri. Cohel. *not. Card. privil. lit.* 90. Passer. *de statib. hom. tom.* 2. *qu.* 187. *art.* 4. *num.* 139. Cardin. Petra *l. c. num.* 27. referens dictam Basilicam amisisse Legatum cujusdam, qui mandaverat ibi sepeliri. Et de sepultura Pontificis Rota Romana *Juris tumulandi n.* 14. *die* 20. *Febr.* 1702.

58 Si autem contingeret Pontificem sine electione sepulturæ decedere extra Urbem, nec posset commode transferri ad ipsam, esset sepeliendus in Ecclesia Cathedrali loci, ubi decedit, *cap. Is qui* 3. *de sepultur. in* 6. Rota *in Romana Juris tumulandi num.* 16. *die* 20. *Februarii* 1702. *coram D. Priolo*; Lavorius *tom.* 1. *variar. tit.* 2. *num.* 45. Sebastianus Medices *de sepultur. par.* 1. *cap.* 11. *quæst.* 7. *n.* 2. Card. Petra *loc. cit. n.* 29. referens id de facto evenisse in aliquibus Civitatibus, ut Neapoli, & Salerni &c.

59 Papa potest sibi eligere sepulturam in quacumque sibi benevisa Ecclesia, etiam Regularium, ut patet ex pluribus monumentis, quæ videntur in diversis etiam Regularium Ecclesiis in Urbe; Corpus tamen solet deferri semper ad dictam Ecclesiam S. Petri pro functionibus exequiarum explendis, & deinde defertur ad Ecclesiam electam. Card. Petra *loco cit. num.* 27.

60 Cardinales decedentes in Urbe, si non habeant sepulcrum Majorum, nec sibi elegerint sepulturam, sepeliendi sunt, non in Parochia, sed in Ecclesia proprii Tituli; sic articulo late discusso firmavit Rota *in Romana Juris tumulandi* 20. *Febr.* 1702. coram Priolo in causa sepulturæ Eminentissimi Cardinalis Pallavicini, quæ decisio refertur a Monac. *tom.* 4. *in Appendic. decis.* 18. & a Pitonio *discept. Ecclesiastic. tom.* 2. *post discept.* 51. eamque citant, & sequuntur ultra prædictos, etiam Card. Petra *loc. cit. Comment. ad Constit.* 2. *Honorii III. num.* 32. Matthæucc. *Official. Curiæ quoad sepulturas cap.* 48. *num.* 9. ubi citat etiam aliam decisionem *de quinta die Martii* 1703. refertque tali anno ratione dictarum Decisionum Cadaver Cardinalis Radolovich Titularis S. Bartholomæi in Insula, qui suum Corpus reliquit esse tradendum Sepulturæ in Ecclesia pro-ut *de Jure*, redditum fuisse Ecclesiæ Titulari, & in ejus solo tumulatum, cum prius pendente lite inter Parochiam & Titulum, fuerit interim depositum in sua Parochia S. Marcelli.

61 Et hoc etiamsi Cardinales non resideant in Titulo, cum non omnes Ecclesiæ Cardinalium Titulares habeant contiguas habitationes. Rota *cit. decis. in Romana Juris tumulandi* 20. *Februarii* 1702. *n.* 28. & 31. Card. Petra *l. c. num.* 32. & alii.

62 Et hoc procedit etiam in Cardinalibus Regularibus; Non enim ipsi in tali casu sepeliendi sunt in Ecclesia Regulari, si specialiter eam non elegerint, quia magis stringit vinculum speciale proprii Tituli Cardinalitii, quam generale Religionis; Tum quia dum Regulares assumuntur ad Cardinalatum, eximuntur ab Obedientia Religionis, adeoque sicuti remanent soluti a Lege vetante electionem sepulturæ, ita præsumptio oritur, ut electio debeat esse in eo loco, in quo uti Cardinales, & non uti Regulares sepeliri debuerant, etiamsi alibi Cardinales Sacramenta recipiant, ut prosequitur citata Rotæ decisio *n.* 34. & 35. Card. Petra *loc. cit. n.* 35. & alii.

63 Cardinales autem decedentes extra Urbem

sine

sine electione sepulturæ sepeliri debent in Ecclesia Majori loci, ubi decedunt, quia, ut dicit Rota *in citat. decis. num.* 16. ratione Dignitatis illa Ecclesia censetur Parochialis Cardinalis defuncti, sicuti censeretur in casu simili obitus Summi Pontificis. Sic Card. Petra *loco cit. num.* 34. Murga *de Sepulturis tract.* 8. *sect.* 2. *dub.* 7. *conclus.* 4. Matthæucc. *loc. cit. num.* 9.
64 & alii passim. Hoc tamen intelligendum venit, nisi in vita se subjecerint specialiter alicui Parochiæ, ut notant Card. Petra *loco cit. nu.* 34. Matthæucc. *loc. cit. nu.* 9. & alii, *arg. cap. Instituta* 1. *cap. Ex parte* 5. *cap. In nostra* 10. *de sepultur. cap. Animarum* 1. *& cap. Is qui* 3. *eod. in* 6.

65 Debetur tamen semper Quarta Canonica Ecclesiæ Parochiali ratione administrationis Sacramentorum, prout debetur, si quis decedat sine electione sepulturæ, & sepeliatur in Sepulcro Majorum, vel in Cathedrali. Sic Rota *in cit. decis. num.* 34. Card. Petra *loc. cit. nu.* 35. Matthæucc. *loc. cit. num.* 9. Antonell. *de Regim. Eccles. lib.* 1. *cap.* 12. *num.* 30. Pitonius *in addit. ad dictam disceptat.* 51. *in fine*, & alii.

66 Episcopi decedentes in propria Diœcesi, non electa Sepultura, nec habentes sepulcrum Majorum, sepeliri debent in propria Cathedrali tamquam sua sponsa; si vero decedant extra Diœcesim, & commode possint deferri ad propriam Cathedralem, sunt in ea tumulandi; Si autem ad ipsam commode deferri non possint, tumulandi sunt in Ecclesia digniori loci, in quo decedunt, quia de ea ratione dignitatis eorum præsumitur voluntas. Card. Petra *loco citat. num.* 36. Sperell. *decis.* 87. *num.* 42. Antonell. *loc. cit. num.* 28. Panimoll. *decis.* 5. *Adnot.* 3. *num.* 45. Matthæucc. *loc. cit. num.* 11. & alii passim; Quod si habeant duas Ecclesias æqualiter unitas, sepeliendi sunt in ea, in qua decesserunt, at si non sunt æqualiter unitæ, sed una alteri subjecta, sepeliri debent in principali. Card. Petra *loc. cit. n.* 37. Pitonius *loc. cit. num.* 23. & alii.

67 Canonici Cathedralis decedentes, non electa sepultura, ubi tumulari debeant? Vide verb. *Canonicus art.* 8. *a num.* 11. *ad* 14.

68 Clerici, & Presbyteri decedentes, non electa sepultura, sepeliendi sunt in Cathedrali, si ibi adsit sepultura propria separata pro Presbyteris, & Clericis, etiam non attento sepulcro Majorum. *Sacra Congreg. Episcop. in Forosempronien.* 1. *Septembris* 1690. Monacell. *tom.* 1. *tit.* 2. *formul.* 4. *num.* 17. Sammel. *de sepultur. disp.* 5. *tract.* 1. *controv.* 9. *conclus.* 20. *n.* 30. Nicol. *lucubrat. Canonic. lib.* 4. *tit.* 15. *de sepultur. num.* 15. Matthæucc. *loc. citat. nu.* 11. *vers. Canonici*; Passerin. *loc. cit. nu.* 325. *cum seq.* & alii. Vide tamen verb. *Canonicus art.* 8. *num.* 11. 12. *&* 13.

Si vero non adsit in Cathedrali sepultura propria separata pro Presbyteris, & Clericis, Clerici & Presbyteri decedentes sine electione sepulturæ, sepeliendi sunt in sepulcro Majorum, si habeant, & si non habeant, in propria Parochia. *Communis, arg. cap. Nos instituta* 1. *cap. Ex parte* 5. *cap. In nostra* 10. *de sepulturis, cap. Animarum* 1. *cap. Is qui* 3. *& cap. Licet* 4. *eod. in* 6. Et ratio est, quia Jura nihil speciale de eis statuunt, adeoque est discurrendum de eorum sepultura, ac de sepultura Catholicorum sæcularium, cum ubi Jus non distinguit, neque nos distinguere debeamus; *l. De pretio* 8. *ff. De Publiciana in rem action.* & verba generalia generaliter sint intelligenda, *c. Quia circa* 22. *de privil.* Unde cum quæsitum fuisset a Sacra Congr. Conc. *in una Fulginat. die* 10. *Julii* 1694. An liceret Capitulo Cathedralis privative quo ad omnes alias Ecclesias, tumulare Cadavera Personarum in Sacris, vel in Minoribus Ordinibus constitutarum, etiam Prima Tonsura initiatarum, decedentium absque electione sepulturæ, Sacra Congregat. noluit decidere, sed remisit causam ad Judices suos; Cum enim ageretur de consuetudine probanda, ideo forte noluit assumere cognitionem, ut dicit Card. Petra *loc. cit. num.* 40. subdens *ibid. num.* 41. bonum Jus favere Parochis, si non probetur legitima consuetudo; nam ipsi habent assistentiam Juris in tumulatione istorum carentium Sepulcro Majorum decedentium sine electione inter fines propriæ Parochiæ per Jura supra adducta. Card. de Luca *de Parochis disc.* 27. *n.* 2. Panimol. *decis.* 5. *num.* 1. *&* 5. Rota *part.* 11. *recent. decis.* 348. *numer.* 9. & in his terminis Passerin. *loco citat. numer.* 325. *cum seq.* & alii.

Si autem adesset consuetudo quadragenaria cum titulo, tunc deberet attendi prout etiam quando Ecclesia Cathedralis teneatur solvere Quartam Funeralem Parocho alterius Ecclesiæ, si ibi sepulturam quis elegerit, ut declaravit *Sac. Congr. Concilii in Mantuana die* 13. *Julii* 1694. & confirmavit *die* 30. *Aprilis* 1695. Et ita si sibi reservatum fuisset tale Jus in signum Superioritatis, quando Parochiæ fuerunt distinctæ, seu creatæ. Sic Card. Petra *loc. cit. num.* 41. Panimoll. *decis.* 5. *annotat.* 4. *num.* 8. *& seq.* Barbosa *lib.* 3. *Jur. Eccles. cap.* 24. *num.*

16. Ca-

16. Cavaler. *decis.* 649. *num.* 2. & *decis.* 295. *num.* 3. *coram Bichio*; Immo sufficeret etiam consuetudo immemorabilis sine titulo, cum ista quemcumque titulum præsumere faciat.

71 Clerici Beneficiati cum onere residendi, tam simplices, quam Curati decedentes sine electione sepulturæ; & carentes sepulcro Majorum, sepeliri debent in Ecclesia sui Beneficii, & residentiæ, & non in propria Parochia. Barbosa *in cap. Nos instituta* 1. *num.* 4. *de sepulturis*, Pirhing *lib.* 3. *Decretal. tit.* 28. *nu.* 9. Sannig. *ibid. num.* 8. Vallensis *ibid. num.* 6. Reiffenstuel *ibid. num.* 24. Tusch. *litt. P. conclus.* 99. *num.* 5. Bursat. *Consil.* 226. *num.* 18. & 19. Bellet. *disquisit. Cleric. part.* 1. §. 3. *nu.* 9. 10. 11. & 20. Joan. Asin. *in l. Familiaria, ff. de Rel. & sumpt. Funer.* Murga, & communis aliorum, teste Reiffenstuel *loco citat. arg. cap. Nos instituta* 1. *de sepult.* ibi: *In qua Cœlesti pabulo refici consueverunt, ut juxta Apostolum sint consolationum socii, ubi fuerunt passionum, cap. De his* 5. *eod.* ibi: *A quibus receperunt salutis pabula*; & *cap. Cum quis* 2. *eod. in* 6. ibi: *In qua ille Officia consuevit audire Divina, & Ecclesiastica recipere Sacramenta.* Ubi, ut vides, statuitur, decedentes sine electione sepulturæ, & carentes sepulcro Majorum, sepeliendos esse in Ecclesia, in qua consueverunt audire Officia Divina, & Ecclesiastica recipere Sacramenta; Atqui Clerici Beneficiati cum onere residendi ibi Divina audiunt, & Sacramenta percipiunt; immo etiam Divina faciunt, & Sacramenta ministrant, ubi Beneficium habentes servitium cum residentia præstant, ergo &c. Et ratio est, quia Clerici Beneficiarii cum onere residendi sunt potius Parochiani Ecclesiarum suorum respective Beneficiorum, quam suorum domiciliorum, quia alias non in illis, sed in istis Sacramenta percipere, & Divina audire statutis a Jure temporibus deberent, *arg. cap. Omnis utriusque sexus* 12. *de Pœnitent. & remissionib.* ubi statuitur, quod *Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur proprio Sacerdoti, & injunctam sibi pœnitentiam propriis viribus studeat adimplere, suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistiæ Sacramentum*; adeoque cum Clericis Beneficiatis cum onere residendi, non Parochus Domicilii, sed Parochus Beneficii residentialis Divina administret, potius iste, quam ille censendus est eorum proprius Parochus cum Jure eos sepeliendi.

72 Nec valet objicere, quod Clericis Beneficiatis Viaticum, & Extremam Unctionem administret Parochus domicilii, & non Parochus Beneficii, adeoque potius ille, quam iste censendus est eorum proprius Parochus cum Jure eos sepeliendi. Non valet, inquam, quia, concesso antecedente, negatur consequentia; cum in ordine ad Sepulturas Sacri Canones non attendat locum, ubi quis in extremis recipit Sacramenta, sed locum, ubi in vivis sanus Sacramenta recipere consuevit, & patet ex *cit. Juribus num. anteced.* & clare denotant illi termini: *Consueverunt, consuevit*, adeoque cum Clerici Beneficiati in vivis, & sani Sacramenta recipere consueverint in Ecclesiis suorum Beneficiorum cum residentia, & non in illis suorum respective domiciliorum, sunt tumulandi in illis, non obstante, quod in extremis ab illis receperunt Viaticum, & Extremam Unctionem, quia hoc non evenit, quasi ipsi sint eorum proprii Parochi, sed quia proprii Parochi Ecclesiarum dictorum suorum Beneficiorum fines, & Territorium Parochiorum suorum respective domiciliorum intrare, ibique ipsis invitis Sacramenta ministrare nequeunt, *arg. cap. Ecclesias* 1. *caus.* 13. *qu.* 1. *cap. In Ecclesiis* 1. *de Capellis Monachor. cap. Cum singula* 32. *de Præbend. in* 6. cum similibus. Et de facto si quis recreationis, vel negotii causa in Villam extra suam Parochiam sitam se conferat, & ibi moriatur, non ibidem, sed si non habeat sepulcrum Majorum, nec sibi elegerit sepulturam, in propria Parochia sepeliri debet, non obstante, quod in aliena Viaticum, & Extremam Unctionem receperit, text. expresso *in cap. Is qui* 3. *de sepulturis in* 6.

Uxor licet sit sub potestate Viri, potest libere sine ejus licentia eligere sibi sepulturam, quia in hoc est sui Juris. *Communis*, textu expresso *in cap. De Uxore* 7. *de sepulturis*, juncto ejus Summario sic expresse dicente: *Mulier nupta libere potest sibi eligere sepulturam.* 73

Si autem Uxor decedat, non electa sepultura, & adhuc superstite suo Marito, debet sepeliri in sepultura Mariti, si hic aliquam jam sibi elegit, & determinavit, aut jam determinavit sepeliri in sepulcro Majorum. Abbas *in cit. c. De Uxore n.* 6. Barbosa *ibid. n.* 4. Pirhing *loc. cit. nu.* 12. Reiffenst. *loc. cit. num.* 24. Silvester verb. *Sepultura quæst.* 8. *dict.* 5. & alii *arg. cap. Ebron* 2. *caus.* 13. *quæst.* 2. & sic censuit *S. C. Congr. Rit. in Senogallien.* 15. *Januar.* 1633. apud Panimol. *decis.* 5. *adnotat.* 3. *num.* 32. Et ratio est, quia Maritus destinatione, & determinatione animi jam censetur 74

tur esse sepultus in tali sibi electa, & destinata sepultura. Si autem Maritus nondum sibi sepulturam elegerit, nec voluntatem suam circa ipsam adhuc declaraverit, Uxor est sepelienda in sepulcro suorum Majorum, si habeat, vel si non habeat, in Parochia, ubi decedit, *arg. cap. Nos instituta* 1. *cap. Ex parte* 5. *cap. In nostra* 10. *de sepultur. cap. Animarum* 1. *c. Is qui* 3. *& cap. Licet* 4. *eod. in* 6. Sic citat. Doctores & alii.

76 Si vero Uxor remaneat vidua, & decedat, non sibi electa sepultura, quamvis habeat sepulcrum Majorum, debet sepeliri in Sepulcro Mariti. *Communis*, textu expresso *in c. Ebron caus.* 13. *quæst.* 2. ubi etiam redditur ratio his verbis: *Ut quos conjunxit unum conjugium, conjungat unum sepulcrum, quia una caro sunt, & quos Deus conjunxit, homo non separet*; Et concordat *cap. Unaquæque* 3. *eadem caus. & quæst.* ibi: *Unaquæque mulier sequatur virum suum sive in vita, sive in morte*.

77 Et si talis Uxor vidua plures habuerit Maritos, sepeliri debet in sepulcro ultimi, textu expresso *in cap. Is quis* 3. *de sepulturis in* 6. §. *Mulier*, ibi: *Mulier autem, quæ plures viros habuit successive, si sepulturam non eligat, est, cum viro ultimo, cujus domicilium retinet & honorem, tumulanda*.

78 Uxor vidua debet sepeliri in sepulcro Mariti, etiamsi locum habitationis mutet, & redierit ad domum paternam, vel aliorsum se contulerit, *arg. cit. c. Ebron* 2. *caus.* 13. *qu.* 2. quia in tali vidua aliorsum se conferente militat ratio ibi allegata, nempe: *Ut quos conjungit unum conjugium, conjungat unum sepulcrum*; Tale enim privilegium est datum personæ, & non loco, & mulier vidua viduilem vitam servando, censentur durare in conjugio viri. Joannes Andreas *in cit. cap. Is qui* 3. *de sepultur. in* 6. Silvester verb. *Sepultura quæst.* 8. *dict.* 5. Pirhing *lib.* 3. *decretal. tit.* 28. *num.* 12. Reiffenstuel *ibid. num.* 22. Donat. *tom.* 2. *tit.* 9. *quæst.* 24. *num.* 9. cum aliis ibi allegatis, Sperel. *tom.* 2. *decis.* 88. *num.* 15. cum pluribus aliis ibi citatis, Panimol. *cit. decis.* 3. *adnot.* 3. *num.* 36. & alii.

79 Non esset tamen Uxor sepelienda in sepulcro Mariti, si necdum ad ejus domum fuerit traducta, & ab ipso cognita, quia in tali casu non acquisivisset ejus domicilium, nec fuisset facta una caro cum ipso, quæ sunt motiva, ob quæ *ex cit. cap. Is qui* 3. *de sepulturis in* 6. *& cit. cap. Ebron* 2. *caus.* 13. *quæst.* 2.

80 Uxor debet sepeliri in sepulcro Mariti. Sic doctores citati, & alii passim. Item non est sepelienda Uxor. in sepulcro Mariti in casu, quo ob ipsius adulterium factum sit divortium, & totalis separatio, quia tunc non est amplius de domo Mariti, cum ejus domicilium juridice amiserit. Sic citati Doctores, & alii.

Si Uxor moriatur prægnans, fœtus in utero existens una cum matre mortuus, & non extractus, tamquam pars ventris sepelitur una cum matre in Ecclesia. Si autem extractus sit, ipse utpote non baptizatus, sepeliri debet extra locum Sacrum; & mater in Ecclesia. *Communis* cum supracitatis Doctoribus. 81

An autem, sicuti ex supradictis Uxor debet sepeliri in sepulcro Mariti, ita etiam Maritus decedens, non electa sibi Sepultura debeat sepeliri in sepulcro Uxoris? contendunt Doctores; Abbas enim *in cap. De uxore* 7. *de Sepulturis, num.* 7. tenet affirmativam sententiam, quam sequitur, & probabiliorem asserit Reiffenstuel *loc. cit. num.* 14. Et ratio istorum est, quia revera eadem prorsus militat Juris ratio in Marito, quæ in Uxore, *citat. cap. Ebron* 2. *caus.* 12. *quæst.* 2. adducta, nempe, *Ut quos conjunxit unum conjugium, conjungat unum sepulcrum, quia una caro sunt, & quos Deus conjunxit, homo non separet*. Ubi autem eadem est ratio, eadem quoque est Juris dispositio, *cap. Inter corporalia*, 2. *de translation. Episcop. l. Ideo* 27. *ff. de Legibus*, ibi: *Semper quasi hoc Legibus inesse credi oportet, ut ad eas quoque personas, & ad eas res pertinerent, quæ quandoque similes erunt*, quia ut expresse dicitur *in l. Non possunt* 12. *ff. eod.* ibi; *Non possunt omnes articuli singillatim, aut Legibus, aut Senatus Consultis comprehendi, sed cum in aliquo casu sententia eorum manifesta est, is, qui Jurisdictioni præest, ad similia procedere, atque ita Jus dicere debet*. Silvester vero *loco citat. dist.* 5. Pirhing *loc. cit. num.* 10. Donat. *loc. cit. tract.* 9. *quæst.* 24. *numer.* 11. Riccius 4. *part. Prax. resolut.* 293. *num.* 3. & alii partem negativam defendunt, *argum. cap. Unaquæque* 3. *caus.* 14. *quæst.* 2. ubi solum dicitur, quod *Unaquæque mulier sequatur virum suum, sive in vita, sive in morte*, non autem dicitur & contra de viro; Tum quia absurdum est, quod Maritus sequatur dispositionem Uxoris, *arg. l. Si ita* 45. *ff. De Legat.* 2. 82

Ast hæ rationes, & Jura per Auctores secundæ negativæ sententiæ adductæ de facili, & recte solvuntur a Reiffenstuel *loco cit. n.* 25. quia dicit ipse, licet Maritus non teneatur sequi Uxorem, & in vita, & in morte, sicuti Uxor tenetur sequi Maritum, tenetur tamen Ma- 83

Maritus sequi Uxorem post mortem, si non vigore citati Canonis *Unaquaeque mulier*, vigore tamen citati Canonis *Ebron*, ob rationis, & Juris omnimodam identitatem, nempe: *Ut quos conjunxit unum conjugium, conjungat unum sepulcrum, quia una caro sunt, & quos Deus conjunxit, homo non separet*; Tum quia Canon *Ebron* majorem vim praeseferre videtur, utpote deprom-ptus a Papa, nempe Gelasio, quam Canon *Unaquaeque mulier* depromptus a non Papa, nempe a S. Augustino, ut ibi patet. Nec est absurdum, quod vir sequatur dispositionem Uxoris, si aut Jura ita exigant, aut Uxor rationabiliter disponat. Immo est summe laudabile, & quandoque necessarium, quod Maritus sequatur dispositionem Mulieris, praesertim in piis operibus ad salutem aeternam tendentibus; Dicit enim Apostolus 1. *ad Corinth. cap. 7. num.* 14. quod sic faciendo *sanctificatus est Vir infidelis per Mulierem fidelem*. Nec in contrarium stat *cit. l. Si ita* 45. *ff. de Legat.* 2. ab Adversariis adducta; ibi enim non id, quod ipsi dicunt, sed solum dicitur quod vocabulo *femineo masculum non contineatur*, ibi: *Exemplum enim pessimum est feminino vocabulo etiam masculos contineri*.

84 Habitans in confinio duarum Parochiarum, scilicet in domo sita partialiter in fundo duarum Parochiarum, si decedat sine electione sepulturae, nec habeat sepulcrum majorum, sepeliri debet in illa Parochia, ex qua est ingressus in Domum; Si autem sint duae portae, sepeliri debet in illa Parochia, ex qua est porta principalis, sive anterior facies Domus, quia haec censetur nobilior. Sic Pignatell. *tom.* 8. *consult.* 5. *num.* 7. Barbosa *de Offic. & potest. Parochi par.* 2. *c.* 21. *num.* 43. *& de Offic. & potest. Episcop. alleg.* 32. *num.* 71. Kugler. *de Matrim. num.* 298. De Justis *lib.* 2. *cap.* 19. *nu.* 64. La Croix *lib.* 7. *nu.* 241. cum Bartol. & Bald. ibi citatis.

85 Si quis in testamento disposuerit, ut sepeliatur in Parochia, in qua fuerit moriens, & casu moriatur in aliena Parochia, non debet sepeliri in hac aliena, sed in Parochia proprii sui domicilii, quia per istum egressum, vel brevem absentiam non amisit propriam Parochiam, nec alteram acquisivit. Pignatell. *tom.* 4. *consult.* 151. La Croix *loc. cit. num.* 240. & alii.

86 Eligere sepulturam sibi benevisam potest quilibet, sive masculus, sive femina; Dummodo habeat debitam aetatem, & a Jure non prohibeatur. *Communis*, per text. *in c. Nos instituta* 1. *cap. Fraternitatem* 3. *cap. Cum super* 8. *cap. In nostra* 10. *de sepulturis*, *cap. Animarum* 1. *cap. Quis* 2. *eod. in* 6.

Et potest quis libere sibi eligere sepulturam, etiam extra propriam Patriam in diversa, & remota Provincia, etiam alienam. *Communis*, textu expresso *in cit. c. Nos instituta* 1. *de sepulturis*, ibi: *Nulli tamen negamus propriam eligere sepulturam, & etiam alienam; Dominus enim, & Magister alienam elegit ut propriam*, juncta Glossa *ibidem verb. Alienam* id notante de Domino nostro Jesu Christo, *Qui natus in Betlehem, nutritus in Nazareth, sepultus fuit in Hierusalem in sepulcro Joseph*. 87

Si quis autem eligat sepeliri in Sepultura aliena, non potest ibi sepeliri, nisi consentientibus Patronis sepulturae, quia, quod nostrum est, absque facto nostro auferri a nobis non potest, *l. Id quod nostrum* 11. *ff. de Regul. Juris*, ibi: *Id quod nostrum est, sine facto nostro ad alium transferri non potest*. Sebastianus Medices *de Sepultur. cap.* 9. *num.* 4. Barbosa *lib.* 2. *Juris Eccles. univers. cap.* 10. *num.* 11. Ventriglia *tom.* 1. *Annotat.* 52. §. *Unic. num.* 3. & alii passim. 88

Quoad hunc effectum autem non dicuntur Patroni Rectores Ecclesiarum, vel Superiores Regulares, sed illi, quibus per dictos Rectores, seu Superiores Regulares, concessa est sepultura. Unde in similibus casibus est expresse petenda praedicta licentia a dictis Patronis, vel eorum successoribus, sine qua licentia Rectores, vel Superiores Regulares in praedictis sepulturis aliquem sepelire non possunt, quia de Jure in fundo, in quo quis habet usum, non potest Dominus inhabitare, invito usufructuario, *l. Heres* 12. *ff. de Usu, & Usufructu, & habitatione*. Patroni enim prohibere possunt, ne alii in suis sepulcris tumulentur, *l. Locum* 2. *l. Familia* 5. *l. Vel quod* 7. *l. Si plures* 41. *ff. de Religiosis, & sumptibus Funer. l. Jus sepulcri* 13. *Cod. eod.* Ventriglia *loc. c. num.* 3. Barbosa *loc. cit. n.* 12. & alii. 89

Extinctis autem Patronis omnibus, tunc Rectores Ecclesiae, seu Regulares possunt non solum alios mortuos ibi sepelire, sed etiam sepulturam alteri concedere, quia mortuo usufructuario, ille usus redit ad proprietatem libere; *l. Corruptionem ususfructus* 16. *Cod. de usufructu, & habitatione*, Sebastian. Medices *loc. cit. qu.* 8. *n.* 3. Ventriglia *loc. cit. n.* 3. & alii. 90

Item possent Rectores Ecclesiae, seu Regulares in patronatis sepulcris aliquem alium tumulare, interveniente causa necessitatis; Lavorius *variar. Lucubrat. titul.* 2. *c.* 11. *n.* 36. post Abbatem, & Roman. ibi citatos, Ventri- 91

triglia *loc. cit. num.* 3. & alii. Quod enim non est licitum in Lege, necessitas facit licitum, *cap. Quod non est* 4. *de Regulis Juris*, *c. Quoniam* 13. *caus.* 1. *quæst.* 7. cum necessitas non habeat Legem, *cap. Sicut* 11. *de consecrat. dist.* 1. *cap. Omnes* 1. *de Feriis*, *cap. Consilium* 2. *de observ. jejunior. cap. Consuluisti* 3. *de celebrat. Missar.* In qualibet enim dispositione intelligitur excepta necessitas; *cap. Licet* 6. *de pœnitent. & remissionibus*; Fagnan. *lib.* 1. *decretal. in cap. Nihil* 44. *de election. n.* 26.

92 Si plures sint Patroni, debent omnes consentire, nec sufficit consensus majoris partis ad hoc, ut Cadaver illius, qui elegit sepulturam in alieno sepulcro, possit ibidem sepeliri, textu expresso *in l. Si plures* 41. *ff. de Religios. & sumptibus funer.* ibi: *Si plures sint Domini ejus loci, ubi mortuus infertur, omnes consentire debent, cum extranei inferantur*; Quod enim omnes tangit, ab omnibus approbari debet, textu expresso *in c. Ad hæc* 6. *de Offic. Archidiacon.* ibi: *cum ab omnibus, quod omnes tangit, approbari debeat.*

93 Decedens facta electione sepulturæ alterius Patroni, si Patronus deneget consensum, nec intendat admittere Cadaver ad ejus sepulturam, dicitur decedere non facta electione; Nam idem est, aliquid non esse factum quam nulliter factum, *l. Si se non obtulit* 4. §. 6. *ff. de re judicata*, ibi: *Condemnatum accipere debemus eum, qui rite condemnatus est, ut sententia valeat; Cæterum si aliqua ratione sententia nullius momenti sit, dicendum est, condemnationis verbum non tenere.* Paria enim sunt non esse, & nullum esse, *arg. l. Duo sunt Titii, ff. de Testamentaria Tutela.* Et quod nullum est, nullum producit effectum, *cap. illud* 8. *de Jurepatronatus*, Ventriglia *loc. cit. num.* 5. Pariss. *consil.* 95. *num.* 11. *lib.* 1. & alii. Contrarium tamen dicendum esset, si accederet Episcopi, vel Rectoris Ecclesiæ dispensatio, qui possunt illam concedere in casu necessitatis, etiam invito Patrono: Bonacina *tom.* 2. *de contract. disp.* 3. *quæst.* 2. *punct.* 3. *num.* 4. Ventriglia *loc. cit. n.* 5. & alii, *arg. citatis Juribus supra n.* 91.

94 Filiusfamilias, dummodo pubes sit, & sit sui juris, potest etiam sine consensu Patris sibi libere eligere Sepulturam. *Communis*, *cap. Unaquæque* 4. §. *Exemplo caus.* 13. *q.* 2. *cap. Nos instituta* 1. *de sepulturis*, *cap. Licet* 4. *eod. in* 6. cum similibus; Et ratio est, quia quo ad jura spiritualia, quale est etiam Jus sepulturæ, *cap. Quæsita* 12. *caus.* 13. *q.* 2. Filiusfamilias patriæ potestati subjectus non est.

Item servus, si pubes sit, potest ex eadem ratione sibi libere eligere sepulturam, quia servitus est de jure temporali, & nequit extendi ad spiritualia. Cad. Petra *tom.* 2. *Commentar. ad Constit.* 2. *Honorii III. num.* 18. Samuel. *de sepultur. tract.* 1. *disp.* 5. *controv.* 1. *conclus.* 8. Lavorius *loco cit. cap.* 11. *tit.* 2. *numer.* 146. Ventriglia, Panimol. Murga, & alii passim. 95

Item sepulturam sibi eligere libere possunt Novitii etiam extra Monasterium, & in alia Ecclesia, quia cum hi possint vivi libere discedere a Monasterio, & ad sæculum redire, *cap. Consuluisti* 19. *cap. Statuimus* 23. *de Regularib.* cum similibus, id illis debet etiam permitti in morte, *arg. cap. Religiosi* 5. *de sepulturis in* 6. ubi ideo præcise prohibetur Religiosis professis eligere sepulturam, quia *velle, & nolle non habent*, ergo a sensu contrario, quia Novitii *velle & nolle* adhuc habent, cum Obedientiam nondum promiserint, sine dubio possunt sibi libere eligere sepulturam. Pirhing *loc. cit. num.* 25. Reiffenstuel *loc. cit. nu.* 43. Engel *loc. cit. num.* 12. Donat. *tom.* 3. *tract.* 10. *q.* 4. Armilla verb. *Sepultura num.* 6. & alii passim. 96

Religiosi tamen Professi in Claustris morientes non possunt sibi eligere sepulturam. *Communissima*, textu expresso *in cit. cap. Religiosi* 5. *de sepulturis in* 6. ibi: *Religiosi, nisi a propriis Monasteriis adeo forsitan sint remoti, quod ad ea, cum moriuntur, commode portari non possint, nequeunt (cum velle vel nolle non habeant) sibi eligere sepulturam, sed sunt apud sua Monasteria tumulandi.* 97

Et hoc procedit etiam de Prælatis, & Superioribus Regularibus; quia licet Prælati habeant aliquod velle, & nolle, non tamen proprium, & absolutum a Regula, & constitutionibus, sed commensuratur illis, & dependenter ab illis, adeoque si Regula, & Constitutiones hoc illis non concedunt, standum est Juri canonico *in cit. cap. Si Religiosi* 3. *de Sepulturis in* 6. quod loquitur de Religiosis indistincte, & universaliter; Ubi enim Jus non distinguit, nec nos distinguere debemus, *l. De pretio* 8. *de Publiciana in rem action.* & verba generalia generaliter sunt intelligenda, *cap. Quia circa* 22. *de privileg.* Tum quia Regulares per Prælaturas, seu Superioritates non desinunt esse Regulares, & in ipsis perseverat dispositio Juris Canonici *in dict. cap. Si Religiosi*, quia quamvis respectu suorum subditorum habeant *velle, & nolle*, secus autem respectu suorum Superiorum, ut patet de Superioribus, seu 98

[illegible] [illegible] respectu Provincialium, de Provincialibus respectu Generalium, & de Generalibus respectu Summi Pontificis. Sic expresse Donatus tom. 3. tract. 11. qu. 2. Bordon. tom. 2. resolut. 51. num. 158. & alii contra multos alios.

99 Impuberes nequeunt sibi eligere sepulturam. Communis, textu expresso in cit. cap. Licet 4. de sepultur. in 6. ibi: Nequeunt, antequam ad annos pubertatis pervenerint, eligere sepulturam. Nisi tamen malitia suppleat aetatem, quia tunc posse sibi eligere sepulturam tenent Ventriglia loc. cit. num. 11. Zerola in prax. Episcop. par. 1. verb. Sepultura §. 1. Sperell. decis. 89. num. 2. Lavorius variar. Lucubrat. tit. 2. cap. 11. num. 109. Sebastian. Medic. de sepult. quaest. 8. num. 3. Lapus alleg. 59. num. 2. Barbos. lib. 2. Jur. Ecclesiastic. univers. cap. 12. sub num. 17. Didacus Narbona in tract. de aet. ad omnes humanos actus requis. ann. 14. quaest. 4. in princip. Card. Petra loco cit. num. 3. & alii.

100 Pro impubere nequeunte sibi eligere sepulturam, potest ipsi illam eligere Pater, ubi ad id adsit legitima consuetudo. Communis; textu expresso in cit. cap. Licet 4. de sepulturis in 6. ibi: Licet Pater [illegible] [illegible], qui nequeunt, antequam ad annos pubertatis pervenerint, eligere sepulturam, possit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] tamen non potest, nisi [illegible] [illegible] non habetur. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Majorum, vel in Parochiali Ecclesia [illegible].

101 Nequit tamen Pater sepulturam eligere Filio impuberi, ubi non adest talis consuetudo, ut expresse loquitur citatus textus, ibi: Hoc tamen non potest, nisi consuetudo [illegible] non habetur. Et sic tenet Barbosa in d. cap. Licet 4. de sepultur. n. 5. Gratian. discept. 94. n. ultim. Bel et. disquisit. Cleric. part. 1. tit. de Cleric. debitor. §. 3. nu. 17. Sperell. decis. 89. num. 3. Pignatell. tom. 7. consult. 21. num. 2. Passerin. de statib. homin. tom. 2. q. 187. art. 4. n. 270. Matthaeucc. loc. cit. num. 25. Genuens. in prax. Cur. Episcop. Neapolit. cap. 76. num. 4. impress. Venet. ubi tradit, hanc consuetudinem non esse Neapoli: Card. loc. cit. sub n. 9. Vers. Verum, ubi refert sic in terminis firmasse Sacram Congregat. Concilii in Placentina 27. Novembris 1619. in qua respondit Ad primum: Patrem, si legitima consuetudo loci id non habeat, eligere non posse. Et ita censuit novissime Sac. Congregat. Concil. in Alexandrin. Funerum 13. Julii 1743. in responsione ad IV. & V. dubium.

Non desunt tamen Doctores magni nominis defendentes, quod hodie generaliter, & nulla attenta consuetudine permittitur parentibus eligere sepulturam Filio impuberi in quacunque Ecclesia etiam Regularium. Sic Ventriglia in Prax. Annotat. 52. §. Unic. num. 13. Barb. in Summ. Apostolic. decis. verb. Sepultura nu. 14. Laurent. de Peiren. de privileg. Regul. tom. 3. in fine pag. 570. Samuel. de sepultur. tract. 1. disp. 6. controv. 1. conclus. 4. Murga disquisit. moral. tom. 1. tract. 7. sect. 2. disquisit. 9. §. 1. Conclus. 2. num. 4. Nicolius Lucubrat. utriusque Jur. tom. 1. lib. 4. tit. 16. de Interdict. num. 21. & videtur facere Rota decis. 16. num. 8. post Antoneil. de juribus Clericor. in Casalen. Quartae Funeralium super bono jure 16. Januarii 1697. coram Emmerichio Caprara, ubi non requirit licentiam Parochi, aut Capituli, & alii, qui omnes se fundant in resolutione Sacrae Congregationis Regularium sub die 20. Januarii 1640. penes Petr. loc. cit. Barbosam loc. cit. n. 14. Murgam loc. cit. num. 7. quae sic habet: Sacra Congregatio negotiis Regularium praeposita saepius censuit licere Parentibus in quacunque Ecclesia voluerint, etiam Regularium, eorum Filiis [illegible], qui ad annos pubertatis nondum pervenerint, eligere sepulturam, nec a Parochis locorum impediri posse, aut debere; praesertim vero si in aliqua Regularium Ecclesia sepeliri consueverint, vel in eis habeant sepulcra Majorum. Et ait ad facit Decret. Sacrae Congreg. Concil. in Novarien. 15. Martii 1704. in respons. ad primum. 102

Si adsit sepulcrum Majorum in Ecclesia Regularium, tunc praeter consuetudine debent impuberes ibi sepeliri, ut declaravit Sac. Cong. Concil. in Firmana juriu Parochialium ad tertium, & in Novarien. 15. Martii 1704. ad Primum, teste Card. Petra loco cit. num. 9. in fine. 103

Facultas permissa Patri eligendi sepulturam Filio impuberi non potest exerceri post mortem ipsius Filii, sed solum pendente ipsius vita. Sperel. dec. 89. num. 5. Card. Petra loco cit. n. 11. Nicolius loc. cit. tit. 15. de interdict. n. 21. Murga loc. cit. tract. 7. sect. 2. disquis. 9. §. 9. num. 3. Lavorius loc. cit. tit. 2. c. 11. sub num. 18. Aldan. in Compend. Canonic. resolut. lib. 2. tit. 17. num. 5. Barbosa cit. cap. 10. num. 28. & in Summa Apostolic. dec. verb. Sepultura num. 6. Ventriglia loc. cit. num. 18. Diana tom. 5. tract. 3. de casib. occurrent. tempore mortis resol. 107. circa med. & sic declarasse Sacram Congr. Episcop. & Regul. in Fulginaten. 27. Octobris 1587. nempe quod sepulturam 104

ram pro Filio minori in vita, nec post ejus mortem, potest Pater eligere, testantur Barbosa in Summa loc. cit. n. 6. Ventriglia *loc. cit.* Diana *loc. cit.* Lavorius *loc. cit.* Aldan. *loc. cit.* & alii, & Pignatell. *tom. 7. consult.* 21. ubi plura adducit Decreta ad rem. Vide tamen Sperel. *loc. cit. n.* 5. subdentem etiam sic rescripsisse *in una Montis pelusii 6. Junii 1659. sub verb. Quarta funeralis n. 32. decret. Sacr. Congreg. Concilii in responsione ad* 1.

105 Deficiente Patre, potest Mater eligere sepulturam Filio impuberi, si ad id concurrat legitima consuetudo; secus non. Cardin. Petra *loc. cit. n.* 6. Barbosa *cit. cap.* 10. *n.* 38. Panimol. *tom.* 1. *decis.* 5. *adnot.* 3. *n.* 24. Lavorius *loco cit. c.* 11. *n.* 119. & alii passim, Et declaravit *Sacr. Congreg. Concilii in Majoricens.* quæ refertur *in Constit. 7. Innocentii XI.* §. 6. *tom.* 5. *Bullarii*, & adducitur a Matthæucci *loco citat. num.* 25. ibi: *Ad dubium: An Mater pro Filiis impuberibus possit eligere sepulturam?* Respondit: *Non licere Matribus eligere sepulturam pro filiis impuberibus cessante legitima consuetudine*. *In Avellinen.* tamen 15. *Septembris* 1005. statuit sic: *Etiam Mater, cum Pater non adest, potest filio impuberi sepulturam eligere vivente tamen filio*, apud Pignatel. *loco cit.*

106 Talis consuetudo pro eligenda sepultura filiis impuberibus debet esse generalis in loco, vel Civitate; alias consuetudo particularis alicujus Ecclesiæ ceteris ejusdem Urbis Ecclesiis præjudicaret, ut colligitur ex *cit. cap. Licet, de sepulturis in* 6. ibi *Consuetudo Terræ*, & expresse *ibid.* notant Archidiacon. *ante numer.* 1. Franch. *ante num.* 2. & Ancharan. *numer.* 3. & alii Sperel. *cit. decis.* 89. *numer.* 34. *cum seq.* allegans ad id casus decisos, & alios Doctores.

107 Item talis consuetudo debet esse legitime præscripta, quæ quo ad Patrem sufficit decennalis, cum ipsi assistat Jus *in cit. cap. Licet*, approbante talem consuetudinem: Card. Petra *loc. cit. num.* 7. cum Glossa, Barbosa, Ventriglia, Passerin. ibi allegatis, Matthæucc. *loc. cit. num.* 25. Sperel. *loc. cit. num.* 20. cum aliis ibi adductis, & alii. Quo ad Matrem autem, cui Jus non assistit, requiritur consuetudo quadragenaria, nec sufficit decennalis, Card. Petra *loc. cit. num.* 12. Sperell. *loc. cit. num.* 20 cum aliis ibi allegatis, Matthæuc. *loc. cit. n.* 25 Bursat. *consil.* 226. *n.* 218. *col.* 3. Sebastian. Medices *loc. cit. q.* 8. *n.* 23. Morenus *resolut.* 51. *n.* 53. & alii.

108 Et hæc quadragenaria consuetudo introduci potest etiam favore Avorum, Fratrum, Consanguineorum, Affinium, Tutorum, Administratorum, Maritorum, Uxorum, Dominorum, & Amicorum, quia etiam in istis adest eadem ratio consuetudinis considerata in Patre, vel Matre, ut per Gloss. *in d. cap. Licet:* & ibi Franch. *n.* 3. & Stephan. Gratian. *tom.* 1. *disp. forens. disputat.* 94. *num.* 80. apud Sperel. *loco cit. num.* 16. & tenent Card. Petra *loc. cit. num.* 29. & alii apud Gratian. *loc. cit.* aliique plures. Contrarium tamen tenuerunt Joan. Asin. *l. Familiaria sepulcra, ff. de Religios. & sumptib. funer.* Bursat. *consil.* 226. *n.* 118. *col.* 3. Bellet. *disquisit. Cleric. tit. de Cleric. debitor.* §. 3. *n.* 18. Barbosa *in Collect. ad cap.* 1. *n.* 6. *de sepultur.*

Impuberes decedentes non sibi electa sepultura, a supradictis ad id facultatem habentibus ratione legitimæ consuetudinis, sepeliendi sunt in sepulcro suorum Majorum, si habeant, vel si non habeant, in propria Parochiali. *Communis*, textu expresso *in cit. cap. Licet* 4. *de sepultur. in* 6. ibi: *Sed sunt cum suis Majoribus, vel in Parochiali Ecclesia tumulandi*. 109

Electio sepulturæ probari debet, cum sit quid facti, & sufficit probatio, non solum per Testamentum, & Codicilium validum, sed etiam invalidum per scripturam manu propria subscriptam, per duos Testes, etiamsi sint singulares, & per solum dictum Confessarii. Riccius *in Praxi* 1. *part. resolut.* 575. *per tot.* Mascard. *de probationibus* 3. *vol. concl.* 5297. Lavor. *loco cit. cap.* 11. *n.* 18. Molfesius *in summa tom.* 2. *tract.* 13. *cap.* 8. *n.* 32. Ventriglia *loco cit. num.* 45. Card. Petra *loco cit. nu.* 21. & alii passim. Et sic pluries declaravit Sacra Cong. Concil. & signanter die 14. Februarii 1666. & Benedict. XIII. Constitut. incipient. *Pretiosus* §. 69. 110

Electio sepulturæ potest variari toties quoties eligenti videbitur usque ad finem vitæ; Electio enim sepulturæ est pars ultimæ voluntatis, omnis autem actus ultimæ voluntatis sua natura est revocabilis, adeoque &c. *Communis*. Et hæc revocatio potest fieri, non solum expresse, sed etiam tacite per secundam electionem; Regulare enim est in actibus causa mortis, ut secunda voluntas revocet primam. *Communis*. 111 112

Electio sepulturæ semel legitime facta, si non revocetur, perseverat usque ad mortem; Unde si infirmus eligens sepulturam convalescat, & postea moriatur ex alia infirmitate, etiam per longissimum tempus, censetur mori 113

[illegible] electionem sepulturæ, & est sepeliendus in ipsa sepultura semel ab ipso electa, nam illa electio facta non censetur revocata, nec infirmata, et cum infirmus [illegible] tunc non decesserit, [illegible] Testamentum [illegible] in articulo mortis non [illegible], et [illegible] quod testator [illegible] & alii *ff. de* [illegible] *in* 6. [illegible] firmavit *Sac.* [illegible] *responsione* [illegible] parebit.

114 [illegible] valde notan- [illegible] Congregation. Concilii [illegible]

[illegible] *sepulturæ, quamvis* [illegible] *infirmus coram Paro-* [illegible]

[illegible] *electionis sepulturæ* [illegible] *Testamentum in ultima in-* [illegible] *vel sufficiat, quod eligatur* [illegible] *alium actum publicum, qui* [illegible] *non sit?*

[illegible] *nulla electio sepulturæ, quando* [illegible] *eligitur per Testamentum factum* [illegible], *& non in morte?*

[illegible] *qui habet Capellam suæ familiæ* [illegible] *propria sepultura, aut Capellam* [illegible] *cum sepultura propria, moriens absque sepulturæ electione sit sepeliendus in Cathedrali?*

V. An valide eligatur sepultura coram duobus testibus?

VI. An electio sepulturæ per nutus, & signa in casu, quo quis loqui non possit, sit valida?

VII. An confratres sodalitatum, non electa sepultura, possint sepeliri in sepulcro suæ Ecclesiæ?

VIII. An electiones sepulturæ, quæ jure præsumuntur, sicut Uxoris respectu Mariti, Filii respectu Patris, eorumque Majorum, ac servorum respectu Dominorum, sint validæ?

IX. An qui post mortem mandat suum Corpus indui habitu Tertiariorum sit sepeliendus in Ecclesia Regulari?

Ad quæ sub die 13. Febr. 1666. respondens declaravit, censuit, & decrevit, ut sequitur.

Ad I. Censuit esse validam, dummodo Parochus non testetur ad proprium commodum.

Ad II. Censuit non requiri necessario Testamentum.

Ad III. Censuit non esse nullam.

Ad IV. Non sepeliendum in Cathedrali.

Ad V. Esse validam.

Ad VI. Esse validam; dummodo sufficienter constet de voluntate eligentis.

Ad VII. Negative.

Ad VIII. Censuit quatenus electa non fuerit sepultura, Uxorem in sepulcro ultimo Viri sepeliendam, filios vero in sepulcro Majorum, servus autem in Parochia.

Ad IX. Censuit negative. Pignatell. *tom.* 1. *consult.* 17.

Clericis omnibus sive sæcularibus, sive Regularibus est graviter prohibitum in virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub interminatione maledictionis æternæ, ne aliquo medio voto, vel juramento, aut pacto, seu promissione inducant, ut apud eorum Ecclesias sepulturam eligant, vel jam electam ulterius non immutent, textu expresso *in c. Animarum* 1. *de sepulturis in* 6. ibi: *Universis Religiosis, & Sæcularibus Clericis cujuscumque status, vel conditionis existant, in virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub interminatione maledictionis æternæ districtissime prohibemus, ne aliquos ad vovendum, iurandum, vel fide interposita, seu alias promittendum inducant, ut apud eorum Ecclesias sepulturam eligant, vel jam electam ulterius non immutent.* 115

Insuper Clerici sæculares, & Regulares quo ad hoc transgressores incurrunt ultra gravissimam culpam, etiam ipso facto excommunicationem majorem Papæ reservatam, textu expresso *in Clem. Cupientes* 3. §. *Sane, de pœnis*, ibi: *Sane temerarios Violatores Constitutionis illius, quæ Religiosis, & Clericis sæcularibus prohibet, ne aliquos ad vovendum, jurandum, vel fide interposita, seu alias promittendum inducant, ut sepulturam apud eorum Ecclesias eligant, vel jam electam ulterius non immutent, similem sententiam* (scilicet Excommunicationis) *pœna in dicta Constitutione contenta in suo perdurante robore, incurrere volumus ipso facto, ab alio, quam a Sede Apostolica, præterquam in mortis articulo, nullatenus absolvendos, nullis privilegiis, aut statutis cujuscumque tenoris existunt super his valituris.* 116

Dictam Excommunicationem incurrunt Clerici, & Religiosi, etiamsi effectus sepulturæ non sit subsequutus; Dummodo subsequutus sit effectus immediatus inductionis, idest electio per juramentum, vel votum, vel pactum. Unde non sufficit promissio de eligendo, ut dicatur inductio facta. Sic Bonifac. *in dict. Clementina n. ult.* & Cardinal. *ibid.* Geminian. *in cit. cap. Animarum* 1. *de sepult. in* 6. Silvester verb. *Excommunicatio* 7. *num.* 49. Roder. *quæst. Regular.* 117

gular. 58. *art.* 7. *dub.* 5. Ventriglia *loc. cit. num.* 37. Matthæucc. *loc. cit. n.* 20. & alii contra Bonacinam *tom.* 3. *de Excommunic. in particul. disput.* 2. *q.* 5. *punct.* 8. *n.* 2. *vers. Secundo*.

118 Dictam Excommunicationem, aliasque pœnas non incurrunt Clerici, & Religiosi inducentes aliquem ad eligendam sepulturam in Ecclesia aliena, sed necessario requiritur, ut inducant ad eligendam sepulturam in propria Ecclesia ad se pertinente, ut clare patet ex verbis *cit. cap. Animarum*, ibi: *Ut apud eorum Ecclesias sepulturam eligant*, & *in cit. Clementina Cupientes*, §. *Sane*, ibi: *Ut sepulturam apud eorum Ecclesias eligant*; Ventrig. *l. c. n.* 39. Lavorius *loc. cit. cap.* 11. *n.* 10. Bonacina *loco cit. vers. Secunda conditio*, Matthæucc. *loc. cit. num.* 26. Monacell. *tom.* 4. *titul.* 1. *formul.* 38. *num.* 9. & *tom.* 4. *supplement. ad* 2. *tom. num.* 417. Medices *loco cit. quæst.* 8. *num.* 17. & alii passim.

119 Supradictam Excommunicationem, aliasque pœnas incurrunt solum Clerici, & Religiosi inducentes scienter, vel cum ingenti temeritate, quæ scientiam Legis supponit, non autem ignorantes prohibitionem, nisi ignorantia sit affectata. Colligitur aperte ex verbis *cit. c. Animarum*, ibi: *Præsumpserint sepelire*, & *citat. Clementina Cupientes*, §. *Sane*, ibi: *Sane temerarios violatores*; Præsumptio enim, & temeritas scientiam Legis, & prohibitionis supponunt, Ventriglia *loc. cit. n.* 40. Matthæuc. *loc. cit. n.* 26. & alii.

120 Ut Clerici, & Religiosi incurrant prædictam Excomunicationem, aliasque pœnas, requiritur, ut ad eligendam sepulturam in eorum Ecclesiis induxerint medio voto, aut juramento, vel pacto, seu promissione irrevocabili: Non tamen incurrunt, si ad id dederint solum simplex consilium, aut adhortationem. Colligitur clare ex verbis *cit. cap. Animarum*, & *cit. Clementinæ Cupientes* §. *Sane*, ibi: *Ne aliquos ad vovendum, jurandum, vel fide interposita, seu alias promittendum inducant*. Sic teste Monacell. *tom.* 2. *tit.* 1. *formul.* 38. *num.* 18. communiter tradunt Samuel. *de Sepulturis*, *tr.* 1. *disp.* 2. *controv.* 1. *concl.* 8. *num.* 16. Pasqualig. *ad Lauret. de Franch. controv. pag.* 2. *quæst.* 63. *num.* 2. Donat. *prax. rer. Regular. tom.* 3. *tract.* 9. *quæst.* 27. *num.* 3. & etiam Card. Petra *loc. cit. n.* 45. cum pluribus aliis ibi citatis.

121 Immo ex Bonifac. *in dict. Clement. n.* 74. Roderic. *leg. cit. art.* 7. *in fine*, Tolet. *lib.* 1. *cap.* 36. §. *Quarta*, Suarez *disp.* 22. *de Censur. sect.* 4. *num.* 25. Sayr. *lib.* 5. *cap.* 12. *n.* 9. Ventriglia *loc. cit. n.* 38. pœnæ appositæ *in cit. cap. Animarum*, & *cit. Clementina Cupientes* non procedunt quando quis inducitur ad eligendam sepulturam in Testamento, seu ultima voluntate.

An autem Parochi, ut supra, inducentes 122 alienos Parochianos ad eligendam sepulturam in sua Parochia, vel ad non mutandam jam electam, seu impedientes proprios, ne ipsam eligant in Ecclesiis Regularium, incurrant prædictam excommunicationem, aliasque pœnas? Controversia est inter Doctores, Bonacina enim *tom.* 3. *de Excomm. in particulari extra Bullam Cœnæ disput.* 2. *quæst.* 5. *punct.* 4. *num.* 5. quem sequitur Ventriglia *loc. cit. num.* 43. defendit partem negativam, ex quo, ut ipse ait, dicta Constitutio *in cap. Animarum*, & *dicta Clementina Cupientes*, edita fuerint in favorem Parochorum, & quod inductum est in favorem alicujus, in ipsius odium retorqueri non debet; *leg. Nulla*, *ff. de Legibus*, & *c. Quod ob gratiam* 61. *de Reg. Juris in* 6. Monacell. autem *tom.* 4. *supplement. ad* 3. *tom. num.* 60. docet mordicus sententiam affirmativam, dicens cavendum esse a tali sententia, & a doctrina Bonacinæ, quia dicit ipse, Bonacina in hoc fallitur, cum non in favorem Parochorum, sed decedentium, ad hoc nempe, ut liber quandocumque, & ubicumque placuisset eis, sepulturam eligere possent, edita fuerit utraque citata Constitutio tam Bonifacii VIII. *in dict. cap. Animarum* 1. *de sepult.* quam Clementis V. *in c. Clementina Cupientes* 3. *de pœnis*. Unde Parochi in his transgressores æque ac alii Clerici Sæculares, & Religiosi incurrunt dictam Excommunicationem, aliasque pœnas, ut pro indubitato tenent Samuel. *de Sepult. tractat.* 1. *disp.* 2. *controvers.* 5. *per tot.* & *controver.* 8. *num.* 7. & 15. Passerin. *de statib. homin. tom.* 2. *q.* 187. *artic.* 4. *n.* 319. quia directe violant Legem, & morientes inducunt ad obligationem contra Legis mentem, quæ fuit, & est, ut electio sepulturæ maneat libera, & ut adhibeatur remedium contra avaritiam, ut bene observat Passerin. *loc. cit. num.* 423. quæ ratio æque militat in Parochis respectu alienorum parochianorum, ac in Clericis sæcularibus, & Regularibus respectu ceterorum, & ubi eadem est ratio, eadem est Legis dispositio; *l. Illud*, *ff. Ad Legem Aquiliam*, & *cap. Inter Corporalia* 2. *de translation. Episcop.* Tum quia, ubi Jus non distinguit, nec nos distinguere debemus *leg. de Pretio* 8. *de Publiciana in rem action.* & verba generalia (uti sunt

sunt *in cit. Constitut.*) generaliter sunt intelligenda; *cap. Quia circa* 22. *de privileg.* Et sic videtur supponere etiam Donatus *tom.* 3. *tract.* 9. *de Sep. q.* 10. Congregatio Concilii in Laudensi Funerum die 2. Martii 1711. in respons. ad tertium teste d. Ursaya *tom.* 1. *p.* 2. *discept.* 14. *n.* 137.

123 Hinc cum in dictis Constitutionibus fiat sermo generaliter, & indefinite de Religiosis, non distinguendo inter Fratres, & Moniales, nec inter Fratres Clericos, & Conversos, prædictam Excommunicationem, aliasque pœnas incurrunt etiam Moniales, & Fratres Conversi vere Professi inducentes ad electionem Sepulturæ voto, juramento, vel pacto, ut tradunt communiter Doctores cum Samuello *de Sepulturis tract.* 1. *disp.* 2. *controv.* 1. *concl. numer.* 12.

124 Non incurrunt tamen dictam Excommunicationem, aliasque pœnas Seculares, seu Laici, etiamsi voto, vel juramento, seu pacto, vel promissione irrevocabili inducerent aliquem ad Sepulturam eligendam in aliqua determinata Ecclesia, quia dictæ Constitution. *in cit. c. Animarum*, & *in cit. Clementin. Cupientes*, loquuntur solum de Religiosis, & Clericis sæcularibus, & non de sæcularibus, seu Laicis. A diversis autem non fit illatio; *leg. Papinianus* 20. *ff. de Minoribus*; *cap. Ad audientiam* 12. *de Decimis*. Nam ad incurrendam talem Juris pœnam necesse est, ut sint Religiosi, vel Clerici Ecclesiastici. Monacell. *tom.* 3. *tit.* 1. *formul.* 38. *num.* 11. Medices *de Sepult. part.* 1. *q.* 8. *n.* 18. Ventrigl. *loc. cit. nu.* 41. Samuel. *loc. cit. concl.* 20. *num.* 46. & 47. & alii passim.

125 Aliæ pœnæ, quibus ultra Excommunicationem subjacent, ut supra, inducentes voto, juramento, pacto, seu promissione irrevocabili ad eligendam sepulturam, vel jam electam non immutandam sunt, quod tales Religiosi, seu Clerici Sæculares teneantur intra decendium, tam ad restitutionem sepultorum Corporum, quam etiam omnium, quæ occasione sepulturæ illorum pervenerunt quomodolibet ad eosdem. Et si dictam restitutionem integraliter non fecerint, eorum Ecclesiæ, & Cœmeteria subjaceant interdicto, donec satisfecerint, textu expresso *in cit. cap. Animarum* 1. *de sepult. in* 6. §. *Si vero*, ibi: *Si vero iidem Religiosi, vel Clerici prædictos in suis Ecclesiis, vel Cœmeteriis præsumpserint sepelire, ad restitutionem tam sepultorum Corporum (si petantur) quam etiam omnium, quæ occasione sepulturæ illorum pervenerint quomodolibet ad eosdem infra decendium integraliter faciendam, ipsos obligatos esse censemus, quam nisi fuerint, Ecclesiæ ipsæ apud quos sepulti fuerint; nec non & cœmeteria earumdem ex tunc eo ipso sint, & tandiu maneant Ecclesiastico supposita Iterdicto, donec ab eis facta fuerit restitutio plenaria omnium prædictorum.*

Insuper *in cit. cap. Animarum* §. *Nos enim*, 126
statuitur, quod electio ad hujusmodi inductionem facta ipso Jure sit nulla, debeantque ita eligentes ibi sepeliri, ubi nulla electione facta alias de Jure sepeliri debuissent, ibi: *Nos enim, si secus actum fuerit, electionem talem decernimus nullius penitus existere firmitatis, statuentes, ut hi, qui sic elegerint, nec apud sic electas Ecclesias nullatenus sepeliri, nec alibi (ne contra votum, juramentum, aut promissum hujusmodi a se factum, materiam habeant veniendi) possint eligere sepulturam, sed contradictione quacumque cessante, si sepeliantur omnino apud illas Ecclesias, apud quas sepeliendi de Jure fuissent, si alias sepultura non electa forsitan decessissent.*

Sepulturæ infra terram, & deposita, seu Cadaverum Conditoria in Tumbis profundis sunt 127
collocanda, & eorum operimenta æqualia debent esse cum solo Ecclesiæ. Concil. Mediolanens. I. *p.* 2. *tit. de Sepulturis*. Et S. Pius V. Constit. 5. incip. *Cum primum Apostolatus* §. 8. ibi: *Et ut in Ecclesiis nihil indecens relinquatur, iidem* (hoc est Ordinarii) *provideant, ut capsæ omnes, & deposita, seu alia Cadaverum Conditoria super terram existentia omnino amoveantur, prout alias statutum fuit, & defunctorum Corpora in Tumbis profundis infra terram collocentur.*

Solis enim Summis Pontificibus competit 128
prærogativa, ut eorum corpora sepeliantur in Conditoriis elevatis a terra, ut videre est in Basilica Vaticana. Ut ne quidem Personæ Regales ea præeminentia gaudeant, ut novissime praxis docuit de Cadavere Christinæ Reginæ Svecorum sepulto in eadem Basilica subtus terram. Sic expresse Eminent. Card. Petra *tom.* 2. *Commentar. ad Constitut.* 3. *Cælestini III. sect.* 1. *n.* 13.

In dicta tamen S. Pii V. dispositione non 129
comprehenduntur monumenta marmorea muris, seu columnis adhærentia, præsertim amotis Cadaveribus a locis altis, quia hæc nullam indecentiam immo magnum ornamentum afferunt Ecclesiis. Sic *Sac. Cong. Episcop. & Regul. rescripsit Episcopo Mantuano* 13. *Octobris* 1579. apud Nicol. *in Flosscul. verb. Sepultura num.* 2.

Se-

130 Sepulturæ debent esse remotæ ab Altaribus, ita ut sepulturæ ostium longe absit ab Altaris scabellis ligneis, seu Prædella cubitis ad minus tribus. Concil. Mediolanens. I. *part.* 2. *Decret. Visitat. Apostolic. verb. Sepultura*, ibi: *Sepulcrorum ipsorum in posterum ædificandorum ostium longe absit ab Altaris Scabellis ligneis, vel Bradella cubitis ad minus tribus. Sepulcra vero ipsa ad Scabellum ligneum non pertingant.*

131 Hinc nemo sepeliendus est prope Altaria, seu sub Prædellis, & si quæ inibi reperiantur constructæ sepulturæ, interdicuntur Altaria, donec amotis ossibus ibi sepultorum sepulturæ terra repleantur, & muro obstruantur. Sic pluries decrevit *Sacr. Congreg.* ut videre est sub verb. *Altare*, ubi afferuntur Decreta, & sub verb. *Cadaver.*

132 Sepulturæ construi possunt in quovis loco Religioso, idest ubi Divina Officia celebrantur. *Communis* per text. *in cap. Fraternitatem 3. de Sepulturis, Cap. Animarum 1. & Cap. Cum quis 2. eod. in 6.* Et quidem in loco etiam minus Religioso, idest ubi Divina Officia minus frequenter celebrantur. *Communis, argum. cap. Cum quis 2. §. Si quis, de Sepulturis in 6.* ibi: *Si quis antiqua dimissa novam etiam in loco minus Religioso elegerit sepulturam, electionem hujusmodi (licet Jura super hoc videatur esse diversa) nequaquam volumus impugnari.* Pro loco autem minus Religioso intelligitur talis locus, qui Religiosus quidem est, sed tamen minus talis, utpote in quo minus frequenter Officia divina, Missæ, aut publicæ Orationes fiunt, ut explicat Glossa communiter recepta *in cit. c. Cum quis, verb. Casus.*

133 Admonet tamen Glossa *ibid.* melius, & utilius esse sepulturam construere, & sibi eligere in magis Religioso loco, hoc est *in loco, ubi magis celebrantur Divina.* Quod idem expressius docet rationem reddens alia Glossa *in cap. Fraternitatem 3. de Sepulturis verb. Frequentius*, ibi: *Hæc est ratio, quare potius sepeliuntur homines in locis Religiosis, quia frequentius ibi Divina Officia celebrantur.* Ad quod aperte facit expressus textus *in cit. cap. Fraternitatem*, ibi: *Fraternitatem tuam non credimus ignorare, mortuorum sepulcra, & Cæmeteria apud illas Ecclesias, & Monasteria ex antiquo esse disposita, in quibus Religiosorum Fratrum Conventus sunt constituti, & Orationes, atque Missarum solemnia, tam pro vivis, quam pro defunctis frequentius celebrantur.*

134 Hinc Bordonus *tom. 2. resolut.* 51. *num.* 87. Pellizzarius *tom. 2. sui Manual. tract.* 8. *c.* 5. *sect.* 4. *subsect.* 24. *sub num.* 144. Donatus *tom.* 3. *tract.* 10. *de sepultur. qu.* 8. & alii expresse docent, melius, & utilius esse sepulturam sibi construere, & eligere in Ecclesiis Regularium, quam aliorum. Et ratio est clara, quia sepulti in Ecclesiis Regularium ex frequentiori Divinorum Officiorum celebratione plus de piis operibus participant, cum etiam ex majori frequentatione populi accurrentis ad Divina Officia in dictis Ecclesiis audienda frequentior de ipsis fiat memoria, sicque frequentius Orationes, & Suffragia pro ipsis Deo offerantur. Quod clare indicant verba ipsa *cit. cap. Fraternitatem*, ibi: *In quibus Religiosorum Fratrum Conventus sunt constituti, & Orationes, atque Missarum solemnia, tam pro vivis, quam pro defunctis frequentius celebrantur*; Tum quia in dictis Ecclesiis sepulti cum habitu Religioso lucrantur Indulgentiam plenariam ex Indulto Leonis X. ut patet ex dictis sub verb. *Habitus.*

Quamvis enim olim de Jure communi sepulturæ construi, & eligi potuissent solum in Ecclesiis Parochialibus, earumque Cœmeteriis, utpote solis habentibus fundatam pro se intentionem, ita omnes Parochiani ibidem sepeliri deberent, per text. *in cap. Nos instituta 1. cap. Fraternitatem 3. c. In nostra 10. de sepulturis, cap. Cum quis 2. eod. in 6. Clementin. Dudum §. Verum, de sepulturis*, cum similibus; Tamen hodie possunt etiam construi, & eligi in Ecclesiis Regularium ex speciali privilegio Juri communi inserto, Fratribus Prædicatoribus, & Minoribus concesso *in Clementin. Dudum 2. §. Hujusmodi, de sepulturis, Et Extravagant. Super Cathedralis 2. §. Hujusmodi, de sepulturis*, quo privilegio gaudent omnes alii Regulares, tum per communicationem, tum per speciales sibi ad id factas a Sede Apostol. concessiones, ut videre est in Compendiis Privilegiorum Regularium, testaturque Communis Doctorum, & docet praxis universalis. 135

136

Excipiuntur tamen Ecclesiæ Monialium, in quibus non possunt construi, nec eligi sepulturæ a Laicis, seu Sæcularibus utriusque sexus absque speciali licentia Sacræ Congregationis, & copulativa Monialium. Sic pluries decrevit *Sacra Cong. Episc. & Regul.* & signanter *in Montefeltrin. 21. Novemb. 1603. in Gravinen. 1. Octobris 1650.* his verbis: *Nelle Chiese anco esteriori delle Monache non si possano sepelira esteri, e forastieri, nè Uomini, nè Donne, nè anco Principi, ancorchè vi fossero sepolti i loro Maggiori.* Sic ex Pignatell. *tom. 4. consult.* 177. *n.* 1. refert, & tenet Card. Petra *loc. cit. n.* 29. 137

Idem

Idem decrevit *in Forosempronien.* 25. *Augusti* 1652. *& in Maceraten.* 8. *Novembris ejusdem anni*; Quæ Decreta bene ponderata iterum probavit *ead. Sac. Congreg. Episcop. & Regul. in Vercellen.* 18. *Maii* 1695. *non obstante solito*, *referente Eminentiss. Pamphil. & in Mantuana* 14. *Martii* 1697. *Ponente Eminentiss. Acciajolo*, *& in Camerinen.* 6. *Martii* 1713. *Ponente Eminentiss. Corsino ex post Summo Pontifice* sub nomine Clementis XII. & sæpe alibi teste Ursaya *tom.* 1. *p.* 1. *discept.* 36. *n.* 18.

138 Solet tamen concedi licentia in Sacra Congregatione, tam pro construendo sepulcro, quam pro eligenda sepultura in Ecclesiis Monialium, ut declaravit requiri *in Ferrarien.* 13. *Julii* 1600. *pro personis benemeritis*, *vel cum eleemosyna competenti*. *Ead. Sac. Cong. Episcop. & Regul. in Messana* 6. *Augusti* 1601. *& in d. Camerinen.* 6. *Martii* 1713. *Ponente D.*

139 *Eminentissimo Corsino*. Et tunc Officium facit Parochus usque ad portam Ecclesiæ, & non ultra, Exequias complente ex post Confessario Monialium. *Ead. Sac. Cong. Episcop. & Regular. in una Observantium* 9. *Junii* 1615. & Sac. Cong. Concil. 19. Martii 1639. teste d. Ursaya *tom.* 1. *part.* 1. *discept.* 8. *n.* 23. 27. 28. 29. & 30.

140 In casu autem, quod quis electa sepultura in Ecclesia Monialium, non posset defectu licentiæ in ea sepeliri, tunc si is non haberet sepulcrum Majorum, deberet sepeliri in Parochiali per dicta, & Jura adducta *supra n.* 93. & in terminis tenent Passerin. *de statib. hom. t.* 2. *q.* 187. *art.* 4. *num.* 260. Card. Petra *l. c. num.* 33. *in fine*, dicentes si impedimentum esset temporaneum, & speraretur obtinenda licentia, posset tunc expectari, deposito Cadavere in aliquo loco. Matthaucci *loc. c. num.* 4. & alii.

141 Sepulcra nova construi non possunt in Ecclesiis Secularibus absque licentia in scriptis obtenta ab Episcopo, & in Ecclesiis Regularium saltem a Provinciali. Concilium Mediolanense I. *p.* 2. *tit. de* [illegible] *vers.* [illegible], & S. Pius V. cit. Constit. *Cum primum Apostolatus*, Barbos. [illegible] *universal.* [illegible] cum pluribus ibi citatis, & alii passim.

142 Regulares nequeunt de se renunciare Juri sepeliendi Cadavera eligentium sepulturam in eorum Ecclesiis, si agatur de eorum Ecclesiis, seu Monasteriis jam fundatis, seu erectis, sed [illegible] Apostolicum, & solemnitates [illegible] in alienatione, etiam Jurium Ecclesiæ, ita ut [illegible] Superior,

nec Localis, nec Provincialis, & nec Generalis possit per ullum pactum præjudicare Juri quæsito sepeliendi, *arg. Extravag. Ambitiosæ Pauli II. de rebus Ecclesiæ non alienand. inter Commun.* Ipsa enim Extravagans procedit verbis amplissimis, & comprehendentibus Jura, nam utitur verbo *rerum*, quo vocabulo intelliguntur etiam Jura, & actiones, textu expresso *in l. Rei appellatione* 23. *ff. de verbor. significatione*, ibi: *Rei appellatione*, *& causæ*, *& Jura continentur*, maxime stante dictione universali *omnium*, quæ est universalissima per Barbos. *dict.* 241. & nihil excipit: Qui enim dicit omnia, nihil excipit, *c. Solitæ* 6. §. *Nobis e de Majorit. & Obedient.* cum similibus.

Nec obstat *c. Pactum* 1. *& c. Quia ex eo* 3. *de pactis in* 6. ubi statuitur, quod si Regulares cum Parochis specialiter pacificantur, quod privilegio sepulturæ pro Ecclesiis, & locis suis concesso, ex toto, vel ex parte uti nolint, vel non, nisi cum certis circumstantiis pacta hujusmodi servare debeant; *Quamquam sepultura libera sit Monasterio vestro ab Apostolica Sede indulta*, *& illi apud vos elegerint sepeliri*, ut expresse dicitur *in cit. c. Pactum* 1. *de pactis in* 6. ubi etiam ratio subjungitur his verbis: *Cum per dictum pactum indulto hujusmodi derogetur*; Et si factum sit sine præscitu, consensu, & auctoritate Provincialis, & Generalis, quinimmo etiam Sedis Apostolicæ, *Dummodo a Prioribus*, *aut Guardianis facta vel approbata fuerint de suorum Conventuum consilio*, *& assensu*; *Dum tamen alias sint licita*, *& honesta*, ut expresse dicitur *in cit. c. Quia ex eo* 3. *de pactis in* 6. 143

Non obstant, inquam, quia *cit. c. Pactum* nihil dicit contra nos, sed solum statuit posse per pactum privilegio derogari, quod verum est, si adsit legitima causa, & solemnitas requisita. Et aliud *cit. cap. Quia ex eo* 3. *de pactis in* 6. optime exprimit, ut pacta observanda sint *licita*, *& honesta*, quæ nequeunt sic considerari post Jus quæsitum Monasteriis, & populis, qui in fundatione Monasteriorum acquisierunt Jus & liberam facultatem sepulturas ibi eligendi, & respective tradendi. Unde prædicti textus non loquuntur, nec intelligendi sunt de pactis initis post fundationem Conventuum, & Jus quæsitum pro sepulturis, sed solum de pactis initis ante fundationem, & Jus quæsitum, & de quibusdam concordiis factis per viam transactionis, & compositionis, ad tollendas dissensiones; Et dato, & non concesso, quod intelligerentur de pactis initis post fundationem, & Jus quæsitum, ipsis cum ac 144

hac

hoc fuisset derogatum per dictam Extravagantem *Ambitiosæ*, utpote posteriorem dictis textibus sexti Decretalium, cum posteriora derogent prioribus per text. *in c. Licet Romanus* 1. *de Constitut. in* 6. *l. Sed & posteriores*, *ff. de Legibus* cum similibus.

145 Si autem agatur de Regularium Ecclesiis, & Monasteriis nondum fundatis, sed fundandis, seu erigendis, tunc si in limine fundationis fiat pactum cum Parocho de non recipiendis ad sepulturam illius Parochianis sine expressa ipsius licentia, tale pactum erit omnino observandum juxta *cit. cap. Pactum* 1. *& cap. Quia ex eo* 3. *de Pactis*, *in* 6. *& cap. Antigonus* 1. *de pactis*, ibi: *Inita pacta suam obtineant firmitatem.... pacta custodiantur*; *& cap. Qualiter* 3. *eod.* ibi: *Studiose agendum est, ut ea, quæ promittuntur, opere compleantur*; Et concordat *l. Hujus Edicti* 1. *ff. de pactis in principio*. Ubi expresse dicitur: *Quid enim tam congruum fidei humanæ, quam ea, quæ inter eos placuerunt servare*? Nec hic obstat *cit. Extravagans Ambitiosæ*, quia in hoc casu agitur de solo Jure quærendo; Unde non potest dici, quod alienetur Jus Ecclesiæ: Sicut enim Parochus debet audiri, & non poterit impedire constructionem novi Monasterii ratione præjudicii sibi inferendi, ita potest pacto, hujusmodi præjudicio re integra ante erectionem occurrere, prout passim in limine fundationis possunt apponi conditiones etiam Juri communi non conformes, dummodo sint honestæ, ut in genere tradunt communiter Doctores, & in specie in his terminis præcise Rota *part.* 19. *tom.* 2. *recent. decis.* 477. *numer.* 7. *&* 8. *& decis.* 489. *num.* 7. *& seq.* expresse canonizando pactum factum cum Parocho in limine fundationis Monasterii circa hoc Jus sepeliendi; Tum quia similia pacta facta in limine fundationis Conventuum videntur transire sub approbatione Sedis Apostolicæ, quæ non solet concedere facultatem pro Conventibus de novo erigendis, nisi sint prius auditi Ordinarii, & constet de partium consensu. Sic pluribus adductis Card. Petra *in cit. Constitut.* 3. *Cælestini III. a nu.* 22. Matthæucc. *loc. cit. num.* 2. & alii. Rota tamen *cit. decis.* 489. *n.* 6. tenet, quod dictum pactum valeat, nedum pro Ecclesiis adhuc construendis, sed etiam pro jam constructis, per text. & Doctor. *in cit. cap. Pactum* 1. *& cap. Quia ex eo* 3. *de pactis in* 6.

146 An autem pacta, Conventiones, & concordiæ factæ per viam transactionis a Superioribus Localibus, sine licentia Generalium, seu Provincialium cum Parochis quo ad sepulturas, & funeralia pro tollendis dissensionibus inter ipsos, valeant, & debeant de Jure sustineri? Vide verb. *Pactum art.* 2. *numer.* 27. *&* 28.

Quamvis proprietas, & Dominium sepulturæ ab aliquo acquiri non possit, ex quo sit quid Religiosum, & in nullius bonis sit, & extra commercium hominum esse dicatur, & ob id nec acquiri ab aliquo, nec possideri possit, *leg. Quamquam*, *ff. de aqua pluvial. arcend. leg. Si sepulcrum*, *Cod. de Relig. & sumptib. funer.* Rota *part.* 3. *recent. decis.* 22. *n.* 2. 147
& communis Doctorum; Jus tamen, & usus sepulturæ, sive sepeliendi acquisibile est, ita ut qui acquisivit, in eo sepeliri possit, ac ceteros, ne ibi sepeliantur, prohibere; *leg.* 2. §. *Usumfructum*; *l. Familiaria*, *& l. Sequent. ff. de Religios. & sumptib. funer. l. Jus sepulcri*, *Cod. eod. titul.* Rota *loc. cit. num.* 2. citans alias decisiones, & Communem Doctorum. 148

Ad hoc autem Jus sepulturæ acquirendum quo ad alios privative requiritur licentia ædificandi ab initio sepulturam una cum ipsa ædificatione subsequuta. Samuel. *de sepultur. tract.* 1. *disp.* 1. *controv.* 4. *conclus.* 6. Lambertin. *de Jurepatronat. part.* 1. *art. ultim. vers. Bene verum*, *& vers. Si de cetero*, Barbos. *de Offic. & potest. Parochi part.* 3. *cap.* 26. *num.* 12. *& lib.* 2. *Jur. Eccles. univers. cap.* 10. *n.* 12. Rota *in Burgensi sepulturæ* 9. *Decembris* 1605. *coram Oltembergo*. 149

Nec censetur tale Jus quæsitum ex solo cursu decennali, & Cadaverum illatione, ut *in dict. Burgensi*, *ac Calaguritana sepulturæ* 21. *Maii* 1616. *coram Coccino Decano*, Barbos. *locis citatis numer.* 13. Samuel. *de Sepultura tract.* 1. *disp.* 1. *controv.* 4. *post. conclus.* 6. & alii. 150

Nec etiam Jus sepulturæ censetur acquisitum privative quo ad alios ex Jurepatronatus, quod quis habet in Ecclesia. Rota *in Toletana Capellaniæ*, *& Sepulturæ usus* 26. *Julii* 1616. *coram Ubaldo*: Samuel. *loc. cit. conclus.* 7. Barbosa *loc. cit. num.* 14. Lambertin. *loc. cit. qu.* 11. *in princip.* §. 13. Concessa enim simpliciter Capella, non dicitur concessum Jus sepulturæ, prout fuit resolutum *in una Avenionensi concessionis Capellarum* 13. *Januarii* 1587. *coram D. Litta*; Sed si Patronus loco patenti dictæ Capellæ foderet sepulturam Episcopo, seu Rectore Ecclesiæ non contradicente, præsumeretur licentia tacita. Sic Riccius *in prax. part.* 1. *resolut.* 39. *numer.* 6. qui ad tollendas differentias dat cautelam Notariis, ut in similibus 151

libus contractibus apponant Clausulam *Cum Jure funerandi*, Ventriglia *tom.* 1. *Annotat.* 1. §. 2. *num.* 25.

152 Censetur autem Jus sepulturæ quæsitum & pro tali probatur esse commune Familiæ ex inspectione Litterarum, & Armorum in insculptione, quæ demonstrant rem esse de pertinentia ejus, cujus sunt Arma, cum imprimi non potuerint, nisi de voluntate Prælati Ecclesiæ, cui spectat cura rerum hujusmodi. Rota *part.* 17. *recent. dec.* 139. *num.* 4. 5. 6. & 7. Mascard. *de probationib. conclus.* 1297. Barbos. *loc. cit. numer.* 15. cum aliis ibi allegatis.

153 Jus sepulturæ familiaris transit ad omnes descendentes de Familia ejus, qui sepulcrum construxit, vel alio legitimo modo sibi & familiæ suæ acquisivit. Et in tali sepultura soli ipsi sepeliri possunt, *cit. l. Familiaria* 5. *ff. de Religios. & sumptib. funer.* Rota *part.* 3. *recent. decis.* 22. *num.* 3. Samuel. *loc. cit. conclus.* 6. cum pluribus ibi citatis; unde tale Jus sepulturæ familiaris retinent etiam feminæ, quæ in aliam familiam transeunt, sive proximiores, sive remotiores sint, *leg. Liberorum*, *ff. De verbor. signif.* Sicuti etiam omnes descendentes ex ipsis. *Rota part.* 2. *rec. decis.* 22. *n.* 3. cum ibi allegatis.

154 Jus sepulturæ hereditariæ transit ad heredes, & successores ejus, qui sepulcrum construxit, vel alio legitimo modo sibi, & heredibus, seu successoribus suis acquisivit. Et in tali sepultura soli ipsi sepeliri possunt, *cit. l. Familiaria* 5. *ff. de Relig. & sumptibus funer. & leg. Jus sepulcri*, *Cod. eod. tit.* Rota *cit. part.* 3. *decis.* 22. *num.* 3. Molina *lib.* 1. *de Hispaniar. primogenit. cap.* 24. *num.* 4. Joan. Baptist. Asin. *in d. leg. Familiaria* 5. *ff. de Religios. & sum-*
155 *ptib. funer.* & alii passim. Et tale Jus transit etiam ad heredes extraneos, *cit. leg. Familiaria* 5. *cum Leg. seq. ff. de Religios. & sumpt. fun.* Rota *part.* 2. *recent. decis.* 116. *n.* 3. Molina *loc. cit. n.* 6. & alii.

156 Pro Jure sepulturæ, sive ut aliquis in certo loco Ecclesiæ, aut Cœmeterii sepeliri possit, aliquid tamquam pretium exigere, simoniacum est; Est enim rei spiritualis venditio pro re temporali. Et sepultura in tali sensu accepta [illegible] vendi potest, sed gratis est [illegible] per eorum Parochos. Communis, [illegible] expressa in [illegible] *Abulensis* 13. [illegible]

157 [illegible] pro [illegible] constructa [illegible], quod [illegible], est per modum [illegible] ad reparationem Ecclesiæ, vel ad sustentationem Ministrorum illius, & non pro pretio, sicuti datur stipendium pro Divinis, & Missis celebrandis; Barbos. *loc. cit. num.* 16. Portell. *in dub. Regular. verb. Sepultura n.* 8. Suarez *tom.* 1. *tract.* 3. *cap.* 14. *num.* 22. Donat. *loc. cit. tract.* 9. *q.* 3. *nu.* 2. cum aliis ibi allegatis, & alii passim.

Sic ratione honorabilioris situs, seu dignioris loci potest esse licita pretii receptio pro sepultura, cum hoc non videatur concernere spiritualia, sed tantum honorem, & præeminentiam, quæ potest pretio æstimari, & vendi; Hujusmodi enim situs honorabilior, & dignior locus non est ad sepulturam necessarius, ac idcirco non venditur sepultura, nec Sacrum; Et Ecclesia habet Cœmeterium, ubi gratis fideles sepeliuntur, adeoque &c. Sic Samuel. *de sepulturis, tract.* 2. *controv.* 13. *concl.* 8. cum innumeris aliis ibi citatis, Barbos. *loc. cit. n.* 16. cum plurimis ibi allegatis, & communissima aliorum. 158

Unde potest sine Beneplacito Apostolico concedi situs pro construenda Capella, ac sepultura, ut censuit *Sac. Congregatio Concilii in Melitensi Alienationis die* 6. *Septem.* 1659. in qua proposito dubio: *Archipresbyter, & Parochus Collegiatæ Ecclesiæ Oppidi Seminariæ reverenter exponit, Clerum loci ad procurandam fabricam antedictæ Ecclesiæ, illi donasse ad proximum futurum triennium Jus exigendi ab officialibus Laicis Assem unum pro quolibet Rotolo carnis pro certo numero Rotolorum competente Clericis illius loci ratione exemptionis ipsius debitæ a Gabellis Laicalibus; Cui Donationi [illegible] additum fuit, ut Procurator ejusdem Ecclesiæ sepulcrum pro ipso Clero in ea constituere teneatur: Idem Archipresbyter attenta dispositione Sacri Concilii Tridentini, & Sacrorum Canonum, & præcise Extravagantis* Ambitiosæ *prohibentis alienationes bonorum, & Jurium Ecclesiasticorum, reverenter supplicat declarari*: An [illegible] donatio absque Sedis Apostolicæ Beneplacito facta, fuerit valida? *Sacra Congregatio [illegible] dit, Affirmative.* 159

Si autem concedatur usus privativus Capellæ, seu sepulturæ jam constructæ, cum sit vera alienatio, requiritur Beneplacitum Apostolicum. Et revera solent Regulares recurrere ad Sacram Congregationem pro ejusmodi concessionibus Capellarum, & sepulturarum jam constructarum, ut actum fuit pro Patribus [illegible] [illegible] Sancti Nicolai [illegible] Urbis, pro concessione Capellæ [illegible] Episcopo [illegible] Monacho pro [illegible] 160

[illegible]

scutorum mille, & *sub die* 17. *Novemb.* 1708. Beneplacitum fuit concessum. Sic refert, & tenet Card. Petra *tom.* 5. *Commentar. ad Constitut.* 3. *Pauli II. sect.* 2. *num.* 19. Rota *in Bononiens. sepulturæ* 13. *Maii* 1570. *coram Lista*, Novarr. *Consil.* 1. *de Sepultura*, Donatus *tom.* 1. *part.* 2. *quæst.* 79. Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 2. *num.* 968. Matthæucc. *Official. Curiæ c.* 45. *quo ad res Ecclesiarum, & Monasterior. non alienandas nu.* 22. & plures alii loquentes indiscriminatim de omnibus.

162 Loquendo autem de Fratribus Minoribus, speciali Jure prohibentur sine Beneplacito Apostolico Capellas, & Sepulturas vendere, seu alienare, transferendo in alios dominium, & proprietatem earum; Habetur expresse ex declaratione Sacræ Congregationis ab Urbano VIII. consultationibus Fratrum Minorum præpositæ in Bullar. tom. 4. ad Constit. 49. incipient. *Sacrosanctum* præcipientis observantiam Ordinationum, pro ut in textu §. *Cum asseveratis vers. Item statuitur*, ibi: *Item statuitur ut deinceps nulla instrumenta publica fiant ut Fratribus capitulariter congregatis, nec quocumque alio modo se habentibus, in quibus transferatur Dominium, & proprietas alicujus Capellæ, sive Sepulturæ, cum hoc omnino sit contra Regulam, & repugnet nostro Instituto, nam quomodo aliquis dat quod non habet? Si tamen occasio se obtulerit, in qua oporteat satisfacere devotæ Fidelium voluntati, id fiat per modos nostræ Regulæ, & Instituto congruentes*. Vid. verb. *Votum art.* 2. *num.* 93. & 95. & *sequent.* ubi refertur integra talis declaratio.

162 Modi autem nostræ Regulæ & Instituto congruentes sunt, quod in concessione Capellæ, vel sepulturæ non intercedat mercatus, vel venditio, nec deducatur in pactum aliqua solutio pro illis; neque aliqua civilis obligatio superveniat; sed solummodo concedatur titulus honoribus, & usus facti, fabricandi, ornandi, illuminandi, paramentis decorandi Capellam, & in illa fodiendi sibi, & suis sepulturam, ac in illa se suosque sepeliendi. Sic enim non contrafit Regulæ, nec Capella, aut sepultura dicitur alienari, cum dominium, & proprietas non transferatur, nec Persona, cui conceditur, possit censeri Domina, ut notant Ameno *de pœnis tit.* 3. *Alienatio bonorum num.* 22. Sanctorus *De pœnis cap.* 7. *difficultat.* 6. *fol.* 648. Lantusca *Theatr. Regular. verb. Alienatio nu.* 4. Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 2. *n.* 696. Matthæucc. *loc. cit. num.* 26. & 27. ubi Sannig. *Schol. Canonic. tom.* 2. *lib.* 3. *cap.* 4. *num.* 2. subjungit, quod Syndicus, tamquam Œconomus Sedis Apostolicæ posset per modum eleemosynæ recipere quidquid liber daret is, cui fuissent prædicta concessa.

Habens propriam sepulturam suis sumptibus pro se, ac suis successoribus constructam, non committit simoniam, si eam vendat quæ ad materiale fundi, & respectu habito ad solas expensas factas in illa ædificanda; Ibi enim non venditur quid Spirituale, cum non vendatur benedictio, seu consecratio sepulturæ, sed solum illud materiale fundi, ad quod alia sequuntur, quia loca similia Jure hereditario de parentibus transferuntur in Filios ratione temporalitatis in eis remanentis, seu existentis. Sic Barbosa, Lambertin. Suarez, Lavorius; Sanchez, Lezana citati, & sequuti a Samuel. *loc. citat. conclus.* 16. ubi testatur de communi sententia. 163

Jus sepulturæ amittitur per Simoniam, per Rectoris occisionem, per Hæresim, per crimen læsæ Majestatis, aut si vivus in ea sepeliatur, & aliis modis, de quibus Lambertin. *de Jurepatron. lib.* 3. *qu.* 9. *art.* 7. Samuel. *de sepulturis tract.* 1. *disp.* 1. *controv.* 8. *conclus.* 1. & aliis ibi allegatis, Barbosa *loco citat. num.* 39. & alii. 164

Sepultura, vel Capella alicui concessa pro se & suis descendentibus, Conventus, seu Monasterium eis illam auferre nequit cum talis sepultura, vel Capella reputentur, tamquam Hospitium, *cap. Ebron* 2. *caus.* 13. *quæst.* 2. 165
Extinctis vero Domino, & illius descendentibus, tunc potest Conventus libere sepulturam alteri concedere, nam mortuo Usuario, usus ille redit ad proprietarium libere, *lib. pen. Cod. de Usufruct.* & *l. Si habitatio* §. *final. ff. de usu, & habitat.* Samuel. *de sepultur. tract.* 1. *controv.* 14. *concl.* 7. & 8. cum pluribus ibi allegatis. 166

Arma, seu Insignia in Ecclesia, vel Capella, aut sepultura posita a primo Fundatore nullo modo amoveri possunt, sed semper ibi remanere debent in ejus memoriam. Et nequidem ab ejus Herede mutari possunt, qui novus Heres, si sit alienæ familiæ a Fundatore, potest quidem etiam sua arma, & insignia ibi reponere, at semper remanentibus illis primis Fundatoris cum perpetua inscriptione fidem faciente de primo Fundatore; *l. Qui liberalitate* §. *Nec ejus nomine, ff. De operibus public.* ibi: *Nec ejus nomine, cujus liberalitate opus extructum est, eraso, alia nomina inscribantur*. Vide verb. *Arma seu Insignia a num.* 21. *usque in finem*. 167

Violatores sepulturæ, seu sepulcri, pro quibus 168

bus veniunt, qui sepulcrum non tantum violant, sed etiam qui inde monumenta, vel alia aufert, vel Cadavera effodit, & spoliat; *leg. Si sepulcrum* 2. *& l. Prætor ait* 3. *ff. de sepulcro violato*, ultra infamiam, quam incurrunt, *leg.* 1. *ff. eodem*, puniuntur pœna arbitraria, & subinde etiam capitali, præsertim si corpora, vel ossa eruantur; *l. Prætor ait* 3. *& l. final. ff. eod.* ibi: *Rei sepulcrorum violatorum, si corpora ipsa extraxerint, vel ossa eruerint, humiliores quidem fortunæ ultimo supplicio afficiuntur, honestiores in insulam deportantur, alias autem relegantur, aut ad metallum damnantur.*

169 Sepultura Ecclesiastica non est a Parocho retardanda seu differenda Cadaveribus sub prætextu compositionis Quartæ Funeralis. *Sacra Congreg. Episcop. & Regular. in Cassanensi* 5.
170 *Maii* 1617. Nec etiam propter Jus sepulturæ minime solutum, cum nulla ratio patiatur, Christianæque pietati repugnans videatur; maxime vero ob pecuniarium interesse Cadavera insepulta remanere. *Sacra Congregat. Episcop. & Regul. in Crotoniensi* 17. *Septembris* 1617.
171 Cadavera enim pauperum Fidelium gratis omnino tumulari, & sepulturæ tradi debent. *Sacra Congreg. Episcop. & Regul. in d. Cassanensi* 5. *Maii* 1617. Clemens IX. in Constit. 38. incipient. *In excelsa*.

172 Ecclesiastica sepultura carere debent omnes non baptizati, uti sunt Judæi, Turcæ, seu Pagani, *cap. Ecclesiam* 26. *cap. Ecclesiam* 27. *distinct.* 1. *de consecrat.* Huc pertinent etiam infantes Catholicorum certo decedentes sine Baptismo: si vero dubium sit, an sint, vel non valide baptizati, non sunt privandi Ecclesiastica sepultura. Engel *lib.* 3. *Decretal. tit.* 28. *n.* 17. Reiffenstuel *ibid. num.* 77. Samuel. *de sepultur. tract.* 2. *controv.* 3. *conclus.* 13. cum aliis ibi allegatis, *arg. cap. In obscuris* 30. *de Regul. Jur. in* 6. Item huc reducuntur Catechumeni, quia & ipsi Baptismo carent. Paludan. *in* 4. *dist.* 4. *quæst.* 3. *art.* 1. Layman *lib.* 3. *tract.* 6. *cap.* 12. *num.* 10. La Croix *lib.* 17. *num.* 250. cum aliis ibi allegatis, Pirhing. *lib.* 3. *Decretal. titul.* 28. *n.* 62. Reiffenstuel *ibid. n.* 77. ubi testatur etiam de communi. Quamvis tamen Samuel. *loco cit. conclus.* 13. dicat, Catechumenos esse sepeliendos in loco Sacro, quia jam pro Fidelibus habentur, uti etiam tenet Gobat *de Baptismo num.* 620. *vers. Cum ad Apostolicam*, *de Presbyt. non baptizato*.

173 Item Ecclesiastica sepultura carere debent Hæretici, & in puncto Hæresis eorum receptores, defensores, fautores &c. *cap. Sicut* 8. *cap. Excommunicamus* 13. §. *Credentes*, *de Hæretic. cap. Quicumque* 2. *eodem in* 6. Etiamsi Hæresis solum per mortem eorum fuerit detecta; *argum. cap. Sane* 6. *caus.* 24. *quæst.* 2.

Item notorie Excommunicati; *cap. de Communione* 1. *caus.* 24. *qu.* 2. *cap. Sacris* 12. *de sepulturis*, nisi in articulo mortis signa pœnitentiæ dederint, ac per eos non steterit quominus fuerint absoluti. In tali enim casu dicti excommunicati etiam post mortem ritu ab Ecclesia præscripto absolvi, sicque absoluti in loco sacro sepeliri possunt, ac debent, *cap. A nobis* 28. *de sentent. Excomm. in* 6. Et sic expresse declaravit *Sacra Congregat. Episc. & Regul. in Nolana* 19. *Julii* 1619. apud Barbos. *lib.* 2. *jur. Eccles. univers. cap.* 10. *nu.* 40. *& de Offic. & potestat. Parochi part.* 3. *cap.* 26. *num.* 40. 174

Item interdicti notorii, & denunciati. *Clement.* 1. *de sepultur.* Generaliter enim per omne Interdictum, sive locale, sive personale usus Ecclesiasticæ sepulturæ prohibetur, *cap. Cum & plantare* §. *Quod si Templarii*, *de privileg.* & idem de suspensis ab ingressu Ecclesiæ deciditur, *c. Is cui* 20. §. *Talis quoque*, *de sentent. Excommun. in* 6. 175

Item publici, & manifesti usurarii, nisi alienum restituerint, vel idoneam dederint de restituendo cautionem, *c. Quia* 4. *de usuris*, *c. Quamquam* 2. *eod. in* 6. 176

Item manifesti raptores & Ecclesiarum violatores, *cap. Super eo* 2. *de Raptorib.* Secus vero est dicendum, si occulti sint, & confessi, ac restitutionem fecerint per se, vel per alios. At tunc sunt in Cœmeterio tumulandi absque Clero. *ex citat. cap. Super eo* 2. *de Raptoribus*. 177

Item decedentes in Torneamentis, *cap. Felicis* 1. *& cap. Ad audientiam* 2. *de Torneamentis*. 178

Item decedentes in duello, juxta dicta sub verb. *Duellum*. Vide *ibi*. 179

Item qui per annum integrum non confitentur, & tempore Paschali sacram Synaxim sine justa causa non suscipiunt, nisi de consilio Sacerdotis prorogassent, *cap. Omnis utriusque* 12. *de pœnit. & remissionibus*. 180

Item publice blasphemantes Deum, ac Sanctos, & præsertim Beat. M. Virg. & impœnitentes morientes, seu Pœnitentiam eis injunctam non facientes, *cap. Statuimus* 2. *de Maledicis*. 181

Item decimas recipientes, & Ecclesiæ non restituentes, *cap. Prohibemus* 19. *de Decimis*, 182

ibi:

ibi: *Si quis vero recipit* (decimas) *& Ecclesiæ non reddiderint, Christiana sepultura privetur.*

183 Item semeptisos voluntarie ex impatientia, ira, & desperatione, & alia simili causa occidentes; *cap. Placuit* 12. *caus.* 23. *q.* 5.

184 Advertunt tamen Covarruv. *lib.* 2. *variar. resolut. cap.* 1. *num.* 11. Navarr. *lib.* 3. *consil.* 7. *de sepultur.* Socinus jun. *consil.* 51. *lib.* 1. Pirhing *lib.* 3. *Decretal. tit.* 27. *num.* 65. Reiffenstuel *loco cit. num.* 89. Barbosa *lib.* 2. *jur. Eccles. universal. cap.* 10. *num.* 49. *& de Offic. & potestat. Parochi part.* 3. *cap.* 26. *num.* 49. Burghab. *centur.* 3. *cas.* 20. La Croix *lib.* 7. *numer.* 256. Samuel. *de sepultur. tract.* 2. *controvers.* 5. *conclus.* 2. & plures alii, quod si quis reperiatur in puteo, vel in flumine submersus, aut laqueo suspensus, veneno, seu ferro interfectus, sepultura privari non debeat, nisi aliunde constet, quod se ipsum voluntarie, & sui compos occiderit; Quod tamen in dubio non est præsumendum, cum in dubio delictum præsertim tam grave de nemine præsumatur, *argum. l. Merito* 52. *Pro socio*. Tum quia potuit talis per insidias, aut vi per alium in puteum, vel flumen præcipitari, aut laqueo suspendi, seu quod satis probabile est, ex amentia, vel mentis alienatione se ipsum occidere, ut recte notant citati Doctores, & alii; Signum autem sufficiens suspicandi quod adfuerit alienatio mentis, est, si antea animadversus est defigi in Melancholia. Gobat *in Quinar. tract.* 5. *cap.* 5. *num.* 15. La Croix *loco citat. num.* 256. & alii. Item si mane sit confessus, communicarit, & postea inveniatur mortuus cum laqueo in collo, seu demersus in puteo, vel flumine. Gobat *loco citat. num.* 54. La Croix *loco cit. num.* 256. cum Navarr. & Rodriq. ibi allegatis; Ubi subjungit, quod Lohner putat, si commode fieri potest, & sit suspicio voluntariæ cædis, quod melius expectetur Judicium Episcopi; Sic etiam si Reus non confessus, nec legitime convictus reperiatur mortuus in carcere, non ideo statim privandus est sepultura Ecclesiastica, quia talis non sufficienter probatur esse malus, aut a se ipso, vel Dœmone occisus, quia præsumendum est semper pro Reo, & pro innocentia; Multa sunt enim mortis naturalis argumenta, uti tortura, carcer, vincula, tristitia, & hujusmodi, quia dicit S. Augustinus *de Civitate lib.* 19. *cap.* 6. Et si non morte puniantur, in ipsis, vel ex ipsis, plerumque tormentis moriuntur, La Croix *lib.* 4. *num.* 1477. cum aliis ibi citatis; Unde in similibus caute attendendæ sunt omnes circumstantiæ talis mortis, personæ, loci, & temporis ad dignoscendum, an quis sit a seipso sibi bene præsente voluntarie occisus, vel ex amentia, seu mentis alienatione, aut ab alio, seu Dæmone sit interfectus, aut ob aliquam ex assignatis causis obierit, & sic an privandus sit, nec ne, Ecclesiastica sepultura?

Item sepultura Ecclesiastica privantur suspensi, impœnitentes; *cap. fin. caus.* 13. *quæst.* 2. Et sic omnes, qui in notorio, ac certo peccato mortali absque pœnitentia decedunt, ut qui in actuali furto, & rapina, fornicatione, adulterio, & hujusmodi occiduntur, ut habet communissima Doct. *arg. Quibus peccata* 6. *caus.* 12. *quæst.* 2. *cap. Non æstimemus* 19. *cap. Pro obeuntibus* 21. *cum seq. eadem caus.* 13. *quæst.* 2. *cap. Fures, de Furtis*, cum similibus. 185 186

Item Regulares utriusque sexus proprietarii, si moniti a Superiore absque emendatione, & pœnitentia decesserint; *cap. Monachi* 2. *cap. Super quodam* 4. *cap. ad Monasterium* 6. *de statu Monachor.* Vide verb. *Regulares art.* 1. *a numer.* 16. *ad* 20. ubi adducuntur textus & casus. 187

Recte tamen advertunt quo ad hoc Barbosa *locis cit. num.* 57. Samuel. *de sepulturis controv.* 6. *conclus.* 1. cum pluribus ibi allegatis, Roderic. *in Compend. quæst. Regular. resolut.* 188. *num.* 20. Portell. *in dub. Regul. verb. sepultura num.* 11. & alii plures, non esse ita præcipitanter privandum Ecclesiastica sepultura Religiosum inventum mortuum cum bursa denariorum; Præsumi enim debet seu saltem potest, denarios non esse proprios, vel quod ex oblivione, aut negligentia alterius inibi remanserint, aut quod tales denarii essent sui Consanguinei, vel Amici, seu quod illos habuisset ad faciendam secretam restitutionem, seu eleemosynam, & hujusmodi; Unde in tali casu non esset Religiosus privandus Ecclesiastica sepultura, nisi certo constaret, quod esset mortuus vere proprietarius, & impœnitens; Eo vel maxime quod *Citata* Jura loquantur solum de Religioso a suo Superiore prius admonito, & nihilominus proprietario & impœnitente defuncto. 188

Omnes quamvis exempti, & privilegiati, qui scienter sepeliunt aliquem tempore Interdicti, vel aliquem nominatim excommunicatum, vel personaliter publice interdictum, vel manifestum usurarium, vel Hæreticum, aut ejus defensorem, fautorem, vel receptorem, & peccant mortaliter, & eo ipso ex- 189

communicationem incurrunt, *Clemen.* 1. *de sepulturis*, & *cap. Quicumque* 2. *de Hæretic. in*
190 6. Sepelientes autem alios sepultura indignos, ut suicidas, decedentes in peccato mortali, infantes non baptizatos, Catechumenos, Religiosos proprietarios, &c. peccant quidem mortaliter, utpote in gravi causa agentes contra prohibitionem Ecclesiæ, possuntque pœna arbitraria ab Episcopo puniri, utpote qui potest transgressores Legum Ecclesiasticarum punire; At non incurrunt dictam Excommunicationem, quia talis Lex, utpote pœnalis, non est extendenda ultra casus, & personas expressas; *l. Interpretatione* 42. *ff. de pœnis*, ibi: *Interpretatione Legum pœnæ molliendæ sunt, potius quam asperandæ*, *cap. In pœnis* 49. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *In pœnis benignior interpretatio est facienda*, juncto *cap. Odia* 15. *eod.* ibi: *Odia restringi*, *& favores convenit ampliari*, Reiffenstuel *loco cit. num.* 95. Samuel. *loco citat. tract.* 2. *conclus.* 1. & alii passim.

191 A tali pœna etiam ex prædictis aliquem sepelientes excusantur, qui ex ignorantia, vel gravi metu coacti id faciunt, *argum. cit. Clement.* 1. *de sepulturis*, ibi: *Qui propriæ temeritatis audacia non sine contemptu Clavium Ecclesiæ .... scienter sepelire præsumunt*, *& cit. cap. Quicumque* 2. *de Hæretic. in* 6. ibi: *Quicumque Hæreticos, credentes, receptatores, defensores, vel fautores eorum scienter præsumpserint Ecclesiasticæ tradere sepulturæ*. Sic Glossa *ibid. verb. Scienter*, Pirhing *loco cit. num.* 79. Reif-
192 fenstuel *loc. cit. num.* 95. & alii passim. Item a tali pœna excusantur, qui tempore Interdicti sepeliunt in casibus a Jure, vel ab Apostolicis privilegiis concessis. Glossa *in d. Clement. verb. a Jure*, Reiffenstuel *loco cit. n.* 95. & alii passim.

193 Nomine sepelientium ad incurrendam dictam Excommunicationem veniunt terram aperientes, in sepulturam mittentes, ipsam mandantes, aut concedentes, & procurantes. Anchar. *in cit. Clement.* 1. *de sepulturis num.* 10. Pirhing *loco cit. num.* 80. Reiffenstuel *loco cit. numer.* 79. Samuel *loco cit. tract.* 2. *controv.* 10. *conclus.* 3. cum pluribus ibi allegatis. Item etiam cooperantes, associantes, seu Crucem portantes, & luminaria deferentes. Anchar. *loco cit.* Samuel. *loco citat.* cum aliis ibi allegatis; Et ratio est, quia omnes ibi participant in crimine criminoso, adeoque omnes isti subjacent dictæ pœnæ, *arg. c. Nuper*, *& cap. Concubinæ*, *de sentent. Excomm.*

194 Cadavera excommunicatorum denunciatorum sepulta in loco Sacro debent iterum exhumari, si ossa discerni possunt, & Ecclesia propter talem sepulturam polluta reconciliari. *Communis*, textu expresso *in cap. Sacris* 12. *de sepulturis*, *& cap. Consuluisti* 7. *de consecration. Eccles.* Idem procedit de infidelibus, & Paganis. 195
Communis, textu expresso *in cap. Ecclesiam* 27. *& cap. Ecclesiam* 28. *dist.* 1. *de consecrat.* ibi: *evulsis corporibus*. Donec autem prædicta Ex- 196
communicatorum, & Infidelium, seu Paganorum Cadavera exhumentur, & Ecclesia reconcilietur, nemo ibidem sepeliri potest. *Communis*, textu expresso *in cap. Unic. de consecrat. Eccles. in* 6.

An autem etiam per sepulturam aliorum 197
ipsa indignorum polluatur Ecclesia, & sic debeat reconciliari. Vide verb. *Ecclesia art.* 4. *a num.* 51. *ad* 6.

Circa sepulturam Excommunicatorum, seu 198
absolutorum in articulo mortis servanda est dispositio *cap. final. de sepult. Sacra Congregat. Immun. in Mediolan.* 15. *Febr.* 1633. *lib.* 1. *Decrei. Paulucci pag.* 150.

Supposita absolutione, vel quoad excommu- 199
nicatus dederit in mortis articulo signa pœnitentiæ, & præstita per heredes cautione de reficiendis damnis, quatenus refecta non fuerint, conceditur facultas tradendi sepulturæ Ecclesiasticæ. *Sac. Congr. Immunit. in Meliten.* 23. *Septembris* 1659. *lib. Decr. pag.* 211. *in Theanen.* 6. *Decemb.* 1695. *lib.* 1. *Decret. Vallem. pag.* 234.

Ordinarius mandet Cadaver olim excommu- 200
nicati, & in articulo mortis absoluti ab ejus simplici Confessario, sepeliri in loco Sacro. *Sacra Congreg. Immunit. in Sipontina* 3. *Aprilis* 1661. *lib. Decret. Rocci pag.* 329.

Cadaver Excommunicati, qui non tantum 201
dedit signa pœnitentiæ, sed etiam decessit munitus Sacramentis, Episcopus tradat Ecclesiasticæ sepulturæ ad formam *cap. A nobis*, *de sentent. Excommun. Sacr. Congr. Immun. in Nicoteren.* 12. *Novemb.* 1668. *lib.* 1. *Decret. Altovit. pag.* 288.

Quando quis non fuit declaratus Excommu- 202
nicatus, vel non fuit notorius, non potest impediri sepultura. *Sacra Congreg. Immun. in Catacen.* 12. *Nov* 1647. *lib.* 4. *decret. Pauluc. pag.* 30.

Cadaver correi homicidii in Personam Sacer- 203
dotis, mortui in Excommunicatione, non est tradendus Ecclesiasticæ Sepulturæ. *Sacr. Cong. Immun. in Feretrana* 31. *Julii* 1674. *lib.* 1. *Decret. Alt. pag.* 974.

Nisi Curia Sæcularis amoveat impedimentum 204
appositum Sepulturæ, ne Clerici Cadaver sepelia-

pellatur, cum hoc sit contra Christianam pietatem, & contra Jurisdictionem Ecclesiasticam, Episcopus procedat prout de Jure. *Sacra Congreg. Immun. in Sorana 12. Maii 1674. ibi pag. 939.*

205 Quo ad Excommunicatum defunctum Sacra Congr. injungit Episcopo, ut præcise informet super denegatione sepulturæ Ecclesiasticæ. *Sacra Congr. Imm. in Meliten. 12. Jan. 1694. lib. 1. decr. Vallem. pag. 98.*

206 Alia ad rem. Vide verb. *Cadaver*, verb. *Confraternitas*, verb. *Parochus*, verb. *Quarta Funeralis per tot.* verb. *Vestis n. 17.*

207 Constructio, manutentio, ampliatio, & restauratio communis Sepulcri, seu Cœmeterii, fieri debet expensis Parochianorum & non Parochi, quamvis Parochus dives sit, quia cum id respiciat utilitatem, & commodum Parochianorum, qui sentiunt commodum sentire debent & onus, *cap. Qui sentit 55. de Regul. Juris in 6. l. Secundum naturam 10. de Regul. Jur.* Sperell. *decis. 68. num. 8.* Panimoll. *decis. 6. adnot. 8. num. 31. & decis. 15. adnotat. 1. numer. 44.* Crispin. *de Visitat. par. 2. §. 13. form. 1. num. 93.* Joan. Baptista Bassi *tract. de Sodalitiis quæst. 5. numer. 15.* impress. ad calcem, Amostaz. *de causis piis*. Ad expurgationem autem communis sepulcri, seu Cœmeterii tenetur is qui habet Curam Animarum, & emolumenta ratione funeralium percipit (si dives), & in subsidium tenetur populus. Sic *Sac. Congreg. Concil. in Fossanen. 19. Septemb. 1637. in responsione ad quintum*, super dubiis impressis in Synodo bonæ m. Trotti ejusdem Episcopi *pag. 1218.*

208 Occisus, seu casu moriens in confinio duarum parochiarum, si prius non sibi elegerit sepulturam, nec habeat sepulcrum majorum, sepeliendus est in Parochia, sub cujus finibus reperitur caput cadaveris; Ubi enim est pars nobilior corporis, ut est caput, censetur esse totum; *l. Cum in diversis 44. ff. de Relig. & sumptib. funer.* Et sic servat praxis, & communis consuetudo, quæ est optima Legum interpres; *cap. Cum dilectus 8. de consuet. l. Si de interpretatione 37. ff. de legib.*

209 Jam enim dictum fuit supra *num.* 84. quod habitans in confinio duarum Parochiarum est Parochianus illius Parochiæ, ex qua domus aditum habet, quia ex aditu judicatur de domo, cui cedat; *l. Si cui ædes 31. ff. de Legatis 111.* Et si domus habeat duas portas, judicatur de ea Parochia, in qua est porta principalis, & aditus magis frequentatus. Et si aditus, sive ostium sit a parte anterioris domus, & a parte etiam posteriori, ac vicissim ingrediatur quandoque ab anteriori, & quandoque a posteriori, nihilominus censendus est Parochianus illius Parochiæ, in qua est aditus a parte anteriori domus, cum illa pars censeatur nobilior, & ubi est pars nobilior, censeatur esse totum, per *cit. leg. Cum in diversis*, ut expresse docet Pignat. *tom. 8. consult. 5. num.* 7. cum pluribus ibi allegatis; Ubi insuper recte addit, quod si tota domus sit in fundo Parochiæ *A*, & pro ipsa amplianda, illi adjungatur aliud ædificium fundatum in vicina Parochia *B*, istud ædificium adjectum accedit ad principale, & est ejusdem Parochiæ *A*, dummodo prius ædificium sit adhuc nobilius, amplius, & principalius, quia accessorium cedit principali; *cap. Accessorium 42. de Regul. jur. in 6. l. Nihil dolo 128. §. Cum principalis 178. ff. de Regul. jur.* & sic decernitur in *statuto Cleri Romani cap. 3. §. 17.* teste Pignat. *loc. cit. in fine*.

Habens sepulcrum majorum, si decedat sine sibi specialiter electa alia sepultura, debet sepeliri in ipso majorum sepulcro, textu expresso in *cap. Nos instituta 1. de sepult. cap. Cum quis 2. & cap. Is qui 3. eod. in 6.* juxta dicta supra *num.* 8. Et si alibi sepeliatur per vim, aut fraudulenter, seu alias invitis, & insciis Rectoribus Ecclesiæ, in qua adest dictum sepulcrum suorum, est ipsi Ecclesiæ restituendum cadaver simul cum omnibus emolumentis, ut dictum est de eo, qui non sepelitur in sepultura a se electa. Vide *supra n.* 7. & sub verb. *Cadavere num.* 11. ubi refertur sic decisum fuisse in Alexandrina, & in Calaritana, & sic confirmatum fuisse ab Alexandro VII. Constitution. incip. *Alias pro parte*. Et sic respondit *Sac. Congregat. Concil. in Lunen. Sarzanen. Restitutionis cadaveris 28. Novembris 1711. & in Sorana Funerum 24. Aprilis 1723.* & sæpius alibi. Electio enim sepulturæ, & sepulcrum majorum in defectu electionis æquiparantur, & de similibus idem debet esse judicium, *leg. Non possunt 12. & leg. Nam ut ait Pedius 13. ff. de legibus*. Ne ad imparia judicentur adversus dispositionem textus *in leg. Non debet 41. ff. de Regul. Jur. cap. Non licet 33. de Reg. Jur. in 6.* cum concordantibus apud Rotam *part. 19. tom. 1. dec. 2. n. 11.* Quamvis enim non expresse ipsum sepulcrum elegerit, tacite tamen, & implicite censetur elegisse per dicta supra *num.* 10. & 12. Facti autem, & expressi idem est judicium; *cap. Ex part. 2. de Rescript. leg. Cum quid 3. ff. de rebus credit.* & frustra exprimitur quod jam intelligitur; *leg.* 210

Canonum [illegible] ff. de [illegible] [illegible] ff. de Legat. [illegible] expressa [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] & in una [illegible].

211 [illegible] carcere [illegible], in carceratione [illegible] sepulturam [illegible] sepulturam [illegible], sepeliendus est in Parochia sui [illegible] [illegible] ad carceres in perpetuum, [illegible] ad certum tempus, sepeliendus est in Parochia, [illegible]. Sic expresse per [illegible] Lege [illegible] in Statutis Cleri Rom. juxta [illegible] compilationem, c. 3. lib. 8. fol. 26. [illegible] Carceribus quoque ex quavis causa ad custodiam, vel correctionem mancipatis, si [illegible] non electa sepultura, sepeliendos in Ecclesia Parochiali, in cujus Parochia [illegible] domicilium, damnatos vero ad carceres in perpetuum, vel ad tempus, in Ecclesia Parochiali, cui subsunt carceres, tumulandos esse declaramus. Et in effectu ita practicatum fuit de Mense Martii 1764. [illegible] Eccl. S. Mariæ trans Tyberim pro carcerato defuncto in carceribus Capitolinis. Atque demum in praedicto [illegible] [illegible] practicari in carceribus [illegible] ex attestatione eorumdem [illegible] in Secretaria exhibita. Sic refert D. Ursaya tom. 1. part. 2. discept. 30. nu. 24. & seq. Et de facto Sacra Congregat. Concil. in Parisien. Matrimonii 26. Martii 1707. declaravit, quod Matrimonium contractum ab eo, qui erat carceratus ad custodiam, vel ad correctionem, coram Parocho carcerum, nullum est; at vero contrahebatur ab eo, qui esset damnatus ad carceres in pœnam perpetuo, vel ad tempus, tunc esset validum, quia in hoc secundo casu carceratus acquirit domicilium. Et hoc Decretum legitur impressum in Statutis Cleri Romani cap. 4. de jure eligendi sepulturam [illegible] in additione. Et his cum pluribus aliis juxta [illegible] tenent Pignatell. tom. 4. consul. [illegible] Statutum Cleri Romani, [illegible] pro Eccle-

[illegible] S. Mariæ Transtyberim [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de Relegatis per [illegible] ff. de [illegible] Relegatus [illegible], ff. de [illegible] Relegatus in eo loco, [illegible] [illegible] Epis. [illegible] 27. [illegible] & cum [illegible] 3. 5. [illegible] 14. intelligit de Relegatis in perpetuum, Relegati autem, ac [illegible] sepeliendi in eo loco, & [illegible] sepeliri, ac si non essent relegati, ut expresse concludit Samuel. loco cit. allegans ad [illegible] Barbosam, Abbatem, Felinum, Joann. Andream, Zanardilam, Lavorium, Florian. & alios.

In sepulcro servi Dei cum fama sanctitatis 212 defuncti non est vetitum apponi aliquod signum [illegible] ad significandum quod ibi sit sepultus, Cautum enim publicis prohibitum non infertur, ex quo corpus servi Dei tumulatum sit in sepulcro separato cum simplici inscriptione in lapide, aut in capsa collocata in sepulcro communi cum inscriptione nominis, aut in sepulcro magnifice; Sic egregie, & erudite suo more plurimis adductis docet Card. de Lambertinis, fuit Summus Pontifex lib. 2. de Servor. Dei Beatific. & Beat. Canonizat. cap. 12. nu. 12. & seq. Et ratio est, quia si hæc, & his similia libere fiunt erga illos, etiam, qui ex hac vita decedunt sine ulla sanctitatis fama, ut infinitis exemplis experientia demonstrat, multo magis fieri potuerunt erga eos, qui cum ipsa sanctitatis laude moriuntur: cum illi nedum deterioris, sed multo melioris, & excellentioris conditionis præ illis haberi debeant. Tum quia, absque eo quod, ob id quidpiam commissum dici queat, seu contra jus commune, seu contra Urbani VIII. Decreta, aliasque Apostolicas sanctiones, summe hoc juvat ad probandam identitatem, de qua tractu temporis posset exoriri dubitatio, sicque difficilius fieri probatio, ut contigisse in casu nostræ Beatæ Hyacinthæ de Marescottis testatur supralaudatus de Lambertinis loco cit. nu. 12. Unde ad avertendum dictum periculum supradicta licere tradunt Pignatell. tom. 4. consult.

48.

48. *per tot.* Castellin. *de certitudin. Glor. Sanctor. cap. cap. 2. punct. 32. num.* 41. & Molphes. *cons.* 45. *num.* ibi: *Si enim hujusmodi viris Sanctitate perspicuis locus ab aliis separatus non daretur, sed simul cum aliis humarentur, non possent suo tempore ab aliis segregari, & distingui, & sic Ecclesia careret Corporibus, & aliis Sanctorum Reliquiis, & Sanctorum cultus maximam pateretur jacturam.* Sic refert, & tenet cum plurimis aliis nunquam satis commendatus de Lambertinis *loco cit. num.* 12. & *sequent.* merito ibi, & per tot. attente, & fructuose legendus.

213 Patres Capuccini tenentur tradere, sicut alii, Parochis quartam Ceræ accensæ in associatione Cadaverum, quæ ad eorum Ecclesiam tumulanda deferuntur, & Intortitiorum quæ accendunt circa Cadaver in eorum Ecclesia expositum. *Sacra Congregat. Concilii in Aquensi, Oppidi Ovadæ* 19. *Septembris* 1732. & *in Lunen. Sarzanen.* 18. *Martii* 1737. ad tenorem Constitutionis Benedicti XIII. incip. *Romanus Pontifex*, ac in *Oritana* 12. *Februarii* 1729.

214 Adduntur attendenda quæ sequuntur. Pro extractione, introductione, vel transitu Cadaveris delati ad sepulturam nequit exigi gabella, aut vectigal; Sic reprobatis contrarium sentientibus, nervose probat Cardin. de Luca *de Regularibus discurs.* 166. occasione prætensionis excitatæ pro Cadavere Cardinalis Giberti Borromæi, qui obiit in Oppido Neptuni, & transportatus fuit ad urbem; & in fine testatur ita vivæ vocis oraculo decisum fuisse a S. M. Alexandro VII. occasione ejusdem prætensionis Dohaneriorum pro translatione Cadaveris Infantis Margaritæ de Sabaudia, quæ in Urbe pie decedens, Assisii sepulturam elegerat, quem aliis adductis, sequitur *Ald. ad Pamphil. Decis.* 323. *n.* 9. apud Ursajam *Instit. Crimin. lib.* 3. *titul.* 9. *num.* 48. & 49. Et sic expresse declaravit *Sacra Congregatio Immunitat. in Firmana* 10. *Junii* 1653.

215 Nec Parochus occasione transitus per suam Parochiam Cadaveris alterius Parochiæ, & Diœcesis potest prætendere aliquam partem ceræ, aut pecuniarum pro quarta funerali, aut alio titulo ab heredibus defuncti, ut expresse statuit *Sacra Congregatio Episcoporum, & Regular. in Placentina* 24. *Novemb.* 1713. *in respons. ad* 2. *dub.* Vide verb. *Parochus art.* 3. *n.* 37. *ubi alia ad rem per tot.*

216 Ante Solis ortum, aut post illius occasum, absque licentia Ordinarii, non possunt Cadavera ad sepeliendum deferri. *Sacra Congregatio Concil. in Novarien.* 15. *Martii* 1740. *in respons. ad* 4. *dub.* Et sic statuunt fere omnes Synodi Diœcesanæ, & signanter Nostra Alexandrina celebrata anno 1734. *tit. de sepulturis vers. Ante solis ortum.* Non potest tamen Episcopus demandare sub pœna Excommunicationis latæ sententiæ, ut Cadavera ante lapsum 24. horarum ab emissione Spiritus ad Ecclesiam non deferantur. *Sacra Congr. Concil. in Horton. Censurarum* 12. *Decembr.* 1705. Quamvis possit statuere, ut Cadavera sepeliantur, nisi 12. saltem horis ab emissione Spiritus; seu 24. si agatur de subitanea, aut repentina morte decessis, ut statuitur in dicta Alexandrina Synodo *loc. citat.* & passim etiam in aliis.

Additur adhuc attendenda ad rem sequens resolutio particularis Congregationis a Clemente XI. deputatæ, & adjecta Statuto Cleri Romani §. 7. & 8. ac relata a sæpius laudato Cardinali de Lambertinis *Volumine* 5. *Notificatione* 17. his verbis: Infantes, qui Nutricibus alendi extra propriam Parochiam dantur, retinent Domicilium in Parochia Parentum, atque ad illam pertinent, licet in alia Parochia decedant. Patre vero orbatos quousque apud ipsam Matrem aluntur, licet in potestate Tutorum, non Matris, existant, de Parochia Matris, non Tutorum, esse declaramus. Si Nutricibus alendi extra propriam Parochiam dentur a Matre, Domicilium in Parochia Matris, si vero utroque Parente caruerint, Domicilium in Parochia Tutorum, non vero Nutricum, retinere declaramus. Quod si nec Tutores habeant, in Parochia, in qua decedunt, tumulentur. 217

Attendenda sunt sequentia Decreta, relata ab eruditissimo P. Cavalieri *in Agenda Defunctorum*, & ibi doctissime commentata. 218

Episcopus impediat cum omni diligentia, ac pastorali solicitudine abusum gentilitatis, quod Feminæ in funere suorum liberorum, parentum, aut maritorum capillos vellant; Pœnas autem exigendas ipse non retineat, sed apud depositarium deponat. *Sacr. Cong. Episcop. & Regular.* 20. *April.* 1587. Vide verb. *Cadaver num.* 24. 219

In secundo triduo majoris hebdomadæ non possunt celebrari exequiæ Defunctorum, & Officium, & preces recitentur privatim. *Sacra R. C.* 11. *Aug.* 1736. *in Placentina.* 220

Defunctorum corpora in Ecclesiis Regularium tumulanda, deferenda sunt recto tramite, & per viam a Parocho declarandam ad Ecclesias ipsorum Regularium, non autem 221

232 prius ad Parochialem. Quod servandum erit etiam heredibus Defunctorum [illegible] ibi [illegible] ad dictam Parochialem prius deferri [illegible]. S. R. C. 19. Decembr. 167[illegible]. in [illegible].

233 Heredes [illegible] vocare, [illegible] Parochum, Sacr. [illegible] & Regular. 28. Septembris 1646.

234 Si electio non fiat [illegible], Parochus ad funus vocare potest [illegible] voluerit; omissis etiam viciniotibus. S. R. C. 7. Septembr. 1611. in Ferrar.

225 Quoties electio fit a Parocho, Clerici Ecclesiæ debent externis præferri. Sacr. Congr. Episcop. & Regular. 23. April. 1649.

226 Funus comitantes in Parochiali Ecclesia, vel in alia juxta loci consuetudinem omnino convenire debent. S. R. C. 8. Febr. 1631. in Tropien.

227 Nullo modo permittendum est a funus comitantibus Parochum expectari per vias, vel ad Domum Defuncti, non obstante contraria consuetudine expectandi per vias, vel ad Domum Defuncti. S. R. C. 12. Febr. 1633. in Thelesina.

228 An liceat Curatis, salvis eorum juribus Parochialibus, impedire contra voluntatem heredum Defunctorum, ne Regulares vocati ad funus, corpora Defunctorum, ad quasvis Ecclesias deferenda, una cum Parochis, & Clericis personaliter associent? S. R. C. respondit: *Regulares in casu proposito non posse impediri. Die 3. April.* 1633. approbante Urbano VIII. *die 25. Junii* 1633. in sua Constitut. *Nuper pro parte*.

229 Parochi, Capellani Confraternitatum, Sacerdotes, aliique Ecclesiastici, qui cotta induti interveniunt processionibus funeralibus, deferant, sicuti in aliis processionibus, birretum Sacerdotale, non vero pileum, excepto tempore pluviæ, & noctis, prout disponit Rituale Romanum *titul. de Process.*, & ut sæpe resol-
230 vit S. Rit. C. Quæ quidem pilei prohibitio non solum est pro Ecclesiastico Seculari, sed etiam Regulari, licet sint Parochi cotta induti. Clemens XI. 9. Decemb. 1704. Constit. *La Santità di Nostro Signore*.

231 Nullo modo est tolerandus abusus, quod mortui curru clausi deferantur ad Ecclesiam. *Sac. Cong. Episc. & Regul.* 17. *Martii* 1650.

232 An Congregationi Sacerdotum Secularium sub invocatione Sancti Philippi Nerii in associatione Confratrum Defunctorum competat præcedentia supra Regulares? 2. An eidem Congregationi [illegible] associationis eorumdem cadaverum liceat elevare propriam Crucem? *Ad primum, & secundum affirmative* respondit S. R. C. 19. *Aug.* 1719. *in Lucina*.

In depositione Defunctorum in verbis illis: *Non intres in judicium cum servo tuo Domine, quia nullus apud te justificabitur omnis*; quando est mulier, aut plures sunt defuncti, non possunt verba *servo tuo* immutari in *servo tua*, vel *servis tuis* absque Sacræ Rubricæ læsione, & servandum est Rituale. *Sac. Rit. Congr.* 31. *Aug.* 1697. *in Fanen.* 233

In exequiis parvulorum in feria V. & VI. & Sabbato Majoris hebdomadæ potest omitti *Gloria Patri* in psalmis, qui dicuntur, pro conformitate temporis. *S. Rit. C.* 16. *Jan.* 1677. *in Hispal.* 234

Parvulorum sepulcrum ab aliis debet esse separatum. *Sac. Rit. Cong.* 10. *Decembr.* 1620. *in Civit. Castellan.* 235

Parvulorum corpora possunt sepeliri etiam in Ecclesiis Regularium, si ibi est sepulcrum majorum, vel concurrente consuetudine, si ibi Pater eligat sepulcrum. *S. R. C.* 12. *Decembr.* 1620. *in una Civit. Castellan.* 236

Sepulcrum eligere licet parentibus in quacumque Ecclesia voluerint, etiam Regularium, pro eorum Filiis minoribus, qui ad annos pubertatis nondum pervenerint, nec a Parochis locorum impediri possunt, aut debent, præsertim si in dictis Regularium Ecclesiis sepeliri consueverint, vel in eis habeant sepulcrum majorum. *Sac. Congr. Episc. & Regul.* 20. *Jan.* 1610. 237

Sacra Congr. Regul. & Episcop. examinata prius diligenter relatione Episcopi, censuit licuisse, & licere parentibus in Ecclesia Fratrum Minorum Conventualium S. Francisci eorum filiis minoribus, qui ad annos pubertatis nondum devenere, eligere sepulturam, ac propterea restituenda esse ipsorum Fratrum Ecclesiæ cadavera infantium jam deposita, præmissis, cæterisque quibuscumque non obstantibus. *Die* 20. *Martii* 1643. 238

Exhumetur puella, & sepeliatur in sepulcro majorum, in quo sepeliri debent, quicumque carent facultate sibi eligendi sepulturam. *Sac. Congr. Episc. & Regul.* 13. *Octob.* 1616., & præsertim si Pater sic sepeliri intendat. *Ead. Congr.* 22. *Febr.* 1641. 239

Infantes, aliique quicumque, qui non habent facultatem sibi eligendi sepulturam, vel hac non electa decedunt, sunt tumulandi in sepulcro suorum majorum, vel in Parochiali Ecclesia. *S. Congr. Episc. & Regul.* 16. *Novemb.* 1625. 240

Cle-

241 Clerici non sepeliantur in sepulcro suorum Majorum, ubi est consuetudo eosdem sepeliendi in sepulcris separatis a laicalibus. *Sac. Congreg. Episc. & Regul.* 13. *Maii* 1610.

242 Clericus, qui sibi non electa sepultura decedit, sepeliri debet in sepulcro majorum, & non Clericorum, *S. R. C.* 6. *Maii* 1705. *in Senogall.*

243 Sepultura non electa, si uxor præmoriatur, & maritus habeat proprium sepulcrum, in ipso tumulari debet, quamvis extra limites Parochiæ, ubi mortua est. *Sac. R. C.* 15. *Jan.* 1633. *in Senogallien.*

244 An cum Fratres aliqui extra Monasterium moriuntur, & a Curatis Sacramenta receperunt, possint ab eorum Superioribus ad suas Ecclesias deferri, Parochis inconsultis? Resp. Regulares extra claustra decedentes posse ad eorum Ecclesias deferri, etiam Parochis inconsultis. *Sac. Congr. Concil.* 2. *Julii* 1620.

245 Clerus Secularis nihil potest prætendere propter exequias, aut Sepulturam Monachorum, aut Fratrum morientium extra claustra. *Sacr. Congr. Episcop. & Regul.* 24. *Novemb.* 1634. & 24. *Septemb.* 1636.

246 An in Ecclesiis Fratrum sepelienda sint cadavera eorum, qui ejusdem Ordinis habitu induti, ex hac vita migrarunt? Resp. si conditiones in Bulla aurea fel. rec. Sixti Papæ IV. contentas, in ipsis adimpletas esse constiterit, videlicet quod a Guardiano Domus loci, in quo tales decedere contigerit, aut ab alio Superiore, vel ab altero, cui id Superior committendum duxerit, habitum receperint, ut prædictus Guardianus, vel alius Superior eosdem præmonuerit, eorum cadavera propter habitus concessionem, seu receptionem penes ipsos fratres, quorum habitum gestant, esse sepelienda; eo casu cum habitu Religionis decedentes, in Ecclesiis pariter ejusdem Religionis Ecclesiasticæ sepulturæ esse tradendos. *Sacra Congr. Episc. & Regul.* 11. *Decembr.* 1615.

247 Parochi Superiores Ecclesiarum Sæcularium, & Regularium, Sacristæ, & alii, ad quos spectat, non permittere debent, quod cadavera Ecclesiasticorum sæcularium præsertim Sacerdotum, sicut etiam Diaconorum, & Subdiaconorum transferantur ex propriis domibus ad Ecclesias, vel in istis exponantur quocumque alio habitu sive Confraternitatum, sive Religionum, sed cum sacris vestibus eorum Ordini convenientibus, juxta dispositionem Ritualis Romani tit. de exequiis. *Clemens XI.* 9. *Decemb.* 1705.

Canonici pluviali, planeta, dalmatica, vel tunicella parati non debent deferre almutias; Canonico vero defuncto induto planeta, seu dalmatica, vel tunicella imponi potest almutia super brachium. *S. R. C.* 4. *August.* 1663. *in una Dalmatiarum.* 248

Pileus Episcopi demortui debetur Ecclesiæ tumulanti, cum Cathedrali. S. Congr. *Episc. Regular.* 26. *April.* 1653. 249

Ut in Ecclesiis nihil indecens relinquatur, iidem (scilicet Capitula, Parochi, Rectores, Vicarii, Sacristæ, Ostiarii, & alii Custodes, etiam Regulares) provideant, ut capsæ omnes, & deposita, seu alia cadaverum conditoria, super terram existentia, omnino amoveantur, prout alias statutum fuit & defunctorum corpora in tumbis profundis infra terram collocentur. Pius V. Constitut. *Cum primum Apostolatus* 1. *April.* 1566. 250

Ecclesiæ non debent fodi, neque excavari pro sepultura, sed in sepulturis, sive tumbis profundis infra terram Christianorum cadavera sepeliri. *Sac. Cong. Episc. & Regul.* 23. *Jul.* 1603. 251

Non licet Parochis majorem eleemosynam exigere pro defunctis in Ecclesiis Regularium sepeliendis, quam eis solveretur, si in propriis, vel aliis sæcularium Ecclesiis sepeliri deberent. *Sac. Congreg. Episcop. & Regular.* 27. *Octobr.* 1603. 2. *Octob.* 1643. 20. *Martii* 1647. 27. *Januar.* 1651. 252

Cæteris paribus non possunt Parochi majorem eleemosynam exigere pro Sepultura forensium, aut extraneorum, quam incolarum. *Sac. Congreg. Episc., & Regul.* 25. *Maii* 1640. 31. *Martii* 1646. 10. *Junii* 1653. & 10. *Junii* 1654. *ac* 8. *Aug.* 1659. 253

In Ecclesiis Regularium sine horum consensu non potest quis sepeliri, nisi sit propria Defuncti Parochialis, licet ibi sepulturam elegisset, aut ad rem donationem vel legatum fecisset. *Sacr. Congreg. Episcop., & Regul.* 2. *Jun.* 1587. 254

Supra Sepulcri tabulam pro libito ornamenta plana quælibet heredes efformare valent, dummodo e solo non emineant, & absint coronæ vulgo *Cornici*. *Sacra Congregat. Episcop., & Regul.* 26. *Maii*, & 6. *Octobr.* 1645. 255

Num illi, qui coram testibus dumtaxat, licet absque scriptura, in Regularium Ecclesiis sepulturam sibi elegerint, ibidem sint sepeliendi. *Sacra Congr. Episcop. & Regul.* respondit *in dictis Ecclesiis esse sepeliendos, sine præjudicio tamen jurium Parochialium, die* 11. *Decemb.* 1615. 256

Con-

257 Consanguinei Defunctorum, qui in Ecclesiis Regularium sepeliuntur, illis parentare in Parochialibus, & aliis Presbyterorum Ecclesiis, etiam Cathedralibus, compelli nullo modo possunt. *Sacra Congreg. Episc. & Regul.* 14. *Jun.* 1639. Cujus Decretum approbavit Alex. VII. in sua Constit. *Alias pro parte* sub datum 30. *April.* 1660.

258 Damnati ad mortem sepeliri non debent in Ecclesia magnæ Devotionis, si inde populus concipit horrorem, & occasionem Ecclesiæ minus frequentandæ. *Sac. Cong. Episc. & Regul.* 17. *Martii* 1570.

259 In Exequiis post absolutionem, quæ fit supra cadaver in die obitus; vel supra tumulum in die anniversario, ℣. *Requiescant in pace*, subjungi debet: *Anima ejus, & animæ omnium fidelium defunctorum per misericordiam Dei requiescant in pace*; sed super lecticam, seu castrum doloris in commemoratione omnium fidelium defunctorum, nihil est superaddendum. *S. R. C.* 3. *Decemb.* 1682. *in una Canon. Regul. Lateran.*

260 Inhiberi non potest quod non sepeliantur cadavera absque interventu duorum Presbyterorum a Capitulo deputatorum vice Parochi etiam ubi Parochia spectat ad ipsum Capitulum, quia unius assistentia sufficit. *Sac. Cong. Episcopor.*, *& Regular.* 16. *Martii* 1593.

261 Regulares primi debent invitari, quando cadaver sepeliendum est in eorum Ecclesia. *Sacr. Congregat. Episcop. & Regular.* 9. *Januarii* 1595.

262 Parochus minime excluditur, licet a defuncto accersiri tantum Regulares jubeantur. *Ead. Sac. Congreg. Episcop. & Regul.* 24. *Aprilis* 1594.

263 In Tudertina electionis sepulturæ. Francisca quondam Rugerii de Gregoriis de Terra Massæ Diœcesis Tudertinæ mortua est die 28. Maii 1721. & cum elegisset sepulturam coram duobus testibus in Ecclesia PP. Tertii Ordinis S. Francisci, & repugnaret Archipresbyter dictæ Terræ, examinatis duobus testibus deponentibus pro tali electione, & nolente Archipresbytero, suos quos prætendebat contrarios, examinari, & facto sepelire Cadavere in sua Parochiali Ecclesia propositis in Sacra Congregatione Concilii dubiis: I. *An constet de electione sepulturæ in casu &c. & quatenus affirmative.* II. *An sit locus exhumationi, & restitutioni Cadaveris, de quo agitur, & quæ emolumenta sint restituenda a Parocho in casu &c.* *Dicta Sacra Congregatio* 4. *Julii* 1722. Respondit. *Ad I. affirmative. Ad II. affirmative, etiam quoad omnia emolumenta & amplius, & ad mentem. Et mens est quod cadaver exhumari non debeat.* Deinde obtenta ab Archipresbytero nova audientia, & contendente electionem sepulturæ in Ecclesia Patrum non posse dici probatam, & quatenus esset probata, non relevare, utpote factam ad suggestionem Patrum adversus Textum *in cap. Animam*, *De sepulturis in 6.* proposito dubio: *An sit standum, vel recedendum a decisis die 4. Julii 1722.* *Eadem Sacra Congregatio die* 21. *Novembris* 1722. Respondit: *Ad primum in decisis. Ad secundum in decisis, excepta exhumatione, & restitutione cadaveris.* Sic apud *Thesaur. Resolut. tom.* 2. 264

In Senogallien. Funerum, proposito inter alia hoc secundo dubio: *An testes super electione sepulturæ deponentes recipi debeant medio juramento per publicum Notarium; sive potius sufficiat eosdem testes deponere oretenus cum juramento coram ipsomet Parocho, vel Vicario Foraneo? Sacra Congregatio Conc. die* 19. *Decembr.* 1739. Respondit: *Ad II. Negative ad primam partem, & affirmative ad secundam.* Apud *Thesaur. Resolutionum Sacræ Congregat.* Conc. *tom.* 6. 265

Electio Sepulturæ facta a Confratribus, seu sodalibus alicujus Congregationis, seu Confraternitatis in die receptionis, & professionis, etiamsi facta sit per publicum instrumentum, non sustinetur. Sic *S. Congreg. die* 3. *August.* 1743. quæ *in Alexanen. Funerum*, ad septimum inter alia propositum dubium, *An electio sepulturæ facta in eadem Ecclesia per publicum instrumentum, seu alium actum ab aliis sodalibus dicti Oratorii, in ipsorum respective receptione, & ante obitum non revocata sustineatur in casu.* Respondit *Ad VII. Negative, & amplius*, Sic apud *Thesaur. Resolutionum dicti anni. Vide tom. 2. verb. Confraternitas art. 4.* ubi varia ad rem. 266

Pro sepultura infantium nutricibus extra propriam Parochiam alendorum traditorum, a particulari Congregatione a Clemente XI. deputata, fuit resolutum ut sequitur, *Infantes qui Nutricibus alendi extra propriam Parochiam dantur, retinent domicilium in Parochia Parentum, atque ad illam pertinent, licet in aliena Parochia decedant. Patre vero orbatos, quo usque apud ipsam Matrem aluntur, licet in potestate Tutorum, non Matris, existant, de Parochia Matris, non Tutorum, esse declaramus. Si Nutricibus alendi extra propriam Parochiam dentur a Matre, domicilium in Parochia Matris, si vero utroque Parente caruerint, domicilium in Parochia* 267

rochia Tutorum non vero Nutricum, retinere declaramus. Quod si nec Tutores habeant, in Parochia, in qua decedunt, tumulentur. Sic habetur in additione ad statutum Cleri Romani §. 7. & §. 8. ut refert Cardin. Lambertin. deinde Summus Pontifex *volum.* 5. *notificat.* 17. *pagina* 204. Et sic ubique observari convenit, cum Stylus Curiæ Romanæ attendi debeat. Glossa 2. *in cap. Ad hæc sumus, de Rescript.* & cum ipso procedendum esse in aliis Curiis inferioribus, non autem cum praxi propriæ Regionis, ut expresse tradit Card. de Luca *de judic. discurs.* 34. *n.* 12. *& discurs.* 37. *n.* 20. Stylus enim Curiæ Romanæ facit jus, & pro lege habetur, *cap. ex litteris* 11. *de constitut. cap. Quam gravi* 6. *de Crimine falsi*, cum Ecclesia Romana sit ordo, norma & caput omnium Ecclesiarum, *cap. omnes, & cap. Sacrosancta* 2. *dist.* 22. cum similibus.

268 Quoad sepulturam Educandarum, Vide tom. 5. verb. *Matrimonium art.* 2. *a nu.* 115. *ad num.* 121. & verb. *Monialis art.* 1. *n.* 61. 62.

269 In Tusculana Reparationis Ecclesiæ, inter alia dubia propositis his sequentibus: Tertio, An reparatio, & expurgatio respective quatuor sepulturarum existentium in d. Ven. Ecclesia, ac inservientium pro Laicis adultis, fieri debeat sumptibus dictæ Communitatis, sive potius dicti Capituli in casu? Quarto, An reparatio, & expurgatio aliarum duarum sepulturarum pariter in dicta Ecclesia existentium, & inservientium pro pueris, & Sacerdotibus, fieri debeat sumptibus Capituli, vel Archipresbyteri, sive potius Communitatis in casu? *Sacra Congreg. Concil. die* 11. *Januar.* 1738. Respondit *Ad III. & IV. affirmative quod ad primam partem & negative ad secundam.* Et proposita causa sub die 1. Martii 1738. sub dub. *An, & in quibus sit standum, vel recedendum a decisis in casu? Ead. Sac. Congreg.* Respondit *Ad III. in decisis & ad IV. in decisis quoad sepulturam Sacerdotum; quo vero ad sepulturam puerorum, spectare ad Communitatem.* Sic apud *Thesaurum Resolutionum dicti anni.*

270 Sepultura Sacra denegatur decedentibus ex vulnere in duello accepto, licet extra locum pugnæ obierint. Bened. XIV. Constitut. incip. *Detestabilem* §. 9. Vide tom. 2. verb. *Duellum.*

271 * Sepulcrum in Ecclesiis Confraternitatum haberi potest, sed de licentia Episcopi, uti sæpe decisum a S. Congregatione. *Inst. Eccl.* 105. §. 124.

272 Si Confrater obeat, non electa sepultura, mandari non potest sepulturæ in Ecclesia ejusdem Confraternitatis, ut est decisum a Sacr. Congregatione: *Ibid.* *

Additiones ex aliena manu.

De sepultura latissime licet egerit *Auctor*, multa tamen dicenda essent, si limites additionum permitteret. Sed vide qui de hac materia accuratius agit Bohemer. *in tractatu de jure Parochiali sect.* 4. *cap.* 2. *per tot.* 273

Hic vero tria hæc adnotanda censuimus. *Primum* est, quandiu sit expectandum, ut sepulturæ mandetur hominis cadaver? Nihil hac de re in jure definitum est. Cæterum Constitutionibus plurium Synodorum receptum est ut post duodecim horas sepeliatur, si mors sit ex morbo sequuta; & si repentina, vel violenta, post viginti horas. Vide S. M. Benedictum XIV. *de Synod. Diœcesana lib.* 2. *c.* 6. §. 8. Adde etiam *adnot. ad Synod. Fulginat. Episcopi Baptistelli cap.* 23. *n.* 6. 274

Num autem cadaver hominis violenta morte erepti inhumari possit, nisi prius Præfectus Loci illud inspexerit; & si secus factum sit, an possit ipse Loci præfectus demandare, ut exhumetur? Vide Mean *observ.* 604. *per tot.* 275

Secundum est, an liceat sepelire in loco sacro Infantes sub dubiis reviviscentiæ signis baptizatos? Tantum abest ut liceat, ut Congregatio S. Officii pluries decrevit, ne baptizandos quidem esse infantes hosce. Adi S. M. Benedictum XIV. *de Synod. Diœcesan. lib.* 7. *c.* 6. §. 11. *& duob. sequent.* 276

Tertium est, an Ecclesiastica sepultura carere debeant qui decedunt ex vulnere in Duello accepto, quamvis extra locum conflictus occubuerint, & obtinuerint a peccatis simul, & censuris absolutionem? Attenta autem Constitutione S. M. Benedicti XIV. cui initium est: 277
Detestabilem, & hi carere debent Ecclesiastica sepultura. Videtur enim Summus Pontifex imitatus sanctionem Concilii Lateranensis relatam in *c. Felicis, de Torneamentis*, qua cautum fuit, ne in loco sacro tumularentur ii, qui in torneamentis decedebant, tametsi antequam extremum vitæ spiritum ederent non incerta pœnitentiæ signa exhibentes, absolutionem retulissent: *Quod* (sunt ipsissima verba) *si quis eorum ibi mortuus fuerit, quamvis ei poscenti pœnitentia non negetur, Ecclesiastica tamen careat sepultura.* 278

Ad-

Additio Auctoris.

279 Quoad tempus expectandum pro sepultura, cadaverum, jam satis dixi *tom.* 2. verb. *Cadaver*, & in *Supplementis* ad idem verb. ex decretis Sac. Cong. nempe, quoad hoc servandam esse Synodum diœcesanam. Et insuper tradidi, quomodo, & qua facultate possunt exhumari Cadavera morte violenta erepta, & sepulta, pro facienda recognitione a Curia laicali. Item jam tradidi ego, quod decedentes ex vulnere in duello accepto, quamvis extra locum conflictus occubuerint, & obtinuerint a peccatis simul, & censuris absolutionem &c. ut patet in meo *Supplemento* verb. *Propositiones damnatæ*, ubi refero nuper citatam Constitutionem Benedicti XIV. *Detestabilem*, in qua habentur ad rem quinque propositiones damnatæ; in Tom. 2. vide verb. *Duellum*.

APPENDIX,

Sive novus Articulus ex aliena manu de Sepultura.

280 FErraris noster num. 172. hujusce Articuli brevi se expedit a quæstione jam toties & novissime etiam acriter disputata num scilicet Catechumeni sine Baptismo decedentes ecclesiastica privandi sint sepultura? Ab ea, ne dicam exagitanda, sed etiam tangenda prorsus abstinuissem, nisi mandatum accessisset maximi Viri, cujus nutibus resistere, mihi religio est. Ut autem ea qua par est claritate, hæc controversia discutiatur, nonnulla in antecessum adnotanda duxi de variis Catechumenorum gradibus & distinctionibus.

281 Plures jamdiu fuisse Catechumenorum classes, & gradus, res est apertissima in veteribus Ecclesiæ monumentis, quamquam tum Auctores, qui Sacris Christianorum ritibus inlustrandis operam navarunt suam, tum ipsi Theologi inter se non conveniant in iis enumerandis, & distinguendis.

282 Duos dumtaxat recenset Menardus in notis ad Sacramentarium S. Gregorii (*T.* 3. *operum ejusdem S. Doctoris edit. Maur. Colum.* 374.) nempe *Audientium*, & *Competentium*. Communiter tamen Catechumeni in tres distribuuntur classes, quarum prima *Audientium*, *Genuflectentium* altera: tertia *Competentium*, seu *Electorum*. In prima constituebantur illi, qui privata instructione exacta, publice in Ecclesia instruebantur per Episcopum. Ad secundam spectabant, qui participes, consortesque fiebant Orationum, & Exorcismorum, qui super Catechumenos fundebantur. In 3. Collocabantur, qui idonei ad Baptismum judicati nomina sua dabant, ut nimirum inter illos recenserentur qui jam proxime ad suscipiendum Baptismum erant destinati, illisque Symbolum tradebatur reddendum postea Baptismum suscepturis. Vide Opus eruditum Josephi Vicecomitis *de Antiquis Baptismi ritibus*, *lib.* 2. Van-Espen *J. E. V. par.* 11. *tit.* 1. *cap.* 3. per totum. Tournely *de Sacram. Baptismi quæst.* 3. *art.* 3. Juven. *Comment. Hist. & dogm. de Sacramentis Dissert.* 2. *de Bapt. cap.* 2. *art.* 1. Du Cangii *Gloss.* t. 1. pag. 887. aliosque, tametsi viri Eruditissimi eandem non sequantur partitionem, quos inter Martene, qui *l.* 1. *de Antiq. Christianorum Rit. cap.* 1. *art.* 6. *Genuflectentes* Catechumenorum specialem classem constituisse negat, asseritque ita vocitari consuevisse Catechumenos lapsos, qui pœnitentiæ peragendæ admittebantur, quapropter illos distinguit in *Audientes*, *Electos*, & *Competentes*. Eodem pacto Catechumenos partitur Berti *de Theologicis Disciplinis lib.* 31. *cap.* 20. nisi quod *Electis Competentes* anteponat.

Non est hic discutiendi locus, quænam harum sententiarum alteri sit præferenda. Illud tamen certe eruitur, non omnes Catechumenos eodem in censu habitos fuisse aut esse habendos; sed semper rationem habitam fuisse progressus quoad Instructionem mores, Baptismi desiderium, aliaque id genus. Ab eadem regula recedendum non esse, si discedere eos ex hac vita contingat nondum baptizatos, pro certo habeo. Unde Catechumenos omnes ad tres etiam classes esse revocandos existimarem. 283

Ad primam pertinent illi qui ignavia, & torpore arrepti, vel ut suis magis, magisque cupiditatibus indulgere possent, lavacro regenerationis sua mundare peccata negligebant, quales erant illi, qui primis Ecclesiæ sæculis senectutem, vel mortis articulum expectabant, ut sacris undis regenerarentur. Eorum vanam fiduciam compescere, ac segnitiem maturare sancti Patres sæpe suis in sermonibus tentarunt, ut S. Basil. Hom. XIII. *Exhortat. ad Sanctum Baptisma*) *tom.* 2. *Operum edit. Maur. pag.* 113.) S. Gregorius Nazianzenus, Orat. 40. (*tom.* 1. *Oper. pag.* 652.) S. August. *Serm.* 132. *num.* 1. (*tom.* 5. *Column.* 450.) S. Jo: Chrys. Hom. prima in Act. 284

In secunda constituuntur Catechumeni, qui cum sint præcipuis Christianæ Religionis Mysteriis 285

steriis imbuti, Christianis moribus exornati, ac Baptismatis desiderio flagrantes, inopinata morte absque Baptismo corripiuntur.

286 In tertia denique collocantur qui, desiderio Christianæ Fidei suscipiendæ manifestato, se se erudiendos tradidere. At nondum ejus capita præcipua callent, adeo ut de iis mysteriis, quæ necessario credenda sunt, ut loquuntur Theologi *necessitate medii* ad salutem, actus elicere nullatenus valeant.

287 Præmissa hac enumeratione, Dico primo, Catechumenis sub priori specie contentis si illis nondum regeneratis ultimum diem obire contingat, ecclesiasticam sepulturam nequaquam esse concedendam. Ratio evidens est. Nulli enim competit Ecclesiastica gaudere sepultura, nisi sit Ecclesiæ membrum. Porro nemo inter Ecclesiæ membra est recensendus, nisi Baptismate particeps fiat Regni cœlestis; Baptismate, inquam, vel aquæ, vel Sanguinis, vel saltem flaminis; & ut a Theologorum differendi ratione non recedam nisi Baptismate, vel *in re*, vel *in voto* suscepto. Catechumenus autem, qui sæpius occasionem Baptismatis suscipiendi posthabuit, nulla rationabili ratione coactus; quinimmo Baptismum pessundedit, ut gentilibus moribus quo fieri posset tardius valediceret, Baptismatis, neque *in re*, neque *in voto* factus est particeps; igitur neque consors factus dicendus est Regni cælestis, neque inter Ecclesiæ membra adnumeratus, atque inde ecclesiastica prohibendus est sepultura.

288 Dico secundo, si Catechumenum in secunda collocatum classe sacris undis nondum ablutum ex hac vita migrare contingat, Ecclesiasticis ceremoniis esse sepeliendum.

Constat id luculenter Patrum sacrorumque Canonum auctoritate. Sane Canon apertissimus est C. *Apostolicam*, *de Presbytero non baptizato*, ubi Innocent. III. ab Episcopo Cremonensi consultus, quid sentiendum de Presbytero sine unda Baptismatis defuncto: Respondet, *quia in sanctæ matris Ecclesiæ fide & Christi nominis confessione perseveravit*, *ab originali peccato solutum*, *& cælestis patriæ gaudium esse adeptum*, *asserimus incunctanter*. Mittit Episcopum ad legenda opera Sanctorum Augustini, & Ambrosii, ac tandem concludit: *Sopitis igitur quæstionibus Doctorum*, *Patrum sententiam teneas*: *& in Ecclesia tua juges preces*, *hostiasque Deo offerri jubeas pro Presbytero memorato*. Decretorius est Innocentii textus. Pro illis enim offerri preces, & hostias publice in Ecclesia nequeunt, qui jure privantur ecclesiasticæ sepulturæ. Si igitur pro Presbytero non baptizato defuncto jubentur offerri publice in Ecclesia preces & hostiæ, illum ecclesiastica potitum fuisse sepultura, absolute est pronunciandum. Quod eadem ratio sit habenda de Catechumeno nostro, ac de Presbytero, de quo in Canone, nullum, puto, dubitare posse; cum rationes a Summo Pontifice pro Presbytero adductæ, æque militent pro Catechumeno. Uterque sine Baptismo decedit, uterque in Sanctæ Matris Ecclesiæ fide, & in Christi nominis confessione perseverasse creditur; uterque ab originali peccato solutus, ac cælestis patriæ gaudium adeptus præsumitur. Adde Innocentium pro sua stabilienda Patrum auctoritate sententia, Orationem S. Ambrosii *de obitu Valentiniani* adhuc Catechumeni vita functi adducere, scilicet, vult Pontifex ideo preces hostiasque offerri debere pro anima illius Presbyteri, quia easdem jusserat offerri S. Ambrosius pro anima Valentiniani, adeo ut si pro Catechumeno offerri illæ non possent, Innocentii sententia prorsus collaberetur.

Hinc est, quod idem Pontifex *Cap. Debitum de Baptismo*, loquens de quodam Judæo qui in mortis articulo constitutus semetipsum baptizarat, quamquam ejus Baptisma nullum sit, ut pronuntiat Papa, ibi; Tamen addit: *Quod si continuo decessisset*, *ad Patriam protinus evolasset*, *propter Sacramenti fidem*, *etsi non propter fidei Sacramentum*. Propter eandem rationem, *C. veniens*, *de Presbytero non baptizato*, æque pronuntiat: *Cum quis non solum per Sacramentum fidei*, *sed per fidem etiam Sacramenti*, *efficiatur proculdubio membrum Christi*. 289

Innocentii III. sententia nova non est in Ecclesia, sed antiquis Ecclesiæ Canonibus, priscaque consuetudine fulta. Ea enim suum habet fundamentum in Can. 78. Concil. Carthaginen. IV. habiti an. 398. (*tom.* 2. *Concil. Collect. Labb. Colum.* 1206.), & Can. 12. Conc. Arelat. II. habiti an. 452. (*tom.* 3. *colum.* 1012.). Quamquam hujusmodi duo Canones de Pœnitentibus dumtaxat loquantur defunctis non completa pœnitentia; cum tamen eadem sit hac de re ratio Pœnitentium, & Catechumenorum; ideo in patrocinium hujusce sententiæ præfati Canones citantur a Theologis. Quidquid tamen sit de eorum efficacia pro nostra constabilienda sententia, eo tempore quo iidem Canones editi sunt, morem invaluisse fundendi in Ecclesia preces pro animabus Catechumenorum aperte constat ex S. Ambrosio jam supra laudato cujus præstat verba recitare. Is igitur in Orat. de obitu Valentiniani, postquam num. 51., & 52. eum gratiam Baptis- 290

prismatis consequutum fuisse diceret, quia Baptizari optaverat, ac Baptismi desiderium in eo vices Baptismi suppleverat, num. 8. gregem suum hortatur, ut orationibus Valentiniani animam prosequatur, ne sacris mysteriis tentionem ejus pulsat: neque separanda esse nomina (sacris in precibus) Gratiani, & Valentiniani, quamvis hic Baptizatus obierit. *Date manibus, inquit, Sancta mysteria, pio requiem ejus poscamus affectu. Date Sacramenta cœlestia, animam nepotis nostri oblationibus prosequamur. Extollite populi mecum manus in Sancta, ut eo saltem munere vicem ejus meritis rependamus .... Numquam ego piorum fratrum separabo nomina, merita discernam.* (tom. 2. Operum edit. Monach. S. Mauri Col. 1183.)

291 Hæc eadem est S. Aug. sententia ut constat ex *l. 4. de Baptismo contra Donatistas, n. 31. & 32.* (*tom. 9. Operum col. 94. & 95.*) nec non S. Bernardi, Epistola, seu Tractatu *ad Hugonem de S. Victore*, quam eorundem SS. DD. Ambrosii, & Augustini auctoritate, ubi confirmavit, subdit: *Ab his duabus columnis (Augustinum loquor, & Ambrosium) crede mihi, difficile avellor. Cum his, inquam, me errare, aut sapere fateor.*

292 Celebriores Theologi, & Canonistæ id pro certo habent, *Passerinus, de stat. hom. tom. 2. q. 187. art. 4. num. 63.*, & apud ipsum *Lezana, v. Sepultura, num. 22. Bordon. resp. 51. n. 119.* Id etiam tenet Card. Petra. *Comment. ad Const. 2. Honor. III. sect. unica, nu. 58. Sayrus de Censur. l. 5. c. 16. num. 24. Barbosa, de Off. & Potest. Episcopi part. 2. Allegat. 28. num. 53. Bonac. de Matr. q. 4. punct. ult. numer. 26. Thesaurus de pœnis, part. 2. ver. sepulcri violatio cap. 6. §. Limita quoad Catechumenos, Pax Jordanus, de re sana, l. 5. tit. 12. num. 120. Murga tom. 1. tract. 2. disp. 4. dub. 7. Clericatus decis. sacram. 36. num. 29., & 30. Gonzalez in c. Ad Apostolicam, de Presbytero non baptizato, Gagliardus, Inst. Jur. Can. t. 2. tit. de Baptismo num. 42.*, & alii plures qui citari possent.

293 Non inficior, huic hucusque a nobis statutæ doctrinæ opponi posse Concilii Brachar. II. auctoritatem ann. 563. celebrati: quod quidem Concilium, postquam cap. 16. statuerat nullam commemorationem in oblationem esse faciendam pro iis qui sibimetipsis necem inferunt, vel pro sceleribus puniuntur, neque eorum cadavera cum Psalmis ad sepulturam esse deducenda, cap. 17. ita decrevit: *item placuit ut Catechumeni sine redemptione Baptismatis defunctis, simili modo, neque oblationis commemoratio, neque psallendi, impendatur officium.* (*tom. V. Concil. Edit. Labb. colum. 841., & 842.*)

Enim vero hujusce Concilii decretum excutimus 1. cum *Lupo. tit. 12. cap. 15. num. 92., & Bordon. Resp. 51. nu. 20.* asserentibus præfatum Canonem intelligendum esse de Catechumeno illo, de quo constiterit ex culpa, & negligentia non fuisse baptizatum, quo quidem in casu eum non esse fidelium sepulturæ donandum, nos etiam tradidimus. 2. dicimus, Bracharensem Synodum loqui de eo, quod ut plurimum accidit, nullatenus vero de casu necessitatis. Raro enim contingit ut Catechumenus perfecte dispositus, & Baptismi desiderio flagrans, absque regenerationis Sacramento decedat. 3. respondeamus cum Eminentiss. Cardinali Orsi Hist. Eccl. lib. 42. num. 62. tom. 19., ubi relatis summatim præfatis duobus Canonibus, subjungit: *Quanto a due ultimi casi ha prevaluto nella Chiesa l'uso contrario, fondato, quanto alle preghiere per le anime de' giustiziati, nel cap. 24. del 2. Sinodo Aurelianense, e quanto alle anime de Catecumeni nell' esempio di S. Ambrogio.* 294

Hisce breviter enucleatis de secunda Catechumenorum specie, ad tertiam devenio. Dico igitur 3. Catechumenis nondum in Christianæ Religionis Capitalibus Mysteriis eruditis, atque ab hac vita migrantibus sine Baptismate, non esse ecclesiasticam sepulturam concedendam. 295

Probatur id est. Intantum enim Catechumeni aliquando Fidelium more sepeliuntur, in quantum Fideles sunt, atque æternæ vitæ assequendæ capaces. Ille vero, qui præcipua Christianæ Religionis capita ignorat, neque fidelis est, neque vitæ æternæ assequendæ capax. Sane absque cognitione, & fide Trinitatis, & Incarnationis, nemo Fidelis, & Christianus dici potest. *Quod enim est*, (inquit S. Aug. l. de dono perseverantiæ num. 2. tom. X. Operum col. 543.) *initium verius Christiano, quam credere in Christum?* Fides autem in Christum, Fidem cognitionemque Trinitatis, & Incarnationis præsupponit. Porro eorumdem Mysteriorum cognitionem necessariam esse ad salutem consequendam, in confesso id est apud omnes veri nominis Theologos. Scio aliquos laxioris Doctrinæ patronos nonnumquam arbitratos fuisse, eandem cognitionem *implicitam* ut dicunt, sufficere. Vid. Domin. Vivam in Prop. 1. damnatam ab Alex. VII. num. 9. Verum ego majoris facio mehercle auctoritatem Jesu Christi Domini mei, qui absque distinctionibus, & ambagibus, *Joan. 17.* declarat: *Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te, solum Deum verum,*

rum, *& quem misisti Jesum Christum*, quam horum scriptorum tricas.

SEQUESTRATIO, SEU SEQUESTRUM.

1 Sequestratio, seu sequestrum est rei controversæ, seu fructuum ejus apud tertium securitatis gratia legitime facta depositio; *Sic in re communis*. Et colligitur *ex l. Licet 17. in princ. ff. Depositi*, & ex *lib. Sequester 110. de*
2 *verbor. signific.* Unde sequester dicitur is, apud quem plures nempe Actor, & Reus eamdem rem, de qua controversa est, deposuerunt, dictus ab eo quod ejus fidem partes contendentes, vel Judex sequantur, dum res litigiosa ejus custodiæ committitur, *cit. l. Sequester 119. ff. de verbor. significat.* ibi: *Sequester dicitur, apud quem plures eamdem rem, de qua controversia est, deposuerunt.*

3 Sequestratio, seu sequestrum differt a Deposito. Primo, quia deponi possunt etiam res illæ, de quibus nulla est controversia; sequestrari autem possunt dumtaxat res illæ, de quibus est lis, seu controversia, *l. Licet 17. §. 1. ff. Depositi*; Secundo, quia non solum plures, sed etiam unus dumtaxat apud Depositarium deponere potest; Apud Sequestrem autem non nisi plures, *l. Propriæ 6. l. Licet 57. in princip. ff. Depositi*; Tertio, quia illi, qui rem communem depositam deponunt, non singuli eam in solidum, sed pro sua quisque parte, quam in re habet, deponere censetur, *leg. 1. §. Sed si duo, & cit. l. Licet, ff. Depositi;* Qui autem apud sequestrem rem litigiosam deponunt, singuli in solidum deponunt, non pro parte, *cit. l. Licet 17. ff. Depositi*. Quarto, quia in deposito, quoties libuerit, res repeti potest; in sequestro autem non nisi post decisam controversiam, *arg. cit. l. Sequester 110. ff. de verb. signific.*

4 Sequestratio, seu sequestrum est duplex, scilicet sequestrum voluntarium, seu conventionale, & sequestrum necessarium, sive Judiciale.
5 *Communis*. Sequestrum *voluntarium*, seu *conventionale*, est illud, quod fit mutuo partium consensu, cum videlicet partes de re aliqua litigantes, rem illam mutuo consensu deponunt apud tertium, sive sequestrem, ut eam interim custodiat, & postmodum tradat vincenti. Et dicitur *voluntarium*, seu *conventionale*, quia illud faciunt, non coacte, sed propria sua vo-
6 luntate, & mutua conventione. Sequestrum *necessarium*, seu *Judiciale* est illud, quod fit auctoritate, sive mandato Judicis utraque parte invita, vel certe alterutra; Fit hoc dupliciter, vel motu proprio, & ex Officio, vel ad instantiam, ut plerumque fieri solet, unius partis litigantis, altera contradicente, ut quando Actor petit sequestrari Rem litigiosam, Reo contradicente. Et dicitur *necessarium*, sive *Judiciale*, quia fit auctoritate Judicis, invita utraque, vel saltem alterutra parte, & partes ipsæ litigantes necesse habent stare tali sequestro, eidemque plene obtemperare. *Communis*.

Sequestrari possunt res mobiles, & immobi- 7
les, res corporales, & incorporales, seu Jura, res profanæ, & spirituales. Card. Tuschus verb. *Sequester, conclus. 101. num. 6.* Barbosa *ad Rubric. tit. 17. de sequestrat. num. 7.* Pirhing *lib. 2. Decret. tit. 17. num. 4.* Reiff. *ibid. numer. 4.* & alii passim.

Sequestratio, seu sequestrum voluntarium re- 8
gulariter est permissum, quia est quædam species Depositi, & consequenter est legitimus contractus, *cit. leg. Licet, ff. Depositi*. Unde Gailus *lib. 1. Practic. Observ. 148. num. 7.* expresse dicit, quod sequestratio, quæ fit ex voluntate, & mutuo consensu partium, semper licita sit, *l. Si soluturus 39. ff. de solutionibus*, *l. Proprie 6. ff. Depositi*, *l. interesse puto 39. ff. de acquir. possess.*

Quamvis autem talis sequestratio ab initio 9
sit voluntaria, sicuti ceteri contractus approbati, *l. Sicut 5. Cod. de actionibus, & obligationibus*; Tamen post factam conventionem inter partes, non licet ipsis partibus contrahentibus ab ea recedere, juxta illud vulgatum: *Quod a principio est voluntatis, ex post facto fit necessitatis*, per notabilem textum *in cit. leg. Sicut initio 5. Cod. de obligation. & actionibus*.
Item ob eamdem rationem neque ipsi sequestri 10
recipienti rem in custodiam licet sua sponte a tali Officio recedere, nisi justa de causa, & interveniente auctoritate Judicis; *l. Et apud quem 5. §. si velit, ff. Depositi*, & ibi Bartolus *in Summario*, Joannes Monachus *in Regula Locupletari num. 5.* Jason *in l. Si fidejussor 7. §. Si satisdatum num. 4. ff. Qui satisdare cogantur*, Pirhing *loco citat. num. 6.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 7. & 8.* & alii.

Sequestratio, seu sequestrum necessarium re- 11
gulariter est prohibitum. *Communis* per text. *in l. Unic. Cod. de prohibita sequestratione pecuniæ*, & concordat *cap. Ad hoc 1. de sequestratione*, juncta Glossa *ibid. verb. Arbitrio*; Rota *part. 10. recent. dec. 277. num. 14.* Et ratio est, quia non est Judicium ab executione

in-

inchoandum, sed requiritur, quod Actor de suo Jure doceat, & Reum super debito convincat, *cit. l. Unic. Cod. de probibita Sequestratione pecuniæ*, Rota *part. 1. recent. dec. 464. num. 2. par. 6. dec. 222. numer. 2.* Priusquam enim Actor doceat de suo Jure, stat præsumptio favorabilis pro Reo; *l. ultim. Cod. de Rei vindicat. & cap. Ex litteris, de probationibus*, adeoque non est turbandus in sua possessione, seu ejus usu per sequestrationem auctoritate Judicis factam, cum lite pendente, nihil sit innovandum, *cap. A memoria nostra 1. & cap. Laudabilem 2. Ut lite pendente nihil innovetur*, cum similibus, & expresse Glossa *in cap. Dilectus 2. de sequestratione, verb. Sequestrari*, citatis ad id variis Juribus.

12 Dicitur autem notanter, quod *sequestratio, seu sequestrum necessarium regulariter est probibitum*, quia sunt plures casus in Jure expressi, in quibus licite potest fieri sequestratio necessaria, seu auctoritate, vel mandato Judicis. Primo enim fieri potest ad instantiam alterius partis sequestratio auctoritate, seu mandato Judicis, quando Reus dissipat fructus, quos conservare tenetur, *cap. Dilectus 2. & cap. Ab eo 3. de sequestratione.*

13 Secundo, fieri potest sequestratio necessaria, nedum quando Reus fructus, quos conservare tenetur, actu dissipat, sed etiam cum rationabiliter timetur, ne ipsos dissipet, aut dilapidet in futurum; *l. Imperatoris, §. fin. ff. de appel.* junctis *cit. cap. Dilectus 2. & cap. Ab eo 3. de sequestratione.*

14 Tertio, sequestratio necessaria fieri potest quando petitur res mobilis, & Reus est suspectus, quod cum ea fugiat, *l. Si Fidejussor, §. Si satisdatum, ff. Qui satisdare cogantur*, & concordat *lex Senatus consulto 16.* juncta Glossa *ibid. verb. Et deponatur, ff. de Offic. Præsidis.*

15 Quarto, sequestratio necessaria fieri potest, quando quis obligatus ad aliquid præstandum, non præstat, quamvis ad id monitus, ut si Canonicus, vel alius Beneficiatus non resideat, nec inserviat Ecclesiæ prout deberet; Tunc enim possunt fructus Beneficii sequestrari, donec causa sit decisa, *arg. cap. Pervenit 28. de appellat.*

16 Quinto sequestratio necessaria fieri potest in causis Beneficialibus, quando duo de Beneficio contendunt, & neuter adhuc possidet. Tunc enim, lite pendente, potest judex fructus Beneficii sequestrare, donec lis sit decisa, ne alioquin una pars cum alterius præjudicio in Beneficium se intrudat, *arg. l. Si qua 5. ff. de Famil. Herciscund. & Clem. unic. de sequestration.*

Sexto, sequestratio necessaria fieri potest, quando Reus conventus, est contumax; tunc enim res petita una cum fructibus potest interim sequestrari, cum Actor Jure suo nondum ostenso in possessionem mitti non possit, ne vitium intrusionis incurrat, *cap. Olim 25. de Rescrip. cap. Ex litteris 2. de dolo, & contumac. cap. unic. De eo qui mittit in possess. in 6.* 17

Septimo, sequestratio necessaria fieri potest, quando periculum est, ne partes contendentes ad arma deveniant; Tunc enim potest Judex ex nobili suo Officio rem controversam apud tertium sequestrare, donec lis decidatur, cum Judicis sit impedire, ne ad arma, & rixas deveniant, quos Jurisdictione sua componere potest; *arg. l. Si cujus 13. §. 3. ff. de Usufruct.* ibi: *Cur enim (inquit Julianus) ad arma, & rixam procedere patiatur Prætor, quos potest Jurisdictione sua componere?* Et concordat *cap. Cura 1. & cap. Significantibus 2. de purgatione vulgari.* 18

Octavo, sequestratio necessaria fieri potest quando Colonus negat locationem, & contra Dominum super Dominio Prædii litigat; Tunc enim, nisi Colonus cautionem det de restituendis fructibus si succubuerit, possunt fructus illi sequestrari, donec lis fuerit decisa, *l. Litibus, Cod. de Agricolis, & Censitoribus.* 19

Nono, sequestratio necessaria fieri potest, quando maritus vergit ad inopiam, vel periculum est, ne dotem dilapidet; Tunc enim sequestrari potest ipsa dos, *l. Si cum dotem 22. §. Si vero, ff. Soluto Matrimonio, c. Per vestras 7. de donat. inter Vir. & Uxor.* 20

Decimo, sequestratio necessaria fieri potest, quando timetur de sævitia Viri, & non potest securitati Uxori sufficienter caveri, *cap. Literas 13. de restit. spoliator.* 21

Undecimo, sequestratio necessaria fieri potest, quando adest periculum, seu justus timor, ne sponsæ, de cujus Matrimonio contrahendo lis agitur, aliqua violentia inferatur; Tunc enim debet quodammodo sequestrari, & in loco tuto collocari; *cap. Cum olim 14. de Sponsalib. cap. Causam Matrimonii 14. de probationibus.* 22

Duodecimo, sequestratio necessaria fieri potest, quando servi conqueruntur de tyrannide Dominorum suorum, & rationabiliter timetur, quod ob id Domini minis sæviant in illos; Tunc enim, lite pendente, potest & debet Judex illæsos illos conservare, & si opus fue- 23

fuerit, sequestrare, *arg. Institut. De his, qui sui, vel alieni Juris sunt*, §. *seu major*, & *l.* 1. §. *Quod autem*, *ff. de Offic. Praefecti Urbis*; Quod idem ampliandum est ad Religiosos, qui conqueruntur de suis Superioribus eos gravantibus, *arg. c. Olim* 26. *de accusationibus*.

24 Remedium Juris ad evitandam sequestrationem in supra allegatis & aliis casibus regulariter est sufficiens cautio, seu satisdatio de restituenda re litigiosa, vel fructibus ejus in casu, quo pars adversa obtineat in causa victoriam, *l. Senatusconsulto* 16. *de Officio Praesidis*, Et concordant *l. Satisdatio* 1. *l. Si Fidejussor* 7. *ff. Qui satisdare coguntur* cum similibus, Rota *par.* 3. *rec. dec.* 381. *n.* 2.

25 Immo per sufficientem, & idoneam cautionem, seu satisdationem tollitur etiam sequestratio jam facta, dummodo datus fuerit Fidejussor idoneus, *cit. l. Si Fidejussor* 7. §. *final. ff. Qui satisdare cogantur*, & notat Bartolus *ib. in Summario*, Rota *part.* 2. *recent. dec.* 654. *num.* 5.

26 Remedium apponendi sequestrum rebus asportatis in locis immunibus, quo usus fuit D. Nuncius, improbatur a Sacr. Congregatione. *Sac. Congr. Imm. in Taurinen.* 28. *Nov.* 1693. *lib.* 2. *Decr. Pau.. pag.* 208.

27 Judex Laicus non potuit relaxare Sequestrum contra bona Ecclesiastici, & ideo Episcopus potuit procedere contra eum ad declarationem Excommunicationis; *Sacra Congr. Immunitat. in Casalen.* 25. *Aprilis* 1634. *ibi pag.* 188.

28 Solus Judex concedens, non autem Partes obtinentes Sequestrum contra fructus Bonorum Ecclesiasticorum incidit in Censuras in Bulla Coenae Domini. *Sacra Congregat. Immunitat. in Vercellen.* 25. *Nov.* 1636. *lib.* 3. *Decr. Paul. pag.* 18.

29 Non possunt per Regios ministros sequestrari, vel retineri fiscales reditus debiti Ecclesiis, & Ecclesiasticis. *Sac. Cong. Immun. in Sulmon.* 6. *Jun.* 1637. *ibi pag.* 35.

20 Nuncius curet removeri Sequestrum appositum a Regiis Ministris super bonis Mensae Episcopalis, alias Civitas subjiciatur Interdicto. *Sacra Congr. Imm. in Militen.* 19. *Nov.* 1675. *l.* 1. *Decr. Altov. pag.* 1172.

31 Judex Laicus, qui praevenit in sequestrando frumentum Laici debitoris respectu Ecclesiastici, licet deneget restitutionem ipsius frumenti postea seqpestrati a Curia Episcopali, & depositati penes ipsummet Judicem Laicum, non incurrit Excommunicationem. *Sac. Cong. Immun. in Pisauren.* 4. *April.* 1702. *lib.* 3. *Decret. Vallem. pag.* 414.

Episcopus mandet sequestrari res furatas pro indemnitate viduae, in quolibet loco immuni reperiantur. *Sac. Congreg. Immun. in Viterbien.* 15. *Mart.* 1692. *lib. Decr. Grim. pag.* 101. 32

Additiones ex aliena manu.

Possunt etiam liberae Personae aliquando sequestrari. Uxores sequestrantur ob Mariti insignem violentiam, quae impedit quominus Uxor, quae a Marito divertit, ipsi restituatur: *cap.* 8. & *cap.* 13. *in fin. de Restit. Spol.* Cognoscendum vero summatim de ipsa violentia, eaque incontinenti demonstranda tanta esse debet, ut habitare cum Marito nequeat sine probabili periculo vitae; Confer Coccejum *in dissert. de sequestr. Femin. c.* 5. §. 4. Et quod hic notare oportet, haud attenditur, an ipsa Uxor causam violentiae praestiterit, dummodo periculum vitae ipsi immineat; *Nicolai de divort. par.* 2. *c.* 5. *num.* 75. 33 34 35

Quid autem si Maritus offerat cautionem de non offendendo, an non tunc ipsa sit restituenda, & sequestrum relaxandum? Perpensis circumstantiis res decidi debet. Porro si insidiae vitae structae probabiliter ostensae fuerint, vix est ut lubrico cautionis Mulier se committere interim teneatur, quippe quae malevolum animum haud mutat; Coccejus *cit. loc.* §. 4. *Nicolai pariter eodem. loc. num.* 58. Neque distinguitur utrum Uxor adhuc juvenis, an vero provectae aetatis fuerit. In tali vero sequestranda, ubi vir nullam Mulieri possit inferre violentiam; *cap.* 8. *de Restit. Spoliat.* & Monasterium potissimum Locus sequestri esse solet, *cap.* 14. *de Probat.* & sumptibus Mariti alenda est. Coccei *cit. loc. in fine*. 36 37 38 39

De sequestratione Uxorum praegnantium, quae olim potissimum in usu erat, vide Bohemer. *in decretal. lib.* 2. *tit.* 27. §. 7. 40

Puellae quoque interdum sequestrari solent, si de sponsalibus agatur, & metuatur ne vis ipsi inferatur, & impediatur quominus liberum possint edere consensum; quo casu juxta *cap.* 4. *de Sponsal.* in domo, in qua nihil eas timere oporteat, sequestrandae sunt, donec de principali causa cognitum fuerit. Neque enim Parentes Puellas cogere possunt ad matrimonium contrahendum, ad quod praecavendum sequestrum necessarium est. Coccei *loco cit. c.* 2. §. 5. Cardinal. de Luca *ad Conci. Tridentin. discurs.* 26. *num.* 40. & *seq.* 41 42

Sequestranda etiam est Puella, si sponsus eam injuste detinet, ut libere reclamare, & voluntatem suam declarare non possit, vel si 43

a Consanguineis est circumsepta, ut libertas voluntatis deficere videatur; Cothmann. *vol.* 1. *Respons.* 1. *num.* 437. Cludende *sequestr. cap.* 8. *caus.* 7. *& sequent.* Reusner. *lib.* 2. *decis.* 3. *fere per tot.*

44 Si duo contendunt de sponsa, quam uterque contendit sibi matrimonio jungi debere, lite pendente sequestranda itidem est Puella, ne forte in præjudicium ejus, qui potentius jus habet, alterum admittat: Gonzal. *ad cit. cap.*
45 14. *in fin. de Sponsal.* Quod tunc potissimum obtinere debet si Puella orbata est Parentibus,
46 sub quorum custodia vivere posset. Alioquin Parentibus potius relinquenda, sub gravissimo interdicto ne alterutrum ex Procis ad Puellam accedere permittant; *c.* 4. *de Spon. duor.* Coccejus *cit. loc. cap.* 2. §. 2. Carpzov. *Jurisprud. Consistor. lib.* 3. *defin.* 32. Multum tamen Judi-
47 cis arbitrio relinquendum est. Quid enim si Actor ostendat Parentes alteri Proco plus favere? Quid si monstret, ipsos Parentes, præsertim Matrem præpotentem in causa esset quominus sponsalia legitima contracta consummentur?

48 Denique si agatur de statu Puellæ, quæ se Virginem esse adhuc asserit, quum jam ab altero cognita esse perhibetur, sequestrum decernitur, *cap.* 14. *de Testibus.*

SERVITUS.

1 Servitutis nomen dupliciter accipitur a Juristis. Primo nempe pro subjectione, seu obligatione, qua res, seu persona unius est obligata alteri, ut ipsi quodammodo serviat, & in hoc sensu Mancipia dicuntur premi servitute. Secundo autem modo accipitur pro Jure illo, quod ex parte alterius correspondet dictæ obligationi, & in hac posteriori acceptione Jurisperiti frequentius sumunt servitutem uti nos in præsenti, nempe pro Jure fruendi, vel utendi aliquo modo re aliena, vel aliquid circa eam impediendi.

2 Servitus ut sic, est Jus, quo adimitur aliquid libertati, quam Dominus in re sua habet, & id conceditur personæ, vel rei alienæ. *Est in re Communis*, & desumitur *ex l. Quoties, ff. De servitutibus.*

3 Servitus ut sic, dividitur in servitutem personalem, realem, & mixtam. Servitus personalis, quæ debetur a persona personæ, est constitutio Juris gentium, qua quis dominio alieno contra naturam subjicitur. Sic expresse *in* §. *Servitus, Inst. de Jure personar.* ubi nota quod ponitur ly *contra naturam*, quia, ut docent communiter Doctores cum Scoto *in* 4. *dist.* 46. *quæst. unica* quantum est de Jure naturæ omnes homines nascuntur liberi.

Servitus realis, quæ debetur a re rei, est quoddam Jus prædio inhærens, & ipsius utilitatem respiciens, & alterius prædii Jus, sive libertatem diminuens. Sic expresse Bartol. *in l.* 1. *ff. de servit.* ubi nota, quod nomine *Prædii* intelliguntur etiam agri, vineæ, domus, aliæque res servituti obnoxiæ. 4

Servitus mixta, quæ debetur a re personæ, est Jus quoddam, quod habet persona aliqua utendi, fruendique rebus alienis, ut cum prædium alicujus servitutem debet alienis personis. Rota *par.* 1. *dec.* 199. *n.* 2. *par.* 3. *decis.* 236. *num.* 1. 5

Servitus realis, alia est urbana, & alia rustica. Servitus realis *urbana est illa*, quæ debetur prædio urbano, sive ab urbano, sive a rustico prædio debeatur; Dummodo urbano serviat. Pro dignoscenda enim qualitate servitutis realis inspiciendum est prædium, cui ea debetur, ut ejusdem conditionis sit & servitus; Unde servitus realis erit semper urbana, si prædium, cui debetur servitus, sit urbanum, quamvis a prædio rustico debeatur, servitus autem realis *rustica* est illa, quæ debetur prædio rustico. Patet id ex tot. *tit. Institut. & ff. de servitutibus Prædiorum urbanorum, & rusticorum.* 6

Nomine prædii Urbani in Jure venit omnes ædificium habitandi gratia factum, sive ruri, sive in Urbe existat una cum horto ipsi causa amænitatis annexo, *l. Urbana* 198. *ff. de verb. signif.* ibi: *Urbana prædia omnia ædificia accipimus, non solum ea quæ sunt in Oppidis, sed & si forte stabula sunt, vel alia meritoria in villis, & in vicis, vel si Prætoria voluptati tantum deservientia, quia urbanum prædium, non locus facit, sed materia; proinde hortos quoque, si qui sunt in ædificiis constituti, dicendum sit urbanorum appellatione contineri.* Et concordat §. *Prædium, Instit. de servitutib.* Nomine autem prædii rustici venit id, quod colligendorum, vel percipiendorum causa fructuum factum est, ut stabulum, horreum, ager, & hujusmodi, quæ non habitandi gratia erecta sunt, simulque ab ædificiis urbanorum prædiorum separata: *l. Eo Jure utimur* 4. *ff. In quibus causis pignus &c.* ibi: *Stabula, quæ non sunt in continentibus ædificiis, quorum prædiorum ea numero habenda sint, dubitari potest.* Et quidem urbanorum sine dubio non sunt, con- 7

cor-

cordat *cit. l. Urbana* 198. *ff. de verb. signific.* ibi: *Plane si plurimum horti in reditu sunt, vinearii forte, vel etiam olitorii, magis hæc non sunt urbana.*

8 Prædium, cui servitus debetur, vocatur *Dominans*. Alterum autem prædium quod patitur servitutem, appellatur *Serviens*. Sic communiter apud Juristas, & Rota *par. 3. rec. dec.* 239. *num. 7. & 77.*

9 Servitus realis urbana adhuc est duplex, nempe affirmativa, & negativa. Servitus affirmativa est illa, quæ exprimitur verbis affirmativis. Negativa e contra est illa, quæ exprimitur verbis negativis. *Communis*.

10 Servitutes urbanæ tum affirmativæ, tum negativæ plures sunt, de quibus §. *Prædiorum* 1. *Instit. de servitutibus*, *l. Si intercedat* 1. *l. Urbanorum* 2. *l. Est & hæc* 3. *l. Luminum* 4. *l. Inter servitutes* 15. *l. Lumen* 16. *l. Si arborem* 17. *l. Fistulam* 19. *l. Servitutes* 20. *l. Si Domus* 21. cum aliis similibus, *ff. de servitutibus Prædiorum urbanorum*, *leg. Altius* 8. *leg. Si in Ædibus* 9. cum similibus, *Cod. de servitutibus & aqua*, atque per ordinem referuntur *in Arbore servitutum, quæ est præfixa leg. 8. ff. tit. 2. de servitutibus*.

11 Et inter servitutes urbanas affirmativas signanter connumeratur *Servitus stillicidium avertendi*, idest Jus derivandi stillicidium Domus suæ in Domum, vel aream vicini. Item *servitus projiciendi*, idest Jus, quo quis ex fundo suo urbano in solum vicini aquam, aut fimum, aut quisquilias ei projicere licet. Item *servitus tignum immittendi*, & est Jus, quo quis tignum idest trabem super parietem sui vicini immittere potest. Item *servitus protegendi*, & est Jus, quo alicui licet ædes suas protendere in solum vicinum, & sic in aream projicere, ac porrigere mœnianis subgrundiis, vel pensilibus ambulariis, ut tamen in vicino solo vel pariete non insideant, nec conquiescant, *Protegere* enim est tectum projicere, *Meniana* autem sunt quædam exterius porrecta ædificia; & *subgrundia* pars tecti ultra structuram ædium projecta, & præminens. Item *servitus prospectus*, *servitus luminum*, *servitus altius tollendi*, & hujusmodi, de quibus late *in tit. Institut. ff. & Cod. de servitutibus &c.* & signanter *in Legibus supracitatis*, præcipue, *in l. Urbanorum 2. ff. de servitutibus prædiorum Urbanorum*, ibi: *Urbanorum prædiorum Jura talia sunt. Altius tollendi, & officiendi luminibus vicini .... Item stillicidium avertendi in tectum, vel aream vicini .... Item immittendi tigna in parietem vicini, & denique projiciendi, protegendive, ceteraque illis similia.*

Inter servitutes urbanas negativas signanter connumeratur *Servitus Stillicidium non avertendi*, & est Jus, quod quis habet, ne vicinus stillicidium suum in domum, vel aream ipsius derivet, seu faciat cadere, *l. Urbanor. 2. ff. de servitutib. prædior. urbanor.* Item *servitus ne luminibus officiatur*, & est Jus, quod quis habet, ne alter lumina sua per ædificationem ædium, vel plantationem arborum auferat, aut obscuriora reddat, *l. Luminum 3. & leg. Inter servitutes* 15. *ff. de servitut. prædior. Urbanor.* Item *servitus ne prospectui officiatur*, & est Jus, quod quis habet, ne quid ei officiatur ad gratiorem, & liberiorem prospectum, *l. Inter servitutes* 15. *ff. de servitut. prædior. Urbanor.* Item *servitus altius non tollendi*, & est Jus, quo quis potest inhibere vicino, ne altius ædificium extollat, *cit. l. Urbanor. 2. ff. de Servitut. prædior. Urbanor. l. Altius, de servitutibus, & aqua, l. Si in ædibus 9. Cod. eod.* 12

Servitus realis rustica etiam est duplex, scilicet nominata, & innominata. Servitus *rustica nominata* est illa, quæ nomen habet a Jure impositum, & hujus sunt quatuor species, nempe Iter, Actus, Via & Aquæductus, textu expresso *in l. Servitutes rusticorum 1. ff. de servitut. prædior.* ibi: *Servitutes rusticorum prædiorum sunt hæ; Iter, Actus, Via, Aquæductus*, & concordat §. *Rusticorum*, *Institut. de servitut.* ibi: *Rusticorum prædiorum Jura sunt hæc, Iter, Actus, Via, Aquæductus*. 13

Iter est Jus eundi, ambulandi hominem, non etiam jumentum agendi; aut vehiculum, textu expresso *in cit. §. Rusticorum, Instit. de servitut. & cit. l. Servitutes rusticorum 1. ff. de servit. prædior. rusticor.* Id autem, quod dicitur de jumento, intelligendum est solum de jumento separato ab ipso homine; Nam qui habet Jus itineris, potest etiam super equum sedens, vel lectica portatus incedere; *l. Qui sella 7. & l. Inter actum 11. ff. de servitut. prædiorum rusticorum*. 14

Actus est Jus eundi, ambulandi hominem, agendi jumentum, vel vehiculum. Itaque qui habet Iter, Actum non habet, qui autem habet Actum, habet etiam Iter, eoque uti potest etiam sine jumento, textu expresso *in cit. §. Rusticorum, & citat. leg. Servitutes rusticorum*. 15

Via est Jus eundi, & agendi, & ambulandi: Via enim continet in se Iter, & Actum, & insuper Jus trahendi tignum, seu trabem, aut saxum, & rectam hastam ferendi; *cit. §. Rusticorum, & l. Servitutes Rusticorum*, juncta 16

Glossa *ibid. verb. Continet*, & concordat *ex Qui sella 7. ff. eod.*

17 *Aquaeductus* est Jus ducendi aquam per fundum alienum, textu expresso *in cit. §. Rusticorum, & cit. l. Servitutes rusticorum*, ibi: *Aquaeductus est Jus aquae ducendae per fundum alienum.*

18 Servitus *rustica innominata* est illa, quae non a Jure nomen habet impositum, sed ab actu demominatur, & haec etiam est multiplex. Prima dicitur *Aquae haustus*, & est Jus hauriendae aquae de puteo vicini; §. *Inter rusticorum 2. instit. de servitutib. praediorum, l. Servitutes 1. §. 1. ff. de Servitutibus praedior. rusticorum.* Item *pecoris ad aquam adpulsus*, est Jus adpellendi ad aquam pecora per fundum vicini, *cit. §. Inter rusticorum, & cit. l. Servitutes.* Item *Jus pascendi*, & est Jus, quo in alieno pascuo licet pascere boves, pecus, & equos praedii proprii causa, *cit. §. Inter rusticorum, & citat. l. Servitutes 1. cum sequentibus, ff. De servitutibus praedior. rusticor.* Item *calcis coquendae*, & est Jus, quo quis in fundo vicini ad utilitatem proprii praedii rustici potest coquere calcem, *cit. §. Inter rusticorum, & cit. l. Servitutes.* Item *Arenae fodiendae*, & est Jus, quo quis potest ex vicini fundo arenam, cretam, seu lapides effodere ad proprii rustici praedii utilitatem, *cit. §. Inter rusticorum, & cit. l. Servitutes*, & sic de similibus.

19 Servitus realis dividitur insuper in continuam, quasi continuam, & discontinuam.

20 *Communis. Servitus realis continua* est illa, cujus & causa, & usus perpetuo durat, vel actu, vel potentia circa continuam hominis operam, ut Servitus aquaeductus, tigni immittendi, luminis, & prospectum habendi, & hujusmodi.

21 *Communis. Servitus quasi continua* est illa, cujus usus perpetuo durat, potestate quidem, sed non actu, ut servitus stillicidii, servitus Arenae fodiendae, calcis coquendae, & hujusmodi.

22 *Communis. Servitus discontinua* est illa, cujus usus est in hominis actione, quae, cum assidua non sit, nec esse possit, discontinua dicitur; ut Iter, Actus, Aquae haustus, & hujusmodi. *Communis.*

23 Servitus mixta est triplex, nempe Ususfructus, Usus, & Habitatio. *Communis.*

24 *Ususfructus* est Jus alienis rebus utendi, fruendi, salva earum substantia. *Communis*, textu expresso §. *Ususfructus, Instit. de Usufructu*, ibi: *Ususfructus est jus alienis rebus utendi, fruendi, salva rerum substantia.*

25 *Usus* est Jus utendi tantum rebus alienis salva earum substantia. *Communis* per text. *in §. 1. Institut. de Usu, & Habitatione, & in l. Cui usus 2. ff. eod.*

Unde minus Juris est in Usu, quam in Usufructu, & cui usus alicujus rei legatus est, uti quidem potest, frui vero eadem non potest. *Communis*, textu expresso *in cit. §. 2. Institut. de usu, & habitat.* ibi: *Minus autem Juris est in usu, quam in Usufructu. Nam is, qui fundi nudum habet usum, nihil ulterius habere intelligitur, quam ut oleribus, domis, floribus, faeno, stramentiis, & lignis ad usum quotidianum utatur. In eoque fundo hactenus ei morari licet, ut neque Domino fundi molestus sit, neque iis, per quos opera rustica fiunt, impedimento, neque ulli alii Jus, quod habet, aut locare, aut vendere, aut gratis concedere potest. Cum is, qui Usumfructum habet, possit haec omnia facere*, & concordat *l. Planum 12. ff. de usu, & habitatione*, ubi varie istud exemplificatur, & signanter de illo, cui usus pecorum relictus est, qui potest quidem pecoribus uti ad stercorandum, & hujusmodi; At non potest pecorum foetus, ut lanam, aut lac, nisi in modica quantitate, & quatenus ad victum quotidianum opus habet, *ibi §. 2. Sed si pecoris ei usus relictus est, puta gregis ovilis ad stercorandum usurum dumtaxat, Labeo ait: sed neque lana, neque agnis, neque lacte usurum, haec enim magis in fructu esse. Hoc amplius etiam modico lacte usurum puto, neque enim tam stricte interpretandae sunt voluntates defunctorum.* Et sic de aliis consimilibus, ut *ibi in citata l. Planum* videre est. 26

Habitatio est Jus alienas aedes inhabitandi, easque etiam commodandi, & locandi. *Communis*, per text. *in §. Sed si cui 5. Institut. de Usu, & Habitatione*, ibi: *Sed si cui habitatio legata, sive aliquo modo constituta sit, neque usus videtur, neque ususfructus, sed quasi proprium aliquod Jus, quamquam habitationem habentibus propter rerum utilitatem secundum Marcelli sententiam nostra decisione promulgatam permisimus non solum in ea degere, sed etiam aliis locare.* 27

Servitutem allegans tenetur eam probare. Rota *part. 14. recent. decis. 416. num. 2. part. 18. tom. 2. decis. 667. num. 3.* Et quidem plene, & concludenter. Rota *part. 5. tom. 2. decis. 588. num. 7. decis. 590. num. 1. part. 14. decis. 398. num. 1.* Nec sufficit quasi possessio. Rota *part. 4. tom. 2. decis. 101. num. 2. part. 17. decis. 31. num. 14.* Et quidem probare debet eam acquisivisse, vel ex pacto, vel ex testamento, vel ex praescriptione. Rota *part. 4. tom. 2. decis. 101. n. 3. part. 14. decis. 398. n. 3. & decis. 316. n. 3.* 28

Quan-

29 Quodnam tempus requiratur ad præscribendam servitutem, sive personalem, sive realem, tam affirmativam, quam negativam, tam rusticam, quam urbanam continuam; quasi continuam, & discontinuam, sive mixtam? Vide verb. *Præscriptio* §. V. *a num.* 24. *ad* 29.

30 In servitutibus affirmativis possessio acquiritur facto; *l. Si quas* 1. *l. Si aquam* 2. *Cod. de servitut. & aqua*; Gratian. *tom.* 1. *disceptat.* 89. *num.* 19. Panimoll. *decis.* 24. *adnot.* 1. *n.* 1.

31 & alii passim. In servitutibus autem negativis acquiritur per prohibitionem, ne aliquid fiat, & acquiescentiam prohibiti, *l. Sequitur* §. *Si viam*, *ff. de usucap. l. Qui luminibus*, *ff. de servitutib. urban. prædior.* Bald. *in l.* 2. *numer.* 54. *vers. Sed quæritur*: *An per obedientiam ibi*, *& hoc verum*, *Cod. de servitut. & aqua*, Panimoll. *loc. cit. num.* 2. Gratian. *loc. cit. nu.* 18. 19. *&* 20. Burat. *decis.* 38. *n.* 4. & alii.

32 Hinc Dominus allegans præscriptionem in servitutibus negativis adversus subditos, tenetur probare prohibitionem, patientiam, & obedientiam. Gratian. *disceptat.* 564. *n.* 54. Afflict. *decis.* 388. *num.* 10. Thesaur. *decis.* 16. *n.* 8. Aym. *consil.* 861. *n.* 6. Ferentill. *in addit. ad Burat. decis.* 38. *n.* 8. Panimoll. *loc. c.*

33 *n.* 3. & alii. Unde in servitutibus negativis non incipit currere præscriptio nisi a die prohibitionis. Glossa celebris communiter recepta *in l. Qui luminibus*, *ff. de servitutib. urbanor. prædior.* Rota *part.* 5. *tom.* 2. *recent. decis.* 265. *num.* 36. *part.* 7. *decis.* 253. *nu.* 59. Ripa *in cap. Cum Ecclesia Sutrina n.* 50. *de caus. possess. & propriet.* Burat. *decis.* 38. *nu.* 4. Panimoll. *loc. cit. n.* 6. & alii passim.

34 In materia servitutum conventiones sunt servandæ. Rota *part.* 4. *tom.* 1. *decis.* 250. *n.* 2. Quæ tamen debent esse claræ, & expressæ. Rota *part.* 17. *recent. decis.* 152. *n.* 1.

35 Viæ, seu transitus servitus a partibus contrahentibus præstari debet. Rota *part.* 16. *re-*

36 *cent. decis.* 402. *n.* 1. Prætendens servitutem transitus debet probare transitum Jure servitutis successisse, cum potuerit esse Jure familiaritatis. Rota *part.* 14. *recent. decis.* 398. *numer.* 5.

37 Ubi aliunde transitus haberi non possit, tenetur quis dare transitum in suo fundo, loquendo de transitu publico, quia nempe via publica sit corrupta, seu perempta. Card. de Luca *de servitutib. disc.* 23. sub *n.* 8. *& disc.*

38 94. *num.* 4. Loquendo autem de transitu, seu usu privato potest quidem quis transire per fundum vicini, si aliunde viam habere nec queat; At debet solvi pretii æstimatio, & est in electione vicini dare transitum in parte sibi benevisa. Rota *part.* 4. *recent. tom.* 2. *decis.* 101. *numer.* 25. *&* 26. *part.* 14. *decis.* 398. *num.* 11. *&* 12. Card. de Luca *de servitut.* *disc.* 23. *sub nu.* 8. Cessat autem servitus hu- 39
jusmodi, si constet fuisse antiquitus practicatam aliam viam. Rota *part.* 4. *tom.* 2. *decis.* 101. *n.* 27. Et si id non constet, justificandum 40
est usum transitus fuisse Jure servitutis credendo uti Jure suo sciente, & patiente Domino fundi, quod in dubio non præsumitur. Card. de Luca *de Regalibus disc.* 136. *nu.* 3. *de servitutibus disc.* 95. *n.* 3.

Servitus aquæ ducendæ, non solum ex capi- 41
te, vel fonte, sed etiam ex quacumque parte fundi constitui potest, *Communis*, textu expresso *in l. Servitus Aquæ ducendæ* 9. *ff. de servitutib. prædior. rusticor.* ibi: *Servitus Aquæ ducendæ, vel hauriendæ, nisi ex capite, vel ex fonte constitui non potest. Hodie tamen ex quacumque loco constitui solet.*

Et talis servitus aquæ ducendæ constitui 42
potest, sive per continuum fluxum, sive per intervalla temporis, nempe pro certis diebus, & horis; *l. Rusticorum* 2. §. *Si Aquæ ductus*, *ff. de servitutib. præd. rusticor. l. Si constituta*; *l. Si is, qui in princip. ff. Quemadmodum servitus amittatur*, cum aliis per Cepol. *de servitutib. n.* 52. Item talis servitus constitui pot- 43
est, ut aqua dividatur per mensuras, scilicet per uncias, & digitos, *l. Cum essent* 33. *l. Cum Lucius* 37. *ff. de servitutib. præd. rust.*

Circa aquæ cursum tria sunt specialiter at- 44
tendenda, scilicet Lex, idest pactum, natura, & vetustas, adeout Lex, ac natura alterari non debeat, & quando apparet de vetustate, & antiqua consuetudine, illi omnino standum sit; *l. Si cui aqua* §. 1. §. 12. §. 23. *ff. de aqua, & aquæ pluviæ arcendæ*, Bero *consil.* 144. *num.* 39. *circa med. volum.* 3. & alii passim.

Hinc in præjudicium alterius non licet an- 45
tiquum aquæ cursum alterare; *l. Unica*, *vers. Generaliter*, *ff. Ne quid in flumin. public. l.* 1. §. *Non autem*, *ff. de flumin.* Rota *part.* 4. *tom.* 2. *recentior. decis.* 61. *n.* 2. Menochius *consil.* 999. *n.* 12. & alii passim.

Quamvis enim Dominus, per cujus fundum 46
aqua ducitur, rivum, & canale mutare possit, juxta Glossam communiter receptam *in l. Si cui, in ult. Gloss. ff. de servitut.* Hoc tamen solum permittitur ad effectum, ut aqua per rivum novum ducatur ratione commodioris usus sui

sui prædii, non autem ad effectum faciendi novum opus, & dummodo hujusmodi mutatio non noceat habenti servitutem aquæ ducendæ, *l. Prætor ait* 1. *in princip. ff. de rivis*. Glossa *in l. Si cui*, *ff. de servit.* cum aliis cumulatis per Bero *consil.* 144. *num.* 20. *vol.* 3.

47 Aquæ servitus non acquiritur ex cursu naturali, ejusque usu, etiamsi per mille annos fluxerit in fundum inferiorem propter libertatem ex eodem naturali cursu conservatam, cum res animæ expers, prout est in aqua, nullum Jus tribuere possit, nisi concurrat actus hominis ad text. *in l. Proculus*, *ff. de damnis infectis*. Rota *part.* 4. *tom.* 2. *recent. decis.* 425. *n.* 3. *& seq.* & sæpe alibi, Mascard. *de probationib. conclus.* 123. *n.* 14. Veronen *de servit. aquaduct. n.* 57. *controvers.* 310. *n.* 156. Marin. *Controvers.* 16. Cancer. *variar. resolut. part.* 3. *cap.* 4. *n.* 241. & alii passim.

48 Dominus fundi inferioris tenetur recipere aquam fundi superioris, si agatur de ejus naturali fluxu, vel decursu, quem situs qualitas causet absque industria, & opere manufacto, In tali enim casu Dominus fundi inferioris prohibere non potest, ne aqua pluvialis, vel alia fundi superioris in eum decurrat; *l. Si cui* 1. §. 10. 13. 22. *ff. de aqua*, *& aquæ pluviæ arcendæ*, *l. Si Aquæductus* 47. *de contrahend. emption.* Rota *part.* 14. *recentior. decis.* 461. *n.* 10. Surd. *consil.* 17. *num.* 14. *&* 27. *consil.* 23. *num.* 9. Cardinal. de Luca *de servitutibus decis.* 93. *n.* 3. cum aliis ibi citatis. Si autem agatur de aquæ fluxu, seu decursu proveniente ex hominum industria, & opera manufacto, Dominus fundi inferioris non tenetur recipere sibi præjudicialem aquam fundi superioris; *l. Si cui aqua* 1. §. 1. *&* 13. *ff. de aqua*, *& aquæ pluviæ arcendæ*. Sic Cardin. de Luca *loc. cit. nu.* 3. cum pluribus aliis ibi citatis, ubi ut supra conciliat Leges, quæ in hoc videntur esse contrariæ.

49

50 Servitus in Ecclesia cadit sub Extravagant. *Ambitiosæ*. Card. de Luca *de servitutib. disc.* 17. *per tot. de Alien. disc.* 18. *nu.* 8. *de Præeminent. disc.* 26. *num.* 13. & alii communiter; adeoque neque ei servitus passiva imponi, nec activa alienari potest sine Beneplacito Apostolico. Quaranta *in Summa Bullar. verb. Alienatio numer.* 22. Corrad. *prax. dispensation. l.* 9. *cap.* 4. *num.* 15. Monacell. *tom.* 1. *tit.* 5. *formul.* 15. *num.* 20. ubi refert, sic expresse declarasse *Sacr. Congreg. Concil. in Albanen.* 21. *Junii* 1698. in qua agebatur de impositione servitutis immittendi tigna, & appodiandi super muros Conventus PP. Minorum Conventualium.

Hinc servitus cryptæ, & aditus subterranei, 51
servitus fenestræ, seu prospectus, servitus portæ, vel transitus a domibus privatorum in Ecclesias haberi non potest sine speciali indulto Apostolico. Vide verb. *Ecclesia art.* 5. verb. *Fenestra*, verb. *Porta*, verb. *Prospectus*, ubi afferuntur ad id Decreta.

Additiones ex aliena manu.

Sufficere hic arbitramur, si aliqua addamus de servitutibus realibus in genere.

Reales servitutes a Prædiis dominantibus di- 52
cuntur vel urbanæ, vel rusticæ. Prædia autem dicuntur vel urbana, vel rustica, ratione usus, & destinationis.

Utilior est servitutum distinctio in affirmati- 53
vas, quæ in faciendo, & negativas, quæ in non faciendo consistunt. Illæ quasi traditione acquiruntur, hæ nuda promissione. Illæ præscribuntur ordinario modo, hæ vero requirunt prohibitionem alterius cum servientis acquiescentia conjunctam.

Denique ex male intellecta *L.* 14. *ff. de Ser-* 54
vit. Doctores distinxerunt continuas a discontinuis; illas dicentes, quarum usus continuo adest: has vero, quæ non habent certum continuumque exercitium, & proinde has imprærscriptibiles dicunt, non illas.

In omni vero servitute reali quatuor neces- 55
saria sunt, I. Legitima constitutio a parte Concedentis. II. Legitima acquisitio respectu Acquirentis. III. Duo eaque vicina prædia, quorum alterum alteri præstet utilitatem. His addunt IV. causam perpetuam.

Quod ad primum attinet, constituitur ali- 56
quando servitus a judice; *L.* 22. §. 3. *ff. Famil. Ercifcund.* ut plurimum vero a Privato. 57
Hic ut legitime constituat servitutem debet habere dominium irrevocabile Prædii. Qui enim revocabile habet dominium, vix in sui præjudicium servitutem constituere valet. Confer Stryk. *in usu modern. Pandect. lib.* 8. *tit.* 1. §. 58
10. Tum habere debet dominium totius rei: Rei etenim communi nec pro parte sua imponere dominus potest servitutem; *L.* 2. *ff. de servit. L.* 6. §. 1. *ff. Commun. Præd.* Adi Donell. *Comment. jur. civil. lib.* 11. *cap.* 9. *lit.* C. *& sequent.* & liberam demum potestatem disponendi habere debet. Fit inde, quod Proprieta- 59
rius non aliter quam cum consensu Usufructuarii imponere servitutem potest Fundo usufructuario, *per L.* 15. *ff. de Usufruct.* ubi pro *Nequidem* legi debet, *Equidem*, ut *L.* 6. *eod.* declarat Bynkershoek. *lib.* 1. *observ.* 11.

Quod

60 Quod vero concernit secundum, de jure Ro-
mano tantum quilibet sibi servitutem acquire-
re poterat, *L. 5. C. Commun. Præd.* Sed ali-
ter hodie. Vide Stryk. *in usu modern. Pandect.*
tit. Comm. Præd. §. 5. Schilter. *exercit.* 18.
§. 35.
61 Acquiritur ultima voluntate, adeoque statim
a morte Testatoris transit, *e L. 19. §. 1. ff.*
62 *Quemadmodum servitut. amit.* Inter vivos per
expressas conventiones accedente in affirmativis
quasi traditioue seu patientia, & usu vel indu-
63 ctione in prædium. Ipso facto seu tacita vo-
luntate non facile constituitur; *L. 36. ff. de*
Servit. Præd. Urban. L. 1. ff. de Servit. legat.
Consule Hertium *dissert. de Servit. fact. constit.*
nisi usus Rei legatæ foret inutilis, *L. 30. de*
Servitut. Præd. Urban. L. 7. pr. L. 10. C. Com-
mun. Præd.
64 Acquiritur itidem præscriptione: Si contra
ipsum Dominum possidentem, sine titulo Ser-
vitus exercetur, accedente scientia & patientia
ejus *l. 1. pr. Si servit. vindic. l. 2. C. de Ser-*
65 *vit.* Tempus immemoriale olim vice tituli erat;
l. 1. in fin. l. 2. princip. §. 5. 6. & 7. lib. 23.
in fin. l. fin. de Aqua, & Aqua Pluv. Arcend.
66 Jure novo sufficit longissimi temporis præscri-
67 ptio. Si a non Domino alteri constituta est bo-
na fide accedente, & titulo etiam 10. vel 20.
annis acquiritur; *l. 2. in fin. C. de Præscript.*
68 *longi tempor.* Sed in discontinuis, ut plurimum
immemoriale tempus hodie desiderant, quod
per errorem in quibusdam Locis introductum,
Stryk. *in usu modern. Pandect. tit. de Servit.* §.
6. *Mulier. ad Struv. exerc. 13. thes. 39.*
litt. K.
69 Quoad tertium inter duo prædia desideratur
vicinia; *l. 39. ff. de Serv. Præd. Urban. l. 5. ff.*
70 *de Serv. Præd. Rustic.* ut ut non semper im-
mediata esse debeat, nisi quam natura rei po-
stulat; *l. ultim. ff. de Servit. præd. Rustic. l. 1.*
l. 14. ff. de Serv. præd. Urb. Franzk. *ad tit. ff.*
de Servit. n. 28. & seq. Adde Donell. *Commen-*
tar. jur. civil. l. 1. 17. cap. 2.
71 Requiritur præterea, ut alterum alteri præ-
stet utilitatem, quæ non tantum ex commo-
do, sed etiam luxu Civitatum aucto ex amœ-
nitate æstimatur, ob quam etiam Vicini sæpe
interesse potest; *l. 15. ff. de Servit. l. 3. §. 1.*
ff. de Aqu. quotid. & æstiv. Noodt *lib. 1. Pro-*
72 *babil. jur. cap. 2.* præsertim in locis, in qui-
bus voluptas in pretio est, in quibus meliorem
prædiorum causam faciat; *l. 6. ff. de Serv. Præd.*
73 *Rustic.* Id vero ubi non est servitus realis; *l.*
74 *8. princip. ff. de Servit.* Præstat autem utilita-
tem ordinarie omnibus fundi partibus; *l. 23.*
§. 3. ff. de Serv. præd. Rustic. Similiter ubi in-
definite concessa totus fundus servit; *l. 21. eod.*
Civiliter tamen alter servitute uti debet; *l. 9.*
ff. de Servit. Adeoque Legatarius audiendus, si 75
heres per certam partem fundi velit servitu-
tem assignare; *l. 26. ff. de Serv. præd. Rustic.*
Aliquando etiam per Arbitros hæc res determi- 76
natur. Confer Mev. *par. 3. decis. 372.*

Notandum vero, quod ita utilitas est præ- 77
standa, ut alterum prædium aliquid patiatur,
aut non faciat; De jure enim Romano nulla
in faciendo consistit servitus, *l. 15. in fin. ff. de*
Servit. Promissio hæc operatur obligationem 78
mere personalem, quæ Tertium Possessorem
non stringit; *l. final. in fin. ff. de Controv.*
Empt. Adi Strky. *in usu modern. Pandect. tit.*
de Servit. §. 3. Num autem hodiernis moribus 79
servitus in faciendo consistere queat, vide Ti-
tium *de Servit. in faciendo consist.*

Reliquum est, ut de quarto disseramus. Re- 80
quirunt servitutes causam perpetuam, seu na-
turalem; *l. 28. ff. de Serv. præd. Urb.* quia ser-
vitutes natura sua sunt perpetuæ. Admissæ ve- 81
ro fuerunt jure prætorio ex æquitate contra sub-
tilem antiquorum Jurisconsultorum Philoso-
phiam, seu contra jus civile, servitutes tem-
porales; *l. 4. ff. de Servit.* Quin & hodiernis 82
moribus non amplius hoc quartum requisitum
in usu est. Qua de causa servitus Foraminis
hodie datur; Stryk. *in usu modern. PP. tit. de*
Servit. Præd. Urban. §. 18.

Effectus constitutæ servitutis est a parte ser- 83
vientis prædii, quod nihil possit facere in præ-
judicium dominantis; *l. 14. ff. de Serv. præd.*
Rustic. Omnia concedere debeat, sine quibus
servitus exerceri nequit; *l. 20. §. 1. §. de Serv.*
Præd. Urban. A parte Dominantis, quod per- 84
petuo possit servitute uti, nisi ad tempus fue-
rit constituta; *l. 4. de Serv.* non vero aliis rur-
sus concedere; *l. 44. ff. Locati*, aut ultra Præ-
dii necessitatem eam extendere; *l. 24. ff. de*
Serv. præd. Rustic. quatenus Prædio servienti
inde nocetur; *dict. l. 24.* Pactis tamen plus 85
concedi potest, quam servitutis ratio permit-
tit; *l. 33. §. 1. ff. de Serv. præd. Rustic.* Noodt.
lib. 1. Probabil. cap. 31.

SIGILLUM.

Sigillum pro annulo, & annulum pro sigil- 1
lo usurpatum fuisse antiquitus ex Tacito,
& aliis probat Cironius *ad Tit. de his, quæ*

siunt a majori parte Capituli, & patet etiam ex utroque Jure, ut *in cap. In nomine Patris* 1. *distinct.* 73. *& in l. Signatorius* 74. *ff. de verbor. significat. & l. Argumento* 25. §. *Ornamenta, ff. de auro, & argento legato.* Idque etiam docent plures alii Doctores cum Cardinale Petra *Commentar. ad Constitut. Apostolic.* §. 3. *Proœmialis n.* 48.

2 Sigillorum usus fuit antiquissimus penes Principes pro Jurisdictione communicanda subditis per annuli traditionem, ut patet *ex lib. Esther cap.* 3. ibi: *Tulit ergo Rex annulum, quo utebatur, de manu sua, & dedit eum Aman filio Amadathi de progenie Agag hosti Judæorum, dixitque ad eum, argentum, quod tu polliceris, tuum sit, de populo age, quod tibi placet.* Et infra: *Litteræ signatæ ipsius annulo missæ sunt per Cursores Regis ad universas Provincias.* Et *ibidem cap.* 8. expresse habetur: *Scribite ergo Judæis sicut vobis placet ex Regis nomine signantes Litteras annulo meo.* Et 3. *Reg. cap.* 22. habetur, quod Jezabel Achabi Samariæ Regis uxor, Litteras, quibus Naboth injuste morti tradi imperabat, Regio sigillo obsignavit: ibi: *Scripsit itaque Litteras ex nomine Achab, & signavit eas annulo ejus, & misit ad majores natu, & optimates, qui erant in Civitate ejus.*

3 Immo usque ab origine mundi hos annulos pro obsignando fuisse constat ex *Genes. c.* 38. ubi habetur, quod Judas Thamari annulum dederit pignoris, & fidei loco. Nam si vocem hebraicam attendamus, qua fuit usus Moyses *ibidem*, quæ fuit *Cotam*, sigillum significat, & ob hoc a Moyse fuit verbum illud usurpatum, ut tenet Polyd. Virgil. *de inventor. rerum lib.* 8. *c.* 2. relat. ab Emin. Card. Petra *loc. cit. n.* 51.

4 Sigilli nomen a parva statua derivari putat Thesaur. *lib.* 2. *q. forens.* 100. *n.* 4. *& seq.* ex eo quod parvæ statuæ in ipsis sigillis adhibebantur: At vero alii diminutivum nomen *a signo* derivari prætendunt, nam in cognitionem alterius, scilicet cujus est sigillum deducit ex Gl. *in l. Pediculis* 34. *ff. de auro, & argento legat.* Hoping *de Jure sigillorum cap.* 1. §. 1. *n.* 6. Card. Petra *loc. cit. n.* 47. Unde sigillum impræsentiarum accipitur pro imagine, qua ceræ impressa litteras obsignamus. Sicque in hac acceptione dicuntur *Litteræ sigillatæ* idest sigillo apposito clausæ, obsignatæ, seu munitæ. Calepinus verb. *Sigillum.*

5 Sigillum igitur est signum, seu signaculum certis notis impressum; *l. Ad testium* 22. §. *Signum, ff. Qui testamenta facere possunt, l. Omnibus* 2. §. 2. *l. Tabularum* 2. §. 4. *ff. Testamenta quemadmodum aperiantur*, Hoping. *citat. cap.* 1. §. Card. Petra *loc. cit. n.* 75.

Et sigillum debet esse tale, ut deducat in 6
notitiam sigillantis, *argum. l. Stigmata* 3. *Cod. de Fabricensibus.* Et si contineat imaginem,
debet imago esse conformis Originali; alias si 7
sit valde difformis, redderetur scriptura suspecta de falso. Scaccia *de Judic. lib.* 1. *cap.* 64. *num.* 17. Qua ratione Pontifex Innocentius III. arguit falsitatem privilegii, quia sigillum non continebat figuram sigillantis *c. Inter dilectos* 6. §. *Sed contra privilegium, de fide instrument.* ibi: *Unde non Episcopi, sed Imperatoris videbatur fuisse sigillum, quod in una medietate Cæsaris imaginem exprimebat, & in altera medietate præsumebatur, vel filii, vel conjugis imaginem habuisse.* Gonzalez *ibidem*, Hoping. *loc. cit. cap.* 8. §. 1. Borel. *lib.* 2. *de Magistrat. edict. cap.* 23. *num.* 13. Cardin. Petra *loc. cit. n.* 77.

Sigillum dividitur in Authenticum, & non 8
Authenticum. *Sigillum Authenticum* est, quod multorum auctoritate comprobatum est, seu quod est certæ fidei; Istud enim vocabulum *Authenticum* ponitur pro re certæ fidei, seu quæ multorum auctoritate comprobata est, ut notat Spigelius, & Joannes Calvinus *in Lexico Juris verb. Authentica. Sigillum non Authenticum* e contra est illud, quod non est certæ fidei, sed ejus fides vacillat. Colligitur ex *cit. cap. Inter dilectos* 6. *de fide Instrument.* ubi Abbas *num.* 4. ex ipso textu notat, quod quatuor sunt, quibus redditur sigillum vacillans, ac detrahitur ejus fidei.

Primo scilicet, quando sigillum non congruit 9
in sculpturis Dignitati sigillantis, non enim potest rationabiliter præsumi sigillum esse illius, cui dicitur, si sibi in imagine insculpta non convenit, ut expresse declaratur *in c. cap. Inter dilectos*:

Secundo, quando Litteræ sigilli sunt ita cor- 10
rosæ, vel sculpturæ ita consumptæ, ut ex eis oriatur æquivocatio, nec aliter possit certificari sigillum illum esse illius, cui adscribitur, *in cap. Inter dilectos.*

Tertio, quando sigillum patitur ita enor- 11
mem fracturam, ut ex residuo non possit clare cognosci, cujus sit. Sic colligitur *ex cit. c. Inter dilectos.*

Quarto, quando sub sigillo charta reperitur 12
perforata, & per glutinum novæ ceræ sigillum illud ipsi chartæ connexum, ut expresse habetur *in cit. cap. Inter dilectos*, & notant ibi Doctores passim.

Si-

13 Sigillum dividitur insuper in publicum, & privatum. *Sigillum publicum* est illud, quod publica auctoritate nititur, quia nempe retinetur a personis publicis, v. gr. Principe, Magistratu, Episcopo, Capitulo, Judice, & hujusmodi pro communicando robore scripturis ad suam jurisdictionem, seu Officinm pertinentibus, de quibus sigillis loquuntur Doctores ad *c. Scripta vero authentica* 2. *de fide instrum.* & Glossa *ib. verb. Sigillum*. *Sigillum* autem *privatum* est illud, quod apponitur a persona privata ad secretum servandum, & notionem scribentis excitandam. *Sic in re Communis*.

14 Sigillum probabilius non plene probat, nec plenam fidem facit sine subscriptione sigillantis in testamentis scriptis, sicut & in aliis casibus, ubi agitur de magno præjudicio, aut de Jure, vel consuetudine specialiter requiritur subscriptio. Covarruvias *pract. quæst. c.* 22. *nu.* 9. Mascardus *de probat. conclus.* 1309. *nu.* 7. Reiffenstuel *lib.* 1. *Decret. tit.* 22. *num.* 7. Bartolus *in Proœmio*, *ff. num.* 8. *vers. Item quæro, si est solum sigillum &c.* allegans ad id *l. Ad testium* §. *Si quis ex testibus*, *ff. de Testament.* ubi dicitur: *Si quis ex testibus nomen suum non adscripserit, veruntamen signaverit, pro eo est atque si adhibitus non est*, juncto Summario *ibidem* ex eodem Bartolo desumpto expresse dicente: *Requiritur signatio, & subscriptio, & alterum sine altero non valet*. Speculator *tit. de instrum. editione* §. *Instrumentum ergo publicum num.* 19. *vers. Item quod non est signatum*; Engel *lib.* 2. *Decret. tit.* 22. *numer.* 18. & alii apud Mascard. *loco citato numer.* 6. Si enim solo sigillo plena fides præstanda esset, facile fraus, & dolus committi posset.

15 Opposita autem sententia, quod nempe sigillum, ubi de ipso constat, probet, & fidem faciat absque propria subscriptione sigillantis, nisi aliud Legibus, vel consuetudine constitutum fuerit, est vere probabilis, & eam expresse tenent Innocentius *in cap. Scripta* 2. *in fine de fide instrumentorum*, Menochius *lib.* 2. *de Arbitrar. Justic. cas.* 113. *num.* 6. Decius *in cap. Post cessionem numer.* 31. *de probation.* Covarruvias *loco citat. numer.* 9. *circa finem*, & alii apud Mascard. *cit. conclus.* 1309. *num.* 5. *argum. citat. cap. Scripta* 2. *de fide instrumentor.*, ubi ista duo æquiparantur, & alternative sufficere dicuntur, nempe subscripta per manum publicam facta, & scripta habentia sigillum Authenticum, ibi: *Nisi per manum publicam facta fuerint, ita quod appareant publica, aut Authenticum sigillum habuerint*, *per quod possint probari*. In alternativis autem sufficit alterum adimpleri, textu expresso in *cap. In alternativis* 70. *de Regul. Juris*, ibi: *In alternativis .... sufficit alterum adimpleri*. Et concordat *l. In eo* 110. §. 3. *ff. de Regul. Juris*, ibi: *Ubi verba conjuncta non sunt, sufficit alterum esse factum*.

Scripturæ seu Instrumenta, quæ habent sigillum authenticum, seu publicum, plene probant, *cap. Scripta* 2. *de fide instrum.* ubi statuitur, quod alicujus firmitatis robur non habeant instrumenta, si testes inscripti decesserint, nisi per manum publicam facta fuerint, aut authenticum sigillum habuerint, & tenent Glossa *ibidem verb. Authentica*: Abbas *in Summario*, Barbos. *in Collectan. num.* 1. Reiffenst. *loc. cit. n.* 89. Masc. *cit. concl.* 1309. *num.* 1. cum plurimis aliis ibi citatis. 16

Scripta autem sigillo privato munita probant quidem, & valent in præjudicium illorum, qui ea scripserunt; *l. Generaliter*, *Cod. de non numerat. pecun. l. Publia* §. *fin. ff. Depositi*. Non vero ad commodum eorum, nisi ab adversario fuerint approbata, *citat. l. Publia* §. *fin. ff. Depositi*, *l. Instrumenta domestica*, *Cod. de probationib.* Glossa *in cit. cap. Scripta* 2. *de fide instrum. verb. Authentica*, Bartolus *in Summario cit. l. Publia*, Reiffenstuel *loc. cit. num.* 90. Mascardus *cit. conclus.* 1309. *num.* 1. 4. & 40. *ac seq.* & alii plures. 17

Testamenta, Privilegia, & hujusmodi, in quibus sigillum est de solemnitate, vel substantia actus, absque dicto sigillo non habent vim probandi. Menoch. *l.* 2. *de Arbitr. Judic. c.* 113. *num.* 13. Felin. *in cap. Inter dilectos* 6. *n.* 5. *de fide instrumentor.* Reiffenstuel *loc. citat. num.* 97. & alii, per text. in *leg. Ad testium* §. *si quis ex testibus*, *ff. de testament.* & *citat. cap. Inter dilectos*; ubi recte advertunt, quod si ob enormem fracturam sigilli vacillat fides privilegii, tanto magis vacillabit, si sigillum penitus deficiat, seu nunquam appositum sit. 18

Extra autem dictos casus, ac regulariter loquendo, sigillum in instrumentis ad substantiam actus non adhibetur, sed solum ad faciliorem ejusdem actus probationem. Sic Innocentius *in cit. cap. Inter dilectos* 6. *verb. Sigillum*, *de fide Instrument.* Abbas *ib. n.* 3. Felin. *ibid. numer.* 5. Reiffenstuel. *loc. cit. numer.* 98. Menochius *loc. cit. cauf.* 113. *numer.* 13. & 14. cum Hostiens. & Cardin. ibi citatis, & alii plures, per text. *in l. Contractus* 17. *Cod. de fide Instrument.* ubi ad valorem instrumentorum plus non requiritur, quam quod *subscriptioni-* 19

ptionibus partium confirmata, & si per Tabellionem conscribantur, etiam ab ipso completa, & postremo a partibus absoluta sint, hoc est subscripta, ut explicat Glossa *ibidem verb. Absoluta*.

20 Dicitur autem: *sed solum ad faciliorem ejusdem actus probationem*, quia sigillans scripturam, contenta in ea præsupponit vera, & videtur fateri omnia contenta in ipsa, cum sigillum sit confirmatio quædam eorum, quæ in scriptura continentur, & probet consensum. Rota *part.* 10. *recent. decis.* 200. *nu.* 12. Alexander *consil.* 147. *numer.* 6. & 7. *lib.* 2. Cardin. Tusch. *litt. Sacr. conclus.* 239. *numer.* 1. cum Bald. & Romano ibi citatis, & alii passim.

21 Sigillum cum propriis Insignibus habere debent omnia Collegia, Conventus, Prælati, Abbates, Archidiaconi, & Superiores omnes, ac Officiales, & eo uti debent pro Scripturis authenticis. Conc. Lond. II. c. 29.

22 Sigillo aureo, vel argenteo uti non possunt Regulares. Concil. Nicæn. *ex Arabico cap.* 76.

23 Minister Generalis Ordinis S. P. N. Francisci de Observantia legitime usus fuit, & uti potest Titulo, & Sigillo cum inscriptione: *Minister Generalis totius Ordinum Fratrum Minorum*, ut hoc titulo insigniri consuevit a Summis Pontificibus, ut notat Dominicus de Gubernatis *in Orbe Seraphico tom.* 1. *lib.* 3. *c.* 10. *circa finem*, & signanter a Leone X. Clemente VIII. Paulo III. Sixto V. Urbano VIII. Gregor. XV. Innoc. IX. & aliis sequentibus, & novissime a Benedicto XIII. Constit. incip. *Universalis Ecclesiæ regimini*, & alia incip. *Dilectis filiis*, ibi: *Dilectis Filiis Ministro Generali totius Ordinis Fratrum Minorum Sancti Francisci, nec non Generali Ministro Fratrum Conventualium ejusdem Ordinis*. Et hoc utraque parte informante jam fuerat repetitis vicibus declaratum a Sacra Congregatione Rituum, prout ad litteram referuntur Decreta a supradicto Dominico de Gubernatis *loco citat.* tenoris sequentis.

Religionis S. Francisci.

24 „ Cum Procurator Generalis Fratrum Minorum Conventualium S. Francisci, sex ab „ hinc Annis ægre ferret, Ministrum Generalem de Observantia in præteritum usum fuisse, & in præsentiarum uti Titulo, & Sigillo cum inscriptione: *Ministri Generalis totius Ordinis Fratrum Minorum*, recursum habuit ad Sanctissimum supplicans mandari reformari hujusmodi Titulum tamquam non legitime dicto Ministro Generali de Observantia competentem. Et supplicatione per Sanctissimum ad hanc Sacr. Rituum Congregationem remissa; Eadem Sacra Congregatio discussionem hujus negotii ad referendum usque de anno 1625. commisit Eminentissimo & Reverendissimo Domino Cardinali Muto, coram quo formato dubio de consensu amborum partium: An Titulus Ministri Generalis totius Ordinis Fratrum Minorum, quo insignitur Minister Generalis Observantium sit reformandus? Utraque parte sæpe sæpius in facto & Jure desuper informante, & audita; ad relationem ejusdem Eminentissimi Cardinalis Muti causa acerrime in plena Congregatione discussa, Sacra Rituum Congregatio respondit, nihil innovandum, & Ministrum Generalem de Observantia legitime usum fuisse, & uti posse Titulo, & Sigillo cum inscriptione *Ministri Generalis totius Ordinis Fratrum Minorum*, & ita servari mandavit die 22. Martii 1631.

Religionis S. Francisci.

„ Religio Minorum Conventualium conquesta est apud Sanctissimum de Decreto ab hac Sacra Rituum Congregatione emanato ad favorem Ministri Generalis de Observantia S. Francisci circa usum Tituli, & Sigilli Ministri Generalis totius Ordinis Fratrum Minorum, supplicans tamquam non audita in suis juribus audiri in Signatura Gratiæ, & mandari Illustrissimo Datario, qui concedat ad hoc supersessoriam necessariam.

„ Ex adverso autem Frater Alphonsus de Prato Procurator Generalis Minorum Observantium adiens & ipse cum supplici Libello eumdem Sanctissimum, supplicavit, quod stante jure suæ Religioni quæsito, tam ex Bullis Pontificiis, quam ex novissimo Decreto, parte adversa super usu d. Tituli, & Sigilli per quinquennium, & ultra sæpius audita, & replicante, nemine ex Eminentissimis Patribus contradicente, ad sui favorem edito, & etiam impresso; Sanctitas Sua dignaretur huic negotio perpetuum silentium, ut par est, imponere. Et utraque supplicatione per Sanctissimum ad hanc Sacram Congregationem remissa, Eadem Sacra Congregatio unanimi Eminentissimorum Patrum consensu censuit, ex hactenus deductis

„ ctis non esse locum novæ audientiæ. Et „ mandavit Secretarium alloqui cum Sanctissi- „ mo juxta mentem.

„ Die 12. Aprilis 1632.

„ Feria sexta die 21. Aprilis Ego Secreta- „ rius allocutus fui cum Sanctissimo juxta men- „ tem Sacræ Congregationis, & Sanctitas sua „ mandavit mihi, ut loquerer, prout feci ad „ R. P. D. Datarium pro imponendo perpe- „ tuo silentio.

Ita reperitur in Regestis Congregationis Sacrorum Rituum. In quorum fidem &c. Hac die 9. Junii 1682.

Loco ✠ Sigilli.

Bernardinus Casalius Secretar.

Additiones ex aliena manu.

25 Sigillum est nota quædam impressum habens nomen, & insigne, vel simul, vel alterum ad fidem rei conciliandam; Botticher. *de Jur. Sigillorum thesi* 8.

26 Dividitur autem Sigillum in publicum, ac
27 privatum. Publicum, quod a Persona publica in negotio suam privatam rem non concernente ad publicam fidem faciendam adhibetur.
28 Privatum, quod in negotiis privatis Sigillantium adhibetur; Nicol. Honthem. *de Art. Notar. cap.* 11. *numer.* 29. Gilman. *decis.* 51. *num.* 43.

29 Ut autem omne Sigillum maxime privatum rectam, & legitimam faciat probationem, roburque Scripturæ addat, in ejus appositione tria regulariter requiruntur a Doctoribus, quos allegat Hoping. *de Jur. Sigill. cap.* 11. *num.* 7.
30 *Primum* requisitum est, ut in Scriptura, seu
31 subscriptione exprimatur cujus sit sigillum.
32 *Secundum* a quo sit appositum; & *tertium* propter quod sit appositum, sive ex qua causa
33 adjectum. Si enim hæc non appareant, nec ex circumstantiis possint colligi, sigillum nihil operatur.

34 An ad validitatem instrumenti a Notario confecti requiratur sigillum ipsius? Prævaluit opinio affirmativa, ut videre est apud Covarruv. *Practic. resolut. tom.* 2. *cap.* 20. *num.* 5. Moller. *lib.* 4. *Semestr. cap.* 15.

SIGILLUM SACRAMENTALIS CONFESSIONIS.

Sigillum Sacramentalis Confessionis est obligatio servandi Secretum in omnibus, quæ in ordine ad absolutionem Sacramentalem Confessario aperiuntur. *Est in re communis.* 1

Sigillum Sacramentalis Confessionis obligat Confessarium ad celanda peccata in confessione detecta triplici Jure, scilicet Naturali, Divino, & Humano, seu Ecclesiastico. Ita Scotus *in* 4. *dist.* 22. *q.* 2. & *Communissima aliorum*. Et quidem quod obliget *Jure Naturali*, clare patet, quia natura dictante, non est aliis faciendum, quod quisque sibi fieri non vellet, juxta illud vulgatum: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*: Nemo autem vellet, quod suum secretum, ex quo aliqua infamiæ nota eidem posset inuri, manifestaretur, adeoque Sigillum Confessionis obligat Jure naturali; alioquin Lex naturæ de servanda Fidelitate, & Secreto proximi celando violaretur. 2 3

Quod autem obliget *Jure Divino*, clare constat, quia dum Christus Dominus instituit Sacramentum Pœnitentiæ, præcepitque Confessionem, simul Confessariis arctissimam hanc Sigilli obligationem imposuit; Quamvis enim hoc ex nullo textu scripto comprobetur, evincitur tamen ex expressa, continuata, & constanti Traditione ab Apostolis ad hæc usque tempora. Traditiones autem Divinæ tantam vim habent obligandi, ac verbum Dei scriptum. Unde Apostolus 2. *Ad Thessalonicens. c.* 2. præcipit dicens: *Itaque Fratres state, & tenete traditiones, quas didicistis, sive per sermonem, sive per Epistolam nostram*. In quem locum S. Joannes Chrysostomus sic scribit; *Hinc patet, quod non omnia per Epistolam tradiderit, sed multa etiam sine litteris, eadem vero Fide digna sunt tam illa, quam ista*, & Concil. Trid. *sess.* 4. *Decreto de Canonicis scripturis* sic expresse habet: *Sacrosancta Œcumenica, & Generalis Tridentina Synodus .... Traditiones ipsas, tum ad Fidem, tum ad mores pertinentes tamquam vel oretenus a Christo, vel a Spiritu Sancto dictatas, ac continua successione in Ecclesia Catholica conservatas pari pietatis affectu, ac reverentia suscipit, & veneratur.* 4

Quod vero obliget *Jure humano*, seu *Ecclesiastico*, habetur expresse ex *cap. Sacerdos* 2. *dist.* 5

6. de

6. de Pœnitent. ubi pœna depositionis a Sacerdotali Officio, & perpetuæ ignominiosæ peregrinationis erat imposita Confessariis violantibus Sacramentale Sigillum, ibi: *Qui hoc fecerit* (Sigillum videlicet violaverit) *deponatur, & omnibus diebus vitæ suæ ignominiosus peregrinando pergat, & cap. Omnis utriusque sexus 12. de pœnitentiis, & remissionib.* ubi violatoribus Sigilli Confessionis constituitur pœna depositionis ab Officio Sacerdotali, ac perpetuæ pœnitentiæ in arcto Monasterio peragendæ, ibi: *Qui peccatum in Pœnitentiali Judicio sibi detectum præsumpserit revelare, non solum a Sacerdotali Officio deponendum decernimus, verum etiam ad agendam perpetuam pœnitentiam in arctum Monasterium detrudendum.*

6 Hinc obligatio servandi Sigillum Sacramentale tam stricte ligat, & urget, ut in nullo excogitabili casu directe, vel indirecte revelari possit, quamvis salus propriæ vitæ, immo totius mundi inde penderet; Quinimmo licet per hoc omnium hominum damnatio impediri posset. *Communissima omnium Catholicorum.*

7 Ad Sigillum Sacramentale tenentur ultra Confessarium etiam sequentes, nempe Interpres, per quem facta est Confessio. Item Laicus, qui Sacerdotem se fingens Confessionem excepit. Item ille, cui Confessarius sacrilege revelavit peccatum. Item audientes tempore pestis, seu naufragii Confessionem publicam. Item audientes casu, vel malitiose peccata, dum confitentur. Scotus *in 4. dist. 21. quæst. 2.* Rosignol. *de Pœnitentia part. u. qu. 7. art. 22. Sect. 2.* cum aliis ibi citatis, Reiffenstuel *Theolog. mor. tract. 14. dist. 9. quæst. 3. num. 36.* ubi testatur de communi. Et ratio est quia notitia ad eos pervenit ex Confessione Sacramentaliter facta, adeoque hujusmodi revelatio esset contra reverentiam Sacramenti, & redderet odiosam ipsam Sacramentalem Confessionem.

8 Item ad Sigillum probabilius tenetur (*), qui per examen Pœnitentem ad Confessionem disponit. Item ille, cui Pœnitens se aperit hodie, ut illum dirigat pro Confessione crastina. Item Doctor consultus a Confessario super aliquo delicto, si ex illo noverit delinquentem. Item ille, cui Pœnitens jam non potens scribere dictavit sua peccata, postea ex ipsius scripto confessurus. Item ille, cui Pœnitens dicit se velle confiteri, & propterea illum consulit, an, & quomodo hoc, vel illud peccatum teneatur confiteri, quamvis non illi, sed alteri confiteri velit. Gormaz *par. 2. nu. 391.* La Croix *lib. 3. part. 2. num. 1052.* cum pluribus aliis ibi citatis, Sporer *tom. 3. Theolog. Sacramental. par. 3. cap. 7. quæst. 3. a nu. 848. ad 855.* cum aliis ibi allegatis contra alios. Et ratio est, quia licet illa notitia non habeatur in Confessione, nec ex Confessione, habetur tamen per ordinem ad illam, adeoque hujusmodi revelatio esset contra reverentiam Sacramenti, & redderet odiosam ipsam Sacramentalem Confessionem, unde, ne id eveniat, servandum est a supradictis Sigillum.

An autem inveniens chartam, in qua sunt descripta personæ cognitæ peccata, teneatur ad Sigillum Sacramentale? Variant Doctores. Affirmativam enim sententiam tuentur Rodriquez, Fagundez, Malderus, & alii plures apud Dian. *par. 1. tract. 4. resol. 112.* Navarrus, Grass. Vega, Gormaz, Diana, Tamburin., apud La Croix *loco citat. numer. 1953.* & probabilius Sporer *loc. cit. num. 857.* & alii; Et ratio est, quia talis peccatorum scriptio fit propter Confessionem, & reipsa videtur esse inchoata Confessio, sive Confessionem jam factam gerens; Negativam autem, scilicet inventorem talis chartæ non teneri ad Sigillum Sacramentale, sed solum ad Sigillum naturale defendunt, & quidem probabilius Bonacina *de Pœnitentia Sacrament. disputat. 5. quæst. 6. sect. 4. punct. 3. nu. 7.* cum pluribus ibi allegatis, Castropal. Aversa, Ilsung, Busemb. aliique multi apud La Croix *loc. cit. num. 1953.* Rosignol. *loc. cit. num. 17.* Reiffenstuel *loc. cit. nu. 37.* Layman, Suarez, Navarr. aliisque congestis, Lugo *disputat. 23. sect. 2. nu. 47.* & valde probabilem hanc Sententiam appellat etiam Sporer *loc. cit. num. 858.* & alii plures ipsam expresse tuentur: Et ratio est, quia illa charta, seu notitia illius non pervenit ad inventorem, nec in Confessione, nec ex Confessione, nec non ordinem ad Confessionem, cum Pœnitens illam chartam scripserit solum, ut sua peccata sibi manifestet, & memoriam eorum retineat. 9

Consentiunt tamen omnes utriusque sententiæ Doctores, quod talis inventor teneatur ad 10

Nota Romani Theologi.

(*) Non solum probabilius, sed certe tenetur quis servare Sigillum in casibus hic expositis, *Resp.*

ad Sigillum naturale sub peccato mortali, si illa charta contineat gravia, & diffamantia peccata; Quinimmo cognito, quod talia peccata contineat, debet sub gravi ab illius lectione abstinere.

11 Insuper consentiunt omnes, quod si aliquis mutus, vel alias impeditus confiteatur Confessario præsenti per scripturam, & tunc durante actione Sacramentali aliquis legat illam scripturam, is omnino ad Sigillum Sacramentale teneatur; Tunc enim illa scriptura lecta a Confessario est locutio, vel Confessio Pœnitentis, cum non aliter confiteatur mutus ille nisi per scripturam.

12 Ad Sigillum Sacramentale tenetur Prælatus, vel Superior, cui Pœnitens, vel Confessarius manifestavit pro licentia absolutionis obtinenda, peccatum reservatum, quamvis pro absolutione remittat ad alium Confessarium. Sic pluribus allegatis Card. de Lugo *disp.* 22. *Sect.* 2. *num.* 34. *&* 35. Rosignol. *loc. citat. num.* 12. cum aliis ibi citatis, La Croix *loco citat. num.* 1951. cum Suarez, Fagundez, Stoz, Aversa, & aliis ibi citatis, Sporer *loco citat. num.* 853. Dicastill. *disp.* 11. *numer.* 325. dicens id esse certum, quamvis alii contrarium doceant. Et ratio est, quia Prælatus, aut Superior, cui casus sunt reservati, in hac parte gerit vices Confessarii cum quodammodo exerceat Jurisdictionem in ordine ad Pœnitentium absolutionem, adeoque &c.

13 Prælatus, seu Superior, vel Confessarius, qui postea ad Superioritatis gradum fuerit assumptus, nullo modo uti potest ad exteriorem gubernationem ea notitia, quam de aliorum peccatis in Confessione habuit. Sic expresse statuit Clemens VIII. *in Decreto de casibus reservatis die* 26. *Maii* 1594. ibi: *Tam Superiores pro tempore existentes, quam Confessarii qui postea ad Superioritatis gradum fuerint promoti caveant diligentissime, ne ea notitia, quam de aliorum peccatis in Confessione habuerint, ad exteriorem gubernationem utantur*, &c. *Atque ita per quoscumque Regularium Superiores observari mandamus*. Hæc Pontifex. Et deinde *die* 18. *Novembris* 1682. editum fuit in Congregatione Generali Universalis Inquisitionis Decretum prohibens: *Ne quis publice, aut privatim doceat, aut defendat licere uti scientia ex Confessione acquisita cum gravamine Pœnitentis, quamvis secluderetur quæcumque ejus revelatio, & quamvis multo majus gravamen ejusdem Pœnitentis ex non usu sequeretur, mandans etiam universis Pœnitentiæ Ministris, ut a tali doctrina in praxim deducenda prorsus abstineant*. Sic apud Arsdekin *tom.* 2. *pag.* 238. & alios passim id referentes.

Hinc Confessarius, qui ex Confessione socii conspirationis contra se novit sibi parari insidias in itinere a se subeundo, sibi parari venenum in vino a se bibendo, & hujusmodi; si non arripiendo tale iter, non bibendo tale vinum, & hujusmodi sequeretur aliqua suspicio apud alios socios dictæ conspirationis de peccato confesso, aut periculum damni dicti Pœnitentis, tunc teneretur dictus Confessarius enixe se Deo commendare, & tale statutum iter arripere, tale vinum bibere, & hujusmodi; quia Sigillum Sacramentale ob commune bonum Fidelium, & reverentiam Sacramenti fortius obligat, quam propria vita servanda, immo & quam salus totius mundi, juxta dicta *supra nu.* 6. In tali enim casu ex circumstantiis indirecte saltem revelaretur Confessio, & frangeretur Sigillum, quia socii conspirationis videntes Confessarium post auditam Confessionem non arripere certo statutum iter, seu divertere ab ipso jam arrepto, & non bibere tale vinum certo alias bibiturum, suspicarentur de delicto conspirationis confesso, & possent in Socium irruere, sicque cum gravamine Pœnitentis redderetur odiosa Confessio, adeoque, &c. 14

Si autem in similibus tales concurrant circumstantiæ quod ex non arrepto, seu non continuato itinere, & non bibito tali vino, & hujusmodi, nulla directe, aut indirecte oriatur suspicio peccati conspirationis confessi, quatenus nempe Socii conspirationis complicem confitentem non viderunt, & hujusmodi, tunc dictus Confessarius posset licite iter non arripere, seu jam arreptum divertere, vinum illud non bibere, & hujusmodi, quia tunc Confessarius uteretur Jure suo ad evitandam mortem sine ullo incommodo, seu gravamine Pœnitentis, cum sic licite salvaret propriam vitam, & impedire Pœnitentis, aliorumque peccatum, seu occasionem peccati, quod re ipsa non est gravamen, sed beneficium, nec ullam committere irreverentiam in Sacramentum; cum, ut supponitur, ex dictis circumstantiis nulla directe, aut indirecte posset oriri suspicio peccati 15

Resp. Auctor. Sed quod teneatur ad sigillum certe fateor & ego; an autem ad Sigillum Sacramentale, vel naturale? non parva est inter Doctores controversia. Hinc ponderet prudens lector *ibi* tradita a me *num.* 10. *&* 11. & pro æquitate resolvat.

tati confessi. Sic recte cum distinctione, ut supra docent Diana *par.* 5. *tract.* 11. *resol.* 46. cum Richardo, Navar. Suario, & Soto, Felix Potestas *loco cit. num.* 3219. *& seq.* Rosignol. *loco cit. sect.* 3. *n.* 12. *&* 12. La Croix *loco cit. nu.* 1976. *& seq.* cum pluribus ibi allegatis, & alii plurimi, & sub data distinctione nostra sententia jam deberet esse communis.

16 Unde post allata Decreta *sub num.* 13. jam non videtur practice probabilis sententia illorum Auctorum, quamvis plures quam quadraginta referantur a Sanchez *de Matrimonio lib.* 3. *d.* 16. *num.* 2. Mendo *d.* 10. *quaest.* 8. Stoz *n.* 244. qui docent, Confessarium ex sola Confessione cognoscentem Poenitentem suum indignum esse Dignitate, seu Officio, ad quod concurrit, posse ideo in electione gratuita, & secreta denegare suum suffragium, quia utitur, ut dicunt ipsi, Jure, quod habet ad non promovendum indignum; Sic non potest Magister Novitiorum suo suffragio rejicere, aut directe cooperari, quod ab aliis rejiciatur a professione Novitius, quem propter vitia, vel alios defectus ex sola Confessione novit esse ineptum, aut fore perniciosum Religioso Ordini. Item nequit Confessarius dimittere famulum, quem ex sola Confessione cognovit non esse fidelem & hujusmodi. Item nequit Confessarius, qui ex sola Confessione novit aliquem de communitate vitio carnis deditum esse & pronum ad seducendos alios, nequidem indirecte facere ut inde amoveatur. Item nequit Confessarius negare Eucharistiam, Matrimonium, & hujusmodi ei, quem ex sola Confessione novit esse indignum, impeditum, & hujusmodi. Item non potest Superior Religiosum, quem ex sola Confessione novit esse Concubinarium, e tali Conventu, aut Officio removere. Et sic de similibus. Et ratio omnium est, quia quidquid affert incommodum Poenitentis, quamvis absit periculum revelandi peccatum, & ita clam fiat, ut nemo advertat, merito reddit Confessionem odiosam, si Poenitentes cognoscant sibi talia incommoda fieri posse propter solam cognitionem in Confessione datam. Hinc Confessarius, vel Superior debet in similibus se talem gerere, tamquam si nihil sciret: Audita enim in sola Confessione *minus scit, quam quae nescit*, inquit S. Augustinus, & *ex Confessione scitum, est quasi nescitum*, dicit S. Thomas *in suppl. q.* 11. *art.* 1. *ad* 1. Cum enim id sciat ut Dei locumtenens, non potest uti pro humano commercio, alias Divina confunderet cum humanis, adeoque de omnibus istis, & similibus silere debet, & totaliter se habere, ac si ea minime sciret, sicque se, & omnia Deo committere, cum hoc plurimum conducat ad reverentiam Sacramenti, & ad urgendam apud omnes securitatem Sigilli. Sic Scotus *in* 4. *dist.* 21. *quaest.* 2. *litt. N.* Suarez, Vasquez, Praepos. Bonesp. Dicastill. Stephanus, Aversa, Stoz, & alii cum la Croix *loco citat. num.* 1976. *& seq.*

17 Unde Scotus *loco citato* de casu dicti Superioris respectu sui subditi Concubinarii in Confessione cogniti loquens dat hoc commendabile Documentum: *Si dicas non apponi remedium ad salutem Ovis suae. Respondeo, consulat sibi in Foro Poenitentiae meliori modo, quo poterit, ut illum locum sibi periculosum dimittat, si noluerit, non attentet esse Deum, sed defectus occultos sibi secundum justitiam incorrigibiles, Dei correctioni dimittat*; Hinc neque licet Superiori, seu Praelato ex sola tali notitia habita in Confessione magis advertere, & observare directe ipsum Poenitentem subditum, ut inde occasionem capiat ipsum ab Officio, seu loco removendi, quia sic redderetur odiosa Confessio. Sporer *loc. cit. num.* 869. *in fine*, & alii supracitati.

18 Confessarius ordinarie loquendo neque de petita, & obtenta licentia Poenitentis potest uti scientia Confessionis, & revelare ipsam Sacramentalem Confessionem, quia si Poenitens non ultro, sed tantum ad petitionem Confessarii det ipsam licentiam loquendi, communiter censeri debet data ex metu reverentiali, adeoque invalide; Tamburin. *de Confess. lib.* 3. *cap.* 3. *num.* 5. Dicastill. *d.* 12. *num.* 66. La Croix *loco cit. n.* 1958. Vel certe cum periculo invaliditatis; La Croix *loco cit.* Diana *part.* 5. *tract.* 11. *resolut.* 10. Stoz *lib.* 2. *n.* 197. ubi addit, quod quamvis Poenitentes dicant se libenter eam dare, saepe tamen in animo refugiunt, & sic Sacramentum adhuc redditur odiosum, si Confessarius ea licentia utatur. Tum quia negant plerique ex antiquioribus, ac praesertim Alensis, Durandus, & alii, & ex parte Scotus *in* 4. *dist.* 20. *quaest.* 1. §. 5. *& dist.* 21. *q.* 2. *litt. L.* quia Jus Sigilli Sacramentalis non est tantum ipsius Confitentis, sed etiam totius Communitatis Fidelium, quae alias maxime perturbaretur, & ipsius Sacramenti, cui ipse Poenitens renunciare non potest, licet ipse Poenitens possit cedere Juri suo, *cap. Si de terra* 6. *de privileg. & l. Si quis in conscribend.* 19. *Cod. de pactis*; Non potest tamen cedere Juri Sacramenti; & totius Communitatis Fidelium, *cap. Si diligenti* 12. *de Foro compet.*

19 Dicitur autem notanter *Ordinarie loquendo*, quia

quia ex gravi causa, & ob aliquem bonum finem, verb. gr. ad malum aliquod avertendum, ad consilium a Doctiori petendum, & hujusmodi de expressa, libera, & plene voluntaria licentia Pœnitentis loquendi cum alio de suo peccato, aut alia re suæ Confessionis, & potest Confessarius sine fractione Sigilli caute cum eo loqui. Sic teste Sporer *loco cit. num.* 819. jam *Communissima Doctorum* cum S. Thoma, S. Bonaventura, & pluribus congestis Suarez *disput.* 31. *sect.* 5. Sanchez *lib.* 6. *moral. cap.* 18. Layman *cap.* 14. *num.* 14. Lugo, Tamburin. Diana, & alii passim. Tunc enim cum Pœnitens dat expressam, & liberam licentiam Confessario loquendi de peccatis in Confessione auditis, videtur cessare ratio Secreti naturalis, atque reverentiæ Sacramenti, & odiositatis Confessionis, *argum. cap. Significasti* 5. *de adulteriis*, ubi legitur, quod de licentia mulieris Sacerdos, cui hæc confessa fuit, dixerit eam sibi confessam esse adulterium, nec tamen in hoc casu vel minimum Sacerdos reprehenditur a Papa; Verum Barbosa *in citato cap. Significasti num.* 2. Navarrus *in cap. Sacerdos* 2. *distinct.* 6. *de Pœnitent. num.* 126. & alii, censent illud capitulum loqui, non de Confessione Sacramentali, sed extra Sacramentum tam per adulterum, quam per adulteram facta. Unde in similibus est valde caute procedendum, cum non expediat, quod Pœnitens ex qualibet levi causa det Confessario talem facultatem loquendi cum aliis de auditis in sua Confessione, nec quod confessarius de facili ea utatur.

20 Sine expressa, & libera Pœnitentis licentia neque licet Confessario de auditis in Confessione loqui cum ipso Pœnitente extra Confessionem Sacramentalem; Quamvis enim id proprie non sit fractio Sigilli, uti cum pluribus docet Sanchez *lib.* 3. *de Matrimonio d.* 16. omnes tamen Doctores tenent, hujusmodi locutionem cum eodem sine ejus licentia esse illicitam, quia vere cedit in odium Confessionis, & Sacramenti, & plerumque non sine rubore, & offensa Pœnitentis; Potest autem Confessarius licite loqui extra Confessionem cum Pœnitente de auditis in sua Confessione, si ipse Pœnitens prior de illis loqui incipiat, quia tunc censetur ipse voluntariam & liberam ad id licentiam concedere.

21 Confessarius, qui in Confessione gravem errorem commisit, consulens v. gr. bona fide tamquam licitum aliquem contractum, quem postea cognoscit certo esse illicitum, tenetur petere licentiam a Pœnitente loquendi de materia Confessionis præteritæ ad salutem animæ illius pertinente, & quamvis Pœnitens deneget talem licentiam, probabilius adhuc potest de ea re loqui, ac errorem corrigere, seu emendare. Sic Suarez *disp.* 31. *sect.* 4. *num.* 3. Arsdekin *tom.* 2. *pag.* 236. *num.* 13. Felix Potest. *loc. cit. nu.* 3233. Sporer *loc. cit. num.* 822. Diana *loc. cit. resol.* 26. cum aliis ibi allegatis, La Croix *loc. cit. n.* 177. cum pluribus ibi citatis, Filiuc. Fenech. & alii; Et ratio est, quia tunc Confessarius proprie non loquitur extra Confessionem, sed supplet, & perficit eam, quæ antea inchoata, & imperfecta remanserat; Tum quia in casu mali consilii nihil loquitur de Confessione præterita, sed solum consilium male datum revocat.

Sub Sigillo Sacramentali cadunt omnia peccata, tam mortalia, quam venialia, non solum ipsius Pœnitentis, sed etiam complicis. 22 Item circumstantiæ peccatorum, & defectus naturales, ob quorum revelationem potest Pœnitenti evenire infamia, vel aliud incommodum, & sic reddi odiosa Confessio; Tales enim peccatorum circumstantiæ, v. g. quod quis sit illegitimus, sit infamis, sit genere obscurus, & hujusmodi, a Confessario manifestari non possunt sine fractione Sacramentalis Sigilli. *Communis*; Et ratio est, quia Sigillum Sacramentale obligat ad celandum omne id, quod Confessionem odiosam reddere potest; Per revelationem autem supradictorum, & similium redditur odiosa Confessio, cum sic inferatur gravamen, & præludium Pœnitentibus, adeoque &c.

Confessionis Sigillum violat, si in genere dicat se absolvisse Paulum a peccato mortali, a casu reservato. 23 Item si dicat se Paulum non absolvisse, quia erat indispositus. Item si revelet aliquod peccatum veniale in specie v. g. mendacium; Secus autem si dicat solum in genere fuisse confessum veniale, cum certum sit debere Pœnitentem ad minus veniale peccatum confiteri, ut absolutionem obtineat. Item Sigillum frangit, si revelet pœnitentiam pro mortali imponi solitam, v. gr. Psalmos Pœnitentiales, Rosarium B M. V. jejunium, & hujusmodi; Non frangit tamen Sigillum, si revelet pœnitentiam pro veniali imponi solitam, v. gr. unum Pater, & Ave, Salve Regina, Alma Redemptoris, & hujusmodi. *Sic Doctores communiter*.

Confessarius se exponit periculo frangendi Sigillum, si dicat: prima mulier, quam audivi in Confessione, fuit adultera; Unde cavere debent Confessarii a similibus locutionibus; quia 24

ex

[illegible] *[illegible]* Confessarium in Italia [illegible] *[illegible] pars. quæst.* [illegible] *Vitonius Constitut. Pontif. & decis. ad Confessarios* [illegible] 444. de quodam marito, qui interfecit [illegible], quia quidem Confessarius in Italia dixerat coram quibusdam primam mulierem, cujus Confessionem exceperat, fuisse adulteram.

25 Confessarii violantes Sigillum Confessionis Sacramentalis subjacent gravissimis pœnis; Et quidem *in cap. Sacerdos 2. distinct. 6. de Pœnitent.* imposita erat eis dispositio ab Officio Sacerdotali, & perpetua ignominiosa peregrinatio, ibi: *Qui hæc fecerit* (Sigillum nempe violaverit) *deponatur, & omnibus diebus vitæ suæ ignominiosus peregrinando pergat.* Quæ pœna perpetuæ ignominiosæ peregrinationis, ob justissimos fines fuit postea conversa in perpetuam detrusionem in arctum Monasterium, pœna depositionis ab Officio Sacerdotali adhuc permanente; *cap. Omnis utriusque sexus 12. de pœnitentiis, & remissionibus*, ibi: *Caveat autem omnino, ne verbo, aut alio quovis modo aliquatenus prodat peccatorem, sed si prudentiori consilio indiguerit, illud absque ulla expressione personæ caute requirat, quoniam qui peccatum in Pœnitentiali Judicio sibi detectum præsumpserit revelare, non solum a Sacerdotali Officio deponendum decernimus, verum etiam ad agendum perpetuam pœnitentiam in arctum Monasterium detrudendum.*

26 Imprudentiarum autem ex recepta consuetudine detrusio in arctum Monasterium mutata est in carceres perpetuos. Sic notant communiter Moderni in hac materia scribentes, & inter Rosignol. *loc. cit. sect. 5. nu. 7.* Reiffenstuel *lib. 5. Decret. tit. 37. n. 4.*

27 Pœnitentia pro fractione Sigilli quo ad Regulares consistit in jejunando ter in hebdomada, comedendo tantummodo panem, & bibendo aquam humi in publico Refectorio, in cujus postea porta pronus ab exeuntibus Fratribus conculcetur. *Sac. Congr. Episcop. & Regul. in una Augustinianorum 5. Septemb. 1659.* apud Nicol. *in Lucubrat. tom. 2. Canon. lib. 5. tit. 38. num. 17. de pœnitent. & remission.* & Pitonium *loc. cit. num. 963.*

28 Dictæ Pœnæ impositæ contra violantes Sigillum Sacramentale, non sunt latæ sententiæ, sed ferendæ. Reiffenstuel *loc. cit. nu. 4.* Rosignol. *loc. cit. nu. 6.* Lugo *de Pœnitent. disp. 23. nu. 247.* Fagundez *de præcept. Ecclesiastic. lib. 2. [illegible] nu. 2.* Crespinus *de Sigillo sect. 5. quæst. 2.* Coninck. *disp. 9. n. 70.* Homobonus *tract. 5. [illegible] Confessar. de Sigill. cap. 19. quæst. 108. vers. ad secundam quæst.* & alii passim, per verba text. *Quibus hujusmodi pœnæ imponuntur, ut patet in cit. c. Sacerdos*, ibi; *Deponatur, & cit. cap. Omnis utriusque*, ibi: *Deponendum decernimus, & in arctum Monasterium ad agendam perpetuam pœnitentiam detrudendum*, quæ verba, ut de se patet, important solum sententiam ferendam.

Ut quis propter violationem Sigilli incurrat prædictas pœnas, plura requiruntur. Primo quidem requiritur, quod violans sit Sacerdos, quia *in cit. cap. Sacerdos, & in cit. cap. Omnis utriusque*, solis Sacerdotibus Confessariis talis pœna imponi jubetur. Menochius *de Arbitrar. Judic. lib. 2. cent. 6. cas. 414.* Reginald. *lib. 5. nu. 27.* Coninch. *disp. 9. dub. 4. ad fin.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 5.* Rosignol. *loc. cit. n. 4.* & alii passim; Cum enim talis dispositio sit pœnalis, & odiosa, ad alios præter expressos non est extendenda, *cap. Odia 15. de Regul. Juris in 6.* cum similibus. 29

Alii autem revelantes assignati *supra a num. 7. ad 12.* non subjacent præfatis pœnis, sed puniendi sunt per Judicem pœna extraordinaria juxta majorem, vel minorem gravitatem patrati circa id delicti. *Sic Doctores citati*, & alii. 30

Secundo requiritur, quod Confessarius revelet peccata in Confessione Sacramentali sibi a Pœnitente exposita animo se accusandi, & absolutionem recipiendi. Secus autem si essent sibi exposita, non in Confessione Sacramentali cum dicto animo, sed alio fine, etiamsi flexis genibus dixisset Pœnitens: *Hoc tibi dico sub Sigillo Confessionis*; Tunc enim confessarius non violaret Sigillum Sacramentale, sed solum Sigillum naturale, adeoque &c. Felix Potestas *tom. 1. num. 3207. & tom. 2. n. 39.* & alii communiter. 31

Tertio requiritur, ut Confessarius revelet aliquod peccatum, vel mortale, quod sufficit, si revelet in genere, dicendo v. gr. Paulus confessus est mihi peccatum mortale, vel veniale, quod necesse est, ut revelet in specie, dicendo v. gr. Paulus confessus est mihi mendacium, & hujusmodi. Suarez *de pœnitentia disp. 33. sect. 8.* Diana *part. 5. tract. 11. resol. 51.* Reiffenstuel *loco citat. num. 6.* & alii communiter; *arg. cit. cap. Sacerdos, & cit. cap. Omnis utriusque*, ubi de solis peccatis fit mentio. 32

Quarto requiritur, ut Confessarius revelet pec- 33

peccatum *præsumptuose*, idest graviter malitiose; *arg. cit. cap. Omnis utriusque* 12. §. *Caveat, de pœnit. & remission.* ibi : *Præsumpserit revelare*. Reiffenstuel *loc. cit. & num.* 7. & alii.

34 Quinto requiritur, ut Confessarius peccatum revelet alicui alteri, quam ipsi Pœnitenti extra Confessionem, sive ipsi sine ipsius licentia objiciat. Objiciens autem extra Confessionem peccatum ipsi soli Pœnitenti, non subjacet pœnæ ordinariæ, sed solum extraordinariæ. Granad. *de Sac. tract.* 11. *disp.* 8. *n.* 3. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 8. & alii.

35 Judex in causa violati Sigilli Sacramentalis est solus Ecclesiasticus, minime vero Laicus; Cum enim talis causa ex annexo Sacramento sit ex natura sua spiritualis & Ecclesiastica, soli Judici Ecclesiastico competere debet; *cap. Decernimus* 2. *cap. Quando* 3. *de Judiciis, cap. Ut Inquisitioni* §. *Probibemus*, *de Hæret.*

36 Cui autem talis causa competat ex Judicibus Ecclesiasticis, an scilicet Episcopo, vel Inquisitori? Variant Doctores: Aliqui enim dicunt expediri, ut deferatur ad Inquisitores, cum propter injuriam Sacramenti reddatur delinquens in Fide suspectus. Alii vero dicunt, quando est mera Confessionis revelatio, Inquisitores non debere se ingerere, quam praxim testatur Diana in eo Tribunali per multos annos versatus *tom.* 2. *de Offic. & potest. Inquisitor. resol.* 95. cum Molfesio *in Summa tom.* 1. *tract.* 7. *cap.* 23. *num.* 68. Unde quamvis ubi mera sit Confessionis revelatio, talis causa spectet ad Episcopum; si tamen habeat mixtum errorem, ut si Confessarius revelans dixisset licitam esse revelationem Sigilli, vel aliter ostendisset se male sentire de Sacramentis Ecclesiasticis, tunc talis causa spectaret ad Inquisitorem. Cardin. de Lugo *de Pœnit. disp.* 23. *num.* 148.

37 Ut Judex Ecclesiasticus instituere possit processum contra Violatorem Sigilli Sacramentalis, non requiritur licentia Pœnitentis, cujus peccatum fuit sacrilege revelatum; *arg. cit. cap. Sacerdos, & cit. c. Omnis utriusque sexus*, ubi nulla prorsus facta mentione de habenda licentia Pœnitentis præcipitur, ut pœnæ ibidem statutæ inferantur contra tales violatores; Sic cum aliis Sroz *Tribun. Pœnitent. lib.* 2. *q.* 4. *num.* 284. Reiffenstuel *loco cit. num.* 11. & alii contra Gobat *in Quinario tract.* 5. *cap.* 42. *sect.* 7. Si enim requireretur ad id licentia Pœnitentis, sequeretur, quod, ipso pœnitente mortuo, vel reddito amente, nunquam posset puniri talis Confessarius, cum nunquam posset peti talis licentia, adeoque frustra essent statuti Canones contra hujusmodi delicta Reipublicæ Christianæ perniciosissima, quod non est dicendum.

Quando Confessarius violator Sigilli se reum fatetur, non est opus alia probatione ad hoc, ut possit puniri pœna ordinaria. *Communis, arg. cap. final. de cohabitat. Clericorum & mulierum, leg. Generaliter* 13. *Cod. de non numerata pecunia*, cum nulla alia detur major probatio, quam ea, quæ fit ex proprii oris confessione. Rota *part.* 9. *recent. tom.* 1. *decis.* 98. *n.* 4. per text. *in cap. Per tuos* 10. *de probationib. l. Cum te* 5. *Cod. de transact. & cit. l. Generaliter* 13. *Cod. de non numerata pecunia.* 38

Quando Confessarius dicit se peccatum, non ex aliqua Confessione Sacramentali, sed tamquam aliunde sibi notum manifestasse, incumbit ei probare, qua via, & modo illius notitiam acquisierit, *arg. l. Ei incumbit* 2. *ff. de probationibus, l. Actor* 33. *Cod. eod. cap. Bonæ memoriæ* 22. *de election. cap. Accusator* 6. *quæst.* 5. cum qui dicit, probare debeat. Si autem in tali probatione deficiat, & adhuc in negatione violati Sigilli perseveret, nec possit plene convinci, ex præsumptione violati Sigilli puniendus est pœna extraordinaria. Abbas *in cit. cap. Omnis utriusque sexus* 12. *n°* 26. *de Pœnitent. & remissionib.* Silvester. *verb. Confessio* 7. *n.* 5. Lugo *loc. cit. num.* 251. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 13. & alii. 39

Quando autem fatetur Confessarius se quidem peccatum ex Confessione scivisse, sed cum licentia Pœnitentis revelasse, tenetur probare sibi revera datam fuisse a Pœnitente talem licentiam revelandi, si Pœnitens ipse sit Accusator, seu delator, & alias neget se talem licentiam ei dedisse. Lugo *loc. cit. num.* 151. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 14. & alii; Et ratio est, quia cum talis licentia sit quid facti, non præsumitur, sed probari debet ab allegante, *cap. Cum in Jure* 31. *de Offic. deleg. l. in Bello* 12. *ff. de capt. & postlim.* 40

Secus autem, si alius sit Accusator: In tali enim casu contrarium probare incumbit ipsi alteri accusatori ob præsumptionem stantem pro Confessario, qui bonus, & Sigillum servans præsumitur, donec probetur contrarium; *cap. Unic. de Scrutinio*; *cap. final. de præsumpt. & l. Merito* 52. *ff. pro socio*. 41

Immo etiamsi Pœnitens sit Accusator, creditur Confessario, si sit ceteroquin optimæ famæ, & integritatis. Secus autem si Pœnitens sit melioris famæ, & integritatis, quam ipse 42

Confessarius. Sic cum aliis Diana *part. 1. tract. 11. resolut.* 52. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 16. & alii.

43 Si autem, ceteris paribus, dubium existat, creditur potius Confessario asserenti, quam Pœnitenti neganti licentiam fuisse concessam. Sic cum aliis Mascard. *de probationib. conclus.* 951. *n.* 30. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 27. & alii ex illa ratione quod in factis, quæ ad officium Judicis spectant, & aliter fieri non possunt, pro Judice præsumantur; *arg. Cap. Hoc etiam* 38. *caus.* 2. *quæst.* 6. *cap. Absit* 14. *caus.* 11. *quæst.* 3.

44 Ad probationem violati Sigilli Sacramentalis sufficiunt etiam testes singulares. Sic cum aliis Tanner. *tom.* 4. *disp.* 6. *q.* 9. *n.* 122. Stoz *Tribunal. Pœnitent. lib.* 2. *n.* 4. *a num.* 281. Reiffenstuel *loc. cit. nu.* 18. & alii. Et ratio est, quia id exigit enormitas talis delicti Reipublicæ Christianæ summe præjudicialis; Tum quia tale delictum ordinarie difficilis est probationis, cum Sacrilegi violatores Sigilli non facile Sigillum violent plurimis simul præsentibus, adeoque &c.

45 Quoad debitam Sigilli Sacramentalis custodiam attendendæ sunt novissimæ constitutiones editæ a Benedicto XIV. adversus Confessarios exquirentes a pœnitentibus complicum nomina; In quarum prima data sub *die* 2. *Junii* 1746. incip. *Ubi primum* insertis, & confirmatis suis Apostolicis Litteris datis ad Archiepiscopos, & Episcopos Regnorum Portugalliæ, & Algarbiorum subjicit excommunicationi Summo Pontifici, præterquam in articulo mortis, reservatæ omnes docentes oppositum, contradicentes, ac male interpretantes dictas Apostolicas Litteras: Et decernit, Confessarios præsumentes interrogare pœnitentes de nomine socii, seu complicis, loco habitationis, & aliis similibus circumstantiis & eisdem pœnitentibus, si manifestare noluerint, Sacramentalem absolutionem denegantes, ultra peccati mortalis incursum, suspensioni ab Officio audiendarum Confessionum, aliisque gravioribus pœnis fore subjiciendos. Tam docentes licitam esse dictam reprobatam praxim, quam in ejusdem praxis defensionem scribentes, aut loquentes, & ejusdem reprobationem impugnantes, ac perverse interpretantes; Et ipsos Confessarios contrafacientes cum suspicione pravi dogmatis, judicari, ac puniri mandat in Officio S. Inquisitionis; Cui Sancto Officio omnes scientes similes delinquentes denunciare teneantur intra terminum dierum ipsis Edictis præfigi um, sub pœnis non denunciantibus per eadem Edicta infligi consuetis. Confessarios autem contrafacientes sine dicta pravi dogmatis suspicione judicandos, & puniendos esse ab Ordinariis, nec esse S. Officio denunciandos decernit.

46 In secunda autem data *sub* 28. *Septembris* 1746. incipiente *Ad eradicandum*, confirmat, & ampliat suas jam ad id editas Apostolicas Litteras, decernens, ipsas non solum pro Regnis Lusitaniæ, & Algarbiorum, sed generalis definitionis & Legis vim, auctoritatemque habere, & declarans memoratam praxim in seipsa, & ubique locorum, ac temporum Apostolica auctoritate reprobatam, atque damnatam esse, & censeri debere: Nec ulli licitum esse contra doctrinam in præfato suo Brevi contentam docere, scribere, aut loqui, eamque impugnare, aut perverse interpretari, vel ipsi actu contraire, sub pœnis adversus tuentes, asserentes, aut tradentes opiniones scandalosas, perniciosas, & uti tales a Sede Apostolica rejectas, & condemnatas, & respective adversus contrafacientes Mandatis Apostolicis, & Ecclesiasticis sanctionibus, statutis, atque præscriptis.

Additiones ex aliena manu.

Esse suspectum de Fide, & subjici judicio Inquisitorum eum, qui revelat Confessionem, & frangit sigillum, resolutum fuit a Congregatione S. Officii 4. *Decembris* 1603. tum 29. *Januarii* 1604. & demum *die* 17. *Junii* 1605. 47

Sequuta fortassis fuit Sacra Congregatio opinionem nonnullorum Doctorum tenentium, expedire hoc delictum Inquisitoribus deferri ex ratione illa, quod Confessarius redditur suspectus de fide ex injuria, quam irrogat Sacramento; *De Leon. de Offic. Confessar. tom.* 1. *recollect.* 22. *n.* 12. *Campanil. diversor. jur. Canon. rubric.* 11. *cap.* 32. *n.* 5. *Trasmier de Polygam. lib.* 3. *q.* 2. *n.* 30. *in fine*, & *latius num.* 53. aliique plurimi. 48

Sed, ut refert *Albic. de Inconstant. in fid. cap.* 35. *num.* 88. 25. *Martii* 1610. ab eadem S. Congregatione fuit resolutum, causam hanc non spectare ad S. Officium, ita semper fuit postmodum servatum. 49

Cœterum, ut subdit idem *Albic. ubi supra*, & convenit *Auctor num.* 36. prima opinio locum sibi vindicat quando frangens sigillum Confessionis haberet aliquem errorem in intellectu, ut si diceret licitam esse revelationem sigilli, vel aliter ostenderet se male sentire de Ecclesiasticis Sacramentis. 50

Tum

51 Tum etiam procedit prima opinio, si ageretur de Confessario, qui pluries sigillum Confessionis fregit, idque quia ex hisce iteratis actibus insurgeret saltem levis aliqua suspicio Hæresis; *Albic. citato loco*.

52 Et demum amplectenda est prima opinio, si Confessarius frangens sigillum Confessionis esset homo malæ famæ, & alias de Hæresi suspectus; *Albic. eod. loco*.

53 An propter delictum Hæresis licita sit revelatio Confessionis, tum an aliis ex causis possit aliquando esse licita revelatio Confessionis, vide apud *Albic. loco pluries allegato*.

SIMONIA.

ARTICULUS I.

Simonia quoad ea, quæ concernunt ejus originem, naturam, divisionem, materiam, & pretium.

1 Simonia dicta est, & originem traxit a Simone Mago; Licet enim jam a pluribus ante ipsum Simonem Magum vitium istud commissum fuisset, ut a Balaam pretio conducto per Balac Regem, ut malediceret populo Israel, sicuti habetur *Num. c.* 22. a Giezi famulo Elisei Prophetæ ut habetur 4. *Reg. cap.* 5. a Jasone, qui pro Sacerdotio multa talenta Regi Antiocho obtulit, ut patet 2. *Machabæor. c.* 5. & a Juda iniquo Mercatore, qui triginta argenteis vendidit Infinitum bonum Christum Redemptorem nostrum, *cap. Qui studet* 11. *caus.* 1. *quæst.* 1. Attamen non ab istis, sed a Simone Mago vitium istud nomen desumpsit. Cum enim hic vidisset, quod per manuum impositionem ab Apostolis daretur Spiritus Sanctus, talem mirabilem virtutem, remque maxime spiritualem vili pecuniarium pretio emere præsumebat, ut expresse habetur *Actor.* 8. ibi: *Obtulit eis pecuniam dicens: Date & mihi hanc potestatem, ut cuicumque imposuero manus, accipiat Spiritum Sanctum*: Cujus execrabilem malitiam illico increpans S. Petrus dixit ad eum: *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam Donum Dei existimasti pecunia possideri*. Perfidus enim ille execrabili avaritia repletus intendebat pecunia virtutem illam consequi, ut eamdem cum quæstu, & majori temporali lucro exercere valeret, ut expresse habetur *in cap. Salvator* 8. *caus.* 1. *quæst.* 3. ibi: *Simon Magus, qui ad fidem ficte accessit, non Spiritum Sanctum propter Spiritum Sanctum, quo ipse erat indignus, (quoniam, ut scriptum est, Spiritus Sanctus disciplinæ effugiet fictum) sed ideo, quantum in ipso erat emere voluit, ut ex venditione signorum, quæ per eundem fierent, multiplicatam pecuniam lucraretur*.

Simonia est studiosa voluntas emendi, vel vendendi aliquid spirituale, vel spirituali annexum pro re temporali ut pretio; *Est in re Communis*; Quamvis tamen alii clarius cum Suarez *tom.* 1. *de Religion. tract.* 3. *lib.* 4. *cap.* 1. eam definiant sic: *Simonia est sacrilegium, quo per emptionem, & venditionem, vel similem contractum res spiritualis, ut talis, pro temporali commutatur*. Sic enim comprehenditur omnis contractus etiam innominatus; *Do ut des, Do ut facias &c.* 2

Simonia ex sua natura est peccatum mortale Sacrilegii gravissimum. *Communis*; Et quod sit Sacrilegium, habetur expresse *ex capit. Audivimus* 1. *caus.* 1. *q.* 3. Per eam enim indigne, ac irreverenter tractantur res Sacræ, seu Spirituales, quod semper est Sacrilegium: quod autem sit peccatum mortale gravissimum, clare habetur *ex Actor.* 8. ubi Sanctus Petrus in Simonem Magum cum æternæ perditionis comminatione graviter invehendo dicit: *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam Donum Dei existimasti pecunia possideri*. Unde Urbanus II. *in capit. Salvator* 8. *caus.* 1. *quæst.* 3. ait: *Nec Apostolus emptionem Spiritus Sancti, quam bene fieri non posse noverat, sed ambitionem quæstus talis, & avaritiam, quæ est idolorum servitus, exhorruit, & eum maledictionis jaculo percussit*. Item quod sit gravissimum peccatum, colligitur ex pluribus Sacris Canonibus, & signanter *ex cap. Quisquis* 5. *caus.* 1. *quæst.* 1. ubi Simoniæ vocatur *piaculare flagitium*, *capit. Reperiuntur* 7. *caus. & quæst. ead.* ubi appellatur *execrabile flagitium*, *cap. Eos qui* 21. *caus. & quæst. ead.* ubi Simoniaci *Judæ comparantur proditori, qui Judæis Dei occisoribus Christum vendidit*, *cap. Pater* 27. *caus.* 1. *quæst.* 7. ubi Paschalis Papa gravissimam hujus vitii malitiam, & pravitatem paucis exprimere volens dixit expresse: *Omnia crimina ad comparationem simoniacæ hæresis quasi pro nihilo reputantur*, & sic ex plurimis similibus. 3

Simonia dividitur in Simoniam Juris Divini, seu Naturalis, & in Simoniam Juris humani, seu Ecclesiastici. Sic Glossa communiter recepta *in cap. Ex parte* 12. *verb. Dimittere, de Offic. Delegat.* & Canonistæ Communiter. 4

5 niter. *Simonia Juris Divini seu Naturalis* est, quæ prohibetur, quia mala, & repugnans Juri Naturali ac Divino, ut pro re temporali dare, vel promittere rem vere spiritualem, aut annexam, ver. gr. Hostiam consecratam, Sacramenta, Reliquias, Calicem consecratum, & hujusmodi. Et dicitur *simonia Juris Divini & Naturalis*, quia natura ipsa, seu lumen naturale dictat, nimis indecens malum, & rei Sacræ injuriosum esse res vere spirituales a sola liberali Dei manu dependentes, & omnia temporalia sine comparatione superantes, non ut tales tractare, sed rebus temporalibus æquiparare, & hominum arbitrio, & æstimationi sub-
6 jicere. *Simonia juris Humani, seu Ecclesiastici* est, quæ mala est*, quia prohibita solo Jure Humano, seu Ecclesiastico, & non ex natura rei, seu Jure Divino, & committitur, quando non quidem datur temporale pro spirituali, aut e contra, sed spirituale pro spirituali, vel temporale pro temporali contra Legem tamen Ecclesiasticam ex motivo Religionis positam sub pœnis Simoniæ *Juris Divini* ob periculum, & speciem ejusdem Simoniæ; Et dicitur Simonia *Juris Humani, seu Ecclesiastici*, quia ortum habet a sola Lege Humana, seu Ecclesiastica; Et talis *simonia juris Humani, seu Ecclesiastici* committitur in omni permutatione Beneficiorum facta sine auctoritate Superioris, quia licet per talem permutationis contractum non detur temporale pro spirituali, sed duntaxat spirituale pro spirituali; Nihilominus quia tamquam Simoniacum, & sub pœnis Simoniæ prohibitum est, ne id propria auctoritate fiat, *cap. Quæsitum 5. cap. Cum olim 7. de rerum permutat.* labem Simoniæ Ecclesiasticæ continet. Item Simonia Juris Humani, seu Ecclesiastici committitur, quando venduntur res, quæ revera tantum sunt temporales, ut cum venditur materia rei spiritualis, quæ secundum se est pretio æstimabilis, verb. grat. Sacrum oleum, vel Chrisma, quod prohibitum est solo Jure Ecclesiastico, *cap. Non satis 8. de simonia*; Vel cum venduntur quædam Officia temporalia ordinata ad temporalium rerum Ecclesiæ administrationem, ut Officium Thesaurarii, Œconomi, Sacristæ, & hujusmodi; Quamvis enim hæc Officia sint quid mere temporale, & consequenter in eorum venditione detur solummodo temporale pro temporali, tamen, quia ex quo talia Officia ab Ecclesiastica potestate, & Jurisdictione Prælatorum a Christo data instituantur, Ecclesia id tamquam Simoniacum prohibuit, *cap. si quis Episcopus 8. caus. 1. quæst. 1. cap. Salvator 8. caus. 1. quæst. 3. cap. Consulere 38. de simonia*, cum similibus, venditio hujusmodi labi, & pœnis Simoniæ subjacet. Sic *in re Doctores communiter*.

Utraque dicta Simonia, tam Juris Divini, 7
seu Naturalis, quam Juris Humani, seu Ecclesiastici dividitur in Simoniam mentalem,
conventionalem, & realem. *Communis*. Simo- 8
nia mentalis est voluntas, seu propositum internum, quo quis dum dat, seu confert alteri rem spiritualem, intendit illum obligare ad reddendum aliquid temporale, aut e contra dum confert aliquid temporale, intendit illum obligare ad reddendum aliquid spirituale, ut si Episcopus conferat Beneficium Clerico, ut ideo in compensationem obligatus sit ei servire, aut Clericus serviat Episcopo ea intentione, ut ei in mercedem debitam conferat Beneficium, & tandem Beneficium conferatur nulla tamen exterius reali, vel signis facta conventione; seu pacto; Unde, ut vides, hæc Simonia dicitur mentalis, non quia sit nudum propositum committendi simoniam, etiamsi in nullum actum exteriorem exeat, uti datur etiam mentalis fornicatio, homicidium, & hujusmodi, sed quia licet externum actum habeat, v. gr. collatio rei spiritualis pro intenta re temporali, aut e contra; malitia tamen illius Simoniacæ inten-
tionis se non prodit exterius, sed in sola men- 9
te remanet. *Communis*. Et hæc Simonia mentalis, quamvis sine dubio sit grave peccatum a Deo cordium Scrutatore districte puniendum, nullam tamen in quacumque materia inducit pœnam Canonicam ab Ecclesia infligendam, cum ipsa judicet solum de externis, & manifestis, & talis Simonia mentalis in foro externo probari non possit. Sic *Doctores comm.* per text. *in c. Tua nos 34. & c. Mandato nostro 46. de Simonia*.

Simonia conventionalis, quæ supra menta- 10
lem addit conventionem, seu pactum, est illa, quæ fit cum externo pacto, seu conventione expressa, vel tacita dandi, vel recipiendi quidpiam spirituale pro temporali, aut temporale pro spirituali, conventione tamen nondum impleta saltem ex utraque parte: adeoque jam gravius peccatum, quam Simonia mentalis; Unde committitur Simonia conventionalis, non tantum, quando v. gr. collato Beneficio non est solutum pretium, aut quando soluto pretio, non est collatum Beneficium, sed etiam quando neutrum datum est, si de dando pactum, seu conventio præcesserit. *Sic Communis Doctorum*, per textum *in cap. Cum essent*
13. de Simonia; Et hæc Simonia conventiona- 11
lis nulla adhuc inducit pœnam Canonicam,

non

non solum quando conventio ex neutra parte impleta est, ut tradit *Communissima Doctorum*, sed etiam quando est jam impleta ex una parte, & id non solum si quis rem temporalem v. gr. pretium dedisset, spirituale tamen v. g. Beneficium nondum recepisset, quia Jura imponentia pœnam Simoniacis requirunt traditionem rei spiritualis; Verum etiam, si spirituale jam datum esset, sed temporale nondum receptum; Sic ex Communi docet Sanch. *consil. Moral. leg. 2. cap. 3. dub. 10. num.* 106. Reiff. *loc. cit. nu.* 229. Navarr. *in Manual. c.* 23. *num.* 104. Lessius *lib.* 2. *c.* 36. *dub.* 27. & alii testantes ita servare stylum Curiæ, qui habetur pro Jure, & Lege juxta communem Doctorum, *arg. c. Ex litteris* 11. *de Constitutionib. & c. Quam gravi 6. de crimine falsi*; at de hoc fusius *infra art.* 3.

12 Simonia conventionalis alia vocatur *pure conventionalis*, & est illa, quæ sistit in pura mutua conventione, & ex neutra parte traditione rei conventæ impleta est; Et alia vocatur *conventionalis mixta*, & est illa, quæ ultra mutuam conventionem jam saltem ex una parte traditione rei conventæ impleta & consummata est; & dicitur *mixta*, quia participat aliquid de pure conventionali, nempe mutuam conventionem, & aliquid de Simonia reali, nempe traditionem rei conventæ saltem ex parte unius contrahentis. *Communis*.

13 Simonia realis, quæ supra Mentalem, & Conventionalem importat executionem utrinque factam, est quando conventio de danda re spirituali pro temporali, aut e contra, ex utraque parte completa est saltem inchoative, spirituali scilicet dato, & temporali saltem ex parte recepto, ut si conventa collatio Beneficii facta jam sit, & pretii saltem pars sit soluta. Et hæc realis, & completa Simonia inducit gravissimas pœnas Canonicas, de quibus fuse *infra art.* 3. *Communis*.

14 Ultra supradictas alia additur species Simoniæ, quæ dicitur *Confidentialis*, *seu Confidentia Beneficiorum*, & est, seu committitur, cum quis alicui dat, vel confert, aut resignat Beneficium Ecclesiasticum, vel ad illud præsentat, eligit, seu electum, vel præsentatum, instituit, & confirmat cum certa confidentia, & obligatione, idest cum expresso, vel tacito pacto, vel conditione, ut tamquam ex debito illud sibimet, vel alteri, ut Fratri, Nepoti, Amico certo tempore iterum cedat, seu resignet, aut ex eo pensionem, vel certam partem fructuum tribuat. *Communis*, & clare patet ex Constitut. 85. Pii IV. incip. *Romanum Pontificem*, & ex Constit. 85. S. Pii V. incip. *Intolerabilis*, ubi declaratur, quando, & a quibus committatur dicta *Simonia Confidentialis*, quomodo ob eam incurrantur pœnæ, & quomodo in Foro externo probari possit; Unde ad uberiorem, & faciliorem notitiam hic ad litteram datur illa Sancti Pii V. incip. *Intolerabilis*.

Declaratio casuum, ac præsumptionum in caussis Confidentiæ Beneficialis contra quoscumque etiam S. R. E. Cardinales cum appositione pœnarum. 15

PIUS V. &c.

„ INtolerabilis multorum perversitas, qui Sacrosanctas Constitutiones novis quotidie „ fraudibus eludere nituntur, sæpe illarum auctores in necessitatem adducit cautius providendi, quo pertinacium animi ab improbis „ conatibus graviore sanctione postposita reprimantur.

„ §. 1. Bene quidem, & providenter fel. „ rec. Pius Papa IV. prædecessor noster ad „ tollendam fiduciariæ mancipationis Beneficiorum Ecclesiasticorum corruptelam statuit „ & decrevit.

„ §. 2. Verumtamen propter improbas multorum cupiditates prædictas; quæ ad purgandam hac pernicie Ecclesiam, & animarum „ salutem ab ipso prædecessore edita sunt, in „ multis deprehendimus viam aperuisse gravius „ delinquendi. Siquidem cum frequentibus „ plurium querelis pridem concitati, quod Judices in caussis hujusmodi confidentiarum expediendis, remissiores essent, omnes, & singulas caussas ipsas ubicumque, inter quoscumque motas ad Nos advocavissemus, ad „ omnimodam hujusmodi caussarum, præsentium, & futurarum, rerumque omnium ex „ ipsis resultantium cognitionem Nobis, & „ Successoribus nostris reservavissemus, & super quibusdam coram Nobis processum fuisset, variis inde, nec levibus conjecturis intelleximus virium quidem confidentiæ occulte irrepsisse, sed plerisque caussis præsumptiones, & conjecturas, quæ ad illud probandum deducuntur, minime sufficere, ejusque „ rei caussa plurimos, qui ante Litterarum „ prædictarum editionem hujusmodi confidentias exercebant, ubi cognoverunt obstructam „ veritatem propter difficultates probandi in „ Judiciis confidentias ipsas, contempta Constitutione prædicta, Ecclesias, Monasteria, „ & Be-

„ & Beneficia sic recepta ut prius retinere, „ alios fructus, pensiones, & alias res accipe„ re; alias eorum exemplo ad similia, & gra„ viora fidentius commoveri. Multi enim ipsa „ Beneficia jura retinere nequeuntes, alii ne „ cogantur ad Sacros Ordines, ad residentiam, „ ad incedendum in habitu Clericali, ut ad „ bellum proficiscantur, ut inimicos occidant. „ alii ut alieno nomine lites agant, aut de„ fendant, alii propter crimina incapaces, „ quidam ut purgato delicto, vel absolutione „ consecuta illa repetant, eadem in alios de„ ponunt, & in plerisque fructus ipsorum, „ aut eis ministrantur, aut quibus ipsi sta„ tuunt, sæpe Laicis, & inhabilibus. Pleri„ que vel senes, vel infirmi, ut Beneficia in „ domibus suis perpetuent, illa renunciarunt, „ & renunciant in alios, qui vel profanam „ familiam cedentium de fructibus Ecclesiasti„ cis alant, vel illa etiamnum infantibus, aut „ nascituris asservent, facto interdum circuitu „ retrocessionis cum reservatione fructuum, „ & aliarum rerum, aut accessu, præsertim „ ab illis, qui præstandorum jurium Cam. „ Apost. sunt immunes; alii aut incapaces, „ aut aliis Beneficiis Ecclesiasticis onusti, aut „ Ecclesiastico Ordine sese mancipare refugien„ tes, aut mere Laici Beneficia Ecclesiastica „ aliis conferenda procurant, ut de illis post„ modum ad libitum suum disponatur, fructus „ etiam percipientes illorum; Ad hæc pleri„ que Ordinarii, & Collatores, ac etiam Pa„ troni Laici curant deponenda Beneficia, ut „ fructus, seu pensiones cupiant eorumdem, „ aliisve faciant ministrari: Alia item permul„ ta hujuscemodi admittuntur, quibus imma„ culata rerum divinarum puritas impie viola„ tur, disciplinæ Ecclesiasticæ nervus disrum„ pitur, & imminens patratur exitium anima„ rum.

„ §. 3. Quare nos volentes periculosam ta„ lium audaciam novi juris subsidio cohibere, „ præsentium auctoritate statuimus:

„ Ut si quis quacumque auctoritate, Eccle„ siam, vel Monasterium, aut aliud Benefi„ cium Ecclesiasticum qualecumque, ex resi„ gnatione, vel cessione cujuscumque personæ „ simpliciter, aut cum circuitu retrocessionis, „ cum regressu, vel accessu etiam sola dimit„ tentis intentione receperit, ut illa, vel il„ lud etiam in eventum regressus, vel acces„ sus eidem dimittatur, vel alteri postea con„ feratur, aut illius fructus, vel eorum pars „ alii, vel aliis concedantur, vel pensiones sol„ vantur, ex eisdem hæc confidentia censeatur.

„ Itidem si Ordinarius, vel alius Collator, „ contulerit antehac, aut conferat in futurum „ Beneficium Ecclesiasticum quovis modo va„ cans, ea conditione, tacita, vel expressa, „ ut postea in alterum pro arbitrio Collato„ ris, seu alterius cujuscumque contra juris „ communis ordinationem disponatur, sive ut „ de eo provisus, fructus illius, vel partem, „ ad utilitatem, vel libitum Conferentis, vel „ cedentis, aut alterius relinquat, & remit„ tat, seu pensionem illi, vel illis, quem, „ vel quos idem Collator, aut cedens, vel „ alius per se, vel alium scripto, aut ver„ bo jusserit, seu significaverit, persolvat, & „ pariter si a Patrono etiam Laico, vel alte„ ri præsentatori, seu electori contingat id „ fieri.

„ Ad hæc si Clericus prædictæ Cameræ, aut „ Cardinalis, aut alius a solutione jurium ip„ sius Cameræ vel etiam Cancellariæ Aposto„ licæ exemptus, post resignationem, vel ces„ sionem alicujus extranei, de Ecclesia, Mona„ sterio, vel alio Beneficio Ecclesiastico in „ se, Apostolica, vel alia auctoritate factam, „ & admissam, illam, vel illud etiam confe„ ctis Litteris Apostolicis, & possessione ap„ prehensa in eumdem resignantem, vel ce„ dentem, modico spatio interjecto, veluti „ duorum, vel trium mensium retrocesserit, „ aut retrocedat in futurum, & ex illa retro„ cessione fructus Ecclesiæ, seu Monasterii, „ aut Beneficii, vel eorum, seu pensio, seu „ quid aliud super his reservatum, aut regres„ sus, seu accessus, & ingressus ad illam, vel „ illud ipsi Clerico, vel Cardinali, aut alii „ exempto sit, furtive concessus.

„ Postremo si quis crimine aliquo absolutus, „ aut cum quo super Irregularitate dispensatum „ est, denuo receperit quacumque auctoritate „ Ecclesiam, Monasterium, vel aliud Benefi„ cium, quod ante, vel post commissum deli„ ctum, aut contractam irregularitatem dimi„ serit, in quibus horum casuum confidentiæ „ pravitas sit contracta, casusque hujusmodi „ Litteris prædictis comprehendantur, ac si il„ lis speciatim expressi fuissent, licet ipsum „ confidentiæ crimen alterius tantum partis „ conscientia sit admissum.

„ §. 4. Ad probandum vero plene Confiden„ tiarum abusum inter alias etiam hæ præsum„ ptiones, & conjecturæ habeantur legitimæ. „ Videlicet.

„ Si quis post cessam ab se Ecclesiam, vel „ Monasterium, aut Beneficium, & publica„ tam resignationem, seu cessionem, captam„ que

,, quæ a Successore possessionem, sese in illa, ,, vel illo, seu rebus illius per se, vel alium, ,, seu alios de facto ingesserit, aut fructus perceperit, aut quicumque successor illi, vel ,, ejus propinquis ipsos, aut partem aliquam ,, remiserit eorumdem.

,, Si recipiens Beneficium constituerit dimittentem, vel ejus parentes, aut propinquos, ,, procuratores ad percipiendum, vel locandum fructus Beneficii dimissi, & illi, vel illis de fructibus perceptis, aut percipiendis ,, donationem fecerit.

,, Si vel sola Procuratoris depositione, vel ,, libris rationalibus mensariorum ex parte ,, dimittentis, expeditio, quæ personam recipientis concernit, prosecuta sit, simulque ,, expensæ pro ea necessariæ ab illo factæ fuerint.

,, §. 5. Denique si quis pro concessione ,, alicui facta, quacumque auctoritate de Beneficio Ecclesiastico, per se, vel alium, ,, seu alios intercesserit, vel alias in negotio concessionis sese immiscuerit quoquomodo, deinde aliquid de fructibus talis Beneficii de facto, etiam per manus possessoris, ac etiam simplicis donationis titulo perceperit, seu de illo postmodum ad voluntatem intercessoris fuerit dispositum quandocumque.

,, §. 6. Testes autem de quaque re singulares singulas probare valeant præsumptiones, ,, & conjecturas, pluresque hujusmodi præsumptiones, & conjecturæ plenam probationem ,, faciant in prædictis.

,, §. 7. Ceterum criminosi, & ceteri omnes, ,, qui ad perhibendum in casibus Simoniæ testimonium, recipi possunt, ad prædicta omnia admittantur.

,, §. 8. Sed ne quisquam etiam vana fiducia ,, fretus non intendendi contra se judicii, in ,, crimine perseveret, utique hoc malum gravioris Censuræ stimulo usquequaque prohibeatur, omnes, & singulos, qui hucusque ,, Ecclesias, Monasteria, Beneficia, fructus, ,, Pensiones, aliasve res intercedente hoc confidentiæ vitio receperunt, ac retinent, nisi ,, statim ad se reversi, & resipiscentes celeri ,, dimissione sibi prospexerint, & quicquid tale ,, admiserint in futurum, etiam omnibus, & ,, singulis aliis Ecclesiis, Monasteriis, Dignitatibus, Administrationibus, Officiis, & Beneficiis obtentis, quæ pariter sub dicta reservatione comprehendi volumus, nec non ,, fructibus, Pensionibus, & aliis rebus Ecclesiasticis, ac etiam Romanæ Curiæ, & aliis ,, Officiis temporalibus præsentium auctoritate ,, privamus, & ad futura inhabiles decernimus, & in juris subsidium Excommunicationis sententia innodamus, a qua nullus ,, nisi in mortis articulo constitutus ab alio, ,, quam a Romano Pontifice absolutionis beneficium valeat obtinere. Nos enim advocatione causarum hujusmodi, & reservatione ,, cognitionis illarum, rerumque omnium inde ,, emergentium, Nobis, & prædictis Successoribus, ut prædictum est, lata, causis illis ,, duntaxat exceptis, quæ jam coram Nobis ,, pendere noscuntur, ac etiam iis, quas ratione Ecclesiarum, & Monasteriorum, quorum dispositio in Consistorio fieri consuevit, ,, aut debet, itemque contra Ordinarios Collatores, Episcopos, & alios Superiores Prælatos, etiam Cardinales haberi contigerit, ,, uti jam aliis nostris Litteris statutum est, ,, audiendis, decidendis, & terminandis, harum serie prorsus relaxata, decernimus, ita ,, deinceps quoscumque Judices ordinarios, & ,, delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores, ac prædictæ Romanæ Ecclesiæ ,, Cardinales, sublata eis, & ipsorum cuicumque aliter judicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate, ubique judicari, interpretari, & definiri debere, nec non irritum, ,, & inane quidquid secus in prædictis per ,, quoscumque quavis auctoritate scienter, ,, vel ignoranter contigerit attentari.

,, §. 9. Quo circa omnibus Locorum Ordinariis districtius injungimus, ut in suis quisque Ecclesiis, Civitatibus, Diœcesibus, & ,, locis etiam exemptis ad prædicta studiose attendant, & quatenus illis relaxavimus in ,, delinquentes severe animadvertant, si Divinæ Majestatis Judicium, dictæque Sedis Censuram voluerint evitare. In ceteris vero causis, & negotiis (Nobis, & prædictis Successoribus exceptis) eosdem Locorum Ordinarios præsentium auctoritate delegamus, ut ,, gratia, & favore postpositis, pro se quisque ,, cum venerit usus, contra prædictos omnes ,, sub ipsa exceptione comprehensos diligenter ,, inquirant, suasque inquisitiones omnes Sigillo obsignatas ad prædictam sedem quamprimum transferant; ut Nos, & prædicti Successores, in causis hujusmodi procedentes, ,, quod justum fuerit, decernamus. Nos enim ,, singulis Ordinariis ipsis prædictos omnes, & ,, quoscumque alios etiam exemptos, etiam ,, per Edictum publicum, constito prius Summarie, & extrajudicialiter de non tuto ad ,, illos accessu citandi, & monendi, eisque,

„ ac Judicibus ordinariis, & delegatis, aliisque personis quibuscunque, ne prædictorum executionem quoquo modo impediant, vel alias in illis sese interponant, etiam per simile Edictum inhibendi, eosdem, ac alios contradictores, & rebelles quoscumque per Censuras, & pœnas Ecclesiasticas, ac omnia alia juris, & facti remedia opportuna compellendi auxilium brachii Sæcularis quandocumque opus erit, invocandi, ceteraque in prædictis omnibus, & singulis necessaria faciendi, & exequendi plenam, & liberam tenore præsentium concedimus facultatem.

„ §. 10. Non obstantibus fel. rec. Bonifacii VIII. Prædecessoris nostri de una, & in Concilio Generali edita de duabus dietis aliisque Apostolicis Constitutionibus, & ordinationibus, quodque Episcopis, Collatoribus, & Prælatis prædictis, etiam Cardinalibus, vel quibusvis aliis communiter, vel divisim a prædicta sit Sede indultum, vel in posterum indulgeri contingat, quod interdici, suspendi, vel excommunicari, aut contra indulta hujusmodi ad judicium trahi non possint per Litteras Apostolicas non facientes plenam, & expressam, & ad verbum de Indulto hujusmodi mentionem, & quibuslibet aliis privilegiis, Indulgentiis, & Litteris Apostolicis generalibus, vel specialibus quorumcumque tenorum existant per quæ præsentibus non expressa, aut in totum non inserta, effectum præsentium, aut attributæ prædictis Ordinariis jurisdictionis explicatio, seu exercitium, vel executio impediri valeat quomodocumque, vel differri, & de quibus quorumque totis tenoribus habenda sit in nostris Litteris mentio specialis, ceterisque contrariis quibuscumque.

„ §. 11. Litteris prædecessoris hujusmodi nihilominus in suo robore duraturis.

„ §. 12. Volumus autem, ut præsentium exempla etiam impressa edantur, eaque Notarii publici manu, & cujuscumque Curiæ Ecclesiasticæ, vel Prælati Sigillo obsignata eamdem illam prorsus fidem, in Judicio, & extra ubique locorum faciant, quam ipsæ præsentes facerent, si essent exhibitæ, vel ostensæ.

„ Nulli ergo omnino &c.

„ Datum Romæ apud S. Petrum anno Incarnat. Domini 1569. Kal. Junii, Pontific. nostri anno 4.

16 Materia Simoniæ est res spiritualis, seu spirituali annexa. *Communis*.

17 Per *rem autem spiritualem*, pro qua tanquam materia, seu merce datur temporale vi Simoniæ, non intelligitur res incorporea, ut Angeli, seu anima rationalis, sed omne, & solum illud, quod aliquo modo Donum supernaturale est, seu ad bonorum supernaturalium ordinem pertinet, & ad spiritualem animæ salutem ex institutione Divina, vel humana est ordinatum. *Communis*, *arg. cap. Gratia* 1. *cap. Qui studet* 11. *caus.* 1. *quæst.* 1. cum similibus.

Et hujusmodi *res spirituales* sunt omnes gratiæ gratum facientes, & gratis datæ. Omnia Sacramenta, & Sacramentalia. Omnia Divina Officia, & Orationes publicæ, & privatæ. Omnis actus Jurisdictionis Ecclesiasticæ, ut absolutio a peccatis, & Censuris, collatio Indulgentiarum, dispensatio in votis, & Juramentis, electio, postulatio, præsentatio, nominatio, institutio, collatio, Investitura cujuscumque Beneficii, Officii, ac Dignitatis Ecclesiasticæ, & hujusmodi, quæ ne Simoniace præstentur, seu efficiantur, passim prohibetur. Sic Doctores communiter per text. *Actor. Apostolor. cap.* 8. *num.* 20. ibi: *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam Donum Dei existimasti pecunia possideri*. *Matth. cap.* 10. *n.* 8. ibi: *Gratis accepistis, gratis date, cap. Gratiæ* 1. *cap. Quisquis* 5. *cap. Reperiuntur* 7. *cap. Cui per pecuniam* 9. *cap. Qui studet* 11. *cap. Eos qui* 21. *& cap. Nullus Episcopus* 124. *caus.* 1. *quæst.* 1. *cap. Non satis* 8. *cap. Cum in Ecclesia* 9. *cap. De hoc* 11. *cap. Nemo* 14. *cap. Veniens* 19. *cap. Ex tua* 20. *cap. Ad nostram* 21. *cap. Matthæus* 23. *cap. Ad aures* 24. *cap. De Regularibus* 25. *cap. Nobis fuit* 27. *cap. Suam* 29. *& cap. In tantum* 36. *de Simonia*, cum similibus. 18

Per *rem spirituali annexam* intelligitur illa, quæ quidem in se, & intrinsece spiritualis non est, sibi tamen annexam, & conjunctam habet rem spiritualem, indeque *materiam*, seu *mercem* Simoniæ ingreditur. *Communis*, *arg. cap. Si quis Dator* 2. *cap. Si quis Episcopus* 3. *cap. Quæsitum* 4. *cap. Si quis objecerit* 7. *caus.* 1. *quæst.* 3. 19

Et hujusmodi *res spiritualis annexæ* sunt Jus patronatus, reditus, Beneficiorum Pensiones, Primitiæ, Decimæ, Oblationes, seu Jura has percipiendi, labor actualis in administratione Sacramentorum, & celebratione Missarum, Templa, Altaria, Calices, Vasa, & Paramenta Sacra, Agnus Dei, & omnes aliæ res consecratæ, seu benedictæ, quia omnes ratione, & intuitu talis connexionis cum consecratione, seu benedictione, vel cum Beneficio, seu Officio, aut Ministerio spirituali sunt *materia*, seu 20

merx

merx Simoniæ; Unde qua tales vendi, & emi, & in commercium poni passim prohibetur in Jure, ut notant communiter Doctores per text. *in cit. cap. Si quis Dator* 2. *cap. Si quis Episcopus* 3. *cap. Quæsitum* 4. *cap. Si quis objecerit* 7. *cap. Salvator* 8. *cap. Ex multis* 9. *cap. Res Ecclesiæ* 12. *cap. Pervenit* 13. *cap. Altare* 14. *& cap. Si quis Præbendas* 15. *caus.* 1. *quæst.* 3. cum similibus.

21 Pretium Simoniæ Juris Divini est omnis, & sola res temporalis, quæ datur, vel offertur pro re spirituali, vel spirituali annexa. *Communis*, per text. *Act. Apostolor. cap.* 8. *nu.* 20. *Matthæi cap.* 10. *numer.* 8. *cap. Gratia* 1. *cap. Quisquis* 5. *cap. Reperiuntur* 7. *cap. Qui per pecuniam* 9. *cap. Qui studet* 11. *cap. Eos qui* 21. *cap. Nullus Episcopus* 124. *caus.* 1. *qu.* 1. *cap. Non satis* 8. *cap. Cum in Ecclesia* 9. *cap. De hoc* 11. *cap. Nemo* 14. *cap. Ad nostrum* 21. *cap. Ad aures* 24. *cap. Nobis fuit* 27. *cap. Suam* 29. *de Simonia*, cum similibus.

22 Dicitur autem notanter *Pretium simoniæ Juris Divini*, quia pretium Simoniæ *Juris Ecclesiastici* potest esse etiam aliquid spirituale, ut patet in materia Beneficiorum, quæ licet sint quid spirituale, nihilominus si propria auctoritate fiat illorum commutatio, aut transactio in materia, committitur Simonia Juris Ecclesiastici, quamvis solum detur spirituale pro spirituali, *cap. Quæsitum* 5. *cap. olim* 7. *de rerum permut. cap. Cum pridem* 4. *de pactis*, *cap. Constitutio* 4. *de transact.*

23 Extra tamen materiam beneficiorum numquam committitur Simonia, etiamsi propria auctoritate detur spirituale pro spirituali, v. g. Reliquia pro Reliquia, Calix pro Calice, seu ciborio, & hujusmodi. *Communis*; Et ratio est, quia id nullo Jure, nec Divino, nec Humano reperitur prohibitum; immo id licere constat ex Sacra Scriptura. *Joann.* 1. ibi: *Gratiam pro Gratia*. Nulla enim irrogatur injuria rei Sacræ, cum datur non pro re temporali, sed solum pro spirituali.

24 Pretium simoniacum in Jura vocari solet *Munus*, non quidem prout *Munus* significat Donum gratuitum, sed prout importat onus, seu debitum ex obligatione. *Munus* enim accipitur tribus modis, quorum unus est prout importat dictum onus, ut expresse habetur *in l. Munus tribus modis* 18. *ff. de verb. signif.*

25 Pretium, seu Munus Simoniacum dividitur in Munus a manu, Munus ab obsequio, & Munus a lingua. *Communis*, textu expresso *in c. Sunt nonnulli* 24. *caus.* 1. *qu.* 1. ubi S. Gregorius Papa sic habet: *aliud est munus a lingua: Munus quippe ab obsequio est subjectio indebite impensa, Munus a manu pecunia est, Munus a lingua favor*.

Per *Munus igitur a manu* intelligitur pecunia, *cit. c. Sunt nonnulli*, ibi: *Munus a manu pecunia est*; Pro pecunia autem venit omnis res temporalis pretio æstimabilis, sive mobilis, sive immobilis, ut sunt equi, currus, vasa argentea; aurea, dolia vini, Jura, census, pensiones, mutatio pecuniæ, debiti remissio, seu dilatio, aut anticipata solutio debiti nondum finito termino, & hujusmodi. *Communis*, per text. *in c. Totum* 6. *caus.* 1. *quæst.* 3. ibi: *Totum quidquid homines habent in Terra, omnia quorum Domini sunt, pecunia vocatur, servus, vas, ager, arbor, pecus, quidquid horum est, pecunia dicitur; Ideo autem pecunia vocata est, quia antiquitus quod habebant, in pecoribus habebant*. 26

Per munus ab obsequio intelligitur quodcunque ministerium, servitium, seu obsequium temporale tacito, vel expresso pacto pro re spirituali præstitum, vel præstandum, & hoc præsertim pro Beneficio, ita nimirum ut Beneficium detur, & acceptetur in compensationem ejusmodi ministerii, servitii, seu obsequii, velut mercedem, & solutionem ex justitia loco alterius mercedis temporalis solvendæ. *Communis*, *argum. cap. Cum essent* 12. *de Simonia*, *& cit. cap. sunt nonnulli*, ibi: *Munus quippe ab obsequio est subjectio indebite impensa*. 27

Per Munus a lingua intelligitur omnis laus, commendatio, patrocinium, advocatio, intercessio, & hujusmodi apud alium, ver. g. apud Episcopum ex pacto conventa, tamquam res ex justitia debita in compensationem pro re spirituali ver. gr. pro Beneficio. *Communis*, *arg. cit. cap. sunt nonnulli*, ibi: *Munus a lingua favor*. 28

Ad Simoniam requiritur pactum aliquod expressum, vel tacitum saltem ex una parte inchoatum, aut intentum dandi temporale pro spirituali, aut e contra. *Communis*. Non requiritur tamen necessario pactum expressum, sed sufficit pactum tacitum, seu implicitum saltem ex una parte inchoatum, vel intentum, quo quis temporale dat animo, & intentione alterum obligandi, aut movendi ad reciproce dandum spirituale, aut e contra. *Communis* per textus *in cap. Et si quæstiones* 18. *& cap. Tua nos* 34. *de simonia* cum similibus. Unde Innocentius XI. *die* 2. *Martii* 1679. merito damnavit sequentem propositionem 45. in ordine: *Dare temporale pro spirituali non est simonia*, 29

monia, quando temporale non datur tamquam pretium, sed duntaxat tamquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale, vel etiam quando temporale sit solum gratuita compensatio pro
30 *spirituali, aut e contra*; Et insuper hanc aliam sequentem 46. in ordine: *Et id quoque locum habet etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale. Immo etiamsi sit finis ipsius rei spiritualis sic ut illud pluris æstimetur, quam res spiritualis*; In quibus propositionibus supponitur, quod temporale pro spirituali detur cum aliquo pacto saltem implicito, aut interpretativo, ut exponunt Viva *ad ipsas propositiones numer.* 1. Sporer *loco citat. numer.* 36. & alii.

31 Hinc colliges primo, quod pactum etiamsi solum obliget ex benevolentia, gratitudine, ac fidelitate, & non ex justitia, adhuc continet Simoniam, superaddit enim novum gravamen pretio æstimabile, quia qui pactum hujusmodi non servat, esto alia via obligationi gratitudinis satisfaciat, notatur saltem ut infidelis; Tum quia gratitudo non obligat ad aliquod determinate præstandum, sicuti obligat pactum illud prævium, adeoque &c. Unde Simoniaca sunt omnia hujusmodi pacta expresse, vel tacite facta, verb. gr. *Si mihi contuleris Beneficium, obligo me ex gratitudine ad tibi præstandum famulatum sine ulla mercede.* Item: *Si mihi conferes Beneficium, dabo tibi vas argenteum, non tamquam pretium, sed veluti motivum compensationis.* Item: *Si des mihi liberaliter vestem, dabo tibi liberaliter Beneficium.* Et sic de aliis similibus, in quibus omnibus committitur Simonia, quia quamvis dicatur signate id fieri ex gratitudine, ex liberalitate, in compensationem, & hujusmodi, exercite tamen admittitur nova obligatio distincta a debito gratitudinis, liberalitatis, & compensationis, sicque revera non est gratitudo, liberalitas, seu compensatio, sed pretium saltem æquivalenter, & consequenter adest in his vera Simonia. *Sic jam Communis* post damnationem duarum allatarum propositionum, unde non sunt amplius attendendi Doctores, qui contrarium antea scripserant.

32 Colliges secundo, quod, qui dat aliquid temporale, tamquam motivum alicujus spiritualis sibi reciproce dandi, ver. gr. ut alter moveatur ad conferendum sibi Beneficium, committit Simoniam, quam etiam committit recipiens tale temporale, si per hoc motus illi conferat Beneficium quamvis nullum aliud pactum, ne implicitum quidem interveniat. Sic tenent jam passim Doctores cum Carden. *dissertat.* 27. *cap.* 2. *ad dictas propositiones damnat.* Viva *ibidem*, Reiffenstuel *loco cit. a num.* 77. La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *numer.* 73. & clare patet ex citatis propositionibus damnatis, & insuper *ex cap. Tua nos* 34. *de Simonia*, ibi: *si tamen is, qui talem donationem facit, ea intentione ducatur, ut per temporalia bona, quæ offert, spiritualia valeat adipisci, & Clerici, qui eum in Fratrem admittunt, non essent eum, nisi commoda temporalia perciperent, admissuri, sine dubio, tam ille, quam illi apud districtum Judicem, (qui est Scrutator cordium, & cognitor Secretorum) culpabiles judicantur.* Et concordat *capur. Et si quæstiones* 18. *de Simonia*, ibi: *Quod autem scriptum est (beatus qui excutit manus suas ab omni munere) de illis donis dictum est, quæ accipientis animum allicere, & pervertere solent.* Et ratio est clara, quia dans taliter temporale, proxime parat sibi viam ad Beneficium; & ob id motus conferens illi Beneficium, dat spirituale pro temporali, quod vere est simoniacum.

Colliges tertio, quod non sit Simonia dare, 33
seu præstare temporale sub spe consequendi spirituali non principaliter, & primario, sed solum secundario, & minus principaliter intendatur; Secus autem si spirituale intendatur principaliter, & primario; Unde Clericus, si suum famulatum præstet Episcopo intendens ob id principaliter, & primario consecutionem Beneficii, est Simoniacus; Secus autem si principaliter, & primario intendat gratiam Prælati, seu cognitionem suæ habilitatis apud ipsum, & inde secundario speret consequi Beneficium; Sic expresse Glossa communiter recepta *in cap. Cum essent* 12. *de Simonia verb. Promiserat*, ibi: *Potest ergo licite quilibet servire Episcopo, vel alii spe futuræ remunerationis; nec committitur Simonia in tali spe, cum sine omni pactione, vel conditione serviat. Dummodo principaliter hac intentione non serviat.* Et sic tenent Abbas *in cit. cap. Cum essent num.* 4. Barbosa *ib. num.* 4. Silvester *verb. Simonia quæst.* 16. *dict.* 4. Navarrus *in Manual. cap.* 23. *n.* 102. Suarez *de Relig. lib.* 4. *cap.* 45. *nu.* 4. ubi dicit, hanc esse sententiam omnium; Pirhing *lib.* 1. *decret. tit.* 3. *num.* 86. Reiffenstuel *ibid. num.* 86. *& seq.* ubi dicit, esse in re communissima Theologorum, & Canonistarum, per textus *in cit. cap. Tua nos* 34. *de Simonia*; Ubi postquam Summus Pontifex Innocent. III. de Clerico, qui bona sua offerens Ecclesiæ rogavit, & speravit recipi in Canonicum, ita respondit: *Si pure, ac sine pacto, vel conditione qualibet rogans humiliter, ut in Canonicum admittatur, & bona*

bona sua sibi retinere liceat pro Præbenda, & Clerici ejusdem Ecclesiæ pure consentiant, hujusmodi receptio fieri poterit absque scrupulo Simoniacæ pravitatis. Statim subjungit: *Si tamen, qui talem donationem facit, ea intentione ducatur, ut per temporalia dona, quæ offert, spiritualia valeat adipisci, & Clerici, qui eum in Fratrem admittunt non essent eum, nisi commoda temporalia perciperent, admissuri, sine dubio tam ille, quam isti apud districtum Judicem (qui scrutatur est cordium, & cognitor Secretorum) culpabiles judicantur.* Quid clarius?

34 Colliges quarto, quod dare ex gratitudine temporale pro spirituali jam accepto, vel e contra, sit Simonia, si fiat vi pacti, aut contractus taciti, vel expressi ante collationem rei spiritualis jam facti; Secus autem si ex mera gratitudine sine ullo præcedenti pacto id fiat. *Sic fere communis Doctorum.* Et quidem quoad primam partem clare patet ex propositionibus damnatis ab Innocentio XI. & relatis *sub num.* 30. Et quoad secundam partem clare habetur *ex cap. Quidquid* 101. *caus.* 1. *quæst.* 1. ibi: *Nisi voluntarie oblata; cap. Dilectus* 30. *de Simonia*, ibi: *illud tamen gratanter recipi poterit; quod fuerit sine taxatione oblatum, cap. Et si quæstiones* 18. *eod.* cum similibus; Et id patet ex communi recepta praxi, & universali consuetudine, qua, ut observat Navarr. *Manual. cap.* 23. *num.* 106. fere omnes Ecclesiarum Prælati, Jurium peritissimi, & conscientia timoratissimi Beneficia Ecclesiastica conferunt iis, qui de se, vel Ecclesia per Dona, & obsequia temporalia sunt benemeriti, ut sic obligationi *Antidorali*, seu *gratitudinis*, qua illis sunt obligati, rependendo spirituale pro temporali satisfaciant. Item ubique terrarum viget praxis, & consuetudo, quod piissimi, doctissimique viri post acceptum jam spirituale, ver. gr. Beneficium Ecclesiasticum ad satisfaciendum obligationi *Antidorali*, seu *gratitudinis* sine ullo scrupulo offerant temporalia dona suis Benefactoribus, istique ex gratitudine sine ullo prævio pacto tacito, vel expresso, data recipiant. Quinimmo Sacra approbante, & commendante Scriptura omnes Fideles obligationi *Antidorali*, seu *gratitudinis*, qua aliis ob accepta beneficia temporalia adstringuntur, satisfacere conantur per spiritualia, fundendo videlicet preces, offerendo Sacrificia, & hujusmodi pro dictis suis Benefactoribus. Et sic alii propter Beneficia Spiritualia a Religiosis v. gr. accepta, ex gratitudine temporalia reddunt, & subministrant, id expresse approbante Paulo Apostolo 1. *Ad Corinth. cap.* 9. *nu.* 1. ibi: *Si nos vobis spiritualia seminamus, magnum est, si nos carnalia vestra metamus.*

Dantur tamen multa spiritualia, ob quæ quamvis jam recepta, non licet etiam mere gratis oblata acceptata ob specialem Juris prohibitionem, ut patet de Examinatoribus Synodalibus, qui nec ante, nec post concursum possunt aliquid etiam sponte, & gratuito oblatum a Concurrentibus pro Parochis acceptare, id expresse prohibente Concilio Tridentino *sess.* 24. *de reformat. cap.* 18. Item pro collatione Ordinum, nec etiam gratis oblata recipi possunt, id expresse vetante eod. Concil. Trid. *sess.* 21. *de reformat.* Item neque ante, nec post possunt etiam gratis oblata recipi pro recognitione, aut expeditione Indulgentiarum. Reliquiarum, & hujusmodi, de quibus in suis propriis locis. 35

Colliges quinto, quod Simoniam committit, qui temporale promittit, dat, vel præstat alteri, ver. gr. Ministro, vel Familiari, aut Amico Episcopi, seu præsentatoris, vel Patroni Beneficii hac sola, seu principali intentione, seu hoc primario, vel solo motivo, ut apud Episcopum, seu præsentatorem, vel Patronum intercedat, roget, vel ipsum efficaciter commendet in ordine ad obtinendum ipsum Beneficium Ecclesiasticum. Talis enim per temporale parat sibi viam ad acquirendum spirituale, & revera illud temporale pro isto spirituali promittit, dat, seu præstat. Sic Barbosa *in cap. Nemo num.* 4. *de Simonia*, Sylvester verb. *Simonia quæst.* 6. Layman *de Simonia* §. 6. *num.* 65. Navarr. *Manual. cap.* 23. *nu.* Bonacina *de Simonia qu.* 1. §. 1. *numer.* 14. Reiffenstuel *loc. c. n.* 122. *& seq.* cum communi, & certa aliorum, *argum. cap. Præsentium* 3. *caus.* 1. *quæst.* 5. ubi tamquam Simoniaca reputatur promotio ad Sacerdotium obtenta per pecuniam, non Episcopo, sed cuidam Principali ejus, idest alicui familiari, vel principali Ministro illius datam, & *c. Statuimus* 107. *caus.* 1. *quæst.* 1. ubi Nicolaus Papa tres enumerat species Simoniæ; quarum unam esse asserit, quando *Simoniaci Simoniace a non Simoniacis ordinantur*; idest quando Ordinandi pecuniam, seu aliud temporale promittunt, dant, seu præstant non Episcopo, sed alicui ejus Familiari, & Amico hac primaria vel sola intentione, ut ipsis ab Episcopo hujus ignaro promotionem ad Ordines impetrent, seu obtineant. 36

Colliges sexto, quod Simoniam committat, qui certat, & spondet cum Episcopo, seu Collatore Beneficii pro mille aureis, quod ipse 37

Bene-

Beneficium non sibi, sed alteri sit collaturus. *Communis*. Et ratio clara est, quia illa astutia intendit movere Episcopum, seu Collatorem ad sibi conferendum Beneficium, cum æquivalenter facit, ut ipse pro illa pecunia acquirenda sibi Beneficium conferat lucrando mille aureos ex illa sponsione, quæ est revera palliata Simonia, cum sic non sit sponsio, sed emptio.

38 Colliges septimo, quod conferens Beneficium pecunia interveniente, si arbitrium vendat, ipsum Beneficium vendit Simoniace. In tali enim casu Simoniace pretium accipit, & quamvis oretenus dicat se vendere suum arbitrium, revera tamen Beneficium vendit, & peccat tum contra Religionem, tum contra Justitiam; Colligitur aperte ex sequenti propositione 22. in ordine inter merito damnatas ab Alexandro VII. *die* 7. *Septemb.* 1665. ibi; *Non est contra Justitiam Beneficia Ecclesiastica non conferre gratis, quia Collator conferens illa Beneficia Ecclesiastica interveniente pecunia, non exigit illam pro Collatione Beneficii, sed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur*. Viva *ad d. propositionem n.* 5. Suarez *lib.* 3. *de Simonia cap.* 59. & alii.

39 Colliges octavo, quod non sit Simonia conferre alicui Beneficium Ecclesiasticum, seu aliud spirituale intuitu consanguinitatis, affinitatis seu amicitiæ. Sic S. Thomas 2. 2. *qu.* 100. *art.* 6. *ad* 2. Navarrus *Manual. cap.* 23. *num.* 107. Azorius *part.* 3. *lib.* 12. *cap.* 2. Pirhing *lib.* 5. *Decret. tit.* 3. *num.* 139. Reiffenstuel *ibid. num.* 132. & alii passim. Quamvis enim talis Collator aliunde peccet, si intuitu consanguinitatis, affinitatis, seu amicitiæ conferat Beneficia, seu alia spiritualia indignis, vel minus dignis, dignioribus neglectis, Simoniam tamen ob id non incurrit, cum nullum interveniat pactum, nec detur aliquid temporale pro spirituali; Tum quia, si id esset Simonia, esset etiam Simonia fundere preces, offerre Sacrificia pro aliquo intuitu consanguinitatis, affinitatis, seu amicitiæ, quod non est dicendum.

40 Colliges nono, quod non sit Simonia conferre Beneficium, seu aliud spirituale propter preces armatas, seu gravem metum incussum; Dummodo tamen nullum interveniat pactum. Suarez *lib.* 4. *de Simonia cap.* 37. *num.* 10. Lessius *lib.* 2. *cap.* 35. *numer.* 119. Reiffenstuel *loco citat. num.* 66. La Croix *loc. cit. num.* 84. Pirhing *loco cit. num.* 141. testans de communi; Et ratio est, quia, cum ibi nullum interveniat pactum, talis collatio Beneficii non sit tamquam pretium cum quo cessatio injuriæ, seu metus incussi commutetur, sed solum tamquam medium spirituale offertur gratis ad tollendam injustam vexationem temporalem; Secus autem esset dicendum, si collatio Beneficii fieret cum pacto, & conditione, quod alter in futurum nullum damnum inferret Collatori, sed potius eum defenderet, quia tunc ratione talis pacti, & novæ obligationis alteri impositæ in commodum ipsius Collatoris esset Simonia, quia nova obligatio est pretio æstimabilis, adeoque &c.

Colliges decimo, quod non sit Simonia, si quis dat pecuniam Infideli, ut recipiat Baptismum, Hæretico, seu Peccatori, ut convertatur, Juveni, ut fiat Clericus, dotem puellæ, ut fiat Monialis, & hujusmodi. *Communis*. Et ratio est, quia in dictis casibus nullus intervenit contractus onerosus, sed solum gratuita promissio, seu donatio, quamvis sub conditione, & justissimo fine, quæ conditio, seu finis cedit non in commodum dantis, sed solum in spiritualem utilitatem recipientis, ut de se patet. 41

Alia ad rem. Vide verb. *Beneficia*, verb. *Juspatronatus*, verb. *Resignatio Beneficiorum*, & signanter verb. *Electio artic.* 3. *numer.* 26. ubi datur per extensum Constitutio Innocentii XII. de illicitis Capitulationibus, & aliis multis ad rem. 42

* Commendæ, Prioratus atque Præceptoriæ Ordinis Hierosolymitani a Canonistis quidem tamquam beneficia habentur, in quibus si intercedant preces, pactiones & munera, simonia committitur: id tamen negant communi consensu Theologi, animadvertentes non esse illis adnexum spiritualis ministerii exercitium, neque necessario conferri Clericis; quæ duo exigunt beneficia; quanquam negari non potest, gravem abusum ea in re intercedere, quem tollere adnisus est Clemens XI. in suo Brevi ad Magnum Magistrum ejusdem Ordinis, in quo etiam declarat, collationes hasce nullas & irritas esse, & fore. *De Synod. Diœc. libr.* 12. *cap.* 5. §. 15. *nov. edit.* 43

Additiones ex aliena manu.

Mercari Ecclesiam, vel Officium Sacrum per ordinationem conferendum esse idem flagitium censuerunt Patres, quod Simon Magus commisit *Act. VIII. relatum cap.* 5. 6. 7. *C.* 44
1. *qu.* 1. Hoc quum omnium confessione constaret, illud inter gravissima scelera referendum, & primo quasi loco collocandum esse 45
rati

nati sunt, ita ut *Gratianus*, & *D. Raimundus de Pennafort* primum locum inter Ecclesiastica delicta ei dederint.

46 Conceptus vero Simoniæ tam prolixum pedetentim ambitum accepit, ut quæ definitio ei conveniat, & facinus idem, quod Simon commisit, exprimat, non constet evidenter. Ex mente D. Thomæ definiri a plerisque solet: *Determinata voluntas ad emenda, & vendenda spiritualia, iisque annexa*.

47 Simonia in duas commode species dividi potest, primariam, & secundariam. Illa ambitum Ecclesiasticum, hæc vero reliquas species, quæ potissimum circa sacras actiones occupantur, complectitur.

48 Non conveniunt vero omnes circa ea, quæ referenda sunt ad Simoniam secundariam.

49 Fata hujus criminis historice optime illustravit, & insigni rerum copia exornavit Thomassinus *par. 3. vet. & nov. Eccles. disciplin. lib. 1. cap. 49. & seq.* Feliciori vero conatu fata hujus criminis, tum latissimum ejus ambitum explicuit tradiditque Perischius *in tract. de Simonia*. Succinctior est Hannius *de crimin. Ambit. Eccles. seu Simonia*.

ARTICULUS II.

Quo ad ea, quæ concernunt Simonias, quæ committuntur in Electione, Præsentatione, Permutatione, & Resignatione Beneficiorum, In ingressu; & receptione ad Religionem, & in administratione Sacramentorum, & Sacramentalium, & præstatione functionum, & actuum spiritualium.

1 Electio evadit Simoniaca, & consequenter nulla, cum pro consequenda aliqua Prælatura, seu Dignitate datur, seu præstatur aliquod temporale Munus, vel a manu, vel a lingua, vel ob obsequio; *cap. Quam pio 2. caus. 1. quæst. 3. cap. Nos satis 8. & c. Mandato 46. de Simonia, cap. Monachi 3. de statu Monach.*

2 Et talis electio de Jure est nulla, etiam ante Judicis sententiam. Vide verb. *Electio art. 4. num. 60.* ubi dantur ad id Jura.

3 Talis electio est nulla, etiamsi Simonia sit occulta. *Vid. ib. num. 61.*

4 Immo est nulla electio, etiamsi electus penitus ignoret Simoniam commissam ab aliis in procurandis votis ad sui electionem, nisi in hujus præjudicium fraudulenter fiat ab aliquo inimico. Vide *ib. num. 62.*

5 Hinc Simoniace electus tenetur in conscientia sub peccato Mortali renunciare Episcopatum, Prioratum, Rectoratum, Guardianatum, Definitoriatum, Provincialatum, Generalatum, nec absolvi potest, priusquam renunciet. Et hoc etiamsi Simonia sit occulta, sive commissa sit ab eodem, qui dignitatem obtinuit, sive ab aliis ipso quoque nesciente. Vide *ibid. numer. 63.*

6 Assignantur variæ electiones Simoniacæ, & nullæ propter illicitas pactiones Electorum. Vide *ib. num. 64.*

7 Patroni a Præsentatis nihil possunt exigere temporale, nisi quod in ipsa fundatione constat fuisse impositum, *cap. Super 2. de supplenda negligentia Prælator. cap. Præterea 23. de Jurepatron.* Vide verb. *Juspatronatus art. 4. num. 20.*

8 Præsentatio est Simoniaca, quando aliquid datur, vel promittitur pro habendis vocibus, seu Præsentationibus Patronorum, *arg. cap. Veniens 16. de Simonia*. Vide *ibid. num. 21.*

9 Quamvis id fiat etiam ipso Præsentato ignorante; *cap. Si alicujus 59. de electione cap. Nobis 27. de Simonia*. Vide *ib. num. 22.*

10 Resignatio Beneficii cum reservatione regressus, ingressus, vel accessus non potest fieri in manibus Ordinarii Papa Inferioris, sed solum in manibus Summi Pontificis. Concil. Trident. *sess. 25. de reformat. cap. 7.* S. Pius V. Constitut. incip. *Romani Pontificis providentia*. Vide verb. *Resignatio numer.* 48. Quid autem sit regressus, & ingressus, vel accessus? Vide *numer. 10.*

11 Resignatio Beneficii facta cum pacto, ut Resignatarius solvat expensas factas olim a Resignante in assecutione illius Beneficii, est Simoniaca. Unde non potest fieri in manibus Ordinarii Papa inferioris. Vide *ibidem numer. 50.*

12 Resignatio facta cum pacto, ut Resignatarius solvat omnes expensas factas in admissione Resignationis, atque expeditione Bullarum ab utraque parte ceteroquin faciendas, est Simoniaca, nec potest admitti ab Ordinario Papa inferiore. Vide *ib. n. 51.*

13 Potest tamen fieri talis conventio, & pactio cum facultate, & approbatione Summi Pontificis. Vide *ib. num. 52.*

14 Resignatio Beneficii facta cum certa confidentia, seu pacto inito, ut Resignatarius postea illud suo tempore cedat certo suo Consanguineo, vel affini, aut Amico, est omnino illicita, nulla, & Simoniaca Simonia Confidentiali. Vid. *ibid. num. 53. & per tot.* ubi mul-

multa *de Resignatione, & Permutatione Beneficiorum*.

15 Pro voto habendo promittere Beneficium, aut Officium Ecclesiasticum, seu spirituale, est Simonia, & multo magis, si fiat reciproce talis promissio, aut pactum, verb. grat. *Dabo tibi tale Beneficium, si dederis mihi tuum votum. Vel dabo tibi meum votum, si conferes mihi tale Ecclesiasticum Officium, seu Beneficium*. *Communis*, per text. *in cap. De hoc* 11. *de Simonia*.

16 Simonia est dare temporale, ne eligatur dignus. Glossa communiter recepta *in cap. Nemo* 14. *de Simonia verb. Celet*, & *ibi* Abbas *numer.* 1. Pirhing *loco cit. num.* 87. Reiffenstuel *loco cit. numer.* 144. & alii passim, *argum. cap. Nullus Episcopus* 124. §. *Si qui autem caus.* 1. *num.* 1. Et ratio est, quia Simonia committitur, non solum quando datur spirituale pro temporali, sed etiam quando quis spirituale quod pro temporali impendere tenetur, pro temporali interesse, vel commodo dare, vel præstare omittit.

17 Non est autem Simonia dare temporale, ne eligatur indignus, aut minus dignus. Sic Navarrus *in Manual. cap.* 23. *nu.* 102. §. 8. Palao *de Simonia punct.* 20. *num.* 8. Azorius *par.* 3. *lib.* 12. *cap.* 7. Lessius *lib.* 2. *cap.* 35. *dub.* 19. Pirhing *loco cit. num.* 87. Reiffenst. *loc. cit. num.* 145. cum Cajetan. Soto, Suarez, & aliis ibi allegat. *argum. cap. Dilectus* 28. *de Simonia*. Et ratio est, quia in tali casu non datur temporale pro spirituali, sed ne spirituale indigne, & male conferatur.

18 Nisi tamen detur temporale, ut loco indigni aliquis certus eligatur, quia tunc committitur vera Simonia, etiamsi detur illud temporale, ut neglecto indigno, seu minus digno, eligatur aliquis determinatus, quamvis omnium dignissimus. In tali enim casu vere datur temporale pro spirituali, nempe pro electione certæ, & determinatæ personæ, quod est Simoniacum, ut tenent supracitati Doctores, & alii communiter.

19 Dare temporale pro Confirmatione obtinenda, seu ne impugnetur electio ab aliquo, qui justam impugnandi, seu contradicendi causam habet, est Simonia. *Communis*, quoad utramque partem; Et quidem prima pars, scilicet *pro confirmatione obtinenda*, clare constat ex *cap. Sicut tuis* 33. *de Simonia*, ubi expresse declaratur, quod Simonia sit offerre, vel dare temporale pro confirmatione obtinenda, cum Confirmatio sit revera quid spirituale. Secunda autem pars, scilicet, *ne impugnetur electio*, habetur clare definita *in cap. Matthæus* 23. *de Simonia*, & concordat *cap. Cum pridem* 4. *de pactis*.

Dare, vel accipere temporale pro ingressu, aut receptione ad Religionem est Simonia, & quidem Juris Divini. *Communis ac certa*, textu expresso *in cap. Non satis* 8. *de Simonia*, ibi: *Tam ille, qui dederit, quam ille, qui receperit, vel consenserit, partem se cum Simone non dubitet habiturum*, juncto ejus Summario, ubi sic expresse dicitur: *Simoniacum est pretium recipere pro ingressu Religionis*, concordat *cap. Veniens* 19. *de Simonia*, ubi reprobatur etiam consuetudo contraria, & Regulares transgressores, tam Superiores, quam Subditi ab Officio suspenduntur, & obligantur ad restituendam pecuniam taliter receptam, & *cap. Dilectus* 30. *de Simonia*, juncto ejus Summario, ubi sic expresse habetur: *Si per accusationem constat Monachum Simoniace fuisse receptum, Receptus, & Recipiens deponuntur; Si vero per inquisitionem, Receptus in arctius Monasterium detruditur, Recipienti vero, & Majoribus pœna condigna imponitur. Et interim ab executione Ordinum Sacrorum suspenduntur*, & *cap. Quoniam* 40. *de Simonia*, juncto ejus Summario sic expresse dicente: *Religiosi pretio recepti una cum recipientibus de Monasterio expelluntur, & in arctioribus Monasteriis ad agendam pœnitentiam detruduntur*, & expresse *Extravagant. Sane* 1. *de Simonia*, ibi: *Sane multorum fide dignorum relatione didicimus, quod in nonnullis Ecclesiis, Monasteriis, Prioratibus, & aliis locis Religiosis, tam virorum, quam mulierum, Ordinum, Religionum, & partium diversarum detestabilis, & a Canonibus reprobata servatur abusio, quod cum personæ aliquæ recipiuntur ab eis ad observantiam Regularem, ipsæ temeritate præsumptuosa, pastus, seu prandia Capitulis, & Conventibus ipsarum Ecclesiarum, Monasteriorum, Prioratuum, & locorum, aut pecunias, aut jocalia, seu res aliquas ipsis Ecclesiis, Monasteriis, Prioratibus, & locis, seu præsidentibus eis ex statuto, seu consuetudine, quæ corruptela est potius dicenda, tribuere compelluntur*. Et infra, postquam damna hujus vitii allegavit Summus Pontifex, districtius inhibet omnibus Regularibus utriusque sexus: *Ne tam a maribus, quam a mulieribus volentibus ingredi eorum Religionem Ecclesias, Monasteria, Prioratus, Domos, seu loca in earumdem personarum receptione, aut ante, vel post illam, quoscumque pastus, prandia, seu cœnas, pecunias, jocalia, aut res alias etiam ad usum Ecclesiasticum, seu quemvis pium usum alium deputata, vel deputanda directe, vel indi-* 20

indirecte petere, *vel exigere quocumque modo præsumant* .... *Illa dumtaxat*, *quæ personæ ipsæ ingredientes*, *& sponte*, *& plena liberalitate*, *omnique pactione cessante*, *dare*, *vel offerre Ecclesiis*, *Monasteriis*, *Prioratibus*, *Domibus*, *& locis hujusmodi voluerint cum gratiarum actione licite recepturi*. Quid clarius? Et ratio est etiam clarissima, quia Religio omnino est quid spirituale, adeoque temporale dare, & recipere pro ingressu, & receptione ad ipsam est vera Simonia.

21 Unde vide dicta, & conclusa ad rem sub verb. *Novitius a numer.* 56. *ad numer.* 65. & sub verb. *Moniales artic.* 2. *a num.* 52. *ad* 63.

22 Si Monasterium reperiretur inops, mediis, vel reditibus non sufficienter fundatum, licite consequenter absque Simonia peti, & accipi possent temporalia ab ingredientibus illud; non quidem pro ipso ingressu, seu pro ipsa admissione ad Religionem, vel Professionem, sed pro honesta sustentatione. Sic expresse Sanctus Thomas *in* 4. *dist.* 25. *quæst.* 3. *art.* 2. *ad* 7. ibi: *Cum possessiones alicujus locis Religiosi non sufficiunt ad sustentandum plures*, *tunc potest exigi ab eo*, *qui in illo loco vult Deo servire*, *non quasi pretium Religionis*, *sed ut habeat Monasterium*, *unde ei possit providere*, *& ideo non committitur Simonia*: & idem habet 2. 2. *quæst.* 100. *art.* 3. *ad* 4. ibi: *Pro ingressu Monasterii non licet aliquid exigere*, *vel accipere quasi pretium*; *Licet tamen*, *si Monasterium sit tenue*, *quod non sufficiat ad tot personas nutriendas*, *gratis quidem ingressum Monasterii exhibere*, *sed accipere aliquid pro victu personæ*, *quæ in Monasterio fuerit recipienda*, *si ad hoc non sufficiunt Monasterii opes*. Item Sanctus Bonaventura *Libello Apologetico in eos*, *qui Ordini Fratrum Minorum adversantur*, *qu.* 18. ibi: *Ubi vero pecunia recipitur propter personam*, *quam*, *alias libenter reciperent*, *si haberent*, *unde eam pascerent*, *non videtur esse Simonia*, *dummodo forma cum intentione concordet*. Item Sanctus Raymundus *in Summa lib.* 1. *titul.* 1. §. 22. ibi: *Credo quod possunt dicere*: *Non sufficiunt Nobis* (reditus), *libenter suscipimus te ad spiritualia*, *ad temporalia non possumus*, *nisi habeamus plures possessiones*, *& tunc ille offerat se*, *& sua*. Item Glossa *in cap. Quoniam* 40. *de Simonia verb. Paupertatis*, ibi: *Posset dici*, *quod si ita pauperes sunt*, *quod non possunt ibi alias aliquo modo aliquem recipere*, *quia non habent ibi victum*, *sub hac forma possunt recipi*. *Non habemus quid demus tibi pro victu*, *nisi tu portes tecum*, *unde vivas*. *Dummodo tamen hoc non dicatur in fraudem*, *& sine aliquo pacto*. Et sic Silvester verb. *Simonia quæst.* 15. *dict.* 2. Navarrus *de Reditib. Eccles. quæst.* 1. *monit.* 61. Layman *de Simonia nu.* 38. Lessius *lib.* 2. *cap.* 35. *dub.* 12. *assert.* 3. Tamburin. *de Jure Abbat. tom.* 3. *disp.* 6. *quæst.* 9. Marchant. *tom.* 3. *tract.* 10. *tit.* 9. *quæst.* 10. *concl.* 1. Pirhing *loco cit. num.* 59. Reiffenstuel *loco cit. num.* 163. testans de communi, tam Theologorum, quam Canonistarum per text. *in cap. Quam pro* 2. *caus.* 1. *qu.* 2. Et ratio est, quia tunc non daretur, nec exigeretur temporale pro spirituali, scilicet pro ingressu ad Religionem, seu admissione ad Professionem, sed ut quid necessarium pro victu, vestitu, ac honesta sustentatione Ingredientis, seu Profitentis, quod est etiam quid mere temporale.

Hodie autem cum Regulares tot solum stare debeant, & possint in Monasteriis, quot ali comode possunt per reditus, seu consuetas eleemosynas eorum: *cap. Periculoso unic.* §. *Sane*, *de statu Regular. in* 6. Concil. Trident. *sess.* 25. *de Regularibus cap.* 3. Clemens VIII. Constitut. 60. incip. *Nullus*; Paulus V. Constitut. 9. incip. *Sanctissimus*, Urbanus VIII. Constitut. 43. incip. *Cum sæpe*; Innocentius X. Constitut. incip. *Inter cetera*, Innocent. XII. Constitut. incip. *Nuper a Congreg.* Stat, quod neque Monasterium prætensum inops possit aliquid per pactum exigere ab ingredientibus pro illorum sustentatione, quin ejus Religiosi labem Simoniæ *Juris* saltem *Ecclesiastici* contrahant. Unde quod non liceat aliquid peti, seu exigi, neque titulo eleemosynæ pro admittendis ad Habitum, & Professionem Regularem, patet etiam ex declaratione Sacræ Congregationis Concilii, quæ *in una Leodien. pro P. P. Carmelitis Calceatis huic quæsito pro maribus facto* 7. *Februarii* 1697. respondit, *servetur dispositio Juris*. Sic refert Monacell. *part.* 1. *tit.* 11. *formul.* 7. *numer.* 8. De Jure autem est, quod Religiosi, & Religiosæ non debent, nec possunt pretio recipi ad Religionem, & Professionem Regularem, *cap. Non satis* 8. *cap. Veniens* 19. *cap. Dilectus* 30. *cap. Quoniam* 40. *de Simonia*; *& Extravagant. Sane*, 1. *de Simonia*; cujus Extravagantis verba allata *supra nu.* 20. sunt valde notanda, sicuti & sequentia verba *cit. cap. Quoniam* 40. *de Simonia*, ibi: *Paupertatis prætextu volentes hujusmodi vitium palliare*. Vide verb. *Moniales art.* 2. *num.* 12. *& a num.* 52. *ad* 63. verb. *Novitius a nu.* 56. *ad* 65. verb. *Regulares nu.* 86. *&* 87. 23

Non

24 Non esse autem Simoniam, si gratis dentur munera Superioribus, vel aliis, ut facilius impetretur ingressus in Religionem, cum id nullo Jure sit prohibitum, tenent cum aliis Diana *part. 3. tract. 2. resolut.* 64. La Croix *lib. 3. part. 1. num.* 188. At vero cum aliis dicerem, & quidem ratione, & Jure suffultus, quod si dicti Superiores, vel alii Religiosi tantæ sint auctoritatis, & præpotentiæ in sua Religione, ut unice, vel principaliter ab ipsis dependeat ingressus, seu admissio ad Religionem, & sine temporalibus muneribus numquam, seu vix acceptentur, & admittantur juvenes ad Religionem, tunc ab ipsis committitur vera Simonia; quia in tali casu munera temporalia sunt efficax causa, cur Juvenes acceptentur, & admittantur ad Religionem, cum sine ipsis non soleant acceptari, & admitti, vel tandiu differantur, & procrastinentur, ut alio divertere cogantur, sicque Simoniaca praxi compellantur, non gratis, sed tamquam quid ab ipsis necessario velut pretium exactum talia munera temporalia tribuere, & consequenter committitur vera Simonia, cum revera in simili casu detur temporale propter spirituale, per text. *in cap. Non satis* 8. *cap. Veniens* 19. *cap. Dilectus* 30. *cap. Quoniam* 40. *de Simonia. Et Extravagant. Sane* 1. *de Simonia*. Et faciunt dicta *supra nu.* 20. & sub verb. *Novitius a num.* 56. *ad* 65. & sub verb. *Moniales art.* 2. *a nu.* 52. *ad* 63. Vide *ibi*.

25 Pro administratione Sacramentorum, vel Sacramentalium, & pro functionibus Ecclesiasticis v. g. Benedictionibus, Sepulturis, & hujusmodi ex pacto tacito, vel expresso dari, seu accipi quid temporale per modum pretii est Simonia Juris Divini. *Communis*, textu expresso *in cap. Cum Ecclesiæ* 9. *cap. ad Apostolicam* 42. *de Simonia*, *cap. Placuit* 1. *cap. Quam pio* 3. *cap. Nullus* 3. *caus.* 1. *quæst.* 2. *cap. Si quis objecerit* 7. *caus.* 1. *quæst.* 3. cum similibus; Et ratio est clara, quia cum supradicta omnia sint quid spirituale, dare, aut accipere pro illis temporale per modum pretii est vera Simonia. Vide *infra art.* 2. *num.* 35. & 40. ubi probatur esse de Jure Divino.

26 Non est autem Simonia pro administratione Sacramentorum, vel Sacramentalium, seu pro functionibus Ecclesiasticis dare, & accipere temporale per modum stipendii ad honestam sustentationem Ministrorum ordinati. *Communis*; per claros textus tum in variis Sacræ Scripturæ locis, tum in Sacris Canonibus. *Lucæ enim.* 10. *num.* 7. expresse dicitur: *Dignus est enim Operarius mercede sua*. *Matthæi* 10. *num.* 10. *Dignus enim est Operarius cibo suo*. *Epist. 1. ad Corinth. cap.* 9. *numer.* 7. *Quis militat suis stipendiis umquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat? Et infra nu.* 11. *Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est, si nos carnalia vestra metamus? Nescitis, quoniam qui in Sacrario operantur, quæ de Sacrario sunt, edunt, & qui Altari deserviunt, de Altari participant? Ita & Dominus ordinavit iis, qui Evangelium annunciant, de Evangelio vivere*; & *cap. Ex his* 22. *caus.* 12. *quæst.* 1. expresse dicitur: *Lex enim Dei præcipit, ut qui Altari deserviunt, pascantur de ipso*, & *cap. Cum secundum* 16. *de Præbend.* præcise habetur: *Cum secundum Apostolum, qui Altari servit, vivere debeat de Altari, & qui ad onus eligitur, repelli non debeat a mercede, patet a simili, ut Clerici vivere debeant de patrimonio Jesu Christi, cujus obsequio deputantur, ut ipsa nobis ratio persuadet*.

Clerici Ecclesiæ Ministri habentes ad sui honestam, & congruam sustentationem sufficientes Ecclesiasticos reditus ipsis pro suis Ministeriis assignatos Simoniam committunt, si pro functionibus Ecclesiasticis, ad quas ex Officio tenentur, temporalia etiam per modum stipendii exigant, quando illa exigere, nec Jus, nec publica auctoritas, nec consuetudo permittit; In tali enim casu deest omnis justus titulus exigendi illa temporalia, adeoque si nihilominus exigantur pro dictis functionibus Ecclesiasticis, seu spiritualibus, Simonia committitur. Ita S. Thomas 2. 2. *quæst.* 100. *art.* 3. *ad* 3. Reiffenstuel *loco cit. nu.* 196. & ipso teste alii communiter. 27

Pro actu, vel exercitio Jurisdictionis Ecclesiasticæ, seu spiritualis, temporale per modum pretii accipere, est Simonia. *Communis*, textu expresso *in cap. Non satis* 8. *c. Cum in Ecclesiæ* 9. *cap. Cum sit Romana* 10. *cap. Nemo* 14. *cap. Ad nostrum* 21. *de Simonia*, cum similibus; Et ratio est clara, quia Jurisdictio, & potestas Ecclesiastica est quid spirituale, adeoque vera Simonia est pro ejus exercitio, & administratione exigere temporale. 28

Hinc Simoniam committunt, qui pretium temporale exigunt pro dispensationibus super Votis, Juramentis, Impedimentis Matrimonii, Ætate Canonica, Interstitiis, Irregularitatibus. Item pro dispensationibus laborandi diebus Festivis, Nuptias celebrandi diebus vetitis, non jejunandi, & non abstinendi a carnibus diebus præceptis, & hujusmodi. Item pretium temporale exigentes pro absolutionibus 29

bus a censuris Ecclesiasticis, sive pro Foro interno, sive pro externo. Item pro pretio temporali aliis concedentes etiam pro unica vice Jus eligendi, præsentandi, confirmandi, aut instituendi ad Beneficia Ecclesiastica. Item pro pretio temporali conferentes Officium, aut potestatem, seu Jurisdictionem spiritualem, v. g. constituendo pro dicto pretio Vicarios Generales, aut Officiales similes, quod Simoniacum specialiter etiam declaratur, *cap. Ad nostrum* 21. *& cap. Consulere* 38. *de Simonia*.

30 Nec valet objicere, quod in Curia Pontificia, approbante Pontifice passim in dies pro dispensationibus exigantur, & recipiantur Taxæ temporales, adeoque quod id non sit Simonia. Non valet, inquam, quia præfatæ Taxæ non exiguntur tamquam pretium dispensationum; sed vel dantur ut stipendia ad sustentationem Summi Pontificis, & suorum Officialium, & ad onera Pontificii status sustinenda, quod est conforme Juri Divino, & naturali per textus allegatos *supra num.* 26. Vel Taxæ illæ pecuniariæ exiguntur per modum *Mulctæ*, ut per ejusmodi *Mulctam* aliqualiter compensetur recessus a Jure communi, cum æquum, & rationabile sit, quod petentibus exemptionem a Lege communi imponatur in compensationem aliud onus particulare, præsertim mulcta pecuniaria in pias causas applicanda; & eo major pecuniæ Mulcta, quo difficilior petitur dispensatio, ut sic tales dispensationes, utpote odiosæ, & derogantes Juri communi, magis onerosæ reddantur petentibus, ne si facile, & cum paucis, seu non multis sumptibus obtineri possint, nimia licentia præbeatur eas importune petendi. Sic Suarez *lib.* 4. *de Simonia cap.* 20. *n.* 11. Lessius *leg.* 2. *c.* 35. *num.* 58. Pirhing *lib.* 5. *Decretal. tit.* 3. *n.* 49. Reiffenstuel *ibid. n.* 216. Zoesius *ibid. nu.* 24. & alii passim.

31 Nec valet instare, quod hoc admisso respectu Summi Pontificis, possent etiam Episcopi ex prædictis titulis, vel causis temporale exigere. Non valet, inquam, quia hoc est specialiter Episcopis prohibitum a Sacris Canonibus citatis *supra num.* 28. & a Concilio Tridentino *sess.* 22. *de reform. cap.* 5. *sess.* 24. *de reform. cap.* 5. *sess.* 25. *de reform. cap.* 18. In quibus Episcopi, & Prælati Papa inferiores dispensare nequeunt, *argum. cap. Inferior* 4. *dist.* 21. *cap. Cum inferior* 16. *de Majorit. & obed. & Clement. Ne Romani, de election.* Bene autem potest in ipsis dispensare Summus Pontifex, cum ipse sit supra omne Jus Canonicum, textu expresso *in cap. Proposuit* 4. *de concessione Præbendar.* ibi: *Qui secundum plenitudinem potestatis de Jure possumus supra Jus dispensare*.

Unde Garcias *de Beneficiis parte* 8. *cap.* 1. *a num.* 102. cum aliis ibi citatis, Reiffenstuel *loco cit. num.* 217. & alii plures defendunt, non posse, ne quidem Episcopos, pro labore, quem habent in executione dispensationum Matrimonialium a Sede Apostolica sibi commissarum exigere aliquid temporale, etiam ubi ita exigendi viget, consuetudo legitime præscripta, & id probant ex Concil. Tridentin. *locis citatis*, & ex variis declarationibus Sacræ Congregationis relatis ab ipso Garcia *loco cit.* in quibus specialiter derogatur consuetudinibus quibuscumque etiam immemorabilibus. Quamvis tamen Sanchez de Matrimonio *leg.* 8. *disp.* 35. *num.* 11. & alii sustineant expresse oppositum. 32

Non est Simonia etiam ex pacto exigere, seu accipere aliquod temporale, non per modum pretii, sed solum per modum stipendii ad honestam sustentationem pro Missis, Orationibus, aliisque bonis operibus spiritualibus. *Communis*, ut patet ex praxi universali per textus allegatos *supra num.* 26. Unde merito in Concilio Constantiensi a Martino V. inter propositiones Wicleffi damnata est etiam sequens 25. in ordine: *Omnes sunt Simoniaci, qui se obligant orare pro aliis eis in temporalibus subvenientibus*; idest pro illis, qui ipsis dant temporalia. 33

Sunt tamen sub Excommunicatione prohibitæ omnes ex pacto donationes, promissiones, & hujusmodi, quamvis istæ non sint acceptæ pro obtinenda pro se, vel pro alio Justitia, vel Gratia aliqua apud Sedem Apostolicam, etiam apud mediatos Intercessores, qui vel promovere, vel impedire possent tales causas, & talis obtentio declaratur irrita. Sic expresse Alexander VII. in Constitut. incip. *Inter gravissimas* de datis, & promissis pro Justitia, vel Gratia apud Sedem Apostolicam obtinenda, confirmans, & amplians Constitutiones ad id editas a Bonifacio VIII. & Gregorio XIII. unde cum sit vere digna, ut ab omnibus sciatur, & adamussim observetur, hic ad litteram datur. 34

Confirmatio, innovatio, declaratio, & extensio Constitutionum Bonifacii VIII. & Gregorii XIII. de datis, & promissis pro Justitia, vel Gratia apud Sedem Apostolicam obtinenda. 35

ALEXANDER PAPA VII. &c.

„ INter graviſſimas, multipliceſque curas, „ quæ ex debito Paſtoralis Officii humili- „ tati noſtræ Divinitus commiſſi nobis aſſidue „ incumbunt, illam peculiari ſtudio amplecti- „ mur, ut Juſtitiæ, & Gratiæ expeditiones, „ quæ apud Sedem Apoſtolicam in dies obti- „ nentur, ea, qua par eſt, rectitudine pera- „ gantur, ne pernicioſo cujuſquam circa illas „ exceſſu Romanæ Curiæ exiſtimatio ullatenus „ lædatur; ſed ipſa Curia in omnibus præcla- „ ra ſemper ſplendeat laude integritatis, & „ abuſus quicumque ab illa procul arceantur. „ Quapropter operæ pretium facturos nos exi- „ ſtimamus, ſi ea, quæ a nonnullis Romanis „ Pontificibus prædeceſſoribus noſtris ſimili con- „ ſilio provide ſancita ſunt, ut in poſterum „ firmius obſerventur, innovemus, illaque de- „ claremus, & extendamus, pro ut in Do- „ mino arbitramur ratione eſſe conſenta- „ neum.

„ §. 1. Dudum ſiquidem emanarunt a fel. „ record. Bonifacio VIII. & Gregorio XIII. „ Romanis Pontificibus prædeceſſoribus noſtris „ Litteræ tenoris qui ſequitur. Videlicet; Ex- „ communicamus, & anathematizamus ex par- „ te Dei Omnipotentis Patris, & Filii, & „ Spiritus Sancti, auctoritate quoque Beato- „ rum Apoſtolor. Petri, & Pauli, & noſtra „ omnes Clericos, Religioſos, & Laicos utriuſ- „ que ſexus, ſive ſint Familiares Curiæ, ſive „ alii undecumque, qui aliquod pactum fece- „ rint, ſeu aliquod parvum, vel magnum pro- „ miſerint, vel promiſſionem receperint, aut „ ex pacto, ſive promiſſione occulta, vel ma- „ nifeſta facta ſub generalibus, & plenarie non „ expreſſis, ſive ſit ſub ſpecialibus, & expreſ- „ ſis aperte verbis, quicquam dederint, aut „ receperint magnum, vel parvum, vel pro- „ miſſionem de quacumque re, aut utilitate „ propter hoc conſequenda fecerint, vel rece- „ perint pro aliqua Juſtitia, ſive Gratia pro „ ſe, aut pro alio in cauſis, vel judiciis, ſive „ alias per Litteras Apoſtolicas, & quibuſ- „ cumque modis apud Sedem Apoſtolicam ob- „ tinenda.

„ §. 2. Et hanc ſententiam ad promitten- „ tes, & acceptantes, dantes, & recipientes „ duximus extendendam.

„ Illos quoque, qui aliquem ſciverint culpa- „ bilem in prædictis, & Nobis intra dierum „ trium ſpatium non retulerint, vel alicui, „ per quem ad Nos verbum fideliter per- „ feratur, ſimili decernimus ſententiæ ſub- „ jacere.

„ Decernimus etiam, ut nullus hanc incur- „ rens excommunicationis ſententiam pro præ- „ dictis, vel aliquo prædictorum (abſque ſpe- „ ciali mandato) noſtræ abſolutionis benefi- „ cium valeat obtinere, niſi forſan ad Nos ha- „ bere acceſſum non poſſet in mortis articulo „ conſtitutus. Nec etiam ad abſolutionis gra- „ tiam admittatur, niſi prius quantum dedit, „ vel recepit, integraliter pauperibus largia- „ tur.

„ Juſtitiam vero, ſive Gratiam ſic obten- „ tam nullius prorſus eſſe momenti volumus, „ omnique ſtatuimus carere effectu, & robore „ firmitatis.

„ Sed & ſcienter utentes ipſis ſimili ſenten- „ tia excommunicationis adſtringimus, & re- „ ſervamus Nobis abſolutionem eorum cum „ præmiſſis in omnibus ad pœnas ſimiles obli- „ gamus.

„ §. 3. Gregorius Epiſcopus Servus Servo- „ rum Dei. Ad perpetuam rei memoriam. Ab „ ipſo Pontificatus noſtri principio, quam ma- „ xime poſſumus, enitimur, atque contendi- „ mus, ut Domus, & Curia noſtra a ſordibus „ expurgentur.

„ Cui ſalubri conſilio incumbens fel. rec. „ Bonifacius Papa VIII. excommunicavit, & „ anathematizavit omnes Clericos, Religioſos, „ Laicos utriuſque ſexus, ſive familiares Cu- „ riæ, ſive undecumque alios, qui aliquod „ pactum facerent, ſeu quid parvum, vel ma- „ gnum promitterent, vel promiſſionem reci- „ perent, aut ex pacto, vel promiſſione occul- „ ta, vel manifeſta, ſive ſub verbis generali- „ bus, & aperte expreſſis facta quicquam da- „ rent, aut reciperent pro Juſtitia, ſive Gra- „ tia, ſive pro ſe, ſive pro alio in cauſis, vel „ judiciis, ſeu alias per Litteras Apoſtolicas, „ & quibuſcumque aliis modis apud Sedem „ Apoſtolicam obtinendam, & eam ſententiam „ ad promittentes, & acceptantes, danteſque, „ & recipientes duxit extendendam; Illos et- „ iam, qui ſibi intra triduum non renuncia- „ rent eum, quem in culpa eſſe ſcirent, vel „ alicui, per quem ad ſe fideliter referretur, „ ſimili voluit ſententiæ ſubjacere, ac decre- „ vit, ut nullus hanc incurrens excommunica- „ tionis ſententiam abſque ſpeciali mandato ſuo „ abſolutionis beneficium valeret obtinere, ni- „ ſi in mortis articulo conſtitutus, ſed nec „ quiſquam admitteretur ad abſolutionis gra- „ tiam niſi prius erogatum eſſet pauperibus, „ quantum ille dediſſet, vel etiam recepiſſet,

„ Ju-

„ Justitiæ vero, seu Gratiæ expeditione sic obtentæ nullius prorsus essent roboris, vel momenti, & scienter illis utentes simili sententia innodavit, ac reservavit sibi absolutionem eorum cum prædictis, & ad pœnas similes in omnibus obligavit.

„ §. 4. Sed hoc scelus ita hodie in mores inductum est, ut plerique cupiditate improbi quæstus potentiorum suffragationibus adnixi hujusmodi negotiorum expeditiones hac illac conquirentes turpissime nundinentur. Alii alios, quos gratia præstare arbitrantur, donis, & pollicitationibus ambiant. Quidam etiam se talium operam, atque industriam pretio, & muneribus quæsisse effingant. Quæ cum pessima sint, & Curiæ prædictæ existimationem gravissime offendant, in eos, qui talia agunt animadvertendum fore arbitrati, Constitutionem prædictam cum suis Censuris, & pœnis omnibus innovamus; easdemque omnes extendimus ad audentes qualescumque horum facinorum, quæ adscripsimus, dantesque illis, & aliis supradictis auxilium, consilium, vel favorem.

„ §. 5. Quin etiam eos omnes omni Beneficio, & Officio Ecclesiastico, & sæculari, sive temporali, sive perpetuo ipso jure privamus, ac privatos esse declaramus, & præterea infamiæ subjectos perpetuo, ac inhabiles ad illa, & alia esse volumus. A quibus etiam prout quæque res erit, tales pœnæ exigantur, quæ ceteris sint exemplo.

„ §. 6. Illis tamen, qui rem adhuc incognitam, complicesque, fautores, & socios detexerint, impunitas concedatur. Datum Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo septuagesimo quarto, Nonis Novembris, Pontificatus nostri anno tertio.

„ §. 7. Cum autem subinde variæ vulgatæ fuerint prædictarum Bonifacii, & Gregorii prædecessorum Constitutionum interpretationes, quarum aliquæ ipsarum Constitutionum rigorem non sine earum utilitatis diminutione, & boni publici detrimento contra eorumdem prædecessorum mentem nimium relaxant: Hinc est, quod Nos omnes, quæ circa præmissa in posterum enasci posset, dubitationem tollere, & quamcumque speciem, suspicionem, & occasionem damnatæ per Constitutiones hujusmodi labis a Curia prædicta, quantum Nobis ex alto conceditur, perpetuo excludere cupientes, Motu proprio, ac ex certa scientia, & matura deliberatione nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine easdem præinsertas Bonifacii, & Gregorii prædecessorum Constitutiones cum omnibus, & singulis Censuris, & pœnis, ac aliis quomodolibet contentis in illis (sublata tamen revelandi obligatione) tenore præsentium perpetuo confirmamus, innovamus, & adversus quemcumque non usum, seu contrarium usum, qui quoquomodo prætendi posset, restituimus, & plenarie reintegramus.

„ §. 8. Ac in iisdem Constitutionibus casus, in quibus aliquid promittitur, datur, accipitur, vel deponitur pro Justitia, vel Gratia, sive in spiritualibus sive in temporalibus, & mixtis, apud Sedem prædictam, & non solum ab ipso Romano Pontifice, verum etiam a quibuscumque ejus Ministris, Judicibus, & Officialibus, etiam Episcopis, & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, & alia qualibet Ecclesiastica, vel mundana dignitate, & auctoritate præditis, & fungentibus, aut ab aliis gratia, vel favore pollentibus, etiam eidem Summo Pontifici consanguineitatis, vel affinitatis gradu quocumque conjunctis, seu attingentibus, etiam Laicis obtinenda in alma Urbe, aut in alio quocumque loco, in quo dictam Curiam esse contigerit, comprehendi decernimus, & declaramus.

„ Præterea Constitutiones hujusmodi, non tantum in actionibus jure naturali, & Divino prohibitis, quia malæ sunt, sed etiam in aliis, quæ ideo malæ sunt, quia jure humano, & prædictis Apostolicis Constitutionibus, ac præsenti nostra interdicuntur, locum habere.

„ Nec non mediatores, sive immediatos, sive mediatos, quotquot, & quicumque sint, & quamvis dignitate, præeminentia, auctoritate, favore, consanguinitate, atque affinitate, ut præmissum est, polleant, & præfulgeant.

„ Ac etiam promissiones, seu verba promissoria, dationes, & receptiones factas ob bonum finem comprehendere, nec earum dispositionem, ac pœnas evitari in casibus, in quibus cesset suspicio mali.

„ Deinde illos etiam comprehendere, qui pro aliorum Justitia, vel Gratia quomodolibet impedienda, vel differenda aliquid dant, & recipiunt, vel deponunt, promittunt, seu pollicentur, unde aliis damnum, vexatio, vel molestia quomodocumque inferri, & resultare posset, & mediatores quoscumque immediatos, sive mediatos.

„ Insuper quaecumque verba, seu signa etiam aequivoca, quovis modo apta ... obligationem Judicis, aut Sacri tatis a principali, seu mediatore, etiam sub titulo remunerationis, vel gratuitatis, a Constitutionibus supradictis prohiberi.

„ Quinimmo non licere quicquam promittere, dare, vel accipere quibuscumque Judicibus, Ministris, Officialibus, & aliis auctoritatem, aut potestatem habentibus, nec quibuscumque mediatoribus pro defensione juris quaesiti, sive assecutione quaerendi etiam ad redimendam injustam vexationem, motu, scientia, deliberatione, potestatis plenitudine, & tenore praedictis decernimus pariter, & declaramus.

„ Ad haec dationes, promissiones, & acceptiones pro guberniis, vel aliis quibuscumque Officiis, & muneribus, etiam minoribus obtinendis, sive pro unica vice, sive in singulos annos, aut menses, vel aliter quomodocumque a Constitutionibus praedictis interdici neque Judicibus, Ministris, ac Officialibus pro Gratia, vel Justitia obtinenda, etiam in his, quae dependent ab eorum arbitrio, & ad quae obligatione justitiae non tenentur quicquam dare, aut promittere, nec ipsis accipere licere.

„ Neque etiam permissum est Officialibus, vel Ministris dictae Sedis in provisionibus, sive earum occasione quorumcumque Officiorum, etiam jurisdictionem, vel ejus exercitium annexum non habentium imponere pensionem ullam, responsionem, praestationem, vel onus, seu partem aliquam commodi, vel emolumenti ad sui, vel alicujus alterius cujuscumque favorem reservare absque expressa, & speciali in casibus nostra, & Romani Pontificis pro tempore existentis licentia in scriptis singulis casibus ab utraque parte obtinenda.

„ Insuper exigentes a partibus, vel aliis interesse habentibus, seu agentibus, ac mediatoribus quibuscumque pollicitationes, promissiones, pacta, vel recipientes aliquid sub assertione, quod Judicium, Ministrorum, Officialium, aut Magnatum, seu aliorum quorumcumque operam, auctoritatem, vel officia pretio, vel muneribus, aut promissionibus hujusmodi comparaverint, seu quaesiverint.

„ Nec non pollicitantes, promittentes, offerentes, ac tradere tentantes, licet pollicitatio, promissio, & oblatio non fuerint acceptatae, neque traditio secuta, nullumque habuerint effectum.

„ Ac etiam illos, qui ex eo quod gratias, & favores ipsis ob familiaritatem, obsequia, ac servitia propriis Dominis, vel aliis praestita debitos, seu ab ipsis speratos in aliorum cum propria ejusmodi juris, vel spei jactura commodum, & beneficium transferunt, conferunt, & impendunt, vel pro gratia, seu justitia pro eis obtinenda aliquid recipiunt sub memoratis Constitutionibus contineri, illarumque poenis, & Censuris subjectos esse.

„ Pro actuali vero labore circa expeditionem impetratorum non licere Officialibus, Curialibus, & aliis quibuscumque recipere, nec illis polliceri, promittere, vel cum eis pacisci nisi mercedem labori convenientem.

„ Judicibus autem, Officialibus, Ministris quibuscumque, quibus incumbit expeditio Gratiae, vel Justitiae, minime quidquam recipere, neque permitti illis pollicere, promittere, vel cum eis pacisci ultra taxas praescriptas, etiam ratione celerioris aut facilioris expeditionis.

„ Quin etiam illicitum esse quidquam magnum, vel parvum Judicibus, ac Ministris quibuslibet offerre, promittere, pacisci, seu polliceri, dare, vel ab ipsis recipere mediate, vel immediate, etiam quod eorum animum movere non possit pro Gratia, vel Justitia obtinenda.

„ §. 9. Demum supradictarum Constitutionum dispositionem, Censuras, & poenas non censeri abolitas, vel sublatas ob scientiam, patientiam, seu tolerantiam Romani Pontificis, per quemcumque etiam longissimi temporis cursum, nisi speciali licentia, vel indulto in unoquoque casu a singulis partibus in scriptis particulariter obtinenda fuerint expresse remissae, motu, scientia, deliberatione, potestatis plenitudine, & tenore paribus decernimus, statuimus, & declaramus.

„ Praefatasque Constitutiones, ac Censuras, & poenas in eis contentas ad omnes, & singulos casus supra expressos, quatenus opus sit, extendimus, & ampliamus.

„ §. 10. Praeterea easdem Bonifacii, & Gregorii Praedecessorum Constitutiones per alteram piae memor. Clementis Papae VIII. praedecessoris pariter nostri, quae incipit: *Pro commissa*, anno Incarnationis Dominicae 1592. decimo octavo Kal. Septembris editam

„ tam

„ tam ad ceteras Ditionis temporalis S. R. E. „ Civitates, & loca immediate subjecta (præterquam quo ad bona Communitatum) minime extensas fuisse, neque per hanc nostram extendi, sed eos quidem omnino comprehendere, qui in aliis locis ejusdem Status Ecclesiastici, & cujusvis alterius partis mundi existentes pollicentur, promittunt, paciscuntur, mittunt, vel dari faciunt per litteras, vel mediatores, vel aliter quomodocumque, & qui ab eis recipiunt contra dictarum Constitutionum dispositionem quidquam magnum, vel parvum pro justitia, vel Gratia apud Sedem prædictam obtinenda declaramus pariter, & statuimus.

„ §. 11. Postremo tametsi credamus, & speremus in Domino nunquam eventurum, ut aliquis ex Venerabilibus Fratribus nostris Episcopis, Archiepiscopis, Metropolitanis, Primatibus, & Patriarchis, aut in quacumque alia etiam Superiori Ecclesiastica, quantumvis sublimi, & speciali nota digna constitutis Dignitate in præmissis quoquo modo delinquat; Quia tamen diligentiam nostram in removendis ab eadem Curia abusibus quibuslibet abundare potius, quam in aliquo deficere volumus, etiam Episcopos, Archiepiscopos, Metropolitanos, Primates, ac Patriarchas, ceterosque in quacumque alia etiam prædictis superiori, ac quantumvis sublimi, & speciali nota digna constitutos Dignitate, etiamsi per nostras, & Cancellariæ nostræ Apostolicæ regulas cautum sit, quod illi in Constitutionibus per Nos editis, & edendis, non comprehendantur, nec comprehensi censeantur, nisi in eisdem Constitutionibus facta fuerit ipsorum expressa mentio, in prædictis Constitutionibus, ut præmittitur, declaratis, & extensis, ac in præsenti nostra quo ad Censuras comprehendi, motu, scientia, deliberatione, potestatis plenitudine, & tenore similibus statuimus.

„ §. 12. Porro xenia solita, & esculenta, & poculenta, quæ Judicibus, Ministris, & Officialibus Romanæ Curiæ exhiberi consueverunt, præfatis prædecessorum nostrorum litteris, ac præsentibus nostris minime prohibita fuisse, nec prohiberi decernimus.

„ §. 13. Declarantes per præsentem nostram Constitutionem non censeri abrogatam Constitutionem similis record. Pii Papæ V. etiam prædecessoris nostri contra ambientes dignitates, & Officia Jurisdictionis administrationem habentia, eaque pretio, seu promissione procurantes, quæ incipit: *Etsi Romani &c.* Nonis Decembris anno sexto ejus Pontificatus emanatam, sed illam, ac ceteras ipsius Pii prædecessoris & aliorum Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum quorumcumque Constitutiones, Ordinationes, Canones, & Decreta in hac materia, vel circa eam hactenus edita, ac nostram, & Cancellariæ regulam 67. qua statuimus, ut Officiales Apost. Romanæ Curiæ prædictæ nihil exigant ultra debitum, in suo robore remanere.

„ §. 14. Ac decernentes præsentes Litteras, & in eis contenta quæcumque, etiam ex eo quod prædicti, & alii quilibet, etiam speciali nota, & expressione digni in præmissis interesse habentes, seu habere quomodolibet prætendentes illis non consenserint, nec ad ea vocati, & auditi, seu causæ, propter quas eædem præsentes emanarunt, adductæ, verificatæ, & justificatæ ullatenus fuerint, vel ex alia quacumque, quantumvis justa, legitima, juridica, & privilegiata causa, colore, prætextu, occasione, & capite, etiam in corpore juris clauso, nullo unquam tempore de subreptionis, vel obreptionis, aut nullitatis vitio, vel intentionis nostræ, seu interesse habentium, & aliorum quorumcumque consensus defectu notari, impugnari, invalidari, restringi, limitari, ad viam, seu terminos juris reduci, in jus, vel controversiam revocari, aut adversus illas quandocumque juris, facti, vel gratiæ remedium impetrari, seu etiam motu simili concesso quempiam in Judicio, vel extra illud uti, seu se juvare posse, neque ipsas præsentes sub quibusvis similium, vel dissimilium Constitutionum, ac declarationum, & extensionum revocationibus, limitationibus, suspensionibus, seu aliis contrariis dispositionibus unquam comprehendi, aut comprehensas censeri, sed semper ab illis exceptas, & quoties illæ emanabunt, toties in pristinum, & validissimum statum restitutas, & plenarie reintegratas esse, & censeri, firmasque, validas, & efficaces existere, & fore, ac ab omnibus, & singulis prædictis, & aliis, ad quos spectat, & pro tempore quandocumque spectabit, cujuscumque qualitatis, dignitatis, Ordinis, Gradus, & conditionis fuerint, perpetuo, inviolabiliter, & inconcusse observari.

„ §. 15. Sicque, & non aliter &c.

„ §. 16. Non obstantibus de jure quæsito non tollendo, & quod Cardinales non comprehendantur sub regulis, & Constitutioni- „ bus

„ bus editis, & edendis, nisi in eisdem facta „ fuerit ipsorum expressa mentio, ac ceteris „ nostris, & Cancellariæ præfatæ regulis, aliis- „ que Constitutionibus, &c.

„ §. 17. Ut autem eædem præsentes Litte- „ ræ &c.

„ §. 18. Quodque illarum transumptis &c.

„ Datum Romæ apud S. Mariam Majorem „ sub annulo Piscatoris die 2. Maii 1659. Pon- „ tificatus nostri anno secundo.

Quæ Const. fuit confirmata, innovata, & extensa ab Innoc. XII. Const. incip. *Sacerdotalem*, merito videnda in Bullario, & apud Ursayam *Instit. crimin. lib. 2. tit. 2. post numer.* 117.

36 Additur attendenda sequens resolutio Sacr. Congregationis Concilii de anno 1686. relata a toties laudato Card. de Lambertinis *Volumine 5. Notification. 7.* ut sequitur.

Alexandrina Augmenti Dotis Canonicatus.

Vacante a pluribus mensibus Canonicatu in Ecclesia Collegiata Sanctæ Mariæ de Nive Jurispatronatus Fratrum de Mantellis, Sacerdos Thomas Maria Verrus proposuit dictis Patronis, se dicti Canonicatus Dotem aucturum fore mediante assignatione cujusdam Vineæ, expressa tamen lege adjecta, ut ad eumdem Canonicatum debeat ab illis præsentari.

Timens nihilominus, id aliquam Simoniæ labem involvere, pro conscientiæ suæ serenitate proposuit infrascriptum dubium, quo audito, & narratorum veritatem comprobante Episcopo, relatum fuit in proxima Congregatione per modum Summarii.

Cum autem Eminentissimi Patres mandaverint illud in folio describi, decernendum nunc superest,

An dicta Conventio sit Simoniaca?

Sacra Congregatio Concilii respondit:

Affirmative.

Vide cap. *Tuæ nos 34. de Simonia, Et Fagnan. ib. num. 4.*

Additiones ex aliena manu.

37 Tametsi statutum sit, ut refert *Auctor num.* 23. ut plures ad Religionem admittantur, quam posset Religio commode sustentare de suis proventibus, aut consuetis eleemosynis: nihilo tamen minus praxis in pluribus Monasteriis invaluit, ut ab Ingredientibus non solum pecuniam recipiant, & exigant, sed etiam de eadem prævie stipulentur Monasterii Superiores.

38 Soletque communiter ex hac ratione excusari praxis hæc, quod id fieri liceat ratione sustentationis, ac juris ad eamdem; pro quo aliquid ab Ingredientibus recipi posse prætendunt Auctores; idque in Monasteriis non solum indigentibus, sed & opulentis.

At vide qui materiam hanc funditus examinat, & pluribus distinctis casibus resolvit, & quidem rectissime, Cocq. *de Jur. Justit. & annex. cap. 4. sect. 9.* 39

ARTICULUS III.

Quo ad ea, quæ concernunt pœnas Simoniæ, & restitutionem Simoniace acceptorum.

OB solam, & omnem *Simoniam realem* (confidentiali excepta) incurruntur ipso facto Juris pœnæ. *Communis* per text. *in cap. Presbyter 3. cap. Quisquis 5. cap. Quos 6. cap. Reperiuntur 7. caus. 1. quæst. 1. cap. Salvator 8. caus. 2. quæst. 3. Extrav. Sane 1. & cum detestabile 2. de Simonia* cum similibus *in tot. tit. de Simonia*, & S. Pius V. Constitut. incip. *Cum primum*. 1

Et quidem per *Simoniam mentalem* nulla incurritur Juris pœna. *Communis*, per text. *in cap. Tua nos 32. & cap. Mandato 46. de Simonia*, ubi Simonia mentalis non judicatur ab Ecclesia, cui datum est de manifestis tantummodo judicare, sed judicanda relinquitur a Districtissimo Judice, qui scrutator est Cordium, & cognitor Secretorum. 2

Item nulla incurritur Juris pœna per *Simoniam Conventionalem*, sive pure Conventionalem, sive Conventionalem mixtam. *Communis*, teste Reiffenstuel *loc. cit. num.* 239. Et ratio est, quia nullibi in Jure reperitur aliqua pœna clare expressa contra Simoniam Conventionalem, sive puram, sive mixtam. In dubio autem non est afferenda pœna, *arg. c. Odia 15. de Reg. Juris in 6.* ibi: *Odia restringi, & favores convenit ampliari, cap. In pœnis 49. eod.* ibi: *In pœnis benignior est interpretatio facienda, l. Interpretatione 42. ff. de pœnis*, ibi: *Interpretatione Legum pœnæ molliendæ sunt potius, quam asperandæ, & cap. In obscuris 30. de Regulis Juris in 6.* ibi: *In obscuris minimum est sequendum*; Tum quia, ut testantur Navarrus *in Manual. cap. 22. n.* 104. Lessius *lib. 2. cap. 35. dub.* 27. Sanchez *Consil. moral. lib. 2. cas. 3. dub. 10. n.* 106. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 239. & alii, ita servare solet Stylus Curiæ, qui habetur pro Jure, & Lege, juxta Communem Doctorum, *argum. cap. Ex litteris 11. de Constitut. & cap. Quam gravi 6. de crimine falsi.* 3

Pœnæ

4 Pœnæ contra Simoniam realem in ingressu Religionis commissam sunt sequentes. Prima est, quod tam dantes, quam recipientes aliquid Simoniace pro ingressu Religionis, si sint personæ singulares Excommunicationem; Si vero omnes Religiosi capitulariter congregati, consentientes fuerint, Suspensionem ab officio Capitulari ad Jurisdictionem, vel administrationem pertinente ipso facto incurrant, aliis etiam pœnis in suo robore duraturis. Sic expresse *Extrav.* 1. *de Simonia*.

5 Secunda est, quod Religiosi Simoniace recepti expellantur de suo Monasterio, & in arctiori Monasterio, ad agendum ibi pœnitentiam detrudantur, & Superior, & majores personæ Monasterii suspendantur, & etiam in arctiori Monasterio detrudantur; *cap. Veniens* 19. *& cap. Quoniam* 40. *de Simonia*.

6 Tertia est, quod Rei Simoniæ pro ingressu Religionis incurrant Infamiam Juris, & consequenter evadant Irregulares, saltem si crimen sit notorium notorietate *Juris*, aut *Facti*. *Extravag. Sane* 1. *de Simonia* §. *Ceterum*, ibi: *Nota infamiæ inde contracta*.

7 Professio tamen illorum adhuc est valida, cum nullibi in Jure ob id declaretur invalida. Sanchez *lib.* 2. *consil. c.* 3. *dub.* 104. *num.* 5. Lessius *lib.* 2. *cap.* 35. *num.* 132. Reiffenstuel
8 *loc. cit. n.* 354. & alii passim. Et ante emissam dictam Professionem pœnæ ipso facto incurruntur; Unde si Regulares nihil Simoniace recipiant, vel receptum iterum ante Professionem restituant, aut ingressus ad Sæculum non Professus redeat, immunes sunt a dictis pœnis, Castropal. *de Simonia punct.* 23. *num.* 3. Pirhing *loc. cit. num.* 71. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 255. Suarez *lib.* 4. *de Simonia cap.* 56. *n.* 7. & alii. Et ratio est, quia licet committatur Simonia statim post Simoniacum ingressum, præfatæ tamen Juris pœnæ non incurruntur, nisi secuta Professione; cum pactio Simoniaca principaliter sit ordinata ad Professionem Religiosam; adeoque si ipsa Professio non sequatur, quia tunc pro admissione ad Professionem nulla recipitur pecunia, sed gratis fit, non censetur perfecte consummata illa Simonia, & consequenter nec sufficiens pro inducendis pœnis a Jure statutis, cum Leges pœnales intelligi debeant cum effectu, nec extendi ultra casum expressum, *arg. cap. Odia* 15. *cap. In pœnis* 49. *de Reg. Jur. in* 6. *& l. Interpretatione* 42. *ff. de pœnis*.

9 Quamvis Moniales Monasteriorum habentium sufficientes, & abundantes reditus pro honesta sustentatione ingredientium, si pro ingressu, & admissione ad Religionem, & Professionem aliquid temporale exigant, æque ac alii Regulares veram Simoniam committant, tamen pœnas Juris non incurrunt, licet illud temporale se recipere dicant loco dotis ad honestam Ingressæ sustentationem; Dictæ enim pœnæ, seu Censuræ respectu Monialium revocatæ fuerunt per Bullas plurimum Pontificum, ut referunt Doctores apud Suarez *disp.* 22. *de Censur. sect.* 5. *num.* 14. & Pirhing *loc. cit. num.* 71. §. *Ceterum*.

Pœnæ contra Simoniam realem in collatione, & susceptione Ordinum commissam sunt sequentes. Prima est, quod tam Conferens, quam Recipiens Ordines per Simoniam realem sit ipso facto excommunicatus. *Extravagant. Cum detestabile* 2. *de Simonia*; *cap. Reperiuntur* 7. *caus.* 1. *quæst.* 1. Pirhing *loc. cit. n.* 156. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 257. *&* 258. & alii passim. 10

Secunda est Suspensio Ordinantis a collatione Ordinum saltem per triennium, & Ordinati, donec ab ipsa Suspensione per Sedem Apostolicam fuerit absolutus; *cap. Si quis ordinaverit* 45. *de Simonia*. Item si Simoniæ crimen sit manifestum, tam Ordinans, quam Ordinatus deponendus est a suo gradu, & Officio Ecclesiastico, textu expresso *in c. Qui per pecuniam* 2. *caus.* 1. *q.* 1. ibi: *Qui per pecuniam quemque consecraverit, vel ab alio consecratus est, alienus a Sacerdotio fiat*; Et ex Constit. 91. Sixti V. incip. *Sanctum & salutare*; Ordinans Simoniace a Collatione quorumcumque Ordinum, & primæ Tonsuræ, & ab executione omnium munerum Pontificalium eo ipso suspensus, & ab ingressu Ecclesiæ interdictus existit, reservata harum Censurarum absolutione Summo Pontifici, quamvis Simonia esset occulta; Quas pœnas in suo robore permanere voluit Clemens VIII. quamvis dictam Bullam Sixti V. quoad aliqua puncta revocaverit ad terminos Juris communis in sua Constitut. 40. incip. *Romanum Pontificem*: Et si Interdictum violat, præter Irregularitatem, quam incurrit vigore *cap. Cum medicinalis* 1. *& cap. Is cui* 20. *de Sententia Excommun. in* 6. etiam suspensus est a regimine, & administratione suæ Ecclesiæ, & perceptione omnium fructuum a Beneficiis suis pervenientium; Sic expresse cit. Constitut. V. incip. *Sanctum & Salutare* non moderata nec revocata quoad dictas pœnas contra Simoniacos a Clemente VIII. in dicta Constitut. incip. *Romanum Pontificem*. 11

Tertia est, quod Ordinatus Simoniace scienter præter Excommunicationem, quam ipso 12

facto incurrit, *arg. cap. Reperiuntur* 7. *cauf.* 1. *quæft.* 1. *& Extrav. Cum deteftabile* 2. *de Simonia*, fit fufpenfus ab executione omnium fuorum Ordinum, non folum fimoniace fufceptorum, fed etiam aliorum, quamvis Simonia fit occulta, *cit. Extravag. Cum deteftabile* 2. *de Simonia*, quæ a Doctoribus communiter intelligitur de Sufpenfione omnium Ordinum, etiam non Simoniace receptorum, ut notant Pirhing *loc. cit. num.* 160. Reiffenftuel *loc. cit. num.* 252. Leffius *loc. cit. num.* 135. & alii paffim. Et fi poftea in tali fufpenfione aliquem actum Ordinis exerceat, incurrit etiam Irregularitatem, *cap. Apoftolicæ* 9. *de Clerico excommunicat. cap. Is cui* 20. *de Sententia Excommunicat. in* 6. Et infuper incurrit privationem Officiorum, & Beneficiorum omnium, atque inhabilitatem ad ea, fi fuerit Sæcularis; Si vero Regularis, privationem vocis activæ, & paffivæ, atque inhabilitatem ad eam, refervata dictarum pœnarum abfolutione foli Summo Pontifici, etiamfi Simonia effet occulta; Sic expreffe citat. Conftitut. Sixti V. incip. *Sanctum & falutare*, non moderata, nec revocata quo ad dictas pœnas contra Simoniacos a Clemente VIII. Conftit. incip. *Romanum Pontificem*.

13 Pœnæ contra Simoniam realem in Beneficiis Ecclefiafticis commiffam funt fequentes. Prima eft, quod tam illi, qui aliquod Beneficium, five Officium Ecclefiafticum, five Sæculare, ut Epifcopatum, Archipresbyteratum, Canonicatum, & hujufmodi, five Regulare, ut Generalatum, Provincialatum, Prioratum, Guardianatum, Rectoratum, Definitoriatum, & hujufmodi Simoniace conferunt, aut directe, vel indirecte procurant, eligendo, poftulando, præfentando, commendando, & hujufmodi, quam illi, qui aliquo ex præfatis modis Simoniace Beneficium, aut Officium hujufmodi acquirunt, ipfo Jure, & facto incurrunt Excommunicationem Papæ refervatam, *cit. Extrav. Cum deteftabile* 2. *de Simonia*, & S. Pius V. Conftit. 5. incip. *Cum primum*.

14 Secunda eft, quod collatio, provifio, & acquifitio hujufmodi Beneficii, aut Officii fimoniace facta fit ipfo jure irrita, & nulla, ita ut provifus teneatur fub animæ fuæ damnatione illud fponte dimittere, & ad reftitutionem omnium fructuum, fi quos inde perceperit, *c. Si quis neque cauf.* 1. *q.* 1. *c. Matthæus* 23. *de Simonia*, *& cit. Extrav. Cum deteftabile* 2. *de Simonia*, & S. Pius V. cit. Conftit. *Cum primum*.

15 Tertia eft, quod qui Simoniace hujufmodi Beneficium, aut Officium Ecclefiafticum obtinuit, illud utpote nulliter obtentum ante omnem fententiam, non folum dimittere teneatur, fed ad illud obtinendum perpetuo inhabilis evadat, nifi Papa difpenfet, *cap. Si alicujus* 59. *de elect. cap. Nobis fuit* 27. *de Simonia*; & S. P. V. cit. Conftitut. *Cum primum*.

Quarta eft, quod qui Simoniace aliquod hujufmodi Beneficium, feu Officium Ecclefiafticum obtinuit, fit etiam inhabilis ad quæcumque alia Beneficia Ecclefiaftica obtinenda. Sic expreffe S. P. V. citat. Conftitut. incip. *Cum primum*. Quam tamen pœnam, vel non effe ufu receptam, vel non obligare in confcientiæ Foro ante condemnatoriam, vel Declaratoriam Judicis fententiam, tenent Navarr. *confil.* 92. *de Simonia*, Caftropalao *de Simonia punct.* 25. Pirhing *loc. cit. num.* 270. Reiffenftuel *loc. cit. num.* 266. & alii. 16

Quinta eft, quod qui Simoniace obtinet aliquod hujufmodi Beneficium, aut Officium Ecclefiafticum, fit privandus per fententiam Judicis etiam aliis Beneficiis prius Canonice obtentis text. expreffo *in c. Cum fupra* 2. *de confeffis*, *cum fimilibus*. 17

Sexta eft, quod qui Simoniace obtinet aliquod hujufmodi Beneficium, aut Officium Ecclefiafticum, fit per fententiam Judicis etiam ab Altaris minifterio perpetuo deponendus, textu expreffo *in cap. De hoc* 21. *de Simonia*, cum fimilibus. 18

Supradictas Juris pœnas inducit etiam Simonia Juris Ecclefiaftici in Refignatione, & Permutatione Beneficiorum commiffa; fic contra paucos Communior Doctorum cum Abbate *in cap. Cum univerforum*, *de rerum permutat. n.* 6. Pirhing *loc. citat. num.* 155. Reiffenftuel *loc. cit. num.* 272. Layman de *Simonia cap. ult. nu.* 66. Suarez, & alii paffim; Sacri enim Canones, & conftitutiones Pontificiæ, dum pœnas contra Simoniam ftatuunt, ordinarie in genere, & indifcriminatim de quavis Simonia reali loquuntur, adeoque etiam de Simonia Juris Ecclefiaftici, quia ubi Lex non diftinguit, neque nos diftinguere debemus, *cap. Quia circa* 22. *de privileg. & l. De pretio* 8. *ff. de Publiciana in rem action.* Tum quia plures Sacri Canones loquuntur de Simonia Juris humani, feu Ecclefiaftici, eamque pœnis Juris fubjiciunt, ut videre eft *in cap. Quæfitum* 5. *& cap. Cum olim* 7. *de rerum permut. cap. De hoc* 11. *De Simonia. Extravag. Cum deteftabile* 2. *de Simonia cum fimilibus*. 19

Qui Beneficium per Simoniam realem ab 20
alio

alio commissam obtinuit, tenetur illud etiam ante Judicis sententiam dimittere, quam primum rescit Simoniam esse commissam, textu expresso *in cap. Eos qui 2. caus. 1. quæst. 5. c. Nobis fuit 27. & cap. Sicut tuis 33. de Simonia*, ibi: *Secundum Sacrorum Canonum instituta etiam parvuli, qui cupiditate parentum Ecclesias per pecuniam sunt adepti, eas dimittere tenentur.*

21 Non tenetur autem Beneficium dimittere ille, in cujus odium ipso ignorante, Simonia ab alio commissa est, textu expresso *in citat. cap. Nobis fuit 27. de Simonia*, ibi: *Nisi constaret illos, qui promissum tale* (nempe Simoniacum) *fecerint per fraudem in dispendium illius, qui eligendus erat, id malitiose fecisse.*

22 Item non tenetur Beneficium dimittere qui contra Simoniam ab alio pro obtinendo Beneficio committendam expresse protestatur, quamvis ipse alius, ignorante dicto expresse contradicente, *in Simonia* pergat, eaque mediante Beneficium revera obtineatur, *in cit. cap. Sicut tuis 33. de Simonia*, ibi: *Quoniam ex eo quod contra probibitionem, & voluntatem tuam* (a qua postmodum minime recessisti, *aliquis te penitus ignorante, promisit pecuniam, & exsolvit, nihil tibi debet ad pœnam, vel ad culpam imputari.*

23 Teneretur tamen Beneficium dimittere, si sciret, quod dictus alius non obstante contradictione, & protestatione sua, nihilominus in Simonia pergeret, eaque mediante Beneficium obtineret, quia sic acceptando videretur in re approbare *Simoniam*, & consentire in illam. Sic colligitur clare *ex citat. cap. Sicut tuis 33. de Simonia*, ubi excusatur a pœna nullitatis solum ille, qui post contradictionem ignorat beneficium ab alio *Simoniace* pro se obtineri, adeoque ille, qui scit, non excusatur hoc ipso, quod sciat Beneficium pro se Simoniace fuisse obtentum. Eo vel maxime quod per verba textus allegati *supra num. 20. Secundum Sacrorum Canonum instituta etiam parvuli, qui cupiditate parentum Ecclesias per pecuniam sunt adepti, eas dimittere tenentur.* Lessius *lib. 2. c. 35. numer.* 143. Reiffenstuel *loco citat. numer.* 261. & alii passim.

24 Et a fortiori teneretur tale Beneficium dimittere, si per *Simoniam* alterius fuisset obtentum, sciente, & non contradicente ipsomet pro quo fuisset obtentum. In tali enim casu ipsemet plene consentire videretur, quia ut recte advertit Glossa communiter recepta *in cit. cap. Sicut tuis, verb. Prabere: Sæpe qui tacet, consentire videtur*, per textum *in l. Sicut proponis 5. Cod. de Nuptiis, l. Soluto Matrimonio 2. ff. Soluto Matrimonio, cap. Si Servus 19. dist. 54.* & expresse *cap. Qui tacet 43. de Regul. Juris in 6.* ibi; *Qui tacet, consentire videtur.*

Qui se ignorante, seu omnino nesciente per Simoniam alterius est ordinatus, de rigore Juris, donec dispensetur, tenetur ab executione Ordinis abstinere, postquam Simoniacam Ordinationem resciverit, *argument. cap. Præsentium 3. caus. 1. quæst. 5. & cap. De Regularibus 25. de Simonia.* Poterit tamen cum taliter Ordinato Episcopus dispensare, prout habetur *in cit. cap. Præsentium 3. caus. 1. quæst. 5.* & tenet Glossa *ibidem*; quia talis, quamvis Simoniace fuisset ordinatus, tamen Simoniacus non esset, ut dicitur *in cap. De Simoniace Ordinatis 22. de Simonia.* 25

Simoniæ Confidentialis pœnæ sunt sequentes. Prima scilicet, quod præter Excommunicationem ipso facto ratione ipsius incurrendam, privat non solum Beneficio, circa quod Simonia Confidentialis commissa fuit, sed etiam aliis Beneficiis, & Pensionibus Canonice obtentis; Pius IV. Constitut. 85. incipient. *Romanum Pontificem*, & S. Pius V. Constitut. 85. incip. *Intolerabilis.* 26

Secunda est, quod inhabilem reddat taliter Simoniacum ad idem, & alia quæcumque Beneficia obtinenda. Pius IV. cit. Constit. *Romanum Pontificem*, & S. Pius V. cit. Constit. incip. *Intolerabili.* 27

Tertia est, quod Beneficium per Simoniam Confidentialem nulliter acquisitum reservatur summo Pontifici, ita ut nullus alius illud conferre valeat. Pius IV. & S. Pius V. in citatis Constitutionibus. 28

Quarta est, quod fructus ex tali Beneficio male percepti applicari debeant Cameræ Apostolicæ: S. Pius V. in *citat. Constitutionibus.* 29

Quinta est, quod præfatæ pœnæ contrahantur non solum per *Simoniam realem*, sed etiam per *Simoniam Conventionalem mixtam*. Sanct. Pius V. cit. Constitut. incip. *Intolerabilis*: ubi S. Pontifex decernit pœnas contra Simoniam Confidentialem statutas incurri, licet *ipsa Simonia Confidentialis alterius tantum partis conscientia sit completa.* Vide ipsam Constitutionem relatam *supra art. 1. num. 15.* 30

Quæ autem sint pœnæ statutæ contra dantes, vel promittentes pecuniam, seu temporalia pro obtinenda Justitia, vel Gratia apud Sedem Apostolicam? Vide *supra art. 2. num. 35.* ubi ad id affertur per extensum Constitutio Alexandri VII. de datis & promissis pro Justi- 31

Justitia, vel Gratia apud Sedem Apostolicam obtinenda.

32 Quo ad restitutionem Simoniace acceptorum, tenendum est pro certo, quod qui obtinuit Simoniace Beneficium, seu Officium aliquod Ecclesiasticum, tenetur sub mortali sponte illud una cum omnibus fructibus perceptis ante omnem Judicis sententiam restituere, ac dimittere, etiamsi Simonia sit occultissima, *c. Si quis neque caus.* 1. *quæst.* 1. *cap. Matthæus* 23. *de Simonia*; *Extravag. Cum detestabile* 2. *de Simonia*, S. Pius V. Constit. 5. incip. *Cum primum*.

33 Qui temporale accepit sub conditione, seu pacto dandi, vel præstandi spirituale, & postea conditionem, seu pactum non implevit, tenetur Jure Divino, & naturali restituere totum acceptum. *Communis ac certa*. Et ratio est clara, quia sicuti Dispensator eleemosynam gratis dispensare jussus pauperi, facit ei injuriam, & ad restitutionem tenetur, si pro dicta eleemosyna ipsi pauperi tradenda, ab eo exigat, & accipiat pecuniam; Ita ad restitutionem tenetur, qui pro spiritualibus, quæ tamquam Dispensator gratis distribuere debet juxta præceptum Domini: *Matthæi* 10. *Gratis accepistis, gratis date*, temporalia exigit, Eo magis in nostro casu urget obligatio restitutionis ratione pacti expressi, quod non implevit.

34 Qui pro electione, collatione, præsentatione, nominatione alicujus ad Beneficium seu Officium Ecclesiasticum aliquod temporale recepit, tenetur illud restituere ante omnem Judicis sententiam. *Communis, & certa*, textu expresso *in cap. De hoc* 11. *de Simonia*, ibi: *Reges, & Principes ejus debet inducere, ut si qua receperint a præfato Episcopo, ut ejus electioni præstarent assensum, Ecclesiæ Oxoniensi sine diminutione restituant, cum ea sine gravi salutis periculo retinere non possint*.

35 Et quidem ad talem restitutionem tenetur de Jure Divino, *Communis*. Cum enim talis non sit Dominus, sed Dispensator solum hujusmodi rei spiritualis, & a Domino Deo jussus, ut *gratis* distribuat, *Matth.* 10. *Gratis accepistis, gratis date*, facit injuriam Domino Deo, & illis, a quo pro re spirituali temporale exigit; sicque peccat contra Justitiam, & consequenter tenetur ad restitutionem de Jure Divino.

36 Qui temporale accepit ratione Beneficii Ecclesiastici, tenetur illud restituere Ecclesiæ, in qua Beneficium existit, & non ipsi Danti, præsertim post sententiam judicis. *Communis*, & clare habetur ex cit. *cap. De hoc* 11. *De Simonia*, ubi expresse præcipitur ut hujusmodi *Simoniace* accepta restituantur Ecclesiæ Oxoniensi.

Advertunt tamen Doctores cum Sanct. Thoma 2. 2. *quæst.* 100. *art.* 6. *ad tertium*, posse tale temporale acceptum restitui pauperibus Superioris arbitrio; Immo multi asserunt jam legitime introductum esse, ut talia *Simoniace* accepta restituantur pauperibus, cum obligatio ea restituendi Ecclesiæ, & non alii sit tantum Lex humana, seu Ecclesiastica, cui potuit, & potest, per legitimam consuetudinem derogari, *cap. Cum tanto* 11. *de consuetud.* 37

Ante sententiam tamen Judicis posse, immo deberi talia *Simoniace* accepta restitui illis, a quibus sunt accepta, defendunt absolute Sotus *lib.* 9. *quæst.* 9. *art.* 1. *de Simonia*, & §. *Ad sextum*, Moya *tract.* 6. *Miscellan. disp.* 4. *qu.* 6. §. 2. *num.* 13. Bannes 2. 2. *quæst.* 32. *art.* 7. *dub.* 2. Reiffenstuel *loco citat. num.* 296. & 297. Et probabiliter Palao *de Simonia punct.* 26. *num.* 5. Lessius *lib.* 2. *cap.* 35. *dub.* 31. *n.* 171. & alii. 38

Simoniace accepta pro ingressu in Religionem possunt retineri a Monasterio in communi usu; at non ad specialem usum Superioris, seu Superiorissæ, aut alterius singularis personæ, id enim, nempe quod talia Simoniace accepta communi Monasterii usui, tanquam piæ causæ remanere, & applicari possint, expresse concessum fuit ibi: *in Extravagant. Sane* 1. *de Simonia*, ibi: *Insuper erga personas illas, quæ in præmissis recipiendo aliqua contra Canonicas Sanctiones peccasse noscuntur, volentes nos reddere gratiosis omnia recepta hujusmodi, si ad communem usum Monasteriorum, seu locorum eorum sunt applicata, ea ad dictum usum concedimus retineri; Si vero ad specialem usum Abbatis, vel Abbatissæ, Prioris, aut Priorissæ, aut alterius singularis personæ retineantur, illa venire præcipimus in communi*. Unde nullam esse obligationem ante Judicis sententiam restituendi Simoniace accepta in ingressu Religionis, sed posse retineri, & applicari, ut supra expresse tenent Pirhing *loco cit. num.* 183. Reiffenstuel *loco cit. num.* 298. Palao *de Simonia punct.* 26. Lessius *lib.* 2. *cap.* 2. 35. *dub.* 30. & alii. 39

Simoniace accepta pro collatione Ordinis, & administratione aliorum Sacramentorum, & Sacramentalium restitui debent de Jure Divino, & consequenter ante omnem Judicis sententiam. *Communis*. Et ratio est clara, quia cum talia, & similia spiritualia ex mandato Domini Dei, *Matthæi* 10. gratis conferri & admini- 40

ministrari debeant, si quod temporale pro eorum collatione, seu administratione exigatur, fit gravis injuria Domino Deo, & illis, a quibus exigitur, sicque peccatur contra Justitiam, & insurgit obligatio id restituendi de Jure Divino.

41 Et talis obligatio restituendi Simoniace accepta oritur ex *Simonia mentali*; Licet enim ex ipsa nulla incurratur Juris pœna per dicta, & jura adducta *supra numer.* 2. oritur tamen onus restituendi temporalia Simoniace accepta: quod onus non est pœna Juris, sed obligatio ex Justitia, & Jure Divino procedens ob injuriam illatam tertio; quæ obligatio etiam occultissima delicta afficit, propter quæ tales mentales Simoniaci *apud districtum Judicem* (*qui Scrutator est cordium*, *& cognitor Secretorum*) *culpabiles judicantur*, ut expresse cavetur *in c. Tua nos* 34. *de Simonia*.

Alia ad rem. Vide verb. *Electio*, *Juspatronatus*, *Præsentatio*, *Resignatio*.

Additiones ex aliena manu.

42 Regulariter pœnæ contra Simoniacos haud incurruntur propter solam Simoniam conventionalem, ut recte notavit *Auctor n.* 3. & communiter tradunt Antonell. *de Regim. Eccles. lib.* 6. *cap.* 18. *num.* 13. Loter. *de Re Benefic. lib.* 3. *quæst.* 19. *nu.* 150. *& seq.* Novar. *in Summ. Bullar. Commentar.* 117. *numer.* 19. Panimoll. *decis.* 91. *annot.* 1. *numer.* 35. Rot. *in recent. decis.* 141. *numer.* 16. *part.* 16. & cum aliis *in Marianen. Beneficii* 28. *Januar.* 1746. §. 8. *cor. clar. mem. Millin.*

43 At in aliquibus casibus ex sola conventionali Simonia incurritur pœna nullitatis. Sic permutatio simoniaca, quamvis nihil adhuc datum, vel factum sit, irrita est, caretque suo effectu, Rota *cor. Crisp. decis.* 102. *numer.* 3. *cor. Falconer. decis.* 5. *numer.* 10. *de Benefic.*

44 Idem dicendum de resignatione Simoniaca labe infecta, ut respondit Rota *in Paderbonen. Beneficii* 10. *Martii* 1747. §. 2. *cor. Reverendiss. Molino*, ibi: *Dubitari namque non potest, quin detestabile scelus simoniacæ pravitatis inducat omnino nullitatem resignationis, & beneficii privationem &c. Quod procedit nedum in reali, verum in simonia etiam conventionali, etsi effectu conventio caruerit*, & in confirmatoria 3. *Junii* 1747. §. 2. *cor. eodem*.

45 Et quod hic silentio prætereundum haud est, mox allegatæ *Decisiones in Paderbonen. Beneficii* magistrales sunt circa probationem Simoniæ, & fere singulares, nam ut plurimum simonia excludi solet ex defectu idonearum probationum.

Num etiam in electionibus ex sola simonia conventionali incurratur pœna nullitatis electionis? Vide apud Mayr *in Decretal. lib.* 5. *tit.* 3. *num.* 138. 46

De peculiaribus pœnis, quas incurrunt Simoniaci pro varietate actuum, in quibus Simonia committitur, vide eumdem Mayr *in Decretal. dict. lib.* 5. *dict. tit.* 3. *a num.* 133. *ad plur. seq.* 47

ARTICULUS IV.

Quoad ea, quæ concernunt causas, & titulos excusantes a Simonia, vel pœnis, ac restitutione Simoniace acceptorum. Et quo ad ea, quæ concernunt dispensationem in pœnis Simoniæ, & absolutionem a Censuris ob eam incursis, & Judicem, & testes quoad eam.

Causæ, & tituli excusantes a Simonia sunt potissimum sequentes. I. Si temporale pro spirituali, aut e contra detur omnino gratis sine ullo explicito, & implicito pacto; patet ex dictis *art.* 1. *a num.* 29. *ad* 30. II. Si post acceptum spirituale detur temporale, aut e contra ex mera gratitudine ad satisfaciendum obligationi *Antidorali*. Patet ex dictis citat. *art.* 1. *num.* 34. III. Si temporale detur, ne eligatur indignus, aut minus dignus; Patet ex dictis *art.* 2. *nu.* 17. IV. Si Ministris Ecclesiæ dentur temporalia non per modum pretii, sed solum per modum stipendii ad eorum honestam sustentationem pro administratione Sacramentorum, & Sacramentalium, pro Missis, & aliis functionibus spiritualibus, patet ex dictis *art.* 1. *num.* 26. *&* 33. V. Si spirituale conferatur propter preces armatas sive gravem metum incussum sine tamen ullo pacto; Patet ex dictis *art.* 1. *num.* 40. VI. Si temporale detur ad redimendam vexationem injustam; Patet ex dicendis *infra num.* 2. *&* 3. VII. Si temporale detur propter laborem functioni, aut ministerio spirituali extrinsecum, & solum per accidens conjunctum; Patet ex dicendis *infra numer.* 6. VIII. Si interveniat ignorantia vera invincibilis; Patet ex dicendis *infra num.* 8. 1

Ab incursu Simoniæ excusat dare temporale ad redimendam vexationem injustam, quam quis patitur in Jure spirituali jam plene quæsito, & quod habet in re. *Communis*, *arg. cap. Quæsitum* 4. *caus.* 3. *quæst.* 3. *& cap.* 2

Dile-

Dilectus 28. *de Simonia*. Ubi Simoniæ non arguuntur, qui ad redimendam injustam vexationem, quam patiebantur in Jure jam quæsito, temporalia dederunt. Hinc S. Gregorius Magnus (ut ex Baronio refert Fagnanus in *lib. 6. cap. Nobis, de Simonia numer.* 105.) pecuniam dedit Imperatori Mauritio pro confirmatione sui Pontificatus sine labe Simoniæ, quia cum jam haberet Jus quæsitum, seu in re ad Pontificatum per legitimam electionem, dictam pecuniam non dedit pro Jure aliquo spirituali, seu pro Pontificatu emendo, utpote quem jam plene Jure quæsito habebat, sed pro tollenda injusta, & violenta vexatione, qua a justo exercitio sui legitimi Pontificatus tyrannide impediebatur, quod est quid temporale.

3 Item ab incursu Simoniæ excusat dare temporale ad redimendam injustam vexationem etiam in Jure spirituali nondum quæsito, sed adhuc acquirendo, si dicta injusta vexatio veniat ab eo, qui solum nocere, non autem prodesse potest ad tale spirituale verb. gr. Beneficium, seu Officium Ecclesiasticum obtinendum. *Communis*. Et ratio est, quia in tali casu non dat quis temporale pro acquirendo spirituali, cum conclusio supponat talem injuste vexantem nihil penitus prodesse posse ad tale spirituale acquirendum, sed dat solum, & præcise ut injustus vexans impedimenta non ponat per suas iniquas machinationes infamando verb. gr. & denigrando ipsum apud eligentem, præsentantem, conferentem, confirmantem, seu alias injuste agendo contra ipsum, ne eligatur, præsentetur, instituatur, confirmetur, vel alias a Beneficio acquirendo injuste, & violente impediatur uti injuste ipsum detinendo, aut quocumque modo impediendo, ne se conferat ad concursum, ad Electorem, Præsentatorem, Collatorem, & hujusmodi: quæ omnia sunt quid mere temporale, & nihil positive influunt in Beneficii, seu Officii Ecclesiastici Collationem, & acquisitionem.

4 Non excusat tamen ab incursu Simoniæ dare temporale ad redimendam injustam vexationem, si ipsa veniat ab eo, qui de jure prodesse potest ad Spirituale v. g. Beneficium seu Officium Ecclesiasticum obtinendum; *Communis*. Et ratio est, quia in tali casu temporale datum, vel promissum alicui, ne in electione v. gr. præsentatione, & hujusmodi injuste deneget votum suum, vel alias injuste deneget debitam institutionem, confirmationem, collationem, & hujusmodi, positive influit in collatione, & acquisitione spiritualis, cum non aliter tollatur, seu redimatur dicta injusta negatio voti, institutionis, confirmationis, collationis &c. nisi per actualem dationem temporalis; Unde tunc datum temporale habet rationem pretii. Sic autem dare temporale, ut detur spirituale, est verissima Simonia. Habetur expresse *in cap. Matthæus* 23. *de Simonia*, juncto ejus Summario sic precise dicente: *Si contradicens electo pro pecunia de voluntate electi tradita a contradictione cessat, electus postea confirmatus, est Simoniacus, & Beneficio renunciare tenetur*. Et concordat *cap. Sicut tuis* 33. *eodem*, ubi tam Episcopus injuste negans confirmationem Canonice electo, quam illi, qui ad tollendam injustam Episcopi vexationem pro obtinenda debita confirmatione pecuniam dederunt, *Simoniaci* habentur.

Item non excusat ab incursu Simoniæ dare 5 alicui, sive de Jure ad Beneficium prodesse valenti, sive non, temporale, ne vexationem justam incipiat, aut ab ea incæpta desistat in Beneficio, sive acquirendo, sive acquisito. *Communis*, *arg. cap. cum pridem* 4. *de Pactis*, *cap. Matthæus* 23. *& cap. Sicut tuis* 35. *de Simonia*; Et ratio est clara; quia quando quis in Beneficio acquirendo, seu acquisito juste impugnatur, seu juste impugnari potest, vel nullum Jus habet, vel saltem non firmum ad dictum Beneficium, adeoque si mediante pecunia, vel temporali, justam impugnationem, seu vexationem tollit, sibi parat viam ad spirituale per temporale, & medio temporali Jus ipsum spirituale, vel saltem ejus firmitatem sibi comparat, quod vere est Simoniacum; Unde vera est Simonia dare pecuniam, aut aliud temporale alicui, ne electionem, præsentationem, collationem, seu possessionem Beneficii juste, & de Jure, impugnet, aut a justa impugnatione desistat, & hujusmodi.

Ab incursu Simoniæ excusat dare, & exige- 6 re temporale propter laborem functioni, aut ministerio spirituali extrinsecum, & per accidens conjunctum. Secus autem propter laborem intrinsecum. *Communis*. Et ratio est clara, quia labor extrinsecus est distinctus ab ipsa actione Sacra, & functione spirituali, licet per accidens sit ei conjunctus, adeoque retinet suum valorem, quem ex se tamquam quid temporale distinctum ab ipsa actione Sacra habet, sicque propter ipsum absque incursu Simoniæ potest dari, & exigi temporale, cum non sit Simonia dari, & exigi temporale pro temporali. Econtra tamen, quia labor intrinsecus non distinguitur ab ipsa actione sacra, & functione spirituali, sed cum ipsa unum opus efficit to-

totusque est Sacer; dari, & exigi temporale pro ipro erit Simonia, per textum *in cap. Si quis objecerit* 7. *cauf.* 1. *quæst.* 3. ibi; *Quisquis horum alterum vendit, sine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum derelinquit*.

7 Ille autem labor est, & dicitur extrinsecus functioni Sacræ, seu ministerio spirituali, & ei per accidens conjunctus, sine quo functio sacra, seu ministerium spirituale, adhuc in se bene fieri potest. Sic v. gr. labor extrinsecus, & per accidens conjunctus celebrationi Missæ est itineratio per unam, vel alteram horam ad locum distantem: Unde cum talis itineratio ad celebrandam Missam in dicto loco distanti sit quid temporale; non est Simonia pro ipsa dare, & exigere temporale. Labor intrinsecus e contra est, & dicitur ille, sine quo functio sacra, seu ministerium spirituale fieri nequit; Sic verb. gr. pronunciatio verborum, motus membrorum, & hujusmodi est labor Missæ intrinsecus, eo quod sine isto, & simili labore Missa celebrari nequeat. *Sic Doctores Communis*; Unde cum talis pronunciatio verborum, ut motus corporis, utpote labor intrinsecus, & necessarius pro celebratione Missæ, & consequenter ab ipsa indistinctus, sit unum totum Sacrum cum ipsa efficiens, ideo pro ipso solo nequit aliquid temporale pro pretio dari, & exigi sine labe Simoniæ, cum sic esset vendere, & emere spirituale pro temporali.

8 Ab incursu Simoniæ excusat etiam ignorantia vere invincibilis. *Communis*. Et ratio est clarissima, quia ad peccatum requiritur consensus, ignorantis autem nullus est consensus, *l. Si per errorem* 15. *ff. de Jurisdict. omnium Judicum*, *l. Non idcirco* 9. *Cod. de Jur. & Fact. ignorantia*; Unde si ignorantia invincibilis per Communissimam Doctorum excusat ab omni peccato, excusabit infallibiliter etiam a culpa Simoniæ.

9 Causæ omnes, & Tituli excusantes a Simoniæ culpa excusant etiam ab ejus pœnis. *Communis*. Ubi enim nulla est culpa, ibi nulla debet esse pœna, *arg. leg. Si putatur* 31. *ff. Ad Legem Aquiliam*, *leg. Sancimus* 22. *Cod. de pœnit. cap. Cognoscentes* 2. *de Constitutionibus*, ibi: *Rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit*, *cap. Sine culpa* 23. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus*.

10 Ignorantia tamen invincibilis pœnarum culpam Simoniæ ab Ecclesia statutarum ab eis non excusat, Censuris exceptis, ipsos Simo-

11 niacos. *Communis*. Ignorantia enim solius pœnæ non tollit causam pœnæ, idest culpam, adeoque nec effectum, seu ipsam pœnam. Et de facto delinquentes contra alias Leges sub certa pœna aliquid prohibentes eadem pœna justissime plectuntur, quamvis ignorent ipsam pœnam, sub qua Lex talia delicta prohibet; Nec indiget hoc ulteriori probatione, cum quotidiana id demonstret experientia, & praxis omnium Tribunalium Ecclesiasticorum, & Laicalium, qua constat, delinquentes, & Legum transgressores variis affici pœnis Rotæ, combustionis, Patibuli, Decollationis, & hujusmodi, quamvis invincibiliter ignoraverint, delicta a se committenda, & commissa pœnis hujusmodi subjacere.

Notanter autem dicitur *Censuris exceptis*, 12 quia ignorantia Censurarum excusat ab eis incurrendis, quamvis contra Legem agendo quis gravissime peccet. *Communis*, textu expresso *in cap. Ut animarum periculis* 2. *de Constitutionibus in* 6. ibi: *Ut animarum periculis obvietur, sententiis per statuta quorumcumque Ordinariorum prolatis ligari nolumus ignorantes, dummodo eorum ignorantia crassa non fuerit, aut supina*. Et ratio manifesta est, quia ad incurrendam Censuram requiritur contumacia, *cap. Qua fronte* 15. *de appellationibus*, ibi: *Sane si quis pro contumacia . . . . . Interdicto, vel excommunicatione tenetur adstrictus*, cum similibus. Contumacia autem non adest, ubi ignorantia Censuræ habetur, cum ignorantia excuset a contemptu, & contumacia, *leg. Si ignorans* 50. *ff. Locati*.

Quamvis temporalia Simoniace accepta re- 13 stituenda sint, licet quis ea accipiendo ignoraverit se peccare, cum obligatio talis restitutionis oriatur non tam a Jure humano, seu Ecclesiastico, quam a Jure Divino, seu naturali ex dictis *art.* 3. *num.* 32. *ad* 35. & consequenter, qui ea simoniace accepit, restituere teneatur statim, ac rescit illa tanquam aliena restitutioni esse obnoxia, etiamsi prius ipsa accipiendo id ignoraverit, ut tradunt communiter Doctores. Tamen Præscriptio legitima ex- 14 cusat a dicta restitutione Simoniace acceptorum; Dummodo tamen ad ipsam Præscriptionem vere concurrant omnes conditiones ad ipsam necessariæ, de quibus abunde sub verb. *Præscriptio per tot.* vide *ibi*, ubi plurima ad rem.

Ab excommunicatione incursa ob commis- 15 sam Simoniam in ingressu Religionis, vel Beneficio Ecclesiastico solus Papa absolvere potest. *Communis*; Papa enim sibi illam specialiter reservavit *in Extravagant. Sane* 1. *& Cum detestabile* 2. *de Simonia*.

Ex

16 Ex privilegio tamen, quo Regulares Mendicantes absolvere possunt a casibus Papæ reservatis possunt etiam absolvere ab ista Excommunicatione, dummodo non sit publica, & ad Forum contentiosum deducta. Ita Suarez *l. 4. de Simonia c. 61. num. 4.* Castropal. *de Simonia punct. ult. numer.* 2. Reiffenstuel *libr. 5. Decretal. tit. 3. numer.* 344. & alii. Sicut & posse Episcopos absolvere a Simonia occulta declaravit Sacra Congreg. apud Castropal. *de simonia punct. ult. num.* 3. Reiffenst. *loc. cit. num.* 340. *in fine*.

17 Solus autem Summus Pontifex absolvere potest ab Excommunicatione, Suspensione, & interdicto, aliisque pœnis incursis ob commissam Simoniam in surreptione & collatione ordinum, etiamsi Simonia sit occulta; Sic enim sibi expresse reservavit Sixtus V. Constit. 91. incip. *Sanctum & salutare* cum expressa derogatione omnium privilegiorum, ac etiam Concilii Tridentini *sess. 24. de reform. cap. 6.* Vi cujus Episcopi alias possunt *in omnibus irregularitatibus, & Suspensionibus a delicto occulto provenientibus excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad Forum contentiosum dispensare, & in quibuscumque casibus occultis etiam Sedi Apostolicæ reservatis delinquentes quoscumque sibi subditos in Diœcesi sua per seipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputatum in foro conscientiæ gratis absolvere*. Sunt verba præcisa Concilii. Nec quoad hoc dicta Constitutio Sixti V. est moderata, aut revocata a Clemente VIII. Constit. 41. incip. *Romanum Pontificem*, ut patet ex dictis *supra art. 2. numero* 11. Quamvis tamen circa id non esse dictam Sixti V. Bullam ubique usu receptam putet Lessius *lib. 2. c. 35. dub. 24. numer.* 134. apud Reiffenstuel *loco citat. numer.* 335.

18 Si Beneficium simplex Simoniace fuit obtentum ab aliis, Beneficiario invincibiliter ignorante, consequenter Beneficium bona fide acceptante, potest Episcopus cum illo dispensare, ut tale Beneficium de novo acquirere, & retinere possit, dummodo illud prius libere resignet. *Communis*, textu expresso *in c. Si alicujus 59. de electione*, ibi: *Quamvis circa eum, qui ignoranter recipit Simplex Beneficium per simoniacam pravitatem post liberam resignationem Episcopi dispensatio toleretur*.

19 Idem potest Episcopus, si est Prælatura, aut dignitas seu Beneficium Curatum, dummodo electio, seu collatio illius per sententiam reprobata, seu cassata non sit; secus autem, si per sententiam sit reprobata, seu cassata, *cit. cap. Si alicujus*, ibi: *Si alicujus electionem propter simoniam eo ignorante, ac ratum non habente commissam contigerit reprobari, cum eo super prælatione ad quam taliter fuerat electus illa vice non potest Episcopus dispensare*, juncto Summario *ibid.* sic expresse sonante; *Cassata Electione propter Simoniam etiam sine culpa Electi, non dispensat Episcopus ea vice cum cassato; Secus, si Electus libere resignavit*. Reiffenstuel *loco cit. n.* 337. & alii. In casu autem, 20
quo talis Simoniaca Electio, seu Collatio reprobata, seu cassata fuerit per sententiam, non potest Episcopus dispensare, ut talis Beneficium *illa vice* retinere, vel de novo acquirere possit; sed debet tale prius alteri conferri, & postea si iterum vacare contigerit, poterit rursus conferre tali *Simoniam* ab illo commissam invincibiter ignoranti, quia tunc dicta Simonia purgabitur per intermediam personam, ut notat Glossa communiter recepta *in cit. cap. Si alicujus*, verb. *Illa vice* per textum *in cap. Ex transmissa 7. de Filiis Presbyteror.* ibi: *Quo defuncto media intercessit persona, cui prædictum Beneficium est collatum*. Et tenent Pirhing *loco cit. num.* 173. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 337. & alii communiter *argument. citat. cap. Si alicujus 59. de electione*.

Pœnam inhabilitatis ad Beneficium quodcumque Episcopus dispensando tollere non potest, quando Simonia commissa est ab ipso Beneficiario, vel ab alio, ipso sciente, & consentiente, etiamsi Simonia sit occulta; Tunc enim talis Simoniacus redditur perpetuo inhabilis non solum ad Beneficium simoniace obtentum iterum obtinendum, sed etiam ad quæcumque alia Beneficia per Jura, & Constitution. Pontific. cit. *supra art. 3. numer.* 15. & 16. Super quibus Episcopus dispensare nequit, *cap. Inferior 4. dist. 21. cap. Nulli fas sit 25. q. 1. cap. Institutionis 25. quæst. 2. cap. Quod super his 9. & cap. Cum inferior 16. de Major. & Obed. Clement. Ne Romani §. 1. de election.* ibi: *Lex Superioris per inferiorem tolli non potest*. 21

Et id procedit, nedum in Foro externo, ut tenent Doctores communiter, sed etiam in foro interno, ut expresse declaravit *Sacra Congr. apud* Castropal. *de Simonia punct. ultim. num.* 3. & Reiffenstuel *loc. cit. num.* 349. his verbis: *Episcopus, & si a Simonia occulta absolvere possit; non potest tamen Simoniacum rehabilitare ad Beneficia in posterum obtinenda, neque ad ea retinenda, quæ per Simoniam occultam retinet*. Et sic tenent Pirhing *loc. cit. num.* 173. Suarez *lib. 4. de Simonia cap. 61. num.* 10. & 11. 22

& 11. & communissima aliorum, teste Reiffenstuel *loc. cit. num.* 140. dicente jam in praxi tutam minime esse contrariam sententiam Henriquez, & paucorum aliorum putantium probabile esse, quod Episcopus pro foro interno dispensare possit, si Simonia sit occulta.

23 Quando Simonia est publica, dispensatio pro Foro externo obtineri debet a Dataria. Pyr. Corrad. *in praxi dispensation. lib.* 6. *cap.* 9. *num.* 13. & 14. Reiffenst. *loc. cit. num.* 343. & alii

24 passim. Quando autem est occulta, procuratur pro foro interno in Sacra Pœnitentiaria, Reiffenstuel *l. c. n.* 344.

25 In causis Simoniæ solus Judex Ecclesiasticus cognoscere, & definitive pronunciare potest, etiamsi Reus sit Laicus. Jul. Clar. *lib.* 5. §. *Simonia nu.* 7. Pirhing *loc. cit. num.* 142. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 348. Abbas *in cap. Cum sit* 8. *de Foro competen.* & *ibi* Glossa verb. *Malefactores*, & alii communiter: Simonia enim, cum versetur circa objecta spiritualia, est caussa Spiritualis; Caussarum autem spiritualium cognitio, & sententiæ pronunciatio pertinet ad solos Judices Ecclesiasticos, privative quoad Laicos, textu expresso *in cap. Decernimus* 2. *de Judiciis*, ibi; *Decernimus, ut Laici Ecclesiastica tractare negotia non præsumant.* Et concordat *cap. Lator* 5. *cap. Caussam quæ* 7. *Qui filii sint legitimi*, *cap. Contingit* 8. *de Arbitris* cum similibus.

26 Ad accusandos Simoniacos quivis testis etiam criminosus admittitur, textu expresso *in cap. Tanta* 7. *de Simonia*, ibi; *Tanta est labes hujus criminis, quod etiam servi adversus Dominos, & quilibet criminosi admittuntur ad accusationem*, & concordant *cap. Holi* 31. & *cap. Per tuas* 32. *eodem.*

27 In simonia reali scienter contracta pro Beneficio acquirendo, Pœnitentiaria non revalidat titulum ejusdem Beneficii etiam in casibus occultis, & in foro conscientiæ (in quo tamen dispensat ad exercitium Ordinum) nisi forte agatur de simonia, ignorantia facti, vel juris, commissa, & Orator quamprimum id rescivit, dispensationem petierit, quod valet & in pensionibus, in quibus simonia realis scienter contracta fuerit. Benedict. XIV. tom. I. Constitut. 95. incipient. *Pastor bonus* §. 22.

28 * Abstinendum est illi etiam a condonatione pretii simoniaci, quando in Ecclesiam ipsam, vel pauperes debet erogari, nisi aliter suadeat paupertas delinquentium. *Ibid.* §. 23.

29 Qui simoniace intercessit pro alio ad impetrandum beneficium, tenetur in subsidium restituere Ecclesiæ, vel pauperibus fructus a beneficiario male perceptos, ante omnem sententiam. *Instit.* 12. §. 11.

Si quis poscat a S. Congregatione absolutionem a Simonia commissa in obtinendo Beneficio, impetrare solet rescriptum, ut *dimittat, moneat, & restituat*, nempe dimittat beneficium, moneat pro restitutione pretii accepti Ecclesiæ, vel pauperibus, restituat fructus perceptos, *ib.* §. 12. 30

Si vero Simonia commissa est ab aliquo tertio, inscio beneficiario, tunc rescribitur pro convalidatione tituli, dummodo *ante possessionem*, quod valet ac si diceretur, modo id non rescierit ante acceptam Beneficii possessionem. *Ibid.* §. 12. 31

Additiones ex aliena manu.

Summus Pontifex tametsi ea, qua pollet amplissima potestate dispensare valeat super pœnis Simoniæ in Foro tum interno, tum externo; rarissime tamen hac potestate uti solet, teste *Corrado in Prax. Dispensat. lib.* 1. *cap.* 9. *numer.* 13. 32

Quinimo numquam Simoniace Proviso concessit retentionem Beneficii, super quo Simonia commissa est, si eo sciente commissa sit; *Idem Auctor ubi supra.* 33

Cæterum si ignorante Proviso Simonia sit commissa nec ei concedit retentionem illius Beneficii, sed ipsum noviter ei confert. 34

Porro ubi Simonia sit publica, recursus haberi debet ad Datariam Apostolicam, ibique proponenda est supplicatio pro utroque Foro, & exprimi debent fructus ex Beneficio Simoniace acquisito percepti, quum debeantur ii Cameræ Apostolicæ, licet nonnunquam pro ipsis fieri soleat transactio. A proviso autem cum ignorantia simoniæ sufficit eos exprimi fructus, qui percepti sunt post habitam notitiam Simoniæ, quum priores lucretur. 35 36

At si Simonia sit occulta, recursus habetur ad Sacram Pœnitentiariam cum supplicatione dispensationis pro Foro interno tantum. 37

SOCIETAS, SEU SOCIETATIS CONTRACTUS.

1 Societas est contractus duorum, vel plurium aliquid pretio æstimabile, utpote suam pecuniam, mercem, operam, industriam, & hujusmodi conferentium pro negotiatione aliqua honesta ad commune lucrum pro portione rerum contributarum inter Socios dividendum. Est *in re communis*, & desumitur *ex l. Societatem* 4. *l. Societates* 5. *l. si Societatem* 6. *ff. Pro socio*, & *Instit. tit.* 26. *de Societate*.

2 Ad Societatem quæstuosam, ut sit licita, quatuor potissimum requiruntur conditiones. Prima conditio est, ut Societas fundetur in negotiatione licita, & honesta. Unde iniqua, & invalida est Societas, quæ instituitur, & initur ad illicitum, & inhonestum commercium, ut ad meretricium, lenocinium, usuram, furtum, fraudem, & quemcumque malum dolum, *l. Ea vero* 3. §. & *l. Nec prætermittendum* 17. *ff. Pro socio*. Secunda, ut quilibet Socius aliquid pretio æstimabile conferat in communem Societatem, sive dein conferat pecuniam, aut mercem, sive operam, vel industriam suam. Plerumque enim pauperiores supplent sua opera, & industria, quod alii præstant suis mercibus, *l. societates*, 5. & *l. Si societatem* 6. *ff. Pro socio*. Tertia, ut servetur æqualitas inter socios, tam quoad damna, quam quoad lucra, ita ut alius pro alio non lædatur, & lucrum, jactura, impendia, & detrimenta communicentur inter omnes Socios, pro rata cujusque sortis, nisi aliter conventum sit, *l. Si societatem* 6. & *leg. Si non fuerint* 29. *ff. Pro socio*, & §. 1. & 2. *Institut. de societate*. Quarta, ut Capitale collatum in communem Societatem subjaceat periculo conferentis, ita ut si pereat absque culpa Socii, pereat illi, qui illud in Societatem communem contulit, cum talis conferens sit solus Dominus dicti Capituli, & qualibet res Domino suo pereat; Nisi tamen aliter conventum sit per pactum assecurationis per infra dicenda de contractu vulgariter dicto trium Contractuum, *arg. c. Contractus* 85. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Contractus ex Conventione Legem accipere dignoscuntur*, & §. 2. *Instit. de societate*, & *l. Si non fuerint* 20. *ff. Pro socio*, & *l. Depositum* 1. §. 6. *ff. Depositi*.

3 Contractus vulgo dictus trium contractuum, scilicet Societatis, Assecurationis Capitalis, & Venditionis lucri incerti pro certo secundum multos est illicitus, & Usurarius, si celebretur cum eadem persona, sive simul, sive successive. Sic Sotus *lib.* 6. *de Justit. quæst.* 6. *art.* 2. Filliucius *de societat. cap.* 19. *num.* 27. Arragonius 2. 2. *quæst.* 78. *art.* 2. Bannes 2. 2. *quæst.* 78. *art.* 4. *de societat. dub.* 1. Rebellus *lib.* 15. *quæst.* 4. Azorius *Institut. moral. part.* 3. *lib.* 9. *cap.* 4. *quæsit.* 5. *Vers. Ex his solvitur altera difficultas*, qui pro se citat Sanctum Thomam 2. 2. *quæst.* 78. *art.* 2. *ad quintum*, Sanctum Bernardinum Senens. *part.* 2. *serm.* 39. *art.* 1. *cap.* 1. *vers. Primus casus*, Sanctum Antoninum *part.* 2. *tit.* 1. *cap.* 7. §. 7. Glossam *in cap. Plerique* 14. *quæst.* 3. Abbatem *in cap. Per vestras*, *de donationibus inter Virum*, & *Uxorem*, Rodulphum *in c. Consuluit*, *de Usuris part.* 2. *quæst.* 19. Accursium *in leg. Si non fuerint* 39. *ff. Pro socio*, Baldum *in leg.* 1. *C. Pro socio*, innumerosque, tum Canonici, tum Civilis Juris Interpretes; Et sic tenet etiam Henno *tom.* 2. *tract.* 2. *disp.* 9. *q.* 5. *conclus. unica*. Et novissime cum pluribus aliis Pontas verb. *Societas cas.* 30. *per tot.* ubi mordicus hanc propugnat sententiam adducens ad id Constitutionem 45. Sixti V. incip. *Detestabilis avaritiæ*, & multa alia ad rem, solvendo etiam contraria. V. infra *n.* 44.

4 Communior tamen, & probabilior sententia docet tamen Contractum trium Contractuum esse licitum, (*) & minime usurarium, quamvis cum eadem persona, sive simul, sive succes-

Notæ Rom. Theol.

(*) Contractum trium contractuum nullatenus esse privata auctoritate censura notandum, lubens admitterem monitum in hoc sequens sapientissimi, ac circumspectissimi Pontificis Benedicti XIV. *lib.* 10. *de Syn. cap.* 7. Periculosum nihilominus, atque in praxi vix ab usura immunem illam pronuntiabo, ac proinde fideles deterrendos esse ab eo ineundo, ut plures præstitere Episcopi & Synodi ut optime advertit idem Pontifex *ibid.* nec diffitetur ipsemet Lucius *num.* 44. *hujus tit.* His positis, divinari non valeo, cur sententiam, quæ talem contractum licitum reddit, possit hic probabiliorem & communiorem appellare. Verum hujusmodi similesque voces non semper rectam suam præseferunt significationem cum a Casuistis usurpantur.

ceſſive celebratum. Sic tenent Gabriel *in* 4. *diſt.* 15. *quæſt.* 11. *dub.* 10. Major *in* 4. *diſt.* 15. *quæſt.* 27. Valentia *diſp.* 5. *tom.* 3. *quæſt.* 24. *punct.* 2. Molina *de Juſtit. & Jur. lib.* 2. *cap.* 24. *dub.* 3. Covarruv. *l.* 2. *variar. reſolut. cap.* 2. *n.* 3. Tolet. *lib.* 5. *cap.* 41. Bartholomæus Medina *in Inſtruction.* §. 27. Garcias *de Contractib. part.* 2. *c.* 17. Ludovicus Lopez *de Contractibus lib.* 1. *cap.* 65. Navar. *c.* 19. *nu.* 225. Angelus verb. *Societas* 1. §. 17. Silveſter verb. *Societas* 1. *q.* 2. Fumus verb. *Societas n.* 6. Layman *l.* 3. *ſect.* 5. *tract.* 4. *cap.* 20. *n.* 2. Bonacina *tom.* 3. *diſp.* 3. *de Contractib. q.* 5. *punct.* 1. *n.* 3. *verſ. Dixi niſi*; Reginald. *lib.* 25. *cap.* 29. *num.* 396. Lugo *de Juſtit. & Jur. ſect.* 2. *n.* 40. Reiffenſtuel *Theol. Moral. Tract.* 8. *diſt.* 4. *q.* 10. *num.* 134. Petrus Marchant. *Tribunal. tom.* 2. *tract.* 8. *tit.* 5. *ſect.* 8. *dub.* 2. Diana *past.* 1. *tract.* 30. *de Contractib. reſolut.* 8. Sporer *tom.* 2. *tract.* 6. *de Contractu ſocietatis n.* 58. La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *nu.* 876. cum Buſemb. & pluribus aliis ibi citatis, Felix Poteſtas *tom.* 1. *part.* 2. *num.* 2420. & alii innumeri. Et ex Juriſperitis Hoſtienſis *in ſumma tit. de Uſuris* §. *In aliis autem*, *verſ. Porro dari poteſt*, Joan. Andreas *in cap. Per veſtras de donation. inter Virum & Uxor.* & alii, & videtur colligi ex *l. Si non fuerint* 29. §. 1. *ff. Pro ſocio*, *l. Depoſitum* 1. §. 6. *ff. Depoſiti*, *c. Per veſtras* 7. *de donationibus inter Vir. & Uxor. cap. Contractus* 85. *de Regul. Juris in* 6.

5 Ut juſtitia dicti Contractus trium contractuum melius intelligatur, figuratur hic caſus. Supponamus quod Titius det Cajo mercatori mille Florenos ad negotiandum, & dicti mille Floreni Titii ſint æqualis valoris cum induſtria Caji, & inſuper quod ſpes lucri Judicio prudentum, & peritorum ſit de 300. Florenis: In tali caſu ex vi contractus Societatis debentur Titio una cum ſorte 150. Floreni, qui ſunt dimidium lucri prudenter ſpectati, At quia ad Titium ſpectare deberet ſortis, ſeu Capitalis periculum, ideo convenit cum Cajo, ut periculum illud, & onus omne in ſe ſuſcipiat aſſecurando ſortem, ſeu Capitale, pro cujus aſſecurationis & oneris ſuſcepti compenſatione relinquit ei majorem partem dicti lucri prudenter ſperati, ita ut ſola tertia pars, nempe 100. Floreni pertineat ad ipſum Titium, & aliæ duæ partes nempe 200. Floreni ſpectent ad Cajum; & quia adhuc in Titio manet incertitudo lucri ſperati, ideo tertiam illam partem lucri ſperati ſcilicet 100. Florenos in ſpe incerta vendit Cajo pro dimidio circiter verbgr. pro 50. vel 60. Florenis certis: Spem enim lucri capiendi, non minus quam jactum retis juſto pretio vendi poſſe nemo dubitat, ut recte advertit Sporer *loco cit. num.* 59. Dicti autem tres contractus ſcilicet Societatis, Aſſecurationis, & Venditionis, ſicuti ſecundum ſe ſunt juſti, & licite celebrati cum tribus diverſis perſonis, ut omnes fatentur, ita etiam juſti, & liciti ſunt, ſi celebrentur ſimul cum eadem perſona, quia nec unio, nec identitas perſonæ, deſtruit ſubſtantiam Contractus.

Pro determinanda tamen quantitate annui 6
lucri ex hoc Contractu Societatis licite exigendi attendenda eſt regula, quam ex Cardinali de Lugo tradit Sporer *loco cit. num.* 60. nempe quod lucrum certum, quod Socius conferens Capitale exigere poteſt; debet eſſe ita moderatum, ut attento Capitali, quod confert, & ſpe lucri, quod poteſt eſſe ex tali negotiatione, juſte compenſetur periculum, quod alter ſocius ſubit pro aſſecuratione Capitalis, & certi annui lucri, quod dare promittit. Unde fit, quod aliquando vix quatuor, tria, aut duo certa exigi poſſint pro 100. collatis, quando ſcilicet ſecundum rectum judicium prudentum, & peritorum mercatorum negotiatio ſuſcepta non valde lucroſa eſt; Econtra autem 6. 7. immo & 8. certa juſte exigi poſſunt pro 100. collatis, quando ſecundum dictum rectum judicium prudentum, & peritorum mercatorum negotiatio ſuſcepta eſt adeo notabiliter lucroſa, ut alter ſocius ex remanente ſibi lucro ſufficienter ſatisfactus cenſeatur pro onere, & periculo, quod ſubit ratione prædictarum aſſecurationum, nempe Capituli, & certi annui lucri: & ita Bonacina *diſp.* 3. *de Contractibus quæſt.* 3. *propoſit.* 13. cum ſuppoſuiſſet licite poſſe exigi pro 100. *ibid. num.* 6. recte addit, in Societate trium contractuum plus poſſe exigi, quando negotiatio majus lucrum affert.

Unde iſtis notatis adducitur fundamentum 7
hujus ſententiæ deſumptum ex *l. Si non fuerint* 29. §. 1. *ff. Pro ſocio*; ubi præciſe dicitur: *Ita coiri ſocietatem poſſe, ut nullius partem damni alter ſentiat, lucrum vero commune ſit.* Hoc autem non poteſt fieri, niſi aſſecurando Capitale, & lucrum certum, ut explicat Gloſſa. *ibidem*, *verſ. Damnum eſt*, ita ut nullum remaneat periculum damni ſubeundi. Et favet etiam *cap. Ad veſtras* 7. *de donationibus inter virum & uxorem*, ubi Innocentius III. præcepit, ut dos uxoris, cujus maritus prodigus vergebat ad inopiam, daret mercatori ad lucrum, quod dictus Pontifex non præcepiſſet,

nisi supposuisset fuisse licitum sortem dotis præcipuam salvam præstare apud Mercatorem suscepturum hujus Summæ periculum, & intermedio tempore soluturum fænus æquum, & honestum compensando se quæstu, quem Societas pareret, ibi: *Mandamus quatenus dotem assignari faciatis eidem sub ea, quam potest cautione præstare, vel saltem alicui Mercatori committi, ut de parte honesti lucri dictus vir onera possit Matrimonii sustentare.*

8 Accedit ratio, quia in illo contractu servatur justitia commutativa, cum, ut supponitur, assecuratio Capitalis, & venditio lucri incerti fiant justo pretio, ergo est justus, & licitus: Sicuti enim fit justo pretio cum diversis personis, ita etiam cum eadem; quandoquidem personarum diversitas non mutet pretia rerum, nec variet rationem contractus, adeoque si talis triplex contractus celebratus cum diversis personis licitus est, & non usurarius, ita etiam si celebretur cum eadem persona.

9 Nec valet dicere, quod si tale Capitale pereat, debeat perire ipsi conferenti, qui illius adhuc est verus Dominus cum quælibet res Domino suo pereat. Non valet, inquam, quia hoc verum est regulariter loquendo, ac seclusso speciali pacto, quo quis periculum rei alienæ sponte in se suscipit. Alias secus. Quamvis enim in simili Commodatarius, vel Depositarius regulariter non teneatur de casu fortuito, quo res commodata vel deposita absque sua culpa periit; Secus tamen si præcesserit pactum de præstando casu fortuito, textu expresso *in cap. Cum gratia* 1. *De Commodato*, & *c. Bona fides* 2. *de Deposito*. Contractus enim ex Conventione Legem accipere dignoscuntur; *cap. Contractus* 85. *de Regul. Jur. in* 6. *l. Contractus* 23. *ff. de Regul. Juris*, & *l. Depositum* 1. §. 6. *ff. Depositi*.

10 Nec valet instare, quod Sixtus V. in allegata Constit. 45. incip. *Detestabilis avaritiæ*, damnaverit omnes pactiones, quibus cavetur, ut Capitale salvum maneat, sive contrahatur ad certum, sive ad incertum lucrum, Non valet, inquam, quia, ut referunt Comitolus *lib.* 3. *Respons. moral. quæst.* 12. *num.* & ex ipso Cardinal. de Lugo *cit. disp.* 30. *num.* 37. & alii apud ipsum Cardin. de Lugo, idem Sixtus V. de sensu Bullæ interrogatus, respondit, se in ea voluisse solum prohibere in Contractibus Societatis illas injustas pactiones, quas Classici Doctores condemnarent; Et sic etiam asseveraverunt Patri Tuccio eximio præclarissimæ Societatis Jesu Theologo, Cardinalis Sanctæ Severinæ, & Cardinalis Toletus, qui jussu Sixti V. dictam Bullam condiderunt. Accedit Rota *in Romana Societatis die* 3. *Junii* 1602. *coram Coccino Decano*, ubi censuit, dictam Bullam comprehendere solum casus Usurarios de jure communi, additis tamen majoribus pœnis: quam decisionem refert Flavius Cherubinus *in Compendio Bullarii schol.* 1. *ad dictam Bullam* 45. *Sixti V.* Tum quia Lessius *loc. cit. num.* 33. apud la Croix *loco cit. nu.* 876. *vers. Hæ rationes*, & alii apud Card. de Lugo *loco cit. num.* 37. dicunt, Sixtum V. solum prohibuisse hujusmodi pactiones, quando apponuntur ex vi solius Societatis, non tamen quando Societati adjungitur alius contractus, quo socius propter pretium justum suscipit in se periculum Capitalis assecurando illud, vel emit spem lucri incerti, offerendo pro illo partem minorem certam; Nec S. Thomas, Sanctus Antoninus, & Sanctus Bernardinus Senensis citati pro contraria Sententia, si bene perpendantur, habent aliquid in re contra istam sententiam, ut ponderando eorum verba recte advertit Doctissimus Rosignolus præstantissimæ Religionis S. Pauli Decollati, *de contractibus contract.* 3. *disquisit.* 6. §. 17. *n.* 8.

Hactenus dicta procedunt etiam de societate animalium adjecto pacto assecurationis, ita ut 11
possit tradi Rustico, seu Pastori certus numerus peccatorum, Ovium, Vaccarum, & hujusmodi cum communi participatione fructuum, sed cum hoc, quod periculum non ad dantem, sed ad accipientem spectet, ut scilicet teneatur pro pereuntibus totidem substituere; & adhuc annuam pensionem solvere, sed majorem, quam alias deberet, ut sic fiat justa, & æqualis compensatio pro illo onere imposito, & suscepto, diminuendo scilicet tantum de lucro respectu conferentis, quantum importat onus periculi, quod suscipit ille, cui conferuntur. Sic Lessius *lib.* 2. *cap.* 25. *dub.* 5. Molina *loco cit. disp.* 593. Layman *loco cit. num.* 4. Sporer *loco cit. num.* 60. & ipso teste Communis aliorum contra paucos: Et ratio est, quia in tali contractu Societatis nulla proprie intervenit usura, cum unica sedes usuræ sit mutuum. In tali autem contractu cum tali pacto nullum proprie intervenit mutuum, nec formale, nec virtuale, cum non transferatur Dominium rei collatæ in recipientem, uti reperitur de ratione mutui, quandoquidem per mutuum proprie transfertur dominium rei mutuatæ in mutuatarium, adeoque &c. Tum quia mutuum consistit in rebus non-frugiferis, sed usu absumendis, ut pecunia, frumentum, vinum, & hujusmodi.

In

In dicto autem contractu dantur res frugiferæ, adeoque pars fructuum pro eis juste exigi potest, non obstante tali pacto; Dummodo tantum diminuatur de lucro, seu de ipsa parte fructuum respectu conferentis, quantum importat onus periculi, quod suscipit ille, cui conferuntur.

12 In contractu Societatis, si quid pereat sine ulla culpa Sociorum, damnum censetur commune. *Communis*, per text. *in l. Cum duobus* 52. §. 4. *ff. Pro socio*.

13 Si autem quid pereat culpa lata, vel levi unius Socii, tenetur solus talis socius ad ipsum damnum; Socius enim tenetur versus Socios de dolo, culpa lata, & levi, non tamen levissima. *Communis:* Et quidem quod teneatur de dolo, evincitur aperte ex §. *Socius 9. Institut. de societate, leg. Cum duobus* 52. §. 2. *&* 3. *ff. Pro socio*, cum similibus. Quod teneatur Socius de culpa lata, habetur clare ex *cit.* §. *Socius 9. Institut. de societate, leg. Nos ob eam* 25. *& l. Socius* 72. *ff. Pro socio*. cum similibus. Quod teneatur Socius etiam de culpa levi, demonstrat manifesta ratio, quia Contractus Societatis est ex illis, qui conferunt ad utriusque contrahentis utilitatem; In istis autem contractibus contrahens tenetur, nedum de dolo, & culpa lata, sed etiam de levi, textu expresso *in l. Si ut certo* 5. §. 2. *ff. Commodati, l. Contractus* 23. *ff. de Regul. Juris*, cum similibus, adeoque &c. Quod autem non teneatur Socius de culpa levissima, habetur clare ex cit. §. *Socius 9. institut. de societate*: ubi expresse sic dicitur: *Culpa autem non ad exactissimam diligentiam redigenda est*, quod expresse habetur etiam *in cit. l. Socius* 72. *ff. Pro socio*, ibi: *Culpa autem non ad exactissimam diligentiam redigenda est*.

14 Ex dictis infertur primo, quod, si res tradita in Societatem, fuerit furto sublata defectu debitæ custodiæ, teneatur ille, cui data fuerat, illam compensare, nec damnum sit commune utrique. *Communis*, per text. in *l. Cum duobus* 52. §. 1. 2. *&* 3. *ff. Pro socio*.

15 Infertur secundo, quod non solum teneatur Socius ex dolo, culpa lata, & levi in ordine ad damnum ex ea secutum, sed etiam in ordine ad lucrum cessans, & damnum emergens. *Communis*, claris textibus *in leg. Cum duobus* 52. §. 11. *ff. Pro socio, & l. Socium* 60. *ff. eod.*

16 Infertur tertio, quod ex culpa etiam levi alicujus ex Sociis teneantur etiam heredes ejusdem delinquentis ad compensationem alteri ex Sociis faciendam. *Communis*, claris textibus *in l. Heres* 40. *ff. Pro socio, & leg. Verum* 63. §. 8. *ff. eod.* ubi expresse dicitur: *In heredem quoque socii pro socio actio competit, quamvis heres socius non sit, licet enim socius non sit, attamen emolumenti successor est*.

Expensæ, quæ fiunt causa Societatis, debent esse communes, & solvendæ sunt ex communi pecunia Societatis. *Communis*, textu expresso *in l. Cum duobus* 52. §. 15. *ff. Pro Socio*, *cum similibus*. 17

Hinc si ex necessitate Societatis quis ex Sociis proficiscatur in alias Regiones, & sumptus longe majores faciat, quos non faceret domi se continens, debet ex bonis Societatis quo ad illos compensari. *Communis*, textu expresso *in cit. leg. Cum duobus* 52. §. 15. *ff. Pro Socio*, cum similibus. 18

An autem deducendæ sint expensæ illæ, quas dictus Socius domi fecisset, si alio propter Societatem non fuisset profectus? Variant Doctores. Detrahendas enim esse defendunt Major *in* 4. *dist.* 15. *q.* 47. Angelus verb. *Societas n.* 12. Silvester verb. *Societas* 1. *q.* 12. Filliucius *tract.* 8. *cap.* 3. *num.* 73. Gama *decis.* 213. Rosignol. *de Societate contract.* 7. *prænot.* 13. *n.* 5. *ver. Limite quarto*, & alii hac ducti non spernenda ratione Jure suffulta, quod expensas, quas Socii in rebus suis privatis faciunt, vel facere deberent, ex suo solvere debent, *l. Cum duobus* 52. §. 15. *&* 16. *ff. Pro Socio*. Non esse autem detrahendas sustinent Lessius *lib.* 2. *cap.* 25. *dub. ultim. n.* 35. Azorius *lib.* 9. *cap.* 5. *q.* 8. Reginald. *lib.* 25. *cap.* 27. *n.* 395. Layman *loco cit. n.* 5. Bonacina *loco cit. punct.* 4. *n.* 3. Reiffenstuel *loco cit. num.* 145. Navarr. *Manual. cap.* 17. *num.* 285. & alii, hac ducti ratione, quod Jura præscribentia expensas hujusmodi faciendas esse de bonis Societatis absolute loquuntur sine ulla restrictione, ut patet ex *cit. l. Cum duobus* 52. §. 15. *&* 16. *ff. Pro Socio*, & similibus. Quod autem lex non distinguit, neque nos distinguere debemus, *cap. Quia circa* 22. *de Privileg. & l. De pretio* 8. *ff. De Publiciana in rem actione*; Accedit praxis, & consuetudo, quæ est optima Legum interpres; *leg. Si de interpretatione* 37. *ff. de Legibus*, *cap. Cum Dilectus* 8. *de Consuetudine*, quæ ubi vere adsit, est servanda, *argum. cap. Cum tanto* 11. *de consuetudine*. 19

Conveniunt tamen omnes, quod non essent solvendæ ex bonis Societatis expensæ illæ, quæ inutiliter, & rationabiliter fierent in conviviis, aliisque rebus non necessariis; istæ enim cum non cederent in bonum Societatis, nec de bonis Societatis, sed de bonis propriis eas inutiliter, 20

Cc 2

liter, & irrationabiliter facientis essent solvendæ. Cum justum non sit, ut quod pro se inutiliter consumitur, in aliorum perniciem transfundatur; Peccata enim suos debent tenere Auctores; *l. Sancimus 22. Cod. de Pœnis, cap. Quæsivit 2. De his, quæ fiunt a majori parte Capituli*. Nec debet alteri per alterum iniqua conditio inferri, *l. Non debet 7. ff. de Regul. Jur. cap. Non debet 22. de Regul. Juris in 6.*

21 Si Socius aliquis absque sua culpa, etiam levi, ex causa, seu ratione Societatis damnum incurrit, quia v. g. ad merces comparandas profectus in latrones incidit, qui eum vestibus, & pecunia etiam propria spoliaverunt, vel se, aut servum ejus vulneraverant, & proinde ad se, vel servum curandum multas fecit expensas, tales expensæ solvendæ sunt ex pecunia Societatis. *Communis*, textu expresso *in cit. l. Cum duobus 52. §. 9. ff. Pro Socio*, cum similibus.

22 Dicitur autem notanter: *absque sua culpa etiam levi*, quia secus esset dicendum, si dictus socius ex sua culpa in tale damnum incidisset, v. g. pergendo contra expressam consociorum prohibitionem per viam periculosam, latronibus obsessam, provocando alium rixis, in quibus fuit vulneratus, & hujusmodi. *Communis, argum. cit. l. Cum duobus 52. §. 4. in fine*, ibi: *Nam sicuti lucrum, ita damnum quoque commune esse oportet, quod non culpa socii contingit*, ubi notat ly *quod non culpa socii contingit*, ex quibus verbis stat clarum, quod non debeat esse commune damnum, quod culpa Socii contingit, ut *ibid.* §. 18. ibi: *Si ob maleficium suum, ipsum tantum damnum sentire debere*. Socius enim tenetur, ac dum de dolo, & culpa lata, sed etiam de culpa levi *per Jura adducta supra num.* 13. Tum quia justum non est, ut Societas damnum patiatur ex culpa alicujus Socii. Peccata enim suos debent tenere Auctores; *l. Sancimus 22. C. de pœnis, cap. Quæ sicut, 2. De his quæ fiunt a majori parte Capituli*; Et rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit, ut expresse statuitur *in cap. Cognoscentes 2. de Constitutionibus*. Nec debet aliquis alterius odio prægravari, textu expresso *in c. Non debet 22. de Regul. Jur. in 6. l. Non debet 74. ff. de Regul. Jur.*

23 Dicitur etiam notanter *Ex causa, seu ratione Societatis*, quia damna propria, quæ Socius aliunde incurrit, v. g. quia iter ad proprium commodum arripuit, & inde a Latronibus pecunia, & rebus fuit spoliatus, seu vulneratus fuit, vel ob privatas inimicitias, seu rixas fuit vulneratus, & hujusmodi, non debent Societati imputari, sed ipsi soli. *Communis*, textu expresso *in l. Socium qui 60. §. 1. ff. Pro Socio*, & concordat *cit. l. Cum duobus 62. §. 18.* ibi: *Si ob maleficium suum, ipsum tantum damnum sentire debere*.

Societas finitur, seu dissolvitur quatuor præcipuis modis, scilicet ex Personis, ex Rebus, ex Voluntate, & ex Actione, textu expresso in *l. Verum est 63. §. 10. ff. Pro Socio*, ibi: *Societas solvitur ex Personis, ex rebus, ex voluntate, ex actione; Ideoque sive homines, sive res, sive voluntas, sive actio interierit, distrahi videtur Societas*. Et concordant *l. Societatem 4. & l. Actione 65. ff. eodem, & Instit. de Societate* §. 4. 5. 6. 7. 8. 24

Ex personis dissolvitur Societas per mortem naturalem unius Socii, quamvis Societas cum pluribus contracta fuerit, & plures supersint, *cit. l. Societatem 4. l. Verum 63. §. 10. & l. Actione 65. §. 9. ff. Pro Socio, & §. Solvitur 5. Institut. de Societate*. Nisi enim in coeunda Societate aliter convenerint socii, heres socii defuncti non succedit, cum censeatur electa industria personæ, textu expresso *in cit. l. Actione 65. §. 9. ff. pro Socio, & cit. §. Solvitur 5. Institut. de Societate*; Unde heres socii defuncti non succedit in locum ejus, nisi novo consensu ineatur societas; *l. Nemo potest 35. & l. Plane 37. ff. Pro Socio*. 25

Et istud extenditur etiam ad mortem Civilem alicujus ex Sociis, qualis censetur incurri per exilium, & Professionem Religiosam; *argum. cit. Juribus, & §. Minor 2. Institut. de capitis deminutione*; Cum enim censeatur electa in Societate industria personæ, & ignoretur qualis futura sit industria heredis Exulis, seu Professi, non potest ipse heres in ejus locum succedere, nisi novo consensu ineatur Societas, *cit. l. Nemo potest 35. & l. Plane 37. ff. Pro Socio*. 26

Item dissolvitur societas per maximam, & mediam capitis deminutionem; non per minimam; textu expresso *in cit. lege Verum 63. §. 10. ff. Pro Socio*, ibi: *Intereunt autem homines quidem maxima, aut media capitis deminutione, aut morte*. 27

Quid autem, & quotuplex sit capitis deminutio, habetur *in Institut. de capitis deminutione in princip.* ibi: *Est autem capitis deminutio prioris status mutatio; Eaque tribus modis accidit: Nam aut maxima est capitis deminutio, aut minor (quam quidam mediam vocant), aut minima*. Et §. 1. expresse dicitur: *Maxima capitis deminutio est, cum aliquis simul & Civitatem, & libertatem amittit, quod accidit,* 28

in his, qui servi pœnæ efficiuntur atrocitate sententiæ; Vel libertis, ut ingratis ergà Patronos condemnatis: Vel his, qui se ad pretium participandum venundari passi sunt. Et §. 2. sicut *Minor, sive media capitis diminutio est, cum Civitas quidem amittitur, libertas vero detinetur, quod accidit ei, cui aqua & igne interdictum fuerit; Vel ei qui in Insulam deportatus est*. Et §. 3. sic: *Minima capitis deminutio est, cum Civitas retinetur, & libertas, sed status hominis commutatur; quod accidit in his, qui cum sui Juris fuerint, cœperunt alieno Juri subjecti esse, vel contra: Veluti si filius familias a patre emancipatus fuerit, est capite deminutus*. Et §. 4. sic: *Servus autem manumissus capite non minuitur, quia nullum caput habuit*. Et §. 5. sic: *Quibus autem Dignitas magis quam status permutatur capite non minuuntur, & ideo a Senatu motos capite non minui constat*.

29 *Ex rebus* dissolvitur Societas, quando sors capitalis periit in totum, vel conditionem ita mutavit, ut non amplius sit in commercio hominum, quia v. g. facta est Religiosa, & Deo consecrata, *cit. l. Verum* §. 10. ibi: *Res vero, cum aut nullæ relinquantur, aut conditionem mutaverint; Neque enim ejus, quæ jam nulla sit, quisquam socius est, neque ejus, quæ consecrata.... sit*.

30 Item Societas dissolvitur publicatione honorum, *cit. l. Verum* §. 10. ibi: *Publicatave sit*; & *cit. l. Actione* 65. §. 12. *ff. eod.* ibi: *Publicatione quoque distrahi societatem diximus: quod videtur spectare ad universorum bonorum publicationem, si socii bona publicentur, nam cum in ejus locum alius succedat, pro mortuo habetur*, & §. *Publicatione* 7. *Instit. de societate*, ubi habentur fere eadem verba.

31 Item Societas dissolvitur per cessionem bonorum, cum quis ære alieno, & egestate oppressus bonis suis cedit, §. *Item si quis* 8. *Institut. de societate*, ibi: *Si quis ex sociis mole debiti prægravatus bonis suis cesserit, & ideo propter publica, aut privata debita substantia ejus veneat solvitur societas*, & *cit. l. societatem* 4. *ff. Pro socio*, juncta Glossa *ibid. verb. Egestate:* ubi expresse dicit: *Ut si quis ex sociis bonis cesserit*.

32 *Ex voluntate* dissolvitur Societas per renunciationem, textu expresso *in cit. l. Verum* §. 10. ibi: *Voluntate distrahitur societas renunciatione*: Intellige tamen per renunciationem seu consensum mutuum omnium Sociorum; alias vero, si unus solummodo renunciat, ipse quidem a se liberabit socios suos, se vero non liberabit ab ipsis, quando Societati interfuit, non dirimi tunc Societatem, textu expresso *in cit. l. Actione* 65. §. 3. *cum seq. ff. Pro socio*, & concordat §. *Manet* 4. *Institut. de societate*.

33 Item finitur Societas finita negotiatione, textu expresso *in cit. l. Actione* §. 10. ibi: *Item si alicujus rei societas sit, & finis negotio impositus, finitur societas*; & §. *Item* 6. *Instit. de Societate*, ibi: *Item si alicujus rei contracta societas sit, & finis negotio impositus est, finitur societas*.

34 *Ex actione* dissolvitur Societas Judicis Judicio, & auctoritate, idest quando excitata inter socios controversia per Judicem dirimitur per dissolutionem contractus; *l. Actione* 65. *in principio ff. Pro Socio*, ibi: *Hoc ipso, quod Judicium ideo dictatum est, ut Societas distrahatur, renunciatam societatem, sive totorum onerum, sive unius rei societas coita sit*.

35 Item actione dissolvitur Societas per stipulationem, idest per novationem, seu delegationem, quando unus Socius, non renuente, sed potius altero acceptante, obligationem suam, quam contraxit versus ipsum in celebratione contractus, in tertiam personam transfundit, quam delegat, vel unam in alteram obligationem commutat, *citat. leg. Actione in principio*, ibi: *Actione distrahitur, cum aut stipulatione, aut Judicio mutata sit causa societatis*.

36 Item actione dissolvitur Societas, quando Socii non inscii separatim agere incipiunt, & unusquisque eorum sibi negotiatur, textu expresso *in l. Itaque* 64. *ff. Pro socio*, ibi: *Itaque cum separatim socii agere cœperint, & unusquisque eorum sibi negotiatur, sine dubio Jus societatis dissolvitur*.

37 Item actione dissolvitur societas, quando ipsa actio perit, text. expresso in *cit. l. Verum* 65. §. 10. *ff. Pro socio*, ibi: *Ideoque sive homines, sive res, sive voluntas, sive actio interierit, distrahi videtur societas*.

38 Perit autem actio temporis conventi lapsu, idest actione finitur Societas, finito tempore ad Societatem constituto, textu expresso *in cit. l. Actione* §. 6. ibi; *Quod si tempus finitum est, liberum est recedere, quia sine dolo id fit*.

39 Item perit actio per sententiam Judicis: *arg. citat. Jur. supra num.* 34. Item per novationem, seu delegationem; *argum. citat. Jur. supra num.* 35.

40 Finita, seu dissoluta Societate, divisio bonorum, seu lucri provenientis debet fieri inter Socios ad æqualitatem juxta proportionem illius, quod quisque contulit in Societatem, ita ut, si æqualem pecuniam, vel industriam conferre-

tulerint, æquale lucrum recipiant, & si inæqualem contulerint pecuniam, vel industriam, inæquale etiam ad proportionem lucrum reportet. *Communis*, per text. *in l. Si societatem 6. ff. Pro socio*, ibi: *Si societatem (mecum) cojeris, ea conditione, ut partes societatis constitueres, ad boni viri arbitrium ea res redigenda est, & conveniens est viri boni arbitrio, ut non utique ex æquis partibus socii simus. Veluti si alter plus operæ, industriæ, pecuniæ in societatem collaturus sit, & in leg. Si non fuerint 29. ff. eod.* ibi: *Si vero placuerit, ut duas partes, vel tres habeat, alius unam, an valeat? Placet valere, si modo aliquid plus tulit societati, vel pecuniæ, vel operæ, vel cujuscumque alterius rei . . . . . Quod ita demum valebit (ut & Sabinus scribit) si tanti sit opera, quanti damnum est. Plerumque enim tanta est industria socii, ut plus societati conferat, quam pecunia. Item si solus naviget, si solus peregrinetur, pericula subeat solus.* Et concordat §. *De illa 2. Instit. de societate.*

41 Finita, seu dissoluta Societate attenta natura contractus, si alter ex sociis contulit rem, seu pecuniam, & alter suam meram industriam, & operam non majoris valoris dictæ pecuniæ, seu rei, capitale est restituendum ei, a quo datum est, & solum lucrum dividendum. Abbas *consil. 97. col. 2.* Bolognetus *in Apostil. ad cons. 99. Joan. de Anan.* Lapus *allegat. 94. num. 3.* S. Thomas *2. 2. quæst. 78. art. 2. ad 5.* Silvester verb. *societas 1. quæst. 20.* Angelus verb. *societas §. 17.* Sotus *lib. 6. de Justit. quæst. 6. art. 1. in fine*, Navarrus *in Enchirid. cap. 17. num. 353.* Lessius *lib. 25. dub. 20. a num. 15. ad 20.* Mantica *lib. 6. tract. 14. num. 17.* Rosignol. *de societat. Contract. 7. nu. 3.* & alii, *argum. citatis Juribus num. antecedenti*, aliis *in toto Titul. Pro Socio, & Titul. Familiæ Erciscundæ, & Titul. de communi dividundo*, ubi dicitur Sociis Capitale integre reddendum, & nullibi fit mentio de Capitali dividendo. Et Ratio est, quia, si Capitale esset inter dictos contrahentes dividendum, non esset æqualis utriusque contrahentis conditio. Conferens enim Capitale non posset habere nisi Jus ad lucrum proportionatum cum amissione partis Capitalis; Conferens autem operam, & industriam haberet Jus ad lucrum etiam proportionatum, & insuper ad determinatam partem Capitalis, quod non est dicendum, adeoque &c. Tum quia, si Capitale perit, perit ipsi Conferenti, ergo si remanet, eidem remanere debet. Unde Cabassutius *Juris Canonici Theor. & prax. cap. 6. cap. 13. numer. 7.* sic concludit: *His adde, Sixtum V. in Extravagante: Detestabilis avaritiæ, ita sentire, sortem finita societate tradendam esse illi, qui eam contulit, si extat.*

Si finita, & dissoluta Societate, nullum sit lucrum, adhuc totum Capitale est restituendum ei, qui illud contulit; Et si capitale perierit, totum ipsi Conferenti periit. Sic contra paucos fere Communis Doctorum, & signanter Cabassutius *loco cit. num. 3.* ubi inter alia requisita ad justam Societatem, hoc quartum enumerat sic expresse dicens: *Quarto, ut singuli subeant damna, & expensas pro rata quoque eorum, quæ ex parte sua contulerunt, atque seorsim totam incurrant jacturam eorum, quæ in sortem contulerunt, ut qui pecuniam contulit, totum pecuniæ suæ periculum subeat, si absque socii culpa levi, aut lata pereat; Si vero salva pecunia nihil obveniat, lucri socius alter, qui suum laborem, vel industriam contulit, subeat solus jacturam industriæ, seu laboris; pecunia vero tota ad eos redeat, qui eam contulerunt.* Et infra *num. 7.* concludit: *Si pecunia pereat, perire illi debet, qui eam contulit, ergo si superfsit, eidem tradenda est, ut qui sentit onus sentiat quoque commodum: cap. Qui sentit onus 55. de Reg. Juris, & secundum naturam est commodum cujusque rei eum sequi, quem sequuntur incommoda; l. Secundum naturam 10. ff. de Regul. Juris.* 42

Finita, & dissoluta Societate, si pro ipsa nihil expresse determinet Jus, & nullas inter contrahentes præcesserit justa pactio, divisio est facienda juxta probatam consuetudinem cujusque Loci, seu Regionis, quia quando nihil conventum est in Contractibus, & Jura nihil determinate præscribunt, id actum præsumitur, quod consuetum est; *leg. Quod si nolit 31. §. 20. ff. de Ædilitio Edicto, l. Si prius 17. §. 1. ff. de aqua, & aquæ pluviæ arcendæ.* Et hoc cum omnimodo fundamento, cum consuetudo sit Jus non scriptum, seu Jus quoddam moribus utentium comprobatum, quod pro Lege suscipitur, cum deficit Lex, textu expresso *in cap. Consuetudo 6. dist. 1.* ibi: *Consuetudo est Jus quoddam moribus institutum, quod pro Lege suscipitur, cum deficit Lex.* 43

Advertendum est circa dicta de contractu vulgo trium contractuum, quod Benedictus XIV. *de Synodo Diœcesana lib. 4. cap. 50.* asserit, disputari adhuc, an revera fuerit a Sixto V. peculiari Constitutione super illo edita, prohibitus talis contractus & erudite allatis, & scite suo more ponderatis utriusque sententiæ ratio- 44

rationibus, recte concludit, quod Episcopi in Synodo a definitionibus super eo abstinere debent, sed subditos suos ab illo, utpote periculoso, dehortari. Vide ipsum *ibi*, ubi plurima egregie tradit ad rem scitu dignissima; & Rosignolum *loco* a nobis *cit.* supra, sub *num.* 10. ubi sub *num.* 5. utramque sententiam recte conciliat.

Additiones ex aliena manu.

45 Tria hic addere libet. Primum est, quod societas jus quodammodo Fraternitatis complecti dicitur; *L. 63. prin. ff. Pro socio*. Hinc autem varia deducere Romani Jurisconsulti.
46 Nam infamiam minantur socio illi, qui perfide agit; *L. 6. ff. de his, qui notantur infa-*
47 *mia*: Beneficium competentiæ, inter socios locum habere statuunt qualiscumque fuerit socie-
48 tas; *L. 22. §. 1. L. 63. ff. Pro socio*. Nec obstat *Lex 16. ff. de re Judicat.* quam corruptam esse docet *Noodt in Commentar. ad di-*
49 *gest. tit. cit. pro socio*: In rationibus reddendis multum fidei, & jurejurando ejus, qui administravit, relinquunt, ubi de majori quantitate non est sermo; Confer *Leyser spec.* 184. *num. 9.*

50 Alterum est, quod non aliter socius ex contractu alterius acquirit, & obligatur, quam si nomine societatis tanquam institor, & secundum normam præscriptam seu voluntatem sociorum contraxit; *L. 4. §. 1. ff. de exercit. act.* si in communem arcam pecuniæ versæ
51 sint *L. 8. ff. Pro socio*. Alias si socius proprio nomine contraxit, reliquis jus agendi contra Tertium non nascitur, nec reliqui obligantur; *L. 13. C. Si cert. petat.* Adi *Lauterbach. de oblig. socior. quæ oritur ex conventione cum extraneo inita*.

52 Tertium demum est, quod *contractus trinus* fuit approbatus a Rota *in Lucana Pecuniaria 21. Januarii 1744. §. 3. cor. Em. Bussio*, ibi: *Quum enim hujusmodi persolutio, & immissio pecuniarum in negotium, sit contractus in dicta*
1 *Civitate usitatus, & nuncupetur depositum mercantile continens trinum contractum, nempe societatis, assecurationis Capitalis, & conventionis fructuum, ex quo honestum, & limitatum lucrum retrahi valet &c. utique fructus exacti a Canonico in dicta quantitate scutorum 557. 12. reputandi amplius non erunt illicitæ usuræ provenientes ex credito mere pecuniario, sed legitimæ obventiones conventæ in dicto novo contractu, innovativo præcedentis crediti fructiferi, quæ juste titulo exigi poterant absque ullo onere, & obligatione restitutionis.*

Quinimo tradit supremum Tribunal in mox allegata decisione quando initus dici queat trinus hic contractus, ut *ex §. 4. & plur. seq.* 53

SOCIETAS INTER FRATRES.

Fratres, defunctis parentibus, possunt inire inter se strictum, & rigorosum contractum societatis, ita ut omnia lucra, & damna fiant communia, *Communis. Contractus enim ex conventione legem accipere dignoscuntur*, textu expresso *in cap. Contractus* 85. *de Regulis Juris in 6. & in l. Contractus* 23. *ff. de Regul. Juris*, ibi: *Nam hoc servabitur, quod initio convenit, Legem enim contractus dedit.* 1

Per hoc tamen quod fratres habeant hereditatem, seu patrimonium indivisum, & de communi mensa vivant, non censentur talem strictam, & rigorosam societatem iniisse; *l. Cum duobus* 52. *§. 6. ff. Pro socio*; *l. Ex parte* 30. *§. 3. ff. Familiæ Erciscundæ* cum similibus, Bartolus *in l. si patronus* 4. *Cod. Communia utriusque judicii*, Azorius *part. 3. lib. 9. cap.* 59. Filliucius *tract.* 38. *cap. 7. quæst. 6. num.* 145. Silvester verb. *Peculium* 2. *quæst.* 4. Bonacin. *de contractibus disp. 3. quæst. 6. punct. 7. num.* 2. Rosignol. *de societate contrac. 7. prænotat.* 37. *num.* 1. & alii passim; Et ratio est, quia ad contrahendam strictam, & rigorosam societatem, qua omnia lucra, & damna communia fiant, requiruntur verba, aut signa aperte indicantia talem contractum societatis: cum de natura talis strictæ, & rigorosæ societatis requiratur, quod sit conventio duorum, vel plurium aliquid pretio æstimabile conferentium pro negotiatione aliqua honesta ad commune lucrum pro portione rerum contributarum inter socios dividendum; *l. Societatem* 4. *l. Societate* 5. *l. si societatem* 6. *ff. Pro socio, & Instit. titul.* 26. *de societate*, adeoque &c. 2

Hinc frater habens hereditatem, seu patrimonium indivisum cum aliis fratribus non tenetur per hoc communicare aliis fratribus lucrum a se acquisitum ex publici alicujus officii administratione, quia, nisi aliter sit expresse conventum, indivisio hereditatis, seu patrimonii, & consequenter societas ex ipsa indivisione proveniens inter fratres se extendit solum ad bona hereditaria, & ad lucra ex illis pro- 3

venientia. Non vero ad alia bona, & lucra aliunde fratribus obvenientia, uti sunt bona acquisita donatione, hereditate, dignitate, officio, seu industria non debita tali fraternæ societati, seu divisioni; *l. Cum duobus* 52. §. 6. *ff. Pro socio*, *l. Cui muneris* 12. *ff. de muneribus, & honoribus*, cum similibus; Azorius *cit. cap.* 19. *quæst.* 4. Filliuc. *loco citat. num.* 136. Silvester *loco citat. quæst.* 20. Bonac. *loco citat. num.* 2. Rosignol. *loco citat. num.* 4. & alii.

4 Item frater habens hereditatem indivisam cum aliis fratribus, non tenetur per hoc communicare aliis fratribus lucrum acquisitum per negotiationem nomine proprio factam, quamvis cum hereditaria communi pecunia; Dummodo ratione talis negotiationis non deficiat operibus debitis communioni, & indivisioni fraternæ, quia tunc esset communicandum aliis fratribus pro parte correspondente operibus debitis tali communioni, & indivisioni fraternæ: *l. Qui aliena* 8. *Cod. si quis alteri, vel sibi*, *l. si patruus* 4. *Cod. communia utriusque judicii*, *l. Titium, & Mevium* 47. §. 6. *ff. de administrat. Tutor.* cum similibus, Bald. *in l. si pecunia* 1. *Cod. si quis alteri, vel sibi*. Silvester *loco cit. qu.* 17. & 18. Rosignol. *loco cit. num.* 17. & 19. & alii.

5 Intellige tamen dummodo dictus frater non fuerit Tutor, aut Curator aliorum fratrum; quia tunc lucrum acquisitum per negotiationem cum communi hereditaria pecunia factam, licet nomine proprio, & non communi, est communicandum aliis fratribus; *l. Si Tutor vel Curator* 2. *ff. Quando ex facto Tutoris, vel Curatoris*, Silvester *loco citat. quæst.* 18. Baldus in *l. si pecunia* 1. *Cod. si quis alteri vel sibi*, & *in l. Si ut proponis* 8. *Cod. de rei vindic.* & alii.

6 Lucrum acquisitum ab uno ex fratribus per negotiationem factam cum communi hereditaria pecunia nomine communi, debet etiam communicari aliis fratribus. *Communis*. Et ratio clara est, quia quod fit de communi, & nomine communi est commune.

7 Commanentibus simul pluribus fratribus post obitum patris, si unus de suis bonis castrensibus, aut quasi castrensibus, aut aliunde suis aliquid in communem victum impenderit, non potest illud repetere, si inter ipsos fuerit prius inita societas ad communem victum. Baldus *in l. Cum duobus* 52. *ff. Pro socio*; Silvester *loco citat. quæst.* 22. Azorius *cit. cap.* 19. *vers. Sexto quid dicendum*, Rosignol. *loc. cit. num.* 4. & alii. Et ratio est quia stante tali societate, non habetur consideratio ad illud plus ab ipso fratre in communi victu impensum, cum societatis jure intelligatur consumptum, *cap. Si duo fratres tit.* 12. *lib.* 2. *Feudorum*. Tum quia cum illud plus impenderit in illis usibus, ad quos inita est societas, præsumitur illud donasse, nisi aliter se expresserit, adeoque non potest illud repetere.

8 Posset autem dictus frater illud plus repetere, si non fuerit prius inita societas cum aliis fratribus; Sic citati Doctores, & alii. Et ratio est, quia nullo jure, nec titulo naturalis pietatis obligatur unus frater ad alendos alios fratres de suo, quando isti, ut in hoc casu supponitur, habent ex bonis communibus quantum sufficit ad suam honestam sustentationem, adeoque potest illud plus impensum repetere; *l. Nesennius* 34. *ff. de negotiis gestis*.

9 Excipe tamen, nisi alii fratres fuerint pupilli, amentes, aut furiosi, quia in tali casu quamvis non fuerit inter ipsos inita societas, non posset dictus frater illud plus impensum repetere, nisi ante impensionem protestatus fuerit se nolle illud plus gratis impendere, seu donare. Sic Doctores citati *supra num.* 7. & alii. Et ratio est, quia seclusa tali protestatione illud plus impensum per dictum fratrem in communem victum fratrum pupillorum, amentium, aut furiosorum præsumitur gratis datum, seu condonatum, adeoque illud repetere nequit, *cit. l. Nesennius* 34. *ff. de negotiis gestis*.

10 Frater, qui inita societate cum aliis fratribus, dotavit de propriis bonis castrensibus, vel quasi castrensibus sororem, quam etiam alii fratres dotare tenebantur, potest pro rata ab aliis compensationem repetere. Bartolus *in l. Si patruus* 4. *Cod. Communia utriusque judicii*, Azorius *loco cit. cap.* 19. *quæst.* 5. Filliucius *tract.* 38. *cap.* 7. *numer.* 146. Bonacina *loco citat. num.* 8. & alii. Et ratio est, quia talis frater utiliter gessit negotium aliorum fratrum, adeoque potest ab ipsis pro rata compensationem repetere.

11 Frater habens cum aliis fratribus hereditatem indivisam, & sic solum societatem, simpliciter, & non expresse contractam societatem omnium bonorum, si ex bonis communibus filiam suam dotet, debet in divisione bonorum eam dotem in suam partem computare; Speculator in *cit. de Judic.* §. *Sequitur vers. Quid si unus*, Bart. in *l. Si patruus* 4. *Cod. Comm. utriusq. judicii*, Silvester *loco cit. quæst.* 20. *cir. fin.* Azorius *loco citat. cap.* 19. *vers.*

vers. Quin. Rosign. *loco citat. disquis.* 4. §. 9. *numer.* 4. cum aliis ibi citatis, Et ratio est, quia, cum non est inita inter fratres expressa societas omnium bonorum, omnes expensæ factæ de hereditate communi & indivisa in utilitatem unius duntaxat, debent ipsi soli imputari: Unde cum talis dos fuerit erogata in utilitatem duntaxat illius fratris, qui tamquam pater tenebatur dotare suam filiam de bonis propriis, si eam dotavit de communibus, tenetur eam in suam partem computare: *arg. l. In hoc judicium* 14. *ff. Communi dividundo*, cum similibus.

12 Si autem dictus frater nedum habuerit cum aliis fratribus hereditatem indivisam, & solum societatem simpliciter, sed etiam expresse contraxerit cum ipsis rigorosam societatem omnium bonorum, & debitorum, tunc talis dos est extrahenda ex bonis communibus absque eo quod teneatur postea ipsam in suam partem computare, Silvester *loc. cit. quæst.* 28. cum Baldo ibi allegato, Azorius *loco cit. c.* 19. *vers. Nono quæritur*, Rosignol. *loco cit. prænot.* 27. *num.* 6. & alii per text. *in l. Si socius pro filia* 81. *ff. Pro socio*. Et ratio est, quia ratione hujusmodi societatis omnia bona, lucra, commoda, debita, damna, & pericula fiunt communia fratribus sic sociatis, *l. Ea vero* 3. *& l. Cum duobus* 62. §. 8. *ff. Pro socio*, adeoque unus frater debet alteri contribuere, ut filiam dotet, sive pro contrahendo Matrimonio, sive pro ingredienda Religione, & sic de similibus aliis expensis faciendis. Tum quia in hujusmodi societate talis censetur intervenire conventio; Contractus autem ex conventione Legem accipere dignoscuntur, textu expresso *in cap. Contractus* 85. *de Regulis juris in* 6. *& l. Contractus* 23. *de Regulis juris*.

13 Hinc frater habens præ aliis filios aptos ad laborem & re ipsa laborantes in commodum, & utilitatem communionis, & indivisionis fraternæ, si non inierit cum aliis fratribus expressam societatem omnium bonorum, potest in divisione (nisi aliter sit conventum, aut aliud postulet legitima consuetudo) exigere stipendium proportionatum labori præstito a suis filiis, cum labor sit pretio æstimabilis, & dignus sit operarius mercede sua. *Luc. cap.* 10. *num.* 7. *Matth. cap.* 10. *num.* 10. Et sic etiam frater non habens filios potest in divisione (nisi aliter sit conventum, aut aliud ferat legitima consuetudo) exigere a fratre habente filios illud plus, quod in ipsis alendis fuit consumptum. Navarrus *cap.* 17. *num.* 161. Bartolus, Baldus, & alii apud Felicium *cap.* 13. *numer.* 91. *& cap.* 27. *num.* 64. *&* 71. Bonacina *l. citat. punct.* 7. *num.* 7. cum aliis ibi allegatis. Et ratio clara est, quia sicuti habens filios laborantes in utilitatem communionis, & indivisionis fraternæ potest in divisione exigere stipendium proportionatum eorum labori, ita alter non habens filios potest in divisione exigere ab habente filios illud plus, quod in ipsis alendis fuit consumptum juxta dicta *supra num.* 11.

Si vero dicti fratres inierint inter se expressam rigorosam societatem omnium bonorum, & debitorum, nec habens filios laborantes, posset in divisione exigere stipendium pro tali labore, nec alter carens filiis posset exigere sumptus factos in alendis filiis alterius fratris per dicta, & jura adducta *supra num.* 12. 14

Frater habens uxorem lucra acquirentem exercitio alicujus artis, seu mercaturæ, vel quia esset obstetrix, aut Chirurgica, &c. si ipsa uxor lucrum separatum tenebat, aut ex aliis conjectari posset, quod societatem contrahere nolebat, non tenetur in divisione illud lucrum aliis fratribus communicare, sed ipsa uxor teneretur solum erogare viro, & aliis ejusdem fratribus tantum lucri, quantum secundum judicium boni viri corresponderet operibus communibus, & obsequialibus a mulieribus suæ conditionis in domo fieri solitis, quibus ipsa propter exercendam talem artem, aut professionem defecisset; quia cum ipsa teneatur talia officia, & obsequia præstare ex vi sui status, & conditionis, si non præstet ob acquirendum aliud lucrum, debet ex illo lucro illa compensare. Silvester *loco cit. quæst.* 32. cum aliis ibi allegatis, Rosignol. *loco cit. disquisit.* 4. §. 10. *num.* 2. *&* 3. & alii. 15

Sic a fortiori non tenetur frater in divisione communicare aliis fratribus lucra acquisita ex bonis paraphernalibus, seu extradotalibus suæ uxoris, si ipsa uxor sit sibi expresse reservata talia lucra, aut ex aliis conjecturis appareat voluisse ipsa sibi reservare, & nullatenus aliis communicare. Nec obstat, quod dictus frater habens ex commissione suæ uxoris administrationem talium bonorum paraphernalium lucra inde provenientia insumpserit in communem utilitatem, quia per hoc non censetur, quod voluerit aliis fratribus communicare, sed donare, cum non sit verisimile, quod voluerit talia lucra auferre sibi, & suis filiis, & dare alienis; Unde si ipse insumpsit in utilitatem communionis fraternæ, potest in divisione ea ab aliis fratribus exigere, quia quidquid solus ex- 16

expendit de suo in re communi (nisi aliud sit conventum, aut ex conjecturis constet) potest in ejus rei divisione repetere ; *l. In hoc judicium* 14. *ff. Communi dividundo*.

17 Secus autem esset dicendum, si ipsa uxor, & suus vir cum ejusdem fratribus iniissent expressam rigorosam societatem omnium bonorum, & dicta lucra acquisita ex suis artificiis, vel ex suis bonis paraphernalibus fuissent insumpta in communem utilitatem dictæ socie-
18 tatis ; quia ratione hujusmodi rigorosæ societatis communicari debent quæcumque ex qualibet causa acquisita, videlicet ex labore, opera, industria, negotiatione, donatione, legato, hereditate ; *l. Ea vero* 3. *ff. Pro socio*. Item quæcumque obveniunt ex bonis castrensibus, vel quasi castrensibus ; *leg. Cum duobus* 52. §. 8. *ff. Pro socio*. Et generatim omnia acquisita ex quolibet jure, titulo, vel causa, ac omnia debita contracta, damna, & impensæ ; *leg. Cum duobus* 52. §. 19. *ff. Pro socio*, ibi : *Socium universa in societatem conferre debere, Neratius ait, si omnium bonorum socius sit*, & concordat *lex Ea vero* 3. §. 1. *ff. eod.* ibi : *Cum specialiter omnium bonorum societas coita est, & tunc hereditas, & legatum, & quod donatum est, aut quaque ratione adquisitum communioni adquiretur*, juncta *leg. Si societatem*
19 *universarum fortunarum* 73. *ff. eod.* Nec obstat, quod in tali societate bona unius fratris sint multo plura bonis alterius, quia ut patet ex adductis juribus, est proprium, & peculiare hujus rigorosæ societatis, quod omnia cunctorum sociorum bona communicentur. Ast debet 20
adverti, quod non intelligitur contracta hæc rigorosa omnium bonorum societas, nisi fratres, seu socii specialiter, & expresse inter se voluntarie convenerint, quod sit omnium quorumcumque bonorum societas ; *l. Ea vero* 3. *ff. Pro socio*.

Nec dici potest societas omnium bonorum 21
illa, quæ vocatur societas simpliciter, quia societas simpliciter, nisi inter fratres, seu socios fuerit expresse conventum, quod sit omnium bonorum, intelligitur solum contracta, ut sit universorum, quæ veniunt ex quæstu, hoc est si quid lucri ex emptione, venditione, locatione, conductione descendit, textu expresso *in l. Coiri societatem* 7. *ff. Pro socio*. Pro quæstu 22
autem intelligitur id, quod ex opera, artificio, industria, vel cura & diligentia cujusque provenit ; *l. Quæstus* 8. *ff. Pro socio*. Unde 23
ratione societatis simpliciter contractæ non communicatur hereditas, legatum, vel si quid donatum est, quia hæc veniunt ex caritate, liberalitate, vel alia causa, & non ex quæstu, *l. Nec adjecit* 9. *ff. Pro socio*.

Tenetur autem frater ratione societatis sim- 24
pliciter contractæ communicare cum aliis fratribus thesaurum inventum, sive in suo communi fundo, sive in alieno, quia aliqua sua opera, industria, diligentia, vel labore illum quæsivit, sicque talis thesaurus ex quæstu venire videtur ; *argument. citat. leg. Quæstus* 8. *digesti Pro socio* (*). Socius vero non frater, 25
seu extraneus, tenetur ratione talis societatis sim-

Notæ Rom. Thealogi.

(*) Ut scias Dominium, quod inventores in thesaurum acquirunt, hanc ex P. Gabriele Antoine *de Just. & Jure cap.* 2. exibere placuit doctrinam : Jure naturali & gentium thesaurus totus est inventoris ; nam quæ nullius sunt, fiunt jure naturali & gentium primi occupantis. Thesaurus autem nullum habet Dominum ; nam definitur in jure : *Vetus quædam depositio pecuniæ, cujus non extat memoria, ut jam Dominum non habeat* ; *L.* 31. *ff. De acquir. rer. Dom.* Ubi per pecuniam intelliguntur quævis opes mobiles, ut vasa, gemmæ, annuli, catenæ aureæ &c. Dicitur autem vetus depositio : nam si non sit vetus, non censetur thesaurus, sed res inventa, quæ Domino, & in ejus defectum ejus heredibus restitui debet : qui si cognosci nequeant, impendi debent in usus pios, quia sunt bona incerta ; *Si quis autem vel lucri causa, vel metus, vel custodiæ, condiderit sub terra, non est thesaurus, cujus etiam furtum fit* : *L. Numquam ff. de acquir. rer. Dom.*

Jure tamen civili communi obligante in conscientia, hæc statuta sunt de thesauro. 1. Thesaurus totus est illius, qui eum in proprio fundo reperit ; *Instit. rer. Dom.* Si tamen arte magica ibi inventus sit, totus pertinet ad fiscum, saltem post sententiam judicis. Qui fortuito thesaurum in fundo alieno reperit, est Dominus dimidii, alterum vero dimidium tenetur ante sententiam judicis tradere Domino speciali fundi, sive sit princeps, sive privatus, ex *Instit. de rer. divis.* quæ dispositio non est pœnalis sed definitiva proprietatis rerum. 2. Thesaurus de industria quæsitus in fundo alieno sine consensu Domini, totus est Domini ; *l. unica Cod. de Thes.* Varii tamen putant, inventorem non teneri ante sententiam judicis tradere nisi dimi-

simpliciter contractæ communicare cum alteris sociis solummodo thesaurum repertum in fundo alieno propter adductam rationem: Non tamen thesaurum repertum in suo fundo, agro, vel domo quia tunc perinde esset, ac si rem suam amissam invenisset, aut nesciens ubi esset, postea reperisset. Sic expresse Azorius *loc.*
26 *cit. cap.* 17. *vers. Octavo*, & alii. Semper autem esset communicandus cum aliis sociis sive fratribus, sive extraneis talis ubicumque repertus thesaurus, si inter ipsos fuisset inita rigorosa societas omnium bonorum, per dicta, & jura adducta *supra num.* 18. juncta *l. Si societatem universarum fortunarum* 73. *ff. Pro socio*.

27 Debitum contractum ab uno fratrum post obitum patris, est de communi solvendum, si conversum fuerit in communem fratrum utilitatem. *Communis* per textum in *l. Omne æs* 27. *ff. Pro socio*, *l. Si hi* 1. *l. Quod si* 3. *ff. De*
28 *in rem verso*, *cum similibus*. Si autem tale contractum debitum conversum fuerit in solum privatum commodum contrahentis, non esset de communi solvendum. *Communis*, textu expresso in *l. Jure societatis* 82. *ff. Pro socio* cum similibus, & facit *l. Non debet* 74. *ff. de Regul. juris*, *&* *cap. Non debet* 22. *de Regul. ju-*
29 *ris in 6*. In contentione inter fratres in quem usum fuerit debitum conversum, onus probandi spectat ad illum, qui tale debitum contraxit: qui si non probet fuisse conversum in communem utilitatem, debet ex suo solvere, quia in tali contentione alii fratres sunt veluti Rei in judicio, & qui debitum contraxit, est Actor: Actori autem incumbit probare; quod si non probet, Reus absolvitur, *l. Qui accusare* 4. *Cod. de edendo*; *l. Actor* 23. *Cod. de pro-*
30 *bation. l. Ei* 2. *ff. de probat.* Et mortuo fratre, qui contraxit debitum in contentione inter Creditorem, & reliquos fratres debitores, onus probandi tale debitum fuisse conversum in communem ipsorum utilitatem spectat ad Creditorem uti Actorem propter dicta, & jura adducta numero antecedenti. Sic in universum Rosignol. *loco citat. disquisit.* 4. §. 7. cum aliis ibi allegatis.

Delictum, seu maleficium unius fratris socii 31
omnium bonorum, non nocet aliis fratribus; *l. Cum duobus* 52. §. 2. *&* 28. *ff. Pro socio*. Unde si talis frater delinquens condemnetur propter delictum, seu maleficium ad pœnam, solvere debet de suis, & non de bonis societatis, textu expresso *in cit.* §. 18. ibi: *Si ob maleficium suum, ipsum tantum damnum sentire debere*. Et ratio est, quia sicuti societas non est inita de lucris provenientibus ex culpa, ut ex furto, homicidio, adulterio, perjurio, *cit. l. Cum duobus* 52. §. 17. *&* *l. Quod autem ex furto* 53. *ff. Pro socio*, ita neque censetur inita de damnis, quæ frater delinquens sentire debet in pœnam, *cit. l. Cum duobus* 52. §. 3. *&* §. 18. *ff. Pro socio*.

Præscindendo a societate inter fratres jure 32
novo *in l. Ut liberis* 17. *Cod. de Collationib. Authent. Ex testamento*, *Cod. eod. titul. Auth. de Triente*, *&* *semisse* §. *Illud quoque collat.* 3. statutum est, quod ipsi in divisione hereditatis paternæ, & maternæ adducant ad partitionem communem quæ ab ipsis viventibus acceperunt, dummodo ipsis expresse vel tacite per conjecturas non præsumantur donata, seu condonata. Et hic in specie assignantur ea, quæ in partitione hereditatis adduci debent, vel non.

Primo igitur in divisione cum reliquis fra- 33
tribus debet alter frater adducere & computare in suam partem pecuniam, quam patet consumpsit pro studiis ipsius, si pater apud se habe-

dimidium, ob hæc verba legis ex ea parte pœnalis; *Totum locorum Domino reddere compellatur*. 4. Si Thesaurus inveniatur in platea, foro vel via publica, juxta multos dividi debet cum fisco; juxta alios totus est inventoris. In his vero sicut in aliis spectandæ sunt speciales locorum leges, vel consuetudines, & servandæ. Sic in Gallia thesaurus in alieno fundo repertus, in tres partes æquales dividi debet, quarum una sit inventoris, altera Domini fundi, tertia Dynastæ, seu alterius justitiarii vel Regis, si solus in loco sit altus justitiarius. Thesauri vero a Domino fundi inventi media pars est inventoris, alia Dynastæ, vel Regis. Immo circa hoc variæ sunt in variis provinciis consuetudines.

Responsio Auctoris.

Circa Dominium, quod inventores in thesaurum acquirunt, ultra ea, quæ hic trado, Ego alia quamplura tradidi jam in verb. *Dominium*, *art.* 3. *a nu.* 26. *ad* 45. inclusive, ubi cum assistentia juris, & doctorum assignavi, quando & quomodo ab inventoribus in thesaurum dominium acquiratur, & quando non. Vide ibi multa ad rem.

habebat ipsius filii bona castrensia, vel quasi castrensia. Colligitur ex *l. Filius a parte* 18. *ff. de petitione hæreditatis*, & ex *l. si parte* 7. *Cod. de dotis promissione*. In tali enim casu præsumendum est, quod pater administratorio nomine egerit de dictis bonis ipsius filii, & noluerit insumptam pecuniam condonare in præjudicium aliorum filiorum, cum ille haberet de propriis bonis sufficientia ad dicta studia; Secus autem si pater non haberet, apud se ulla filii bona, quia in tali casu præsumendum est, quod pater eam pecuniam contulerit ut absolutus dominus, & liberaliter donaverit; *l. Quæ pater* 32. *ff. Famil. Ercisc.* Molina *tom.* 2. *disp.* 239. Lopez 2. *par. c.* 2. *concl.* 3. Silvester *loco cit. quæst.* 8. cum Baldo ibi allegato, Rosignol. *loco cit. pranot.* 27. *num.* 7. & 13. Bonac. *loco cit. punct.* 7. §. *unic. num.* 7. Navarr. Vasq. Sa, Zechio ibi citatis, & aliis passim.

34 Secundo, debet frater adducere in partitionem cum reliquis fratribus juxta dicta *nu. antec.* libros, quos Pater vivens ipsi tradidit pro studio, si sint considerabilis quantitatis, & valoris. Molina, Lopez, Zechius, Tuschus, & alii citati, & secuti a Bonacina *loco cit. num.* 9. quia in tali casu non est præsumendum, quod pater voluerit illos ipsi donare, cum ex hac donatione magna consurgeret inæqualitas inter fratres; Secus autem si tales libri essent parvæ quantitatis, & pauci valoris, quia in tali casu adesset præsumptio de liberali paterna donatione.

35 Et sic dicendum est de pecunia ei tradita a patre pro emendis libris, quam si in magna quantitate insumpsit in ludos, aut meretrices, tenetur computare in suam partem; Secus autem si in exigua quantitate, quia circa hanc exiguam quantitatem quamvis pater præsumatur invitus quoad modum, non tamen quoad substantiam, sicque potius præsumitur, quod pater voluerit illam ei condonare, quam ut ipsam in suam partem computaret. Navarrus, Molina, Zechius, Vasquez, Lopez, & alii allegati, & secuti a Bonacina

36 *loco cit. num.* 10. In omni tamen casu, quo libri adducendi, & computandi sint, computari debent secundum valorem, quem habent tempore divisionis, & non secundum valorem, quem habuerunt. Glossa *in l. Illud* 29. *Cod. de Collat. in V. Ponderat.* Rosignol. *loco citat. numer.* 15. & omnes alii allegati *supra numer.* 34.

37 Tertio, debet frater adducere in partitionem, quæ de bonis communibus post mortem patris insumsit in prosecutione studii incæpti ante mortem patris, quia factum per patrem viventem inceptum in favorem alicujus ex filiis, non obligat heredem, nisi quatenus erat obligatus, *l. Et si filius* 15. *ff. de muneribus & honoribus*, *l. Si filia* 20. §. 6. *ff. Familiar. Erciscundæ*, *l. Honores* 7. §. 2. *ff. de decurionibus*: Pater autem non erat obligatus ad expensas in prosecutione studii dicti filii. Silvester *loco cit. quæst.* 11. cum Bartolo ibi allegato, Rosignol. *loco cit. num.* 8. & alii.

Quarto, computare debet frater expensas factas in assequenda post mortem patris laurea Doctoratus, quia Doctoratus est novus actus distinctus ab ipso studio, *l. Si servus legatus* 108. §. 5. *ff. de Legatis* 1. Nec alii fratres ad ipsas expensas tenentur. Silvester *loco citat. quæst.* 11. *in fine*, cum Baldo ibi citato, Rosignol. *loco cit. nu.* 9. Azorius *loc. cit. c.* 19. *vers. Observo*, & alii. Non sunt autem conferendæ expensæ factæ ab ipsomet patre pro obtinendo Doctoratu, Dignitate, vel Beneficio filio, nisi aliter constet tacite, vel expresse de voluntate dicti patris, *l. Hic titulus* 1. §. 16. *ff. de Collat. bonorum*, Bartolus *ibid.* Silvester *loco cit. quæst.* 26. Bonacina *loco cit. num.* 15. & alii. Sunt tamen conferendæ expensæ factæ a patre pro obtinendis filio aliis officiis, quæ vendi, & transmitti possunt ad posteros, & heredes, *l. Illud* 40. *Cod. de Collationib.* Covarruv. 3. *par. variar. cap.* 19. *num.* 4. Molina *loco cit. disp.* 241. cum Bartolo & Gomezio *ibi cit.* Bonacina *loco cit. n.* 17. cum aliis ibi allegatis, & alii apud Vasquez *in Opusc. de testamentis cap.* 7. *dub.* 9. Et ratio est, quia hæc Officia censentur bona profectitia, adeoque in divisione sunt conferenda quoad pretium, seu æstimationem illorum. 38 39 40

Quinto, conferre debet frater secundum valorem præsentem vestes, torques, & alia ornamenta a patre tradita ipsius uxori, si adhuc extent, & sint pretiosa, & non sint necessaria ad quotidianum usum, *arg. l. Illud*, seu *Id vestimentum* 25. *ff. de peculio*. Et ratio est, quia illa non præsumuntur ei a patre donata, sed ad solum usum concessa, *l. Mortis suæ causa* 53. *ff. de donationibus inter virum, & uxorem*. Non debet autem frater ea conferre, si non amplius extent, nec sint pretiosa, & sint necessaria ad quotidianum usum. Et ratio est, quia recipiens non tenetur compensare concessa ad usum, si post usum non remaneant; nec minus si remaneant, si non sint pretiosa, & sint necessaria ad quotidianum usum, tenetur ea conferre, quia in ordine ad ista currit justa præsumptio, quod pater ea donaverit 41 42

verit uxori filii, & a principio tenuit donatio inter socrum, & nurum, *l. Ex annuo* 15. *ff. de donationib. inter virum & uxorem*, *l. si des*
43 85. *ff. Ad leg. Falcid.* Item nec tenetur frater ea conferre, quamvis sint pretiosa, quoties constat patrem ea nurui, seu respective ejus uxori donasse, nam illa essent de libero dominio ipsius uxoris; cum a principio tenuerit donatio inter socrum, & nurum per jura mox adducta, juncta *l. Filius* 5. *ff. de dotis collatione*. Silvester *loc. cit. quaest.* 12. Sanchez *lib.* 6. *de Matrimon. disput.* 25. Rosignol. *loco cit. nu.* 12. Navarrus *cap.* 17. *nu.* 116. Bonacina *loco cit. num.* 12. & alii passim.

44 Sexto, conferre debet frater munera, arrhas, & alias sponsalitias donationes a patre factas propter suas nuptias, quia censentur donationes factae ob causam Matrimonii, sicuti censetur facta dos, *l. Ut liberis* 17. *Cod. de*
45 *Collationibus*. Filius enim volens succedere patri, licet non teneatur conferre, quae ab ipso valide accepit donatione simplici ei facta ex mera liberalitate, ut patet ex *leg. Illud* 20. *circa finem Cod. de Collationibus*, tenetur tamen conferre quae ab ipso accepit Donatione non ex mera liberalitate, sed ob causam, verbi gratia ob nuptias, ob dotem, ob susceptionem Ordinum, ob ingressum Religionis & hujusmodi per *cit. l. Illud*; cum similibus, cum donata ob causam de sua natura conferri debeant, ex quo praesumantur tradita in compensationem Legitimae. Vasquez *loc. cit. dub.* 6. Emanuel Sa, verb. *Haereditas num.* 43. Bonacina *loco cit. n.* 13. Sanchez *cit. disput.* 25. cum
46 pluribus aliis ibi allegatis. Non sunt tamen computandae in divisione expensae factae a patre in convivio ob nuptias filii, seu occasione primi Sacri celebrati, aut ingressus, & professionis Religiosae, vel promotionis ad Doctoratum, aut ad aliquam dignitatem, si filius non habeat bona propria, quia tales expensae pertinent ad rationabilem administrationem bonorum patris, & ad alimenta filiis debita, nec magis censentur factae ob filium, quam in honorem ipsius patris. Molina *tract.* 2. *disp.* 238. *vers. de expensis*, cum Bartolo, Gomezio, & aliis ibi allegatis, Tuschus *concl.* 417. Vasquez *loco cit. dub.* 6. *num.* 46. Sa, *loc. cit. num.* 43. Bonacina *loco cit. num.* 11. cum aliis
47 ibi citatis. Nec tenetur frater in divisione computare quae pater illi dedit prae aliis ad cibum, vestitum, & equitatum, quia stat rationabilis praesumptio, quod pater illa liberaliter ei donaverit, seu condonaverit. Navarr. *c.* 17. *num.* 160. Vasquez *loco cit. dub.* 8. *num.* 155. Bonacina *loco cit. nu.* 8. & alii. Nec tenetur 48
frater conferre quae a patre vivente accepit ob merita extraordinariorum obsequiorum; dummodo accepta non excedant merita, *l. Si pater* 34. *ff. de donationibus*, Molina *disp.* 224. Navarr. *cap.* 17. *numer.* 144. & 145. Sylvester verb. *Donatio* 2. *quaest.* 7. Vasquez *loc. cit. dub.* 10. *num.* 163. Bonac. *loco cit. num.* 18. cum aliis ibi allegatis.

Septimo, conferre debet frater quae pater in- 49
sumpsit in ipsius liberatione a captivitate, a carcere, aut a poena ipsi pro delicto debita, si pater declaravit esse computanda in divisione: Pater enim licet teneatur alere filium, non tamen tenetur cum gravamine aliorum filiorum innocentium ipsius delinquentis delicta solvere; si autem declaraverit non esse computanda, aut non expresserit an vellet computari, non sunt computanda in divisione, quia tunc praesumi debent ex paterna pietate condonata, cum non sit addenda afflictio afflicto, *can. Cum percussio* 7. *quaest.* 1. *cap. Ex par.* 5. *de Clerico aegrotante*; Dummodo tamen pater non habeat bona propria ipsius Filii. Tuschus *conclus.* 417. Vasquez *loco cit. dub.* 8. *num.* 155. Navarrus *cap.* 17. *num.* 165. Bonacina *loco citat. numer.* 19. cum pluribus aliis ibi allegatis.

Octavo, conferre debet frater bona profecti- 50
tia, quia horum bonorum dominium pertinet ad patrem; §. 1. *Institut. Per quas personas cui acquiritur*. Non debet tamen conferre bo- 51
na castrensia, aut quasi castrensia, quia horum dominium absolute pertinet ad filium; *leg. Castrensi* 11. *ff. de castrensi peculio*, *leg. Hic titulus* 1. *Nec castrense*, *ff. de collatione bonorum*. Nec bona adventitia, *leg. Ut nemi-* 52
ni 21. *Cod. de collationibus*: Adventitiorum enim bonorum dominium directum, seu proprietatem habet filius, *l. Cum oportet* 6. *Cod. de bonis quae liberis*.

Nono, conferre debet frater quae accepit a 53
patre titulo patrimonii ad Sacros Ordines, vel ad nuptias contrahendas, quia traditio horum bonorum non est donatio omnino libera, sed ob causam: Donata autem ob causam, & non ex mera liberalitate conferri debent in partitionem; *l. Illud* 20. *circa finem*, *Cod. de Collationibus*. Ast tamen jus fructus percipiendi dum vivit, spectat ad ipsum solum, nec debet eos fructus afferre in partitionem. Molina *disp.* 233. §. *Hujusmodi autem*, Hugo *tom.* 1. *disput.* 5. *sect.* 2. *nu.* 37. Sporer *tom.* 2. *tract.* 6. *in complement. septim. praecept. cap.* 1. *sect.* 2. *num.* 51. Bonacina *loco cit. num.* 5. *vers. Respondeo secundo*, cum aliis ibi allegatis. Non 54
tene-

teneretur tamen conferre, si nolit succedere patri in hereditate, sed contentus sit re sibi tradita, quia is solum conferre tenetur, qui vult in hereditate cum aliis succedere, l. *Fuit quaestionis 7. ff. de dotis collatione*, Molina *disp. 237. vers. Reatum* : Emanuel Sa, *loco citat. num. 42.* Bonacina *loco cit. num. 4.* cum Gomezio, & Zechio ibi citatis, & alii.

55 Decimo, conferre debet frater in divisione
expensas factas a patre ad ejus bona adventi-
tia augenda ad perpetuam considerabilem uti-
litatem, si constet, quod pater eas fecerit
animo repetendi; Et si dubitetur de tali ani-
mo, attendenda est quantitas dictarum expen-
sarum; & si parva sit, praesumi debet, quod
non habuerit animum repetendi, si vero ma-
gna sit, ita ut quantitas expensarum facta-
rum excedat quantitatem fructuum percepto-
rum, est praesumendum, quod animum habue-
rit repetendi dictas expensas, cum non sit cre-
dibile, quod voluerit pater unum filium dita-
re cum magno detrimento aliorum: Navarr.
cap. 17. num. 163. Bonacina *loco cit. nu. 15.*
56 & ipso teste alii communiter. Sic e contra,
si pater dilapidaverit bona adventitia unius
filii, alii fratres in divisione tenebuntur com-
pensare, cum obligatio ex justitia transmitta-
tur ad heredes, & hereditas, seu res transeat
cum suo onere; *l. Alienatio, ff. de contrahend.*
emptione, *l. Pomponius §. Cum quis ff. de*
de acquir. poss. l. Via constitui, §. Quicumque,
ff. de servitut. l. Fiscus 6. ff. de jure Fisci,
Clementin. 1. de censibus, cum similibus; Ema-
nuel Sa, verb. *Hereditas nu. 45.* Bonacina *loc.*
cit. num. 13. in fine, & alii.

Additiones ex aliena manu.

57 Inter Fratres potest esse communio tantum
mensae, fructuumque bonorum patrimonialium,
58 tum potest esse Societas universalis. Et hoc
autem solum, quod Fratres concorditer vixe-
rint, promiscueque, ac pro indiviso bona pos-
sederint, vix habetur communio mensae, & fru-
59 ctuum bonorum patrimonialium. Quinimmo
id procedit, etiamsi adsit pactum, ut omnia
lucra & damna sint communia, quippe quia
potest pactum hoc verificari in bonis tantum-
modo patrimonialibus, quorum respectu inter
ipsos erat communio; confer Rotam *in Roma-*
na, seu Spoletana Fideicommissi 1. *Februarii* 1754.
§. 7. *& plur. sequent. cor. bon. mem. Vicecom. &*
4. *Julii* 1755. §. 9. *& duob. sequent. cor. Il-*
lustriss. Figueroa.
60 Societas vero universalis, per quam omnia

tum industriae, tum fortunae lucra communicantur, vel requirit expressam conventionem, vel deducenda est ex necessariis actibus & argumentis, de quibus vide Rotam *in Romana Hereditatis super Fidejussione* 5. *Maji* 1751. §. 5. *cor. Eminentissimo Bussio*. Adde etiam idem Supremum Tribunal *in dict. Romana, seu Spoletana Fideicommissi* 1. *Februarii* 1754. §. 6. *&* 7. *cor. bon. mem. Vicecomit. &* 4. *Julii* 1755. §. 9. *cor. Illustriss. Figueroa*.

Num acquisitio proprio nomine facta ab uno 61
ex Fratribus excludat inter ipsos Societatem
universalem? Quaestionis est. Obtinuit distin- 62
ctio, quod si certo constet, & quidem vel ex-
presse, vel tacite, de societate universali, eam
minime excludat mox dicta acquisitio, quia
tunc proprio nomine acquirens communi socio-
rum nomine acquisivisse videtur. At si de so- 63
cietate universali, nec ex conventione expres-
sa, nec ex argumentis indubiis constet, prae-
fata acquisitio urget in ejus exclusionem; Mi-
chalor. *de Fratrib. par.* 2. *cap.* 17. *num.* 16.
& sequent. Constant. *ad Statut. Urb. annot.* 21.
num. 41. Rot. *in Spoletana divisionis Bonorum*
5. *Februarii* 1745. §. 12. *& in Recinaten. Com-*
munionis universalis 25. *Junii* 1747. §. 6. *utra-*
que cor. bon. mem. Vicecomit.
Ex indole societatis universalis res commu- 64
ni periculo ita pereunt, ut unus alteri & so-
ciis nonnisi de inexcusabili culpa, probatoque
dolo teneatur; Rota *in Romana Hereditatis Fi-*
dejussione 5. *Maji* 1751. §. 4. *cor. Eminentis-*
simo Bussio.

SODOMIA, Vide verb. *Luxuria a nu.* 50. *ad* 63.

SOLEMNITATES PRO ALIENANDIS REBUS ECCLES. Vide verb. *Alienatio art.* 2.

SOLEMNITATES CONTRACTUUM. Vide verb. *Contractus per tot.*

SOLIDUS. Vide verb. *Cathedraticum n.* 4. & verb. *Donatio art.* 1. *n.* 30.

SOLICITATIO AD TURPIA.

1 AD coercendam sacrilegam, & execrabilem sollicitationem ad turpia in Sacramentali Confessione, vel occasione, seu prætextu ejusdem, variæ sunt editæ Pontificiæ Constitutiones, & signanter a Pio IV. Constitut. incip. *Cum sicut nuper*, a Paulo V. Constitut. incip. *Dilecte fili*, a Gregorio XV. Constitut. incip. *Universi Dominici Gregis*. Quæ Gregorii Constitutio, cum sit norma, & regula in hac materia habenda, hic ad litteram datur.

GREGORIUS PAPA XV. &c.

„ UNiversi Dominici Gregis curam quamquam immeriti cœlesti dispositione gerentes sedulo invigilare tenemur, ut ab omnibus prævis contagiis conservetur immunis, multoque majori studio providere, ut omnis pestis ab iis avertatur, quibus alios sanandi Officium est commissum, ne quod Evangelica scripta Nos admonent, sale infatuato, non sit in quo saliatur, & ad nihilum prosit ultra, nisi ut mittatur foras, & conculcetur ab hominibus.

„ §. 1. Quoniam autem a Romanis Pontificibus Prædecessoribus Nostris quibusdam in locis provisum fuit, ut impium, ac nefandum scelus, quod non solum inter Christi fideles non esse, sed nec etiam nominari debet, procul ab iis arceatur, videlicet ut aliquis Sacerdos ad Sacras audiendas Confessiones deputatus Sacrosancto Pœnitentiæ Sacramento, sollicitando Pœnitentes ad turpia, abutatur, ac pro medicina venenum, pro pane aspidem porrigat, & ex cœlesti medico infernalis veneficus, ex patre spirituali proditor execrabilis Animarum reddatur: idcirco Nos ea, quæ his perniciosissimis Diaboli insidiis arcendis certis locis salubriter constituta sunt, ut nullibi desiderentur, quantum ex alto conceditur, providenda duximus.

„ §. 2. Alias siquidem a fel. rec. Pio Papa IV. prædecessore nostro emanarunt Litteræ tenoris subsequentis, videlicet: Pius Papa IV. Venerabili Fratri Archiepiscopo Hispalen. in Regnis Hispaniarum hæreticæ pravitatis Inquisitori Generali. Cum sicut nuper &c.

„ §. 3. Igitur ut litteræ prædictæ perpetuis futuris temporibus, & ubique Locorum inviolabiliter observentur, Motu proprio, & ex certa scientia, ac matura deliberatione nostra, ac de consilio Venerabillium Fratrum nostrorum S. R. E. Card. contra hæreticam pravitatem Generalium Inquisitorum præinsertas Litteras hujusmodi, ac omnia, & singula in eis contenta Apostolica auctoritate, tenore præsentium approbamus, & confirmamus, illisque omnibus, & singulis inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adjicimus, illasque non solum in prædictis Hispaniarum Regnis, sed in quibusvis Christiani orbis partibus firmiter & inviolabiliter observari præcipimus, & mandamus.

„ §. 4. Ac præterea ne in futurum de pœna his delinquentibus imponenda, & de modo contra eosdem procedendi ab aliquo dubitari possit, statuimus, decernimus, & declaramus, quod omnes & singuli Sacerdotes, tam Sæculares, quam quorumvis, etiam qumodolibet exemptorum, ac Sedi Apostolicæ immediate subjectorum Ordinum, Institutorum, Societatum, & Congregationum Regulares cujuscumque Dignitatis, & Præeminentiæ, aut quovis privilegio muniti existant, qui personas, quæcumque illæ sint, ad inhonesta, sive inter se, sive cum aliis quomodolibet perpetranda in actu Sacramentalis Confessionis, sive antea, vel post immediate, seu occasione, vel prætextu Confessionis hujusmodi, etiam ipsa Confessione non secuta, sive extra occasionem Confessionis in Confessionale, aut in loco quocumque, ubi Confessiones Sacramentales audiantur, seu ad Confessionem audiendam electo, simulantes ibidem Confessiones audire, sollicitare, vel provocare tentaverint, aut cum eis illicitos, & inhonestos sermones, sive tractatus habuerint, in Officio S. Inquisitionis severissime, ut infra, puniantur. Et præterea omnes hæreticæ pravitatis Inquisitores, & Locorum Ordinarios, omnium Regnorum, Provinciarum, Civitatum, Dominiorum, & Locorum Universi Orbis Christiani in suis quemque Diœcesibus, & Territoriis per has nostras Litteras, etiam privative quoad omnes alios, specialiter ac perpetuo Judices delegamus, ut super his, contra prædictos simul, vel separatim in omnibus, prout in causis Fidei juxta Sacrorum Canonum formam, nec non Officii Inquisitionis hujusmodi Constitutiones

„ nes

" [illegible] privilegiis, Confessarios [illegible]
" [illegible] [illegible] procedant [illegible]
" [illegible] et huiusmodi [illegible]
" pænis [illegible] prout [illegible] qualitate [illegible]
" [illegible] circumstantiis [illegible] executione [illegible] [illegible] dererminare [illegible]
" dignitatum, & [illegible]
" ac perpetuæ inhabilitatis ad [illegible]
" vocis activæ, & passivæ, si Regulares fuerint, exilii, damnationis ad triremes, ac carcere etiam in perpetuum absque spe gratiæ, aliisque pœnis [illegible] & tandem, si pro delicti enormitate graviores pœnas meruerint, [illegible] degradatione Curiæ Seculari puniendos tradant.

" §. 5. [illegible] etiam [illegible] Generalibus Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalibus Generalibus Inquisitoribus, ne delicti tam enorme, & Ecclesiæ Dei tam periculosum, ob probationum defectum, impunitum, cum difficilis sit probationis, relictum etiam singularibus concurrentibus, præsumptionibus, indiciis, & aliis adminiculis, de ditum probatum esse arbitrio suo iudicandi, & Curiæ Seculari, ut præfertur, reum tradendum esse, pronunciandi.

" §. 6. Non obstantibus omnibus, quæ fælicis prædecessor in suis Litteris prædictis voluit non obstare, ceterisque contrariis quibuscumque.

" §. 7. Mandantes omnibus Confessariis, ut suos Pœnitentes, quos noverint fuisse ab alio, ut supra, sollicitatos, moneant de obligatione denunciandi sollicitantes, seu, ut præfertur, tractantes, Inquisitoribus seu Locorum Ordinariis prædictis: quod si hoc Officium prætermiserint, vel Pœnitentes docuerint non teneri ad denunciandum Confessarios sollicitantes, seu tractantes, ut supra, iidem Locorum Ordinarii, & Inquisitores illos pro modo culpæ punire non negligant.

" §. 8. Volumus autem, ut præsentium transumptis, etiam impressis, manu alicuius Notarii publici subscriptis, & sigillo alicuius Personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eadem prorsus fides in iudicio, & extra ubique habeatur, quæ præsentibus haberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

" §. 9. Quodque eædem præsentes Litteræ, seu illarum exempla ad valvas Basilicarum Sancti Joann. Lateranen. ad Principis Apostolorum de Urbe, & in Acie Campi Floræ affixæ, omnes ita arctent, & afficiant, [illegible] personaliter intimatæ fuissent.

Dat. Romæ apud S. Mariam Majorem [illegible] Piscat. die 30. Aug. 1622. Pontificatus nostri anno 2.

Hanc [illegible] Gregorii XV. Constitutionem Benedictus XIV. An. 1741. confirmavit, ampliavit, & extendit, altera sua Constitutione incip. *Sacramentum Pœnitentiæ*, in qua & reservavit Papæ pro tempore existenti absolutionem eorum, qui falso Sacerdotes de sollicitatione accusant, aut procurant ut ab aliis falso accusentur. 2

Unde sollicitatio quantum ad propositum non est nisi provocatio, seu incitatio facta verbis, signis, nutibus, osculis aut tactibus ad turpia, & inhonesta, idest ad res carnales, seu venereas. *Sic in re Communis* [illegible]. 3

Per sollicitantes intelliguntur hic omnes, & singuli Sacerdotes, tam Seculares, quam Regulares cuiuscumque dignitatis, aut præeminentiæ existant. Communis per expressa verba dictæ *Gregorianæ Constitutionis* §. 1. 4

Hinc [illegible] dicitur, & est denunciandus etiam Sacerdos non Confessarius, qui se fingens Confessarium feminas, seu adolescentulos ad turpia, seu carnalia provocat, & incitat: De [illegible] Sacerdote verificatur, quod sollicitat prætextu Confessionis, quod sufficit de mente dictæ Constitutionis, etiam Sacramentali Confessione non secuta, ibi: *Vel prætextu Confessionis huiusmodi, etiam ipsa Sacramentali Confessione non secuta*. Et sic tenent Diana *part. 1. tract. 2. resol. 17. & part. 4. tract. 5. resol. 8.* Sanchius *in Selectis disput. 11. num. 3.* Acugna *tract. de Confess. sollicit. 14. num. 4.* Joannes Angelus Bossius *in Appendic. ad tract. de [illegible] [illegible] sub. 9.* Felix Potestas *tom. 2. par. [illegible] cap. 2. num. 485.* Rosignol. *de Pœnit. par. 1. cap. 7. art. 21. num. 4. & [illegible] Castropal.* & alii plures contra Borcon, Leandr. & alios volentes non esse denunciandum. 5

Laicus autem fingens se Sacerdotem, & Confessarium, & sollicitet in Confessione, non est ex vi dictæ Constitutionis denunciandus, ut sollicitans, quia dicta Constitutio expresse loquitur solum de Sacerdote, qualis non est Sacerdos fictus; Si autem voluisset etiam Sacerdotem fictum comprehendere, expressisset; Quod enim voluit expressit, *arg. c. Inter corporalia 2. de translat. Episcop. §. Sed neque illud, cap. Quia circa 22. de privileg. & c. Ad audientiam* 6

tiani 12. *de Decimis*. Tum quia odiosa restringenda, *c. Odia* 15. *de Regulis Juris in 6*. Et in pœnalibus benignior interpretatio facienda est, *l. Factum* 155. *ff. de Regulis Juris* §. 2. ibi: *In pœnalibus causis benignius interpretandum est*, *c. In pœnis* 49. *de Regulis Juris in 6*. ibi: *In pœnis benignior est interpretatio facienda*. Et concordat *l. Cum quidem* 19. *ff. de liberis*, & *cap. Statutum* 22. *de election. in 6*. Et sic defendunt Rodericus de Acugna *tract. de Confessar. sollicitat. qu.* 13. *num.* 1. & *seq.* Diana *par.* 1. *tract.* 4. *resol.* 15. *par.* 4. *tract.* 5. *resolut.* 9. *part.* 10. *tract.* 14. *resol.* 42. Castropal. *tom.* 1. *tract.* 4. *disp.* 9. *punct.* 9. *numer.* 5. Leander *de Sacram. Pœnit. tract.* 5. *disp.* 13. *a quæst.* 36. Joann. Angelus Bossius *in Appendic. ad tractat. de tipl. Jubil. privileg. dub.* 10. Felix Potestas *loco cit. num.* 489. Rosignol. *loc. cit. num.* 7. Viva *ad prop.* 6. *Alexandri VII. num.* 9. & alii contra Escobar, Trimarchium, & Freitam tenentes contrarium.

7 Talis autem Laicus esset denunciandus tamquam suspectus de hæresi ex aliis Pontificiis Constitutionibus, & signanter ex Constitut. Gregorii XIII. incip. *Officii nostri partes*, præsertim si simul audisset Confessionem, & absolutionem dedisset, & utramque qualitatem requiri tenent passim Doctores ex verbis dictæ Constitutionis Gregorii XIII. ibi; *Confessiones audire*, & *absolutionem impartiri nisi fuerint*; Quamvis tamen ex Constitutione Clementis VIII. incip. *Alias* edita *die* 1. *Decemb.* 1601. non videatur requiri dicta qualitas, scilicet, quod absolutionem impertitus fuerit, cum in ipsa Constitutione Pontifex subdat correctioni Inquisitorum eos, qui absque Presbyteratu audent Confessiones audire, nec ibi requirat qualitatem, quod absolutionem impertiti fuerint, ut inter alios recte notat Rosignol. *loco citat. num.* 9.

8 Feminæ sollicitantes in Confessione Confessarios ad inhonesta, non sunt denunciandæ. *Communis*. Et ratio est, quia Lex mandat denunciari Confessarios, & non Pœnitentes sollicitantes, adeoque non est extendenda contra Pœnitentes sollicitantes Confessarios ad turpia, cum pœnalia non sint extendenda ultra expressa, *argum. cap. Statutum* 22. *de election. in* 6. ibi: *Cum sit pœnale, restringi potius convenit, quam laxari*, & aliis citatis Juribus *supra num.* 6.

9 Per personas sollicitatas intelliguntur hic feminæ, & mares, puellæ, & pueri. *Est jam Communis* post dictam Constitutionem Gregorii XV. per verba inibi expressa; *Qui personas, quæcumque illæ sint, ad inhonesta, sive inter se, sive cum aliis quomodolibet perpetranda*. Ly enim; *Quæcumque illæ sint*, additum personis, important utrumque sexum.

Hinc tam mares, quam feminæ quæcumque, etiam Moniales, & Mulieres nobiles sollicitatæ a Confessariis ad turpia tenentur ipsos denunciare. Et si valde vereantur id per se personaliter facere, monere debent Episcopum, seu Inquisitorem, ut mittat ad eas Internuntium pro denunciatione recipienda, & satis expediens est, ut delegetur, seu mittatur Confessarius, ut recipiat in Scripturis, & cum juramento denunciationem juxta decretum Inquisition. Rom. jussu Urbani VIII. 27. *Septemb.* 1624. apud Bordon. *cap.* 23. *de Sollicitat. nu.* 89. his verbis: *E quando il Penitente tuttavia persiste nella medesima renitenza*, *N. S. si contenta, che dal Vescovo, o Inquisitore si dia autorità al Confessore di ricercare per scrittura, e con giuramento, la dinunzia per portarla subito a chi gli avrà data l' autorità di pigliarla*. 10

Sollicitatio autem fieri potest pluribus modis, nempe scriptis, verbis, signis, nutibus, tactibus, osculis, & hujusmodi. *Communis*. 11

Unde Confessarius, qui in Sacramentali Confessione tribuit Pœnitenti, sive feminæ, sive mari chartam postea legendam, in qua ad Venerem provocat, allicit, seu incitat, tamquam vere sollicitans est denunciandus. *Communis*, & patet aperte ex propositione 6. inter merito damnatas ab Alexandro VII. *die* 7. *Septemb.* 1655. ibi: *Confessarius, qui in Sacramentali Confessione tribuit Pœnitenti chartam postea legendam, in qua ad Venerem incitat, non censetur sollicitasse in Confessione, ac proinde non est denunciandus*. 12

Item vere sollicitat, & est denunciandus Confessarius ille, qui per inhonestos sermones Pœnitentem ad Venerem allicit, seu incitat. *Communis*, per verba dictæ Gregorianæ Constitutionis ibi: *Aut cum eis illicitos, aut inhonestos sermones, sive tractatus habuerit*. 13

Et sic vere sollicitat, & denunciandus est Confessarius ille, qui in actu Confessionis: vel immediate ante, seu post dicit Pœnitenti, *Si ego essem sæcularis, vellem te solam ducere in uxorem*. Vel ei dicit: *Memento mei, quia ego te ex toto corde diligo*. Vel: *permitte me, ut in domum tuam veniam, & amorem meum tibi ostendam*. Vel pulchritudinem ipsius lascivis verbis commendat, & laudat, & hujusmodi, Diana *par.* 9. *tract.* 9. *resol.* 32. Rosignol. *loc. cit. num.* 25. Felix Potestas *loc. cit. num.* 558. & 14

& 565. & alii plures contra paucos alios; Et ratio est, quia similia verba sine aliqua occasione in Confessione, seu immediate ante, vel post, dicta, sunt impertinentia ad Confessionem, & vehementer provocativa & incitativa ad Venerem.

15 Item vere sollicitat, & est denunciandus Confessarius ille, qui signis, nutibus, osculis vel tactibus lascivis Pœnitentem incitat, seu provocat, vel allicit ad actus venereos, ut si eam osculetur, vel fixis aspectibus lascivis, aut signis vere libidinosis ei suum impurum, & inhonestum amorem studeat aperire. Vel ei suas verecundas partes ad id ostendat, seu ille ipsius tangat pedes, seu manus libidinose premat, & hujusmodi. *Sic in re Communis* per verba dictæ Gregorianæ Constitutionis, ibi: *Ad inhonesta, sive inter se, sive cum aliis quomodolibet perpetranda*: Similia enim sunt omnia provocativa, incitativa, seu allicitiva ad Venerem.

16 Item sollicitatio fieri potest in pluribus, & diversis temporibus, nempe vel tempore actualis Confessionis, seu immediate ante, vel immediate post, seu occasione, vel prætextu Confessionis. *Communis* per verba expressa dictæ Constitutionis, ibi: *In actu Sacramentalis Confessionis, sive ante, vel post immediate, seu occasione, vel prætextu Confessionis*.

17 Unde Confessarius, qui tempore actualis Sacramentalis Confessionis aliquo ex supradictis obscenis modis Pœnitentem ad venerea, & inhonesta allicit, seu incitat, vere sollicitat, & est denunciandus. *Communis* per ipsa clara verba dictæ Constitutionis: *In actu Sacramentalis Con-*

18 *fessionis*. Et talis Confessarius est denunciandus, etiamsi non pro se, sed pro alio, seu nomine alterius sollicitet. *Communis*, & clare habetur ex dicta Gregorii Constitutione, ibi: *Qui personas, quæcumque illæ sunt, ad inhonesta sive inter se, sive cum aliis quomodolibet perpetranda*. Et infra: *Aut cum illis illicitos, & inhonestos sermones, aut tractatus habuerint*. Qui enim incitat, seu allicit, vel provocat ad inhonesta, & venerea cum aliis patranda, utique illicitos, & inhonestos sermones cum incitato, seu provocato habet.

19 Confessarius, qui in Confessione per inhonesta verba cæpit sollicitare feminam ad turpia, quæ eidem consensit, sed post illa verba statim desistit, nec tunc Confessarius impendit absolutionem, sed differt tum complementum sollicitationis, tum absolutionis, hoc non obstante est denunciandus. *Communis*. Verificatur enim de ipso, quod *in Confessione habuerit cum Pœnitente illicitos, & inhonestos sermones, seu tractatus*, quod sufficit secundum Bullam ad incurrendas pœnas contra sollicitantes inflictas.

Confessarius, qui feminam pœnitentem ante inceptam Confessionem, & dilata in aliud tempus Confessione osculis, seu verbis, aut tactibus obscenis sollicitat, est tamquam verus sollicitans denunciandus. *Communis*. Ipse enim sollicitavit Pœnitentem *immediate ante Confessionem*, ut loquitur Constitutio, & licet non sit sequuta Sacramentalis Confessio, adhuc Pontifex præcipit esse denunciandum, ibi: *Etiam ipsa Sacramentali Confessione non sequuta*. 20

Item denunciandus est Confessarius, qui immediate post Confessionem, & datam absolutionem tradidit Pœnitenti chartam postea legendam, quæ continent verba incitantia, & provocantia ad Venerem. Sanctius *in Selectis disp.* 11. *num.* 31. Rosignolus *loc. cit. sect.* 3. *num.* 17. Viva *ad proposit. 6. Alexandri VII. num.* 5. & 7. *vers. Ad ultimam*, favet dicta damnata propositio allata *supra num.* 11. Et sic tenent plures alii contra Castropal. & alios sentientes contrarium. Et ratio est, quia quantum est ex parte Confessarii tunc *immediate post Confessionem*, ut loquitur Bulla, incipit Sollicitatio; Non enim requiritur, quod actio illa externa appareat mala immediate, quando Pœnitens accipit chartam, sed sufficit, quod deinde innotescat malitia illius actionis externæ Confessarii, ut sit denunciandus; sicut si immediate post Confessionem sollicitaretur Pœnitens verbis ambiguis, & deinde adverteret, quod certo ea verba in sensu sollicitatorio prolata fuerint, sine ullo dubio talem Confessarium, uti vere sollicitantem teneretur denunciare. 21

Item denunciandus est Confessarius, qui post auditam Confessionem adolescentis, quem novit fuisse pluries sodomitice cognitum, immediate ipsum ducit ad proprium cubiculum, & ipsum ad turpia sollicitat; Vel ipsi statim post Confessionem dicit; Veni hodie ad meam domum, & tradam tibi Chirographum tuæ Confessionis & ipsum illuc perrectum, ad inhonesta, & venerea sollicitat. Diana *par.* 4. *tract.* 4. *resolut.* 11. & *tract.* 5. *resolut.* 77. Leander *de Sacrament. Pœnitent. tractat.* 5. *disp.* 23. *quæst.* 35. Sousa *lib.* 1. *cap.* 34. *num.* 39. Rosignol. *loc. cit. sect.* 3. *nu.* 16. Felix Potestas *loc. cit. num.* 507. & alii. Et ratio est, quia de tali Confessario verificatur, ut prætendit Bulla, quod sollicitaverit *immediate post Confessionem*, cum hujusmodi sollicitationes sint actiones continua- 22

tæ cum Confessione per signum externum per se ordinatum ad inhonesta datum immediate post Confessionem.

23 Item denunciandus est Confessarius, qui feminam in Confessione cognitam adulteram, & post ipsam Confessionem pro aliquo notabili tempore in Ecclesia commoratam in recessu ad suam domum sollicitat; Vel ad ejus domum eadem die hac occasione pergit, ibique eam sollicitat. Sic defendunt Lezana *in Summa qq. Regular. cap.* 19. *num.* 34. Bordon. *in Manual. consult. sect.* 25. *n.* 38. Peyrinus, & Hurtadus apud Felicem Potest. *loc. cit. num.* 503. qui licet cum Leandro, Diana, Castropal. & aliis sequatur sententiam contrariam, nempe non esse talem Confessarium denunciandum, tamen *ib. n.* 504. concludit, quod nostra sententia affirmativa valde sibi arrideat, si sollicitatio contingat eodem die, & ex peccato carnis in Confessione audito, quia videtur facta occasione Confessionis, qua cognovit Pœnitentem proclivem ad Venerem, & præsertim si sit facta eodem die, cum Hurtadus absolute velit, quod peccatum carnis a Confessario cum Pœnitente commissum intra 24. horas post Confessionem sit casus denunciationis; Talis enim sollicitatio facta eodem die censetur facta incontinenti, *arg. l. Quod ait* 23. §. 4. *ff. Ad Legem Juliam, de adulteriis*, ubi dicitur, quod si Pater occidat filiam deprehensam adulteram eodem die, interpositis horis, censetur incontinenti occidisse, ibi: *Sed dum adulterum occidit, profugit filia, & interpositis horis, adprehensa est a Patre, qui persequebatur, incontinenti videbitur occidisse*. Et sic tenet etiam Graff. *tom.* 1. *consil. lib.* 4. *de cognat. spirit. consil.* 1. *a n.* 37. *& de casibus reservatis lib.* 2. *c.* 12. *num.* 30. & alii. Quamvis tamen Rosign. *l. c. sect.* 3. *num.* 16. *&* 18. Scortia *in Bull. Pontificum epit.* 77. *Theor.* 197. Leander, Diana, Castropal. & alii sustineant oppositum.

24 Item denunciandus est Confessarius, qui vocatus hodie a muliere ad audiendam ejus Confessionem domi sequenti die, illuc perrectus, eam postposita Confessione sollicitavit. Bordon. *in Manual. consult. sect.* 25. *n.* 38. Felix Potest. *loc. cit. n.* 510. & alii: Et ratio est, quia ipse vere sollicitavit *occasione Confessionis*, ut vult Bulla, cum occasionem sollicitandi acceperit a Confessione petita a persona vere confiteri volente.

25 Item denunciandus est Confessarius, qui hodie mulierem pro sequenti die ad Confessionem invitat, & ipsam, antequam accedat ad Confessionarium, prævenit, & sollicitat. Bordon. *loc. cit. num.* 36. Felix Potest. *loc. cit. num.* 512. & alii. Et ratio est, quia in tali Confessario verificatur, quod dicit Bulla, nempe quod sollicitet *prætextu Confessionis*; Dictio enim *sub prætextu* idem significat, quod sub velamine, vel colore alicujus rei, quæ non est, seu falsa est, vel jam desinit esse, *l. Sub prætextu* 19. *Cod. de transaction.* adeoque &c.

Item sollicitatio fieri potest in pluribus & diversis locis, nempe vel in Confessionario, aut loco quocumque, ubi Confessiones Sacramentales audiuntur, seu ad Confessionem audiendam electo. *Communis* per expressa verba in toties citata Gregoriana Constitutione, ibi: *Sive extra occasionem Confessionis in Confessionario, aut loco quocumque, ubi Confessiones Sacramentales audiuntur, seu ad Confessionem audiendam electo*. 26

Unde Confessarius in Confessionario sedens, si mulierem ad se accedentem, non ut confiteatur, sed alicujus negotii causa sollicitet, est denunciandus. Sic Diana *part.* 1. *tract.* 4. *resol.* 18. *par.* 4. *tract.* 5. *resol.* 38. Bordon. *in sacro Tribun. cap.* 23. *num.* 6. Rosignol. *loc. cit. sect.* 3. *num.* 12. *&* 13. Felix Potest. *loc. cit. num.* 522. *&* 523. Escobar, Trullench apud Leandrum *de Sacram. Pœnit. tract.* 5. *disput.* 23. *qu.* 30. & habetur expresse decisum in decreto Pauli V. ut sequitur. 27

Feria V. die 10. *Julii* 1614.

In Generali Congregatione Sanctæ Romanæ, & Universalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico coram S. S. D. N. D. Paulo Divina providentia Papa V. &c. facta relatione, quod multi Confessarii tractant cum mulieribus in Confessionali extra occasionem Confessionis de rebus inhonestis: S. S. decernit, ut contra hujusmodi Confessarios procedatur in Sancto Officio.

Nec valet objicere cum Leandro *loco citat. quæst.* 30. & apud ipsum Freita, Fagundez, Sousa, Castropalao, Lezana, Sanctio, Hurtado, Bosso, Donato *tom.* 3. *tractat.* 13. *quæst.* 53. & alii, quod dictum Decretum Pauli V. fuit moderatum, ac restrictum a Gregorio XV. in citat. Constitut. *Universi Dominici Gregis* ad terminos simulationis Confessionis in Confessionario per illa verba: *Simulantes ibid. Confessiones audire, non referuntur ad sollicitationem factam in Confessionario*; Non valet, inquam, quia illa verba; *Simulantes ibidem Confessiones audire*, non referuntur ad sollicitationem fa- 28

etiam in Confessionario, sed in aliis locis, in quibus ex electione Confessarii quandoque audiuntur Confessiones; quæ loca secundum se sunt indifferentia pro quocumque munere: In his enim requiritur simulatio Confessionis, ut fiat determinatio, quæ limitatio non videtur requiri quoad Confessionarium, cum hoc ex se sit determinatum ad hoc munus.

29 Hinc denunciandus est Confessarius, qui in loco, ubi Confessiones audiuntur, sed ad Confessionem audiendam electum, simulans ibidem Confessiones audire, mulierem ad inhonesta, & venerea sollicitat. *Communis* per verba expressa in toties repetita Gregoriana Constitutione, ibi: *Aut in loco quocumque, ubi Confessiones Sacramentales audiuntur, seu ad Confessionem audiendam electo simulantes ibidem Confessiones audire, sollicitare, vel provocare tenta-*
30 *verint*. Confessarii sollicitantes Pœnitentes in Confessione, vel occasione, seu prætextu Confessionis, tam in Confessionario, quam in loco quocumque, ubi Confessiones Sacramentales audiuntur, seu ad Confessionem audiendam electo non ad venerea, seu turpia in hoc genere, sed ad alia peccata, non subjacent pœnis sollicitantium, nec ut tales sollicitantes sunt denunciandi. Sic Rosignolus *loc. cit. sect. 2. num. 11.* Peyrinus *tom. 2. privileg. Minimorum in Constitution. W. Gregorii XV. num. 7.* Lezana *in Summa qq. Regularium tom. 1. cap. 19. num. 34.* Sanctarell. *in tractat. de Heresi 44. num. 19.* Bonacina *de onere, & oblig. at. denunciat. 6. punct. 3. num. 13.* Venerus *de examin. Episcopor. lib. 5. cap. 17. num. 18.* Sanctius *in Selectis disp. 11. num. 23.* & alii. Et ratio est, quia dicta Gregoriana Constitutio, sicuti, & aliæ præcise loquuntur de sollicitantibus, seu provocantibus, & incitantibus ad venerea, & inhonesta, unde extra illa non est facienda extensio per citata Jura *supra n. 5. & 7.*

31 Item denunciandi non sunt ex vi dictarum Constitutionum Pontificiarum Confessarii, qui Pœnitentes sollicitant, non in Confessione Sacramentali, sed in aliis Sacramentis, nempe in ministratione Baptismi, Eucharistiæ &c. Sic Rosignolus *loc. citat. sect. 2. num. 9.* Diana *part. 3. tract. 15. resolut. 16.* Rodericus Acugna *tract. de Confessar. sollicit. quæst. 16. num. 4.* Sanctarell. *loco citat. cap. 46. num. 5.* Bonacina *loco citat. n. 14.* Sanctius *loc. cit. n. 14.* Lezana *in Summa qq. Regular. tom. 1. cap. 19. num. 34.* & alii. Et ratio est eadem, quæ adducta est *num. antecedenti*, quia dictæ Pontificiæ Constitutiones loquuntur præcise de sollicitantibus in Confessione, non autem in administratione aliorum Sacramentorum, adeoque non est facienda extensio per citata Jura *supra num. 5. &c.*

Item propter eamdem rationem Rosignol. *loc. citat. sect. 1. num. 13.* Lezana *loco citat. num. 34.* Peyrin. *loc. cit. num. 9. & 10.* Bonacina *loc. cit. n. 17.* Sanctarell. *loc. cit. c. 46. n. 2.* Sanctius *loc. cit. nu. 25.* Homobonus *de examin. Eccles. tom. 2. tract. 11. cap. 12. q. 16.* Donatus *tom. 3. tract. 13. quæst. 53.* Thomas Hurtadus, Portell. Castropal. Freita, Bossius, Delbene, & alii citati licet non secuti a Felice Potestat. *loc. citat. num. 579.* defendunt, quod Confessarius feminæ sollicitanti consentiens non sit denunciandus, quia Bulla loquitur solum de Confessariis *sollicitantibus* qualis non est ipse. Nec consensus per ipsum præstitus feminæ sollicitanti constituit illum reum sollicitationis activæ, sed reum passivæ culpabilis; pœnæ autem inflictæ contra sollicitantem activum, non extenduntur ad passivum, *argum. in citatis Juribus supra num. 5. & 7.* (*) Diana autem *part. 4. tract. 5. resolut. 4. & 42.* Leander *tract. 5. de Pœnitentia disp. 13. quæst. 43.* Felix Potestas *loc. cit. num. 579.* Fagundez, & alii tenent, talem Confessarium esse denunciandum, quia licet de ipso non verificetur, quod sit sollicitans, sed sollicitatus, verificatur tamen de ipso, quod cum Pœnitente habebat illicitos, & inhonestos sermones, seu tractatus prætextu, seu occasione Confessionis, quod sufficit pro debito ipsum denunciandi ex præcisis verbis dictæ Gregorianæ Constitutionis, ibi: *Aut cum eis illicitos, & inhonestos sermones sive tractatus*
habuerint. At vero primæ negativæ sententiæ 33
Patroni inter alias responsiones dicunt, talia verba, seu tales tractatus intelligenda, seu intelligendos esse quando ortum habuerunt ab ipso Confessario, quod colligitur ex contextu verborum, nam Bulla dicit denunciandos esse illos Confessarios, qui *Pœnitentes sollicitare, aut provocare tentaverint, aut cum eis*, hoc est Pœnitentibus, *illicitos, aut inhonestos sermones, seu tractatus habuerint*. Ly autem *Cum eis*, cum

Nota Romani Theologi.

(*) Sententia eximens ab onere denunciationis nullo modo tenenda est, ut Constitutiones Pontificias consideranti manifestum fit.

cum sit sermo continuatus, habet connexionem cum præcedentibus, quæ indicant tentamentum factum a Confessario, & propterea important sermonem, seu tractatum inductum in origine ab eodem Confessario, quod non verificatur in hoc casu, cum talis illicitus, aut inhonestus sermo, seu tractatus inductus sit in origine a Pœnitente sollicitante, & non a Confessario sollicitato.

34 Pœnitentes tenentur sub mortali denunciare Confessarium sui sollicitatorem Inquisitoribus, seu locorum Ordinariis. Et de tali obligatione tenentur etiam sub mortali eos monere Confessarii, qui eos fuisse ab aliis sollicitatos cognoverint; Agitur enim de re gravissima, & de execrabili & nefando abusu Sacramenti, & id sub positivo, & gravi præcepto expresse mandatur a Pontifice in dicta Constitutione §. 7. ibi: *Mandantes omnibus Confessariis, ut suos Pœnitentes, quos noverint fuisse ab illis, ut supra, sollicitatos, moneant de obligatione denunciandi sollicitantes, seu ut præfertur, tractantes, Inquisitoribus, seu Locorum Ordinariis*.

35 Denunciare Confessarium sollicitantem tenentur non solum Pœnitentes sollicitati, sed etiam omnes illi, qui certo sciunt sollicitationem, quatenus nempe quis propriis oculis vidit, aut propriis auribus eam audivit, seu ex proprio ore Confessarii sollicitantis, aut Pœnitentis sollicitati, qui sit fide dignus, & bonæ famæ, immediate audivit, & bene intellexit. Diana *part.* 1. *tract.* 4. *resolut.* 24. *& part.* 9. *tract.* 8. *resolut.* 46. Freitas *in addit. ad tract. de Confess. sollicit. quæst.* 21. *n.* 26. Fagundes *part.* 2. *lib.* 4. *cap.* 3. *n.* 21. Rosignol. *loc. cit. sect.* 2. *num.* 13. Tancred. *tom.* 4. *tract.* 1. *de Pœnitent. quæst.* 23. Felix Potestas *loc. cit. n.* & alii passim.

36 Si autem tales non bene recordentur verborum, vel non recordentur a quibus audierint, vel audierint a personis levibus, & non fide dignis, non teneri ad denunciandum docent Bordonus *loc. cit. num.* 94. Tancred. *tom.* 4. *tract.* 1. *de Pœnitent. quæst.* 23. Leander *loc. cit. quæst.* 57. cum Trullench, Rodriq. Portell. Cordub. Navarro, & Hurtado ibi citatis, & alii plures, quia dicunt in dubio sollicitationis non est onus denunciandi, cum in dubiis ex una parte quisque suam possideat libertatem, meliorque sit conditio possidentis, *cap. Ad aures* 6. *de prescriptionibus*, *cap. Quod autem*, *de Jurepatronat. cap. In pari* 65. *ff. de Regulis Juris*, *l. Nemo* 126. §. 2. *ff. de Regulis Juris*, *& leg. In pari* 128. *ff. eodem*. Et ex alia parte favendum sit Reo, *argum. cap. Sunt*, *de Regulis Juris in* 6. & promptiora sint Jura ad absolvendum, quam ad condemnandum, *cap. Ex litteris* 3. *de probationibus*, *cum* similibus: Tum quia dubia in meliorem, & benigniorem partem sunt interpretanda, *leg. Ea quæ* 192. *ff. de Regul. Juris*, ibi: *In re dubia benigniorem interpretationem sequi non minus justius est, quam tutius*. Et concordat *lex Semper* 56. *ff. eod.* ibi: *semper in dubiis benigniora præferenda sunt*, & *leg. Si fuerit* 10. *ff. de rebus*, ibi: *In ambiguis rebus humaniorem sententiam sequi oportet*, *&c. In obscuris* 30. *de Regulis Juris in* 6. ibi: *In obscuris minimum est sequendum*, cum similibus. Diana tamen *part.* 4. *tract.* 5. *resol.* 28. Felix Potestas *loc. cit. n.* 592. Spatharius, & alii tenent contrarium.

Moniales, & mulieres nobiles sollicitatæ a Confessariis tenentur eos denunciare, quamvis id facere valde vereantur, & assignatur aptior modus id faciendi ex decreto relato *supra num.* 10. 37

Confessarius sollicitans non tenetur denunciare se ipsum, nec monere Pœnitentem, ut ipsum denunciet. Diana *part.* 1. *tract.* 4. *resolut.* 8. Reinffenstuel *Theolog. moral. tract.* 14. *distinct.* 8. *quæst.* 5. *num.* 65. cum aliis ibi citatis, Leander *loco citat. quæst.* 42. Felix Potestas *loc. cit. n.* 493. & alii passim. De Jure enim naturæ nemo tenetur prodere se ipsum *can. Quis aliquando* 87. *de Pœnitent. dist.* 1. Et clare patet ex verbis dictæ Constitutionis Gregorianæ; ibi: *Ut suos Pœnitentes, quos noverint fuisse ab aliis sollicitatos &c.* ubi nota, quod Bulla dicit *ab aliis*, non autem a se ipso sollicitatos. 38

Nec Pater, Mater, Filius, Frater, Soror tenentur ipsum denunciare; *l. Quarta* §. 4. *ff. de testibus relat. in cap. Si testes* 3. *caus.* 4. *q.* 2. *&* 3. Diana *part.* 1. *tract.* 4. *resol.* 6. Tancred. *tom.* 4. *tractat.* 2. *q.* 23. Felix Potest. *loco citat. n.* 599. *vers. Pariter*, & alii. 39

Nec denunciare tenetur Pœnitens, si exinde prudenter, & probabiliter timeat grave, & ingens malum sibi, aut suis conjunctissimis, nempe Patri, Matri, Marito, Filiis, aut Fratribus; Præcepta enim humana non obligant cum tam gravi sui, suorumque conjunctissimorum nocumento; Leander *loc. cit. q.* 44. Lezana *tom.* 1. *qq. Regul. cap.* 19. *num.* 34. Roderic. Acugna *tract. de Confessorum sollic. q.* 19. Felix Potest. *loc. cit num.* 495. *&* 599. Pejrin & alii plures. Rosignol. tamen *loc. cit. sect.* 2. *num.* 6. Bonacina *de onere*, *& obligat.* de-

[illegible] *disp.* 6. *punct.* 2. *n.* 11. *in respons.* *ad* 2. *ad object.* 2. & alii defendunt oppositum.

41 Denunciatio Confessarii sollicitantis facienda est Episcopis, vel Inquisitoribus. *Communis*, per verba expressa toties repetitæ Constitutionis, ibi: *Moneant de obligatione denunciandi sollicitantes, seu, ut præfertur, tentantes, Inquisitoribus, seu Locorum Ordinariis.*

42 Episcopi sollicitantes non sunt denunciandi Inquisitoribus, sed Sedi Apostolicæ; Episcopi enim etiam in causa Hæresis non subduntur Inquisitoribus, *c. Inquisitores* 16. *de Hæreticis in* 6. & Conc. Trid. *sess.* 24. *de Reform. c.* 6. Et sic tenent Leander *tract.* 5. *de Pænit. disp.* 13. *q.* 50. Thom. Hurtad. Castrop. Fagund., & alii apud ipsum, Felix Potestas *loc. cit. num.* 621. pluresque alii. Rosignol. autem *loc. cit. art.* 21. *num.* 10. *& seq.* cum aliis ibi citatis dicit, quod Episcopi sollicitantes denunciandi sint Inquisitoribus, qui tamen nequeunt contra illos procedere, nec testes assumere, sed tenentur rem ad Summum Pontificem deferre.

43 Inquisitores sollicitantes, ubi sunt veri Delegati Sedis Apostolicæ, & ejus Officiales, sunt denunciandi ipsi Sedi Apostolicæ; Ubi sunt solum subdelegati, & Commissarii Inquisitoris Generalis, sunt denunciandi ipsi Inquisitori Generali. *Sic in re Communis.*

44 Generales Ordinum Regularium sollicitantes denunciandi sunt Inquisitoribus, vel Episcopis. *Communis*, per verba expressa cit. Bullæ Gregorii, ibi: *Regulares cujuscumque Dignitatis, & Præeminentiæ, aut quovis privilegio muniti existant.*

45 Denunciatione autem accepta non posse ulterius Inquisitores contra dictos Generales procedere, sed debere rem totam deferre ad Sedem Apostolicam docent Bordon. *in Sacro Tribunal. cap.* 27. *num.* 27. & uterque Rodriq. Pegna, & Navarr. relati a Diana *part.* 4. *tract.* 8. *resolut.* 23. & etiam alii plures per textus *in cit. cap. Inquisitores* 16. *de Hæreticis in* 16. ibi: *Si tamen Inquisitores ipsi Episcopos, vel alios Superiores Prælatos soiverint, vel invenerint, circa crimen Heresis commisisse, aut eos de hoc diffamatos existere, vel suspectos, id tenebuntur Sedi Apostolicæ denunciare.* Diana tamen *loc. cit.* Felix Potestas *loc. cit. num.* 626. Freitas, & alii volunt etiam puniendos esse Generales in Officio Sanctissimæ Inquisitionis per clara, & generalia verba: Omnes Regulares cujuscumque Dignitatis, & Præeminentiæ, aut quovis privilegio munitos comprehendentia, & statuentia in Officio Sanctissimæ Inquisitionis severissime esse puniendos, ibi: *In Officio SS. Inquisitionis severissime ut infra puniantur.*

Obligati ad denunciandum Confessarios sollicitantes, si absque legitima causa, & vero impedimento negligant ipsos intra præfixum tempus denunciare, ultra peccatum mortale incurrunt etiam Excommunicationem latæ sententiæ ex Decreto Supremæ, & universalis Romanæ Inquisitionis *die* 3. *Januarii* 1623. relato a Diana *part.* 4. *tract.* 5. *resolut.* 41. in quo præcipitur sub Excommunicatione majori latæ sententiæ denunciandos esse Hæreticos, aut de Hæresi suspectos, intra duodecim dies a notitia delicti, Inquisitoribus vel Locorum Ordinariis; quod decretum esse perpetuum asserit Diana *loco cit.* contra Bordon. *in Tribunal. Fidei cap.* 30. *num.* 2. 46

Nec obstat, quod Confessarius credatur jam emendatus, vel elapsum sit jam multum tempus a facta sollicitatione, quia adhuc urget præceptum, & obligatio denunciationis. Carena *de Sancto Officio part.* 2. *de Confessor. sollicit. titul.* 6. §. 20. *num.* 128. *& seq.* Castropal. *in suo opere moral.* §. 19. *num.* 1. Bonacina *disp.* 6. *punct.* 3. *num.* 9. *vers. Hæc limitatio*; Diana *part.* 4. *tract.* 5. *resolut.* 23. cum Bonacina, Saurez, & aliis ibi citatis, Delbene *part.* 1. *d.* 18. & *part.* 2. *d.* 37. *sect.* 13. *p.* 1. cum pluribus aliis ibi allegatis, Felix Potestas *loco cit. n.* 606. Rosignol. *loc. cit. sect.* 3. *num.* 23. & alii plures. Et ratio est, quia hoc onus denunciationis non solum inductum est ad finem emendationis, sed etiam ad finem exemplaris punitionis, ut alii deterreantur ab hoc execrabili, & nefando crimine perpetrando: qui finis adhuc viget etiam supposita emendatione Confessarii sollicitantis, adeoque &c. 47

Leander autem *tract.* 5. *de Pœnitent. disput.* 13. *q.* 7. & apud ipsum & Sotus, Molfesius, Naldus, Acugna, Freitas, Portell. Pegrin. Sousa, Lezana, Castrop. S. Antoninus., & alii defendunt oppositum, quia dicunt: finis denunciationis est emendatio proximi; Unde hac habita, cessat obligatio denunciationis, quia cessat ejus finis, cum cessante ratione, & causa Legis, vel obligationis cesset ipsa Lex, seu obligatio, *l. Adigere* 6. §. 2. *ff. de Jurepatr. cap. cum cessante* 6. *de appellat.* Ratio enim Legis est anima Legis, *leg. Cum ratio* 7. *ff. de bonis damnator.* At isti hodie non sunt amplius audiendi ex Constit. *Sacra-* 48

cramentum Pœnitentiæ Benedicti XIV. ubi sub §. 2 obligat ad denuciationem etiam si longum tempus post ipsam sollicitationem jam effluxerit.

49 Terminus pro denunciatione facienda pendet ab Edictis Inquisitorum; Licet enim onus denunciationis directe oriatur ex Lege Pontificia, executive tamen pendet ex Edictis Inquisitorum, qui sub pœna Excommunicationis compellunt intra determinatum tempus ad executionem, & observantiam talis oneris. Carena *p.* 2. *de Confess. sollicit. tit.* 6. §. 21. *n.* 120. Sanctarellus *de Heresi cap.* 46. *n.* 10. Bonacina *de onere, & obligatione denunciat. disp.* 1. *punct.* 3. *num.* 10. Bellochius *de casibus reservat. part. quæst.* 9. *num.* 205. Rosignol. *loc. cit. sect.* 4. *num.* 3. Felix Potestas *loco citat. num.* 631. Leander *loco cit. quæst.* 53. ubi testatur, quod in Edicto Inquisit. Hispan. solent assignari sex, aut septem dies pro termino ad denunciandos Confessarios sollicitantes; qui terminus solet assignari etiam in Edicto Inquisit. Siciliæ, ut refert Felix Po-

50 test *loc. cit. n.* 634. Unde quatenus Decretum Supremæ, & Universalis Inquisitionis Romanæ *die* 3. *Januarii* 1623. relat. *supr. num.* 45. assignat pro termino 12. dies non sit perpetuum, ut contendit Bordonus, & alii, standum est termino præfixo a respectivis Inquisitoribus cum hac advertentia, quod dies termini non computantur in termino: *l. Vicinia millia* 1. *ff. Si quis cautionibus*, *cap. Frequens* 1. cum concordant. de quibus ibi per Glossam in verb. *Proponitur*, *de restitut. spol. in* 6. Diana *part.* 4. *tract.* 5. *resolut.* 41. Felix Potestas *loc. cit. num.* 632. & alii.

51 Pœnitens sollicitatus, qui ob non factam denunciationem intra debitum terminum incurrit Excommunicationem, quamvis accedat ad Confessarium, & promittat se statim denunciaturum, non potest ab ipso absolvi virtute Bullæ Cruciatæ, nec vigore privilegiorum Regularium, si ipse Confessarius sit Regularis; Nam non potest quis absolvi a peccatis, nisi prius absolvatur a Censuris. A Censuris autem non potest quis absolvi per Bullam Cruciatæ, & Privilegiatus, nisi satisfacta parte; adeoque talis Pœnitens, non obstante dicta promissione, non potest absolvi, nisi prius denunciet. Diana *part.* 4. *tract.* 5. *resol.* 35. Felix Potest. *loc. cit. n.* 640. & alii contra alios.

52 Pœnitens sollicitatus, qui ob omissam denunciationem incidit in Excommunicationem, facta postea denunciatione, potest quidem absolvi virtute Bullæ Cruciatæ, aut a Reg ribus virtute suorum privilegiorum; At a simplici Confessario. Bordon. *in Trib Fidei cap.* 30. *num.* 19. Felix Potestas *cit. num.* 641. Diana *loco cit. resolt.* 2 alii; Et ratio primæ partis est, quia Co sarii virtute Bullæ Cruciatæ, & Regul virtute suorum privilegiorum possunt sat cta parte, absolvere ab omnibus reser Summo Pontifici, exceptis contentis in I Cœnæ, & aliis Clementinis, ut patet verb. *Absolutio* verb. *Confessarius*, & v *Reservatio Casuum*. Ratio autem secundæ tis est, quia talis Excommunicatio est r vata Pontifici, & Inquisitoribus, ut pate eorum Edict., & ex Decreto die 3. *Jan.* 1623. relat. *supra n.* 45. adeoque non p absolvi a simplici Confessario non habent id privilegium.

Sic Pœnitens sollicitatus, qui infra debi terminum non denunciavit, quamvis p extinguatur onus denunciationis, ex quo tuus sit confessarius denunciandus, aut ex capite, non potest absolvi a quolibet sim Confessario, sed solum a supradictis Pri giatis propter rationem adductam. Lea *tract.* 5. *de Pœnitentia disp.* 13. *q.* 59. F Potestas *loc. cit. n.* 642. Diana *loc. cit.* 29. recte advertens insuper, quod tam in quam in ceteris casibus Inquisitionis illi, denunciare neglexerunt, quando postea de ciant, & sic parti satisfaciunt, possint a C fessariis Regularibus, & ab aliis virtute læ Cruciatæ absolvi absque ullo onere se sentandi Inquisitoribus.

Confessarius sollicitans potest a quo simplici Confessario absolvi, quia sollici nullo Jure est reservata; Nisi tamen reser sit in aliqua Diœcesi, ut in Neapolitana aliis. Felix Potest. *loco cit. num.* 601. & passim.

Regulariter loquendo Confessarii non bent absolvere Pœnitentes sollicitatos, prius sollicitantes denuncient Inquisitor vel Episcopis. Avila *de Censuris part.* 2. 7. *dub.* 7. *in fine*. Rosignol. *loc. citato* 4. *numer.* 4. Diana *part.* 1. *tractat.* 4. *re* 27. Felix Potestas *loco citato numer.* 63 alii; Tales enim Pœnitentes una semel sunt absoluti, non curant amplius denunci

Dicitur autem notanter: *Regulariter quendo*, quia in aliquibus casibus expe quod Confessarii ipsos absolvant ante fa denunciationem, & signanter si urgeat n sitas Communionis, aut aliqua adsit justa

sa, ob quam prudentes Confessarii judicent denunciationem esse differendam, & Pœnitentes sint timoratæ Conscientiæ, & serio promittant quamprimum denunciare. Sic Zanardus *in Dirrect. Theolog. p. 2. præcep. 2. n. 11. in fine* Rosignol *loc. cit. num. 5.* Felix Potestas *loc. cit. num. 639.* Diana *part. 1. tract. 4. resol. 27.* cum aliis ibi citatis. Et idem docent in similibus casibus Emanuel Rodriquez, *in Summa tom. 2. cap. 34. num. 6.* Sanctarell. *de Heresi cap. 9. dub. unic. num. 16. in fin.* Peyrinus *in privileg. Minim. tom. 1. Constitut. 5. Gregorii XV. §. 9. num. 23.* & alii.

57 Immo cautissime procedere debent Confessarii circa imponendam Pœnitentibus obligationem denunciandi, antequam eos absolvant, ut recte monent Lezana *in Summa qq. Regular. cap. 19. num. 34.* Peyrin. *loco cit. a num. 26.* & alii passim, ipsos Confessarios serio monentes, ut antequam Pœnitentes obligent ad denunciandos Confessarios, diligentissime attendant qualitates, & conditiones, cum Pœnitentium, tum Confessariorum, mature examinent naturam & sensum verborum, & significatum signorum, nutuum, tactuum, & hujusmodi prætensæ sollicitationis, & ubi ex ipsis non appareat certa sollicitatio, seu de se cognoscere nequeant, an vera in his intercesserit sollicitatio denuncianda; remittant ad alios Confessarios in his materiis instructiores, & expertiores; Cum non semel a non satis instructis Confessariis immerito fuerint obligati Pœnitentes ad denunciandos innocentes Confessarios cum maximo detrimento suæ famæ, & gravissima sua injusta afflictione, & pœna. Eo vel maxime quod, ut docent Bordonus *loc. cit. num. 582.* & alii, in dubio sollicitationis non sit onus denunciandi. Vide *supra num. 35.*

58 In casu vero, quo reperiatur, atque certo percipiatur intervenisse veram sollicitationem, nec possit Pœnitens induci ad personaliter denunciandum, ut sæpe accidit in verecundis nobilibus mulieribus, & ordinarie in Monialibus ratione etiam clausuræ, servanda est expediens praxis juxta Decretum Sacræ Congregationis supremæ, & universalis Inquisitionis allat. *supr. n. 10.* Quod si neque ad id possit talis verecunda Pœnitens flecti, voluit Pontifex Urbanus VIII. de cujus mandato, editum fuit dictum Decretum, quod ad S. Sedem recurratur pro opportuno remedio; & interim non absolvatur talis Pœnitens, utpote indisposita. Sic ex Catena §. 10. refert Viva *ad propos. 7. Alexanndri VII. num. 7.* ubi subjungit, quod in casu non absimili adivit ipse per Epistolam Innocentium XI. qui benigne dignatus fuit facultatem ei tribuere absolvendi pro ea vice Pœnitentem citra onus denunciandi, quod fatebatur subire non posse panici cujusdam timoris prætextu.

Non est autem sufficiens modus evadendi 59
obligationem denunciandæ sollicitationis, si Pœnitens sollicitatus confiteatur cum Confessario sollicitante sub prætextu, quod hic possit ipsum absolvere absque onere denunciandi. *Communis ac certa*, per expresse damnatam propositionem 7. in ordine ab Alexandro VII. die 7. Septembris 1665. ibi: *Modus evadendi obligationem denunciandæ sollicitationis est, si sollicitatus confiteatur cum sollicitante, hic potest ipsum absolvere absque onere denunciandi.*

Quamvis enim Confessarius desinat Pœni- 60
tentem monere de obligatione ipsum denunciandi, ad quod non teneri constat ex dictis *supra num. 37.* adhuc tamen non cessat in Pœnitente obligatio ipsum, seu alium Confessarium sollicitantem denunciandi, si aliunde sciat se ad id lege Pontificia obligari; Sicuti non cessat onus restitutionis in Pœnitente, ex quo Confessarius desinat ipsum monere de tali obligatione, si aliunde eam sciat, nec invincibiliter ipsam ignoret, ut recte docet Viva *ad dictam propositionem 7. Alexandri VII. num. 3.* & alii passim.

Confessarii autem, qui culpabiliter, & ma- 61
litiose non monent Pœnitentes ab aliis sollicitatos de obligatione eos denunciandi, seu docent ad id non teneri, denunciandi sunt Episcopis, vel Inquisitoribus, qui possunt, & debent illos punire pro modo culpæ, Diana *part. 7. tract. 7. resolut. 7.* Rosignol. *loco cit. sect. 4. num. 7.* & alii passim per clara verba citat. Constitut. Gregorianæ, ibi: *Quod si hoc Officium prætermiserint, vel pœnitentes docuerint non teneri ad denunciandum Confessarios sollicitantes, seu tractantes, ut supra, iidem Locorum Ordinarii, & Inquisitores illos pro modo culpæ punire non negligant.*

Confessarii autem ipsi vere sollicitantes gra- 62
vissimis pœnis pro qualitate delicti puniri mandantur, ut expresse patet in dicta Gregoriana Constitutione §. 4. ibi: *Et quos in aliquo ex hujusmodi nefariis excessibus culpabiles repererint, in eos pro criminum qualitate, & circumstantiis, suspensionis ab exercitio Ordinis, privationis Beneficiorum, & Officiorum quorumcumque, ac perpetuæ inhabilitatis ad illa, nec non vocis activæ, & passivæ, si Regulares fuerint, exilii,* dam-

damnationis ad Triremes, & carceris etiam in perpetuum absque ulla spe gratiæ, aliasque pœnas decernent, eos quoque, si pro delicti enormitate graviores pœnas meruerint, debita præcedente degradatione, Curiæ Sæculari puniendos tradant.

63 Contra Confessarios sollicitantes æque procedere possunt Episcopi, & Inquisitores, sive unitim, sive separatim: Sic expresse Gregorius XV. in dicta Constitutione incipiente *Universi Dominici gregis* §. 4. ibi: *Omnes hæreticæ pravitatis Inquisitores, & Locorum Ordinarios omnium Regnorum, Provinciarum, Civitatum, Dominiorum, & Locorum universi Orbis Christiani in suis quemque Diœcesibus, & territoriis per has nostras Litteras, etiam privative quo ad alios omnes specialiter, ac perpetuo Judices delegamus, ut supra his contra prædictos simul, vel separatim in omnibus prout in causis Fidei &c.*

64 Ad probandum enorme delictum sollicitationis admittuntur etiam testes singulares, concurrentibus tamen præsumptionibus, indiciis, & aliis adminiculis simul comprobantibus. Sic expresse Gregorius XV. in citat. Constitut. §. 5. ibi: *Dantes etiam facultatem Venerab. Fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus Generalibus Inquisitoribus, ne delictum tam enorme, & Ecclesiæ Dei tam perniciosum ob probationum defectum impunitum remaneat, cum difficilis sit probationis, testibus etiam singularibus, concurrentibus præsumtionibus, indiciis, & aliis adminiculis delictum probatum esse arbitrio suo judicandi, & Curiæ Sæculari, uti præfertur, Reum tradendum esse pronunciandi.*

65 Una tamen femina, quamtumvis honesta, non facit sufficientem probationem ad capturam, & torturam, etiamsi concurrant alia indicia, nam tunc est consulenda Sacra Congregatio. Sic expresse rescripsit eadem Sacra Supremæ, & universalis Inquisitionis Congregatio Vicario Generali Salernitano *die* 17. *Julii* 1627. ut refert Pignatel. *tom.* 1. *consult.* 104. *post num.* 14. *circa medium*, his verbis: *Al Molto Rev. Signore il Sig. Vicario Generale di Salerno. Acciocchè più fondatamente si proceda contro i sollecitanti in Confessione. Questa suprema Congregazione ordina, che per il detto d' una sola Donna non venga a costituire il preteso Reo senza prima di darne qui avviso con relazione della qualità della Donna, del Denonciante, e del Denonciato, e allora si scriverà a V. S. se debba, o no procedere a costituirlo, e cercarlo. Sarà anche V. S. contenta di significare questo medesimo ordine a' Vescovi suoi Comprovinciali, acciocchè ancora da essi sia eseguito; e il Signor Iddio le conceda ogni bene. Roma ai 17. di Luglio del 1627. Il Cardinal Millino.* Sic apud Pignatell. *loco cit.* ubi insuper tradit instructionem pro Muliere verecunda personaliter denunciare recusante, & multa refert, et docet ad rem per totam dictam consultationem 104. merito legendam.

Sollicitantes ad turpia occasione Confessionis Sacramentalis, ultra alias pœnas, perpetuam etiam inhabilitatem ad celebrationem Missæ incurrunt; ex decreto S. universalis Inquisitionis de mandato Benedicti XIV. edito *die* 5. *Augusti* 1745. ut in ejus Bullario *tom.* 1. *in append. num.* 8. *pag.* 46. Alia vide *verb. Confessarius art.* 4. *num.* 12. ubi plura ad rem. 66

* Sollicitatus nulla lege prohibetur, quominus ante denunciationem sollicitantis, illum occulte admoneat, ut sibi provideat, sponte se offerendo Tribunali. Tenetur tamen etsi admonitus compareat, & sit ex correptione emendatus, illum denunciare, ut ex propositionibus ab Alexandro VII. damnatis eruitur. *De Synod. Diœc. lib.* 6. *cap.* 11. §. 9. & 10. *nov. edit.* 67

Præceptum denunciandi Confessarios sollicitantes ad turpia, & pœnæ aliæ huic sollicitationi indictæ non extenduntur ad alia crimina a re venerea diversa, *ibid.* §. 14. 68

SOLUTIO.

Solutio proprie sumpta est idonea, ac sufficiens debiti præstatio, seu satisfactio tempore, & loco convenienti legitime facta. *Sic in re Communis.* 1

Ad solutionem tenetur quicumque est debitor, seu obligatus; Debitum enim seu obligatio non tollitur, nisi solutione, & satisfactione. *Institut. Quibus modis tollitur obligatio, in principio*, ibi: *Tollitur autem omnis obligatio solutione ejus, quod debetur.* 2

Debitor, qui solvendo amplius non est, si sit Laicus, debet cedere bonis, ac permittere, ut bona ejus subhastentur, ut ex eis Creditores, servato juris ordine, percipiant quantum cuique eorum debetur, quandiu aliquid adest: *l. Qui bonis cesserint* 1. *Cod. Qui bonis cedere possunt*, cum similibus. 3

Quis autem Juris ordo servandus sit pro solvendis ipsis Creditoribus, cum non sufficiunt debitoris bona ad cuncta solvenda debita? Vide verb. *Restitutio art.* 4. *a n.* 29. *ad* 73. 4

Quo-

5 Quomodo vero per cessionem bonorum liberetur debitor ab onere solutionis faciendæ, & quæ de ipso in facti contingentia concludenda occurrant? Vide verb. *Restitutio art.* 5. *a nu.* 49. *ad* 59.

6 Si Debitor, qui solvendo non est, sit Clericus, non tenetur cedere bonis, nec excommunicari, incarcerari, aut aliter molestari potest, si vere inops sit, & ad inopiam sine sua culpa devenerit, & juratam cautionem præstet de solvendo, cum ad pinguiorem fortunam venerit. *Communis*, per textum *In cap. Odoardus* 3. *de solutionibus*, juncto ejus Summario, sic expresse habente: *Si Clericus non habeat, unde satisfaciat suis creditoribus, non debet excommunicari, nec aliter molestari, præstabit tamen cautionem saltem juratoriam de solvendo, cum venerit ad pinguiorem fortunam*. Assignantur tamen quo ad hoc a Doctoribus variæ limitationes videndæ apud Barbosam *in d. c. Odoardus a n.* 6. & alios Canonistas *ibid.*

7 Qui rerum suarum liberam administrationem non habent, uti sunt Pupilli habentes Tutorem, Minores, Furiosi, & Prodigi habentes Curatorem, sine auctoritate Tutorum, & respective Curatorum valide solvere non possunt. *Communis*, textu expresso *in l. Quod si* 14. §. 8. *ff. de solutionibus*, & §. *Nunc admonendi* 2. *in fine* 5. *Instit. Quibus alienare licet, vel non*.

8 Procurator, tam specialis, quam universalis potest valide solvere pro Debitore, cujus est Procurator. *Communis*, textu expresso *in l. Procurator* 58. & *l. Sed & id* 59. *ff. de Procuratoribus*, *l. Quodlibet* 87. *ff. de solutionibus*.

9 Immo etiam quivis alius pro debitore etiam invito, ac ignorante solvere, ac satisfacere, eumque a debito liberare potest. *Communis*, text. express. *in leg. Solutionem* 23. & *leg. Solvere* 53. *ff. de solutionibus*, ibi: *Solvere pro ignorante, & invito cuique licet*, addita *ibidem* ratione: *Cum sit Jure Civili constitutum licere etiam ignorantis, invitique meliorem conditionem facere*. Et concordat *l. Solvendo* 39. *ff. de negotiis gestis*, ubi redditur eadem ratio.

10 Est tamen hic advertendum, quod solvens pro alio sciente, & volente, habet contra illum actionem mandati, *arg. l. Si remunerandi* 6. §. 2. *ff. Mandati*. Solvens autem pro alio ignorante habet contra illum actionem negotiorum gestorum ad repetendum ab ipso quod pro eo solvit, nisi debitoris interfuerit eam pecuniam non solvi, text. exp. *in l. Cum pecuniam* 43. *ff. de negotiis gestis*. Solvens tamen pro alio expresse nolente, & contradicente, nullam habet actionem, vel Jus ad repetendum ab eo, quod pro ipso solvit, *arg. l. Si rem* 40. *ff. de negotiis gestis*, & *cit. l. si remunerandi* 6. §. 2. *ff. Mandati*.

Successor in Beneficio Ecclesiastico, ut in Episcopatu, Prælatura, & quocumque Beneficio etiam simplici, tenetur solvere debita facta ab Antecessore pro vera utilitate, vel necessitate Ecclesiæ, seu Beneficii. *Communis*, text. expr. *in c. Ad hoc* 1. *de solutionibus*, ibi: *Sicuti filius debita patris solvere tenetur, ita Prælatus sui Prædecessoris pro Ecclesiæ utilitate contracta*, juncto ejus Summario sic expresse habente: *Successor in Beneficio tenetur solvere debita Prædecessoris pro necessitate Ecclesiæ contracta*. 11

Item Successor in Beneficio tenetur solvere debita contracta a suo Antecessore pro sua necessaria, honesta, ac decenti sustentatione. Sic Abbas *in d. c. Ad hoc n.* 2. Barbosa *ib. n.* 3. Fagnan. *ib. n.* 10. citans ad id Rotæ decisionem, Flaminius Paris. *de Resignation. lib.* 1. *q.* 16. *nu.* 15. Engel. *lib.* 3. *decretal. tit.* 23. *num.* 18. Reiffenst. *ib. nu.* 16. & alii; Et ratio est, quia etiam hæc debita propter unionem, quam habet Rector cum Ecclesia, censentur contracta pro necessitate Ecclesiæ, eo quod Ecclesia teneatur suum Rectorem alimentare, *c. Cum secundum* 16. *de Præbendis*, ibi: *Cum secundum Apostolum qui Altari servit, vivere debeat de Altari, & qui ad onus eligitur, repelli non debeat a mercede, patet a simili ut Clerici vivere debeant de patrimonio Jesu Christi, cujus obsequio deputantur, ut ipsa pro nobis ratio persuadet*. 12

Ut Successor autem in Beneficio teneatur solvere debita Antecessoris, debet prius Creditor probare, quod pro vera utilitate, seu necessitate Ecclesiæ, aut saltem pro necessaria Prælati sustentatione fuerint contracta, *Communis*, per text. *in cap. Ea etiam* §. 1. *caus.* 10. *quæst.* 2. ibi: *Is Creditor hic intelligatur, qui quod credidit, probat in utilitatem Divinæ Domus processisse*. Et concordat *c. Quod quibusdam* 4. *de Fidejussoribus*, ibi: *Nisi forte in utilitatem domus ipsius manifeste constiterit redundasse*. 13

Sufficit tamen, quod Creditor probet tunc temporis adfuisse verum casum utilitatis, vel necessitatis Ecclesiæ, quamvis non probet in eam pecunias, vel aliam rem creditam fuisse conversam; sic Glossa communiter recepta *in cit. c. Ea etiam* 2. 1. *ad fin. caus.* 10. *q.* 2. *verb. Probat*, Abbas *in cit. cap. Ad hoc* 1. *de solution.*, *n.* 7. Abbas *in cit. c. Quod quibusdam* 4. *de Fidejussorib. n.* 7. Reiffenst. *loc. cit. num.* 14

num. 19. & ipso teste communis aliorum, *arg. l. Utilitatem* 1. 1. §. 9. & *l. Lucius* 7. *ff. de exercitatoria actione*.

15 Nullatenus vero tenetur Successor in Beneficio solvere debita ab Antecessore contracta, non pro utilitate, aut necessitate Ecclesiæ, nec pro necessaria sui sustentatione, sed alio titulo. *Communissima* per claros textus *in cap. Si quorumdam* 1. *de solutionibus*, *cap. Quod quibusdam* 4. *de Fidejussorib. c. Gravis* 1. *de Deposito*, *cap. Ea etiam* 2. *caus.* 10. *q.* 2. Et ratio est, quia Clerici debita contrahentis incuria, culpa, vel prodigalitas, non debet nocere Ecclesiæ, textu expresso *in cap. Delictum* 76. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Delictum personæ non debet in detrimentum Ecclesiæ redundare*: Peccata enim suos debent tenere Auctores, *l. Sancimus* 22. *Coc. de pœnis*, *cap. Quæsivit* 2. *de his*, *quæ fiunt a majori patre capituli*.

16 Solutio primum fieri debet, ac potest ipsi Creditori, etiam invito, si ipse Creditor liberam rerum suarum habeat administrationem, & ipsa solutio fiat debito loco, & tempore; Et si creditor solutionem accipere nolit, poterit debitor pecuniam debitam Magistratui consignare, sicque se & a debito principali, & ab usuris liberare. *Communis*, text. exp. *in l. Obligatione* 9. *Cod. de solutionibus*, ibi: *Obsignatione totius debitæ pecuniæ solemniter facta liberationem contingere, manifestum est. Sed ita demum oblatio debiti liberationem parit, si eo loco, quo debetur, solutio fuerit celebrata*, cum similibus.

17 Nequit vero fieri solutio Creditori, qui liberam rerum suarum administrationem non habet; Unde si quis debitum solvat Pupillo sine auctoritate Tutoris, vel Minori, Prodigo, Amenti sine auctoritate Curatoris, & pecunia soluta perdatur, seu male consumatur, denuo pro solutione debiti conveniri potest, *Communis*, per text. in §. *Nunc admonendi* 2. *Instit. Quibus alienare licet, vel non*, *l. Pupillo* 15. *ff. de solutionibus*

18 Potest tamen fieri solutio Tutori, aut Curatori ejusmodi Creditoris, non habentis liberam rerum suarum administrationem. *Communis*; textu exp. *in l. Quod si* 14. §. 7. *l. Solutam* 49. *ff. de solutionibus*, & cit. §. *Nunc admonendi* 2. *Instit. Quibus alienare licet, vel non*, cum similibus.

19 Item recta fit solutio Creditoris Procuratori tam generaliter, quam specialiter ad solutionem accipiendam deputato. *Communis*, textu expresso *in l. Vero* 12. *in princip. ff. de solution.* & *l. Qui hominem* 34. §. 3. *ff. eodem*.

Si Debitore penitus ignorante, seu nesciente, Procurator a Creditore tali Officio privetur, vel ei, ne solutionem accipiat, specialiter mandetur, adhuc ipse debitor recte ei solvit, & liberatur a sua obligatione; Secus autem, si id sciat. *Communis*, textu expresso *in cit. l. Vero* 12. §. 2. *ff. de solutionib.* & *cit. l. Qui hominem* 34. §. 3. & *l. Dispensatori* 5. *ff. eodem*. 20

Item recte fit solutio servis, ac filiis familias, si ad accipiendam solutionem specialiter sint deputati, vel liberam, & universalem habeant administrationem. *Communis*, per claros textus *in l. Vero* 12. *l. si quis* 18. *l. Qui hominem* 34. *l. Solutam pecuniam* 49. *ff. de solutionibus*, cum similibus. 21

Item recte fit solutio Creditori Creditoris, nisi ab ipso Creditore expressa ad id habeatur contradictio, *arg. leg. Si liber* 36. *ff. de negotiis gestis*, *l. solutum* 21. §. 5. *ff. de pignoratitia actione*; Unde casu, quo Creditor a tali Debitore adhæc solutionem prætenderet, posset dictus debitor se liberare exceptione doli mali, dicendo sine tua contradictione jam solvi tuo Creditori, *l. J opera* 6. *ff. de doli mali*, & *metus exceptione*, & *ibi* Baldus, Perez *de solutionibus num.* 6. Silvester verb. *solutio quæst.* 14. Reiffenst. *loc. cit. n.* 26. & alii. 22

In qua specie, & quo valore monetæ facienda sit solutio? Vid. verb. *Moneta a num.* 13. *ad* 25. 23

Debitore existente in culpabili mora solvendi, si interim contingat monetarum mutatio; ipse solus damnum sentire debet. *Communis*; Mora enim cuique sua, non alteri nocere debet, *c. Mora sua* 25. *de Reg. Jur. in* 6. ibi: *Mora sua cuilibet est nociva*. 24

Quando in conventione speciali certum tempus ad solvendum præfixum est, debet exacte a debitore observari. *Communis*, per textum *in l. solidum* 85. *ff. de solutionibus*, ibi: *Solidum solvitur, non minus quantitate, quam die*; Et hoc etiamsi Creditor non urgeat solutionem, quia dies statuta interpellat pro eo, textu expresso *in c. Potuit* 4. *de locato*, & *conducto*, ibi: *Non obstante, quod ei, ut Canonem solveret, non extitit nunciatum, cum in hoc casu dies statuta pro Domino interpellet*; Et concordat *l. Magnam* 12. *Cod. De contrahenda stipulatione*, & *l. In Emphiteuticariis* 2. *Cod. de Jure Emphiteutico*. Unde si ex culpabili mora solvendi præfixo; & determinato tempore Creditor aliquod damnum patiatur, est ei resarciendum a Debitore culpabiliter moroso, quia tunc est causa, quod patiatur illud grave in- 25 26

interesse lucri cessantis, & damni emergentis; cum qui causam damni dat, damnum dedisse videatur, *c. Si culpa 9. de injuriis, & damno dato, l. Qui occidit 30. §. 3. ff. Ad Legem Aquiliam*; adeoque &c.

27 Si certum tempus determinatum sit in favorem Debitoris, prout ordinarie fieri solet, *l. Cum tempus 17. ff. De Regul. Juris*, potest Debitor ante finitum tempus conventum solvere, & Creditor tenetur solutionem acceptare, textu expresso *in l. Quod certa 70. ff. de solutionib.* ibi: *Quod certa die promissum est, vel statim dari potest, totum enim medium tempus ad solvendum promissori liberum relinquitur*; Et concordat *l. Qui res 98. §. 4 ff. eodem* cum similibus; Et ratio clara est, quia omnes libere possunt his, qui pro se introducta sunt, renunciare, textu expresso *in l. Si quis in conscribendo 29. Cod. de pactis*, ibi: *Cum alia sit Regula Juris antiqui, omnes licentiam habere, his quæ pro se introducta sunt renunciare, & cap. Si de terra 6. de Privilegiis*, ibi: *Cum liberum sit unicuique Juri suo renunciare*.

28 Si autem tempus determinatum sit in gratiam Creditoris, pro ut fit, quando pro Summa Capitali mutuo accepta dari debet usura; debitor ante elapsum illud tempus solvere non potest, nec Creditor solutionem accipere tenetur, & sic in aliis similibus casibus. *Communis*, per textum *in l. Javolenus 15. ff. de annuis legatis*.

29. Si vero nullum tempus pro solutione sit determinatum, potest debitor eam differre donec Creditor eam petat. *Communis, arg. l. Debitores præsentes 10. Cod. de Pignor. l. In Fideicommissi 3. ff. De usuris*, quando enim Creditor non petit solutionem, tunc Debitor prudenter præsumere potest Creditorem quod ad talem dilationem solutionis non esse invitum.

30 Limitatur tamen prima Conclusio in casu, quo solutio sit debita ex delicto, v. g. furto, tunc enim solutio, seu restitutio, facienda est statim moraliter quam primum absque notabili incommodo fieri potest, etiamsi non petatur a Creditore, quia tunc talis debitor ex delicto etiam sine petitione Creditoris est in culpabili mora solvendi seu restituendi. *Communis*, textu expresso *in l. in re furtiva 8. §. 1. ff. De condictione furtiva*, ibi: *Semper*
31 *enim moram fur facere videtur*. Et si Creditor ex tali culpabili mora aliquod damnum patiatur, resarciri debet a culpabiliter moroso debitore. *Communis*, per dicta, & Jura adducta *supra n. 26.* Vide verb. *Restitutio art. 3. n. 87.*

32 Limitatur secundo conclusio in casu, quo Creditor ex timore etiam reverentiali debitum petere non audet, aut illud ignorat, tunc enim debitor censetur esse in culpabili mora ex eo tempore, quo arbitrio prudentis viri solvere potest, ac debet; Et ita ad præsens intelligi debet id, quod expresse dicitur *in l. In omnibus 14. ff. de Regul. Juris*, ibi: *In omnibus obligationibus, in quibus dies non punitur, præsenti die habetur*. Sic Reiffenstuel *loc. c. n. 48.* Silvester verb. *Mora q. 1.* & alii passim.

Alia ad rem de tempore solutionis, seu restitutionis faciendæ. Vide verb. *Restitutio art. 3. a n. 83. ad 103.* 33

Solutio, seu restitutio in quo loco, & cujus expensis, & periculis fieri debeat? Vide verb. *Restitutio art. 4. a n. 1. ad 27.* 34

Quilibet Debitor regulariter loquendo tenetur simul, & semel totum solvere debitum, nec tenetur Creditor solutiones per partes accipere. *Communis*, per text. *in l. Tutor 41. §. Lucius, ff. De usuris, l. Plane 3. ff. Familiæ Erciscundæ*, ubi etiam redditur ratio ibi: *Quia sæpe & solutio, & exactio partium non minima incommoda habet*. 35

Limitatur tamen conclusio primo in casu, quo specialiter conventum sit inter debitorem, & Creditorem, quod solutio fiat per partes. *Communis*, per textum in *l. Arbitraria 2. §. 4. ff. De eo, quod certo loco dari opportet*; Et ratio est, quia ut expresse dicitur *in cap. Contractus 85. ex Reg. Jur. in 6. Contractus ex conventione Legem accipere dignoscuntur*, & justa pacta servanda sunt, *l. Antigonus 1. de pactis*, ibi: *Inita pacta suam obtineant firmitatem, cap. Qualiter 3. eod.* ibi: *Studiose agendum est, ut ea, quæ promittuntur, opere compleantur*; *l. Si quis in conscribendo 29. Cod. de pactis*, ibi: *Pacta conventa, quæ neque contra Leges, neque dolo malo inita sunt, omnimodo observanda sunt*. 36

Limitatur secundo in casu, quo debitum per partes contractum sit, quia obligatio eo modo tolli potest, quo contracta est. *Communis*, per textum *in l. Nihil tam naturale 35. ff. de Regul. Juris*, ibi: *Nihil tam naturale est, quam eo genere quidque dissolvere, quo colligatum est*. 37

Limitatur tertio in casu quo debitor ex diversis causis seu contractibus debita contraxerit, nempe unum debitum ex causa, seu contractu locationis, aliud ex contractu, seu causa emptionis, aliudve ex causa, seu contractu mutui, & sic de aliis; tunc enim debitor potest, quod vult ex illis debitis solum solvere, & non tenetur omnia dicta debita simul sol- 38

solvere. *Communis*, textu expresso *in l. In potestate* 1. *Cod. de solutionibus*, ibi: *In potestate ejus est, qui ex pluribus contractibus pecuniam debet tempore solutionis exprimere in quam causam reddat*; & concordat *l. Quoties* 1. *ff. de solutionibus*, ibi: *Quoties quis debitor ex pluribus causis unum debitum solvit, est in arbitrio solventis dicere, quod potius debitum voluerit solutum, & quod dixerit, id erit solutum*.

39 Unde cum quis ex pluribus causis est Debitor, & aliquam solutionem facit, in ejus potestate est exprimere, quod potius debitum velit solutum; Si vero nihil exprimat, est in potestate Creditoris, pro quo voluerit debito talem solutionem accipere, textu expresso *in c. l. Quoties* 1. *ff. & cit. l. In potestate* 1. *Cod. de solutionibus*.

40 Cum hoc tamen, quod si nihil exprimat, censetur semper solutum debitum magis onerosum. Sic aperte additur *in c. l. Quoties* 1. *ff. de solutionibus*: *Dummodo (creditor) in id constituat solutum, in quod ipse, si deberet, esset soluturus; quoque debito se exoneraturus esset si deberet .... Æquissimum enim visum est, Creditorem ita agere rem debitoris, ut suam ageret*, & concordat *l. In his* 5. *& l. Cum ex pluribus* 79. *ff. eod.*

41 Quando Debitor una cum capitali simul usuras debet per partialem solutionem factam, censentur solutæ usuræ, quamvis Debitor Capitale se solvere exprimat, textu expresso *in l. In his vero* 5. §. 3. *ff. de solutionibus*, ibi: *Apud Marcellum lib.* 20. *Digestorum, quæritur, si quis ita caverit Debitori in sortem, & usuras se accipere, utrum pro rata, & sorte, & usuris decedat; An vero prius in usuras, & si quid superest in sorte? Sed ego non dubito, quin hæc cautio in sorte, & in usuras, prius usuras admittat, tunc deinde, si quid superfuerit, in sortem cedat*.

42 Debitum tollitur etiam sine solutione per acceptilationem. *Communis*; textu expresso *in* §. *Item* 1. *Institut. Quibus modis tollitur obligatio*, ibi: *Item per acceptilationem tollitur obligatio*, & *l. Pluribus* 6. *ff. de acceptilatione*, ibi: *Id solum per acceptilationem sublatum est*.

43 Acceptilatio autem est imaginaria solutio, seu habitio rei pro recepta per interrogationem Debitoris, & responsionem Creditoris facta. *Quod enim Titio debetur, si id Titius velit remittere, poterit sic fieri ut patiatur hæc verba Debitorem dicere: Quod ego tibi promisi, habesne acceptum? Et Titius respondeat: habeo*. Sic expresse habetur *in cit.* §. *Item l. Institut. Quibus modis tollitur obligatio*, & concordat *cit. l. Pluribus* 6. *ff. de acceptilatione*, ibi: *Pluribus stipulationibus factis si promissor ita accepto rogasset: Quod ego tibi promisi habesne acceptum? Siquidem apparet, quid actum est, id solum per acceptilationem sublatum est, si non apparet, omnes stipulationes solutæ sunt*. Vide verb. *Juramentum artic.* 1. *num.* 20.

Unde ut acceptilatio valeat, debet sic fieri, ut appareat cujus debiti ex pluribus remissio petatur. Unde *in cit. l. Pluribus* subjungitur: *Si ego aliud accepto tuli, aliud tu rogasti, nibil valere acceptilationem*. 44

Si autem pluribus debitis ex pluribus stipulationibus factis, gravatus non pro uno, vel altero determinato debito, sed pro omni indefinite roget, tunc per acceptilationem omnia debita, quamvis ex pluribus stipulationibus provenientia, censentur sublata, seu remissa, *cit. l. Pluribus*, ibi: *Si quidem apparet, quid actum est, id solum per acceptilationem sublatum est, si non apparet, omnes stipulationes solutæ sunt*. 45

Debitum tollitur, & solutio fieri censetur etiam per justam compensationem. *Communis* per textum *in l. Dedisse* 76. *ff. de verbor. significat.* ibi: *Dedisse intelligendus est etiam is, qui compensavit*, & *l. Si Debitor* 4. *Qui potiores in pignore*, ubi dicitur: *Nihil interesse, solverit ne aliquis, an compensaverit?* 46

Quandonam autem licita, & justa compensatio fieri possit, & quænam conditiones ad ipsam requirantur? Vide verb. *Compensatio per tot.* 47

Qui per errorem solvit, quod nec Jure naturali, nec Civili debebat, solutum condicere seu repetere potest. *Communis* per text. *in l. Nunc videndum* 1. *& l. Si quis* 2. *ff. de condictione indebiti*, *l. Pecuniæ indebitæ* 1. *l. Cum & soluta* 3. *Cod. eod.* cum similibus; Et ratio clara est, quia Jure naturæ æquum est neminem cum alterius detrimento fieri locupletiorem, textu expresso *in l. Nam hoc* 14. *ff. de Condictione indebiti*, ibi: *Nam hoc natura æquum est, neminem cum alterius detrimento, & injuria fieri locupletiorem*, *leg. Jure naturæ* 206. *ff. de Regul. Juris*, ibi: *Jure naturæ æquum est neminem cum alterius detrimento, & injuria fieri locupletiorem*; *cap. Locupletari* 17. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria, vel jactura*. 48

Qui per errorem solvit indebitum Jure naturæ, debitum vero Jure Civili, solutum pariter condicere, seu repetere potest sive per errorem facti, sive Juris solverit; Glossa *in cap. Is qui* 4. *de solutionib. verb. Indebitum*, Abbas, *ib. num.* 14. Pirhing *lib.* 3. *Decretal. tit.* 23. *n.* 2. Reiffenstuel *ib. num.* 70. *& alii arg.* 49

Si

si non fuerint 26. §. 3. *ff. de condictione indebiti*. Et ratio est, quia, quando agitur de damno vitando, & non lucro captando, ut in hoc casu, non solum non nocet error, seu ignorantia facti, sed nec error, aut ignorantia Juris, textu expresso *in l. Error* 8. *ff. de Juris, & facti ignorantia*, ibi: *Ceterum omnibus Juris error in damnis amittendae rei suae non nocet*.

50 Qui indebitum jure Civili, & debitum Jure naturali solvit per errorem, seu ignorantiam facti, modo ignorantia non sit crassa, vel supina, potest solutum repetere, seu condicere. Gloss. 2. *in cit. cap. Is qui* 4. *de solutionibus verb. Indebitum*, Abbas *ib. num.* 12. Pirhing *loc. citat. numer.* 33. Reiffenstuel *loc. cit. numer.* 71. & alii: *arg. leg. Nec supina* 6. *& l. Error* 8. *ff. de Juris, & facti ignorantia*.

51 Si autem id solvat per errorem, seu ignorantiam Juris, repetere, seu condicere non potest, quia talis ignorantia non excusat, Glossa *loc. cit.* Abbas *loc. cit. numer.* 12. Pirhing *loc. cit. num.* 33. & alii per text. *in l. Ignorantia* 1. *l. In omni parte* 2. *leg. Plurimum* 3. *l. Juris ignorantiam* 4. *l. Error* 8. *leg. Regula* 9. *ff. de Juris, & facti ignorantia, & leg. Cum quis* 10. *Cod. eod.* ubi expresse, ac repetitis vicibus habetur, quod Juris ignorantia non prosit. Immo *in cit. leg. Regula* 9. *ff. de Juris & facti ignorantia* pro Regula traditur expresse ut sequitur: *Regula est Juris quidem ignorantiam cuique nocere, facti vero ignorantiam non nocere*, & *in cit. l. Cum quis* 10. *Cod. eod.* sic praecise statuitur: *Cum quis Jus ignorans indebitam pecuniam solverit, cessat repetitio. Per ignorantiam enim facti tantum repetitionem indebiti soluti competere tibi notum est*.

52 Qui sciens se non debere, & nihilominus solvit, non potest solutum condicere, seu repetere. *Communis*, textu expresso *in l. Nunc videndum* 1. §. 1. *ff. de Condictione indebiti*, ibi: *Si sciens se non debere solvit, cessat repetitio*, cum similibus; Et ratio est, quia talis praesumitur donare, nam ut expresse dicitur *in l. Cujus* 53. *ff. de Regul. Jur. Cujus per errorem dati repetitio est, ejus consulto dati donatio est*.

53 Et procedit conclusio, etiamsi talis dederit hac mente, quod velit iterum repetere, textu expresso *in l. Quod quis* 50. *ff. de condictione indebiti*, ibi: *Quod quis sciens indebitum dedit hac mente, ut postea repeteret, repetere non potest*.

54 Secus autem esset, si animo dubio, incerto, aut titubante solvisset, textu expresso *in l. Pro dubietate* 11. *Cod. de condictione indebiti*, ibi: *Quod nos decidentes sancimus, omnibus, qui incerto animo indebitam dederint pecuniam, vel aliam quandam speciem persolverint, repetitionem non denegari*. Et ratio est, quia, ut expresse statuitur *in l. Non debet* 41. §. 1. *ff. de Reg. Juris; In re obscura melius est favere repetitioni, quam adventitio lucro*.

Asserens se indebitum solvisse, & condictionem intentans, probare debet, quod fuerit indebitum. *Communis*, textu expresso *in cap. Is qui* 4. *de solutionibus*, ibi: *Is, qui conqueritur indebitam pecuniam se solvisse, probare tenetur quod indebite sit soluta*: *l. Cum indebite* 25. *ff. de probationibus*. Praesumptio enim stat contra ipsum, quia, ut expresse dicitur *in cit. l. Cum indebite; Qui enim solvit, numquam ita resupinus est, ut facile suas pecunias jactet, & indebitas effundat*. 55

Secus autem esset, si adversarius negaret se a condicente solutionem accepisse; Tunc enim si de solutione accepta convincatur, ipse probare debet, id, quod solutum accepit, sibi revera debitum fuisse, *Communis*, textu expresso *in cit. cap. Is qui* 4. *de solutionibus*; ibi: *Nisi ejus adversarius solutionem inficians exinde convincatur, tunc enim diffitenti onus incumbit probandi, quod debitum recepisset*, & *cit. l. Cum de indebito* 25. *de probationibus*. 56

Ad facilius capienda hactenus dicta observandum est quod condictio indebiti est actio personalis, quam quis habet contra eum, cui indebitum, hoc est, aliquod, quod ei non debet, per errorem solvit. *Sic in re communis*, *arg. l. Nunc videndum* 1. *Quod indebitum* 7. *l. indebiti solutio* 15. *ff. de condictione indebiti*; *leg. Pecuniae indebitae* 1. *l. Cum & soluta* 3. *l. Si per ignorantiam* 6. *l. Fideicommissum* 7. *Cod. eod.* cum similibus. 57

Indebitum autem est quasi contractus re initus, quo is, qui rem indebitam per errorem solutam accepit, ad eamdem reddendam obligatur. Sic expresse Pirhing *loc. cit. num.* 30. & alii per textum *in l. Si quis* §. 4. *ff. de obligationibus, & actionibus*, & §. *Item* 19. *Inst. de obligationibus, quae quasi ex contractu nascuntur*. 58

Novae additiones ex aliena manu.

De praesumpta solutione, de qua frequenter in Foro disseritur, paucis hic agendum.

Solutionem praesumptionibus probari posse non ambigitur. At quaenam praesumptiones efficaces sint, videndum. De existentia Chirographi penes debitorem dubitatur, an ea prae- 59 60
sum-

sumptionem inducat solutionis. In primis autem constare debet, an Chirographum a debitore in medium productum, sit illud ipsum, quod antea in manibus Creditoris fuit, idque quia accidere potest, ut Debitor sciens Creditorem amisisse Chirographum, aliud confecerit.
61 rit. Constito de identitate Chirographi, alia deinde inspectio occurrit, num voluntate Creditoris Debitor Chirographum consequutus sit,
62 an eo inscio, & invito? Hic autem ita distinguunt Doctores. Si debitor suspectus sit, vel Creditoris domesticus, aut alias familiariter cum eo conversetur, Creditorem admittunt, ut juramento asserat Chirographum se
63 inscio ad debitorem pervenisse. E contrario autem si debitor vir sit probatæ vitæ, & integritatis, ut suspicio subreptionis locum sibi vindicare nequeat, ejus juramento creditur, si testetur Creditorem sibi Chirographum reddidisse; Anton. Fab. *in eod. lib.* 18. *tit.* 3. *defin.* 24. Carpzov. *Jurisprud. Forens. part.* 2. *Constit.* 29. *defin.* 12. Adde Freyer *de solut. num.* 11. *membr.* 1. *n.* 20. *& seq.*

64 Quid juris de Chirographo cancellato? Si Chirographum cancellatum reperiatur apud Debitorem, nec domesticum Creditoris, nec alia de causa suspectum, ipse debitor vel ad juramentum admittitur Creditorem cancellasse, Creditor onus probandi contrarium in se suscipere tenetur; Carpzov. & Frejer *locis mox al-*
65 *legatis*. Quod si Chirographum apud Creditorem cancellatum reperiatur, solutio præsumitur, nisi ipse Creditor manifestis probationibus contrarium ostendat; Brunemann. *ad L.* 24. *ff.*
66 *per tot. de Solut.* Dubitatio major est, si Chirographum cancellatum penes Tertium reperiatur. Sunt qui existiment, Debitorem eo ipso non esse liberatum, quum Chirographum illi Tertio, saltem custodiæ causa traditum fuerit, & sic præsumptio cancellationis a Creditore factæ cesset; Vide Freyer *ubi supra num.*
67 13. *& ab eo allegatos*. Quod tamen ita intelligendum reor, nisi aliæ probationes concur-
68 rant. Denique si Chirographum confecit, illudque in protocollo Notarii cancellatum reperiatur, solutionis præsumptio exinde non aliter oritur, quam si cancellationem consensu Creditoris factam esse probetur; Confer Menoch. *de Præsumpt. lib.* 3. *Præsumpt.* 141. *n.* 19.

69 Succedit privata debitoris adnotatio. Pro regula autem tenendum est, quod etsi debitor in libro quodam, in quo consignare soleat res quotidie gestas, aut rationes rerum suarum, scripserit, se alteri solvisse, hoc ipsi neutiquam proficiat, quum alias hac ratione quilibet debitor se a vinculo obligationis facile liberare
possset. Interim tamen Regula hæc exceptionem patitur, ut ex adnotatione debitoris præsumptio factæ solutionis resultet, si simul aliæ 70
circumstantiæ eidem adminiculentur. De his 71
autem circumstantiis, vide Mevium *part.* 4. *decis.* 121. *per tot.*

Sunt & aliæ præsumptiones factæ solutionis. 72
Huc pertinet quando Creditor distulit multos per annos petere creditum, v. g. si non petit vivo debitore, sed defuncto eo hæredes convenit, & tamen Creditor est persona cauta, & diligens alias in exigendo, aut est pauper, aut non admodum dives. Idem dicendum, si Creditor a Debitore mutuum petiit, tum si Cre- 73
ditor administravit bona debitoris, atque ita sibi solvere potuit, rationes tamen non reddidit; tum si quis per tres apochas probet se tribus annis proximis usuras solvisse; tunc enim 74
nisi Creditor recipiens usuras ultimas protestando sibi consuluerit, easdem usuras ratione præteriti temporis etiam solvisse censetur; Fachin. *lib.* 13. *Controv.* 89. Finkelth. *observ.* 115. Mev. *part.* 4. *decis.* 345. *&* 355. utrobique *ff. per tot.* Sed consule præ cæteris Freyer *de Solut. cap.* 12. *membr.* 6. *per tot.* qui de his omnibus fusius agit.

SOMNIUM.

Somnium est phantasma in somno factum, 1
idest apparitio phantastica in somno facta, ex Aristotele *lib. de somno & vigilia*, sive visum, quod in somno apparet. Et ut ex Richelet habet Pontas *verb. somnium in princip.* Somnium est motus vis imaginandi, quæ dormientis in sensibus exprimit formam rei effictæ conformem.

Somnia ex Macrobio *lib.* 1. *de somn. Scipion.* 2
quem sequitur Salisber. *lib.* 2. dividuntur in quinque genera, scilicet in insomnium, spectrum, somnium, visum, & oraculum; sed Artemidorus *lib.* 1. *c.* 2. ea quinque ad duo revocavit, insomnium nempe, & somnium, sub insomnio spectrum, sub somnio comprehendit visum, & oraculum, quoniam hæc illud consequuntur. Sic refert Delrius *disquis. tom.* 2. *lib.* 4. *cap.* 3. *q.* 6. *vers. Macrobius*.

Auctor libri *de spiritu, & anima* (sive is 3
sit Hugo Victorinus, sive alius) *c.* 25. *operis* quinque somniorum genera enarrat, videlicet ora-

oraculum, visionem, somnium, insomnium, phantasma. *Oraculum*, inquit, est cum in somnis aliqua sancta gravisque persona, vel etiam Deus eventurum aliquid aperte, vel non eventurum, faciendum, vel evitandum nunciat. *Visum est*, cum id, quod viderat quis eodem modo, quo apparuerat, evenit. *Somnium* est quid figuris tectum, quodque sine interpretatione intelligi non potest. *Insomnium* est, cum id quod fatigaverat vigilantem ingerit se dormienti, ut cibi cura vel similium. *Phantasma* est, quando quis dormire cœpit, & adhuc se vigilare existimat, aspiceretque videtur irruentes in se, vel passim vagantes formas, aut lætas, aut turbulentas. Sic habet Beyerlinch *Theatr. vitæ humanæ*, *verb. Somnium*, *fol.* 284. *litt. H.*

4 Sanctus Gregorius *lib.* 8. *moralium cap.* 13. & *l.* 4. *Dial. cap.* 48. sex genera somniorum ex totidem causis orta commemorat; aut enim, inquit, ex plenitudine, vel inanitate corporis somnia existunt, aut ex antecedentibus diurnis curis, aut ex illusione Dœmonis, aut ex cogitatione hominis simul, & illusione Dæmonis, aut ex revelatione Dei, aut denique ex cogitatione hominis simul, & revelatione Dei, sicque rectissime, ut Delrius observat *loc. cit. concl.* 2. somnia tribus Auctoribus adscribit;

5 Deo, Naturæ, & Dœmoni. Unde posteriores Theologi ea diviserunt in Divina, Dœmoniaca, & Naturalia, quam divisionem variis aliis relictis & nos amplectimur.

6 Somnia igitur Divina, seu Cœlestia sunt illa, quæ a Deo inspirantur, sive id faciat immediate per se, sive ministerio Angelorum, ut plerumque accidit. Unde Sanctus Thomas 2. 2. *quæst.* 95. *art.* 6. *in corpore* sic ait: *Spiritualis autem causa est quandoque quidem a Deo, qui ministerio Angelorum aliqua hominibus revelat in somniis.*

7 Divinorum, seu cœlestium somniorum varii fines reperiuntur in Sacra Scriptura. I. Ut quis a malo absterreatur, sicut factum Abimelech *Genes.* 20. & Regi Meraræ, & Labano *Genes.* 31. Et id insinuat Job *cap.* 4. *n.* 13. & 14. ibi: *In horrore visionis nocturnæ, quando solet sopor occupare homines, pavor tenuit me, & tremor, & omnia ossa mea perterrita sunt*, & *cap.* 7. *num.* 14. ibi: *Terrebis me per somnia, & per visiones horrore concuties*. II. Ut adhortetur ad aliquod bonum, ut Gedeonem *Judic.* 7. & Judam, ejusque exercitum 2. *Machabæorum* 15. III. Ut moneat, vel doceat quid agendum, aut fugiendum, ut B. Joseph *Matthæi* 1. & 2. & tres Magos *Matthæi* 2. Et nunc sicut insinuat Job *cap.* 33. *num.* 15. & *seq.* ibi: *Per somnium in visione nocturna, quando irruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo, tunc aperit aures virorum, & erudiens eos instruit disciplina &c.* IV. Ut spiritum Prophetiæ, aut aliud spirituale donum simul largiatur, ut *Joelis cap.* 2. *n.* 28. ibi: *Effundam spiritum meum super omnem carnem, & prophetabunt filii vestri, & filiæ vestræ; Senes vestri somnia somniabunt, & juvenes vestri visiones videbunt*. Et patet de dono sapientiæ, & prudentiæ in somniis dato Salomoni 3. *Reg.* 3. Et de promissione obventuræ Dignitatis Joseph *Genesis* 37. & Mardochæo *Ester* 11. V. ut revelet aliquod Mysterium, ut *Genes.* 28. aut alicujus Reipublicæ, vel Regni, seu Imperii vicissitudinem, ut Israelis *Genes.* 41. Ægypti, & Nabuchodonosor *Daniel.* 2. & 4.

Ad hæc capita reduci possunt multa somnia 8
Divina, quorum in historiis Sanctorum fit mentio, ut illa Africana apud Victorem Uticen. de persecut. Vandalic. oblata Eusebio Episcopo Carthaginensi. Item somnium oblatum Monacho Cluniacensi B. Virginis, tempore S. Odonis apud Joann. Monachum *lib.* 3. *vitæ Odonis cap.* 9. Item aliud Bertæ matri S. Suitberti apud B. Marcellinum *cap.* 1. *Vitæ S. Suitberti*. Item aliud S. Abramio Confessori, *Metaphrast. in ejus vita*. Item aliud Henrico Imperatori, Rupert. *in vita S. Heriberti c.* 7. *n.* 26. Item aliud S. Hugoni Gratianopolitano apud Guidonem *in ejus vita*. Item aliud Theodosio Imperatori, aliud Mauricio Imper. aliud Arnobio Rethori, aliud Bardæ, aliud Eulogio apud Delrium *disquis. Magicar. tom.* 3. *cap.* 3. *q.* 6. *concl.* & multa alia apud Fulgosium *lib.* 1. *exempl. cap.* 5. & apud Beyerlinck *l. c. fol.* 285. §. *Somnia Divina*, & alia innumera apud alios.

Dæmoniaca somnia sunt illa, quæ mali spi- 9
ritus studiose dormientibus immittunt, vel ad perturbationes animi ciendas, ut libidinem, iram, odium, desperationem, vel ad occultorum, aut futurorum significationem. Sic expresse Delrius *loc. cit. post conclusionem* 4. *vers. Diabolica somnia*, & colligitur ex S. Gregorio *lib.* 8. *moral. in cap.* 7. Job *cap.* 13. S. Augustin. *Epist.* 9. *alias* 115. S.Thom. 2. 2. *quæst.* 95. *art.* 6. *in corpore*, Blesensis *Epist.* 65. & alii passim.

His Dœmoniacis somniis totum intentum 10
malignorum, & fraudulentorum illorum spirituum est homines ad peccata inducere, eosque præsertim incautos, ac ignaros variis superstitionibus imbuere, si eos aliquorum somniorum

even-

eventu ad habendam ipsis fidem, reduxerint, sicque eos deceptos ad enormia, nefanda, ac sacrilega crimina pertrahere, ut communis Doctorum, ac quotidiana experientia etiamnum docet.

11 Naturalia somnia sunt illa, quæ communiter ortum ducunt ab affectione, & dispositione animæ & corporis somniantis, Beyerlinck,
12 & Pontas *loc. cit.* & alii passim. Et hæc somnia naturalia proficiscuntur. vel a causa intrinseca somnianti, vel a causa illi extrinseca. Intrinseca nascuntur quædam potissimum ab anima, & tunc dicitur causa animalis; & quædam potissimum a corpore, & vocatur causa corporalis.

13 Intrinseca causa animalis est quando somnia obveniunt de rebus, quibus cogitatio vigilantis valde fuit intenta, & per diem ipse somnians circa illas multum occupatus fuit, juxta illud *Ecclesiastes cap. 5. n. 2.* ibi: *Multas curas sequuntur somnia*. Unde Lucretius *Poemat.* apud Beyerlinck *loc. cit. fol. 286. §. Animalia* sic habet.

In somnis eadem plerosque videmus obire,
Causidicos causas agere, & componeres Leges,
Induperatores pugnare, & prælia obire:
Nautas contractum cum ventis degere bellum;
Et cui quisque fere studio defunctus adhæret,
Aut quibus in rebus multum simus ante morati.

14 Et ad hæc pertinet somnia de rebus, & personis, in quas odio, amore, timore, aut spe vehementer afficimur; Hinc liberales, & benefici somniant se aliis largiri, mendici petere, cantores canere, Philosophi disputare, avari pecuniam congerere, Vindicativi de inimicis ulcisci, & alii alia similia. Unde Aristoteles 1. *Ethicor. cap. 13.* dicit bonorum hominum somnia meliora esse, quam aliorum, propterea quod consilia, quæ ad virtutum officia exercenda sollicite agitant, eadem eis in somno occurrunt.

15 Intrinseca causa corporalis nascitur a præsenti dispositione, ac temperamento corporis, quod vel inedia exhaustum, vel crapula repletum, vel humore aliquo nimis prædominante ægrescit, vel alio interiore vitio laborat; Unde ex variis his causis varia nascuntur somnia. Cholerici enim somniant colores flavos, rixas, jurgia, inimicitias, incendia, & hujusmodi. Sanguine redundantes rubentia, ignes, ustiones, hortos, convivia, & læta omnia. Melancholici funera, caliginem, tenebras, solitaria loca, nocturnas oberrationes, tetra spectra, tristiaque cuncta; Phlegmatici mare, aquas, balnea, navigationes, submersiones, tardam, & impeditam a noxiis fugam. Qui viscido humore affectas, obstructasque habent partes cerebri posteriores, illi comprimi, ac suffocari videntur in somniis, & Latini vocant hunc *incubum* morbum. Qui sinceris, purisque succis constant, somniant se volutari inter odoratos, suavesque flores, & e contra qui fœtidis putridisque sunt repleti humoribus, somniant se versari in cloacis, sepulcris, sordidis, ac cœnosis locis.

Extrinseca naturalis causa somniorum est, 16
quando dormientis imaginatio ab agente extrinseco movetur. Huiusmodi autem agens est duplex; Alterum est aer ambiens. Alterum impressio, sive influxus, corporum cælestium; sicut enim corpora cælestia suo in materiam corpoream influxu varias formas lapidum, metallorum, plantarumque gignunt, sic influendo in phantasiam quæ organis corporeis est immersa, possunt a cœlestibus corporibus produci species imaginabiles effectui a corporibus illis cœlestibus præmananti conformes, ut erudite, suo more ratiocinatur doctissimus Delrius *loc. cit. post conclusionem secundam vers. Naturalis extrinseca*. Unde ut habetur in *Lexico Medico Castello-Brunoniano verb. Somnium*; Somnia sunt operationes, quæ fiunt inter dormiendum ab Astris in homine.

Species imaginabiles in somniis causatæ sunt 17
quandoque in somniante adeo impressæ, ut distincta afferat verba, recte ad interrogata respondeat, aut e lecto surgat aliquid exterius facturus, tute etiam in locis periculosis perambulet, & denuo adhuc dormiens lectum repetat, ut patet de noctambulantibus, seu melius somnambulantibus, cum nedum noctu, sed etiam interdiu id accidat, ut observat *Lexicon Medicum Castello-Brunonianum verb. Somnambulo* referens quemdam celebrem olim somno meridiano indulgentem inter dormiendum surrexisse, deambulasse, cum conjuge locutum fuisse, a qua etiam rursus ad Sellam, in qua dormiverat, reductus, paulum adhuc dormivit, evigilans deinde omnium plane fuit ignarus. Hæc ibi: nec desunt alia consimilia exempla.

Pro discernendis somniis, an sint Divina, an Dœmoniaca, an naturalia; habendus est recursus ad Patrem spiritualem, aliasque pias, & instructas Personas, ut suis consiliis ea dilucident, & in subsidium suis orationibus lumen pro eorum vera discretione, & intelligentia a Deo exquirant. Sic communiter Doctores cum S. Thoma 2. 2. *q. 95. art. 7. in corpore*: Hac tamen retenta pro certa regula,

quod quando Deus somnium immittit, solet simul hominem lumine interiori certum reddere hoc somnium a se profectum, & cælitus immissum fuisse, ut recte docet Delrius *loc. cit. post conclusionem quintam vers. Discernere*: & relinquit ipsum hominem totum hilarem, humilem, devotum, ac pium. Quando autem Dœmon somnia immittit, talia somnia aut visiones habentes evadunt tristes, spiritu audaces, elati, & superbi, impuri, ac omni malitiæ proclives, ut advertit Clericatus *nelle sue spiche verb. Sogni num.* 898. Tunc vero somnia sunt naturalia, quando mere procedunt a phantasmatibus in memoria motis ab operationibus diebus antecedentibus factis, aut intenta voluntate, & desiderio diebus sequentibus faciendis, aut ab humoribus a stomacho elevatis ad cerebrum, ubi generantur somnia rerum extravagantium, ridicularum, ac penitus infructuosarum, ut notat Clericat. *loc. cit. num.* 899.

19 In summa concludit doctissimus Delrius *loc. cit. vers. Discernere* hoc est observandum, si constet neque ex animali, neque ex corporali causa somnium fuisse natum, sicque non esse naturale dubitetur autem adhuc utrum sit a Deo vel a Dæmone? tutissimum est, si ut a Dæmone immissum caveatur, & contemnatur juxta illud *Ecclesiastici cap. 34. num. 6. & 7.* ubi traditur esse contemnenda extrinseca somnia: quæ non constat a Deo fuisse immissa, ibi: *Nisi ab altissimo fuerit emissa visitatatio, ne dederis in illis cor tuum, multos enim errare fecerunt somnia, & exciderunt sperantes in illis.*

20 Divinorum somniorum observatio licita est, at interpretatio solis convenit illis, quibus a Deo facta est interpretationis revelatio. Delrius *loc. cit. concl.* 5. & alii communiter. Prima pars de se patet, quia somnia Divina nobis immittuntur a Deo, ut ea observemus, ac ab ipsis instruamur, moneamur, & corrigamur. Secunda pars habetur ex *Daniele c. 2. n.* 27. ibi: *Mysterium, quod Rex interrogat sapientes, magi, arioli, & aruspices nequeunt indicare Regi, sed est Deus in Cœlo revelans Mysteria, qui indicavit tibi, & ibid. num.* 30. subjungit: *Mihi quoque non in sapientia, quæ est in me plusquam in cunctis viventibus, Sacramentum hoc revelatum est, sed ut interpretatio Regi manifesta fieret, & 1. ad Corinth. c. v. n.* 11. ibi: *Quæ Dei sunt, non cognovit, nisi Spiritus Dei.*

21 Dœmoniacorum somniorum observatio, ut fraudes Dæmonis caveantur, est licita, sed ad occultorum, vel eventuum futurorum scientiam, seu cognitionem habendum, est illicita. Sic expresse Delrius *loc. cit. conclus.* 4. & alii passim. Prima pars de se patet, quia hoc est animæ valde salutare, & aliquando necessarium, ut sic Dæmonis fraudulentæ astutiæ eludantur, & peccata, ad quæ per ipsas nos intendit inducere evitentur. Secunda pars probatur, quia hoc est Dei Lege prohibitum *Levit. c. 19. num.* 26. ibi: *Non augurabimini, nec observabitis somnia, Deuteron. cap.* 18. *num.* 10. ibi: *Nec inveniatur in te qui . . . . . observet somnia, & Ecclesiastic. cap. 34. num. 6. & 7.* per verba adducta *supra num.* 19. Tum quia non potest horum interpretatio citra miraculum haberi, nisi ex pacto implicito, vel explicito cum Dœmone, quod est omnino illicitum, dicente expresse Apostolo 1. *ad Corinth. cap.* 10. *num.* 20. *Nolo autem vos socios fieri Dæmoniorum.*

Observatio, & interpretatio somniorum naturalium habentium in suis effectibus connexionem, seu adæquationem cum suis causis, est licita, sive causa sit intrinseca animalis, sive intrinseca corporalis. Sic Delrius *loc. cit. concl.* 3. & communis aliorum cum S. Thoma 2. 2. *q. 95. art. 6. in corpore*. Prima pars, quando videlicet causa est intrinseca animalis clare patet; Si enim quis sit lascivis somniis, fædisque illusionibus inquinatus, potest, immo debet causam talium somniorum inquirere, & cognoscens ipsa provenire ex quo obscenis lectionibus, libidinosis cogitationibus, aut turpibus colloquiis operam dederit, debet similes lectiones, cogitationes, & colloquia cavere, ac vitare, & sic de similibus. Secunda pars, quando scilicet causa est intrinseca corporalis, est etiam de se clara, nam ut docent Aristoteles *lib. de Divinatione per somnia cap.* 1. & Hippocrates *lib. de insomniis & 6. Epid.* & S. Thomas *cit. quæst. 95. art. 6. in corpore*, & alii passim admonent Medici notanda, & expendenda esse ægrotantium insomnia, seu somnia, ad eorum morbos dijudicandos, & curandos. Ex ea namque observatione satis probabilem de qualitate morbi conjecturam efficiunt, & qui humores intus lateant, qui eorum defectus, vel exsuperantiæ sint, dignoscant; Si quis enim somniet de occupationibus igneis, signum est Choleræ prædominantis, si de aereis, sanguinis abundantis, si de aqueis, multi phlegmatis, si de terreis, melancholiæ, & sic de similibus, & ideo potest licite sibi per congruentes medicinas præcavere. Qua de re Galenus *lib. de præsagio ex somnis* 22

mnis sumendo refert, quod cum quidam somniasset alterum crus sibi factum lapideum, mox ea corporis parte paralyticus evasit.

23 Si causa naturalis somniorum sit extrinseca juxta dicta *supra n.* 16. & talis causa non sit tam a somniante remota, quin possit ab illa naturaliter affici, & pati, tunc dicta somnia includunt aliquid probabilitatis, adeoque observari, & interpretari licite possunt, ut patet de podagricis, & herniosis, qui possunt affici & pati a causis futuræ cras pluviæ, sicque de illa aliquod suum somnium interpretari. Secus autem dicendum est, si causa extrinseca sit adeo a Somniante remota, ut non possit ab illa naturaliter affici, & pati: Sic enim, cum non potest quis hic hodie affici & pati a causis futuræ pluviæ post triennium propter temporis distantiam, nec a causis futuræ statim pluviæ in Moscovia propter loci intercapedinem, non potest de tali pluvia aliquod suum somnium interpretari, cum causæ hujusmodi nihil pertineant ad ipsius corporis temperamentum, & dispositionem, nihilque possint in ipso agere, seu operari, adeoque somniorum a similibus extrinsecis causis provenientium observatio est penitus incerta, & fallax. Et si aliquando respondeant eventui, id a casu fit, vel ab intelligentia quapiam revelatur, ut recte observat Delrius *l. c. post concl.* 3. *vers. Quando naturalis causa est extrinseca*.

24 Peccat graviter, qui ex somniis, tam procedentibus ex causis intrinsecis, quam extrinsecis divinant futura contingentia, successus, fortuitosque casus, aut quæcumque dependent, seu manant ab humani arbitrii voluntate, sive somniantis, sive alterius. *Communis*. Et ratio est, quia hæc non dependent a causis naturalibus, aut temperamento corporis, nec ab Astris, cum nullam habeant naturalem connexionem cum illis; & omnis similis divinatio est expresse prohibita, tum ex Sacra Scriptura *Levitic.* 19. *Deuteronom.* 18. *Isajæ* 47. *Ecclesiastici* 34. *& ex cap. Illud cap. Illos, cap. Sed & illud caus.* 26. *quæst.* 5. & præcipue in Const. Sixti V. incip. *Inscrutabili judiciorum*.

25 Unde est graviter peccaminosa omnis illa divinatio per somnia, qua ex somniis prædicitur, aut creditur aliquid eventurum, quod nullam prorsus habet connexionem cum illis. Eodem enim modo est loquendum de divinatione per somnia, ac de divinatione per Astra, quæ est prohibita, etiamsi tales Divinatores id non certo affirmare asserant, & protestentur, ut expresse dicit Sixtus V. in cit. Const. inc. *Cœli & terræ Creator*.

Hinc caveant illi, qui nedum somniis, sibi fortuito obvenientibus firmiter credunt, sed & ipsa cum abusu rerum Sacrarum, eas nocte capiti in lecto supponentes, vel alibi reponentes ex animo procurant, atque expectant, ut ex iis inde divinent nomina in ludis vulgo Seminariorum dictis sortitura. Proh dolor! quot in istis crimina, quot sacrilegia, quot diabolica sortilegia! 26

Non esset tamen culpandus peccati saltem mortalis, qui sine ulla superstitione, & sortilegio, sed ex mera curiositate pergeret ad locum thesauri absconditi sibi in somnis manifestati, ibique terram effoderet, quia videtur id tantum esse actus levitatis, & vanitatis, Sic Henno *tom.* 1. *tract. in Decalogum disp.* 1. *q.* 4. *art.* 5. *concl.* 4. La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *tract.* 1. *cap.* 1. *dub.* 2. *num.* 10. Tamburinus *lib.* 2. *cap.* 6. §. 1. *num.* 22. ubi etiam ex ipso refert La Croix *loc. cit.* dicit, hominem in somno sæpius admonitum, ut certo loco terram effoderet, sicque reperiret ollam auro plenam, non peccasse graviter, quamvis deceptus sit, & invenerit ollam plenam nigris carbonibus. 27.

Item non esset condemnandus peccati mortalis, qui dubitans, an thesaurus fuerit sibi manifestatus per defunctum apparentem, an per somnium, terram effodit, ut rei veritatem detegat, nulla tamen fide somniis adhibita. Sic expresse Henno *loc. cit.* & alii. Nec sic esset culpandus, qui nulla adhibita fide, & habita superstitione terram foderet ad inveniendum thesaurum ibi sibi a Dæmone indicatum, quia non videtur peccaminosum uti scientia a Dæmone accepta, ubi saltem non fuit ab eo explicite, aut implicite petita, nec ullus intercessit ad eum recursus. Sic expresse Henno *loc. cit.* Lessius *in Act. verb. Magia cap.* 6. La Croix *loc. cit. dub.* 3. *num.* 25. & alii. 28 29

Similiter non est mortale observare somnia, quando quis non omnino credit rem in somnio sibi ostensam esse veram, seu futuram, sed tantum propter tale somnium aliquod de se non malum operatur, ut eviter mala sibi in somnio minata. Sic Suarez *de Relig. tom.* 1. *tract.* 3. *lib.* 2. *cap.* 13. *num.* 25. La Croix *loco cit. dub.* 2. *num.* 10. Tamburinus *loc. cit.* & alii. Et ratio est, quia licet ibi sit aliqua levitas, vel simplicitas, aut nimia timiditas, tamen non apparet gravis malitia, quia, ut expresse dicit La Croix *loc. cit.* non tam credit illud esse a Deo, aut ideo esse verum, quam posse aliunde esse verum. 30

11 [illegible] [illegible] semper [illegible], [illegible] Scriptu- [illegible] [illegible] omnia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cap. 13. [illegible]. Et ex [illegible] supra num. 19. 2. , 22. & 24. [illegible] [illegible] Ecclesiastae cap. 5. num. 6. quod ubi sunt somnia, plurimae sunt vanitates, & sermones innumeri, ut [illegible] [illegible], & Ecclesia- [illegible] cap. 34. num. 1. & seqq. quod Somnia extollunt imprudentes, quasi qui apprehendit umbram, & persequitur ventum, sic & qui attendit ad visa mendacia, & ibid. num. 7. subjungit, quod multos errare fecerunt somnia, & exciderunt, sperantes in illis. Quod & vetera docet [illegible], nam [illegible], qui [illegible] ad somnia [illegible], somniorum interpretatio subdere- ta, in gravissimas calamitates, & in interitum [illegible] egit, ut Agamemnonem Homericum, Cyrum Persarum Regem, Xersem, [illegible], Antigonum, & Pompejum, teste [illegible] l. cit. post conclusionem quintam vers. [illegible] in fine. Nec desunt, & utinam deessent, recentiora exempla eorum, qui bona temporalia, corpus, & animam ex nimia superstitiosa, ac sacrilega somniorum observantia misere perdiderunt.

12 Vide verb. *Pontius Pilatus*, ubi de somnio ab ejus uxore habito Nocte Passionis D. N. J. C.

S O M N U S.

1 SOmnus, secundum Aristotelem *lib. de somno, & vigilia*, est ligamentum omnium sensuum ad animalis quietem, & salutem in-
2 [illegible]. [illegible] enim vaporibus e ventriculo [illegible] ad caput sensus communis [illegible], [illegible] cerebri membranam [illegible], sicque quasi ligatis internis, ac [illegible], anima & corpus sine [illegible] [illegible], donec consumptis dictis vaporibus [illegible] interiores & exteriores sensus [illegible] [illegible] [illegible] operativam vi [illegible] re-
3 [illegible], [illegible]. Unde [illegible] illi, cui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] somniferi [illegible] & [illegible] [illegible] abundantes [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] & [illegible] Beyerlinck [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

4 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] alius [illegible], & alius nocturnus. Diurnus tur- sus triplex est. Alius antemeridianus, qui fit [illegible] [illegible], qui tolerabilis est, nec omnino noxius, cum [illegible] ventre, & materia exhalationum non suppetente, mala, seu morbi non obrepant. Alter meridianus, seu 6 pomeridianus qui si sine debitis cautionibus capiatur, valetudini non parum nocet. Unde apud Plautum in Mostell. *Non bonus Somnus est de prandio*, & Schola Salernitana. *Si vis vivere sanum, fuge somnum meridianum.*

Somnus enim pomeridianus cibos in ventri- 7 culo non concoquit, sed corrumpit, nescius, flatuosos parit, cerebrum multa crassa, mordacique humiditate, atque fuligine replet, unde gravedines, oscitationes, pandiculationes, vertigines, cathacri, capitis dolores, anginae, apoplexia, incubus, epilepsia, paralysis, & alii morbi frigidi, atque mortiferi promanant. Nonnulli tamen certis cautionibus adhibitis 8 minora, ac minime periculosa illa sibi efficiunt, primum consuetudine, & longo usu, deinde non protinus a cibo, neque capite demisso dormiendo. Praeterea vel somno lenius indulgendo, vel parum longo utendo, postremo non subito, nec raptim, sed paulatim vigiliam revocando. Sic ad litteram Beyerlinch *loc. cit. §. Tempus*. Ubi subjungit, quod ap- 9 tissimum somno tempus est nocturnum, propterea quod ipsum noctis silentium quietem advocat, & circumfusi aeris frigiditate innatus calor facilius sese colligit, & ad interiora revocat, cum somnus, ut Aristot. *cap. 3. de somno & vig.* asserit, antiperistasis quaedam sit naturae conveniens. Unde Seneca *lib. 22. Epist.* 10 122. eos reprehendit, qui ut quidam in eadem Urbe Antipodes, noctes vigilant, dies dormiunt, quos appellat Lychnobios, idest lucernarios, atque ejusmodi homines contra naturam vivere. Quod factitasse Heliogabalum Imperatorem testatur Lampridius *in ejus vita*. Haec ille.

Unde somnus appellatur Filius noctis, & 11 nox Somni datrix a Poetis, teste Serra in suis Sinonymis, & Beye inch *loco cit. §. Tempus vers. Nec [illegible]*, & suavior evadit nocturnus 12 somnus, si coena hominis fuerit sobria, & parcus homo in esu, & potu, juxta illud Scholae Salernitanae. *[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], sit tibi coena brevis*, & habetur expresse ex Ecclesiastico cap. 31. n. 24. ibi: *Somnus sanitatis in homine parco, dormiet usque mane, & anima illius cum ipso delectabitur.*

Quamvis autem sanior sit somnus nocturnus, 13 homines tamen nostri deditis studiis, & [illegible] [illegible], etiam diurnum, seu pomeridianum so-

somnum capere consueverunt, uti solent Regulares utriusque sexus hora pomeridiana, silentium indicere, & aliquantulum somni, ac quietis capessere, ad id habito exemplo a nostro Salvatore Jesu Christo, qui uti solitus nocte orare, quadam die naviculam suorum discipulorum ingressus ibi suavissimum somnum capiebat, a quo suscitatus ipsos a maritima procella salvavit, *Matth. cap.* 8. *num.* 24. & 25. ibi: *Et ecce motus magnus factus est in mari, ita ut navicula operiretur fluctibus, ipse vero dormiebat, & accesserunt ad eum discipuli ejus, suscitaverunt eum dicentes: salva nos, perimus.*

14 Quotis autem horis sit somnus capiendus? Varii variant juxta variorum varias corporis dispositiones, & animi applicationes. Medici ad horas 6. 7. aut 8. constituunt, tale enim temporis intervallum sufficit concoctioni, & viribus naturæ reparandis. Clericat. *in suis spicis verb. somno num.* 908. refert a suo satis docto, & erudito Grammaticæ Magistro sic didicisse; *Un buon Scolare non deve dormire più di cinque ore. Un buon Predicatore non più di 6. Un buon Padre di famiglia ore 7. Un gran poltrone ore* 8. Ursaya *in* 2. *Miscellan. Sacro, & profano litt. S. num.* 51. sic habet *Quattro o cinque al Viandante, Altrettante al Mercatante, Cinque o sei allo studente, Ed otto all' altra gente. Tutte sono al Vecchio buone, Nove o dieci al Dormiglione, E chi più è un gran poltrone.*

15 Somnus ex Tertulliano *c.* 44. *de Anim.* est recreatio corporum, redintegrator virium, probator valetudinum; patrator operum, medicus laborum, cui legitime fruendo dies cedit, nox legem fecit, auferens rerum etiam colorem.

16 Ex quo forsan motus fel. rec. Paulus IV. dicere solebat, posset ut liber somnum capere non in hominis situm facultate, sed esse Dei donum. Indeque cum nocte aliqua obdormire non poterat, surgebat quidem e lecto, sed neminem excitabat, neque omnino alicui molestiam afferebat, ne somno, quem Dei donum appellabat, quempiam privaret, ut per hæc præcisa verba id advertit Ciacc. *in ejus vita* §. *Vitæ puritas*, & Ursaya *Institut. Crim. lib.* 2. *tit.* 5. *n.* 195.

17 Et idem Ursaya *in* 1. *Miscell. Sacro, & profano litt. S. num.* 195. & *seq. de somno*, sic habet.

Si somnus nihil est nisi mors, nil mors nisi somnus; Quo plus in vita dormio, vivo minus.

Stulte, quid est somnus, gelidæ nisi mortis imago?

Longa quiescendi tempora fata dabunt.

Unde Solimannus Turcarum Tyrannus, qui jurejurando promiserat numquam velle occidere Ibraimum ejus primarium Ministrum, viventem, Die 15. Martii 1535. fecit illum occidere quando dormiebat, asserens hoc modo juramentum non fregisse. Sic ex aliis refert ipse Ursaya *in* 2. *Miscellaneo Sacro, & profano litt. S. n.* 50. 18

S O R S.

Sors interdum sumitur promiscue pro fortuna, vel fato, juxta illud Virgilii *lib.* 3. *Æneid.* .... *Hic exitus illum sorte tulit*, Aliquando sumitur pro statu, juxta illud Psalm. 30. *In manibus tuis sortes meæ*. Sæpe sumitur pro prima, & capitali pecunia in societatem, seu contractum collata, juxta illud Terentii in Adelph. *Heu mihi etiam de sorte nunc venio in dubium?* quo sensu sors etiam accipitur *leg. Acceptam* 19. *Codic. de usuris, cap. Conquestus* 8. *de Usuris*. 1

Specialiori autem, & usitatiori modo sumitur pro eo, quod præciso hoc fine agitur; ut ejus eventu spectato aliquid occultum, vel dubium innotescat v. g. quid cuique debebeat competere; seu sors est inquisitio fortunæ, aut Divinæ Providentiæ de aliquo contingenti, humanoque eventu, vel signum datum, per quod distinguantur res confusæ ab invicem. 2

Porro hæc sors est triplicis generis, nempe divinatoria, consultoria, & divisoria, ut tradunt communiter Doctores cum S. Thoma 2. 2. *q.* 95. *art.* 8. 3
Sors divinatoria est superstitiosa inquisitio rerum occultarum, vel futurarum, quæ naturaliter sciri non possunt. 4
Sors consultoria est inquisitio Divini consilii circa res agendas, vel cavendas. 5
Sors divisoria est investigatio ex consensu partium, cui in dubio res aliqua tribuenda sit. 6

Sortes divinatoriæ sunt illicitæ, & damnatæ a jure Divino, Canonico, & Civili. Jure Divino vetitæ, & damnatæ sunt, *Exodi cap.* 22. *Levitici cap.* 19. & 20. *Numer. cap.* 23. *Deuteronom. cap.* 18. & 1. *Regum cap.* 23. Jure Canonico prohibitæ sunt *in cap. Illud* 6. *cap. Qui* 7. *cap. Illos* 8. *cap. Sed & illud* 9. *cap. Si de arca* 10. *cap. Licet* 11. *caus.* 26. *q.* 2. *cap. In tabulis* 1. *cap. Ex tuarum* 2. *de Sortilegiis, & caus.* 26. *quæst.* 5. *per totam*. Jure Civili interdictæ sunt *in l. Artem* 2. *l. Nullus* 3. *leg. Eorum* 4. *leg. Nemo* 5. *leg. Multi* 6. *leg. Et si* 7. *l. Culpa* 8. & *leg. Quicumque* 7

8 quæ 9. Cod. de Maleficis, & Mathematic. Et quidem juremerito sunt sortes divinatoriæ damnatæ, utpote involventes tacitam, vel expressam Dœmonis invocationem, quandoquidem nec ex natura rei, nec ex Dei, aut Ecclesiæ ordinatione inserviant rei manifestandæ. Et huc reducitur versio cribri, qua impii quidam homines tentant divinare fures, homicidas, sagas, &c. & sic de similibus.

9 Sortes consultoriæ possunt ex circumstantiis esse licitæ, vel illicitæ. Illicitæ sunt si fiant sine gravi necessitate, sine debita reverentia ad Deum, & sine modo proportionato: Ubi enim sufficit consilium humanum, illicitum est exercitium sortis consultoriæ pro habendo consilio Divino, cum hæc, & similia præstentur solum divinitus, quando non potest humanitus provideri. Unde in tali casu omnis sors consultoria est irreverentia, & Dei tentatio, adeoque illicita: Licitæ autem sunt sortes consultoriæ, si fiant urgente necessitate cum debita reverentia, & precibus devote ad Deum fusis, & non fiant pro officiis, seu Beneficiis Ecclesiasticis; Tales enim sortes consultoriæ per se primo non ordinantur ad cognoscenda futura contigentia, sed solum ad tollendas dubietates circa res agendas, vel cavendas, quæ dubietates solo humano consilio decerni non possunt, unde licite in tali casu implorare quis potest Divinum consilium per sortes consultorias, ut per eas dignetur Deus indicare quid sibi agendum sit, aut cavendum, juxta illud *Proverbior. 16. Sortes mittuntur in sinum, sed a Domino temperantur.*

10 Et de facto religiosissime, & sanctissime secundum Deum his sortibus consultoriis usi sunt S. Augustinus, ut fatetur ipsemet *lib.* 8. *Confession. cap.* 13. & Seraphicus meus Parens Sanctus Franciscus, ut scribit Sanctus Bonaventura *in ejus vita cap.* 13. ibi; *Immissum in ejus mente per Divinum oraculum, quod in apertione libri Evangelici aperiretur ei a Christo quid Deo in ipso, & de ipso maxime foret acceptum. Oratione itaque cum multa devotione præmissa, sacrum Evangeliorum librum de ipso Altari sumptum in Sanctæ Trinitatis nomine aperiri fecit per socium, virum utique Deo devotum, & sanctum; sane cum in trina libri aperitione semper passio Domini occurreret, intellexit Vir Deo plenus, quod sicut Christum fuerat imitatus in actionibus vitæ, sic conformis ei esse deberet in afflictionibus, & doloribus passionis, antequam ex mundo transiret.* Et sic etiam plures alii Sancti apud citatos Auctores a Beyerlinck *Theatri vitæ humanæ verb. Sors* §. *Apud Christianos*. Hinc apud meam, variasque alias Religiones invaluit pius usus sortiendi singulis annis, & singulis mensibus Sanctum Tutelarem, ut & consuescunt multæ aliæ sæculares piæ Personæ. 11

Sunt tamen illicitæ sortes consultoriæ a Gentilibus vocatæ Homericæ, seu Virgilianæ, eo quia aperto Homeri, seu Virgilii Codice, versus, qui primo visui occurrissent, assumebantur in oraculi omen; *lib.* 22. 12

Item illicitæ sunt sortes consultoriæ a quibusdam Christianis vocatæ sortes Sanctorum, eo quia ad libri Sacri aperitionem, vel ad Sacræ lectionis auditionem, putant aliqui ratiocinium captare ex sententia inibi occurrente. Tales enim consultoriæ sortes saltim vitio vanitatis laborant, cum nullo Spiritus Sancti instinctu, nulla gravi necessitate cogente, nulla ratione sufficienti ad ipsas honestandas fiant, adeoque juremerito prohibentur *cap. Aliquanti 6. cap. Si quis 9. caus. 26. qu.* 5. & Sanctus Clemens *lib.* 7. *Constit. Apostolic. c.* 7. dictæ prohibitionis rationem reddit, dicens hoc studium ducere ad Idololatriam. 13

Sortes divisoriæ, per quas ex consensu partium in dubio discernitur, cui res aliqua tribuenda sit, extra casum electionis Ecclesiasticæ, sunt licitæ; Dummodo nihil superstitionis, aut injustitiæ contineant: Has enim sortes divisorias approbavit ipsemet Deus *Num. c.* 16. & 33. *Deuteronom. cap.* 1. *Paralip. cap.* 25. & 26. Sic terra per sortem divisa est; *Num. cap.* 26. *vers.* 5. & *cap.* 33. *vers.* 54. & *cap.* 36. *vers.* 2. *Deuteronom. cap.* 1. *vers.* 28. & 31. *vers.* 7. *Josue cap.* 14. Sic captus fuit Jonathas; 1. *Regum cap.* 14. Sic deprehensus Jonas a Nautis cum a facie Domini fugeret; *Jon. cap.* 1. Sic detectus fuit Achan, *Josue cap.* 7. Sic sorte exiit Zacharias, ut incensum poneret in Altari; *Lucæ c.* 1. 14

Unde videmus in quotidianam praxim deduci has divisorias sortes tum a Politicis, & Juristis, tum a Canonistis, & Theologis ad terminandas, seu declinandas lites, ad dividendas hereditates, & spolia, ad decernenda munera, & officia sæcularia, & ad multa alia hujusmodi; quæ sortes sunt revera licitæ, si nihil superstitionis, aut injustitiæ contineant. *Proverbiorum enim* 18. expresse dicitur: *Contradictiones comprimit Sors, inter potentes quoque dijudicat.* 15

Per nullam autem sortem fieri possunt electiones Ecclesiasticæ, cum sic fieri sit expresse prohibitum *in cap. Ecclesia vestra* 3. *de sortilegiis*, ibi: *Sortis usum in electionibus perpetua pro-* 16

prohibitione damnantes, & *in l. Sacris* 47. *Cod. de Episcop. & Clericis*, ibi: *Neque ex sortibus, neque ex fortuitis circumstantiis*, & concordat *cap. Quia propter* 42. *de election.* ubi Innocentius III. præscribens modos in electionibus necessario servandos, methodum de mittendis sortibus omnino siluit, & omnes alias eligendi formas præter res ibi assignatas, nempe Scrutinii, Compromissi, & Inspirationis decrevit penitus irritas, ac nullas, ibi: *Aliter electio facta non valeat*: volens insuper quod attentantes eligere contra tres dictas formas ea vice priventur potestate eligendi, ibi: *Qui vero contra præscriptas formas eligere attentaverint, eligendi ea vice potestate priventur*. Pirhing *lib.* 5. *decr. tit.* 21. *num.* 8. *& seq.* Zoesius *ib. num.* 5. Reiffenst. *ib. n.* 8. & alii passim.

17 Nec valet objicere exemplum de Sancto Matthia Apostolo per sortem ad Apostolatum evecto, *Act. Apostolorum cap.* 1. *nu.* 26. ibi: *Et dederunt sortes eis, & cecidit sors super Matthiam, & annumeratus est cum undecim Apostolis*. Non valet, inquam, quia *in c. Non exemplo* 4. *caus.* 26. *q.* 2. expresse sic habetur: *Non exemplo Matthiæ, vel quod Jonas Propheta sorte deprehensus sit, indifferenter sortibus est credendum, cum privilegia singulorum* (*ut* Hieronymus *ait*) *communem Legem omnino facere non possint:* Tum quia etiam dato, quod electio Sancti Matthiæ non fuerit facta ex speciali privilegio & manifestatione, seu revelatione Divinæ voluntatis, uti factam fuisse docuerunt Sanctus Dionysius *de Ecclesiastica Hierarchia*, Sanctus Hieronymus *in c.* 1. *Jonæ*, & Beda relat. *in citat. cap. Non exemplo Matthiæ*; Nec ex consueta sortitione, & simul aliquo signo cælesti visibili, ut voluerunt Origenes *Homil.* 1. *in Josue*, & Sanctus Augustinus *conc.* 2. *in Psalm.* 30. Nec facta fuerit partim consilio proprio, & judicio, & partim auxilio sortium, ut asserunt nonnulli; Nec mediate ab Apostolis, & immediate a Deo, ut sustinent alii volentes, quod duplex fuerit electio, mediata scilicet per suffragia, & immediata per sortem, seu voluntatem Dei: Sed facta fuerit talis electio per communem sortem ex usu, & more veteris Testamenti acceptam ab Apostolis, ut defendunt Sanctus Laurentius Justinianus *in sermon. de Sancto Matthia*, & Abulensis *in cap.* 7. *Josue q.* 41. adhuc tamen non valet hodie tale exemplum ad convalidandas electiones Ecclesiasticas factas per sortes, cum ad evitandas fallacias, fraudes, & astutias in electionibus per sortes oriri solitas, fuerint ex post reprobatæ, & damnatæ similes electiones per sortes *in citato c. Ecclesia vestra* 3. *de sortilegiis*, & *in c. l. Sacris* 47. *Cod. de Episcop. & Clericis*, juncto *c. Quia propter* 42. *de election.* ubi declaratur irrita, & nulla electio, quæ non sit facta una ex tribus formis ibi assignatis, nempe Scrutinii, Compromissi, & Inspirationis.

18 Et quidem juremerito fuerunt damnatæ, & reprobatæ tales Ecclesiasticæ electiones per sortem, cum sors sit meri casus, seu cæcæ fortunæ, & non liberi arbitrii electionis, & virtutis, & dum ignorationi, & fortuito casui adhæret, sæpe iis dimissis, qui sunt virtute præditi, eos in medium producit, qui indigni sunt, ut de illis ulla ratio habeatur, ut recte advertit Sanctus Joannes Chrysostomus *Homil.* 2. *c.* 1. *ad Ephes.* & alii passim.

19 Immo neque per sortem lis dirimi potest, etiamsi duo omnibus meritis, qualitatibus, virtutibus, ac dotibus æquales æqualibus votis electi ad Beneficium Ecclesiasticum, ambo consentiant in sortem. Sic Glossa final. & Abbas *in cap. Ecclesia vestra* 3. *de sortilegiis*, Pirhing *l.* 5. *decretal. titul.* 21. *nu.* 10. Zoesius *ibidem num.* 4. Reiffenstuel *ibid. num.* 10. *& lib.* 1. *Decretal. tit.* 6. §. 3. *num.* 63. Miranda *tom.* 2. *Manual. Prælatorum c.* 23. *nu.* 23. *nu.* 18. Redn. *Jus Canonic. politic. tom.* 1. *tit.* 6. *nu.* 44. & alii. Et ratio est, quia stante æqualitate votorum (quidquid sit de æqualibus Candidatorum conditionibus) nondum adest ulla electio, cum electio debeat fieri per majorem partem votorum, & non per mediam, seu æqualem partem, uti esset in casu, adeoque talis electio diceretur absolute celebrata per sortem, quod est expresse prohibitum per cit. Jura *in c. Ecclesia vestra* 3. *de sortilegiis*, *leg. In Sacris* 47. *Cod. de Episcopis, & Clericis*, juncto *c. Quia propter* 42. *de election.*

20 Unde in tali discordia res per compromissarios determinanda est, vel adeundus est Superior, qui Electores ad novam electionem, vel concordiam compellat intra certum præfixum tempus, quo sine nova electione, seu concordia elapso, poterit ipse Superior via devolutiva eligere, ut docet Glossa communiter recepta *in cap. Duobus* 14. *verb. Teneantur, de Rescriptis in* 6. Suarez *tom.* 4. *de Relig. lib.* 2. *de Superstit. cap.* 12. *num.* 7. Sanchez *lib.* 2. *moral. cap.* 38. *num.* 74. Pirhing *loc. cit. nu.* 10. Redn. *loc. cit. n.* 44. & alii contra Glossam *in Rubric. verb. Sortes causa* 26. *qu.* 1. ubi tenet posse in tali casu litem per sortem dirimi, ibi: *Sed quæ fiunt necessitatis causa, non sunt illicitæ, ut si contentio esset de electione aliquorum, & esset paritas utriusque in omnibus, exemplo Matthiæ possunt fieri sortes*

cap. 3. Gratianum part. 4. de Beneficio c. 3. n. 107. & seq. asserentem in certo casu, ac pro rata veterum tandem esse deveniendum ad sortem.

21 Lites autem item, & controversiae in causis Beneficialibus extra casum electionis, licet non possint per sortes dirimi propria, ac privata auctoritate partium, possunt tamen per sortes dirimi interveniente Judicis auctoritate. Pirhing hic. cit. n. 14. Suarez l. c. n. 13. & 14. Sanchez hic. cit. n. 79. & alii.

22 Ratio primae partis est, quia si tales lites Beneficiales per sortes componerentur propria ac privata auctoritate partium, posset fieri, ut per talem sortem Beneficium obtineret, qui nullum Canonicum, & legitimum titulum haberet contra c. *Beneficium* 1. *de Reg. juris in 6.* ubi expresse dicitur, quod *Beneficium Ecclesiasticum potest licite sine institutione Canonica obtineri*, & contra cap. *Cum qui unic. de eo, qui mittit in possessionem*, ubi prohibetur, ut ne litibus Beneficialibus aliquid fiat, per quod ad Beneficia ingressus vitiosus patere possit, ibi: *Ne propter hoc ad ea ingressus patere valeat vitiosus*; Nam cum neuter ex litigantibus possit privata sua auctoritate, aut pacto alteri dare legitimum titulum Beneficii, nec constet uter litigantium habeat justum titulum, ideo stat grave periculum, ne is, super quem cadit sors, obtineat, & possideat Beneficium sine justo titulo. Tum quia talis litis, seu controversiae Beneficialis compositio per sortes nequit fieri sine pacto, & conventione partium; omne autem pactum propria, & privata auctoritate initum circa Beneficia litigiosa, est Simoniacum, *c. ultim. de pactis*, *c. Quam pio 2. caus. 1. q. 2.* & concordat *cap. Super eo 7. de transactionibus*, *cap. Quaesitum 5. de rer. permut. cap. Super hoc 6. de renunciat. cap. Matthaeus 23. de Simonia*, cum similibus.

23 Ratio autem secundae partis, quod nempe lites, & controversiae Beneficiales per sortes dirimi possint, interveniente Judicis auctoritate, est quia si partes litigantes super beneficio pactum aliquod, consentiente, & approbante Judice, ineant, & juxta illud Judex sententiam proferat, vigore talis sententiae is, cui a Judice Beneficium litigiosum adjudicatum est, illud vere consequitur ex titulo sufficienti, nempe titulo, & auctoritate sententiae Judicialis, ac proinde cessat Simonia, & periculum vitiosi ingressus, quia auctoritate Judicis interveniente purgatur utrumque vitium, & Simoniae, & vitiosi ingressus, quod utrumque intervenit, non interveniente in tali pacto Judicis auctoritate: Siquidem tunc cessat utrumque periculum, & Simoniae, & vitiosi ingressus, si pactum de lite Beneficiali per sortes componenda, interveniente Judicis auctoritate, & approbatione sit initum, utrumque, licet dictae lites, & controversiae Beneficiales non possint per sortes dirimi propria ac privata auctoritate partium, possunt tamen per sortes dirimi interveniente Judicis auctoritate & approbatione.

Nunc electiones ex divino nutu.

De usu sortis in electione Canonica aliqua tetigimus *in disc. ad verb. Elect. artic. 1. n. 9. & dub. sequent.* Hic vero illud accuratius expendendum, cum de vero Honorius III. *in cap. 3. de Sortileg.* in electione Canonica omnem improbaverit usum sortis. 24

Verba hujus Capituli sunt; *Ecclesia vestra super Episcopo destituta circa modum electionis diversos incipientes tractatus unum tandem elegistis ex vobis per sortem. Is iterum unum elegit, qui Episcopum Ecclesiae nominaret. Nos tali examinato processu multa reprehensione digna putamus, sortem in talibus perpetua prohibitione damnantes.* 25

Negari sane haud potest, Honorium III. in recitato Capitulo uti verbis valde momentosis 26
adversus sortem. At enim vero plurima occurrunt, quae interpretationem suadent, quod Capitulum hoc intelligi non debeat nisi de sorte divinatoria, conjuncta scilicet cum opinione, Deum sorte recturum esse electionem. 27

Primo enim, id vult inscriptio totius tituli *de Sortilegis*, quo verbo plerumque denotantur *Divinatores*. 28

Deinde quum alia decreta *in cap. 4. sequenti* conquirenda sint, quae sortis usum approbant, in dubio certe verba Honorii assumenda sunt de sortis abusu.

Tum ipsa decreti historia id fere dicit. 30
Quia Collegae Ecclesiae Lucanae, quum in electione Episcopi inquirere debuissent in merita Candidatorum, omissa cura hac, fiduciam in indicio Sortis posuerunt. Quod merito illis exprobrat Honorius. Si enim sors illorum fuerit lusoria, tum levitas & incuria erant accu- 31
sandae Electorum. Sin autem divinatoria, tum 32
coargui poterat superstitio, & Religionis nimietas, qua in globulis fiduciam posuerant divinae voluntatis, quum illam quaerere debuissent in usu rationis meritorum virtutumque utriusque Candidati.

Neque est, quod dicat aliquis, Lucanos ta- 33
men non elegisse ipsum Episcopum judicio sor-

sortis, sed tantum Electores, ut adeo pertinere videatur ad genus electionis per compromissum.

34 In promptu enim est responsio: *Qui sorte decernit Electores, ille viam sortis facit Electo*; Neque inter hunc & casus alios quidquam interest, quam quod sortis usus concurrere possit in electione vel *immediate*, vel *mediate*, vel *directe*, vel *indirecte*. Utrum-

35 que recte omnino prohibetur. Alia vero est ratio compromissi facti cum judicio, & usu rationis, alia cæcæ, & superstitiosæ sortis. Primum admittunt Canones, alterum merito refellunt.

36 Ex his non improbabiliter sustineri potest, Capitulum 3. loqui non *de sorte rationabili*, cui præcessit *examen Candidatorum*, non de lusoria neque etiam de necessaria, sed *de genere sortis superstitiosæ, divinatoriæ, temerariæ*.

37 Eo vel maxime, quod, in casu hoc *sortis rationabilis* metui nequit, ut homo indignus eligatur, quæ est ratio, cur communiter usus sortis improbatur. In eo enim Candidati jam fuerunt missi sub examen industriæ, virtutis, Litterarum. Breviter aliud eligere per sortem aliud factam electionem judicio sortis deffinire; Vide *Natalem Alexandr.* virum antiquitatum Ecclesiæ callentissimum, qui *Historiæ Ecclesiasticæ seculo* 1. *differt*. 6. hanc quæstionem ex instituto resolvit, idque his tandem verbis; *Probatur usus sortis, si modo Episcopatus Candidati sint digni; & ita pares, ut vix inter eos sit meritorum discrimen. Quia ubi humanæ prudentiæ judicium deficit, divina voluntas consulenda, & ejus omnia committenda providentiæ. Sic inter Antistites, qui tempore pestis manere debeat, merito sortis usu indagatur, suasore Augustino.*

SORTILEGIUM.

1 SAcerdotes abutentes Sacrificio Missæ ad sortilegia, præter alias pœnas, incurrunt insuper perpetuam inhabilitatem ad celebrationem Missæ ex Decreto Sanctæ universalis Inquisitionis edito de mandato Benedicti XIV. *Die* 5 *Augusti* 1745.

2 Alia ad rem vide infra verb. *Superstitio* a num 33. ad 44.

SPADONES. Vide verb. *Impedimenta Matrimonii art.* 2. *n.* 38. 39. *& verb. Patria potestas n.* 27.

SPATULOMANTIA. Vide verb. *Superstitio num.* 24.

SPECTACULA.

* SPectacula inverecunda, uti sunt puerorum, & adolescentum nudorum cursus, & luctæ, etiamsi longa consuetudine introductæ, ne permittantur ab Episcopis, legibusque latis prohibeantur, mandat Benedictus XIV. in encyclica ad Episcopos Campaniæ incip. *Nihil profecto*; Bull. tom. 1. *num.* 60. *

SPES. Vide verb. *Virtus a num.* 21. *ad* 35.

SPICÆ.

SPicarum collectio post absolutam messem pauperibus permittenda indicitur a Benedicto XIV. tom. 1 Constit. 56. incip. *Acerbi plane Doloris*, directa Archiepiscopis, & Episcopis Ditionis Ecclesiasticæ in qua adducit scripturas, quibus clarius, & luculentius constat agrorum Dominos ad exercendam hanc in pauperes liberalitatem Dei ipsius oraculo edoceri. Videli- 1

cet *Levitici cap.* 19. ibi: *Cum messueris segetes terræ tuæ, non tondebis usque ad solum superficiem terræ, nec remanentes spicas colliges: Neque in vinea tua racemos, & grana decidentia congregabis, sed pauperibus, & peregrinis carpenda dimittes, Ego Dominus Deus vester.* Et rursus *Deuteronomii cap.* 24. *Quando messueris segetem in agro tuo, & oblitus manipulum reliqueris, non reverteris, ut tollas illum: sed advenam, & pupillum, & viduam auferre patieris, ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere manuum tuarum. Si fruges collegeris olivarum, quidquid remanserit ab arboribus, non reverteris, ut colliges, sed relinques advenæ, pupillo, & viduæ. Si vindemiaveris vineam tuam, non colliges remanentes racemos, sed cedent in usus advenæ, pupilli, & viduæ.* 2

Ad-

Adducit insuper illud *Ruth. cap. 2.* ubi habetur, eam Socrui suæ Noemi dixisse; *Vadam in agrum, & colligam spicas, quæ fugerint manus metentium, ubicumque clementis in me Patrisfamilias reperero gratiam.* Et paulo post in agrum Booz ingressam, spicas collegisse, ibi: *itaque & colligebat spicas post terga metentium*; cum vero percontanti Booz quænam esset illa mulier, Moabitidem esse responderetur, nec deessent, qui testarentur illam a primo mane ad eam usque horam spicas collegisse. *Audi*, (inquit) *filia ne vadas in alterum agrum ad colligendum, nec recedas ab hoc loco, sed jungere puellis meis, & ubi messuerint, sequere; mandavi enim pueris meis, ut nemo molestus sit tibi;* Præterea tantum pii viri animus a contumeliis absuit, ut eam non colligere tantum relictas, sed integras spicas metere passus sit, jubens ea de causa Messoribus: *Etiamsi vobiscum metere voluerit, ne prohibeatis eam.* Quare cum sese domum Ruth recepisset, & tantam frumenti copiam socrui suæ ostendisset acceptam; illa memori, ac grato animo collectas fruges Datori censuit referendas, inquiens: *Sit benedictus, qui miser-*
3 *tus est tui.* Hæc ille *loc. cit.*, qui *ibid.* §. 6. majori, quo potest paternæ caritatis sensu hortatur, & obtestatur, ut Episcopi causam pauperum, quæ causa Dei est, omni ope, & conatu tueantur, in suam veluti clientelam suscipientes pauperes, dignum pietate sua zelum exhibeant, suis primum vocibus, & exhortationibus, ac mandatis, etiam in singulis Diœcesum suarum Parochiis inter Missarum solemnia evulgandis commendetur egenorum causa, agnoscatque populus quam turpe, ac Christiano nomini indecorum sit, messe jam absoluta, pauperes ab agri finibus amoveri. Potissimum vero intelligant agrorum domini colligendarum spicarum morem immaturo consilio sublatum fuisse in iis locis, in quibus diuturno usu jam invaluerat, ibique restitui omnino oportere. Ubi vero hæc consuetudo recepta adhuc non sit, pro viribus inducatur in solatium egenorum, qui gravi saltem, si non extrema, laborant inopia, quique in difficilium temporum angustiis magis, magisque conficiuntur. Sic idem in laudata Constitutione *Acerbi plane doloris.*

4 Spicarum egenis collectoribus permittitur sine alio libera extractio quocumque tempore in Ditione Ecclesiastica etiam extra statum Ecclesiasticum. Idem tom. 2. Constitution. 53. incip. *Quæ die*, *num.* 11.

SPIRITUS SANCTUS.

Spiritus Sancti processio a Patre, & Filio 1
est vere credenda. Benedict. XIV. tom. 1.
Constitut. 47. incip. *Etsi Pastoralis* §. 1. Etsi 2
autem Græci teneantur credere etiam a Filio
Spiritum Sanctum procedere, non tamen te-
neantur in Symbolo pronunciare. Unde particu-
la *Filioque* in Symbolo omitti potest a Græcis.
Idem *ibidem*. Non tamen ab Albanensibus, 3
qui eam recitare consueverunt. Idem *ib.* Nec 4
ab Italo-Græcis, si a locorum Ordinariis, vel ob suscipionem hæresis, vel ob scandalum vel ob aliam causam, requisiti fuerint: Tunc enim particulam illam *Filioque* in Symbolo pronunciare tenentur. Idem *ibid.*

Spiritus Sancti Imagines sub humana juve- 5
nis forma damnantur, & prohibentur. Idem
Constit. 145. incip. *Sollicitudini* §. 10. 23. 33.
ad 37. Spiritus Sancti tamen Imagines in for- 6
ma columbæ approbantur, & permittuntur.
Idem *ib.* §. 16. *ad* 20. & 36. Item in figura 7
linguarum ignis ubi repræsentatur mysterium Pentecostes. Idem *ibid.* §. 21. & 36. Vide *verb. Imagines.*

SPOLIATOR, SPOLIATUS.

Spoliator hic dicitur quicumque, sive priva- 1
tus, sive Judex alium vi, vel clam extrajudicialiter, & non servato Juris ordine, de possessione alicujus rei, seu Juris ejicit, aut alias injuste privat, seu spoliat. *Ita in re Communis: arg. c. Conquerente 7. de restitutione spoliatorum*, cum aliis similibus, & *tot. titul. ff. de vi, & de vi armata, & C. Unde vi.*

Spoliatus e contra dicitur, qui vi, vel clam 2
a quocumque privato, sine Judice extrajudicialiter, & non servato Juris ordine de possessione alicujus rei, seu Juris est ejectus, aut alias injuste privatus, seu spoliatus. *Sic in re Communis, arg. cit. c. Conquerente 7. de restit. spoliator.* cum aliis similibus, *tot. tit. ff. de vi, & de vi armata, & Cod. Unde vi.*

Remedia Juris præcipua, quæ habet spolia- 3
tus ad recuperandum possessionem sunt sequentia. Primum remedium est interdictum *Unde vi*, sic dictum a primis verbis Prætoris illud pro-

proponentis *in l. Prætor ait* 1. *ff. De vi, & de vi armata*, ibi: *Unde tu illum vi dejecisti?* per quod Interdictum duo statuuntur in favorem spoliati; Primo scilicet ut spoliatus ante omnia instituatur in pristinam possessionem, ita ut spoliator volens agere, aut probare proprietatem rei ablatæ, non sit audiendus, nisi prius rem ablatam restituerit, etiam Prædoni; *cap. In litteris* 5. *de restitutione spoliator. & c. Super Spoliatione* 4. *de ordin. Cognition.* Et secundo ut spoliatus restituatur ad totam caussam, idest non solum in pristinam possessionem liberam, ut antea *arg. c. Pisanis* 19. §. *Porro, de restitutione spoliator.* sed etiam ad omne id, quod ibi amisit, licet ad spoliationem nihil pervenerit: *l. Prætor ait* 1. §. 1. *ff. De vi, & de vi armata; l. Si de possessione* 4. *Cod. Unde vi, c. Redintegranda* 3. *cauf.* 3. *q.* 1. *c. Gravis* 11. *de restit. spoliator.* Et hoc jure merito in odium spoliationis; *Clement. unic. de causa possess. & proprietat.*

4 Dictum beneficium, seu interdictum *Unde vi* competit ei soli, & omni, qui vere dejectus est, sive sit Dominus directus, sive utilis, sive non sit Dominus, ut Prædo: item heredibus, eorumque successoribus adversus omnes, qui per se vel per alium spoliarunt, aut spoliationem demandarunt, aut spoliationem suo nomine factam ratificarunt; *c. Cum ad Sedem* 15. *de restitutione spoliatorum*, & Glossa communiter recepta *ibid. verb. Interdictum Unde vi*, cum pluribus ibi citatis.

5 Secundum remedium recuperandæ possessionis est condictio, *ex cap. Sæpe* 18. *de restitutione spoliatorum*, ratione cujus spoliatus potest agere contra quemcumque tertium possessorem, qui rem invasam scienter recipit, ita ut ille cogatur rem ablatam restituere, quamvis spoliatus non probaverit ejus proprietatem, sed duntaxat spoliationem, textu expresso *in cit. cap. Sæpe* §. *Unde, de restitutione spoliatorum.*

6 Tertium remedium recuperandæ possessionis est Condictio, *ex cap. Redintegranda* 3. *cauf.* 3. *q.* 1. vi cujus spoliatis, & ejectis Episcopis, per quos veniunt omnes Ecclesiastici, & secundum probabiliorem, & communiorem sententiam etiam Laici, omnia bona, sive mobilia, sive immobilia in eodem loco, ubi sibi erepta fuerunt, redintegrari, seu restitui jubentur, & quidem ante accusationem, ita ut spoliatus ante factam restitutionem omnium sibi ablatorum accusari non possit, & accusatus respondere non teneatur, antequam omnia sibi fuerint restituta, textu expresso *in cit. c. Redintegranda* 3. *cauf. q.* 1.

Quartum remedium recuperandæ possessionis 7
est Condictio, *ex l. Invasor* 5. *Cod. Unde vi*; quod datur, & contra eum, qui per vim loca aliqua invasisse probetur, & contra eum, qui per errorem, & bonam fidem occupavit possessionem rei alienæ, qui tenetur, non obstante errore, ac bona fide, restituere possessionem occupatam, textu expresso *in cit. l. Invasor* 5. *Cod. Unde vi.*

Quintum remedium recuperandæ possessionis 8
est Condictio, *ex l. Si quis in tantam* 7. *Cod. Unde vi*, per quod quia propria auctoritate violenter ingreditur possessionem penes alium constitutam, cogitur in primis hanc possessionem alteri restituere; Et deinde si Invasor fuit Dominus dictæ rei, ultra possessionem amittit etiam ejus Dominium, & si non fuit Dominus, compellitur insuper ad dandam, seu restituendam æstimationem rei, textu expresso *in cit. l. Si quis in tantam* 7. *Cod. Unde vi.* Quæ tamen pœna amissionis dominii, aud reddendæ æstimationis rei intelligitur solum habere locum post sententiam Judicis, ut notat Glossa communiter recepta, *ib. verb. Amittant.*

Sextum remedium recuperandæ possessionis est 9
Condictio, *ex l. Cum quærebatur* 11. *Cod. Unde vi*, quod datur adversus eum, qui dolose occupavit possessionem rei alienæ vacantem, & sic tamquam Prædo rem occupatam, ejusque possessionem restituere cogitur, textu expresso *in cit. l. Cum quærebatur* 11. *Cod. Unde vi.*

Septimum remedium recuperandæ possessionis 10
est Condictio, *ex l. Extat, ff. de iis, quæ vi, metusve causa*, per quod Creditor, qui per vim, aut propria auctoritate rem, vel pecuniam sibi debitam accepit, aut vi illata solvi fecit, cogitur rem acceptam restituere, & insuper perdit Jus Crediti, & actionem adversus Debitorem, textu expresso in cit. *l. Extat, ff. de iis, quæ vi metusve causa, & l. Creditores* 7. *ff. ad Legem Juliam, de vi privata.*

Octavum remedium recuperandæ possessionis 11
habetur *ex Officio Judicis*, & competit illi, qui non possidet, sed solum detinet rem, & postmodum ipsa spoliatur, ut *Commodatarius, Depositarius, Conductor ad breve tempus*, & similes; Isti enim, cum non possideant sed solum detineant, *l. Officium* 9. *ff. de rei vindicatione*, si spolientur detentione talium rerum, non habent ullum ex hucusque enumeratis ordinariis remediis possessoris ex defectu possessionis, & ideo sic suadente æquitate est eis indultum remedium extraordinarium, ac subsidiarium, ut possint nempe implorare Officium Ju-

Judicis ad recuperandam rerum præhabitarum detentionem, a qua ceciderunt, *arg. l. Aquilius 27. ff. de donationibus*, *l. & non tantum 19. ff. de petition. heredit. c. Quia 11. de Judiciis*, *c. Bona memoria 15. de appellat.* cum similibus.

12 Ut Spoliatus ante omnia sit restituendus, ut ante omnia esse restituendum jam diximus *supra n. 3. per Jura ibi adducta*, si agat ex remedio *Interdicti Unde vi*, duo probare debet, scilicet se possedisse, & se fuisse spoliatum tali sua possessione; *cap. Consultationibus* 10. *de Officio Delegati*, juncta Glossa *ibid. verb. Possessionem, & dejectionem*, *l. Prætor ait 1. §. Interdictum autem*, *ff. De vi, & vi armata*, ibi: *Interdictum autem hoc nulli competit, nisi ei, qui tunc cum dejiceretur, possidebat*. Si autem agat ex remedio, *cap. Redintegranda 3. caus. 3. q. 1.* sufficit, quod ipse spoliatus probet suam priorem possessionem, & novam alterius, seu spoliatoris conventi prætensam possessionem; Probata enim justa priore possessione, nova præsumitur clandestina, & vitiosa, cum duo insimul eandem rem, & eodem modo possidere non possint; *l. Licet causam 9. §. Ex præmissis de probationibus*, cum similibus.

13 Dicta Regula: *Spoliatus ante omnia est restituendus*, procedit non solum quando quis vi, vel clam fuit spoliatus a privato, ut est indubitatum apud omnes, sed etiam quando quis est spoliatus a suo Prælato, seu Judice extrajudicialiter, seu non servato Juris ordine, textu expresso *in cap. Conquerente 7. de restitutione spoliatorum*.

14 Regula illa: *Spoliatus ante omnia est restituendus*, fallit in aliquibus casibus. Primo scilicet quando spoliatus consentit, ut spoliator ante restitutionem super proprietate rei sibi competente audiatur, textu expresso *in cap. Licet 1. de restitutione spoliator.* Et ratio clara est, quia Beneficium restitutionis est privilegium Juris cui libere renunciare potest spoliatus; *cap. Si de terra 6. de privileg. & l. Si quis in conscribendo 29. Cod. de pactis*.

15 Secundo quando notorium est, quod proprietas rei spolio ablatæ non pertineat ad ipsum spoliatum, sed ad spoliatorem; Tunc enim spoliatus ob notorium defectum proprietaris veluti dolosus Jure repellitur, textu expresso *in cap. dolo facit 59. de Regul. Juris in 6.* ibi: *Dolo facit, qui petit, quod restituere oportet eumdem*, & concordat *l. Dolo facit 8. ff. de doli mali, & metus exceptione*.

16 Tertio quando spoliatus ante factam suam spoliationem, libere renunciavit Dominio rei spoliatæ, textu claro *in ca. Accepta 3. de restitutione spoliator.* Nec obstat *c. Sollicite 2. eod. tit.* quia loquitur de renunciatione, nec ante spoliationem facta, quæ non censetur libera, ut argumentatur ibi Pontifex: *Quia non est verisimile, quod sponte Juri suo renunciaverit, qui renunciavit spoliatus*.

Quarto quando spoliatus post spoliationem cum spoliatore pactum inivit, vel juravit sponte, quod nolit agere possessorio recuperandæ: Pacta enim inita sunt custodienda, & promissa sunt opere complenda, *c. Antigonus 1. & c. Qualiter 3. de pactis*, *l. Juris gentium 7. §. 7. ff. De pactis*. 17

Dicitur autem notanter *Post spoliationem*, quia simile pactum initum cum spoliatore ante spoliationem non valet, textu expresso *in l. Si unus 27. §. 3. & §. 4. ff. De pactis*; Et ratio est, quia tale pactum initum ante spoliationem præberet ansam delinquendi, & animaret homines ad spoliandum, ac proinde veluti continens turpem causam merito reprobatur a Jure, & non valet; *l. Si unus §. 3. & 4.* ubi expresse dicitur, *Pacta, quæ turpem causam continent, non sunt observanda, veluti si paciscar, ne furti agam, vel injuriarum, si feceris, expedit enim timere furti, vel injuriarum pœnam, sed post admissam hæc pacisci possumus*. 18

Mulier propria autoritate sub prætextu impedimenti, v. g. consanguinitatis, a marito se separans, sicque eum possessione spolians, si non habet probationes incontinenti paratas ad probandum impedimentum dirimens Matrimonii, est plenarie restituenda marito, & quo ad cohabitationem, & quoad torum, donec ipsa probationes offerat præparatas. Sic expresse decisum habetur *in cap. Litteras 13. §. Quod si non habeat, de restitutione spoliator.* Et ratio est, quia ut ibidem subjungitur, præsumitur mala fides contra ipsam, eo quod propria temeritate, & absque Judicio Ecclesiæ a viro suo recesserit; unde stante tali casu, viget regula generalis, quod *spoliatus ante omnia sit restituendus*. 19

Si vero tanta esset viri sævitia, ut mulieri trepidanti non posset sufficiens securitas provideri, tunc non solum non esset ei restituenda, sed ab eo potius removenda. Et e contra, si possit dictæ mulieri sufficiens securitas provideri, est ipsa ante causæ cognitionem restituenda marito, textu expresso *in cit. c. Litteras in fine*, ibi: *Si vero tanta sit viri sævitia, ut mulieri trepidanti non possit sufficiens securitas provideri, non solum non debet ei restitui, sed ab* 20

eo

eo potius amoveri, alioquin sufficienti (si fieri potest) securitate provisa profecto videtur conjux ante causæ cognitionem restituenda marito. Et concordat *c. Ex transmissa* 3. *c. Ex conquæstione* 10. *c. Ex part.* 14. *de restitutione spoliator.* & *c. Intelleximus* 1. *De ordine Cognitionum*.

21 Spoliator violentus restituere debet spoliato, non solum rem ablatam, sed etiam cum ipsa omnes fructus, tum extantes, tum consumptos, immo etiam illos, quos non percipit & prior possessor spoliatus percipere potuisset si suam possessionem continuasset, *Communis*, textu expresso *in cap. Gravis* 11. *de restitutione spoliator.* & *leg. Si de possessione* 4. *Cod. Unde vi*.

22 Unde, antequam dictus spoliator audiatur super prætensa rei ablatæ proprietate, est restituendus spoliatus, non solum in pristinam possessionem liberam ut antea, *arg. c. Pisanis* 19. §. *Porro*, *de restitutione spoliat.* sed etiam ad omne id, quod ibi, sive ratione fructuum non perceptorum, sive ratione factarum expensarum amisit, & damnum passus est, licet ad spoliatorem nihil pervenit; *l. Prætor ait* 1. *ff.* 1. *De vi, & vi armata*, *l. Recte possidensi* 1. *l. Ut pulsos* 2. *l. Auctoritatem* 3. & *l. Si de possessione* 4. *Cod. Unde vi*; *c. Reintegranda* 3. *caus.* 3. *q.* 1. *c. Gravis* 11. *de restitutione spoliatorum*. Et hoc jure merito in odium spoliationis. *Clem. unic. de causa possession. & propriet.* Et sic Rota *in Lavellen. seu Melphien. pecuniaria* 16. *Novemb.* 1610. *coram Ubaldo*, & *in Romana Silvæ* 15. *Maii* 1628. *coram Verospio*, allegat. a Barbosa *in cit. cap. Gravis n.* 4. & sic Doctores communiter.

23 Nec talis spoliator excipere potest contra spoliatum per objectionem criminis; Prius enim ut supra restituendus est Actor spoliatus, antequam de crimine objecto per exceptionem audiatur Reus spoliator, textu expresso *in cap. Item cum quis* 6. *de restitut. spoliator*, ibi: *Non occurrit nobis, quod illius objectio admitti debeat, vel principalis causa propter hoc executio retardari, quoniam criminaliter adversus eum ante restitutionem agere non potest, cum præsumatur ejus existere inimicus*.

24 Nisi tamen opponatur talis criminis exceptio, quæ personam spoliati reddat inhabilem ad agendum, ut est Excommunicatio, cum Excommunicatus in Judicio non sit ut Actor audiendus, nec ibi stare possit, nisi tanquam Reus; *cap. Intelleximus* 7. *de Judiciis*, *c. Conspiratores* 5. *cap. Nullus anathematizatorum* 6. *caus.* 3. *q.* 4. cum similibus.

25 In Civilibus non admittitur spoliationis exceptio facta ab alio, quam ab actore, textu expresso *in cap. Frequens* 1. *de restitutione spoliator. in* 6.

In Criminalibus autem admittitur spoliationis exceptio etiam a quocumque tertio facta, dummodo fiat intra quindecim dies, & sit de tota substantia, vel majori parte, textu expresso *in cit. c. Frequens*. 26

Spoliatus excipiens spoliationem factam a tertio intra certum tempus a Judice statuendum, debet petere restitutionem, alias non juvat exceptio, & accusabitur, exceptione non obstante, textu expresso *in cit. c. Frequens* §. *Solet*. 27

Agenti super rebus Ecclesiasticis non obstat exceptio spoliationis privatorum rerum. Vel e converso, textu expresso *in cit. cap. Frequens* §. *Ad hoc*, ibi: *Ad hoc sancimus, ut rerum privatorum spoliatio agenti super Ecclesiasticis, vel contrario, nullatenus opponatur*. 28

Additiones ex aliena manu.

Adversus violentos Spoliatores alia præter Interdictum *Unde vi* sunt prodita remedia, puta accusatio ex Lege Julia de vi publica, & de vi privata; nec non Constitutiones variæ recentiores, quibus vis coercetur, comprehensæ *in L.* 7. & *seq. C. Unde vi*. 29

Pinguiora vero præ cæteris sunt remedia juris Canonici moribus hodiernis passim comprobata *ex cap. Sæpe contingit*, *de Restitut. Spoliator.* & *Can. Redintegrandæ* 3. & 4. *caus.* 3. *q.* 1. Interdictum enim *Unde vi* tantum locum habet in rebus immobilibus, & incorporalibus, quæ immobilium jure censentur, & tantum competit contra dejicientem, non item contra tertios rei possessores, & quidem intra annum. 30 31

At remedium ex *Canon. Redintegrandæ* ad omnes omnino res extensum fuit, & adversus omnes rei possessores datum, sive bona, sive mala fide, sive cum, sive sine titulo possideant & sive titulus ex quo possident, sit onerosus, sive lucrativus sit, idque sine temporis distinctione. 32

Sed an hæc, quæ usu recepta sunt de remedio *ex Canon. Redintegrandæ*, consona revera sint menti Auctoris ipsius, vide Bohemer. *ad titul. de Restitut. Spoliat.*

SPO-

S P O L I U M.

1 Spolia Ecclesiasticorum Beneficiatorum, qui decedunt sine testamento, vel sine facultate testandi disponunt, & illa, quæ ultra facultatem remanent, pertinent ad Cameram Apostolicam. Paulus III. 29. Constit. Incip. *Romani*.

2 Spolia Ecclesiasticorum Beneficiatorum morientium sine facultate testandi pertinent ad Cameram Apostolicam, eorumque dispositiones nullæ sunt, etiamsi sint ad pias causas. Pius IV. Constit. 8. incip. *Grave nimis*.

3 Spolia Beneficiatorum morientium extra residentiam, etiamsi habuerint facultatem testandi, pertinent ad Cameram Apostolicam. Pius IV. Constit. 91. incip. *In suprema*.

4 Spolia bonorum Clericorum ex illicita negotiatione acquisitorum pertinent ad Cameram Apostolicam. Pius IV. Constit. 15. incip. *Decens*.

5 Spolia Regularium vagantium, & morientium extra Claustra pertinent ad Cameram Apostolicam, nisi habeant facultatem testandi; Gregorius XIII. Const. 43. incip. *Officii no-*
6 *stri*. Advertit tamen Passerinus *de statib. hominum tom. 3. part. 189. art. 8. numer.* 529. talem Constitutionem non habere locum de omnibus bonis Religiosorum, sed de illis solum, quæ acquisierunt extra Claustra degentes; de his bonis loquitur Constitutio Pauli IV. 14. incip. *Postquam*; & patet etiam ex citat. Constit. Greg. XIII. ubi dicitur tempore, quo extra Claustra hujusmodi fuissent acquisita, & tandem §. 3. statuit, ut bona omnia per Regulares degentes extra Claustra acquisita spectent ad Cameram Apostolicam, ideo quæ Religiosus acquisivit, antequam egrederetur de Claustro, concludit dictus Passerinus, Religioni manent, nam fuerunt jam illi acquisita. Vide infra *n.* 39.

7 Hinc a fortiori manent Religioni, & illi debentur bona illorum Religiosorum, qui cum legitima facultate suorum Superiorum itinera arripientes, vel apud Parentes, Amicos, & Benefactores, Religiosas vacationes obeuntes per accidens ibi decedunt. Et ita censuit *Sacra Congr. Episcop. & Regul. in Vercellens.* 11. *Aprilis* 1650. & 30. *Junii* 1604. apud Pignatell. *tom.* 8. *cons.* 85. allegans ad rem alia Decreta Sac. Congr. S. Officii.

8 Spolium Regularium solet erogari per Prælatos Regulares in usum Conventus absque Beneplacito Apostolico, etiamsi sit pecunia deposita absque vinculo in banco publico, quia vere non est pecunia destinata ad emptionem. *Sacra Congreg. Concilii die* 28. *Februarii* 1654. *tom.* 19. *Decret. pag.* 319. proposito dubio: N. *Superior Regularis quærit pro quiete suæ conscientiæ: An si ipse pecunias provenientes ex spolio Religiosi defuncti juxta consuetudinem Monasterii pure absque aliquo vinculo deposuerit in banco publico Civitatis, illas postea juxta eamdem consuetudinem erogando ut dictum usum, & necessitates urgentes ipsius Monasterii ob penuriam, & infirmitates supervenientes, ut ex partitis libri ejusdem Monasterii liquere asseritur, inciderit in pœnas expressas in Decreto de rebus Regul. non alienand. inhærente etiam Constitutioni Pauli II. eo quod prius non obtinuerat licentiam. Sacr. Congr. secundum ea, quæ proponuntur, respondit non incidisse*. Sic refert Cardin. Petra *tom.* 5. *Comment. ad Constitut. V. Pauli II. sect. II. n.* 33.

Spolia Cardinalium ubicumque decedentium 9
non pertinent ad Cameram Apostolicam. Pius IV. Constit. 19. incip. *Decens*.

Spolia Curialium, & Prælatorum haben- 10
tium facultatem testandi, non pertinent ad Cameram Apostolicam. Pius IV. Constit. 19. incip. *Decens*.

Conclavistæ non subjacent spolio. Gregor. 11
XV. Constitution. incipient. *Romanus* §. 10.

Moriente Clerico, sive Romano, sive Cu- 12
riali, sive incola, ab intestato, si Romæ, vel intra spatium decem milliariorum moritur, succedunt heredes. Paulus V. Constit. 18. incip. *In eminenti* §. 4. Alexander VII. Constit. incip. *Nos volentes*.

Spolia fieri non possunt a Collectoribus &c. 13
de iis Beneficiatis, quorum Beneficia non excedunt fructus Ducatorum auri triginta de Camera, & si faciunt, tenentur restituere, & per Censuras ad hoc cogi possunt. S. Pius V. Constit. 42. incip. *Rom. Pont.*

Spoliorum causæ agitandæ sunt cum citatio- 14
ne Commissarii Cameræ. S. Pius V. Constitut. 51. incip. *Attendentes*.

Spoliorum nomine, quæ ad Cameram Apo- 15
stolicam pertinent, non intelliguntur paramenta Ecclesiæ, Vasa, Libri Ecclesiæ, Gradualia, Missalia, & aliæ res sacræ, etiam auri, & argenti, ac quæcumque alia bona, quæ per quoscumque Episcopos ad usum, & cultum Divinum, etiam in eorum privatis ædibus, & capellis, vel Oratoriis destinata tempore eorum obitus reperiuntur; quæ etiam sub quibusvis facultatibus testandi, & alias disponen-

di

di minime comprehenduntur, sed ea omnia ad eorum Ecclesias, idque proportionaliter habita ratione fructuum, & temporis, quo Beneficia, si plura fuerint, possederunt, nec ad heredes ex testamento, vel ab intestato deveniunt. S. Pius V. Constitut. 42. incip. *Romani Pontificis*.

16 Vasa, ornamenta, vestimenta, & hujusmodi Clerici decedentis intestati, si jam fuerunt dicata Deo, Ecclesiæ, vel Oratorio expresse, non spectant ad heredes ab intestato. *Communis*; Quod enim semel Deo dedicatum est, ad humanos usus amplius redire non debet; *cap. Nulli licet* 3. *caus.* 12. *q.* 2. *cap. Quod semel* 4. *caus.* 19. *q.* 3. *cap. Ligna* 36. *& cap. Vestimenta* 40. *dist.* 1. *de consecrat. cap. Ad hæc* 2. *de Religiosis domibus*, *cap. Mancipia* 3. *de rerum permut. cap. Semel* 51. *de Reg. Juris in* 6. *l. Si quis sepulcrum* 12. §. 1. *ff. de Religiosis*, *& sumptibus funerum*.

17 Item ad heredes non spectant prædicta, si Deo, Ecclesiæ, vel Oratorio fuerint dicata, etiam solum tacite, ut si haberent signum, vel Insignia Ecclesiæ, vel essent ita apta tali Ecclesiæ, ut viderentur fuisse a primæva sua emptione, vel concessione ipsi dicata; vel aliæ consimiles adessent conjecturæ, quibus posset rationabiliter præsumi ipsa fuisse tacite dictæ Ecclesiæ dicata, seu donata. Rota divers. *part.* 3. *lib.* 3. *decis.* 582. *nu.* 7. *&* 9. Ventriglia *tom.* 2. *annot.* 16. §. 1. *num.* 11. & alii, *arg. citatis Juribus*. Unde ex Menochio *lib.* 2. *de arbitr. Judic. caus.* 88. *num.* 8. Judicis arbitrio est relinquendum, quænam conjectura ad præsumendam donationem sufficiat, quia conjecturæ in facto consistunt, *argum. l. Sed si quis* 14. §. 7. *ff. de Religiosis*, *& sumptibus funerum*.

18 In dubio autem, non concurrentibus supradictis, talia vasa, ornamenta, vestimenta, & hujusmodi spectant ad heredes ab intestato; sic expresse pluribus adductis defendit Ventriglia *loc. cit. a nu.* 12. *ad* 18. ubi testatur sic respondisse in facti contingentia, & secundum suum votum sic fuisse judicatum in quadam Curia Episcopali quo ad sequentem casum. *Reverendus quondam N. N. dum viveret, emit ad suum proprium privatum usum, & commoditatem nonnulla vasa, ornamenta, seu vestimenta Ecclesiastica, & Sacerdotalia, & deinde creatus Canonicus Ecclesiæ N. adhuc bona prædicta pro suo usu retinuit in eadem Ecclesia, successive ab hac vita decessit, nulla facta particulari dispositione prædictorum bonorum*.

19 Et ratio est, quia in tali casu bona prædicta non debent censeri donata Ecclesiæ, quia donatio in dubio non præsumitur, sed probari debet, per text. *in l. Cum de indebito* 25. *ff. de probationibus*, *præsumptionibus*. Immo potius error, seu actus invalidus, quam donatio præsumitur, Mascardus *de probationibus concl.* 554. *num.* 4. Menochius *lib.* 2. *de arbitr. Judic. casu* 88. *nu.* 3. Barbosa *de Axiomat. usu frequent. verb. Donare*, Flaminius Parisius *de Resignat. Benefic. lib.* 9. *q.* 19. *n.* 5. Aretin. *in l. A Titio n.* 3. *de verbor. obligat.* Ventriglia *loc. cit. nu.* 15. & alii; Unde cum Donans dicatur perdere per Glossam *in c.* 1. *de donationibus*, & nemo præsumatur suum jactare, & perdere per *cit. l. Cum de indebito* 25. *ff. de probationibus & præsumptionibus*, *& l. Campanus* 47. *ff. de bonis libertorum*, merito damnatur præsumptio donationis, prout fuisse damnatam in simili casu asserit Riccius *in Decis. Cur. Archiepisc. Neapol. decis.* 296. ubi quidam privatus fecerat argentea candelabra cum stigmatibus cujusdam Monasterii, illaque penes Monasterium reposuit, & adhuc contra Monasterium fuit judicatum non fuisse donata, ut ad litteram refert Ventriglia *loc. citat. num.* 15.

Qui insuper n. 16. subdit, quod non obstat 20
cit. supra num. 15. Constitutio 42. S. Pii V. incipiens *Romani Pontificis*, ubi disponitur vasa, ornamenta, vestimenta, & hujusmodi in hereditate Beneficiati inventa, non ad spolium, sed ad Ecclesiam Beneficii spectare, quia prædicta Constitutio loquitur concurrente Ecclesia cum spolio, quod cum ficta persona sit, & odiosa, præsumendum est defunctum Ecclesiam spolio præferre voluisse; Non autem loquitur Constitutio concurrente Ecclesia cum herede, ut in casu nostro. Unde cum simus in diverso casu, non est facienda extensio, de uno ad alium casum, *cap. Quæ a Jure* 28. *de Regul. Juris*, & ibi Glossa communiter recepta *verb. Quæ a Jure*, ubi ad id plura Jura adducit, *l. Quod contra* 141. *ff. de Regul. Juris*, cum similibus, maxime cum non militat eadem ratio; A diversis enim non fit illatio; *l. Papinianus* 20. *ff. De Minoribus*, *c. Ad audientiam* 12. *de Decimis*, ad late tradita per Everardum *in sua Topica loco a ratione legis &c. fol.* 57.

Tum quia dicta Piana Constitutio disponit 21
solum de acquisitis ex fructibus Beneficiorum, seu reditibus Ecclesiasticis, non autem ex patrimonialibus, aut Officiis lucrosis personalibus, ut quia Clericus habebat Officium lucrosum in Curia, erat Doctor, publicus Lector & hu-

[illegible]

22 Hinc si idem Beneficiatus haberet pingue Patrimonium ante Beneficii consecutionem, [illegible] possessione [illegible], tunc dubitatur, an bona fuerint acquisita ante, vel post Beneficii consecutionem, & an ex fructibus Beneficii, vel ex fructibus Patrimonii, seu Officii lucrosi personalis? per textum [illegible] in cap. Nulli dubium 1. caus. 12. qu. 4. in fine, ibi: Nec ei sine cognitione de his, quae possidet, quidquam auferre. Et tradunt Panormit. in cap. Cum esses num. 14. vers. Sed possessor, de testament. Barbat. cons. 196. num. 12. Gabr. consil. 96. numer. 2. vers. Unde in casu nostro, Roman. cons. 150. numer. 5. vers. Tertio casu principali. Redoan. de spoliis Clericor. q. 6. nu. 33. in fine, Aloysius Leo in Thesaur. For. Eccles. par. 1. c. 2. nu. 29. Fillinc. oper. moral. tract. 43. c. 5. in fine, Panimol. l. c. n. 14. & alii passim.

23 Ad cognoscendum autem ex quibus redditibus sint acquisita bona Beneficiati habentis Patrimonium, seu Officium personale lucrosum? attendenda est summa fructuum Beneficii, ex qua summa, & non ex Patrimoniali, seu personali lucro detrahenda sunt alimenta Beneficiati, & suae Familiae, ac etiam expensae necessariae, aliaque [illegible] pro eleemosynis, & pro [illegible]; & si talis summa ex [illegible] Beneficii [illegible] gens, & [illegible] praedictis [illegible] redditus, ex quibus [illegible] dicta bona acquisita [illegible] acquisita ex [illegible]

personalia lucrosa, quae in tali casu non cadunt in spolio, sed spectant ad heredes; Sic [illegible] in c. Cum in Officiis 27. de testamentis. Et [illegible] communiter ceteri Canonistae, [illegible] loc. cit. nu. 13. apud quem etiam [illegible].

Si vero tunc constet Clericum non habuisse alia bona, quam illa Ecclesiae, nec etiam aliquod Officium personale lucrosum exercuisse, tunc sine dubio censenda sunt talia bona acquisita ex fructibus Ecclesiasticis, adeoque cadere sub spolio, & deberi Ecclesiae, Camerae, per text. in cap. Cum unusquisque, de peculio Clericor. & c. 1. caus. 2. q. 3. cum [illegible]. 24

Si autem dubium sit, an Clericus ultra bona Ecclesiae habuerit etiam bona propria, vel aliquod Officium personale lucrosum; tunc praesumitur Clericum acquisivisse ex fructibus Ecclesiasticis, sed si talia bona ab heredibus Clerici possideantur, onus probandi, quod fuerint acquisita ex fructibus Ecclesiasticis, spectat ad Cameram, & respective ad Ecclesiam, ut ipsa ad talia bona succedat. Menoch. de arbitr. Judic. cas. 195. n. 9. & 10. & de praesumpt. lib. 3. praesumpt. 13. num. 7. cum pluribus aliis ibi allegatis, Gratian. discept. forens. c. 381. n. 1. tom. 2. Panimol. loc. cit. n. 14. & 19. & alii passim. 25

Quando tamen constat Clericum simul habuisse bona Ecclesiae, & etiam patrimonialia, seu Officia personalia lucrosa, nec constare potest, ex quibus fructibus fuerint talia bona acquisita, tunc praesumitur fuisse acquisita ex utrisque, & dividi debent personaliter inter ipsius Clerici heredem, & Ecclesiam, seu Cameram arbitrio Judicis, bene attenta, & animadversa qualitate, quantitate tum Patrimonii, seu Officii personalis lucrosi, tum fructuum Ecclesiae; & sic an fructus Ecclesiae excedant, an vix sufficere possint ad commodam Clerici sustentationem? quae integra prius sumi debet ex ipsis fructibus Ecclesiasticis, juxta dicta supra nu. 23. argum. cap. Cum secundum Apostolum 16. de praebend. & similibus. Sic ex Abbat. Card. Zabarell. Bald. Alexandr. Socin. Roman. Menoch. de arbitr. Judic. casu 195. num. 7. & 8. lib. 3. praesumpt. 53. num. 7. Panimol. l. c. n. 18. & alii passim. 26

Omnia Spolia Archiepiscoporum, & Episcoporum in Insula Sardiniae, & extra [illegible] in Insula decedentium adjudicantur [illegible] Successoribus, & applicantur respective Ecclesiis pro fabrica, & manutentione. Hoc [illegible] vigore Brevis S. Pii V. ad instantiam [illegible] 27

gis Catholici emanati. Rota *par.* 4. *rec. to.* 3. *dec.* 560. *num.* 7. & 8. & dictum Breve confirmatum fuit etiam a Clemente VIII. Rota *ibid. c.* 9. *& seq.*

28 Spolium Clericorum non est in usu in statu Mediolanensi, sed ex antiqua consuetudine transit ad eorum heredes, Rota *par.* 4. *recent. tom.* 3. *dec.* 329. *num.* 5. *& seq.* Card. de Luca *de Benefic. disc.* 10. *n.* 5. *&* 9.

29 Spolia Archiepiscoporum, & Episcoporum in Regno Neapolis spectant ad Ecclesias Cathedrales, & Metropolitanas. Innoc. XII. Const. incip. *Inscrutabili*, & Benedict. XIII. Const. incip. *Sacrosancti Apostolatus*, ubi id ampliat, etiamsi Episcopi moriantur extra residentiam. Vide infra *n.* 44.

30 Jus spolii non est receptum in Gallia, neque in Germania, neque in Belgio, neque in Lusitania. At in Regno Castellæ sola Episcoporum, non autem aliorum Beneficiatorum spolia Cameræ Apostolicæ acquiruntur. In Italia autem, tam Beneficiatorum inferiorum, quam Episcoporum spolia Fisco cedunt Apostolico, ut testantur Martinus Navarra *tract. de spoliis* §. 14. Azorius *part.* 2. *lib.* 8. *c.* 5. & alii.

31 Spolia defunctorum Canonicorum S. Salvatoris Bononiæ spectant ad eorum Religionem, Rota *par.* 14. *dec.* 363. *n.* 14.

32 Spolia defunctorum Equitum Hierosolymitanorum non spectant ad Cameram Apostolicam, sed ad eorum Religionem, Rota *par.* 8. *rec. dec.* 51. *n.* 11.

33 Nec eorum bona spectant ad heredes sanguinis, sed Religioni acquiruntur. Rota *par.* 4. *dec.* 76. *num.* 1. *&* 2. & *Annotat. ad decis.* 16. *num.* 9. *par.* 3. quod procedit, non solum de bonis, quæ ad eos perveniunt intuitu suæ Religionis, sed etiam de patrimonialibus, aut aliunde quæsitis, & non solum ex dispositione statutorum Religionis, sed etiam juxta juris communis dispositionem. Rota *part.* 2. *dec.* 76. *num.* 1. & Annot. *ad dec.* 16. *n.* 8. *part.* 3. Religio enim succedit ad exclusionem omnium in hereditatibus Militum defunctorum, & in omnibus, & singulis eorum bonis. Rota *par.* 9. *tom.* 1. *dec.* 30. *num.* 43. & Annotat. *ad dec.* 10. *n.* 8. *par.* 3. Et eorum bona deferuntur in Thesauro Religionis ex Constitutione Clementis VIII. & S. Pii V. Rota *part.* 4. *dec.* 76. *n.* 7.

34 Advertendum tamen est, Religionem Hierosolymitanam ex urbanitate dimittere suis Militibus, & eorum heredibus omnia sua bona immobilia, nec fieri spolia, nisi de mobilibus, & se moventibus, Rota *part.* 9. *tom.* 1. *dec.* 302. *n.* 17.

Spolium omnium eorum, quæ ab Episcopo quæsita fuerunt ex priori Ecclesia, a qua fuit translatus, debetur eidem Ecclesiæ. Sic pluries statuit *Sac. Congr. Conc.* & signanter *in Cathacen. seu Suessana Spolii*, in qua ad dubium; *An bona mobilia, libri, pecuniæ, ceteraque (præter Sacra paramenta) inventa tempore obitus bon. mem. Francisci Gorii Episcopi Suessani, prius Episcopi Cathacen. apud ipsum, spectent ad Ecclesiam Cathacen. vel potius ad Ecclesiam Suessanam?* Ead. *Sac. Congr. Conc. die* 28. *Sept.* 1709. Respondit, quod *Bona quæsita ex fructibus Ecclesiæ Cathacen. spectabant ad eamdem*. Et reproposito eodem dubio *die* 35. *Jan.* 1710. Sacra Congregatio *stetit in decisis*, uti habetur *lib.* 59. *Decret. pag.* 331. *& lib.* 60. *pag.* 27. 35

Et in *Trivicana, seu Tricaricen.* in qua propositis Quatuor hisce dubiis:

I. An mobilia, libri, pecuniæ, argenta, aliaque bona, (præter Sacra paramenta) bon. memor. Simonis Viglini prius Episcopi Trivicani, & postea Tricaricen. reperta tempore ejus obitus spectent ad Ecclesiam Trivicanam, vel potius ad Ecclesiam Tricaricen. in casu &c.

II. An paramenta, & vasa Sacra, aliaque argenta, & supellectilia ad usum Capellæ & cultum Divinum destinata, reperta, ut supra, debeantur Ecclesiæ Trivicanæ, vel potius dictæ Ecclesiæ Tricaricen. in casu &c.

III. An argenta, & mobilia, aliaque bona ab Ecclesia Trivicana commodata d. bo. mem. Episcopo Viglino, tunc Episcopo Trivicano, debeant eidem Ecclesiæ Trivicanæ restitui in casu &c. & quatenus affirmative.

IV. An, & a quo, & quibus bonis, illis non extantibus, debeat solvi illorum pretium in casu &c.

Sacra Congreg. Conc. die 6. *Jul.* 1726. Respondit: *Ad I. & II. pertinere ad Ecclesiam Trivicanam. Ad III. Affirmative. Ad IV. Solvenda esse ex hereditate Episcopi*. Sic apud *Thesaurum Resolution. Sacræ Congregat. Concil. tom.* 3.

Ac in Acerrarum, seu Matheranen. & Acheruntina Spolii, in qua ad dubium; *An Capitula Ecclesiarum Matheranensis, & Acheruntinæ teneantur restituere Capitulo Ecclesiæ Acerrarum bona descripta, & contenta in inventario facto per bon. mem. Episcopum Pasitanum* 30. *Sept.* 1723. Respondit *Affirmative*. Sic apud d. *Thesaurum tom.* 6. *&* 7.

Spolium ornamentorum, paramentorum, alia- 36

aliarumque rerum ad usum, & cultum Divinum spectantium, debetur Ecclesiis, quibus Episcopi præfuerant; Et de his rebus Episcopi nequeunt disponere per ultimam voluntatem, & per contractum lucrativum: secus vero per contractum onerosum, ad satisfaciendum creditoribus, si alia bona non sufficiant. Proposito enim dubio in *Sacra Congreg. Conc. An creditoribus defuncti Episcopi in subsidium, si alia bona non sufficiant, satisfaciendum sit ex bonis etiam benedictis, seu Pontificalibus, non obstante Constitutione* 42. *B. Pii V. Sacra Congr. Conc. die* 29. *Maii* 1683. Respondit *Affirmative*. Prædicta enim Bulla 42. incip. *Romani Pontificis*, sustulit solum contrarias dispositiones de dictis bonis factas per ultimam voluntatem, & per contractum lucrativum donationis, secus autem per contractum onerosum, ut firmant Guttier. Rodric. Garcia & Salgad. citati in expositione causæ in *d. Trivicana*, *seu Tricaricen* apud *Thesaurum Resolution S. Cong. Con. tom.* 3.

37 Item spolia Beneficiatorum, qui pluribus Ecclesiis præfuerunt, esse dividenda proportionaliter inter dictas Ecclesias, statuit S. Pius V. in d. Const. 42. incip. *Romani Pontificis*, & tenent Gavant. in *Manual. Episc. verb. Spolium n.* 4.

38 Spoliorum tamen nomine non veniunt distributiones Canonici defuncti. *Sacra Congr. Episcop. & Reg.* 29. *Nov.* 1600. apud Gavant. *loc. cit. n.* 1.

39 *Numero* 6. addendum est, quod sic in terminis resolvit *Sacra Congregatio Spoliorum in Pistorien. die* 11. *Decembr.* 1731. quod nempe dicta Constitutio Gregorii XIII. loquatur, & intelligenda sit solum de bonis de novo acquisitis a Regularibus tempore, quo degebant extra claustra, & non de illis, quæ jam acquisierant antequam e claustris egrederentur, sicuti nec de illis bonis patrimonialibus, quæ Regulares ante ingressum in Religionem renunciassent cum pacto reversivo in casu reditus ad sæculum ex indulto Apostolico. Cum enim D. Sigismundus de Selesis Canonicus Regularis Lateranensis ex indulto Apostolico provisus de Canonicatu in Cathedrali Pistoriensi similem fecisset renunciationem ante ingressum in Religionem, articulo acriter discusso prodiit resolutio dictæ Sacræ Congregationis contra Reverendam Cameram sub hac formu-

40 la, *Nihil constare pro camera*. Et sic etiam censuit *Rota dec.* 151. *n.* 18. *& sequ. par.* 6. *recent.* & eadem *Sac. Congr. Spoliorum in Bononien.* 15. *Septemb.* 1701. apud Scarfanton. *par.* 3. *adnot.* 20. *num.* 17. 27. 28. ac per tot. ubi plura tradit ad rem scitu dignissima & pluribus adductis recte declarat, quod Camera Apostolica succedit Regulari extra claustra degenti, etiam de licentia suorum Superiorum in bonis quæsitis per eum extra eadem claustra; in bonis autem intra claustra quæsitis succedit Religio, quæ pariformiter succedit in bonis acquisitis a Religioso vacante extra claustra, & postea ad Monasterium reverso, in eoque mortuo; quia Constitutio Gregorii loquitur solum de Religiosis extra claustra vagantibus, & extra ea decedentibus, ut recte observant Novarr. in Summa Bullar. *part.* 2. *canon.* 9. *Ricc. par.* 4. *dec.* 179. *& dec.* 177. *Capon. discept.* 256. *num.* 8. cum aliis ab ipso allegatis *loc. cit. n.* 29. 30. *&* 31.

Spolio subjiciuntur bona a Clericis, etiam Cardinalibus, acquisita per negotiationem. Benedict. XIV. tom. 1. Constitut. 53. incip. *Apostolicæ Servitutis* §. 1. *&* 3. Spoliorum Commissarii tenentur quotannis rationem reddere in Computisteria Cameræ Apostolicæ. Idem tom. 2. Constitut. 6. incip. *Apostolicæ Sedis numer.* 26. 41 42

Spoliorum subcollectores eludi possunt a Clericis, si isti bona Ecclesiæ, quæ supersunt, pauperibus erogent, neque in commodum congregent cognatorum, ut recte advertit Card. Baronius *ad ann.* 397. *n.* 64. ubi de his Collectoribus loquens inquit, *de quorum importuna exactione cum multi querantur, hos facile vitabunt, & prudenter arte deludent, qui bona Ecclesiæ quæ supersunt, non congregarint, sed in pauperes erogarint*. Quem sequitur Thomassin. *de Beneficiis par.* 3. *lib.* 2. *cap.* 17. *sub num.* 9. prout adducit Benedict. XIV. *de Synodo Diœcesana lib.* 3. *c.* 8. *n.* 7. 43

Spolia Archiepiscoporum, Episcoporum, & reliquorum Prælatorum Regni Neapolitani ab Innocentio XII. Constitut. incip. *Inscrutabili*, addicta fuerunt Ecclesiis, quibus Antistites hujusmodi, dum viverent, præfuerunt. Benedict. XIV. Constitution. incip. *Pastoralis solicitudo* §. 2. Innocentianam Constitutionem iteratis additis declarationibus Benedict. XIII. in Constitut. incip. *Sacrosancti Apostolatus officium*, & in Constitut. incip. *Romanum decet Pontificem*; defendit adversus cavillosas quorumdam interpretationes. Idem *ibid.* §. 3. *&* 4. Qui subinde §. 8. *& sequent.* novam formam assecurandis, custodiendis, distribuendisque spoliis hujusmodi Prælatorum præscribit, prohibendo, nempe, quod viventibus Præsulibus, Canonici, Capitula, quibus spoliorum applican- 44

candorum cura spectat, quidquam attentent:
Item Ecclesiarum indemnitatem Vicario Generali Præsulis ægrotantis demandando. Demortui inde Præsulis spolia esse diligenter custodienda, & ad id claves obsignatorum cubiculorum a præfato Vicario Generali esse tradendas Vicario Capitulari, & Canonicis deputatis, per actum solemnem coram iisdem testibus, explendum, & notario similiter literis consignandum; Ac præcipiendo, quod his omnibus absolutis nequaquam liceat rem ullam in defuncti spolio repertam, vendere, aut alia ratione alienare, nisi postquam Ecclesiæ de novo Pastore, seu Rectore provisum fuerit, atque hic ejusdem Ecclesiæ possessionem adeptus fuerit; quia possessione adepta præscribit regulas servandas ab ipso circa res in defuncti spolio repertas. Quicumque interim Sede vacante, quocumque modo spolia illa administrarunt, vel administrationi præfuerunt, novo Præsuli rationem reddere tenentur. Idem *ibid.* §. 12.

Novæ additiones ex aliena manu.

45 Beneficiariis nulla secundum Canones est potestas disponendi causa mortis de fructibus Beneficiorum tam collectis, quam colligendis, rebusque sibi obventis ab Ecclesia, vel pecunia Beneficii comparatis, sed ipsi post suum decessum omnia Ecclesiæ suæ restituere debent; *cap. final. de Pecul. Cleric.*
46 Nec de rebus patrimonialibus testari olim poterant Clerici viventes vitam communem:
47 *Can. Nolo* 12. *q.* 1. Post solutam vero Clericorum Communitatem de rebus patrimonialibus ad libitum testari eis concessum, sed nequaquam de Ecclesiasticis proventibus, *cap.* 2. *de Testam.*
48 Post constitutam rerum Ecclesiæ partitionem in Episcopum, Clerum, Fabricam, & Pauperes, dubitatum fuit, an Episcopus nomine Ecclesiæ intelligeretur ad effectum succedendi. At Alexander III. in Decretali ad Capitulum Cassanense in *cap.* 22. *de Testament.* definivit, quod nomine Ecclesiæ non Episcopus, vel Successor Clerici morientis ubi est Collegium Clericorum, sed communis congregatio intelligatur, quæ rerum in hæreditate Clerici remansarum debet canonicam distributionem, & curam habere: ubi autem non est Collegium, sed in loco defuncti unus est ordinandus, ipsemet Successor eamdem, sicut & alia ipsius Ecclesiæ in
49 Dei timore dispenset. Et Bonifacius VIII. *in cap. Quia sæpe* 50. *de elect. in* 6. cohærenter
sanxit, ut bona a Prælatis Cathedralium, & Regularium, & Collegiatarum dimissa, vel vacationis tempore obvenientia, in utilitatem dictarum Ecclesiarum expendantur, vel futuris successoribus debeant fideliter reservari, comminando in particulares occupatores pœnam suspensionis ab Officiis, & Beneficiis.

Nibilo tamen minus consueverant Episcopi 50
bona Clericorum decedentium ab intestato usurpare, sibique vindicare, vel ex Privilegio Sedis
Apostolicæ, vel ex consuetudine. Privilegii mo- 51
numentum habetur in *cap. Quum sibi* 28. *de
verb. signif.* Consuetudinem vero probavit Bo- 52
nifacius VIII. *in cap. Præsenti* 9. *de Offic.
ord. in* 6. Et hanc Bonifacii Constitutionem pro- 53
bavit *Concilium Costantiense sess.* 39. *sub titul. de spol.*

Intereaque ortum suum sæculo XIII. habuis- 54
se videtur reservatio spolii decedentium Clericorum in favorem Cameræ Apostolicæ. Innocentius enim IV. primus omnium constituit anno 1246. ut si Clericus ex tunc decederet intestatus, ejusdem bona in usus Domini Papæ converterentur, ut *Matthæus Parisiensis refert ad dictum annum* 1246. Aliæ postmodum ab aliis Summis Pontificibus puta a Clemente VI. anno 1346. & ab Innocentio VI. anno 1352. conformes editæ fuerunt Constitutiones.

Quoniam vero aliqui in dubium revocabant, 55
an bona & spolia Prælatorum tempore obitus remanentia, ad Cameram Apostolicam generatim pertinerent ex aliqua generali Constitutione Apostolica, propterea quod Collectores in variis, sed non universis Provinciis Romani Pontifices destinassent; Paulus III. tandem anno 1541. Bullam edidit, quæ incipit *Romani Pontificis Providentiam*, declarantem bona hujusmodi prælatorum sine facultate testandi decedentium ubicumque ad Cameram Apostolicam spectare, & per collectores Apostolicos exigi debere.

Hanc Constitutionem confirmavit, & decla- 56
ravit Julius III. immediatus successor anno 1550. in Bulla, cui initium: *Dudum ex certis* quibus præscripsit fructus Beneficiorum exactos & cum reliquis Clericorum bonis profanis commixtos, ac incorporatos, ad liberam Beneficiatorum dispositionem, ubi a Sede Apostolica obtinuerint indultum disponendi, spectare, fructus vero tam inexactos, quam non commixtos ad Cameram Apostolicam reservari debere in locis, ubi Collectores adsint Apostolici. Ad Clericorum autem hæredes profanos sive ab intestato, sive ex testamento vigore quarumcum-

que facultatum condito, aut Legatarios nequaquam pertinere fructus maturatos in ipsorum Clericorum vita, sed non exactos.

57 Idem summus Pontifex anno 1550. in Bulla, quæ initium habet: *Cupientes*, quibusvis Prælatis, & Ecclesiasticis Urbem Romam incolentibus, vel Curiam sequentibus, liberam facultatem indulsit, si in dicta Curia, & districtu decesserint, disponendi, & testandi de quibuslibet rebus intuitu etiam Ecclesiæ quæsitis in favorem quarumlibet Personarum, nec non trasmittendi res easdem Ecclesiasticas ab

58 intestato ad suos legitimos successores. Deinde anno 1553. ad se avocavit causas spoliorum coram aliis quam Thesaurario Pontificio, ejusve Ministris pendentes, easque eidem Thesaurario commisit generali spoliorum in tota Italia collectori.

59 Fuerunt & aliæ Constitutiones circa eamdem materiam latæ ab aliis summis Pontificibus, scilicet S. Pio V. anno 1560. 1564. & 1567. Gregorio XIII. anno 1577. Innocentio XII. anno 1693. & Benedicto XIII. anno 1726.

60 Hic vero prætereundum haud est, sub Sixto V. ortum habuisse transactiones spoliorum inter Nuntium Pontificium nomine Curiæ Apostolicæ, & singula fere Capitula Civitatum, & Dioecesum Regni Neapolitani, & pleraque Italiæ, hoc pacto initæ, ut solum quotannis conventa pecuniæ quantitate in favorem Cameræ Possessores Beneficiorum, eorumque profani hæredes exempti sint a spolio, præter quam in casu illicitæ negotiationis. Vigore igitur harum transactionum Beneficiarii fere omnes, qui annuam summam pro transacto spolio persolvunt subcollectori Cameræ Apostolicæ, bona intuitu Ecclesiæ quæsita, & fructus beneficiorum jam collectos, & exactos ad hæredes profanos ab intestato transmittunt, & de iis pro libito disponunt, ac testantur.

61 In locis igitur, in quibus transactio spolii confecta non sit, datur locus ipsi spolio.

SPONSALIA.

---

1 Sponsalia a spondendo sunt dicta, textu expresso *in l. Sponsalia 2. ff. de Sponsalibus*, ibi: *Sponsalia autem dicta sunt a spondendo*; Mos enim olim erat, & adhuc nunc est, ut cupiens uxorem ducere, eam peteret, ac peteret prius ab illis, sub cujus cura, & potestate puella existebat, ac existit, & illi deinde ipsi petenti puellam in Matrimonium dare spondebant, seu promittebant, ac spondent, seu promittunt, *cit. l. Sponsalia 2. ff. de Sponsalibus*, ibi: *Nam moris fuit veteribus stipulari, & spondere sibi uxores futuras*. Unde ille, cui petita puella in uxorem spondebatur, seu promittebatur, ac spondetur, seu promittitur, dictus est, & dicitur *Sponsus*, & illa, quæ spondebatur, seu promittebatur, ac spondetur, seu promittitur, dicta est, & dicitur *Sponsa*, idest promissa, textu expresso *in l. Unde 3. ff. de Sponsalibus*, ibi: *Unde Sponsi, Sponsæque appellatio nata est*. Et illi, qui petitam puellam sic promittebant, ac promittunt dicti sunt, & dicuntur *Sponsores*, & dies, in quo sic spondebatur, ac spondetur, dictus est, ac dicitur *Sponsalis*. Reiffenstuel *lib. 4. decretal. tit. 1. §. 1. num. 2.* & alii *arg. l. Sponsalia 1. & cit. l. Sponsalia 2. & l. Unde 2. ff. de Sponsalibus*.

Sponsalia tripliciter potissimum sumuntur. 2
Primo omnino improprie pro Arrha scilicet, & muneribus, quæ a Sponso Sponsæ dabantur, ac dantur, *Arg. l. Quidem 1. C. si nuptiæ ex rescripto*: *Qui parentum sponsionem de nuptiis filiarum implere desiderant, vel Sponsalia hoc est arrharum data nomine reddi sibi præcepto Legum cum statuta pœna deposcunt*. Secundo minus proprie, pro ipso scilicet Matrimonio rato, & non consummato; *arg. c. Sicut 22. & c. Si inter 31. de Sponsalibus*; ubi sicut & passim in jure Matrimonium ratum *Sponsalia de præsenti* dicitur ad distinctionem *sponsaliorum* proprie talium, quæ non sunt ipsum matrimonium jam rite contractum, sed sola sponsio, seu promissio de eodem in futurum contrahendo, & propterea *sponsalia de futuro* appellantur, ad distinctionem *Sponsaliorum de præsenti*. Tertio, proprie pro ipsa scilicet promissione futuri Matrimonii.

Unde sponsalia sic proprie accepta ita de- 3
finiuntur: *Sponsalia sunt mentio, & repromissio nuptiarum futurarum*. Sic expresse *in leg. Sponsalia 1. ff. de Sponsalibus*; & concordat *c. Nostrates 3. caus. quæst. 5.* ibi: *Sponsalia futurarum sunt nuptiarum promissio*. Et conveniunt in re Doctores communiter sponsalia sic definientes: *Sponsalia sunt futuri Matrimoni mutua deliberata promissio signo sensibili expressa inter personas de Jure habiles*.

Hinc ad valorem Sponsalium de futuro plu- 4
ra requiruntur. Primo enim requiritur, quod promissio futuri matrimonii sit vera, ac seria, & non ficta, seu simulata. *Communis, arg. l. Obligationum 3. ff. de action. & oblig.*

& c.

& c. Ex sponsalibus unic. de sponsalibus in 6. ubi sponsalia dicuntur *nulla ex defectu consensus, & c. Ubi non est 1. caus. 30. q. 2.* ibi: *Ubi non est consensus utriusque, non est conjugium, ergo qui pueris dant puellas in Cunabulis, & e converso, nihil faciunt*; Consensus autem internus vere contrahendi, ac sese obligandi deest in ficte & simulate promittente, adeoque &c.

5 Nec valet dicere, quod ficte & simulate promittens exhibuerit consensum externum, adeoque etiam ficta & simulata externa promissio sufficiat ad valorem sponsalium. Non valet, inquam, quia talis fictus & simulatus externus consensus sine formali consensu interno non sufficit ad valorem sponsalium, nec obligationem contrahendi de futuro inducit. *Communis*, text. expr. *in c. Tua nos 26. d. sponsalibus*, hac addita ratione: *Cum in eo nec substantia conjugalis contractus, nec forma contrahendi conjugium valeat inveniri, quoniam ex altera parte dolus solummodo affuit, & deficit omnino consensus, sine quo cetera nequeunt fœdus perficere conjugale, & l. Simulatæ 30. ff. de ritu nuptiarum* ibi: *Simulatæ nuptiæ nullius momenti sunt*. Et ratio clare desumitur ex *cap. Humanæ aures 12. caus. 21. quæst. 5. quia*, uti ibi expresse dicitur, *quia non debet aliquis verba considerare, sed animum & intentionem*, & ut cantat commune axioma, *Actus agentium* non operantur ultra voluntatem eorum, *l. In Agris 19. §. de acquir. rer. Domin. l. Non omnis 19. ff. de rebus creditis Si certum petatur, cap. Cum olim 38. de Præbend.*

6 Ficte, seu simulate, aut jocose, vel dolose tantum promittens alteri Matrimonium, quamvis in Foro interno, seu coram Deo, & in foro conscientiæ non teneatur servare tale promissum per dicta, & jura adducta *numero antecedenti*; Peccat tamen sic promittendo, & tenetur resarcire totum damnum alteri inde secutum. *Communis*, per text. *in cap. Si culpa 9. de injuriis, & damno dato*, ibi: *Si culpa tua datum est damnum vel injuria irrogata . . . . Jure super his satisfacere te oportet. Nec ignorantia te excusat, si scire debuisti ex facto tuo injuriam verisimiliter posse contingere, vel jacturam*. Et concordant *cap. Si rixati 1. cap. Si quis 2. cap. Si bos 3. cap. Si læserit 4. cap. Si egressus 5. cap. Si quis demum 6. cap. Olim 7. cap. In nostra 9. eod. tit.* cum similibus.

7 In foro autem externo quivis præsumitur vere, & serio promisisse. Unde ad servandum promissum debet condemnari, nisi legitimam fictionem, seu simulationem, aut jocum, seu dolum probet, quia, ut dicitur in *l. Labeo art. 7. §. 2. ff. de supellectile legata*, in foro externo: *Nemo existimandus est dixisse, quod non mente agitaverit*. Et ut habetur *in l. Generaliter 13. Cod. de non numerata pecunia*: *Nimis enim indignum esse judicamus, quod sua quisque voce dilucide protestatus est, id in eundem casum infirmare, testimonioque proprio resistere*. Et ratio est, quia alias si ad id non condemnaretur, posset quivis facillime in foro externo sponsalia eludere, & ex iis sibi incumbens onus nubendi pro libitu subterfugere, dicendo se tantum ficte, & simulate, aut jocose, vel dolose, seu fraudulenter promisisse contra expressam dispositionem juris statuentis, quod fraus, & dolus nemini patrocinari debent, *cap. Sedes 15. & cap. Ex tenore 16. de Rescriptis, cap. Ex litteris 2. de dolo, & contumacia, cap. Tua 12. de Clericis non residentib. l. In fundo, ff. de rei vindicat. l. Cum hi, ff. de transactionib. l. Si Legatarius Cod. de Legatis*, cum similibus. *Vide infra n. 46.*

Secundo ad valorem sponsalium requiritur, quod promissio sit deliberata, & libera ab omni gravi metu, & errore circa personam. *Communis, arg. cap. Dilectus 24. cap. Tua nos 26. de sponsalibus, l. Furor. 8. ff. de sponsalib.* cum similibus. Et ratio est, quia alias non potest intervenire legitimus requisitus voluntarius consensus. 8

Tertio requiritur, quod talis promissio sit verbis aut aliis signis externis sufficienter manifestata, quia promissio mera interna, seu mente retenta, nec sufficit, nec obligat, cum intentio mente retenta nihil operetur in humanis contractibus. *Communis, arg. l. Cum in plures 60. §. Locato, ff. Locati.* 9

Quarto requiritur, quod promissio sit mutua, & reciproca ab utraque parte facta. *Communis, arg. l. Sponsalia 1. ff. de Sponsalibus*, ubi, ut patet ex textu allato *supra n. 3.* Sponsalia definiuntur *mentio, & repromissio*, idest mutua, & reciproca partium promissio. 10

Quinto requiritur, quod sponsalia contrahantur inter personas de Jure habiles, idest nullo impedimento perpetuo sive dirimente, sive solum impediente affectas, habentes legitimam ætatem, ut docent Doctores communiter. 11

Ætas autem legitima requisita, & sufficiens, tam in femina, quam in masculo pro contrahendis sponsalibus est septennium completum. *Communis*, per textum *in cap. Litteras 4. cap.* 12

cap. Accessit 5. *cap. Ad dissolvendum* 13. *de desponsatione impuberum in* 6. *c. Ubi unic. caus.* 30. *quæst.* 2. *l. Sponsalibus* 14. *ff. de Sponsalibus*.

13 Unde sponsalia ante completum septennium unius, aut utriusque ordinarie sunt invalida, & nulla, quamvis illa loco liberorum contraxerint parentes, nisi liberi facti septennio majores ea ratificent. *Communis*, textu expresso *in c. Si infantes unic. de desponsatione impuberum in* 6. ibi: *Si infantes ad invicem, vel unus major septennio, & alter minor Sponsalia contraxerint ipsi, vel parentes pro eis, nisi per cohabitationem eorum mutuam, seu alias verbo, vel facto ipsorum liquido appareat, eosdem in eadem voluntate factos majores septennio perdurare: Sponsalia hujusmodi, quæ ab initio nulla erant, per lapsum dicti temporis minime convalescunt, & ideo cum sint nulla, ratione defectus consensus, publicæ honestatis Justitiam non inducant*, & concordat *cap. Ubi unic. caus.* 30. *quæst.* 2.

14 Nec valet objicere, quod ex *c. Tua nos, de desponsat. impuber.* filius postquam pervenerit ad perfectam ætatem, debeat adimplere, non solum sponsalia, sed & matrimonium a patre loco illius, usum rationis nondum habentis, contractum. Non valet, inquam, quia, ut *ib. n.* 7. advertit Fagnan. & Communis Canonistarum, dictus Textus est intelligendus, quod filius debeat ea adimplere ex debito honestatis, non autem necessitatis.

15 Dicitur autem notanter, quod sponsalia contracta ante completum septennium sunt invalida *ordinarie*, quia extraordinarie possunt etiam talia sponsalia esse valida, si nempe in aliquibus malitia, seu potius prudentia suppleat, seu præveniat talem ætatem. Sicut enim valet Matrimonium contractum ante legitimam ætatem, si malitia, seu prudentia suppleat, seu præveniat ipsam requisitam ætatem per dicta, & certa jura adducta sub verbo *Matrimonium art.* 2. *n.* 22. ita a fortiori sic valere debent sponsalia. Ita Joan. Andreas *in cap. Juvenis* 3. *de Sponsalibus num.* 9. Covarruv. *p.* 1. *de Sponsalibus cap.* 2. *n.* 1. Fagnan. *lib.* 4. *decretal. in c. Ubi non est* 3. *de desponsat. impub. n.* 5. ubi ex Navarr. testatur de communi, Sanchez *lib.* 1. *disp.* 16. *num.* 9. Silvester verb. *Sponsalia q.* 2. *dist.* 2. Pontas verb. *Sponsalia cas.* 1. Reiffenstuel *lib.* 4. *decretal. tit.* 2. *num.* 4. & communior aliorum contra paucos, *arg. cap. Juvenis* 3. *de Sponsalibus*, ubi habetur, ex sponsalibus ab impubere minore septennio contractis ortum esse impedimentum *publicæ honestatis*, adeoque fuisse valida, cum tale impedimentum non oriatur, nisi ex validis sponsalibus, tam de jure antiquo, *arg. cit. cap. Si infantes unic. de desponsatione impuberum in* 6. quam novo Concil. Trident. *sess.* 24. *de reformatione Matrimonii cap.* 3. Unde si valida fuerunt talia sponsalia, hoc solum fuit, quia in ipso malitia, seu prudentia suppleverat, seu provenerat ætatem, uti recte notat Glossa *in cit. cap. Juvenis verb. dubia ad finem*; Tum quia Jura generaliter requirunt ad valorem sponsalium septennium completum, quia ordinarie ante illud tempus non censetur adesse usus rationis, defectu cujus non potest præberi necessario requisitus consensus, *arg. cit. cap. Si infantes unic. de despons. impuber. in* 6. ibi: *Cum sint nulla ratione defectus consensus*, ergo quando malitia, seu prudentia extraordinarie supplet, seu prævenit ætatem, habetur sufficiens usus rationis, & consequenter sufficiens consensus requisitus ad valorem sponsalium; Cum ratio Legis sit anima Legis; *l. Cum ratio* 7. *ff. de bonis damnatorum*: Et ubi eadem est ratio, eadem etiam debeat esse juris dispositio, *l. Illud, ff. Ad Legem Aquiliam*, & *cap. Inter corporalia* 2. *de translat. Episcop.*

Si duo impuberes septennio majores sponsalia contrahant, neuter ab illis ante pubertatem resilire potest, bene vero post illam. 16
Communis, textu expresso *in c. de illis* 7. & *c. A nobis* 8. *de desponsatione impuberum*. Nec in 17
tali casu, qui primo fit pubes, tenetur alterum expectare, donec etiam ille pubescat, sed potest statim ac pubescit, pro libitu resilire, *cit. cap. De illis* 7. §. *Si vero*, Glossa *ibid. verb. Minoris*, licet contrarium dicat *ibid. verb. Cum Sponsalia*, Sanchez *lib.* 1. *de Sponsalibus disp.* 51. *num.* 9. Pirhing *lib.* 4. *decret. tit.* 2. *num.* 6. Reiffenst. *ib. num.* 14. testans de communi. Et ratio est quia frustra expectatur eventus, cujus nullus est effectus, *cap. Cum contingat* 36. *de Officio Judicis delegati*, adeoque si prius pubes factus potest altero pubertatem adepto resilire, poterit etiam statim. Si 18
autem pubes cum impubere contrahat sponsalia, tunc pubes non amplius resilire potest; bene vero impubes, cum ad pubertatem pervenerit, textu expresso *in cit. cap. De illis* 7. §. *Mulier*; Et ratio differentiæ est, quia cum contractus possit ex parte impuberis claudicare, ideo in favorem ipsius tantum potest retractari, sicut si Minor sine Tutoris auctoritate contractum cum Majore ineat, propter dictam rationem illi soli resilire permis-

missum est, *l. Non eo minus* 14. *de Procuratoribus*.

19 Impubes, quamvis ex dictis possit, cum ad pubertatem pervenerit, a sponsalibus resilire, tamen debet statim pubertatem adeptus id facere, alioquin postea non poterit, quia ex quo non statim contradixit, censetur tacite sponsalia ratificare, præsertim si sponsi nomen adhuc patiatur, aut familiaritatem continuet, vel munera det, aut recipiat, Covarruv. *in lib.* 4. *Decretal. part.* 1. *cap.* 5. §. 1. *num.* 2. Engel *lib.* 4. *Decretal. tit.* 2. *n.* 6. Reiffenstuel *ibid. n.* 15. Pirhing *ibid. ibid. n.* 7. *notabil.* 2. Sanchez *cit. disp.* 51. *n.* 15. & alii passim; Statim autem dicitur resilire, si circiter intra triduum resiliat, seu contradicat, quia in jure dicitur in continenti aliquid fieri, quod intra triduum, seu triduo proximo fit: *l. Sententiis* 3. *Cod. de errore Advocatorum*, ibi: *Ex continenti, idest triduo proximo contradixisse*, *l. Cum speciali* 18. *de Judiciis*, ibi: *Illico autem, idest intra triduum proximum sine ulla dilatione*.

20 Facultas resiliendi a sponsalibus impuberibus a jure concessa post adeptam pubertatem habet locum, tam in foro interno, quam in foro externo, ita ut ex solo impuberis dissensu post adeptam pubertatem absque alia causa in utroque foro licite dissolvi possint sponsalia; Jus enim consulere voluit immaturo, & mutabili puerorum judicio, ne tanto vinculo indissolubiliter, seu irrevocabiliter obligari possint, sicque tenendum est omnem obligationem sublatam esse etiam in foro conscientiæ, *arg. cit. cap. De illis* 7. *cap. A nobis* 8. *de desponsat. impuberum* cum similibus. Sic Doctores supracitati.

21 Talis autem facultas resiliendi a sponsalibus probabilius non est censenda concessa impuberibus, si ipsa sponsalia juramento confirmaverint. Glossa *in cit. cap. De illis*, *verb. Judicio Ecclesiæ*, Ancharan. *in cap. Ex litteris* 10. *de Sponsalibus*, Covarruv. *in lib.* 4. *Decretal. part.* 1. *cap.* 5. §. 1. *num.* 3. Sanchez *lib.* 1. *de Sponsalibus disp.* 51. *num.* 22. Becanus *tract. de Sacram. cap.* 43. *q.* 26. *num.* 7. Pirhing *loco cit. num.* 8. & communior aliorum, teste Reiffenstuel *loc. cit. num.* 16. quamvis ipse *ibi* cum aliis sentiat oppositum; Et nostra conclusio clare desumitur *ex cap. Ex litteris* 10. *de Sponsalibus*, ubi expresse statuitur, quod si impuberes sponsalia juramento confirmaverint, ea dissolvere non amplius possint, juncto ejus summario, in quo sic expresse habetur: *Qui juravit cum aliqua contrahere, si non subest impedimentum, per censuram Ecclesiasticam contrahere compellitur*. Quamvis tamen non sit improbabilis opposita sententia propugnata a Reiffenstuel *loco cit.* & ab aliis ab ipso allegatis.

Sponsalia de præsenti, seu Matrimonium ab impuberibus nulliter contractum valet in vim sponsaliorum; seu transit, & resolvitur in sponsalia de futuro. Vide verb. *Matrimonium art.* 2. *num.* 26. 22

Matrimonium autem nullum ex aliquo essentiali defectu, ut celebratum sine proprio Parocho, non resolvitur in sponsalia de futuro, etiamsi secuta sit copula in figura Matrimonii. Vide dict. verb. *Matrimonium art.* 2. *num.* 2. & 3. 23

Ad valorem sponsalium non requiritur præsentia Parochi, & testium. *Communis ac certa*, sic enim pluries declaravit *Sacra Congregat. Concilii*, ut testatur Sanchez *de Matrimonio lib.* 1. *disput.* 12. *n.* 2. Reiffenstuel *loco cit. n.* 22. & alii. Vide infra *num.* 139. 24

Item ad valorem sponsalium non requiritur consensus, aut consilium parentum, aut eorum, sub quorum cura existunt sponsalia contrahentes. *Communis*, *arg. cap. Sufficiat* 2. *caus.* 27. *quæst.* 2. ibi: *Sufficiat eorum consensus, de quorum conjunctionibus agitur*, & concordat *cap. Veniens* 12. *de sponsalibus*; & Conc. Trid. *sess.* 24. *de reform. Matrimonii cap.* 1. 25

Ut licite tamen contrahant filii sponsalia, requiritur saltem, ut prius desuper consulant Parentes, quamvis eorum consilium non semper sequi teneantur. *Communis*, *arg. c. Aliter* 1. *caus.* 30. *quæst.* 5. *cap. Honorantur parentes* 13. *caus.* 32. *q.* 2. *cap. Tua nos* 1. *de sponsation. impuber. l. In sponsalibus* 7. §. 1. *ff. de sponsalibus*, cum similibus. Vide infra *n.* 140. 26

Parentes contrahere possunt sponsalia pro suis filiis puberibus, sive impuberibus; & si ipsi filii expresse, vel tacite consenserint, ut si præsentes fuerint, nec contradixerint, obligantur ad illa, & ex eis oritur Justitia *publicæ honestatis*. *Communis*, textu expresso *in cap. Si infantes unic.* §. *Porro*, *de desponsation. impuber. in* 6. ibi: *Porro ex sponsalibus, quæ parentes pro filiis puberibus, vel impuberibus, plerumque contrahunt, ipsi filii, si expresse consenserint, vel tacite, ut si præsentes fuerint, nec contradixerint, obligantur, & ex eis oritur Justitia publicæ honestatis*. 27

Parentes, nedum contrahere possunt sponsalia pro suis filiis præsentibus, sed etiam pro ipsis absentibus, & sponsalia ignorantibus, & si ipsi filii post scientiam dicta sponsalia ratifica- 28

caverint expresse, vel tacite, obligantur ad illa. *Communis*, textu expresso *in cit. cap. Si infantes* §. *Porro*, ibi: *Et est idem si filii tempore sponsaliorum absentes, & etiam ignorantes eadem sponsalia post scientiam ratificaverint tacite, vel expresse*.

29 Sponsalia contracta a parentibus pro filiis, sive præsentibus, sive absentibus, aut ignorantibus, & nec expresse, nec tacite consentientibus, & a fortiori contradicentibus, sunt invalida, & nulla, & nullatenus obligant ipsos filios, nec inde oritur Justitia publicæ honestatis. *Communis*, textu expresso *in cit. cap. Si infantes* §. *Porro*, ibi: *Alias ex sponsalibus contractis a parentibus pro filiis, nec ipsi filii obligantur, nec publicæ honestatis Justitia inde surgit*.

30 Item invalida, & nulla sunt etiam sponsalia contracta a filiis per gravem metum eis a parentibus, seu aliis injuste incussum. Sic Abbas *in cap. Ex litteris* 11. *de desponsatione impuber. num.* 2. Reiffenstuel *lib.* 1. *Decret. tit.* 40. *num.* 45. & *lib.* 4. *Decretal. tit.* 1. *num.* 13. Rosignol. *de sponsalib.* 1. *contract.* 14. *prænot.* 5. *sect.* 4. *num.* 21. & 22. cum pluribus ibi citatis, Sporer *tom.* 3. *part.* 4. *cap.* 1. *sect.* 2. *de sponsalibus nu.* 170. cum aliis ibi citatis, Layman *lib.* 3. *Theolog. moral. tract.* 4. *cap.* 6. *num.* 3. Barbosa *lib.* 2. 3. *Decretal. collectan. ad cap.* 2. *num.* 6. *de eo, qui ducit in Matrimonium*, Joannes Angelus Bossius *de Matrimon. contract. cap.* 12. *num.* 239. & *seq.* Basilius Pontius, *lib.* 12. *cap.* 8. §. *ultim. num.* 75. Pontas verb. *Sponsalia cas.* 8. & sic communior, & probabilior sententia Doctorum, quos citat, & sequitur Sanchez *lib.* 4. *de Matrim. disp.* 19. *num.* 2. & 3. Diana *part.* 3. *tract.* 4. *resolut.* 378. contra alios. Sic etiam videtur statui *in c. Ex litteris* 11. *de desponsation. impuber.* & arguitur a pari de Matrimonio, quod ex gravi metu injuste incusso contractum ipso jure nullum est, atque invalidum textu expresso *in cap. Cum locum* 14. *cap. Veniens* 15. *cap. consultationis* 28. *de sponsalibus, & Matrimonio*, & patet ex dictis sub verb. *Impedimenta a num.* 103. *ad* 107. & sub verb. *Matrimonio artic.* 2. *num.* 4. 5. 6. 7. & 49. Id enim, quod Jure statutum est de metu irritante ipsum Matrimonium, est quoque intelligendum de metu respectu sponsalium, cum hæc sint via ad illud, & connexorum idem sit Judicium; *arg. cap. Translato, de Constitutionibus*, cum similibus; Unde etiam *l. Orator* 16. *ff. de sponsalibus* in simili habetur, quod prohibitis in persona Senatorum nuptiis, etiam sponsalia ipso jure prohibita censeantur; Tum quia fieri non potest, ut aliquis promissione sui obligetur ad actum, seu contractum invalidum, adeoque cum Matrimonium invalide contrahatur a persona gravi metu compulsa per jura supra adducta, & Communem Doctorum, etiam sponsalia, seu promissio Matrimonii talem personam non obligant, & sunt ipso jure nulla, & invalida. Tum etiam quia omnia quæ fiunt metu & vi, declarantur esse ipso jure nulla, textu expresso *in c. Abbas* 2. *De his, quæ vi metusve causa fiunt*, ibi: *Quæ metu & vi fiunt de jure debent in irritum revocari*.

Talia sponsalia ex gravi metu inita neque firmantur juramento. Sic desumitur *ex cap. Ex litteris* 11. *de desponsat. impuber.* & docens Sanchez *loc. cit. disp.* 21. *num.* 3. cum pluribus aliis ibi allegatis, Diana *loco cit.* Sporer *loc. cit.* testans ex aliis de communi. Rosignol. *loc. cit. num.* 21. Natta *consil.* 451. *num.* 3. Seraphinus *de privileg. Jur. privileg.* 100. *num.* 11. Barbosa *lib.* 2. *decret. collectan. ad cap.* 2. *num.* 6. *de eo, qui duxit in Matrimon.* Coninch. *de Matrimon. disp.* 28. *num.* 47. Basilius Pontius *lib.* 12. *cap.* 8. §. *Ultim. num.* 65. Joan. Angelus Bossius *de Matrimon. cap.* 12. *num.* 239. La Croix *lib.* 6. *part.* 3. *num.* 108. Dominicus Sotus *in* 4. *dist.* 2. *quest.* 1. *art.* 3. §. *Aliud deinde*, & alii plures contra alios. Et ratio est quia Juramentum ex genere suo non supplet defectum consensus substantialiter requisiti ad validitatem contractus, ut notant communiter Doctores *in c. fin. de procuratorib. in* 6. Sponsalia autem per metum gravem inita, sunt irrita ex defectu consensus substantialiter requisiti, ut patet ex dictis supra, adeoque per juramentum non possunt absolute revalidari; Et confirmatur per text. *in cap. Significavit* 2. *de eo, qui duxit in Matrimonium*, ubi expresse statuitur, quod ille, qui post Matrimonium metu contractum, & juratum aliam duxit, debeat permanere cum secunda, & prius Matrimonium sit invalidum: Tum quia juramentum sequitur naturam, & conditiones actus, & contractus, & obligationis, cui apponitur, *l. Fin. Cod. de non numerata pecun.* nisi aliud specialiter expressum habeatur in Jure, ergo quia sponsalia gravi metu inita habent hanc naturam quod sint invalida, & nulla ex dictis *supra num.* 30. eorum naturam non immutabit, sed sequetur juramentum adjectum; Tum etiam quia votum solemne Religionis, metu gravi emissum est nullum, textu expresso *in cap. Perlatum* 1. *de his, quæ vi, metusve causa fiunt* & con-

& concordat *cap. Cum dilectus* 6. *eod.* cum similibus, & patet ex dictis, & Juribus adductis sub verb. *Metus num.* 14. & 17. Votum autem solemne Religionis æque præstans est ac juramentum, adeoque etiam juramentum pari metu præstitum est nullum.

32 Nec tale juramentum obligat, nec ulla indiget relaxatione, aut absolutione, Rosignol. *l. c. n.* 22. & ipso teste Butrius, Panormitan. & Doctores communiter *in cit. cap. Ex litteris* 11. *de desponsat. impuber.* Joann. Angelus Bossius *de Matrimon. cap.* 12. *num.* 143. Rodriquez *tom.* 1. *Summæ cap.* 231. *conclus.* 4. & *cap.* 244. *concl.* 4. Azorius *Instit. moral. par.* 1. *lib.* 1. *cap.* 29. *quæst.* 6. Basilius Pontius *lib.* 4. *cap.* 6. *num.* 12. La Croix *loc. cit. num.* 108. Layman *lib.* 3. *Theol. moral. tr.* 4. *c.* 9. *n.* 3. Sporer *loc. cit. num.* 170. & alii contra alios; Et ratio est, quia, ut patet ex dictis *num. antecedenti*, juramentum adjectum contractui per metum gravem inito non ligat, & nullum est; Vinculum autem, quod non est, neque indiget solutione, seu relaxatione; hocque clare patet *ex cit. cap. Ex litteris* 11. *de deponsat. impuber.* ubi est sermo de sponsalibus juratis; Tum quia juramentum non potest esse vinculum iniquitatis; *cap. Quanto* 18. *de jurejurando*, *cap. Inter cetera* 22. *caus.* 22. *quæst.* 4. cum similibus, adeoque non potest obligare ad servanda sponsalia de jure nulla, utpote per iniquum, & injustum grave metum extorta, sicque nulla indiget relaxatione, aut absolutione, cum jus illud ab initio irritet, ut recte dicit La Croix *loc. cit. n.* 108.

33 An sponsalia contracta per metum reverentialem sint invalida, & nulla; Vid. verb. *Metus a num.* 20. *ad nu.* 24. & discurre proportionaliter, sicut *ib.*

34 Sponsalia contracta per metum levem, etiamsi injuste incussum, sunt valida. Vide verb. *Impedimenta Matrimonii art.* 1. *numer.* 195. & discurre proportionaliter sicut *ibi*, quia solus, & omnis metus sufficiens ad invalidandum Matrimonium regula generali tradita a Sporer *loc. cit. num.* 170. est sufficiens ad invalidanda sponsalia.

35 In foro externo generaliter loquendo, nisi aliunde de intentione constet, censenda sunt contracta vera sponsalia per illa verba, quæ juxta communem intelligentiam, & communem loci usum, aut consuetudinem loquendi veram promissionem futuri Matrimonii significant. Communis, per clarum text. *in cap. Ex litteris* 6. *De Sponsalibus*, *l. Labeo* 7. *ff. De suppellectili legata*, *l. Semper in stipulationibus* 35. *ff. de Regulis Juris*.

36 In specie verba certo significantia, & importantia sponsalia sunt sequentia, & similia v. c. *Promitto*, *me obligo*, *do tibi fidem meam quod te ducam*. Vel *habeas me infidum*, *nisi te ducam*; Vel *accipiam te*. Vel *sub mea fide te ducam*. Vel *Promitto me ducturum te in meam*, *vel in sponsam meam*. Vel *accipio te in uxorem*, si altera respondeat: Ego *te accipiam in virum*. Vel *Non alium*, *sed te ducam*. Vel *promitto tibi tecum contrahere Matrimonium*. Vel *in crastinum te ducam*, & hujusmodi. Sic expresse tradunt Tamburinus *lib.* 8. *tract.* 3. *cap.* 2. §. 5. *num.* 7. Sporer *loc. cit. num.* 179. Gobat *tom.* 1. *tract.* 10. *num.* 48. testans cum Sanchez, & aliis de communi, Reiffenstuel *lib.* 4. *Decret. tit.* 1. *num.* 30. ubi sequentia verba tamquam certo significantia sponsalia enumerat. *Promitto tibi matrimonium*, & *Ego tibi*. Vel *Obligo me*, *quod velim tibi nubere*. Vel *te ducere*. Vel *Tecum contrahere*. Vel *Per fidem meam*. Vel *Quam vere vivo*. Vel *Quam vere homo sum*, Vel *quam vere ita vocor*. Vel *quam vere honestus sum ducam te*, *vel accipiam te*, *nubam tibi &c.* Vel *sim nequam*. Vel *sim infidelis*, Vel *Diabolus me rapiat*, *nisi ducam te*; &c. Vel *tu sis futura mea uxor*. Vel *volo te habere pro futura mea uxore*. Quamvis enim non in omnibus supradictis habeatur expresse terminus *Promitto*, *Juro*, *me obligo* &c. sed simpliciter dicatur *accipiam te*, *ducam te*, *volo te accipere*, *ducere* &c. tamen cum per similia verba similia juxta communem intelligentiam, communemque usum, & consuetudinem loquendi vera futuri Matrimonii promissio intendatur, & significetur, ita sic loquentes, & promittentes, vera sponsalia intendisse, præsumi & judicari debet; *arg. cit. cap. Ex litteris* 6. *de sponsalibus*, *l. Labeo*, *ff. de suppellectili legat.* *l. Semper in stipulationibus*, *ff. de Reg. Juris*: Dummodo tamen semper accedat similis reciproca, & mutua utriusque partis promissio per dicta *supra num.* 10.

37 Verba vero non sponsalia, sed Matrimonium significantia sunt sequentia, & similia v. g. *Accipio te in meam*. Vel *Habeo te in uxorem*. Vel *Jam ex nunc reputo te in uxorem*. Vel *Jam ex nunc*, *seu posthac*, *ab hoc tempore providebo tibi ut meæ uxori*. Vel *semper*, *seu post hac omnibus diebus vitæ meæ habebo*, *tenebo*, *te pro mea uxore*, Vel *Ex nunc*, *post hac eris mea uxor*. Vel *Ex nunc accipio te in maritum*, & hujusmodi verba mutuo, & reciproce prolata: Quamvis enim ea verba futu-

ri

ri tempus, *mea eris*, *habebo*, *tenebo*, *tractabo*, *previdebo* ex se significent, & constituant tantum sponsalia, quatenus tamen additur ejusmodi particula: *Jam ex nunc*, *semper*, *omnibus diebus vitæ meæ &c.* jam important etiam verum consensum de præsenti, adeoque verum Matrimonium, etiam ubi receptum est Concilium Tridentin. si interveniat legitima Parochi, & testium præsentia. Sic Tamb. *loco cit. num.* 29. Sporer *loco cit. num.* 180 Gobat *loc. cit. num.* 51. *& seq.* & alii passim *arg. c. Si inter virum* 31. *de sponsalibus*.

38 Verba sub dubio constituentia sponsalia nisi major expressio addatur, sunt sequentia, & similia; v. g. *Te desponsabo*. Vel *tecum sponsaliam contraham*. Vel *Volo contrahere tecum*. Vel *Placet te ducere*. Vel *Propino tibi ad Matrimonium*. Vel *Promitto tibi amorem, & fidelitatem*, & alia hujusmodi; similia enim verba, nisi alia addantur, vel adsint aliæ circumstantiæ, non continent certo, sed tantum dubie promissionem Matrimonii, cum si loquamur de ultimis, amor, & fidelitas possint etiam in aliis rebus præstari; Vel si loquamur de primis, potest per illa intelligi tantum promissio sponsalium, non Matrimonii; Et si loquamur de ceteris aliis, per illa significatur tantum animus, seu propositum faciendi sponsalia, seu affectus ad Matrimonium; at per illa necdum admittitur obligatio, nisi major expressio addatur, aut tales interveniant circumstantiæ, unde cognoscatur per similia verba sic loquentes vere promittere futurum Matrimonium, sicque vera, & certa contrahere sponsalia cum obligatione promissum Matrimonium realiter effectuandi. Sic Gobat *loc. cit. a num.* 53. Sporer *loc. cit. a num.* 180. La Croix *lib.* 6. *par.* 6. *a num.* 126. Reiffenstuel *loc. cit. a num.* 33. cum pluribus aliis apud ipsos.

39 Hæc verba: *Non ducam aliam*, seu *Nullam aliam ducam quam te*, Vel, *Præter te*, aut *Nisi te*, probabilius non faciunt sponsalia, seu per ipsa non contrahuntur sponsalia, nisi aliunde ex circumstantiis alia intentio constet, seu colligatur. Sanchez *lib.* 1. *de Matrim. disp.* 10. *n.* 5. cum pluribus ibi allegatis, Guttierez *Canonicar. qq. lib.* 1. *q.* 21. *num.* 13. Layman *Theol. moral. tract.* 10. *par.* 1. *cap.* 1. *num.* 2. Sporer *loc. n.* 185 Alciat. *in l. Actione*, *Cod. de transactione*. Aversa *q.* 8. *sect.* 3. La Croix *lib.* 6. *part.* 3. *n.* 427. cum aliis ibi citatis, Gobat *tom.* 1. *tract.* 17. *n.* 60. Reiff. *l. c. n.* 33. Tamburin. *loc. cit. n.* 60. Rota *part.* 4. *decis.* 656. *tom.* 3. *recent. num.* 4. Pontas verb. *Sponsal. cas.* 24. & alii plures contra alios: ratio est, quia similia verba faciunt solummodo sensum exceptivum, seu exclusivum, & conditionatam promissionem, nempe, *Si aliquam sum ducturus*, *ducam te*. Unde quamvis vi talis promissionis eam ducere deberet, si nubere vellet; *arg. l. Si sterilis* 21. §. 5. *de Act. empt.* tamen omnino etiam abstinere potest a Matrimonio.

Et sic censuit *Sac. Cong. Concil. in Vintimilien. Sponsalium die* 1. *Junii* 1709. ubi de sponsalibus contractis sequentibus verbis; *Io infrascritto Antonio Levame dico, e prometto di non sposare altra Figlia, che la Signora Benedetta Gena, come anche promette lei di non sposare altro giovine che me*, discussis dubiis 1. *An constet de validitate sponsalium inter Antonium Levame, & Benedictum Genam, & quatenus, affirmative*, 2. *An dictus Antonius Levame sit cogendus, vel potius possit ab eis recedere contrahendo cum altera in casu &c.* fuit rescriptum *Ad* 1. *Ex hactenus deductis non constare de sponsalibus absolutis*. *Ad* 2. *Negative quoad primam partem, & quoad secundam, dilata*. Et repropositata causa sub consueto dubio, *An sit standum, vel recedendum a decisis, in casu &c. Die* 28. *Septemb. ejusdem anni* 1709. dictum Rescriptum fuit confirmatum, & additum fuit, *Antonium posse cum altera muliere Matrimonium contrahere*. Et sic etiam respondit *ead. Sacr. Cong. in Mediol. Sponsalium die* 13. *Julii* 1725.

Non solum verbis, seu Epistolis similia verba continentibus, sed etiam signis, seu factis consensum internum exprimentibus sponsalia contrahuntur. *Comm. arg. c. Cum apud* 23. *de sponsal.* ubi habetur etiam mutum contrahere posse sponsalia addita hac ratione: *Cum quod verbis non potest, signis valeat declarare*, & concordat *cap. Tuæ* 25. *eod. & cap. Si infantes unic. de desponsat. impub. in* 6. 40

In foro externo, generaliter loquendo, sponsalia contracta esse censentur, ac præsumuntur per illa signa, seu facta, per quæ concurrentibus circumstantiis juxta communem intelligentiam, ac usum, & consuetudinem loci, voluntas, seu sensus internus contrahendi exprimi, & manifestari solet. *Communis, arg. c. Ex litteris* 7. *de sponsalibus*, *l. Labeo* 6. *ff. de suppellectili legat. & l. Semper* 34. *ff. de Regul. Juris*, ibi: *Semper in stipulationibus, & in ceteris contractibus id sequimur, quod actum est. Aut si non appareat quid actum est, erit consequens, ut id sequamur, quod in Regione, in qua actum est, frequentatur*. 41

Sic

42 Sic concurrente circumstantia præcedentis tractatus Matrimonii, seu verbi unius censentur, & præsumuntur contracta sponsalia per immissionem, seu donationem, & receptionem annuli, *arg. cap. Si quis 15. caus. 27. q. 2. cap. final. de desponsat. impuber.* Glossa communiter recepta *in cap. Si inter 32. verb. dicente, de sponsalibus*, Reiffenstuel *loc. cit. num. 57.* Sporer *loc. cit. num. 189.* Mascard. *de probationibus concl. 1024. num. 2. & seq.* Sanchez *lib. 1. de Matrim. disp. 22. num. 3.* & alii passim; Et ratio est, quia præcedente contractu, aut verbo unius de futuro Matrimonio, traditio annuli facta a juvene, & acceptatio ejusdem facta a puella secundum communem usum, & æstimationem hominum habentur pro certo signo consensus ad futurum Matrimonium, adeoque in foro externo per id censentur, & præsumuntur contracta vera sponsalia, *arg. cit. cap. Ex litteris, cit. l. Labeo, & l. Semper.*

43 Item concurrente circumstantia præcedentis tractatus Matrimonii per missionem, seu donationem & acceptationem aliorum munerum juxta morem sponsorum censentur, & præsumuntur contracta sponsalia. Sanchez *loc. cit. n. 5.* cum aliis ibi allegatis, Sporer *l. c. n. 190.* Gobat *loc. cit. n. 69.* Reiffenstuel *loc. cit. n. 59.* & alii: Currit enim eadem ratio in simili circumstantia de donatione, & acceptatione aliorum munerum, ac de donatione, & acceptatione annuli; Ubi autem eadem est ratio, eadem est Legis dispositio, *l. Illud 32. ff. Ad Legem Aquiliam, & cap. Inter corporalia 2. de translat. Episcopo* Cum ratio Legis sit anima Legis, *l. Cum ratio 7. ff. de bonis damnatorum*, adeoque &c.

44 Item in simili circumstantia præcedentis tractatus Matrimonii per porrectionem manus ab uno factam, & ab altera sine renitentia, & contradictione acceptatam censentur, & præsumuntur contracta sponsalia, Sanchez *loc. cit.* Sporer *loc. cit. num. 188.* Gobat *loc. cit. n. 66.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 60.* & ipso teste alii communiter per dicta, & Jura adducta *n. 42. & 43.*

45 Per omnia autem supradicta, si non concurrat circumstantia præcedentis tractatus Matrimonii, nec ad hoc speciale quid habeat consuetudo loci, non censentur, nec præsumuntur contracta sponsalia in foro externo. Abbas *in cap. Final. de desponsat. impuber. num. 7.* Mascardus *loc. cit. n. 2. & seq.* Sanchez *loc. c. disp. 22. num. 1.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 66.* & alii communiter. Et ratio est, quia donatio, & acceptatio annuli, aliorumque munerum, sicut porrectio, & acceptatio manus sunt signa, & facta æquivoca, cum etiam ob alias causas fieri possint, & soleant, *arg. cap. Illud 11. de præsumptionibus*; Fieri enim possunt, & interdum solent ob turpem, vel etiam castum amorem, ob amicitiam, ob signum memoriæ, ob mutuum affectum, aut ob spem futuri Matrimonii, adeoque &c.

Quando verba, signa, aut facta, omnibus consideratis, adhuc remanent dubia, an inducant vera sponsalia, vel non? & qui ea protulit, aut edidit, negat ea protulisse, aut edidisse intentione promittendi Matrimonium; 46
Tunc Judex debet negantem absolvere, præsertim si ei delato juramento purgatorio juret absolute non habuisse talem intentionem; In dubio enim magis præsumitur pro libertate, quam pro obligatione *l. Adrianus 47. ff. de obligationibus, & actionibus*, ibi: *Ubi de obligando quæritur, propensiores esse debemus nos, si habeamus occasionem ad negandum; Ubi de liberando ex adverso quæritur, ut faciliores simus ad liberandum*; & concordat *cap. Ex litteris 3. de probationibus*, ubi expresse dicitur, quod *promptiora sint jura ad absolvendum, quam ad condemnandum, & cap. In obscuris 30. de Regulis Juris in 6.* ibi: *In obscuris minimum est sequendum*, idest quod minus obligat, & onerat: Tum quia in dubiis, ambiguis, & obscuris recurrendum est ad mentem proferentis, eique saltem jurato credendum, *arg. cap. Cum in tua 6. §. final. qui Matrimonium accusare possunt, & cap. Pastoralis 4. in fine de exceptionibus, cap. Præsentium 31. de testibus, cap. Si verum esset 1. caus. 31. quæst. 2.* cum similibus; Et sic in specie tenent Gailus *lib. 2. Observat. 48. num. 24. & seq.* Felinus *in cap. Quando, de præsumptionibus n. 6.* Reiffenst. *loc. cit. num. 45.* & alii passim; Et universaliter quando de mente, & conscientia alicujus, agitur, statur juramento illius, uti recte docet Glossa communiter recepta *in cap. Significasti 16. de homicid. voluntar. verb. Si ita est.*

Quando vero verba, signa, aut facta secundum communem usum, & consuetudinem 47
loci sunt clara, & sponsalia vere significant, tunc negans condemnari debet, nec debet admitti ad juramentum, quamvis dicat se ad obtinendum usum corporis, vel ob alium similem finem jocose, ficte, dolose, aut fraudulenter protulisse, aut edidisse, nisi jocum, fictionem, dolum, aut fraudem legitime probaverit: Turpitudinem enim suam allegans jam

jam suspectum se facit, & indignum fide, sicque minus habilem, ut ei juramentum deferatur; Nam *allegans suam turpitudinem non est audiendus, nec fides est ei præstanda*, maxime ubi id potest esse in præjudicium tertii; *arg. c. Inter dilectos 8. de donationibus* & Glossa *ibid. verb. Turpitudinem*, adducens varia jura, & alia Glossa *in cap. Officii, de Pœnitent. & remissionib.* Hocque satis evincit textus *in l. Mercedem, Cod. de condict. ob turpem causam, leg. Transactione Cod. de transactionib.* Sic expresse pluribus adductis defendit Reiffenstuel *loc. cit. n. 7. 8. & 48.* Vide *supra n. 7.* & verb. *Juramentum art. 2. a n. 25.*

48 Quando verba, signa, aut facta clare significant sponsalia, & Reus absolute negat se ea protulisse, aut edidisse, nec Actor id plene probare potest; quid in tali casu facere debeat Judex, & cui juramentum sit deferendum? Vide verb. *Juramentum art. 2. n. 25.* & discurre proportionaliter sicut *ibi*.

49 Sponsalia vera quamvis occulte obligant sub mortali. *Communissima, argum. cap. Præterea 2 de sponsalibus*, ubi expresse statuitur, quod *hi qui Matrimonio contrahendo pure, & sine omni conditione fidem dederunt, commonendi sunt, & modis omnibus inducendi, ut præstitam fidem observent, & cap. Ex litteris 10. eodem titulo*, ubi sub excommunicationis pœna mandatur, ut qui sponsalia contraxit, præstitam fidem de nubendo observet, ibi: *Mandamus quatenus . . . . . eum moneas, & si non acquieverit monitis, Ecclesiasticis Censuris compellas, ut ipsam (nisi rationabilis causa obstiterit) in uxorem recipiat, & maritali affectione pertractet*; Pœna autem excommunicationis non debet infligi, nisi pro peccato mortali, *cap. Nemo 41. caus. 11. quæst. 3.* ibi: *Non nisi pro mortali debet imponi crimine*; In Ecclesia enim non datur major pœna ipsa Excommunicatione, *cap. Corripiantur 17. caus. 24. quæst. 3.* ibi: *Qua pœna in Ecclesia nulla major est*, adeoque &c.

50 Sponsalia obligant tempore ad nubendum præfixo, nisi justa causa excuset. *Communis arg. l. Solutum 85. ff. de solutionibus*, ibi: *Solutum solvitur non minus quantitate, quam die*; Contractus enim ex conventione legem accipere dignoscuntur, ut expresse dicitur *in cap. Contractus 85. de Reg. Juris in 6.* & pacta justa servanda sunt, *l. Si quis in conscribendo 39. Cod. de pactis, cap. Antigonus 1. & c. Qualiter 3. de pactis*, similibus.

51 Et procedit conclusio, quamvis in hoc casu pars altera non urgeat, quia dies statuta interpellat pro homine, *arg. cap. Potuit 4. de Locato, & conducto*, ibi: *Non obstante quod ei, ut Canonem solveret, non extitit nunciatum, cum in hoc casu dies statuta pro Domino interpellet*. Et concordat *l. Magnam 12. Cod. de contrahenda stipulatione, & l. In Emphyteuticariis 2. de Jure Emphyteutico*, ubi clare ad rem.

Unde si ratione culpabilis moræ unius altera pars aliquod damnum patiatur, debet illud damnum ei penitus resarcire, *arg. c. Mora sua 25. de Regul. Jur. 6.* ibi: *Mora sua cuilibet est nociva*: Qui enim occasionem damni dat, damnum dedisse videtur, *cap. Si culpa 9. de injuriis, & damno, l. Qui occidit 30. §. 3. ff. Ad Legem Aquiliam*. 52

Si autem intervenerit aliqua rationabilis causa, possunt licite sponsalia differri quo ad effectionem Matrimonii, *arg. c. Ex litteris 10. de sponsalibus*, ubi dicitur, quod ob rationabilem causam possint sponsalia omnino dissolvi, ibi: *Nisi rationabilis causa obstiterit*, unde a fortiori ob eam licite differri poterunt, & ideo *supra num. 49.* fuit notanter dictum: *Nisi justa causa excuset*, quia ut statuitur *cap. Imputari 41. de Regul. Jur. in 6. Imputari non debet ei, per quem non stat, si non faciat, quod per eum fuerat faciendum, & ex cap. Cognoscentes 2. de Constitutionibus*: *Rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit*. 53

Si nullum certum tempus sit præfixum ad Matrimonium contrahendum, tenetur quisque contrahere altero exigente, quam primum commode potest, Sanchez *l. 1. de sponsalibus disp. 28. n. 2.* Tannerus *tom. 4 dis. 8. quæst. 1. dub. 3. num.* Pirhing *lib. 4. decretal. tit. 1. n. 16.* Diana *part. 3. tract. 4. resolut. 245.* & alii plures. Et ratio est, quia id generale est in omni debito, cui dies certus præfixus non est. Non enim prius tenetur debitor solvere, quam Creditor postulaverit, *l. Debitores 10 de pignoribus*, Reiffenstuel autem *loc. cit. n. 143.* Pontius, Castropal. Corinch, Ledesma, & alii ab ipso ibi allegati tenent, quod sponsalia in tali casu obligent ad contrahendum Matrimonium statim quam primum commode, & humanitus fieri potest, etiamsi ab aliqua ex spondentibus parte monitio, aut requisitio non fiat. At recte Sporer *tom. 3. par. 4. cap. 2. num. 420.* dicit facile has sententias conciliari, si dicatur obligari quidem statim, quia natura promissionis est, ut servetur quam primum moraliter, & humano modo servari potest, ac excusari hujusmodi sponsos, quoties alter non requirit, cum posset, quia tunc censetur remittere, & non curare de dilatione, 54

quod

quod & admittit Reiffenstuel ipse *loco citato num.* 149. concedendo, quod altera pars censeatur remittere, si tales adsint circumstantiæ aut signa, ex quibus prudenter colligi possit dictam partem alteram dilationi consentire. Ceterum quo ad hoc servandum salubre monitum Sacræ Congregationis Concilii apud Sporer *loco cit. num.* 420. & Reiffenstuel *loco cit. num.* 151. referentes ex Gallemart. dictam Sacram Congregationem ad Trident. *sess.* 24. *cap.* 1. sic provide statuisse: *Monendi sunt Sponsi, ut factis Sponsalibus quam primum contrahant Matrimonium per verba de præsenti coram Parocho, & testibus, ne Sponsæ stupri periculum subeant.*

55 Recusans post legitima sponsalia contrahere Matrimonium, potest, & debet ad id compelli per competentia juris remedia, nisi rationabilis causa obstiterit. *Communis, ac certa* per textum *in cap. Præterea* 2. *de Sponsalibus*, ubi expresse statuitur, quod *hi, qui de Matrimonio contrahendo pure, & sine omni conditione fidem dederunt, commonendi sunt, & modis omnibus inducendi, ut præstitam fidem observent, & cap. Ex litteris* 10. *eod. titul.* ubi sic expresse mandatur: *Fraternitati tuæ mandamus, quatenus, si hoc tibi constiterit, eum moneas, & si non acquiverit monitis, Ecclesiasticis, Censuris compellas, ut ipsam (nisi rationabilis causa obstiterit) in uxorem recipiat, & maritali affectione pertractes.*

56 Et conclusio procedit, sive sponsalia fuerint jurata, sive non, ut tradunt communiter Doctores, & Rota *part.* 3. *recent. decis.* 742. *nu.* 1. *part.* 4. *tom.* 1. *decis.* 451. *nu.* 2. *decis.* 666. *sub num.* 2. *Annot. ad decis.* 431. *num.* 62. *part.* 4. *tom.* 2. *& decis.* 163. *nu.* 4. *& seq. part.* 9. *tom.* 1. Et ratio est, quia Judex Ecclesiasticus potest, & non debet jurantem tantum, sed etiam simpliciter promittentem, aut contrahentem debitis juris remediis ad observanda promissa, & pacta compellere, præsertim ad instantiam partis, *cap. Antigonus* 1. *de pactis*, ibi: *Aut inita pacta suam obtineant firmitatem, aut conventus (si se non cohibuerit) Ecclesiasticam sentiat disciplinam; & cap. Qualiter* 3. *eod.* ibi: *Studiose agendum est, ut, ea, quæ promittuntur, opere compleantur*, juncto ejus Summario, ubi expresse dicitur: *Judex debet studiose agere, ut promissa adimpleantur.*

57 Pro compellendo tali renuente contrahere Matrimonium debet Judex Ecclesiasticus ante omnia ipsum renuentem debitō modo monere, adjunctis etiam minis, ut suæ obligationi satisfaciat, promissum Matrimonium contrahendo. *Communis*, textu expresso *in cit. c. Ex litteris* 10. *de sponsalib.* ibi: *Moneas, & si non acquieverit monitis .... compellas*; & concordat *cap. Non invenitur* 41. *caus.* 23. *q.* 4. ubi pro ratione, & modo præscribitur, ut monitio severitatem præcedat.

Deinde si monitione, & minis Judex Ecclesiasticus nihil proficiat cum tali renuente matrimonium contrahere, potest etiam adhibere, nedum pœnam pecuniariam, sed & carceres, aut alias pœnas corporis afflictivas, si eas adhibendi occasionem habeat. Fagnan. *in cap. Prævenit* 2. *de Adulteriis a nu.* 10. Barbosa ad Concil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 3. *de reformat. nu.* 28. Castropal. *de sponsalib. disp.* 1. *punct.* 8. *nu.* 2. Marc. Ant. Genuens. *in Practic. Eccles. q.* 780. *num.* 5. Antonell. *in prax. lib.* 5. *cap. num.* 3. *& seq.* Reiffenstuel *loc. cit. num.* 157. qui testatur supradictos Doctores cum communi, & hodie certa asserere Judicem Ecclesiasticum in causis tam Civilibus, quam criminalibus ad se pertinentibus omnino posse carceribus, & aliis pœnis corporis afflictivis Laicos compellere, quin & debere hoc facere; antequam ad censuras Excommunicationis, aut Interdicti contra eos in præfatis causis procedat. 58

Et si nec etiam carceratione, aut aliis pœnis corporis afflictivis aliquid efficiat, tunc potest, & debet renuentem etiam censura Excommunicationis, ad nubendum compellere. *Communis*, textu expresso *in cit. cap. Ex litteris* 10. *de sponsalibus*, ibi; *Et si non acquieverit monitis, Ecclesiasticis Censuris compellas, ut ipsam (nisi rationabilis causa obstiterit) in uxorem recipiat, & maritali affectione pertractet*; & concordat Concil. Trid. *sess.* 25. *de reform. cap.* 3. §. *Quod si executio.* 59

Si autem Episcopus, non adhibita carceratione, aliisque pœnis corporis afflictivis, statim Censuris adhibeat pro compellendo ad contrahendum Matrimonium talem renuentem, illicite quidem, sed tamen valide, aget, & Censuræ sic statim inflictæ valebunt. Sic Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. allegat.* 96. *nu.* 39. & ad Concil. Trid. *sess.* 25. *de reform. cap.* 13. *num.* 21. cum Guttierez, Campan. Escobar. Mascard. Ant. Genuens. & aliis ab ipso citatis *dict. allegat.* 96. *num.* 39. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 162. & alii. Et ratio est, quia Concil. Trid. *loc. cit.* non annullat Censuram latam contra modum ibi præscriptum, sed tantum declarat illicitam, cum non imponat formam necessario observandam, sed tantum tradat instructionem, ut docent supracitati Doctores, 60

arg.

arg. leg. A D. Pio §. In vindicatione, ff. de re judicata; ubi statuitur modus observandus in quavis executione facienda, hanc periter admittere interpretationem, ut executione facta non subjaceat nullitati. Sic expresse Barbosa ad Concil. Trid. *loc. cit. & cit. allegat. 96. n. 39.* cum plurimis ibi cit.

61 Si tandem, adhibitis omnibus supradictis mediis, etiam Censuris, adhuc renuat cum tali nubere, non potest finaliter cogi ad nubendum, sed debet dimitti, & absolvi, præsertim si advertatur magna animorum aversio, ita ut ex tali futuro Matrimonio forent timendæ perpetuæ inimicitiæ, jurgia, scandala, verbera, mutilationes, & alia similia gravia incommoda. Sic Rota *part. 4. recentior. tom. 3. decis.* 651. *num.* 10. *&* 11. *part.* 15. *decis.* 145. *num. 6.* ubi *numero* 7. subjungit, nec posse damnari ad pœnam pecuniariam, seu conventionalem; Ne quis pœnarum metu cogatur ad Matrimonium, in quo omnimoda libertas consensus esse debet, ut prosequitur *ibidem n.* 8. Et sic Glossa *final. in cap. Pervenit 2. de adulteriis*, Joannes Andreas *in cap. Ex litteris* 10. *de Sponsalibus num.* 12. & *ibi* Ancharanus *num.* 5. Covaruvias *de Sponsalibus part.* 1. *cap.* 4. *num.* 3. *& seq.* Guttierez *de jurament. part.* 1. *cap.* 51. *num* 4. Sanchez *lib.* 1. *de Sponsalibus disp.* 29. *num.* 7. *&* 8. Gobat *tom.* 1. *tract.* 10. *n.* 127. *& seq.* cum aliis ibi citatis Sporer *loc. cit. n.* 421. cum aliis ibi allegatis, Reiffenstuel *loc. cit. num.* 163. & ipso teste *Communis aliorum, arg. cap. Requisivit* 17. *de Sponsalibus*, ubi Lucius III. Papa sic expresse respondet: *Requisivit a Nobis tua Fraternitas, qua Censura mulier compelli debeat, quæ jurejurandi religione neglecta nubere renuit ei, cui se nupturam interposito juramento firmavit? Ad quod breviter respondemus, quod cum libera debeant esse Matrimonia, monenda est potius, quam cogenda, cum coactiones difficiles soleant exitus frequenter habere*, quod intelligi debet de finali, & nimia coactione, juxta dicta supra, *& cit. cap. Ex litteris* 10. *de Sponsalib.*, ubi Censuris compelli jubetur renuens nubere, *Nisi rationabilis causa obstiterit*. Revera autem videtur obstare rationabilis causa non compellendi ipsum Censuris ad sic nubendum, cum judex ex circumstantiis prudenter colligere possit præfatam animi aversionem, ex qua indubitanter oritura forent tot ingentia dicta mala, & gravia incommoda, *arg. cap. Principatus* 23. *caus.* 1. *q.* 1. ubi ex verbis S. Leonis Papæ expresse dicitur: *Difficile est ut bono peragantur exitu quæ malo sunt inchoata principio*, adeoque &c.

Nec quid novi induxit circa id Concilium Trid. sed in suo robore reliquit dispositionem Juris Canonici *in cit. cap. Requisivit* 17. *de Sponsal.* de non cogendo finaliter ad nubendum talem renuentem nubere, ut habetur ex sequenti declaratione Sac. Cong. Concilii relata ab Ursaya *tom.* 3. *part.* 1. *decis.* 19. *n.* 216. his verbis. 62

Hieracen. Præsupposito, quod Matrimonium sit factum absque Parochi præsentia, & duorum, vel trium testium, quo casu irritum declaratur a Tridentino Concilio sess. 24. de reformatione Matrimonii cap. 1. vers. Qui aliter; Quæritur:

An dictum Matrimonium transeat in Sponsalia de futuro, ita ut cogi possit Vir per Censuras, aliaque Juris remedia ad servandam fidem Sponsæ, quando maxime secuuta sit culpa.

Et an si fuerint sequutæ promissiones, & data fides de contrahendo Matrimonium per verba de futuro, possit cogi nolens contrahere ad contrahendum per verba de præsenti cum solemnitatibus Sacri Concilii, cum jure Canonico videatur contrarium decisum ex cap. Requisivit, de Sponsalibus.

Die . . . . Novembris 1589. *Quoad primum S. C. censuit non transire. Quoad secundum de cogendis contrahentibus ad observanda Sponsalia nihil novi induxisse Concilium Trident. A. Card. Caraffa lib. 6. decretal. fol. 62.*

Et abstinendum esse a coactione reluctantis Sponsi, vel sponsæ, & permittendas nuptias cum alia, seu alio censuit *Sacr. Congreg. Concill. in Senogallien. Sponsalium* 1. *Septemb.* 1714. *in Majoricen. Sponsalium* 24. *April.* 1723. *in Mediolanen. & Salernitanen. Sponsalium* 13. *Julii* 1725. *in Neapolitana* 17. *April.* 1728. *& in Gallipolitana Sponsalium* 28. Februarii 1773. apud Thesaurum Resolution. Sacræ Congregationis Concilii *in dict. Gallipolitana tom. 6.* Nec etiam cogenda sunt effectuari sponsalia inter consanguineos, seu affines inita sub conditione Apostolicæ dispensationis obtinendæ; ipsa enim declarata fuerunt irrita, & invalida a Sacra Congregatione Concilii *in Brugnaten. Sponsalium* 26. *Januar.* 1709. *& in Januen. Sponsalium* 12. *Decembr.* 1733. apud *dict. Thesaurum tom. 6.*

Unde recusantem Matrimonium contrahere post sponsalia posse quidem moneri, & juxta Sacrorum Canonum præscripta compelli comminatione Censurarum, non autem posse præcise cogi, propugnat Rota *part. 4. recentior. tom. 3. decis.* 656. *num.* 10. *&* 11. *part.* 15. *decis.* 142. *n.* 6. & potissimum ubi adsit aliqua 63

qua justa causa resiliendi a sponsalibus: quo casu Judex potest quidem monere, ut ad effectuationem Matrimonii deveniat, non autem potest cogere, neque per Censuras, & præsertim si timeatur, quod Censuræ sperni possint; Vel quod per Matrimonium coacte initum gravius malum oriri possit. Rota *par.* 10. *rec. dec.* 19. *n.* 2. *&* 44. *part.* 14. *decis.* 185. *n.*
64 5. In tali enim casu potest Judex omnino abstinere a Censuris, si prudenter prævidet, quod ille nihil efficient, ut prævidere potest, si animi aversio nimia dignoscitur. Sic Covarruv. *de sponsalib. part.* 1. *cap.* 4. §. 1. *num.* 5. Sanchez *loc. cit. num.* 4. *&* 7. cum pluribus aliis ibi allegatis, Reinffenstuel *loc. cit. num.* 164. Gobat *loc. cit. numer.* 128. & plures alii.

65 Et in casu, quo talis renuens Matrimonium effectuare, fuerit ob id excommunicatus, tunc Judex Ecclesiasticus non solum sponsum petentem absolutionem absolvere potest, postquam diu stetit excommunicatione innodatus, sed eumdem etiam non petentem absolvere tenetur; In simili enim casu æque pia, ac laudabilis praxis Ecclesiæ est talem excommunicatum etiam non petentem, immo invitum absolvere, *Sponsoque primævam libertatem restituere*, juxta præcisa verba Rotæ, & ad terminos Auctoritatum allegatarum *in Comen. Sponsalium* 10. *Junii* 1705. §. *Concurrente*, *coram Molin.* Sic refert, & tenet expresse Ursaya *tom.* 7. *part.* 1. *discept.* 21. *numer.* 244. *&* *tom.* 3. *part.* 1. *discep.* 19. *num.* 252. & sic tenet cum pluribus aliis Gobat *loc. cit. num.* 128. *&* 129.

66 Tempus autem, quod decurrere debat, antequam talis renuens excommunicatus absolvatur, regulariter solet esse illud unius anni, ne postea efficiatur de Hæresi suspectus, juxta disposita In Concil. Trid. *sess.* 23. *cap.* 3. cum concordant. apud Menoch. *de Arbitrar. cas.* 416. *n.* 55. Verum tamen est quod ex particularibus facti circumstantiis Rota *in dec.* 242. *n.* 13. *coram Duran.* censuit esse 16. mensium, & *in Majoricen. Censurarum* 15. *Januarii* 1515. §. *Longum*, *coram Card. Scotto* censuit esse spatium 17. mensium. Sic Ursaya *tom.* 3. *part.* 1. *cit. discep.* 19. *n.* 254.

67 Nec in tali casu poterit licite sponsa adhuc urgere negationem talis adsolutionis a Censura, ut recte docet Gobat *loc. cit. num.* 129. ubi insuper dicit cum Perez *disp.* 11. *sect.* 1. *num.* 4. quod quando est clarem periculum supradictorum gravium malorum emergens ex horrore, quem sponsus habet adversus sponsam, tunc sponsalium etiam juratorum obligatio hoc ipso cesset; *arg. cit. cap. Ex litteris* 40. *de sponsalibus*, ibi: *Nisi rationabilis causa obstiterit*, *&* *cit. cap. Requisivit* 17. *eod.* ibi: *Cum libera debeant esse Matrimonia, monenda est potius, quam cogenda, cum coactiones difficiles soleant exitus frequenter habere.*

Quamvis autem dicta sponsa non possit in 68
tali casu licite adhuc negationem talis absolutionis urgere, potest tamen licite Jure exigere compensationem omnium damnorum emergentium ex hac dissolutione, ut tradunt communiter Doctores, & expresse Rota *in Majoricen. Censurarum* 15. *Januarii* 1715. §. *final. coram Card. Scotto*, ubi eo tempore, quod demandavit absolutionem sponsi renuentis effectuare sponsalia adjecit modum, qui fuit refectionis omnium expensarum, tam judicialium, quam extrajudicialium in causa facti cum reservatione jurium respectu mulieris in congruo Judicio petendi dotem, quatenus illa de jure deberetur eidem mulieri.

An autem pars innocens, etiamsi nullum 69
damnum patiatur, possit ab altera parte sine legitima causa a sponsalibus recedente, exigere pœnam conventam; seu an sit licitum, & validum in sponsalibus apponere pœnam solvendam ab illo, qui ab eis injuste resilit? Variant Doctores. Negant enim id fieri posse S. Thomas *in* 4. *dist.* 27. *q.* 2. *art.* 3. *ad* 4. sic expresse dicens: *Quandoque autem apponitur conditio pecuniæ per modum pœnæ, & tunc, quia Matrimonia debent esse libera, talis conditio non stat, nec potest exigi pæna illa ab eo, qui non vult Matrimonium complere.* Rota *par.* 15. *recen. decis.* 142. *n.* 7. *&* 8. S. Antoninus 3. *par. summ. Theol. tit.* 1. *cap.* 18. Tamburin. *lib.* 8. *de Matrimon. tract.* 3. §. 3. Tannerus *tom.* 4. *disp.* 8. *q.* 1. *num.* 44. Dicast. *disp.* 1. *dub.* 26. *num.* 36. Beja *p.* 1. *cas.* 1. Onnate *de contractibus dispu.* 34. *num.* 15. Tancredus *lib.* 1. *dist.* 30. *n.* 1. Kugler *par.* 1. *num.* 42. Aversa *qu.* 8. *sect.* 9. Sanchez *lib.* 1. *disp.* 30. *nu.* 2. asserens sic omnes sentire secum, Pontas verb. *Sponsalia n.* 56. asserens similes pœnales conventiones, aut pactiones numquam tenere, nec in foro interiori, nec in exteriori, quamvis essent juramento firmatæ, cum non liceat Jusjurandum servare præstitum ob rem Legibus Ecclesiasticis vetitam, nec efficiendam sub peccato saltem veniali, quod & tenet Sanchez, & Aversa *loc. cit.* cum multis aliis. Et quidem stando in rigore juris tum civilis, tum Canonici videtur hæc sententia tenenda. Etenim in Jure Civili *l. Titia* 134. *ff. de verborum obligationibus*, sic expresse habetur,

Res-

Respondit ex stipulatione, quae proponeretur, cum non secundum bonos mores interposita sit agenti exceptionem doli mali obstaturam, quia inhonestum visum est vinculo poenae Matrimonia obstringi, sive futura, sive jam contracta, & *in l. Mulier 5. Cod. de sponsalibus in fine*, ita expresse statuitur: *Extra definitionem autem hujus Legis, si cautio poenam stipulationis continens fuerit interposita, ex utraque parte nullas vires habebit, cum in contrahendis nuptiis libera potestas esse debeat*, & *in l. Libera 2. Cod. de inutilibus stipulationibus* sic reperitur praecise sancitum: *Libera Matrimonia esse antiquitus placuit, ideoque pacta, ne liceret divertere, non valere, & stipulationes, quibus poenae irrogantur ei, qui, quaeve divortium fecisset, ratas non haberi constat;* Et in jure Canonico *cap. Gemmas 29. de Sponsalibus, & Matrimonio* sic clare disponitur: *Cum itaque libera matrimonia esse debeant, & ideo talis stipulatio propter poenae interpositionem sit merito improbanda, mandamus quatenus si ita est, eumdem B. ut ab extorsione praedictae poenae desistat, Ecclesiastica Censura compellas.*

70 Nihilominus probabilius id fieri posse, nempe licite, & valide apponi posse in sponsalibus poenam solvendam ab eo, qui ab illis injuste recesserit, & talem conventam poenam obligare affirmant Godofr. *in cit. l. Titia 134. ff. de verb. obligat. vers. Quin inhonestam*, Barb. *in cit. cap. Gemmas 29. de sponsal. num. 89.* Engel *lib. 4. Decret. tit. 1. §. 2. num. 7.* Reiffenstuel *ibid. a num. 187.* Layman *lib. 5. tract. 10. part. 2. cap. 1. numer. 9.* Henno *tom. 2. tract. de Matrimon. disp. 1. qu. 9. conclus. 2.* Bosco *in Theol. Sacramental. disp. 11. de Matrimon. sect. 1. conclus. 11.* Basilius Pontius *de Matrimon. lib. 12. cap. 19. nu. 8.* Coninch *disp. 22. dub. 5.* Diana *part. tract. 4. resolut. 211.* Suarez *tom. 2. de Relig. lib. 2. de juram. cap. 23. num. 5.* Vasquez *Opuscul. de testament. c. 3. num. 28.* Castropal. *de Sponsalib. disp. 1. punct. 9. num. 3.* Gobat *tract. 10. cas. 4. a num. 172.* Perez *de Matrimon. disp. 7. sect. 1. num. 6.* Delbene *cap. 8. disp. 19. sect. 4.* Haunold. *de justitia tom. 1. tract. 4. a n. 362.* Molina, Lessius, La Croix *lib. 6. part. 3. n. 148.* cum pluribus aliis ibi citatis, & valde probabile censet Pirhing *lib. 4. tit. sect. 1. n. 23. vers. Extendunt*, & plures alii.

71 Et ratio est, quia tales poenales conventiones, nec sunt contra Jus naturale, nec contra Jus positivum, adeoque validae sunt & licitae. Quod non sint contra jus naturale concedunt omnes, etiam ipsimet adversarii, cum ipsemet Deus injuste resilienti apponat poenam damnationis aeternae, ut patet *supra nu. 48.* & Ecclesia poenam pecuniariam, carceris, & excommunicationis, ut patet *supr. nu. 56. & 57.* quod non facerent, si appositio poenae solvendae ab injuste resiliente esset contra Jus naturale.

Quod autem tales conventiones poenales non sint contra Jus positivum, tum Civile, tum Canonicum, clare patet, quia in tantum in allatis juribus reprobantur tales poenales conventiones, in quantum per ipsas laederetur libertas ad Matrimonium requisita, prout fatentur etiam ipsimet adversarii, eo quod hanc rationem allegent omnia *supra citata Jura*. Atqui tales conventiones poenales non laedunt libertatem ad Matrimonium requisitam, ergo &c. Probatur minor: libertas ad Matrimonium requisita non tollitur per graviores poenas, nempe per poenas corporis afflictivas, per carceres, per excommunicationem, per poenam damnationis aeternae, sub quibus a Deo, & Ecclesia compelluntur sponsi ad non resiliendum injuste, & sine legitima causa a promisso Matrimonio; ergo neque libertas requisita ad Matrimonium tollitur per dictam poenam conventionalem omnibus supradictis longe minorem, *arg. l. 22. ff. de adult.* Quod autem poena aeterna gravior, & major sit poena temporali de se patet, & quod corporalis gravior, & major sit pecuniaria, clare constat, *arg. leg. In servorum §. fin. de poenis* & quod Excommunicatio sit gravior, & major poena, quae in Ecclesia dari possit, habetur expresse *in cap. Corripiantur 17. caus. 24. qu. 3.* ibi: *Qua poena in Ecclesia nulla major est.* 72

Tum quia posset negari suppositum, quod per dictam conventionem poenalem tollatur libertas, cum contractis rite sponsalibus, nulla pars libertatem amplius habeat resiliendi injuste, & sine legitima causa a dictis sponsalibus, *arg. cap. Ex litteris 10. de sponsalibus*, ibi: *Si non acquieverit monitis, Ecclesiasticis Censuris compellas, ut ipsam (nisi rationabilis causa obstiterit) in uxorem recipiat.* Quia, ut omnes etiam ipsimet adversarii concedunt, sponsalia rite contracta obligant sub mortali, adeoque sub poena aeterna ad promissum Matrimonium effectuandum, sicque libertatem adimunt sponsis injuste & sine legitima causa resiliendi, eisque necessitatem moralem effectuandi dictum promissum Matrimonium imponunt, & consequenter libertas moralis non datur ad resiliendum sine causa. Quod enim est inhonestum, hoc secundum Leges est impos- 73

possibile, quia de jure illud tantum possibile, & fieri posse censetur, quod licite fieri potest; *cap. Fraternitatis* 15. *caus.* 22. *quæst.* 2. Juncta Glossa *ib. verb. Quod potest*: Hinc allegata Iura ab adversariis prohibent quidem pœnales conventiones tollentes libertatem ad resiliendum juste, & cum legitima causa, quod & nos ultro concedimus. At non prohibent pœnales conventiones ad non resiliendum injuste, & sine legitima causa, cum ad injuste resiliendum, contractis rite sponsalibus, moralem libertatem nulla pars amplius habeat: Sicque talia jura permittunt fieri conventiones pœnales ad non resiliendum injuste, & sine legitima causa, quæ est nostra conclusio.

74 Tum etiam quia valide, & licite apponi posse pœnam, ne quis injuste a sponsalibus resiliat, dictamque pœnam ab injuste resiliente posse licite exigi a parte innocente, & debere solvi a parte rea injuste resiliente, conceditur expresse, & statuitur *in Constitut. seu Novella* 18. *Leonis Imperatoris: ut in sponsalibus constituta pœna exigatur*, vere digna, ut integra legatur; unde cum ibi habeatur tam clare, & explicite dicta dispositio, cessat penitus ratio dubitandi de jure Civili. Immo etiam de jure Canonico, quia, ubi casus, vel materia in Jure Canonico obscure disponitur (uti in præsenti, cum *in cit. cap. Gemmas* 29. *de sponsalibus* sermo sit de sponsalibus inter pueros ante septennium contractis per parentes, uti patet ex textu, & fatentur omnes cum Sanchez *loco cit. num.* 3. (a quibus utpote invalidis non licet argumentari ad sponsalia ab adultis valide contracta). In Jure autem Civili habetur de tali casu, vel materia clara dispositio (uti in præsenti, cum citata Constitutio, seu Novella 18. Leonis Imperatoris contineat ad rem clarissimam, & expressissimam dispositionem) etiam in Foro Canonico causa decidi debet juxta Jus Civile, *arg. cap. Intelleximus* 1. *de novi operis nunciatione*: Ubi Summus Pontifex Lucius III. sic expresse pronunciat: *Sicut Leges non dedignant Sacros Canones imitari, ita & Sacrorum statuta Canonum, Principum Constitutionibus adjuvantur*. Ubi Glossa verb. *Adjuvantur* notabiliter infert: *Et ita in causa Ecclesiastica Leges possumus allegare, ut etiamsi Canones deficiant, possit judicari secundum Leges*, & Abbas *ibidem numero* 3. merito concludit, quod *causa Ecclesiæ debet decidi per Jus civile in defectum Canonum, omnes enim Leges Principum non contradicentes Canonibus sunt approbatæ in Ecclesiam, ut patet hic*.

An, & quando resilientes a sponsalibus amittant arrhas. Vide verb. *Arrha*. 75

Sponsalia rite contracta variis justis de causis dissolvi possunt. Primo sponsalia puberum etiam jurata valide, & licite dissolvi possunt mutuo consensu. *Communis*, per text. *in cap. Præterea* 2. *de sponsalib.* juncto ejus Summario, in quo expresse sic habetur: *Sponsalia de futuro dissolvuntur, si Sponsi se dissolvunt, etiamsi fuerint jurata*. Et ratio est, quia ut dicitur *cap. Omnes res* 1. *de Reg. Juris in* 6. *Omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur*, & concordat *lex Nihil* 35. *ff. de Regul. Jur.* ibi: *Nihil tam naturale est, quam eo genere quidquam dissolvi, quo colligatum est*, cum similibus. 76

Secundo dissolvi possunt Sponsalia per recessum unius a sponsalibus; Recedente enim una parte a sponsalibus, sive juste, sive injuste, etiam altera pars recedere potest. *Communis*; Et quidem si una pars juste recedat, jam hoc ipso solvit sponsalia, & altera pars libera manet; si autem injuste recedat, procedit illud vulgatum: *Frangenti fidem, fides frangatur eidem*, *arg. l. Qui fidem* 16. *de transactionib. & cap. Frustra* 75. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Frustra sibi fidem quis postulat ab eo servari, cui Fidem a se præstitam servare recusat*. 77

Quando tamen una pars injuste recedit, non tenetur altera pars recedere, sed potest injuste recedentem tenere sibi obligatum, ita ut hic teneatur eidem volenti adhuc nubere. *Communis*. Et ratio est, quia peccata suos debent tenere Auctores, *l. Sancimus* 22. *Cod. de pœnis cap. Quæsivit* 2. *de his, quæ fiunt a majori parte Capituli*; Et rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit: *cap. Cognoscentes* 2. *de Constit.* Nec debet aliquis alterius odio prægravari, *cap. Non debet* 22. *de Regul. Jur. in* 6. *l. Non debet* 74. *ff. de Regul. Jur.* Et nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest, *l. Non fraudantur* 134. §. 1. *ff. de Reg. Jur.* *Ne videatur de sua malitia commodum reportare*, *cap. Intelleximus* 7. *de Judiciis*. 78

Tertio dissolvuntur sponsalia, si unus sponsorum sine licentia alterius longius discedit animo non redeundi, seu sine spe brevi redeundi; tunc enim altera pars ad alia vota transire libere potest. *Communis*, textu expresso *in cap. De illis* 5. *de sponsalibus*, ibi: *De illis autem, qui, præstito juramento, promittunt se aliquas mulieres ducturos, & postea eis incognitis, dimittunt terram, se ad partes alias trans-* 79

ferentes, hoc sibi volumus innotescere, quod liberum erit mulieribus ipsis, si non amplius in facto est processum, ad alia se vota transferre, juncto ejus Summario sic dicente: *Si sponsus de futuro ante copulam ad remota se transfert, sponsa libere cum alio contrahit*.

80 Nec obstant Leges Civiles, *ut l. Si is qui 2. Cod. de sponsalibus*, ubi statuitur, sponsum absentem intra eamdem provinciam biennio esse expectandum, *l. Liberum est 2. Cod de repudiis*, ubi sancitur esse triennio expectandum, si extra Provinciam absit, *l. Sæpe justæ 17. ff. de Sponsalibus*, ubi decernitur triennio, quadriennio, & ulterius, esse expectandum, si unus ex sponsis ob aliquam causam necessariam absit. Non obstant, inquam, quia præfatæ Leges correctæ fuerunt a Jure Canonico *cit. cap. De illis 5. de sponsalibus*; Cui juri Canonico absolute standum esse in utroque Foro, quando sponsus alio se confert ex voluntaria, justa quidem, sed non necessaria causa, docent Henriquez, Rodriquez, aliisque citatis Sanchez *lib. 1. de Matrimon. disp. 54. n. 5.* Tamburin. *loc. cit. §. 1. cap. 1. num. 9.* apud Sporer *loc. cit. num. 244.* & minime attendendas esse prædictas leges in nostro casu, quando scilicet unus sponsorum sine licentia alterius longius discedit animo non redeundi, seu sine spe brevi redeundi, docet cum aliis Reiffenstuel *loc. cit.*
81 *num. 215.* Quamvis tamen plures Doctores, ut Silvester, Canisius, Layman *loc. cit. num. 14.* Glossa, & alii apud ipsos dicant, prædictas Leges non esse a Jure Canonico correctas in casu, quo sponsus ex causa necessaria, seu voluntaria, justa tamen, & utili, v. gr. ob bellum justum, ob studia, ob negotiationem, & hujusmodi, diutius abest, deinceps reversurus, & in similibus casibus sponsam debere expectare saltem tantum temporis, quantum constituet Judex Ecclesiasticus illud moderando ad breviorem terminum, & significando sponso, intra quem teneatur redire, alioquin sponsam liberam fore; Quæ opinio est probabilissima, & meo videri in praxi sequenda, cum sic concilietur Jus Civile cum Canonico, nec sit contra nostram conclusionem *sub num. 75.* nam ipsa loquitur de casu, quo unus sponsorum sine licentia alterius longius discedit animo non redeundi, seu sine spe brevi redeundi; Hinc in casu, quo deinceps reversurus absit ob aliquam supradictam necessariam, seu voluntariam, justam tamen, & utilem causam; tunc sponsa revera expectare debet aliquanto tempore judicis arbitrio, consideratis occurrentibus circumstantiis, significando interim sponso intra quod tempus redire teneatur, alioquin ipsam sponsam liberam fore, ut jam dictum est; Et sic in praxi observari asserit Sporer *l. cit. n. 244.* Et sic si Sponsus sit in loco propinquo, quod requiri, & admoneri debeat, ut intra certum tempus nubat, docent Sanchez *loc. cit. n. 11.* Reiffenstuel *loc. cit. n. 215.* & passim.

Quarto sponsalia dissolvuntur per dilationem nimiam Matrimonii ultra tempus, vel terminum, præfixum ad finiendam obligationem; Qui enim differt inire Matrimonium ultra tempus, vel terminum in sponsalibus sic præfixum, censetur a sponsalibus resilire, sic, ut altera pars etiam juste resilire, & ad alia vota se transferre possit. *Communis*, per text. *in cap. Sicut 22. de sponsalibus, & leg. Fidejussor 29. §. final., ff. Mandati*; Et ratio clara est, quia, ut habetur *in cap. Contractus 85. de Regulis Juris in 6. Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur*, & concordat *l. Contractus 23. de Regul. Juris*. 82

Si autem dilatio fiat ultra tempus, vel terminum præfixum, non ad finiendam, sed tantum ad differendam seu ad exequendam obligationem contrahendi Matrimonium, ita ut usque ad illud tempus verb. grat. usque ad Pascha, nulla pars obligetur, sed solum incipiat obligatio post illud tempus, tunc nequeunt dissolvi sponsalia ex eo quod intra illum terminum Matrimonium non sit effectuatum, sed maneat adhuc obligatio illud effectuandi. *Communis, argum. leg. Continuus 137. §. 2. ff. de verbor. obligat.* & *l. Celsus 23. ff. de Recept. qui arbitrium receperunt*; Et ratio est, quia cum tempus est præfixum, non ad finiendam, sed tantum ad differendam, seu exequendam obligationem contrahendi Matrimonium, duplex consurgit obligatio; Prima Matrimonium contrahendi; Secunda tali tempore contrahendi; Unde licet hæc secunda obligatio violetur, & ob eam violationem altera pars juste resiliat, manet tamen prior obligatio absoluta, & principalis, scilicet Matrimonium contrahendi, si altera pars adhuc velit. 83

Si vero nullum certum tempus præfixum sit ad Matrimonium contrahendum, discurrendum est sicuti *supra num. 53.* 84

Quinto sponsalia dissolvuntur per ingressum in Religionem Professione sequuta. *Communissima*; Per Professionem enim Religiosam solvitur etiam ipsum Matrimonium ratum, *cap. Ex publico 7. de convers. conjug.* adeoque multo magis sponsalia de futuro. 85

Per solum etiam ingressum in Religionem, 86
li-

licet Professione nondum sequuta, dissolvuntur sponsalia ex parte illius, qui in sæculo remanet, ita ut is a promissione sit liber, & si velit, ad alia vota se transferre possit; Sic Innocentius *in cap. Veniens*, *Qui Clerici*, *vel voventes*, & ibi Ancharan. *numer.* 1. Joan. Andr. *numer.* 2. Sanchez *lib.* 1. *disp.* 42. *n.* 2. Layman *lib.* 5. *tract.* 10. *part.* 1. *cap.* 2. *num.* 3. Sporer *loc. cit. num.* 247. cum Soto, Navarr. Henriquez, Rodriquez, Coninch. Tamburin. & aliis ibi citatis, Reiffenstuel *loc. citat. num.* 226. testans de communi aliorum contra Durandum, & alios apud Sanchez *loc. cit.* Et ratio est, quia illa pars, quæ Religionem ingreditur, ipso facto significat se mutasse voluntatem, & sponsalibus, ac juri suo renunciasse, adeoque relinquit alteram partem liberam; Tum quia per ingressum in Religionem fit notabilis mutatio ex parte ingredientis; Per notabilem autem mutationem ex parte unius solvuntur sponsalia, & tollitur obligatio ex parte alterius; *arg. cap. Quemadmodum* 25. *de Jurejurando*, & *cap. Per vestras* 7. *de donation. inter virum*, & *uxorem*.

87 Per solum autem ingressum in Religionem, Professione non sequuta non dissolvuntur sponsalia ex parte ingredientis, sed manet adhuc obligatio ex parte ipsius, ita ut si remanens in sæculo velit expectare, & adhuc eum habere velit, teneatur eam ducere, si non secuta Professione a Religione egrediatur. Engel *lib.* 4. *decretal. tit.* §. 3. *num.* 7. Pirhing *ibid. num.* 50. Reiffenstuel *ibid. numer.* 227. Sporer *loc. cit. numer.* 248. Layman *l. citat.* & alii communiter contra Sanchez *lib.* 1. *disp.* 42. *num.* 4. dicentem etiam ex parte ingredientis dissolvi sponsalia, saltem si bona fide ingrediatur; Et ratio nostra est, quia solus ingressus in Religionem, non sequuta Professione, nec ex natura sua, nec ex jure aliquo positivo solvit sponsalia, adeoque &c. Quod enim ex natura sua non solvat sponsalia, clare patet, quia Novitius egredi potest e Religione, & sponsalia adimplere; Quod autem ea non solvat ex Jure aliquo positivo, constat ex eo quod nullum tale Jus allegari possit, nam *cap. Verum* 2. & *cap. Ex publico* 7. *de conversione conjugatorum* cum similibus non loquuntur de ingressu, sed de sola Professione, adeoque talis Juris positivi dispositio facta de sola Professione; non debet extendi ad simplicem ingressum sine Professione, quia cum sit odiosa, utpote in præjudicium alterius vertens, restringi potius quam extendi debet, *argum. cap. Odia* 15. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Odia restringi*, & *favores convenit ampliari*.

Sexto sponsalia dissolvuntur ex parte utriusque per susceptionem Sacrorum Ordinum. *Communis*. Et ratio est clara, quia per susceptionem Sacrorum Ordinum redditur impossibilis adimpletio sponsalium, cum Ordines Sacri ob solemne votum Castitatis ipsius annexum reddant suscipientes incapaces Matrimonii contrahendi, *cap. Presbyteris* 8. *dist.* 27. *cap. Ante* 1. *cap. Sacerdotibus* 2. *dist.* 31. *cap. Omnium* 1. *cap. Multorum* 2. *cap. De illo* 4. *cap. Si quis* 7. *cap. Subdiaconis* 9. *dist.* 30. & *c. Quod votum unic. de voto*, & *voti redempt. in* 6. *Extravag. Joann. XXII. Antiquæ concertationi unic. de voto*, & *voti redempt.* Concil. Trid. *sess.* 24. *Can.* 9. adeoque &c. 88

Non dissolvuntur tamen sponsalia per susceptionem Ordinum Minorum saltem ex parte eos suscipientis. *Communis*. Et ratio est evidens, quia per susceptionem Ordinum Minorum non redditur impossibilis adimpletio sponsalium, cum Ordines Minores non repugnent cum Matrimonio, sed promoti ad ipsos possint adhuc valide, & licite nubere, adeoque sponsalia contracta tenentur, quantum est ex parte sua, adimplere: dicitur autem notanter saltem *ex parte eos suscipientis*, quia si Sponsus inscia, vel invita Sponsa suscipiat Ordines Minores, probabilius solvuntur sponsalia ex parte ipsius Sponsæ, ita ut hæc alteri pro libitu nubere possit, ut contra Sanchez *lib.* 1. *disp.* 47. *n.* 1. docent Gobat *tract.* 10. *cas.* 8. *n.* 341. Tannerus *de sponsalibus disp.* 8. *tract.* 4. *qu.* 1. *n.* 53. Sporer *loc. cit. n.* 251. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 230. & alii. Et ratio est, quia tunc Sponsus revera videtur remittere Sponsæ jus suum in illam, cum suscipiendo Ordines Minores censeatur velle etiam ascendere ad Ordines Majores, & sic statum assumere incompossibilem cum Matrimonium per Jura adducta *nu. anteced.* Tum quia videtur tunc fieri ex parte Sponsi notabilis mutatio, ob quam communiter nollent puellæ contrahere cum illo, quem scirent in Clericum ordinandum; adeoque ob similem Sponsi notabilem mutationem solvuntur sponsalia ex parte Sponsæ; *argum. cap. Quemadmodum* 25. *de Jurejurando*, & *cap. Per vestras* 7. *de donation. inter virum*, & *uxorem*. 89

An autem etiam per votum ingrediendi Religionem, aut suscipiendi Ordines Sacros, vel etiam per simplex votum Castitatis dissolvantur sponsalia? Variant Doctores, & quidem quoad votum ingrediendi Religionem Layman 90

loc. cit. n. 4. Gobat *loc. cit. n.* 314. & alii volunt, ipsum dissolvere sponsalia ex parte utriusque, idest tam ex parte voventis, quam non voventis, quia, dicunt ipsi, promissio Matrimonii tacite involvit conditionem, seu exceptionem, *Nisi elegero statum perfectiorem*, Castropal. autem *de Sponsalibus disp.* 1. *punct.* 20. *nu.* 4. Tamburinus *lib.* 2. *n.* 7. Sporer *loc. cit. num.* 252. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 234. La Croix *lib.* 6. *part.* 3. *num.* 190. & plures alii probabilius docent, quod per tale votum Religionis non illico dissolvantur sponsalia, seu solum suspendantur ex parte ipsius voventis; Et ratio est, quia tale votum ante Professionem sequutam non constituit statum, sed relinquit potestatem adhuc implendi sponsalia, cum fieri possit, ut talis vovens Religionem nullibi suscipiatur, vel susceptus tempore Novitiatus iterum egrediatur, in quo casu, cum cesset obligatio voti, subintrat obligatio servandi sponsalia, si altera pars in sæculo remanens adhuc sic velit, ut in simili jam dictum est *supra n.* 83. de ingrediente Religionem sine præcedente voto. Nec illa tacita conditio, seu exceptio asserta ab adversariis intellecta in promissione Matrimonii quidquam probat contra nostram conclusionem, quia talis conditio, seu exceptio intelligitur solum in ordine ad ipsum statum perfectiorem Religionis in effectu, & sequuta Professione, non autem in ordine ad solum ejus votum, vel actualem ingressum sine effectuatione Professionis: Tum quia tacita illa conditio, seu exceptio inest solum votis, seu promissionibus Deo factis, non autem factis homini, alias enim posset quis cuncta promissa etiam jurata homini facta ex illa tacita conditione, seu exceptione negligere, quod falsissimum est, ut late ostendit Castropalao *tr. de juram.* Et hoc clare ostenditur exemplo; si quis enim vellet dare, vel vovere Deo Domum, seu vineam, aliamve rem, quam alteri jam serio promisit, & ad quam alter jus jam habet, id certo non liceret, nec valeret, utpote tertio injuriosum, quamvis alias Deo, aut piæ causæ dare talem rem sit perfectius, quam dare homini. Aliud autem est in votis, seu promissionibus Deo factis, utpote in quibus Deus ipse solus promissarius est, qui utique remittit, vel remittere censetur votum minus perfectum, si loco ipsius perfectius præstetur, *cap. Pervenit 3. de Jurejurando*; Ratio autem potissima cur liceat Religionem ingredi, & profiteri cum præjudicio Sponsæ, non est, quia Religio est status perfectior, sed quia a jure sic concessum est, *arg. Extravag. Joan. XXII. Antiquæ concertationi unic. de voto, & voti redemptione*; ubi quamvis Ordines Sacri constituant statum perfectiorem, tamen cautum habetur, quod per Ordines Sacros Matrimonium ratum non dirimatur, uti per Professionem Religiosam, addita hac ratione: *Cum nec Jure Divino, nec per Sacros Canones reperiamus hoc statutum.*

Conveniunt tamen Doctores omnes, quod per simile votum dissolvantur illico sponsalia ex parte non voventis, seu remanentis in sæculo, quia hoc ipso, quod quis licite vovet assumere statum repugnantem Matrimonio, censetur renunciare sponsalibus, & juri sibi ex ipsis acquisito, adeoque partem alteram relinquere liberam, ut cui vult, nubat; Licet etiam possit, si vellet, expectare effectuationem Professionis, & ea non effectuata, compartem suam ad Matrimonium urgere per dicta *supra num.* 82. & 83. 91

Quoad votum suscipiendi Sacros Ordines ipsum solvere sponsalia ex parte utriusque tenent Sotus *de justitia lib.* 5. *q.* 1. *art.* 3. Henriquez *lib.* 11. *cap.* 14. *num.* 4. Bonacina *q.* 1. *de Matrimonio p.* 5. *n.* 20. Dicastill. *disp.* 478. Gobat *loc. cit. nu.* 319. & alii quicumque tenentes, quod post contracta sponsalia possint suscipi Sacri Ordines. Et ratio istorum est, quia Sponsalibus videtur inesse hæc tacita conditio seu exceptio: *Nisi voluero ad statum perfectiorem transire*, qualis revera est status Clericalis respectu status conjugalis, adeoque &c. Sanchez autem *lib.* 1. *disp.* 47. *num.* 5. Coninch. *disp.* 23. *dub.* 3. *num.* 25. Castropal. *de sponsalibus disp.* 1. *punct.* 19. Rebell. *lib.* 4. *de Matrimon. quæst.* 6. *sect.* 5. Engel *lib.* 4. *decret. tit.* 1. *num.* 8. Pirhing *ibid. num.* 57. Reiffenstuel *ibid. num.* 236. Perez *d.* 9. *sect.* 6. La Croix *lib.* 6. *part.* 4. *num.* 196. & 200. cum Palud. Krim. & aliis ibi citatis, & plurimi alii, & quotquot docent non posse licite suscipi Sacros Ordines post contracta valida sponsalia, probabilius docent per votum suscipiendi Sacros Ordines non dirimi sponsalia ex parte sponsi voventis; Et ratio patet per dicta *supra nu.* 86. ubi enervatur etiam illa prætensa ab adversariis tacita conditio, seu exceptio imbibita sponsalibus; tum quia hoc ipso, quod sponsus in casu non possit licite suscipere Sacros Ordines nec licite, nec valide potest emittere votum illos suscipiendi, cum votum de re illicita, nec licitum, nec validum sit, *arg. cap. Quanto* 18. *de Jurejur.* 92

Per tale autem votum solvi sponsalia ex parte Sponsæ tenent Sanchez *loc. cit. n.* 4. Reiffen- 93

Reiffenstuel *loc. cit. n.* 235. & alii passim Doctores utriusque adductæ sententiæ; Et ratio patet ex dictis *supra n.* 83. *&* 87. Quamvis enim tale votum sit nullum, ipse tamen sponsus, quantum est in se, revera intendit, & vult assumere statum cum Matrimonio incompossibilem, adeoque censetur renunciare sponsalibus, & juri sibi ex ipsis acquisito, ita ut sponsa, cognito tali voto, possit pro libitu, cui voluerit, nubere, *cap. Veniens* 5. *Qui Clerici*, *vel voventes*; Vel ita nulliter voventem ad sibi nubendum per viam Juris cogere.

94 Quo ad votum simplex perpetuæ continentiæ idem dicendum est, ac de voto suscipiendi Sacros Ordines; Quod videlicet non dissolvat sponsalia ex parte voventis, bene vero ex parte alterius; sic Barbosa *in cap. Veniens* 5. *Qui Clerici*, *vel voventes nu.* 2. Abbas *ib. nu.* 2. Jo. Andreas *nu.* 3. & Canonistæ communiter, ac omnes supracitati Doctores, & alii *arg. cit. cap. Veniens* 5. *Qui Clerici*, *vel voventes*; Et ratio est eadem, quæ *n.* 88. *&* 89. est adducta de voto suscipiendi Sacros Ordines.

95 Septimo dissolvuntur sponsalia per Matrimonium valide postea, licet illicite contractum cum alia persona. *Communis*, per textum *in c. Sicut* 22. *c. Si inter* 31. *de sponsalibus*, *&* *c. duobus modis* 1. *de Sponsa duorum*; Quamvis enim, qui jam valide contraxit sponsalia cum una persona, illicite postea contrahat Matrimonium cum alia, nihilominus tale Matrimonium valet, & sponsalia solvit, etiamsi priora sponsalia fuerint juramento firmata, textu expresso *in cit. cap. Si inter*, ibi: *Sive sit juramentum interpositum*, *sive non*, cum similibus.

96 An autem per tale Matrimonium cum alia initum dissolvantur in perpetuum propria sponsalia, ita ut, quamvis hæc uxor moriatur, aut profiteatur in Religione, sponsus non amplius teneatur ducere primam sponsam, & e contra? Variant Doctores; Paludanus enim, Gabriel, Henriqu. Bonac. Becanus, Filliuc. Villalob. Lessius; Laym. Sanch. *lib.* 1. *disp.* 48. apud la Croix *lib.* 6. *par.* 3. *num.* 201. Tannerus *tom.* 2. *disp.* 8. *qu.* 1. *dub.* 4. *num.* 56. *&* 57. Dicastill. *disp.* 1. *dub.* 37. Pirhing *lib.* 4. *decretal. tit.* 1. *nu.* 59. Reiffenstuel *ibid. nu.* 243. & alii affirmativam sententiam tuentur, & dicunt id satis colligi ex *cit. cap. Si inter* 31. *de sponsalibus*, *cap. Duobus modis* 1. *de sponsa duorum*, *&* *cap. ultim. caf.* 27. *quæst.* 2. ex quibus constat, quod sponsalia per Matrimonium cum alio contractum solvuntur, adeoque omnino extinguuntur, & non tantum suspenduntur; Obligatio autem semel extincta non amplius reviviscit; *cap. Quæris* 129. *dist.* 4. *de consecrat. l. Qui res* 98. §. 8. *de solutionibus*, ibi: *In perpetuum enim sublata obligatio restitui non potest*; Tum quia superveniens fortior, & major obligatio Matrimonii videtur extinxisse totaliter debiliorem, & minorem obligationem priorum sponsalium, sicuti votum strictioris Religionis extinguitur per Professionem secutam in Religione laxiore, textu expresso *in cap. Qui post votum* 5. *de Regularibus in* 6.

Negativam autem, nempe non penitus per dictum Matrimonium extinctam esse obligationem priorum sponsalium quoad sponsum, qui primam fidem violavit, sed solum suspensam fuisse, ita ut remanente libero, teneatur priora sponsalia adimplere ducendo primam sponsam, si ipsa velit, defendunt probabilius Adrian. Ledesm. Hurtad. Vega, Pontius, Aversa, Mastrius, Castropal. Krimer, Kugler, & alii citati, & sequuti a la Croix *loc. cit. n.* 201. Coninch *disp.* 23. *dub.* 4. cum pluribus ibi allegatis, Herincx *disp.* 4. *nu.* 42. Tambur. *cap.* 5. §. 5. *num.* 3. Silvius *in supplem. S. Thomæ qu.* 43. *art.* 3. Pontas verb. *Sponsalia caf.* 18. Sporer *loc. cit. de sponsalibus nu.* 263. & alii plures, *arg. cap. Quidem* 3. *de conversione Conjugatorum*, ubi statuitur, quod qui invita uxore Professionem in Religione emisit, & ob id postea de Jure uxori restituitur, si talis uxor præmoriatur, non possit aliam uxorem ducere, sed teneatur votum continentiæ observare, cum vivente uxore fuerit quidem tale votum ex parte suspensum, sed non totaliter extinctum. Et ratio est, quia licet verum sit secundum allegata Jura ab adversariis, quod obligatio semel extincta non amplius reviviscat, tamen ex nullo Jure constat obligationem illam priorum sponsalium omnium extinctam esse, cum *cit. c. Sicut* 22. *c. Si inter* 31. *de sponsalib. c. duobus modis* 1. *de sponsa duorum*, *&* *c. ult. caf.* 27. *q.* 2. ut legenti patet, non definiat, an talis obligatio omnino extinguatur, vel solum interea suspendatur. 97

Nec valet paritas adducta de voto strictioris Religionis extincto penitus per Professionem secutam in Religione laxiore, quia in tantum id evenit, quia Professio est vinculum, & impedimentum ex se perpetuum, quod sola morte tollitur; Vinculum autem, seu impedimentum Matrimonii non est perpetuum, sed tantum durans ad vitam conjugis, nec aliter potens dissolvere priora sponsalia, quam quatenus cum illis erat incompatibile; quæ proinde incompatibilitate sublata per mortem conjugis omnino reviviscet prius vinculum, & obli- 98

obligatio, sicuti si quis post votum simplex Castitatis emissum Matrimonium contraxit, post mortem conjugis statim votum integre revivifcit, cum tale votum pro tempore, quo duravit illud Matrimonium, fuerit quidem suspensum, at non omnino extinctum: Tum quia non potest dici, quod sponsus per tale Matrimonium illicite cum alia contractum post priora valida sponsalia sit constitutus in meliori conditione quam antea, quia, ut expresse dicitur *in l. Non fraudantur* 134. §. 1. *ff. de Regul. Jur. Nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest. Ne*, ut habetur expresse *in c. Intelleximus* 7. *de Judiciis*; *Ne videatur de sua malitia commodum reportare*; adeoque sicuti ante tale illicitum Matrimonium stricte obligatus erat dictis prioribus sponsalibus, itam etiam post solutum tale Matrimonium per mortem conjugis, iisdem ligatur, teneretur ducere primam sponsam, si ipsa velit, cum illa per tale Matrimonium remanserit penitus libera a dictis sponsalibus; ut omnes concedunt: Nam rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit, textu expresso *in c. Cognoscentes* 2. *de Constitutionibus*, & *peccata suos debent tenere auctores*, *l. Sancimus* 22. *Cod. de pœnis*, *c. Quæsivit* 2. *de his*, *quæ fiunt a majori parte Capituli*; Nec debet aliquis alterius odio prægravari textu expresso *in l. Non debet* 74. *ff. de Reg. Jur. c. Non debet* 22. *de Reg. Jur. in* 6.

99 Sponsalia priora legitime contracta non dissolvuntur per alia sponsalia posteriora cum alia persona celebrata, etiamsi hæc posteriora sint juramento firmata. Unde standum est priori sponsæ, seu sponso, si ipsa, seu ipse velit. *Communis*, *arg. c. Sicut* 21. *de sponsalibus*, & *c. unic. de sponsalibus in* 6. Et ratio est, quia quod uni jam promissum est, ac vi promissi Jure debetur, non potest amplius alteri promitti; & si talis promissio alteri fiat, nihil valet, quamvis Juramento firmetur, quia cum tale juramentum utpote in præjudicium tertii sit illicitum, nullimode obligat, textu expresso *in c. Non est obligatorium* 18. *de Reg. Jur. in* 6. ibi: *Non est obligatorium contra bonos mores præstitum juramentum*. Cum juramentum non sit institutum, ut esset vinculum iniquitatis, *c. Quanto* 38. *de Jurejurando*, ibi: *Cum juramentum, non ut esset iniquitatis vinculum fuerit institutum*. Et concordat *cap. In malis* 5. *caus.* 22. *q.* 4. ibi: *In malis promissis rescinde fidem .... impia est enim promissio, quæ scelere implebitur*.

100 Priora sponsalia legitime contracta non dissolvuntur per alia sponsalia posteriora, etiamsi posterioribus sponsalibus accesserit copula, si secunda sponsa conscia fuerit priorum sponsalium. *Communis*. Et ratio est, quia cum ipsa secunda sponsa conscia fuerit priorum sponsalium, sit eo ipso particeps delicti iniquæ promissionis, adeoque contra Jus prioris sponsæ nihil prætendere potest, quia nemo ex delicto suo meliorem suam conditionem facere potest, ut expresse dicitur *in l. Non fraudantur* 134. §. 1. *ff. de Reg. Jur. Ne*, ut dicitur *in c. Intelleximus* 7. *de Judiciis*, *Ne videatur sua malitia commodum reportare*.

Immo priora sponsalia legitime contracta 101 non dissolvuntur per alia sponsalia posteriora etiam si posterioribus sponsalibus accesserit copula, & pars illa, cum qua posteriora sponsalia fuerunt contracta, ignara fuerit priorum sponsalium, & consequenter fuerit decepta, unde adhuc subsistunt sponsalia priora, & nulla sunt posteriora, *arg. l. Non dubium* 5. *vers. Sed & si*, *Cod. de Legibus*, & *c. Illud* 8. *de Jurepatron.* Sic Sanc. *l.* 1. *de sponsalib. disp.* 49. *nu.* 5. Guttier. *de Matrim. c.* 27. *num.* 7. *in fine*, Henriq. *lib.* 11. *de Matrim. c.* 13. *nu.* 3. Reiffenst. *loc. cit. nu.* 7. & alii contra alios: Et ratio nostra est, quia per injuriam posteriori illatam non debet, nec potest auferri Jus suum priori, cum rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non debeat, *cap. Cognoscentes* 2. *de Constitutionibus*. Nec debeat aliquis alterius odio prægravari, *l. Non debet* 74. *ff. de Regulis Juris*, *cap. Non debet* 22. *de Regulis Juris in* 6. Tum quia maxima sic aperitur via dolis, & fraudibus, cum quivis ad se liberandum a propria sponsa, & cum alia conjungendum posset quoties vellet alteri spondere, & cum ipsa copulam habere, cum non sine ingenti animarum periculo, & gravi Reipublicæ detrimento contra omnia Jura clamantia, quod non debeat aperiri via malitiis, & fraus & dolus nemini debeant patrocinium impertiri; *l. cum hi*, *ff. de transactionib. l. Legatarius*, *Cod. de Legatis*, *cap. ex Litteris* 2. *de dolo*, & *contumac. c. Sedes* 15. *c. Ex tenore* 16. *de Rescriptis*, & *c. Tua* 12. *de Clericis non resid.* cum similibus.

Octavo, sponsalia dissolvuntur ex parte in- 102 nocentis, non vero nocentis, per fornicationem, sive a sponso, sive a sponsa post sponsalia commissam. *Communis*. Et quidem quod solvantur ex parte innocentis expresse deciditur *in c. Quemadmodum* 25. *de Jurejurando*; Et quod non solvantur ex parte nocentis caret omni dubio, quia ut expresse dicitur *in l.*

Non

Non fraudantur 134. §. 1. *ff. de Regulis Juris* nemo ex delicto suo meliorem suam conditionem facere potest. Ne ut habetur *in cap. Intelleximus 7. de Judiciis : Ne videatur de malitia sua commodum reportare*. Peccata enim suos debent tenere Auctores ; *l. Sancimus 22. Cod. de pœnis ; cap. Quæsivit, 2. de his, quæ fiunt a majori parte Capituli*. Unde pars nocens compelli potest ad nuptias, si pars innocens velit, quia ut expresse dicitur *in cap. Quod ob gratiam 61. de Regul. Jur. in 6. Quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum*, & concordat *l. Quod favore 6. Cod. de Legibus* : Cum rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non conveniat, *cap. cognoscentes 2. de Constitutionibus*. Nec debeat aliquis alterius odio prægravari ; *l. Non debet 74. ff. de Regul. Juris, & cap. Non debet 22. de Regulis Juris in 6.* & ut dictum est, peccata suos debent tenere Auctores, *citat. l. Sancimus 22. Cod. de pœnis, cap. Quæsivit 2. de his, quæ fiunt a majori parte Capituli*.

103 Sponsalia dissolvuntur ex parte Innocentis, non vero nocentis per fornicationem etiam ante sponsalia commissam, ab innocente tamen ignoratam. In jure enim paria sunt aliquid supervenire, & præcedere ignoranter : Res enim dicitur fieri, quando innotescit : *cap. Pastoralis 4. de exceptionibus*. Item paria sunt in Jure non esse, & non apparere ; *leg. Duo sunt 30. ff. de testamentaria Tutela* ; *leg. In Lege 77. ff. de contrahend. emptione* ; adeoque a sensu contrario paria sunt esse, & apparere ; Tum quia præcedens nocentis fornicatio ante sponsalia commissa ignorata, & post illa primum cognita ab innocente, causat notabilem mutationem ex parte ipsius nocentis, adeoque sufficit ad dissolvenda sponsalia *arg. cap. Quemadmodum 23. de Jurejurand.* Sanchez *lib. 1. disp. 63. nu. 3.* Pirhing *loco cit. num. 62.* Reiffenstuel *loco cit. num. 256.* & alii plures ibi allegati : Qui tamen id tenent solum de fornicatione sponsæ & non sponsi.

104 Nec obstat, quod *in cit. cap. Quemadmodum 25. de Jurejurando* expresse dicitur : *Si quis juraverit se ducturum aliquam in uxorem, non potest ei fornicationem opponere præcedentem, sed subsequentem ; ut illam non ducat in conjugem*. Non obstat, inquam, quia talis textus est intelligendus de fornicatione præcedente a sponso prius jam cognita, quia ex quo probavit scienter, & voluntarie mores illius, censetur cessisse juri suo, & consequenter non potest amplius illos reprobare, nisi nova superveniente causa, *arg. cap. Horrendus 17. caus. 32. q. 5.* Sic Glossa in *cit. cap. Quemadmodum, verb. Præcedentem*, & Doctores citati.

Ob fornicationem sponsæ, sive præcedentem sive subsequentem sponsalia, potest sponsus ipsa sponsalia dissolvere etiamsi sponsa fuerit vi oppressa. Sic Pirhing *l. cit. num. 61.* Reiff. *loc. cit. num. 252.* Sanchez *lib. 1. disp. 55. num. 7.* Silvester verb. *Sponsalia quæst. 10. cauf. 7.* Navarrus *cap. 22. num. 27.* Layman *loc. citat. num. 11.* Sporer *loc. cit. num. 272.* La Croix *lib. 3. part. 2. num. 161.* & alii passim ; *arg. cap. Raptor 33. caus. 27. quæst. 2.* & ibi Glossa verb. *Noluerit* ; Et ratio est, quia etiam per talem fornicationem sponsæ fit notabilis mutatio ex parte ipsius, cum reddatur notabiliter vilior, & censeatur viro infame talem ducere præsertim quia exponeretur periculo habendi alienam prolem pro sua. 105

Item sponsus sponsalia dissolvere potest etiam ob oscula, amplexus, aut tactus impudicos a sponsa libere, & voluntarie admissos, vel exercitos. Pirhing *loc. cit. num. 61.* Reiffenstuel *loc. cit. nu. 253.* Sporer *loc. cit. nu. 273.* Layman *loc. cit. nu. 11.* Sanchez *loc. cit. disp. 55. num. 5.* & alii : Et ratio est, quia talis sponsa censetur impudice vivere ; unde merito sponsus eam horrere potest, cum non possit eam sine gravi nota ducere. 106

An autem si uterque sponsus fornicationem commiserit, seu similia oscula, similesque amplexus, aut tactus impudicos voluntarie admiserit, vel exercuerit, & in omnibus casibus supradictis, in quibus licet sponsalia dissolvere, liceat etiam sponsæ ? Variant Doctores. Affirmativam enim sententiam docet Castropal. Aversa, Krimer, Kugler citati, & secuti a La Croix *lib. 3. num. 162.* dicendo quod uterque possit a sponsalibus resilire, quia uterque violat fidem, & sic uterque dat alteri jus resiliendi, cum quo ad hæc pares debeant esse sponsus, & sponsa, quamobrem in corporum conjunctione vir, & mulier ad paria judicantur, ut notat Abbas *in cit. cap. Quemadmodum §. Illud num. 4.* Et quod in pari casu fornicationis, & similis violatæ fidei neuter resilire a sponsalibus possit, tenent etiam Bonacina *quæst. 1. punct. 8.* Paludanus *in 4. dist 27. qu. 1. art. 3. num. 17.* Pontas verb. *Sponsalia cas. 45.* & alii, quia delictum unius compensatur per delictum alterius, *cap. Intelleximus 6. de adulteriis, & stupro*, ibi : *Cum... paria delicta mutua compensatione tollantur*, & concordat *cap. Frustra 75. de Regul. Juris in 6.* ibi : *Frustra sibi fidem quis postulat ab eo ser-* 107

vari, *cui fidem a se præstitam servare recusat*. Nec refert, quod delictum sponsæ censeatur gravius delicto sponsi, quia adulterium uxoris etiam censetur gravius, & tamen si tam vir, quam uxor adulteraverint, delicta mutua compensatione tolluntur, & non fit divortium, cum maritus æque adulter ac uxor nullum potius Jus ad id habeat, *cit. cap. Intelleximus 6. de adulteriis*, & *stupro*, addita ratione: *Cum Matrimonii Jus in utroque læsum consistat*, & *paria delicta mutua compensatione tollantur*, juncto ejus Summario sic expresse dicente: *Conjux Conjugem de adulterio impetere non potest*, *si* & *ipse adulterium commisisse convincatur*, adeoque &c.

108 Negativam vero sententiam tenent Sanchez *loc. cit. disp. 55. a num. 5. ad 9.* Layman *loc. cit. num. 5.* & *12.* Sporer *loc. cit. a num. 271. ad 273.* Bosco *Theolog. Sacramental. part. 6. disp. 11. sect. 2. num. 122.* & *seq.* Coninch *disp. 23. dub. 7. a num. 56.* Reiffenstuel *loc. cit. a num. 246. ad 254.* Pirhing *loc. cit. num. 61.* & *62.* & Communior aliorum, adeo ut Layman *loc. cit. num. 12.* Pirhing *loc. cit. nu. 62.* Sporer *loc. cit. num. 271.* & alii testentur de communi. Et ratio est quia delicta non sunt paria, sed turpior est fornicatio, & quælibet impudicitia admissa, seu exercita, a femina, quam a viro, multoque ignominiosius est sponso talem ducere, quam sponsæ tali nubere, *arg. l. Et si crimine 12. Cod. ad Legem Juliam*, *de adulteriis*, & *stupro*, juncta Glossa *ibid. litt. C.* & *l. Palam 43. ff. de ritu nuptiar.* Tum quia ratione fornicationis sponsæ, & non sponsi sit incertum cujus sit futura proles. Nec refert, quod ex *cit. c. intelleximus 6. de adulteriis*, & *stupro*, vir non possit repudiare adulteram, si adulter sit, quia longe difficilius permittitur divortium, seu separatio Matrimonii quoad torum, quam dissolutio sponsalium, quæ ob quamvis notabilem rerum mutationem fieri potest, ut notant citati Doctores, & alii.

109 Limitant tamen recte citati Doctores dictam sententiam in pluribus casibus, nempe in casu, quo sponsus cum pluribus fornicationem commisisset, ita ut valde vitiosus in hoc cognosceretur; Tunc enim etiam sponsa posset sponsalia dissolvere, quia merito timere posset ne minus se esset amaturus, aut ei fidem non servaturus.

110 Item in casu, quo ex unica fornicatione prolem haberet, quia tunc censeretur adesse in sponso notabilem mutationem sufficientem ad dissolutionem sponsalium, *c. Quemadmodum 25. de Jurejurando*; & præsertim quia inde etiam redditur Matrimonium difficilius ob debitam alimentationem prolis, & plurimas discordias oriri solitas; unde in tali casu sponsa posset sponsalia dissolvere.

Item si oscula, & tactus, & amplexus impudici exerciti a sponso sint valde frequentes, ita ut ex frequentia talium actuum post sponsalia a sponso cum alia exercitorum justum concipiat sponsa horrorem, tunc enim potest sponsa sponsalia dissolvere, *arg. cum quemadmodum 25. de Jurejurando*, ubi habetur quod in sponsalibus semper contineatur hæc tacita conditio, *Nisi contra Regulam desponsationis veneris*; contra quam regulam desponsationis clare veniret sponsus frequenter cum alia, seu aliis oscula, tactus, & amplexus impudicos exercens. 111

Nono, dissolvuntur sponsalia per notabilem mutationem ex parte unius supervenientem post contracta sponsalia, quam si pars altera scivisset, aut prævidisset, sponsalia non contraxisset, sicque jam contracta dissolvere potest. *Communis*, per textum *in citat. cap. Quemadmodum 25. de Jurejurando*, ubi ob hujusmodi mutationem ex parte unius supervenientem conceditur expresse alteri parti facultas dissolvendi sponsalia. 112

In specie in bonis animi mutationes notabiles, & sufficientes, ad dissolutionem sponsalium sunt sequentes. I. Si alicui ex sponsis superveniat gravis infamia ob proditorium homicidium, ob adulterium, ob furtum, aut aliud grave crimen, tunc enim pars innocens, potest a sponsalibus resilire. *Communis*, *arg. cit. cap. Quemadmodum 25. de Jurejurando*. II. Si sponsus cognoscatur esse valde deditus ebrietatibus, ludis, scortationibus, aut similibus gravibus vitiis. *Communis*, *arg. cit. cap. Quemadmodum*. III. Si in sponso cognoscatur notabilis morum asperitas, & sævitia. *Communis*. Sævitia enim mariti est sufficiens causa instituendi divortium matrimonii, textu expresso *in cap. Litteras 13. in fine*, *de restitutione sponsaliorum*, ergo multo magis erit sufficiens causa dissolvendi sponsalia. IV. Si capitales graves inimicitiæ, odia, & extraordinariæ animorum aversiones oriantur inter ipsos sponsos. *Communis*, *arg. cap. Præterea 2.* & *cap. Requisivit 17. de sponsalibus*. V. Si graves, & capitales inimicitiæ, vel scandala ob id oriantur, seu rationabiliter timeantur inter parentes aut consanguineos sponsorum. *Communis argum. cap. Cum in tua 28. de sponsalibus*, ibi: *de fama*, *vel scandalo*. Et a sponsalibus recedi pos- 113

114

posse propter indignationem parentum expresse censuit Rota *par.* 4. *recent. tom.* 1. *dec.* 669. *num.* 3. *par.* 10. *dec.* 15. *num.* 56. *Et Sacra Congreg. Con. in Majoricen. Sponsalium* 24. *Augusti* 1723. expresse declaravit, quod in sponsalibus non est locus coactioni, accedente indignatione parentum, quæ reputatur justa causa dissolutionis. Sic refert Ursaya *in Miscellaneo* 1. *Sacro*, & *profano littera* 5. *num.* 217. & apud eundem *ibid. num.* 205. *Eadem Sacra Congr. Conc. in Mediolanen. sponsalium* 13. *Julii* 1724. expresse declaravit, quod dissolvuntur sponsalia per denegationem consensus Patris ex justa causa se declarantis nolle Filium Matrimonium cum certa muliere contrahere.

115 In bonis corporis mutationes notabiles, & sufficientes ad dissolvenda sponsalia sunt sequentes. I. Si alteruter ex sponsis incidat in gravem morbum, Paralysim, lepram, morbum epilepticum, morbum gallicum, aut alium contagiosum, & incurabilem morbum. *Communis*, per text. *in cit. cap. Quemadmodum* 23. *de Jurejurando*. II. Si oculum, aut nasum, manum, pedem amittat. *Communis*, per textus *in cit. cap. Quemadmodum*, & sponsalia dissolvi per claudicationem superventam sponsæ declaravit *Sacra Congreg. Concil. in Spoletana Sponsalium* 22. *Febru.* 1698. III. Si unius os graviter male oleat, & mediocre curari non possit. Rota *par.* 4. *rec. tom.* 2. *dec.* 493. *num.* 74. & *Communis Doctorum*, *arg. cit. cap. Quemadmodum*: Gravem enim, & incurabilem oris fætorem tolerare in tam arcta corporum conjunctione nimis onerosum esset. IV. Si superveniant præsertim sponsæ notabilis deformitas; Si sponsa enim tempore sponsalium pulcherrima, evadat inde notabiliter deformis, potest sponsus a sponsalibus resilire, cum in materia Matrimonii admodum æstimetur apud homines pulchritudo mulieris. *Communis arg. cit. cap. Quemadmodum*. In sponso tamen valde magna debet esse superveniens deformitas, ut propter illam possit a sponsalibus resilire, quia in viris non ita requiritur, nec tanti æstimatur pulchritudo, sicut in mulieribus, ut recte notant Pirhing *loc. cit. num.* 64. Coninch. *de Sacrament. disp.* 23. *dub.* 7. *num* 66. & alii passim. V. Si superveniat sponsæ sterilitas, aut sponso impotentia, seu inhabilitas congrediendi. *Communis*, *arg. cit. cap. Quemadmodum*. Ipsa enim est maxima notabilis superventa mutatio, cum Matrimonium sit principaliter institutum ob generationem prolis, quæ sperari non potest in causa superventæ sponsæ sterilitatis, aut sponso impotentiæ, seu inhabilitatis congrediendi.

In bonis fortunæ mutationes notabiles, & sufficientes pro dissolvendis sponsalibus sunt sequentes. I. Si sponsa, aut parentes ejus, vel qui promiserunt, vel non possint, aut nolint dare dotem promissam. *Communis*, textu expresso *in cap. De illis* 3. *de conditionibus appositis*. II. Si uni ex sponsis superveniat gravis bonorum jactura, & ex honesto statu ad gravem inopiam decidat, etiam sine sua culpa, v. g. ob bella, incendia, furta, & hujusmodi. *Communis*, *arg. cit. cap. Quemadmodum*; In tali enim casu intervenit gravis & notabilis mutatio. III. Etiamsi ambo sponsi post sponsalia ad gravem inopiam decidant ob dictas similes causas, nempe ob bella, incendia, furta, & hujusmodi; in tali enim casu potest quælibet pars a sponsalibus resilire, quia dum ambo ex statu honestiori ad gravem inopiam incidunt, in ambobus contingit notabilis, & talis mutatio, ut ex ipsa minus apti sint ad onera Matrimonii sustinenda. Castrop. *de sponsal. disp.* 1. *punct.* 28. *n.* 4. Spor. *loc. cit. n.* 282. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 263. Tamburin. Bonacina, & alii magis communiter, *arg. cit. cap. Quemadmodum* 25. *de Jurejurando*, & *cap. Per vestras* 7. *de donationibus inter virum* & *uxorem*. IV. Si uni ex sponsis comminetur exheredatio, vel ea rationabiliter timetur, Rota *par.* 4. *rec. tom.* 1. *dec.* 669. *n.* 57. & *Communior Doctorum*: Non enim solum malum præsens, sed etiam rationabilis timor mali futuri, aut imminentis causat notabilem rerum mutationem, *arg. c. Requisivit* 17. *de sponsalibus*, & consequenter sufficit ad dissolvenda sponsalia per text. *in citato cap. Quemadmodum*. 116

An autem una parte remanente in suo statu, si pars altera ex inopinato fiat notabiliter ditior, aut honestior, possit propterea hæc ab illa resilire? Variant Doctores. Affirmativam enim sententiam tenent Hurtad. *disp.* 2. *de Matrim. dist.* 25. Amicus, Illsung, & alii apud Gobat *loc. cit. n.* 340. dicentes absolute posse tamen resilire, quia mutatio illa in ipso facta causat inæqualitatem, qualis si fuisset ab initio, ipse utique non contraxisset; Negativam autem defendunt absolute Sanch. *lib.* 1. *disp.* 59. *n.* 6. Guttier. *de Sponsalibus*, & *Matrimon. cap.* 33. *num.* 4. Castrop. *de Sponsalibus*, *disp.* 1. *punct.* 28. *num.* 5. Coninch *disp.* 23. *dub.* 8. *n.* 29. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 262. Pirhing *loc. cit. n.* 64. Busembaum, Reginald. Diana, Krimer, Kugler, & alii vo- 117

volentes non posse talem ob id a sponsalibus resilire, quia altera pars per hoc non est facta deterior, sed mansit qualis erat, adeoque privari non potest Jure suo; Petez vero *disp.* 9. *sect.* 22. cum distinctione procedit, dicitque, quod resilire possit, si iniens sponsalia habuit reflexionem ad æqualitatem divitiarum, vel bonorum; Et contra resilire non posse, si sine reflexione ad dicta contraxit propter aliam causam, quæ adhuc perseveret, v. g. ob specialem formositatem, seu pulcritudinem, & hujusmodi; quæ opinio satis placet, quia promissio non obligat ultra intentionem promittentis, siquidem *Actus agentium non operantur ultra voluntatem eorum*, *arg. l. Nam omnis* 19. *ff. de rebus creditis.*, *si certum petatur*, & *de conditione*, *cap. Cum olim* 37. *de præbendis*, in his videlicet, quæ dependent ab intentione agentium, uti sponsalia; Et præsertim quia hæc ex parte convenit cum secunda negativa sententia.

118 Decimo, dissolvuntur sponsalia per superveniens impedimentum dirimens, v. g. per affinitatem contractam ex copula carnali habita post sponsalia cum consanguinea in primo, vel secundo gradu alteri sponsorum juncta. *Communis*; stante enim impedimento dirimente, nec licite, nec valide contrahi potest Matrimonium; Conc. Trid. *sess.* 24. *de ref. Matrim. c.* 4. adeoque in tali casu sponsalia non obligant.

119 Tenetur tamen qui tale impedimentum sua culpa posuit, impetrare a Papa dispensationem suis sumptibus, si pars innocens velit. *Communis*, *arg. l. Non fraudantur* 134. §. 1. *ff. de Reg. Juris*, ubi expresse dicitur, quod nemo ex delicto suo meliorem suam conditionem facere potest. *Ne*, ut habetur *in c. Intelleximus* 7. *de Judicis*: *Ne videatur de malitia sua commodum reportare*. Nec pars innocens ad aliquam tenetur expensam, quia ut expresse dicitur *in c. Cognoscentes* 2. *de Constitutionibus*: *Rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit*; Nec debet aliquis alterius odio prægravari; *l. Non debet* 74. *ff. de Regulis Juris*, & *capit. Non debet*, *de Regulis Juris in* 6. cum peccata suos debeant tenere Auctores, *l. Sancimus* 22. *Cod. de pœnis*, *cap. Quæsivit* 2. *de his*, *quæ fiunt a majori parte Capituli*.

120 Quando causa dissolvendi sponsalia est certa, per se loquendo, nulla de Jure communi requiritur Auctoritas Judicis ad dissolvenda dicta sponsalia, sive publica, sive occulta. *Communis*. Nullibi enim in Jure reperitur requisita ad id Judicis Auctoritas.

Potest tamen Judicis Auctoritas ad id requiri interdum per accidens, ut si sponsalia sint publica, & causa ea dissolvendi sit occulta, ratione scandali evitandi requiritur tunc Judicis interventus, ut notant communiter Doctores. 121

Et quando sponsalia sunt certa, causa autem ea dissolvendi dubia, *de Jure*, vel *de facto*, tunc necessario requiritur Judicis Auctoritas pro utroque Foro. *Communis*; Et ratio est, quia cum unus sit in possessione sponsalium, non potest per alium ob causam dubiam privari: *In pari enim causa potior est conditio possidentis*, ut expresse habetur *in cap. In pari* 65. *de Regul. Juris in* 6. & concordat *c. Quod autem* 5. *de Jurepatronatus*, *c. Ad aures* 6. *de præscription. l. Nemo* 126. §. 2. *ff. de Regul. Jur.* & *l. In pari causa* 128. *ff. eod.* ubi expresse statuitur: Quod *in pari causa possessor potior haberi debet*. Unde cum nemo Judex sit in propria causa; textu expresso *in l. Generali unic. Cod. Ne quis in sua causa judicet*, *vel Jus sibi dicat*, necessario in dicto casu requiritur Auctoritas Judicis. 122

Judex in causis sponsalium, & Matrimoniorum est solus Ecclesiasticus. *Communis*, & *certa*, utpote definita a Conc. Trid. *Sess.* 24. *Canon.* 12. ibi: *Si quis dixerit*, *causas Matrimoniales non spectare ad Judices Ecclesiasticos*, *anathema sit*. 123

Et quidem Jure ordinario in causis Matrimonialibus Judex competens est solus Episcopus: *c. Accedentibus* 12. *de excessibus Prælator.* & Conc. Trid. *sess.* 24. *de ref. Matr. c.* 20. verb. *Ad hæc*, ibi: *Causæ Matrimoniales non Decani*, *Archidiaconi*, *aut aliorum inferiorum Judicio*, *sed Episcopi tantum examini*, & *Jurisdictioni relinquantur*. 124

Nomine autem Episcopi hic intelligitur etiam Vicarius Generalis, etiam absque speciali ad id mandato. *Communis*, *arg. cap. final. de Cognat. Spiritual.* & *cap.* 1. & *de frigid.* & *malefic.* 125

Item Vicarius Capitularis sede vacante. *Communis*; Ad ipsum enim transit ordinaria Episcopi jurisdictio, *cap. Hi qui* 11. & *cap. Cum olim* 44. *de majorit.* & *Obedient.* cum similibus. 126

Judex autem Laicus, seu Sæcularis nullimode potest se ingerere in causis Matrimonialibus; *Communis*: Istæ enim sunt causæ Ecclesiasticæ, & Spirituales, in quibus Judex Laicus, seu Sæcularis nullimode, nec principaliter, nec incidenter cognoscere potest, *c. Decernimus* 2. *c. Qualiter*, & *quando* 17. *de Judiciis*, 127

ciis, *c. Nullus Judic.* 2. *de foro compet. c. Lator.* 5. *c. Causam quae inter* 17. *Qui filii sint legitimi*, cum similibus.

128 Alia ad rem; Vide verb. *Impedimenta Matrimonii*, verb. *Matrimonium*, verb. *Sponsi*, verb. *Stuprator*.

129 Sponsalia Judaeorum majorem tribuunt potestatem in sponsam, quam inter Christianos, itaut corruptor alterius sponsae pro adultero habeatur, & adulterii poena puniatur. Bened. XIV. tom. 2. Const. 28. incip. *Postremo men-*

130 *se* §. 19. Hinc est ut Sponsus a Judaismo ad Fidem Christianam conversus, hujusmodi potestatis jure ad Baptismum offerre possit sponsam, quae sic oblata retinenda est, & probanda. Idem *ibid.*

131 Sponsalia apud Hebraeos inter sponsum ex una, & sponsae parentes, aut proximiores agnatos ex altera parte contrahuntur; vocantur autem eorum lingua *Tenaim*. Idem *ibid.* §. 63.

132 Sponsalia Hebraeorum tunc valida, & rata censentur, quum in scriptis legaliter redacta sunt addita testium subscriptione, vel juramento coram testibus praestito inter partes conventa. Idem *ibid.* §. 65. *&* 66.

133 Sponsalia ita contracta non obligant mulierem desponsatam ad contrahendum Matrimonium, sed si ipsa recuset, inobedientiae erga parentes tantummodo arguitur. Idem *ibid.* §. 64.

134 Si tamen copula post sponsalia sequatur, utraque pars adigitur ad contrahendum Matrimonium, non tam vigore contractus quam in poenam commissi reatus. Idem *ibid.* §. 67.

135 Sponsalia etiam valide, ut praefertur, contracta, facile inter Hebraeos dissolvuntur auctoritate Rabbini, qui contrahentes a juramento absolvit. Idem *ibid.* §. 66.

136 Sponsus a Judaismo ad Fidem conversus, si sponsam offerat ad Baptismum, contractorum sponsalium probationes exhibere tenetur. Idem

137 *ibid.* §. 69. Si probetur sponsalia juxta nationis suae mores contraxisse sponsa ad catechumenorum domum deferri debet, ibique quamdiu oportebit, non tamen ultra quadraginta dies retineri, & probari. Idem *ibid.* §. 79.

138 Si autem probationes tales exhibeat, quae juxta Christianorum duntaxat leges valida sponsalia evincerent; tum mulier extra vicum, seu *Ghettum*, evocari, & in Ecclesia, aliove idoneo loco de amplectenda fide interrogari debet, non tamen retineri, nisi conversionis spem ostendat. Idem *ibid.* §. 69.

139 Sponsalia coram Parocho, ac duobus testibus non celebrata, valida sunt, nec potest Episcopus irritare. Idem *de Synodo Dioecesana lib.* 7. *cap.* 68. *num.* 1. & *Instit. Eccles.* 46. §. 8. ubi affert ad id plura Decreta Sacrae Congregationis Concilii. Vide *superius num.* 24. ubi jam dixi ad valorem sponsalium non requiri praesentiam Parochi, & testium.

* Sponsalia inita invitis parentibus, quanquam judicari possint valida (juxta dicta *supra num.* 25.) illicita sunt tamen, & detecto dissensu parentum solvi possunt, etiamsi jurata sint, quod invicte probat Archiepiscopus Rossanensis D. Muscettola in Dissertatione legenda in tom. I. Operum. Zauli ad statuta Faventiae. *Cit. Inst. Eccl.* 45 §. 15. 140

Si alteruter ex sponsis se ad alias partes transferat inscio altero, admonendus est Superior Ecclesiasticus, qui tempus aptum assignet absenti, ut redeat, quo elapso si non pareat, vinculum dissolvitur. *Ibid.* §. 5. 141

Sponsalia absque interna voluntate exequendi proxima, dubium est, an obligent; est tamen grave peccatum sic promittere. *Ib.* §. 16. 142

Promissio de praesenti absque praesentia Parochi, & testium, neque valet ratione Matrimonii, neque sponsalium, ut ex pluribus Decretis S. Congregationis. *Ibid.* §. 24. 143

Novae additiones ex aliena manu.

Quod ait Auctor *n.* 55. *&* *plur. sequentibus*, contractis scilicet Sponsalibus renuentem inire Matrimonium, compelli posse ad illud ineundum etiam per censuras, id non est absolute verum. Distinguere oportet Virum inter & Mulierem. Si Vir renuat, potest utique etiam per censuras compelli ad Matrimonium ineundum. Et de eo loquuntur Textus *in cap. Praeterea*, *&* *in cap. Ex litteris in secundo de Matrim.* At si renuat Mulier, moneri ea debet, non item cogi etiam per censuras ad ineundum Matrimonium, & de ipsa loquitur Textus *in cap. Requisivit d. titul de Sponsalib.* 144 145

Et ita conciliando mox allegatos textus processit Rota, & signanter *in Majoricen. Sponsalium* 24. *Aprilis* 1746. §. 10. *&* *in confirmatoria* 16. *Januarii* 1747. §. 56. *&* *sequent. cor. Eminentiss. Bussio*, *&* *in Constantien. Sponsalium* 26. *Junii* 1748. §. 7 *cor. Emin. Elephantutio*, *&* 17. *Januarii* 1749. §. 4 *cor. bon. mem. de Vais*. 146

Non *deest* autem (ut recte inquit Rot. *in d. Majoricen. Sponsalium* 16. *Januarii* 1747. §. 6. *cor. Emin. Bussio*) *causa*, *propter quam mitius in Foeminam*, *&* *acrius in Masculum animadvertatur. Naturalis oppido imbecillitas levitasque muliebris non longe est, ut despectum censurarum* 147

rum facile pariat, magisque suspicari potest ne Fœmina a Fide quam coacte spopondit facilius desciscat. Ceteroquin summum est inter Virum & Mulierem in hac materia discrimen, ut mulier si a Sponsalibus declinet, nullum irroget præjudicium Viro, cui altera ad nubendum nunquam deficiet Fœmina. Sin vero a Sponso Mulier relinquatur, gravissimam ipsa nominis subit diminutionem.

148 Num post censuras possit Vir præcise cogi ad Matrimonium ineundum? Negat absolute
149 Auctor *n. 60. & duob. sequent.* At possunt esse casus, in quibus cogi præcise queat Vir ad
150 ineundum Matrimonium. Talis meo judicio est, si quis Puellam impregnavit, & condemnatus est, ut eam, aut ducat, aut certa
151 summa definita dotet. Quid si nihil in bonis habeat, ut determinatam quantitatem pecuniæ solvere nequeat? Id sane videtur superesse, ut præcise cogatur ad ineundum Matrimonium.
152 Fluit hoc ex natura *obligationis alternativæ*, in qua alterum absolute, & præcise debetur, si alteram ex alternativis præstari haud possit. Sine omni effectu foret sententia, si stuprator neutrum præstare vellet, nec satisfacere Justi-
153 tiæ, Partique læsæ. Hoc igitur casu admitti potest, ut vel invitus ad Matrimonium ineundum cogi Vir possit, nec attendi debeat ejus reclamatio, quippe quæ nullum producere effectum potest. Et ita usu servatum est a pluribus Tribunalibus.

Responsio Auctoris.

154 At sufficit mihi pro mea conclusione habere textus Canonicos, & doctores *ibi* allegatos. Et quamvis textus in cap. *Requisivit* 17. *de Sponsalibus* loquatur de muliere dicendo; *Respondemus, quod cum libera debeant esse Matrimonia, monenda est potius, quam cogenda, cum coactiones difficiles soleant exitus frequenter habere*; ly *potius* tamen Glossa *ibi* secuta passim a Canonistis, & Doctoribus, tradit accipiendum esse pro *prius*, ibi: *Sed expone; potius monenda est, idest prius monenda est, & postea cogenda.*
155 Accedit, quod textus cap. *Præterea* 2. *de Sponsalibus* loquitur generice de Sponsis, sive viris, sive Mulieribus, ibi: *Præterea hi, qui de Matrimonio contrahendo pure, & sine omni conditione fidem dederunt, commonendi sunt, & modis omnibus inducendi, ut præstitam fidem observent.*
156 & Eminentiss. Card. Cavalchinus *in caussa Gallipolitana Sponsalium*, eam exponens decidendam a S. Congreg. Concilii, cujus tunc erat Eruditissimus, & practicissimus Secretarius, de Lucretia Maniera renuente matrimonium contrahere cum Franco de Acugna, quocum prius sponsalia contraxerat, sic refert: *Cumque ibidem Antistites Gallipolitanus, & Neritonensis iterum sententiam Lucretiæ per seipsos indagassent, eam invenere tam obfirmato animo in hoc rejiciendo Conjungio, ut nec etiam denunciata anathematis pœna, dimoveri ab ea sententia potuerit.* En *ibi* agebatur de renuente muliere, & tamen fuit ei
denuntiata anathematis pœna. Tum quia ratio 157
a Pontefice Lucio III. adducta in cit. *cap. Requisivit 17. de Sponsalibus* est ista: *Cum coactiones difficiles soleant exitus frequenter habere.*
Quæ ratio nedum militat, cum cogitur mu- 158
lier invita ad ducendum invisum virum, quamdum cogitur vir invitus ad ducendam invisam mulierem. Immo a fortiori, ex Sacra Scriptura, militat in coacto viro ad ducendam mulierem invisam; *Proverb. enim cap. 30. nu. 21. ad 23.* dicitur expresse: *Per tria movetur terra.... inter quæ per odiosam mulierem cum in*
Matrimonium fuerit assumpta. Terra autem non 159
dicitur moveri per odiosum virum, cum in Matrimonium fuerit assumptus. Hinc si adhibitis debitis monitionibus, & comminationibus, adhuc Sponsus, vel sponsa renuat cum tali nubere, non potest finaliter cogi ad nubendum, sed debet dimitti & absolvi, præsertim si advertatur magna animi aversio, ita ut ex tali futuro Matrimonio forent timendæ perpetuæ inimicitiæ, jurgia, scandala, & alia similia gravia incommoda. Sic Rota *par. 4. recentior. tom. 3. decis. 655. n. 10. & 11. par. 16. decis. 145. n. 6.* & abstinendum esse a coactione reluctantis Sponsi, vel Sponsæ in similibus casibus, ac permittendas nuptias cum alia, censuit *Sac. Congr. Con. in Senogallien. Sponsalium 1. Septembris 1714. lib. 64. Decretor. pag.* 345. & in *Majoricen. Sponsalium 24. Aprilis 1723. lib. 73. decretor. pag. 369. & in Gallipolitana Sponsalium 28. Februarii 1733. apud Thesaurum Resolution. Sacr. Congregat. Concilii in dict. Gallipolitana tom. 5. & Mediolanen. Sponsalium 13. Julii 1725. lib. 75. decretor. pag. 353. & in Neapolitana 17. Aprilis 1728. lib. 78. decretor. pag.* 275. per quæ omnia patet responsio ad ea, quæ subjungit d. Additor *ibid. n. 8. & seq.* nempe num post censuras possit vir præcise cogi ad Matrimonium ineundum. Cæterum non negaverim Ego sequendam esse Rotam in allegat. *Majoricen. & Constantien. Sponsalium*, ubi concurrant ipsissimæ circumstantiæ *ibi* repertæ.

SPON-

S P O N S I.

1 Sponsus, & sponsa unde dicantur? Vide verb. *Sponsalia n. 5.*

2 Conversationes, & commercia sponsorum ante contractum Matrimonium per verba de præsenti, Episcopus impediat omnino: Mulctas vero ob earum causam incursas applicet usibus piis, & interim deponat apud depositarium mulctarum. *S. Cong. Episc. in Hieracen.* 20. *Apr.* 1587. apud Nicol. *in Floscul. verb. Matrimonium n.* 8.

3 Sponsi divites invicem conversantes puniri non possunt nisi mulcta infra duos Ducatos. Pauperes vero solis pœnitentiis salutaribus. *Ead. S. Cong. Episc. in Tanant.* 27. *Nov.* 1593. *& in Lyciensi* 8. *Julii* 1596. apud eumdem *ibidem*.

4 Quamvis autem cohabitatio sponsorum ante contractum Matrimonium per verba de præsenti punibilis sit; Visitationes tamen, & conversationes, præsertim in præsentia consanguineorum non sunt punibiles. *Ead. S. Congreg. Episc. in Tranen.* 26. *Oct.* 1588. *in Caven.* 28. *Aug.* 1589. *in Cosentina* 15. *Febr.* 1536. apud eumdem verb. *Sponsalia n.* 2.

Sponsus an, & quomodo visitare possit sponsam in Clausura Monialium existentem? Vide verb. *Moniales art.* 1. *a num.* 30. *ad* 36. ubi plura ad rem *de sponsalib. & Matrimonio Educandarum*. 5

Sponsi, vel sponsæ fornicatio cum alia, vel cum alio commissa constantibus validis sponsalibus an addat malitiam injustitiæ distinctam, & in Confessione necessario aperiendam? Vide verb. *Luxuria n.* 9. 6

Omnes tactus, oscula, amplexus, turpiloquia, aspectus lascivi, & hujusmodi, quæ fiunt inter sponsos cum delectatione sensibili venerea, morosa & directe voluntaria, sunt peccata mortalia, alia non sunt nisi venialia. Et si pudice fiant ex recto fine, secundum consuetudinem patriæ, sunt licita. *Communis.* (*) 7

Quando autem sponsi graviter peccent, vel non, circa delectationem morosam de copula futura, & de dictis tactibus, osculis, amplexibus &c. Vide verb. *Delectatio morosa a num.* 27. *ad* 29. *& n.* 52. 8

Alia ad rem. Vide verb. *Impedimenta Matrimonii*; verb. *Matrimonium*, verb. *Sponsalia*. verb. *Stuprator*, & Novissimam Const. Bened. XIV. incip. *Redditæ sunt*, in qua Sponsis Catholicis, qui in Fœderati Belgii regionibus cor. Civili Magistratu, aut Hæretico Ministro duntaxat, mutuum consensum in Matrimonium 9

Notæ Romani Theologi.

(*) Id nimis periculosum est ac vix casus esse poterit in quo sola venialis culpa insit; Tum quia raro, aut fere nunquam in iis abest delectatio venerea; Tum etiam quia certum est periculo se exponere hujus delectationis; quod periculum a gravi excusari non potest.

Responsio Auctoris.

Ast si tactus, oscula, & hujusmodi fiant inter sponsos sine ulla delectatione sensibili, venerea, morosa, & directe voluntaria, ut loquor *ibi* ego; non sunt nisi venialia, ubi revera absit omnis delectatio sensibilis venerea, morosa & directe voluntaria; ubi autem ipsi ex sua personali conditione & proclivitate cognoscant sic se exponere periculo alicujus delectationis morosæ venereæ, certe tenentur sub gravi se abstinere ab ipsis. Conclusio autem mea procedit conditionate, in casu, quo fiant sine ulla venerea morosa delectatione. Conditionale vero nihil ponit in esse, nisi purificata conditione, *arg.* §. *sub conditione* 4. *Institut. de verbor. obligationibus*, *L. Hoc jure utimur* 8. *& ibi addit. marg. ff. de verborum obligation. L. Quia autem* 6. §. *final. ff. Si quis omissa causa testam. L. Unica* §. *Sin autem*, *Cod. de Caducitat. tollendis*, *c.* 1. §. *final. de Sponsalibus in* 6. *Clementin.* 1. *de concession. prabendæ*. Eo vel maxime, quod *in. seq.* remitto lectorem ad ea quæ habentur sub verb. *Delectatio morosa a n.* 27. *ad* 29. ubi expresse dico: Cavendum est tamen, ne in istis osculis, tactibus, & amplexibus habeatur illa delectatio carnalis & sensibilis, quæ merito fuit damnata ab Alexandro VII. 18. *Martii* 1666. in propos. 40. in ordine, ibi: *Est probabilis opinio, quæ dicit, tantum esse veniale osculum ob delectationem carnalem & sensibilem, quæ ex osculo oritur secluso periculo consensus ulterioris, & pollutionis*.

nium de præsenti declararunt, qualibet conjugalis consuetudo interdicta decernitur, donec Matrimonium ad formam Concil. Trident. rite celebraverint.

10 Salutare quidem est Decretum, quo fere omnes Episcopi prohibent, ne ante contractum Matrimonium sponsus in una eademque domo cum sponsa habitet, propter periculum evidens ne inter eosdem sponsos copula habeatur ante matrimonii celebrationem. Non tamen id prohiberi potest sub pœna stupri, sed tantummodo sub pœna arbitrio Ordinarii infligenda, ut respondisse *Sacr. Congreg. Conc.* Episcopis Provinciæ Mediolanen. refert Benedictus XIV. *de Synod. Diœc. lib.* 12. *cap.* 6. *num.* 3. ibi: *Non posse, sed ambos graviter arbitrio Ordinarii dumtaxat esse puniendos.*

11 * Sponsus, qui sponsam seducit ad copulam, non potest puniri pœna stupri ob aliquod jus, quod habet in corpus illius, ut ex Decretis Sacræ Congregat. apud Fagnan. *Instit. Eccl.* 46. §. 18. *

2 Sponsus in nuptiis Canæ Galileæ, quibus interfuit Christus Dominus, quis fuerit? Vide verb. *Nuptiæ n.* 31.

SPORTULÆ. Vide verb. *Judex a nu.* 12. *ad* 46.

STELLIONATUS. Vide verb. *Pœna art.* 2. *n.* 204. 205.

STIPES. Vide verb. *Impedimenta Matrimonii art.* 1. *n.* 28.

S T O L A.

---

1 STolæ delationem esse signum proprie denotans jurisdictionem, & Officium Sacerdotale, tradit Glossa *in l. unica verb. Fibulis*, *Cod. Nulli licere*; & facit textus in *cap. Cum sit* 6. *de auctorit. & usu Pallii*; ubi quod Archiepiscopus solum in Ecclesiis suæ Provinciæ Pallio uti potest; secus extra, *c. Ex tuarum* 7. *eod.* Quod enim operatur Pallium inter Episcopos, operatur Stola inter Sacerdotes; Theodosius Rubeus *Singularium par.* 3. *in tit. de præcedentiis n.* 64. Gratian. *disceptat.* 298. *nu.* 75. Panimoll. *part.* 2. *dec.* 169. *num.* 31. *& seq.* Samuel. *de sepultur. tract.* 1. *disp.* 3. *controv.* 7. *nu.* 9. *& disp.* 4. *controv.* 11. *num.* 12. Monacell. *tom.* 12. *tit.* 13. *formul.* 1. *num.* 17. ubi expresse dicit: *Nam Stolæ delatio Jurisdictionem importat.*

Nullam autem importare Jurisdictionem si simpliciter deferatur sine ullo illius actuali exercitio, docet Pignatellus *tom.* 3. *consultat.* 48. *num.* 40. expresse dicens, quod Stola sine suo exercitio non est signum præcipuum Jurisdictionis, sed vestis Sacerdotalis, *cap. Ecclesiastica* 9. *dist.* 23. & ut tradit S. Thomas 3. *part. q. Supplement. art.* 7. *in corpor.* est habitus proprius Sacerdotis, & est veluti forma totius ornatus Sacerdotalis, & deducitur *ex Concil. Bracaren.* III. *cap.* 3. *& Toletan.* IV. *cap.* 39. Theodos. Rub. in ejus Respons. impress. apud Gratian. *cap.* 298. *num.* 61. Panimol. *part.* 3. *decis.* 270. *num.* 11. Rota *in Savonen. Aggregationis* 15. *Junii* 1699. §. *Non obstat, coram Pio*, ibi: *Non obstat, quod Stola sit signum jurisdictionis, ideoque non concedenda simplici Sacerdoti &c. Quapropter aliud Stola significat in Episcopo, aliud in simplici Sacerdote &c. Et propterea esse signum æquivocum, nec importare jurisdictionem, nisi illam deferens expleat Parentalia. Et in Bisinianen. Præeminentiarum* 27. *Januar.* 1726. §. *final. coram Calcagnino*; ubi quod delatio Stolæ in actibus non funeralibus non est signum jurisdictionale, sed duntaxat distinctivum Parochorum a ceteris Presbyteris; & sic etiam alibi sæpe sæpius, ut refert probando Scarfantonus ad Ceccoper. *part.* 3. *addit.* 39. *sub n.* 80. Et expresse declaravit Benedictus XIII. Constitution. incip. *Pretiosus* §. *Et ad tollendam*, ibi: *Declarantes, & quatenus opus sit decernentes, ac matura deliberatione Mandantes Crucis erectiones, Stolæ delationem, & ingressus in Ecclesias in omnibus, & singulis enumeratis, ac ceteris quibuscumque similibus casibus, nullam penitus jurisdictionem importare, aut minimum in aliquo præjudicium cuicumque irrogare, aut quomodocumque, & quandocumque irrogare, & inferre posse.* 2

De qua tamen vide dicta sub verb. *Parochus art.* 2. *num.* 67. ubi insuper adducuntur hinc inde plures Sacrarum Congregationum Resolutiones, & Pontificum Constitutiones quo ad ingressum Parochorum cum Stola, & Cruce elevata in Ecclesias Regularium, prout etiam plures hinc inde quo ad hoc referuntur a Pignatell. *tom.* 5. *consul.* 48. & ab Ursaya *tom.* 1. *part.* 2. *discept.* 14. *& tom.* 4. *part.* 1. *discept.* 11. ubi in fine circa hanc diversitatem Resolutionum adducit, quod habet doctissimus 3

Fa-

Faber *in Epist. ad Lector. sui Cod.* ibi : *Idem plane Senatus , sed non iidem Senatores* , quem sequuta est Rota , *decis.* 181. *in princip. coram Emerix jun.* & plures etiam alias hinc inde Resolutiones adducit ipse *cit. tom.* 4. *part.* 3. *discept.* 6.

4 Capellani Confraternitatum nequeunt deferre Stolam in Processionibus , quæ fiunt extra suarum Confraternitatum Ecclesias , ut probant decreta congesta a Pignatell. *tom.* 8. *consult.* 73. *num.* 21. & per viam Legis generalis decrevit *Sacra Congregat. Rit. die* 10. *Decembr.* 1673. *in responsione ad* 23. *dub. & Sac. Congreg. Concil. in Cremonen. die* 24. *Januar.* 1706. *ad X. dub.* ubi orta controversia inter Capellanos Confraternitatis Casalis Majoris aggregatæ Archiconfraternitati Mortis , & Orationis Urbis , & Parochum dicti loci super delatione stolæ deferendæ per dictos Capellanos in functionibus . & Processionibus , partibus informantibus , declaravit eos extra Oratorium Confraternitatis stolam deferre non debere , nec posse , non obstantibus decisionibus Rotæ *in Savonen. Aggregationi* 27. *Junii* 1598. *coram Pio , &* 15. *Junii* 1699. *coram eodem &* 15. *Januar.* 1790. *coram dell' Olmo , &* 13. *Junii* 1701. *coram Molines decano* , quæ afferebantur in Summario Confraternitatis ; Sic refert Monacell. *tom.* 2. *cit.* 13. *formul.* 1. *nu.* 78. Et sic etiam ead. *Sacra Congr. Concil. in Novarien. Aggregationis* 24. *Septembr.* 1718. *ad* 5. *dub. apud Thesaurum Resolution. Sacræ Congr. Conc. tom.* 1.

5 Stolam deferre in Processionibus , & funeribus non competere Archipresbytero Collegiatæ privative quo ad alios Parochos , respondit *Sacra Congr. Concil. in Derthonen. oppidi Novarum , Jurium Parochialium* 3. *Decembr.* 1718. *ad XI. dub.*

6 Stolam , & superpelliceum deferre sine licentia Parochi licere Archipresbytero Collegiatæ in actu benedictionis in articulo mortis dandæ infirmis , ad quos accessit , respondit *Sacra Congreg. Concil. in d. Derthonen. ad XIV. dub.*

7 Parochi civitatis possunt in publicis Processionibus , in quibus intervenit Capitulum Cathedralis Sacris paramentis indutum , incedere cum Stola . *Sac. Rit. Congr. in Ariminen.* 24. *Januar.* 1728. apud Scarfantonum ad Ceccoper. *part.* 3. *addition.* 23. *sua n.* 5.

8 Regulares non possunt benedicere agros , & maledicere locustas cum stola sine Parochi licentia ; Supplicante enim in *Sac. Congr. Concil.* Procuratore Generale Capuccinorum declarari , *Primo : An Regulares dicti Ordinis requisiti ab agrorum Dominis , possint , absque licentia Parochi benedicere agros , & maledicere locustas , & brucos , & cæteros hujusmodi vermes & quatenus affirmative . Secundo . An in hujusmodi functionibus peragendis uti possint Stola absque licentia Parochi . Sac. Congr. die* 28. *August.* 1688. *respondit ad utrumque . Negative* : apud Monacell. *l. c. n.* 79.

Sacerdotes ad communionem generalem in Feria V. in Cœna Domini accedere debent cum stolis albis super Cottam a collo pendentibus . Cœremonial. Episcop. *lib.* 2. *c.* 29. §. 3. Merati *tom.* 1. *part.* 4. *tit.* 8. *de Feria V. in Cœna Domini num.* 7. Et Diaconi ad ipsam accedere debent cum stolis diaconalibus albis . Merati *l. c. n.* 3. & alii . 9

Stola Sacerdotalis cum Alba , est aptanda , & gestanda in modum Crucis : Soluta vero , & pendens a collo , hinc inde si cum superpelliceo, vel pluviali , aut sine eo adhibetur . Cum superpelliceo enim ligari in modum Crucis non potest . Gavant. & Merati *tom.* 1. *part.* 1. *tit.* 10. *Rubrica* 4. *vers. Stola* ; & alii . 10

Stola autem Diaconalis aptanda , & gestanda est a Diaconis ab humero sinistro pendens sub dextrum ; quia ab ipsis fertur super uno tantum humero sinistro sub axillam dexteram connexa , ad distinctionem Sacerdotum , qui utroque humero eam portant , ut supra ; Fertur autem a sinistro humero ad latus dextrum ex *Concil. Bracaren. I. cap.* 27. ut ab activa vita laboriosa, ad contemplativam suavem diaconus transeat . Honorius in *Gemma lib.* 1. *c.* 240. Vel ut portet hic jugum Domini in sinistra , idest in præsenti vita , cum spe quietis futuræ in dextra . Durand. *lib.* 2. *cap.* 9. quæ ratio valet etiam pro Sacerdote . Ceterum dexteram Diaconi partem vult esse liberam ob ministerium Altaris ; *Concil. Toletan.* IV. *c.* 39. Sic Gavant. & Merati *l. c. Rubrica* 7. *vers. Diaconus cum Stola* . 11

Episcopus non ducit Stolam ante pectus in modum Crucis , sed sinit hinc inde utrasque extremitates pendere , & antequam accipiat Stolam , accipit parvam Crucem pectoralem . Sub Rubrica Missal. *part.* 2. *tit.* 1. *n.* 4. Et ideo non ducit Stolam in modum crucis , quia ante pectus gestat ejus loco Crucem pectoralem , quam ante stolam accipit , ut notat Innocentius III. *c.* 53. apud Gavant. & Merati *tom.* 2. *part.* 1. *tit.* 1. *Rubric.* 4. ubi Merati notat , quod in recentibus Missalis Romani Rubricis , post illa verba , Si *Celebrans sit Episco-* 12

ſcopus, adducuntur hæc alia, *vel Abbas*, *ut ſupra*, ex quibus deducitur, quod non ducere ſtolam in modum Crucis ante pectus, convenit etiam Abbatibus Pontificalium uſum habentibus, præſertim quando Pontificaliter celebrant.

13 Stola ſuper Cottam non utuntur Romæ Concionatores ob reverentiam Papæ, qui extra Sacramenta Stola utitur. Gavant. & Merati *tom.* 1. *part.* 2. *tit.* 6. *Rubrica* 6. *verſ. Orator Romæ.*

14 Alia ad rem; Vide verb. *Parochus art.* 3. *numer.* 36. ubi, quod occaſione funerationis cadaverum alterius Diœceſis, aut Parochiæ in Eccleſiis Regularium, poteſt proprius Parochus defuncti ad effectum deferendi proceſſionaliter cadaver ad dictas Eccleſias libere tranſire per quaſcumque Diœceſes, & Parochias cum Stola, & cruce elevata; etiam irrequiſitis eorumdem Parochis. Sic expreſſe *Sacra Congregat. Epiſcopor. & Regular. in Placentina* 24. *Novembr.* 1713. *ad* 1. *Dub.*

Additiones ex aliena manu.

15 Delatio Stolæ non ſemper eſt ſignum juriſdictionis. Si actus, in quo Stola defertur, ſit indifferens, etiam actus indifferens eſt actus delationis ipſius Stolæ. Contra ſi juriſdictionalis ſit actus in quo defertur Stola, ſignum juriſdictionis eſt actus ipſius delationis. Vide Rotam *in Tranen. Præeminentiarum inſuper reſervatis* 23. *Junii* 1723. *cor. bon. mem. Gamaches*, ubi & de uſu hujus diſtinctionis in praxi.

STUPRATOR, STUPRUM.

1 STuprum ſtricte & proprie ſumptum eſt violenta defloratio puellæ Virginis, ſeu eſt concubitus cum puella virgine ipſa invita, ſeu per vim coacta. *Sic in re Communis Doctorum*. Ponitur autem ly *violenta*, ſeu *ipſa invita*, ſeu *per vim coacta*, ut excludatur copula, in quam conſentit virgo, quia talis copula, in quam conſentit virgo, pertinet potius ad ſimplicem Fornicationem, quam ad ſtuprum ſtricte, & proprie ſumptum. *Comm.*

2 (margin: 2)

3 Cenſetur vero virgo violenter, ſeu per vim coacta deflorari, ſic, ut ejus defloratio dicatur Stuprum ſtricte, & proprie ſumptum, quando, vi, timore, dolo, fraude, aut facta promiſſione Matrimonii, & hujuſmodi decipitur, & inducitur ad copulam, *Communis*. Dicitur autem notanter in Definitione puellæ virginis, ſeu cum *puella virgine*, ut excludatur concubitus etiam violentus corruptæ, ſeu 4
illius, quæ antea copulam habuerat, quia ille violentus concubitus non eſt ſtuprum, cum non ſit violatio integritatis virginalis. *Communis*.

Stuprum igitur eſt graviſſimum, & ſpeciale 5
luxuriæ peccatum ob graviſſimam injuriam, quam Stuprator infert puellæ virgini, & ejus parentibus. *Communis*. Unde Stuprator tene- 6
tur in foro conſcientiæ, aut illam ducere in uxorem, aut illam honeſte dotare ſecundum ſui poſſibilitatem, & viri prudentis arbitrio. *Communis, arg. cap. Pervenit* 2. *de adult. & ſtup.*

Alia ad rem; Vide verb. *Dos art.* 2. *a nu.* 7
14. ad 38. ubi late de omnibus.

SUBCOLLECTOR APOSTOLICUS.

SUbcollectores Cameræ Apoſtolicæ, Advoca- 1
ti, Procuratores, Fiſcales, & Notarii in cauſis ſpoliorum, & Jurium præfatæ Cameræ, eorum Officio durante ſunt exempti a Juriſdictione Ordinariorum. Ex Litteris Pauli III. Pii IV. Gregorii XIII. & Sixti V. quarum meminit Joan. Anton. Novarr. *in Summ. Bullar. tit. de Subcollectoribus*, & Barboſa *in Summ. Apoſtolic. Deciſ. verb. Subcollector n.* 1.

Subcollectores Apoſtolici tamquam prorſus 2
exempti non comprehenduntur ſub Decret. Concilii Trident. *ſeſſ.* 6. *de reformat. cap.* 4. *& ſeſſ.* 7. *cap.* 1. *& ſeſſ.* 25. *cap.* 6. *de reform. Sacra Cong. Concil.* penes Gonzal. *ad Regul.* 8. *Cancellar.* Gloſſa 51. *numer.* 81. *&* 82. & & Barboſa *l. c.*

Subcollectores Apoſtolici non poſſunt viſi- 3
tari, nec corrigi ab Epiſcopo. *Sacra Congreg. Concil. in Senogallien.* 11. *Julii* 1590. apud Barboſam *l. c. n.* 5.

Subcollectores, vel Commiſſarii ſpoliorum 4
non comprehenduntur ſub diſpoſitione Ordinariorum, ſed Nuncii Apoſtolici juxta eorum privilegia. *Sacra Congreg. Concil.* apud Barboſ. *l. c. n.* 6.

Subcollectorum privilegia non ſuffragantur 5
illis, qui non reſident in Diœceſi, cujus ſunt Deputati Subcollectores. *Sacra Congregat. Epiſcop. in Piſtorien.* 9. *Februarii* 1624. apud Nicol. *in Floſculis* verb. *Subcollector n.* 1.

Im-

6 Immo Sacra Congregatio non probat, quod quis deputetur Subcollector in aliena Diœcesi. *Eadem Sacra Congr. in Pistorien. 9. Septembr.* 1625. apud eumdem *loc. cit. n.* 1. Et sic

7 Deputati non sunt exempti ab Ordinario loci, ubi Beneficium habent. *Eadem Sacr. Congreg. in Venafran. 9. Decembr.* 1654. apud eumdem *ib. sub n.* 1.

8 Subcollectorum Spoliorum causæ ad Nuncium pertinent. *Sac. Congr. Episc.* 14. *Decemb.* 1619. apud Gavant. *in Manual. Episc. verb. Spolia Clericor. n.* 14.

9 Subcollectores Cameræ Apostolicæ, si non serviunt amplius, sub Ordinario sunt. *Sacra Congr. Episc.* 1. *Octobris* 1602. apud Gavant. *loco cit. verb. Exempti n.* 9. & *Sac. Congregat. Concil.* 14. *Aprilis*. 1646. quæ apud Nicol. *loco cit. n.* 4. expresse censuit, quod Subcollectores amoti, vel amplius non servientes; non gaudent exemptione ab Ordinarii jurisdictione.

10 Curam animarum, vel aliud servitium Ecclesiasticum personalem residentiam requirens, obtinentes, non debent deputari Subcollectores, & si deputantur, non sunt exempti quo ad onera Beneficii. *Sac. Congr. Episc. in Asculana* 19. *Aprilis* 1606. & *in Acerren.* 23. *Maii* 1614. apud Nicol. *loc. cit. n.* 2. Et quod Subcollector non excusetur a residentia Parochialis decrevit etiam *Sacr. Congr. Concilii* apud Barbosam *loco cit. n.* 3.

11 Unde Episcopus cogere potest eos ad residentiam, & ad solvendum punctaturas. *Sacra Congr. Episc. in Marsican.* 20. *Junii* 1614. & *in Avellina* 12. *Maii* 1617.

12 Et quod dictum est de Curatis, intelligitur etiamsi sint Archidiaconi, vel Archipresbyteri, vel in alia Dignitate constituti; *Eadem Sac. Congr. Episcop. in Neapolitana Nullius Motulæ* 23. *Augusti* 1652. apud Nicol. *loco cit. n.* 3.

13 Potest Episcopus exequi suam sententiam latam contra suum Clericum, antequam esset, Subcollector, vel etiam post, si antea fuerat inceptum Judicium. *Sacr. Congr. Episc. in Policastren.* 13. *Maii* 1617. *in Squillacen.* 30. *Maii* 1626. *in Hieracen.* 24. *Martii* 1628. apud Nicol. *loco cit. n.* 7.

14 Si Subcollectores administraverunt reditus Capitulares, compelli possunt ab Ordinario ad reddendas rationes, sed si fuerint in fraude deprehensi, puniuntur a suo Judice. *Eadem Sac. Cong. Episcop.* 8. *Jun.* 1646. apud eumdem *loco cit. n.* 6.

15 Potest Episcopus cogere etiam Clericos Subcollectores, ut Synodis intersint, & ad publicas Processiones accedant. *Sac. Congr. Concil. in Cajacensi* 21. *Martii* 1654. apud Pignatell. *tom.* 1. *consult.* 479.

Subcollector absque Ordinarii licentia alloquens Moniales potest excommunicari. *Sacra Congreg. Concil. in Hipporegien.* 13. *Maii* 1628. apud Barbosam *loc. cit. num.* 7. & Tamburin. *de Jure Abbatissar. disp.* 25. *quæsit.* 4. *num.* 6. 16

Subcollectoris delictorum saltem notiorum informationem potest capere Ordinarius, vel capi facere ad effectum transmittendi suis Superioribus. *Ead. Sac. Congr. Concil. in dicta Hipporegien.* 13. *Maii* 1628. 17

Subcollectores subjecti sunt Episcopo quoad celebrationem Missarum, & alias functiones Ecclesiasticas, & quoad onera ipsis ratione Beneficii incumbentia. *Sacra Congr. Concil.* 24. *Maii* 1664. apud Monacell. *tom.* 4. *supplem. ad III. tom. n.* 87. 18

Non potest tamen Episcopus illos a Divinis suspendere ob delicta occulta, sicut ceteros subditos. *Sacr. Congregat. Concil. in Vercellen.* 24. *Novembr.* 1671. apud Monacell. *loco citat. num.* 88. 19

Subcollector spoliorum nequit percipere distributiones quotidianas, dum ratione Officii Subcollectoris Choro non assistit. *Sac. Congr. Concil. in Cassanen.* 9. *Febr.* 1647. *ad cap.* 12. *sess.* 14. *de reform.* & plures alii teste Pignatell. *tom.* 1. *consul.* 327. 20

Episcopus si in sua Diœcesi omnes Canonici, vel eorum major pars prætextu Officii Subcollectoris prætendant exemptionem a sua jurisdictione, debet facere verbum cum Sanctissimo. *Sacr. Congr. Concil. in Anagnina* 16. *Novemb.* 1652. *ad cap.* 10. *sess.* 24. *de reform.* apud Pignatell. *consult.* 389. 21

Subcollectores, & commissarii pro locis exemptis, sed habitantes in Civitate Episcopo subdita, non gaudent exemptione a Jurisdictione Ordinarii. *Sac. Congr. Concil. in Caputaquem* 11. *Martii* 1722. sic refert Ursaya *in Miscellaneo* 1. *Sacro & profano litt.* S. *numer.* 246. 22

Subcollectores Apostolici sunt quidem exempti a jurisdictione Ordinarii, ut liquet ex Constitutione 40. Gregorii XIII. *t.* 4. *part.* 3. *Bullar. nov. pag.* 293. & Constitut. 47. Urban. VIII. *tom.* 4. & ex jam allatis huculque, sed cum multis limitationibus, nempe quod non obstantibus suis privilegiis adhuc subdantur jurisdictioni Ordinarii in rebus respicientibus, aut Curam animarum, si quam exerceant 23

aut servitium Ecclesiæ, si Canonicatum, aliudve Beneficium possideant, & in pluribus aliis ut patet in sequenti Decreto Sacræ Congregationis Concilii approbante san. memor. Innocentio XI. edito, quod ad uberiorem notitiam hic ad litteram datur una cum suis declarationibus, seu additionibus emanatis a Congregatione particulari deputata a Benedicto XIII. 23. Maii. 1725.

Decretum Sacræ Congregationis Concilii circa Subcollectores latum die 27. Februarii 1677.

24 DIE 27. Februarii 1677. Sacr. Congr. EE. S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum ad occurrendum controversiis, ac querimoniis circa Subcollectores Spoliorum, aliosque Commissarios Cameræ Apostolicæ, præsertim Regni Neapolitani ad eamdem Sac. Congreg. delatis salubriter intenta authoritate etiam a S. mem. Clemente IX. & Sanctissimo D. N. Innocentio XI. tributa, prævia matura consultatione, statuit, ac decrevit, ut in posterum in singulis infrascriptis Dioecesibus, videlicet, Aquinaten. Acerrarum, Aliphana, Avellin., Asculana in Piceno, Asculana in Apulia, Atrien. Bisacciarum, Bitecten. Bituntina, Brundusina, Bellicastren., Boven. Carinolen. Calven. Cajacen. Casertan. Campanien. Capritan. Conversan. Cotronen. Castren. Castellaneten. Civitatis Ducalis, Camplen. Cariaten. Fundana, Frigentin. Guardien. Gravinen. Gallipolitan. Isclan. Insulan. Juvenacen. Literen. Lavellen. Laquedonien. Motulen. Massulubren. Marturanen. Minerbinen. Monopolitan. Melphiten. Minoren. Marsicen. Montis Marani, Montis Pelusii, Melphien., Murana, Nuscana, Nicoteren. Nucerina, Ostunen. Oritan. Ortonen. Pennen. Puteolan. Polignanen. Ravellen. Ruben. Rossanen. Rapollen. Reatina, Surrentina, Suessana, S. Agathæ, Satrianen. Stabien. seu Castris Maris, Sarnen. S. Severi, S. Angeli Lombardorum, Trojan. Theanen. Thelesina, Trivicana, Tranen. Ugentin. Umbriaticen. Vican. Vulturarien. Vestan. Venusina, Valven. Viglien. Venafrana.

25 Et in singulis pariter infrascriptis Locis exemptis, seu nullius Dioecesis, vicelicet, Canusii, Cerignolæ, Casalis novi, Cetrani, Centolæ, Castri S. Laurentii, Castellan. Carbonarien. Brosii, Fasan. Montis Virginis, Montis Casini, Marubii, Putignani, Rutiliani, S. Stephani de Nemore, Sanctissimæ Trinitatis Caven. S. Angeli ad Fasanellan. S. Vincentii de Vulturno, Terlitii, & aliis, in quibus fortasse hactenus Subcollectores deputari solitum fuit, unicus Subcollector.

In sequentibus vero scilicet, Aprutina, Aversana, Arianen. Amalphitan. Alexanen. Aquilana, Baren. Bojanen. Bovinen. Bisinianen. Canaven. Capuana, Compsan. Carbacen. Gieracen. Hidruntina, Isernien. Larinen. Lycien. Marsorum, Nolan. Neritonen. Neocastren. Oppiden. Policastren. Potentin. Rheginen. Sorana, Sippontina, Sulmonen. Squillacen. S. Severinæ, S. Marci, Theatina, Termularum, Triventin. Tarentin. Tricaricen, & Tropien. duo tantum. 26

In sequentibus, nimirum: Acheruntin. & Materanen. unicus, in Anglonen. Beneventan. Consentin. Caputaquen. Cassanen. Mileten. & Salernitan. non plures, quam tres, & in Neapolitana decem Subcollectores, & non ultra, respective deputentur, & exerceant. 27

Ad evitandam autem confusionem remisit arbitrio Nuncii dividere, & assignare cuilibet subcollectori partem Dioecesis, seu Loca, intra quorum limites debeant in exercitio se continere. 28

Et ne semel in Subcollectores Deputati necessitatem inducant multiplicandi alios Subcollectores renunciando Officium, licet possint in eo continuare, & idonei sint, declaravit, nullum Subcollectorem post renunciatum Officium gaudere exemptione ab Ordinario, nisi laudabiliter exercuerit, saltem per duodecim annos. 29

Eos vero qui in Officio, ut alias ita deliquisse comperti fuerint, ut a Nuncio moveantur, & alii eorum loco deputentur, nullatenus exemptione hujusmodi gaudere; Et e contra illos, qui probe, ac fideliter se gesserint, velintque in Officio continuare, confirmandos esse a Nuncio, nec alios eorum loco deputari posse. 30

Præterea, attenta Subcollectorum hujusmodi multitudine, & causa a san. mem. Urbano VIII. in sua Constitutione 35. considerata concedendi illis exemptionem censuit expedire, ut Sanctissimus declaret, ita esse intelligendam dictam Constitutionem, ut Subcollectores, terminato Officio non gaudeant amplius exemptione, defuncto, vel alias deficiente Ordinario, in cujus tempore exercuerunt. Sicuti etiam declaravit illos, qui, licet in Subcollectores deputati fuerint nunquam exercuerunt, minime gaudere; Nec pariter illos, qui non resident in Dioecesi, pro qua sunt deputa- 31

putati, & Ordinarium certiorare debere Sac. Congregationem de dicta non residentia, ejusque provisionem expectare.

32 Generaliter vero Subcollectoribus exemptionem ab Ordinario in Civilibus non suffragari, nisi adesset in Diœcesi Judex a Nuncio deputatus, qui habeat tantummodo facultatem in causis passivis, & nullo privilegio, aut exemtione gaudeat.

33 Quod vero attinet ad Substitutos, & Officiales Subcollectorum, declaravit, dd. Substitutos non gaudere exemptione, illam tantum concedendam esse uni tantum Notario pro quolibet Subcollectore in actu exercitii, & quoad Commissarios super illicitis negotiationibus, aut ad alias Causas particulares Deputatos non gaudere exemptione, nisi in actu exercitii, & tam Commissarios hujusmodi, quam Subcollectores, quando procedunt contra Denunciatos, vel alios Inquisitos de illicitis negotiationibus, si ex Processu informativo constet de eorum innocentia, non posse illos cogere ad expensas ejusdem Processus, & Decreti absolutorii.

34 Et quod majoris momenti est, ne prætextu hujusmodi Officii cura animarum, servitium Ecclesiæ, ac Divini cultus, morumque honestas detrimentum patiatur, declaravit, Parochos in Subcollectores, aut Commissarios ad quascumque Causas particulares non esse deputandos, sicuti nec Pœnitentiarium, nec Theologum. Quod si post deputationem de aliqua Parochiali, aut Pœnitentiali, vel Theologali præbendis fuerint fortasse provisi, tunc minime gaudere exemptione in concernentibus curam animarum, & respective adimplementum onerum ipsarum præbendarum, & eadem ratione non gaudere Canonicos, & alios beneficiatos Subcollectores in concernentibus servitium Ecclesiæ, & adimplementum onerum ipsorum Canonicatuum, & beneficiorum, nec lucrari distributiones quotidianas, si non inserviant; Insuper teneri ratione beneficiorum, quæ obtinent, ad publicas processiones accedere, solvere Cathedraticum, & subsidium caritativum, & interesse Synodo, ac visitationi; non tamen pluries, quam semel in anno. Posse vero solummodo cogi ab Ordinario ad exequendam visitationem in iis, quæ respiciunt cultum Divinum; ipsumque Ordinarium posse procedere contra Subcollectores accedentes sine ejus licentia ad Monasteria Monialium, aut non servantes præceptum Communionis Paschalis, & contra percutientes Presbyterum; vel Clericum posse procedere ad declaratoriam excommunicationis *ex cap. si quis suadente*: & si quando repererit aliquem Subcollectorem in publico concubinatu, vivere, certiorare debere eamdem Sacram Congregationem, ac ipsum Nuncium, cujus partes erunt severe eos punire, ac privare Officio. Posse tamen eumdem Ordinarium carceribus mancipare ad Superiorum dispositionem retinendos, subcollectores deprehensos in fragranti crimine, quod meretur pœnam corporalem, non tamen minorem carceratione, dummodo statim de carceratione Nuncium certioret.

Item administratores Locorum piorum in Subcollectores deputatos, subesse Ordinario, quoad reditionem rationum administrationis. Nec posse subcollectores a casibus Episcopo reservatis absolvi absque illius licentia, & nullum Inquisitum posse a Nuncio in subcollectorem deputari, nisi de ejus absolutione constiterit. 35

Ut autem sciant Ordinarii, quos in subcollectores, aut Commissarios debeant recognoscere, declaravit, Subcollectores teneri ostendere Ordinario suas commissiones, antequam illas exequantur; Commissarios vero particulares teneri, vel per litteras parentes, vel privatas sui Superioris, aut alio modo certiorare Ordinarium de demandata jurisdictione. 36

Demum quatenus supradictæ declarationes, vel aliquæ illarum futuris temporibus non observentur, Sacra Congregatio voluit, incumbere locorum Ordinariis, ut pro eorum zelo, ac Pastorali sollicitudine quæcumque secus audiverint, huic S. Sedi fideliter referant pro opportuna provisione obtinenda. 37

Et die 15. ejusdem facta de præmissis omnibus relatione eidem Sanctissimo D. N. Innocentio XI. Sanctitas sua declaravit, præcitatam Constitutionem fel. recordat. Urbani VIII. esse intelligendam juxta prædictam Sacræ Congregationis sententiam, & præsens Decretum, omniaque, & singula in eo contenta approbavit, & confirmavit, & inconcusse, ac inviolabiliter observari, & exequi mandavit, salva tamen semper ejusdem Sacræ Congregationis auctoritate, omniaque; & singula præfata declarandi, moderandi, & ampliandi, & in totum, vel in parte annullandi, & interpretandi. 38

Voluit tamen Sanctitas sua, quod præsenti Decreto, restricto ad Collectores, & Subcollectores Spoliorum Regni Neapolitani, per Nunicum Apostolicum deputatos, sive depu- 39

tandos, derogatum, sive præjudicatum mir.. e censeatur reservationibus, & affectionibus beneficiorum eorundem Collectorum, & subcollectorum resultantibus ex Regulis Cancellariæ Apostolicæ.

Ita reperitur in registro S. C. C. & in fidem &c.

Prosper Archiep. Theodosiæ Secr.

40 Sequuntur aliquæ supra relati Decreti declarationes, seu additiones, emanatæ a Congregatione particulari, deputata in Concilio Romano a SS. D. Nostro sub die 13. Maii 1725.

Primo: quod in hac parte, scilicet in §. *Et quod majoris momenti*, in quo Decretum ejusdem Congregationis Concilii loquitur de subcollectoribus, qui obtinuerunt postmodum Parochias, vel præbendam Theologalem, seu Pœnitentialem, amplietur Decretum ipsum, & eidem addatur, prout nova hac declaratione additur, quod tunc subcollectorum Officia illico cessent, & Thesaurarius vel Nuntius Apostolicus alium deputare teneatur.

41 Secundo: Non posse *Thesaurarium Generalem*, & nuntios in quacumque Diœcesi, etiam extra statum Ecclesiasticum, Litteras Patentales subcollectoribus in futurum concedere, nisi eis attestatio exhibeatur Curiæ Episcopalis, in qua de ipsorum bona vita, & moribus, ac eosdem nec inquisitos, nec processatos esse, testimonium feratur, quam attestationem & Thesaurarius, & Nuntius in actis conservare teneantur; alias Patentales Litteræ, quocumque alio modo concessæ, & expeditæ, nullæ sint, & invalidæ, itaut contra istos procedere possit Episcopus Ordinarius.

F. A. Archiepisc. Episc. Abellinen. & Frequentin. Concil. Secr.

42 Subcollector nonnisi unus pro qualibet Diœcesi deputari potest, & si plures deputentur, quamvis unus dicatur deputatus pro Diœcesi, alter pro loco exempto intra Diœcesim existente, hic postremus nulla gaudet exemptione. Cum enim in Diœcesi Bituntina tres olim reperirentur Subcollectores, unus videlicet pro ipsa Civitate, & Diœcesi Bituntina, alter pro Abbatia *Nullius* Fasani, & tertius pro loco *Nullius* Rutillani, & Episcopus Bituntinus *die* 4. *Maii* 1687. a Sacra Congreg. Concil. quæsivisset, *An Subcollectores deputati pro jurisdictione Fasani, & Rutiliani, & commorantes Bitunti aliqua in dicto loco gaudeant exemptione?* Responsum fuit, *Non gaudere, & Episcopum procedere posse in futurum*, uti habetur *lib. 47. Decret. fol.* 285. Atque Episcopo Caputaquensi similem quæstionem proponenti in Congregatione habita *die* 14. *Mart.* 1722. rescriptum fuit, ut servaretur prædictum Decretum editum in Bituntina. Sic Benedictus XIV. qui tunc temporis erat Secretarius ejusdem Congregationis, *de Synodo Diœcesana lib.* 3. *cap.* 8. *n.* 7. & reperitur *in tom.* 2. *Thesaur.* Resolution. dicti anni.

Subcollectores tenentur interesse Synodo Diœcesanæ, Processionibus, & Visitationi, solvere Cathedraticum, & subsidium caritativum. 43
Sacr. Congr. Concil. 21. *Mart.* 1614. & 27. *Februar.* 1697. in supra allato Decreto approbato ab Innocentio XI. Non adnumerantur Sedis Apostolicæ Officialibus, de quibus loquitur Textus *in cap. Matthæus*, *de hæreticis*, & *in c. Divina in eminenti*, *de privilegiis*, *inter Extravagant. Commun.* Sic expresse declaravit *Sacr. Congr. Concil. die* 26. *Maii* 1682. quæ ad dubium: *An Subcollectores spoliorum pro R. Camera Apostolica recenseri debeant inter Officiales de quibus loquuntur ipsæ Extravagantes ad effectum præmissum?* Respondit *Negative*, & die 20. *Junii ejusdem anni*, perstitit *in decisis*, sicuti etiam respondit de Protonotariis non participantibus. Veri enim Officiales Sedis Apostolicæ, de quibus loquuntur citati Textus, altioris sunt gradus, atque ad graviora procuranda negotia destinati, ut scite d. Benedict. XIV. aliis allegatis *loc. cit. n.* 8.

Additiones ex aliena manu.

Deputantur Subcollectores Spoliorum, vel a 44
Nunciis Apostolicis, ut ex Constitutione *Gregorii XIII. in ordine* 25. *tom.* 2. & *Urbani VIII.* 147. *tom.* 4. vel a Cardinali Camerario, & a Thesaurario Generali, juxta *Constit. ejusdem Urbani* 160. §. 5. & *Alexandri VIII.* 190. §. 11. *tom.* 6.

In subcollectores autem non possunt deputari 45
nisi ii qui de legitimo matrimonio nati sunt, ut rescripsit *Sac. Congreg. Concilii interpres in Bituntina* 4. *Maii* 1697.

SUBDIACONATUS. Vide verb. *Ordo art.* 1. *a n.* 40. *ad* 41.

SUBORNATIO. Vide verb. *Pœna art.* 1. *n.* 208. 209.

SUBREPTIO. Vide verb. *Rescriptum a n.* 27. *ad* 33.

SUBSIDIUM CARITATIVUM.

1 Subsidium caritativum, idest Caritatis auxilium sic appellatur, quia a principio ex caritate peti debet, & non violenter extorqueri, *arg. cap. Conquerente* 16. *de Offic. Ordinarii*, *& cap. Cum Apostolus* 6. *& cap. Cum par.* 16. *de censib.* Et dicitur subsidium, quia in subsidium peti debet, nempe quando facultates Episcopi non sufficiunt ad satisfacienda onera, ad exemplum subsidiariæ actionis, ideo si dictæ, quia datur, quando deficit propria, & specialis actio, ut in §. *final. Institut. Ad Legem Aquil.* & *in* §. *final.* ubi Glossa *Instit. de interdict.* Bellencinus *tractat. De Caritativo Subsidio quæst.* 14. Barbosa *de Offic. & potest. Epis. par.* 3. *allegat.* 87. *num.* 2. Ventrigl. *prax. rer. notabil. par.* 2. *Annotat.* 25. §. 1. 2. & alii passim.

2 Subsidium caritativum igitur est exactio, seu pensio extraordinaria, quam Prælati Ecclesiastici, & præsertim Episcopi, ex manifesta & rationabili causa a suis subditis in subsidium exigunt. *Sic in re Communis*; atque desumitur *in cap. Cum Apostolus* 6. *de Censibus* §. *Prohibemus*: ibi: *Sustinemus autem pro multis necessitatibus, quæ aliquoties superveniunt, ut si manifesta, ac rationabilis causa extiterit cum Caritate moderatum ab eis valeant auxilium postulare.*

3 Caritativum Subsidium ex manifesta, & rationabili causa præter Summum Pontificem, de quo nemo dubitat, possunt in suis Diœcesibus exigere Episcopi, ac iis superiores, ut Archiepiscopi, Primates, Patriarchæ &c. *Communis*, *arg. c. Conquerente* 16. *ad finem de Offic. Ordinar. cap. Cum Apostolus* 6. §. *Prohibemus*, *de censibus*.

4 Caritativum subsidium exigere potest Episcopus electus, & confirmatus, licet nondum consecratus, *arg. cit. cap. Conquerente* 16. *de Offic. Ordinarii*; Hoc enim est Jurisdictionis, & non Ordinis. Bellencinus *loc. cit. q.* 9. Barbosa *l. c. num.* 8. Azorius *Institut. moral. par.* 2. *l.* 12. *cap.* 14. *q.* 5. alii.

5 Administrator, seu Coadjutor datus Episcopo per Papam, vel Ecclesiæ Cathedrali vacanti, potest a subditis illius Ecclesiæ exigere caritativum Subsidium, per text. *cap. Is cui*, *de election. in* 4. *& cap. Ultimo in fine*, *de supplenda negligentia Prælator.* Bellencin. *loc. cit. q.* 8. Barbosa *loc. cit. num.* 10. Ventriglia *loc. cit. q.* 8.

Capitulum Sede Episcopali vacante, potest caritativum Subsidium exigere. Glossa verb. *Aliunde in c. Puniente* §. *Ad hæc*, *de election. in* 7. ubi Joann. Monachus, & Archidiaconus, Bellencin. *loc. cit. q.* 7. Azorius *loc. cit. q.* 12. Bellet. *disquisit. Cleric. par.* 1. *tit. de Clerico debitore* §. 12. *n.* 38. Ventriglia *loc. c. num.* 31. 6

Cardinales in Ecclesiis suorum Titulorum caritativum subsidium exigere possunt; Ipsi enim in Ecclesiis suorum Titulorum Jurisdictionem habent de Jure communi, & Episcopalia Jura obtinent, *cap. Querelam*, *de electione*. Et sic tenent Joan. Monachus *in cap.* 1. *de Majorit. & obedient.* Diana *par.* 5. *tract.* 2. *de potest. & privileg. S. R. E. Cardinal. resolut.* 55. Bellencin. *loc. cit. q.* 3. Ventriglia *l. cit. num.* 20. Azorius *loc. cit. q.* 5. *vers. Queres*, Barbosa *loc. cit. num.* 15. & alii ibi allegati. 7

Legatus Papæ habet Jus exigendi caritativum subsidium ab Ecclesiis Provinciæ sibi delegatæ; Ipse enim in Provincia sibi delegata omnia libere, & immediate potest, quæ quilibet Ordinarius Jure, seu consuetudine potest in sua Diœcesi, adeoque sicuti Episcopus in sua Diœcesi, potest ipse in sua Provincia caritativum subsidium exigere. Bellencin. *loc. cit. q.* 12. Azorius *l. c. quæst.* 5. §. *Sed quid dicendum*, Barbosa *loc. cit. num.* 16. 8

Generalis totius Ordinis Regularis potest exigere subsidium Caritativum a Monasteriis sui Ordinis pro sumptibus necessariis ad gubernationem Ordinis, si aliunde non habeat bona sufficientia ad hoc destinata. Barbosa *l. cit. num.* 19. Tamburin. *de Jur. Abbat. tom.* 3. *disp.* 10. *quæst.* 2. *num.* 2. Ventrigl. *loc. cit. num.* 25. & alii. 9

Commendatarius perpetuus Ecclesiæ Cathedralis potest exigere caritativum subsidium ab Ecclesiis sibi subjectis. Sic Bellencin. *loc. cit. q.* 6. Azorius *loc. cit. quæst.* 5. *verb. Commendatarius*; Barbosa *loc. cit. num.* 21. & alii. Et ratio est, quia ipse habet legitimam administrationem, & potest exercere jurisdictionem, quæ competeret Episcopo Titulato, ut tenent Archidiaconus *in cap. Nemo deinceps*, *de election. in* 6. Innocentius *in cap. Si constiterit*, *de accusat.* Cardinales *in Clementin. ult. de Procuratorib. q.* 12. 10

Prælati Episcopo inferiores, quamvis habeant Territorium separatum, & jura Episcopalia, de Jure non debent, nec possunt exigere cari- 11

ritativum subsidium. Sic censuisse *Sacram Congregat. Episcop.* in *una Nullius Altamura* 14. *Maii* 1697. refert Monacell. *part.* 1. *tit.* 1. *formul.* 1. *num.* 42. Quod autem Prælati, seu Abbates habentes Territorium, & Diœcesim, quibus subsunt Ecclesiæ pleno Jure, possint caritativum subsidium exigere, tenent Ventriglia *loco cit. num.* 24. Meroll. *Theol. moral. part.* 3. *disp.* 7. *cap.* 5. *dub.* 21. *num.* 400. & *seq.* & videtur id tenere Barbosa *loc. cit. num.* 10. Monacell. *loc. citat.* dicens in indice, *Nisi habeant Territorium separatum, & Jura Episcopalia*, & alii: Quia, ut dicunt, ipsi habent vere proprium Territorium, & Diœcesim, & Jura Episcopalia; adeoque possunt ab Ecclesiis sibi pleno Jure subjectis æque ac Episcopi, & alii supradicti caritativum subsidium exigere.

12 Vicarius Generalis Episcopi non potest Caritativum subsidium exigere, nisi de speciali mandato ipsius Episcopi. Hoc enim nullo Jure reperitur illi concessum, adeoque in Generali commissione, & mandato sibi ab Episcopo tradito non continetur. Bellencin. *loc. c. q.* 21. Azorius *loc. cit. cap.* 15. *quæst.* 5. *verb. Vicarius*, Barbosa *loco cit. n.* 12. Ventriglia *loco cit. n.* 13. & alii passim.

13 Patriarchæ, Primates, & Archiepiscopi sine dubio exigere possunt Caritativum subsidium in suis respective Diœcesibus ex dictis *supra num.* 2. Illud tamen exigere non possunt in Diœcesibus suorum Suffraganeorum, nisi alicubi id eis competeret ex legitima consuetudine: Nullibi enim in jure reperitur id eis concessum. Barbosa *loc. cit. n.* 9. Bellenc. *loc. c. q.* 2. Azorius *loc. cit. q.* 5. *vers. Sed dubiæ quæstionis*, Pirhing *lib.* 3. *Decret. tit.* 39. *nu.* 14. Reiffenstuel *ibid. n.* 20. & alii passim.

14 Episcopi, aliique supradicti, quibus competit Jus exigendi Caritativum subsidium, possunt ad illud solvendum compellere, & cogere etiam per Censuras Clericos illud dare nolentes, seu recusantes. Sic Joann. Andreas *in c. Cum Apostolus* 6. *de Censibus num.* 7. & *ib.* Innocentius, Hostiensis, Butrius, Abbas, & alii, Bellencin. *loco cit. q.* 15. Layman *lib.* 3. *tr.* 3. *part.* 1. *c.* 3. §. *Unic. de subsidio Caritativo num.* 9. Azorius *loco cit. num.* 3. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 21. Beller. *Disquisit. Cleric. part.* 1. *tit. de Clerico debitore* §. 12. *num.* 25. Alexander de Nævo *cons.* 59. *nu.* 5. Barbosa *l. c. num.* 5. allegans alios, & Rotam *in novissi. decis.* 425. alias 23. quæ incipit: *Item extra Rotam petebatur consilium*, & sic tenent etiam alii plures, *arg. cap. Cum Apostolus* 6. *de Censibus*, *cap. Conquerente* 16. *de Offic. Ordinarii*, *Clementin. Frequens*, *de Excessib. Prælator.*

15 Ad hoc autem, ut Episcopus, vel alius possit Subsidium Caritativum exigere, debet intervenire manifesta & rationabilis causa necessitatis. Commun.s, textu expresso *in cit. c. Conquerente* 16. *de Offic. Ordinarii*, ibi: *Si manifesta & rationabilis causa extiterit*, & *c. cap. Cum Apostolus* 6. §. *Probibemus*, *de Censibus*, ibi: *Sustinemus autem pro multis necessitatibus, quæ aliquoties superveniunt, ut si manifesta & rationabilis causa extiterit.*

16 Quænam vero dicatur manifesta & rationabilis causa necessitatis, ut Episcopus possit exigere subsidium caritativum, relinquitur arbitrio ipsius Episcopi una cum consensu, vel saltem consilio Capituli, quod Episcopus requirere tenetur, ut docent Joann. Andreas *in cit. cap. Cum. Apostolus* 6. *de Censibus num.* 8. & *ibidem* Butrius, Innocent. Hostiens. Bellet. *l. c. num.* 8. Bellencin. *loc. cit. q.* 10. Ventrigl. *l. c. n.* 6. Barbosa *loc. cit. nu.* 26. Reiffenstuel *loc. c. n.* 4. Pignatel. *tom.* 9. *consul.* 141. *num.* 6. & alii per text. *in cap. Novit* 4. & *cap. Quanto* 5. *de his, quæ fiunt a Prælat.*

17 Si autem dubium, & controversia sit inter Capitulum, & Episcopum, an subsit sufficiens causa Subsidium Caritativum exigendi, vel quantitas petita sit nimia & excessiva; tunc vel de consensu partium eligendi sunt arbitri, vel recurrendum est ad Superiorem. Sic Bellencin. *loc. cit. quæst.* 17. Azorius *loco cit. q.* 4. §. *in dubium vocatur*; Layman *loc. cit. n.* 9. Pirhing. *loc. cit. num.* 53. Barbosa *loc. cit. nu.* 28. Reiffenstuel *loco cit. num.* 36. & alii cum Glossa *in c. Cum Apostolus* 6. *de Censibus*, *verb. Rationabilis*, *arg. cap. Si Clericus* 46. *caus.* 11. *quæst.* 1. Et ratio est, quia tunc solum potest Episcopus ipse compellere, & cogere Clericos nolentes, & recusantes dare Subsidium Caritativum, quando causa manifesta est, *arg. cit. cap. Conquerente* 16. *de Of. Ordinarii*, & *cit. cap. Cum Apostolus* 6. §. *Probibemus*, *de Censibus*. Non autem quando causa est dubia, vel controversa, ut recte notant citati Doctores, & alii.

18 In specie tamen sufficienter rationabiles, & manifestæ pro exigendo Subsidio Caritativo censentur a Doctoribus potissimum causæ sequentes. I. Expensæ necessariæ pro promotione, confirmatione, & consecratione ipsius Episcopi. II. Expensæ necessariæ pro solvendis debitis ab ipso, vel suo Antecessore contractis pro bono communi, aut necessitate Ecclesiæ.

III.

III. Expensæ necessariæ ad visitanda Limina Apostolorum. IV. Expensæ necessariæ pro itinere ad Concilium Generale, vel Provinciale, ad Papam, Imperatorem, vel Regem ob bonum commune Diœcesis, vel Ecclesiæ universalis. V. Expensæ necessariæ pro Adventu Imperatoris, Regis, aut Magni Principis, præsertim si Episcopus ab eo habeat Regalia. VI. Expensæ necessariæ pro tuendis, seu recuperandis Juribus, actionibus, ac bonis Ecclesiæ Cathedralis, seu pro bono communi totius Diœcesis. Sic Reiffenstuel *loco citato num.* 30. Ventriglia *loco cit. a n.* 9. Barbosa *loco citato a num.* 29. cum multis apud ipsos, & alii passim.

19 Qui tamen communiter notant prædictas causas esse solummodo sufficientes in causa, quo Episcopi reditus ad satisfaciendum eis non sufficiant, quia si Episcopi reditus in casibus prædictis sufficiunt absque Subsidio Caritativo, illud exigere nequaquam potest, cum deficiat necessitatis ratio, utpote conditio necessario requisita, *cit. cap. Cum Apostolus*, 6. §. *Pro-*
20 *hibemus*, *de Censibus*. Et quod Episcopus qui habet congruam pinguem, quæ excedat Taxam a Concilio præscriptam, illud non possit exigere, expresse respondit *Sacra Congregat. Concilii in Gerunden.* 17. *Februarii* 1663. *& Sacra Congreg. Episcop. in Policastren.* 16. *April.* 1697. *referente clar. mem. Card. Petrucci* apud Monacell. *tom.* 1. *tit.* 1. *for.* 1. *num.* 27.

21 Quantitas Subsidii Caritativi cum non sit in Jure definita, determinari potest, & debet ab Episcopo cum consilio Capituli ex dictis *supra num.* 16. juxta exigentiam circumstantiarum, necessitatis, expensarum, redditŭum, & hujusmodi. Menoch. *de Arbitrar. Judic. c.* 179. *n.* 4. Pignatell. *loco cit. n.* 12. Barbosa *loco citato num.* 37. Bellet. *loco cit. num.* 14. Reiffenstuel *loco cit. num.* 32. & alii communiter,
22 *arg. l. In fundo* 30. *ff: De rei vindicat.* Debet tamen ab Episcopo semper taxari, & exigi Subsidium moderatum, ut tradunt communiter Doctores, per text. *in cit. cap. Conquerente* 16. *de Offic. Ordinarii*, ibi, *Non amplius ab eis exigas præter moderatum auxilium*, *& cit. capit. Cum Apostolus* 6. §. *Probibemus*, *de Censibus*, ibi: *Cum caritate moderatum valeant auxilium postulare*, ubi insuper hæc subjungitur ratio: *Cum enim dicat Apostolus*; *Non debent Filii thesaurizare parentibus*, *sed parentes filiis*, *multum longe a paterna pietate videtur*, *si Præpositi subditis suis graves existant*, *quos in cunctis necessitatibus Pastoris debent more fovere*. Hodie tamen debent servari Taxa solita 23
exigi a quadraginta annis retro. ex dispositione Taxæ Innocentianæ per ejus verba relata *infra num.* 27. Et quod nec possit exigi ma- 24
jor solito jam declaraverat *Sacra Congregatio Episcop.* 27. *Januar.* 1589. apud Barbos. *in Summ. Apostolic. decis. verb. Subsidium num.* 2. Et etiam quod non debet excedere expensas factas 25
in Bullis expediendis. *Sacra Congregat. Episcopor.* 25. *Maii* 1583. apud eundem *ib. n.* 1.

De Jure communi non tantum semel, sed 26
etiam plures, & quidem quoties juxta prædicta existit rationabilis & manifesta causa, & reditus non sufficiunt, potest Episcopus Subsidium Caritativum exigere. *Communis*, textu expresso *in cit. cap. Cum Apostolus* 6. §. *Probibemus*, *de casibus*, ibi: *Sustinemus autem pro multis necessitatibus*, *quæ aliquoties superveniunt*. . . .

Jure tamen novo Taxæ Innocentianæ per 27
viam Legis universalis saltem in Italia promulgatæ, exigi potest solum unica vice in primo ingressu Episcopi, ut expresse ipsa Taxa disponit, ibi: *Il sussidio caritativo in quelle Diocesi*, *nelle quali sia solito d' esigersi*, *e non altrimenti*, *si esiga solamente per una sol volta nel primo ingresso del Vescovo secondo la Tassa solita antica di* 40. *anni indietro*. Unde Carita- 28
tivum Subsidium non potest exigi ab Episcopo, ubi non est solitum exigi, ut patet ex dictis Taxæ Innocentianæ expressis verbis: *In quelle Diocesi*, *nelle quali sia solito di esigersi*, *e non altrimenti*. Monacell. *loco cit. n.* 39. & alii passim.

Ad solvendum subsidium caritativum tenen- 29
tur soli Clerici Beneficiati, & minime Clerici Beneficio carentes, & Laici. *Communis*, *arg. cap. Conquerente* 16. *de Offic. Ordinarii*; Et ratio est clara, quia tale subsidium est onus mixtum adhærens personis Ecclesiasticis in ordine ad Ecclesias, & Beneficia, ex quibus reditus percipiunt.

Nec obstat, quod *in cap. Cum Apostolus* 6. 30
de Censibus, concedatur Episcopis exigere tale subsidium universaliter *a subditis*, quorum nomine veniunt etiam Laici, & Clerici Beneficio carentes; Non obstat, inquam, quia *ibi* per subditos intelliguntur soli Clerici Beneficiati, prout communiter advertunt Doctores, ne dictum *cap. Cum Apostolus*, discordet cum *cit. cap. Conquerente* 16. *de Offic. Ordinarii*, *& cap. Quia cognovimus* 6. *caus.* 10. *qu.* 3. In quibus a solis Clericis Beneficiaris, seu ab Ecclesiis ratione Beneficiorum conceditur posse tale subsidium exigi.

31 Ad solvendum Subsidium caritativum tenentur non solum simplices Clerici Beneficiati, sed etiam Canonici omnes, etiam Cathedralis. *Communis*, *arg. cit. cap. Conquerente*; *&* *Extravagant.* 1. §. *Præmiss. de Censibus*, ibi:
32 *Eorumque Capitulis*. Non tenentur tamen Canonici solvere tale subsidium de distributionibus quotidianis, & de oblationibus, & mortuoriis, quia hæc non veniunt nomine fructuum Beneficiorum, de quibus solis fructibus solvitur Subsidium caritativum. Bellencin. *loc. cit. quæst.* 76. Guttierez ad *Regul.* 8. *Cancellar.* §. 7. *Proœm. num.* 174. Riccius *in prax. par.* 3. *resolut.* 90. *per tot.* Barbosa *loc. cit. num.* 44. Ventriglia *loc. cit. num.* 32. & alii passim.

33 Hospitalia causa communis pietatis fundata, si titulum Beneficii habent, aut si fundata sint Episcopi auctoritate, quamvis titulum Beneficii non habeant, tenentur solvere Subsidium caritativum, quia cum sint loca Religiosa, & Sacra, sicuti aliæ Ecclesiæ, uti ab istis, ita ab illis potest Episcopus caritativum subsidium exigere. Barbosa *l. cit. n.* 55. Azorius *l. cit. q.* 6. *vers. Si roges*, Bellencin. *l. c. q.* 38. Meroll. *l. c. cap.* 5. *n.* 477. Ventriglia *l. c. n.* 33. & alii.

34 Monasteria, & eorum Ecclesiæ Regulares non tenentur solvere Subsidium caritativum. Joan. Andreas, Butrius, & Imola *in cap. Dilectus de Offic. Ordinarii*, Bellencin. *loc. c. q.* 20. Pirhing. *lib.* 3. *Decretal. tit.* 39. *n.* 56. Engel *ibid. num.* 10. Reffenstuel *ibid. n.* 27. Sannig *ibid. c.* 7. *n.* 3. Barbosa *loc. cit. n.* 45. & plurimi alii contra alios. Et ratio est, quia Subsidium caritativum debetur Lege Diæcesana; Monasteria autem, & Ecclesiæ Regulares sunt exemptæ a Lege Diæcesana, *arg. cap. Cum pro utilitate* 34. *caus.* 16. *q.* 1. *c. Quam sit* 5. *caus.* 18. *quæst.* 2. *&* *cap.* 1. *de statu Monachorum*, adeoque &c.

35 Et quod Episcopus caritativi subsidii nomine non possit a Monialibus quidquam, nedum exigere, sed nec recipere a sponte dantibus sub pœnis tam dantibus, quam accipientibus arbitrio Sacræ Congregationis, expresse decrevit *Sacr. Congr. Episcopor.* 9. *Martii* 1635. apud Piton. *Constit. Pontific. & decis. ad Episcopos num.* 984.

36 Tenentur tamen Monasteria Regularia Subsidium caritativum solvere ratione Ecclesiarum sæcularium sibi subjectarum, si quas tales habent. *Communis*: Et ratio est, quia tales Ecclesiæ sæculares, antequam subjicerentur Monasterio Regulari, solvere consueverant Episcopo tale Subsidium caritativum, adeoque censentur unita Monasterio cum suo onere, cum quo transivit res; *c. Pastoralis*, *de Decimis*, *c. Quia Monasterium*, *de Religiosis Domibus*; Nisi Monasterium ad id obtinuisset expressum speciale Apostolicum Privilegium.

Subsidium caritativum solvere non tenentur 37
Clerici Beneficiati pauperes. Sic Hostiensis, Imola, Butrius *in cit. c. Conquerente* 16. *de Offic. Ordinarii*, Reiffenstuel *l. c. n.* 26. Barbosa *loc. cit. n.* 49. Bellencin. *loc. cit. q.* 10. Bellet. *loc. cit. n.* 19. *& seq.* Azorius *loc. cit. cap.* 14. *q.* 6. Ventriglia *l. cit. num.* 39. & alii, *arg. c. Licet.* 4. *de Censibus*; Illi autem juxta citatos Doctores censentur Clerici Beneficiati pauperes, qui vix necessariam sustentationem, & nil ultra habent ex redditibus Beneficii.

Fratres S. Joannis Hierosolymitani, sive eo- 38
rum Vicarii in Parochialibus Religioni prædictæ unitis non tenentur solvere subsidium caritativum. *Sac. Cong. Conc. in una Augustana* 4. *Decembris* 1630. sic ex Bonfadin. & Barbosa refert Ventriglia *loc. cit. n.* 36.

Cardinales non tenentur solvere Subsidium 39
caritativum pro Beneficiis, quæ possident. Bellet. *l. c. n.* 25. Ventriglia *loc. cit. n.* 37. Roman. *consil.* 498. *num.* 1. *& seq.* Cephal. *consil.* 2. *n.* 10. *volum.* 1.

Familiares autem Cardinalium, nec alii 40
Curiales, etiam Papæ Familiares, quamvis multas habeat immunitates, & exemptiones, tamen non reperiuntur specialiter exempti a solutione Subsidii Caritativi, adeoque, nisi aliter sit legitima consuetudine introductum, ad illud tenentur. Bellet. *l. c. n.* 26. *& seq.* Ventriglia *l. c. n.* 38. & alii.

Successor in Beneficio compelli potest ad 41
solvendum Subsidium caritativum, quod ejus prædecessor non solvit, Barbosa *loc. cit. n.* 38 Meroll. *loc. cit. num.* 495. Ventriglia *loc. c. n.* 31. & alii advertentes, quod licet possit Episcopus agere contra quem velit, sive Successorem, sive antecessorem, si adhuc vivus sit, vel ejus heredem, si jam sit mortuus, ad hanc solutionem, tamen ex æquitate debet illud exigere ab utroque pro rata fructuum perceptorum.

Clericus Beneficiatus habitans in una Diœ- 42
cesi, & habens Beneficium in alia, tenetur solvere subsidium caritativum soli illi Episcopo, in cujus Diœcesi habet Beneficium. *Sacr. Congregat. Concil.* 2. *Decembr.* 1673. apud Pitonium *Constitut. & decis. ad Episcopos num.* 1598.

Etsi

43 Etsi Beneficium, seu Ecclesia Beneficialis sit sita in una Diœcesi, & habeat prædia, & reditus in alia, Beneficiatus tenetur solvere subsidium Episcopo Diœcesis suæ Ecclesiæ, quæ attendi debet tamquam caput; *arg. l. Cum in diversis, ff. de Relig. & sumpt. funer.* non autem attendenda sunt prædia, quæ sunt accessoria Ecclesiæ, ut *in cap. Unic. de Consecrat. Eccles. vel altar. in 6.* Ventriglia *l. cit. n.* 28. Barbosa *loc. cit. n.* 51. Bellencin. *loc. c. q.* 35. & alii passim.

44 Si Ecclesia Beneficialis sita sit in confinio duarum Diœcesum, & dubium sit, cui Episcopo competant jura Episcopalia, & collatio in dicta Ecclesia, tunc ambo Episcopi se concordare debent, ut alternis vicibus subsidium exigant: *argum. Clementin. Plures, de Jurepatr.* Et si inter se convenire renuant, nunc Jure Metropolitanus poterit eis præcipere, ut conveniant, eo quod talis eorum discordia sit Ecclesiæ damnosa. Bellencin. *loc. cit. quæst.* 52. Azorius *loc. c. quæst. 6. vers. Quid dicendum*, Barbosa *loc. cit. num.* 52. Ventriglia *loc. cit. n.* 29. & alii.

45 Pensionarius, & rector Beneficii tenentur ad solvendum Subsidium pro rata portione; Nisi tamen Pensio sit ei concessa libera ab omni onere, etiam subsidii Caritativi, quia tunc Pensionarius nihil deberet solvere. Et in casu, quo pensio non sit ei concessa libera a tali onere, deberet subsidium solvere Episcopo illius Diœcesis, in qua est Beneficium, seu Ecclesia, super cujus fructus est imposita Pensio, licet ipse Pensionarius sit alterius Diœcesis. Gigas *de pensionibus q.* 28. *n.* 18. Bellencin. *loc. cit. quæst.* 37. Bellet. *loc. cit. num.* 32. Barbosa *loc. cit. num.* 52. Ventriglia *loc. cit. num.* 31. & alii.

46 Ecclesiæ pleno jure exemptæ non tenentur præstare Episcopo Subsidium Caritativum. Bellencin. *loc. cit. q.* 32. Azorius *loc. cit. q. 6. vers. Item non potest*, Cochier *de Jurisd. Ordin. in exemptos par. 4. q. 9. per tot.* Barbosa *loc. cit. n.* 57. Ventriglia *l. cit. n.* 34. & alii recte limitantes Conclusionem in duobus casibus. Primo quando Ecclesia exempta habet populum non exemptum, quia tunc eo respectu exigi posset tale subsidium. Secundo quando in concessione privilegii exemptionis opposita est clausula, quod Ecclesia exempta remaneat adhuc cum caritate priori cum suo Episcopo, quia tunc teneretur adhuc ipsi præstare dictum Subsidium Caritativum.

47 Addenda sunt sequentia Decreta relata cum eruditissima doctrina suo more ab Eminentissimo Cardinali Cavalchino in causa *Algaren. Subsidii Caritativi*, apud Thesaurum Resolutionum S. C. C. anni 1738. ibi *in Gerund. Subsidii Caritativi*, ubi disceptatis hisce dubiis. I. An Episcopi pingues reditus habentes, qui videlicet nedum congruam ipsis juxta formam Sacri Concilii Tridentini assignatam, verum etiam duplicatam, ac longe majorem habent, possint exigere Caritativum subsidium a suis Diœcesanis? II. An Episcopi, quibus pro exigendo caritativo subsidio non obstat sufficientia, sive exuberantia redituum, possint illud exigere, nulla urgente causa, & inconsultis eorum Capitulis? III. An possint illud exigere a Clericis Beneficiatis, qui licet aliquos reditus habeant non consistentes in distributionibus quotidianis, nihil tamen eis superest ultra honestum victum; immo tales reditus vix sunt sufficientes ad prædictum eorum victum? IV. Supposito, quod consultis eorum Capitulis, dictum caritativum subsidium exigere valeant, possint illud exigere a suis Clericis Beneficiatis non habentibus alios reditus, quam distributiones quotidianas: die 17, Februarii 1663. Rescriptum fuit *Ad I. II. III. Negative. Ad IV. Explicandam naturam harum distributionum*, ut in lib. Decr. pag. 433.

In qua Algaren. subsidii caritativi propositis sequentibus dubiis. I. An Episcopus Algarensis potuerit a Canonicis Præbendatis Cathedralis Ecclesiæ exigere subsidium caritativum, & in qua summa, & quatenus negative; II. An teneatur illud restituere? III. An Episcopus potuerit dictum subsidium caritativum exigere non solum a Parochis, sed etiam a Vicariis perpetuis, & in qua summa? IV. An licuerit prælaudato Episcopo exigere dictum subsidium, tam ab Ecclesiis, & Confraternitatibus habentibus Beneficium unitum, aut alios reditus, quam a Confraternitatibus nullum Beneficium unitum possidentibus, aut ad summum tenues reditus piis oneribus gravatos habentibus? V. An potuerit ab Episcopo confici taxa controversi subsidii caritativi post requisitum, sed non obtentum Capituli consensum, illudque exigi in summa taxata in casu &c. *Sacra Congregat. Concil.* 2. *Augusti* 1738. Respondit: *Omnia ad Eminentissimum Rezzonicum, qui dignetur rem perpendere, auditis Partibus, etiam cum facultate agendi pro concordia, & Sacræ Congregationi referre.* 48

In Marianen. subsidii caritativi proposito dubio. *An Episcopo Marianen. debeatur subsidium* 49

ca-

caritativum ex Rectoriis di Belgodere, e di Rustino, ut praetenditur spectans ad Monachos Olivetanos, vel potius obstet praetensa exemptio DD. PP. *in casu &c. Sacra Congregat. Concil. die* 8. *Febr.* 1713. distulit propositionem: *die vero* 11. *Martii* 1713. Respondit *Negative quoad primam, & Affirmative quoad secundam partem, & amplius.* Sic apud Thesaurum *tom. 9. circa finem in dict. Marianen. subsidii Caritativi.*

Alia vide infra, *ad Verb. Visitatio.*

Additiones ex aliena manu.

50 Quoad ait *Auctor n.* 14. posse Clericos compelli ad caritativum subsidium, id controversia haud caret. Sunt enim, qui post *Innocentium in cap. Quum Apostolus, de Censib.* tenent nunquam Clericos ad subsidium caritati-
51 vum cogi valere. Non ignoramus vero praevaluisse opinionem affirmativam, sed eam amplectendam vellem ea cum moderatione, quam affert *Ziegler. de Episcop. lib.* 3. *c.* 27. §. 16. quod scilicet & justae sint causae ipsum exigendi, & Episcopus redditibus haud abundet.

52 Qui autem plenius de Caritativo subsidio instrui cupit, is adeat *Gonney in tractatu de Caritat. Subsid.* qui quaestiones omnes ad materiam hanc pertinentes examinat.

SUCCESSIO AB INTESTATO.

1 Ille dicitur decedere intestatus, seu *Intestatus decedit, qui aut omnino testamentum non fecit, aut non Jure fecit, aut id quod fecerat, ruptum, irritumque factum est, aut si ex eo nemo heres extiterit.* Sic expresse habetur in princip. *Instit. de hereditatibus, quae ab intestato deferuntur,* & concordat *l. Intestati* 1. *ff. de suis, & legitimis heredibus,* ibi: *Intestati proprie appellantur, qui cum possent Testamentum facere, testati non sunt; Sed & is, qui Testamentum fecit, si ejus hereditas adita non est, vel ruptum, vel irritum est Testamentum, intestatus non improprie dicitur decessisse.*
2 Unde qui tali succedit dicitur intestato, seu ab intestato succedere, & heres ab intestato
3 vocatur. *Communis.* Immo quamvis qui testari non potuit, proprie non sit dicendus intestatus, tamen hic quoque in Jure pro intestato accipitur, textu expresso *in cit. l. Intestati* 1. *ff. de suis, & legitimis heredibus,* ibi: *Plane qui testari non potuit, proprie non est intestatus, puta impubes, furiosus, vel cui bonis interdictum est, sed hos quoque pro intestatis accipere debemus.* Et sic etiam qui tali succe- 4
dit, dicitur intestato, seu ab intestato succedere. & heres ab intestato appellatur. *Communis.*

Successio ab intestato est acquisitio heredi- 5
tatis legibus debita absque Testamento, vel dispositione hominis; *Est in re Communis, arg. tex. Titul. ff. Si quis omissa causa Testamenti ab intestato, vel alio modo possideat hereditatem.*

Successio ab intestato est duplex, seu dupli- 6
citer fit, scilicet in Capita, & in stirpes. *Communis.* Successio *in Capita* fit, & est, 7
quando hereditas secundum numerum personarum succedentium, quibus defertur, in portiones, seu partes viriles, sive aequales dividitur, ita ut tot fiant partes, seu portiones hereditatis aequales, quod sunt Capita, seu personae ejusdem gradus, & ob id appellatur *successio in Capita,* textu expresso *in Novella* 118. *c.* 3. *in fine;* ibi: *Quod in Capita nostrae Leges appellant. Successio in Stirpes,* fit, & est, quando plures succedunt in locum alicujus, non secundum numerum personarum, sed secundum portionem, quam de Jure accepisset ille, in cujus locum succedunt, ita ut omnes simul sive multi, sive pauci sint, tantam solum portionem hereditatis accipiant, quantam suus Principalis, cujus loco succedunt, reciperet, si adhuc viveret. Sic si Pater intestatus decedens, unum filium, & decem nepotes ex alio filio praedefuncto relinquat, isti decem nepotes succedunt *in Stirpem,* idest in locum sui Patris, a quo tamquam stirpe proveniunt, & omnes decem simul tantam solam portionem hereditatis recipiunt, quantam reciperet suus Pater, si adhuc viveret, idest solummodo tantam inter omnes, quantam accipit de se solo ipse adhuc vivens Frater eorum praedefuncti Patris, §. *Cum filius 6. & §. Sed nec 16. Instit. de hereditatibus, quae ab intestato deferuntur,* ibi: *Quemadmodum inter filios, & nepotes ex filio antiquitas statuit, non in Capita, sed in stirpes dividit hereditatem.* Et concordant *Authentic. In successionem, Cod. de suis, & legitimis,* & *Authent. De heredibus ab intestato venientibus cap.* 1. *Coelat.* 9. ibi: *Tantam de hereditate morientis accipientes partem quanticumque sint, quantam eorum parens, si viveret, habuisset, quam successionem in Stirpes vocavit antiquitas.*

Succedentium ab intestato quinque ordines 9
assi-

assignantur. Primus est *descendentium*, liberorum nempe, nepotum, ac pronepotum &c. Secundus est *Ascendentium*, Parentum nempe, Avorum, ac Proavorum &c. Tertius *Collateralium*, Fratrum nempe, & aliorum Consanguineorum. Quartus *Conjugum* inter se, mariti nempe, & uxoris inter se. Quintus denique *Fisci*, *Authent. de heredibus ab intestato venientibus*, seu *Novella* 118. *cap.* 1. 2. & 3. *Collat.* 9. *ac tot. Tit. ff. & Cod. Unde vir*, & *tot. Tit. Cod. de bonis vacantibus*.

10 Liberi naturales, & legitimi simul, idest filii ex legitimo Matrimonio nati, si adhuc omnes sint superstites, sine ulla status differentia, sive feminæ, sive mares, sive sui sint, hoc est in patris potestate, sive emancipati, sive sæculares, sive Clerici, aut Ecclesiasticæ personæ, succedunt in capita, & æqualiter ab intestato suis parentibus, tam patri, quam matri, exclusis omnibus aliis, non solum Collateralibus, sed etiam ascendentibus, & descendentibus; Si autem aliquis ex dictis liberis fuerit præmortuus, succedunt pro ipso ejus filii, aut nepotes non in capita, sed in stirpes. *Communis*, textu expresso *in cit. Authent. de heredibus ab intestato venientibus*, seu *Novella* 118. *cap.* 1. *Collat.* 9. & *cit. Authent. In Successionem*, *Cod. de suis*, & *legitimis*.

11 Etiam filii legitimati per subsequens Matrimonium succedunt ab intestato parentibus, si soli sint, vel una cum naturalibus & legitimis liberis jam natis, seu nascituris æqualiter, cum habeantur per omnia, ac si ab initio legitime nati fuissent. *Communis*, textu expresso in §. *Sui autem* 2. *Institut. de hereditatibus*, *quæ ab intestato*, & *cap. Tanta* 6. *Qui filii sint legitimi*.

12 Item filii legitimi tantum, idest adoptivi, etiam eodem modo, quo legitime nati æqualiter in capita succedunt adoptanti, vel arroganti. *Communis*, claris Juribus *in* §. 14. *Institut. de hereditatibus*, *quæ ab intestato*, *leg. Cum in adoptivis* 10. §. 1. *Cod. de adoptionibus*, *leg. Si te parens* 5. *Cod. de suis*, & *legitimis liberis*, *ibi*: *Si te parens*, *in cujus fuisti potestate*, *solemniter in adoptionem dedit cum filiis naturalibus adoptive patris ante*, *vel post quæsitis defuncto intestato succedere potes*.

13 Filii naturales legitimati per Rescriptum Supremi Principis æquali Jure, ac si fuissent legitime nati, succedunt ab intestato suis parentibus, si tres concurrant conditiones, scilicet; Primo si nulli extent filii legitimi; Secundo si pater naturalis peracta generatione ex aliqua justa causa matrem ducere non potuit, sicque per subsequens Matrimonium prolem legitimare nequivit; Tertio si proles in legitimationem consenserit; Sic expresse *Novella* 74. *cap.* 1. & *Novella* 89. *cap.* 9. Si autem Supremus princeps in Rescripto legitimationis insereret clausulam; *Non obstante*, *quod adsint legitimi*, seu; *Etiam in præjudicium legitimorum*, procederet Conclusio, etiam non concurrente prima conditione, quia Supremus Princeps potest antiquas Leges abrogare, & novas condere, *arg. leg. Disputare* 3. *Cod. de crimine Sacrilegii*, cum similibus, & in tali casu standum esset dispositioni posterioris legis, quia posteriora derogant prioribus, *c. Licet Romanus Pontifex* 1. *de Constitutionibus in* 6. *leg. Sed & posteriores*, *ff. de Legibus*, cum similibus. Et sic tenet *Communis Doctorum*, teste Gailo *lib.* 2. *Observ.* 142. *n.* 8.

Legitimatio filii naturalis facta per Rescriptum Supremi Principis tempore, quo nulli existebant filii naturales simul, & legitimi, probabilibus non expirat quo ad successionem ab intestato, etiamsi postea nascantur Patri filii legitimi. Sic Gailus *loc. cit. nu.* 5. Reiffenstuel *lib.* 3. *Decr. tit.* 27. *nu.* 4. Bartolus *in l. Ex facto n.* 3. *ff. de vulgari*, & *pupillari substitutione*, Baldus *ib. n.* 1. ac etiam Jason. *n.* 15. citans Communem; Et ratio est, quia semel perfecta, & consummata non irritantur, quamvis ad eum casum perveniant, a quo incipere non potuissent, *l. In ambiguis* 82. §. 1. *De Regul. Juris*, ibi: *Non est novum*, *ut quæ semel utiliter constituta sunt*, *durent*, *licet ille casus extiterit*, *a quo initium capere non potuerunt*, & *cap. Factum* 73. *de Regul. Jur. in* 6. ibi: *Factum legitime retractari non debet*, *licet casus postea eveniat*, *a quo non potuit inchoari*; Contrarium tamen sentiunt multi citati a Tiraquell. *in leg. Si unquam n.* 275. *Cod. de revocat. donat. arg. l. Existimo* 98. *princip. ff. de verb. obl.* 14

Filii naturales, non extantibus aliis ex legitimo Matrimonio natis, neque uxore legitima, succedunt ab intestato patri una cum sua matre in sextante, seu duabus unciis (idest duabus partibus, si hereditas in duodecim dividatur) æqualiter inter eos dividendis; ita ut una prolibus naturalibus; altera vero matri remaneat; *Novella* 18. *cap.* 5. *Novella* 89. *c.* 12. Si autem extent filii, aut nepotes legitimi, vel legitima uxor, tunc non succedunt filii naturales Patri ab intestato, nec Avo paterno, sed solum debentur illis alimenta ex bonis paternis arbitrio boni viri, *cit. Nov.* 18. *c.* 5. & *Nov.* 87. *c.* 12. Succedunt tamen matri di- 15 16 17

cti

ac filii naturales etiam illustri, & omnibus ascendentibus per lineam maternam una cum legitime natis, *l. Si qua illustris* 5. *Cod. Ad S. C. Orficianum*, & §. *Novissime* 3. *Instit. eod.* cum similibus.

18 Filii Spurii, *vulgo quæsiti* nullatenus succedunt patri ab intestato, *arg.* §. 4. *Institut. de successione Cognat.* Istorum enim certus pater
19 nescitur, adeoque &c. Succedunt tamen matri non illustri æque ac filii naturales; *cit.* §. *Novissim. Institut. ad S. Consult. Orficianum*,
20 & *leg.* 2. *ff. Unde Cognati*. Matri autem illustri, & habenti filios legitimos non succedunt ab intestato; Secus vero si legitimis filiis carent, *l. Si qua illustris* 55. *Cod. Ad S. C. Orfician.*

21 Filii ex damnato coitu, nec patri, nec matri ab intestato succedunt, quamvis nulli legitimi extent. *Novella* 88. *c. final.* & *Authent. Ex complexu, Cod. de incestuosis nuptiis.*

22 Filiis ex damnato coitu æquiparantur, ita ut nec patri, nec matri, nec aliis ascendentibus succedant ab intestato, filii quorum parentes ob crimen læsæ Majestatis sunt condemnati, *l. Quisquis* 5. §. *Cod. Ad Leg. Jul. Majest.* Item filii eorum, qui propter Hæresim condemnati sunt, *cap. Excommunicamus* 3. §. *Damnati, de Hæreticis.*

23 Qui autem sint, & dicantur filii legitimi, illegitimi, naturales, spurii, quæsiti, ex damnato coitu? Vide verb. *Filii*, ubi late de omnibus.

24 Nepotes, & pronepotes succedunt ab intestato Avo, vel Aviæ in stirpes, sive adhuc extent filii dicti Avi, & dictæ Aviæ, sive non §. *Cum filius* 7. & §. *Sed nos* 16. *Instit. de heredit. quæ ab intestato*, *Novella* 118. & *Authent. In successionem, Cod. de suis. & legitimis*, & *l. Nepotes* 2. *Cod. eod.* cum similibus.

25 Deficientibus descendentibus & fratribus, seu sororibus germanis succedunt ab intestato soli ascendentes, servata tamen gradus prærogativa, ita ut proximiores gradu excludant remotiores; Unde Pater, & Mater succedunt filiis decedentibus sine liberis, & fratribus, vel sororibus germanis, idest utrique conjunctis, exclusis a tali successione Avo, & Avia. *Novell.* 115. *cap.* 2. & *Authen. defuncto, Cod. Ad S. Consult. Tertullianum.*

26 Sic etiam si Paulus v. g. defunctus sine liberis relinquat superstitem Patrem, & Avum maternum, Matre mortua, solus Pater succedit Paulo, excluso penitus avo materno ettiam quo ad bona materna, & viceversa Patre mortuo, Mater superstes excludit penitus Avum paternum a successione filii etiam quo ad bona paterna, *arg. l. Si plures* 10. §. *fin. ff. De vulgari, & pupillari substitutione*, & *cit. Nov.* 118. *c.* 2. juncta Glossa *ib. verb. Præmissi*, & Gloss. *in cit. Authent. defuncto, verb. Gaudeat*; Pirhing *l.* 3. *Decret. tit.* 27. *num.* 13. Reiffenst. *ibid. num.* 30. testans de communi contra Paucos.

Si defunctis Patre, & Matre extent plures 27
ascendentes sine fratribus, vel sororibus defuncti, v. g. extent Avus, & Avia in linea paterna, & simul Avus, & Avia in linea materna, aut ex parte Patris extet solus Avus, & ex parte Matris Avus, & Avia, vel viceversa, tunc succedunt defuncto Nepoti, aut Pronepoti omnes æqualiter, non in capita, sed in stirpes, ita ut hereditas ex æquo inter illos ascendentes, qui eundem gradum obtinent, dividatur, & unam medietatem accipiant ascendentes a Patre, alteram ascendentes a Matre, sive plures fuerint, sive unus solus ex una parte. *Communis*, text. claro *in cit. Novella* 118. *cap.* 2.

Quando cum ascendentibus æqualis gradus 28
extant etiam germani fratres, & sorores defuncti, tunc succedunt omnes æqualiter, & in capita, ita ut ascendentes & fratres, & sorores defuncti accipiant æquales partes hereditatis, tot faciendo æquales portiones, quot sunt capita, seu personæ. *Communis*, text. aperto *in cit. Novella* 118. *cap.* 2. §. *Si vero*, & *cit. Authent. Defuncto, Cod. Ad S. C. Tertullianum.*

Sorores autem, & fratres solum uterini, 29
idest ex sola Matre, vel solum consanguinei, idest ex solo Patre, excluduntur per ascendentes, nec possunt cum illis succedere hereditati fratris uterini defuncti. *Communis* per text. *in cit. Novella* 118. *cap.* 2. ibi: *Si vero cum ascendentibus inveniantur fratres, aut sorores ex utrisque parentibus conjuncti defuncto*, ubi, ut vides, textus, ad id admittit solos fratres, aut sorores germanos, & non solum uterinos, aut solum consanguineos.

Germanorum filii succedunt cum ascenden- 30
tibus, seu sororibus germanis hereditati alterius prædefuncti germani fratris, aut sororis, non nisi tamen in stirpem, textu expresso *in Novella* 127, *cap.* 1.

Nepotes autem, seu pronepotes præmortui 31
fratris non gaudent hoc privilegio, sed excluduntur a dicta hereditate per ascendentes, & germanos fratres, aut sorores ipsius præmortui fratris, ut constat clare ex Rubrica *cit. Novella* 127. ibi: *Ut fratrum filii succedant* —

dant pariter ad imitationem fratrum etiam ascendentibus extantibus, ubi, ut vides, Rubrica ad dictam successionem admittit solum fratrum filios, non autem nepotes, & pronepotes. Tum quia Jus repræsentationis ultra fratrum filios locum non habet in linea collaterali. *Authentic. Post fratres, fratrumque filios, Cod. de legitimis heredibus*.

32 In iis casibus, in quibus filii naturales, & illegitimi succedunt parentibus, parentes etiam succedunt illis, textu expresso 1. *Nov.* 89. *c.* 13.

33 Deficientibus descendentibus, & ascendentibus succedunt ab intestato defuncto ejus sanguine juncti collaterales, & quidem æqualiter, & in capita, cum hoc tamen, quod collateralis gradu proximior semper totaliter excludat remotiorem, sicque omnium primo succedunt germani fratres, & sorores, penitus exclusis fratribus, & sororibus solum uterinis, vel solum consanguineis, text. expr. *in Novella* 117. *cap.* 3. *& Authent. Itaque, Cod. Communis, de successionibus*.

34 Quando cum defunctis fratribus, & sororibus germanis extant etiam filii alterius fratris aut sororibus germanæ prædefunctæ, tunc etiam isti cum illis ab intestato succedunt, ita tamen ut fratres, & sorores succedant in capita, & dicti filii solum in stirpem omnes simul pro unica tantum portione loco sui patris prædefuncti, text. expr. *in Nov.* 118. *cap.* 3. §. *Si autem, & in Authent. Cessante, Cod. de legitimis heredibus*.

35 Sicuti fratres germani, ita etiam filii fratrum germanorum excludunt fratres solum uterinos, vel solum consanguineos, sublata omni differentia sexus, & emancipationis, textu claro *in cit. Novella* 118. *cap.* 2. §. *Si autem defuncto, & cit. Authent. Cessante, Cod. de legitimis heredibus*.

36 Si soli filii diversorum fratrum, vel sororum extent, & nullus frater defuncti, neque germanus, neque solum consanguineus, aut solum uterinus, tunc filii, & filiæ fratrum germanorum, non in stirpes, sed in capita succedunt defuncto patruo. Affertur exemplum. Demus, quod Petrus habens duos fratres Paulum & Joannem, iis præmortuis, intestatus decedat, & ex fratre Paulo extent quatuor filii, seu filiæ, & ex altero fratre Joanne sex. Hi decem filii, seu filiæ duorum fratrum succedunt Petro patruo suo, non in stirpes, sed in capita, sicque hereditas Petri non est dividenda in duas partes pro numero duorum fratrum præmortuorum, sed in decem partes secundum numerum decem filiorum, seu filiarum dictorum duorum fratrum. Sic clare deducitur ex *l. Post consanguineos* §. 2. *ff. de suis, & legitimis heredibus*, ibi: *Si plures sint ejusdem gradus, omnibus* (omnibus defertur hereditas) *in capita scilicet, ut puta duos fratres habui, vel duos patruos, unus ex his unum filium, alius duos reliquit, hereditas mea in tres partes dividetur, & l. Leg. duodecim* 14. *ad finem, Cod. de legitimis heredibus*, ubi de liberis fratrum, & sororum sic statuitur; *illo procul dubio observando, ut successio non in stirpes sed in capita dividatur*. Sic Fachin. *lib.* 6. *controv. cap.* 3. Molina *tract.* 2. *disp.* 264. *n.* 12. Covarruvias *in Epitom. Success. nu.* 12. Reiffenst. *lib.* 3. *decret. tit.* 27. *num.* 39. Pirhing *ib. n.* 21. testans de communi contra aliquos, & referens hanc sententiam fuisse approbatam a Carolo V. in Comitiis Imperialibus Spiræ habitis anno 1529.

Si autem nullis extantibus fratribus germanis defuncti extent ejusdem fratres consanguinei, vel uterini, tunc succedunt quidem soli filii, & filiæ fratrum germanorum, exclusis fratribus solum consanguineis, vel solum uterinis, ut expresse habetur *in Novella* 118. *cap.* 3. §. *Si autem verf. Unde consequens est*; At vero in stirpes, & non in capita, quia quando prædicti filii, & filiæ, fratrum germanorum defuncti concurrunt cum ejusdem defuncti fratribus consanguineis, vel uterinis, tunc succedunt solum jure repræsentationis sui patris fratris germani dicti defuncti, alioquin non possunt excludere ab ejusdem hereditate ipsius defuncti fratres consanguineos & uterinos, cum essent uno gradu ipsis remotiores; adeoque eos solummodo excludant; quatenus repræsentant patrem suum defunctum, qui utpote frater germanus eos excluderet, & succedentes jure repræsentationis, succedant in stirpes, & non in capita *ex cit. Nov.* 118. *c.* 2. §. *Si autem, & Authentic. Cessante, Cod. de legitimis heredibus*, in tali casu dicti filii, & filiæ succedunt in stirpes, & non in capita. Sic Fachin. *l. c.* Pirhing *l. c. n.* 21. Reiffenst. *l. c. n.* 41. & alii communius. 37

Quando nulli extant liberi legitimi, nec germani fratres, vel sorores defuncti, de cujus hereditate agitur, tunc ab intestato succedunt ejus consanguinei, seu uterini fratres, & sorores, exclusis omnibus Collateralibus, textu expresso *in cit. Novella* 118. *cap.* 3. *verf. His autem non existentibus*: *Et Authent. Post fratres autem, Cod. de legitimis heredibus*. 38

Quan-

39 Quando defunctus relinquit quosdam fratres consanguineos, & etiam quosdam fratres uterinos, tunc probabilius fratres consanguinei cedunt in bonis paternis, nempe quæ a Patre defuncto ad eum pervenerunt, & fratres uterini in bonis maternis, nempe quæ a matre defuncta obtinuit, in aliis vero bonis æqualiter, & indistincte succedunt. Sic colligitur ex *leg. de emancipatis* 13. §. *Exceptis maternis rebus*, *Cod. de legitimis heredibus*: ibi: *Exceptis maternis rebus, in quibus si de eadem matre, fratres, vel sorores sunt, eos solos vocari oportet* Et sic tenent Glossa *in Authent. Post Fratres* 1. *verb. Filii eorum*, *Cod. de legitimis heredibus*, & Gloss. *in Authent. Itaque verb. Utraque parente*, *Cod. Communia de successionibus*, & ibi Bartolus, Covarruv. *in citat. Epitome de successionibus ab intestato num.* 8. §. *Tertio est advertendum*, Jason *in leg. Post Dotem*, *ff. soluto Matrimonio*, Molina *citat. disp.* 164. *numer.* 7. Pirhing *loc. cit. numer.* 22. & ipso teste alii communiter, & hanc sententiam vocat etiam communissimam Reiffenst. *loc. cit. num.* 43. quamvis ipse *num.* 44. 45. & 46.

40 cum variis aliis defendat oppositum. Quæ sententia est vere probabilis, ut fatetur etiam ipse Pirhing *loco citat.* eamque propugnant Fachin. Fulgosus, Corneus, Haunold. Bald. Salicet. & alii cum Reiffenstuel *l. cit.*

41 Deficientibus omnibus Fratribus, & sororibus, tam germanis, quam consanguineis, & uterinis, eorumque omnibus filiis succedunt ab intestato reliqui Collaterales sanguine juncti gradu propinquiores, exclusis remotioribus, & quidem non in stirpes, sed in capita, si plures existant ejusdem gradus, nulla habita distinctione, aut differentia sexus masculini, aut feminini, agnationis, & cognationis, vel bonorum paternorum, aut maternorum, sive utrum ex utroque, an ex uno tantum latere sint conjuncti, quia in istis sola cognatio spectatur, textu expresso *in Authent. Post Fratres* 2. *Cod. de legitimis heredibus*, & *c. Nov.* 118. *c.* 3. *in fine*, & *cap.* 4. *per tot.*

42 Ab intestato succedere possunt omnes cognati gradu proximiores probabilius usque ad decimum gradum tantum secundum comparationem civilem. Sic Glossa fin. communiter recepta *in Authent. In successione*, *Cod. de suis, & legitimis heredib.* & *cit. Novella* 218. *cap.* 3. §. *final. verb. Cognatos*; & debet heres petens hereditatem probare se defuncto intra decimum gradum conjunctum fuisse, Schneidevv. *Comm. in Institut. de heredit. quæ ab intestato* §. *De tertio ordine succedentium n.* 40. Pirhing *loc. cit. nu.* 23. *vers. Porro hodie*, & alii, *arg.* §. *Hoc loco* 5. *Instit. de Successione Cognatorum*.

Plures tamen alii satis probabiliter censent 43 hodie agnatos, & cognatos etiam ultra decimum gradum admitti ad successionem in infinitum, excluso Fisco, dummodo suam genealogiam probare possit: *leg. Post consanguineis* 2. §. 1. *ff. de suis, & legitimis heredibus*, ibi: *Deincepsque ceteri, si qui sunt hinc orti in infinitum* & concordat §. *Ceterum* 3. *Instit. de legitima Agnatorum successione*. Tum quia *in cit. Novella* 118. *cap.* 3. §. *final.* & *cap.* 4. omnes Agnati & Cognati ad hereditatem vocantur juxta gradus prærogativam, nulla facta restrictione ad certum gradum, quod idem colligitur ex *leg. Vacantia* 4. *Cod. de bonis vacantibus*. Ceterum recte notat Reiffenstuel *loc. cit. num.* 47. quod inutilis videtur quæstio, an talis successio extendatur usque in infinitum, an vero solum usque ad decimum gradum? quia ultra decimum gradum casus successionis ab intestato vix contingit.

Filii adoptivi non succedunt filiis legitimis 44 patris adoptantis, nec aliis agnatis, & cognatis, nec isti succedunt filio adoptivo, textu claro in *leg. Cum in adoptivis* 10. §. 1. *vers. Et ideo*, *Cod. de adoptionibus*.

Fratres naturales, spurii, ac ceteri hujusmo- 45 di naturales ex uno patre, & diversis matribus provenientibus sibi invicem ab intestato nullatenus succedunt; *leg. Si Spurius*, *ff. Unde cognati*. Et sic communis receptissima Doctorum teste Covarruv. *de Matrimon. part.* 2. *cap.* 8. §. 5. *num.* 26. & Reiffenstuel *loco cit. num.* 10.

Neque dicti fratres naturales, & spurii suc- 46 cedunt fratri legitime procreato, vel legitimato. Et nec isti illis, *arg. Nonnulla* 89. *c.* 4. Cum enim ex dicta Novella filii naturales etiam legitimati soli patri, non autem ceteris collateralibus succedant, sequitur evidenter, quod nec isti illis succedere possint, quia hæc successio est reciproca, ut cum aliis recte docet Covarruv. *in Epitome de successionibus ab intestato ad finem*; Reiff. *loc. cit. num.* 50. & alii.

Fratres naturales, ac spurii, & ceteri hu- 47 jusmodi Collaterales uterini, seu ex eadem matre succedunt & sibi invicem, & Collateralibus legitime natis, ac si legitimi nati essent etiam ipsi. *Communis*, textu expresso *in l. Hac parte* 2. & *l. Si Spurius* 4. *ff. Unde Cognati*.

Col-

48 Collaterales nati ex damnato coitu nec sibi invicem, nec legitimis, nec hi illis ab intestato succedere possunt, sive ex parte patris, sive ex parte matris sint conjuncti. *Sic Communis Doctorum* teste Schneideu. *lib. 3. t. 1. de tertio ordine succedentium n. 37.* & Reiffenst. *loc. cit. sub num. 51. arg. Authent. Ex complexu, Cod. de incestis, & inutilibus nuptiis*, ibi: *Ex complexu nefario, aut incesto, seu damnato liberi nec naturales sunt nominandi, omni paternæ substantiæ indigni beneficio, ut nec alantur a patre*, ubi, ut vides, adeo odibiles reputantur taliter nati, ut non solum ab omni successione, sed etiam alimentatione parentum excludantur, adeoque multo magis a successione Collateralium.

49 Deficientibus omnibus consanguineis defuncti sive descendentibus, sive ascendentibus, sive collateralibus, tunc nisi adsint in contrarium pacta dotalia, aut statuta, seu consuetudines locorum, succedit superstes conjux, excluso Fisco. *Communis*, textu expresso *in leg. Unic. ff. & Cod. Unde vir, & uxor.*

50 Dummodo tamen tempore mortis unius nullum inter eos reperiatur divortium, etiam quoad torum, vel cohabitationem, textu expresso *in cit. l. Unic. ff. Unde vir, & uxor*, ibi: *Ut autem hæc bonorum successio locum habeat, uxorem esse oportet mortis tempore, sed si divortium secutum sit, ... hæc successio locum non habet.*

51 Uxor pauper succedit ab intestato defuncto marito diviti etiam extantibus liberis, vel aliis consanguineis, non quidem in omnibus bonis, sicuti quando deficiunt omnes consanguinei, sed in quartam partem hereditatis, si non sint plures, quam tres liberi, seu consanguinei; vel si quatuor, aut plures extent liberi, seu consanguinei, in portionem virilem, idest in tantam portionem, quanta uni ex liberis, vel consanguineis obtingit, computato tamen in hac portione illo, quod eidem a marito legatum, seu relictum est. *Authent. Præterea, Cod. Unde vir, & uxor, Novella 57. cap. 6. & Nov. 118. cap. 5.*

52 Cum hac tamen advertentia, quod si uxor pauper succedat marito una cum liberis, succedit tantum quoad usumfructum sua vita durante, asservata proprietate filiis; Si vero succedat marito cum consanguineis collateralibus, succedit etiam quo ad proprietatem. *Sic citata Jura.*

53 Et ad hoc, ut uxor pauper sic succedat bonis mariti, debet esse vere pauper, ita ut nec habeat sufficientem dotem, nec alia media, unde honeste vivere possit, alias nihil ei deberetur de bonis mariti, *cit. Authent. Præterea, Cod. Unde vir, & uxor*, ibi: *Si superstes laboret inopia, & cit. Nov. 53. cap. 6. §. 2.* ibi: *Nam si aliunde habeat . . . . non erit justum gravare filios per successionem.*

Insuper ad hoc, ut Uxor pauper possit sic marito succedere, requiritur, quod tempore mortis mariti nullum fuerit inter eos justum divortium, juxta dicta *supra n. 50. per cit. l. Unic. ff. Unde vir & uxor:* Et quod nulla in contrarium adsint pacta dotalia, aut statuta, seu consuetudines locorum, utpote quæ juri communi derogant, *arg. c. Cum tanto 11. de consuetudine, & l. De quibus 31. ff. de Legibus.* 54

Maritum etiam pauperem succedere reciproce cum liberis, aut sanguine junctis uxoris in quartam, vel virilem partem in bonis ipsius præmortuæ divitis uxoris tenent Schneideu, *loc. cit. num. 16.* Engel *loc. cit. n. 16.* Glossa *prim. in Authent. Præterea*, & ibi teste Reiffenstuel *loc. cit. nu. 58.* Doctores communiter, *argum. cit. Authent. Præterea, Cod. Unde vir, & uxor*, ubi indistincte id statuitur de conjuge superstite, & *Novella 53. cap. 6.* ubi id expresse sancitur præcisis his verbis: *Si inops, aut vir, aut mulier inveniatur, & moriens quidem aut vir, aut mulier locuples sit, ille vero, vel illa superstes pauper existat*, & id etiam inferre videtur identitatis ratio, quia ubi eadem est ratio, eadem est legis dispositio, *leg. Illud 32. ff. Ad Legem Aquiliam, & c. Inter corporalia, de translat. Episcopi*; Cum ratio Legis sit anima Legis, *l. Cum ratio 7. ff. de bonis damnatorum.* Nihilominus dubium movent, ut recte advertit Reiffenst. *loco citat. numer. 68.* Novissimæ Constitutiones *Novell. 117. c. 5. in fine*, ibi: *Virum enim in talibus casibus quartam secundum priorem nostram Legem ex substantia mulieris accipere modis omnibus prohibemus*, quæ verba, ut subjungit dict. Reiff. considerationi legentium præsertim Legistarum relinquuntur. 55

Deficientibus consanguineis ultra decimum gradum, & uxore, aut viro, succedit ultimo loco Fiscus in omnibus bonis vacantibus defuncti, seu defunctæ; *leg. Scire debet 1. & l. Vacantia 4. Cod. de bonis vacantibus*, Pirhing *loc. cit. num. 25.* Reiffenst. *loc. cit. num. 59.* Engel *loco cit. num. 17.* & alii passim. Ut autem Fiscus legitime succedat dictis bonis, debet prius per publicum proclama, seu patentes litteras publico in loco affixas vocare omnes, qui in talem hereditatem jus aliquod se habere existimant, & si intra certum præfixum tem- 56 57

tempus nullus heres, seu Actor comparuerit, tunc omnia dicta bona hereditaria, tamquam bona vere vacantia Fisco deferuntur; *leg. Si vacantia 5. Cod. de bonis vacantibus.*

58 Limitatur tamen conclusio quoad bona peregrinorum in remotis locis a sua patria decedentium ab intestato, tunc enim si adhibita sufficienti diligentia pro reperiendis eorum heredibus, nullus heres ob distantiam locorum reperiri possit, tunc bona apud ipsos reperta non deferuntur Fisco, nec hospiti, in cujus hospitio peregrini decesserunt, seu ab Episcopo loci in pias causas erogari debent, textu expresso *in Authent. Omnes peregrini, Cod. Communia, de successionibus*, & tenet Pirhing *l. c. n.* 25. Reiffenst. *l. c. n.* 59. Engel *l. c. n.* 8. & alii communiter.

59 In bona Clericorum patrimonialia, quasi patrimonialia, industrialia, & parsimonialia succedunt ab intestato eorum legitimi consanguinei, Glossa *in cap. Sed hoc* 1. *de successionibus ab intestato, verb. Tradantur*, Abbas *ib. n.* 1. Barbosa *ibid. n.* 5. Engel *loc. cit. n.* 21. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 61. & alii communiter, *arg. cap. Quicumque 7. caus. 12. qu. 4.* cum similibus.

60 Si Clericus consanguineos successionis capaces non habeat, in dicta bona patrimonialia, quasi patrimonialia, industrialia, & parsimonialia succedit Ecclesia, cui servivit, seu in qua Beneficium habuit, excluso Fisco Episcopali. Abbas *loc. cit. num.* 2. & 3. Barbosa *loco cit. num.* 2. Engel *loco cit. num.* 22. Pirhing *loco cit. num.* 26. Reiffenst. *loco cit. num.* 62. & communis aliorum, per text. expr. *in cap. Quicumque 2. caus. 12. qu. 5. c. Quicumque 7. ead. caus. 12. qu. 5.* juncto *c. Sed hoc 1. de Successionibus ab intestato*, in cujus Summario sic expresse habetur: *Clericus bona propria dare potest cui vult, sed si decedat intestatus, & non habet consanguineos, succedit Ecclesia.*

61 Si autem Clericus intestatus decedens, nec habeat consanguineos successionis capaces, nec Beneficium habuerit, in dicta sua bona patrimonialia, quasi patrimonialia, industrialia, & parsimonialia succedit Fiscus Episcopalis. Abbas in *cap. Sed hoc 1. num. 1. & cap. Sancto Concilio 2. n. 2. de successionibus ab intestato*, Engel *loco cit. n.* 22. Pirhing *loc. cit. n.* 27. Reiffenst. *loco cit. n.* 63. cum communi aliorum. Et ratio clare liquet a pari; Sicuti enim deficientibus consanguineis, & uxore Laici decedentis intestati succedit Fiscus Sæcularis juxta dicta *supra num.* 60. ita etiam deficientibus consanguineis, & Ecclesia Clerici sponsa succedit Fiscus Ecclesiasticus, cum etiam Episcopus suum Fiscum, ac jura Episcopalia habeat, ut tradunt Abbas *loc. cit.* Engel *loc. citat. num.* 22. Reiffenst. *loco cit. num.* 63. & alii communiter cum Barbosa *de Offic. & potest. Episc. num.* 16. per text. *in c. Si quis contumax* 20. & *c. si quis deinceps* 22. *caus.* 17. *q.* 4. cum similibus. Episcopus tamen in tali casu 62
non potest sibi ipsi dicta bona appropriare, sed debet ipsa erogare in pias causas. Abbas *in cit. c. Sed hoc 2. in fine de successionibus ab intestato*, Reiffenst. *loco c. n.* 27. & alii passim, *arg. c. Relatum 12. de Testamen.*

In bona vero mere Ecclesiastica Clericorum, 63
seu acquisita ex Beneficiis Ecclesiasticis, vel intuitu Ecclesiæ succedit Collegium Clericorum, vel successor in Beneficio, si Clericus defunctus bona separata possidebat, ab eodem tamen in pios usus fideliter distribuenda. Pirhing *loc. cit. n.* 27. Reiffenst. *loco cit. nu.* 64. Abbas *in cap. Relatum 12. de testament. nu.* 1. & ibi Doctores communiter, per text. express. *in cit. c. relatum*, ibi: *Respondemus, quod generaliter bona qualibet per Ecclesiam acquisita eis Ecclesiis debent juxta Lateranense Concilium post acquirentis obitum remanere: Nomine autem Ecclesiæ, non Episcopus, vel Successor Clerici morientis, ubi est Collegium Clericorum, sed communis congregatio intelligitur, quæ illarum rerum debet canonicam distributionem, & curam habere. Ubi autem in loco defuncti tantum unus est Ordinandus, is ea bona, sicut & alia ipsius Ecclesiæ in Dei timore dispenset.*

In omnia bona Religiosorum Professorum, 64
qui de ipsis ante Professionem nihil disposuerunt, succedit, velut ab intestato mortuorum morte Civili, Monasterium, seu Ordo Religiosus, si successionis, & possessionis in communi sit capax; Et ratio est, quia quidquid acquirit Monachus, acquirit suo Monasterio. *Authent. Ingressi, & Authent. Si qua mulier, Cod. de Sacrosanct. Ecclesiis, Authent. De sanctissimis Episcopis §. Si qua mulier, cap. 38. Collat. 9. Novella 123. & Authent. de Monachis §. Illud quoque cap. 5. Novella 5. c. Statutum 1. caus. 18. quæst. 1. cap. Abbates 16. caus. 18. quæst. 2. cap. Quia ingredientibus 7. caus. 19. q. 3. c. In præsentia 6. de probationibus* cum similibus.

Si autem Monasterium, seu Ordo Religiosus 65
non sit successionis, & possessionis in communi capax, tunc in talia bona succedunt heredes illorum ab intestato, perinde ac si morte naturali obiissent; Cum enim Monasterium, seu Ordo Religiosus non sit successionis capax, se-

sequitur quod illa bona immediate devolvantur ad proximos cognatos, & heredes ab intestato, cum nemo alius jus ad illa habeat, *Communis*.

66 Alia ad rem. Vide verb. *Beneficiatus*, verb. *Heres*, verb. *Filii*, verb. *Parentes*, verb. *Regulares*, verb. *Testamentum*.

Additiones ex aliena manu.

67 Accidere nonnunquam solet simul mori eos, qui possunt invicem sibi ab intestato succedere, ex. gr. Parentes, & Filios. Interest vero determinare quis prius mortuus habendus sit,
68 idque ut reguletur successio. Ita autem pro diversitate personarum dijudicandum reor quoad ascendentes & descendentes.

69 Si Pater cum filio impubere simul mortuus sit, creditur Pater supervixisse; *L. 9. in fin. de Reb. dub.* Finckelrhaus. *obser.* 52. *n.* 9. *& seq.* Zach. *quæst. medic. legal. l.* 5. *tit.* 12. *n.* 14.

70 Sunt qui tenent id obtinere etiamsi filius paululum impubertatem excesserit, quum novissima pubertatis ætas nondum omni imbecillitate
71 exempta sit. Tutius vero est subsistere in terminis a jure præscriptis; Fusar. *de fideicommiss. substit. quæst.* 416. *n.* 5.

72 Num idem procedat si Pater, & Filius impubes in diversis Locis perierint, & incertum sit quis prior decesserit? Affirmat Menoch. *de Præsumpt. lib.* 6. *præsum.* 50. *nu.* 33. Negat vero Donell. *in commentar. ad L.* 9. §. 1. *ff. de Reb.*
73 *dub.* Meo judicio admitti potest *Menochii* opinio in his aut similibus casibus: quando ambo eidem quidem periculo expositi, sed separati sunt, ut puta si ambo in eodem Mari, & eodem tempore naufragium patiantur, sed tamen diversis navibus vehantur, vel etiam si Urbe universim incensa in diversis ædibus degant, aut diversis quidem periculis, sed eodem tempore
74 affligantur. Alias ubi ambobus in diversis Locis constitutis talia pericula non concurrant, prius dicendum erit Patrem juxta ordinem mortalitatis naturalem citius esse mortuum; Confer Mascard. *de Probat. conclus.* 1345. *n.* 8. *&* 16.

75 Contra vero si cum filio pubere pariter decedat Pater, supervixisse filius credetur; *L.* 9. §. 4. *ff. de Reb. dub.* Idque etiam si in bello pereant; Charond. *lib.* 1. *verisimil. c.* 31. *n.* 4.

76 Contra vero si cum filio pubere pariter decedat Pater, supervixisse filius credetur; *L.* 9. §. 4. *ff. de Reb. dub.* Idque etiam si in bello pereant; Charond. *lib.* 1. *verisimil. c.* 31. *n.* 4.

Quod dictum est de Patre, & filio simul 76
morientibus locum etiam vindicat quoad Patrem, & filiam pariter simul morientes; Ecked. *in commentar. ad titul. ff. de Reb. dub. nu.* 4. tum quoad Matrem cum filiis aut filialibus descendentem.

Quid autem si fœmina parturiens una cum 77
partu moriatur, num fœmina, an partus prior mortuus censebitur? Vide distinctiones Barry *de success. lib.* 17. *tit.* 12. *n.* 24. Peregrin. *de fideicommiss. art.* 43. *n.* 27.

Hactenus de ascendentibus & descendentibus 78
simul morientibus. Quod attinet ad Collaterales simul obeuntes distinguendi pariter essent plures casus. At de Fratre, & Sorore simul morientibus, vide Carpzov. *part.* 1. *decis.* 19. *num.* 2. *& sequent.* De fratribus *L.* 18. *ff. de Reb. dub.* De Pupillo cum fratre substituto Mejer *in Colleg. Argentoraten. ad lib.* 34. *tit.* 5. *thes.* 5. *n.* 6. *Ab Esbach. ad* Carpzov. *par.* 3. *c.* 17. *defin.* 13. De duabus Sororibus *Fulgos. consil.* 12. *n.* 54. *& sequent.* Grat. *lib.* 2. *Respons.* 61 *n.* 26.

SUCCESSOR IN BENEFICIO ECCLESIASTICO.

An, & quando teneatur stare locationi factæ ab Antecessore. Vide verb. *Locatio num.* 8. *&* 9.

An, & quando teneatur solvere debita Antecessoris? Vide verb. *Solutio a num.* 11. *ad num.* 14. Vide etiam verb. *Melioramenta num.* 32. 33.

SUFFRAGIA.

Suffragium dicitur a suffragando, seu auxi- 1
liando. Sic ex S. Thoma *in* 4. *dist.* 45.
notat Silvester *in Summa verb. Suffragium n.* 1. 2
Suffragium dupliciter accipitur. Primo pro voto, quod in electionibus ad Officia, & Dignitates dari solet, & de suffragio sic accepto satis constat ex dictis sub verb. *Electio*: Secundo pro auxilio, seu adjutorio spirituali, quo unus fidelis alterum adjuvat ad obtinendam a Deo remissionem pœnæ temporalis vel aliud simile, de quo suffragio sic sumpto
hic sermo. Unde suffragium sic acceptum est 3
auxilium, seu adjutorium spirituale, quod unus fide-

fidelis alteri præbet ad consequendam a Deo pœnæ temporalis remissionem.

4 Suffragium sic sumptum tripliciter contingere potest: Primo ex opere operato per Sacrificium Missæ. Secundo per Indulgentias; Tertio ex opere operantis, nempe per proprias operationes bonas, ac satisfactorias, ut orationes, jejunia, eleemosynæ & hujusmodi. De suffragio primo modo satis constat sub verb. *Missa*; De Suffragio secundo modo satis patet sub verb. *Indulgentia*, *& Jubilæum*; & de suffragio tertio modo instituitur hic discursus.

5 Unde hujusmodi suffragium ex opere operantis duobus modis contingere potest; Primo per modum satisfactionis, prout unus offert pro alio valorem satisfactionis, qui est in operibus bonis, ad satisfaciendum pro pœna temporali; secundo per modum impetrationis, aut meriti de congruo, prout unus suis precibus, aut orationibus impetrat a Deo, ut alteri concedat auxilium ad resurgendum a culpa, & ad obtinendam remissionem debitæ temporalis pœnæ. *Sic in re Doctores communiter* post S. Thomam *in 4. distinct. 45. quæst. 2. art. 1.*

6 Personæ fideles, quibus hæc suffragia applicari possunt, sunt duplicis tantum generis, nempe fideles vivi & fideles defuncti in Purgatorio existentes; Beati enim in Paradiso nullis indigent suffragiis; Damnati autem in Inferno horum sunt penitus incapaces.

7 Certum igitur de Fide est, dari inter fideles suffragiorum communicationem, idest communicationem bonorum operum, quibus ipsi fideles se mutuo juvare, ac sibi invicem suffragari possunt; id enim habetur clarissime in Symbolo Apostolorum per illa verba *Credo Sanctorum Communionem*; Cujus Articuli verus sensus juxta communem Catholicorum Theologorum est, quod detur in Ecclesia Communio bonorum operum inter homines justos, quibus sibi invicem suffragari possunt: Homines enim justi sunt membra unius Mystici corporis Ecclesiæ sub uno capite Christo; Unde ad *Ephesios* 4. comparat Apostolus Ecclesiam Corpori humano, in quo sicuti unum membrum sanum alteri præbet auxilium, ita etiam in Mystico corpore Ecclesiæ unus homo justus alteri auxilium præstare potest per bona opera; Et hoc etiam expresse colligitur ex illo Psalmistæ *Ps.* 18. ibi: *Particeps ego sum omnium timentium te, & custodientium mandata tua*, & ex illo *Ad Romanos* 15. ibi: *Obsecro vos fratres per Dominum Jesum Christum, & Caritatem Spiritus Sancti, ut adjuvetis me in orationibus vestris pro me ad Deum*, & ex illo *Jacobi* 5. *Orate pro invicem, ut salvemini; multum enim valet Oratio justi assidua*.

8 Unde possunt fideles justi se invicem vivos juvare per suffragia ad satisfaciendum pro pœnis temporalibus debitis pro peccatis, quo ad culpam jam dimissis. *Communis ac certa* inter Catholicos, contra Hæreticos; Idque expresse docet Catechismus S. Pii V. *in fine de Sacramento Pœnitentiæ*, ubi sic expresse dicit: *In eo summa Dei bonitas, & clementia maximis laudibus, & gratiarum actionibus prædicanda est, qui humanæ imbellicitati hoc condonavit, ut unus pro alio satisfacere possit*.

9 Fideles possunt suffragari, & juvare suis bonis operibus etiam defunctos quo ad remissionem pœnæ temporalis in Purgatorio exsolvendæ. *Est de fide*, & patet expresse ex 2. *Machab. cap.* 12. ibi: *Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur*. Et hæc veritas definita est in pluribus Conciliis, quæ refert Mastrius *Theol. morali disp.* 23. *q.* 5. *art.* 1. *n.* 9. & expresse in Concil. Trid. *sess.* 25. *in Decreto de Purgatorio*, ibi: *Cum Ecclesia Catholica Spiritu Sancto edocta ex sacris Litteris, & antiqua Patrum traditione in Sacris Conciliis; & novissime in hac Oecumenica synodo docuerit Purgatorium esse Animasque ibi detentas fidelium suffragiis, potissimum vero acceptabili Altaris Sacrificio juvari*.

10 Hinc omnino pium esse, nec Divinæ Justitiæ, aut perfectioni contrarium satisfactiones a nobis offerri pro Animabus Purgatorii recte ex Scriptura, & PP. & sensu universalis Ecclesiæ ostendit contra aliquos Raynaudus in *Heter. tract.* 15. *part.* 2. *sect.* 1. *punct.* 1. *& seq.* & iterum *punct.* 10. *&* 11. ubi contraria argumenta solvit, & sic tenent etiam La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 1336. Kazenberger *in Supplement. Theol. Sacramental. Patris Sporer*, *Append. de Suffragiis* §. 2. *num.* 246. & alii.

11 An autem laudabilius sit satisfactiones omnium suorum operum totius secutæ vitæ suæ transferre in Animas Purgatorii, vel sibi retinere? Variant Doctores, Raynaudus enim *loco citat. sect.* 2. *punct.* 2. Arriaga *d.* 40. *sect.* 2. cum quibus inclinat La Croix *loco cit. num.* 1336. & alii docent, id esse minus laudabile, & fore prodigalitatem venialiter malam contra Caritatem propriam, & amorem Deo debitum, quia est velle Deum prius, & potius laudari ab alio, quam a se; quod videtur esse hominis minus amantis Deum. E contra autem Hautinus *in Patr. defunct. a num.* 627.

627. citans pro se S. Thomam, Suarez, & Lugo fuse contendit id esse laudabilius, quia per illum actum caritatis plus meretur gratiæ, & consequenter gloriæ, sibi, & Deo per totam æternitatem: Quod & admittunt, ut revera admittendum est, etiam Auctores primæ sententiæ de eo, qui multo reatu onustus morti proximus applicat alteri, seu Animabus Purgatorii omnes satisfactiones suas, advertens se per id facere actum, qui merito, & dignitate sua damnum illud compenset, nam ex caritate transferens, auget suam gratiam, qui est fructus æternus longe pretiosior.

12 Si quis vivens applicet Animabus Purgatorii omnes Missas, preces, & satisfactiones pro se defuncto offerendas, probabilius invalide applicat. Raynaudus *loco cit.* La Croix *loco cit. nu.* 1334. Kazenberger *loc. cit. num.* 246. & alii; Et ratio est, quia applicatio operis non est in potestate illius, pro quo offertur, sed pendet ab intentione operantis: Offerens autem, qui suo tempore offeret pro tali defuncto, non offeret ad dictam talis defuncti intentionem, sed offeret, ut ei prosit; Ideoque si ei prodesse poterit, proderit, si autem prodesse non poterit, & offerens non substituat aliam intentionem, a Deo distribuentur secundum interpretativam intentionem, & voluntatem facientis, & offerentis opus, ut in similibus cum S. Thoma tenent Pasqualig. *q.* 86. Raynaudus *loco cit. p.* 1. *num.* 22. & alii Quamvis Kazenberger *loc. cit.* & alii apud La Croix *loc. cit. n.* 1330. dicant, quod tunc vel proderunt ipsi operanti, vel reponentur in communem Thesaurum Ecclesiæ; Hautinus autem *in Patr. Defunct. a n.* 627. citans pro se S. Thomam, Suarez, & Lugo, ut refert La Croix *lib.* 2. *n.* 179. fuse contendit nedum id valide fieri, sed etiam laudabilius esse, quia per actum illum Caritatis plus meretur Gratiæ, & consequenter Gloriæ sibi, & Deo

13 per totam æternitatem. Quod tamen Arriaga *d.* 40. *sect.* 2. concludit minus esse laudabile, quia est velle Deum potius laudari ab alio quam a se, quod videtur esse hominis minus amantis Deum.

14 Suffragia necdum exhibita, etiamsi certo sint exhibenda, nunc non prosunt Animabus in Purgatorio. *Sic Communis, & certa Doctorum* cum Raynaudo *loco citato part.* 3. *num.* 43. La Croix *loco citato numero* 1340. & Kazenberg. *loco citat. num.* 247. Nec hoc indiget probatione.

15 Per se loquendo utilius est Animabus, si statim magna copia suffragiorum pro illis offeratur, quia solum illis suffragia prosunt, si sint actu exhibita, non autem, si sint, quamvis certo, exhibenda. Per accidens tamen potest esse laudabilius fundare Missam perpetuam, cum possit esse magis ad Dei gloriam ut populus in perpetuum certo die, & loco Missam pro commoditate habeat; Raynaud. *loc. cit. a num.* 47. La Croix *loco cit. a num.* 1351. & alii passim.

Communio oblata pro Animabus Purgatorii de se non prodest ipsis, nisi in quantum actus adjuncti sunt ex opere operantis impetratorii, vel satisfactorii. Sic fuse demonstrat Raynaud. *tom.* 6. *opuscul.* 6. *de communione pro mortuis*, & sequitur La Croix *loco cit. n.* 1344. & alii. 16

Restitutio eorum, quæ defunctus abstulerat, aut adimpletio votorum, quæ non expleverat, quamvis per accidens prodesse possint ratione piorum actuum, quos heredes nunc eliciunt pro defuncto; tamen de se nihil conferunt ad liberationem Animæ. Sic S. Thomas, Navarr. Sotus, Bellarminus, Suarez, Molina, Valentia Raynaudus citati, & secuti a La Croix *loco cit. nu.* 1345. ubi dicit hanc conclusionem esse contra paucos; Et ratio est quia vel defunctus ante mortem fecit quod potuit, & non ideo diutius patietur; vel id neglexit & ideo patietur, quantum promerita est ipsius negligentia non obstante, quod ejus heredes suis dictis omissis obligationibus satisfaciant, *arg. c. Mora sua* 25. *de Regul. Juris in* 6. *& l. in condemnatione* 173. §. 2. *ff. de Regul. Jur.* 17

Sic econtra negligentia heredum in tali restitutione, & adimpletione votorum facienda non obest ejus Animæ in Purgatorio existenti, quia heredum negligentia non est culpa ad ipsum pertinens. Et rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit, textu expresso *in cap. Cognoscentes* 2. *de Constitutionibus*; Cum peccata suos debeant tenere Auctores, *cap. Quæsivit* 2. *de his, quæ fiunt a majori parte Capituli, l. Sancimus* 22. *Cod. de pœnis*; Nec debeat aliquis alterius odio prægravari, *cap. Non debet* 22. *de Regulis Juris in* 6. *& l. Non debet* 74. *ff. de Regulis Juris*. 18

Sic Doctores citati *num. antecedent.* Quamvis tamen varii alii apud Mastrium *in Theologia moral. disputat.* 24. *quæst.* 3. *articul.* 3. *num.* 69. affirment dilationem restitutionis a Testatore relictæ obesse ejus Animæ in Purgatorio existenti, & esse causam longioris dilationis in illis pœnis; Unde S. Birgitta *lib. Revelationum capit.* 66. affirmat tandiu Animam cruciari in Purgatorio, donec restituatur ablatum 19

& hic opinioni favent revelationes quædam Animarum defunctorum quæ vivis apparuerunt, & ab heredibus suorum debitorum restitutionem fieri petierunt, ut a Purgatorio liberarentur.

20 Usus Cereorum ardentium prodest defunctis in quantum conjuncti, & amici nomine defuncti protestantur se confiteri Christum esse verum lumen, & ex ejus meritis sperare misericordiam. Raynaud. *loc. cit. sect. 3. punct. 11. quæst. 7.* La Croix *loco citato num.* 1317. Kazenberger *loco citat. num.* 250. & alii.

21 Aspersio Aquæ benedictæ prodest defunctis propter preces Ecclesiæ, quia benedicendo petit prodesse etiam ad condonationem pœnarum. Raynaud. *loca cit. quæst.* 5. La Croix *loco cit. num.* 4347. Kazenber. *loco cit. num.* 250. & alii.

22 Incensatio Thuris prodest, in quantum orat Ecclesia, ut anima pascatur odore cœlesti. La Croix *loco cit. num.* 1347. Kazenber. *loco cit. num.* 250. Raynaudus *loco cit.* & alii.

23 Campanarum pulsus non juvat defunctis, nisi indirecte, quatenus movet audientes ad orandum, seu suffragia offerendum pro defuncto. Raynaudus *loco cit. punct.* 7. La Croix *loco cit. num.* 1346. Kazenberger *loco cit. nu.* 249. & alii.

24 Sepultura in loco Sacro prodest defunctis, partim quia preces publicæ Ecclesiæ, quæ in tali loco funduntur, extenduntur etiam ad inibi sepultos, & partim quia cum fideles frequentius illuc conveniant, frequentius excitantur ad orandum pro ipsis. Rayn. *loco cit. punct.* 12. *q.* 3. Kazenberger *loco cit. nu.* 250. La Croix *loco cit. num.* 1347. & alii; *argum. cap. Fraternitatem 3, de sepult.*

25 Ut suffragium habeat suum effectum, tres conditiones requiruntur in eo, pro quo suffragium offertur; Prima, quod indigeat suffragio idest sit debitor alicujus pœnæ temporalis, quia ubi nulla restat talis pœna solvenda, nullum etiam requiritur suffragium pro ejus exsolutione. Secunda, quod sit in statu gratiæ, quia qui est in peccato mortali, utpote membrum mortuum, non potest recipere subsidium, seu suffragium ab aliis membris vivis. Tertia, quod peccata, pro quibus satisfactio, seu suffragium exhibetur, jam sint deleta quoad culpam, quia non remittitur pœna antequam sit remissa culpa pro qua est pœna promerita. *Communis*.

26 Item, ut suffragium suum sortiatur effectum, tres conditiones requiruntur etiam ex parte illud offerentis. Prima, quod sit in statu gratiæ, quia existens in peccato mortali indignus est remissione culpæ, & pœnæ, adeoque impotens est ad obtinendam aliis remissionem pœnæ temporalis per suffragia ex opere operantis, ac nomine proprio exhibita; Licet tamen id possit per suffragia ex opere operato, ac nomine, & in persona Ecclesiæ oblata, ut Missarum sacrificia, indulgentiæ, & Divina Officia in persona Ecclesiæ a Sacerdote oblata, quæ suum sortiuntur suffragandi effectum, non obstante Offerentis peccato. Secunda, quod Offerens habeat intentionem offerendi, & applicandi suffragium pro eo, cui prodesse intendit, & talis intentio, seu applicatio, opus bonum præcedat, & non subsequatur. Tertia, quod Suffragium sit opus, quod ex se vim habeat satisfaciendi, idest habeat valorem & pretium ad solvendum debitum illius, pro offertur, ut sunt Oratio, Jejunium, & Eleemosyna, sub quibus omnes aliæ operationes pœnales, & satisfactoriæ comprehenduntur. *Sic Doctores Communiter*.

Generales, & Provinciales Ordinum Regu- 27
larium possunt extra Religionem specialibus suis Benefactoribus, sive Sæcularibus, sive Ecclesiasticis communicare, & applicare omnia bona spiritualia, seu suffragia sui Ordinis, sive omnium Religiosorum sibi subditorum ex speciali privilegio ab Urbano V. concesso Generalibus, & Provincialibus Ordinis Minorum, prout habetur *in Monumentis Ordinis secundæ impressionis fol.* 261. & *in Compendio Privilegiorum verb. Indulgentiæ quoad sæculares quarto num.* 6. nempe: *Ut Generales, & Provinciales totius Ordinis Minorum possint communicare suffragia, Indulgentias, Orationes, & bona spiritualia Benefactoribus Ordinis*. Et id communiter fieri solet concedendo eis Litteras, quas vocant *Filiantias*, seu *Litteras Filiationis*, vel *Fraternitatis*, aut *Suffragia Ordinis*.

Dicta communicatio omnium bonorum ope- 28
rum, seu suffragiorum Ordinis per hujusmodi *Filiantias*, seu *Litteras Filiationis*, vel *Fraternitatis* a Regularibus Prælatis specialibus suæ Religionis Benefactoribus concessas multipliciter ipsis prodest; In primis quidem per modum cujusdam meriti de congruo, cum omnino congruum sit, quod ob multiplicia merita Religionis, in cujus *Filiationem*, seu *Fraternitatem* dicti ejusdem speciales Benefactores sunt assumpti, Deus peculiari auxilio, & protectione foveat, defendat, atque custodiat; Ratio enim amicitiæ postulat, ut Deus propter amicos suos specialia beneficia conferat etiam aliis, qui amicitia, & fraternitate illis conjuncti

sunt:

sunt: Propter enim decem justos, si ibi inventi fuissent, pepercisset Dominus Sodomæ, & Gomorrhæ, ac finitimis Civitatibus, *Genes.* 18.

29 Item talis Communicatio prodest illis per modum impetrationis, in quantum assiduæ Orationes, pia, & Religiosa exercitia, Divinaque Officia, quæ diu, noctuque in Religione peraguntur, possunt de congruo mereri, & impetrare, ut Deus Confederatis illis specialia gratiæ auxilia conferat, quibus a peccatis præserventur, & si in ipsis sint, ab eis avocentur, atque ab omnibus animæ, & corporis malis liberentur.

30 Item talis communicatio prodest illis per modum satisfactionis, quia in Religionis Ordinibus ultra plurimas Missas, multiplicesque preces, & continua Divina Officia, peraguntur propemodum infinita opera pœnalia, atque satisfactoria, ut jejuniorum, vigiliarum, abstinentiarum, pœnitentiarum, disciplinarum, mortificationum, peregrinationum, prædicationum, lectionum, meditationum, observantiarum, laborum, devotionum, & hujusmodi, quæ applicantur pro Fratribus, Benefactoribus, ipsisque Confœderatis, tam vivis, quam defunctis.

31 Tandem talis communicatio prodest illis, quia Regulares in casu mortis alicujus sui specialis Benefactoris habentis dictam *Filiantiam*, seu Suffragia Ordinis possunt unica Missa per modum Suffragii ipsius Animam liberare a pœnis Purgatorii ex concessione Clementis VIII. facta Minimis, & consequenter omnibus aliis communicantibus cum eis, quæ habetur *Tom.* 2. *Privilegiorum ejusdem Ordinis Constit.* 10. *dicti Clementis VIII.* Et referuntur Peyrinus *ad dictam Constitutionem numer.* 2. Bassæus verb. *Suffragium num.* 2. Reiffenstuel *Theolog. Moral. tract.* 12. *quæst.* 7. *numer.* 88. & alii passim.

SUPERBIA.

---

1 Superbia ut sic dicitur ex eo, quod quis in donis naturalibus, vel supernaturalibus inordinate appetat ipse excellere, vel eminere *super alios*, ac velut *alios superare*; superbia enim sic dicitur a *super*, & *ire*, quia Superbus super alios, & supra suam mensuram ire

2 vult: Unde Superbia est appetitus inordinatus propriæ excellentiæ super alios. *Ita in re Comm.*

Superbia completa, & consummata, seu in suo genere perfecta, est, qua quis inordinate ita excellere, seu eminere appetit super omnes, ut nec ipsi Deo, nec Superioribus, eorumque Legibus subjici velit; & est peccatum mortale, & Diabolicum pœna æterna Inferni meritissimum; Unde de sic superbo Lucifero *Isaiæ cap.* 14. habetur: *Detracta est ad inferos superbia tua . . . . . qui dicebas in corde tuo: In Cœlum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum . . . . . ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo.* 3

Item peccatum mortale est superbia, cum quis existimat habere ex se, & non a Deo bona gratiæ, naturæ, & fortunæ, juxta illud Superborum relatorum *Deuteronomii cap.* 32. *num.* 27. ibi: *Ne forte superbirent & dicerent: manus nostra excelsa, & non Dominus fecit hæc omnia*; Unde Apostolus 2. *ad Cor. c.* 4. contra similem superbum sic invehit; *Quid habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* 4

Item peccatum mortale est Superbia, cum quis cognoscit quidem se a Deo talia bona habere sed ex suo merito, & justitia, & non ex liberalitate Dei. *Communis.* 5

Item peccatum mortale est superbia, quoties est conjuncta cum gravi contemptu, & notabili damno proximi, ut si quis superbiendo de sua excellentia, valde aspernetur, & reprobet tamquam vilem proximi statum, & conditionem, & se extollendo super alios in aliqua professione, ut Legistæ, Medici, Concionatoris, & hujusmodi injustum, & grave damnum aliis causet. *Communis.* 6

Quamvis plures soleant assignari filiæ superbiæ, ut jactantia, ostentatio, hypocrisis, inobedientia, pertinacia, discordia, curiositas; tres tamen sunt ejus filiæ præcipuæ, nempe Vanagloria, Præsumptio, & Ambitio. *Sic Doctores Communiter.* 7

Vanagloria est appetitus inordinatus manifestationis propriæ excellentiæ, seu humanæ laudis, & gloriæ. Et hæc ex genere suo, & per se est solum peccatum veniale; quamvis possit fieri peccatum mortale per accidens ratione materiæ, si nimirum gloriatio fiat de re mortaliter mala, vel ratione notabilis damni proximo illati. *Communis.* 8

Præsumptio est appetitus inordinatus aggrediendi aliquid supra proprias vires; Unde ille dicitur præsumptuosus, qui tentat dicere, vel facere aliquid supra id, quod potest. Per se, & ex genere suo est tantum peccatum veniale; Potest tamen fieri mortale per accidens, si inde 9

de immineat periculum gravis injuriæ Dei, notabilis damni proximi, aut salutis propriæ; Sicque graviter peccat, qui præsumit quærere, & exercere Officium Judicis, Consiliarii, Medici, Confessarii, Lectoris, Magistri, & hujusmodi sine sufficienti scientia. *Communis*.

10 *Ambitio* est appetitus inordinatus propriæ excellentiæ in honoribus, vel Dignitatibus non debitis, vel debito majoribus; per se & ex genere suo est solum peccatum veniale; At vero potest fieri peccatum mortale per accidens, vel ratione materiæ, ut si quis ambiat dignitatem, qua notabiliter sit indignus; Vel ratione circumstantiarum, ut si modo, vel medio mortaliter malo, puta per subornationem, per simoniam, & hujusmodi quærat quis fieri Superior, seu Prælatus; Vel ratione damni proximo illati, ut cum quis cum alterius notabili damno, & gravi injuria vult Officium, seu Beneficium obtinere. *Communis*.

11 Unde de primo ad ultimum, quamvis superbia completa, & consummata, seu in suo genere perfecta, & proprie capta, sit peccatum mortale, ut patet ex dictis *supra num.* 3. *& seq.* Tamen superbia imperfecta, & late accepta qua quis non renuens subjici quibus debet, in suo duntaxat interno affectu se se magnificat, est tantum veniale peccatum, quia sine Dei contemptu, & proximi notabili despectu, aut damno se plus justo efferre non est adeo gravis ordinatio; adeoque per se & ex suo genere non excedit peccatum veniale, ut tradunt passim Doctores: Et talis superbia late dicta, quæ proprio nomine dicitur *Philautia*, quamque Scotus *in* 2. *dist.* 6. *q.* 2. vocat Luxuriam quamdam spiritualem, consistit in immoderata propriæ perfectionis complacentia nullo habito ad alios respectu.

SUPERIORES.

1 SUperiores Regulares exacte observare debent Sancita in Decretis Clementis VIII. & in suis peculiaribus Constitutionibus in Tyronum admissione. Bened. XIV. tom. 2. Constit. 47.
2 incip. *Si datam*. Superiorum consensus requiritur a S. Sede, in concedendis dispensationibus pro Regularibus. Idem *ibip*.
3 Superiores Regulares non possunt suis subditis concedere Litteras Dimissorias ad recipiendos Ordines ab alio, quam ab Episcopo Diæcesano, nisi hic a Diæcesi absit, vel Ordinationes in Temporibus non sit habiturus. Idem Const. 16. inc. *Impositi Nobis*. Eorum Dimissoriæ 4
nullæ declarantur, nisi adjuncta habeant documenta subscripta a Vicario Generali, vel Cancellario, aut Secretario ejusdem Episcopi de ejus absentia a Diœcesi, sive quod Ordinationes non sit habiturus. Idem *ibid*.

Superiores Regulares Monasteriorum Monialium, bis, aut ter in anno Confessarium extraordinarium offerre tenentur universe Communitati. Idem Constitut. 56. incip. *Pastoralis Curæ*. Et quidem semel saltem in anno 6
hujusmodi Confessarium deputare debente Clero sæculari; vel ex alio Ordine Regulari. Idem *ibid*. Singulis autem Monialibus pecu- 7
liarem Confessarium extra Ordinem in pluribus casibus denegare non debent. Idem *ibid*. Vide *verb. Confessarius*.

Superiores Regulares non se opponentes Regularibus petentibus Professionis nullitatem, Officio suo deesse censentur. Idem Constitut. 47. incip. *Si datam*. Superior Regularis una cum 9
Ordinario Loci, cognoscere debet causas super nullitate Professionis Regularis inter quinquennium promotas, sive actio sit a Religioso intentata, sive a Professo. Idem *ibid*. Idem statuitur si causa intra quinquennium legitime introducta, post quinquennium denuo instauretur. Idem *ibid*. 10

Superior Regularis similiter cum Ordinario 11
cognoscere debet causas nullitatum Professionum Monialium sibi subjectarum. Idem *ibid*. Superior Regularis ad effectum cognoscendi cau- 12
sas super tali nullitate Professionis, est Prælatus Monasterii, cui concreditum est universum Monasterii regimen, non autem Confessarius Monialium. Idem *ibid*. Superior Regularis 13
Conjudex in hujusmodi causis existens, juri suo cedere nequit, sed alium potest subdelegare. Idem *ibid*.

Superiore Regulari dissentiente a judicio Epi- 14
scopi in causa nullitatis Professionis, causa devolvitur ad S. Sedem. Idem *ibid*. Superior 15
Regularis alius a primo, una cum Judice secundæ, aut ulterioris instantiæ semper in causis hujusmodi judicare debet. Idem *ibid*. Si in 16
Judicis secundæ, aut ulterioris Instantiæ non adsit Superior Regularis ejusdem Ordinis, assumendus erit Superior Monasterii vicinioris ipsius Ordinis, vel alius Judex Ecclesiasticus deputandus ab eo, ad quem pertinet, nempe a Superiore, ad quem pertinet, suas vices ad hunc effectum ei delegare. Idem *ibid*.

Superior Regularis in causis nullitatis Pro- 17
fessionis non admittitur ad judicium ferendum,

quum

quum causa apud S. Sedem judicatur quacumque de causa. Idem *ibid.* Etiamsi agatur de causa infra quinquennium promota. Idem *ibid.*

18

19 Superiores Regulares, & non Parochi, debent exquirere a suis familiaribus, & continuis commensalibus, eisque actu inservientibus, an præcepto Paschalis Communionis satisfecerint. Sic *Sac. Cong. Concil.* ex Bullario Ord. Prædicatorum *tom. 7. pag. 322. Constit. 69.*

SUPERSTITIO.

1 Superstitio, sic dicta, eo quod homines nimirum timerent iram Deorum superne imminentem, quasi superstantem, ut ex aliis observat Gobat *tom. 3. par. 4. de Superstitionibus num. 896.* definitur, quod sit vitium Religioni oppositum secundum excessum, quo quis Divinum exhibet cultum, vel quem non debet, seu modo indebito, vel illi, cui non debet. *Ita in re Communis.*

2 Unde Superstitio est duplex, una *ratione rei cultæ*, quæ coli non deberet; cum scilicet cultus Deo debitus falso Deo, seu Creaturæ tribuitur; & alia *ratione cultus*, indebiti scilicet, seu incongrui, vel inconvenientis, quo verus Deus quidem colitur, sed cultu, & modo indebito, tribuendo ei cultum falsum, vel superfluum, aut indecentem contra, vel præter Ecclesiæ consuetudinem, ac præscriptum. *Sic in re Doctores communiter.*

3 Hinc superstitio *ratione cultus* dividitur in tres species, scilicet in Superstitionem *cultus falsi*, in Superstitionem *cultus superflui*, & in Superstitionem *cultus indecentis.*

4 Superstitio *cultus falsi* est Deum colere Judaicis, aut Mahumeticis cæremoniis, ut per circumcisionem, immolationem Agni, & hujusmodi, quæ significant Christum adhuc venturum, & nondum venisse; Item falsas Reliquias intrudere adorandas, falsa miracula prædicare, aut imprimere, falsas revelationes fingere, & hujusmodi: Et hæc superstitio ex genere suo est peccatum mortale, quia gravem injuriam, & irreverentiam irrogat Deo primæ veritati, & Religionem fundat in falsitatibus; Quamvis tamen interdum possit in aliquibus excusare ignorantia & simplicitas. *Sic Doctores passim.*

Superstitio *superflui cultus* est Deum colere ritibus, seu Cæremoniis ad ipsius Dei gloriam, & ad Spiritus devotionem excitandam non inservientibus, uti in Missa plures formare Cruces, pluries repetere *Alleluja*, dicere *Gloria*, vel *Credo* contra Rubricas, aliasque non præscriptas addere Cæremonias; Item Missam audire cum certo numero, & ordine cereorum in tali situ, & dispositione corporis, & alia hujusmodi præter, vel contra consuetudinem, & præscriptum Ecclesiæ. Et hæc Superstitio, secluso scandalo, & Ecclesiæ contemptu, ac mala intentione agentis, ordinarie est tantum peccatum veniale, quia est materia levis, & actio ex se non mala, & multa excusat simplicitas. *Ita Communis Doctorum.* 5

Superstitio *cultus indecentis* est Deum colere verbis, factis, & rebus potius ad ejus offensam, quam ad ejus gloriam, & laudem inservientibus, uti in Divinis Officiis adhibere Musicam, cantum, tonum, vocem, verba, gestus, instrumenta, & alia hujusmodi, quæ potius ad lasciviam, seu impuritatem provocent, quam Dei laudem, & populi devotionem excitent; & hæc superstitio, seclusa magna indecentia, gravi scandalo, prava intentione agentium, & periculo animarum, non est peccatum mortale; Secus autem si talia intervenirent. *Sic Doctores communiter.* (*) 6

Superstitio ratione *rei cultæ* dividitur in quinque species, nempe in Idololatriam, Magiam, Divinationem, Vanam observantiam, & Maleficium. 7

Idololatria est Superstitio, qua cultus soli Deo, seu Creatori debitus tribuitur Creaturæ: Unde Apostolus *ad Romanos* 1. scribit: *Servierunt Creaturæ potius, quam Creatori.* 8

Idololatria est triplex, *Prima* est Idololatria externa simul & interna, quoad existimationem, & affectum; Et est, cum quis, & intellectu existimat erronee Creaturæ aliquid inesse Divinitatis, & voluntate intendit eam colere, & hæc est Idololatria perfecta, & semper conjuncta cum infidelitate, sicque duplex peccatum mortale includit, infidelitatis contra fidem, & superstitionis contra Religionem: Nec ab 9

(*) *Nota.* Deum colere verbis, factis, & rebus potius ad ejus offensam, quam ad ejus gloriam & laudem inservientibus, atque ad lasciviam, seu impuritatem potius provocantibus, quam Dei laudem, & populi devotionem excitantibus, peccatum mortale minime esse, affirmari neutiquam potest, nisi vera Religionis notio penitus subvertatur. Heinc corrigenda est Auctoris sententia sub hoc numero tradita, nec absque aliqua limitatione suscipienda videntur ea, quæ statuuntur sub num. 4. & 5.

absolvi potest a Confessario non habente specialem facultatem absolvendi ab Hæresi. *Secunda* est Idololatria externa simul, & interna quoad affectum tuum, non quoad existimationem; Et est, cum quis cognoscit quidem Idolis nihil inesse Divinitatis, & unicum tantum ac verum Deum agnoscit, & confitetur, sed tamen ex pravo affectu, cupiditate nempe aliquid a Diabolo impetrandi Idolis, vel ipsi Dæmoni voluntarium cultum externum tamquam Deo defert, qualis ordinarie est idololatria, seu potius Dæmonolatria Sagarum, & Magorum: Et ob hanc Idolatriam non incurritur Excommunicatio in Bulla Cœnæ, sed solum Excommunicatio lata a Joanne XXII. non reservata Pontifici, ut habetur in Directorio Inquisitorum: adeoque a quovis legitimo Confessario absolvi potest, ut notat Sporer *tom. 1. tract. 2. in 1. Precept. Decalog. cap. 9. sect. 1. n. 4. Tertia* est Idololatria externa, & simulata tantum; Et est, cum quis absque existimatione Divinitatis, & sine ullo affectu interno colendi aliquid pro Deo, ex timore tormentorum, & mortis, Idolo, seu Dæmoni exterius tantum exhibet cultum Deo debitum, v. g. Sacrificium Thuris, ut fuit Idololatria S. Marcellini Papæ, & aliorum; & hæc Idololatria, quamvis sit tantum materialis, cum careat affectu interno colendi aliquid pro Deo, est tamen gravissimum peccatum mortale contra debitam professionem externam Fidei, & contra virtutem Religionis: Potest vero absolvi a quolibet legitimo Confessario.

10 *Magia* est duplex, nempe naturalis, & superstitiosa, seu diabolica. Magia *naturalis* est ratio quædam, seu facultas operandi mira per vires rerum naturalium occultas absque ope Dæmonis; Et hæc non est superstitionis species, quamvis tamen ut periculosam ex eo, quod Diabolus facile se illi immisceat, adeoque sensim ad superstitionem manuducentem diligenter cavendam esse merito censeant graviores, sanioresque Doctores.

11 Magia *Superstitiosa*, seu *diabolica* est ratio quædam, seu facultas operandi mira, ope, & ministerio Dæmonum per signa ab ipsis instituta. *Communis*. Magia superstitiosa est ex genere suo peccatum mortale gravissimum, quia continet expressam, vel tacitam Dæmonis invocationem, ac proinde benevolentiam erga ipsum, & confœderationem, ac societatem cum ipso: Est autem Deo summe injuriosum, quod ipso relicto ad Dæmonem perpetuum ejus hostem recurratur, & cum eo societas ineatur. *Communis*.

Divinatio est superstitiosa inquisitio, aut prædictio alicujus occulti per invocationem, & scientiam Dæmonis. *Est in re Communis*. 12

Divinatio superstitiosa fit semper per pactum expressum, vel implicitum cum Dæmone, *plu*resque continet species, quæ hic assignantur. 13

Prima Divinationis species est *Præstigium*, cum Dæmon nempe quibusdam apparitionibus 14 præstigiosis in imaginibus, aut corporibus aliunde asportatis, vel compactis ex aere se oculis, aut sensibus hominum ingerit ad occulta pronuncianda.

Secunda est *Necromantia*, quæ est Divinatio 15 facta per fictas mortuorum suscitationes, vel locutiones, adhibitis certis verbis, aut signis, quibus mortui videntur resurgere, loqui, & docere occulta.

Tertia est *Geomantia*, quæ est Divinatio facta 16 per certa signa, & puncta in corporibus terrestribus, ut lapide, ligno, carta, & hujusmodi.

Quarta est *Hydromantia*, quæ est Divinatio 17 facta per signa apparentia in aqua.

Quinta est *Aeromantia*, quæ est divinatio 18 facta per signa apparentia in aere.

Sexta est *Pyromantia*, quæ est divinatio fa- 19 cta per signa apparentia in igne.

Septima est *Chiromantia*, quæ est divinatio 20 facta ex manuum lineis.

Octava est *Spatulemantia*, quæ est divinatio 21 facta ex spatulæ signis, quibus occulta de statu hominis præsenti, vel futuro divinantur.

Nona est *Metoposcopia*, quæ est divinatio fa- 22 cta per signa frontis.

Decima est *Pedomantia*, quæ est divinatio 23 facta per inspectionem pedum.

Undecima est *Physiognomia*, quæ est divina- 24 tio facta ex totius hominis signis.

Duodecima est *Onyromatia*, seu *Onyrocritia*, 25 quæ est divinatio facta ex somniis habitis.

Terriadecima est *Astrologia Judiciaria*, quæ 26 est divinatio facta ex situ, motu, ac positione Astrorum, & Planetarum de venturis ex libera hominis voluntate pendentibus.

Quartadecima est *Pythonia*, & est, cum 27 Diabolus ex pacto docet occulta per homines arreptitios.

Quintadecima est *Augurium*, & est cum ex 28 hominis, animalium, & avium vocibus, cantu, garritu, sternutatione, & hujusmodi divinantur occulta.

Sextadecima est *Auspicium*, & est cum ex 29 volatu avium occulta divinantur.

Decimaseptima est *Omen*, & est Divinatio 30 facta ex hominum vocibus, casu, & præter intentionem prolatis.

De-

31 Decimaoctava est *Aruspicium*, & est, cum signa apparentia in arteriis, seu intestis Sacrificatorum animalium Dæmon responsa dat, ut fiebat apud Gentiles, qui ipsum Dæmonem consulebant per Sacrificia animalium.

32 Decimanona est *Oraculum*, & est, cum Dæmon consultus per preces coram idolis persusas responsa dat per ipsa Idola, ut frequentissimum erat apud Gentiles, qui per Idola Dæmonis *Oracula* recipiebant.

33 Vigesima est *Sortilegium*, nomine cujus, quamvis generalius loquendo veniant omnes *Superstitiones*, *Divinationes*, *& Magiæ*, ut recte advertunt Engel *lib.* 5. *Decretal. tit.* 21. *n.* 1. Reiffenstuel *ibid. num.* 2. & alii, proprie tamen, & specialius loquendo *Sortilegium* est Divinatio, qua per *sortes Divinatorias*, & falsa signa ope Dæmonis futura, vel occulta manifestantur. *Ita in re Communis*.

34 Notanter autem dicitur *per sortes divinatorias*, quia triplices sunt sortes, nempe Divinatoriæ, Consultoriæ, & Divisoriæ. *Sic Doctores communiter*.

35 Sortes Divinatoriæ sunt illæ, quibus occultorum, seu futurorum manifestatio, vel consilii alicujus directio petitur per media vana, & impertinentia minime ad Deum relata, & consequenter ad Dæmonem pacto expresso, vel tacito; Et hæ sortes passim sumuntur pro Divinationibus, sortilegiis, aut Maleficiis, indeque ut vere superstitiosæ & illicitæ graviter prohibentur tum Jure divino *Exodi capit.* 22. *n.* 8. *Levit. cap.* 19. *n.* 31. *& cap.* 20. *n.* 6. *&* 27. *Deuteron. cap.* 18. *num.* 10. *cum seq.* & sæpe alibi; Tum Jure Canonico *in cap. Illud* 9. *caus.* 29. *q.* 2. *cap. Si quis Ariolis*, 1. *cap. Qui divinationes* 2. *cap. Non licet* 3. *cap. non oportet* 4. *cap. Si quis Episcopus* 5. *cap. Aliquanti* 7. *cap. Sortes* 7. *cap. Pervenit* 8. *cap. Si quis Clericus* 9. *cap. Contra* 10. *cap. Auguriis* 11. *cap. Episcopi* 12. *caus.* 26. *q.* 5. *cap. In tabulis* 1. *& cap. Ex tuarum tenore* 2. *de Sortilegiis*, & Const. Sixti V. incip. *Cæli & terræ*, quæ ut ad rem multum faciens, hic ad litteram datur.

SIXTUS EPISCOPUS &c.

„ §. 1. CŒli & Terræ Creator Deus, „ quem Omnipotentem corde credimus ad justitiam, & ore confitemur „ ad salutem, etsi homini, quem ad imaginem, & similitudinem suam creavit, mentem dederit, quæ non solum Divino Fidei „ lumine illustrata Mysteria illa cognosceret, „ quæ humanam intelligentiam superant, sed „ etiam naturæ suæ vi magno licet cum labore, præclara multa investigaret, atque „ intelligeret, tamen ut superbum animal homo non altum saperet, sed timeret, & immensam Conditoris sui Majestatem humiliatus veneraretur, sibi solum eorum, quæ „ eventura sunt, scientiam, & futurarum rerum cognitionem reservavit. Solus enim ipse, cujus oculis omnia nuda, & aperta sunt „ & ad internas hominum cogitationes penetrat, & consequentes eorum actiones intuetur, solus ipse, qui vocat ea, quæ non „ sunt tanquam ea, quæ sunt, omnia præsentia & ante oculos posita habet, solus denique omnia, & singula quæcumque totius „ temporis decursu, & sæculorum ætatibus futura sunt, ab omni æternitate novit, & „ admirabili providentia disposuit quæ non „ modo humanæ mentis imbecillitas ignorat, „ sed nec Dæmones ipsi præsentire possunt. „ Quare Idolorum in futuris annunciandis falsitatem, & imbecillitatem, & eorum, qui „ eis cultum adhibebant, vanitatem irridet „ Spiritus Sanctus ad Isaiam illis verbis: Annunciate quæ ventura sunt in futurum, & „ sciemus, quia Dii estis vos; & in novo Testamento Christus Dominus Discipulorum „ suorum de futuris eventibus paulo cupidius „ inquirentium, interrogationem gravi illa responsione retudit, qua etiam omnium fidelium suorum curiositatem coercuit: Non est „ vestrum scire tempora vel momenta, quæ „ Pater posuit in sua potestate. Nec vero ad „ futuros eventus, & fortuitos casus prænoscendos (futuris eventibus, ex naturalibus „ causis necessario, vel frequenter provenientibus, quæ ad divinationem non pertinent „ duntaxat exceptis) ullæ sunt veræ artes, „ aut disciplinæ, sed fallaces, & vanæ improborum hominum astutia, & Dæmonum „ fraudibus introductæ, ex quorum operatione consilio, vel auxilio omnis divinatio manat, sive quod expresse ad futura manifestanda invocentur, sive quod ipsi pravitate „ sua, & odio in genus humanum occulte etiam præter hominis intentionem se ingerant, „ & intrudant vanis inquisitionibus futurorum „ & mentes hominum perniciosis vanitatibus, „ & fallaci contingentium prænunciatione implicentur, & omni impietatis genere depraventur. Quæ quidem ipsis cognita sunt, „ non Divinitate aliqua, nec vera futurarum rerum scientia, sed naturæ subtilioris acumine, „ & aliis quibusdam modis, quos hominum

„ ob-

„ obtusior intelligentia ignorat. Quamobrem „ dubitandum non est in hujusmodi futurorum „ contingentium, & fortuitorum eventuum inquisitione, & præcognitione, Diaboli operationem se fallaciter immiscere, ut sua fraude, ac dolis miseros homines a via salutis „ avertat, & laqueo damnationis involvat. „ Quæ cum ita sint, nonnulli hæc fideliter, & „ religiose, ut debent, non attendentes, sed „ curiosa sectantes, graviter Deum offendunt, „ errantes ipsi, & alios in errorem mittentes: „ Tales in primis sunt Astrologi olim Mathematici, Genethliatici, vocati qui vanam, „ falsamque Syderum, & Astrorum scientias „ profitentes, Divinæque dispositionis ordinationem suo tempore revelandam prævenire „ audacissime satagentes, hominum nativitates „ seu genituras, ex motu Syderum, & astrorum cursu metiuntur, ac judicant futura, „ sive etiam præsentia, & præterita occulta, „ atque ex puerorum ortu, & natali die, sive „ quavis alia temporum, & momentorum vanissima observatione, & notatione de uniuscujusque hominis statu, conditione, vitæ cursu, honoribus, divitiis, sobole, salute, morte, itineribus, certaminibus, inimicitiis, carceribus, cædibus, variis discriminibus, aliisque prosperis & adversis casibus, & eventibus præcognoscere, judicare, & affirmare „ temere præsumunt, non sine magno periculo erroris, & infidelitatis, cum S. Augustinus præcipuum Ecclesiæ lumen, eum, qui „ hæc observat, qui attendit, qui in domum „ recipit, qui interrogat, Christianam fidem, „ & Baptismum prævaricasse affirmet, ut illos merito Apostolus arguat, atque increpet „ illis verbis: Dies observatis, & menses, & „ tempora, & annos, timeo vos, ne forte sine „ causa laboraverim in vobis. Hi igitur levissimi, & temerarii homines in miserandam „ animarum suarum ruinam, grave fidelium scandalum, & Christianæ Fidei detrimentum futuros rerum eventus, & quæcumque prospere, vel adverse obventura sint, ac actus humanos, ea denique, quæ cum ex libera hominum voluntate proficiscantur, Astris „ syderibusque adscribunt, eisque eam facultatem, vim, seu virtutem, & efficaciam tribuunt futura significandi, & ad præcognita „ ita inclinandi, ut sic omnino, nec aliter eventura sint, atque ob eam causam de iis „ rebus omnibus judicia facere, prognostica, prædictiones, & præcognitiones, sibi assumere, „ & palam venditare non dubitant, quibus „ pauci rudes, & imprudentes aliique nimis „ creduli, & imprudentes tantam fidem præstant, ut ex hujusmodi judiciorum & prædictionum præscripto aliquid certo esse credant, „ aut sperent, quorum sane, & mendacium „ magistrorum temeritas, & infelicium discipulorum credulitas magnopere deploranda est „ qui vel Divinis Litteris admoniti non intelligunt hominis præstantiam, cui Cœli, & „ Stellæ & clarissima Cœli Sydera, Sol, & „ Luna, Deo ita disponente non imperant, „ sed inserviunt, sic enim Moyses populum „ Dei ut hunc errorem caveret, præmonebat. „ Ne forte elevatis oculis ad Cœlum, ut videas Solem, & Lunam, & omnia Astra „ Cæli & errore deceptus adores ea, & colas, „ quæ creavit Dominus Deus tuus in ministerium cunctis gentibus, quæ sub Cœlo sunt. „ Sed quid Sydera mirandum est homini servire? nonne nobilissimæ Intelligentiæ Angeli ipsi omnes sunt administratorii Spiritus „ in ministerium missi propter eos, qui hereditatem capiunt salutis? nam rationabiles oves ita diligit Deus ut non solum Episcopos, quemadmodum a S. Ambrosio scriptum „ est ad tuendum gregem ordinaverit, sed etiam Angelos destinaverit. Præclare etiam S. „ Hieronymus: Magna dignitas animarum, „ ut unaquæque habeat ab ortu nativitatis in „ custodiam sui Angelum delegatum. Quod si „ Angeli homines custodiunt, quid adversus „ Angelorum custodiam, & tutelam astra moliri, aut afficere potuerunt, quæ cum ipsis „ Angelis nullo modo sint comparanda? Nec „ sane hoc loco prætereunda eximii Ecclesiæ „ Doctoris, & Beatissimi Pontificis Magni „ Gregorii sententia, qui Priscillianistas Hæreticos unumcumque hominem sub constitutionibus Stellarum nasci putantes, magno rerum, „ & verborum pondere confutat. Absit, inquit, „ a fidelium cordibus, ut aliquid esse Fatum „ dicant; vitam quippe hominum solus hanc „ Conditor, qui creavit, administrat; neque „ enim propter hominem factæ sunt, & si „ stella fatum hominis esse dicitur, ipsis suis „ ministeriis subesse homo perhibetur. Utinam insani homines hæc saperent, & intelligerent, ac Dei monitis obtemperarent in „ Levitico dicentis: Non declinetis ad Magos, nec ab Ariolis aliquid sciscitemini ut „ polluamini per eos. Neque enim quæ Christiana, & vera pietas repellit, ac damnat, „ tanto studio investigarent; iisdem misere se „ decipi, atque irretiri paterentur. Sunt etiam inanes quidam homines, & irreligiosi, „ qui futurarum, & occultarum aliarum re-

„ rum

,, rum notitiam adeo anxie habere student, ,, ut ob eadem prænoscenda, & investiganda ,, in Divinæ Legis offensionem multipliciter incurrant. Alii enim Geomantiæ, Chiromantiæ, Necromantiæ, aliisque Sortilegiis, ,, & superstitionibus non sine Dæmonum saltem occulta societate, aut tacita pactione ,, operam dare, seu illis, ac sortibus illicitis ,, taxillorum, granorum triticeorum, vel fabarum jactu uti non verentur. Alii vero ,, aliquas pristinæ, & antiquatæ, ac per Crucis victoriam prostratæ Idololatriæ reliquias ,, similibusque signis, & vanis observationibus ,, ad futurorum divinationem intendunt. Alii ,, autem sunt, qui cum morte fædus ineunt, ,, & pactum faciunt cum Inferno, qui similiter ad occultorum divinationem, & inveniendos thesauros, vel ad alia facinora perpetranda, etiam expressa cum Diabolo pactione facta in manifestam suarum perniciem animarum, nefarias magicæ artis incantationes, instrumenta, & veneficia adhibent, circulos, & diabolicos characteres describunt, Dæmones invocant, aut consulunt, ,, ab eis responsa petunt, aut accipiunt, eis ,, preces, & thuris, aut aliarum rerum suffimenta, seu fumigationes, aliave sacrificia ,, offerunt, candelas accendunt, aut rebus ,, Sacris, vel Sacramentis, aut Sacramentalibus sacrilege abutuntur, adorationis, genuflexionis aut quævis alia impietatis obsequia præstant, cultum, venerationemve tribuunt; aut annulum, seu speculum, aut ,, parvas phyalas sibi fabricant, aut fabricari ,, curant ad Dæmones in eis alligandos, seu ,, includendos, ut putant, ad responsa ab ipsis ,, inde petenda, aut habenda. Alii præterea etiam in corporibus obsessis, vel sympaticis, ,, & phantasticis mulieribus Dæmones de futuris occultis rebus, factis exquirunt, ut merito ab his, quos Dominus in Evangelio ,, tacere imperavit, vanas, mendacesque referant responsiones. Alii quoque præstigiatores, frequentius vero mulierculæ quædam ,, superstitionibus deditæ in phyalis, seu vasculis vitreis aqua plenis, vel in speculo ,, accensis candelis etiam benedictis sub nomine Angeli Sancti, & Albi Diabolum ,, omnium malorum Satorem supplices adorantes, vel in unguibus, aut palma manus ,, quandoque etiam oleo perunctis eumdem omnium fallaciarum Architectum orant, ut similiter futura, vel occulta quævis per spectra, apparentes imagines, phantasticas ,, visiones sibi ostendant, aut ab eodem patre mendacii Diabolo aliis incantationibus ,, futurorum, & occultorum hujusmodi veritatem quærunt, & hominibus prædicere ,, contendunt. Quorum omnium, quos supra enumeravimus, consimilis impietas parem exitum habet, nimirum quod Dæmonis ,, præstigiis, & dolis, tum qui divinant, ,, tum qui divinationem expetunt illusi, ac ,, delusi miserrime reperiuntur. Itaque cum ,, futuros eventus in se ipsis considerare, ,, antequam fiant, sit Dei proprium, illud necessario consequitur, ut Astrologi, & alii ,, prædicti, qui hujusmodi futura prænunciare, ,, aut prænoscere quocunque modo nisi Deo ,, revelante, audent, injuste, atque imprudenter, quod Dei est, sibi assumant, & ,, usurpent. Sic fit, ut dum ab eis, quod solius est Creatoris perperam creaturis tribuitur, Divina Majestas graviter lædatur, Fidei integritas violetur, & animabus pretioso Christi Sanguine redemptis pestis, atque ,, exitium importetur.

,, §. 2. Et licet jam pridem regulis Indicis librorum prohibitorum ex Decreto Sacri ,, generalis Trident. Conc. confecto, illud inter cetera constitutum fuerit, ut Episcopi ,, diligenter providerent, ne hujusmodi Astrologiæ Judiciariæ libri, tractatus, & indices ,, legerentur, vel haberentur, qui de futuris ,, contingentibus, successibus, fortuitisve casibus, aut iis actionibus, quæ ab humana voluntate pendent, certo aliquid eventurum affirmare audent, permissis tamen judiciis, & ,, naturalibus observationibus, quæ navigationis, agriculturæ, sive medicæ artis juvandæ ,, gratia conscripta fuissent; Libros vero omnes, & scripta Geomantiæ, Necromantiæ, ,, sive in quibus continentur sortilegia, veneficia, auguria, auspicia, incantationes artis ,, magicæ, prorsus rejici, & aboleri curarent. ,, Non tamen errorum, corruptelarum, delictorum, & abusuum prædictorum extirpationi usque adeo provisum est, quin etiam ,, adhuc in nonnullis locis, & apud plurimos ,, curiosius vigeant, cum valde frequenter, detectis Diaboli insidiis, Divinationum, sortilegiorum, & variarum superstitionum omnia plena esse in dies detegantur.

,, §. 3. Nos igitur, qui pro Nostro Pastoralis Officii munere Fidei integritatem inviolatam conservare debemus, & animarum ,, saluti prospicere, quantum Divina Gratia ,, adjutrice possumus, ex paternæ caritatis visceribus optamus, damnantes, & reprobantes omne genus divinationum, quæ diabo-

,, lo

„ lo auctore ad fidelium deceptionem a præ-
„ dictis curiosis, vel perditis hominibus fieri
„ solent; Cupientes præterea sanctam illam
„ Cristianæ Religionis simplicitatem præsertim
„ ubi agitur de summa Creatoris Dei potesta-
„ te, sapientia, & providentia ab omni er-
„ roris labe integram, atque incorruptam, ut
„ par est, retineri; Volentes quoque prædi-
„ ctæ falsæ credulitati, ac hujusmodi illicita-
„ rum Divinationum, & Superstitionum, de-
„ testabili studio & execrandis flagitiis, atque
„ impuritatibus occurrere, ut de Christiano
„ populo merito dici possit, quod antiquo Dei
„ populo scriptum est, Non est augurium in
„ Jacob, neque Divinatio in Israel. Hac per-
„ petuo valitura Constitutione Apostolica au-
„ ctoritate statuimus, & mandamus, ut tam
„ contra Astrologos, Mathematicos, alios quo-
„ scumque dictæ Astrologiæ artem præterquam
„ circa agriculturam, navigationem, & rem
„ nauticam, in posterum exercentes, aut fa-
„ cientes judicia, & nativitates hominum,
„ quibus de futuris contingentibus successibus
„ fortuitisve casibus, aut actionibus ex huma-
„ na voluntate pendentibus aliquid eventurum
„ affirmare audent, etiamsi id se non certo
„ affirmare asserant, aut protestentur, quam
„ contra alios utriusque sexus, qui supradictas
„ damnatas, vanas, fallaces, & perniciosas
„ divinandi artes, sive scientias exercent,
„ profitentur, docent, aut discunt, quive hu-
„ jusmodi illicitas Divinationes, Sortilegia,
„ superstitiones, Veneficia, incantationes, ac
„ præmissa detestanda scelera, & delicta, ut
„ præfertur, faciunt, aut in eis se quomo-
„ dolibet intromittunt cujuscumque dignita-
„ tis, gradus, & conditionis existant, tam
„ Episcopi, & Prælati Superiores, & alii Or-
„ dinarii Locorum, quam Inquisitores hæreti-
„ cæ pravitatis ubique gentium deputati, et-
„ iam in plerisque ex his casibus antea non
„ procedebant, aut procedere non valebant,
„ diligentius inquirant, & procedant, atque
„ in eos severius Canonicis pœnis, & aliis
„ eorum arbitrio animadvertant.

„ §. Prohibentes omnes, & singulos libros,
„ opera, & tractatus hujusmodi Judiciariæ
„ Astrologiæ, Geomantiæ, Hydromantiæ Py-
„ romantiæ, Onyromantiæ, Chiromantiæ, Ne-
„ cromantiæ, Artis Magicæ, aut in quibus
„ sortilegia veneficia, auguria, auspicia, exe-
„ crabiles incantationes, ac superstitiones con-
„ tinentur, ac ut supra in memorato Indice
„ interdictus sub censuris & pœnis in eo con-
„ tentis a quibuscumque Christifidelibus legi,
„ aut quomodolibet retineri, sed illos Episco-
„ pis, & Ordinariis Locorum, & inquisitori-
„ bus prædictis præsentari, & consignari de-
„ bere, nihilominus eadem authoritate statui-
„ mus, & mandamus, ut contra scienter le-
„ gentes aut retinentes libros, & scripta hu-
„ jusmodi, seu in quibus talia continentur, si-
„ militer iidem Inquisitores libere, & licite pro-
„ cedant, ac procedere, & pœnis punire, &
„ coercere, possit.

„ §. 5. Non obstantibus Constitutionibus,
„ & Ordinationibus Apostolicis, ceterisque
„ contrariis quibuscumque.

„ §. 6. Ut autem præsentes nostræ Litteræ
„ ad communem omnium notitiam facilius de-
„ ducantur, jubemus illas in Valvis Basilica-
„ rum S. Jo. Lateranen. & Principis Aposto-
„ lorum de Urbe, ac in acie Campi Floræ af-
„ figi, seu appendi, eisque detractis ipsarum
„ exempla etiam impressa eisdem in locis af-
„ fixa relinqui.

„ §. 7. Et insuper universis, & singulis ve-
„ nerabilibus Fratribus nostris Patriarchis, Pri-
„ matibus, Archiepiscopis, Episcopis, loco-
„ rum Ordinariis, & Prælatis, nec non In-
„ quisitoribus hæreticæ pravitatis ubilibet con-
„ stitutis, per hæc committimus, & in vir-
„ tute Sanctæ Obedientiæ districte præcipien-
„ do mandamus, ut per se, vel alium, seu
„ alios easdem præsentes Litteras, postquam
„ eas receperint, seu earum notitiam habue-
„ rint in suis & singulis Parochialibus Eccle-
„ siis, dum in eis populi multitudo ad Divi-
„ na convenerit, deinde vero semel in anno,
„ & quoties eis expedire videbitur, vulgari
„ sermone publicent, aut publicari faciant.

„ §. 8. Quia vero difficile foret præsentes
„ Litteras ad singula quæque loca in quibus
„ de eis fides facienda erit, deferri volumus,
„ ut earum transumptis, etiam impressis,
„ manu Notarii publici subscriptis, ac parvo
„ sigillo Sanctæ Romanæ, & universalis In-
„ quisitionis, aut alicujus Prælati, vel Curiæ
„ Ecclesiasticæ muniris, eadem prorsus fi-
„ des in judicio, & extra ubique loco-
„ rum adhibeatur, quæ eisdem originalibus
„ Litteris adhiberetur, si essent exhibitæ, vel
„ ostensæ.

„ Nulli ergo &c.

„ Dat. Romæ apud S. Petrum Anno In-
„ carnationis Dominicæ 1586. Nonis Jan. Pon-
„ tificatus Nostri anno 1.

Sortes consultoriæ sunt illæ, quibus a Deo 37
postulatur occultæ veritatis manifestatio, aut
ancipitis consilii alicujus directio: Et hæ sor-
tes

tes non sunt illicitæ, nec prohibitæ, si Dei jussu, aut instinctu fiant, de quibus *Proverb.* 16. expresse dicitur: *Sortes mittuntur in sinum sed a Domino temperantur*. Tales enim sortes consultivæ sæpe factæ leguntur in Sacris Litteris, ut in vestigatione furis *Achan*, *Josue* 7. in electione Matthiæ *Actor.* 2. cujus electionem signo visibili a Deo demonstratam fuisse testatur S. Dionysius *lib. de Cælesti Hierarch. cap.* 6. *n.* 2.

38 Sortes divisoriæ sunt illæ, quæ adhibentur ad dividendas res, seu hereditates inter plures vel ad dirimendas lites, & controversias, & hujusmodi; Et istæ sortes per se malæ, & illicitæ non sunt, sed sæpe sunt bonæ, ac utiles, juxta illud *Proverb.* 18. *Contradictiones comprimit sors, & inter ponentes quoque dijudicat*. Unde de Jure communi in judiciis, & sententiis proferendis locus datur sorti; *l. Sed cum ambo* 14. *ff. de judiciis*; Sicque si plures, quibus optio alicujus rei fuit relicta, discordant in eligendo, sorte dirimitur lis: *l. Si duobus* 3. *Cod. Communia, de Legatis*, & concordant *l. Judæi* 8. *Cod. de Judæis*, *l. Quotiens* 4. *Cod. de privileg. scholar. l. Meminimus* 2. *Cod. Quando & quibus pars*, *l. Denunciasse* 17. §. 6. *ff. Ad Leg. Jul. de adult. l. Si quæ sunt* 5. *ff. Familiæ Erciscundæ*, *leg. Generaliter* 24. §. 17. *ff. de Fideicommiss. Libert. leg. Ait Prætor* 10. §. 1. *ff. Quæ in fraudem creditor. Novella* 162. *c.* 3. & §. *Optionis* 23. *Instit. de Legatis*.

39 Dictarum autem sortium usus est omnino prohibitus in electionibus ad Prælaturas, & Officia Ecclesiastica, seu electio per sortes ad Prælaturas, & Officia Ecclesiastica est illicita, & absolute prohibita. *Communis*, textu expresso *in c. Ecclesia vestra* 3. *de sortilegiis*, ibi: *Sortis usum in electionibus perpetua prohibitione damnantes*, & concordat *c. Quia propter* 42. *de electione*, ubi omnis electio aliter facta, quam per formam scrutinii, compromissi, vel inspirationis declaratur nulla.

40 Sortilegi, seu Divinatores, & Magi de jure Canonico, si Clerici sint, ab Officio, & Beneficio deponi, & in arctum Monasterium (hodie in perpetuos carceres) detrudi debent, *c. Non oportet* 4. *c. Si quis Episcopus* 5. & *c. Aliquanti* 6. *caus.* 26. *q.* 5. Et insuper Magi degradari, & Curiæ sæculari tradi debent, *c. Admoneat* 15. *caus.* 26. *q.* 7. & ad id speciales Pontificiæ Constitutiones habentur, & signanter Const. Innocent. VIII. incip. *Summis*; Leonis X. incip. *Honestis*; Greg. XIII. incip. *Omnipotentis*, & Sixti V. inc. *Cæli, & Terræ*.

Sortilegi vero, seu Divinatores, & Magi Laici de jure Canonico, si servi, seu viles existunt, verberibus, & cruciatibus castigandi sunt; liberi autem, ac honestiores in perpetuum carcerem sunt redigendi, *c. Contra Idolorum cultores* 10. *caus.* 26. *q.* 5. immo si contumaces fuerint, debent etiam excommunicari, *c. Admoneant* 15. *caus.* 29. *qu.* 6. Et insuper possunt ab Episcopo turpiter dehonestati e Diœcesi ejici, *c. Episcopi* 12. *caus.* 26. *qu.* 5. Et ratione Magiæ tradi possunt Curiæ Sæculari severius juxta suas Leges puniendi per cit. Pontific. Const. Innoc. VIII. Leonis X. Gregor. XIII. & Sixti V. 41

Sortilegi seu Divinatores, & magi, tam Clerici, quam Laici sunt infames, ideoque a testimonio, & accusatione repelluntur; *c. Constitutionibus* 9. *caus.* 3. *qu.* 5. Et si exerceant Sortilegia, seu Divinationes, ac Magias, quæ Hæresim sapiant, ut invocando Dæmonem per preces, & sacrificia, eique tribuendo quæ soli Deo competunt ex Constit. 13. Joan. XXII. incip. *Supra*, sunt puniendi iisdem pœnis, quibus puniendos esse Hæreticos diximus sub verb. *Hæreticus*, Vide *ibi*, & citatas Pontificias Constitutiones. 42

Sortilegi, seu Divinatores, & Magi de Jure Civili puniuntur pœna publicationis omnium bonorum, & ultimi supplicii etiam aliquando per ignem inferendi, *leg. Nullus* 3. & *l. Nemo* 5. *de Maleficiis*. Ex Constitutionibus autem Caroli V. qui per Magiam aliis damna inferunt, igne cremari; qui autem sine damno Magiam exercent; pœna arbitraria etiam ultimi supplicii pro diversitate circumstantiarum puniri jubentur. Engel *lib.* 5. *Decr. tit.* 21. Reiffenst. *ibid. nu.* 16. Vide infra *n.* 78. 43

Judex Ecclesiasticus punire potest Sortilegos, seu Divinatores, & Magos etiam Laicos, Abbas *in cap. In talibus* 1. *nu.* 3. *de sortilegiis*, Pirhing *lib.* 5. *Decretal. tit.* 21. *n.* 19. Reiffenstuel *ibid. n.* 19. Julius Clarus §. *Heresis n.* 26. & ipso teste Communis aliorum, *arg. cap. contra Idolorum cultores* 10. *caus.* 26. *q.* 5. & expresse Judicibus Ecclesiasticis hanc facultatem etiam in Laicos tribuerunt Adrianus VI. Const. 2. inc. *Dudum*, & Sixtus V. Constit. 17. inc. *Cæli, & Terræ*, statuentes tales Sortilegos, seu Divinatores, & Magos, aliosque similes etiam Laicos posse puniri ab Inquisitoribus. Vide infra *n.* 76. 44

Vana observantia est Superstitio, qua adhibentur media inutilia, & improportionata ad aliquem effectum obtinendum, vel impediendum, 45

dum, ad quem nec a Deo, nec a natura ullam vim habent, nec sunt ab Ecclesia ad id ordinata. *Est in re Communis.*

46 Vana observantia differt a *divinatione* per hoc, quod Divinatio primario, & per se ordinetur ad speculativam aliquam occulti, seu futuri cognitionem, Vana *observantia* autem totaliter ad *cognitionem* practicam aliquid agendo, vel omittendo. *Sic Doctores Communiter.*

47 *Species præcipuæ Vanæ Observantiæ sunt tres, scilicet Ars notoria, Observantia sanitatum, & Observantia eventuum; Ad has nempe reducuntur omnes aliæ species vanæ observantiæ, sive fiant cum expressa, sive cum tacita, aut implicita Dæmonis invocatione. Sic in re Doctores Communiter.*

48 *Ars notoria est superstitio, qua per quasdam ignotorum verborum precationes, per certa aliqua jejunia, per certa aliqua signa, & alia hujusmodi* prorsus inutilia media expectatur scientiæ infusio, seu acquisitio absque aliquo studio; Hac arte utuntur potissimum Anabaptistæ, qui profanæ cœnæ suæ sumpto poculo statim in instanti aliquando scientiarum & scripturarum antea penitus ignotarum notitiam consequuntur, ipsas memoriter recitant, sacras etiam Scripturas se intelligere existimantes, de ipsis tamquam periti discurrunt Dæmone semper verba suggerente, vel per os ipsorum loquente, ipsosque sic dementante; Unde sæpe evenit, quod Catholici per Exorcismos scientiam illam cum magna eorum confusione ipsis adimant; Et si abjecta sua secta ad veram Catholicam Fidem convertantur, statim ad pristinam ignorantiam redeunt, ut de multiplici experientia testantur passim Doctores.

49 *Observantia sanitatum*, est superstitio, qua media inania, & inutilia adhibentur ad sanitatem hominum, aut Brutorum conservandam

50 vel recuperandam. *Sic in re Communis.* Sic hujus superstitionis rei evadunt qui certa ignota nomina, certa determinata verba, certos characteres, certas scripturas, certa involucra, certa signa, certum numerum Crucium, & Orationum, & alia hujusmodi inutilia adhibent, & applicant ad sanandas infirmitates, ad curanda vulnera, ad mitigandos dolores, ad sistendum sanguinem, ad se vel alios reddendos impenetrabiles, seu invulnerabiles telis, ensibus, globulis [illegible], ut sint immunes ad [illegible], & ab omni infortunio & [illegible] liberi, quia supradicta [illegible], & [illegible], nec a Deo, nec a natura, nec ab Ecclesia sunt ad id ordinata, & consequenter si [illegible] eveniat, non nisi a Dæmone per tacitam ejus invocationem evenire censetur. Immo hujus superstitionis rei sunt etiam illi, qui res sacras gestant, v. g. Reliquias, Cruces benedictas, Agnus Dei, Evangelium S. Joannis, & hujusmodi, seu pias preces, aut Sacræ Scripturæ versus recitant si ab illis sanitatem, aut alium hujusmodi effectum infallibiliter expectent, quia cum præter Sacramenta, & Sacramentalia nihil sit ex sacris rebus, & verbis, quod effectum habeant infallibiliter, qui illum sic expectant, non nisi a Dæmone per tacitam ejus invocationem expectare censendi sunt.

Aliud autem esset, si per verba Sacra, per 51 Reliquias, per Cruces benedictas, per Agnos Dei, & hujusmodi supradictos effectus cum fiducia, & non cum infallibilitate exposcerent tunc enim esset res pia, & non superstitiosa; Et de facto leguntur in libris asceticis exempla plurima illorum, qui a similibus verbis & rebus sacris fuerunt præservati a *letalibus* vulneribus, liberati a doloribus, & sanati ab infirmitatibus. Unde si quis ex talibus exemplis animatus per similia verba Sacra, per Reliquias, per Agnos Dei, & hujusmodi pia invocatione Sanctorum speret a Deo consimiles effectus obtinere, dummodo non credat infallibiliter a Deo sibi debere sic concedi, non est peccati damnandus, ut notant passim Doctores.

Hic juvat adducere, quod refert Felix Pote- 52 stas *tom. 2. part. 2. n.* 257. quod nempe Panormi est dedicata Ecclesia septem præcipuis Archangelis, qui adstant ante Deum Beato Amadeo revelatis, quorum nomina ibi, & Cathedrali in Sacello Archiepiscopi Hajedi sculpta sunt, *Michael Victoriosus*, *Gabriel Nuncius*, *Raphael Medicus*, *Uriel Fortis Socius*, *Jebudiel Remunerator*, *Barachiel Adjutor*, *Scalciel Orator*. Ceterum sola priora tria sunt de Fide, quia habentur in Sacra Scriptura; Quartum nempe *Uriel* non est de fide, sed magnæ auctoritatis, quia habetur *in lib. Esdræ cap.* 4. ibi: *Et respondit ad me Angelus, qui missus est ad me, cui nomen Uriel.* Qui liber licet sit extra Canonicos, fuit tamen ipsis libris Sacris, & Canonicis jussu Sixti V. annexus, ut de facto reperitur impressus in fine Sacræ Bibliæ vulgatæ Editionis Sixti V. jussu recognitæ, & Clementis VIII. auctoritate editæ.

Observantia eventuum est Superstitio, qua quis ex cujusdam rei impertinentis occursu bona, vel mala sibi, aut aliis eventura conjectatur, & inde actiones suas dirigit observans facta, verba, loca, dies, tempora, occursus in-

hominis, cadaveris, animalis, garritum aviculæ, & hujusmodi. *In re Communis*.

54 Unde hujus Superstitionis rei evadunt, qui in ludo mutant locum, aut chartas ad evitandam malam ludi fortunam; Qui ferunt lignum particulare ad lucrandum in ludo: Qui nolunt adire convivium, in quo cum suo interventu sint tresdecim, eo quod unus certo credatur brevi moriturus, uti e tredecim convivis in ultima Cœna unus mortuus est, Christus scilicet, aut Judas. Qui in nocte S. Joannis orant, ut in somno appareant illi quibus nubere debeant. Qui credunt se non ducturos uxorem eo anno, quo coram se ignis fuit coopertus cineribus. Qui scopas invertunt, ut mulier de qua suspicantur, quod sit Saga, si talis sit, abire non possit, nisi gressu averso, seu cancrino. Aut certam schedam affigunt januæ, ut ad eam cogatur venire fur. Qui cum gallina instar galli cantat, credunt malum imminere. Qui credunt prænunciari alicui mortem, vel infortunium, dum avis mœstum canit, corvus crocitat, lepus occurrit. Qui aliquid infaustum metuunt, si videant duos Sacerdotes simul elevantes hostiam in Missa. Qui credunt gallinas fore liberas ab accipitre, si primum suum ovum detur pauperi. Qui conservant ova die Parasceves a gallinis exclusa ad extinguendum incendium, & sic de aliis fere infinitis similibus Superstitionibus, quæ ad longum adducuntur a doctissimo Patre Gobat *tom.* 3. *part.* 4. *de Superstitionibus per tot.* & ibi brevitatis gratia videndæ relinquuntur: Unde sufficiat hic tradere ex communi Doctorum quasdam regulas generales, ex quibus facile cognosci potest, quænam sint veræ Superstitiones, & quandonam sint mortales, vel veniales.

55 Regula prima. *Quoties tribuitur, seu creditur inesse vis aliqua rebus, verbis, factis, signis, figuris, characteribus, & hujusmodi ad aliquem effectum, ad quem talem vim, nec a natura sua, nec a Dei, vel Ecclesiæ institutione habent, semper est Superstitio*.

56 Regula secunda. *Quoties preces, characteres signa, aut ignota sunt, aut vana, vel frivola vel falsa: Aut si nota, bona, & sancta sint, sunt tamen eis admistæ circumstantiæ, certi modi, numeri, temporis, loci, personæ, & aliæ vanæ, inutiles, & omnino impertinentes ad talem effectum, qui intenditur, semper est Superstitio*.

57 Regula tertia. *Quoties ex rebus, verbis, factis, scriptis, signis etiam de se bonis, & sanctis promittitur, & creditur infallibiliter obtinendus effectus intentus, & aliunde neque ex Dei, neque ex Ecclesiæ institutione inest ipsis dicta virtus infallibiliter præstandi talem effectum, semper est superstitio*.

Regula quarta. *Quoties res Sacræ adhibentur ad effectus vanos, & inutiles, aut signa, seu res vanæ, vel inutiles adhibentur ad effectum qualemcumque obtinendum, est semper Superstitio*. Deus enim non immiscet se rebus vanis, & ridiculis, adeoque effectus non potest expectari, nisi a Dæmone. 58

Regula quinta. *Quando prudenter dubitatur an effectus productus proveniat a naturali occulta vi rei; vel an a vi Superstitiosa, & Diabolica? potius judicandum est esse a vi naturali occulta rei, adeoque non esse Superstitionem*; Miræ enim sunt naturalium causarum virtutes, præsertim herbarum, lapidum & hujusmodi, etiam viris doctissimis incognitæ, adeoque licet nobis sit virtus illa ignota, vel dubia, non est a nobis statim censenda superstitiosa, donec resciatur non esse a virtute naturali occulta, cum in tali dubio simus in possessione Juris ad utendum hujusmodi rebus: Consulunt tamen Doctores cuilibet, qui ejusmodi re dubia uti vellet ad aliquem effectum, ut expresse protestetur, si ulla vis Diabolica inibi insit, nolle se effectum consequi. 59

Regula sexta. *Quando certo probabiliter constat rem applicatam ad effectum aliquem non habere ullam vim naturalem ad illum causandum; Dubitatur tamen an habeat vim a Deo, vel a Dæmone, censenda est Superstitio saltem ex pacto implicito cum Dæmone*. Nec in tali casu, ubi constat certo de inefficacia rei, seu mediorum, prodest protestatio, cum sit contraria facto. 60

Regula septima. *Quando ab aliquo homine bonæ famæ, magnique ingenii aliquid mirum efficitur, potius censeri debet fieri naturaliter, vel supernaturaliter, quam Superstitiose, & Diabolice*; Nemo enim præsumendus est malus, nisi probetur talis, *cap. In cunctis* 52. *caus.* 11. *quæst.* 3. *cap. Mandata* 6. & *cap. Dudum* 17. *de præsumptionibus*. Tum quia quandoque etiam maxima Sanctitas operantis, vel alia urgentissima indicia suadent aliquid fieri supernaturaliter, & per miraculum, Deo per Sanctos suos operante. 61

Regula octava. *Pro vere Superstitiosis, aut saltem valde suspectis mediis ad aliquid obtinendum, vel impediendum, habenda sunt omnia illa, quibus tamquam necessariæ adhibendæ sunt, seu admiscentur circumstantiæ vanæ, ineptæ, & ridiculæ*. 62

Regula nona. *Omnis Superstitio, quæ fit cum pacto expresso cum Dæmone, seu cum expressa invocatione ejusdem, aut voce, aut signo, aut* 63

ipso

ipso facto, adhibente scilicet signa, quæ quis scit a Dæmone esse instituta, ac ipsum per illa operari, sive deinde secum ipso, sive cum alio conventa sunt, est semper peccatum.

64 Regula decima. *Superstitio, quæ fit cum pacto implicito tantum cum Dæmone, seu cum implicita tantum, & tacita invocatione ejusdem quamvis ex genere suo sit peccatum mortale; Ex simplicitate tamen, vel ignorantia culpabili, sed tamen levi, & non crassa, seu affectata, & simplici curiositate, seu levitate actus, ex defectu integræ credulitatis, seu certæ fidei, frequentissime redditur solum veniale.* Si enim fiant actiones de se Superstitiosæ ex simplicitate, vel ignorantia etiam vincibili, non crassa, nec affectata, sunt quidem ex defectu requisitionis debitæ, culpabiles venialiter, at non mortaliter. Item non mortaliter peccat, qui in re levi ut signo, vel medio superstitioso habito ex sola curiositate experiendi causa, verbi gratia semel, vel iterum faciendo annulum moveri super filum, aut alibi ad altera vasis. Item non peccat mortaliter, qui utitur similibus signis, rebus, seu verbis, aut characteribus solum ex levitate joci, vel risus causa, nullo expectato eventu, qualia multa jocosa fieri solent in certis vigiliis; Tunc enim non est vera Superstitio, quia licet supradicta instituta sint a Dæmone, si tamen joco, & non serio expectando eventum, usurpentur, irrisio potius est, quam invocatio Dæmonis; Item non peccat mortaliter, qui absque integra credulitate, seu certa fide, & vana solum formidine in agendis, vel cavendis observat hujusmodi vana signa, & alia similia, cum non videatur gravis deordinatio aliquid operari, vel cavere ob metum vanum conceptum ex somniis, ex sternutatione, auris tinnitu, cantu corvi, vel noctuæ, occursu vulturis, seu leporis, & hujusmodi absque certa fide.

65 *Maleficium* (quod a *male* & *facio* dictum est) est superstitio, qua per certa signa, & media, opera, & potestate Dæmonis proximo, vel in se, vel in suis nocumentum infertur. *Ita in re Communis.*

66 *Maleficium* est duplex, nempe Veneficum, & amatorium. *Communis.*

67 Maleficium *Veneficum* est illud, quo per certa hujusmodi signa, vel media ope Dæmonis hominibus in ipso corpore, vel rebus suis nocumentum infertur, & hoc utuntur malefici, ut reddant homines infirmos, proles languidas, pecora morbida, feminas steriles, & conjuges impotentes ad inter se coeundum, quod communiter Maleficium ligaminis appellatur. Item ad afferendas non semel mortes pueris, & hominibus, & animalibus; Item ad causandas tempestates, pluvias immodicas, ad destructionem fructuum, & ad alia gravissima hominum-damna. Maleficium *Amatorium* est illud, quo per certa hujusmodi signa, vel media, ope Dæmonis immutatio in affectibus causatur; Et hoc utuntur Malefici ad excessivos; vel impotentes amores carnales excitandos, seu econtra ad capitalia odia, præsertim inter conjuges causanda, Dæmone hominum phantasiam commovente, nihil tamen agente in voluntatem. Dicitur autem Maleficium simpliciter amatorium a potiori parte, seu principaliori animæ, videlicet amore, & casu frequentius contingente.

Numquam licet Maleficium solvere novo Maleficio, nempe applicando novum signum magicum, quo Dæmon moveatur ad novum aliquod operandum ad prius maleficium tollendum Sicque non licet petere, vel jubere Magum, aut Sagam, ut Maleficium novo Maleficio solvat; Hoc enim est intrinsece malum, adeoque &c. *Communis.* 69

Item graviter peccat, qui petit a Mago, seu saga, aut ab alio, ut Maleficium solvat si sciat nonnisi per aliud Maleficium dissolvi posse. *Communis* per rationem mox adducendam. 70

Item graviter peccat, qui petit, seu jubet dissolutionem Maleficii, si dubitet, an solvi possit sine novo maleficio? *Communis.* Et ratio clara est, quia numquam licet petere, *jubere*, vel quomodolibet alterum inducere ad id, quod ab eo sine peccato fieri non potest, uti est Maleficium alio Maleficio solvere. 71

Immo neque id licet permittere, quamvis Maleficus se se offerat non rogatus ad Maleficium alio Maleficio dissolvendum. *Communis.* Sic enim consentiendo esset concurrere ad intrinsece malum; Unde Apostolus *ad Romanos* 1. sic habet: *Qui talia agunt, digni sunt morte, non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.* 72

Quando constat, quod Maleficus potest licito modo, absque novo Maleficio prius Maleficium dissolvere, licitum est petere, immo jubere ut solvat, quamvis suspicetur, seu credatur id facturum per novum Maleficium: *Communis*, contra paucos (*). Et ratio est, quia 73

cum

Notæ Rom. Theol.

(*) Si constet, Maleficium posse licito modo tolli absque novo maleficio: ergo non suspicatur, nec credit quis id tolli per aliud maleficium: at si ita suspicatur & credit, peccat, ut habetur *nu.* 71.

cum habeam jus in tali casu petendi quod ab alio recte præstari potest, & est indifferens, imputabitur illius malitiæ, si id cum peccato faciat.

74 Licitum est ad dissolvendum Maleficium adhibere aliquod signum positivum contrarium Maleficio ex pacto conditionato Diaboli: Dummodo illum signum de se sit honestum, vel indifferens, verbi gratia, si Dæmon sit pactus cum Malefico, ut tandiu duret Maleficium, quandiu Maleficiatus se Cruce non signet, non confiteatur, non communicet, non lavet manus, & hujusmodi, licet non tantum se Cruce signare, confiteri, communicare, sed etiam manus lavare, & hujusmodi non quidem intentione eo modo, vel signo aliquid efficiendi ope Dæmonis in se, vel in alio, sed præcisa intentione dissolvendi pactum diabolicum, ac impediendi signum magicum noxium, sicque solvendi Maleficium; quod vere licitum est, cum talis intentio sit bona, & medium ac signum sit licitum. Sic pluribus congestis Suarez *tom.* 1. *de Relig. lib.* 2. *c.* 17. *num.* 19. Sanchez *lib.* 2. *moral. cap.* 41. *num.* 5. Lessius *de Justit. & Jur. lib.* 2. *c.* 144. *dub.* 6. *num.* 45. Martinus Delrius *disquisit. magic. lib.* 2. *cap.* 2. *sect.* 1. *quæst.* 2. Laym. *lib.* 4. *tract.* 10. *cap.* 4. *num.* 9. Castropal. *tract.* 17. *d.* 1. *p.* 11. La Croix *lib.* 3. *part.* 11. *num.* 42. cum Busemb. & aliis ibi citatis, Sporer *loc. cit. sect.* 4. *num.* 41. Tamburin. *lib.* 2. *cap.* 6. §. 2. *num.* 13. & alii Recentiores passim. Unde Tamburinus *loc. cit. num.* 17. Sporer *loc. cit. num.* 42. La Croix *loc. cit. num.* 42. & alii recte docent non peccasse peccato superstitionis quemdam lepidum rusticum, qui cum audisset Dæmonem pactum fecisse cum quodam sene avaro ut nemo suum thesaurum terra defossum invenire, & auferre posset, nisi qui supra locum bona pulte se reficeret, vinumque hilariter biberet, ibidem pultem comedit, vinumque bibit, & thesaurum invenit, ac abstulit.

75 Hinc docet Communis opinio, ut testatur praxis universalis, quod vere licitum sit sine novo Maleficio tollere signa Magica, verb. gr. Ligaturas, nodos, volumina capillorum, & alia hujusmodi eo fine, ut diabolus nocere desinat; Et hoc tum in contemptum Diaboli, atque magicæ superstitionis, tum in odium facinoris, quo Maleficus ea posuit, veluti tesseram sui pacti cum Dæmone: Immo non tantum id licitum est, sed & meritorium, ut recte docet Scotus *in* 4. *dist.* 32. *q. unica*, dicens quod ridiculum sit quærere: *An liceat tollere Maleficium intentione curandi maleficiatum. Non enim* (inquit) *solum licet, sed est meritorium destruere opera Diaboli.*

Vere superstitiosi sunt denunciandi; Ut tamen eorum Superstitio pariat onus denunciationis, duo requirit: Primo, ut adsit expressa vel tacita Dæmonis invocatio. Secundo, quod sit mortaliter peccaminosa. Lupus *part.* 3. *lib.* 15. *art.* 3. *differ.* 2. *pag.* 257. Felix Potestas *tom.* 2. *p.* 2. *num.* 234. 76

Præcipua remedia spiritualia adversus Maleficia adhibenda decem passim a Doctoribus assignari solent. I. Magna fides, & plena fiducia in Deum, ejusque Divinam protectionem. II. Oratio præsertim conjuncta cum jejunio, ut patet ex verbis Christi *Matth. cap.* 17. *n.* 20. ibi: *Hoc autem Dæmoniorum genus non ejicitur, nisi per Orationem, & jejunium.* III. Susceptio Baptismi, si quis nondum sit baptizatus. IV. Confessio Sacramentalis peccatorum, loquendo de baptizatis. V. Sumptio Sanctissimi Eucharistiæ Sacramenti. VI. Devota invocatio Sanctissimi Nominis Jesu, Beatæ Mariæ Virginis, Sancti Angeli Custodis, aliorumque Sanctorum. VII. Signum Sanctæ Crucis. VIII. Reliquiæ Sanctorum, Agnus Dei, Cerei Sacri, Panis, Sal, aliaque res rite ab Ecclesia benedictæ. IX. Aqua benedicta. X. Exorcismi ab Ecclesia ad id instituti, & approbati. 77

Pœnæ statutæ contra Maleficos, Divinatores, aliosque similes Superstitiosos, sunt illæ assignatæ *supra a n.* 39. *ad* 4. contra Sortilegos, servata proportione secundum majorem, vel minorem gravitatem delicti; Et advertendo, quod Deus *Exodi* 22. *num.* 8. sic expresse decrevit: *Maleficos non patieris vivere*, per Maleficos intelligens omnes habentes pactum (etiam tacitum) cum Dæmone, ut recte notant Suarez *de Religion. tom.* 1. *tract.* 9. *lib.* 2. *cap.* 19. Gobat *tom.* 3. *part.* 4. *de superstitionibus num.* 1040. & alii. Et *Deut. cap.* 18. *num.* 10. *cum seq.* statuit gentes integre delendas esse propter Superstitiones expressas *ib. num.* 10. *&* 11. inter quas sunt observatores somniorum, augures, aliique similes superstitiosi. Item multæ sunt pœnæ decretæ contra ipsos in Sacris Canonibus apud Gratianum *tota causa* 26. & in Codice Justiniani *lib.* 19. *tit. de Maleficis*, & *Mathematicis*, & *ceteris similibus.* 78

Judex competens Maleficorum, Divinatorum, sortilegorum, aliorumque Superstitiosorum, si rei sunt Ecclesiastici, aut Laici quidem, sed qui Superstitioni addiderint hæresim 79

est solus Ecclesiasticus ut per se clarum est: Si autem Laici superstitioni hæresim non addiderint, tunc etiam Laicus est Judex competens, & datur locus præventioni, cum crimen Maleficii, seu superstitionis sit mixti fori ex quo contra ipsum, non tantum in Jure Canonico, sed etiam in Civili statutæ sint pœnæ, ut patet *in codice toto titulo de Maleficis & Mathematicis, & ceteris similibus*. Sic Abbas *in cap. 2. de Sortil.* Gregorius de Valentia *tom. 3. disp. 6. q. 3. p. 4.* Gobat *loc. cit. n.* 1048. Delrius *lib. 5. disquisit. Magic.* & alii passim *supra n. 43. & 44.*

80 Confessarii suos Pœnitentes reos de aliqua Superstitione, Divinatione, Magia, Incantatione, Maleficio, & hujusmodi, debent specialiter interrogare de sequentibus. I. Quo fine tali Superstitioni se addixerint, ver. gr. an ratione vehementis passionis, tristitiæ, vindictæ, luxuriæ, avaritiæ, aut sanctitatis nomen conciliandi, quæ esset sacrilega hypocrisis. II. De Idololatria, an Dæmonem loco Dei habuerint, eique obtulerint sacrificia, aut preces fuderint. III. De Apostasia, an Deo, & B. Mariæ Virgini, Sanctis, Fidei Sacramentis renunciaverint. IV. De Hæresi, an crediderint Dæmonem esse Deum, esse adorandum, non esse damnatum; eique adhærentes non esse damnandos, seu alios articulos nostræ veræ Fidei abnegaverint. V. De Blasphemiis in Deum, Christi Humanitatem, B. Mariam Virginem, præsertim Eucharistiam profanaverint, aut iis indigne usi fuerint. VII. De luxuria, & nefandissima commixtione cum Dæmonibus incubis, vel succubis, ut solent Lamiæ, & Striges. VIII. De damnis proximo illatis in segetibus, animalibus, hominibus, & præsertim infantibus & sponsis, si nocuerint per Maleficia, ligamina, incantationes, & hujusmodi.

81 Insuper Confessarii debent eos monere de infrascriptis suis obligationibus. I. Quod ipsi tenentur pactum expressum, si quod habent cum Dæmone, aut commercium penitus statim dissolvere. II. Comburere, aut Confessario consignare Chirographum, seu signum, si quod habent. Non est tamen necesse ut Malefici pœnitentes curent sibi a Dæmone restitui tale Chirographum, vel signum, si ipse habeat, quia per veram pœnitentiam sufficienter recedunt a pacto, illudque totaliter dissolvunt. III. Libros suos, schedas, ligaturas aliaque instrumenta superstitiosa magicæ artis comburere, seu consignare Confessario. IV. Omnia damna illata resarcire omni modo possibili juxta regulas generales restitutionis ex damno dato; ad quod proinde etiam tenetur Fiscus (ubi Veneficorum bona confiscantur) uti & heredes, si ad eos bona deveniant. V. Excommunicationem in Bulla Cœnæ incurrisse, si suis superstitionibus formalem Hæresim addiderint, ideoque non posse absolvi a Confessario non habente facultatem specialem absolvendi ab Hæresi. Secus vero, si non fuerunt formales Hæretici, vel Apostatæ, aut Idololatræ, juxta dicta *supra num. 9.*

Quoad ea, quæ concernunt Astrologiam Judiciariam, Vide verb. *Astrologia, Astrologus per tot.* ubi late de omnibus. 82

SURRIPIENTES.

Surripientes, asportantes, aut apud se retinentes Hostias, vel Particulas consecratas, Curiæ sæculari tradi debent puniendi. *Bened.* XIV. tom. 1. Constit. 93. incip. *Ab Augustissimo* §. 1. Et si Ecclesiastici sint, sunt degradandi, & curiæ Sæculari tradendi. Idem *ibid.* Etiam pro prima vice; etiam minores 25. annis dummodo vigesimum attigerint. Idem *ibid.* Rejectis exceptionibus de non consecratione, aut de honesta intentione, nisi ab ipsis reis probentur. Idem *ibid.* §. 4. & 5. 1 2 3 4

Insuper attendenda nunc est novissima Sanctio feliciter Regnantis S. P. Clementis XIII. in Constitut. incip. *Gravissimum*, in qua confirmatis Apostolicis Constitutionibus contra surripientes, vel asportantes, aut apud se retinentes Sacras Hostias, vel Particulas consecratas, editis ab Innocentio XI. Anno 1677. quarto Idus Martii Pontificatus sui Anno I. & ab Alexandro VIII. Anno 1690. undecimo Calendas Februarii Pontificatus sui Anno II. & a Benedicto XIV. Anno 1743. tertio Nonas Martii Pontificatus sui Anno IV. Decernitur, ut hujusmodi criminis Reis constitutis, sincera delicti Confessio facta in primo Generali Interrogatorio, nil suffragetur ad minuendam pœnam traditionis Brachio sæculari, in dictis Constitutionibus inflictam.

SUSPECTA DE HÆRESI PROPOSITIO. Vide verb. *Propositiones damnatæ num.* 24.

SUSPENSIO.

Quod ejus esse, & divisionem.

ARTICULUS I.

1 SUspensio est Censura Ecclesiastica, qua Clericus prohibetur exercere aliquos actus Ecclesiasticos, alias sibi competentes. *Est communis*.

2 Suspensio dividitur in Suspensionem ab Officio, in Suspensionem a Beneficio, & in Suspensionem ab Officio, & Beneficio simul.

3 Suspensio ab Officio est, qua Clerico prohibetur exercitium suorum Ordinum, vel aliarum functionum ipsi ratione Ordinis competentium.

4 Suspensio a Beneficio est, qua Clericus prohibetur percipere fructus sui Beneficii Ecclesia-

5 stici. Suspensio ab Officio, & Beneficio simul est, qua Clerico prohibentur Jura utriusque, Officii scilicet, & Beneficii.

6 Suspensio ab Officio, & Beneficio dividitur in totalem, & partialem.

7 Totalis est, qua Clericus ab omni prorsus Officio Ecclesiastico, vel a perceptione omnium omnino fructuum beneficialium suspenditur; sic colligitur ex *cap. Tuarum, de privileg. & Clement.*

8 *1. de Decimis*. 11. Partialis ab Officio est, qua Clerico prohibetur aliquis tantum sui Officii actus, ut cum Sacerdos suspenditur solum ab exceptione Confessionum, vel Episcopus solum a Collatione Ordinum; isti enim possunt omnes alios actus sibi competentes ratione Ordinis exercere. Et partialis a Beneficio est, qua Clericus ab aliqua tantum parte fructuum Beneficialium suspenditur, ut a tertia, vel quarta parte illorum. Nec in una includitur alia, & propter hoc suspensus ab Officio determinate, non intelligitur suspensus a Beneficio, ut colligitur *ex cap. Tam Litteris 33. de testibus, & cap. Tuarum 22. de privil.*

9 Suspensio absolute, & sine ulla limitatione imposita, si ex adjunctis colligi nequeat, an sit ab Officio, vel Beneficio, est censenda totalis, & ab utroque simul, quia propositio indefinita æquivalet universali, nec apparet fundamentum, cur potius de Officio, quam de Beneficio debeat intelligi, sic enim est intelligenda dispositio *cap. Cum bene 3. de ætat. & qualitat. & Clement. 1. §. Quibus, de privileg.*

10 Suspensio alia est a Jure, & alia ab homine.

Suspensiones ab homine sunt, quæ imponuntur a Superiore Ecclesiastico pro aliqua actio- 11
ne particulari, ut fiat, vel non fiat. Suspen- 12
siones a Jure sunt, quæ variis personis propter varia in Jure communi, & Constitutionibus Apostolicis sunt impositæ, & sunt præcipue sequentes distincte ad majorem commoditatem in diversos articulos notatæ.

Additiones ex aliena manu.

De suspensione ex informata conscientia agen- 13
dum hic paucis est.

Suspensio hæc infligitur nullis præmissis monitionibus, adeoque non censura, sed pœna est. Suspensio enim ubi est censura, requirit 14
omnino monitiones, & ubi est pœna, eas minime requirit; *Schmalzgrueb. in Decretal. lib. 5. tit. 39. n. 39. Mayr. pariter in Decretal. lib. 5. tit. 39. & n. 122. Hurtad. de censur. difficult. 18. nu. 80. & seq. Blund. eod. tract. disput. 6. art. 2.*

Potestas hæc suspendendi ex informata con- 15
scientia concessa est Episcopo a *Concilio Tridentino sess. 14. cap. 1. de Reformat.*

Quæstionis vero est an Episcopus ex infor- 16
mata conscientia suspendere valeat tum ab ordine, tum a beneficio?

Fuerunt qui tenuere, Episcopum ex infor- 17
mata conscientia suspendere dumtaxat posse ab ascensu ad Ordines, idque quia *Concilium Tridentinum* ubi potestatem facit suspendendi ex informata conscientia loquitur de suspensione ab ascensu ad Ordines.

Nihilo tamen minus Sacr. Congreg. Conci- 18
lii interpres referente S. M. Benedicto XIV. *de Synod. Diæces. lib. 12. cap. 8. §. 3.* sensit, posse Episcopum suspendere & ab exercitio Ordinis jam suscepti; ea de ratione, quod verba illa quibus facultas Episcopo data est suspendendi ex informata conscientia, repetita intelligantur ubi sermo est de suspensione ab exercitio Ordinis suscepti.

Innixi autem huic sententiæ dictæ Sacræ 19
Congregationis plures etiam existimarunt, posse Episcopum ex informata conscientia suspendere a Beneficio; idque quia ubi agitur de suspensione ab exercitio Ordinis suscepti, videtur simul agi de suspensione a beneficio, ut præseferunt verba illa: *Aut qui a suis Ordini-* 20
bus, seu gradibus, vel dignitatibus Ecclesiasticis fuerit suspensus.

Contra alii in ea sunt opinione, ut Episcopus 21
ex informata conscientia suspendere nec valeat ab ab exercitio Beneficii. Confer *Vanespen. de censur. cap. 10. Alter. eod. tractat. tom. 2. disp. 12. c. 1.*

22 At dicta Sacra Congregatio sustinuit suspensionem, quam Episcopus ex informata conscientia inflixerat ab exercitio curæ in *Sagonen.* 21. *Junii* 1625. *Episcopus Sagonensis* (sunt ipsissima verba (*ex facultate sibi attributa Decreto Concilii cap.* 1. *sess.* 14. *ex causis sibi notis suspendit Parochum ab exercitio curæ, sed ille appellavit, & præcepto Episcopi contempto celebravit, & curam exercuit. Quæritur an a dicta suspensione detur appellatio, itaut Parochus non obstante appellatione interposita per exercitium curæ effectus fuerit irregularis? Sacra Congregatio Concilii censuit ab hujusmodi suspensione non dari appellationem, & Parochum, qui Sacramenta ut supra administravit, irregularitatem contraxisse.*

23 Hæc vero resolutio aliquam difficultatem in eo pati videtur, quod contrahat irregularitatem, qui violat suspensionem hanc ex informata conscientia.

24 Contrahitur enim irregularitas ex violatione suspensionis, quæ sit censura, non item ex violatione suspensionis, quæ sit pœna, uti est suspensio ex informata conscientia.

25 Quidquid autem hujus rei sit, adhuc decisum haud est, an Episcopus suspendere queat ex informata conscientia a Beneficio, sed solum decisum est, posse suspendere ex informata conscientia ab exercitio Beneficii, quæ suspensio partialis est, nec fructibus privat.

26 Ad pleniorem vero hujus suspensionis ex informata conscientia notitiam, congruum est hic subnectere epistolam a dicta Sacra Congregatione datam ad Venetum Nuncium.

Quandoquidem (sunt propria verba) *experientia compertum est, Reos criminum plerumque ad evitandas pœnas, & Episcoporum correctiones, querelas, & gravamina simulare. Hujusmodi itaque appellationes imposterum Amplitudo tua omnino rejici mandabit, nec ullam inhibitionem vigore appellationis relaxari permittet. Sed quoniam disciplina Ecclesiastica ac stylo inductum est, ut Judex Superior, quamvis appellationes proprie dictas eorum, qui ab Ordinario suo extrajudicialiter, & ex informata conscientia suspensi fuerint, recipere non possit, recursibus tamen aditum non præcludat, quo salva jurisdictione Episcopali, ac disciplinæ rigore caveatur, ne quis forte Episcopus potestate sua in Subditos sibi Ecclesiasticos abutatur; Posthac Amplitudini Tuæ, ac Successoribus ejusmodi recursus excipere duntaxat licebit, servatis infrascriptis conditionibus, atque cautelis.*

Primo *namque, non ita facile locum illis dabit, sed congrua adhibita ratione, & circumspectione, nec sane alias, quam cum vehemens suspicio subsit, quod Ordinarius auctoritate sua abusus sit, procedendo videlicet modo prædicto ad pœnam suspensionis, sine gravi causa adversus Sacrorum Canonum præscripta, & in animæ propriæ perniciem.*

Secuno; *Recursu quamvis admisso, suspensi in statu, quo erant, permaneant; illoque pendente Ordines, a quibus suspensi fuerint, exercere nullatenus valeant.*

Tertio; *Recursu ita admisso, requiratur per litteras ejusdem suspensi Ordinarius, ut irrogatæ suspensionis causas aperire non gravetur, addita etiam promissione de servando secreto, quatenus illud justitia exigat, aut Christiana Charitas suadeat.*

ARTICULUS II.

Suspensiones contra Episcopos.

Ordinantes ad Sacros Ordines Religiosos non Professos. S. P. V. Constit. incip. *Romanus Pontifex.* 1

Ordinantes Monachum sine licentia Abbatis; *cap. fin. dist.* 58. ubi Barbosa, & alii. 2

Ordinantes non subditum absque licentia proprii Ordinarii. Concil. Trid. *cap.* 8. *sess.* 23. *de reform.* 3

Conferentes Ordines Simoniace; *cap. penult. de Simonia, & Extravag. Paul. II. de Simon.* 4

Conferentes Clericalem Tonsuram infanti, aut illiterato, vel conjugato per annum a Clericalis Tonsuræ collatione suspenduntur, *cap. Nullus, de temp. Ord. in* 6. 5

Conferentes Ordines suspenso propter malam promotionem; *cap. fin. de temp. Ord. in* 6. *c. Si qui Episcop.* 1. *q.* 1. 6

Privantes Beneficii eos, qui in Romana Curia commorantur. Eugen. IV. *Extrav. incip. Divina, de privileg.* 7

In proprium usum convertentes bona beneficiorum vacantium pertinentium ad eorum provisionem; *cap. fin. de officio Ordinarii in* 6. 8

Submittentes Laicis bona, & jura Ecclesiæ absque consensu Capituli, & Sedis Apostolicæ licentia; *cap. Hoc consultissime, de rebus Eccles. non alienand. in* 6. 9

Alienantes bona Ecclesiæ ultra triennium. *Extravagant. Ambitiosæ, de rebus Eccles. non alienand.* 10

Admittentes Resignationes Beneficiorum contra formam præscriptam, *Constit. Pii V. incip. Quarta.* 11

In causa alienationis bonorum Ecclesiæ male 12

in utentes delegata potestate. Paul. II. Constit. incip. *Cum Omnibus*.

13 Intromittentes se in causis spectantibus ad electionem Episcoporum, postquam appellatum est ad Papam, *cap. Quamvis, & cap. Provida, de elect. in 6.*

14 Negligentes procedere contra Simoniacos, *cap. Quidquid* 101. *q.* 1.

15 Foventes usuras, & Usurariis locantes suas domus, *cap.* 1. *de Usuris in 6.*

16 Delinquentes contra Clericorum immunitatem. *Clement.* 2. *de pœnis*.

17 Accedentes ad Ecclesias, ad quas fuerunt promoti, nondum expeditis Litteris Apostolicis suæ promotionis. *Extravagant.* 1. *de electione*.

18 Abutentes munere Inquisitorum in causis Fidei. *Clem.* §. 1. *Verum, de hæreticis*.

19 Non servantes Extravagant. 2. de elect. quo ad perceptionem fructuum 1. vel 2. anni; *Extrav. Joan. XXIII. de elect.*

20 Relaxantes incendiariis pœnam contentam in jure, *c. Pessimam* 23. *q.* 8.

21 Publicantes Simoniace populo indicem Casuum, Gratiarum, & Indulgentiarum, Pii V. Constit. incip *Quamprimum*.

22 Concubinarios a Synodo Provinciali admonitos, & non se emendantes. Conc. Trid. *sess.* 25. *de reform. cap.* 14.

23 Non visitantes Limina Apostolorum statutis temporibus. Sixt. V. Constit. incip. *Romanus Pontifex*.

24 Ingredientes Monasteria Monialium sine necessitate, & non cum paucis, iisque senioribus, ac Religiosis personis, uti expresse præscribit Gregorius XIII. Constit. incip. *Dubiis*, in qua trangressores pro secunda vice, munere Pontificali, & a Divinis suspendit.

25 Publicantes Indulgentias, & facultatem eligendi Confessarios solventibus aliquid. Pii V. Constit. 99.

ARTICULUS III.

Suspensiones contra Capitula, seu Capitulares.

1 RECipientes Prælatos, eisque obedientes absque Litteris Pontificis. *Extravagant.* 1. *de election.*

2 Recipientes ex pacto in ingressu ad Religionem ab admisso prandia, pecunias, aut jocalia. *Extravagant. Sane, de Simonia*.

3 Occupantes bona a Prælato dimissa, vel vacationis tempore obvenientia, *cap. Quia sæpe, de elect. in 6.*

4 Recipientes ad Professionem ante annum probationis; *cap. Non solum, de Regularibus in 5.*

Non facientes conscientiam pœnitentibus de solvendis decimis. *Clementin. Cupientes, de pœnis*. 5

Recipientes ad Ordines Sacros non professos. Sanctus Pius V. Constit. incip. *Romanus Pontifex*. 6

Introducentes mulieres in Monasteria. S. Pius V. Constit. incip. *Regularium*. 7

Non observantes in Resignatione Beneficiorum contenta in Constit. S. Pii V. incip. *Quanta*. 8

Usurpantes decimas sibi non convenientes. *Clem.* 1. *de Decimis*. 9

ARTICULUS IV.

Suspensiones contra Clericos.

RECipientes Ordines Sacros ante legitimam ætatem; *cap. vel non est compos, de temp. Ordin.* 1

Recipientes tales Ordines extra tempora absque dispensatione. S. Pius V. Constit. incip. *Cum ex sacrorum*. 2

Recipientes ipsos Ordines, non servatis Interstitiis sine dispensatione, *c. Cum quidam; & c. Litteris, de tempor. Ordinat.* 3

Recipientes Ordines ab alieno Episcopo sine licentia proprii, *c.* 1. *&* 3. *dist.* 71. Conc. Trid. *sess.* 23. *cap.* 8. *de reform.* 4

Recipientes Ordines ab eo, qui renunciavit Episcopatui, *cap.* 1. *de Ordinato ab Episcopo qui renunciavit Episcop.* 5

Recipientes Ordines a proprio Episcopo in aliena Diœcesi sine licentia Episcopi loci. Conc. Trid. *sess.* 6. *de reformat. c.* 5. 6

Recipientes Ordines ab Episcopo Titulari absque licentia proprii Episcopi, etiam prætextu familiaritatis. Conc. Trid. *sess.* 14. *de reform. cap.* 2. 7

Recipientes Ordines a Schismaticis, *cap.* 1. *&* 2. *de Schismatic.* 8

Recipientes scienter Ordines ab Excommunicato, vel Suspenso, *arg. cit. cap.* 1. *&* 2. *de Schismaticis*. 9

Recipientes Sacrum Ordinem post Matrimonium ratum, etiam non consummatum. *Extrav. Antiquæ, de verb.* 10

Recipientes Ordines, dum sunt excommunicati, suspensi, aut interdicti, *cap. Cum illorum, de sent. Excom.* 11

Ordinatos sine, vel ficto Titulo, *cap. Neminem, & c. Sanctorum dist.* 70.

13 Promotos per saltum. Conc. Trid. *sess.* 23. *cap.* 14. *de reform.*

14 Obiicientes in personam electi, & postea deficientes in probatione, *c.* 1. *de elect.* §. *Adjicientes in 6.*

15 Ordinatos in Majoribus cum litteris Dimissoriis Capituli, sive ejus Vicarii Sede vacante infra annum. Concil. Trid. *sess.* 7. *de reform. c.* 10.

16 Celebrantes coram Excommunicato, vel Interdicto, *c. Episcoporum*, *de privilegiis.*

17 Parochos non prohibentes Matrimonia Clandestina, vel contra Interdictum Ecclesiæ, *c. Cum inhibiti* §. *fin. de Clandestinis desponsat.*

18 Tradentes sepulturæ publicos usurarios, *cap. Quia in omnibus*, *de usuris.*

19 Parochos jungentes sponsos alterius Parochiæ sine licentia. Concil. Trid. *cap.* 1. *sess.* 24. *de reform. Matrimon.*

20 Abutentes vestibus contra statuta a jure. *Clem.* 2. *de vita*, *& honestate Clericor.*

21 Occupantes bona Ecclesiarum vacantium, vel a Prælatis ipsarum defunctis relicta, *c. Quia sæpe*, *de elect. in 6.*

22 Gravantes alienis debitis Ecclesias sibi commissas, *c. de solutionib.*

23 Electores Episcoporum non præsentantes electionem electi infra 8. dies, *c. Cupientes*, *de elect. in 6.*

24 Eligentes indignum ad Episcopatum, vel Curam animarum, *c. Cum in cunctis*, *de elect. in 6.*

25 Postulantes in Prælatos Cathedralium Minores 28. annis. *Extravag. unic. de Postulat. Prælator.*

26 Compromissarios scienter eligentes indignum, *cap. Compromissarium*, *de elect. in 6.*

27 Celebrantes electionem per abusum sæcularis potestatis, *c. Quisque* 13. *de elect.*

28 Inferiores Episcopis recipientes in Visitationibus procurationem in pecunia, vel in victualibus Visitationis Officio non impenso, *c. Exigit*, *de Censibus in 6.*

29 Facientes in Judicio per sordes aliquid contra justitiam, & conscientia in gravamen partis, *c.* 1. *de sentent. & re judicata in 6.*

30 Conferentes Beneficia eorum, qui serviunt in Curia, vel eadem recipientes. *Extravag.* 3. *de Privileg.*

31 Conservatores Regularium se intromittentes in aliis, quam manifestis injuriis, *cap. fin. de Offic. & potestate Judicis delegat. in 6.*

32 Concubinarios notorios; *cap. fin. de cohabit. Cleric. & mulier.*

33 Occupantes bona, Census &c. Ecclesiæ, Beneficii, vel alterius pii loci, & occupantibus consentientes. Concil. Trid. *c.* 11. *sess.* 22. *de reform.*

Sodomiam exercentes. S. Pius V. *Constit.* 3. *& 72. in ordine.* 34

Consequentes Ordines Simoniace, & Simoniam aliter committentes. S. Pius V. Constit. incip. *Cum primum*, *& Extravag. Pauli II. de Simonia.* 35

Provocantes ad duellum, vel illud acceptantes, *c.* 1. *de Cleric. pugnant. in duello.* 36

Sponte jurantes de tenendo Schismate, *c.* 1. *de Schismatic.* 37

Raptores mulierum, & ad raptum auxilium præbentes. Concil. Trident. *c.* 6. *sess.* 26. *de reform. Matrim.* 38

Disputantes de Immaculata Conceptione B. M. V. S. Pius V. Constit. incip. *Super specula*, aut impugnantes illam, Gregor. XV. Constit. 29. incip. *Sanctissimus.* 39

Recipientes, & admittentes Prælatos promotos a Sede Apost. eisque obedientes sine Litteris Papæ. *Extrav.* 1. *de elect.* 40

Superiores Ecclesiarum non exigentes singulis annis rationes de adimplemento onerum Missarum. Innocent. XII. Constit. incip. *Nuper a Congregatione.* 41

Celebrantes Missam, & in ea non communicantes, *c. Relatum*, *de consecrat. dist.* 2. 42

Non perficientes sine gravi causa Missam jam inchoatam, *c. Nullus Episcop.* 58. *de consecr. dist.* 1. 43

ARTICULUS V.

Suspensiones contra Religiosos.

Recipientes Alumnos ad Professionem ante annum probationis, *cap. Non solum*, *de Regular. in 6.* 1

Non deferentes Habitum a Regula statutum. *Clem.* 1. §. *Si quis*, *de statu Monachor.* 2

Apostatas in Apostasia Ordines suscipientes, *cap. fin. de Apostat.* 3

Non Professos recipientes Ordines Sacros. S. Pius V. *Const.* 75. 4

Ejectos a Religione. *Urban. VIII. Constit.* 26. §. 10. 5

Introducentes mulieres intra Clausuram Conventuum. *S. Pius V. Constit.* 20. 6

Appropriantes sibi, & usurpantes Decimas ipsis non convenientes. *Clem.* 1. *de Decimis.* 7

Superiores concedentes reditus, aut possessiones Monasteriorum alicui ad vitam, seu aliud certum tempus, nisi necessitas exposcat. *Clem. de Rebus Eccl.* 8

Su-

9 Superiores non exigentes singulis annis a Deputatis pro Libris Missarum rationem de adimplemento totali onerum earumdem. Innocent. XII. Constit. incip. *Nuper a Congr.*

10 Superiores, ad quos occasione excessuum suorum Religiosorum bona aliqua pervenerint, non satisfacientes personis damnificatis. *Clem.* 1. §. *Quibus de privileg.*

ARTICULUS VI.

Suspensio quoad eos, qui possunt suspendere, vel suspendi.

1 SUspensio potest infligi in primis a Summo Pontifice, & Episcopis, *c.* 1. *& cap. Con-*
2 *querente 16. de Officio Ordinarii.* Et ab omnibus & solis illis, a quibus potest infligi Excommunicatio; Eadem enim est potestas jurisdictionis ad ferendas omnes Censuras, cum omnes ordinentur ad eundem finem, scilicet ad coercendam contumaciam, & inobedientiam
3 subditorum rebellium. Et suspensio pariter, sicut Excommunicatio regulariter est scripto ferenda, *c.* 1. *de sentent. Excomm. in 6.*

4 Omnes, & soli Clerici præter Papam possunt Suspensionem incurrere. Hæc enim est Censura propria Clericorum, ad differentiam Excommunicationis, & interdicti, quæ sunt Censuræ communes Clericis, & Laicis: Epi-
5 scopi vero hanc Censuram non incurrunt, nisi eorum fiat expressa mentio ex privilegio eis concesso, *cap. Qui periculosum* 4. *de sentent. Excomm. in 6.*

6 Non solum personæ singulares, sed etiam tota Communitas, seu Collegium Clericorum potest suspendi, ut constat ex *cap. sæpe, de elect. in 6.* Suspensio autem in communitatem, seu Capitulum dupliciter ferri potest, vel collective, ut si totum Corpus Capituli habens jus alicujus Beneficii, Jurisdictionis, & administrationis, ab eo suspendatur. Vel distributive, ut singuli e corpore Capituli, dummodo noxii sint, eamdem pœnam Suspensionis in-
7 currant. Et interdum hi duo modi suspendendi, collective, & distributive conjunguntur, uti patet *in cap. Ne sede vacante, & cap. Quia sæpe* 40. *de elect. in 6.* ubi tam totum corpus Capituli, quam singuli e corpore ipsius bona Prælati defuncti occupantes, vel diripientes ab Officiis, & Beneficiis suspenduntur, donec restituant.

ARTICULUS VII.

Suspensio quo ad ejus effectus.

SI Suspensus aliquem actum, a quo est suspensus, exerceat, graviter peccat, si materia est gravis, & si durante Suspensione actus Ordinis exerceat, ipso facto incurrit Irregularitatem, ut habetur *in cap.* 1. *de sentent. & re judicat, & cap.* 1. *de sentent. Excomm. in 6.* 1

Suspensus ab Officio, & Beneficio non potest eligere, & est incapax Beneficii Ecclesiastici, & provisio ei facta est nulla, sicuti constat *ex cap. Cum dilectus, de consuetud.* Cum enim Beneficium detur propter Officium, non recte confertur ei, qui Officium præstare non potest, *cap. ult. de Clerico excomm. ministrant.* 2

Suspensus ab Ordine, & beneficio voluntarie, & scienter violans Suspensionem, præsertim celebrando, in perpetuum ab Officio, & Beneficio est deponendus, ut colligitur *ex cap. Clerici, & cap. Latores, de Clerico excomm.* 3

Si Suspensus a Beneficio audeat se ingerere usurpando fructus ejusdem Beneficii graviter peccat, & tenetur ad illorum restitutionem; cum hac distinctione, quod si sint fructus Præbendæ, sunt restituendi Ecclesiæ, vel pauperibus; si vero sint fructus quotidianarum distributionum ob assistentiam Divinis Officiis, sunt restituendi iis, qui adstiterunt Divinis Officiis, juxta textum *in c. Si quis deinceps* 17. *q.* 4. 4
Et præter hoc onus restitutionis, & grave peccatum usurpans hos fructus contrahit perpetuam privationem Beneficiorum, ex textu *in cap.* 1. §. *ult. & cap. Cupientes verf. Ceterum, de elect. in 6.* 5

Si quis Suspensus ob vitium incontinentiæ, quo fuerit cognitus laborare, scienter ausus fuerit celebrare Divina, est deponendus, non solum ab Officio, sed etiam a Beneficio; sic expresse habetur *in cap. Ut Clericorum, verb. Si quis, de vita, & honestate Clericor.* 6

Suspensus a Minori Ordine non potest ad Majores ascendere, nisi prius absolvatur, quia suspensus ab Ordine inferiore censetur etiam suspensus a Superiore, non vice versa; nam cui non licet quod minus est, non debet licere quod est majus, *arg. l. Legatorum* §. *Ultim. ff. de interdictis,* ubi expresse habetur: *Est enim perquam ridiculum, eum qui Minoribus honoribus pœnæ causa prohibitus est, ad Majores aspirare; Majoribus tamen prohibitus Minores petere non prohibetur.* 7

8 Suspensus ab ingressu Ecclesiæ, si celebrat in ea, fit Irregularis, & si moritur impoenitens durante Suspensione, caret Ecclesiastica sepultura, *cap. Is cui, de sentent. excomm. in 6.*

9 Suspensus ab Officio, Ordine, & Jurisdictione in uno loco, ubique est suspensus, ita ut nullibi possit exercere actus illius potestatis, a qua fuit suspensus, donec absolvatur: quia Censura afficit immediate personam, ideoque eam comitatur etiam extra territorium ferentis, uti notant Doctores cum Glossa in *cap. Pastoralis §. Verum, de appellat.*

10 Sciendum tamen est, quod Ordines, & alii actus per suspensionem prohibiti sunt validi, exceptis Electionibus, *cap. Cum dilectus, de consuetud. cap. Cum inter 16. de election.* Et exceptis actibus Jurisdictionis, & per hoc absolute suspensus invalide absolvit; Absolutio enim a sic suspenso data est nulla, nisi ob suspensionem occultam sit error Communis, ob quem Ecclesia Jurisdictionem supplet (*), *arg. cap. Infamis 1. caus. 3. quæst. 8. l. Barbarius 3. ff. de Officio Prætor.*

11 Suspensio a divinis inflicta pendente appellatione declarata fuit invalida a *Sac. Cong. Concil. in Amalfitana* 19. Augusti 1724. apud Thes. *Resol. Sacr. Congr. Concil. tom. 3.*

ARTICULUS VIII.

Suspensio quoad modos, quibus tollitur.

1 Suspensio inflicta propter contumaciam cum hac lege tacita, vel expressa, ut suspensus non possit prius absolvi, quam a contumacia, seu inobedientia recedat, tollitur per absolutionem. Quæ absolutio a tali Suspensione a Juris potest dari ab Episcopo, vel alio quasi Episcopali Jurisdictione prædito, si non sit specialiter reservata Pontifici, *arg. cap. Nuper, de sentent. Excomm. & cap. Ex litteris, de constit.* 2

Suspensio imposita ad determinatum tempus, v. g. ad annum, vel sub conditione: *Donec restituerit*, elapso tempore, vel conditione adimpleta, eo ipso cessat per se ipsam sine alia Superioris declaratione. Sic Glossa recepta *in Clem. 1. De Decimis verb. Donec, & in c. Quia sæpe, de elect. in 6. verb. Donec.* 3

Suspensio lata præcise ut pœna alicujus patrati delicti tollitur per dispensationem, quæ dispensatio dari solum potest ab Auctore Canonis, aut ejus Successore, Delegato, vel Superiore, non autem ab inferiore, sive suspensio lata sit a Jure, sive lata ab homine, sive lata sit ad determinatum tempus, sive sine temporis limitatione, quia sicut Legem Superioris, ita & annexam ei pœnam inferior solvere non posset. Glossa *in cap. Cupientes §. Cæterum verb. Suspensus, de elect. in 6.* 4

Pro Suspensionis absolutione nulla sunt præscripta determinata verba, unde sufficiunt quæcumque verba apta ad illam exprimendam, quocumque idiomate proferantur. Ex usu tamen Ecclesiæ consueto hæc, vel similis forma adhiberi solet: *Absolvo te a vinculo suspensionis, quod incurristi ob talem, vel talem causam, & restituo te pristinæ executioni tuorum Ordinum, vel officiorum.* 5

Prius autem, quam detur hæc absolutio, exi- 6

Notæ Rom. Theologi.

(*) Non sufficit error communis, sed requiritur etiam titulus coloratus, ut alias diximus.

Responsio Auctoris.

Quamvis non parva sit controversia inter Doctores, an sufficiat error communis sine titulo colorato, ut videre est verb. *Confessarius art.* 1. *num.* 38. *ad* 42. inclusive, conclusio tamen mea apertissime indicat, adesse in Confessario absolute suspenso dictum titulum coloratum, cum expresse dicat: Absolutio enim a sic suspenso data, est nulla, nisi ob suspensionem occultam sit error communis, ob quem Ecclesia jurisdictionem supplet. Cum enim hic Confessarius ante suspensionem occultam vere & realiter omnibus innotuerit, ut a legitimo Superiore titulo requisito ad actum absolutionis munitus se continue & publice exponens ad confessiones excipiendas, & superventa suspensio fuerit communiter occulta, certe sine alio expresso addito, ob hunc errorem communem Ecclesia supplet in hoc casu jurisdictionem. Frustra enim exprimitur, quod jam intelligitur, *leg. Cornelius* 69. *ff. de hæredibus instituendis.* Habetur etenim pro expresso, quod tacite subintelligitur, *l. Fideicommissa* 11. *§. si filio, ff. de legatis* 111. cum similibus.

exigendum est ab absolvendo, ultra promissionem de cetero non committendi tale crimen, juramentum de stando mandatis Ecclesiæ, ut habetur *in cap. Super eo 1. cap. Venerabili 52. de sent. excomm.* Et si crimen, propter quod incursa est Suspensio, tangat tertiam personam, quod satisfaciat parti offensæ, ut habetur *in cap. Porro, & in cap. Parochianus, de sent. Excommunicat.*

SUSPICIO. Vide verb. *Judicium temerarium a num. 13. ad 14.*

SUSURRATIO. Vide Verb. *Detractio art. 1. num. 10.*

SYMBOLUM.

1 Symbolum dictum est a *Syn*, quod est simul, & *Bolus*, quod est Morsellus, quia nempe Symbolum Apostolorum, quod est primum, & a quo cetera appellantur Symbola, confectum est ab omnibus simul Apostolis, singulis eorum aliquem morsellum, seu particulam quamdam apponentibus. Sic Glossa *in Rubr. titul. de summa Trinitate circa finem*, & alia Glossa *in cap. Canones 1. verb. Apostolo distinct. 15.* & Canonistæ passim, non desunt tamen qui dicant, quod Symbolum Græce, sonet latine indicium. Et sic Symbolum Fidei sit quoddam indicium, sivè signum, vel Tessera, aut nota Christianorum, quo veri fideles discernuntur ab infidelibus nempe Paganis, Judæis, & Hæreticis; sicut a simili Tessera illa, quam Milites assumere consueverunt ad discernendum socios, ad hostibus, & exploratoribus, Symbolum militare appellatur; ut docet Rufinus Presbiter Aquilejens. *fol. 169. in Symboli Apostolici Commentariis paulò post initium*, ibi: *Symbola distincta unusquisque dux suis militibus tradit, quæ latine signa, vel indicia nuncupantur, ut si forte occurrerit quis, de quo dubitetur interrogatus Symbolum prodat, si sit hostis, vel Socius.* Cardinal. Petra *tom. 1. comment. in Constit. 2. Divi Leonis Magni, num. 6.* Card. Bellarm. *præfat. ad explicat. Symboli Apostolici*, Calepinus verb. *Symbolum*, & alii.

2 Symbolum in proposito est Regula Fidei, brevis, ac perfecta confessio, breve prædicationis indicium, brevis Credendorum collectio. *Ita in re Communis.* Unde Sanctus Augustinus *in lib. 1. de Symbolo cap. 1.* ait: *Est autem Catholica Fides in Symbolo nota fidelibus memoriaque mandata, quantum res passa est, brevitate sermonis atque incipientibus atque lactentibus . . . . . paucis verbis credendum constitueretur, quod multis verbis exponendum esset proficientibus, & ad divinam doctrinam . . . . surgentibus.*

Symbola principaliora, in quibus substantialiter omnia alia continentur, quatuor sunt, nempe Symbolum Apostolicum, Symbolum Nicænum, Symbolum Costantinopolitanum, & Symbolum S. Athanasii, cujus tamen an ipse S. Athanasii fuerit Auctor, multi dubitant, uti dicetur infra. 3

Symbolum Apostolicum sic dicitur, quia confectum fuit ab Apostolis, qui Magistri Orbis Terrarum a Christo constituti, antequam separarentur ab invicem ad prædicanda cunctis gentibus Mysteria Fidei ab omnibus credenda Spiritu Sancto afflati singillatim conferendo suas sententias, illas in unam brevem Summam duodecim Articulorum collegerunt, ut sic quorum una erat Fides, unum Baptisma, una eademque esset Evangelicæ veritatis prædicatio per universum Orbem diffusa, juxta illud Propheticum *Psalm. 118. In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines Orbis terræ verba eorum.* 4

In dicto igitur Symbolo singuli Apostoli posuerunt suum Articulum; & quamvis varient Doctores in assignando ordine, quo quisque Apostolus suum Articulum posuit, inter omnes tamen verisimilior videtur ordo, quem tradit Doctor Subtilis *in 3. dist. 25. quæst. unica §. Horum Articulorum.* Sic S. Petrus posuit primum Articulum, scilicet: *Credo in Deum Patrem Omnipotentem Creatorem Cœli, & Terræ*; Sanctus Joannes posuit secundum, scilicet: *Et in Jesum Christum Filium ejus unicum Dominum nostrum.* S. Jacobus Zebedæi posuit tertium, scilicet: *Qui conceptus est de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine*; Sanctus Andreas posuit quartum, scilicet: *Passus sub Pontio Pilato, crucifixus mortuus, & sepultus*; Sanctus Philippus posuit quintum, scilicet: *Descendit ad Inferos*: S. Thomas posuit sextum, scilicet: *Tertia die resurrexit a mortuis*: Sanctus Bartholomæus posuit septimum, scilicet: *Ascendit ad Cœlos, sedet ad dexteram Dei Patris Omnipotentis*, S. Matthæus posuit octavum, scilicet: *Inde venturus est judicare vivos, & mortuos*: S. Jacobus Alphæi posuit nonum, scilicet: *Credo in Spiritum Sanctum*; 5

ctum; S. Simon Zelotes posuit decimum scilicet, *Sanctam Ecclesiam Catholicam Sanctorum Communionem*. S. Judas Jacobi posuit duodecimum, scilicet: *Remissionem peccatorum*: Sanct. Matthias posuit duodecimum, scilicet. *Carnis resurrectionem, & vitam aeternam*: Et sic Scoti ordo fundatur in Sacra Scriptura, nam *Actorum cap.* 1. *numer.* 13. hoc eodem ordine referuntur Apostoli post Christi in Cœlos Ascensionem, ibi: *Et cum introissent in Cœnaculum, ascenderunt, ubi manebat Petrus, & Joannes, Jacobus, & Andreas, Philippus, & Thomas, Bartholomaeus, & Matthaeus, Jacobus Alphaei & Simon Zelothes, & Judas Jacobi*, Et exinde *cecidit sors super Matthiam, & annumeratus est cum undecim Apostolis*, ibi: *numer.* 26. Unde verosimilius est quod singuli Apostoli posuerint suos Articulos in Symbolo ab ipsis confecto juxta ordinem post Christi Ascensionem inter se observatum, & a S. Luca hic *Actorum cap.* 1. *num.* 13. relatum.

6 Symbolum Nicænum sic dicitur, quia conditum fuit anno 325. sub Sancto Silvestro Papa a trecentis decem & octo Patribus in primo Concilio Nicæno ad majorem, & expressiorem Fidei explicationem, atque expresse ad confutandas Hæreses de novo insurgentes, ad quarum explicatam reprobationem Patres Sanctæ Generalis Nicænæ Synodi nonnulla in suo Symbolo addiderunt verba ad Symbolum Apostolorum; ut patet inductione. Unde hic datur ad litteram, prout refertur a Ludovico Bail *in summa Conciliorum tom.* 2. *par.* 1. *Concilii Nicæni pag.* 164.

Symbolum Nicæni Concilii.

7 „ Credimus in unum Deum, Patrem Omnipotentem, omnium visibilium, & invisibilium factorem. Et in unum Dominum Jesum Christum, Filium Dei ex Patre natum unigenitum idest ex substantia Patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero; natum, non factum, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt & quæ in Cœlo, & quæ in terra. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit, & incarnatus est & homo factus, passus est, & resurrexit tertia die, & ascendit in Cœlos: iterum & venturus est judicare vivos & mortuos. Et in Spiritum Sanctum. Eos autem, qui dicunt; Erat aliquando, quando non erat, & antequam nasceretur, non erat; & quia ex iis, quæ non sunt, factus est, aut ex alia substantia, vel essentia dicunt esse, vel creatum, vel mutabilem, vel convertibilem Filium Dei; anathematizat Catholica, & Apostolica Ecclesia.

Symbolum Constantinopolitanum sic dicitur, quia confectum fuit anno 381. sub Damaso Papa a centum quinquaginta Patribus in primo Concilio Constantinopolitano, & dicto Symbolo Nicæno ad uberiorem adhuc & clariorem Fidei explanationem, & novarum Hæresum confutationem, quædam per primum Generale Concilium Constantinopolitanum denuo apposita fuerunt, pro ut clare patet intuenti, tum supra alatum Symbolum Nicænum, tum sequens Symbolum Constantinopolitanum, quod ad hunc finem hic etiam ad litteram datur, prout refertur ab eodem Bail *loc. cit. prima parte Concilii Constantinopolitani primi pag.* 197. 8

Symbolum Concili Constantinopolitani.

„ Credimus in unum Deum, Patrem Omnipotentem, Factorem Cœli, & Terræ, visibilium omnium & invisibilium conditorem, Et in unum Dominum Jesum Christum, Filium Dei unigenitum, ex Patre natum ante omnia Sæcula, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natum, non factum, homousion Patri, hoc est ejusdem cum Patre substantiæ, per quem omnia facta sunt, quæ in Cœlo, & quæ in Terra. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de Cœlis, & incarnatus est de Spiritu Sancto, ex Maria Virgine, & Homo factus est: Crucifixus etiam pro nobis: sub Pontio Pilato passus, ac sepultus, tertia die resurrexit secundum scripturas: ascendit in Cœlos, sedet ad dexteram Patris, inde venturus est cum gloria judicare vivos, & mortuos, cujus regni non erit finis. Credimus in Spiritum Sanctum Dominum, & vivificantem, ex Patre procedentem, & cum Patre, & Filio adorandum, & conglorificandum, qui locutus est per Prophetas: & unam Sanctam Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam, Confitemur unum Baptisma in remissionem peccatorum. Et expectamus resurrectionem mortuorum, & Vitam futuri sæculi. Amen. 9

Quibus Symbolis ad confutandum errorem Græcorum negantium Processionem Spiritus Sancti a Patre, & Filio, facta fuit additio *Filioque* primum in Concilio Toletano 1. *anno* 405. cele- 10

celebrato sub Innocentio Papa I. ubi dictum Concilium in Symbolo (ut refertur *in Tomo primo Conciliorum*) sic profitetur : *Credimus Spiritum quoque esse Paraclitum, qui nec Pater sit ipse, nec Filius, sed a Patre Filioque procedit. Est ergo ingenitus Pater, genitus Filius, non genitus Paraclitus, sed a Patre, Filioque procedens*. Idemque statutum fuit in Concilio Ephesino I. celebrato contra Nestorium *anno* 431. sub Cælestino Papa, & relato *in cap. De Spiritu* 38. *distinct.* 5. *de consecratione*, ibi : *Nam Spiritus appellatus est veritatis, & veritas Christus est, unde & ab isto similiter sicut ex Patre procedit*. Et idipsum præter alia etiam in Concilio Generali Lateranensi sub Innocentio III. *anno* 1215. celebrato fuit definitum, ac refertur *in cap. Firmiter* 1. §. 1. *de summa Trinitate, & Fide Catholica*, ibi : *At Spiritus Sanctus pariter ab utroque . . . Procedens*, & *cap. Damnamus* 2. §. *Non autem, eodem titulo*, ibi : *Et sic eadem res est Pater, & Filius, nec non & Spiritus Sanctus ab utroque procedens*. Et idem iterumque definitum fuit in Concilio Florentino sub Eugenio IV. celebrato *anno* 1438. & 1439. & his verbis in *decreto Unionis* expressis; *Definimus insuper explicationem verborum illorum Filioque veritatis declarandæ gratia, & imminente tunc necessitate, licite, ac rationabiliter symbolo fuisse appositam*. Et idem denique definitum, confirmatumque fuit in Concilio Tridentino sub Paulo III. Julio III. ac Pio IV. Contra Lutheri, ac aliorum Hæreticorum errores, nec non pro pace inter Principes, ac reformatione Ecclesiæ inchoato *anno* 1545. ac cum aliquandiu fuisset interruptum, finito tandem anno 1563. In cujus *sessione* 3. *in decreto de symbolo Fidei* sic expresse habetur; *symbolum Fidei, quo Sancta Romana Ecclesia utitur, tamquam principium illud, in quo omnes, qui Fidem Christi profitentur, necessario conveniunt, ac fundamentum firmum, & unicum, contra quod Portæ Inferi nunquam prævalebunt, totidem verbis, in omnibus Ecclesiis legitur, exprimendum esse censuit, quod quidem ejusmodi est*.

11 „ Credo in unum Deum, Patrem Omnipotentem, factorem Cœli, & terræ, visibilium omnium, & invisibilium. Et in unum Dominum Jesum Christum, Filium Dei unigenitum; Et ex Patre natum ante omnia sæcula: Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero. Genitum non factum, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de Cœlis. Et incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine, & homo factus est. Crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus, & sepultus est; & resurrexit tertia die secundum scripturas. Et ascendit in Cœlum, sedet ad dexteram Patris. Et iterum venturus est cum gloria judicare vivos, & mortuos, cujus regni non erit finis. Et in Spiritum Sanctum Dominum, & vivificantem, qui ex Patre, Filioque procedit. Qui cum Patre & Filio simul adoratur, & conglorificatur, qui locutus est per Prophetas. Et Unam, Sanctam, Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam. Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum; Et expecto resurrectionem mortuorum; & vitam venturi sæculi. Amen.

Symbolum Apostolicum cœpit recitari in Missa a tempore ipsorum Apostolorum, ut tradunt Dionysius Areopagita *de Ecclesiast. Hierarch. cap.* 3. Durand. *de Ritibus Ecclesiastic. lib.* 2. *cap.* 24. *numer.* 14. Barbosa *ad Concilium Trid. sess.* 5. *nu.* 3. & alii. 13 Et idem Apostolicum Symbolum recitatum fuit in Missa apud Romanos, seu in Ecclesia Romana plusquam mille annis, hoc est usque ad tempora Benedicti VII. dicti VIII. qui metu divisionis, aut schismatis, & precibus Sancti Imperatoris Henricii II. jussit ad majorem Ecclesiarum conformitatem, ut Romana Ecclesia in Missa, omisso Apostolorum Symbolo, caneret Symbolum, quod Ecclesiæ Hispaniarum, & Galliæ canebant, idest Symbolum Constantinopolitanum cum illa additione *Filioque* in supradicto Concilio Toletano contra errorem Græcorum facta. Sic Berno *de rebus ad Missam pertinentibus cap.* 2. Baronius *ad ann.* 447. *nu.* 19. Sever. Binius *in notis ad Concil. I. Constantinopolitan.* Barbosa *loc. cit. num.* 3. Lupus *tom.* 2. *Schol. ad synod. Nicæn. cap.* 4. *fol.* 13. *num.* 14. Ciacon. *in vitis Pontific. tom.* 1. *fol.* 759. & alii notantes, quod Ecclesia Romana in Missa per totum illud tempus retinuit, ac recitavit Symbolum Apostolorum, quia nunquam a Fide Apostolica aberraverat, & deinde ob supradictum motivum Symbolum Constantinopolitanum recitare incæpit. 12

In aliis autem Ecclesiis loco Symboli Apostolorum jam antea in Missa cœperat recitari, & cani Symbolum Nicænum juxta Decretum Sancti Marci Papæ, ut referunt Platina *in vita ejusdem Pontificis*, Ciaconius *in vitis Pontif. tom.* 1. *fol.* 229. & alii id extendentes etiam ad Ecclesiam Romanam; & deinde Symbolum Constantinopolitanum ex Decreto S. Damasi Papæ 14

Papæ I. & mandato ejusdem Concilii Constantinopolitani, ut notant Glossa Marginalis *in cap. Canones* 1. *distinct.* 15. Archidiaconus *ibid. numer.* 3. Pinell. *lib.* 2. *de Missa cap.* 19. & 49. & alii id pariter extendentes ad Ecclesiam Romanam, quamvis tamen probabilius ex dictis *supra num.* 13. ipsa Ecclesia Romana retinuerit, & recitaverit in Missa Symbolum Apostolorum usque ad tempus Benedicti VII. dicti VIII.

15 Consuetudo autem recitandi in Missa Symbolum prius Apostolorum, deinde Nicænum, & demum Constantinopolitanum asseritur a Durand. *de Ritibus Eccles. lib.* 2. *cap.* 24. *nu.* 14. Anton. Possevin. *in Apparatu Sacro verb. Symbolum*, Card. Petra *tom.* 1. *Commentar. ad Constit.* 2. *Leonis Magni num.* 13. & ab aliis plurimis.

16 Symbolum Sancti Athanasii, quod incipit *Quicumque vult salvus esse*, ab ipso compositum fuisse traditur tempore, quo Romam a Julio Papa vocatus fuit, ut judicaretur; cum enim ibi Eusebianorum adventum per sesquiannum expectaret, hoc Fidei Symbolum scripsit, ac tamquam Catholicæ Fidei seu professionem publice edidit, quod deinde una cum actis Nicænæ Synodi, cui ipse Athanasius præsens interfuit, in Archivio Romano diu asservatum fuit; Donec tandem post multos annos Ecclesiæ recitandum tradi meruerit; Baronius *ad annum Christi* 340. & *ad notas in Concil. Roman. II. tom.* 1. *part.* 1. *Conciliorum*, Fagnanus *in cap. Firmiter* 1. *num.* 33. *de Summa Trinitate, & Fide Catholica*, Reiffenstuel *lib.* 1. *Decret. titul.* 1. *n.* 77. Ciacon. *in Vitis Pontif. t.* 1. *fol.* 233. *litt. A.* Card. Petra *loc. cit. num.* 16.
17 *& alii*. Et quod tale Symbolum fuerit compositum ab ipso Sancto Athanasio testatur ultra supradictos Bellarminus *lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis* §. *de Sancto Athanasio circa finem*; Hincmarus Rhemensis, qui *anno Christi* 848. floruit, ita de ipso statuit; *Sermonem Athanasii de Fide, cujus initium est: Quicumque vult salvus esse &c. memoriæ quisque commendet, & sensum illius intelligat*: Ayton Episcopus Basileensis tempore Ludovici Pii *in suo Capitulari cap.* 4. sic decernit: *Quarto ut Fides Sancti Athanasii a sacerdotibus discatur, & ex corde die Dominico ad horam Primam recitetur*: Concilium Augustodunense editum *anno Christi* 670. ita sancivit: *Si quis Presbyter, vel Diaconus, vel Clericus symbolum, quod inspirante Sancto Spiritu Apostoli tradiderunt, & Fidem Sancti Athanasii Præsulis irreprehensibiliter non recensuerit, ab Episcopo condemnetur*. Et ipsa Catholica Ecclesia testimonium perhibet, prædictum Symbolum sub nomine Sancti Athanasii in Divino Officio recitandum proponens, & mandans. Et Sacra Congregatio Rituum ipsum Symbolum Sancti Athanasii appellat, dum expressis his verbis de ipso sic censet: *Symbolum S. Athanasii, quod dicitur ad Primam, laudabilius in Choro recitatur stando*. Dicta *Sacr. Congr. Rituum* 23. *Decemb.* 1624. apud La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 2055. *Decret.* 168.

18 Nihilominus Cabassutius *Notit. Ecclesiast. sæculi* 2. *dissert.* 19. pluribus probat Sanctum Athanasium non esse illius Symboli Auctorem. Et Graveson *tom.* 1. *Histor. Ecclesiast. colloq.* 4. *pag.* 367. & 368. primæ Impressionis Romanæ hoc Symbolum inter opera dubia S. Athanasii reponit, plurimasque rationes adducit variorum Auctorum, qui hoc Symbolum S. Athanasio abjudicant, dicitque quod aliqui illud tribuunt Eusebio Vercellensi, alii Vincentio Lirinensi, nonnulli Athanasio Sinaitæ, alii Anonymo Theologo Gallo, qui Pipini, vel Caroli Magni temporibus floruit. Et alii denique longe plures hoc Symbolum tribuunt Vigilio Tapsensi in Africa Episcopo acerrimo sub finem quinti sæculi Fidei Catholicæ defensori, qui multa opera scripsit, & non suo, sed sub antiquorum Patrum, præsertim sub nomine S. Athanasii evulgavit; Unde dicit ipse Graveson, quod difficile creditu non est hoc Symbolum fuisse editum a Vigilio Tapsensi sub nomine S. Athanasii, & postea *tom.* 3. *coll.* 4. *fol.* 157. sic expresse habetur: *Sed nunc convenit inter omnes viros eruditos hoc symbolum S. Athanasii nomine inscriptum non esse genuinum illius fœtum*.

19 Symbolum in Missa dicendum est diebus præscriptis in Rubricis Missalis *cap.* XI. *de Symbolo*. Unde *Sac. Rit. Congr. in Curien. die* 19. *Junii* 1700. expresse statuit, ut sequitur: *In Festis Sanctorum Martyrum, Confessorum, & Virginum, quæ celebrantur sub Ritu duplici majori, non est dicendum symbolum in Missa, sed serventur Rubricæ generales Missalis Romani capite XI. de Symbolo*.

20 Item in Festo translationis Patroni Principalis Cathedralis sub Ritu duplici majori, non potest in Missa dici Symbolum, nec in ipsa Ecclesia Cathedrali, neque per totam Diœcesim. *Ead. S. R. Cong. in d. Curien.* 19. *Jun.* 1700.

21 Quamvis cit. Rubrica Missalis *cap. XI. de symbolo*, ubi declarat in Festo Patroni alicujus loci, vel Tituli Ecclesiæ dicendum esse

Cre-

Credo, excipiat Festum Tituli alicujus Capellæ, vel Altaris; talis tamen Rubricæ exceptio intelligenda est de Missis privatis, non vero de Missa solemni, ut recte explicat eruditissimus P. Merati *ibid. num.* 12. asserens ad id sequens Decretum: *Symbolum in Missa solemni potest decantari in illa Ecclesia, ubi est Altare erectum sub invocatione alicujus Sancti ratione concursus ad præscriptum Rubricar. licet de eo fiat Officium sub Ritu semiduplici*; ut pro Festo S. Antonii de Padua declaravit *Sacra Rit. Congregat.* 1. *Aprilis* 1651. *in una Burgi S. Domnini*. Festum enim Sancti Antonii tunc erat semiduplex, cum elevatum sit ad Ritum duplicem pro Ecclesia universali a Clemente X. anno 1670. 18. Junii.

22 Nomine Festorum principalium Ordinum, in quorum Missis a supradicta Rubrica de Symbolo, conceditur *Credo*, venire solent Festa, quæ sub Ritu primæ classis celebrantur, nempe Fundatoris Ordinis, seu principalis Tituli, aut Patroni. An autem sub eodem nomine principalium Festorum Ordinum comprehendantur etiam insigniores Sancti cujusque respective Ordinis, controvertitur inter Doctores; Guyetus enim, & Bissus apud Merati *loco cit. n.* 13. censent servandum esse in hoc casu legitimum cujuslibet Ordinis usum, saltem quoad Festa duplicia secundæ classis; hoc comprobante praxi fere omnium Ordinum Regularium, qui in Festis suorum Sanctorum secundæ classis Symbolum recitant; Ipse autem Merati *loco cit.* videtur sentire contrarium, etiamsi talia Festa secundæ classis celebrentur cum octava, id probans exemplo S. Laurentii, quod licet celebretur sub Ritu secundæ classis, & cum Octava ab Ecclesia universali, nihilominus quia Sanctis Martyribus non convenit *Credo*, idcirco in tali Festo non dicitur *Credo*, nisi in Ecclesia ejusdem Titularis, ut patet ex communi praxi, & Decreto *Sacræ Rituum Congregationis, in Perusina* 23. *Martii* 1709. ibi: *In die S. Laurentii Titularis alicujus Ecclesiæ Cathedralis, vel Matricis nullius Diœcesis non est recitandum Symbolum Apostolicum in aliis Ecclesiis ejusdem Loci, sed tantum in Ecclesia propria*; adeoque a fortiori, concludit ipse, concedi non debet *Credo* in Festis Sanctorum Confessorum alicujus Ordinis particularis, quamvis ab eodem celebrentur sub Ritu secundæ classis, & cum octava; At vero donec aliter a Sede Apostolica, seu Sacra Congregatione definiatur, non videtur recedendum a priori Guyeti, & Bissi, aliorumque opinione fundata in communi praxi, & consuetudine omnium fere Ordinum Regularium; cum consuetudo sit optima Legum interpres, *cap. Cum dilectus* 8. *de consuetud. leg. Si de interpretatione* 37. *ff. de Legibus*. Immo consuetudo inveterata, & legitime præscripta pro Lege est observanda; *L. De quibus* 137. *ff. de Legibus*, *cap. Cum tanto* 11. *de consuet. cap. Non est* 3. *eod. in* 6. cum similibus.

Fatemur tamen quod, præcisa dicta communi praxi, & consuetudine, in Festis SS. Martyrum, Confessorum, & Virginum, seu Viduarum, aliarumque non Virginum, non debet dici *Credo* juxta illud vulgare dictum *Muc non credis*, per cujus primam litteram *M.* indicatur non debere dic *Credo* in Festis Sanctorum Martyrum, per secundum *V.* non debere dici in Festis Sanctarum Virginum, & Viduarum, & per tertiam *C.* non debere dici in Festis Sanctorum Confessorum, nisi sint Doctores Ecclesiæ, & nisi prædicti omnes Sancti, & Sanctæ sint Fundatores Ordinis, Patroni, aut Titulares Ecclesiæ, seu in ipsa Ecclesia habeatur eorum Insignis Reliquia, aut nisi talia Festa venerint in Dominicis, & infra octavas Festorum Symbolum habentium, ut recte ex aliis notat Merati *loc. c. nu.* 8. *in fine*. Et ratio est, quia ut docent Alexander Alensis *q.* 10. *de Sacrament. Euchatistiæ* §. 9. Quarti *p.* 1. *titul.* XI. *de Symbolo vers. Ex quibus*, & alii, de ipsis nulla fit mentio in Symbolo, neque in ipsis locum habent motiva, quæ de aliis in *dicta Rubrica de Symbolo* exceptis occurrunt. 23

Prima enim ratio, seu motivum, cur dicatur *Credo* in variis ex ibi assignatis Festivitatibus, est, quia de ipsi fit aliqua mentio in dicto Symbolo, ut tradunt Innocentius III. *de Mysteriis Missæ lib.* 2. *c.* 51. Sanctus Thomas 3. *p. q.* 83. *art.* 4. Durand. *lib.* 4. *cap.* 25. Quarti *loco cit. vers. Prima ratio*, Gavant. & Merati *loco cit. Rubrica de Symbolo*, & alii passim. Et ob id dicitur in omnibus Dominicis, quia dies Dominici dedicati sunt in memoriam Resurrectionis Christi, & cultum Sanctissimæ Trinitatis, de quibus Mysteriis fit mentio in Symbolo; quæ ratio militat de omnibus Festivitatibus Domini de quo principaliter fit mentio in ipso Symbolo; sicuti fit de B. V. Maria, ac etiam de Angelis indicatis per ly *Invisibilium*. 24

Secunda ratio, seu motivum, cur dicatur *Credo* in aliquibus aliis ibi enumeratis, est, ut docent S. Thomas *loc. cit.* Durandus *loc. cit.* Quarti *loco cit. v. Secunda ratio*, & ipso teste alii communiter, quia ipsi Sancti vel 25

pri-

primo Symbolum composuerunt, vel egregie Fidem in eo contentam propagarunt prædicatione, & doctrina; Et ideo dicitur in Festis Apostolorum, & Evangelistarum; Item in Festo S. Mariæ Magdalenæ, quæ ex Innocentio III. *loc. cit.* fuit Apostolorum Apostola. Item in solemnitatibus Creationis, & Consecrationis Summi Pontificis, & consecrationis Episcoporum, quia ipsi sunt Successores Apostolorum; Et in Festis insigniorum Doctorum, quia singulari sua prædicatione, & doctrina plurimum Fidem in Symbolo contentam propagarunt.

26 Tertia ratio, seu motivum tandem cur dicatur in reliquis aliis, est, ut volunt Alexander Alensis *loc. cit.* Quarti *loc. cit. vers. Tertia ratio*, Guttierez *lib.* 3. *cap.* 28. *quæst.* 2. Merati *loc. c. n.* 4. & alii, quia tales Sancti ob excellentiam auctoritatis, seu ratione solemnitatis, vel ob jus speciale in aliquam Ecclesiam, aut locum hoc honore dignantur, ut eorum Missæ votivæ solemniter pro re gravi, aut pro publica Ecclesiæ causa celebrentur; Et ob id dicitur *Credo* in Festo Patroni, & Titularis Ecclesiæ, Dedicationis, seu Consecrationis ejusdem, in Festis Fundatorum Ordinum, ac in Festis illorum, de quibus in Ecclesia habentur Insignes Reliquiæ.

27 In festo S. Joannis Baptistæ, quamvis sit primæ classis, & cum octava, non dicitur *Credo*, quia Sanct. Joannes Baptista figurat Legem veterem, & consummavit cursum ante promulgationem Evangelii, & Institutionem Symboli, ut tradit Quarti *loc. cit. vers. Opponi posset*; & in simili Durandus *lib.* 7. *cap.* 14. *num.* 8. & alii. Quæ ratio militat etiam pro Festo S. Joseph, & aliis similibus. In Festo autem S. Laurentii Martyris, quamvis sit secundæ classis, & cum octava, non dicitur *Credo*, quia in ipso non habent locum suprassignatæ rationes, & motiva dicendi Symbolum, nec adest ad id praxis, ac legitima consuetudo, cum potius universalis Ecclesia in ejus Festo illud omittat, sicut illud omitteret in Festis S. Stephani, & Sanctorum Innocentium, si caderent extra octavam Nativitatis Domini, sicuti de facto omittitur in die octavæ Innocentium currentis extra dictam Octavam.

28 In Missa Patroni minus principalis non debet dici *Credo*. *Sacr. Rit. Cong. in Beneventana* 2. *Decembris* 1684. *& in Lycien.* 15. *Septemb.* 1691.

29 Sola ratione SS. Sacramenti expositi, non est dicendum Symbolum in Missis privatis. *Sac. Rit. Cong. in una Canonicor. Regul. Lateranen.* 2. *Decemb.* 1684. Et idem statuitur in Instructione Clementis XI. & XII. pro expositione SS. Sacramenti occasione 40. Horarum §. 10.

Dum in Missa solemni canitur *Credo* non debent pulsari Organa. Concil. Provincial. Mediolanens. tert. apud Gavant. *in Manual. Episc. verb. Missa Conventualis sub num.* 22. ibi: *Symbolum totum canatur a Choro, non alternatim cum Organo*. *Sic* etiam *Cæremonial. Episcopor. lib.* 1. *cap.* 28. ac Cæremonial. Ordinis Minor. *part.* 4. *c.* 9. quod tamen *ib. n.* 7. subjungit: Quod si numerus Cantorum, seu Fratrum sit modicus, poterit alternatim cantari a Choro, & Organo. Sed Organo sonante, duo Cantores legant alta, & intelligibili voce quæ a Choro non cantantur, ut sequitur, ac docet etiam Simon Buongiovanni *in Sacrarum Cæremoniarum Sylva libr.* 5. *cap.* 10. *vers. Quod si*. In hoc enim casu subintrat necessitas, quæ facit licitum, quod alias est illicitum, *cap. Quod non est licitum* 4. *de Regul. Jur. cap. Omnes* 1. *de Fer. cap. Consuluisti* 3. *de celebr. Missar.* cum non subjaceat Legi necessitas, *cap. Consilium* 2. *de observat. jejun. cap. Sicut* 11. *de consecration. dist.* 1. cum multis similibus. Celebrans autem, dum canitur *Credo*, non potest prosequi Missam. *Sac. Rit. Congr. in Beneventana* 13. *Septembr.* 1670. *& in Januen.* 17. *Decemb.* 1695. 30

Symbolum in qualibet Missa, etiam pro defunctis, recitatur a Græcis, eumque morem servari a Monachis Ordinis S. Basilii jubet Benedictus XIV. Constitutione incip. *Quem Religionis sensum* §. 6. Symboli recitatio in Missa a Græca ad Latinam Ecclesiam traducta est. Idem Const. incip. *Allatæ sunt* §. 28. Symbolum idem sine additamento *Filioque* a Græcis, & Orientalibus quandoque recitari permisit Apostolica Sedes, quandoque vero hanc facultatem denegavit, prout diversæ facti circumstantiæ exegerunt. Idem *ibid.* §. 10. Symbolo autem Nicæno non solum licuit, sed & decuit superaddere particulam *Filioque*. Hinc non modo Patres Concilii Zamosciæ *tit.* 1. *de Fide Catholica*, sed etiam Patres Concilii Libanensis *part.* 1. *eod. tit. n.* 11. provide, ac recte statuerunt, ut Sacerdotes omnes eorum legibus subjecti, Symbolum juxta consuetudinem Romanæ Ecclesiæ, cum particula *Filioque* usurpent. Idem *ibid.* §. 30. 31 32 33

Alia ad rem. Vide verb. *Missa art.* 12. & 13. 34

SYN-

SYNDICUS.

1 Syndicus græce idem est ac latine, *Defensor*. Sic notat communiter Doctores *in c. Si-*
2 *cut studii unic. de Syndico*. Unde Syndicus proprie acceptus est ille, qui constituitur ab aliqua Universitate, seu Collegio, vel Capitulo ad negotia illius pertractanda, ac potissimum ad causas, & lites illius in Judicio persequendas. *Sic in re Communis*, per text. & Glos. *in cit. c. Sicut studii, verb. Generaliter, & l. Neque societas* 1. §. 1. *ff. Quod cujuscumque Universitatis nomine, vel contra eam agatur*.

3 Syndicus, quamvis generaliter acceptus conveniat cum Procuratore cum nomen Procuratoris generaliter acceptum etiam Syndicum sub se complectatur, *arg. c. Salvator.* 8. *vers. In nomine caus.* 1. *qu.* 2. *c. Quia in causis* 7. *& c. Petitio* 9. *de Procuratoribus*, tamen proprie, & stricte acceptus distinguitur a Procuratore proprie dicto, quia hic constituitur a quocumque privato Domino, & in causis privatis, Syndicus vero ab Universitate, Collegio, Capitulo, & in causis publicis, & communibus, ut colligitur ex *c. Petitio 9. de Procuratoribus*, & notant Abbas *in cit. c. Sicut studii unic. de Syndico n.* 2. Engel *lib.* 1. *Decretal. tit.* 39. *n.* 1. Pirhing *ibid num.* 1. Reiffenstuel *ibid. num.* 3. & alii passim.

4 Syndicus proprie captus differt etiam ab Actore, quia Actor constituitur specialiter ad unam causam, vel ad plures, sed tantum præsentes; Syndicus vero constituitur generaliter ad omnes causas tractandas, tam præsentes, quam futuras. Glossa *in cit. l. Neque Societas* 1. *verb. Syndicum, ff. Quod cujuscumque Universitatis &c.* & citati Doctores. Quamvis etiam Actor Universitatis quandoque pro Syndico sumatur, & econtra, ut patet ex *cit. l. Neque societas* §. 1. ibi: *Actorem, sive Syndicum*.

5 Syndicus proprie captus differt etiam ab Administratore, seu Œconomo, quia hic præcipue in Administratione pecuniæ, aliorumque negotiorum extrajudicialium; Syndicus vero potissimum in litibus prosequendis versatur. Engel *loc. cit. nu.* 2. Reiff. *loc. cit. nu.* 3. Pirhing *loc. cit. n.* 1. & alii.

6 Ad constituendum Syndicum omnes de Communitate, seu Collegio, vel Capitulo, qui jus suffragii habent, citandi, seu convocandi sunt, quia quod omnes tangit, ob omnibus approbari debet, textu expresso *in cap. Ad hæc 7. de Offic. Archidiaconi*, ibi: *Cum ab omnibus quod omnes tangit, approbari debeat;* Si autem aliqui vocati nolint intervenire, aut recedant, possunt præsentes eum constituere; Dummodo duæ partes ex tribus de Communitate, Collegio, seu Capitulo eorum, qui volunt, possunt, ac debent interesse, sint præsentes, & major pars præsentium consentiat; *leg. Nulli* 3. juncta Glossa verb. *Duæ partes, ff. Quod cujuscumque Universitatis &c. ibid.* Bartolus *nu.* 8. *l. Quod major* 19. *ff. Ad municip.* Hostiens. *in Summa de Syndico num.* 10. Pirhing *loc. citat. num.* 2. & alii passim.

Quamvis consultius sit, ut Religiosi pro causis sui Monasterii non sint ipsi Syndici, sed potius aliquem extraneum Procuratorem Generalem, seu Syndicum constituant, cui causas in Judicio tractandas demandent, assignato ipsi convenienti salario, ut disponitur *in citat. cap. Sicut studii unic. de Syndico*, cum, ut ibi dicitur, præstet, ut servi Dei modicum aliquid expendant in Salarium Syndici, quam ut ipsi forensi causarum strepitu involvantur, ibi: *Expedit pro parvo incommodo a strepitu causarum servos Dei esse quietos*. Nihilominus loquendo de necessitate, non possunt Religiosi compelli ad constituendum Syndicum extraneum, sed exigente sui Monasterii utilitate, v. g. si Monasterium sit inops, ut extraneo Syndico Salarium dare non possit, aut si alius idoneus, & fidelis vir haberi nequeat, potest Religiosus in causis sui Monasterii Syndicus constitui, *arg. c. Monachi* 16. *quæst.* 1. *cap. Insuper 16. de testibus, & cap. Cum deputatis* 16. *de Judic.* Et sic notant Abbas *in cit. cap. Sicut studii n.* 4. Layman *ibid. n.* 1. Pirhing *loc. c. nu.* 16. Reiffenst. *loc. cit. n.* 6. & alii. 7

8

Pro ordine FF. Minorum plures Summi Pontifices concesserunt, ut unusquisque Conventus unum Syndicum, seu Procuratorem Apostolicum extra Religionem habere posset, qui nomine Romanæ Sedis eleemosynas Fratribus Minoribus a fidelibus elargitas, recipiat, & administret, eorum providendo necessitatibus. Sic concessit Martinus IV. Const. incip. *Exultantes in Domino*, qua concessione licite utuntur, non obstante quod id prohibuerit Joann. XXII. Extravag. *Ad Conditorem, de verbor. signific.* Nam prohibitio fuit modificata: *nisi de speciali Sedis Apostolicæ licentia*, quæ subinde emanavit a Martino V. Const. incip. *Amabiles fructus*, & a Paulo IV. Constitut. incipient. *Ex Clementi*, in qua Paulus Litteras concessivas 9

Præ-

Prædecessorum confirmavit, & innovavit, dictamque facultatem iterum expresse concessit; insuper declarando quod id non sit dispensatio in Regula, sed modus a Romanis Pontificibus prædecessoribus suis provisus pro puriori illius observantia, ut & declaravit novissime etiam Innocentius XI. Const. incip. *Sollicitudo Pastoralis Officii* confirmat. ab Innoc. XII. Const. incip. *Alias*.

10 Concesserant prius Nicolaus III. in *cap. Exiit qui seminat 3. de verbor. signific. in 6.* & Clemens V. in *cap. Exivi de Paradiso 1. inter Clementinas, de verb. significat.* quod Fratres Minores pro pura suæ Regulæ observantia possent in suis indigentiis, & necessitatibus recurrere ad amicos, seu benefactores spirituales, qui vel per se immediate, vel per alias personas substitutas, ac depositarias sibi benevisas, aut etiam sibi a prædictis Fratribus nominatas, seu præsentatas, pecunia, aliisque rebus necessariis ipsis succurrerent, remanente tamen (si secus non expresserint, aut declaraverint) apud ipsos donantes benefactores pecuniæ, donec fuerit expensa, dominio; Vel ipso in Sedem Apostolicam assumpto, si donantes, aut legantes intelligerentur omnimode a se illud abdicasse, seu e vivis decessisse; & in tali casu possunt Fratres ad personam deputatam, seu substitutam, aut depositariam (non obstante concedentis, seu donantis morte, vel hæredis contradictione) pro ipsa pecunia expendenda recurrere, sicut poterant ad ipsum dominum con-

11 cedentem, seu donantem. Cum autem advertissent, & experimento didicissent Fratres, sibi grave, onerosum, molestumve esse ad plures personas, pro diversitate benefactorum, recurrere, sibique facilius, commodiusque esse informare unam, quam plures, de modo debito expendendi pecunias in suas necessitates, ac indigentias, de qualitate necessitatum, aliisque conducentibus ad puram Regulæ observantiam, pro securitate, ac serenitate conscientiæ, & ad removendos scrupulos, recursum habuerunt ad Sedem Apostolicam sub Martino IV. & V. ac Paulo IV. qui per suas peculiares supra allegatas Constitutiones concesserunt, ut ad id unusquisque Conventus unum Syndicum, seu Procuratorem Apostolicum extra Religionem

12 tute habere posset. Qui Syndici, seu Procuratores in omnibus parificantur cum substitutis dantium, seu donantium: Sicut enim donantes ex concessione Nicolai III. & Clementis V. dum nolunt per seipsos pecunias in necessitate Fratrum expendere, possunt substitutos nominare, qui eorum vice, & nomine id agant; & si nolint ipsi eos nominare, possunt tales substituti ipsis præsentari, & nominari a Fratribus, talesque sic nominati subsecuti auctoritate donantium tenentur modo Fratribus licito pecunias expendere; Ita etiam Syndici, seu Procuratores Apostolici ex concessione, & declaratione Martini IV. & V. ac Pauli IV. per Superiores Fratrum electi, ac nominati, tamquam substituti Papæ nolentis seu non potentis per seipsum expendere, & administrare de ejusdem nomine, & auctoritate, possunt, ac debent modis Ordini congruis, Fratribusque licitis pecunias administrare. Tum quia Syndici Apostolici duplicem gerunt personam, id est *Substitutorum* donantium quoad pecunias, quorum dominium dantes, seu donantes sibi reservassent; & *Substitutorum* Papæ quoad pecunias, quæ sunt de dominio, (cum illud dantes, seu donantes a se ablegasse censeantur.) Hinc sicut substituti donantium nihil Regulæ puritati præjudicant ex declarationibus Nicolai III. & Clementis V. Ita a pari nihil Regulæ puritati officiunt Syndici Apostolici ex declarationibus Martini IV. & Innoc. XI. Const. incip. *Sollicitudo Pastoralis officii* §. 1. ubi sic expresse habet: *declarantes tamen pariter, quod per præmissa non prohibentur in dicto Ordine Syndici Apostolici; cum eorum usus non sit Dispensatio in Regula, sed modus a Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris provisus pro puriori illius observatione; sive ejusmodi Syndici assumantur ad præscriptum Constitut. Nicolai III. & Clementis V. prædecessorum prædictorum, sive secundum dispositionem Constitutionum recol. memor. Martini IV. & V. de Pauli IV. prædecessorum pariter nostrorum, prout illorum usus in singulis Familiis, Congregationibus, Reformationibus, aut Provinciis Ordinis prædicti respective fuerit receptus.*

Ex quibus clare, & expresse constat, quod 13 Syndicorum, seu Procuratorum Apostolicorum usus sit omnimode licitus Fratribus Minoribus, nec sit dispensatio in Regula, sed modus a Romanis Pontificibus provisus pro puriori illius observantia, sive ejusmodi Syndici assumantur ad præscriptum Constitutionum Nicolai III. & Clementis V. sive secundum dispositionem Constitutionum Martini IV. & V. ac Pauli IV. prout illorum usus in singulis Familiis, Congregationibus, Reformationibus, aut Provinciis Ordinis Fratrum Minorum respective fuerit receptus ex supra allata litterali declaratione Innocentii XI. Et quod dispositio Martiniana, & Paulina nominandi, & deputandi Syndicos non sit ih

re

re contraria declarationibus Nicolai III. & Clementis V.

14 Modus tamen utendi Syndico Apostolico assumpto ad præscriptum Martinianæ, & Paulinæ videtur facilior, commodior, & tutior pro unoquoque Conventu. Immo Portellus *dub. Regul. verb. Syndicus n.* 4. & Matthæuc. *Schola paupertatis tit. 4. consf. 1. n. 44.* volunt, quod Conventus non habens hujusmodi Syndicum ponat se in periculo transgrediendi Regulam, cum, ut dicunt ipsi, vix inveniendus sit Conventus quantumcumque reformatus, qui tali Syndico non indigeat ad recipiendas, ac retinendas nomine Sedis Apostolicæ pecunias adventitias, oblatas, ac traditas, præsertim ab advenis, transeuntibus, in longinqua abeuntibus, pro Fratrum necessitatibus subveniendis. Quod non tam facile aut tute semper fieri potest per amicos spirituales, qui velint per seipsos, vel alios deputatos, seu substitutos suas pecunias in Fratrum necessitates expendere; Ultraquam quod cum nimiis incommodis ac periculis tot deberent esse substituti, quot essent donantes: Quotidiana enim experientia magistra similes amici spirituales, ac benefactores, aliique eleemosynas pro Missis, aliasque adventitias Fratribus offerentes, atque donantes rogati, vel quod ipsi eas in Fratrum indigentias expendant, vel quod id alteri personæ committant, respondere solent, *Habet Syndicum, mittat ad Syndicum, nec possum, nec volo ulteriorem curam suscipere*. Immo plures, ac plures præsertim a Conventibus distantes, advenæ, & peregrini, ac alii aliud nolentes incommodum, solent sine ulla intentione retinendi in se dominium, mittere ad Conventus pecuniarias, aliasque eleemosynas, quæ certo sine tali Syndico non possent tute recipi, retineri, & expendi; cum ad id per tales dantes non censeatur nominata, & substituta alia persona, nec ipsis per Fratres præsentata, aut nominata, nec alia in tali casu reperiatur auctoritate Pontificis nominata, & deputata, quæ tute possit ipsas pecunias recipere, retinere, & expendere in Fratrum necessitates contra dispositionem, ac declarationem respective tum Nicolai III. & Clem. V. tum Martini IV. & V. ac Pauli IV.

15 Syndici Apostolici deputantur pro toto Ordine a Generali, pro Provinciis, & Custodiis, ac Conventibus sibi subjectis a Provincialibus, & respective Custodibus, vel etiam a Guardianis de expressa Prælatorum licentia juxta dispositionem Pauli IV. in d. Const. incip. *Ex Clementi*, ut recte notat Matthæuc. *Schola paupertatis tit. 4. conf. 1. n. 1. & Official. Curiæ cap. 51. n. 1.* Qui insuper addit, quod etiam 16
Procurator, & Commissarius Generalis Romanæ Curiæ possunt Syndicos pro ipsorum respective officio constituere, ut probat Sanctorus *Comment. c. 8. Statut. 37. in fine*. Et ad id *cap. 4. statut. 4. in princip.* refert concessionem Eugenii IV. *Kalend. Maii* 1432. ibi: *Quod possint etiam facere Provinciales in Provinciis, & Procuratores Ordinis in Romana Curia*.

Non possunt tamen a dictis Superioribus deputari plures Syndici, sed unus duntaxat pro 17
unoquoque Conventu; Colligitur ex infra afferenda Constitutione Clementis VII. incip. *Dum consideramus*; in qua *uni tantum Syndico* Conventus quædam privilegia conceduntur. Et ex infra etiam afferendis Litteris Innocentii XI. incip. *Alias*, in quibus ipse Pontifex decreta Sacræ Congregationis memorata privilegia concernentia confirmat, habetur, *Ut unicuique Conventui dicti Ordinis assignetur unus Procurator, sive Syndicus Apostolicus qui omnes eleemosynas* (nota ly *omnes* poni adversative ad alium, qui aliquas recipiat) *tam pecuniarias, quam aliarum rerum colligere, illasque solus* (nota ly *Solus* poni exclusive seu privative ad alios) *in necessitate Fratrum applicare debeat*. De qua re nefas est dubitare, ut expresse eruditissimus Matthæuc. in *Schola paupertatis tit. 4. consil. 2. n. 5.* cum omnia decreta Apostolica uniformiter procedant, & pro unico semper disponant, & supponant, ut patet in Decretis approbatis, & confirmatis in dict. Constitutione Innocent. XI. & in aliis editis a Congregatione particulari ab Urbano VIII. præpositæ consultationibus Fratrum Minorum de Observantia, & a nobis allatis sub verb. *Legatum*. Ac in provisione Apostolica Martini V. in Constitutionibus, & declarationibus suis a S. Joanne de Capistrano ad annum 1430. impetratis sic expresse habetur; *Quoad quartum Capitulum Regulæ quod Fratres non recipiant pecuniam; Statuimus, & ordinamus juxta declarationem Nicolai III. & Clementis V. & Martini IV. quod quilibet Conventus, & locus habeat Procuratorem, Œconomum, Syndicum, & Actorem, cui omnis eleemosyna pecuniaria, & alia, quæ ad pecuniam reduci possunt, integraliter assignetur; Qui easdem dispensare legaliter, & fideliter pro reparatione Conventuum, & locorum & ad alias necessitate pro tempore occurrentes debent, sic quod Fratres nullo modo denarios, vel pecuniam recipiant*. Hæc Martinus V. ut refert doctissimus P. Petrus Marchant. *in Relatione Theologica difficultat. 3. §. Provisio Apostolica Martini V.*

Et in statutis Generalibus in Compilatione Sambucana *cap. 4. §. 1. nu. 4.* ubi sic praescribitur, *Ut quilibet Conventus habeant Syndicum, & Procuratorem, ac etiam substitutum, si opus fuerit, & non alios. Nota Syndicum* in singulari, & ly *non alios*. Quocirca recte infert Matthaeuc. in *Schola paupertatis tit. 4. consil. 2. num. 5. in fine*, non est recipienda doctrina Cordubae in *cap. 4. Regulae quaest. 16. vers. Tertio notandum*, ubi tradit plures Syndicos posse esse pro uno Conventu, ad effectum recipiendi eleemosynas pecuniarias, licet duo tantum privilegiis fruerentur: Cum enim adversus ipsum stent jura superius allegata, non est ejus opinio in praxim deducenda, ne quis velit in Regulam offendere, & pro Syndico uti persona interposita; Haec ille.

18 Qui tamen *loc. cit. tit. 4. cons. 3. num. 26. & sequent.* recte probat, quod potest nominari, & deputari unus etiam Syndicus pro quocumque Hospitio habente suum Praesidem, & Religiosos ibi degentes, & unus a Superiore Generali pro Religione, & a Provinciali pro Provincia, qui gaudeat omnibus privilegiis, quibus gaudet Syndicus cujusque Conventus. Accedente ad id etiam inveterata praxi, & consuetudine, quae est optima Legum interpres, *cap. Cum dilectus 8. de consuetudine, & l. Si de interpretatione 37. ff. de Legibus*. Quod idem dicendum videtur de Infirmariis, quae reguntur diverso, ac distincto regimine ab illo Conventus. Cum ubi eadem est ratio, eadem debeat esse juris dispositio; *L. Ideo 27. ff. de Legibus, L. Illud 32. ff. ad Leg. Aquil. cap. Inter corporalia 2. de translat. Episcop.*

19 Non possunt autem dicti Superiores deputare alios Syndicos pro Religiosis particularibus, ut colligitur ex Constitut. Urbani VIII. incip. *Militantis*, & Constit. Innocent. XI. incip. *Exponi Nobis*: ubi statuitur quamcumque eleemosynarum oblationem ipsis Fratribus factam, etiam ratione concionum, *Syndicis Conventuum duntaxat libere, & integre transmittendam, & consignandam fore*.

20 Immo Fratres privati neque de licentia Superioris possunt habere apud Syndicum Conventus pecunias a massa communi separatas; Sicut enim nec pro se potest Superior apud Syndicum denarios habere nomine, & auctoritate sua expendendos, alias censeretur reus proprietatis, utpote disponens de re non sua, ac si sui juris esset: Ita nec potest id subdito concedere, sive agatur de pecunia, quae obvenit Fratri titulo concionis, vel etiam ratione donationis, aut mercedis oblatae: nam quovis titulo non est Fratris, nec sub dominio Superioris, sed Pontificis juxta citatas Constitutiones Martini IV. & V. ac Pauli IV. ideoque neque est in potestate Superioris disponere, ut a Syndico ab alia sequestrata retineatur in commodum Fratris particularis ad ejus occurrentes necessitates relevandas, alias de alieno disponeret, & particeps, vel causa esset proprietatis, qua Frater contra Regulam delinqueret. Sic expresse Matthaeuc. *in cit. Schola paupertatis tit. 2. consil. 3. num. 45.* Quinimmo Innocent. XI. Constitut. incipient. *Sollicitudo Pastoralis Officii* confirmat. ab Innocent. XII. Constitut. incipient. *Alias*, sic expresse statuit; *Demum ut omnis occasio transgrediendi praeceptum de non contrectandis denariis, seu pecuniis auferatur, omnibus, & singulis dicti Ordinis Praelatis, sive superioribus in virtute Sanctae Obedientiae, ac sub poena privationis suorum officiorum injungimus, ut nulli Religioso ejusdem Ordinis permittant administrationem fundorum, redituum, aut quarumcumque aliarum rerum, & bonorum mobilium vel immobilium, cujuscumque Domini illa sint, & signanter, ut nulli Religiosorum Ordini hujusmodi permittatur administratio bonorum temporalium alicujus Monasterii Monialium sub quovis praetextu, aut nomine, nempe Administratoris, Syndici, Factoris, Coloni, Superintendentis, Villici, aut alio quovis imaginabili.*

Insuper d. P. Matthaeuc. in *citat. Schola paupertatis tit. 2. consil. 3. sub num. 45.* proposito hoc dubio: *Quid, si quis sibi reservato dominio, sponte deponat apud Syndicum, non velut Syndicum, sed tamquam suum substitutum, vel Depositarium summam pecuniae expendendam in necessitates talis Fratris, eique significet*: Tradidi Syndico centum aureos, ut illis tuis necessitatibus provideas? Respondet, quod in casu talis Frater non potest consentire in depositum, & debet protestari, ac informare Syndicum se non posse in pecunias depositas consentire, ad quas sic depositas recurrere nequit, nisi posita vera necessitate, & accedente licentiae Superioris, Haec ille. 21

Posita tamen vera necessitate, & negligentia Superioris in ministrando necessaria, potest Frater subditus, nedum in tale depositum sponte oblatum, & factum consentire: sed sine peccato suis indigentiis providere per recursum ad amicos spirituales, dummodo servet modificationes per declarationes Pontificias in citat. Constitutionibus praefinitas; Necessitas enim non habet Legem; *capit. Sicut 11. de consecrat. distinct. 1. cap. Consilium 2. de observation. jejunor.* 22

jejunor. capit. Omnes 1. *de Fer. capit. Consuluisti* 3. *de celebrat. Missar.*, *& citato capit. Exiit* 3. *de verborum significat. in* 6. quia ut expresse habetur *in capit. Quod non est licitum* 3. *de Regul. juris*: *Quod non est licitum in Lege*, *necessitas facit licitum*: Cavere tamen debet subditus, ne proprium commodum pro necessitate sumat, & judicet; nec facile sibi ipsi credere debet, cum regulariter quis in re propria soleat cæcutire; Unde Superiorum aliorumque prudentum expertorum judicium, & consilium exquirere debet; Quinimmo numquam recurrere debet ad amicos spirituales, ut isti suis necessitatibus pecunia provideant, nisi prius requisita explicita Superiorum licentia, quamvis possit in aliquo casu sufficere tacita, & præsumpta.

23 Quænam autem sint dictæ Pontificiæ modificationes observandæ, & pro quibus necessitatibus possit a Fratribus Minoribus haberi recursus pro pecunia ad amicos spirituales brevitatis gratia, utpote extra titulum, videndæ relinquuntur in citatis Decretalibus Nicolai III. & Clementis V. & in allegatis Constitutionibus, & declarationibus Martini IV. & V. ac Pauli IV. a Religione acceptatis, & novissime ab Innoc. XI. confirmatis; & abunde apud Regulæ Expositores, & signanter apud Marchant. in *expositione c.* 4. *& in Relectione Theologica per tot.* & Matthæuc. *in schola paupertatis tit.* 2. *conf.* 3. *&* 4. *& tit.* 4. *per tot.* ac Felic. Potest. *tom.* 1. *par.* 2. *a num.* 1149. ubi *a num.* 1161. duos tradit modos, quibus Fratres uti possunt in suis subveniendis necessitatibus cum omnimoda observantia Paupertatis a S. P. Francisco præceptæ. Vide omnino, & serva.

24 Bona Syndici sunt tacite hypothecata pro securitate eleemosynarum: Unde ex bonis ex-Syndici debet damnum reparari, si ipse indebite, ac injuste administraverit, ne pia Benefactorum destituatur intentio, & ipsi Fratres opportunis auxiliis fraudentur, textu expresso in *citat. cap. Exiit* 3. §. *Ad hæc quia*, *de verbor. signific. in* 6. Matthæuc. *loc. citat. tit.* 4. *conf.* 4.

25 *nu.* 16. & alii passim: Sicque novus Syndicus instare debet pro recuperatione pecuniæ, habetque actionem contra ex-Syndicum, & ejus heredes; Matthæuc. *loc. cit. tit.* 4. *conf.* 4. *nu.* 7. *&* 13. *& tit.* 5. *conf.* 3. *n.* 6. *&* 26. ubi refert ad id causas sic Romæ decisas. Cum enim eleemosynæ non conferantur Syndico, ut eas suo arbitrio ludis, ac negotiationibus exponat, vel alias dissipet; sed taxative pro solis Fratrum necessitatibus, sibi imputari debet, si ex propriis supplere teneatur, quæ in alios usus illicite, & male consumpsit contra donantium intentionem, & mentem Pontificis; sciens in Clementina: *Quia contingit* 2. *de Religiosis domibus*, expresse esse statutum, *quod ea quæ ad certum usum largitione sunt destinata Fidelium*, *ad illum debeant*, *non ad alium* (*salva Sedis Apostolicæ auctoritate*) *converti*; Et ob id Syn- 26
dicus conveniri debet coram Judice Conservatore ex infra afferenda constitutione Clementis VII. incipient. *Dum consideramus* §. 2. Et Ex-syndicus, si sit Laicus, conveniri potest etiam coram Judice Laico, & si sit Ecclesiasticus conveniri debet coram Judice Ecclesiastico, *c. Si quis Clericus* 1. *& c. Nullus* 2. *de Foro competenti*, cum similibus; Et etiam conveniri potest coram Judice Ecclesiastico ex-Syndicus Laicus, si Judex Laicus fuerit negligens in administrando Syndico debitam de jure justitiam, *c. Licet* 10. *& c. Ex tenore* 11. *de Foro competenti*, Matthæuc. *loc. cit. tit.* 4. *consil.* 4. *nu.* 3. *& tit.* 4. *consil.* 4. *nu.* 23. *&* 24. & alii passim.

Syndicus Apostolicus debet admitti in con- 27
cursu Creditorum adversus ex-Syndicum decoctum, vel ejus heredes, & sic etiam adversus substitutos dantium, seu donantium, & alios veros debitores. Cum enim pecuniæ pro necessitatibus Fratrum Syndico, seu substituto consignatæ, sint sub dominio Papæ, & Syndicus Apostolicus a Fratribus nominatus, sit ipsius Papæ Minister, Œconomus, & Procurator, debet cum ceteris Creditoribus in concursu admitti ut judicialem petitionem intentet, & hac forma pecunias male ab infideli administratore alienatas, seu dissipatas, aut aliis justo titulo vere debitas, Papæ suo Principali recuperet; Et quidem suo ordine anterioritatis juxta ordinem faciendi restitutionem assignatam sub *verb. Restitutio artic.* 4. *a num.* 29. Cum hac tamen advertentia, quod si pecunia pro indigentiis Fratrum Syndico, seu Substituto tradita, in individuo ab aliis distincta, & separata reperiatur (de quo vel syngrapha appareret, vel esset in capsula deputata ad asservandas solas dictas eleemosynas pro Fratrum necessitatibus oblatas) esset novo Syndico integre tradenda, quamvis nihil omnino superesset, quo aliis creditoribus satisfieri posset, per jura a simili allata sub dict. *verb. Restitutio art.* 4. *num.* 31. Hinc pro obviandis litigiis, quæ possent suboriri circa dictas pecunias pro Fratribus a Benefactoribus donatas, instruendi, & serio admonendi sunt Syndici, ut supradictam omnino fideliter servent praxim in illarum asservatione, & custodia.

28 Possunt Conventus praeter Syndicum, habere etiam substitutum nominandum a dicto Syndico, *Communis*, per text. in *cit. c. Exiit 3. §. In ea vero, de verbor. significatione in 6.* ubi deciditur Substitutum principalis Domini posse alium substitutum nominare; Syndicus autem est substitutus, seu Delegatus Domini principalis, nempe Papae, de cujus dominio sunt res pro Fratribus relictae, & per ipsum in eorum necessitates applicandae: Et id habetur in statutis Capituli Generalis anni 1676. confirmatis in forma specifica ab Innocentio XI. Constitut. incipit. *Militantis*, ibi: *Capitulum Generale praecipit sub poena privationis suffragii, quod Minister, seu Pro-Minister, & Custos cujuscumque Provinciae simul ad Capitul. iter faciant cum unico tantum socio Religioso pro utroque, & si expensae aliquae in itinere ex necessitate facienda sint, adducant secum Tertiarium, qui Syndici Apostolici substitutus sit, & ipsis nomine expensas praedictas inevitabiles faciat.*

29 Talis igitur Substitutus non est deputandus a Fratribus, cum Generales, Provinciales & Custodes privilegiati non sint ad deputandos hujusmodi substitutos, sed Syndicos duntaxat, prout clare patet in d. Constitutione Pauli IV. incipient. *Ex Clementi*; Unde talis substitutus nominandus, & deputandus est ab ipsomet Syndico, ubi prospiciat se non posse in totum per seipsum munus implere; arg. cit. statut. General. confirmat. in d. Constitut. *Militantis*, & *c. Si pro debilitate 3. & c. Praeterea 5. de Offic. & potestat. Judicis delegat. c. Cum causam 62. de appellationib. L. Adjudic. 5. de judiciis*, ubi disponitur, quod Delegatus a Papa, vel Principe (uti est Syndicus Apostolicus) potest subdelegare. Immo Syndicus Apostolicus, nedum unum, sed & plures substitutos, prout opus fuerit, potest deputare: Sic expresse Felix Potestas *tom. 1. par. 2. n. 1148. verb. Syndicus*, & alii; *arg. c. Cum te consulente 18. de Offic. & potestat. Judic. delegat.* ubi statuitur, quod Delegatus a Papa potest unum vel plures subdelegare, & tenet Glossa 1. *ibidem*, & alii passim; Et id videtur expresse concessum etiam in cit. cap. *Exiit 3. §. Articulum istum, & §. In ea vero, de verb. significat. in 6.* Hinc Substitutus, seu Substituti non dicitur, seu non dicuntur, Substitutus, seu Substituti Fratrum, sed Syndici Apostolici; Et ideo debet substitutus, vel debent substituti pecunias recipere nomine Syndici in Fratrum necessitates expendere, & ei rationem reddere, non autem Fratribus, ut recte advertit Matthaeuc. *Official. Curiae c. 51. num. 8.* & in *Schola paupertat. tit. 4. consil. 2. nu. 8.* dicens posse solum Fratres Syndicum monere de assumenda persona apta, & idonea, seu de assumendis personis aptis, & idoneis, eamque, seu eas proponere, ut eam, seu eas assumat, si sibi placuerit, ad text. in *d. cap. Exiit §. Articulum istum.*

Nec possunt Fratres a Syndicis computus 30
Juridicos tamquam Domini exigere, sed solum ad experiendam fidelitatem ipsorum, ad quam exhortandi sunt, possunt cum eis computus naturales facere. Sic Constit. Generales Ordinis *c. 4. §. 2. pag. 83.* Lantuscha *Theat. Reg. verb. Syndicus in fine*, *Matthaeuc. Official. Cur. c. 17. n. 44.* & alii.

Possunt tamen Generales, & Provinciales, 31
quoties eis opportunum videbitur, dictos Syndicos removere, aliosque subrogare, seu nominare, vel deputare: Sic concessisse Innocentium IV. refert Casarub. *in Compend. Privilegiorum, verb. Procuratores Fratrum, seu Syndici num. 1.* ibi: *Concessit etiam, quod liceat praedictis Ministris praefatos viros sic constitutos removere, aliosque ad praedicta exequenda sine difficultate aliqua subrogare, quoties videbitur opportunum*; Et idem concessit Paulus IV. in d. Constit. incip. *Ex Clementi*; Et concordant statuta Generalia Ordinis *cap. 4. §. 1. n. 3.* ibi: *Declaramus*, quod *Generalis, vel Provinciales Ministri, non autem Guardiani, possint nominare aliquos extra Ordinem, sicuti nominatos privare, qui sint veri, & legitimi Administratores, Oeconomi, Syndici, Actores, & Procuratores &c.*

Quae Generalia statuta Ordini *ibid. n. 5.* ex- 32
presse ordinant, quod *sine dicto Procuratore, vel substituto nihil emi, aut vendi, vel de eleemosynis praedictis sub quocumque praetextu disponi possit sub poena proprietatis, sub qua etiam poena prohibemus, ne Guardianus, nisi in manu Syndici, vel substituti de ejusdem licentia eleemosynas pecuniarias teneat, vel per manus alienas expendat.*

Syndici Apostolici, seu Procuratores Fra- 33
trum Minorum amplissimam habent facultatem ex concessione plurium Summorum Pontificum, & signanter ex concessione Pauli IV. Constitut. 1. incipient. *Ex Clementi*, in qua inter alias confirmat, & innovat concessionem eis factam a Martino IV. circa eleemosynas omnes quomodocumque ad dictos Religiosos provenientes, seu spectantes, nimirum illas, *Per se petendi, recipiendi, exigendi, alienandi, transigendi, paciscendi, agendi, conveniendi, promittendi, remittendi, quietationem faciendi, agendi, defendendi &c. cum illis, & contra illos,*

qui

qui hujusmodi res mobiles, *& immobiles*, *aut pretium earum*, *seu relictas eleemosynas Fratribus in Testamento occuparent* &c. *ac generaliter in omnibus causis pro rebus*, *& locis hujusmodi ad ipsam Ecclesiam spectantibus &c. in Judicio*, *& extra &c.* ut fuse in dict. Constitution. Pauli IV. incip. *Ex Clementi*, & de quibus late P. De Gubernatis *in Orbe Seraphico lib.* 3. *tom.* 1. *cap.* 17. ac Rota *in Romana*, *& Mexicana* 22. *junii* 1699. §. *Quamobrem*, *coram* Cardin. *de la Tremoille*.

34 Ad impedienda autem multa inconvenientia ex parte dictorum Syndicorum, seu Procuratorum oriri solita in alienationibus rerum relictarum ipsis Religiosis, seu Conventibus congruum existimatum fuit *in Sacra Congregat. Concilii die* 18. *Martii* 1719. exquirere aliquod remedium, narrando quod Syndicis Apostolicis res, & bona Conventibus, & Religiosis relictæ aliquando vilissimo pretio venduntur, vel quia Syndici eas vendunt favore Propinquorum, vel quia contrahunt cum personis, quibus resistere non possunt, vel nolunt. Fuit propterea in Congregatione habita dicta die quæsitum: *An*, *& quale temperamentum sit capiendum?* Fuitque Rescriptum: *Quoad mobilia pretiosa Ecclesiæ incorporata esse necessarium Beneplacitum Apostolicum*: *Quo vero ad omnes alias res*, *in futurum non posse Syndicos procedere ad venditionem*, *nisi prævia affixione Edictorum*, *ut venditio fiat majori Oblatori*. Sic refert Ursaya *tom.* 3. *par. discep.* 30. *in fine*, & Cardin. Petra *tom.* 5. *Commentar. in Const.* 5. *Pauli II. sect.* 5. *n.* 5. Vide Matthæuc. *Official. Cur. c.* 30. *n.* 28. ubi & ipse dicit: magnifica ornamenta Ecclesiastica non posse alienari sine licentia Sedis Apostolicæ.

35 Syndici Apostolici gaudent privilegio Fori in causis Civilibus, Criminalibus, & mixtis, motis, & movendis: Sic expresse concessit Clemens VII. Constit. 19. incip. *Dum consideramus*, ut infra.

„ Dum consideramus assiduos labores, & „ vigilias, quod dilecti Filii Syndici, & Pro„ curatores Domorum, & Monasteriorum Fra„ trum Minorum Sancti Francisci Regularis „ observantiæ, & Monialium Sanctæ Claræ, „ Conceptionis, & Annunciationis Ordinum, „ & Sororum Tertiæ Regulæ Sancti Francisci „ sustinere non cessant, merito Nos obligant, „ ut animarum suarum saluti consulamus, „ ipsosque a quibusvis molestiis, & injuriis sibi „ pro tempore illatis, quantum cum Deo „ possumus, relevemus.

„ Idcirco uni Syndico, & Procuratori hu„ jusmodi cum illius Uxore, & liberis præ„ senti, & futuro singulæ Domui, & Mona„ sterio prædictis pro tempore servientibus, „ quod de cetero perpetuis futuris tempori„ bus, ipsi, & eorum quilibet omnibus, & „ singulis Indulgentiis, & peccatorum remis„ sionibus, favoribus, & gratiis quibus Fra„ tres Ordinis Observantiæ prædictorum utun„ tur, potiuntur, & gaudent, ipsique quoque uti, „ potiri, & gaudere possint, & valeant.

„ Insuper in quibusvis causis, & rebus ipsos „ Syndicum, & Procuratorem concernentibus, „ Civilibus, Criminalibus, & mixtis, non „ nisi coram Judicibus Conservatoribus Domo„ rum illarum, quarum ipse Syndicus, & Pro„ curator fuerit de justitia respondere tenea„ tur, auctoritate Apostolica concedimus, & „ indulgemus.

„ Inhibendo sub Excommunicationis latæ „ sententiæ pœna universis, & singulis Judi„ cibus, Commissariis Ecclesiasticis, & secu„ laribus, quicumque auctoritate fulgentibus, „ ne de causis contra dictos Syndicos, & „ Procuratores, motis, & movendis, directe, „ vel indirecte, quovis quæsito colore, seu „ prætextu se intromittere quomodolibet de „ cetero audeant, vel præsumant. Decernen„ tes quoscumque processus contra dictos Syn„ dicos, & Procuratores per alios, quam di„ ctos Conservatores, in causis duntaxat con„ tra eos motis, & movendis, habendos, & „ sententias ferendas, nullos, & invalidos, „ nulliusque roboris, vel momenti fuisse, & „ esse, ac irritum, & inane, si secus super „ his a quoquam, quavis auctoritate, scien„ ter, vel ignoranter, contigerit attentari, „ non obstantibus &c. Romæ 16. Aprilis 1526.

Ad hoc ab Innocentio XI. confirmantur in forma specifica Decreta variarum Sacr. Congreg. emanata super exemptione præfatorum Syndicorum. 36

„ Alias pro parte dilecti Filii Francisci Ma„ riæ Tagliaferri Procuratoris Generalis Ordi„ nis Fratrum Minorum Sancti Francisci de „ Observantia nuncupatorum, Congregationi „ Venerabilium Fratrum Nostrorum Sanctæ „ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium negotiis, & „ consultationibus Episcop. & Regul. præpo„ sitæ, exposito, quod dudum nonnulli Roma„ ni Pontifices, & præsertim fel. record. Ni„ colaus III. & Nicolaus IV. Martinus V. & „ Eugenius IV. Prædecessores nostri, ut vera „ observantia, Regulæque puritas in Ordine „ prædicto vigeret, & magis augeretur, Fra„ tresque ipsius Ordinis ab omni Dominio &

„ proprietate alieni conservarentur, statuerant, „ & ordinaverant, ut unicuique Conventui di- „ cti Ord. assignaretur unus Procurator, sive „ Syndicus Apostolicus, qui omnes eleemosy- „ nas, tam pecuniarias, quam aliarum rerum „ colligere, illasque solus in necessitates FF. „ præfatorum applicare deberet.

„ §. 1. Et subinde recol. mem. Clem. Pa- „ pa VII. etiam Prædecessor Noster, intuitu „ laborum, quos ejusmodi Syndici in Benefi- „ cio dictorum FF. quocumque tempore, & „ quavis occasione assidue sustinebant, eosdem „ Syndicos a Foro sæculari exemerat, volens, „ ut in causis tam Civilibus, quam Crimina- „ libus, & mixtis, nonnisi coram Judicibus „ Conservatoribus eorundem FF. Minor. de „ Observantia de justitia respondere teneren- „ tur, & alia prout in ipsius Clementis Præ- „ decessoris Litteris, desuper in simili forma „ Brevis die 15. Apr. 1526. expeditis plenius „ dicitur contineri.

„ §. 2. Ac in eadem expositione subjuncto, „ quod nonnulli dicerent, privilegium hujus- „ modi in aliqua sui parte amplius in usu „ non esse, alii vero prætenderent, illud Syndi- „ cis prædictis, ratione eorum Officii tantum, „ non autem uti talibus personis, compe- „ tere, unde fiebat, ut Fratres prædicti non „ sine Paupertatis, & Regulæ, quam profi- „ tentur, suarum conscientiarum detrimento, „ neminem amplius reperire possent, qui eo- „ rum Syndici, sive Procuratoris munus in se „ suscipere, eumque laborem assumere vellet.

„ §. 3. Ideoque pro parte præfati Francisci „ Mariæ Procuratoris Generalis d. Congreg. „ Cardinalium supplicato, ut non solum au- „ toritate Apostolica confirmaretur dictum pri- „ vilegium, sed etiam illud Syndicis, sive „ Procuratoribus hujusmodi, ut talibus perso- „ nis competere declararetur;

„ §. 4. Emanavit ab eadem Congregat. Car- „ dinalium Decretum tenoris sequentis, vide- „ licet: Sacra Congregatio EE. S. R. E. Car- „ dinalium negotiis, & consultationibus Epi- „ scoporum, & Regularium præposita, atque „ attenta remissione Libelli per S. D. Nostrum „ facta, referente Emin. Norfolch censuit dan- „ da esse Oratori Decreta alias edita: nempe „ super præmissis servandam esse præfatam Con- „ stitutionem san. mem. Clem. VII. prout præ- „ sentis Decreti tenore omnino servari man- „ dat, & præcipit. Romæ 28. Marti 1686.

„ §. 5. Potro cum dictus Franciscus Maria „ Procurat. General. prænarrata pariter expo- „ suisset Congregationi etiam Venerabilium FF. „ Nostrorum ejusdem S. R. E. Cardinalium „ super Immunitate Ecclesiastica & contro- „ versiis Jurisdictionalibus deputatorum: hæc „ Congregatio censuit danda esse decreta an- „ teriora tenoris, qui sequitur, videlicet: Sac. „ Congregatio super Immunitate Ecclesiasti- „ ca, & controversiis jurisdictionalibus, habi- „ ta sub hac die 28. Martii 1686. circa expo- „ sita in præsenti supplici Libello, dixit, dan- „ da esse decreta, ut infra. Die 21. Maii 1639. „ Fanen. Provincialis Fratrum Minorum Ob- „ servantiæ S. Francisci, Sacra &c. censuit „ respondendum Episcopo, ut quoad exem- „ ptionem Syndici Fratrum Min. de Observ. „ loci de Cartoceto faciat Bullam Clem. VII. „ observari, si in eo concurrunt requisita ejus- „ dem Bullæ.

„ §. 6. Die 17. Nov. 1642. Perusina. Fra- „ tres S. Francisci Minor. Observ. Sacra &c. „ censuit servandam esse Bullam Clem. VII. „ circa privilegium Fori, & exemptionis Syn- „ dicorum, & Procuratorum Ordini FF. Mi- „ norum S. Francisci de Observantia.

„ §. 7. Die 4. Aug. 1654. Fanen. Episco- „ pus: An Syndicus FF. Minorum de Obser- „ vantia S. Francisci gaudere debeat privile- „ gio Fori? Sacra &c. censuit hujusmodi Syn- „ dicum gaudere privilegio Fori juxta Con- „ stitutionem Clem. VII.

„ §. 8. Die 23. Maii 1645. Romana. P. „ Commissarius Generalis Curiæ quærit: An „ Syndici, & Procuratores Apostolici Conven- „ tuum suæ Religionis gaudeant privilegio „ Fori etiam in causis, tam Civilibus, quam „ Criminalibus, & mixtis motis ante institu- „ tionem Officiorum virtute Bullæ Clement. „ fel. rec. Papæ VII. Sacra Congreg. respon- „ dit Syndicos Conventuum Ordinis FF. Mino- „ rum de Observ. Sancti Francisci ex Bulla „ fel. rer. Clementis VII. gaudere privilegio „ Fori, tam in causis Civilibus, quam in „ Criminalibus, & mixtis etiam motis ante „ eorum deputationem, seu institutionem in „ Officium Syndicatus.

„ §. 9. Die 23. Maii 1645. Recinaten. An „ Syndicus Monialium S. Claræ gaudeat pri- „ vilegio Fori, pro ut gaudent Syndici Fra- „ trum Minorum de Observantia? Sacra &c. „ censuit hujusmodi Syndicum gaudere debere „ privilegio Fori, in quorum fidem &c. Da- „ tum Romæ sub hac die 20. Aprilis 1686.

„ §. 10. Cum autem &c. Nos &c. Decreta „ præinserta a memoratis Congregationibus „ Cardinalium respective emanata Auctoritate „ Apostol. tenore præsentium approbamus, & „ con-

„ confirmamus, illisque inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adjicimus, salva tamen semper in præmissis auctoritate earumdem respective Congregationum Cardinalium. Decernentes &c. sicque in præmissis &c. irritum, & inane, &c. non obstantibus &c. Romæ 19. Junii 1686.

37 Dicti Syndici Apostolici non possunt compelli ad exercenda munia publica Communitatis, nec conveniri, nisi coram Judice Conservatore. Ita reperitur in libro Decretorum Sac. Congregationis super immunitate Ecclesiastica, & controversiis jurisdictionalibus *sub die* 10. *Maii* 1699. videlicet: *Sacra Congregatio inhærendo declarationibus alias factis censuit Procuratorem, & Syndicum FF. Minorum de Observantia ex Bulla fel. rec. Clement. VII. gaudere privilegio Fori, tam in causis Civilibus, quam in Criminalibus & mixtis, & insuper non posse compelli ad exercenda munia publica Communitatis, neque a quoquam posse molestari, nisi coram legitimo Conservatore. Romæ hac die* 7. *Januar.* 1669.

Et sub die 9. Augusti 1701. Sacra Consulta in favorem Syndici Conventus Terræ Fabriani, extracti ad effectum, ut exerceret munus Communitatis, rescripsit: *extrahi alium*, & iterum proposita causa, & instante loci Gubernatore sub die 19. ejusdem mensis, & anni respondit: *In decisis*.

38 Tales Syndici gaudentes privilegio Fori sunt exempti a Repræsaliis.

Spoletana.

Instantibus Monialibus Monasteriorum Sanctissimæ Trinitatis, Sancti Pontiani, & Sanctæ Catharinæ pro declaratione Agentes dictorum Monasteriorum esse exemptos a Repræsaliis: Sacra Congregatio super Immunitate Ecclesiastica, & controversiis jurisdictionalibus habita sub die 14. *Januarii* 1698. *censuit Syndicos tantum gaudentes privilegio Fori esse exemptos a Repræsaliis. Romæ die* 7. *Januarii* 1709.

39 Hic juvat subnectere varia Decreta Sacræ Congregationis Immunitatis ad rem facientia prout referuntur a D. Riccio *in sua Synopsi ver. Syndicus*, nempe.

40 Bulla fel. mem. Clementis VII. circa privilegium Fori, & exemptionis Syndicorum, & Procuratorum Ordinis Fratrum Minorum Observ. S. Francisci est observanda. *Sac. Congreg. Immun. in Perusina* 17. *Novembr.* 1642. *lib. Decret. Paulucc. pag.* 190. *in Maceraten.* 8. *Martii* 1644. *ibid. pag.* 221. *in Fanen.* 4. *Augusti* 1654. *lib.* 5. *Decretal. Paul. pag.* 48.

Syndici Conventuum Ordinis FF. Min. Observ. ex Bulla supracitata gaudent privilegio Fori, tam in casibus Civilibus, quam in Criminalibus, & mixtis, etiam motis ante eorum deputationem, seu institutionem ad Officium Syndicatus. *S. Cong. Immun. in Romana* 23. *Maii* 1645. *lib.* 3. *Decretal. Paul. pag.* 251. 41

Syndicus legitimus, & unicus Fratrum Minorum strictioris Observantiæ ex laudata Bulla gaudere debet privilegio Fori; tam in causis Civilibus, quam in Criminalibus, & mixtis, nec a quoquam potest molestari nisi coram legitimo Conservatore. *Sacr. Congr. Immun. in Terracinen.* 6. *Septembr.* 1666. *lib.* 1. *Decretal. Altoviti p.* 32. 42

Non potest compelli ad exercenda munia publica Communitatis. *Sac. Congr. Immun. in Sabin.* 10. *Maii* 1667. *ibi p.* 124. 43

Nec ad solvendas collectas pro oneribus communitativis super propria ipsius bona: Dummodo sit unicus Syndicus Conventus. *Sac. Congreg. Immun. in Feretrana* 19. *Maii* 1793. *lib.* 3. *Decret. Vall. pag.* 488. *& in Martiran.* 28. *Martii* 1704. *dict. lib. p.* 566. 44

Syndicus Conventus FF. S. Francisci Min. Observ. est subjectus Jurisdictioni Episcoporum, non existente legitimo Conservatore Religionis. *Sacr. Cong. Immun. in Assisiens.* 21. *Aprilis* 1643. *lib.* 3. *Decretal. Paulucc. p.* 168. 45

Syndicus Conventus S. Francisci de Alvernia habitans in Civitate Æsina non gaudet privilegio Syndicorum vigore Bullæ Clementis VII. *Sac. Cong. Immun. in Æsina* 24. *Maii* 1701. *lib.* 3. *Decr. Val. p.* 353. 46

Episcopus potest procedere contra Syndicum Fratrum Min. Observ. S. Francisci ob contraventionem diei Festi. *Sac. Congr. Immun. in Forosempronien.* 25. *Januarii* 1650. *lib.* 4. *Decr. Paul. p.* 98. 47

Sacra Congregatio declarat bene processum fuisse per Curiam Episcopalem contra Syndicum hujusmodi attento consensu ejusdem Syndici in Jurisdictionem. *Sac. Congr. Immunit. in Aximana* 10. *Septembris* 1647. *ibi p.* 26. 48

Episcopus insinuet Syndico FF. Minor. Observ. ut vel abstineat a Syndicatu, vel ab Officiis publicis. *Sacr. Immun. in Asculana* 4. *Aprilis* 1656. *lib.* 5. *Decret. Paul. p.* 9. 49

Immo Syndicus FF. Min. Observ. & simul Appaltator Ovorum in loco Montis Falchi quoad pertinentia ad appaltum non gaudet privilegio Fori. *Sac. Congr. Immun. in Spoletana* 50

tana 21. *Novemb.* 1702. *lib.* 6. *Decr. Vallen.* *p.* 220.

51 Syndici FF. Minor. Observ. S. Francisci tenentur parere mandatis Ædilium quoad merces, & earum emptionem, & venditionem, sive etiam translationem ad loca Nundinarum. *Sacr. Congreg. Immunit. in Ariminen.* 15. *Decemb.* 1671. *lib.* 1. *Decr. Altouiti p.* 671.

52 Pro Syndicis FF. Capuccinorum dantur Decreta emanata pro exemptione Syndicorum Fratrum Min. *Sac. Cong. Immun. in Romana* 15. *Decembr.* 1671. *ibi pag.* 633.

53 Syndicus fabricæ Conventus FF. Capuccinorum gaudet privilegio Fori ad tenorem Constit. fel. mem. Clement. VII. *Sac. Congr. Immun. in Recinaten.* 17. *Martii* 1674. *ibi p.* 911.

54 Syndicus Monialium S. Claræ allegare potest privilegium Fori coram Conservatore, eoque gaudere, *Sac. Congreg. Immunit. in Urbanien.* 8. *Apr.* 1642. *lib.* 3. *Decr. Paul. p.* 174. & 5. *Septemb.* 1668. *lib.* 1. *Decretal. Altoviti p.* 263.

55 Syndici Monialium S. Claræ gaudent privilegio Fori, prout gaudent Syndici Fratrum Min. Observ. S. Francisci. *Sac. Congr. Immunit. in Recinaten.* 15. *Febr.* 1656. *lib.* 5. *Decr. Paul. p.* 89.

56 Et sunt exempti a Repræsaliis. *Sacr. Cong. Immunit. in Spoletana* 14. *Januarii* 1698. *lib.* 2. *Decr. Val. p.* 133.

57 Syndicus Monialium S. Claræ gaudet exemptione quoad onera personalia tantum. *Sacra Cong. Immunit. in Ariminen.* 15. *Martii* 1672. *lib.* 1. *Decr. Alt. pag.* 682. & *in Forosempronien. dictis die, Ann. & lib. pag.* 664. & *in Feretrana* 27. *Februar.* 1674. *ibi p.* 93.

58 Syndicus Monialium S. Claræ, licet teneatur ad Collectas communitati impositas pro solutione salarii inservientium Communitati, cum non sint onera personalia, attamen, quia fuit in bona fide, & actus executionis factus a Judice Laico non potest ipsum constituere in mala fide, non tenetur ad solutionem dictarum collectarum, nisi post Decretum Sacræ Congr. quo declaratum fuit dictum Syndicum gaudere privilegio Fori, & exemptione ab oneribus personalibus tantum. *Sac. Congr. Immunit. in Feretrana* 31. *Junii* 1674. *lib.* 1. *Decr. Alt. p.* 974.

59 Syndicus Monialium S. Claræ quoad privilegium personale non gaudet, nisi in loco, ubi exercet Officium. *Sac. Congr. Immunit. in Feretrana* 31. *Augusti* 1671. *lib.* 1. *Decret. Alt. p.* 1445.

60 Syndici Terræ Sancti Petri gaudent privilegio quoad Forum, & Personam. *Sac. Congreg. Immunit. in Catacen.* 14. *Sept.* 1626. *lib.* 1. *Decret. Paulucci.* 25.

Unus autem tantummodo Syndicus Apostolicus pro unoquoque Conventu gaudet prædictis Apostolicis privilegiis, prout pluries rescripsit *Sac. Cong. Boni Regiminis*, & signanter *in Pisaurien.* 24. *Januarii* 1699. & patet ex allata Constitutione Clementis VII. §. 2. ibi: *Idcirco uni Syndico, & procuratori hujusmodi*, & ex allata etiam Constitutione Innocentii XII. ante §. 1. ibi: *Unus Procurator, sive Syndicus Apostolicus.* 61

Insuper eadem Sacra Congreg. Boni Regiminis die 19. Julii 1654. proposita causa ad instantiam quarumdam Communitatum, partibus auditis, censuit *Syndicos Apostolicos teneri ad onera Communitativa*. Sic referunt Matthæuc. *Offici. Cur. c.* 51. *n.* 6. & Ursaya *tom.* 3. *par.* 1. *discept.* 30. *n.* 58. 62

Ecclesiastici assumpti in Syndicos Apostolicos non sunt exempti a Jurisdictione Ordinarii. *Sac. Cong. Concilii die* 5. *Julii* 1710. *in Insulana Exemptionis*, in qua pro Syndico Apostolico, qui erat Sacerdos, proposito dubio: *An sacerdos Felix de sola Syndicus unicus PP. Minorum Sancti Francisci de Observantia Civitatis Insulæ sit exemptus a Jurisdictione Episcopi; tam extra Visitationem, quam in actu Sanctæ Visitationis* fuit rescriptum, *Negative in casu, de quo agitur*, in quo concurrebant multæ circumstantiæ exclusivæ talis exemptionis, propter quas Sacra Congregatio addidit illa verba: *In casu de quo agitur*. Sic refert Ursaya *tom.* 3. *p.* 1. *discept.* 30. *n.* 59. 63

Syndici Apostolici non comprehenduntur in Decreto, quod sæculares non pernoctent in Conventibus Fratrum Minorum. *Sic Sacra Congregatio Episcoporum, & Regularium*, expresse respondit ad dubium eidem super ea re per Patrem Fratrem Joannem Baptistam ab Atina procuratorem Generalem Ordinis propositum: *An scilicet dicti Syndici comprehenderentur in Decreto emanato die* 1. *Decemb.* 1679. Audito enim Patre Ministro Generali Ordinis, & attentis narratis, *dicta Sacra Congregatio censuit, ac declaravit præfatos Syndicos Conventuum ejusdem Ordinis non comprehendi in ennunciato Decr. Romæ* 4. *Decembr.* 1699. *G. Card. Carpineus.* 64

Syndico Apostolico duntaxat licitum est, non Fratribus Minoribus de Observantia, seu Reformatis exigere in judicio Legata facta Sacristiæ, vel Fabricæ Ecclesiæ, aut Conventus. Cum enim in Congregatione ad id specialiter ab Urbano VIII. deputata, fuissent proposita 65

hæc

hac duo dubia; *I. An valeat Legatum annui reditus factum fabricæ sacristiæ, vel Ecclesiæ Fratrum Minorum tam de Familia, quam ex Reformatione. II. An liceat Fratribus hujusmodi Legata in judicio exigere per eorum Procuratores, vel syndicos Apostolicos*: Responsum fuit: *Ad I. Valere Legatum annui reditus factum Sacristiæ, vel fabricæ Ecclesiæ, vel Conventus Fratrum Minorum, tam de Familia, quam de Reformatione, nisi adsit excessus in quantitate. Ad II. Nec per seipsos, nec per alios licere Fratribus in judicio exigere hujusmodi Legata, sed Syndico Apostolico duntaxat.* Sic apud Fagnanum dictæ Congregationis Secretarium *in cap. Nimis prava n. 49. & 12. de excessibus Prælat.* & apud *tom. 2. Thesauri Resolutionum Sacræ Congregation. Concilii in expositione causæ in Firmana Legatorum* §. *Hæc sunt*.

66 Syndicus Apostolicus nequit habere dominium, & possessionem census relictis Fratribus Observ. & Reformatis. Et dicti Syndici nomine nequeunt præfati Fratres retinere bona stabilia, census aliosque annuos reditus. Sic apud *d. tom. 2. Thesauri Resolut. Sacræ Congregationis Concilii in expositione causæ in Firmana Legatorum* §. *Tum quia*, ubi refertur ad id Resolutio cit. specialis Congregationis, & Congregationis R. Fabricæ *in Æsina Legati 26. Novemb. 1692. & Sac. Congregation. Concil. 2. Octobr.* 1721. ubi ad dubium; *An Religiosis S. Francisci Min. Observant. Murri Vallium liceat retinere Legatum relictum a quondam Ludovica Moretti in casu &c.* Responsum fuit: *Negative, & Syndicum teneri censum dimittere, sed Patres posse recipere fructus ab heredibus per modum eleemosynæ.*

67 Syndicus minorum de Observantia, & Reformatorum in concernentibus correctionem eorum, non est exemptus a jurisdictione Ordinarii. *Sacr. Congr. Concil. in Nullius Altamuræ Exemptionis 3. Augusti* 1715. *ad V.* apud D. Thesaurum *tom. 9. circa fin.*

SYNODUS DIŒCESANA.

---

1 Synodus ex Græco interpretatur Comitatus, vel Cœtus, textu expresso *in c. Canones dist. 15. vers. Synodus*, ibi: *Synodus autem ex Græco interpretatur Comitatus, vel Cœtus.*

2 Synodus Diœcesana est celebranda singulis annis ab unoquoque Episcopo in sua Diœcesi. Sic expresse statuit Concilium Tridentinum *sess. 24. de reformatione cap. 2.* ibi: *Synodi quoque Diœcesanæ quotannis celebrentur.* Potestque celebrari etiam extra Ecclesiam, ex Monacell. *tom. 1. titul. 5. formul. 3. num. 7.* Bott. Massobr. ibi citatis. Et si necessitas postularet, posset Synodus Diœcesana etiam sæpius in anno celebrari. Barbosa *ad Conc. cit. sess. 22. cap. 2. n. 17. & p. 5. de Offic. & potest. Episcop. alleg. 93. num. 2.* Ugolin. *de Offic. Episcop. cap. 48. n. 3.* & alii per textum *in cap. De Conc. 2. dist. 18.* 3

Episcopus non celebrans singulis annis Synodum Diœcesanam incurrit pœnas a jure statutas. *Sac. Congreg. Concil. 26. Junii 1621.* Episcopus omittens sine causa celebrare quotannis Synodum de jure Communi est suspendendus ab executione Officii, ex *c. sicut olim, de accusationibus. Sacra Congr. Concil. 21. Martii 1590.* apud Pignatell. *tom. 4. consult. 132.* Barbosa *ad Concil. loco cit. n. 18.* Gavant. *in manual. Episcop. verb. Synodus n. 5.* 4

Episcopus duarum Civitatum unitarum debet in utraque Diœcesi alternative Synodum celebrare, nec Capitulum unius Cathedralis cogi potest, ut accedat ad Synodum alterius. *Sac. Congr. Concil. in una Civitatis Castellanæ, & Hortanæ 9. Januarii 1624.* & sæpius alibi teste Pignatell. *tom. 4. consult. 132.* Hinc *eadem Sac. Congr. Concilii in Valven. & Sulmonen. 3. Septembris 1650.* declaravit, quod in qualibet Civitate deputandi sunt examinatores Synodales distincti ab illis, qui deputantur in altera Civitate; Et quod Episcopus pro causis Diœcesanorum unius Diœcesis deputare debeat Vicarium Generalem in illa Diœcesi. Ac etiam quod Clerici unius Diœcesis delinquentes debeant ibidem in carcerem condi, & non transmitti ad carceres alterius Diœcesis; Sic apud Pignatell. *loc. cit.* ubi insuper adducit ad rem alia Decreta Sacræ Congregationis Episcoporum. 5

Afferuntur ad id aliæ novissimæ Resolutiones Sacræ Congregationis Concilii, nempe, *in Ampurien. Synodi*, ubi ita habetur: *Approximante tempore celebrationis Synodi, Episcopus, stante quod Ampuriensis Diœcesis unita sit æque principaliter Civitatensi Diœcesi, nulla in hac parte suffultus consuetudine, supplicat ab Eminentiis VV. edoceri . . . . . I. An ipse teneatur celebrare Synodum in utraque Diœcesi, & quatenus negative, II. An renuentibus Civitatensibus accedere ad Cathedralem Ampuriensem, eos juris remediis ad accessum, & ad Synodi observantiam compellere possit? Et Sacra Congregatio 8. Maii 1694.* Respondit: *Ad I. Affirmative* 6

tum alternative. Ad II. Negative, ut in libro 44. Decret. pag. 212. Et in Geruntina. & in Cariaten. Synodi & Geruntinum: Cum Capitulares, & reliqui de Clero Geruntinen. ad Synodum per Episcopum indictam, & in Civitate Cariatensi habitam, non accessissent, tum ob itineris incommodum, tum etiam quia Ecclesiae Geruntinen. & Cariaten. fuerint inter se aeque principaliter unitae, reservata tamen praeeminentia Geruntinensi, inter cetera disceptata fuerunt haec dubia. I. An Synodus ab Episcopo celebrata in Cathedrali Cariaten. sustineatur? Et quatenus negative, II. An liget Dioecesim Geruntinam? III. An Censurae ab Episcopo fulminatae contra Canonicos Geruntinos sustineantur? Et Sac. Congregatio die 7. Octobris 1706. Respondit: Ad I. Affirmative. Ad II. & III. Negative. Sed proposita causa sub dubio: An, & quibus sit standum, vel recedendum a decisis sub die 2. Octobris 1707. in casu &c. Die 1. Februarii 1708. Rescripsit: Ad I. In decisis. Ad II. praevio recessu a decisis, Affirmative. Ad III. usque ad ultimum, in decisis, ut in lib. 58. decretal. pag. 53. Et in Matheranen. & Acheruntina Synodi, ad sequentia dubia. I. An licitum sit Archiepiscopo Matheranensi, & Acheruntino convocare Synodum Dioecesanam in civitate Mathera pro utraque Dioecesi, seu potius eam celebrare teneatur in civitate Acheruntina? Et quatenus affirmative ad primam partem, & negative ad secundam: II. An idem Archiepiscopus compellere possit Ecclesiasticos dictae Civitatis, & Dioecesis Acheruntinae ad interveniendum praedictae synodo in casu &c. Sacra Congregatio 24. Martii 1736. Respondit, dilata, non retardato pro hac vice interventu Cleri Acheruntini Synodo jam indictae in civitate Matheranensi sine praejudicio jurium ambarum partium. Sic apud Thesaurum Resolutionum Sac. Congregationis Concilii tom. 7. in dict. Matheranen. & Acheruntina synodi, in cujus causae expositione refertur etiam sequens Decretum in Pennen. & Adrien. ubi eadem Sacra Congregatio die 26. Julii 1647. Respondit: Synodum ab Episcopo congregatam, & celebratam in Civitate Pennen. quae ratione alternativae celebranda erat in Civitate Adriensi, non esse abolendam, sed acriter corripiendum Episcopum, & faciendam declarationem, quod hujusmodi celebratio nullo modo praejudicet Civitati Adriensi ratione dictae Alternativae, prout hac Sac. Congr. declarat, ut in lib. 18. Decret. p. 367.

7 Episcopus nondum consecratus, si Bullas expedivit, potest Synodum convocare; Gavant. in Manual. Episc. verb. Synodus Dioecesana. 1. Massobrius de Synodo Episc. cap. 2. dub. 1. num. 9. Barbosa ad Concil. loc. cit. num. 2. & cit. alleg. 93. post num. 3. cum aliis ibi citatis.

8 Archiepiscopus non potest Synodum congregare ante susceptionem Pallii. Sic expresse Glossa in cap. Palium 6. verb. Misfamus dist. 100. ibi: Et in sequenti etiam ubi valet, quod non potest synodum congregare ante susceptionem Pallii, Pirhing in Jus Canonicum tom. 1. lib. 1. tit. 8. n. 11. Azorius Instit. moral. par. 2. lib. 3. cap. 34. q. 2. Card. Petra tom. 5. Comment. ad Constit. Pii II. n. 31. & alii cum Barbosa cit. alleg. 63. per text. in cap. Quod sicut §. super eo, de elect.

9 Synodus Cleri Romani convocari potest ab Eminentissimo Cardinale Urbis Vicario, ut actum fuisse liquet in proemio statutorum Cleri Romani impressorum, & expresse data fuit facultas a Paulo III. Const. 36. a 10. ibi: Synodum in Romano Clero pro correctione malorum morum, & pro necessitate, juxta temporum opportunitates in Clero occurrentes, ubi, & quando libuerit celebrandi, & congregandi statuta, & ordinationes, seu Constitutiones pro tempore observandas edendi. Sic Card. Petra tom. 5. Comment. ad const. 1. Pauli II. n. 64.

10 Vicarius Generalis Episcopi absque ejus speciali mandato non potest Synodum Dioecesanam convocare. Sacr. Congr. Conc. 11. Aug. 1618 apud Sell. in Selectis Canonic. cap. 25. n. 32. Barbosam ad Concilium loc. cit. n. 21. & tenent passim Doctores. Vide verb. Vicarius Generalis art. 2. n. 20.

11 Vicarius Capitularis, Sede vacante potest, immo debet Synodum congregare; In illum enim transfertur jurisdictio Episcopalis. Sic decisum fuisse a Sac. Congr. Concil. referunt Garcias de Benef. par. 9. cap. 2. n. 8. Card. Petra tom. 5. Comment. ad Constitut. 4. Callisti III. sect. 2. n. 113. Gavant. loc. cit. verb. Synodus Dioecesana n. 2. Barbosa ad Concil. loc. cit. num. 22. & ad id teneri docent Sbroz de Offic. Vicar. lib. 2. q. III. in addit. sub n. 5. Pavin. de potest. Capituli Sede vacante par. 1. quaest. 9. vers. Ex praemissis; & q. 10. Botero de Synodo par. 1. q. 6. n. 40. Massobrius loc. cit. cap. 2. dub. 4. Barbosa cit. alleg. 93. sub num. 4. & alii.

12 Abbates, aliique Praelati Episcopo inferiores non possunt congregare Synodum, nisi habeant copulative tria requisita, scilicet Territorium vere separatum cum Jurisdictione quasi Episcopali in Clerum, & populum, & speciale

ciale Indultum Apostolicum cum subsecutra consuetudine, Barbosa *ad Concil. Trid. sess.* 24. *de reform. c.* 18. *num.* 45. Card. de Luca *ad Concil. disc.* 30. *n.* 12. Lotter. *de re Benefic. lib.* 2. *q.* 31. *nu.* 88. plurimi alii citati a Card. Petra *tom.* 5. *Comment. ad Constit.* 4. *Callisti III. sect.* 2. *n.* 114. *&* 115. ubi ad id refert plura *Decreta Sacr. Congr. Conc.* Vide *ibi* multa ad rem.

13 Episcopus justo aliquo impedimento detentus potest Synodum congregare per alium. Sic decisum fuisse a *Sacra Congregat. Concilii* referunt Ugolinus *de Offic. Episcop. cap.* 48. *num.* 3. Barbosa *ad Concil. Tr. sess.* 24. *de reform. c. n.* 19. *& cit. allegat.* 43. *nu.* 3. ubi dicit, quod id innuit ipsummet Concilium *cit. c.* 2. dum inquit *Synodi Diœcesanæ quotannis celebrentur*, indeterminate enim loquitur, & non speciatim mandat Episcopis, ut ipsimet Synodum congregent, adeoque per alios possunt; Ita enim Piasec. *in praxi part.* 2. *cap.* 2. *n.* 1. & alii.

14 Si in Diœcesi sit constitutus Vicarius Apostolicus, ad ipsum solum, & non ad Episcopum pertinet congregare Synodum, & facere concursum, quia Episcopus non habet nisi administrationem Ordinis. *Sac. Congr. Episc. in Lycien.* 9. *Jun.* 1608. *& in Bisinianen.* 16. *Maii* 1653. apud Piton. *Constit. & decis. ad Episc. num.* 1205.

15 Non est ordinarie convocanda Synodus, nisi prius expleta fuerit Visitatio Generalis Diœcesis; Ipsa enim prævia Visitatio videtur necessaria, ut opportuna remedia malis, & pravis consuetudinibus, ac corruptelis, quæ in Diœcesi sunt, possint applicari. Crispin. *de Visitat. p.* 3. §. 18. *n.* 4. Pax Jord. *Lucubrat. tom.* 2. *lib.* 8. *tit.* 2. *nu.* 9. Monacell. *tom.* 1. *tit.* 5. *formul.* 3. *n.* 2. & alii.

16 Debet autem Synodus fieri ante Visitationem, quando habita non fuit a multo tempore. *Sac. Congreg. Episc. in Tarentina* 24. *Octobr.* 1586. apud Nicol. *in Flosculis verb. Synodus num.* 1.

17 Episcopus in convocatione Synodi non tenetur consilium Capituli requirere, nec in aliis actionibus præparatoriis; Id enim sola sua auctoritate facere potest: Sic declaravit *Sacra Congr. Concil. in Oriolen.* 22. *Martii* 1631. apud Barbos. *in summa Apostol. decis. collect.* 124. *num.* 22. *& in Fulginaten.* 26. *Februar.* 1639. *judic. n.* 6. *& in Hispalen. Visitationis* 18. *Aug.* 1695. apud Monac. *tom.* 1. *tit.* 5. *formul.* 3.

18 *num.* 5. Piasec. tamen *prax. Episcop. part.* 2. *art.* 1. *num.* 4. *cit. de modo convocandi Syn.* Pignatell. *tom.* 1. *consult.* 69. & apud ipsum Rota *in Barbastren. Jurisdictionis* 7. *Junii* 1585. *coram Card. Pamphilio*, & alii dicunt quod Episcopus, antequam indicat Synodum, teneatur requirere saltem consilium Capituli juxta Regulam *cap. Quanto, De his, quæ finem a Prælat. sine consensu Capituli*.

Episcopus debet in publicatione Decretorum Synodi, Capituli consilium exquirere, licet sequi non teneatur: Episcopus enim prudens, antequam Decreta Synodi promulget, debet prius in privatis congressibus a Viris doctrina, prudentia, & pietate præstantibus, & deinde ex obligatione a capitulo collegialiter coadunato consilium exquirere: Licet solus potestatem legislativam statuendi habeat, & consilium sequi non teneatur. *Sac. Congregat. Concil. in Hispalen. synodi* 26. *Novemb.* 1689. apud Monacell. *loco cit. num.* 9. ubi dicit esse hanc propositionem, quæ non habeat hodie oppositorem. 19

Requisitio consilii Capituli pro publicatione Decretorum Synodi, debet fieri ab Episcopo Capitulo congregato, non autem Canonicis particulariter, Syndico, aut Procuratori, alias non valeret, ut tradunt Rota *coram Verallo part.* 1. *decis.* 305. *n.* 3. Card. de Luca *de Jurisd. disc.* 6. *n.* 4. *&* 6. Gavant. *in prax. synod. tit. de Confect. Decret. cap.* 6. *num.* 8. Pax Jordan. *Lucubrat. tom.* 2. *lib.* 8. *tit.* 1. *de Constitut. num.* 10. Monacell. *loc. cit. num.* 14. & alii. 20

Immo valde expedit, quod dicta requisitio facta Capitulo congregato registretur in actibus Synodi, quia cum sub pœna nullitatis Synodi teneatur Episcopus consilium Capituli exquirere, ut pluries declaravit *Sacr. Congr. Concilii*, & signanter *in una S. Marci Synodi* 10. *Maii* 1666. *& in Boven. Synod.* 17. *Februarii* 1680. *& in Hispalen. Synod.* 26. *Novemb.* 1589. constando sic de tali facta requisitione evitantur omnes recursus, qui non semel in Sac. Cong. audiuntur adversus hunc defectum. 21

Si autem Canonici, & Dignitates nollent coram Episcopo die ipsis indicta congregari, tunc sufficeret requisitio facta per Edictum affixum in loco Capituli, seu ad Valvas Sacristiæ, aut Ecclesiæ Cathedralis, protestando in eodem Edicto quod sic habeantur pro requisitis, & ad celebrationem Synodi velle procedere, quod in tali casu sufficiet ad ejus validitatem, prout declaravit *Sac. Congr. Conc. in Ostunen. Synodi* 15. *Decemb.* 1696. apud Monacell. *loc. cit. num.* 12. 22

Et in casu, quo totum Capitulum congregatum, seu aliqua ejus pars contradiceret de- 23

side-

[illegible]

[illegible], apud [illegible] in [illegible] num. [illegible].

Canonici Ecclesiae Collegiatae [illegible] in Synodo Beneficiatis Ecclesiae Cathedralis, [illegible] cum Capitulo ipsius [illegible]. Sic Sac. Cong. Rit. in [illegible] 23. Jan. 1[illegible], quia [illegible] non [illegible] separari a suo capite. Pignatell. tom. 4. consult. 187. An autem Canonici & Clerus Cathedralis sedere debeant in Synodo ad dexteram, Canonici vero cum Clero Collegiatae ad sinistram? Quamvis eadem Sac. Cong. Rit. in d. Ampurien. 11. Maii 1641. censuerit Affirmative, apud Pignatell. loc. cit. tamen ipse Pignatell. ibid. censet Negative, & id multis probat. Vide ibid. 55 56

Beneficiati tamquam singuli, & vocati ab Episcopo possunt intervenire Synodo, & in loco juxta Praescriptum Pontificalis. Ita declaravit Sacr. Congr. Conc. 5. Nov. 1644. apud Pignat. tom. 1. consult. 294. 57

Hic juvat adducere decisionem Sacr. Rit. Congr. in una Spoletana Juris sedendi in Synodo pro Collegiatis Sancti Petri, & S. Georgii Civitatis Spoleti cum Capitulo Cathedralis ejusdem Civitatis. Die enim 10. Mar. 170[illegible]. proposita causa in Sacr. Rit. Congr. per Card. Colloredum, rescriptum fuit; Canonicis Collegiatarum Sancti Petri, & Sancti Georgii [illegible] coopertum aliquo panno arbitrio [illegible], & habeant Postergale cum [illegible], [illegible] titulo Canonicali [illegible]. Sic refert Ursaya tom. 2. part. 1. discept. 29. num. [illegible]. 58

Cum Episcopus Senogalliensis [illegible] vellet imponere duobus Presbyteris [illegible], qui in Synodo [illegible] [illegible] 59

[illegible]

impressam retinendam. *Sacr. Cong. Conc.* 14. *Dec.* 1658. Sic ex Nicolio refert Pitonius *loc. cit. num.* 1281. *Et Sac. Cong. Episc. & Reg. in una S. Marci* 11. *Maru.* 1728. *& d. S. Cong. Conc. in Larinen. Decretorum Synodalium* 30. *Aug.* 1732. *ad* 12. *dub. apud Tom.* 5. *Thesaur. Resol. Sac. Cong. Conc.*

62 Ad Synodum Diœcesanam non teneri adire omnes Canonicos Collegiatæ, sed tantum ex his quatuor, respondit *Sac. Rit. Congr. in Vicentina* 33. *Muii* 1639. apud Scarfantonum ad Ceccoper. *par.* 2. *lib.* 2. *tit.* 10. *sub n.* 33. *&* 34. ubi etiam, quod inconveniens profecto esset universos Canonicos propias Ecclesiam inofficiatam relinquere, ut inquit Piasec. in *prax. par.* 2. *c.* 2. *num.* 3. Videtur tamen circa id attendenda legitima cujusque loci consuetudo, *arg. c. Cum dilectus* 8. *de consuetud. l. Si de interpretatione* 37. *ff. de Legib.*

63 Sacerdotes simplices teneri inservire Ecclesiæ Cathedrali omnibus diebus festivis, & cogi posse juxta formam consuetudinis, & juxta Constitutiones Synodales, respondit *Sac. Rit. Cong. in Bellicastren. Servitii* 15. *Nov.* 1670. quam Resolutionem utraque parte informante confirmavit *anno* 1706. 21. *Aug.* cum Rescripto, *In decisis, & amplius*, ut testatur Ursaya *tom.* 1. *par.* 2. *discept.* 24. *sub num.* 13. Et attenta consuetudine, & necessitate Ecclesiæ Cathedralis Sacerdotes, & Clericos cogi posse ab Episcopo interesse Missis in diebus Dominicis, & aliis Festis, necnon in Processionibus, jam decreverat *Sacr. Congr. Conc. in Brictinorien.* 11. *Jan.* 1648. apud d. Ursayam *l. c. sub n.* 23.

64 Decretum Synodale, quo prohibebatur Regularibus, ne in Ecclesiis sæcularibus ex Legato celebrarent, delendum esse statuit *Sacr. Congreg. Concil. in Meliten.* 27. *Nov.* 1694. & stetit in *decisis anno* 1695. 11. *Jul.* & iterum contra reclamantes una cum Parocho Presbyteros sæculares *die* 1. *Dec.* 1696. rescripsit *in decisis*, ut Patres Dominicani continuare possent celebrationem Missarum in Ecclesia Parochiali oppidi Pizzoni, ut refert Card. Petra *tom.* 4. *comment. ad Const.* 6. *Gregor. XII. num.* 19.

65 Synodale Decretum, quo Episcopus Parmensis determinaverat, ne in Sodalitatibus Civitatis sibi subjectis, nec in aliis Ecclesiis, ubi aliqua adsit Particula Ligni SS. Crucis Christi Domini publicæ adorationi exponatur iis diebus, quibus in sua Cathedrali exponitur, non esse attendendum respondit *Sacr. Congr. Conc. in Parmen.* 9. *Augusti* 1698. Proposito enim dubio, *An idem Decretum Synodale sit observandum?* Rescripsit: *Non competere privativam Ecclesiæ Cathedralis*; & stetit in *decisis anno* 1699. 28. *Mart.* cum additione quod *amplius causa non proponatur*, ut refert Ursaya *tom.* 3. *par.* 2. *disceptat.* 5. *sub n.* 48. *&* 49.

Synodali decreto, aut alio modo potest ab 66
Episcopis statui, ne Sacerdotes quicumque sive Sæculares, sive Regulares Officium exorcizandi exerceant sine sua expressa licentia in scriptis sub pœnis arbitrio suo imponendis: Sic habetur in Synodo Fulginatensi *cap.* 11. *num.* 8. & Synodo Lucana de anno 1681. *part.* 2. *cap.* 11. *sub nu.* 14. Immo & in Concilio Mediolanen. quarto *par.* 2. *tit. Quæ ad Sacramenta* §. 1. Et jussu Clementis XI. *Sacr. Conge. S. Officii* 25. *Jun.* 1710. in Litteris Encyclicis relatis in Appendice Synodi Fulginaten. *de anno* 1722. *fol.* 158. mandat, quod Episcopi non permittant quemquam Sacerdotem Sæcularem, vel Regularem Energumenos exorcizare, nisi eis constet de Exorcistarum ætate, pietate, gravitate, integritate vitæ, prudentia, & aliis qualitatibus a Rituali Romano desideratis, cujus directione uti debeant, & regulas in illo præscriptas nullatenus transgrediantur, sed adamussim custodiant; uti videri potest etiam in Synodo hujus Alexandrinæ Civitatis, ac Diœcesis celebrata *anno* 1711. *pag.* 232. *&* 433. ubi referuntur supradictæ Litteræ Encyclicæ cum simili Synodali prohibitione, confirmat. de *anno* 1732. in alia Synodo *sub tit. de Sacramento Ordinis pag.* 55.

Synodalibus Constitutionibus tenentur Pres- 67
byteri nominati, & deputati in Ecclesiis Parochialibus ad Ordinem Equitum S. Joannis Hierosolymitani spectantibus se conformare quoad omnia Sacramentorum administrationem & curam animarum concernentia. *S. Congr. Conc. in Pragen. Jurisdict.* 3. *&* 17. *Dec.* 1707. *&* 14. *Januar.* 1707. *&* 9. *Jun. ejusdem anni* 1708. *ad V. dub.*

* Constitutionibus Synodalibus subjiciuntur etiam cæteri Regulares omnes, in iis, quæ respiciunt curam animarum, & Sacramentorum administrationem, ex *Trid. sess.* 25. *c.* 11. *de Regular.* quamvis secus sit in aliis; sed ad evitandam deformitatem sese illis conforment oportet, non tamen sub gravi eas negligerent, notante Suario. Censet tamen Benedictus XIV. contra nonnullos Regulares, quamvis teneantur ad festa Diœceseos ex Trident. *sess.* 25. *cap.* 12. *de Regular.* non tamen teneri ad jejunia ab Episcopo indicta, nisi alia consuetudo in quibusdam Monasteriis forte invaluisset. *De Synodo Diœces. lib.* 8. *cap.* 4. §. 5. *

Con-

68 Constitutionibus Synodalibus, aliisque Legibus, etiam per Edicta panditis ab Episcopo sine Capituli consilio, & assensu, subjicitur idem Capitulum. *Sacr. Cong. Conc. in Gerunden. Exemptionis* 19. *Dec.* 1729. ubi ad IV. dub. *An dictum Capitulum subjiciatur Constitutionibus Synodalibus, sive aliis Legibus etiam per Edicta panditis ab Episcopo absque illius consilio, & assensu; vel potius editis cum ejusdem consilio tantum, in casu &c.* Respondit: *ad IV. Affirmative ad primam partem, & negative ad secundam; & amplius.*

69 Synodum Alexanen. celebratam anno 1739. nullam declaravit *Sac. Cong. Conc. in Alexanen. Synodi* 20. *Jan.* 1742. in qua ad primum, inter varia proposita dubia, sic conceptum. I. *An constet de validitate Synodi celebratæ anno 1739. & quatenus affirmative.* Respondit. *Ad primum constare de nullitate; In reliquis ad Eminentissimum Præfectum juxta mentem.* Sic apud *Thesaurum Resolutionum S. Congreg. Conc. tom.* 10.

70 Alia ad rem; Vid. verb. *Concursus*, & verb. *Examinatores*.

71 Synodorum, & Conciliorum Celebratio Ecclesiæ est summe utilis, quapropter a Concilio Tridentino *sess.* 24. *de reformat. c.* 2. fuit expresse præceptum, quod Concilia Provincialia, sicubi omissa fuissent pro moderandis moribus, corrigendis excessibus, controversiis componendis, aliisque statuendis, quolibet saltem triennio; Diœcesanæ vero Synodi quotannis renoventur. Bened. XIV. tom. I. Const. 32. incip. *Singularis* §. I. *& de synodo Diœcesana*
72 *lib.* I. *cap.* 2. *a nu.* I. *ad* 5. Hinc ad Synodorum & Conciliorum celebrationem pro injuncta sibi omnium Ecclesiarum solicitudine, Archiepiscopos & Episcopos jurgiter hortatur, obtestaturque Pontifex, ut sublatis quibusvis impedimentis sicubi omissa sit, quamprimum haberi curent. Idem Constitut. 28. incip. *Quamvis Pa-*
73 *ternæ vigilantiæ* §. I. Non esse autem omnino, & absolute necessariam Synodorum celebrationem tradit *idem cit. c.* 2. *nu.* 5. cum Episcopis, qui ob aliquod impedimentum suas Synodos, juxta Tridentini Decretum congregare nequeunt, alii suppetant modi Diœceses administrandi, & Synodi defectum supplendi, iterum, iterumque tamen Synodorum celebrationem commendans, & inculcans.

74 Sola Synodus Generalis insignitur titulo *Sancta*. Idem *de synodo Diœcesana cap.* 3. *nu.* ubi refert quod Litteris in forma Brevis ad Archiepiscopum Valentinum datis ac rescripsit Sanctus Pius V. Hæc verba: *Sancta Synodus, non conveniunt synodo Provinciali, sed universali*. Synodus Generalis indicitur ad definien- 75
dum, quid credendum sit; & hujusmodi definitiones dicuntur *Dogmata*, & quid agendum sit, & istæ Leges dicuntur *Canones*. Sed Concilium Tridentinum fere semper primas appellavit *Canones*, & alteras *Decreta*: Idem *ibid. n.* 2.

Diœcesanæ Synodi convocatio pertinet ad 76
potestatem jurisdictionem, & insuper ad legem jurisdictionis simul, & Diœcesanam. Idem
ibid. c. 4. *per tot.* In quocumque Diœcesis loco 77
cogi potest, & ex necessitate extra Diœcesim consentiente Ordinario; Congruentius tamen nullo interveniente impedimento, celebranda est in sua Cathedrali, ut declaravit Sacra Congregat. Concil. *in Acernen. Die* 17. *Maii* 1636. hisce verbis; *Posse Episcopum etiam in dicto Oppido, Diœcesanam synodum congregare, sed satius esse, ut illam apud suam Cathedralem celebret.* Idem *ib. cap.* 5. *n.* 2. *&* 3.

Si duæ sint Cathedrales æque principaliter 78
unitæ, unica Synodus, sola inspecta juris severitate, in alterutra, quam maluerit Episcopus, celebrari potest, cui utriusque Ecclesiæ Ecclesiastici interesse tenentur, & statuta observare. At æquitate, vel decentia inspecta 79
ad evitandas inter utramque Ecclesiam simultates, & concordiam fovendam, maxime expedit, ut illa modo in una, modo in altera,
alternatim celebretur. Et præterea, si alter- 80
nativam induxerit legitima consuetudo, tenetur Episcopus hanc omnino servare. Hac enim opportuna distinctione, invicem conciliantur variæ Sacræ Congregationis Concilii responsiones, quæ minus peritis videri possent inter se pugnantes, ut patet in adductis *supra nu.* 5.
& 6. Idem *ib. c.* 5. *nu.* 3. *&* 4. ubi scite adver- 81
tit, quod ubi Sacra Congregatio judicat ad exactam juris normam, decidit Synodum celebratam in una ex dictis Diœcesibus ligare etiam subditos alterius, ut in *Geruntinen.*, *seu Cariaten. sub die* I. *Februarii* 1768. jam allata
supra nu. 6. Ubi vero judicat, non secundum 82
juris apices, sed secundum æquitatem, & decentiam, si nulla intercedat consuetudo, pronunciat Synodum esse celebrandam alternatim, modo in una, modo in alia Diœcesi, uti *in Ampurien. Synodi sub die* 8. *Maii* 1694. jam
etiam allata *loco citat.* Ubi autem judicat se- 83
cundum probatam consuetudinem, sententiat non ex mera æquitate, & decentia, sed ex justitia esse servandam celebrando Synodum alternis vicibus in utraque Civitate, ut *in Atrien. & Pennen. sub die* 12. *April.* 1625. ibi: *Sacra*

cera &c. *Partibus auditis, ac Sanctissimo Domino
Nostro approbante, censuit Episcopum Pennen-
sem, & Atriensem debere primam Diœcesanam
Synodum, cum ultima in Civitate Pennen. pe-
racta fuerit, in Atriensi Civitate indicere, ac
celebrare; lib. 2. Decretor. p. 276.* & rursus, *in
eadem cauf. 27. Julii* 1647. jam item allata
84 *loc. cit. n.* 6. Et quia in alia simili causa
Matheranen. & Acheruntina Diœcesibus uni-
tis, Capitulum Acheruntinum nondum legiti-
me probaverat prætensam consuetudinem suæ
Ecclesiæ favorabilem, cujus prætextu adesse re-
nuebat Synodo, quam Archiepiscopus celebran-
dam indixerat in Civitate Matheranensi; ideò
Sacra Congr. die 24. *Martii* 1736. distulit con-
troversiæ decisionem; at ne interim Synodi
celebratio non sine utriusque Diœcesis detri-
mento protraheretur, prudentissime addit in
responsione; post verb. *Dilata, Non retardato
pro hac vice interventu Clerici Acheruntini Syno-
do jam indictæ in Civitate Matheranensi sine
præjudicio jurium ambarum partium.* Idem *ibid.
n.* 4. Vide etiam dict. Decretum jam allatum
a me *loc. cit. n.* 6.
85 Synodus Provincialis bis in anno olim cele-
branda erat, & aliquando semel. Quæ in illa
decernebantur, promulganda erant in Diœ-
cesana. Idem *ibi. cap.* 6. *n.* 1. 2. & 3. Diœce-
86 sana quoque bis in anno olim cogenda erat,
statutis temporibus, & diebus. Idem *ib. n.* 2.
Nunc Provincialis quolibet triennio, & Diœ-
cesana semel in anno. Sic expresse Concil.
Trid. *sess.* 24. *cap.* 2. *de reformat.* ubi contra
contumaces huic Decreto parere recusantes,
pœnas a Sacris Canonibus sancitas renovat,
iterumque infligit. *Quod si in his tam Metro-
politani, quam Episcopi, & alii suprascripti ne-
gligentes fuerint, pœnas Sacris Canonibus san-
citas incurrant.* Idem *ib. n.* 4. & 5. ubi acriter
improbat sententiam Doctorum asserentium con-
trarium, reprehendendo illos Episcopos, qui
ex sola vecordia, & negligentia Synodum ce-
lebrare prætermittunt, eosque insuper magis re-
darguendo, qui cum plures annos Diœcesim
gubernaverint, nec de cogenda quidem Syno-
87 do unquam cogitarunt. Hi enim, sequitur
ipse, cæterique, qui ex mera incuria, & iner-
tia præfato Trident. præcepto non parent, &
sine ulla causa Synodum celebrare omittunt,
meminisse deberent, se præter reatum inobe-
dientiæ, pœnam incurrere suspensionis ab Offi-
cio statutam *in cap. Sicut olim, de accusat.
Quisquis autem hoc salutare statutum neglexerit
adimplere, a sui executione Officii suspendatur*,
licet pœna hujusmodi, ut ipsa indicat vox *su-
spendatur*, non sit latæ, sed ferendæ sententiæ,
ut *ibid.* adnotarunt Ostiensis *in fine*, Joann.
Andreas *n.* 7. Fagnanus *n.* 105. referens etiam
ad id resolutiones Sacræ Congregationis Concil. 88
Neque audiendi sunt, qui ad propriam obte-
gendam ignaviam, se consulto, & prudenter
abstinere dictitant a Synodi coactione, ne no-
varum Constitutionum in dies accessione, com-
missæ sibi Diœcesis status perturbetur; Cum
in primis non sit necesse, ut in singulis Sy-
nodis novæ constitutiones condantur, sed suf-
ficiat, ut antiquarum executio urgeatur. Et
deinde difficile videatur hoc tempore, quo
Ecclesiastica disciplina quotidie consenescit, &
labefactatur, aliquam inveniri Diœcesim, cui
opus non sit ulla nova Constitutione, qua sal-
tem antiquæ leges corroborentur, & quæ mo-
rum corruptela pœne obsoleverunt, reviviscant.
Sic expresse zelantissimus Pontifex *ibid. n.* 5.
Vide tradita *in tom.* 2. *verb. Concilium*.
Synodus olim celebrabatur in Ecclesia, aut 89
loco Sacro Ecclesiæ adjuncto; nunc sessiones
præparatoriæ antecedentes haberi solent in ædi-
bus Episcopalibus, sessiones vero Synodales in
Ecclesia, & quidem Cathedrali, nisi urgens,
& honesta causa obstet, ut plurimis ad id
erudite suo more adductis tradit idem *ib. n.*
5. & 6.
Synodis Generalibus Imperatores, Reges, 90
& Principes per se, vel per suos Legatos ad-
stiterunt, non ut Judices, sed ut Defensores. 91
Unde istis abscedentibus Synodi auctoritas non
minuitur. Idem *ibid. cap.* 9. *n.* 1. & 2. Vide ad
id *t.* 2. *verb. Concilium artic.* 1.
Synodis autem Provincialibus Laici cujus- 92
cumque Dignitatis intervenire non consueve-
runt. Idem *ib. n.* 3. Hinc quædam ex his Sy- 93
nodis ob Laicorum potentium præsentiam re-
probatæ sunt, ut patet de Synodo Tyria anni
335. reprobata a Concilio Alexandrino; & va-
riis aliis contra S. Athanasium congregatis,
reprobatis a Liberio Papa, eo quod illis po-
tentes Laici interfuissent. Idem *ib. n.* 4.
Possunt tamen etiam Laici interesse ex con- 94
suetudine, aut invitati, aut ex aliis circum-
stantiis, ut si de rebus etiam politicis agen-
dum sit, ut pluribus demonstrat Idem *ibid.* 95
n. 5. His autem circumstantiis exceptis, nul-
lus Laicus jus habet interveniendi Synodis Pro-
vincialibus, præcipue post Concilium Triden-
tinum. Quapropter Sacra Congregatio Con- 96
cilii Acta Synodi Toletanæ anno 1582. cele-
bratæ noluit approbare, nisi expuncto nomine
Administri Regii eidem interventi, & tandem
Gregorius XIII. post longas hac super re ha-

bitas disceptationes suis Apostolicis Litteris in forma brevis datis *die 26. Januarii.* 1583. nomen Regii Legati ex præfato Concilio omnino deleri mandavit. Idem *ibid. n. 6.*

97 Quamvis autem Laici nequeant invitari, ut Synodo Provinciali intersint tamquam Præsides, aut Judices, quod numquam licuit, possunt tamen etiam nunc invitari, ut intersint tamquam meri Auditores, seu testes eorum, quæ decernuntur, præsertim si tales occurrant circumstantiæ, quæ quandoque Laicorum præsentiam Synodo valde utilem, & fructuosam

98 reddant. Hinc eadem S. Cong. Concilii post præfatum Decretum editum in causa Toletana die 32 *April.* 1598. in alia causa Turritana respondit, *Gubernatorem aliosque Laicos non debere Concilio Provinciali interesse, nisi a Synodo fuerint invitati.* Et id tamquam certum ponit Cæremoniale Episcop. *lib.* 1. *cap.* 31. Ubi loquens de Conciliis Provincialibus, etiam Laicis locum assignat. *Sedilia in Ecclesia disponantur, in Provincialibus quidem capacia pro numero Episcoporum, Abbatum, aliorumque Ecclesiastica Dignitate fulgentium, item pro Canonicis. ac pro Laicis, si qui interfuturi sunt.*

99 Idem *ibid. num.* 8. Ubi recte, & opportune cum Pignatel. *Consult.* 70. *tom.* 1. Episcopos monet, ut caute in hoc se gerant, neque nimis faciles se præbeant in Laicis ad Synodum invitandis, ne quod ab initio meræ voluntatis, & urbanitatis fuit, tractu temporis fiat necessitatis, juxta illud vulgatum. *Quod a principio est voluntatis, ex post facto fit necessitatis, arg. L. sicut* 5. *Cod. de obligat. & act.* *Vid. dict.* Verb. *Concilium ar.* 2. *n.* 27.

100 Ad Synodos Diœcesanas Laici olim aliquando introducti fuerunt: Nunc de jure non licet, nisi ex consuetudine, aut urgenti causa,

101 dummodo suffragium non ferant, nec in Synodo consulantur. Idem *ib. n.* 8. ubi contra assertionem Monacel. *tom.* 1. *tit.* 5. *formul.* 3. *n.* 6. & Domini de Asse *in methodo Visitationis Apostolicæ par.* 5. §. 3. *num.* 23. id arbitrio Episcopi plane permittentium, adducit Sacram Congregationem Concilii, quæ in causa Oriolen. Synodi interrogata, *An Episcopus possit ad Synodum vocare Laicos, si eorum Consilio uti velit.* Respondit, *Episcopum non posse*; *l.* 14. *Decretor. pag.* 600. *&* 601. monens insuper Episcopos, ne sine vera, & gravi necessitate Laicos ad Synodum accersant, & admittant, cum paulatim possent illi, consuetudinis obtentu, jus interveniendi sibi deinceps arrogare, juxta paulo ante de Synodo Provincia-

102 li cum Pignatello animadversa. Concedit tamen quod Laici sermoni adesse possint, *ib. num.* 9.

Synodi celebrandæ diem in Ecclesia Cathe- 103
drali denunciari convenit in die Epiphaniæ, dum frequenti populo inter Missarum solemnia Festivitates ejus anni solemniores promulgantur; Et per duos, aut saltem unum mensem ante dictam diem; schedula manu Notarii, seu Cancellarii subscripta Ecclesiæ Cathedralis valvis affigi sub hujusmodi, aut simili tenore. *Synodus Diœcesana N. per Reverendiss. Dominum N. Episcopum indicta hac anno &c. mense &c. die &c. Deo adjuvante in Cathedrali Ecclesia inchoabitur.* Rursus tribus pro- 104
ximis diebus Dominicis ante dictam diem convenientes erit, ut tam in Ecclesia Cathedrali per Concionatorem, quam in singulis Parochialibus per Parochos iterum, atque iterum denuncietur, populique fideles ad devotionem, orationes, jejunia, Sacramentum Pœnitentiæ & Sanctissimæ Eucharistiæ sumptionem, aliaque pia opera hortentur, ut actio hujusmodi, Deo aspirante, dignum sortiatur exordium, felicemque & fructuosum progressum, & exitum habeat. Sic expresse Cæremoniale Episcopor. 105
lib. 1. *c.* 31. Et S. Carolus Borromæus in Conc. Provinciali IV. *par.* 3. (*p.* 179. *par.* 2. *Act. Eccles. Mediolanen.*) & in in Conc. Provinciali V. *par.* 3. (*ib. pag.* 276. statuit diem celebrandæ Synodi die Epiphaniæ, vel Kalendarum Jan. in Cathedrali e suggestu indici, promulgari, atque Calendario annuario adscribi, præcipitque Parochis, ut per mensem ante statutum diem quinta quaque feria Missam celebrent de Spiritu Sancto, aut pro diversitate temporum orationem saltem de Spiritu Sancto in Missa recitent, & populum hortentur, ut Die Dominico Synodi diem antecedente, vere pœnitentes, & confessi Sacram Communionem sumant, precantes, prout supra ex Cæremoniali Episcoporum. Sic tradit etiam Bened. XIV. *l. c. lib.* 5. *n.* 1.

Synodus Diœcesana triduo absolvitur, nisi 106
aliqua urgenti ratione sit protrahenda. Sic Pontificale Romanum *tit. de Ordine ad Synodum.* S. Carolus Borromæus *loc. c.* & Bened. XIV. *loc. c. n.* 2. Prima die Episcopus mane cappa 107
indutus, comitante Clero cum superpelliceis Ecclesiam adit, & Processionem instituit, Missam de Spiritu S. per seipsum solemniter celebrat, & Clero Sacram Communionem porrigit, quam acceptis Stolis rubeis, etiam sumunt Sacerdotes, qui forte ea die non celebraverint. Idem *ib. n.* 4. *&* 5. ex Pontificali Romano *l. c.* & S. Carolo in Conc. Provinciali

cilii Mediolanensis IV. *par. 2. tit. quæ pertinent ad Sanctissimum Missæ Sacrificium pag. 152.*

108 Secunda die unus ex Canonicis Missam solemniter canit pro defunctis, cui Episcopus assistit, eaque peracta, Stolam, & Pluviale nigri coloris assumit, & consuetas orationes recitat pro defunctis, post quas vestes nigras, in rubeas mutat, & accepto Pastorali baculo

109 ad Sedem Synodalem ascendit. Tertia demum die, unus pariter ex Canonicis Missam celebrat de Sanctissima Trinitate, addita collecta in gratiarum actionem, cui assistit Episcopus Stola, & Pluviali albi coloris, & absoluta Missa, rubea accipit indumenta, ad consuetam Sedem se confert, ultimæ sessioni præsidet, & Synodo finem imponit. Sic expresse Idem *ibid. n. 4.*

110 Post ultimam sessionem, alia fieri solet supplicatio, seu Processio, minus tamen solemnis intra, vel circa Ecclesiam, qua absoluta Episcopus consueto ritu Clero, & populo benedicit, & quadraginta dierum Indulgentiam

111 impertitur. Immo solent Episcopi saltem cum primam Synodum celebrant, Indulgentiam plenariam a Summo Pontifice sub consueta formula illis impetrare, qui una ex tribus Synodi diebus Ecclesiam Cathedralem visitaverint,

112 Idem *ib. nu. 6.* recte, ac sancte subdens *n. 6.* quod juxta vetus institutum Episcopus in Synodo brevi, gravique sermone Clerum alloquatur, & de iis admoneat, quæ in illo corrigenda deprehenderit, quod saltem in postrema sessione omnino fieri statuerunt Patres Conc. Mediolanensis V. *cit. par. 3. pag. 279.* ibi: *Episcopus antequam Synodum dimittat, sermonem habeat paternis monitionibus plenum, ut dimis-*

113 *sioni accommodatum.* Quibus omnibus, aliisque secundum laudabilem cujusque Diœcesis consuetudinem rite peractis, Episcopus a Clero associatus, eodem ritu, quo prius, ab Ecclesia se domum recipit, ex Pontificali Romano, *loc. cit.* ibi: *Tunc omnes pariter surgentes Pontificem Cappa indutum, cum superpelliceis ad*

114 *domum reducunt.* Idem *ibid. num. 2.* recte concludens posse quoad hæc servari suam cujusque Ecclesiæ legitimam consuetudinem.

115 Sedendi Ordinem in Synodis tradit idem *ib. lib. 2. c. 10.* ut sequitur, Cardinales in Synodis Generalibus, & Nationalibus præferuntur Episcopis. In Synodo Diœcesana primus sedet Episcopus; Postea Vicarius Generalis, nisi legitima consuetudo alteri faveat, aut Dignitates, & Canonici sacris vestibus induti Synodo assistant; Secus si Vicario consuetudo faveat, aut ipse etiam habitu Prælatitio sit indutus. Sequuntur Dignitates, & Canonici Cathedralis, inde horum Coadjutores, si tamen Canonici capitulariter interveniant; aliter præferuntur Abbates, & Protonotarii non participantes induti Mantelletta, & Rocchetto. Post Canonicos sedent Beneficiarii, & Mansionarii ejusdem Ecclesiæ. Post hos Canonici Collegiatarum Civitatis, servatis Dignitate, & antiquitate in præcedentia, quin obstet nobilius indumentum ex privilegio concessum; Deinde Canonici Collegiatarum Diœceseos, servatis pariter Dignitate, & antiquitate; Aliquando præcedunt Abbates, videlicet cum habent usum Mitræ, & baculi. Etiam Titulares, & Commendatarii, sive Sæculares sive Regulares præcedunt in Synodo Canonicis, capitulariter non intervenientibus, & inter ipsos Abbates præcedit, qui Dignitatem prior est assecutus; Post Canonicos sedent Vicarii Foranei, inde Plebani, sive Archipresbyteri Rurales: Post hos Parochi, nisi usum habeant sedendi cum Plebanis, præcedit vero qui primus Parœciam obtinuit, succedunt Beneficiarii simplices, post hos Clerici, servata Ordinis Dignitate, si æqualis sit, servatur Ordinationis antiquitas, quæ si par sit, habenda est ratio ætatis: Omnibus tamen præfertur ordinatus a Summo Pontifice. Postea sedent Regulares, ultimi Laici, si adsint. Quoad hunc autem sedendi Ordinem, 116
est potissimum servanda legitima consuetudo, quæ est optima legum interpres, *l. Si de interpretatione 37. ff. de legibus, cap. Cum Dilectus 8. de consuetudine.* Ad præcavendas tamen, & amputandas lites, & cujusque jura illæsa servanda, expedit, quod in Synodi initio Episcopus Decretum promulget, quo declaretur, ex ordine inibi sedendi, nihil detractum iri juri habendi præstantiorem locum, quod quispiam sibi competere credat, uti habetur *in Concil. Provincial. Mediolanens. V. par. 3.* ubi inter Decreta initio Diœcesanæ Synodi legenda, hoc a S. Carolo conditum quarto loco traditur, (*Act. Eccles. Mediol. par. 7. pag. 278.*) ibi: *Si cui in synodo contigerit suo loco non sedere, aut incedere, aut aliud quidquam agere, ad id propterea nemini jus acquiri, acquisitumve esse, neque quidquam de cujusquam jure possessioneve detrahi; sed omnia in eo statu permanere, quo ante fuisse compertum erit.* Quod & factum jam fuerat in Concilio Trident. in fine sessionis 2. ibi: *Insuper ipsa Sacra Synodus statuit, & decrevit, quod si forte contigerit, aliquos debito in loco non sedere . . . nulli propterea præjudicium generetur, nulique novum jus acquiratur.* Et idem denuo in fine sessionis 25.

statuit de loco assignato *Oratoribus tam Eccle-*
siasticis, quam saecularibus in sedendo, inceden-
do, aut quibuscumque aliis actibus, per quem
nulli jus de novo acquisitum, nulli ablatum
declaraverit.

117 In Dioecesana Synodo notificanda sunt re-
centia Decreta Summorum Pontificum, & Sa-
crarum Urbis Congregationum, & aliquo mo-
do addenda in Appendice ad Synodum. Idem
118 *ibid. lib.* 5. *c.* 2. *n.* 2. Constituenda sunt quae ad
vitia coercenda, virtutem promovendam, mo-
res reformandos, disciplinam Ecclesiasticam re-
stituendam, vel fovenda utilia, & necessaria
existimantur, & alia juxta Dioecesium circum-
stantias, & indigentias. Idem *ibid. lib.* 6. *c.* 1.
& seq. Ubi plurima erudite adducit ad rem.
119 In Synodis abstinendum est a quocumque ver-
bo, quo videatur approbari opinio inter Catho-
licos controversa. Idem *ibid. lib.* 7. *cap.* 27. *n.* 1.
120 Constitutiones Synodales, aliaeque Sanctiones
extra Synodum, consulto Capitulo, latae, Epi-
scopo moriente, vel Dioecesim relinquente,
in suo robore perpetuo durant. Idem *ibid. lib.*
8. *cap.* 5. *num.* 2. Vide supra *num.* 42. 48. & 68.
121 Nisi ab eodem Episcopo, ejusque Successore
revocentur, aut posteriorum Synodorum Con-
stitutiones iis adversentur. Idem *ibid. num.* 2.
122 Non persistunt tamen, si numquam moribus
recipiantur, tolerante Episcopo, aut receptas
Dioecesani contraria consuetudine excusserint.
Ad utrumque probabiliter sufficit spatium de-
123 cem annorum. Idem *ibid. n.* 3. & 4. Dummo-
do tamen consuetudo habeat conditiones a Ju-
re requisitas, & jam assignatas *tom.* 2. *verb.*
124 *Consuetudo*. Potest tamen aliquis a Constitu-
tionibus Synodalibus eximi per dispensatio-
nem a Superiore, aut ab Episcopo, ejusve
successore obtentam, etiam inconsulto Capitu-
lo, sed ut licita sit, requiritur justa causa.
125 Idem *ibid. num.* 7. Constitutiones vero Synodi
Provincialis, nec Episcopus, nec Archiepisco-
pus relaxare possunt. Idem *ibidem n.* 8. Con-
firmatae a Summo Pontifice *in forma specifica*
non possunt ab alia Synodo Provinciali rela-
xari. Bene vero si confirmatio fuerit *in forma*
126 *communi*. Idem *num.* 9. 10. & 11. Constitutio-
num Synodalium vires non retardantur per ap-
pellationem ad Superiorem, eaque nullo modo
127 est admittenda in suspensivo; Nec prudenter
in devolutivo. Idem *ibid. n.* 12. & 13. Si ap-
pellatio ad Sacram Congregationem Concilii
interponatur, satius erit, ut ejusdem D. Secre-
tarius appellantes compellat ad designandas sin-
gulas Constitutiones, contra quas reclamant,
& ad assignandas rationes peculiares suarum
reclamationum, quas significabit Sacrae Con-
gregationi, quae sic rite instructa, provide de-
cernet, an appellatio sit admittenda, vel po-
tius rejicienda. Quam rectam methodum a 128
se adhibitam fuisse, dum esset dictae Con-
gregationis Secretarius fatetur in gravi contro-
versia excitata adversus Synodum Fulginaten-
sem celebratam anno 1722. ab Episcopo Ba-
ptistello. Eoque pacto ex innumeris causae ar-
ticulis ab appellantibus propositis, paucis sele-
ctis, visis aliqua discussione dignis, eisque
dumtaxat Sacrae Congregationis judicio subje-
ctis, causam contra Appellantes in omnibus
obtinuit Episcopus, ut patet in eadem Synodo
typis impressa, *pag.* 285. Idem *ib.* §. 13.
Cavere debet Episcopus, ne Clericus sub 129
Censuris, & mulctis compellat ad emendam
Codicem Constitutionum Synodalium; sed po-
tius praecipere, ut eas crebro pervolvant, me-
moriae mandent, atque observent. Idem *ibid.*
num. 14. afferens ad id Decretum Sacrae Con-
gregationis Concilii *in Lavinen. Decretorum Sy-*
nodalium die 30. *Augusti* 1732. Vide supra *n.*
61. ubi affertur dictum Decretum una simul
cum aliis.
Synodis non omnes intervenientes subscribe- 130
re debent, solus enim Episcopus, vel ejus
Delegatus subscribendi jus habet Synodo Dioe-
cesanae, solusque ipse in eo votum decisivum
habet. Idem *ibid. lib.* 8. *cap.* 2. *n.* 1. Vide supra
n. 43. ubi affertur ad id Decretum Sacrae Con-
gregationis Concilii, Synodo Generali omnes 131
Episcopi subscribunt uti Judices. Idem *ibid.* 132
n. 2. Etiam Episcopi Titulares. Vide *tom.* 2.
verb. Concilium art. 1. *n.* 29. Etiam Abbates
habentes proprium Territorium, & jurisdictio- 133
nem quasi Episcopalem. Idem *ibid. num.* 5.
Et aliquando etiam Superiores Generales Or- 134
dinum Regularium Synodis Generalibus sub-
scripserunt, ut Concilio Florentino, & Tri-
dentino. Idem *ibid. n.* 5. Vide *verb. Concilium*
art. 1. *nu.* 30. Synodo Provinciali subscribunt 135
omnes Provinciae Episcopi, uti Judices. Idem
ibid. num. 4. Capitula autem, seu Canonici 136
Cathedralium non subscribunt, nec Synodis
Provincialibus, nec Dioecesanis; In ipsis enim
non habent votum decisivum, sed mere con-
sultivum. Idem *ib. n.* 7.
Synodus Generalis nullam vim obtinet, nisi 137
sit a Summo Pontifice confirmata; Supremum
enim judicium in Synodo Generali est poenes
ipsum, qui nec majorem partem Episcopo-
rum, aliorumque suffragantium sequi tenetur.
Idem *ib. c.* 2. *nu.* 3. Vide *tom.* 2. *verb. Concilium*
art. 1. *nu.* 56. Synodus Provincialis debet prius 138
reco-

recognosci, & approbari a Summo Pontifice, seu a Sacra Congregatione Concilii. Idem *ib. cap.* 7. & 4. ubi ad id plura affert exempla.

139 Vide d. *verb. Concilium art.* 2. *nu.* 50. Synodus Provincialis quamvis a Summo Pontifice confirmata, non obstringit universam Ecclesiam, nisi Pontifex expresse dixerit. Idem *ib. nu.* 5. Vide *d. art.* 1. *a n.* 62. *& per tot.* ubi plurima ad

140 rem. Synodus Diœcesana non oportet, ut Romam mittatur, pro revisione, & confirmatione, sed sine alterius approbatione vim Legis habet in Diœcesi. Idem *ibid. num.* 6. referens Decretum Sacræ Congregationis Concilii, quæ rogata, ut recognosceret Acta Diœcesanæ Synodi Strongolensis die 17. Junii 1655. Respondit: *Se non consuevisse revidere, & approbare, nisi Synodos Provinciales, ex Constitutione Sixti V., & quod idcirco Episcopus uteretur jure sibi ex Sacro Concilio competente lib.* 17. *Decretorum pag.* 484. *& ibi d. num.* 6. concludit expresse falli Cardinalem de Luca, & Van-Espenium asserentes, Diœcesanas Synodos robore, & efficacia carere, nisi a prædicta Sacra Congregatione approbentur. Non enim Sacra Congregatio eas recognoscere consuevit, nisi quis ad ipsam ab iis appellet. Idem *ibid. num.* 7. Vide supra *n.* 46. & 47.

141 In fine Synodorum fieri solent faustæ Acclamationes, & præsertim in fine Synodorum Generalium, uti videre est in Concilio Tridentino post sessionem vigesimam quintam, ibi: De fine Concilii; & Confirmatione petenda a Sanctissimo Domino Nostro.

142 Illustrissimi Domini, Reverendissimique Patres, Placet ne vobis, ut ad laudem Dei Omnipotentis huic Sacræ Œcumenicæ Synodo finis imponatur, & omnium, & singulorum, quæ tam sub fel. rec. Paulo III. & Julio III. quam sub Sanctissimo Domino Nostro Pio IV. Romanis Pontificibus, in ea decreta, & definita sunt, confirmatio nomine Sanctæ hujus Synodi per Apostolicæ Sedis Legatos, & Præsidentes petatur a Beatiss. Romano Pont. Responderunt, placet.

143 Postmodum Illustrissimus & Reverendissimus Cardinalis Moronus, primus Legatus, & Præsidens benedicens Sanctæ Synodo, dixit.

Post gratias Deo actas Reverendissimi Patres ite in pace. Qui responderunt. Amen.

144 Acclamationes Patrum in fine Concilii.

CARDINALIS A LOTHARINGIA.

Beatissimo Pio Papæ, & Domino Nostro Sanctæ Universalis Ecclesiæ Pontifici, multi anni, & æterna memoria.

RESPONSUM PATRUM.

Domine Deus, Sanctissimum Patrem diutissime Ecclesiæ tuæ conserva, multos annos.

Card. Beatissimorum Summorum Pontificum animabus Pauli III. & Julii III., quorum auctoritate hoc Sacrum generale Concilium inchoatum est, pax a Domino, & æterna gloria, atque felicitas in luce Sanctorum.

Resp. Memoria in benedictione sit.

Card. Caroli V. Imperatoris, & Serenissimorum Regum, qui hoc universale Concilium promoverunt & protexerunt memoria in benedictione sit:

Resp. Amen, Amen.

Ceteræ Acclamationes omittuntur, jam satis obviæ in quolibet exemplari Concilii Tridentini. 145

Item in fine Conciliorum Provincialium, 146 licet raro, ut advertit idem Benedictus *loc. c. lib.* 5. *cap.* 1. *num.* 10. & afferuntur prout factæ fuerunt in Concilio Provinciali Mediolanensi sexto, ut habentur impressæ in Actis dictæ Ecclesiæ *part.* 8. *pag.* 1229. ultimæ impressionis Bergomensis, ibi.

Acclamationes Reverendissimorum Patrum in 147 Concil. Provincial. Mediolanensi sexto.

Archid. Deo Patri misericordiarum, & Deo totius consolationis gratiæ.

Resp. Immensa est misericordia tua super nos Domine, qui secundum multitudinem miserationum tuarum, nos Conciliorum Provincialium frequentia consolari jugiter dignatus es. Tibi laus, tibi honor, tibi gloria in sæculum, & in æternum.

Archid. Beatiss. Gregorio Papæ & Domino nostro, Sanctæ universalis Ecclesiæ Pontifici, cunctarum gentium obedientia, & Christiani nominis in omnem terram propagatio.

Resp. Domine Deus Sanctiss. Patrem gratia tua custodi, ut eo gubernante, gentes Sanctæ veræ Fidei lumine perfusæ, in unum Ecclesiæ tuæ ovile colligantur.

Archid. Patriarchis, & Archiepiscopis, & Episcopis omnibus salutaris vigilantia.

Resp. Deus Pater luminum, illustra faciem tuam

tuam super servos tuos, accende corda eorum in ædificationem corporis tui.

Archid. Regi Catholico, & aliis Regibus, Principibusque Christianis perpetua felicitas.

Resp. Æterne Deus, Christianæ Religionis Defensoribus optabilem de hostibus Crucis filii tui victoriam dextera potentiæ tuæ semper concede.

Archid. Fidelibus Provinciæ nostræ, & populo Christiano universo Pax Christi æterna.

Resp. Memento Domine Deus in beneplacito populi tui, & confirma in omni virtute gressus ejus, perpetuumque tuæ benedictionis rorem illi infunde.

Archid. Reverendiss. hujus Provinciæ Episcop. ad Ecclesias suas reditus cum spirituali fructu uberrimo.

Resp. Deduc nos Domine in viam rectam, & dirige gressus nostros in viam pacis, & ad dandam scientiam plebi tuæ.

Archid. Nos Domine, operarii in messem tuam missi, in omni opere bono ministerium nostrum explentes, Decreta Sancta exequentes, digni reddamur misericordia, gratia magni & supremi Sacerdotis Jesu Christi Dei, intercedente simul beata ejus genitrice Maria, Beato Ambrosio Confessore, atque aliis hujus Provinciæ Patroni, & omnibus Sanctis.

Resp. Amen, Amen.

148 Acclamationibus de more absolutis, statim Reverend. Patres ordine singuli ad Illustriss. Metropolitanum adhuc in sessione persistentem pro osculo pacis accesserunt: quibus sigillatim Illustriss. Metropolitanus, dum appropinquarent, assurgens pravia mutua capitis acclinatione osculum impartitus est.

149 Tandem Illustriss. Metrop. deposita Mitra, & assumpto Baculo, surgens universæ Synodo solemniter benedixit, & Indulgentiam centum dierum concessit, ac postremo per Rev. Archidiaconum alta voce, *Recedamus cum pace*, enunciatum est, & responsum *in nomine Domini*. Et Sacras Vestes in sessionali loco statim exuit Illustriss. Metrop. & Reverendiss. Patres, & ibidem facta brevi oratione, cum jam secunda hora noctis immineret, in ædes Archiepiscopales &c.

150 Post Acclamationes in Conciliis Provincialibus, ut tradit Cœremoniale Episc.op. *c.* 31. & notat idem Benedictus *loco cit. nu.* 10. omnes Episcopi accedunt ad osculum pacis a Metropolitano accipiendum, quod deinde sibi invicem pariter dant, & accipiunt, ut mutuam caritatem, animorumque conjunctionem ostendat.

Etiam in fine Synodorum Diœcesanarum aliquando fieri solent dictæ Acclamationes, licet rarius, ut notat Idem *ibi. nu.* 11. ex Cœremoniali Episcoporum *cit. cap.* 31. in fine sic expresse concludente: *In Synodis Diœcesanis magis expectant, ut Acclamationes, & ipsa pacis omittantur*. At quia nihilominus Ga- 152
vantus *in prax. Synodi Diœcesanæ pag.* 61. ait: *Acclamationes fiunt saltem in prima Synodo, ut aliquando fiant, & Cæremoniale non eas prohibet, sed parcius adhiberi censet in Diœcesanis Synodis*, adductis exemplis de Acclamationibus factis in variis Synodis Diœcesanis hinc inde celebratis, & tradita dispositione Concilii Provincialis V. Mediolanensis prout *in Actis Eccles. Mediolanensis part.* 1. *pag.* 479. ibi: *Tum postea Acclamationes sanctæ fiant ex formula ab Episcopo præscripta. Acclamationibus factis Sacerdotes, & Clerici surgentes, cum reverentia osculum pacis ab Episcopo accipiant, & sibi invicem dent cum timore, & amore Dei. Si vero Cleri, qui convenerit numerus is est, ut longius hic osculi ritus ducatur, ea ratio ineatur, ut Præpositi, & Archipresbyteri solum ab Episcopo illud accipiant; Deinceps suo quique Clero dent, isque inter se mutuo item*; tandem ipsemet *loco cit. n.* 11. *in fine*, sic expresse concludit; Verum cum hæc in Cœremoniali Episcoporum, nec præcipiantur, nec prohibeantur, liberum erit Episcopis ea vel facere, vel omittere; sicut fert cujuslibet Diœcesis consuetudo. 151

Hinc ad exemplum traduntur Acclamationes factæ in fine Synodi Diœcesanæ XI. Mediolanensis ann. 1584. Archiepiscopo S. Carolo Borromæo, & Summo Pontifice Gregorio XIII. prout traduntur in Actis d. Eccles. part. 8. pag. 1241. ibi. Acclamationes Cleri in Synodo Diœcesana. 153

Archid. Deo Patri Misericordiarum, & Deo totius consolationis gratiæ.

Resp. Immensa est misericordia tua super nos Domine, qui Conciliorum exercitationibus rectum Justitiæ tuæ tramitem, & disciplinæ regimen jugiter docere dignatus es. Tibi laus, Tibi honor, Tibi gloria in sæculum, & in æternum.

Archid. Beatissimo Gregorio Papæ, & Domino Nostro, Sanctæ universalis Ecclesiæ Pontifici cunctarum gentium obedientia, & Christiani nominis in omnem terram propagatio.

Resp. Domine Deus Sanctissimum Patrem gratia tua custodi, ut eo gubernante, gentes Sancto veræ fidei lumine perfusæ, in unum Ecclesiæ tuæ ovile colligantur.

Ar-

Archid. Reverendiss. Archiepiscopo Nostro salutaris vigilantia.

Resp. Omnipotens Deus, super Antistitem nostrum benedict. tuarum dona perpetuo multiplica.

Archid. Serenissimo Regi Philippo, Christianæ religionis defensori perpetua felicitas.

Resp. Æterne Deus, Catholicum Regem nostrum in Amore tuo conserva, ut cœlesti gratia tua auctus, omni tua benedictione perpetuo dilatetur.

Archid. Populo Mediolanensi Pax Christi æterna.

Resp. Memento Domine Deus in beneplacito populi tui, ac perpetuum tuæ benedictionis rorem illi infunde.

Archid. Nos Dei voluntatem explentes, & Sancta Decreta in omni opere bono exequentes, digni reddamur misericordia, & gratia magni, & Summi Sacerdotis Jesu Christi Dei, intercedente simul Beata ejus Genitrice Virgine Maria, Beato Ambrosio Confessore Patre nostro, & omnibus Sanctis.

Resp. Amen, Amen.

154 Quibus absolutis Illustriss. Archiepisc. dedit omnibus Canonicis ordinariis Ecclesiæ Metropol. & Præpositis Collegiatarum Ecclesiarum Civitatis, & Diœcesis, & Vicariis Foraneis & Syndicis regionum Civitatis osculum Pacis; Et demum cum benedictione solemni, & publicatione Indulgentiarum dimisit universum Clerum.

Benedictus autem XIV. *l. c. n.* 9. Acclama- 155 tiones fieri solitas generatim recensens, sic expresse tradit; In fine Synodi fieri solent acclamationes, quibus, Diaconus, ceteris respondentibus, omnem laudem, honorem, & gloriam refert Deo Patri misericordiarum, qui Spiritum Sancti invisibili gratia Synodum dirigere, atque ad felicem exitum perducere dignatus est: Summo Pontifici universalem Ecclesiam gubernanti, veram & diuturnam prosperitatem, Episcopo Synodo præsidenti, ejusque Ministris salutarem vigilantiam, & Divinarum miserationum abundantiam; Civitati, & Oppidis Diœcesanis pacem, animorumque concordiam, omniaque fausta precatur: supplicatque Deo, ut uberem opem elargiatur, qua singuli adjuti, edita in Synodo Decreta sancte, inviolateque custodiant, & exequantur.

Multa sane ad materiam hanc pertinentia 156 addi possent, sed & longum esset & prorsus inutile, postquam æternæ & gloriosæ memoriæ Benedictus XIV. tractatum edidit repetitæ præsertim prælectionis *de Synodo Diœcesana*. Eum igitur, ubi res postulat, adi, & consule.

FINIS TOMI OCTAVI.